HIERONIMI
EPISTOLÆ

N° 4850

Bb. Juhet

Resp 4,850

INVENTARIVM PRIMAE PARTIS AEPISTOLARVM SANCTI HIERONYMI.

BIBLIOTHÈQUE UNIVERSITAIRE DE TOULOUSE

¶ Quia celeberrimi ecclesiæ doctoris Sancti Hieronymi æpistolas: rerū ac materiarum uarietate confu/ sas: & sine ullo ordine impressas seu scriptas agnouimus. Na3 prout sors tulerat uel p nutu unusquisq; de scripserat: ita ut inter se intricatas: modo funebres: modo consolatoriæ: interdum de fide: &c. inserentur æpistolæ prioribus minime coherentes. Attendentes igit' quid comoditatis legentibus bona cōferret par titio: singula singulis ordinauimus locis. trifaria3 obseruantes partium ordinem. Deinde unīquāq; in tra ctatus subdiuidētes: quo melius potuimus æpistolas applicauimus: Atq; ab illis exorsi sumus: quib9 fides catholica roborat': atq; ab heresum impugnationib9 defendit': Scientes illa digne aliis præponi debere: q̄ de digniori tractarent materia. Deinde quæ de utriusq; testamenti questionibus: uel de scripturarum san/ ctarum expositoribus tractāt: adiecimus. Demum uero de moribus atq; uirtutibus quibus cōuersatio chri/ stiana: put unicuiq; gradui: sexui: uel ætati cōgruit instituit': distinctos subiecimus tractatus. Super hæc ta bulam seu registrum fabricantes: quo facilius desiderata inueniri possint. Nec tamen exemplaria priora damnam9: sed nobisipsis & cæteris qui ordinatius atq; distinctius Hieronymi æpistolas habere desideraue rint consulimus: sperantes a doctore glorioso ac sancto & lectoribus piis comprobari.

AD LECTOREM.

Prompte & expedite inuenire cupiens lector ea quæ hic annotata sunt: animaduertat notas numerorum numeralem designare ordinem illum qui in marginibus superioribus operis continetur. Litteras uero eis/ dem appositas notis: in minori margine laterali contineri: ut ea quæ cupis ad oculum statim demonstren/ tur: Et qualem hæc: talem & cæteræ obseruāt ordinem partes: Vale.

Incipientium a littera A

ABraam ſeruum ſuper fœmur ſuum iurare cur fecerit.pte.i.Tract.i.æpiſt.iiii.Z

Abraæ trigamia eiꝰ cũ angelo luctatio cõ ſtructio acerui lapidũ moralizantur. p. i.trac.ii.æpiſto.v.L

Abraam qualiter ſororem ſuã in uxorem habuiſſe di/catur.p.i.Trac.ii.æpi.ix.L

Abſcindere membrum nos ſcãdalizans qualiter de/beamus.p.i.Trac.ii.æpiſto.16.I

Abſtinentia utriuſq; teſtamenti ſcripturis obſeruãda eſſe ꝓbatur.p.i.Trac.ii.æpiſto.6.Z

Abſcondere faciem ſuam deus quando dicatur . p.i. Trac.i.æpiſto.i.E

Adã imaginẽ dei perdidiſſe poſt peccatum Origenes aſſeruit qđ reprobatur.p.i.Trac.ii.æpiſto.xix.A

Aduerbia temporis:in ſacra ſcriptura diuerſimode exponuntur:ut patet.p.i.Trac.ii.æpiſto.ix.D

Alas deus habere qualiter dicaꝫ.p.i.trac.i.æpiſt.i. D

Ambulare deũ q̃liter intelligẽdũ ſit.p.i.tra.i.æpi.i.E

Animalia tã uolatilia q̃ reptilia:nõ ad eſuꝫ ſed potiꝰ ad medicinã creata eſſe ꝓbaꝫ.p.i.trac.ii.æpiſt.v. N

Animæ motus in deo eſſe qualiter intelligantur. p.i. Trac.i.æpiſto.i.B

Animæ ad corpus ꝓpulchre cõparationes daꝫ qualem reſpectum adinuicẽ habeãt.p.i.tra.ii.æpi.6. S

Animæ octo in arca ſaluæfactæ in diluuio:qđ & quos reꝑſentent.p.i.Trac.ii.æpi.xii.N

Anima quando ſana aut infirma eſſe dicatur.p.i. tra cta.ii.æpiſto.xvii.F

Apoſtoli abinuicem diſceſſuri in modum filiorꝫ Adæ turrim ædificauere: ſed nõ ex luto & latere ſed aliis materiis:ut latius declaraꝫ.p.i.tra.iii.æpiſt. xli. Cc

Aqla interpres iudæus:aliqua falſæ in ſuæ ſectæ fauorẽ tranſlatus eſt.p.i.Trac.iii.æpiſto.xxxix.C.in fine

Aqlegienſis eccleſia ſymbolum orans:cum in fine dicaꝫ:Carnis reſurrectionẽ ipſi tãgendo frõtẽ addunt huius ad maiorẽ hæreſim uitãdã.p.i.Tracta.ii.æpi. xxxv.B

Arabes ſaraceniq; camelorũ lacte & carnibus ueſcũtur:porcos uero nõ comedunt.p.i.tra.ii.æp.6.Q

Arca Noæ:myſtice qđ reꝑſentet.p.i.trac.ii.æpiſt.v.K

Arca Noæ:typum eccleſiæ tenere:pulcherrimis ꝓbaꝫ rationibus.p.i.Trac.ii.æpi.xii.N

Arrianos & eorum baptiſmate baptizatos eccleſia catholica qualiter & ſub qua forma recipiat:& ecõuerſo.p.i.Tra.ii.æpi.xii.per totum

Arrianorum hæreſis quando & unde originem ſumpſerit.p.i.Trac.ii.æpiſto.xii.N

Aſcendere deus proprie quando dicatur.p.i.Trac.i. æpiſto.i.E

Aſcenſio domini: qualiter a prophetis prædicta ſit. p.i.Trac.iii.æpi.xli.Yy

Aſpiciebã donec throni poſiti ſunt &c. Sicut Daniel ait:exponitur.p.i.Trac.i.æpi.i.B

Aures deum habere quid repreſentet.p.i.Trac.i.æpiſto.i.B

Aurí ſimilitudines faciemus tibi cum diſtinctionibus argenti:Sicut in Cañ.Salo.dicit:exponiꝫ.p.i.Tracta.ii.æpiſto.v.Cap.xvii.B

Auxilium dei in omnibus oportunum eſſe: atq; ſemp dicendum ſit:Si deus uoluerit:probatur.p.i. Trac. ii.æpiſto.xiii.X

Incipientium a littera B

BAptizatus q ſemel fuerit:amplius peccare nõ poſſe:iouinianus hæreſiarcha poſuit:quod reprobatur ualidiſſimis rationibus.p.i.Trac.ii.æpiſto.6.F

Baptizati a Iohanne baptiſta:curp impoſitionem manuum apl̃oꝝ ſpm̃ſctm̃ conſecuti ſint (ut in actibus legiꝫ)quaſi ipe non habuiſſet poteſtatem ſeu gratiã baptizãdi:cũ tñ dñm baptizauerit.p.i.trac.ii.æpiſt. xii.E

Baptizare in neceſſitate etiam laycis cõuenit.p.i.tracta.ii.æpiſto.xii.G

Baptiſma arriani cõficere non poſſunt. p.i.Tract.ii. æpiſto.xii.I

Baptizentur quare paruuli:q peccatum non fecerũt p.i.trac.ii.æpiſto.17.K

Baptiſma nulli negãdũ eſt.p.i.trac.ii.æpi.17.K

Baptiſma nõ ſolum in aqua: ſed in ſanguine fieri poteſt.p.i.trac.iii.æpiſto.xli.Tt

De baptiſmatis efficacia:perpulchra ponitur diſputatio.p.i.trac.iii.æpiſto.l. L.per totum

Benefacere & non peccare:differunt.p.i.tract.ii.æpiſto.5.F

Bonum eſſe quod dñs ſecunda die creauit:cur non dicatur ſicut de cæteris diebus:Nam dicitur ſemp:Vidit deus q̃ eſſet bonum &c.in ſecundo uero die reticetur.p.i.trac.ii.æpiſto.5.K

Bonũ eſſe filiũ dei reſpectu patris Origenes negauit: ſed tãtũmõ cũ quodã additamẽto bonus dicatur:ut paſtor bonus &c.p.i.trac.ii.æpiſto.18.L

Bonũ est homini mulierẽ non tãgere: Sicut apl'us ait: declarat'.p.i.trac.ii.æpist.v.T
Brachium seu brachia dei quid significent. p.i. Tracta.i.æpisto.i.C

Incipientium a littera C

Calciamentum dñi quid representet p.i.Trac.i.æpi.i.E
Caliginẽ sub pedib9 dñi esse: ut psalmista cõmemorat: qualiter intelligendum sit.ibidem
Calciamenti Moysi depositio ardẽtẽ rubũ uidere desiderãs qd rep̃sentet.p.i.trac.ii.æpi.v.M
Cãdida semp sint uestimẽta tua ꝓut ecclesiastes dicit: exponit'.p.i.Trac.ii.æpi.v.Cap.xvi.in fine
Cãdidati: & Origenis dialog9 ponit': cũ erroꝝ declaratione.p.i.Trac.iii.æpi.xxxix.X
Caput & capillos deũ habere qualiter intelligat' p.i. Tracta.i.æpisto.i.B
Capilli dei lanæ mũdæ: q̃re daniel cõparauerit.ibidẽ
Capere q põt capiat: ut dñs in euãgelio Mat.xix. dixit qualiter intelligẽdũ sit.p.i.trac.ii.æpist.v.D
Carbones sup caput inimici congregare qualiter dicamur: cũ ꝓ eo oramus.p.i.Trac.ii.æpi.xv.T
Carniũ esus cur ante diluuiũ incognitu3: postea uero concessum fuerit.p.i.Trac.ii.æpi.v.L
Carnibus non utendum esse in cibo: multis auctoritatibus & exemplis probatur.p.i.Tracta.ii.æpisto.6. X.Y.Z
Carnem quomodo & qualem amare debeamus. p.i. Trac.ii.æpi.xxxii.X
Carnis resurrectionem cum in symbolo asserat' in aliquibus ecclesiis addit' ille articulus: huius: ob quid hoc fiat: uide.p.i.Trac.iii.æpist.xli.ꝝꝝ
Castitatis exempla q̃plura ab apl'o posita numerant' atq; declarant'.p.i.trac.ii.æpi.v.Cap.xxii. per totũ
Castitatem non solum xp̃ianos: uerũetiã gentiles obseruasse multis exemplis demonstratur.p.i.tract.ii. æpisto.5.cap.26.per totum
Cœlos dñm inclinasse ut descenderet qualiter intelligendum sit.p.i.trac.i.æpisto.i.E
Celare deus qualiter dicat'.p.i.trac.i.æpisto.i.E
Cæreos in ecclesia esse accendendos probatur.p.i.tracta.ii.æpisto.x.T
Cibi qui sint: qbus studentes atq; sapiẽtiæ uacãtes uti debeãt.p.i.trac.ii.æpisto.6.T
Circũcisus aliqs est nõ adducat p̃putium (ut apl's ait) qualiter intelligendum sit: cũ nullus & si uellet posset adducere &c.p.i.Trac.ii.æpisto.5.B
Circuncisio secunda populi israel sub iesu nauæ quid rep̃sentet: & cur facta fuerit.p.i.tract.ii.æpi.v. N
Cognitio dei qd sit.p.i.trac.i.æpi.i.E
Cogitatio nostra confirmari quando dicatur.p.i.tracta.ii.æpisto.17.E
Cogitur apostolus multa uelle quæ non uult.p.i. tracta.ii.æpisto.8.H
Cognouisse ioseph Mariam quare non dicatur donec peperit filium suũ unigenitum quasi euãgelista uellet dicere ꝙ post partum cognouerit eam opere maritali.p.i.trac.ii.æpisto.ix.per totum
Comederint qd antiq sapientes quoue moderamine ne nimium satiarent'.p.i.trac.ii.æpi.6.X
Conceptum de spũsancto dñm nostrum fuisse manifestissimis ꝓbatur rationibus.p.i.trac.iii.æpi. xli. li
Concilium nicenum ꝓpter quid congregatum fuerit: qdue in eo conclusum sit .p.i.trac.ii.æpi.xii.M
Concilium Alexandrinum quid determinauerit.p.i. Trac.ii.æpisto.xii.N
Concilium uanitatis quod esse dicatur.p.i.tracta.iii. æpisto.xli.&&
Cor dei qd rep̃sentet.p.i.tract.i.æpisto.i.D
Coruus ex arca Noæ emissus: & non rediens qd significet.p.i.tract.ii.æpi.xii.N
Sicut corpus nõ põt dari aliquot quod nunq̃ languerit: aut post languorem stabili sanitate permanserit ita nec aĩa quæ nunq̃ peccauerit: an post pœnitentiam absq; peccato permanserit. p.i.tracta.ii.æpisto la.17.F.in me.
Crapula & æbrietas quanta mala sint operata.par.i. tract.ii.æpisto.6.Z.A
Crates cum diues esset bona sua submersit dicẽs: Ego uos mergam: ne a uobis mergar.p.i.tra.ii.æpi.6.S
Creata q̃q̃ omnia sint ꝓpter hominem: tamen nõ omnibus sempe rutendum est.p.i.trac.ii.æpisto.6.M
Credere cum dicamur in deum patrem: & in deum filium: & in spm̃sanctum cur non dicatur & in ecclesiam catholicam: sed illa p̃termittitur p̃positio.p.i. trac.iii.æpisto.xli.&&
Credenda quanto maiora sunt: tanto idoneis magis testibus indigent ad eorum probationem.p.i.trac. iii.æpisto.xli.Pp
Credere perfecte qs dicat'.p.i.trac.ii.æpisto.xii.K
Credo cur in symbolo primum ponatur.p.i.tract.iii. æpisto.xli.Cc
Crescite & multiplicamini: & replete terram exponit'

p.i.Trac.ii.æpisto.5.K
Christi uocabulũ iterp̃tat̃:rationẽ ponẽs cur ip̃e deꝰ nominetur.p.i.tract.iii.æpisto.xli.Hh
Crux xp̃i liberalitatem obedientiamq; perfici nos docuit.p.i.Tract.iii.æpist.xli.Oo
Cubilia & lectisternia antiquorum philosophoꝝ qualia ex quaue materia constructa fuerint. p.i. Tract. ii.æpisto.6.X
Cur deus nomen isaac imposuerit anteq̃ nasceret̃.p. i.Trac.ii.æpisto.17.G.in fine

Incipientium a littera D

Dauid panem a sacerdote petẽs:cur ab eo iterrogatus fuerit an ip̃e pueriq; eius mũdi ab uxoribus essent.p.i.Tract. ii.æpisto.v.M
De Dauid quõ illud dici potuerit Psal.lxxxviii. Inueni Dauid uirum scd'm cor meum: qui faciet omnes uoluntates meas:cum tñ in multis inueniatur deliquisse.p.i.Trac.ii.æpi.xvii.B
Delitiis frui & philosophiæ uacare nullus potest.p. i.Tract.ii.æpi.6.S
Delitiæ& æpulaꝝ uarietates fomẽta auariciæ sunt.p. i.Tract.ii.æpisto.6.T
Dæmones posse fieri angelos uel homines : & rursus homines dæmones si uoluerint: Origenes posuit: ꝓut declarat̃.p.i.Trac.ii.æpisto.xviii.M
Descendere deus in mundum qualiter dicatur. p.i. Tract.i.æpisto.i.E
Desponsatam Mariã:non ideo ab euãgelista dictam fuisse:ut aliquando esset nuptura:probatur.p.i. tracta.ii.æpisto.ix.A
Deus cur quasi in nouissimis temporibus filium suuꝫ miserit:& nõ potius ante legẽ:ut & illi credidissent: & non tot in infidelitatibus perissent.p.i.tracta.ii. æpisto.xiii.Z
Deus scd'm humanæ mentis opinionem : substantiæ uocabulum est:sed hoc qualiter intelligi debeat:declaratur.p.i.trac.iii.æpisto.xli.Dd
Dextera dei quid nobis rep̃sentet:quidue per eam intelligatur.p.i.Trac.i.æpisto.i.C
Diabolo unde primitus illa uenerit homines tẽptandi potestas.p.i.trac.iii.æpi.xli.Oo
Differentiam inter hereticum arrianum & gentilẽ nota.p.i.trac.ii.æpisto.xii.A
Digitus & digiti dei quid significent.p.i.Tract.i. æpisto.i.D
Digamiã apostolus qualiter concedat. p.i. Tract.ii. æpisto.v.G
Digamiã nõ solum xp̃iani:uerũetiã æthnici reprobarunt.p.i.trac.ii.æpist.v.cap.27.X
Diligere uiri uxores suas debent:sicut xp̃us ecclesiam: exponitur.p.i.trac.ii.æpisto.8.I
Diligendus inimicus qualiter sit.p.i.tra.ii.æpi.15.T
Diodori & Crisippi contentio de futuro esse.p.i. tra. ii.æpisto.xiii.D
Diogenis acta q̃plura referunt̃.p.i.trac.ii.æpi.6.Y
Discere xp̃ianũ ab iudæo nõ incõueniẽs est si eis non cõmisceat̃.p.i.trac.ii.æpi.xxxii.Q.in fine.
Diuites non posse intrare regna cœloruꝫ qualiter intelligendum sit.p.i.trac.ii.æpi.xv.D
Donec:aliqñ certũ tp̃s:aliqñ infinitũ:in scriptura sacra significat.p.i.trac.ii.æpi.ix.C
Dormire dei qd sit.p.i.trac.i. æpist.i.G

Incipientium a littera E

Ebrii gulosi & huiusmodi in eorum crapulatione maxime uiris sanctis & bonæ famæ detrahere solent.p.i.Tract.iii.æpisto.xxxix.V.X.Y
Ecclesiarũ(occidẽtis scꝫ & oriẽtis)in symbolo differẽtia declarat̃.p.i.trac.iii.æpisto.xli.Ee
Effoderũt sibi q̃plures philosophi oculos ut philosophiæ uacare possent:ne alternis rebus intenti mentem pturbarent.p.i.trac.ii.æpisto.6.S
Elemosynæ gradus declarãtur.p.i.tra. ii.æpi.x.&
Elegerit cur deus iudã ĩ apl'm:cũ sciret furẽ & ꝓditorẽ esse.p.i.trac.ii.æpisto.17.D
Ep̃m:esse oportere irrep̃hensibilẽ:pudicũ castum : & cætera quæ apl'us annumerat:qualiter intelligenda sint.p.i.trac.ii.æpisto.15.O
Ep̃m pœnitẽtem Luciferianus nõ recipiendũ fore asserebat:nisi gradũ & sacerdotiũ deponeret:sꝫ a beato Hiero.cõfutatur.p.i.trac.ii.æpisto.xii.per totum
Euangelistæ cur diuersis formis pingant̃.p.i.tract.ii. æpisto.5.X
Euãgelium:cur lege p̃ferat̃.p.i.trac.ii.æpi.15.T
Euagrius põticus hæresiarcha qd scripserit atq; docuerit.p.i.trac.ii.æpist.xiii.S
Exemplaria:quæ ex hæbræa in latinuꝫ uersa ab ecclesiæ doctoribus sunt:ueriora esse : legitimis ex causis ꝓbatur.p.i.trac.iii.æpi.xxxix.B
Exempla quæ ad diuinitatem ꝓbandam introducũt (ut cum incarnatio filii dei seu trinitas ostenditur) & si in substantiua esse dicant̃ nihilominus tñ similitudinem ueram rep̃sentare ostenduntur.p.i.Tra/

cta.iii.æpisto.xli.Ii
Expositio illius Dañ.vii.Aspicieba3 donec throni positi sunt &c.p.i.trac.i.æpist.i.B
Expositio illius apli ad Corinth.bonũ est homi mulierem non tangere.p.i.Trac.ii.æpisto.v.T
Expositio illius euangelii:Si sic est non expedit homini nubere:ubi quasi totum capitulu3 exponitur.p.i.trac.ii.æpisto.5.
Expositio illius Ezech.xiiii.Noe Daniel:& Iob:in terra peccatrice filios & filias liberare non posse &c.p.i.trac.ii.æpisto.5.S
Expositio illius:Nunquid non habemus potestatẽ sorores mulieres circũducẽdi.p.i.trac.ii.æpisto.5.T
Expositio horũ Salomonis:Mulier insipiẽs & audax inops panis efficit terriginæ apud eã pereũt.Et ite3 sicut in ligno uermis ita perdit uirũ suu3 mulier malefica.Et rursum.Melius est habitare in terra deserta:q̃p cũ uxore litigiosa:& q̃p plura alia.p.i.Tracta.ii.æpisto.3.Y
Expositio illius eccle.Hoiem unũ in his inuenis:Mulierem autem nullam reperire potui &c.p.i.Tract.ii.æpisto.5.Cap.16.A
Expositio illius Cañ.Surge ueni proxima mea sponsa mea &c.p.i.tract.ii.æpisto.5.Cap.17.B
Expositio illius apli:Omnis q nat9 est ex deo nõ peccat.p.i.tract.ii.æpist.6.F
Expositio illius:priusq̃ conuenirẽt (Maria scilicet & ioseph)inuenta est in utero habens &c.p.i.tract.ii.æpisto.ix.A
Expositio illius:& non cognouit eam (Ioseph scilicet Mariam)donec peperit filium suum &c.p.i.tract.ii æpisto.ix.A
Expositio illius apostoli ad Corinth. Oportet illum regnare donec ponat inimicos suos sub pedib9 &c.p.i.trac.ii.æpist.ix.D
Expositio illius euang.Ecce mater eius & fratres stabant foris &c.Et ite3:Postea descendit Capharnaũ ipe & fratres eius.p.i.tract.ii.æpist.ix.G
Expositio illius psal.Nõ iustificabit in conspectu tuo omnis uiuens.p.i.tract.ii.æpist.xiii.R
Expositio illorum Iohannis apostoli:Omnis q nat9 est ex deo non peccat.Et iterum:Si dixerimus: quia pctm̃ non habemus &c.p.i.tract.ii.æpisto.15.F
Expositio illius æsaiæ:Comburentur iniqui & peccatores simul.p.i.tract.ii.æpisto.15.R
Expositio illius euangel.Diligite inimicos uestros & orate pro persequentibus uos.p.i.Tracta.ii.æpisto la.xv.T

Incipientium a littera F

Faciem deum habere quid repsentet:qualiterue intelligatur.p.i.tracta.i.æpi.i.B
Faciem suam deus ostendere qualiter dicatur.p.i.tract.i.æpist.i.E
Fidem perfectam habere quis dicatur.p.i. Tracta.ii.æpisto.xii.K
Filius dei quare digitus & brachium dei dicat.p.i.tracta.i.æpisto.i.C
Filium q sit imago inuisibilis patris:comparatum patri non esse ueritatem:apud nos aũt qui dei omnipotentis non possumus accipere ueritatem: imaginariam ueritatem uideri &c.Origenes Hæresiarcha asseruit.p.i.tract.ii.æpisto.18.L
Filium dei de patris esse substantia:Candidus hæreticus asserebat: contra quem Origenes disputatione habita suam ostendit opinionem.p.i.tract.iii.æpisto.xxxix.X
Filius dei cũ noiat q̃liter intelligendus sit:an secũdũ diuinitatem seu fragilitatis humanæ acceptionem.p.i.trac.iii.æpisto.xli.Hh
De filio dei quicquid dicit:excellentius quodammodo de patri intelligi potest.Ibidem
Fratres dñm habuisse:put euangelistæ in pluribus locis uoluisse uident:qualiter intelligendum sit. p.i.tract.ii.æpisto.ix.G
Frater noster si nobis reconciliari noluerit (ut dominus in euangel.pcipit:si quid habuerimus aduersus fratrem nostrum &c.)quid agendum sit. p.i. tract.ii.æpisto.16.I
Fratres in sacra scriptura quattuor modis dicũtur. p.i.tract.ii.æpisto.ix.I
Fructus nuptiarum uirginitas est:& ideo nobilior dignior ue nuptiis.p.i.tract.ii.æpisto.ix.N
Fructus tricesimus nuptis:Sexagesimus uiduis:Centesimus uero uirginibus tribuitur.p.i.Tract.ii.æpisto la.5.O
Futura deus non iudicat.p.i.Tract.ii.æpisto.xvii.D
Omnes qui uenerunt ante me(ut dominus ait) fures fuerunt & latrones:qualiter intelligẽdũ sit.p.i.tracta.ii.æpisto.16.O

Incipientium a littera G

Genitalia non ad explendã libidine3 principaliter:sed certo moderamine certaq; regula creata esse:perpulchre pbat.p.i.trac.ii.æpisto.5.Cap.xxi.I
Gẽtiles xp̃m ex uirgine natũ impossibile asserunt: cũ

tñ ipſi impoſſibilior credat: Mineruã ſcz exiouis ce/
rebro pcreatã affirmẽt: & cætera quæ latius expla/
nantur. p.i. tract. iii. æpiſto. xli. Ll
Genuerit qualiter pater filiuz (ex ſolo ſcilicet uerbo)
perpulchris & manifeſtiſſimis declarať exemplis.
p.i. trac. iiii. æpiſto. xli. Ee
Greſſus dei qd ſignificent. p.i. trac. i. æpiſto. i. E

Incipientium a littera H

Hebræi q̃cq̃d de trinitate ſcriptũ a ſuis iue/
niũt: aut mutãt: aut oĩno tacẽt: Sz unde
hoc exorſum ſit latiꝰ declaratur. p.i. tra
cta. iii. æpiſt. xxxix. B
Helias & Moyſes in trãſſiguratõe dñi cur ab apl̃is uiſi
ſint. p.i. tract. ii. æpiſto. 6. Capi. xl. A
Heluidii errores declarant atq; confutantur. p.i. tra/
cta. ii. æpiſto. ix. per totum
Heli ſacerdos cur punitus fuerit ꝓpter ſcelera filioruz
cũ tñ conſtet eos corripuiſſe. p.i. tract. ii. æpiſt. 15. O
Hæreſis Mõtani q̃ q̃liſue ſit. p.i. tract. ii. æpi. iiii. p to.
Hæreſis iouiniani: & qd eius ſectatores iouinianiſtæ
ſcilz teneant. p.i. Tract. ii. æpiſto. 5. N
Hæreſes uigilãtii declarant atq; cõfutant. p.i. trac. ii.
æpiſto. x. per totum
Hæretici baptizare nõ habent. p.i. trac. i. æpiſto. xii. I
Hæretici ex ſcriptura ſacra ſuas conant ꝓbare errores
illã male exponentes. p.i. trac. ii. æpiſto. xix. Y
Hæretici reſurrectionẽ cõfitẽtes: dicũt ſe credere cor/
pus reſurrecturũ: ſed inter corpꝰ & corpus diſtinctio
nem facientes ſimplices quoſq; decipiũt: ut declara
tur. p.i. Tract. ii. æpiſto. xxxii. S
Hæreticoz callida de fide noſtra intelligentia decla/
ratur. p.i. trac. ii. æpiſto. xxxii. S
Sancti Hiero. magiſtri & præceptores qui fuerint. p.i.
tract. ii. æpiſto. xxxii. Q. in fi.
Hierony. ab aliq̃bus anathemate blaſphemať contra
quos pie ſcribẽs eos ex inuidia id ꝓpetraſſe oſtendit
cũ articuloz declaratiõe. p.i. tra. iii. æpi. xxxix. X
Gerony. in oĩbus ſuis dictis ſe obtrectatores timuiſſe
declarat: id ꝓlogis ſuorum dictorum ꝓbans. p.i. tra
cta. iii. æpiſto. xxxix. A. B
Hipoſtaſes tres in trinitate eſſe qualiter intelligendũ
ſit. p.i. trac. i. æpiſto. ii. H
Hoiem unum de mille inueni: & mulierẽ in his omni
bus non inueni: Sicut in Eccleſiaſtes legitur: decla/
ratur. p.i. trac. ii. æpiſto. 5. Cap. xvi. A
Hominem eſſe ſine peccato ſi uelit (ꝓut Pelagiani a ſ
ſerunt) refutať. p.i. tract. ii. æpiſto. xiii. per totũm
Hominem deus bonum eſſe cernens: in futuruz uero
ſe priorare præſciens cur in ꝑſenti bonitate eum nõ
ſeruet: cuz tñ ſuæ poteſtatis ſit eũ cuſtodire ſi uellet.
p.i. trac. ii. æpiſto. 17. D
Homines in noua corpora poſt mortem redire: & uel
dæmones uel angelos fieri; ꝓut meruerũt Origenes
poſuit qd latius demõſtrať. p.i. trac. ii. æpiſt. 18. M

Incipientium a littera I

Ieiunare uolens quãtũ de cibo ſumere de/
beat. p.i. trac. ii. æpiſt. 6. X
Ieiuniũ multa reparauit q̃ crapula ꝓdide/
rat: ut demonſtrať. p.i. tracta. ii. æpiſto.
6. Capi. xl. A
Iepte uotum & iudæi reprobant: atq; ex dei diſpenſa/
tione factum eſſe uolunt: ut filia ei occurrerit &c. ut
habetur. luď. xi. p.i. trac. ii. æpiſt. 5. Q
Ieſu nauæ ductoris iſraelitici populi hiſtoria morali/
zať. p.i. trac. ii. æpi. 5. N
Ieſus: ſcd'm uocabuli æthimologiã interp̃tatur: & ob
qd hoc nomine dñs noſter fuerit appellatꝰ. p.i. tra
cta. iii. æpiſt. xli. Hh
Ignorantia interdum etiam habet peccatum. p.i. Tra
cta. ii. æpiſto. xv. V
Imago dei: aliter in filio: aliter in humana aĩa eſſe de/
monſtrať. p.i. trac. i. æpi. i. D
Immortales: cum legamus eſſe angelos & ſanctos q̃/
ritur qualiter Iohannes potuerit dicere ſolum deuz
immortalitatem habere. p.i. trac. ii. æpiſto. 16. G
Impii ꝓprie dicunť qui noticiam dei non habẽt. p.i.
trac. ii. æpiſto. 15. R
Immundũ eſſe fœminam quæ ẽnixa fuerit puerũ: cur
dñs uoluerit cũ ipe creauerit. p.i. tra. ii. æpi. 15. X
Immutabilis deus quare dicatur. p.i. Tracta. i. æpiſto
la. i. A
Indorum gymnioſophiſtæ cuiuſmodi continentiæ
ſint. p.i. tract. ii. æpi. 6. Y
Indi Perdi Mœdi cum ꝓpriis filiabus atq; nepotibus
concubere ſolent. p.i. trac. ii. æpiſto. 6. R
Iniqui & peccatores comburenť ſimul: & q relinquũt
deum conſũmabuntur: prout Eſaias ait: de quibꝰ in
telligatur. p.i. trac. ii. æpiſt. 15. R
Interpretatio illius uerbi Alma: uel ut hebræi Ahal/
ma dicunt. par. i. tracta. ii. æpiſtola. 5. Capitu. xviii.
in principio
Interp̃tationes Sancti Hiero. non refutãdas: exẽplis

& auctoritate probatur. p.i. tracta.iii. æpisto.xxxix B.in finē
Inuisibilem esse deum incorporeum immensum incir cūscriptum,pbatur.p.i.trac.i.æpi.i.D
Inuisibilem esse deū patrē:nec ab ipo filio uideri pos/ se:Origenes posuit.p.i.trac.ii.æpisto.xviii.L
Inuisibilis: impassibilis &c. deus quando & qualiter dicatur.p.i.Trac.iii.æpisto.xli.Gg
Iohannes:cur cæteris apostolis a domino plus dile/ ctus fuerit.p.i.trac.ii.æpi.5.Vu
Iohānes cæteros apostolos p̄cellit:qa apostolus:euā geliста:propheta fuit:& uirgo.p.i.Tract.ii. æpisto la.5.X
Iouiniani hæresis confutatur atq; declaratur.p.i. tra cta.ii.æpisto.5.per totum
Ioseph uirginem fuisse:pbatur.p.i.trac.ii.æpi.ix.N
Irasci deus:qualiter intelligat̄.p.i.trac.i.æpisto.i. E
Ira quæ qualisue sit:de qua iacobus apostolus ait:Ira uiri iusticiā dei nō operat̄.p.i.Trac.ii.æpisto.xvi.E
Isaac:xp̄i eccleśiā p̄figurat.p.i.trac.ii.æpisto.5.L
Iudæi & æthnici:item serui& liberi comparationē cur apostolus fecerit de uirginitate atq; nuptiis: dispu/ tans.p.i.Trac.ii.æpisto.5.A
Iudæoꝝ tria esse genera seu dogmata: Pharisæos sa/ ducæos essæos declaratur:quoꝝ ultimi miris laudi/ bus efferunt̄.p.i.trac.ii.æpist.6.Y
Iudæi nōnulli resurrectionem carnis credunt: sed nō sine uitiis & concupiscentiis.p.i.trac.ii.æpi.xxxv.C
Iudæ:cur deus loculos commiserit:cum sciret eū esse furem.p.i.trac.ii.æpisto.17.D
Iugum dei suaue esse & onus leue:qualiter intelligen dum sit.p.i.trac.ii.æpisto.16.E
Iudicare legem quis dicat̄:Sicut iacobus apostol9re/ fert:Qui iudicat legem non est factor legis.p.i.tra/ cta.ii.æpisto.16.E
Iustificari in conspectu dei nō omnem uiuentem pos se prout psal.dicit:qualiter intelligendum sit. p.i. trac.ii.æpist.xiii.R
Iusticia hominis summa quæ dici mereatur.p.i. Tra/ cta.ii.æpisto.15.F
Iustificata esse Sodomam a Hierusalem qualiter dica tur:cum constet eam non fuisse iustam.p.i.Trac.ii. æpisto.15.K
Iustus esse uel fuisse licet sancta scriptura dicat plures attamen sine omni peccato eos fuisse uel esse nega/ tur:atq; rationibus & auctoritatibus ostenditur.p. i.trac.ii.æpisto.16.C
Iusti quidam sunt(ut Eccleśiastes ait)Ad quos perue/

nit opus quasi impiorum: Et sunt impii ad quos peruenit quasi opus iustoruꝝ:& qui huiusmodi sint p.i.trac.ii.æpisto.16.E
Iustus uix saluabitur:qualiter intelligendum sit. p.i. trac.i.æpisto.16.F
In lege ratio non queritur sed auctoritas. p.i. tracta. ii.æpisto.16.E

Incipientium a littera L

Labia in deo esse qualiter intelligendum sit.p.i.Trac.i.æpist.i.C
Lacertos uirides comedunt.p.i.Tract.ii. æpisto.6.Q
Laudet qualiter & in quo San.Hiero,Origenēꝝ.p.i. trac.iii.æpisto.xxxii.Q
Laudare aliquēꝝ ubi bene & uituperare:ubi male nō inconueniens est.p.i.trac.ii.æpi.xxxii.Q.in me.
Ex latere xp̄i:cur sacramenta fluxerint:& non ex alio aliquo membro.p.i.trac.iii.æpisto.xli.Tt
Legem aliam Paulus apostolus qualiter uiderit ī mē bris suis repugnantem legi mentis suæ.p.i. tract.ii. æpisto.16.A
Legem cum nullus possit totaliter implere quare in psal.dicatur:Beati immaculati in uia:qui ambulāt in lege domini.p.i.trac.ii.æpisto.17.H
Lya synagogæ typum tenere probatur. p.i.tracta.ii. æpisto.5.L
Liberi arbitrii:disputatio ponitur.p.i. tract.ii. æpist. xiii.per totum
Liberum arbitrium qualiter in hominis potestate eē dicatur.p.i.tract.ii.æpist.xiii.V
Libri qui canonici:qui eccleśiastici:qui apocriphi no minentur.p.i.trac.iii.æpisto.xli.&&
Lingua dñi qd nobis rep̄sentet.p.i.trac.i.æpist.i.C
Liniamenta corporis in deo esse qualiter intelligan/ tur.p.i.trac.i.æpisto.i.B
Locū oēm deū implere,pbatur. p.i.Tract.i.æpi.i.
Longitudo latitudo & p̄fundū:in descriptione cru/ cis inueniunt̄.p.i.trac.iii.æpisto.xli.Nn
Loqui deum qualiter intelligendum sit.p.i. Tracta. i.æpisto.i.E
Luciferiana hæresis declaratur atq; reprobatur. p.i. tract.ii.æpisto.xii.per totum
Lumen deum esse non sine magna ratione dicitur. item q̄ apostolis dicit:Vos estis lux mundi: differē/ tialiter dictum esse monstratur.p.i.Tract.ii.æpisto/ la.16.G

Incipientium a littera M

MAgorum tria esse genera apud persas:eo/rumq; naturas moresq; declarãtur. p.i. tract.ii.æpisto.6.Y

Manichæus docebat se & suos:etiã si uel/lent non posse peccare.p.i.tract.ii.æpisto.xiii.S

Mãsionuz in arca Noæ diuersitas qd p̃figurauerit.p.i.tract.ii.æpisto.5.K

Manus dei quid significet:qdue per eam intelligatur p.i.trac.i.æpisto.i.C

Maria inuenta est in utero habens priusq̃ conuenirẽt ꝓut ab euangelista ponitur:qualiter intelligendum sit.p.i.trac.ii.æpisto.ix.A

Massagetæ parentes & cognatos eorum:cum ad senectutem peruenerint iugulant atq; comedũt.p.i.tra/cta.ii.æpisto.6.R

Membra corporalia deum habere qualiter intelligẽ/dum sit.p.i.Trac.i.æpisto.i.B

Mensuram nullam in deo esse quidam Sanctum Hie/ronymum dixisse asserebant:ex eo q; non tantũ ca/pitalia & maxima peccata detestabatur:sed minora deum reqri asserebat:a quibus se ꝓpulchre defendit p.i.Trac.iii.æpi.xxxix.V.in fine

Merita diuersa esse,pbãtur.p.i.trac.ii.æpi.15.K

Merita oím esse æqualia:louinianus asseruit.p.i. Tracta.ii.æpisto.v.P

Moysi sepulchrum usq; in hodiernum diem ignoraꝫ sed quid mysterii habeat declaratur.p.i. Tracta.ii. æpisto.5.P.in fine

Moyses qualiter uiderit dñm facie ad faciem.p.i.tra/cta.ii.æpisto.xvii.D

Monogamia q̃ sancta sit ostenditur.p.i.Tract.ii.æpisto.5.H

Montani hæresis declaratio cum reprobatione eius/dem.p.i.trac.iii.æpisto.xlix.per totum

Mori in cruce cur dñs noster uoluerit.quæ detestabi/lior & infamior cæteris omnibus fuit.p.i. Tract.iii. æpisto.xli.Nn

Mortem xp̃i æternam mortẽ delere atq; destruere diu ante ꝓphetatum fuisse declaratur.p.i.Tract.iii.æpisto.xli.Pp

Mulierum iuuamine plures hæreses surrexerunt quæ alꝭ uix aut nunq̃ surrexissent : & annumerantur. p.i.Trac.ii.æpisto.xiii.T

Munda omnia mundis licere qualiter intelligenduz sit.p.i.trac.ii.æpisto.6.M

Incipientium a littera N

MAres deũ habere qd significet.p.i. Tract. i.æpisto.i.B

Nasci xp̃m scd'm cõmunẽ hoím cõsuetudinẽ (p mulieris scz secretiora) indignum putantes efficacibus confutantur rationibus.p.i.tra/cta.iii.æpi.xli.Mm.Nn

Natũ ex deo peccare nõ posse (ꝓut Iohãnes apl̃s ait) qualiter intelligendũ sit.p.i.Trac.ii.æpi.15.F

Necessitas illa q̃ sit: de q̃ apl̃s ad corinthios scribens: Existimo em̃ hoc opus bonũ eẽ ꝓpter instãtẽ necessitatẽ:ubi de uirginitate & nuptiis disputat.p.i. Tra/cta.ii.æpisto.5.E

Nemo uenit ad me nisi pater q̃ misit me traxerit eũ: exponitur.p.i.trac.ii.æpisto.17.F

Nescire dei qd sit.p.i.Tract.i.æpisto.i.E

Nubere melius esse q̃ uri:qualiter intelligendũ sit. p.i.Tract.ii.æpisto.5.Y

Nubere fidelis an infideli possit.Ibidem.Z

Numerũ imparẽ mũdũ:parẽ uero imũdũ esse qd reꝑ/sentet.p.i.Trac.ii.æpisto.5.K

Nuptias secundas:qualiter apostolus concedat. p.i. Trac.ii.æpisto.8.G

Incipientium a littera O

OBliuio ĩ deũ q̃liter cadat.p.i.tra.i.æp.i.E

Obstetrices Maria in partu nõ habuit. p.i.Trac.ii.æpist.ix.D

Occidere:qñ criminosum & nõ crimino/sum sit:uide.p.i.Trac.iii.æpi.xli.&&.in fine

Oculos deum habere qualiter intelligendum sit.p.i. trac.i.æpisto.i.B

Offenderit q in uno factũ esse oím reũ,ꝓut Iacob9te/statꝰ qualiter intelligendum sit.p.i.tra.ii.æpi.15.L

Omnipotentem deum iuste uocari: etiam ratiorꝫbus probatur.p.i.Tract.iii.æpisto.xli.Ff

Operibus diuinis non contradicendum esse:ut dicẽ/do quare deus fecit hoc sic:& non potius aliter &c. p.i.Tract.ii.æpisto.15.M

Opera nostra omnia deo esse committenda: ꝓbatur: p.i.Tract.ii.æpisto.17.E

Orationem nullam ꝓdesse post mortem:Vigilantius Hæresiarcha asseruit:sed a sancto Hieronymo con/futatur.p.i.Tract.ii.æpisto.x.T

Orare perfecte & cum fide quis & quando dicatur.p.i.Tract.ii.æpist.xii.K

Orationẽ nostrã similẽ iterdũ facim9 orõni phariſæi q̃ tẽplo orabat pc̃ori se p̃ferẽs. p.i.tra.ii.æpi.17.I

Oremus qualiter contra dominicam orationem. p.i.Trac.ii.æpisto.17.I

Origenes pœnitẽtiam egit ſup peruerſa atq; hæretica eius ſcripta.p.i.Trac.ii.æpiſto.xxxii.X
Origenis hæreſes oſtẽdunt.p.i.trac.ii.æpi.18.p to:
Origenis libros q legere uoluerit:quæ cauere atq; uitare debeat.p.i.trac.ii.æpi.xviii.in fine
Origenis origo atq; cõuerſatio.p.i.tra.ii.æpiſt.32.V
Origenes qualiter & in quibus commẽdetur a ſancto Hiero.p.i.trac.ii.æpiſto.xxxii.V
Origenis dicta ſeu libros nullus puertiſſe:ſed oia ip̃z poſuiſſe atq; dixiſſe,pbatur,ibidem.X
Origenẽ licet & ip̃e hæreſi calũniet:attñ cõtra eos diſputaſſe demonſtrat.p.i.trac.iii.æpiſto.xxxix.X
Os(abore)dei qd rep̃ſentet.p.i.trac.i.æpi.i.C

Incipientium a littera P

PAgani:qa uirginis partum deridere ſolẽt atq; impoſſibile eis uideat fortis contra eos diſputatio ponit.p.i.trac.iii.æpiſt. xli.Kk
Palpebras deũ habere qd repñtet.p.i.trac.i.æpi.i. B
Partes dare ſeptẽ:& partes dare octo,put in eccle. le/git qd ſignificet.p.i.trac.ii.æpi.xii.N
Paradiſum:in quo Adã fuit Origenes tertium cœlũ eſſe dicit:& conat ex hoc ꝓbare qa Paulus dicit in tertiũ cœlũ raptus fuiſſe:& uſq; ad paradiſum: ſz reprobatur.p.i.trac.ii.æpi.xix.Z
Paſſio xp̃i diu ante ꝓphetata:q̃ cõpleta fuiſſe declaratur:cũ uniuſcuiuſq; ꝓphetiæ declaratõe.p.i.trac.iii. æpi.xli.Pp.Q q.Rr
Paſſionis xp̃i (ſcdm q; euãgeliſte deſcribunt) expoſitio:cũ ꝓphetaꝝ ꝓbatione ibidem uſq; ad fi.
Pater cum deus appellat quid intelligi oporteat. p. i.trac,iii.æpi.xli.Ee
Patrem ieſu ioſeph eſſe:cur Maria cõfeſſa fuerit.dicẽs fili:Ecce pater tuus & ego dolẽtes quærebamus te. p.i.trac.ii.æpi.ix.B
Peccator impius & iniquus differunt.p.i.trac.ii.æpiſto.15.R
Peccans ignoranter non ſemper excuſat.p.i.trac.ii. æpiſto.15.T.V.X.Z
Pedes dei qd nobis repſentent.p.i.trac.i.æpi.i.D
Pelagianoꝝ hæreſis declarat.par.i.tract.ii.æpi. xiii. per totum
Pelliceas tunicas q̃ dñs Adæ & Euæ fecit Origẽnes humana eſſe corpa dixit.p.i.trac.ii.æpi.xix.Z
Pœnitere deus q̃liter intelligat.p.i.tracta.i. æpi.i.E
Perturbationes quattuor annumerãtur:quibus genꝝ humanum uexatur.p.i.trac.ii.æpiſto.16.F
An ex perſona ſui uel aliorum hominum ſeu peccatorum.Apoſtolus dicat: Operari bonum nõ inuenio & non quod uolo bonum hoc facio &c.p.i.trac.ii. æpiſto.16.B
Petro cur cõmiſſa fuerit eccleſia atq; ſup eum ædificata:& nõ potius Iohãni:cum tñ ip̃e Iohãnes dilectiſſimus dño fuerit.p.i.tract.ii.æpi.5.Vu
Philoſophi cur ciuitates relinquẽtes:ad deſerta ſe cõtulerint.par.i.trac.ii.æpi.6.S
Phrigii & pontũ inhabitãtes uermibus quæ in ligno gignunt nigra habẽtes capita:ueſcunt atq; magni p̃cii reputãtur.p.i.Trac.ii.æpi.6.Q
Plãctio obitus Moyſi quid ſignificet.p.i.Trac.ii. æpiſto.v.P.in fine
Poſſibilia deus dedit mãdata:q̃uis ea nemo totaliter ſiue integre poſſidere ualeat:& fit pulchra diſputatio,p.i.trac.ii.æpiſto.15.N
Poſt:nõ ſemper tempus definitũ in ſcriptura ſacra ſignificat.p.i.Trac.ii.æpi.ix.D
Poſteriora filii dei qd rep̃ſentẽt.p.i.Trac.i.æpiſt.i.D
Præceptũ dñi de uirginitate ſe nõ habere : apoſtolus cur dixerit.p.i.trac.ii.æpiſt.5.C
Preferre una pſona ſe alteri non debere:,pbatur.p.i. trac.ii.æpi.xv.K
Primogenitus xp̃s qualiter dicat:cum tñ nõ uideatur habuiſſe fratres:reprobaturq; Heluidii error qui xp̃z fratres habuiſſe aſſerebat.p.i.Trac.ii.æpi.ix.F
Priſcillianus hæreticus:quid tenuerit.p.i. Tra.ii.apiſto.xiiii.S
Ptholomæum.iudæi ob id maxime laudant q; nõ duplicem perſonarum diuinitatem tenuerit apud hebræos:ſed ob quid illud uitauerit latius declaratur. p.i.Trac.iii.æpiſto.xxxix.B

Incipientium a littera R

RAchel typum eccleſiæ tenet.p.i. Tract.ii. æpiſto.v.L
Regna tria dñs noſter in mundũ ueniẽs ſibi ſubiecit.p.i.Trac.iii. æpiſt.xli.Nn.
Regnare oportet illum: donec ponat inimicos ſuos ſub pedibus eius:,put apoſtolus dicit qualiter intelligatur.p.i.Trac.ii.æpiſto.ix.D
Reliquias ſanctorum eſſe uenerandas Vigilãtius Hereſiarcha negauit:ſed confutatur.p.i.Tract.ii.æpiſto.x.per totum
Remiſſionem pctõrum potius fide q̃ rõne poſſe,pbari

demonſtrat: Attamen cõtra negatores perpulchra ponuntur.p.i. Trac.iii.æpi.xli.&&.in fine
Repletio nimia corpis qualiter ab antiqſſimis phiſi/cis deteſtet:remedia quoq; nõnulla ibidẽ demõſtrã tur.p.i.Trac.ii.æpi.6.T
Reſurrectio dñi:qualiter a pphetis p̃dicta ſit diu ante q̃ impleret.p.i.trac.iii.æpi.xli.Xx.
Reſurrectio mortuoꝝ ualidiſſimis ꝓbat rationibus: cum hæreticoꝝ negationum declaratione.p.i. tra/cta.iii.æpi.xli.ꝓꝝ
Romæ nulla unq̃ hæreſis exordiũ habuit: & iccirco in ſymbolo aliqua p̃termittunt uerba: quæ in aliis obſeruant eccleſiis:ut latius patet. p.i.trac.iii.æpiſto.xli.Cc
Rufini apologia ſe ab hæreſi purgans ponitur.par.i. trac.ii.æpiſto.35.per to.
Rufinus in defenſione ſui erroris:ſanctos uiros hæretica ſcripſiſſe aſſeruit:& in.S.doctorem Hiero. blaſphemia infert:ſup quæ oĩa eum mendacem probat. par.i.trac.iii.æpiſto.xxxix.X.Y.Z.A
Ruffini hæreſes articulati3 declarant:imitatorq; origenis in peſſimis oſtendit: & ad fidem exhortatur. par.i.trac.iii.æpiſto.xl.per totum
Rufinus.S.Hiero.laceſcẽs:inſup niſi taceat mortem ei cõminatur: ſuper quo reſponſum p̃clarum: uide par.i.trac.iii.æpi.xl.E.F

Incipientium a littera S

Abellii hæreſiarchæ cã articulus ĩ ſymbolo ponit:ſed cur & qualis require.par. i.trac.iii.æpiſt.xli.Gg
Sacerdotibus ue. teſta. cur p̃ceptũ fuerit ne uxorẽ uiduã ducerẽt.p. i.trac.ii.æpi.5.M
Samaritana illa ſex ſe habuiſſe uiros:quare a dño redarguatur:atq; ultimus non uir ſuus eſſe dicatur.p. i.trac.ii.æpiſto.5.H
Sãſon typũ ſaluatoris tenet eo q; meretricẽ ex gẽtibus eccleſiã adamauerit:atq; poſt mortez plures hoſtiũ q̃ uiuus occiderit.p.i.Trac.ii.æpi.v.Q
Sãguis & aqua quæ de latere dñi fluxiſſe ꝓhibent: diuerſa repũtare demõſtrãt.p.i.trac.iii.æp.xli.Ss.Tt
Saphirũ lapidẽ ſanctos angelos repſentare ꝓbatur. p.i.Trac.i.æpi.i.E
Scapulas deũ habere qualiter intelligat.p.i. Trac.i. æpiſto.i.D
Scoti gens Britãnica humanis ſolẽt ueſci carnib9. p. i.Trac.ii.æpi.vi.R
Scoti ꝓpr as uxores non habẽt:ſed more pecudum ut cuiq; libitum fuerit laſciuit.Ibidem
Scribebat dñs nõ ſolum peccata eorum q̃ adulteram accuſabant:ſed & aliorum.p.i.Trac.ii.æpi.xvi.O
Sedere deus qualiter intelligat.p.i.Tra.i.æpiſto.i.E
Senſus qnq; feneſtra aĩæ dicunt:p quæ uitia introeũt atq; exẽplis ꝓpulchre demõſtrat.p.i.tra.ii.æp.6.S
Sepultura Moyſi & ieſu nauæ inuicẽ cõparantur. p.i. Trac.ii.æpiſto.y.P
Symmach9 & ſi plura bene:attñ nõnulla falſe interꝓtatus eſt.p.i.Trac.iii.æpi.xxxix.C.fi.
Symboli uocabulũ:unde originẽ ſumpſerit: quo tpe & a qb9:ac ꝓpter qd inſtitutũ ſit cũ ſpeicali ſingulorꝝ declaratõe articulorꝝ ponit.p.i.tra.iii. æpi.xli.Bb
Symboli breuis expoſitio cum oĩm hæreticorum confutatione & in quo unuſquiſq; errauerit articulo.p. i.Trac.iii.æpi.xlii.A.per totum
Siri cocodrillũ ĩ cibũ ſumere ſolẽt.p.i.tra.ii.æp.vi.R
Si dixerimus:qa p̃ctñ nõ habemus ipi nos ſeducim9 &c.Et illud in eadẽ æpla btũs ioh.dicit Oĩs q nat9 eſt ex deo nõ peccat qualiter intelligant cũ uideantur eſſe diuerſa.p.i.Trac.ii.æpiſto.xv.F
Spinis dñs noſter coronatus eſt:ut primi homis ſnia ſolueret.p.i.Trac.iii.æpiſto.xli.Ss
Spũſſanctus cur ſup dñm in iordane deſcenderit:cuj tñ ſemp & ante natiuitatẽ:& in natiuitate:& poſt ſe cũ fuerit.p.ii.Trac.ii.æpi.xii.G
Spũſſanctus & ſpũs ieſu nõ differũt:ſicut in acti. apl̃orũ.xv.legitur.p.i.trac.ii.æpiſto.16.P
Spñſanctũ minorem eſſe patre & filio Origenes aſſeruit.p.i.Trac.ii.æpi.xviii.L
Stare deus qualiter dicat.p.i.Trac.i.æpi.i.E
Stoici dereliquerint cur urbanitates:& ad tẽpla porticuſq; ſe contulerint.p.i.trac.ii.æpiſto.6.S

Incipientium a littera T

Empus oĩa habere: ꝓut in eccleſiaſte legitur exponit.p.i.tra.ii.æpi.v.Cap.16.A
Tẽplũ dyanæ qdã accendiſſe fert atq; crimẽ ſuũ de ſe cõfeſſus ẽ. Cũ a græcis ĩterrogaret cur hoc feciſſet rñdit ut not9 homib9 fieret &c. p.i. tract. ii.æpi. ix.L
Theodotõis interꝓtatio:qa hæreticũ qd ſapit: ab eccleſia refutat.p.i.trac.iii.æpi.xxxix.D
Teſtamento ex ueteri quæ ſeruanda ſint & quæ nõ.p. i.trac.ii.æpiſto.xvi.A
Tranſire de uno loco ad alium deus qualiter intelligat.p.i.trac.i.æpiſto.i.E
Trãſfigurat9 dñs:cur helyã & Moyſen diſcipulis oſtẽderit & nõ alios ſanctos.p.i.tra.ii.æpi.6.Cap.xl.A
Tribulationem carnis habentes qui ſint:de qb9 apl̃s

disputat:illud introducēs. Tria insatiabilia sunt. Infernus amor mulierū terra & ignis. put ip̄uer:legit exponit.p.i.Trac.ii.æpi.v.Cap.xv.Z

Trinitatem simul p̄sentē fuisse in xp̄i cōceptiōe pluci de mōstrat.p.i.Trac.ii.æpi.xli.Kk

Turtur typum saluatoris tenet.p.i.Trac.ii.æpisto.v. Capi.xvii.B

Incipientium a littera V

Vates & interpres in quo differāt.p.i.Tra ctа.iii.æpi.xxxix.B

Vhe pregnātibus & nutrientibus in illa die(put dns in euāg.Matth.xxiiii.dicit) qualiter intelligat.p.i.Trac.ii.æpi.v.E

Vēter dei qd rep̄sentet.p.i.Trac.i.æpi.i.D

Verbis in simplicib9 semp sensus scripturæ angustior inuenit:par.i.Trac.ii.æpi.v.P

Verba p̄sentis tpis in sacra scriptura qualiter intelligant:ut illud.donec senescatis ego sum: quasi uelet dns dicere:q9 post̄q̄ senuerint ip̄e desinat eē. p.i. Trac.ii. æpi.ix.C

Veritas laborare potest:uinci uero non potest.par.i. Trac.ii.æpi.xv.Q

Vestimentū dei qd significet.p.i.Trac.i.æpi.i.E

Victoriæ prima cā est:id qd uinci cupimus bene discere.p.i.Trac.ii.æpi.8.X

Viduas de quibus intelligat illud apostoli ad Timothe.Vidua eligat non minus.xl.annoꝝ.p.i.Trac. ii.æpi.v.H

Vigilare deus qualiter dicat.p.i.Trac.i.æpi.i.G

Virgo se uouens:& postea nubēs: an peccet & qualiter.p.i.Trac.ii.æpi.v.E

Virginitati fructus centesimus tribuit.p.i. Tracta.ii. æpisto.v.O

Virginitatem nuptiis p̄ferri multis p̄batur rationibus p.i.Trac.ii.æpi.v.I

Virginitatem nuptias p̄cellere:non solū ex scriptura sed ad experientiā p̄bat.p.i.Trac.ii.æpi.ix.O

Virtutes oēs nullus sanctoruꝫ q̄diu in corpore est habere potest.p.i.Trac.ii.æpi.xv.L

Virtutem qui unam habuerit qualiter omnes habere dicatur.Ibidem

Virtus altissimi quæ superuenire in uirginem Mariam dicit:quæ & qualis sit.p.i.Trac.iii.æpi.xli.Kk

Viuere sine quattuor sensibus corpus humanū potest Q_into uero deficiēte impossibile est supuiuere posse.p.i.Trac.ii.æpi.6.T

Vnus deus qualiter dicatur.Et cur unus ponatur ac si aliqñ plures fuissent:p̄sertim in symbolo.p.i. Tracta.iii.æpi.xli.Ff

Vnicus filius ob quid in symbolo dns noster nominetur.Ibidem.Hh

Vsq9 in scriptura sacra non semper tempus definitum sed aliquando infinitum signat.Par.i. trac.ii.Epistо.ix.D

Omne quod aperit uuluam sanctū domino uocabit: (prout in Exo.legitur)de solo christo intelligendū esse probatur:atq9 in hoc omnes hæretici errant. p. i.Trac.ii.æpi.16.D

Incipientium a littera X

Xenocrates:tria tm̄ præcepta atheniēsibus reliquit:scilicet Honorandos parentes. Venerandos deos.Carnibus non uescē dum.p.i.Trac.ii.æpi.6.Y

Xp̄m dei filium non natum esse sed factuꝫ Origenes asseruit.par.i.Trac.ii.æpi.18.L

Prima igitur principalis pars: tres in se cõtinet tractatus. Primus de fide intitulat: in se continens æpistolas. iii. Secundus uero de impugnatione diuersarum hæresum p̃notat: æpistolas seruans. xvii. Tertius uero de Origenis erroribus tractat: continẽs æpistolas. Sed quid in se unaquæq; cõtineat æpistola infra patebit.

Tractatus primus partis primæ: Qui ĩtitulatur de fide.

Tractatus Sancti Hiero. essentiam trinitatis & qcquid in scripturis: uel de motu animæ uel de humanis membris tractat: in deo: non carnaliter sed spiritualiter: & figuraliter esse intelligendum: Mysticũ eorum sensum exponens. æpisto. i. Omnipotens deus.

Hierony. Damaso: an ĩ trinitate tres hipostases sint cõfitẽdæ sciscitans: atq; quibus in Anthiochia cõmunicare debeat interrogãs. æpisto. ii. Quoniã uetusto

Hierony. Damaso papæ: ut sibi respõdeat cui in Syria communicare debeat obsecrãtis. æpi. iii. Impor/tuna in euang.

Tractatus secundus partis primæ: Qui de impugnationibus diuersaru mhæresum intitulat: earum inuẽtores & sequaces ostẽdens.

Hierony. Marcellæ contra Montani hæretici insaniam: qui p̃missionem sanctisp̃us in se dicebat esse cõpletam ostẽdens nõ in eo tm̃: sed in aliis eius dogma a catholica ecclesia discrepare. Quis aũt fuerit Mõtanus & quo tpe hæresis eius susc̃itata sit: in quinto historiæ Ecclesiasticæ libro inuenit. æpi. iiii. Testimonia de iohannis euangeli.

Hierony. contra iouinianum hæresiarchã libri Satirici: cuius dogmata qualia fuerit: quæ ab doctore sancto Hiero. refutant ibidem demonstrat. æpi. v. Pauci admodum.

Item argumẽtũ in eosdẽ libros ex Augustino de hæresibus libro sumptũ: ibidẽ ponit. æpi. vi. Iouiniano

Hierony. Pammachio de obtrectatoribus suis: qui librum suum aduersus iouinianum carpebant quasi nimius fuisset in laude uirginum & interp̃tatiõe nuptiarum. æpi. vii. Christiani.

Hierony. ad Pammachium liber apologeticus in defensionem librorum contra iouinianum: in quo docet se non dãnasse nuptias: sed illis uirginitatem p̃tulisse: & apostoli capitulum benignius: etiaz̃ p nuptiis a se q̃ cæteris interp̃tatuz̃. æpi. viii. Quid ad te.

Hierony. liber aduersus errores heluidii hæresiarchæ: q uirginitati beatæ uirginis detrahens ausus est dicere post xp̃m etiã alios peperisse filios de uiro suo ioseph. Quis etiam fuerit ipe Heluidius: argumentuz̃ æpistolam p̃cedẽs declarat: quod ex Gennadio sumptum est. æpi. ix. Nuper roga

Hierony contra Vigilantium p̃sbyterum: sed tamen hæresiarcham: Qui asseruit reliquias sanctorum non esse uenerandas: neq; uigilias custodiendas: item secundam Dañ. uisionem deprauans. Sed ubi conuersatus sit & unde natus. Argumentum æpistolam p̃cedens indicat. æpisto. x. Multa.

Hierony. Ripario p̃sbytero blasphemiam Vigilãtii de non uenerandis reliquiis detestans. æpi. xi. Acceptis primum litteris.

Hierony. Dialogus contra Luciferianam hæresim: in quo sub noie orthodoxi se sub noie uero Luciferi hæreticos denotat: Argumentum uero æpistolaz̃ p̃cedens indicat qd tenuerint: & unde hæresis illa originem sumpserit. æpi. xii. Proxime accidit.

Hierony. ad ctheſiphontem: De libero arbitrio contra Pelagianos hæreticos: qui dei gratiæ aduersantes cuncta ad humanam referunt uoluntatem. æpist. xiii Non audacter.

Prologus Sancti Hiero. in dialogum cõtra Pelagianum hæreticũ: in quo p̃mittit quid libro sequenti tractatur. æpisto. xiiii. Scripta tam.

Hierony. contra Pelagianum monachũ dialogus q hoiez̃ asserebat sine pcto eẽ posse si uellet: libero omnia conferens arbitrio: atq; facilissima esse dei mãdata asserebat: ubi se noie Atici ip̃m ueropelagianũ nomine Critobili nominauit. æpist. xv. Dic mihi Crito

Tractatus Tertius Partis primæ: Tractãs de Origenis erroribus: in quo etiam q̃ plures tractatus & Apologiæ contra calumniãtibus ponuntur.

Hierony. contra hæreses Origenis: ubi multa perpulchra declarantur: demonstrans in quibus erraverit Origenes: & in quibus bene scripserit: ut etiam argumentum ex Augustino sumptum æpistolam præcedens declarat. æpisto. xviii. Ante annos.

Epiphanii ad Iohannem Hierosolymitanuz̃ episcopum per Sanctum Hiero. e græco translata: Excusans se q in monasterio beati Hiero. inconsulto eo p̃sbyterum ordinauerit: ostendens se iure fecisse. Deinde iluz̃ commonet ne Origenis erroribus implicet quos ex ordine narrat & detegit. æpi. xix. Dño dilectissimo

Beati Hierony. liber ad Pammachium contra Iohãnem hierosolymitanum episcopum: & Rufinum p̃sbyterum assertorem Origenis: In quo iohannez̃ tã q̃ sectatorem Origenis coarguit: contra eos disputans

se etiã de eorum ordinatione excusans. Iohãnez incu sat qꝫ epiphanio non respõderit: & synodo adesse uo/ luerit. Quis autem ille iohãnes fuerit: & quid scripse/ rit? Argumentuz: æpistolam præcedens declarat. æpi sto. xx. Si iuxta.

Hierony. ad Theophilum papã Alexãdrinũ Apolo gia: in qua calũnias iohãnis Hierosolymitani refellit: & Origenis sectatorem ostendit. æpisto. xxi. Epi/ stola tua.

Hierony. Theophilo. De litteris gratias agens: con tra Origenianos hæreticos eos excitans. æpistol. xxii. Beatissimo papæ.

Theophili ad Hiero. uictos Origenianos denũciãs. æpisto. xxiii. Dilectissimo.

Hierony. ad Theophilum congratulatoriã mittens ꝑ detectis & uictis hæreticis. æpisto. xxiiii. Beatissi/ mo papæ Theophilo.

Beati Hiero. respõsiua increpationis hæreticorum/ su scipientis officium: & illius sententiam romani põtifi cis fidei congruere congratulantis. æpisto. xxv. Bea tissimo papæ.

Theophilus Hiero. Quod fugati sint Origenis secta tores nunciãs: & qꝫ Hypocritas eiusdem fautores uitet æpisto. xxviii. Dño dilectissimo & amãtissimo.

Epiphanii eꝑi ad Hiero. de ꝓfligatione Origenianæ hæresæos: per Theophilum eꝑm. Cuius æpl'am gratu lãtis interserit. æpist. xxvii. Dño amãtissimo filio.

Theophili ad epiphanium petentis: ut quos nuper a peruersis Origenis hæresibus cõuerterit consoletur atqꝫ ut stabiles permaneãt in fide sollicitet. Nõnullos etiam iterum relapsos esse nuncians. æpist. xxviii. Domino dilectissimo.

Hierony. Theophilo eꝑo: librum eius summẽ cõmẽ dãs: seqꝫ excusans qꝫ non cẽlerius in latinum uerterit. æpi. xxix. Beatissimo eꝑo.

Ruffini Aquilegien. p̃sbyteri in libros Origenis pe/ riachon p̃fatio. in quo etiaz se Hiero. imitatum esse di cit. pfitens quæ a fide discrepant detracturum. ubi pri mum inter San Hiero. & ip̃m contentio orta est. æpi. xxx. Scio q̃plurimos.

Pãmachii & Oceani ad beatum Hiero. commonen tium. ut de callida Rufini interpretatione & mentiõe illius in præfatione habita se purget. æpisto. xxxi. Sanctus aliquis.

Hiero. Apologia ad eosdem. In qua docet se Orige/ nis doctrina nõ dogma sectatum: docetqꝫ illum ita le gendum: ut excerptis bonis cõtraria fidei respuantur: illius quoqꝫ errores detegit: & præfationem in libros pẽriarchon carpit illorumqꝫ interꝑtationem uitiosaz damnat. æpi. xxxii. Shcedulæ quas misisti.

Apologia Rufini ad Anastasiũ Romanæ urbis eꝑz in qua multa conuitia in Sanctum Hiero. detorquet: quæ in sequẽti æpisto. a Sã. Hiero. falsa esse probãtur. æpisto. xxiii. Audiui.

Beati Anastasii ad Iohãnem Hierosolymitanum cõ sultationi ipsius de nomine Rufini respõdẽtia & accu santis qꝫ impia Origenis dogmata trãstulerit. æpisto. xxxiiii. Probate quidem.

Cõtrouersiarum Rufini aduersus doctorem illustris simum Hiero. ad Apronianum libri inserũtur. æpist. xxxv. & xxxvi. Perlegi scripta tua.

Hiero. Rufino de callida laudatiõe cõquærentis: q̃ in aliqbus uoluminibus falso inscribitur ad Pamma/ chium: sed ad Rufinum scriptã esse ex primo San. Hie ro. contra eum libro probatur. æpisto. xxxvii. Diu te Romæ moratum.

Hiero. ad Pãmachium & Marcellã ꝓ se contra accu/ satorem & detractorem Rufinum defensionis libri duo. æpi. 38. & xxxix. Et uestris.

Hiero. ad Rufinum responsiua. In qua singula eius maledicta reuellit: & eum Origenianæ hæresis sequa cem maledicũqꝫ detractorem ostendit. æpist. xl. Le ctis litteris.

Expositio symboli Rufini ad Laurentium papam. In qua singulos articulos fidei: no. ac ue. test. auctori/ tatibus cõfirmat: & hæreses contrarias destruit. æpi. xli. Mihi quidem.

Expositio breuis fidei. S. Hiero. ad Damasum papã In qua hæreses plurimas de trinitate & incarnatõe uer bi impie sentiẽtes dãnat. petens suam fidem a Dama so comprobari. æpi. xlii. Credimus in deum.

Hiero. cõtra Vigilãtiũ æpistola. in qua de traductiõe librorum Origenis se purgat: & accusatorem suũ im/ peritiæ perfidiæqꝫ condemnat. æpisto. xliii. Iustum quidem.

Hiero. ad tranquillinum quomodo Origenem lege re debeat. in qua docet, ppter illius eruditionem non omnino eius commentarios respuendos: sed ita legẽ dos. ut bona eligentur. uitentur mala. æpisto. xliiii. Maiora spiritus uincula.

Hiero. ad Marcum præsbyterum. super postulata fi de. ubi de persecutionibus hæreticorum conquærit. æpisto. 45. Decreueram quidem.

Hiero. Pammachio & Marcellæ. de studio Theophi li Alexandrini contra Origenianos congratulando in qua æpistolam suam de pascate. & contra iꝑam hæ

resim traductam se dicit ẽmittere: ut orientis fidem ca
thedra Petri confirmet. æpi. xlvi. Rursum orien.

Hiero. ad Donionem æpistola inuectiua contra gar
rulum monachum detractorem suum. qui contra io/
uinianum scripta carpebat. Quem monet ut scriptis
agat: si audeat detractare: nõ maledictis. æpi. xlvii.

Litteræ tuæ.

Hiero. Marcellæ de fide nostra & dogmate hæreti/
co. æpisto. xlviii. Testimonia.

Beati Hierony. ad Oceanum de efficacia baptismi:
deq; unius uxoris uiro. æpi. xlix. Nunq̃ filii Oceani.

Hieronymi ad Alipium & Augustinum episcopos:
eorum opere & auxilio hæresim celestinam extinctã;
gratulantis: & excusantis quare contra libros Aniani
pseudo diaconi rescibere distulisset. æpisto. l. Domi
nis uere sanctis.

Eiusdem ad eundem: de zelo fidei contra hereti/
cos gratulatoria: & de odio & persecutione eorũdem
æpisto li. Domino sancto & beatissimo.

Hieronymi ad Marcellinum & Marsichiam de ori
gine animæ: catholicorum atq; hæreticorum senten/
tias referentis. Vltima.

Narrat beatus Hieronymus uitam quam tenuit in eremo.

Qui fui ſacræ fidei coruſcans
Lumen: & Chriſti modulatus hymnos
Muſa ſtridonis referas alumni
Carmine laudes
Sæpe deſertis regionis oris
Solis exuſte radiis: putabam
Victor excelſæ ueterum triumphis
Vrbis adeſſe.
Aedibus luci reſidens in arctis
Solus & mœrens lachrymans gemenſq;
Pauperis duxi miſeranda mœſtus
Tempora uitæ
Horruit duro cutis hæc amictu
Facta deformis ueluti uirorum
Quos calor phœbi recoquens calentis
Arſerat ingens
Semper orantis gemitus ocellis
Cordis eximo lachrymæq; ſurgunt
Cum ſubit Chriſti crucis illa mortis
Impia pena
Præbuit tellus requiem cubilis
Nuda perduri uolitans perumbrans
Quando nocturnas tacite ſubintrat
Lumina ſomnus
Linquitur fontis gelidus in undis
Me ſitis quando cruciat: fameſq;
Pellitur fœtu næmoris ſilentis
Arboris altæ
Me næmus uidit comitem ferarum
Antè quæ noſtros iacuere greſſus
Supplices omni feritate mirum:
Me duce pulſa
Hic ubi ruptos reſidere colles
Cernis: & ualles ſtrepitu carentes
Feruor eſt nobis ſuperos in omnes
Viſus ineſſe
Languidus ardor ueneris furentis
Igne furtiuo populatur artus
Quem fames poſtq̃ nequiit: redemptor
Expulit ignem
Iunximus noctes memini diebus
Cum meum ſaxi miſerum ſubegi
Ictibus pectus: dominiq; ceſſo
Poſt modo iuſſis
Cellulam noſtri metuens petebam
Antra deſerti: locus ima uallis
Aptus oranti fuit: atq; celſi
Aſpera montis
Fletibus mundis lachrymiſq; fuſis
Dumq; diuinis oculi coherent
Teſtis eſt Chriſtus: ſuperum uidebar
Affore turmis
Sum pedes ſtratus domini ante ſacros
Sæpe qui noſtris madidi fuere
Fletibus quos hi ſtuduere cani
Tergere crines
In deum poſtq̃ poſitus quieuit
Feruor: & ceſſit requiem labori
Plura conſcripſi memoranda: quorum
Milia cernis
Scripta quæ priſcis fuerant libellis
Barbaris lingua cecini latina
Vt forent cunctis monumenta patrum
Cognita ſæclis
Hæc fuit uaſtæ regionis aruis
Vita: quam Chriſti colui timore
Poſt ſenex uictum ſcelus omne fœlix.
Aſtra ſubiui
Conditi ſacre cineres fuerunt
Virginis templo: miſeranda tellus
Sancta dum pœnas luit & ruinæ
Subditur hoſtis
Qua pius princeps tumulor ſub aram
Gratia donat ueniæ perhennis
Cuius eſt dignus meriti uiator
Criminis expers
Mira quæ fecit referunt uetuſti
Codices ieſus tribuens honori
Nominis noſtri: ueneranda totum
Iure per orbem
Principi laudes ſuperum canamus
Incolo cuius meritis olympum
Cuius & fuſi cruce nos redemit
Sanguinis imber
Qui legis noſtræ documenta uitæ
Vt tuis mundi præcibus redemptor
Annuat: ſupplex pia uota fundam
Tempus in omne

DLæroſq; nimirū illuſtriuꝫ uiros nō ambigo noſſe: quo natꝰ: qbuſq; doctoribus: qbuſue eruditus ſit litteris quo deniq; qeſcat ſanctus Hiero. loco. Verūtamē qbus nō uacat: uel legere plurima nō ualēt: hoc ſi uoluerint opus: cōpendioſa breuitate poterūt ſcire. Beatus igit̄ Hiero. nobili genere ortus: patre uero Euſebio noīe oppido Stridonis: quod a Gothis euerſum Dalmatiæ quondam Pānoniæq; cōfiniū fuit Cōgrue ſcilicet Euſebio generatus eſt patre. Euſebius nāq; Attice: Romanæ uero dicit̄ Pius. Hiero. quoq; Aeolice. Latinæ oīno ſacra lex intelligit̄. Iure igit̄ Hiero. i. ſacra lex de pioꝰ gignitur patre: ut ſtudioſo eius labore ex hebræoꝝ ſcriptis abſq; ſcrupuloſitate alma pateret lex: quæ hūana generi ſua auſteritate remota piū ac ſacrū miſericordēq; patrē nūciaret uenturū. Qui cū dudū inter pueritiam adoleſcētiāq; incederet medius: inſtinctu tactus cœleſti: affinibus cunctis cēſuq; paterno relictis: ut pfectus euāgelii imitator quiſſet exiſtere: ingreſſus nauē: aura flāte ſecūda: ad limina ſublimiū apſoꝝ petri & pauli diuina diſpēſante clæmentia Romanā adiit urbem. In qua uidelicet litteris græcis & latinis diligenter apprime eruditus. Xp̄i ueſtē ſuſcipiens. Preſbyter quoq; Cardinalis ibidē eſt ordinatus. Nā ut inexpugnabilē ſuæ eccleſiæ dñs murū cōtra pfidos demēteſq; hæreticos erigeret: huic uiro in litteraꝝ ſtudiis plæriq; cathegetæ: id eſt p̄ceptores fuere. Donatus nempe artigraphus Romanis eū imbuēs ælemētis: liberaliūq; artiū ſapore ſufficiēter replēs magiſter extitit illi. Sicut ipſe in Cronica ſua meminit: dicēs. Victorinꝰ rhetor: Donatus Grāmaticus magiſtri & p̄ceptores mei Romæ inſignes habebātur. Gregoriū nāq; naziāzenū ut idē in tertio explanationū eſaiæ refert libro Diaſculū: id eſt magiſtrū ſuū eſſe teſtat̄. Nā cum in p̄dicto ꝓpheta ad eū uenīſſet locū in quo de Seraphin qddā debuiſſet exponere lta intulit: dicēs. De hac uiſione ante annos circiter triginta: cū eſſem Cōſtātinopoli: & apud uirū æloquētiſſimū Gregoriū Naziāzenū p̄ceptorem meū: tūc eiuſdē urbis eccl̄m ſacraꝝ ſcripturarū ſtudiis erudirer: ſcio me breuē dictaſſe ſubitūq; tractatū ut experimētū caperet ingenioli mei: & amicis iubentibus obedirē. Quid uero de huius uiri elegāti īduſtria quā erga latinos & græcos hebræos & arabicos chaldeoſq; in diſcēdo ælemētoꝝ apices habuit: p̄ſtāti⁹ dici pōt q̄ ip̄ius ad Pāmachiū & oceanum miſſa ꝓfitent̄ uerba dicētis? Dū eſſem inq̄t iuuenis miro diſcēdi feruebam amore: nec iuxta quorūdā p̄ſumptionē ip̄e me docui. Apollinarē audiui Antiochiæ frequēter: & colui. tūc cum me in ſcripturis ſanctis erudiret: iā canis ſparge/bat̄ caput: & magiſtrū potius q̄ diſcipulum decebat. Perrexi tñ Alexādriā audiui didymū: in multis ei gratias ago: qd̄ neſciui didici. Putabát me hoies finē feciſſe diſcēdi. Rurſum Hieroſolymæ & Bethleem quo p̄cio Barabanū hebræū nocturnū habui p̄ceptorem Timebat em̄ iudæos: & mihi alterū exhibebat Nicodemuꝫ. Hæc utiq; cōtuli: ut q ſcire cupiūt: noſſe queāt ſicut p̄dixi: quo natus loco: qbuſue tātus uir magiſtris fuerit informatus. Commorante itaq; Hiero. Romæ mentiſq; corporiſq; uirginitatē & delictorum pœnitentiā cuſtodiens: fidelibus p̄dicabat. Multaq; iuxta ſeptuaginta libroꝝ uolumina atq; pſalterium emendauit: apoſtolicæ ſedi Liberio p̄ſidente pōtifice. Eap culdubio tempeſtate Romanum populum p cōſtantiū Auguſtum Arriana hæreſis maculabat. iccirco ergo p̄dictus uir occaſione quam ſemp optauerat acceptа (ut ſuperius eſt dictum) relicta domo: parentibus ſorore cognatis & inclyta ac glorioſiſſima petri corpore urbe corpus: & ſola tm̄ ferēs quæ itineri utilia eē ualuere: una cum bibliotheca quā ſummo ſtudio in p̄fata confecerat urbe hieroſolymā ꝓpter regnum cœloꝝ iuuenis militaturus aduenit. Poſtq̄ uero oē mundanarum litteraꝝ ſtudium adeptus eſt. Probatiſſimorum quoq; monachorū habitum: factūq; imitatus eſt Cupiditatē ſiqdem animi iugi ſinceritate calcās uoluptatēq; corporis perhenni frāgens ieiunio: plæroſq; bonoꝝ religioſoꝝ meliores fore ſuo docuit inſtituto Quodā igit̄ tpe: cum ex more idem Hiero. diuina ad legendū pāderet uolumina: & īmortalē bibliothecæ ſuæ auctorem recordaret̄ Tellium: mox cœlitus natales quādoq; reuolueret libros: ſalutifero caſtigatꝰ eſt uerbere. Ita em̄ ip̄e de ſe ad Euſtochiū ſcribens aſſerit. Cū autem annos plurimos domo parentibus ſorore cognatis: & quod difficilius eſt: cōſuetudíne lautioris cibi ꝓpter cœlorum me regna caſtraſſem: & Hieroſolymā militaturus pergerem. Bibliotheca quaꝫ romæ ſummo ſtudío ac labore cōfeceram: carere nō poterā Itaq; miſer ego lecturus Tullium ieiunabā. Poſt noctiū crebras uigilias: poſt lachrymas q̄ mihi p̄teritoꝝ recordatōe p̄cōꝝ ex imis uiſceribus fluebāt. Plato ſumebat̄ in manibus. Siqñ in memetip̄o reuerſus ꝓphetas legere cœpiſſem: ſermo horrebat incultus. Et quia lumen cæcis oculis non uidebam. Non oculoruꝫ putabam culpam eſſe: ſed ſolis. Dum ita me antiquus ſerpens illuderet: in media ferme quadrageſima medullis infuſa febris corpus inualit exhauſtum: & ſine

ulla requie quod dictu quoq; incredibile eſt: ſic infœlicia membra depaſta eſt: ut oſſibus uix hærerem. Interim parabant exequiæ: & uitalis animæ calor toto frigeſcente iam corpore in ſolo tm̃ repente pectuſculo palpitabat. Cum ſubito raptus in ſpũ ad tribunal iudicis ꝓtrahor: ubi tm̃ luminis erat: & tm̃ ex circũſtãtiũ claritate fulgoris: ut ꝓiectus in terrã ſurſum aſpicere nõ auderẽ. Interrogatus de cõditione. Xp̃ianũ me eſſe reſpondi. Et ille qui p̃ſidebat: Mentiris ait: Ciceronianus es: non xp̃ianus. Vbi eñ eſt theſaurus tuus ibi & cor tuũ. Illico obmutui: & inter uerbera quibus me cedi iuſſerat. cõſcientiæ magis igne torquebar: illum mecum uerſiculũ repetens: in inferno aũt qa cõfitebit tibi? Clamare autem cœpi: & eiulans dicere. Miſerere mei dñe: miſerere mei. Hæc quox inter flagella reſonabat. Tandem ad p̃ſidentis genua ꝓuoluti: qui aſtabãt: p̃cabãtur: ut ueniã tribueret adoleſcentiæ: & errori locum pœnitentiæ comodaret: exacturus deinde cruciatũ: ſi gentiliũ litteraꝝ libros aliquãdo legiſſem. Ego q in tanto cõſtrictus articulo uellem etiam maiora ꝓmittere: deierare cœpi: & nomen eius obteſtans dicere. Dñe: ſi unq̃ habuero codices ſæculares: ſi legero te negaui. In hæc ſacramenti uerba dimiſſus reuertor ad ſuperos: & mirantibus cunctis oculos aperui: tanto lachrymaꝝ imbre perfuſos: ut etiam incredulis fidem facerẽ ex dolore. Nec uero ſopor ille fuerat aut uana ſomnia qbus ſæpe deludimur. Teſtis eſt tribunal illud ante qd̃ iacui. Iudicium teſtis eſt: quod timui. Ita mihi nunq̃ contingat talem incidere quæſtionem. Liuoribus habuiſſe me plenas ſcapulas: plagas ſenſiſſe ꝓ ſomniũ: & tãto dehinc ſtudio diuina legiſſe: q̃to mortalia ante plegerem. Idem igit̃ Hieronymus qd̃ p̃termiſeramus: dum in Romana adhuc eſſẽ urbe: os Damaſi papæ: & ſacre bibliothecæ ſcrutator: diuinoꝝ aſſertor uoluminum: dũ p triennium continuum charus acceptuſq; popularibus uenerarẽt: omniũq; iudicio põtificatu dignus decerneret: ordinatuſq; a p̃fato papa p̃ſbyter Cardinalis: ut ſuperius ſcriptũ eſt fuiſſet: quidam ex clericoꝝ monachorũq; ordinibus ꝓpetulãtia: ingluieq; diſcurſantes: ad effugandum de urbe eundẽ Hieronymum: qui utrorũq; eorũ ſcribens uitia eos deꝓhenderat: inſidias parauerunt. Verũ eñ uero hunc ego fœlicem dixerim: huius fugæ euentũ corrigentis xp̃i iudicio potius diſpenſatum q̃ prauoꝝ hoim pſecutõibus paratum fore exiſtimo. ſcẽ in Romana eccleſia petri inſtituta regimine oim ueteris teſtamẽti librorꝝ xp̃o deo uolẽte & Hieronymo ſpiritali ſtudio deſudãte: hebraicã quoq; haberet uerita-

tẽ: & græcoꝝ quorũdã leuitas: quæ ſibi a deo oẽs ſcripturas diuinitus inſpiratas accepiſſe plaudebat: eos habere: qd̃ ipſa nõ habet: recognoſcat. Igit̃ Hieronymus ut iam dictũ eſt Roma egreſſus: ad orientem tendens ꝓfectus eſt ad Gregorium naziãzenum Cõſtantinopolitanæ urbis eccl̃iæ m: ubi ita pficere ſtuduit ut ſanctarum ſcripturaꝝ ſtudiis erudiret̃: & ſupplex docilis q; diſcipulus adiit p̃ceptorẽ eumq; in Cõſtantinopolitana urbe obſeruabat. Hoc diſcipulatu Hieronym9 ꝓacto in ſyriam prexit: & dum in poſſeſſione euagrii p̃ſbyteri moraret̃. Malchum monachum aliquãdo captiuũ repperit: ꝓcunctatuſq; eum omnẽ eius captiuitatis didicit hiſtoriã: quã poſtea edidit: ſcriptamq; Romanis fidelibus miſit: hæc in iſtius hiſtoriæ inſerens ꝓlogo. Scribere inqt diſpoſui: ſi tñ deus uitã dederit: & ſi uituperatores mei ſaltem fugientem me: & clauſum pſeq deſierint. Ad deſerta deinde loca: ad q̃ oliꝫ ob agendam inibi pœnitentiã ꝓperare cupiebat: ita lætus accĩctuſq; acceſſit: ut uolaſſe euꝫ magis: q̃ꝑ meaſ ſe crederes. Quõ uero ꝓ quadriennium continue xp̃i potius auxilio pœnituerit: idem Hiero. quæ ſponte ꝓtulerit: ipſius dei gratiam affuiſſe huiuſmodi uerbis indicauit: quotiens in eremo cõſtitutus in illa uaſta ſolitudine quæ exuſta ſolis ardoribus horridũ monachis p̃ſtabat habitaculũ. Putaui me inqt Romanis intereſſe delitiis. Sedebã ſolus qa amaritudine repletus eraꝫ horrebãt ſacco mẽbra deformis & ſq̃lida cutis ſitum æthiopicæ carnis obduxerat. quotidie lachrymæ. quotidie gemitus. Et ſiqñ repugnãtẽ ſomn9 iminẽs oppreſſiſſet nuda humo uix oſſa hærẽtia collidebã. De cibis uero & potu taceo. cum etiã languentes monachi aq̃ frigida utanť. & coctũ aliqd accepiſſe: luxuriæ ſit. Ille igit̃ ego q ob gehennæ metũ tali me carcere iꝑe dãnaueram ſcorpionũ tm̃ ſocius & ferarum ſæpe choris intereram puellaꝝ. Pallebant ora ieiuniis. & mens deſideriis æſtuabat. In frigido corpore & ante hoiem ſuũ iam carne p̃mortua ſola libidinũ incendia bulliebãt Itaq; omni auxilio deſtitutus ad ieſu iacebã pedes. rigabã lachrymis crine tergebã. & repugnantẽ carnem ebdomadaꝝ inedia ſubiugabã nõ depudeſco infœlicitatis meæ qn potius plãgo nõ eſſe qd̃ fuerim. Memini me clamantẽ diẽ crebro iũxiſſe cuꝫ nocte. Nec pri9 a pectoris ceſſaſſe uerberibus, q̃ dño increpãte rediret tranqllitas. Iꝑam quoq; cellulã meam quaſi cogitationum meaꝝ cõſciam ptimeſcebã. Et mihimet irat9 & rigidus ſolus deſerta penetrabam. Sicubi concaua uallium aſpera montium uel rupium p̃rupta cernebã ubi meæ orationis locus illud miſerrimæ carnis erga

ſtulū: & ut mihi ipſe teſtis eſt dñs:poſt multas lachry
mas:poſt cœlo oculos inhærētes: nonnunq̄ uidebar
mihi intereſſe agminibus angelorū:& lætus gaudēſq̄
cantabā.Poſt te in odorē unguētorū tuorū curremus.
Quadriēnio itaq̄ dedicatæ pœnitētiæ exacto:ad beth
leem oppidū idē Hiero. remeauit : ubi quaſi prudens
aīal ad p̄ſepe dñi ſeſe cōtulit:qđ ab Hieroſolymis ſex
milibus ſeparat cōtra meridianā plagā.Accedenſq̄
ad eiuſdē urbis pontificē Cyrillum nomine : petiit ut
parrochiæ:quæ Bethleem fuerat ſita: locū ſibi habitā
di tribueret. Cui nimirū mox qđ deuotione popoſcit
digne cōceſſit.Digni etē habitaculi Bethleem adiu
uantibus uiris uicinis catholicis conſtruxit monaſte/
riū.In quo ſtatuta ab apoſtolis regula degens cœpit
qđ olim multū cupierat:cum fratribus habitare:& cū
Euſebio Cremonēſi nobili uiro: cuius poſtulatiōe ex
græco ſermone quandā æpiſtolā trāſtulit in latinum
in quo uere ſciendū:hāc matutinā pſalmodiæ q̄ nūc
obſeruat in occiduis maxime regionibus:canonicam
functionē monaſteriis inſtitutā.Vbi p̄dictus uir ocio
ſus nō fuiſſe credendus eſt:qtm̄ nobis in tranſlatione
diuinæ ſcripturæ præſtitit:ut ad hebræorum fontem
pene nō egeamus accedere:qm̄ nos facūdiæ ſuæ mul
ta cognoſcit ubertate ſatiaſſe:plurimis libris: copio/
ſis æpiſtolis fecit eſſe beatos:quibus ſcribere dño p̄stā
te dignatus eſt.Inter cætera,p̄fecto ſtudiorū ſuorū opu
ſcula:a beato petro ſumēs exordiū de uiris illuſtribus
ſcripſit:imitatus Tranqllū: Græcūq̄ Appollonium:
ubi de ſe ita refert.Poſt catalogū plurimorū me quoq̄
in calce uoluminis quaſi abortiuū & minimū omniū
x̄pianorū poſui:quo mihi neceſſe fuit uſq̄ ad quartum
decimū annū Theodoſii principis:quæ ſcripſeri breuiter annotare.Innumeris p̄terea iſte libris:apoſtolo
rū,pphetarūq̄ cōſtructionibus editis:immobilem ca/
tholicæ turri ecclеſiæ cōtra p̄fidorū iacula cōſumma
uit.Omnes ueteris teſtamenti libros:ex hæbræorū co
dicib9 in latinū cōuertit.Danielē quoq̄,pphetā Chal
daico ſtilo p̄locutū.& iob iuſtū Arabico in Romanā
linguā utrūq̄ auctorē p̄fecta iterp̄tatōe mutauit.Mat/
thæū nihilomin9 ex Hebræo fecit eē Romanū.æp̄la
q̄dē ſuā ad paulinū ex ſenatore p̄ſbyterū mirificā deſti
nauit: docēs quēadmodū ſcriptura diuinas adhibita
cura plegeret:ubi breuiter uirtutē uniuſcuiuſq̄ libri ue
teriſ& noui teſtamēti mirabl̄r ídicauit mirabl̄r plan9
hōeſte doct9:ac dulcis parata copia ſermonū ad quā
cūq̄ partē uertit ingeniū:& undecūq̄ interrogat9 fuiſ
ſet:paratū haberet & cōpetens ſine aliqua dilatione
reſponſum.Modo humilibus ſuauiter blanditur: mo
do ſuperborū colla cōfrīgit:modo derogatorib9 ſuis
uicem neceſſaria mordacitate reſtituens: modo uirgi
nitatem p̄dicans:modo matrimonia caſta defendēs
modo uirtutū certamina glorioſa collaudans:modo
lapſus in clericis:atq̄ monachis prauitatis accuſans.
Sed tamen ubicūq̄ locus ſe attulit:gentiliū exempla
dulciſſima uarietate pmiſcuit.Sed nō erat hoc ſuæ uo
luntatis(ſed ut ita dicā)grauiſſimæ neceſſitatis: ut p/
baret ea:quæ a ſanctis,pphetis ante ſæcula p̄dicta ſūt
tā græcorum q̄ latinorum:& aliarū gentiū litteris cō
tineri:uerum totum explicans:totū exornans : & per
diuerſas diſputationes diſertus ſemp & æqualis ince
dens.Tanta nāq̄ utriuſq̄ linguæ peritia fungebatur
ut quoſcunq̄ libros æolicos in manibus acciperet: la
tinæ ſine offenſione tranſcurreret.Iterum latinos At/
tico ſermōe relegeret:ut crederes hic eſſe ſcriptū qđ
os eius in offenſa uelocitate fundebat . Vere dixerim
catholicam iſtius hominis prudentiam:ſanamq̄ do
ctrinam:quocunq̄ conuerſatus fuiſſet loco ſtabilis p
ſtitit fidei firmitate.Nam certiſſime ignorantiæ inui/
diæq̄ morbo languentes deſipiunt:qui eum deuiaſſe
a catholicæ eccleſiæ:id eſt beatri Petri fide:uel hæreti
cum fuiſſe arbitrantur:quod Euſtochio mandauerit.
Caue quæſo: ne quando & de te dicat deus : uirgo iſ/
rael cecidit.non eſt qui ſuſcitet eam . Vbi ad terren
dos lubricos atq̄ incautos:quia deus iuſtus ſit iudex
ſubdens iſta dixerit doctor:audenter loquor:cū om
nia poſſit deus:ſuſcitare uirginem non poteſt poſt rui
nam.Valet quidem liberare de pœna: ſed non ualet
reformare corruptam. Hoc proculdubio ita dicendo
Non omnipotentiam accipit deo:ſed iuſtum iudicē
manifeſtans aſſeruit.Nam (ni fallor) qualia ſanctus
Hieronymus Euſtochio mandauerit:talia ad Domi/
cillam neptem imperatoris Domitiani admonitiōis
legimus uerba:ſed & ip̄a uerba qua de cā ſint illi,pla
ta:audire grati9 puto.Hæc oīno uirgo Nereū& achil
leū Eunuchos cubiculario habuit : quos beatiſſimus
apoſtolus Petrus lucratus fuerat x̄po.Iſti dū uiderent
dñam ſuā gēmis ornarí:& purpureis ueſtibus: atq̄ au
ro textis indui:dixerūt ei. Quā to ſtudio ornaris ī cor
pore:ut filiū Cōſulis Aurelianū hoīem mortalem ac/
cipias:ſi tāto ſtudio in aīo ornareris: regē īmortalem
dei filium adipiſci poteras ſponſum . Qui etiā teip̄am
æternā faceret:& nunq̄ tibi neq̄ ornamentis tuis neq̄
gaudiis finem permitteret:aut terminum euenire.Re
ſpondit eis Domicilla : & ait . Quæ poteſt eſſe me/
lior charitas : q̄ habere uirum : ſuſcipere filios :
per quos poſt eritas dulciſſima poſſit propagari: &

tam generis dignitatē q̄ memoriā nominis non dele/
re? Cui Nereus respōdit. Melior est uirginitas quæ quā
do de matris tuæ utero existi: tecū nata: tecū lactata: te
cum semp fuit a carnis corruptiōe aliena: quæ est deo
amabilis eiusq; angelis chara: quā ꝓfecto cū quælibet
perdiderit uirgo: huius reatū per pœnitentiā euadere
potest ipsa3 uero integritatem adipisci nequaq̄ ualet
Omnis nāq; sanctitas: dum per aliquā uoluptatē aut
necessitatē amissa fuerit uel quæq; pdita uirtus ad sta/
tum suum uel integritatē: seu ad suā gloriam per pœ/
nitentiæ lachrymas recupari & reuocari potest. Sola
uirginitas si semel perierit: ad pristinæ ītegritatis stabi
litatē ptingere minime ualet. Cūq; Nereꝰ & Achilleꝰ
hæc laudando uirginitatem & alia ꝓferendo: differe/
rent plurima quibus æternā merereť actibus uitā. Do
micilla prudētissima uirgo dixit. Vtinā ad me ista dei
sententia puenisset: ut nunq̄ suscepisse3 hoīs mortalis
sponsionē. Nūc uero quia uobis deus aperuit os ad lu
crandum animā meā quicquid me facere uultis: acce
lerate q̄totius. Quid multa? a sancto clæmēte papa cō
secrata Aureliano spōso cōcepto ob hoc in Pontiana
exultata ē īsula. Inde Terracinā adducta: nolēsq; ido/
lis sacrificare: cū Eutrusina & Theodora sponsis Sul/
pitii & Seruiliani: a Luxurio fratre Aureliani igne cre
matæ: palmā suscepere martyrii: quas sanctus Cæsa/
rius diaconus qui etiam postea & ipse a predicto Lu/
xurio est martyrizatus in sarcophago nouo simul cō/
dens sepeliuit. Hæc ideo: scilicet non fuerat hic tm̄ ne/
cesse loqui. Addidimus tamē quia pene quod Nereus
prudētissimæ uirgini Domicillæ dixerat uirginitatem
perditam de reatu posse per pœnitentiā uenīā conse/
qui: nequaq̄ tamē ualeret fieri uirgo: sicut fuerat priꝰ
Hoc sanctus Hieronymus Eustochio ad meliora stu/
duit hortādo mandare cum oīa possit deus: suscitare
uirginē nō potest post ruinam Quid em̄ est hic aliud
posse: q̄p non uelle quod nonnullis aliis dici poterat
uerbis per quendā nanq; sapientē dicitur deo. Tu aūt
dominator uirtutū cū tranquillitate iudicas & cū ma
gna reuerentia disponis. Subest em̄ tibi: cum uolueris
posse. Ergo ubi non est uelle dei: deest posse. Deus q̄p
pe ut immutabilis est naturæ: ita immutabilis est uolū
tatis: & utiq; cū sit uerax & iustus nō illum mendaciū
neq; iniusticia decet quia sicut nō ualet mētiri: qui est
ueritas: ita iniustus esse nō pot: hoc est nolens iniuste
facere quicq̄. Nā omnia teste ꝓpheta quæcūq; uoluit
dn̄s fecit in cœlo & in terra omniaq; eius iudicia iusta
Dum igitur niteremur ostendere: qđ nolēte deo fieri
nō ualet: & ut ueridico eximioq; doctori: cui quoad u i
ueret in oī sciētia se cōparare nemo audedat: usurpa/
ret uaniloquiis detrahere quispia3: cœpto ab ordine
lōgius sumus digressi. Verūtamen qualis q̄ntusue uir
iste fuerit: solius sancti Agustini testimonio qui uelit
plenius cognoscere ualet. Nā cum in libro primo quē
cōtra errorem Pelagianoꝝ scripserat: qui nuptias si/
ne dubitatione dicebant damnari quod uero in eis
nascereť ab omni esset liberū obligatōe peccati. & cuꝫ
plurimos cōtra huiusmodi pestiferuꝫ dogma catholi
cos introduxisset testes ita intulit dicēs. Nec sanctum
Hieronymū quia presbyter fuit cōtemnendum arbitre
ris qui græco & latino insuper & hebræo eruditus elo
quio ex occidētali ad orientalē transiens eccleśiaꝫ: in
locis sanctis atq; in litteris sacris usq; ad decrepitā ui/
xit ætatem cuius nobis eloquiū ab oriente in occiden
tem ínstar solis lampadis resplenduit. Omnes deniq;
uel pene omnes qui ante illuꝫ aliquid ex utraq; orbis
parte de doctrina eccleśiastica scripserant: legit: nec
aliam de hac re q̄ prædixit tenuit, pmpsitq; sententiaꝫ
Qui cum exponeret Ionam ꝓphetam aptissime dixit:
q; etiam paruuli peccato offensionis Adæ tenerentur
obnoxii. Hæc Augustinus in prædicto libro. idē itaq;
Hieronymus cōtra Celsum Porphiriū: & iulianū Au/
gustum rabidos aduersus Christū canes: & cōtra inse
ctatores eccleśiæ: uel eoꝝ qui putant eccleśiaꝫ nullos
philosophos & eloquētes habuisse doctores magno
desudauit ingenio: ut sciant quales & quanti uiri eam
fundauerint extruxerint: atq; ornauerint & desinant
fidem nostrā rusticæ simplicitatis arguere suāq; potiꝰ
imperitiā recognoscere innumeris p̄terea libris apō/
rum ꝓphetārūq; cōstructionibus. Et post pauca. Nunc
inquit mysteriū iniq̄tatis operať: & garrit unusquisq;
qđ sentit. Ego solus suꝫ qui cunctoꝝ gloriaꝫ mordeā
Pluribus quippe ait: qui me dicunt hoc opus inflāma
tum inuidiæ facibus scribere: breuiter respōdebo: nūq̄
me hæreticis peperciśse: sed omni egisse studio ut ho/
stes eccleśiæ: mei quoq; hostes fierent. Impossibile est
omnino & longū de isto uiro: eiusq; districtæ uitæ: &
illius moribus retexere oīa. Vnius em̄ miraculi huius
monasterii quodā priscoꝝ simile quod per succedētiū
relatōeꝫ memoriæ nondū religio abstulit: & a religio
sis uiris: qui cœlestis patriæ amore Bethleē fuere huc
est delatū huic cōpēdioso necto sermoni. Quadā nā/
q; die adueśperascēte cū beatus Hieronymus una cuꝫ
fratribus (ut monachis mos est) ad sacram lectionem
audiendam sediśset: & præcepta diuina declararet: su
bito tribus claudicās: quarto suśpensus pede: ingens
leo scenobii claustra ígressus ē. Quo utiq; uiso fratres

perterriti: nōnulli in fugā ſunt: ut eſt met9 fragilitatis humanæ: conuerſi. Sanctus uero Hieronymus ueluti aduentāti hoſpitii intrepidus leonis aduētui obuiauit Qui uidelicet dū ſibi pariter ꝑpinquaſſet: & qa loqui leo ut ſuæ naturæ eſt: minime poterat utcūq; ualuit ꝑ/dicto patri læſi quē habebat pedis obtulit plantā uo/catiſq; tunc fratribus præcepit: ut diligēter læſum ab/luerent pedē inquirētes cuncta: cur leo claudicās iret Quod dū factū ſtudioſe fuiſſent ituiti uulneratā a ſen/tibus inuenerūt plantā leonis. Eiigit cū alimento di ligenter adhibita cura eſſet de leſionis ictu ilico cōua/luit. Omni ergo beluinæ feritatis depoſita rabie: cœ/pit inter eos ultro citroq; quaſi domeſticū & tranquil lum animal pariter cōmorari. Hoc etem beatus Hiero nymus cognito ſic fratrib9 ait: Eia fratres ſtudioſe ad inuicem rogo perpendite: quid huic leoni operis con/grui noſtræ utilitatis addam9 quaten9 ab eo leuiter p fici: & efficaciter fieri poſſit qa certe credo: q; non tm̄ pro ſui pedis ſalute huc illum miſerit deus: qui ei me/deri ſine nobis potuerat: q̄tum ut nobis ſuæ uiſitatōis demoſtraret indicio per hūc noſtræ neceſſitati mirabi liter ſe uelle ꝑbere iuuamē. Tunc ꝑdicti fratres tale cō corditer humiliterq; patri reſponſum dedere dicētes Tu pater bene uidelicet noſti: q; aſin9 qui a ſaltu uſui noſtro ligna deferre ſolitus eſt: cuſtodis ſollicitudine indiget & ne a qualibet ꝑproba heſtia deuoretur: ſatis ueremur. Iccirco ergo ſi tibi placet: & rectum uidetur huic leoni aſelli noſtri iniungatur ſolertia: ut eum ſub ſequens ducat ad paſtum: reducatq; remeans domuꝫ Ita & factum eſt. Nam iniuncta leoni cura aſini more paſtoris induſtrii eundo ad paſtum ſocius inceſſan/ter itineris cura paſcendo ubicūq; defenſor tutiſſimus erat. Verūtm̄ ut ſe cibaret: & aſinus ſolitum perficeret opus. conſuetis ſemper horis cum eo domum redibat Interea dum hæc dilato tempore gererentur: educto quadam die ad loca paſcuæ aſino graui leo ultra mo dum ſomno oppreſſus obdormiuit. Leone nanq; tūc grauiter ſoporato: contigit: ut per eandam uiaꝫ nego ciatores gradientes olei emēdi cauſa pergerēt in ægy ptum: qui ipſum ſæpe uidentes aſinum paſcentē: duꝫ neminem uidiſſent adeſſe cuſtodem: iniqua ſurripiēte cupiditate rapientes: ſecū duxerūt. Expergiſcens itaq; leo qd ſibi dāni accidiſſet neſciēs: ut reqreret tamē pa ſcentē quē cōmiſſum habuit: ire cœpit q cū ſolito non appareret ī loco paſcēdi cōſtrictus de crimine leo mœ ſtitia anxius rugiēdo aliq̄ parte diei huc illucq; ibat q̄/rens quē pdiderat. Sꝫ cū iā oīs repiēdi aſini ſpes fuiſ/ſet ablata ad monaſterii ianuā ueniēs pſtitit. Cōſcius eī culpæ nō auſus eſt ingredi qd̄ prius cū aſello ſole bat. Quē beatus Hieronymus una cū fratribus uidens ad cællæ fores morari: & qa non ſolita hora fuerat re uerſus inſtigāte famis neceſſitate compulſum putaue runt eū occidiſſe animal ſuū: nolēteſq; ei tribuere an/nonā conſuetam dicebāt. Vade & reliquum aſelli qd̄ tibi remāſit mande: tuamq; ingluuiem reple. Et licet hæc illi dicerent: tamē incerti utrum hoc mali: an nō is ꝑpetraſſet. Quapropter exeuntes fratres ad loci paſcua: quo iā præfatū animal deducere leo ſolitus erat longe lateq; peragrātes ut quoddā mortis indiciū po tuiſſent inuenire qui nullū interemptionis eius ſignū reperiētes redeūtes ſtuduerunt hoc beato Hieronymo nunciare. Quo audito ait fratribus. Obſecro uos fra/tres q̄ꝑ q̄ꝑ ſuſtineatis aſini dānū: hūc tamen ne exaſpe/retis: neq; abiiciatis leonem: ſed eum ut duꝫ gubernā tes: ꝑbenteſq; alimēta nutrite: incidenteſq; in nemore ligna ut ea uice aſini nobis huc trahēs deferre ualeat moderate nectenteſq; ligatæ. Ita & factū eſt. Cum ſibi opus tunc nexū crebrius gereret & iam redeūdi tp̄s ne gociatorum adeſſet: Expleto die quodaꝫ opere: q̄uis animal brutum: diuinitus tamen utputo admonitum exiens iuit ad agrum. Huc illucq; diſcurrens gyrando noſſe plenius cupiens quid fuiſſe de ſocio ſuo factum Qui fatigatus iam nimium: quandoq; ad duplicis iti/neris locum deuenit ſublimen. Quod dum anxius ut poterat circunſpiciendo proſpiceret: cernens procul uenientes cōtra ſe homines: cuꝫ onuſtis camelis quoſ ꝑcedens aſinus ueniebat: ſꝫ qa ualde procul erat hūc cognoſcere minime potuit: tamē pedetentī ſe illis ob uiam obtulit. Mos quippe illi dicitur eſſe regioni: ut quotiens cum camelis longius proficiſcuntur totiens antecedente aſino funem camelorum geſtante collo ſubſequantur cameli. Nam dum prædicti itinerantes id eſt negociatores appropinquaſſent leoui: ille co/gnito aſino ſæuuꝫ rugiens: cum ingenti ſtrepitu irruit in eos. Neminem nempe ledens eorum. Qui omnib9 ſtatim relictis: dementeſq; ut dignum fuerat effecti: in fugam conuerſi ſunt. Quibus uidelicet fugientib9 ter ribiliter rugiens leo percutiebat cauda fortiter terraꝫ perterritoſq; camelos ſicut erant onuſti ante ſe ad cel lam ire coegit. Inſolitā ergo rem fratres uidētes: q; ꝑ/cedēs aſinus ſarcinatiq; ī medio eameli & ſubſequēs eorum terga leo pariter ueniret mox exeūtes modeſte curauerunt beato nunciare Hiero. Quo audito foras egrediēs ianuas monaſterii patefieri iuſſit benigne: ſū mūq; ſilētiū īpauit dicēs: Hoſpitibus noſtris. i. camelis uel aſino auferētes ſarcias eos leuiate pedeſq; abluite

eſcas p̃bete expectantes quid in hoc facto ſuis uolue/
rit dñs ſeruis demõſtrare. Omnibus deniq; quæ erga
camelos fuerãt iuſſa peractis cœpit leo ut dudum huc
atq; illuc gratulabũdus p̃ clauſtra monaſterii ire: ſin/
gulorum ſe fratrum ueſtigiis ſternens: & quaſi de per
petrata quã non fecerat culpa: alludens cauda ueniã
poſtulabat. Quo uiſo fratres pníam agentes: q; ei cru/
delitatis cõtuliſſent crimen: dicebãt: Ecce paſtore; no
ſtrum que; paulo ante uoratorem crudeliter dãnaba
mus: cum q̃to eum præconii miraculo: ut huic crimen
auferret ad nos dignatus eſt mittere dominus. Beatus
ergo Hieronymus futurorum præſcius ſic fratribus ait
Parati eſtote fratres in his quæ uſui refectiõis ſunt ne/
ceſſaria: ut hii qui nobis ſunt futuri abſq; moleſtia ut
dignum eſt hoſpites ſuſcipiantur Mox utiq; imperata
ſubſecuti ueloci quæq; obedientia ſunt expleta. Pera/
ctis quoq; iuſſis: Sermocinantibuſq; cum beato Hiero
nymo fratribus ſubito uenit nuncius qui diceret ante
monaſterii fores hoſpites adeſſe qui cœnobii patrem
uellẽt uidere. Hoc ſæpe dictus pater audito portas cel
læ patefieri eoſq; ígredi iuſſit qui q̃uis uocati erubeſcẽ
do tamen introeuntes: uiſoq; beato Hieronymo eius
ſe proſtrauere ueſtigiis pro culpa ueniam poſtulantes
quos ipſe clæmenter eleuans admonuit: ut ſuis cum
gratiarum actione utentes rebus alienas tangere non
uſurparent ac deinde ſub dei præſentia caute uiuerent
ſemper. Qua nimirum prædicatione explicata præce/
pit ut reficerentur receptiſq; camelis abirent. Tunc il/
li una uoce pariter dixerunt: Obſecramus pater: ut ad
eccleſiæ luminaria neceſſitatemq; fratrum dimidium
liquoris olei: quod attulerũt cameli ſuſcipi iubeas qa
ſctmus: & certi ſumus q; plus propter ueſtram q̃ p̃ no
ſtra utilitate: ut negociaremur perreximus in ægyptu;
Quibus beatus Hieronymus ait. Non recte proculdu/
bio poſtulatis quia ualde durum uidetur: ut nos qui
aliis cõpati aliorumq; neceſſitatem ſubleuare dantes
debemus: uos grauemus: ueſtra quibus nõ indigemus
tollentes. Tunc illi neq; inquiunt hic cibum neq; quæ
noſtra ſunt accipiemus: niſi quod popoſcimus prius
iuſſeris fieri. Ita ſicut prediximus nunc dimidium qd̃
attulerunt cameli olei liquorem ſuſcipiatis: & dein/
ceps pollicemur nos noſtroſq; hæredes uobis ueſtriſ/
q; ſucceſſoribus omni anno olei menſuram hinc eſſe
daturos: Sicq; conſtrictus beatus Hieronymus coactuſ
q; eorum præcibus uiolentis quæq; rogauerant imple
ri præcepit. Sumpto quoq; cibo ac benedictione ca/
melis accepta exultãtes glatulanteſq; ad p̃pria reme
are. Hæc aũt Bethleẽ acta: & ab incolis locis illi9 ha
ctenus aſſerendo ita fuiſſe narrantur. Bethleem uero
locus ſplendidus ciuitas fuit Dauid in tribu iuda: ubi
quondam dominus & Saluator: ut impleretur p̃phe/
tia: Veritas de terra orta eſt in præſepio intra ſpelun/
cam ex uirgine naſci dignatus eſt: & parauulus ua/
giit. Quod præſepe auro argentoq; ornatum: Sicut ſã
ctus refert Antonius. Inceſſanter in eo luminaria ar/
dent: plurimiſq; ſeruorum dei habitaculis undiq; cir/
cundatur. Os enim ſpeluncæ ad ingrediendum om/
nino anguſtum eſt in cuius utiq; ore: id eſt ipſius præ/
ſepii ingreſſu beatus Hieronymus ſaxum ſcalpendo
monumentum ſibi fieri iuſſit. Tanta uero idem corpo
ris laſſitudine fatigatus eſt: ut etiam in ſtratu ſuo iacẽs
funiculo ad trabem ſuſpenſo ſupiniſq; manibus ap/
prehenſo erigeretur: ut ſcilicet officium monaſterii p̃/
ut poterat exhiberet tranſeunteſq; in ſqualore corpo/
ris uociſq; tenuitate dies plurimi fluerent. Dehinc ip̃e
uir beatus in librorũ abundantia fultus dictis ſuis ſan
cto ſpiritu dedicatis ímobilem catholicæ turrim Eccle
ſiæ cõtra perfidorũ iacula conſummauit. Pergũt itaq;
ad uiſitandum conſolandumq; Hieronymu; dum in
labore eſſet itidem catholici ſeniores: Ad beatũq; Au
guſtinum ep̃m ſecum quidem animo eccleſiæ catholi
cæ cooperantem. Corpore autem in Africa ſcribentẽ
ſic inter cætera ſcripſit. Noſtra habuimus tempora: &
cucurrimus q̃to potuimus nunc te currente & longa
ſpatia tranſmittente nobis debet ocium. Igitur idem
beatiſſimus diebus uitæ ſuæ in ſpeciali opere irrep̃hẽ
ſibiliter conſummatis: nonageſimooctauo ætatis ſuæ
anno in dño requieuit. Bethleem eum alma tenet ite/
rum uenturo dño offerendum. Dormiuit autem bea/
tus Hierony. anno imperii Theodoſii iunioris duode
cimo. imperante utiq; illo: cuius anni nec inchoãtur
nec finient. Qui uiuit & regnat per immortalia ſæcu/
la ſæculorum. Amen.

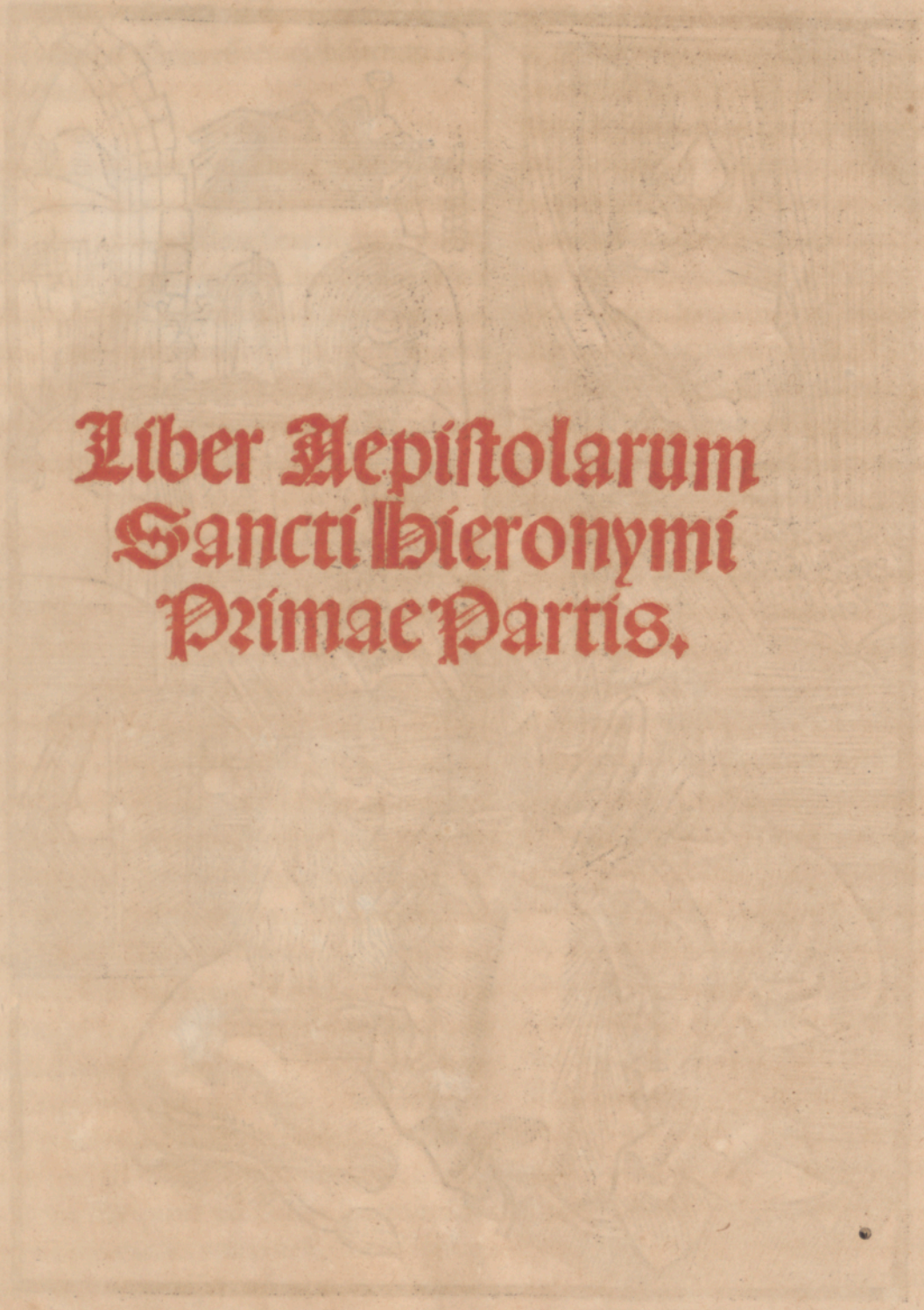

Liber Epistolarum Sancti Hieronymi Primae Partis.

Sancti celeberrimi quæ ecclesiæ doctoris sancti Hieronymi æpistolarum Liber fœliciter incipit.

Tractatus beati Hieronymi de essentia Trinitatis & membris domini: Cuius effectum subiectum indicat argumentum.

DEum trinum in personis: inuisibilem: incorporeum: incomprehensibilem: immẽsum: immutabilem: simplicem: & immortalem docens infert. Cuncta quæ in scripturis uel de motibus animæ uel de humanis membris tradunt in deo non carnaliter sed spiritualiter & figuraliter intelligenda: singulariter in mẽbris & motibus dei: in scripturis tradita: mysticum & spiritualẽ sensum exponens. Aepistola I

A OMnipotẽs deus pater & filius & spũssanctus: unus atq; trinus: unus uidelicet in natura: trinus in personis: solus inuisibilis: solus immẽsus atq; incompræhensibilis: solus incircumscriptus solus incorporeus: & immortalis: ubiq; præsens sed latens. ubiq; totus sed immensus. Inuisibilis est: quia in essentia sua uideri non potest apostolo testante qui ait. Quem uidit nullus hominum: sed nec uideri potest. Et in euangelio. Deum nemo uidit unq̃. Incorporeus est: quia nullis membrorum linea mentis compositus est siue compactus existit: sicut ueritas in euangelio dicit. Spiritus est deus: & qui adorat eum: in spiritu & ueritate oportet adorare. Immẽsus est: quia quantitas eius uel qualitas a nullo metiri potest. Cui Salomon in sua oratione supplicãs ait. Si cœli & cœli cœlorum te non capiunt: quanto magis domus ista quam ædificaui? Incircumscriptus est: quia circunscribi non potest. Illocalis est: qa de loco ad locum nequaq̃ transit: nec quolibet detinetur: ipso de se per Esaiam testimonium perhibente Cœlum sedes mea est: terra scabellum pedum meorum. Et per Hieremiam. Cœlum & terrã ego impleo Cuius immensitatem propheta in psalmis confitens ait. Si ascendero in cœlum: tu illic es & cetera. De cuius immensitate adhuc in libro iob scriptũ est. Excelsior cœlo est. Et unde agnoscis? Lõgior est terra. Immensitas eius latior est mari. Qui cœlum & terrã implet. proculdubio nullus locus est eius præsentia absens. Super omnia quippe est regendo atq; imperando: subtus est omnia sustinendo atq; portando: non pondere laboris: sed infatigabili uirtute. Immutabilis est: quia ab eo quod est omnino mutari non potest: ipso dicente per Malachiam prophetam Ego dominus & non mutor. Ideo deus immutabilis dicitur: qa misericordia eius ira furor pœnitẽtia obliuio recordatio & alia his similia ei non accidũt. Simplex em̃ natura est & immutabilis. & ĩperturbata: neq; aliud est ipse & aliud quod habet: sed ipsum est quod habet: & quod est immortalis est: quia mori non potest apostolo dicente. Qui solus immortalitatem habet: & lucem habet inaccessibilem: quem uidit nullus homo: sed nec uideri potest. Vbicunq; autez sacra scriptura sparsim per diuinos libros ĩ deo motus animæ seu humana membra describit. id est caput capillos oculos palpebras aures nares os labia cor linguam. imaginem uterum manum dexteram manum sinistrã digitos siue digitum alas scapulas posteriora pedes. Itẽ motus aĩæ irã furorẽ obliuionẽ pniam recordationẽ: & his silia nõ carnaliter iuxta historiã a recte ĩtelligentibus sumenda sunt: sicut a iudæis & plæriscq; hæreticis carnaliter sapientibus? qui deum corporeum atq; localem opinantur: sed spiritualiter omnia de eo intelligenda & contuẽda sunt. Si quis em̃ deo humana mẽbra seu motus animæ more humano inesse credit: proculdubio in corde suo idola fabricat: Cum ut dictum est figuraliter in deo caput legimus ipsam essentiã diuinitatis eius quæ omnia præcedit: & cui omnia sunt subiecta intelligere debeam9. Capillos uero capitis eius sanctos angelos seu uniuersos electos accipi oportet. De quo quidem sacramento in libro Danielis scriptum est. Aspiciebam donec throni positi sunt & antiquus dierum sedit: uestimentum eius quasi nix candidum: & capilli capitis eius quasi lana mũda. Hoc enim significat per uestimenta candida dei: quod & per capillos capitis sui: eius sanctos uidelicet angelos & multitudinem sanctorum dealbatorum. Vel certe ideo capilli eius lanæ mundæ comparantur ut per hoc antiquus dierum credat esse. Oculos deus dicitur habere: pro eo q̃ omnia uidet & nihil eum latet. In cuius conspectu ait apostolus. Nulla creatura iuisibilis est: omnia em̃ nuda & apta sunt oculis eius Aliter em̃ oculi respectu gratiæ eius ĩtelliguntur: ut est illud in psalmo. Præceptum dñi lucidum illuminãs oculos palpebræ domini occulta & incompræhensibilia iudicii sui spiritalis in diuinis libris eius innuitur. de quibus occultis & incompræhẽsibilibus sacramentis atq; iudiciis in psalmo legitur. Palpebræ eius

Thes.4. Ioh.6. Ioh.4. 2.Par.2. Esa.66 Hier.23. ps.138. Iob.11. Mal.3. 1.thi.6. B Heb.4. ps.18. Pro.10.

aures dr interrogant filios hominum.id est probant. Au/
res dicitur habere dominus propterea quia omnia au
dit.Nihil eum sub silentio latet:de quo in libro sapiẽ
Sap.1. tiæ dicitur.Auris cœli audit omnia:& tumultus mur/
murationum non absconditur. Nares dei inspira
naresq tio eius in corde fidelium:ut est illud in libro regum
2.reg.22 Ascendit fumus de naribus eius.id est lachrymosa cõ
punctio pœnitentium inspiratione eius. Facies dei
facies cognitio ueritatis:seu cognitio diuinitatis ad homies
ps. 79. De qua cognitione in psalmo scriptum est. Ostende
nobis domine faciem tuã:hoc est:dona nobis cogni/
tionem tuam:quæ cognitio per filium omnibus ho/
t.ii. minibus innotuit:ipso dicente in euangelio. Nemo
nouit patrem nisi filius:& cui uoluerit filius reuelare
Aliter uero facies dei significat inuisibilem essentiam
diuinitatis filii dei: de qua ipse dominus ad Moysen
Exo.33. per ipsum angelum respondit. Posteriora mea uide/
bis:faciem autem meam uidere non poteris. Os ue/
ro dei filius dei patris.id ẽ Christus dominus:de quo
Hieremias propheta ex iudæorum persona affatus ait
os dr Quia os eius ad iracundiam prouocamus. Aliter ue/
ro os domini sermo eius siue uisio accipitur. De quo
Esa.58. sermone dei Esaias propheta ait.Os domini locutus
C est:hoc est uerbum filius dei patris: per quem omnia
ps.32. facta sunt:de quo in psalmo dicitur.Verbo domini cœ
ps.106. li firmati sunt.Et alibi.Misit uerbum suum & satura/
Ioh.1. uit eos.Et in euangelio:In principio erat uerbũ. Lin
Lingna gua domini mystice significat spiritumsanctum: per
quem deus pater secretum suus manifestauit homini
ps.44. bus.Vnde in psalmo.Lingua mea calamus scribæ ue
Labia lociter scribentis. Labia dei mystice utriusq; testa/
menti consonantia intelliguntur: de quibus duobus
Pro.16. testamentis in prouerbiis dicitur. Et diuinatio in la/
brachium biis eius:in iudicio non errauit os eius. Brachium
uel brachia dei patris filius eius & spũsanctus intel/
Esa.51. ligit:sicut est illud in Esaia.Et brachia mea populos
iudicabunt.Brachium dei patris singulariter filio ei
Hiere.32. accipitur.de quo Hieremias ad ipsum ait. Et nunc do
mine deus qui eduxisti populum tuum de terra ægy/
pti in manu forti & brachio extento.Ideo autem filio
dei brachium dicitur:quia creatura electa ab ipso cõ/
tinetur. Dextera dei patris unigenitus filius accipi
tur:de quo in psalmo ex persona homis assumpti di/
ps.117. citur.Dextera domini fecit uirtutem:dextera domini
exaltauit me. Aliter uero dextera domini gloriam
patris & æternam beatitudinem significat:de quo in
ps.109 psalmo ex persona patris dicitur ad filium.Sede a dex
tris meis. Dicit autẽ dextera dei omnis electa crea
tura in cœlo & in terra:sicut per sinistram eius intel/
ligitur reproba creatura.id est dæmones& omnes im
pii:qui ad læuam positi æterna supplicia sustinebunt

Manus dei patris filius eius accipitur eoq; per ip/
sum omnia facta sunt. Aliter uero manus dei po/
testas intelligitur:de qua potestate in libro Hieremiæ
dicitur:Sicut lutũ in manu figuli.ita uos in manu mea Hier.18.
domus israel. Item nonunq; manus domini flagel
lum accipitur:de cuius percussione in Sophonia pro/
pheta scriptum est.Extendam manum meam super iu Soph.1.
dam:& super habitantes israel:& disperdam de loco
reliqas Baal:pro qua domini percussione beatus iob
desciposo ait.Manus domini tetigit me. Digitus do/ Iob.19.
mini singulariter spiritussanctus accipitur a quo spiri Exo.20.
tusancto lex in duabus tabulis lapideis scripta narra
tur in monte Synai.Ipe eam scripsit:qui scribenda di/
ctauit.id est spũsanctus.de quo spirituancto domi/
nus in euangelio.Ego in digito meo eiicio dæmonia Luc.11.
quod alius euangelista aperte declarãs ait. Si ego in Mat.12.
spiritu dei eiicio dæmonia.Sicut eñ digitus cum ma/
nu uel brachio:manus uero uel brachium cum corpo
re sunt in natura unum: ita pater & filius & spũsan/
ctus:tres quidem sunt in personis:una uero substan/
tia diuinitatis. Digiti dei pluraliter sancti intelligũ
tur prophetæ:per quos sanctusspiritus legis ac pphe/
tarum libros sua inspiratiõe describit.de quibus in psal
mo dicitur.Videbo cœlos tuos opera digitorum tuo/ ps.8.
rum.Per cœlos eñ libros legis & prophetarum: & p
digitos uero sanctos ut dictum est prophetas mystice
insinuauit. Imago dei patris inuisibilis. Aliter nãq; D
est imago dei patris in filio suo:quem non aliũde sed
ex semetipso:hoc est ex substantia sua:& per omnia si
mile & æqualem genuit.Aliter uero in anima homi
nis quam non ex se.id est de substantia sua sicut plæ/
riq; hæretici opinati sunt genuit:sed ex nihilo creauit
Sicui aliter est imago cuiusq; regis in filio eius: quem
ex semetipso sibi similem genuit.id est homo hoiem.
Aliter uero in annulo siue in cæra imago est impressa
quæ nõ est quod ipse filius qui naturaliter hoc est qd
& pater. Cor dei patris est arcanum eius sapientiæ
mysticæ:ex quo uerbum.id est filium suum impassibi/
liter sine initio genuit:ipo dicẽte. Eructauit cor meũ ps.44.
uerbum bonum. Alas deus dicitur habere: pro eo
q; more auis electos suos tanq; pullos sub se colligit:
fouet:& ab insidiis diaboli & malorum hominum p
tegit.Vnde propheta.Sub umbra alarum tuarum pro ps.16.
tege me. Scapulas habere dicitur:quia infirma mẽ
bra ecclesiæ quasi in scapulis portat sicut in psalmo

ps. 40. dicitur. Scapulis suis obumbrabit tibi. Venter dei secreta origo substantiæ eius accipitur. Vnde in psal/
ps. 109. mo. Ex utero ante luciferum genui te. Aliter uterus dei incomprehensibilia iudicia eius: quæ rimari ne/queunt insinuantur mystice: De quo occulto iudicio
Iob. 38. eius in libro iob scriptum est. De cuius utero egressa ē glacies: & gelu de cœlo quis genuit? Posteriora fi/lii dei incarnatio eius accipitur: de qua posterioritate
Exo. 33. filius in monte Synai ad Moysen per angelū loquēs ait. Posteriora mea uidebis: faciem autem meam uide re non potes. Pedes dei stabilimētum & uirtꝰ eius est: eoꝙ ubiꝙ præsens est: & uniuersa ei subiecta sunt
Esa. 66. illoipso dicente per Esaiam prophetam: Cœlum mi hi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum.

Aliter pedes filii dei incarnatio intelligitur: quæ di uinitati subiecta est tanꝙ capiti pedes. Sicut em̄ per ca put diuinitas: ita per pedes eius humanitas eius expri
Exo. 24. mitur. De qua in exodo scriptum est. Viderunt iesum dominum: hoc est Moyses Aaron & Nadab & Eliud & Septuaginta de senioribus populi sub pedibus eiꝰ quasi lapis Saphyrus: & quasi cœlum cui serenum sit Sicut autem per lapidem saphyrum cœlestes uel san/
E ctos angelos: ita per cœlum serenum sanctam eccle/siam electorum ex hominibus assumptam figuraliter demōstrare uoluit: super quas duas creaturas homo assumptus filius dei in perpetuum regnat. De quo in
ps. 8. psalmo dicitur. Omnia subiecisti sub pedibus eius.

Aliter autem dei pedes. id est. iesu christi significati sunt sancti prædicatores. De quibꝰ in Deuteronomio
Deut. 34 scriptum est. Qui appropinquauit pedibus eius: acci/piet de doctrina eius. Vestimentum filii dei aliquā/do caro eius quæ a diuinitate est assumpta: in diuinis libris figuraliter accipitur. De quo indumento carnis
Esa. 63. esaias ait. Quis est iste qui uenit de edon: tinctis uesti/bus de bosra? Rursus uestimenta eiusdeꝫ domini san cta accipitur ecclesia: quæ per fidem & dilectionem
ps. 92. ei coniuncta est: De qua dicitur in psalmo. Dominus regnauit: decorem induit. Et in psalmo alio ad ipsuꝫ
ps. 103. dominum. Confessionem & decorē induisti: amictus lumine sicut uestimento. Pallium iam dicta eius ec/clesia intelligitur. De quo in libro Genesis scriptum
Gen. 49. est. Lauit in uino stolam suam: hoc est in passione & sanguine carnem suam. Calciamenta domini nostri iesu christi mystice significant incarnationē eiꝰ: quā ex mortalitate humani generis assumere dignatus est
ps. 59. & 107. De qua incarnatione sua ipse per prophetam in psal mo ait. In idumeam extendam calciamentum meum id est in plebe gentilium manifestabo incarnationem meam. Gressus dei aduentus filius dei in mundum: & regressus ad patrem. De quibus psalmista ait. Visi sunt gressus tui deꝰ gressus dei mei. De utero uero na scendo positus est in præsepio: quia postꝙ omnia im/pleuit pro quibus a patre missus uenerat. appēsus est in ligno crucis: de cruce autem depositus secundū cor pus sepultus est: & secundum animam ad infernum descendit. Tertia autem die per potentiam suæ diuini tatis carnem suam de sepulchro suscitauit. Et post diē resurrectionis quadragesimo die uidentibus apostolis ascendit in cœlum: & sedet ad dexteram patris. i. ad gloriam eius. Hi sunt em̄ gressus filii dei. iste de/scensus & ascensus eius: qui frequenter in sacris scri/pturis legitur. Ascendere dicitur deus: cum filius carnem ex nobis assumptam in cœlum uelut captiuā duxit captiuitatem: quia naturā humani generis quæ a diabolo in mundo captiua retinebatur assumēs lo/cum in cœlum ubi nunquā ante fuerat tanꝙ captiuaꝫ deportauit. Abscondere faciem suam deus legitur cum hominibus quibusdam eorum exigentibus cul/pis: cognitionem suam abscondit: sicut in populo iu/dæorum nunc impletum uidemus: quia negantes fi/lium dei scientiam iudæi ita perdiderunt ut similes fie rent gentibus quæ deum non cognouerunt. Osten/dere faciem suam dicitur deus: cum respectum gratiæ suæ quibus uult scilicet electis suis: in corda eorum oc culta inspiratione insinuat: & ad diligendum se amo rem suum infundit. Sedere dicitur deus non corpo/raliter humano more: sed potentionaliter super om nem creaturam regnando eam possidere. Vnde est illud in psalmo. Regnabit dominus super omnes gē ps. 46.
tes: deus sedet super sedem suam. Sedere autem deus dicitur super cherubin (quod interprætatur plenitu/do scientiæ: per quod significantur sancti angeli: siue mentes spiritalium uirorum: in quibus deus inuisibi/liter præsidet & regnat. In iſis enim sedent qui scien tia eius & dilectione pleni sunt. In prouerbiis quippe Pro. 14.
Salomonis. Anima iusti sedes est sapientiæ. Sapien/tia uero dei patris Christus est: qui in animabus san/ctorum dei sedere dicitur. Descendere deus in mū dum dicitur: quando aliquod nouuꝫ quod ante non fecerat in creatura humana operatur: sicut filius dei descendisse narratur: quando ueram carnem ex Ma/ria uirgine propter redemptionem nostram suscepit; & deus homo fieri dignatus est non amittendo quod erat: sed assumendo quod non erat. De cuius assum/

ptione.id est.incarnatione ut in psalmo scriptum est
ps. 17. Inclinauit cœlos & descendit: & caligo sub pedibus eius.Cœlos inclinauit:qui aduentum suum pronun cians angelos siue prophetas misit:qui aduentū eius nunciarēt.Caligo sub pedibus eius:quia impii homi/ nes ob suam maliciam incarnationem eius agnosce/ re non potuerūt:nec adhuc possunt. Stare deus di citur:cum nos infirmos.id est suam creaturaʒ ad pœ nitentiam & conuersionem patienter sustinet: ut est
Abac.3. illud in Abachuc propheta. Stetit & mensus est ter/ ram: & dissoluit gentes. id est stetit ad superuenien/ dum:& dissoluit credentes in se a uinculis peccatorū

Transire dicitur deus cum de cordibus quorūdaʒ hominum in quibus antea per fidem cōdebatur:post ea subrepente perfidia uel quolibet delicto ab eis re/ cedit & ad alios transit:quemadmoduʒ de iudæis ad gentes:de hæreticis ad catholicos:seu de quibuslibet irreligiosis & negligentibus pro uitio suo recedere di citur:& ad alios transire: quod non localiter aut ui/ sibiliter:sed inuisibiliter occultoqʒ iudicio facere con sueuit. Ambulare dicitur deus:non de loco ad lo cum transeundo:quia impium est ita credere: sed am bulatio eius est in cordibus sanctorum delectatio: si/
Leui.26. cut scriptum est.Et inhabitabo in eis. & ambulabo: & ero illorum deus.Vel certe dei ambulare est in san ctis predicatoribus suis de loco ad locum transire.

Loquī dei est inuisibiliter sine uoce uel quolibet stre/ pitu in mentibus sanctorum uoluntatem suam atqʒ rectum intellectum inspirare: seu futura sicut in san/ ctis prophetis reuelare.Quæ locutio dei ut quidā uo/ lunt tribus modis accipitur. Primo namqʒ modo per subiectam creaturam:sicut ad Moysen in rubo& igne apparuit. Vel sicut ad Abraam atqʒ Iacob & cæteros sanctos:qbus in angelis apparuit. Secundo uero mo do in somnis:sicut ad iacob & ad Zachariam prophe tam & ad ioseph sponsum Mariæ & aliis sanctis: qui/ bus secreta reuelare uoluit. Tertio autē modo neqʒ per creaturam uisibilem:neqʒ per hominē: sed occul/ ta cum inspiratione inuisibiliter corda eorum tangē/ do efficit:sicut in libris prophetarum scriptum est:cū ipsi prophetæ subito afflati spiritusancto exclamant dicentes.Hæc dicit dominus:dei est bona acta proba
Genī.1. re:sicut & illud in Genesi. Vidit deus cuncta quæ fe/ cerat & erant ualde bona. id est intelligentibus esse bona demonstrauit. Aliter uidere dei est mala ho minum scienrer reprobare.sicut est illud in Esaia pro pheta.Et uidit deus & apparuit malum in oculis eius Esa.59. Item aliter uidere dei est nos uidentes facere: ut est il lud in psalmo.Proba me domine:& scito cor meum. ps.138. Modus iste locutionis in libro iob similiter reperitur ubi de sapientia patris postq̄ plurima insignia locu/ tus est de deo patre adiunxit. Tunc uidit illā & enar/ rauit:& iuestigauit: & impauit.i. uidētes fecit atqʒ p̄di cātes:& inuestigantes atqʒ aliis nunciantes. Cogno scere dei est cognoscentes facere:ut qui prius de se q̄/ les essent incogniti erant per eius interrogationem & probationem quales essent sibimetipsis cogniti fie/ rent:tale est illud in lege Moysi de populo israelitico Temptabo inquit eos utrum custodiant mandatum Geñ.36. meum:an non. Nescire dei dicitur quosdam repro/ bos reprobare:sicut in euangelio dicit. Nescio unde Luce.13. sitis:recedite a me omnes qui operamini iniquitatem

Celare dei dicitur:cum creaturam suam quam nō uult perire:sæpe castigat:comprimit:atqʒ flagellat:& flagellando adducit ad se.Vel celare dei dicitur:cum nullum peccatum impunitum uult relinquere.Iustus est enim. & ideo omnis iniusticia execrabilis est illi. quia ut dictum est nihil impurum patitur impunitum

Irasci dicitur:non animæ motu:uel quauis alia p/ turbatione:quæ omnino illi accidere non potest:sed creaturæ delinquenti.id est hominibus impiis & pec/ catoribus iustam dicitur inferre ultionem:hoc est red dere illis quæ merentur:& hæc est ultio diuina.iste fu ror eius dicitur. Pœnitere deus dicitur:non q̄ mo re hominum de transactis operibus pœniteat: qui enim omnia nouit anteq̄ fiat:pro suis præteritis acti/ bus pœnitere non potest:sed pœnitentia dei est statu ta mutare.id est de bono exigentibus culpis malum. De Saule legitur pœnituisse deum.q̄ constituit eum regem.Vel sicut nunc uidemus in populo iudæorum qui cum esset populus dei:ob impietateʒ suam factus est synagoga Sathanæ.De malo uero in bonum sicut accidit in populo gentium:qui cum prius nō esset po pulus dei:nunc autem per gratiam Christi populus dei factus est.Hoc quippe modo occulto dei iudicio G Iudas Christi proditor de apostolatus lapsus gradu in inferni baratro dimersus est. Latro uero post cri/ men rapacitatis de cruce ad paradisum translatus est Hanc quoqʒ mutationem de bono ad malum ut dictū est:siue de malo ad bonū.quia occulto iustoqʒ dei iu/ dicio per sniam iusticiæ suæ siue p mīam ei9 fiat pœni tētiā dei dicim9: sicut expressius ī libro Hieremiæ scri/

ptum est. Non pœnitere dei est statuta nullo modo
ps.109. mutare. Vnde est illud in psalmo. Iurauit dominus & non pœnitebit eum. Et pater ad filiuꝫ: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Sacerdos em̃ dei patris dictus est filius dei: non secundum diuinitatem sed secũdum humanitatem: in qua se pro nobis per passionem & mortem suam acceptabile sacrificium deo patri obtulit: & ipse est sacerdos qui & sacrificium. Obliuisci dicitur deus cum quibusdam impiis & peccatoribus non miseretur: quod utiq; non facit propter crudelitatem quæ in deo nõ est: sed per occultum iustumq; iudicium suum. Indurare dicitur deus quorũdam corda malorum: sicut de Pharaone rege ægypti scriptum est: non q̃ omnipotens
Exo.4. deus per potentiam suam eoruꝫ corda induret: quod impium est ita credere: sed exigentibus eorum culpis cum duricia cordis: quam ipsi sibi omnia mala perpetrando nutriunt non aufertur: quasi illos obliuiscitur quos in isto iudicio induratos sinit. Dormire dei est: cum unigenitus dei patris in assumpta carne p̃ nobis mori dignatus est: cuius morte recte dulcis fuisse p̃dicatur: ipso dicente per Hieremiam prophetaꝫ.
Hier.31. Ideo quasi in somno excitatus sum: & uidi: & somnus meꝰ dulcis est mihi. Aliter dormire deꝰ dicit̃: cũ fides eius inter prosperitates huius mundi: in quorundam cordis fidelium non uigilat: sed dormit: hanc dormitationem ipse significauit: cum in mari inter fluctus maris dormiuit. Vel certe dormire dei est anxius tarde subps.43. uenire: sicut est illud in Psalmo: Exurge quare obdormis domine? Vigilare dei est in defensione suorũ electorum: & ultione inimicorum suorum manifeste se demonstrare.

¶ Beati Hieronymi ad Damasum papam scischitantis an in trinitate tres hypostases sint cõfitendæ: & quibus apud Antiochiam communicare debeat.

Aepistola Secunda

HOniam uetusto oriens inter se populorum furore collisus: idiscissam domini tunicam & desuper textam minutatim per frusta discerpit: & christi uineam exterminant uulpes & inter lacus contritos qui aquam non habent difficile ubi fons signatus: & hortus ille conclusus sit posit intelligi. Ideo mihi cathedram Petri & fidem apostolico ore laudatam censui consulendam: inde nũc meæ animæ postulans cibum. unde olim Christi uestimenta suscepi. Neq; em̃ tanta uastitas elementi liquẽtis & interiacens longitudo terrarum: me a præciosæ margaritæ potuit inquisitione prohibere. Vbicunq; Luce.17.
fuerit corpus: illuc congregantur aquilæ profligato a sobole mala patrimonio: apud uos solos incorrupta patrum seruatur hæreditas. Ibi cespite terra fœcundo dominici seminis puritate cẽtenos fructus refert. Hic obruta sulcis frumenta lolium auenasq; degenerant Nunc in occidente sol iusticiæ oritur: in oriente autẽ lucifer ille qui ceciderat: supra sydera posuit thronũ suuꝫ. Vos estis lux mundi: uos sal terræ: uos aurea uasa & argentea: hæc testacea uasa uel lignea uirgã feream & æternum operiuntur incendium. Quanq̃ igitur tui me terreat magnitudo. inuitat tamen humanitas. A sacerdote uictimam. salutis: a pastore præsidiuꝫ ouis flagito: facessat inuidia: Romani culminis recedat ambitio cum successore piscatoris & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum nisi Christũ sequẽs beatitudini tuæ: id est: cathedræ Petri cõmunione cõsocior. super illam petram ædificatam ecclesiam scio Quicunq; extra hanc domum agnum comederit: profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit peribit regnante diluuio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigraui: quæ Syriam iuncto Barbariæ fine determinat: nec possum sanctum domini tot interiacentibus spatiis a sanctimonia tua semper expetere. Ideo hic collegas tuos ægyptios confessores sequor & sub onerariis nauibus parua nauicula delitesco. Non noui Vitalem. Milesium respuo. Ignoro paulinum. Quicunq; tecum non colligit: sparsit: hoc est: qui Christi non est: Antichristi est. Nunc igitur proh dolor post Nicenam fidem: post Alexandrinum iun- I
cto pariter occidente decretum: trium hypostasiaꝫ ab Arrianorum præsule Campensio: nouellum a me homine Romano nomen exigitur. Qui quæso ista apostoli prodiderunt? Quis nouus magister gentiũ? Paulus hæc dicit. Interrogemus quid tres hypostases possint arbitrentur intelligi: tres personas subsistentes aiũt Respondemus nos ita credere: nõ sufficit sensus: nomen efflagitant. quia nescio quid ueneni in syllabis latet. Clamamus si quis tres hypostases aut tria enhypostata hoc est tres subsistentes personas non confi-

tetur:anathema sit.Et quia uocabula non edicimus: hæretici iudicamur.Si quis autem hypostasim usiá intelligens:non tribus personis unam hypostasim dicit:alienus a Christo est:& sub hac confessione uobis cum pariter cauterio unionis inurimur. Discernite si placet obsecro:non timebo tres hypostases dicere.Si iubetis:condatur noua post Nicenam fides:& similibus uerbis:cum arrianis confiteantur orthodoxi.Tota sæcularium litterarũ scola nihil aliud hypostasim nisi usian nouit.Et quis rogo ore sacrilego tres substantias prædicabit? Vna est dei sola natura:que uera est.Ad id em̃ quod subsistit nõ habet aliunde:sed suũ est.Cætera quæ creata sunt etiam si uidentur esse non sunt.quia aliquando non fuerũt:& potest rursum nõ esse quod non fuit.Deus solus qui æternus est:hoc est qui exordium non habet:essentiæ nomen uere tenet Iccirco & ad Moysen de rubo loquitur. Ego sum qui sum.Et rursum:qui est me misit.Erãt utiq; tunc angelí cœlum terra uel maria. Et quomodo commune nomen essentiæ proprie sibi uendicat deus? Sed quia illa sola natura est perfecta:& in tribus personis deitas una persistit:quæ& uere una natura est:quisq; tria esse hoc ẽ tres esse hypostases:id est usias dicit:sub nomine pietatis tres naturas conatur asserere.Et si ita ẽ: cur ab arrianis parietibus separamur perfidia copulati? Iungantur cum beatitudine tua Vrsinus:cum Ambrosio societur Auxentius.Absit hoc a Romana fide Sacrilegium tantum religiosa populorum corda nõ hauriant.Sufficiat nobis dicere unam substantiã tres persones subsistentes perfectas:æquales coæternas. Taceantur tres hypostases:si placet.& una teneatur. Non bonæ suspitionis est:cum in eodem sensu uerba dissentiunt.Sufficiat nobis memorata credulitas. Aut si rectum putatis tres hypostases cum suis interp̃tationibus debere nõ dicere:non negamus.Sed mihi credite:uenenum sub melle latet:transfigurauit se angelus Sathanæ in angelum lucis.Bene interpretatur hypostasim:& cum id quod ipsi exponunt habere medicam:hæreticus iudicor.Quid tam anxíe unum uerbum tenent? Quid tam sub ambiguo sermone latitant? Si sic credunt:ut interpretantur: nõ damno qđ retinent.Si sic credo: ut ipsi sentire se simulant: permittant & mihi meis uerbis suum sensum loqui.

Quam obrem obtestor beatitudinem tuam per crucifixum mundi salutem: per homousian trinitatem: ut mihi æpistolis tuis siue tacendarum siue docendarum hypostaseõ detur auctoritas. Et ne forte obscuritas in quo loci dego te fallat:per baiulos litteraru3 ad Euagrium presbyterum:que3 optime nosti dignare scriptas transmittere:simul etiam cui apud Antiochiam debeam communicare significes:quia campẽses cum Thartensibus hæreticis copulantur: & nihil aliud ambiunt: q̃p ut auctoritate communionis nostræ fulti tres hypostases cum antiquo sensu p̃dicẽt.

¶ Beati Hieronymi presbyteri ad Damasu3 papam obsecrantis.ut sibi respondeat cui in Syria debeat communicare.

Aepistola Tertia

IMportuna in euangelio mulier tandem meruit audiri:& clauso cum seruis ostio:media licet nocte ab amico panes amicus accepit. Deus ipse qui nullis contra se uiribus superari potest:publicani præcibus uincitur. Niniue ciuitas quæ peccato periit:fletib9 stetit. Quorsum ista tã lõgo repetita principio? uidelicet ut paruũ magnus aspicias:ut diues pastor morbidam non cõtemnas ouem.Christus in paradisum de cruce latronem intulit. Et ne quis aliquando seram conuersionem putaret:fecit homicidii pœnam esse martyrium. Christus inquam prodigum filium reuertẽtem lætus amplectitur:& nonagintanouem pecudibus derelictis:una ouicula quæ remãserat:humeris boni pastoris aduehitur. paulus ex persecutore fit prædicator: oculis carnalibus excecatur.ut mente plus uideat:& qui uinctos Christi famulos ducebat ad concilium iudæorum.Ipse postea etiam de Christi uinculis gloriatur.Ego igitur ut ante iam scripsi.Christi uestẽ in Romana urbe suscipiens:nunc Barbaro Siriæ limite teneor:& ne putes alterius hanc de me fuisse sententiã quid mererer: ipse constitui. Verum ut ait Gentilis poeta.

Cœlum non animum mutat:qui trans mare currit.

Ita me incessabilis inimicus post tergum persecutus est:ut maiora in solitudine bella nũc patiar.Hinc em̃ præsidiis fulta mundi Arriana rabies fremit. Hinc in tres partes scissa ecclesia ad se rapere festinat. Mona/

Mat.15.
Luce.11.
Luce.18.
Ioh.3.
K
N

Solus Deus est.
Exo.3.

ousia apud græcos/ sub Arcadio signat et subsistentiã inde magna discrepatio ob nõis duplicem significationem. sub qua uenenũ latere arbitrabatur hieron. Damaso cõsulit.

chorum circa commanẽtium antiqua in me surgit au
ctoritas. Ego interim clamito: si quis cathedræ Petri
iungitur meus est. Miletius. Vitalis atq; Paulinus tibi
hærere se dicunt: possem credere: si hoc unus asse/
ret: nunc autem duo mentiuntur aut omnes. Iccirco
obtestor beatitudinem tuam: per crucẽ domini: per
necessitatem decoris fidei nostræ. & passionẽ: ut qui
apostolos honore sequeris: sequaris & merito: ita in
solio cum duodecim iudicatur9 sedeas: ita te alius se
nem cum Petro cingat: ita municipatum cœli cũ pau
lo consequaris. Vt mihi litteris tuis apud quem in Si
ria debeam communicare significes: noli despicere
animam pro qua Christus mortuus est.

¶ Secundus tractatus de impugnationibus di/
uersarum hæresum & hæreticorum beati Hieronymi
ad Marcellam contra Montani hæretici insaniam:
qui promissionem sanctiſpiritus in se dicebat esse
completam ostendens non in eo tantum sed in aliis
eius dogma a catholica ecclesia discrepare: quis autẽ
fuerit ipse Montanus & quo tempore hæresis susci/
ta sit habes quinto hystoriæ ecclesiasticæ libro.

Aepistola Quarta

L TEstimonia de Iohannis euangelio
congregata tibi quidam Montani
sectator igessit: in quibus Saluator
noster se ad patrem iturum missu/
rumq; paraclytum pollicetur. Quæ
in quod promissa sint tempus: & quo completa sint
Actu.2: tempore apostolorum acta testantur. Decima die di/
xit post ascẽsum domini: hoc est quinquagesima post
resurrectionem spiritumsanctum descendisse linguas
q; credentium esse diuisas: ita ut unusquisq; omnium
gentium sermone loqueretur: quandoquidem adhuc
parum credẽtium musto eos ebrios asserebant: & Pe/
trus stans in medio apostolorum omnisq; cõuentus
ait. Viri iudæi: & omnes qui habitatis in Hierusalem:
hoc uobis notum sit: & auribus percipite uerba mea.
Non enim sicut uos æstimatis hi ebrii sunt: nã est hora
diei tertia: sed hoc est quod dictum est per iohel pro/
phetam. In nouissimis diebus dicit dominus. Effun/ Ioel.2.
dam de spiritu meo in omnem carnem: & propheta
bunt filii & filiæ eorum: & iuuenes uisiones uidebũt
& seniores somnia somniabũt: & qdẽ in seruos meos
& ancillas effunda3 de spiritu meo. Si igit apostolus
Petrus super quem dominus fundauit ecclesiam & p
phetiam & promissionem domini illo tempore com
pleta3 memorauit: quo modo possumus nobis aliud
tempus uindicare? Quod si uoluerint respondere: &
Philippi deinceps quattuor filias prophetasse & pro
phetem Agabum reperiri: & in diuisionibus spiritus
inter apostolos & doctores prophetas quoq; aposto
lo scribente formatos. Ipsumq; Paulum apostolum
multa de futuris hæresibus & de fine sæculi prophe/
tasse: sciant a nobis non tam prophetiam repelli quæ
domini est signata passione: quam eos non recipi: q
cum scripturæ ueteris & nouæ auctoritate nõ cõgruãt
Primum in fidei regula discrepamus. Nos patrem &
filium & spiritumsanctum in sua unumquemq; perso
na ponimus: licet substantia copulemus: illi sabellii
dogma sectantes trinitatem in unius personæ angu/
stiis cogunt. Nos secundas nuptias non tam appe/
timus q̃ concedimus. Paulo iubente ut uiduæ adole/ 1. Thi. 5.
scentulæ nubant: illi in tantum putant scelerata con
iugia iterata: ut quicunq; hoc fecerit adulter habea/
tur. Nos unam quadragesimam secundum tradi/
tionem apostolorum toto anno tempore nobis con/
gruo ieiunamus. Illi tres in anno faciunt quadragesi
mas: quasi tres passi sint Saluatores. Non quo & per M
totum annum excepto Penthecosten ieiunare non li
ceat: sed q̃ aliud sit necessitate: aliud uoluntate mu/
nus offerri. Apud nos apostolorum locum Episcopi
tenent: apud eos Episcopus tertius est. Habent enim
primos de pepusa phrygiæ patriarchas. Secundos
quos appellant Cenones: atq; ita in tertium: id est pe
ne ultimum locum episcopi deuoluuntur: quasi exin
de ambitiosior religio fiat: si quod apud nos primum
est: apud illos nouissimum sit. Illi ad omne pene de/
lictum ecclesiæ obserant fores: nos quotidie legimus
Malo pœnitentiam peccatoris q̃ mortem. Et nun/ Eze.18.
quid qui cadet non resurget. dicit dominus. Et cõ
uertimini ad me filii cõuertentes: & ego curabo cõtri Hiere.3.
tiones uestras. Rigidi autem sunt: nõ quo & ipsi peio Hier.3.
ra nõ peccẽt. Sed quod iter nos & illos sit: qd illi eru/
bescũt cõfiteri peccata q̃si iusti: nos dũ pœnitẽtiã agi/

mus:facilius ueniam promeremur. Prætermitto ſcœlerata myſteria quæ dicuntur de lactente puero:& de Victuro martyre confarrata:malo iniq̃ nõ credere:ſit falſum omne quod ſanguis eſt. Aperta eſt conuincẽ/da blaſphemia dicentium:deum primum uoluiſſe in ueteri teſtamento per Moyſen :& prophetas ſaluare mundum:ſed quia non potuerit explere:corpus ſum pſiſſe de uirgine :& in Chriſto ſub ſpecie filii prædicãtem mortem obiſſe pro nobis. Et quia per duos gra/dus mundum ſaluare nequiuerit:ad extremum per ſpiritum ſanctum in Montanum Priſcã & Maximillam ĩ ſanas fœminas deſcendiſſe : & plenitudinem quam
1.Cor.13 Paulus non habuerit dicens. Ex parte cognoſcimus: & ex parte prophetamus:& nunc uidemus per ſpecu/lum in ænygmate:abſciſum & ſemiuirũ habuiſſe! Mõ/tanum.Hæc ſunt quæ coargutione non indigent per/fidam eorum expoſuiſſe:ſuperaſſe eſt.Nec neceſſe eſt ut ſingula deliramenta quæ proferunt breuior æpiſtolæ ſermo ſubuertat cum & tu ipas ſcripturas apprime tenens non tam ad eorum mota ſis quæſtiones q̃p qd ſentirem a me uolueris ſcicitari.

¶Beati Hieronymi contra louinianum hæreſiarchã Satyrici libri:cuius dogmata qualia fuerint:quæ beatus Hieronymus deſtruit& refellit:infraſcriptum indicat argumentum.

¶Ex libro auguſtini de Hæreſibus:ad quod uult deũ diaconum louinianus. Epi. V

LOuinianus hæreſiarcha de monacho cle/ricus docebat ſicut ſtoici preſbyteri omnia peccata paria eſſe:nec poſſe hominẽ pec/care lauacro regenerationis accepto: nec prodeſſe ieiunia:uel cibis aliquibus abſtinentia3 .Virginitatem uiduitati :coniugatoſq; fornicatoribus etiã poſt pœnitentiã æquabat:adeo ut ſacræ uirgines prouectæ ætatis quædam in urbe Romana: ubi hoc docebat nupſerint unius quoq; meriti:præmii retributõis: ordiniſq; omnes iuſtos eſſe apud deum.Cito tamen ſecta hæc oppreſſa:extincta & ad nihilum caſſata eſt re/uelante beato Hieronymo:nec ad aliquorum ſacerdotum deceptionem peruenit Damaſo papa :Valẽtiniano Auguſto Arcadio & Bautone conſulibus.

¶Beati Hieronymi contra Iouiniaunm Satyricus Liber primus:& Epiſtolæ.V.

Capitulum. I

DAuci admodum dies ſunt: q̃ ſancti N ex urbe Roma fratres cuiuſdam Iouiniani commentariolos tranſmiſerũt rogantes ut eorum ineptiis reſpõde/rent:& Epicurum chriſtianorũ ĩ euã/gelico atq; apoſtolico uigore conte/rerem quos cum legiſſem & omnino non iutellexiſſẽ cœpi reuoluere crebrius:& non uerba modo atq; ſententias:ſed ſingulas pene ſyllabas diſcutere :uolens prius ſcire qd diceret:& ſic uel probare uel redargue/re quod dixiſſet .Verum ſcriptorũ tanta barbaries eſt & tantis ſpurcitiis ſpurciſſimꝰ ſermo confuſus:ut nec quid loquatur:nec quibus argumentis uelit probare quod loquitur:potuerim intelligere. Totus eñ tumet totus iacet:attollit ſe per ſingula: & quaſi debilitatus coluber in ipſo conatu frangitur:non eſt cõtentus noſtro id eſt humano more loqui altius quidem aggre/ditur.

Parturiunt montes naſcetur ridiculus mus.

Quod ipſe. Ora.in ar.poe.

Non ſani eſſe hominis non ſanus iuret Oreſtes.

Præterea ſic inuoluit omnia:& quibuſdam inextrica/bilibus nodis uniuerſa perturbat ut illud plautinarũ litterarum ei poſſit aptari.

Has quidem præter Sibyllam leget nemo.

Nam diuinandum eſt.Furioſas Apollinis uates legi/mus. Et illud uigilianum.Dat ſine mente ſonum.Heraclytum quoq; cognomento σκοτεινον id eſt tenebroſum ſudãtes philoſophi uix intelligũt.Sed qa ad noſtrũ αινιγματιστην cuius libros multo difficiliꝰ eſt noſſe:q̃p uincere q̃p& & in uictoria non parua ſit diffultas Quis enim eum ſuperare quæat cuius aſſertionem penitus ignoret? Et ne lectorem longius trahã cuiuſmodi eloquentiæ ſit:& cuius uerborum floribus ornatus incedat ſecundi libri ſui moſtrabit exordiũ:qd heſternam crapulam ructatis ita euomit . Satiſſatio iuitatis non ut claro curram nomine: ſed ut rumore purgatꝰ uano uiuam.Obſecro agrum nouellæ plantationum arbuſta teneritudinis :erepta de uitiorum gurgitibus audientiam cõmunitã agminibus. Scimus eccleſiam ſpe:fide:charitate:ĩacceſſibilem inexpugnabilẽ.Non eſt in ea immaturus omnis docilis impetu irrumpere:uel arte illudere põt nullus . Rogo quæ ſunt hæc portenta uerborum? Quod deſcriptõis dedecus? Nõne uel per febrem ſomniare eum putes:uel arreptum morbo frenetico Hippocratis uinculo alligandum? Quotienſcunq; enim legero:ubi me defecerit ſpiritus ibi eſt diſtinctio: totum incipit:totum pẽdet ex altero

neſcias quid cui cohæreat exceptis teſtimoniis ſcriptu/
rarum quæ illo uenuſtiſſimo eloquẽtiæ ſuæ flore mu/
tare non auſus eſt reliquus ſermo omni materiæ quia
conuenit nulli conuenit. Quæ res mihi aliquã ſuſpi/
tionem intelligentiæ dedit uelle eum ita nuptias præ
dicare: ut uirginiuati detrahat. Quando enim mino/
ra maioribus coæquantur: inferioris comparatio ſu/
O perioris iniuria eſt. Neq; uero nos Martionis & Mani
chæi dogmata ſectantes nuptiis detrahimus: nec Ta/
tiani principis Encraticarum errore decepti omnẽ co
gitatum ſpurcum putamus qui non ſolum nuptias ſ3
cibos quoq; quos deus creauit ad utendu3 damnat &
reprobat. Scimus in domo magna non ſolum uaſa eſ
ſe aurea & argẽtea ſed & lignea & fictilia & ſuper fun
damentum Chriſti qđ Paul9 architectus poſuit alios
ædificare aurum argentum: lapides præcioſos: alios
econtrario fœnum: ligna & ſtipulam. Nõ ignoram9
honorabiles nuptias & torum immaculatum legim9
Geñ. 1. primam dei ſententiam. Creſcite & multiplicamini: &
replete terram: ſed ita nuptias recepimus ut uirgini/
tatem quæ de nuptiis naſcitur preferamus. Nunquid
argentum non erit argentum: ſi aurum argento præ/
cioſius eſt? Aut arboris & ſegetis contumelia eſt ſi ra/
dici & foliis culmo & ariſtis poma præferantur & fru/
ctus? Vt poma ex arbore: frumentũ ex ſtipula: ita uirgi
nitas ex nuptiis. Centeſimus & triceſimus fructus q̃ꝑ q̃
de una terra & de una ſemente naſcatur tamen multũ
differt in numero. Triginta referuntur ad nuptias. Nã
& ipſa digitorũ coniunctio: quaſi molli oſculo ſe cõ/
plexans & fœderans maritum pingit & coniuge3. Se
xaginta uero ad uiduas: eo q̃ in ãguſtia & tribulatõe
ſunt poſitæ. Vnde & ſuperiori digito deprimũtur q̃to/
q̃ maior eſt difficultas ex parte quondã uoluptatis il/
lecebris abſtinere tanto maius eſt præmium. Porro cẽ
teſimus numerus diligenter quæſo lector attẽde: de ſi/
niſtra trãſfertur ad dexterã: & iiſde3 qdẽ digitis ſed nõ
eadem manu quibus in læua nuptæ ſignificãt & ui/
duæ circulum faciens exprimit uirginitatis coronam
Hæc de impatientia magis q̃ iuxta ordinem diſputatio
nis dixerim. Cum eñ adhuc de portu egrediar: & ru/
dentibus uela ſuſtollam in medium me quæſtionum
pelagus ſubitus loquendi æſtus arripuit. Vnde prohi/
bebo curſum & pauliſper ſinus contraham nec indul
gebo mucroni: iam nunc pro uirginitate ferire cupiẽti
Baliſta quanto plus retrahitur: tanto fortius mittitur
non eſt damnum dilatio ubi certior fit ex dilatione ui
ctoria. Proponam breuiter aduerſarii ſentẽtias: & de
tenebroſis libris eius quaſi de foueis ſerpentes proii/
cia3 neq; ſina3 uenenoſum caput ſpiris maculoſi cor
poris protegi. Pateat quod noxium eſt ut poſſit conte
ri cum patuerit.

Capitulum II

Dicit uirgines uiduas & maritatas: quæ ſe/ P Jouinianus
mel in Chriſto lotæ ſunt ſi non diſcrepẽt
cæteris operibus: eiuſdem eſſe meriti. Niti
tur approbare eos q̃ plena fide baptiſma
te renati ſunt a diabolo non poſſe ſubuerti. Tertium
proponit abſtinentiam ciborum & cum gratiarum/
actione preceptionẽ eorum nullam eſſe diſtantiam.
Quartum quod extremum eſt omnium: qui ſuum ba/
ptiſma ſeruauerint unam in regno cœlorum habere
remunerationem. Hæc ſunt ſibila ſerpentis antiqui:
his conſiliis draco de paradiſo hominem expulit. Nã
his etiam ſaturitatem ieiuniis præferendo: repromiſit
eos immortales futuros quaſi nunq̃ poſſent corruere
& dum diuinitatem æqualem deo pollicetur: expulit
eos de paradiſo: ut qui nudi & expediti & abſq; nulla
macula uirgines domini conſortio fruebãtur deiecti
in uallem lachrymarum tunicis conſutis: & pellitiis
ueſtirentur. Sed ne lectorem diutius morer: ſequar ue
ſtigia partitionis expoſitæ & aduerſus ſingulas pro/
poſitiões eius: ſcripturarum uel maxime nitar teſtimo
niis ne quærulus garriat ſe eloquentia magis q̃ ueri/
tate ſuperatum. Quod ſi expleuero & illum utriuſq; te
ſtamenti nube oppreſſero aſſumam exempla ſæcula/
ris quoq; litteraturæ ad quam & ipſe prouocat. Doce/
boq; etia3 inter philoſophos & ægregios in republica
uiros uirtutes uoluptatib9 id eſt Pithagorã Platonẽ &
Ariſticlem & Ariſtipo & Epicuro & Alcibiadi ab om/
nibus ſolere præferri. Vox quæſo utriuſq; ſexus uirgi/
nes & continentes mariti quoq; & bigami ut conatus
meos orationibus adiuuetis cunctorum in commune
louinianus hoſtis eſt. Nam quæ æqualia omnium aſſe
rit merita tam uirginitati facit iniuriam dum eam nu/
ptiis comparat quam & nuptiis: ſic eas licitas aſſerens
ut ſecunda & tertia matrimonia ſed in eo bigamis &
trigamis aduerſarius eſt ibi ponens ſcortatores quon
dam libidinoſiſſimos poſt pœnitentiam ubi duplica
ta & triplicata matrimonia niſi q̃ in eo bigami & tri/
gami dolere non debent quia idem ſcortator & pœ/
nitens in regno cœlorum etiam uirginibus adequat.
Proponam igit manifeſtioribus uerbis & habentib9
aliquam conſequentiam argumenta eius & exempla
de nuptiis. eodẽq; ordine omnia quæ ab eo dicta ſunt

digeram. Nec moleſtum lectori ſit. ſi nauſeam eius & uomitum legere compellatur. Libentius anthidotuꝫ chriſti libet: cum diaboli uenena præceſſerint. Audite patienter urgines: audite quæſo uoluptuoſiſſimum cõ cionatorem immo quaſi Sirenarum cãtus & fabulas clauſa aure trãſite: ueſtras ferte pauliſper iniurias: pu/ tate uos cum domino crucifixas: phariſeorum audite blaphemias. Capi. III

Q Mat. 19. ubi ſupra Genñ. 1.

RIma inquit dei ſententia eſt: ꝓpter qd̃ dimittet homo patrem & matrem ſuam: & adhærebit uxori ſuæ & erunt duo in car ne una: ac ne forte diceremus hoc ſcriptũ in ueteri teſtamento: aſſerit a domino quoq; idipſum in euangelio confirmari: qd̃ deus cõiunxit homo nõ ſeparet: ſtatimq; ſubnectit Creſcite & multiplicamini & replete terrã & ꝓ ordinẽ replicat Enos: Seth Cainã Malalehel: Iareth: Enoch: Matuſalem: Lamech: Noe omnes habuiſſe uxores & ex dei ſentẽtia filios ꝓcreaſ/ ſe: quaſi gñationis ordo & hiſtoria conditionis huma næ ſine coniugibus & liberis potuerit enarrari. Iſte in quit eſt Enoch qui ambulauit cum deo & raptus ĩ cœ/ lum eſt. iſte Noe qui cum eſſent utiq; multi uirginesꝓ pter ætatem: ſolus cum filiis & uxoribus naufrago or be ſaluatus eſt. Rurſus poſt diluuium quaſi altero prĩ cipio generis humani uirorum & uxorum paria iungũ tur: & ex integro generationis ĩſtauratur benedictio: Creſcite & multiplicamini & replete terram. Inſuper etiam comedendaꝝ carnium licentia relaxatur. Et oẽ quod mouetur uobis erit in eſcam ſicut olera herbaꝝ dedi uobis uniuerſa currit ad Abraam Iſaac & Iacob. Ex quibus prior trigamus: Secũdus monogamus. Ter tius quattuor uxorum eſt: Liæ: Rachel Balæ: Zelphæ & aſſerit Abraam ob fidei meritum benedictionem in generatione filii accepiſſe Saram in tyrum eccleſiæ: qui defecerãt muliebria. maledictionẽ ſterilitatis par/ tus benedictione mutaſſe: q; Rebecca ierit quaſi ꝓphe/ tes interrogare dominum: & audierit ab eo: duæ gen/ tes & duo populi ĩ utero tuo ſunt: q; iacob in uxore ſer uierit: & exiſtimante Rachel uiri eſſe dare liberos: ac dicente: da mihi liberos ſi non moriar. Reſponderit nunquid pro deo ego ſum qui in te concluſit? In tãtũ inquit ſciebat fructus nuptiarum eſſe domini: nõ ma/ riti. Quod Ioſeph uir ſanctus atq; caſtiſſimus & oẽs patriarchæ uxores habuerint quibus ꝓ moyſeꝫ æqua/ liter benedicat deus. Iudam quoq; ꝓponit & Thamar & occiſum Onan perſtringit a domino quia fratri in uidens ſemen nuptiaꝝ dedita opera pdebat. Moyſen ꝓponit & Mariæ lepraꝫ quæ fratri ꝓ uxore detrahens illico dei ultione pcuſſa eſt Laudat Sampſon & uxo/ rium Nazareum miris effert p̃coniis. Delboram quo/ q; replicat & Barach: q; abſq; uirginitatis bonis Siſa/ ram & Iabin & currus ferreos debellarint. Iabel uxo/ rem Haber Cynei deducit in medium: & palo armatã prædicat manũ. inter ieptæ patreꝫ & filiã uirginẽ quæ ĩmolata ſit dño: dicit nullam fuiſſe diſtantiã quin po/ tius fidem patris p̃fert ei: quæ cæſa ſit lugẽs. Venit ad Samuel alterum Nazareũ dñi: qui ab infantia nutrit9 in tabernaculo eſt domini: & ueſtitus eſt æphodbad: quod interp̃tatur ueſtibus lineis: dicitq; eos filios pro creaſſe: nec ſacerdotalẽ pudicitiã uxoris ĩminutaꝫ eſſe complexu. Booz cum ſua Ruth in area collocat: & leſ ſe ac Dauid inde ꝓducit. ipſumq; Dauid ducẽtis p̃pu/ tiis etiã cum uitæ periculo regis filiæ quæſiſſe cõcubit9 Quid dicaꝫ de ſalomone quẽ ponẽs in cathalogo ma R ritorum imaginẽ aſſerit ſaluatoris? & de illo uult eſſe ſcriptum: Deus iudiciũ tuũ regi da: & iuſticiã tuã filii ps. 71. regis. Et dabitur ei de auro arabiæ: & adorabunt ꝓ eo ſemper: ac repente tranſcendit ad Helyam & Helyſeũ & narrat quaſi grande myſterium q; requieuerit ſpũs Heliæ ĩ helyſeo & cur hæc dixerit. tacet niſi forte Helyã quoq; & Helyſeum uxores habuiſſe arbitrat. Tranſit ad Ezechiam. Et cum in eius laudibus ĩmoretur miror cur oblitus ſit dicere ãmodo filios faciam ioſiã uirum ſanctiſſimũ: ſub quo in templo deuteronomii liber re pertus eſt. Ab Holda uxore Sellum inſtructum refert Daniel quoq; & tres pueros iter maritos ponit: & ad euãgelium repẽte tranſcendẽs Zachariam & Elyſa. beth: Petrum ponit & ſocrum eius: cæteroſq; apl̃os Et cõſequenter infert dicens: Si autẽ uoluerĩt aſſume/ re uanã defenſiõeꝫ & obtẽdere q; rudis mũdus eguerit ĩcremẽto audiant Paulũ loquentẽ. Adoleſcẽtiores ui 1. Thi. duas uolo nubere & honorabiles nuptiæ & cubile im maculatũ: & mulier allĩgata eſt uiro q̃diu uiuit. Si aũt mortu9 fuerit nubat cui uult tãtũ in dño. Et Adã non eſt ſeductus: mulier aũt ſeducta facta eſt ĩ p̃uaricatõeꝫ ſalua aũt fiet ꝓ filiorũ gñationẽ ſi pmãſerĩt ĩ fide & di lectõe & ſãctificatõe cũ ſobrietaie. Certe ceſſet hic illd̃ apl̃icũ & q habẽt uxores ſic ſint q̃ſi nõ habeãt niſi for 1. Cor. 7 te dicatis ꝓpterea eas nubere qa iã cõuerſæ ſunt retro poſt Sathanã q̃ſi ex uirginib9 nulla cadat & nõ ſit ea/ ruꝫ maior ruina. Ex quo maĩfeſtũ ẽ uos Manicheoruꝫ dogma ſectari ꝓhibentium nubere & ueſci cibis quos deus creauit ad utẽdũ cauterizatã habẽtiũ cõſcientiã. Et poſt multa q̃ nũc ocioſum ẽ reuoluere excutit ſe q̃ſi in locum rethoricum: & facit apoſtraphã ad uirginẽ dicens nõ tibi facio uirgo iniuriã: elegiſti pudicitiã ꝓ/

pter p̄ſentē neceſſitatē: placuit tibi ut ſis ſancta corpo
re & ſpiritu: nō ſuperbias: eiuſdem eccleſiæ membrū
es: cuius & nuptæ ſunt. Capi. IIII

Similmius fortaſſe fuerim in expoſitiōe ꝓpoſi/
tionū eius: & legēti faſtidiū fecerim: ſi uti
le ratus ſunt cūcta molimina eius quaſi in
ſtructā aciē cōtra me ꝓponere: & totū ho/
ſtilē exercitū cū ſuis turmis ac ducibus cōgregare: ne
poſt primā uictoriā alia mihi deinceps p̄lia naſceren
tur. Igit̄ nō dimicabo cōtra ſingulos: nec paucoꝝ ero
paſſim cōgregatione cōtētus: toto certādū eſt agmīe:
& incōpoſiti hoſtiū cunei: ac latrocinii more pugnan
tes: inſtructa ac ordinata acie repellēdi. Apponā ī pri
ma frōte ap̄lm Paulū & fortiſſimū ducem ſuis telis. i.
ſuis armabo ſentētiis: ſciſcitātibus em̄ ſup hac queſtio
ne Corinthiis: pleniſſime reſpōdit doctor gentium &
magiſter eccleſiæ: quicquid ſtatuerit hic xp̄i in eo lo/
quentis legē putemus. Simulq; ne lectoris tacita cogi
tatio cū cœperimus ſingula quæ ꝓpoſita ſunt diluere
ſemp ad ap̄lm ſe reſeruet. & ſtudio ualidiſſimarū quæ
ſtionū priora negligēs ad extrema feſtinet. Inter cæte
1.Cor.7. ra Coríthii p litteras quæſierāt: utrū poſt fidē xp̄i cœ
libes eſſe deberēt. & cōtinētiæ cā quas habebāt uxores
dimitterēt. An ſi uirgines credidiſſent inirēt matrimo
nia? Et cū ex duobus ethnicis unus credidiſſet in xp̄m
utrū nā credēs derelinq̄ret nō credētē? Et ſi eſſent du/
cēdæ uxores xp̄ianas tm̄ accipi iuberet: an & ethnicas
Videamus igit̄ quid ad hæc Paulus reſpōderit: de his
aūt quæ ſcripſiſtis mihi: bonū eſt hoī mulierē nō tāge
re: ꝓpter fornicatōes aūt unuſq̄ſq; uxorē ſuā habeat:
& unaquæq; uirū ſuū habeat: uxori uir debitū reddat:
ſimiliter & uxor uiro: uxor ꝓprii corporis nō h3 ptātē
ſed uir ſimiliter & uir ꝓprii corporis ſui nō h3 poteſta
tē ſed mulier. Nolite fraudare inuicē: niſi forte ad tē
pus ex cōſenſu uacetis orationi. Et iterū ad ip̄m reuer
timini ne tentet uos ſathanas ꝓpter ícōtinētiā ueſtrā.
Hoc aūt dico iuxta ídulgētiā: nō iuxta ípiu3. Volo em̄
oēs hoíes eē ut meip̄m: ſi3 unuſq̄ſq; ꝓpriū donū h3 ex
deo ali9 qdē ſic. ali9 aūt ſic. Dico aūt ínuptis & uiduis
bonū ē eis ſi ſic pmāſerít ut ego. Si aūt ſe nō cōtinēt nu
bāt meli9 ē em̄ nubere q̄ uri. Reuertamur ad caput te
ſtimonii. Bonū eſt inq̄t hoí mulierē nō tāgere: malū ē
ergo tāgere: nihil em̄ bono cōtrariū ē: niſi malū. Si au
tem malum eſt & ignoſcit̄. ideo cōcedit̄: ne malo qd
deterius fiat: quale em̄ illico bonū eſt qd̄ cōditiōe de
T terioris cōcedit̄? Nunq̄ em̄ ſubiecisſet unuſquiſq; uxo/
rem ſuā habeat. niſi p̄miſiſſet ꝓpter fornicationē autē
Tolle fornicatōes. & nō dicet unuſquiſq; uxorem ſuā
habeat. uelut ſiquis diffiniat. Bonum eſt triticeo pane
ueſci. & edere puriſſimam ſimilā. Tamen ne quis cō/
pulſus fame comedat ſtercus bubulū. cōcedo ei. ut ue
ſcat̄ ordeo. Nunqd iccirco frumētum nō habebit pu/
ritatē ſuā. ſi fimo ordeū p̄ferat̄. Bonū ē illud naturaliꝝ
qd̄ cōparationē nō h3 mali. qd̄ p̄latiōe alteri9 nō ob
umbrat̄. Siſq; aīa duertēda ē ap̄li prudētia. Nō dixit bo
nū ē uxorē nō habere: ſed bonū ē mulierē nō tāgere. q̄
ſi & in tactu periculū ſit. quaſi qui illā tetigerit nō eua
dat. quæ uiroꝝ p̄cioſas aīas capit. quæ facit adoleſcē/
tiū euolare corda. Alligabit qs in ſinu ignem. & non
cōburet̄? Aut ambulabit ſup carbones ignis & nō ar/
debit. Quō igit̄ q ignem tetigerit ſtatim adurit̄. ita ui
ri tactus & fœminæ ſentít naturā ſuā. & diuerſitatem
ſexus intelligit. Narrāt & gentiliū fabulæ Mitrā & eri Oui. me/
chtonium uel in lapide uel in terra. de ſolo eſtu libi/ tha. li. 2.
dinis eſſe generatos. Vnde & noſter ioſeph. qa tange fa. 14.
re nolebat illā ægyptiā fugit ex manibus eius. & qua/
ſi ad morſum rabidiſſimæ canis. ne pauliſper uir9 ſer
peret. palliū qd̄ tetigerat abiecit. Propter fornicatio/
nem aūt unuſq̄ſq; uxorem ſuā habeat. & unaquæq; ui
rū ſuū habeat. Nō dixit unuſq̄ſq; ꝓpter fornicationeꝝ
uxorē ſuā ducat. alioquin hac excuſatione libidini fre
na laxaſſet. ne quotienſcūq; uxor morit̄. totiens ducē
da ſit alia. ne fornicemur. ſed unuſq̄ſq; uxorē ſuā ha/
beat. ſi eā inquit habeat. ſua utat̄. quam habebat an/
teq̄ crederet. quam bonum erat non tāgere. & poſt fi
dem xp̄i ſororē tm̄ noſſe. non cōiugem. niſi fornica/
tio tactū eius excuſabileꝝ faceret. Vxor ꝓprii corporis
nō habet poteſtatem: ſed uir. ſimiliter & uir ſui corpo
ris nō habet poteſtatē. ſed uxor. Omnis hæc quæſtio
de his ē q in matrimonio ſunt an eis liceat uxores di
mittere. qd̄ & dñs in euangelio ꝓhibuit. Vñ & apoſto V
lus ait. Bonum eſt mulierem non tāgere. Sed quia q
ſemel duxit uxorem. niſi ex conſenſu non ualet ſe ab
ſtinere. nec dare repudium non peccanti. reddat con
iugi debitū qa ſpōte ſe alligauit ut reddere cogeretur
Nolite fraudare inuicē. niſi forte ex cōſenſu ad tp̄s ut
uacetis orationi Oro te quale illud bonum eſt. quod
orare ꝓhibet? Quod corpus xp̄i accipi non permittit
Quādiu impleo mariti officium non impleo cōtinen
tis. Iubet idē apoſtolus in alio loco. ut ſemper orem9 1.theſ.5.
Si ſemp orādū eſt. nūq̄ ergo cōiugio ſeruiēdum. quo
niam quotienſcūq; uxori debitum reddo. orare non
poſſum. Petrus apoſtolus experimentum habens con 1.Pe.3.
iugalium uinculorum. uide quo modo informet ec/
cleſiam. quid doceat chriſtianos. ſimiliter uiri coha/
bitantes iuxta ſciētiā. quaſi infirmiori uaſculo mulie/

bri tribuentes honorem: & ſicut cohæredes multipli/
cis gratiæ: ut non impediant orationes uestræ. Ecce eodē
ſenſu quia eodem & ſpū impediri dicit orationes offi/
cio coniugali: Quod autē ait ſimiliter: iccirco ad imi
tationem prouocauit uiros quia iam ſupra uxoribus
præceperat dicens: Vt uideant uiri in timore caſtā ue
ſtram conuerſationem quarum ſit non exterius com/
poſitio criniū & diſtinctio auri: & in cultu ueſtis ornat9
ſed abſconditus cordis homo in corruptione mitis &
ſilentis ſpiritus hoc ē deo placens. Cernis quale cōiu/
gium inter uiros uxoreſq; præcipiat? Cohabitantes iu
xta ſcientiā: ut nouerim quid uelit: qd deſideret de9
& tribuāt honorē uaſculo muliebri: ſi abſtinem9 nos
a coitu: honorē tribuimus uxoribus: ſi nō abſtinemus
perſpicuum eſt honori contrariam eſſe contumeliam
Ad uxores quoq; ut uideant inquit uiri caſtā conuer
ſationem ueſtram & ornatum in abſcōdito cordis ho
mine in incorruptione mitis & ſilentis ſpiritus. O ue/
re digna uox apoſtoli & petra xp̄i: Maritis uxoribuſq;
dat legem damnato carnis ornatu caſtitatem prædi/
cat: & ornatum interioris hominis in incorruptione:
mitis & ſilentis ſpiritus: quodāmodo hoc dicēs: Quo
niam exterior ueſtes homo corruptus eſt: & beatitudi
nem incorruptionis quæ propriū uirginum eſt habe
re deſiiſtis imitamini incorruptionem ſpiritus ſaltem
per ſeram pœnitentiā & quod corpore non poteſtis
mente præſtate. Has enim chriſtus diuitias: & hos ue/
ſtræ coniunctionis quærit ornatus: Verum ne quis pu
tet ex eo quod ſequitur: ut uacetis orationi: & iterū re
uerti eos ad idipſum apoſtolum uelle: & non propter
maiorem ruinam hoc concedere: ſtatim infer: ne ten/
X tet uos Sathanas propter incontinentiam ueſtrā. Pul
chra nimirum indulgentia: & iterum q̄ ad idipſum re
uerti concedit q̄ erubeſcit ſuo uocare nomine quod
tentationi præfert Sathanæ: q̄ cauſam habet in ſe cō/
tinentiam laboramus quaſi obſcurum differere cū ex
poſuerit ſe ipſe qui ſcripſit. Hoc autem inquit dico iu/
xta indulgentiam non iuxta imperium: & muſitamus
adhuc nuptias non uocare indulgentiam: ſed præce/
ptum: quaſi non eodem modo & ſecūda & tertia ma/
trimonia concedantur: quaſi non & fornicatoribus p
pœnitentiā fores aperiātur eccleſiæ Quodq; his ma
ius inceſtis: nam illum uiolatorem nouercæ: quem in
prima ad corinthios æpiſtola tradiderat Sathanæ in
interitum carnis: ut ſpiritus ſaluus fieret: in ſecūda cō
trahit: & ne abundantiori triſticia abſorbeatur frater
laborat. Aliud eſt uelle quid apoſtolum: aliud eſt ig/
noſcere in uolūtate promeremur: in uenia abutimu r

Vis ſcire quid uelit apoſtolus? Iunge quod ſequitur?
Volo autem omnes homines eſſe ut meipſum Beatus
qui Pauli ſimilis erit. Fœlix qui audit apoſtolū præci/ 1. Cori. 4
pientē: non ignoſcentē. Hoc inquit uolo: hoc deſide/
ro. ut imitatores mei ſitis: ſicut & ego xp̄i ille uirgo de
uirgine: de incorrupta incorruptus: Nos qa hoīes ſu/
mus: & natiuitatē ſaluatoris nō poſſumus imitari: imi
temur ſaltē conuerſationē. illud diuinitatis eſt & bea/
titudinis: hoc humanæ cōditionis eſt & laboris. Volo
oēs homines ſimiles mei eſſe: ut dū mei ſimiles ſunt: ſi
miles fiant & xp̄i: cuius ego ſimilis ſum. Qui em̄ i xp̄m 1. Iob. 2.
credit debet ſicut ille ābulauit & ipſe ambulare. Sed
unuſq̄ſq; ꝓprium donū habet ex deo: alius quidē ſic
alius autē ſic. Quid inquit uelim perſpicuum eſt: Sed
qm̄ in eccleſia diuerſa ſunt dona: cōcedo & nuptias
ne uidear dānare naturam. Simulq; cōſidera q̄ aliud
donū uirginitatis ſit: aliud nuptiarū. Si em̄ eadē eſſet
merces nuptiarū & uirginū: nunq̄ dixiſſet poſt p̄ceptū
cōtinentiæ: ſed unuſq̄ſq; propriū habet donū ex deo
alius quidē ſic: alius autē ſic. Vbi ꝓprietas ſingulorū
eſt: ibi altrinſecus diuerſitas: Concedo & nuptias eſſe
dei donū ſed inter donū & donum magua diuerſitas
eſt. Deniq; & apoſtolus de eodē poſt inceſtū pœnitē/
tiæ ecōtrario inquit: Donate ei & cōſolamini: & ſi cui 2. Cor. 2
aliq̄d donaſtis: & ego. Ac ne putaremus donū homi
nis eſſe cōtinendū addidit. Nā & ego quid donaui ꝓ Geñ. 37
pter uos corā xp̄o ſed qd donaui? Diuerſa ſunt dona
xp̄i. Vñ & Ioſeph i typo eius uariā habet tunicā. Et in
pſalmo quadrageſimoquarto legimus. Aſtitit regina
a dextris tuis in ueſtitu deaurato circūdata uarietate:
Et petrus ap̄ls ſicut cohæredes ait multiplicis gratiæ 1. Pe. 3.
dei. Quod ſignificātius græce dicitur. ποικιλης id eſt.
uarie. Sequit. Dico autē innuptis & uiduis Bonum eſt
eis ſi ſic permāſerint ut ego. Si autē nō ſe cōtinent nu
bāt. Melius em̄ eſt nubere q̄ uri. Poſtq̄ nuptis cōceſ/
ſerat uſum cōiugii: & oſtēderat ipſe quid uellet qdue
concederet: tranſit ad nuptas & uiduas: & ſui propo/
nit exemplum: & fœlices uocat ſi ſic permanſerint: Si
aūt nō ſe continent nubant idipſum qd ſupra: ꝓpter
fornicationes aūt & ne tētet uos Sathanas ꝓpter incō
tinentiam ueſtram. Reddidiq; cauſam cur dixerit ſi ſe
non continent nubant. Melius eſt enim nubere q̄ uri
id eſt melius nubere quia peius eſt uri. Tolle ardorē
libidinis: & nō dicet: melius eſt nubere. Melius enim Y
ſemper ad comparationē deterioris reſpicit non ad
ſimplicitatem incomparabilis per ſe boni. uelut ſi di/
ceret. Melius eſt unum oculum habere q̄ nullum.
Melius eſt enim uno inniti pede: & alteram partē cor

poris baculo ſuſtentare q̄ fractis cruribus repe. Quid
2.Co.11. ais apoſtole? Non tibi credo dicēti: & ſi imperitus ſer
mone: non tamen ſciētia. Quomodo illud de humi/
1.Cor.15 litate deſcendit: qui nō ſum dignus uocari apoſtol9:
ubi ſupra & mihi minimo omnium apoſtolorum & tanq̄ abor
tiuo: ſic & hoc humilitatis dictum puto: noſti ſermo/
num proprietates. Quamobrem & de Epimenide &
de Menandro & de Arato quædam ſumis teſtimo/
nia: ubi de continentia loqueris & uirginitate. Bonū
eſt ais homini mulierem non tangere: & bonū eſt eis
ſi ſic permanſerint ut ego: & puto hoc bonum eis eſſe
propter inſtantem neceſſitatem: & quia bonu3 eſt ho
mini ſic eſſe: ubi ad nuptias ueniens non dicis bonu3
eſt nubere: quia non potes iungere q̄ uri: ſed dicis.
Melius eſt nubere q̄ uri. Si per ſe nuptiæ ſunt bonæ:
noli illas incēdio comparare: ſed hic ſimpliciter: bo/
nu3 eſt nubere. Suſpecta eſt mihi bonitas eius rei: quā
magnitudo alterius mali cogit eſſe malum inferius.
Ego autem nō leuius malum: ſed ſimplex per ſe bonū
uolo.

Capi. V

ZVcuſq; primum capitulum ediſertum eſt:
ueniamus ad ſequentia. His autē3 qui ma
trimonio iuncti ſunt præcipio nō ego ſed
dominus: uxorem a uiro non diſcedere.
Quod ſi diſceſſerit: manere innuptam: & uiro ſuo re/
conciliari: aut uir uxorem ſuam non dimittat. Nā cæ/
teris ego dico non dominus. Si quis frater uxorem ha
bet infidelem: & hæc conſentit habitare cum illo: nō
dimittat illam: & cætera uſq; ad eum locum ubi ait.
Vnuſquiſq; ſicut uocauit eum deus. ita ambulet. Et ſi
cut in omnibus eccleſiis doceo: hic locus ad præſen/
tem controuerſiam non pertinet. Docet em̄ iuxta ſen
tentiam domini uxorem excepta cauſa fornicationis
non repudiandam: & repudiatam a uiro: marito alte
ri non nubere: aut certe uiro ſuo reconciliari debere.
His autem quos in matrimonio deprehendiſſet fides
hoc eſt ſi unus credidiſſet de duob9. p̄cepit ne credēs
repudiet nō concedentem. Cauſiſq; expoſitis q; candi
datus fidei ſit infidelis: ſi nolit a credente diſcedere.
Econtrario iubet ſi infidelis repudiet fidelem ꝓpter
fidem xp̄i: diſcedere debere credentem: non coniugē
præferat chriſto: cui etiam anima poſtponenda eſt.
At nunc plæræq; contēnentes apoſtoli iuſſionem: iū/
guntur gentilibus: & templa chriſti idolis ꝓſtituunt:
nec intelligūt ſe corporis eius partem eſſe: cuius & co
ſtæ ſunt. Ignoſcit apoſtolus infidelium coniunctioni
quæ habentes maritos in chriſtum poſtea crediderūt
nō his quæ cū xp̄ianæ eſſent: nupſerūt gentilibus; ad
quas alibi loquit̄. Nolite iugum ducere cum infideli 2.Cor.6.
bus. Quæ em̄ participatio iuſticiæ cum iiquitate? Aut
quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autē cōuētio xp̄i
ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autē
conſenſus templo dei cum idolis? Vos em̄ eſtis tem/
plum dei uiui: licet em̄ i me ſæuituras ſciam plurimas
matronarum: licet eadem impudētia qua dominum
contempſerunt: in pulicem & omnium chriſtianorū
minimum debacchaturas: tamen dicam quod ſentio
loquar quod me apoſtolus docuit: non illas iuſticiæ
eſſe: ſed iniquitatis: non lucis: ſed tenebrarum nō xp̄i
ſed Belial non templa dei uiuentis: ſed fana & idola
mortuorum. Vis apertius diſcere q; chriſtianæ omni/
no nō liceat ethnico nubere: audi eundem apoſtolū
Mulier inquit alligata eſt quanto tempore uir eius ui
uit q; ſi dormierit uir ei9 liberata eſt. cui uult nubat tā
tū in domino. id eſt chriſtiano qui ſecundas tertiaſq;
nuptias concedit in domino: primas cum ethnico ꝓ/
hibet. Vnde Abraam adiurat ſeruum ſuum in fœmo Geñ.24.
re ſuo: hoc eſt in xp̄o qui de eius ſemine erat naſcitur9
ut filio ſuo iſaac alienigenam nō adducat uxorem. Et
Eſdras offenſam dei huiuſcemodi uxoru3 repudiatio 1.Eſd.10
ne cōpeſcit. Et Malachias propheta. Preuaricatus eſt Mal.2.
inquit iudas: & abominationem fecit in iſrael & i Hie
ruſalem. Polluit em̄ ſanctum domini. & dilexit & ha
buit filiam dei alieni. diſperdat dominus uirum q fe/
cerit hoc. magiſtrum & diſcipulum. & de tabernacu/
lis iacob. & offerentem munera domino uirtutū. Hæc
iccirco dixi. ut qui nuptias uirginitati comparāt. ſciāt
ſaltem tales nuptias digamiæ & trigamiæ ſubiicien/
das.

Capi. VI

AD ſuperiorem diſputationem in qua do/ A
cuerat fidelem ab infideli non debere di/
ſcedere. ſed permanere in matrimonio. ſi
cut eos inueniſſet fides. & unūquemq; uel
cœlibem uel maritum ita durare ut eſſet chriſti baptiſ
mate deprehenſus. infert ſubito parabolas circunciſi
& ethnici ſerui & liberi. & ſub methaphora earum de
nuptis diſputat & innuptis circūciſus aliquis uocatus
eſt. non adducat præputium. In præputio uocatus eſt
non circuncidatur. Circunciſio nihil eſt. & præputiū
nihil eſt. ſed obſeruatio mandatorū dei eſt. Vnuſq̄ſq;
in q̄ uocatōe uocat9ē. in ea pmaneat. Seru9 uocat9es
non ſit tibi curæ. ſed ſi potes liber fieri magis utere.
Qui enim in domino uocatus eſt ſeruus. libertus eſt
domini. Similiter & qui liber uocatus eſt ſeruus eſt
chriſti. precio empti eſtis: nolite fieri ſerui homi/
num. Vnuſquiſq; ergo in quo uocatus eſt frater. ineo

permaneat apud deum. Ac primū qa nōnullos hanc intelligentiam repræhēſuros arbitror: interrogare libet quæ ſit conſequentia: ut de maritis & uxoribus diſputans repente tranſiret ad comparationē iudæi & ethnici: ſerui & liberi. Et rurſum hac diſputatione finita rediret ad uirgines dicens. De uirginibus autem præceptum domini non habeo. Quid ſibi uult inter coniugia & uirginitatē iudæi & ethnici: ſerui liberiq; collatio? Secundo quomodo poſſit intelligi: circunciſus aliquis uocatus eſt: non adducat præputium. Nūquid qui ſemel amputatum habet præputium: poteſt ſi uelit rurſus illud adducere? Deniq; quo ſenſu exponendum ſit: qui ēm in domino uocatus eſt ſeruus: libertus eſt domini? Similiter q liber uocatus eſt: ſeruus eſt xp̄i? Quarto quomodo ille qui præcepit ſeruis obedire dominis carnalibus: nunc dicat. Nolite fieri ſerui hominum? Ad extremum quid pertineat ad ſeruitutem uel circunciſionem: unuſquiſq; uocatus eſt frater: in eo permaneat apud deum. nā & contrariū eſt ſuperiori ſententiæ. Si ēm illud audiuimus: Nolite fieri ſerui hominum: qua ratione poſſumus in ea pmanere uocatione qua uocati ſumus? cum multi crediderint habentes carnales dominos: quibus nunc ſeruire prohibentur. Porro ad circūciſionem quid facit pmanere in ea uocatiōe: in qua uocati ſumus: cum in alio loco idem apoſtolus clamitet. Ecce ego Paulus dico
Gal. 5. uobis: quoniam ſi circūdamini: Chriſtus uobis nihil proderit. Reſtat igit̄ ut circūciſio & p̄putium: ſeruus & liber ſuperiori ſenſui coaptent̄: & de antecedenti/
B bus pendeāt. Circūciſus aliquis uocatus eſt: non adducat p̄putium. Eo inquit tempore quo uocatus es: & credidiſti in xp̄m. Si circūciſus uocatus es ab uxore: & cœlebs eras: noli ducere uxorē: hoc eſt noli adducere p̄putium: nec circūciſionis & pudicitiæ libertatem oneres ſarcina nuptiarū. Rurſuꝫ ſi i p̄putio qs uocat⁹ eſt: nō circūcidat̄: Habebas inquit uxorē cū credidiſti Noli fidem xp̄i putare cauſam diſſidii: ſed in pace uocauit nos deus: circūciſio nihil eſt & p̄putiū nihil ē: ſꝫ obſeruatio mādatorum dei. Nihil ēm prodeſt abſq; operibus cœlibatus & nuptiæ: cum etiam fides quæ pprie xp̄ianorum eſt: ſi opera non habuerit: mortua eſſe dicat̄. Et hac lege uirgines quoq; ueſtæ & iunionis uniuiræ in ſanctaruꝫ queant ordine numerari. Vnuſq;q; in qua uocatione uocatus eſt: in ea permaneat. Quādo credidit: ſiue habebat ſiue nō habebat uxorem: in eo permaneat quo uocatus eſt. Ac per hoc nō tam uirgines cogit ut nubāt: q̄ repudia prohibet. Et ſicut habentibus uxores tollit licentiam dimittēdi eas ſic uirginibus nubendi amputat̄ facultatem. Seruus uocatus es: nō ſit tibi curæ: ſed & ſi potes liber fieri magis utere. Etiam ſi habes inquit uxorem: & illi alligat⁹ es & ſoluis debitum: & nō habes tui corporis poteſtatē: atq; ut manifeſtius loquar: ſeru⁹ uxoris es: noli ꝓpter hoc habere triſticiam: nec de amiſſa uirginitate ſuſpires. Sed etiam ſi potes cauſas aliquas inuenire diſſidii ut libertate pudicitiæ perfruaris. Noli ſalutem tuaꝫ cū interitu alterius quærere habeto pauliſper uxoreꝫ nec præcurras morantem. Expecta duꝫ ſequitur. Si egeris patienter. coniunx mutabitur in ſororem. Qui ēm in domino uocatus eſt ſeruus. libertus eſt domini. Similiter qui liber uocatus eſt. ſeru⁹ eſt xp̄i. Reddit cauſas cur nolit uxores deſeri. Iccirco ait præcipio ut in xp̄m de gentilitate credētes. inita ante fidem matrimonia non relinquant. quia qui uxorem habēs credidit. nō tanto fidei ſeruitio detinetur. quanto uirgines & i nuptæ. Sed quodammodo eſt liberior. & ſeruitutis illi frena laxantur. Et dum uxoris eſt ſeruus (ut ita dicā) libertus eſt domini. Porro qui uxorem non habēs credidit. & liber a ſeruitute coniugii uocatus eſt a domino. ille uere ſeruus eſt chriſti. Quanta fœlicitas non uxoris ſeruum eſſe. ſed chriſti. Non carni ſeruire ſꝫ ſpiritui? Qui ēm adhæret domino unus ſpirit⁹ eſt. Ac ne forſitan in eo quod ſupra dixerat. ſeruus uocatus es: non ſit tibi curæ. ſed & ſi potes liber fieri magis utere ſigillaſſe continētiam uideretur. & in famulatuꝫ nos tradidiſſe coniugium. infert ſententiam quæ omnem cauillationem amputet. Precio empti eſtis. nolite fieri ſerui hominum. Redempti ſumus precioſo ſanguine xp̄i. immolatus eſt p nobis agnus. & aſperſi calidiſſimo rore yſopi. omnem pituitam noxiæ uoluptatis excoximus. Quibus in baptiſmate mortuus eſt Pharao. & uniuerſus eius ſuffocatus eſt exercitus. Cur rurſum ægyptum quærimus. & poſt manna angelorū cibum. allia & cepe & pepones. & carnes uarias ſuſpiramus?

Capm VII

C Maritorum & continentium diſputatiōe p̄miſſa. tandem ad uirgines uenit & ait. De uirginibus autem præceptum domini nō habeo. conſilium autem do. tanq̄ miſericordiam conſecutus a domino. ut ſim fidelis. Aeſtimo ergo hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem. quoniam bonum eſt homini ſic eſſe. Hic aduerſarius tota exultatiōe bacchatur. Hic uelut fortiſſimo ariete uirginitatis murꝰ q̄tiēs. Ecce inqt apls p̄fitet̄ de uirginibus domini ſe nō habere p̄ceptū. & q cū aucto

ritate de maritis & uxoribus iuſſerat:non audet impe/
rare quod dominus non præcepit.Et recte quod enim
precipitur:imperatur:quod imperatur neceſſe eſt fieri
quod neceſſe eſt fieri:niſi fiat pœnam habet. Fruſtra
enim iubetur:quod in arbitrio eius ponitur cui iuſſum
eſt.Si uirginitatem dominus imperaſſet: uidebaſ nu/
ptias condemnare & hominũ auferre ſeminariũ:Vn/
de & ipſa uirginitas naſcitur.Si præcidiſſet radicem
quomodo fruges quæreret? Niſi ante fundamenta fe/
ciſſet:qua ratione ædificium extrueret: & operturum
cuncta deſuper culmeꝫ imponeret? Multo labore foſ
ſorum ſubuertuntur montes : terrarum pene interna
penetrantur: ut inueniatur aurum . Cumq; de granis
minutiſſimis prius cõflatõe fornacis:deinde calida ar
tificis manu fuerit monile compactum.Non ille bea/
tus uocatur qui de luto extulit:ſed qui auri utitur pul/
chritudine.Noli igitur admirari inter titillatiõem car
nis:& ĩcentiua uitiorũ: Angelorum uitam non exigi
mur:ſed docemur:quia ubi conſilium datur offeren/
tis arbitriũ eſt:ubi præceptuꝫ :neceſſitas ſeruiẽtis.Præ/
ceptum inquit domini: non habeo: conſilium autem
do tanquam miſericordiam conſecutus a domino. Si
non habes præceptum domini:quare audes dare con
ſilium de quo non habes iuſſionem? Reſpondebit mi
D hi apoſtolus : Et uis ut ego iubeam quod dominus ob
tulit potius q̃ precepit? Ille creator & figulus ſciẽs fra/
gilitatẽ uaſculi qđ operatus eſt uirginitatem in audiẽ
tis poteſtate dimiſit:Et ego doctor gẽtiũ qui omnibus
omnia factus ſum ut omnes lucrifacerem onus perpe
tuæ caſtitatis ſtatim in principio credẽtiũ imponã cer/
uicibus infirmorum? Diſcant prius ferias nuptiarum:
uacent ad tempus orationi ut accepto guſtu pudicitiæ
id ſemper habere deſiderent quo ad modicũ delectati
Mat.19. ſunt.Dominus temptatus a phariſæis utrũ ſcđm legẽ
Moyſi uxores liceret dimittere omnino fieri prohibuit
Quod diſcipuli conſiderãtes dixerũt ei:Si talis eſt cau
ſa hominis cuꝫ uxore non expedit nubere.Quibus ille
reſpondit:Non omnes capiunt uerbũ ſed quibus da/
tum eſt. Sunt eñ eunuchi qui de utero matris ita nati
ſunt : & ſunt eunuchi qui ab hominibus eunuchizati
ſunt:& ſunt eunuchi qui ſe caſtrauerũt propter regnuꝫ
cœlorum:Qui poteſt capere capiat.In propatulo eſt
cur apoſtolus dixit.De uirginibus autem præceptũ do
mini non habeo profecto quia præmiſerat dominus.
Non omnes capiunt uerbũ ſed quibus datũ eſt:& qui
poteſt capere capiat proponit: αγωνοθετας :id eſt nu/
merariis præmiũ ĩnuitat ad curſum.tenet in manu uir/
ginitatis brauiũ oſtendit puriſſimũ fontẽ : & clamitat:
Qui ſitit ueniat & bibat qui poteſt capere capiat. Non
dicit uelitis:nolitis:bibẽdum uobis atq; currendũ:ſed
qui uoluerit.qui potuerit currere atq; potare:ille uicet
ille ſatiabiť.Et ideo plus amat uirgines xp̃s:quia ſpõ/
te tribuunt:quod ſibi non fuerat imperatũ.Maioriſq;
gratiæ eſt offerre quod nõ debeas:q̃ reddere quod exi
geris.Apoſtoli uxoris onere cõtẽplato ſi talis eſt inqui
unt cauſa hominis cũ uxore non expedit nubere quo/
rũ dominus ſentẽtiã probans:Recte quidẽ ſentitis ait
q̃ non expediat homini ad cœlorum regna tendenti
accipere uxorẽ:ſed difficilis res eſt:& nõ omnes capi/
unt uerbũ iſtud uerũ quibus datũ eſt.Alios eunuchos
natura facit.alios uis hominũ.Mihi illi eunuchi pla/
cent quos caſtrauit nõ neceſſitas ſed uoluntas:libẽter
illos in meos ſinus recipio :qui ſe caſtrauerunt ꝓpter
regna cœlorum:& ob meum cultum uoluerũt eſſe qđ
nati ſunt. Simulq; tractanda ſententia. Qui ſe inquit
caſtrauerunt ꝓpter regna cœlorum:ſi caſtrati merce/
dem habent regni cœlorum ergo qui ſe non caſtra/
uerunt:locuꝫ non poſſunt accipere caſtratorum.Qui E
poteſt inquit capere capiat.Grandis fidei eſt: grãdiſ/
q; uirtutis:dei templum eſſe puriſſimum: totuꝫ ſe ho/
locauſtum offerre dño:& iuxta eundem apoſtolum eſ
ſe ſanctum & corpore & ſpiritu.Hi ſunt eunuchi qui ſe
lignum aridum ob ſterilitatem putantes:audiunt per
Eſaiam q̃ pro filiis & filiabus locum in cœlis habeãt
paratum.Horum typus eſt Abdemelech eunuchus in
Hieremia & ſpado ille reginæ Cãdacis in actib9 apl̃o Hier.38.
rum.Qui ob robur fidei uiri nomen obtinuit. Ad hos Act.8.
& Clæmens ſucceſſor apoſtoli Petri cuius Paulus apo
ſtolus meminit ſcribit æpl̃as: omnẽq; ſermonem ſuũ
de uirginitatis puritate cõtexuit:& deiceps multi apo/
ſtolici & martyres & illuſtres tam in ſanctitate q̃ ĩelo
quentia uiri quos ex propriis ſcriptis noſſe pfacile eſt
Exſtimo enim inquit hoc opus bonũ eſſe ꝓpter inſtã/
tem neceſſitatem.Quæ eſt illa neceſſitas quæ ſpero uĩ/
culo cõiugali uirginitatis appetit libertatẽ? Vhe p̃gnã Mat.24.
tib9 & nutriãtibus in illo die . Nõ hic ſcorta :non hic
lupanaria cõdemnanť: de quoꝝ damnatione nulla
dubitatio eſt:ſed uteri tumeſcentes:& infantum uagi/
tus:& fructus atq; opera nuptiarum:qm̃ bonũ eſt ho/
mini ſic eſſe.Si honũ eſt homini ſic eſſe:malũ eſt ergo
homini ſic non eſſe . Alligatus es uxori: noli quærere
ſolutionem.Solutus es ab uxore::noli quærere uxorẽ
Habet unuſquiſq; uoſtrum terminos ſuos.Redde mi/
hi meum:& tuuꝫ tene.Si alligatus es uxori:ne illi des
repudium.Si ſolutus ſum ab uxore:non quæraꝫ uxorẽ
Vt ego non ſoluo coniugia: ſi ſemel ligata ſunt ita tu

non liges quod ſolutum eſt. Simulq; ſignificantia cō/
ſideranda uerborum eſt. Qui uxorē habet: & debitor
dicitur eſſe in præputio: & ſeruus uxoris: & q; malorū
ſeruorum eſt alligatus. Qui autem ſine uxore eſt: pri/
mum nullius debitor: deinde circunciſus: tertio liber
ad extremum ſolutus. Curramus per reliqua neq; em̄
nos patitur magnitudo uoluminis diutius in ſingulis
immorari. Si autem acceperis uxorem non peccaſti.
Aliud eſt nō peccare: Aliud bene facere. Et ſi nupſerit
uirgo non peccauit. Non illa uirgo quæ ſemet cultui
dei dedicauit. Harum enim ſiqua nupſerit habebit dā
nationem. quia primam fidem irritam fecit. Si autem
hoc de uiduis dictum obiecerit quanto magis de uirgi
nibus p̄ualebit? Cū etiā his non liceat quibus aliq̄ li/
cuit. Virgines enim quæ poſt conſecrationem nupſe/
rint: non tam adulteræ ſunt q̄ inceſtæ. Ac ne uideretur
in eo quod dixerat. Et ſi nupſerit uirgo non peccauit:
rurſum cœlibes ad nuptias prouocare ſtatim ſe refre/
nauit: & aliud inferendo infirmauit quod conceſſerat
F dicens. Tribulationem tamen carnis habebunt huiuſ
modi. Qui ſunt iſti qui tribulationem carnis habe/
bunt? quibus ſupra indulſerat. Si acceperis uxorē non
peccaſti: & ſi nupſerit uirgo non peccauit. Tribulatio
nem carnis habebunt huiuſmodi. Nos ignari rerum
putabamus nuptias ſaltem carnis habere læticiam. Si
autem nubentibus etiaꝫ i carne tribulatio eſt: in qua
ſola uidebantur habere delitias: quid erit reliquum p̄
pter quod nubant? Cum in ſpiritu & in anima & in ip/
ſa carne tribulatio ſit. Ego autem uobis parco. Sic ait
Obtendo carnis tribulationeꝫ quaſi nō maiora ſint p̄
pter quæ nubere non debeatis. Igitur hoc dico fratres
Tempus breue eſt. Reliquum eſt ut qui habent uxores
ſic ſint tanquā non habentes. Nequaq̄ iam de uirgini
bus diſputo: quos nulla ambiguitas eſt eſſe fœlices.
Ad Maritos uenio: temp9 breue eſt dominus p̄pe eſt
Etiam ſi noningentis uiueremus annis ut antiqui ho
mines tamen breue putandum eſſet q̄ haberet ali/
quando finem: & eſſe ceſſaret. Nunc uero cum breuis
ſit non tam lætitia q̄ tribulatio nuptiarum quid acce/
pimus uxores quas cogemur cito amittere? Et qui flent
inquit & gaudent: & emunt & utuntur hoc mundo ſic
ſint quaſi non fleant: gaudeant emant utātur hoc mū
do: præterit enim figura huius mundi. Si mundus trā/
ſit: quo uniuerſa clauduntur immo figura & conuerſa
tio huius mundi quaſi nubes præterit inter cætera mū/
di opera nuptiæ præteribunt neq; enim erūt poſt reſur
rectiōem coniugia. Si autem mors finis eſt nuptiarum
cur neceſſitatem nō in uoluntatem uertimus? Et quod
inuitis extorquendum eſt cur non ſpe præmiorum of/
ferimus deo? Qui ſine uxore eſt ſollicitus eſt quæ domi
ni ſunt quomodo placeat deo. Qui autem cum uxore
eſt ſollicitus eſt quæ ſunt mundi quomō placeat uxori
& diuiſus eſt. Intueamur curarū uirginis: maritiq; di/
ſtantias. Virgo domino maritus uxori placere deſide/
rat: & ut uxori placeat: ſolicitus eſt de his que ſunt mū
di quæ cum mundo utiq; tranſitura ſunt: & diuiſus eſt
in multas: ſcilicet ſolicitudinum partes miſeriarumq;
diſtractus: Non eſt huius loci nuptiaruꝫ anguſtias de
ſcribere: & quaſi in communibus locis rhetorico exul
tare ſermone plenius ſuper hac re contra Heluidium:
& in eo libro quem ad Euſtochium ſcripſi arbitror ab
ſolutum. Certe & Tertullianus cum adhuc eſſet ado/
leſcens: luſſit ī iſta materia. Et præceptor me9 Grego
rius Nazanzenus uirginitatem & nuptias diſſerēs græ
cis uerſibus explicauit. Nunc illud breuiter admoneo
in latinis codicibus hunc locum ita legi. Diuiſa eſt uir/
go & mulier quod quanq̄ habeat ſuuꝫ ſenſuꝫ: & a me
quoq; pro qualitate loci ſic ediſertum ſit tamen non
eſt apoſtolicæ ueritatis. Siquidem apoſtolus ita ſcri/
pſit: ut ſupra trāſtulimus. Sollicitus eſt que ſunt mūdi
quomō placeat uxori: & diuiſus eſt & hac ſentētia diffi
nita tranſgreditur ad uirgines & continentes & ait.
Mulier innupta & uirgo cogitat quæ ſunt domini ut
ſit ſancta in corpore & ſpiritu. Non omnis innupta &
uirgo eſt quæ autem uirgo: utiq; & innupta eſt. Quā q̄
ob elegantiam dictionis potuerit idipſum altero uer/
bo repetere: mulier innupta & uirgo uel certe diffinire
uoluiſſe q̄d eſſet innupta. id eſt. uirgo: ne & meretri/
ces putemus innuptas: nulli certo matrimonio copu/
latas. Quid ergo cogitat innupta & uirgo? Quæ domi
ni ſunt: ut ſit ſancta & corpe & ſpiritu. Et ſi nihil aliud
eſſet ut nulla merces uirginem amplior ſequereť ſuffi
ceret ei hæc ſola prælatio cogitate quæ domini ſunt.
Statiq; docet quæ ſit ip̄a cogitatio: ut ſit ſancta & cor/
pore & ſpiritu. Non his ſimilis quarum corpus inte/
grum eſt: & anima corrupta. Sed illa uirginitas ho/
ſtia x p̄i eſt: cuius nec mētē cogitatio nec carnē libido
maculauit. Econtrario quæ nupta eſt cogitat quæ mū
di ſunt: quomodo placeat uiro. Sicut qui uxorem ha/
bet: ſollicitus eſt quæ ſunt mundi quomodo placeat
uxori: ſic nupta res mundi cogitat quomodo placeat
uiro. Nos aūt nō ſum9 de hoc mūdo: q̄ī maligno po
ſit9 eſt: cui9 figura p̄terit. De quo dicit ad ap̄los: Si eſ Ioh. 15.
ſetis de hoc mūdo amaret utiq; mūd9 q̄d ſuū erat. Ac
ne forſitan putareť onus grauiſſimum caſtitatis nolē
tibus imponere ſtatim iungit cauſas ſuadendi & ait.

Hoc autem ad utilitatem ueſtrã dico: non ut laqueũ uobis iniiciam: ſed ut ad id quod honeſtum eſt: & intente facit ſeruire deo: abſq; ulla diſtractione uos admonere. Proprietatem græcam latinus ſermo nõ explicat: quibus eñ uerbis quis poſſit dicere.

προς τον κυριον αυτων συνεμμενον λεγω ουχι ναβροχον γενεσθαι προς τον ενεστωτα καιρον τουτο γαρ συμφερει λαθρα. Vnde & in latinis codicibus ob trãſlationis difficultatem: hic penitus non inuenitur. Vtamur igitur eo quod uertimus. Nõ imponit nobis apoſtolus laqueũ: nec cogit eſſe quod nolumus: ſed ſuadet quod honeſtum eſt & decorum: & intẽte facit ſeruire domino: & ſemper eſſe ſollicitũ: & expectare paratam domini uoluntatem: ut cum quid imperauerit quaſi ſtrenuus & armatus miles: ſtatim impleat quod præceptum eſt: & hoc faciat ſine ulla diſtentatione: quæ data eſt ſecundum Eccleſiaſtẽ hominibus huius mundi: ut diſtendantur in ea. Si quis autem conſiderat uirginem ſuam. id eſt carnẽ laſciuire & ebullire in libidinem: nec refrenare ſe poteſt: duplexq; ei incumbit neceſſitas: aut accipiendæ coniugis: aut ſpernẽdæ quod uult faciat non peccat ſi nubat faciat inquit qđ uult: non quod debet. Non peccat ſi ducit uxorẽ: nõ tamen bene facit ſi duxerit. Nam qui ſtatuit in corde ſuo firmus: non habens neceſſitatem poteſtatem autẽ habens ſuæ uoluntatis: & hoc iudicat in corde ſuo ſeruare uirginitatem ſuam bene facit. Igitur & qui matrimonio iungit uirginem ſuam bene facit: & qui non iũgit melius facit. Signanter & ꝓprie ſupra dixerat: qui duxit uxorem non peccat: hic qui ſeruat uirginem ſuã bene facit. Aliud eſt autem non peccare: aliud eſt bene facere: declina inquit a malo: & fac bonum. Illud declinemus hoc ſequamur. In altero ínitium: in altero perfectio eſt. Verum ne in eo quod dixit: & qui matrimonio iungit uirginem ſuam bene facit: exiſtimet aliquis obſeruationem noſtram non ſtare protinus hoc ipſum bonum extenuat: & obumbrat comparatione melioris: & dicit: & qui non iungit: melius facit niſi illaturus eſſet melius facit: nũq; ꝓmiſiſſet bene facit. Vbi autem bonum & melius eſt: ibi boni & melioris non unum eſt præmium. Et ubi non unum ꝓmium ibi utiq; dona diuerſa. Tantum eſt igitur inter nuptias & uirginitatem: q̃tum inter non peccare & bene facere: immo ut leuius dicam q̃tum inter bonũ & melius.

G Capi. VIII

Inita diſputatione coniugiorum & uirginitatis: inter utrũq; cauto moderamine ꝑceptorum ut nec ad ſiniſtram nec ad dexteram diuerteret: ſed uia regia graderetur: & illud impleret. Ne ſis iuſtus multum rurſum monogamiã digamiæ cõparat: & quomodo nuptias ſubdiderat uirginitati: ita digamiam nuptiis ſubiicit: & ait. Mulier alligata eſt quanto tempore uir eius uiuit: quod ſi dormierit uir eius libera eſt cui uult nubat tm̃ in dño: beatior autem erit: ſi ſic permanſerit: ſecundum conſilium meum. Puto autem q̃ & ego ſpm̃ dei habeam. Concedit ſecũdas nuptias: ſed uolẽtibus: ſed his quæ ſe cõtinere nõ poſſunt ne luxurietate in xp̃o nubere uelint: habẽtes damnationem q̃ primam fidem irritam fecerint: & hoc cõcedit quia multæ abierũt retro poſt ſathanam Cæterum beatiores inqt erunt: ſi ſic ꝑmanſerint: cõtinuoq; ſubiungit apoſtolicam auctoritatem ſcd̃m meum cõſilium. Porro ne auctoritas apoſtoli q̃ſi hominis leuioris uideret addidit. Puto autem q̃ & ego ſpm̃ dei habeam. Vbi ad continentiam uocat: ibi non hominis ſed ſpũs dei cõſilium eſt. Vbi autem nubendi cõcedit ueniã: ſpm̃ dei nõ nominat: ſed prudentiæ liberat conſilium: ita ſingulis relaxãs. ut unuſq; ſq; ferre poteſt. iuxta hunc ſenſum omnia illa ſunt accipienda. Nam quæ ſub uiro eſt mulier uiuente uiro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit uir ſoluta eſt a lege uiri. Igitur uiuente uiro uocabit adultera: ſi fuerit cum altero uiro. ſi autem mortuus fuerit uir eius: ſoluta eſt a lege: ut nõ ſit adultera ſi fuerit cũ alio uiro. Et illud ad Timotheũ. Volo ergo iuniores uiduas nubere filios ꝓcreare matreſſamilias eſſe: nullã occaſionẽ dare aduerſario maledicti gratia. Iam em̃ quædam cõuerſæ ſunt retro poſt Sathanam: & reliqua his ſimilia Quomodo em̃ uirginibus ob fornicationis periculum concedit nuptias & excuſabile facit: quod per ſe non appetitur: ita ob eandem fornicationem uitãdam cõcedit uiduis ſecunda matrimonia. Melius eſt em̃ licet alterum & tertium unum uirum noſſe: q̃ plurimos. id eſt tolerabilius eſt uni homini ꝓſtitutam eſſe q̃ multis. Siquidem & illa in euangelio Iohan. Samaritana ſextum ſe maritum habere dicens. arguit a domino. q̃ non ſit uir eius. Vbi em̃ numerus maritorum eſt. ibi uir qui proprie unus eſt. eſſe deſiſtit. una coſta a principio in unam uxorem uerſa eſt. Et erunt inquit duo in carne una. nõ tres neq; quattuor alioquin iã non duo. ſed plures. Primus Lamech ſanguinarius & homicida unã carnẽ in duas diuiſit uxores fratricidiũ & digamiã eadẽ cataclyſmi deleuit pœna. de altero ſeptuageſieſſeptie uindicatũ eſt. Quãtum diſtat in numero. tãtũ & in crimine. Quã ſancta ſit monogamia hinc oſtenditur q̃ digamus in cleru

Ecclẽ. 7.

1. Thi. 13

Ioh. 4.

H

1.Thi.4. eligi nō poteſt:& ideo apoſtolus ad Timotheum. Vi/
dua inquit eligat nō minus quadraginta annorum:
que fuerit unius uiri uxor. Hoc omne præceptū de hi s
eſt uiduis:quæ eccleſiæ paſcūtur ælemoſynis. Et iccir/
co ætas præſcribitur:ut ille tm̄ accipiāt pauperum ci/
bos:quæ iā laborare nō poſſunt. Simulq; conſidera q̄
quæ duos habuit uiros:etiam ſi anus & decrepita eſt
& egens:eccleſiæ ſtipes nō meret accipere. Si autē pa
nis illi tollit ælemoſynæ:quāto magis ille panis qui
de cœlo deſcēdit:quem qui indigne comederit: reus
erit inuiolati corporis & ſanguinis xp̄i. Quāq; hæc te
ſtimonia quæ ſupra poſui: in q̄bus uiduis cōceditur:
ut ſi uelint. denuo nubāt quida3 interprætātur:ſuper
his uiduis:quas amiſſis maritis ſic inuenit fides chri/
ſti. Nec em̄ cōſequens eſſet:ut apoſtolus poſt baptiſ/
ma uiro mortuo:iubeat alteri nubere:cum habētibus
quoq; uxores p̄ceperit:ut ſint ſic quaſi nō habētes: &
ob hāc cauſam nō eſſe uxorum numerum definitum:
quia poſt baptiſma xp̄i:etiam ſi tertia & quarta uxor
fuerit:quaſi prima reputetur. Alioquin ſi poſt baptiſ/
ma primo mortuo accipitur ſecūdus:quare nō ſecun/
do & tertio & quarto & quinto mortuo:accipiatur ſex
tus:& reliqui? Poteſt em̄ accidere ut in fœlicitate qua/
dam uel iudicio dei:ſuccidētis nuptias repetitas ado/
leſcētula plures accipiat uiros: & anus primo marito
in extrema ſenectute Viduet. Primus Ada3 monoga
mus. Secūdus agamus. Qui digamiam probāt:adhi/
beāt tertium Adam digamum:quem ſequātur. Verū
fac ut cōceſſerit Paulus ſecūda matrimonia eadem le
ge & tertia cōcedit & quarta:& quotiēſcūq; uir morit:
Multa cōpellit apoſtolus uelle:quæ nō uult. Circun
cidit Timotheum:raſit in ſe caluitiu3 nudipedalia ex
ercuit:comam nutriuit:& totondit in cenchris. Et cer
te caſtigauerat Galathas. Petrumq; rep̄hēdit q̄ ſe pro
pter obſeruatiōes iudaicas a gētibus ſepararet. Quo/
modo igit in cœtæris eccleſiæ diſciplinis iudæis iu/
dæus ethnicis ethnic9: & oīb9 omnia fact9 eſt:ut oēs
lucrifaceret:ſic & digamiam cōceſſit incōtinentibus:
nec nuptiarum numerum præfiniuit: ut du3 uiderent
ſibi mulieres ita poſt mortem mariti ſecūdum conce/
di:ut tertius quartuſq; cōcedit:erubeſcāt alterum ac/
cipere:ne trigamis & quadrigamis comparentur: ubi
em̄ unus cōceditur:nihil refert ſecūdus an tertius ſit:
quia deſinit eſſe monogamus. Omnia licēt: ſed non
omnia expediūt:nō damno digamos:immo nec tri/
gamos:& ſi dici pōt octogamos:plus aliqd inferam.
etiā ſcortatorē recipio pœnitētē. Quicqd æqualiter li
cet:æqua lance penſandū eſt. Cap. IX

SEd qm̄ ad uetus nos retrahit teſtamētum
& incipiēs ab Adam ad Zachariam & E/ I
lyſabeth peruenit:ac deinde opponit Pe
trum & cæteros apoſtolos:nos quoq; de/
bemus currere per eadem ueſtigia quæſtionum:& do
cere caſtitatem ſemper operi nuptiarum fuiſſe præla/
tam. Ac de Adā quidem & Eua illud dicēdu3 q̄ in pa
radiſo ante offenſam uirgines fuerint:poſt peccatum
& extra paradiſum ſtatim nuptiæ. Deinde q̄ hoc ip̄m
interp̄tetur apoſtolus. Propter hoc relinquet homo Ephe. 5.
patrem & matrem ſuā:& adhærebit uxori ſuæ:& erūt
duo in carne una. Statimq; ſubiūgit. Sacramētū hoc
magnum eſt. Ego autem dico in xp̄o & ī eccleſia. Chri
ſtus in carne uirgo:in ſpiritu monogamus unā enim
habet eccleſiam:de qua idem apoſtolus. Viri inquit ubi ſupra
diligite uxores ueſtras:ſicut & xp̄s eccleſiā. Si xp̄s ſan/
cte & caſte. ſi abſq; ulla macula eccleſiam diligit. uiri
quoq; in caſtitate uxores ſuas diligāt & ſciat unuſqſq;
uas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore. non
in paſſione deſiderii. ſicut & gētes quæ nec ſciūt deu3
neq; em̄ uocauit nos deus in immūditiam:ſed in ſan/
ctificationem:exuētes nos ueterem homīnem cū ope
ribus ſuis:& induētes nouum qui renouat in cogni/
tionem ſcd'm imaginem creatoris ſui. ubi nō eſt ma/
ſculus & fœmina. Græcus & iudæus. circūciſio & præ
putiu3. Barbarus & Scytha. ſeruus & liber. ſed & om/
nía in omnibus xp̄s. imago creatoris nō habet copu/
lam nuptiarum. ubi diuerſitas ſexus aufertur. & uete/
ri homīe exuimur:& induimur nouo. ibi in xp̄m rena/
ſcimur. uirginē q& nat9 ex uirgīe. & renat9 p uirginē
eſt. Quod autem ait. Creſcite & multiplicamini: & re Geñ. 1.
plete terram neceſſe fuit prius plātare ſiluam & cre/
ſcere. ut eſſet quod poſtea poſſet excidi. Simulq; conſi
derāda uis uerbi. replete terrā. Nuptiæ terram replēt
uirginitas paradiſum. Sed & hoc intuēdum dūtaxat
iuxta hebraicam ueritatem. q̄ cum ſcriptura in primo
& tertio & quarto & quinto & ſexto die expletis operī
bus ſingulorum dixerit. & uidit deus quia bonum eſt
in ſecūdo die hoc omnino ſubtraxit nobis intelligen
tiam. derelinquens non eſſe bonum duplicem nume
ru3. quia ab unione diuidat. & præfiguret fœdera nu
ptiarum. Vnde & in archa Noæ omnia animalia quæ
cunq; bina ingrediuntur. immunda ſunt. Impar nu/ K
merus eſt mundus. Quanquā in duplici numero oſtē
datur & aliud ſacramentum. q̄ ne in beſtiis quidem
& immundis auibus. digamia cōprobata ſit. bina em̄
& bina ingrediuntur immunda. Et ſeptena quæ mun
da ſunt:ut haberet Noæ poſt diluuiū. q̄ de impari nu

mero ſtatim deo poſſet offerre. Si autem tranſfertur Enoch: & ſeruatur in diluuio Noæ: Non reor iccirco tranſlatũ Enoch: ꝙ uxorẽ nõ habuerit: ſed ꝙ primus ĩ uocauerit deum & crediderit in Saluatorẽ: de quo Paulus apoſtolus ĩ æpiſtola ad Hebræos pleniſſime docet Hebr.1. Porro Noæ quaſi ſecunda radix humano generi ſeruabatur: utiq; cum uxore & filiis debuit reſeruari. Quã ꝙ in hoc miſterium ſcripturarũ ſit archa illa iuxta apoſtolum Petrum typus eccleſiæ fuit in qua octo animæ 1.Pet.4. ſaluæ factæ ſunt. Quando ingreditur in eam Noe: tũc ipſe ꝙ filii eius ab uxoribus ſeparantur. Quando uero egreditur in terram iunguntur paria & quod in archa id eſt in eccleſia fuerit ſeparatum in mundi conuerſatione ſociatur. Simulq; ſi archa plures habuit mãſiones & nidulos: & bicamerata: & tricamerata: & diuerſas beſtias: & pro qualitate animalium habitationes quoq; maiores uel minores: æſtimo ꝙ diuerſitas illa manſionum præfigurauerit eccleſiæ ueritatem.

Capitulum X

QVod autẽ uobis obiicit in ſecunda dei benedictione comedendarum carnium licẽtiam datã: quæ in prima conceſſa nõ fuerat: ſciat quomodo repudiũ iuxta eloqum Saluatoris: ab initio non dabatur: ſed propter duritiã cordis noſtri: per Moyſen humano generi conceſſum eſt. ſic & eſum carnium uſq; ad diluuium ignotum fuiſ
L ſe Poſt diluuiũ uero quaſi in heremo murmuranti populo coturnices: ita dentibus noſtris neruos & uiru/lentias carnis ingeſtas docet apoſtolus ſcribens ad Epheſeos: deum propoſuiſſe in adimpletione tempo/rum recapitulare omnia: & ad principium trahere in chriſtum ieſum quæ ſunt ſuper cœlos & ſuper terram.
Apoc.1. Vnde & ipſe Saluator in Apocalypſi Iohãnis ego ſum inquit Alpha & ω initium & finis. Ab exordio conditionis humanæ: nec carnib9 ueſcebamur nec dabam9 repudium nec præputia nobis eripiebantur in ſignũ hoc curſu uſq; ad diluuium peruenimus. Poſt diluui/um autem cum datione legis: quam implere nullus potuit carnes ingeſtæ ſũt ad ueſcendum: & repudii cõceſſat duritia & cultellus circũciſiõis appoſitus: quaſi rei manus plus in nobis creauerit ꝙ neceſſe eſt. Poſt ꝙ autem chriſtus uenit in fine temporum: & ω reuolauit & Alpha: & extremitatem retraxit ad principiũ nec repudium nobis dare permittit. nec circũcidimur
Roñ.14 nec comedimus carnes dicente apoſtolo. Bonũ eſt uinum non bibere & carnem non comedere: & uinum enim cum carnibus poſt diluuium dedicatum eſt.

Capitulum XI

QVid loquar de Abraam ut ipſe aſſerit trigamo qui ſignum fidei in circunciſione ſuſcepit? Si imitamur uxorum illius numerum imitemur & circũciſionem: neq; eĩ in parte ſectãdus & in parte repudiãdus eſt porro Iſaac uniꝰ Rebeccæ uir chriſti præfigurat eccleſiam quæ digamiæ ſugillat laſciuiam. Si autem duas bigas uxorũ & cõcubinarum habuit Iacob & non uult aduerſari9 ac quieſcere. Lippientem Liam deformẽ atq; fœtoſam. Synagogæ typum prætuliſſe. Rachel uero pulchram & diu ſterilem: eccleſiæ ſignificaſſe myſterium. ſciat eo tempore hoc feciſſe Iacob quãdo erat inter Aſſyrios & in meſopotamia Laban duriſſimo domino ſeruiebat Quando autem ſancta3 terram ingredi uoluit & ĩ mõ Geñ.31. te Galaad extruxit aceruum teſtimonii: in quo nihil ĩter ſarcinas eius Meſopotamiæ poſſeſſor inuenerat: iurans ſe nunq; ad locum in quo ſeruierat reuerſurum: & ad torrentem Iaboth cum angelo luctatus claudicare cœpit: & πλατυρευρον eius emarcuit ſtatimq; Iſrael ſortitus eſt nomen & illa quondã dilecta coniunx ꝑ qua quondã ſeruierat iuxta Bethleem in qua erat uirginitatis preco dominus naſciturus: e filio doloris occiditur & conſortia Meſopotamiæ euãgelica in ciuitate moriuntur. Miror autem cur Iudam & Thamar no Geñ.38 bis propoſuerit in exemplũ niſi forte & meretricibus delectatur aut occiſum Onam ꝙ fratri ſemen ſuiderit quaſi nos qualemcunq; ſeminis fluxum abſq; liberoꝝ opere comprobemus. Perſpicuũ eſt de Moyſe ꝙ periclitatus eſſet in diuerſorio niſi Sephora quæ interpre Exod. 4. tatur auis filium circuncidiſſet & præputium nuptiarũ M cultro euangelico deſecaſſet. Iſte nempe Moyſes eſt q̃ cum uidiſſet uiſionem magnam: & angelum ſiue dñm loquentem in rubo: nequaq; ualuit ad eum accedere niſi ſoluiſſet corrigiam calciamenti ſui: & abieciſſet uincula nuptiarum. Nec mirum hoc de amico & ꝓpheta legifero dei cum omnis populus acceſſurus ad montẽ Syna & dei auditurus eloquiũ tribus diebus ſanctifi/cari iuſſus ſit & ſe ab uxoribus abſtinere. Quod quidẽ Exo.9. ſcimus licet præpoſteræ faciam hiſtoriæ ordinem confundere etiam ad Dauid fugientẽ ab abimelech ſacerdote dictum. Si mundi ſunt pueri ab uxoribus: & ille reſpondit ab heri & nudiuſtertius. Panes enim ꝓpoſitionis quaſi corpus chriſti de uxorum cubilibus con/ſurgentes edere non poterant: & nobis in tranſitu eſt contemplandum ꝙ dixit. Si mundi ſunt pueri ab uxo/ribus uidelicet ꝙ ad mũditias corpis xp̃i oĩs coit9 ĩmũdus ſit. In lege quoq; præcipitur: ut pontifex niſi uirgi Leui.21. nem non ducat uxorem: ne uiduam accipiat. Si eadẽ3

uirginis uiduæq; cõditio est: q̃re altera recipit altera reprobat. Et sacerdotalis uidua ī domo iubet sedere patris sui: nec scd'm nosse matrimoniũ. Si soror uirgo morit sacerdotis: quomõ ipsa ad patris exequias. ita pater ad eã iubet accedere. Si uero nupta sit. q̃si aliena cõtemnit. Qui uxorem duxerit: & qui plantauerit uineã uel ut ꝓpagines filiorum: ꝓhibet ad bella ꝓcedere. Non em̃ potest dñi seruire militiæ seruus uxoris & de speculis mulierum ieiunãtium quasi de purissimis corporibus uirginum. Luter in tabernaculo fundit: & intrinsecus in sanctuario tam cherubin q̃ propiciatorum & archa testamenti & mensa propositionis & cãdelabrũ & thuribulũ ex auro mũdissimo sunt Neq; em̃ in sancta sanctorum inferri poterat argentũ.

Capi. XII

NOvid moror in Moyse: cum mihi ꝓpositum sit cursim celeriterq; dictãti singula breuiter pstringere: & itelligẽtiæ quasdã lineas ducere? Trãscendã ad iesuz Nauæ: q ante dictus est Auses: siue ut rectius habet in hebræo Osee id est Saluator. Ipe em̃ scd'm æp'am iudæ saluauit: & eduxit populum israel de ægypto: & in terram repromissionis induxit. Hic iesus statim ut uenit ad iordanẽ aquæ nuptiarũ quæ semper in lege fluxerant: arefactæ sunt & steterũt: & siccis pedibus ac nudis populus omnis trãsiit: & uenit in galgala. ibiq; secũdo est circuncisus. Quod si iuxta litterã accipim9: penitus stare non põt. Si em̃ duplex haberemus ꝓputiuz: uel abscisa pellicula iterum nasceret: recte secũda circũcisio haberet locũ. Nũc aũt hic significat: q; iesus cultello euãgelii pp'm q p deserta uenerat circũcidit & circuncidit cultello petrino: ut qd' in Moysi filio ante ꝓfigurabat in paucis: id sub iesu duce ipleret in cũctis. Sed & ipa ꝓputia in unũ cumulum coaceruata: & sepulta: & terra obruta: & ablatũ opprobriũ ægypti: & nomẽ loci galgala quod interptat reuelatio: ostendũt dũ in ꝓputio ambulauerit populus p desertuz oculos eius fuisse cæcatos: uideamus & cõsequentia. Post euãgelii circũcisionem: & cõsecrationẽ duodeciz lapidũ in loco reuelationis statim pasca celebrat. immolat eis agnus & sancte terræ uescunt alimẽtis. Egreditur iesus: occurrit ei princeps militiæ gladium tenens: id est. uel pro circũciso populo pugnare se monstrans: uel desecãs glutinum nuptiarum. Similiterq; ut Moysi ꝓceptum fuerat: & huic dicitur. Solue corrigiam calciamẽti tui. Locus em̃ i quo stas: terra sancta est. Quia sic erat domini armatus exercitus in tubis sacerdotalibus quasi ad euãgelicã prædicationem sub typo iericho mũdus subuertit. Et ut infinita prætream (neq; em̃ nunc ꝓpositum est mihi omnia ueteris testamẽti aperire mysteria) quinq; reges qui in terra repromissiõis ante regnabant resistebantq; euãgelico exercitu iesu pugnãte superãtur: hoc puto intellectui esse perspicuuz q; anteq; dominus populum suum educeret de ægypto: & circuncideret eum uisus odoratus gustus auditus tactusq; regnauerint: & his quasi principibus fuerit uniuersa subiecta. Quos iesus ad speluncam corporis cõ fugientes: & ad tenebrosum locum: id est ipsum ingredientes corpus interfecit. ut per id occiderentur: per quod ante regnabant. Verum iam tempus est ut castitatis iesu uexillum leuemus. Moyses scribitur habuisse uxorem. Moysen autem & dominus noster & apostolus interpretantur in legem. Habent Moysen & ꝓphetas & ab Adam usq; ad Moysen regnauit peccatũ etiam super eos qui non peccauerunt: in similitudinẽ præuaricationis Adæ: nulliq; dubium est: in utroq; testimonio Moysen legẽ significare: sicut ergo legimus q; Moyses. id est lex habuerit uxorem. ostende mihi iesum Nauæ uel uxorem habuisse uel filios: & si potueris monstrare: uictuz; me esse fatebor. Et certe pulcherrimum terræ iudææ in partitione accepit locum: moriturq; non in uicenario numero: qui semper in scripturis infaustus est: in quo seruiuit iacob & uẽditus est ioseph: & quem diligit Esau: accipiens in eo quædã munera. Sed in decimo: de cuius laude crebro diximus: sepeliturq; in Thannat sareth: id est in perfectissimo principatu. siue in numero operimenti noui: ut uirginuz significaret greges. Saluatoris auxilio coopertos in monte ephraim: hoc est in monte frugifero: ab aqlone mõtis Gaas qui interprætatur commotio. Mõs em̃ Syõ latera aquilonis: ciuitas regis magni: quæ opposita est semper inuidiæ: & per singulas tentationes dicit. Mei uero pene moti sunt pedes. Cumq; in sepultura iesu: liber qui ex nomine eius appellatur: explet̃us sit: rursum in iudicum uolumine: quasi uiuens resurgensq; describitur: & sub ανακεφαλαιωσει opera ipsius prædicantur. Et legitur: misit iesus populum: & abierunt filii israel: unusquisq; in hæreditatem suam. ut possiderent terram. Et seruiuit populus domino cunctis diebus iesu: &c. Statimq; subiungitur: & mortuus est iesus Nau æseruus domini centumdecem annorum. Porro Moyses uidit tm̃ tertaz repromissionis & intrare non potuit: & mortuus est in terra Moab: & sepeliuit eum dominus in ualle terræ Moab cõtra do

Iud. 1.

Iosu. 5.

ps. 72.

Ios. ulti.

mũ Phegor:& nõ cognouit uir ſepulchrũ eius uſq; in diẽ hãc.Cõpemus utriuſq; ſepulturã:Moyſes in terra Moab moriť :ieſus in terra iudeæ.Ille ſepeliť in ualle eõtra domũ phegor:qđ ĩterp̃tať ignominia,pprie q̃p pe phegor in lingua hebræa priapus appellať: hic in mõte Ephraym ab aq̃lone montis Gaas. Et eſt in uer bis ſimplicib9 ſp diuinaꝝ ſcripturaꝝ ſenſus anguſtior Quia apud iudæos gloria erat & in partubus & partu ritiõibus:& maledicta ſterilis:quæ nõ habebat ſemen in iſrael:& beatus cuius erat ſemen in ſyõ: & domeſti ci in Hierl'm:& in benedictõe maxima ponebať. Vxor
ps.127. tua ſicut uitis abũdãs:in lateribus dom9 tuæ. Filii tui ſicut nouellæ oliuarũ in circũitu menſæ tuæ.Iccirco ſe pulchrum eius poſitum in ualle deſcribiť cõtra domũ idoli:qđ pprie libidini cõſecraťNos aũt q militam9 ſub ieſu duce uſq; ad p̃ſentẽ diẽ ignoramus ubi Moy/ ſes ſit ſepultus.Cõtẽnimus eñ phegor& oẽm ignomi niã eius:ſcientes q̃ q in carne ſunt: deo placere non poſſunt.Et dñs ante diluuiũ quoq; dixerat.Non p̃ma
Geñ.6. nebit ſp̃ũs meus in hoíe : quia caro eſt. Quãobrem & Moyſes moriẽs plãgitur:nuptiæ eñ finiũtur in morte uirginitas poſt mortẽ incipit coronari. Cap. XIII

Q Ampſon quoq; p̃ducit in medium:nec de caluatũ quõdã dñi Nazareũ a muliere cõ ſiderat:q licet typum teneat ſaluatoris:q̃ meretricẽ ex gẽtibus adamarit eccleſiam: & multo plures hoſtiũ moriẽs q̃ uiuus occiderit:tñ cõ iugalis pudicitiæ exempla nõ p̃bet. Et certe iſte eſt ſe/ cũdũ pphetiã iacob:q cum cõcitus eq̃ p̃nicitate ferre
Geñ.49. tur:a ſerpente pcuſſus retrorſum cecidit. Delborã aũt & barath & uxorẽ Heber Cynei cur enumerauerit ,pr/ ſus nõ intelligo:cũ aliud ſit bellorꝝ princeps & hyſto riæ ordinem texere : aliud figuras aliquas ſignificare cõiugii:quæ in iſtis oíno non cõparẽt . Porro q̃ p̃fert ieptæ patris fidẽ lachrymis uirginis filiæ ,p nobis fa/ cit.Et nos eñ nõ tã uirgines ſæculi q eas quæ propter xp̃m ſunt uirgines p̃dicamus:& a plæriſq; hebræoruꝫ
Iud.11. reꝑhendiť pater uoti temerarii: quia dixerit. ſi tradẽs tradideris filios Ammõ in manibus meis:q̃cũq; exie/ rit de domo mea in occurſum mihi: cũ reuerti cœpe/ ro in pace a filiis Ammõ erit dño:& offerã illud i ho/ locauſtũ.ſi canis inquiũt ſi aſinus occurriſſet:qd face ret? Ex quo uolũt dei diſpẽſatione eſſe factũ: ut q ípro ſpecte uouerat:errorẽ uotoꝝ filiæ morte ſentiret.ſi au tem ſamuel nutritus in tabernaculo duxit uxorẽ : qđ hoc ad p̃iudiciũ uirginitatis? Quaſi non hodie quoq; plurimi ſacerdotes habeãt matrimonia .Et apl's eꝑm deſcribat unius uxoris uirũ:habentem filios cum om ni caſtitate.ſimulq; noſcendum q̃ ſamuel Leuita nõ ſacerdos nec pontifex fuerit.Vnde & faciebat illi ma ter ſua ephothad:ſuperhumerale:uidelicet lineum.q habitus pprie leuitarum & minoris ẽ ordinis: unde & p̃s.98.
in pſalmis non nominatur inter ſacerdotes:ſed inter eos qui inuocant nomen dñi. Moyſes inquit & Aarõ in ſacerdotibus eius:& ſamuel inter eos qui ínuocant nomen eius. Leui enim genuit Caath : Caath genuit Aminadab:Aminadab genuit Chore: Chore genuit Aſſir:Aſſir genuit Helcana:Helchana genuit ſub: ſub genuit Tou:Tou genuit Helm Helm genuit Ieroam: Ieroam genuit Helchana:Helchana genuit ſamuelẽ. Nulliq; dubium eſt ſacerdotes de Aaron & eleazar & Phinees ſtirpe generatos . Qui cum & ipſi habuerint uxores:recte nobis opponerent':ſi errore encraticaꝝ ducti contenderemus matrimonia reprobãda : & nõ eſſet noſter pontifex ſcd'm ordinem Melchiſedech ſi/ ne patre ſine matre αγενεαλογητος.id eſt. ſine nuptiis
Et reuera magnos fructus ex liberis ſamuel capit : ut R
quia ipſe placuit deo:tales genuerit qui dño diſplice/ rent.Quod ſi Booz & Ruth nobis obiicit ad compro bandam digamiam: ſciat in euangelio ob typum ec/ cleſiæ etiam Raab meretricem in ordine maioruꝫ do Mat.1.
mini enumeratam.Porro q̃ Dauid ducẽtis præputiis emiſſe iactat uxoreꝫ nouerit illum & alias habuiſſe q̃p plurimas:& Michol filiam ſaul:quaꝫ pater alteri tra diderat:poſtea recepiſſe:& iam ſenem ſunamitis puel læ calefactum eſſe cõplexibus.Nec hoc dico q̃ de ſan ctis uiris quicq̃ detrahere audeaꝫ:ſed q̃ aliud ſit in le ge uerſari:aliud in euãgelio.Ille occidit Vriam etheũ mœchus extitit in Berſabe.Et quia erat uir ſanguina/ rius:non ut pleriq; exiſtimant propter bella:ſed pro/ pter homicidiuꝫ templum domini ædificare prohibe tur.Nos autem ſi unum de minimis ſcandalizaueri/ mus:& ſi fratri dixerimus Racha:& non recte uideri Luc.17.
mus: expedit ut mola aſinaria ligetur circa collũ no/ ſtrum:& rei erimus gehennæ:& adulterium nobis in ſolo aſpectu reputabitur.Tranſit ad ſalomonem per quem ſe cecinit ipſa ſapientia:& cum uxorium euꝫ di cat:atq; in illius laudibus immoretur:miror cur non iungat:& illud de Canticocanticoruꝫ ſexaginta ſunt Cañ.6.
reginæ:& octoginta concubinæ:& adoleſcẽtulæ qua rum non eſt numerus.Et illud de regnorum tertio:q̃ ſeptingentas habuerit uxores : & trecentas concubi/ 3.reg.11.
nas & alias innumerabiles.Hæ nempe ſunt:quæ auer terunt cor eius a domino:& tamen anteq̃ plures ha/ beret uxores:& carnis uitiis laberet' : in principio re/ gni & adoleſcentiæ extruxit dño templum:unuſq;ſq;

em̃ nō de futuris ſed de p̃ſentibus iudicatur. Quod ſi Salomonis exẽpla ei placent iam nō digamus erit .& trigamus ſed niſi ſeptingẽtas habuerit nxores& trecẽ/tas cōcubinas:typum eius & meritū implere nō potue
S rit.Obſecro te lector:& idip̃m ſepe cōmoneo:ut ſcias me quæ loquor neceſſitate dicere nec detrahere his q̃ lege p̃ceſſerint:ſed ſeruiſſe eos tẽporibus & cōditōib9
Geñ.1. ſuis:& illam dñi impleſſe ſentẽtiam.Creſcite & multi plicamini:& replete terrã& q̃d̃ his mai9ẽ futuro9 ty
1.Cor.7. pos p̃buiſſe.Nobis aũt q̃bus dicit̃ .Tẽpus in collecto eſt ſupeſt ut qui habẽt uxores ſic ſint quaſi nō habeãt aliud præcepi:& uirginitatẽ a Saluatore uirgine dedi cari.Helya3 & Heliſeũ q̃ſtulte ĩ catalogo poſuerit ma ritorũ me tacẽte manifeſtũ eſt.Si em̃ Iohannes Baptiſta uenit in ſpiritu & uitute Helyæ & Iohãnes uirgo eſt utiq3 nō ſolum in ſpũ eius uenit ſed etiã ĩ corporis ca/ſtitate. Porro illud quod de Ezechia cōmemorari pōt q̃p̃ hoc ille ſolida ſtoliditate nō uiderit q̃ poſt uitã re cuperatam & uigintiquinq3 annor9 ſpatia ꝓtelata di/xerit amodo filios faciam ſciat in hæbreis uoluminibus non haberi ſed legi pro hoc pater filiis notã faciet ue ritatem tuam.Nec mirum ſi Olda uxor Sellon ꝓphe/tiſſa cōſulatur ab Ioſia rege Iudæ iam captiuitate uici/na & ira domini ſtillante ſup Hieruſalem cũ hæc nor/ma ſit ſcripturarũ ut deficiẽtibus uiris ſanctis mulieres in uiro9 laudent̃ opprobria:Supfluũ autẽ eſt de Da/niele dicere. cum hebræi uſq3 hodie autumẽt illum &
Eſa.39. tres pueros fuiſſe eunuchos:ex illa dei ſentẽtia quam Eſaias loquitur ad Ezechiam: & de filiis tuis qui na/ſcentur ex te tollent:& facient eunuchos in domo re/
Dañ.1. gis.Rurſuſq3 in daniele legimus & dixit rex Aſphanez principi eunuchorũ ut introduceret de filiis captiuita tis iſrael:& de ſemine regio : & de tyrannorum pue/ris in quibus non eſſet macula:pulchros facie : & in/telligentes ſapiẽtiã.Et argumẽtant̃:ſi de ſemine regio electi ſunt. Daniel & tres pueri de ſemine regio Eunu chos fore ſcriptura p̃dixit:hos eẽ q̃ eunuchi facti ſunt. Si uero & illud oppoſuerit: q̃d̃ ĩ Ezechiele dicit̃ .Noe
Eze.14. & Daniel & Iobĩ terra peccatrice filios & filias libera re nō poſſe.Reſpondendũ eſt q̃ iuxta hypotheſim di/ctũ ſit.Nec em̃ eo tẽpore Noe& Iob erant quos multis ante ſæculis cognouim9 .Et eſt ſenſus:ſi tales & tales uiri fuerint in terra peccatrice:filios ſuos & filias libe/rare nō poterunt quia iuſticia patris nō liberabit filiũ nec peccatũ alterius alteri reputabit̃ .Anima em̃ quæ peccauerit ipſa morie͂t ſed & hoc dicẽdũ Daniel iuxta hyſtoriam libri eius cum Ioachim rege captum eo tem pore quo Ezechiel quoq3 ductus eſt in captiuitatẽ quo modo ergo potuit habere filios q̃ adhuc puer erat & expleto triennio introductus eſt ad regis obſequium Ac ne quis putet Ezechiel ia3 uiri meminiſſe Danielis & pueri Factum eſt inquit in anno ſexto regis ſcilicet Ioachim in menſe ſexto in quinta menſis & ego ſede/bam in domo mea & ſenes Iuda ſedebãt coram me: Atq3 in eadem die ad eum dicitur. Si fuerint Noe & Daniel & Iob .Erat igitur Daniel adhuc puer:& not9 populo uel propter interprætationem ſomniorum re gis.uel propter Suſannæ liberationem & occiſionem preſbyterorum. Et perſpicue comprobatur eo tempo/re quo hæc dicebant̃ de Noe:& Daniele & Iob adhuc pue9 fuiſſe Danielẽ nec potuiſſe habere filios& filias quos ſua iuſticia liberaret.Hucuſq3 de lege. Cap.XIIII

Enit ad euangelium: & proponit no bis Zachariam & Helyſabeth . Pe/trũ & ſocrum eius: & conſueta uecor dia non intelligit iſtos quoq3 iter eos qui legi ſeruierunt debuiſſe numera/ri.Neq3 em̃ euangelium ante crucem Chriſti eſt:quod paſſione & ſanguine ipſius dedicatur iuxta quã regu/lam & cæteri apoſtoli:ut ei ex ſuperfluo interim con/cedam:habuerunt quidam uxores ſed quas eo tempo re acceperant quo euangelium neſciebant.Qui aſſum pti poſtea in apoſtolatũ relinquunt officium coniuga le.Nam cum Petrus ex perſona apoſtolorum dicit ad dominum.Ecce nos relinquimus omnia:& ſecuti ſu/ Mat.19
mus te.Reſpondit ei dominus .Amen dico uobis q̃m̃ nemo eſt qui dimiſerit domum :aut parentes:aut fra/tres:aut uxorem:aut filios propter regnũ dei qui non recipiat multo plura in ſc̃o iſto & in ſc̃o futuro uitã æternam.Si autem nobis illud oppoſuerit ad ꝓbãdũ q̃ omnes apoſtoli uxores habuerint nunquid non ha bemus poteſtatem mulieres uel uxores circũducendi quia γυνη apud græcos utrumq3 ſignificat :ſicut cæteri apoſtoli & cephas & fratres domini iũgat & illud q̃d̃ in græcis codicibus eſt Nunquid nō habemus poteſta tem ſorores mulieres uel uxores circũducẽdi? Ex quo apparet eũ de aliis ſc̃is dixiſſe mulierib9 q̃ iuxta mo/rẽ iudaicũ magiſtris de ſua ſubſtãtia miniſtrabãt ſicut legimus ipi quoq3 dño factitatũ. Nã & ordo uerbo9 hoc ſignificat. Nunqd .nō habemus ptãtẽ mãducãdi & bibendi aut ſorores mulieres circunducendi . Vbi de comedendo& bibendo ac de adminiſtratione ſum ptuum præmittitur:& de mulierib9 ſororibus ſic infer tur : perſpicuum eſt non uxores debere intelligi . ſed eas ut diximus : quæ de ſua ſubſtantia miniſtra/bant.Quod in ueteri lege de Sunamite illa ſcribitur 4.reg.4

quæ ſolita ſit Heliſeum recipere: & ponere ei mēſam & panē: & cādelabrum &c. Aut certe ſi γυναικας uxores accipiamus nō mulieres: Id quod additur ſorores tollit uxores: & oſtendit eas germanas in ſpū fuiſſe: nō cōiuges. Quāq; excepto apoſtolo Petro nō ſit manifeſte relatum de aliis apoſtolis q; uxores habuerint & cum de uno ſcriptum ſit: ac de cæteris tacitu3: intelligere debemus ſine uxoribus eos fuiſſe: de quibus nihil tale ſcriptura ſignificat. Et tamē ille qui nobis obiecit: Zachariā & Helizabeth: uel petrum & ſocrū ei9 ſciat de zacharia & Helizabeth Iohānem fuiſſe generatum: id eſt de nuptiis uirginem: de lege euangelium: de matrimonio caſtitatem: ut a ꝓpheta uirgine uirgo dñs & annunciaret & baptizaret. Poſſumus aute3 de petro dicere q; habuerit ſocru3 eo tpe quo credidit: & uxorem iā nō habuerit: quāq; legat in ꝓdiis: & uxor
V eius & filia. S3 nūc nobis de canone omne certamen eſt. Et qa ad apoſtolos ꝓuocauit q; principes diſcipli/ næ noſtræ & xp̄iani dogmatis duces uirgines nō fue/ rint: ut eos interim uirgines concedamus non fuiſſe. Neq; em̄ hoc præter Petrū probari poteſt: nouerit hos
Eſa.1. eſſe apoſtolos: de quibus Eſaias uaticinatur. Niſi dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemē: quaſi ſodoma eſſemus: & ſimiles gomorræ fuiſſemus. Qui ergo erāt ex iudæis: uirginitatem quā in iudaiſmo amiſerant: in
Ioh.13. euāgelio habere nō poterāt. Et tñ Iohānes unus ex diſcipulis q minimus traditꝰ fuiſſe iter apoſtolos: & quē fides xp̄i uirginem reppererat: uirgo ꝓmanſit: & ideo
Ioh.20. plus amatꝰ a dño: & recūbit ſup pectus Ieſu. Ex quo Petrus q uxorem habuerat: quod ip̄e interrogare nō audet: illum rogat ut interroget. Et poſt reſurrectionem nunciāte Maria magdalene q; dñs reſurrexiſſet: uterq;
Mat.14. cucurrit ad ſepulchrum: ſed ille p̄uenit. Cumq; eſſent in naui & piſcarent in lacu geneſareth: Ieſus ſtabat in littore: nec ſciebāt apoſtoli quem uiderent. Solus uir
Iohā.21. go uirginem recognoſcit: & dicit Petro. Dñs eſt. Rur
ubi ſupra ſum poſt auditā ſentētiā: q; ab alio cingendus eſſ3 petrus: & ducēdus quo nollet: & crucis fuiſſet illi paſſio ꝓphetata: & ille diceret: Dñe qd iſte? Nolens deſerere Iohānē3: cū quo ſemꝑ fuerat copulatus: Dicit ei dñs: Sic uolo eū eſſe: qd ad te? Vnde & ſermo exiuit iter fratres illū diſcipulū nō moriturū. Ex quo oſtendit uirginitatē nō mori: nec ſordes nuptiaꝝ abluere cruore martyrii: ſed manere in xp̄o & dormitionē eius trāſitū eſſe nō mortē. Si aūt obnixe cōtēderit iohānē uirginē nō fuiſſe: & nos amoris p̄cipui cām uirginitatē diximus. exponat ille. Si uirgo nō fuit: cur cæteris ap̄lis plus amatus ſit? At ſi tu dicis: ſup Petrū fundat ecclegi.4 ſia: licet idip̄m in alio loco ſup oēs ap̄los fiat: & cūcti claues regni cœlorum accipiūt: & ex æquo ſup eos ecclеſiæ fortitudo ſolidet: tñ ꝓpterea iter duodecī unus eligit: ut capite cōſtituto: ſciſmatis tollat occaſio. ſed cur nō Iohānes electus eſt uirgo? Aetati delatū eſt: qa Petrus ſenior erat: ne adhuc adoleſcēs ac pene puer: ꝓgreſſæ ætatis hoibus p̄ferret: Et magiſter bonus qui occaſionē iurgii debuerat auferre diſcipulis: & q dixerat eis. Pacē meā do uobis: pacem relinquo uobis: & Io.14:
q uoluerit inter uos maior eē: minimus oim ſit: i ado/ leſcentē quē dilexerat cām p̄bere uideret inuidiæ. Vt aūt ſciamus iohānē tūc fuiſſe puerum: manifeſtiſſime docent eccleſiaſticæ hiſtoriæ: q; uſq; ad Traiani uixerit imperium. id eſt poſt paſſionem dñi ſexageſimo anno dormierit. Quod & nos in libro de illuſtribus uiris breuiter perſtrinximus. Petrus apoſtolus eſt: & iohānes apoſtolus maritus: & uirgo. Sed Petrus apoſto X
lus tm̄: iohānes & apoſtolus & euāgeliſta & ꝓpheta. Apoſtolus: qa ſcripſit ad eccleſias ut magiſter: euāgeliſta. qa librum euāgelii condidit: quod excepto Matthæo alii ex duodecim apoſtolis nō fecerunt: Prophe ta: uidit em̄ in pathmos inſula: in qua fuerat a Domitiano principe ob dñi martyrium relegatus Apocalypſim infinita futuroꝝ myſteria continētē. Refert aūt Tertullianus q; a Nerone miſſus in feruētis olei doliū purior & uigetior exiuerit. q; intrauerit. S3 & ip̄m ei9 euāgelium multū diſtat a cæteris. Matthæus quaſi de hoie incipit ſcribere. Liber generationis ieſu xp̄i filii Dauid. filii Abraam. Lucas a ſacerdotio Zachariæ. Marc9 a ꝓphetia Malachiæ ꝓphetæ & eſaiæ. Prim9 h3 faciem hois propter genealogiā. Secundus faciem uituli ꝓpter ſacerdotium. Tertius uocem leonis: ꝓpter uocem clamātis in deſerto. Parate uiā domini. rectas facite ſemitas eius. iohānes uero noſter quaſi aquila ad ſuperna uolat. & ad ip̄m patrem ꝓuenit dicens. In principio erat uerbum. & uerbum erat apud deum & deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum expoſuit uirginitas qd nuptiæ ſcire non poterāt. & ut breui ſermone multa comꝑhēdā. doceāq; cuius priuilegii ſit iohānes. īmo in iohāne uirginitas. a dño uirgine mater uirgo uirgini diſcipulo cōmēdat. Verum caſſo labore ſudamus. Obiicit nobis qppe aduerſari9 ap̄licā ſniam & ait. Adā primus formatus eſt. deinde eua. & Adā non eſt ſeductus. mulier aute3 ſeducta in ꝓuaricatione facta eſt. ſalua autem fiet per filioꝝ generationem. ſi permanſerint in fide & dilectione & ſanctificatione cum ſobrietate. Cōſideremus cur apoſtolus ad hanc ſententiā & unde peruenerit. Volo er 1. Thi.2.

go uiros orare in omni loco: leuãtes ſanctas manus ſine ira & cogitationibus. Cõſequẽter itaq; mulieribus dat præcepta uitæ & ait: Similiter & mulieres ĩ habitu ornato: cũ uerecundia & caſtitate ornãtes ſe nõ in to/tis crinib9 aut auro uel margaritis ſiue ueſte præcioſa ſed ſcd'm q̃ decet mulieres ꝓmittentes pietatẽ ꝑ opa bona. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione Docere aũt mulieri non ꝓmitto: neq; dominari ĩ uiro ſed ſubditam eſſe in ſilentio. Et ne uideretur mulieris dura conditio quæ eam in mariti redigeret ſeruitutẽ; legis recordat' antiquæ & ad originale exemplũ redit q̃ adam prim9 factus ſit: deniq; mulier ex coſta ei9 & q̃ Adam diabol9 ſeducere nõ potuerit: ſed Euam. Et q̃ poſt offenſam dei ſtatĩ uiro ſubiecta ẽ: & ad maritũ illius facta cõuerſio. Quodq; errorẽ ueterẽ illa quæ ſe mel coniugio copulata eſt: & redacta in conditionem Euæ filiorũ ꝓcreatione deleret: itatñ ſi ipſos filios eru diret in fide & dilectõe xp̃i & in ſanctificatione & pu/dicitia. Nõ em̃ (ut male habetur in latinis codicibus) ſobrietas eſt legẽda ſed caſtitas. id eſt σωφροσυνη Vide igitur quomodo ex hoc quoq; ipſo teſtimonio ſuperis & qd' putabas eſſe ꝑ nuptiis ꝑ uirginitate ſentire co/garis. Nam ſi ſaluatur mulier in filiorũ generatõe: & liberorum numerus ſalus matrũ eſt. Cur addidit: ſi p/mãſerint filii in charitate & ſanctificatiõe cũ caſtitate Tunc ergo ſaluabit' mulier: ſi illos genuerit filios qui uirgines pmãſuri ſunt: ſi qd' ipſa ꝓdidit acquirat in li/beris: & damnum radicis & carnem flore compeſcet & pomis. Capitulum XV

Y SVpra in tranſitu ubi nobis aduerſarius ꝓ/poſuerat ſalomonẽ multinubũ: qui tẽplũ dei extruxit ſtrictim reſponderã ut ꝑ quæ/ſtiones reliquas currerẽ. Nũc ne clamitet & hunc & alios in lege patriarchas: & ꝓphetas & ſan ctos uiros a nobis eſſe temeratos ꝓponamus huiuſꝓ/ſius qui multas uxores & cõcubinas habuit de nuptiis uoluntatẽ. Nemo em̃ melius ſcire poteſt quid ſit uxor uel mulier: illo qui paſſus eſt. Loquitur ergo in ꝓuer/biis. Mulier inſipiens & audax inops panis efficit' Cu ius panis? Nempe qui de cœlo deſcendit. ſtatimq; ſub iungit. Terrigenæ apud eam pereunt: & in ꝓfundum infernũ incurrunt. Qui ſunt terrigenæ qui apud eam pereunt? Vtiq; illi qui ſequunt' primũ Adam: q de ter Pro.25. ra eſt: & nõ ſcd'm illum qui de cœlo eſt. Et rurſum in alio loco. Sicut ĩ ligno uermis: ita ꝓdit uirum ſuũ uxor malefica. Si aũt aſſerueris hoc de malis cõiugibus di/Pro.21. ctum eſſe: & ego tibi breuiter reſpõdebo. Quæ em̃ mi/hi icũbet neceſſitas uenire in dubiũ: utrũ bona an ma la futura ſit quã duxero? Meli9 eſt inq̃t habitare ĩ terra deſerta q̃ cum uxore litigioſa & iracũda. Quã rarũ ſit uxorem ſine his uitiis inueniri: nouit ille q̃ duxit uxo/rem. Vnde pulchre Varius geminus ſublimis orator Varius Qui non inquit litigat: cœlebs eſt. Melius eſt habita/re in angulo tecti: q̃ cum uxore maledica in domo cõ muni. Si dom9 cõmunis eſt mariti & uxoris: erigit uxo rem in ſuperbiam: & cõtumeliã uiro facit q̃to magis ſi ditior uxor fuerit: & in domo eius uir manſerit? Inci pit em̃ non uxor ſed domina eſſe: & uiro ſi offenderit migrandũ eſt. Stillicidia eiiciũt hoiem in die hyemali de domo ſua. Siſt & mulier maledica de ꝓpria domo Pro.21. aſſiduis quippe iurgiis & quotidiana garrulitate facit perfluere domũ eius: & eiicit eum de edib9 ſuis. id eſt de eccleſia. Vnde & ſupra ab eodẽ Salomone præcipi tur. Fili ne ſupfluas. Et apl's ad hebræos. Propterea iq̃t debemus intẽdere amplius his quæ dicuntur ne forte ſupfluam9. illud uero quis taceat quod ſub ænigmate Z ſcribit'? ſanguiſugæ tres filiæ erant dilectione dilectæ ſed iſtæ non ſaturauerũt eam: & quare non ſufficit di cere ſatis eſt. Infernus: & amor mulieris: & terra quæ non ſatiatur aqua: & ignis nõ dicit ſatis eſt. ſi ſangui/Pro.30. ſuga diabol9 eſt diaboli filiæ ſunt dilectione dilectæ quæ ſatiari interfectorũ cruore nõ poſſunt. Infern9 & amor mulieris & terra arens: & ignis exæſtuãs. Nõ hic de meretrice: non de adultera dicitur: ſed amor mulie ris generaliter accuſat' qui ſemper inſatiabilis eſt qui extinctus accenditur: & poſt copiam rurſum inops eſt animumq; uirilẽ; effœminat: & excepta paſſione quã ſuſtinet aliud non ſinit cogitare. ſimile quid & ĩ ſequẽ ti parabola legimus. Per tria mouetur terra: quartum ubi ſupra autẽ; nõ poteſt ferre: ſi ſeruus regnet: & ſtultus ſi ſatu ratur panibus: & odioſa uxor ſi habeat bonum uirum & ancilla ſi eiiciat dominam ſuã; . Ecce & hic ĩter ma lorum magnitudinẽ uxor ponitur. Quod ſi reſponde ris: ſed uxor odioſa dicã; tibi quod & ſupra. Ac ꝑ hoc periculum imminet ferri graue eſt. Qui em̃ duxit uxo/rem in ambiguo eſt: utrum odioſam an amabilem du cat. Amor illius inferno & arentĩ terræ & incẽdio cõ/paratur. Capitulum XVI

TEniamus ad eccleſiaſtem: de ipſo quoq; Eccl's.3. pauca teſtimonia ponẽtes. Omnib9 tem/pus eſt & tempus omni rei ſub cœlo. Tem pus pariendi: & tempus moriendi: temp9 plãtãdi: tp̃s euellẽdi: qd' plãtatũ eſt. & pepim9 In lege cũ Moyſe: moriamur in euãgelio cũ xp̃o. Plãtauim9 innuptiis: euellam9 ꝑ pudicitiã qd' plãtatũ eſt. Tp̃us

amplexandi:& tempus longe fieri ab amplexu. Tem
pus amandi:& tempus obediendi. Tempus belli:& tẽ
pus pacis. Simulq; nos cõmonet ne legem euangelio
præferamus ne puritatez uirginitatis putem9 nuptiis
Eccl.3. æquandam. Meliora ſunt dicens nouiſſima ſermonis
q̃ initium eius. Statimq; ſubiungit. Ne dixeris quid fa
ctum eſt:quia dies priores meliores erant q̃ hi quia nõ
A ſapiẽter interrogaſti de hoc. Et reddit cauſam quare
dies poſteriores meliores ſũt q̃ priores quia bona in/
quit eſt ſapientia cum hæreditate. In lege eñ ſapiẽtiã
carnis mors ſequebatur occidens in euangelio ſapien
tiam ſpiritus hæreditas expectat æterna. Ecce hoc inue
Eccl.7. ni dixit Eccleſiaſtes: hominẽ unum de mille inueni &
mulierem in his omnibus non inueni. Veruntamẽ re
peri q; fecit deus hominẽ rectum: & ipſi quæſierũt co/
gitationes malas. Rectum hominẽ inueniſſe ſe dicit.
Conſidera uim uerbi:in homine & uir & fœmina con
tinetur:& mulierem inquit in his omnibus non inue/
ni. Legamus principiũ Geneſeos:& ĩueniem9 Adam
hoc eſt hominem tam uirum q̃ mulierez nuncupari.
Cum ergo boni creati ſum9 & recti a deo:ipſi uitio no
ſtro ſumus ad peiora delapſi:& quod in paradiſo re/
ctum in nobis fuerat egredientibus de paradiſo dam
natum eſt. Quod ſi obieceris anteq̃ peccarent:ſexum
uiri & fœminæ fuiſſe diuiſum:& abſq; peccato eos po/
tuiſſe cõiungi quid futurum fuerit incertum eſt. Neq;
eñ dei poſſum9 ſcire iudicia:& ex noſtro arbitrio illi9
ſententiæ præiudicare. Hoc quod factum eſt ĩppatulo
eſt q; qui in paradiſo uirgines pmãſerunt:eiecti de pa
radiſo copulati ſunt. Aut quid nocebat:ſi paradiſus
nuptias recipit:& nulla eſt inter maritum uirginẽq; di
uerſitas:etiam in paradiſo eos ante ſociari Eiiciuntur
de paradiſo:& quod ibi non fecerunt:in terra faciunt
ut ſtatim a principio conditionis humanæ uirginitatẽ
paradiſus & terra nuptias dedicauerit. In omni tẽpo/
Eccl.9. re ſint ueſtimẽta tua candida. Candor ueſtium ſempi
ternus uirginitatis eſt puritas. In matutino ſeminaui/
mus ſemen noſtruz & ad ueſperam non ceſſem9. Qui
ſeruiuimus in lege nuptiis uirginitati in euangelio ſer
uiamus.

Capitulum XVII

B TRanſeo ad canticumcanticoꝝ: & qd' ad/
uerſarius totum putat eſſe p nuptiis uirgi/
nitatis continere ſacramenta monſtrabo
Audiamus quid loquatur ſponſa anteq̃:
Cañ. 1. ſponſus eius ad terras ueniat:Patiaĉ inferos:penetret
ac reſurgat. Similitudines auri feciemus tibi cum di/
ſtinctionibus argẽti:quoadusq; rex in accubitu ſuo eſt
anteq̃ reſurgeret dominus & euangelium coruſcare t
non habebat auruz ſpon a:ſed ſimilitudines auri. Ar
gentũ aũt quod in nuptiis ſe habere pollicetur:habe/
bat uariũ atq; diſtinctũ in uiduis:continẽtib9 ac mari
tatis. Deinde ſponſus reſpõdet ad ſpoſam & eam do/
cet:q; ueteris legis umbra tranſierit:& ueritas euange
lii uenerit. Surge ueni proxima mea:ſponſa mea:colũ Cañ. 2.
ba mea:quoniã ecce hyems tranſiit: pluuia abiit:abiit
ſibi. Hoc de ueteri teſtamẽto. Rurſum de euangelio &
uirginitate: Flores uiſi ſunt in terra:tempus ſectionis
aduenit. Nonne tibi uideť idipſum dicere qd' & apo/
ſtolus. Supereſt ut qui habent uxores:ſic ſint quaſi nõ
habeant. Et manifeſtus de preconio caſtitatis:Vox in 1. Cor. 7.
quit turturis audita eſt in terra noſtra. Turtur auis pu/
diciſſima:ſemper habitans ĩ ſublimibus:typus eſt ſal/
uatoris. Legamus phiſiologos & reperiemus turturis
hanc eſſe naturã: ut ſi parem pdiderit :alteri nõ iũgať
Et intelligemus digamiã etiam a multis auibus repro
bari. Statimq; turtur dicit ad turturẽ. Ficus ꝓtulit groſ
ſos ſuos. id eſt:ueteris legis præcepta ceciderũt :& de
euangelio uites florentes odorẽ dederũt: Vnde & apo 2. Cor. 2.
ſtolus. Chriſti bonus odor ſumus. Surge ueni ꝓxima
mea:ſponſa mea:& ueni tu colũba mea in uelamẽto
petræ iuxta ꝓmurale. & oſtende mihi faciem tuam:&
auditã fac mihi uocem tuam:quoniã uox tua ſuauis &
facies tua ſpecioſa dum uultũ tuum tegeres cum Moy
ſe:& uelamentum eſſet in lege:nec faciem tuã uidebã
nec uocez tuã dignabar audire:dicẽs. Et ſi multiplica
ueritis preces ueſtras:nec ſic exaudiã uos. Nunc autez Hier. 14
releuata facie cõtemplare gloriã meã:& petræ firmiſſi
mæ tegere ꝓmurali. Quod audiens ſpõſa aperit ſacra
menta pudicitiæ:fratruelis meus mihi:& ego illi :qui
paſciť inter lilia:hoc eſt iter uirginũ cãdidiſſimos cho
ros. Vis ſcire quale uerus Salamõ & pacificus noſter
ſolium:quales habeat armigeros. Ecce ait lectus Sala
monis. Sexaginta potentes in circũitu eius de poten/
tibus iſrael. Omnes ferentes frameam & docti bello
uniuſcuiuſq; uiri gladius ĩ fœmore iꝑi9:Qui ĩ circũitu
Salamonis ſunt: gladiũ habẽt in fœmore ſicut Aoth
ille iudex αμφοτεροδεξιος .id eſt. ãbidexter q interfecit
hoſtẽ pĩguiſſimũ & totũ carni deditũ oẽs ãputãs uolu
ptates. Ibo ĩqt ad mõtẽ mirrhæ ad eos ſcz q mortifica/
uerũt corpa ſua & ad collẽ libani ad puriſſimos uirgi/
nũ greges:& loq̃r ſpõſæ meæ. Tota ſpecioſa es amica
mea:& nõ ẽ macula ĩ te. Vñ & apls. Vt exhibeat ĩqt ſi/ Ephe. 5.
bi ſctãz eccleſiã non habentẽ maculã neq; rugã: Ve/
ni a libano ſponſa:ueni a libano:uenies:& pertranſi
bis ab initio fidei a capite Sanyr: & hermon a cubi/
libus leonum a montibus leopardorum. Libanus

λευκασμος id est cãdor interp̃tat̃. Veni ergo sp̃osa cã
Can̄.8. didissima: de qua alibi dicit̃. Quæ est ista quæ ascẽdit
C dealbata: & trãsit p̧ uiam huius sæculi: ab exordio fi/
dei: & ex sanyr qd̃ interp̃tat̃ deus lucernæ. iuxta illud
p̃s.118. quod in psalmo legimus. Lucerna pedibus meis uer
bum tuum dn̄e: & lux semitis meis. & hermõ. i. conse/
cratione. & fugæ leonum cubilia: & leopardorum mõ
tes. q̧ nõ possunt mutare uarietatem suã. Fugæ inquit
cubilia leonũ: fuge superbiã dæmonum. ut post q̃ mi
hi fueris cõsecrata: possim tibi dicere. Vulnerasti cor
meum soror mea sp̃osa uulnerasti cor meum in uno
oculorum tuorum: in uno ornamẽto colli tui. Quod
dicit huiuscemodi est. Nõ repudio nuptias: & habes si
nistrum oculum. quem tibi dedi ꝓpter imbecillitatem
eorum q̧ recta uidere nõ p̃nt. Sꝫ magis mihi dexter uir
ginitatis oculus placet: q̧ si cæcatus fuerit: omne cor/
pus in tenebris est. Ac ne putaremus eum amore carnis. & nuptias significare corpeas. illico excludit hũc
sensum. & ait. Vulnerasti cor meum soror mea sp̃osa
ubi sororis nomẽ est. suspitio omnis fœdi amoris ex/
cluditur. Quã speciosa sunt ubera tua a uino. de q̧bus
& supra dixerat. Fratruelis meus mihi in medio ube/
rum meo⁹ commorabit̃: in principali cordis: ubi ha/
bet sermo dei hospitium. Quã speciosa sunt ubera tua
a uino. Quod istud uinũ est: quod sp̃osæ mãmas pul/
cherrimas facit: & pudicitiæ lacte fœcũdat? Nempe il
lud de quo sp̃osus in cõsequentibus loquitur. Bibi ui
num meum cum lacte meo. Mãducate proximi mei &
bibite. & inebriami fratres. Vnde & apli dicebant̃ mu
Act̃.1. sto pleni. Musto inquit nõ uino ueteri. q̧ uinũ nouũ ĩ
utres nouos mittit̃. & nõ ambulabũt in uetustate lit/
teræ. sed in nouitate sp̃us. hoc est uinum quod cum in
ebriauerit adolescẽtes & puellas. statim uirginitatem
sitiũt. & crapulam castitatis eructãt. & expletur illud
uaticinium Zachariæ dũtaxat iuxta hebraicam uerita
Zach.3. tem de ecclesiæ uirginibus ꝓphetãtis. Complebuntur
infantibus & puellis ludẽtibus plateæ eius. Quid em̄
bonũ eius est. & q̧d pulchrũ eius: nisi frumentum ele
ctorum & uinũ germinãs uirgines? Istæ sunt uirgines
de q̧bus in quadragesimoquarto psalmo scriptum est
Adducẽtur regi uirgines post eam. ꝓximæ eius afferẽ/
tur tibi in lætitia & exultatõe. adducẽtur in templum
regis. Seq̧tur. Hortus cõclusus soror mea sp̃osa: hort⁹
cõclusus fons signatus. Quod clausum est atq; signa
tũ similitudinẽ h; matris dn̄i. matris & uirginis. Vn/
de & in sepulchro saluatoris nouo. qd̃ in petra duris
sima fuerat excisum. nec ante nec postea q̃sqũ positus
est. & tn̄ hæc uirgo ꝓpetua multa⁹ est mater uirginu;

Seq̧tur em̄. Emissiões tuæ paradisus malogranatoru; D
cũ fructu pomo⁹. In malogranatis & pomis oim uir
tutũ significat̃ in uirginitate cõcept⁹. Fratruelis me⁹
cãdidus in uirginitate. rubicundus in martyrio. Et qa
rubicũdus & candidus est. iccirco statim aduric̃. Gut
tur eius dulcedines & tot⁹ cõcupiscẽtia. Sp̃osus uirgo
laudatus a sp̃osa uirgine. laudat uicissim uirginẽ sp̃o
sam: & dicit ei. Speciosi facti sunt gressus tui in calcia/
mẽtis filii Aminadab. qd̃ interp̃tat̃ populi se sp̃ote of
ferẽtis: Virginitas em̄ uoluntaria est: & ideo gressus ec/
clesiæ in castitatis pulchrytudine collaudant̃. Nõ est
hui⁹ tpis in morẽ cõmẽtarii oia de cãticis cãticoꝝ uirgi
nitatis pãdere sacramẽta. qa & hæc ip̃a fastidia lecto/
ri nares cõtractura nõ ambigo. Capi. XVIII

OQuat̃ Esaias spei nostræ fideiq; myste/ Esa. 7.
riũ. Ecce uirgo in utero concipiet & pariet
filiũ. & uocabis nomẽ eius emanuel. Scio
iudæos opponere solere ĩ hæbræo uerbũ
ahalma nõ uirginẽ sonare. sed adolescẽtulã. Et reue/
ra uirgo ꝓprie bethula appellatur. adolescẽtula autẽ
uel puella nõ ahalma dicitur. sed naara. Quid est igi
tur quod significat ahalma? abscõditam uirginem. id
est nõ solum uirginem. sed cum επιτασει id est intẽtio/
ne uirginem quia nõ omnis uirgo abscondita est. nec
ab hoim fortuito separata cõspectu. Deniq; & rebec/
ca in Genesi ob nimiam castitatem & ecclesiæ typum
quem in sua uirginitate signabat. ahalma scribit̃ non
bethula. sicut manifestũ esse poterit ex sermõibus pue
ri Abraam: quos loquit̃ in Mesopotamia & dicit. Do Geñ. 24
mine deus dn̄i mei abraam. si tu dirigis uiam meam p
quam ego ingredior. ecce dum stetero super fontem
aquæ. uirgo quæ egreditur ut hauriat aquam. & dixe/
ro ad eam. Da mihi paululum aquæ. ut bibam de hy/
dria tua. & resp̃onderit & tu bibe. & camelis tuis hau
riam. hæc erit uxor: quam præparauit dominus filio
domini mei. In eo em̄ omni loco ĩ quo ait. Virgo quæ
egredit̃ ut hauriat aquã. in hebraico scriptũ est ahal/
ma. id est uirgo secreta. & nimia parentũ diligẽtia cu
stodita. Aut certe ostẽdãt mihi ubi hoc uerbo appellẽ
tur & nuptæ. & ĩperitiã cõfitebor. Ecce uirgo in utero
cõcipiet & pariet filiũ. Si non prefertur nuptiis uirgi
nitas. spiritussanctus cur maritatam. cur uiduam nõ
elegit. Nã illo tempore erat Anna filia phanuelis de E
tribu Aser in signis pudicitiæ. & semp uacãs orationi
bus & ieiuniis in tẽplo dei. Si conuersatio tm̄ & bona
opa & ieiunia absq; uirginitate sp̃ussancti ad se mere
rent̃ aduẽtũ potuit & ista mater esse dn̄i. Curram⁹ ad
reliq̃. Spreuit te inqt. & despexit uirgo filia Syõ. Quã Esa.37

filiam dixerat appellauit & uirginē ne ſi tm̃ filiā nomi naſſet arbitrareris & nuptā. Hæc eſt uirgo filia ad quā
Eſa.54. alibi dicitur. Lætare ſterilis que nō paris: erūpe & cla/ ma quæ nō parturis: qm̃ multi filii deſertæ magis q̃ ei9 quæ habet uirū. Iſta de qua per Hieremiā loquit̃ deus
Hier.2. dicens. Nūquid obliuiſcetur ſponſa ornamēti ſui: aut uirgo faſciæ pectoralis ſui? De hac in eadem ꝓphetia grande miraculū eſt quia fœmina circūdederit uirū & uniuerſitatis parētem uirginis uēter incluſerit. Eſto in quit nuptiarū & uirginitatis ſit diuerſa conditio: quid ad hoc potes dicere? Si uirgo & uidua fuerint baptiza tæ: & ita permāſerint: quæ erit inter utrāq; diuerſitas? Quod de petro & Iohāne. Anna & Maria dudum dixi mus: hoc præſenti loco proficiat. Si em̃ inter uirgine3 & uiduā baptizatas nihil ītereſt: quia baptiſma nouū hoiem facit eadem cōditione & ſcorta atq; proſtibula ſi fuerīt baptizatæ: uirginibus coæquabūtur. Si em̃ p̃te ritæ nuptiæ nihil nocent uiduæ baptizatæ & præteritæ in meretricibus uoluptates: expoſitaq; corpora publi cæ libidini poſt lauacrum uirginitatis præmia conſe/ quētur. Aliud eſt puriſſimā mentē & nulla recordatōe pollutā deo iungere aliud meminiſſe amplexum uiri fœdæ neceſſitatis: & quod copore nō agas recordatio ne ſimulare. Hieremias qui in utero ſanctificatus eſt & cognitus in uulua matris: ideo hoc priuilegio fruitur quia uirginitatis erat beatitudini deſtinatus. Et cum omnes capti ſint: uaſa quoq; templi Babylonio uaſtā te direpta: iſte ſolus liber ab hoſtibus eſt: & captiuita/ tis neſcit iniurias: & a uictoribus accepit ſtipendia: & Nabuzardan cui de ſanctiſſanctoꝝ Nabuchodonoſor non præceperat: præcepit de Hieremia. Hoc em̃ ueru3 tēplū dei eſt: & hæc ſanctaſctōꝝ q̃ uirginitatis purita te domino cōſecrantur. At ecōtrario Ezechiel qui ca/ ptiuus tenebatur in Babylone: qui tēpeſtatē ab aquilo ne ueniētē uiderat & turbiuē cūcta rapiētē ait. Mortua
Eze.24. eſt uxor mea ad ueſpera3: & feci mane ſicut præceptū mihi erat: prædixerat em̃ ei dominus: q̃ in die illa api retur os eius: & loqueretur: & non taceret āplius: Dili genter attēde donec uxor uiueret non habebat liber/ tatem populum cōmonēdi. Moritur uxor: & cōiugale uinculum ſoluitur: & abſq; ulla trepidatione ſemper in officio prophetali eſt. Qui em̃ liber uocatus eſt ue/ re eſt ſeruus chriſti: non nego beatas eſſe uiduas: quæ ita poſt baptiſmum manſerint: nec illarum detraho merito: quæ cum uiris in caſtitate perdurant. Sed ſicu ti hæ maioris apud deum præmii ſunt: q̃ nuptæ coniu gali officio ſeruientes ita & ipſæ æquo animo patian/ tur uirginitatē ſibi p̃ferri. Si eī illas ſera pudicitia poſt deſpumatas corporis uoluptates erigit cōtra maritas cur nō infra ꝑpetuā caſtitatem eſſe ſe nouerint.

Capitulum XIX

F

AUſtra inqt hæc loqueris: quia & epi & p̃ſbyteri & diaconi: unius uxoris ui ri: & habētes filios ab apoſtolo cōſti tuūtur. Quomodo de uirginib9 apo 1. Cor. 7.
ſtolus dicit ſe nō habere præceptum: & tamen dat conſilium quaſi miſericordiam conſecu tus a domino: & hoc ait in omni illa diſputatione: ut uirginitatem præferat matrimonio: & ſuadet quod ī/ perare non audet: ne iniicere uideatur laqueū & plus imponere ponderis q̃ poteſt hominum ſuſtinere na/ tura. Ita & in eccleſiaſtico ordine conſtituendo: quia rudis ex gentibus conſtituebatur eccleſia: leuiora nu/ per credentibus dat præcepta: ne territi ferre nō poſ/ ſent. Deniq; & apoſtoli & ſeniores & hieroſolymis lit teras mittunt: ut non amplius imponatur oneris his: q de gentibus crediderunt: niſi ut abſtineant ſe ab ido latria: & fornicatione: & a ſanguine & a ſuffocatis: & quaſi paruulis atq; infantibus lac potum dant: nō ſo/ lidum cibum: nec præcipiūt de cōtinētia: nec de uirgi nitate ſignificāt: nec ad ieiunia prouocāt: neq; dicūt illud quod in euāgelio ad apoſtolos dirigitur: ne ha/ beāt duas tunicas: ne peram: nec æs in zonis: nec uir/ Mat. 10.
gam in manu: nec calciamenta in pedibus. Aut certe illud. Si uis perfectus eſſe: uade & uende omnia tua: & Mat. 19.
da pauperibus: & ueni ſequere me. Si em̃ adoleſcens ille qui ſe iactauerat cuncta feciſſe quæ legis ſunt: au/ diens hoc triſtis abiit: quia habebat poſſeſſiones mul tas: & phariſæi huiuſcemodi domini ſententiam ſub/ ſannabant: quanto magis tanta gentium multitudo: cui ſumma uirtus erat aliena non rapere: nō habebat neceſſe p̃ceptū de caſtitate & cōtinētia ꝑpetua quibus ſcribebat̃: ut abſtinerēt ſe ab idolis: & a fornicatōe: & in q̃bus audiebat̃ fornicatio: & talis fornicatio q̃ nec inter gētes q̃dem eſt. Sed & ipa ep̃alis electio mecū fa cit. Nō em̃ dicit: eligat̃ ep̃us: qui unam duxerat uxorē: & filios faciat: ſed qui unā habuerit uxorē. & filios in omni ſubditos diſciplina: certe cōfiteris nō poſſe eſſe ep̃m q̃ in ep̃atu filios faciat. Alioqn ſi dep̃hēſus fue/ rit. nō quaſi uir tenebit̃. ſed quaſi adulter dn̄abit̃. aut p̃mitte ſacerdotibus exercere opa nuptiarū. ut idē ſint uirgines q̃d̃ mariti. Aut ſi ſacerdotibus non licet uxo res tāgere: in eo ſancti ſunt: q̃a imitant̃ pudicitiā uir/ ginalē. Sed & hoc inferēdū. Si laicus & q̃cūq; fidelis orare nō p̃ot: niſi careat officio cōiugali: ſacerdoti cui ſemp̃ pro populo offerenda ſunt ſacrificia: ſemp̃ orā/

dum est. Si semper orandum est: ergo semper carēduꝫ matrimonio. Nam & in ueteri lege qui ꝑ populo hostias offerebant: non solum in domibus suis non erāt sed purificabantur ad tempus ab uxoribus separati: & uinum & siceram non bibebant: quæ solent libidinē prouocare. Eliguntur mariti in sacerdotium non ego
G quia non sunt tanti uirgines quanti necessarii sunt sacerdotes. Nunquit quia in exercitu fortissimus quisq; eligendus est: iccirco non assumentur & inferiores: cū omnes fortes esse non possint? Si exercitus uiribus tantum staret & non etiam numero militum: abiicerētur imbecilliores. Nunc & secundarum & tertiarum uiriū gradus assumitur: ut turba & numero exercit9 cōplea tur. Et quomodo inquies frequenter in ordinatione sacerdotali uirgo negligitur: & maritus assumit? Quia forte cætera opera non habet uirginitati congruentia aut uirgo putatur: & non est: aut est uirgitas infamis: aut certe ipsa uirginitas ei parit superbiam: & dum sibi applaudit de sola corporis castitate: uirtutes cæteras negligit non fouet pauperes: pecuniæ cupidior est euenit interdum ut tristior uultus. adductum: superciliuꝫ incessus pomparum ferculis similis offendat popolū & quia nihil habet quod repræhendat in uita habitū solum oderit & incessum. Multi eliguntur non amore sui: sed alterius odio. In plærisq; suffragium meret̄ solla simplicitas: & alterius prudētiæ & calliditati quasi maliciæ opponuntur. Nonnunq̄ erat plebis uulgiq; iudicium & in sacerdotibus comprobandis: unusq̄sq; suis moribus fauet: ut non tam bonum q̄ sui similem quærant præpositum. Euenit aliquotiēs ut mariti quæ pars maior in populo est maritis quasi sibi applaudāt & in eo se arbitrentur minores non esse uirginibus: si maritum uirgini præferant. Dicam aliquid quod forsitan cum multorū offensa dicturus sum sed boni nō mihi irascentur quia eos peccati cōsciētia nō remordebit interdum hoc & pontificum uitio accidit qui nō meliores sed argutiores in clerū eligunt: & simplicio/
res quosq; atq; innocentes inhabiles putāt: uel affinibus & cognatis quasi terrenæ militiæ officia largiunt̄ siue diuitum obediunt iussioni. Quodq; his peius est: illis clericatus donant gradus quorum sunt obsequiis
1.Cor.7. deliniti. Alioquin si iuxta sententiaꝫ apostoli nō erūt episcopi nisi mariti ipse apostolus episcopus esse non debuit qui dixit. Volo aūt omnes sic esse sicut ego sum Et Iohannes indignus esse hoc gradu æstimabitur: & omnes uirgines & continentes: quibus quasi pulcherrimis gemmis ecclesiæ monile decorat̄. Episcopus & presbyter & diaconus non sunt meritorum nomina sed officiorum. Nec dicitur: Si quis episcopatum desi- 1.Thi.3
derat bonum desiderat gradum: sed bonum opus desiderat: q̄ in maiori ordine constitutus possit si uelit: occasionē exercēdaꝫ habere uirtutū. Capi. XX

OPortet ergo episcopum irreprehensibileꝫ esse: ut nulli uitio mācipatus sit: uniꝰ uxoris uirum qui unam uxorem habuerit non habeat: sobrium: siue ut melius in græco dicitur uigilātē. id est. νηφαλεον pudicuꝫ: hoc eñ significat σωφρονα ornatum & castitate & moribus: hospitalem ut imitetur Abraam. & cuꝫ peregrinis immo in peregrinis christum suscipiat doctorē. Nihil eñ ꝑdest conscientia uirtutum frui: nisi & creditum sibi populuꝫ possit instruere: ut ualeat exhortari in doctrina: & eos qui contra dicunt redarguere non uinolentuꝫ q̄ semper in sanctissanctorum est: & qui offert hostias uinum & siceram nō bibet: quia ī uino luxuria est. Sic bibat episcopus: ut an biberit ignoretur non percussorē id est qui conscientias non percutiat singuloruꝫ neq; enim pugilem describit sermo apostolicus sed pontificem instituit quid facere non deberet docet nūc e regione quid faciat: sed modestuꝫ non litigiosum: non cupidum domum suam bene regentem filios habentem subditos cum omni castitate. Vide quāta pudicitia exigatur in episcopo: ut si filii eius impudici fuerint ipse episcopus esse non possit: & eodem uitio offendat 3.reg.2
deum: quo offenderit Heli pontifex q̄ corripuerat q̄dē filios sed quia non abiecerat delinquentes: retrorsuꝫ cecidit & mortuus est: lucerna dei ante q̄ extinguer̄et Mulieres similiter pudicas & reliqua. In omni gradu: & sexu tenet pudicitia principatum. Cernis igit̄ q̄ episcopus presbyter & diaconus non ideo sint beati quia episcopi uel p̄sbyteri sint aut diaconi: sꝫ si uirtutes habuerint nominum suorum & officiorum. Alioquin si diaconus sanctior episcopo suo fuerit: non ex eoq; inferior gradu est: apud christum deterior erit. Absit. Aut Stephanus diacon9 qui primus martyrio coronatus est minor futurus est in regno cœloꝝ multis episcopis & Thimotheo ac Tito: quos ut subiicere non audeo: ita nec anteponere. Quomodo in legionibus & exercitu sunt duces: sunt tribuni: sunt centuriones: sunt ferentarii: ac leuis armaturæ: & miles gregarius: & manipuli: commissaq; pugna uacāt nomina dignitatum: & sola fortitudo quæritur: Ita in hoc campo & prœlio: quo contra dæmones dimicamus: non quæruntur nomina sed opera: & glorioſior illo sub uero imperatore christo nō qui nobilior sed qui fortior est.

Capi. XXI

I T dicis. Si omnes uirgines fuerit: quō ſtabit humanum genus? Pars pari inſerā. Si omnes uiduæ fuerint: uel in matrimonio cōtinentes. quomodo ſtirps mortalium propagabit? Hac ratione nihil omnino erit. ne aliud eſſe deſiſtat. Verbi gratia. Si cuncti philoſophi ſint: agricolæ nō erunt. Quid loquar de agricolis? non oratores. nō iuriſconſulti. nō reliquarum artium præceptores. Si uniuerſi principes. quis erit miles? Si omnes caput cuius uocabuntur caput. cum cætera membra defuerint? Vereris ne ſi uirginitatem plures appetierint ceſſent eſſe lupæ. ceſſent adulteræ. ne infantes in urbibus uilliſq; non uagiant. Quotidie mœchorum ſanguis effunditur. adulteria damnantur: & inter ipſas leges & ſecures ac tribunalia flagrans libido dānatur. Noli metuere ne omnes uirgines fiant. difficilis res eſt uirginitas & ideo rara: quia difficilis multi uocati. pauci electi cupere plurimorum eſt: perſeuerare paucorum. unde & grande præmium eorum. qui perſeuerauerint. Si omnes uirgines eſſe poſſent. nunq̄ & dñs diceret. Qui poteſt capere capiat & Mat.19. apoſtolus in ſuadēdo trepidaret. De uirginibus autē 1.Cor.7. p̄ceptum dñi nō habeo. Et cur inquies: creata ſunt genitalia: & ſic a conditore ſapiētiſſimo fabricati ſum9 ut mutuum noſtri patiamur ardorē: & geſtiam9 in naturalem copulam? Periclitamur reſponſionis uerecūdia: & quaſi inter duos ſcopulos & quaſdā neceſſitatis & pudicitiæ συμπλοκαδας Hinc atq; inde uel pudoris uel cauſæ naufragium ſuſtinemus: ſi ad ppoſita reſpōdeam9: pudore ſuffundimur. Si pudor imperarit ſilētium: quaſi de loco uidebimur cedere & aduerſario feriēdi occaſionem dare. Melius eſt tamen clauſis quod dicitur oculis. Andabatarum more pugnare q̄ directa ſpicula clypeo non repellere ueritatis. Poteram quidem dicere. Quomodo poſterior pars corporis & meatus: per quem alii ſtercora egeruntur relegatus eſt ab oculis: & quaſi poſt tergum poſitus: ita & hic qui ſub uentre eſt ad dirigēdos humores & potus: quibus uenæ corporis irrigant: a deo cōditus eſt. Sed q̄m ipa organa & genitalium fabrica & noſtra fœminarumq; diſcretio: & receptacula uuluæ: ad ſuſcipiendos & coalendos fœtus condita. ſexus differentiam p̄dicant: hoc breuiter reſpondebo. Nunq̄ ergo ceſſemus a libidine: ne fruſtra huiuſcemodi membra portemus. Cur em̄ maritus ſe abſtineat ab uxore? Cur caſta uidua pſeueret? Si ad hoc tm̄ nati ſum9: ut pecudū more uiuamus? Aut qd mihi nocebit: ſi cū uxore mea alius cōcubuerit? Quō em̄ dētiū officiū eſt mādere: & in aluū ea quæ ſunt māſa trāſmittere: & nō habet crimen q coniugi meæ panem dederit: ita ſi genitalium hoc eſt officium ut ſemp fruant natura ſua: meā laſſitudinem alterius uires ſuperēt: & uxoris (ut ita dixerim) ardētiſſimā gulā fortuita libido reſtringat. Quid ſibi autē uult apoſtolus: ut ad cōtinētiā cohortet: ſi cōtra naturā eſt? Quid ipe dñs q eunuchos p̄cipit uaritates? Certe apl̄us: q ad ſuā nos puocat pudicitiā: debet cōſtāter audire: cur portas ueretrū o Paule? Cur a ſexu fœminarū barba pilis aliaq; membroꝝ qualitate diſtingueris? Tuæ nō intumeſcūt pupillæ: nō dilatātur renes nō pectus artat: uox obſoletior ē: ſermo fortior & hirſutum ſupciliū fruſtra hæc oīa uirorum habes: ſi cōplexu nō uteris fœminarū: cōpellor aliq̄d loq & inſipiens fieri. Sed uos me ut loq audeam coegiſtis. Do K minus noſter atq; Saluator: q cum in forma dei eſſet: formā ſerui dignatus eſt aſſumere: factus obediēs patri uſq; ad mortem: mortē autem crucis. Quid neceſſe erat: ut in his membris naſceret: q̄bus uſurus nō erat. Qui certe ut ſexum oſtenderet: etiā circūciſus eſt? Cur Iohānē apoſtolū & baptiſtā ſua dilectione caſtrauit: quos uiros naſci fecerat? Qui in xp̄m credimus. xp̄i ſectemur exempla. Et ſi noueramus illum iuxta carnem ſed iā nūc nō nouimus eum ſcd̄m carnem. Certe in reſurrectione eadem erit corporū ſubſtantia: qua nunc utimur: licet auctior gloria. Nā & ſaluator intātū ipſum corpus habuit poſt reſurrectionem: in quo crucifixus eſt: ut manus perforatas clauis & lateris uulnus oſtenderet. Porro ſi clauſis ingreſſus eſt oſtiis. qd̄ humanorum corporum natura nō patit: ergo & Petrus Mat. 22 & dñm negabimus uera habuiſſe corpora: quia ambulauerunt ſuper aquas: quod contra naturam eſt. In reſurrectione mortuorum non nubent neq; nubentur: ſed ſimiles erunt angelis. Quod alii poſtea in cœlis futuri ſunt: hoc uirgines in terra eſſe cœperunt. Si angelorum nobis ſimilitudo promittit: inter angelos autem nō eſt ſexus nec diuerſitas: aut ſine ſexu erimus q̄ angeli ſunt: aut certe q̄ liquido comprobatur: reſurgentes in proprio ſexu: ſexus non fungemur officio.

Capitulum XXII

Erum quid agimus argumentis: & L ppoſitiones aduerſarii callida cupimus reſpōſione ſuperare? Vetera trāſierūt. Ecce facta ſunt oīa noua. curtā p apl̄oꝝ ſententias. Et quō in Salomonis exemplis breues expoſitiunculas ſubdidi ob intelligendi facilitatem. ita & nunc caſtitatis & continentiæ chriſtianæ exempla replicabo. & de multis

testimoniis quasi unū corpus efficiā: quo & nihil qđ ad pudicitiā pertineat p̄termittā: & nimiæ ꝓlixitatis declinem fastidium. Scribit inter cætera Paulus apl̄s
Roñ.1. ad Romanos. Quē ergo fructū habuistis tunc in illis in quibus nūc erubescitis? nam finis illorum mors est nūc uero liberati a peccato: serui autem dei facti habetis fructū uestrū in sanctificationē: finē uero uitā æternā puto q̄ & nuptiarum finis mors sit. Fructus autem sanctificationis qui uel ad uirginitatē uel ad cōtinentiā ptinet uita pēsat̄ æterna ac deide. Itaq; fratres mei & uos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit: ut fructificetis deo Cū em̄ essemus in carne passiones peccatorū quæ per legē erant: operabāt̄ in mēbris nostris ut fructificarēt morti. Nūc autē soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur. ut seruiamus in nouitate spiritus & nō in uetustate litteræ faciebamus. ea quæ carnis erant: & fructificabamus morti. Nunc autē quia mortui sumus legi p̄ corpus Christi: fructificemus deo ut simus eius qui ex mortuis resurrexit. Necnon & in alio loco cum
Roñ. 7. præ dixisset scio quia lex spiritalis est. Et cū deuiolētia carnis q̄ crebro nos impellat facere qđ nolim9 lati9 disputasset: ad extremū intulit. Infœlix ego homo q̄s me liber abit de corpore mortis huius? gratia dei p̄ ie
ubi supra sum xp̄m dn̄m nostrum. Et iterum. Ipse igitur mente seruio legi dei: carne autem legi peccati. Et nihil damnationis est his: qui sunt in xp̄o ieſu. qui nō secundū carnem ambulant. Lex em̄ spūs in xp̄o ieſu liberauit a lege peccati & mortis. Ac manifestius in consequē/tibus docet xp̄ianos non ambulare scd̄m carnē: sed scd̄m spm̄ dicens. Qui em̄ scd̄m carnē sunt: quæ sunt carnis sapiunt: qui uero scd̄m spm̄: quæ sunt spūs sentiūt. Nam prudētia carnis mors est: prudētia autē spiritus uita & pax: qm̄ prudētia carnis inimica est deo. Legi aūt dei nō subiicit̄. nec em̄ potest. Qui aūt in carne sunt deo placere nō possunt. Vos aūt in carne non estis: sed in spū. si tamen spūs dei habitat in uobis: & reliqua usq; ad illum locum: in quo ait. Ergo fratres debitores sumus nō carni: ut scd̄m carnē uiuamus. Si
M aūt scd̄m carnē uixeritis: moriemini. Si autē spū facta carnis mortificaueritis: uiuetis. Quicunq; em̄ spū dei agunt̄. hi filii dei sunt. Si prudentia carnis inimicitia est in deum. & q̄ in carne sunt: deo placere non possunt arbitror eos qui seruiūt officio cōiugali. q̄ prudētiā carnis diligant. & in carne sunt. A qua nos retra/
Roñ. 12 hens apl̄s & iūgens spiritui: deinceps loquit̄. Obsecro uos fratres per mia3 dei. ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem sanctā deo placentem. rationabile obsequiū uestrum. Et nolite cōfirmari huic sæculo. sed reformamini in nouitate sensus uestri. ut p/betis quæ sit uoluntas dei bona & beneplacens & perfecta. Dico em̄ per gratiam quæ data est mihi: omnibus qui sunt inter uos: non plus sapere q̄ oportet sapere: sed sapere ad pudicitiam: non ad sobrietatē: ut male in latinis codicibus legit̄: sed sapere inquit ad pudicitiam. Si quidem græce scriptum est: εις το σωφρονειν: consideremus sententiam apostoli. Reformamini inquit nouitate sensus uestri: ut probetis que sit uolūtas dei bona & bene placens & pfecta. Quod dicit huiusce modi est. Concedit quidem deus nuptias: concedit digamiam: & si necesse fuerit: fornicationi & adulterio præbet etiam trigamiam. Sed nos qui corpora nostra exhibere debemus: hostiam uiuā3 sanctā placentem deo rationabile obsequium nostru3: non quid concedat deus sed quid uelit consideremus: ut probemus quæ sit uoluntas dei bona & beneplacens & perfecta: ergo quod concedit nec bonum: nec placens est: nec perfectum. Redditq; causas: cur hoc suadeat sciētes tēpus: quia hora ē iam nos de somno surRoñ.1
gere. Nunc autem ꝓpior est nostra salus: q̄ cum credidimus nox præcessit dies autem appropinquauit: & in extremo. Induimini dn̄m iesum xp̄m: & carnis curā ne feceritis in desideriis. Aliud est uoluntas dei. aliud indulgentia. Vnde ad Corinthios scribēs ait. Ego fra 1.Cor.
tres nō potui loqui uobis sicut spiritalibus: sed quasi carnalibus sicut paruulis in xp̄o: lac uobis potum dedi nō escā necdū em̄ poteratis: sed neq; nunc potestis Adhuc enim carnales estis: quia qui animalis est: nō cipit ea quæ spiritus dei sunt dei sunt: stulticia em̄ illi est: nec potest intelligere: quia spiritaliter diiudicatur N
Iste non perfecto castitatis cibo: sed rudi nuptiaru3 lacte nutritur. Sicut per hominem mors. sic per hominē resurrectio mortuorum. Quomodo in Adam omnes moriuntur. sic in Christo omnes uiuificabuntur. Seruiuimus in lege ueteri Adam: seruiamus in euangelio nouo Adam. Factus est em̄ primis homo Ada3 in animam uiuētē. & nouissimus Adā in spm̄ uiuificātē. Primus hō de terra terrenus. Secūdus hō de cœlo cœlestis. Qualis terren9. tales & terreni & qualis cœlestis tales & cœlestes. Sicut portauimus imaginē terreni: portemus etiā imaginē cœlestis. Hoc aūt dico fratres qa caro & sanguis regnum dei possidere nō p̄nt. neq; corruptio ícorruptelā possidebit. Hoc tā clar3 ē. ut nulla expositōe q̄at manifesti9 fieri. Caro íqt & sanguis regnū dei possidē nō p̄nt & corruptō ícorruptōe3. Si corruptio etiā ad oē3 coitū ptiet. ícorruptio ātpprie casti

tatis eſt: ꝑmia pudicitiæ nuptiæ poſſiderē nō ꝑnt. Sci/
2.Cor. 5: mus em̄ qm̄ ſi terrena domus huius habitatōis deſtru
cta fuerit: ædificationē habeamus ex deo. domū non
manufactā: ſempiternā in cœlis. In quo gemiſcimus
habitaculū noſtrū: qđ de cœlo eſt ſupindui cupiētes.
Cupimus em̄ egredi de corpe: & habitare cum xp̄o: ꝑ
pter qđ & ſtudioſiſſime nitimur ſiue ī corpe ſiue extra
corpus placere deo. Et ut plenius exponeret: quales
nos eſſe uellet: in alio loco docet dicens. Deſpōdi em̄
2.Cor.11 uos uni uiro: uirginē caſtā exhibere xp̄o. Quod ſi ad
totā eccleſiā credētiū uolueris referre: & in hac deſpō
ſatiōe xp̄i: & maritatas & digamas & uiduas & uirgi/
nes cōtineri: hoc quoq; ꝑ nobis facit. Nā dū oēs ad pu
dicitiā & ꝑmiū uirginitatis inuitat: oſtēdit cūctis gra/
dibus uirginitatē eſſe priorē. Rurſumq; ad Galathas
Gal.2: Ex operibus inqt legis: nō iuſtificabit oīs caro? Ope/
ra legis & nuptiæ ſunt: unde & maledicunt in ea: qui
nō habent filios. Quæ ſi cōcedunt etiā in euangelio:
aliud eſt indulgentiā infirmitati tribuere: aliud uirtu/
tibus ꝑmia polliceri. Capi. XXIII

O Dlcā & ego nuptiatoribus meis: q poſt caſti
tatem & diuturnā cōtinentiā ſudāt ad coi
tū: & pecudū more laſciuiunt: ſic inſipien
tes eſtis: ut cū cœperitis ſpū: nūc carne cō
ſummemini? Tāta paſſi eſtis ſine cā? Apoſtolus q; cōti
nentiæ q;buſdā nodos relaxat & dimittit frena currē
Gal. 5. tibus ꝑpter ī firmitatē carnis hoc dicit. Cōtra quā ſcri/
bens denuo loqtur dicēs. Spū ambulate: & deſideria
carnis nō perficietis. Caro em̄ cōcupiſcit aduerſus ſpi
ritū & ſpūs aduerſus carnē. Nō neceſſe eſt nūc de ope
ribus carnis dicere: qa longū eſt: & facile pōt de apo/
ſtoli æpla ſumere: q uoluerit. Dicā tm̄ de ſpiritu: cuius
fructꝰ ſunt charitas gaudiū pax lōganimitas bonitas
benignitas fides māſuetudo cōtinētia. Omnes uirtu/
tes ſpūs quaſi ſoliditſſimū fundamētū: & ſublime cul/
men cōtinētia ſuſtentat & ꝓtegit: aduerſum huiuſce/
modi nō eſt lex. Qui aūt ſunt xp̄i: carnē ſuā crucifixe/
rūt cū uitiis & cōcupiſcētiis. Si uiuimus ſpū: ſpū & am
bulemus. Qui cū xp̄o carnē noſtrā & paſſiones eiꝰ de
ſideriaq; crucifiximus: qd rurſum ea quæ carnis ſunt a
gere cupimꝰ? Quodcūq; ſemīauerit hō: hoc & metet.
Qui ſeminat in carne ſua: de carne metet corruptio/
nē. Qui aūt ſeminat in ſpū: de ſpū metet uitā æternā.
Aeſtimo q; uxorē habet q; diu reuertit ad idipm̄: ne
temptet eū Sathanas: in carne ſeminet: & nō in ſpū.
Qui aūt in carne ſeminat nō ego: ſed apl̄us loqtur q;
metat corruptōē. Elegit nos in xp̄o deus pater ante
mūdi cōſtitutionē: ut eſſemus ſancti & īmaculati corā
eo. Ambulauimus in cōcupiſcētiis carnis faciētes uo/
lūtatem eius: & cogitationē: & fuimus filii iræ: ſicut &
cæteri. Nūc autem conreſuſcitauit & conſedere nos fe
cit in cœleſtibus in xp̄o ieſu: ut deponamus ſecundū
priorem cōuerſatōem ueterē hoīem: q corrūpit iuxta
deſideria erroris & aptari illa benedictio poſſit: q̄ miſ
ſam ad Epheſios æpl̄am tali fine cōcludit. Gratia uo/ Ephe.6
bis cum oībus q diligunt dn̄m in incorruptionē. Con
uerſatio noſtra in cœlis eſt? Vnde & Saluatorē expe/
ctamus dn̄m noſtrū ieſum xp̄m: q transfigurabit cor/
pus humilitatis noſtræ cōforme corpori gloriæ ſuæ.
Quæcūq; ergo ſunt uera: quæcunq; pudica: quæcunq;
iuſta: quæcūq; ad caſtitatē ꝓtinentia: his copulemur:
hæc ſequamur. Recōciliauit nos xp̄s ī corpe ſuo deo
patri p mortē: & exhibuit ſctōs & īmaculatos & abſq;
ulla reꝓhēſione corā ſe: in quo & circūciſi ſumus cir/
cūciſione nō manufacta in expoliationem corpis car
nis: ſed circūciſione xp̄i coſepulti ei ī baptiſmo: ī quo
& cōſurreximus. Si ergo reſurreximus cum xp̄o: ea q̄
ſurſum ſunt quæramus: ubi xp̄us eſt in dextera dei ſe/
dens: ea ſapiamus quæ ſurſum ſunt: non quæ ſup ter/
ram. Mortui em̄ ſumus: & uita noſtra abſcondita eſt
cū xp̄o in deo. Cū em̄ xp̄s apparuerit uita noſtra: tunc
& nos apparebimus cū ipō in gloria Nemo militans
deo: implicat ſe negotiis ſæcularibus: ut poſſit ei pla/
cere: q ſe elegit: apparuit em̄ gratia dei oībus homib9
erudiens nos ut abnegātes impietatē & ſæcularia deſi
deria: & caſte & iuſte & pie uiuamus in p̄ſenti ſæculo.

Capm XXIIII

Deſ mihi deficiet: ſi uoluero oīa caſti P
tatis de apoſtolo p̄cepta memorare
iſta ſunt de q;bus ad apoſtolos dn̄s
loquebat. Adhuc multa habeo uo/ ioh.16.
bis dicere: ſed non poteſtis ea porta
re modo. Cū autem uenerit ille ſpi/
ritus ueritatis: docebit uos omnem ueritatē: poſt cru
cem xp̄i: ſtatim in actibus apoſtolorū una domus phi
lippi euangeliſtæ: quadrigā ꝓducit uirginum filiarū
ut Cæſarea in qua ex gentibus eccleſia per Cēturionē
Cornelium fuerat dedicata: etiam uirginum puellaꝝ
præberet exempla. Cumq; dominus in euangelio di
xerit lex & prophetæ: uſq; ad iohannem: iſtæ quia uir Mat.11.
gines erant: etiam poſt iohannem prophetaſſe re/
feruntur. Neq; enim poterant ueteris teſtamenti le/
ge retineri: quæ uirginitatis fulſerant claritate. Tran
ſeamus ad iacobū q frater dn̄i dicebat: tantæ ſanctita
tis tantæq; iuſticiæ & ꝑpetuæ uirginitatis: ut ioſephus
quoq; hiſtoricus iudæorum ꝓpter huius necem hiero/

solymam subuersam referat. Hic primus episcopus ex iudæis hierosolymæ credentis ecclesiæ: ad quem Paulus cum Tito Barnabaq; pergebat: loquitur in æpistola sua. Nolite errare fratres mei dilecti. Omne bonuz datum: & omnis perfecta donatio de sursum est descẽdens a patre luminum apud quem non est differentia aut aduersionis obumbraculuz: uolẽs genuit nos uerbo ueritatis: ut simus primitiæ creaturarum eius: uirgo mystice uirginitatẽ docet. Omne perfectum donũ desursum descendit non a quolibet: sed a patre luminũ qui dicit ad apostolos. Vos estis lux mundi: apud quẽ non est differentia iudæi siue gentilis: nec illa umbra quæ uersabatur in lege: præmit eos: qui de nationibus crediderũt: sed uerbo nos genuit: & uerbo ueritatis qa umbra & imago & quædam species ueritatis præcessit in lege: ut simus primitiæ creaturarũ eius: Et quomodo ipse primogenitus ex mortuis omnes i se mortuos suscitauit: sic ipse uirgo primitias uirginũ suarum in se uirgine dedicauit. Petrus quoq; quid de uocatõe gentiũ sentiat: contemplemur: Benedictus deus inquit & pater domini nostri iesu christi secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spez uitæ per resurrectionẽ iesu christi ex mortuis: in hereditatem incorruptam & immaculatam & immarcescibilem quæ seruatur in cœlis: in uos qui uirtute dei custodimini per fidem in salutem quæ præparata est reuelari in tempore nouissimo. Vbi incorrupta prædicat hæreditas: & immaculata: & immarcescibilis & præparata in cœlis & in tempus nouissimũ reseruata: & spes uitæ æternæ quãdo nõ nubẽt neq; nubent: ibi aliis uerbis uirginitatis priuilegia describunt: Nã in sequentibus hoc ipsum docet. Propter hoc accincti lumbos mẽtis uestræ urgilantes pfecte: sperate in eam gratiam quæ uobis deferenda est in reuelatione iesu christi quasi filii obedientiæ non cõformemini prioribus ignorãtiæ uestræ desideriis: sed scd'm euz qui uos uocauit sanctũ & ipsi sancti estote in omni cõuersatione. Scriptum est enim. Sancti estote quia ego sãctus sum neq; emi corruptibili auro & argento redempti sumus: sed precioso sanguine immaculati agni iesu xpi: ut castificem9 animas nostras in obediẽtia ueritatis renati non ex coitu corruptibili: sed incorruptibili per uerbum uiuẽtis dei & permanẽtis: & sicut lapides uiui edificemur i domũ spiritalem sanctum sacerdotiũ offerẽtes spiritales uictimas: per Christũ dominũ nostrum. Nos em̃ sumus genus electũ regale sacerdotiũ gẽs sancta populus acquisitõis. Christus pro nobis carne mortuus est Arme mur eadẽ cõuersatõe quia xps: qm̃ qui passus est carne quieuit a peccato: ut nequaq; in desideriis hominum: sed in uolũtate dei: reliquũ in carne tempus exigam9 Sufficit em̃ nobis præteritũ tempus: quãdo ambulauimus in luxuriis & desideriis cæteriscq; uitiis. Grandia nobis & præcioſa uirginitatis promissa donauit ut p hanc efficiamur diuinæ cõsortes naturæ: fugientes eã quæ in mundo est cõcupiscentiã corruptionis. Nouit dominus pios de tẽtatione eripere & iniquos cruciandos in diem iudicii reseruare: præcipue eos q post carnem in desideriis pollutõis ambulãt & dñationes despiciunt audaces & procaces: isti em̃ quasi irrationabilia iumẽta in uentrem & libidinẽ proni sunt blasphemantes: qui in corruptione sua corrumpent: recipiẽt q; mercedem iniquitatis luxuriã qui putant delitias esse: iusticiã sordes & maculas: & nihil aliud nisi deluptatibus cogitãtes. Qui habẽt oculos plenos adulterio & insatiabili libidine & decipiũt aias necdũ xpi charitate robustas loquunt em̃ uerba tumẽtia. Et ido ctos facile illecebris carnis irretiũt: repromittẽtes eis libertatẽ cũ ipsi serui uitiorũ sint atq; luxuriæ & corruptionis Vnusquisq; em̃ ei subiacet passioni: a qua uincitur. Quod si fugiẽtes coinqnatões mũdi p sciẽtiã Saluatoris nostri iesu xpi: iisdẽ rursus supant quæ añ sperauerãt: facta sunt eis nouissima peiora prioribus. Meliusq; eis erat nõ esse uiã iusticiæ q; post agnitionez retrorsum cõuerti: & relinquere sctm̃ mãdatũ qd' eis tradituz fuerat. Cõpletũq; est i eis uerissimũ illud prouerbium. Canis reuersus est ad suum uomitũ. Et sus lota est in uolutabro luti.

ubi supra

Leui. 19.

1. Pet. 1.

Pro. 29.

Capi. XXV

LOlui oẽm locũ sæcũdæ Petri æpistolæ ponere: ne longũ faceret. Sed tm̃modo ostẽdi spũssancti uaticinio huius tẽporis & doctores & hæresiz p̃nũciatã Deniq; manifestius eos denotat dicẽs. Venient em̃ nouissimis diebꝰ illusores seducẽtes iuxta ppria desideria ãbulãtes: &c. descripsit sermo apl'ic9 louinianũ loq̃ntẽ buccis tumẽtib9 & iflata uerba trutinãtẽ repromittẽtẽ i cœl' libertatẽ cũ ipe corruptõis seru9 sit atq; luxuriæ canis reuertẽs ad uomitũ suũ. Nã cũ mõachũ eẽ se iactitet & post sordidã tunicã & nudos pedes & cibariũ panẽ & aq̃ potũ ad cãdidã uestẽ & nitidã cutẽ ad mulsuz & elaboratas carnes ad iura apitii & paxamii ad balneas quoq; ac friticulas & popinas se cõferat manifestũ ẽ q; terrã cœlo uitia uirtutibus aerẽ p̃fer xpo & purpuram coloris eius putet regna cœlorꝝ. Et tamen ille formosus monachus crassus nitidus: dealbatus & q̃si spõsus semp i cedẽs aut uxorẽ ducat ut æq̃lẽ uirginitatẽ nuptiis, pbet aut si non duxerit frustra contra nos uerbis agit: cum

2. Pet. 3.

R

1.Ioh.2 opere nobiſcum ſit. Sed & Iohānes in eadē uerba concordat. Nolite diligere mundū neq; ea quæ in mūdo ſunt. Si quis diligit mundū: nō eſt charitas patris in eo qm̄ omne quod in mundo eſt deſideriū carnis eſt & deſiderium oculorū & ſupbia huius uitæ quæ nō eſt de patre: ſed de mundo eſt & mūdus præterit: & deſiderium eius qui autē facit uoluntatē dei manet in æternum. Mandatum nouum ſcripſi uobis: quod eſt ueriſſimū: & in chriſto & in nobis quia tenebræ ꝓterierunt & lux iam lucet. Et rurſum chariſſimi nunc filii dei ſumus: & necdū apparuit quid futuri ſumus. Scimus aūt quia ſi apparuerit: ſimiles ei erimus qm̄ uidebimus eū ſicuti eſt: Et omnis qui habet hāc ſpē: caſtificat ſemet ipm̄ ſicut & ille caſtꝰ ē in hoc pfecta ē noſtra charitas ſi fiduciam habeamus in die iudicii. ut quomodo ille eſt: ſic & nos ſimus in hoc ſæculo. Epiſtola quoq; iudæ tale quid ſignificat. Odiētes & carnis pollutā tunicam. Legamus Apocalypſim Iohānis: & ibi repiemꝰ

Iudæ.1. Apoc.7. agnū ſuper montē Syon: & cum eo centū quadraginta quattuor milia ſignatoꝝ habentiū nomē eius & nomen patris eius ſcriptum in frōtibus ſuis qui cantant canticū nouū & nemo pōt dicere cāticum illud niſi hi qui empti ſūt de terra. Iſti ſunt q cum mulieribꝰ ſe nō coinquinauerūt: uirgines em̄ ꝑmanſerunt: hi ſequunt agnum quocūq; uadit. Empti ſunt em̄ ex hominibus

S primitiæ deo & agno: & in ore ipſorum nō eſt inuētū mendacium & ſine macula ſunt de ſingulis tribubus excepta tribu Dan: pro qua reponit tribus leui. xii. milia uirginū ſignatorum creditura dicunt qui cum mulieribus nō ſunt coinquinati: At ne putaremus de his dici: qui ſcorta non norunt ſtatim intulit uirgines em̄ permanſerunt ex quo oſtēdit oes qui uirgines non p/manſerūt ad compationē puriſſimæ & angelicæ caſtitatis: & ipſius domini noſtri ieſu xp̄i eſſe pollutos. Hi ſunt qui cantāt canticum nouū quod nemo poteſt canere niſi qui uirgo eſt: hi ſunt primitiæ dei & agni: & ſine macula. Si uirgines primitiæ dei ſūt: ergo & uiduæ & i matrimonio cōtinētes erāt poſt primitias: id eſt in ſecūdo & tertio gradu nec prius ꝓditus populus ſaluari poterit: niſi tales hoſtias caſtitatis deo obtulerit: & i maculatū agnū puriſſimis uictimis recōciliauerit. Infinitū eſt de euāgelio decē uirginū exponere ſacramētū quinq; ſtultarū & quinq; ſapientū. Hoc ſolū nūc dico q; quō abſq; cæteris opibus uirginitas ſola non ſaluat ſic oīa opa abſq; uirginitate: puritate: cōtinētia: caſtitate impfecta ſūt. Ex quo nequaq; nos illud poterit ipedire qd aduerſarius obiicit: fuiſſe dn̄m in Chana Galileæ: & nuptiaꝝ feſta celebraſſe qn̄ aquas uertit i uinū: Hoc em̄ breuiſſime reſpōdebo: q; quio octaua die circūciſus eſt & ꝓ quo par turturū & duo pulli colūbaꝝ die purgatōis oblati ſunt: cū cæteris anteq; pateret iudaicam cōſuetudinē cōprobauit: ne illis occaſione iuſte ſe interficiēdi tribuere uideret quaſi legem deſtruens damnāſq; naturam q; & hoc pro nobis faciat. Qui em̄ ſemel uenit ad nuptias: ſemel docuit eſſe nubēdū Et tunc uirginitati poſſet officere: ſi nuptias poſt uirginitatē: & uiduitatis caſtimoniam non in gradu tertio poneremus: Nūc aūt cū hæreticoꝝ ſit dānare cōiugia & dei ſpernere cōditionem: quicquid de laude dixerit nuptiarum libenter audiuimus. Eccleſia em̄ matrimonia non dānat: ſed ſubiicit: nec abiicit: ſed diſpenſat. Sciens ut ſupra diximus in domo magna nō ſolū eſſe uaſa aurea & argētea: ſed & lignea & fictilia: & alia eſſe in honorē: alia incōtumeliam: & quicūq; ſe mūduerit: eū futurū eſſe uas honorabile & neceſſariū in oē opus bonū ꝓparatū. Capi. XXVI

SAtis abūdeq; Chriſtianæ pudicitiæ & uirgi T
nitatis angelicæ: de diuinis libris exēpla præbuimus: Sed quoniā intellexi in cōmētariis aduerſarii ꝓuocari nos etiā ad mūdi ſapientiā: q; nunq; hoc genus in ſæculo ſit ꝓbatū: & nouum dogma cōtra naturā religio noſtra prodiderit ꝓcurrā breuiter Græcas & Latinas: Barbaraſq; hiſtorias & docebo uirginitatem ſemper tenuiſſe pudicitiæ principatum. Referunt fabulæ Atlantam calydoniam uirginem ſemper in uenatibus ſemper in ſiluis Meth. Ouid. non tumētes uteros fœminarum faſtidiaq; cōceptuū ſed expeditam & caſtam amaſſe uirtutem. Harpalicē quoq; uirginem Thraciam inſignis poeta deſcribit: Fa.10. & reginā uolſcorum Camillam: quā Turnus cui auxilio uenerat: laudare uolens nō amplius habuit qd diceret niſi uirginem nominaret. Turnus.

O decus Italiæ uirgo.

Calco decus quoq; illa filia Leo uirgo ꝓpetua peſtilētiaꝝ patriæ ſcribitur ſpontanea morte ſoluiſſe & Iphigeniæ uirginis ſanguis aduerſos placaſſe uentos.

Quid referam Sybillas Erythræam atq; Cumanam & octo reliquas? Nam Varro decē fuiſſe autumat quarum inſigne uirginitas eſt: & uirginitatis præmium diuinatio. Quod ſi æolici generis ſermonis Sybilla θεοβουλη appellatur recte conſilium dei ſola ſcribitur noſſe utrginitas: Caſſandram quoq; & Chryſen uates Apollinis ac Iunonis uirgines legimus. Et ſacerdotes Dianæ. Tauricæ & Veſtæ innumerabiles extiterunt. quarum una Minutia propter ſuſpitioneꝝ ſtrupri uiua defoſſa eſt: iniuſta ut reor pœna: niſi grande crimen

putaretur læsa uirginitas. Certe Romanus ppls quã to honore uirgines semper habuerit: hinc apparet: q̃ cõsules & Impatores & in curribꝰ triũphantes: qui de supatis gentibus trophœa referebãt: & omnes digni tatis gradus eis de uia cedere solitus sit. Claudia uir/ go uestalis cũ in suspitionẽ uenisset stupri: & simula/ crum matris Idææ in uado tyberis hæreret: ad cõpro/ bandã pudicitiã suam fertur cingulo duxisse nauem: quã multa milia hominũ trahere nequiuerãt. Melius tamẽ inquit Lucani poetæ patruus cũ illa esse actum: si hoc qđ euenit: ornamẽtum potius exploratæ fuisset pudicitiæ: q̃ dubiæ patrociniũ: Nec mirũ hoc de hoi/ bus cũ Mineruã quoq; & Dianaꝫ uirgines deas finxe rit error gentiliũ: & ĩter duodecĩ signa cœli quibꝰ mũ duꝫ uolui, putant uirginẽ collocarint. Magna iniuria nuptiarũ. & inter scorpios quidẽ & centauros & can/ cros & pisces & egocerotas: id est capricornos: uxoreꝫ maritumq; cõstrinxerint. Triginta Atheniensium ty/ ranni cũ Phedonẽ in cõuiuio necassent: filias eius uir gines ad se uenire iusserunt: & scortorũ more nudari: ac super pauimenta patris sanguine cruẽtata impudi cis gestibus ludere quæ paulisper dissimulato doloris habitu: cum temulẽtos cõuiuas cernerẽt: quasi ad req/ sita naturæ egredientes: inuicem se complexæ præcipi tauerunt in puteum: ut uirginitatem morte seruarent Demotionis Ariopagitarum principis uirgo filia au/ dito sponsi Leostenis interitu: qui bellum lamiacum conciarat: se interfecit: asserens q̃q̃ intacta esset corpore tamen si alterum accipere cogeretur quasi se/ cundum acciperet: cum priori mente nupsisset. Spar/ tiatæ & Messenii diu ĩter se habuere amicitias intantũ ut ob quædam sacra etiam uirgines ad se mutuo mitte rent. Quodam igitur tempore cum quinquaginta uir/
V gines Lacedæmoniorum Messenii uiolare tentassent de tanto numero ad stuprum nulla consensit: sed oẽs libẽtissimæ p pudicitia occubuerũt. Quamobrem gra ue bellum & longissimũ concitatuꝫ est: & post multũ temporis Mamertia subuersa est. Aristoclides Orco/ meni tyrannus adamauit uirginem Stymphalidem: quæ cum patre occiso ad templum Dianæ confugisset & simulacrum eius teneret nec ui posset auelli ĩ eodeꝫ loco confossa est. Ob cuius necem tanto omnis Ar/ cadia dolore commota est ut bellum publice sumeret & neceꝫ uirginis ulciscereturꝫ. Aristomenes Messenius uir iustissimus uictis lacedæmoniis: & quodaꝫ tempo re nocturna sacra celebrantibus quæ uocabantur Hia cynthina rapuit decoris ludentium uirgines. xii. & to ta nocte gradu cõcito fugiens excessit de finibus Spar tanoꝝ. Cũq; eas comites eius uellẽt uiolare: monuit q̃tum potuit ne hoc facerẽt: & ad extremũ quosdã nõ parcentes interfecit: cæteris metu coercitis redemptæ postea a cognatis puellæ: cũ Aristomenẽ uiderent cæ/ dis reum fieri tãdiu ad patriã non sunt reuersæ q̃diu iudicum aduolutæ genibus defensoreꝫ pudicitiæ suæ cernerent absolutum. Quo ore laudãdæ sunt Scedasi filiæ in Leuctris Boetiæ quas traditum est absente pa/ tre duos iuuenes prætereuntes iure hospitii suscepisse: Qui multum indulgentes uino uim per noctem intu/ lere uirginibus. Quæ amissæ pudicitiæ nolẽtes supui/ uere: mutuis cõciderunt uulneribus. Iustum est & Lu crinas uirgines nõ tacere quæ cum iliũ mitterentur ex more per annos circiter mille nulla obscœni rumoris & pollutæ uirginitatis ullam fabulam dedit. Quis ua leat silentio prætereire septam Milesias uirgines: quæ Gallorũ impetu cũcta uastãte ne quid indecẽs ab ho/ stibus sustinerẽt turpitudinẽ morte fugerũt exemplum sui cunctis uirginibus relinquẽtes: honestis mentibus magis pudicitiã curæ eẽ q̃ uitã. Nicanor uictis Thebis atq; submersis: uniꝰ uirginis captiuæ amore superatꝰ est. Cuius coniugiũ expetens & uolũtarios amplexus quod scilicet captiua optare debuerat: sensit pudicis mentibus plus uirginitatẽ esse q̃ regnũ: & interfectaꝫ propria manu: flens & lugens amator tenuit. Narrãt scriptores Græciæ & aliã Thebanã uirginẽ quã hostis Macedo corruperat: dissimulasse paulisper dolorẽ: & uiolatorẽ uirginitatis suæ iugulasse postea dormientẽ seq; interfecisse cũ gaudio: Vt nec uiuere uoluerit post perditam castitatẽ: nec ante mori q̃ sui ultrix existeret. Apud gymnosophistas indiæ quasi per manus huius opinionis auctoritas traditur: q̃ Buddam principem dogmatis eoruꝫ e latere suo uirgo generarit. Nec hoc mirũ de Barbaris cũ Mineruã quoq; de capite Iouis & Liberũ patrẽ de fœmina eius procreatos: doctissimæ finxerit græcia. Speusippus quoq; sororis Platonis fi/ lius: & Clearchus in laude Platonis & Anaxilides in secundo libro philosophiæ Peritionẽ matrẽ Platonis fantasmate Apollinis oppressaꝫ ferũt & sapiẽtiæ prin cipẽ non aliter arbitrantẽ nisi de partu uirginis editum Sed & Timæus scribit Pythagoræ uirginẽ filiã choro uirginũ præfuisse: & castitatis eas instituisse doctrinis Diodorus socraticus quinq; filias dialecticas insignis pudicitiæ habuisse narratur de qbus & Philio Carnea/ dis magister plenissimam scribit historiã: ac ne nobis dñm Saluatorẽ de uirgine procreatũ Romana expro/ braret potẽtia auctores urbis & gentis suæ ilia uirgine & Marte genitos arbitrantur. Capi. XXVII

X MAec de uirginibus ſæculi: currens ꝑ mul/
tiplices hiſtorias: & ꝓperans ſermo ꝑſtrĩ/
xerit: ueniã ad maritatas: quæ mortuis uel
occiſis maritis ſuis: ſupuiuere noluerunt:
ne cogerẽtur ſecũdos noſſe concubitus: Et q̃ miræ uni
cos amauerũt maritos: ut ſciam⁹ digamiã apud æthni
cos etiã reprobari. Dido ſoror pygmaliõis multo auri
& argenti põdere cõgregato Africã nauigauit: ibiq; ur
bem Carthaginem condidit: & cum ab Iarba rege Li/
biæ in cõiugiu⁊ peteret⁹ pauliſper diſtulit nuptias: do
nec cõderet ciuitatem: nec multo poſt extructam ĩ me
moriam mariti quondam Sichæi: Pyra maluit ardere
q̃ nubere. Caſta mulier Carthaginem cõdidit: & rur/
ſum eadem urbs in caſtitatis laude finita eſt. Nã Naſ
drubalis uxor capta & incenſa urbe: cum ſe cerneret
a romanis capiendam eſſe: ap̃henſis ab utroq; late/
re paruulis filiis: in ſubiectum domus ſuæ deuolauit
incẽdium. Quid loquar Nicerati cõiugem? Quæ impa
riens iniuriæ uiri mortem ſibi ip̃a cõſciuit: ne triginta
tyrãnorum: quos Lyſander uictis Athenis impoſue/
rat libidinem ſuſtineret. Arthemiſia quoq; uxor Mau
ſoli inſignis pudicitiæ fuiſſe perhibet⁹: Quæ cum eſſet
regina Cariæ & nobilium poetarũ atq; hiſtoricorum
laudibus ꝑdicet⁹: in hoc uel maxime effert⁹ q̃ defun/
ctum maritum ſic ſemp amauit: ut uiuum & miræ ma/
gnitudinis ac pulchrytudinis extruxit ſepulchrũ: in/
tantũ ut uſq; hodie oĩa ſepulchra ꝑcioſa ex noĩe eius
mauſolea nũcupẽtur. Teuta illyrioꝝ regina ut longo
tempore uiris fortiſſimis imperaret: & Romanos ſe/
pe frãgeret miraculo utiq; meruit caſtitatis. indi& om
nes pene barbari uxores plurimas habent: apud eos
lex eſt ut uxor chariſſima cũ defuncto marito cremet⁹.
Hæ igit⁹ cõtẽdũt iter ſe de amore uiri: & ambitio ſum/
ma certãtiũ eſt ac teſtimoniũ caſtitatis: dignã morte
Y decerni. Itaq; uictrix in habitu ornatuq; priſtino iux/
ta cadauer accubat: amplexans illud & deoſculãs: &
ſuppoſitos ignes pudicitiæ laude contemnens: puto
quæ ſic moriẽ ſecũdas nuptias non requirit. Alcibia/
des ille ſocraticus uictis Athenienſib⁹: fugit ad phar
nabazũ. Qui accepto ꝑcio a Lyſandro principe lace
dæmonioꝝ iuſſit eũ interfici. Cũq; ſuffocato caput eſ
ſet ablatũ: & miſſum Lyſandro in teſtimoniũ cædis
expletæ: reliqua pars corporis iacebat inſepulta. Sola
igit⁹ cõcubina cõtra crudeliſſimi hoſtis ĩperium: inter
extraneos & iminẽte diſcrimine: funeri iuſta perſol/
uit: mori parata ꝓ mortuo: quem uiuũ dilexerat. imi/
tentur matronæ xp̃ianæ ſaltẽ cõcubinaꝝ fidẽ: & p̃ſtẽt
liberæ: quod captiua ſeruauit. Strato regul⁹ Sydonis
manu ꝓpria ſe uolens confodere: ne imminentibus
Perſis ludibrio foret: quorum fœdus ægyptii regis ſo
cietate neglexerat: retrahebat⁹ formidine & gladium
quem arripuerat circunſpectans: hoſtium pauidus ex
pectabat aduentũ. Quem iã tanq̃ capiendũ uxor itel
ligens: extorſit acinecem de manu & latus eius tranſ
uerberauit. Compoſitoq; ex more cadaueri ſe moriẽs
ſupiecit: ne poſt uirginalia fœdera alterius coitũ ſuſtri
neret. Xenophon in Cyri maioris ſcribit infantia oc
ciſo Abradote uiro: quem panthia uxor miro amore
dilexerat collocaſſe ſe iuxta corpus lacerum: & cõfoſ/
ſo pectore ſanguinẽ ſuũ mariti infudiſſe uulneribus.
iuſtam cãm regis occidendi putauit uxor quã marit⁹
nudã amico ſuo & ignorãtẽ monſtrauerat. iudicauit
eñ ſe nõ amari: quæ & alteri poſſet oſtendi. Rhodo/
gune filia darii poſt mortem uiri nutricem quæ illi ſe
cũdas nuptias ſuadebat occidit. Alceſti fabulæ ferũt
ꝓ Admeto ſponte defunctam: & Penelopis pudicitia
Homeri carmen eſt. Laodamia quoq; poetarum ore
cantat⁹: occiſo apud Troiã protheſilao noluiſſe ſuper
uiuere. Ad romanas fœminas tranſeam: Et primam
ponã Lucretiam: quæ uiolatæ pudicitiæ nolens ſup/
uiuere: maculã corporis cruore deleuit. Duillius qui
primus Romæ nauali certamine triũphauit: Biliam
uirginẽ duxit uxorẽ tantæ pudicitiæ: ut illo quoq; ſæ/
culo ꝓ exemplo fuerit: q̃ impudicitia monſtrum erat
non uitiũ. Is iam ſenex & tremẽti corpore in quodam
iurgio audiuit exprobrari ſibi os fœtidum & triſtis ſe
domum cõtulit: Cũq; uxori queſtus eſſet: quare nunq̃
ſe monuiſſet: ut huic uitio mederet⁹: feciſſem inqt illa
niſi putaſſem omnibus uiris ſic os olere. Laudãda in
utroq; pudica & nobilis fœmina: & ſi ignorauit uitiũ
uiri: q̃ ſic patienter tulit: & q̃ maritus infœlicitatẽ cor
poris ſui non uxoris faſtidio: ſed maledicto ſenſit ini
mici. Certe quæ ſecũdũ ducit maritũ hoc non poteſt
dicere. Martia Catonis filia minor: cum quæreret⁹ ab
ea cur poſt amiſſum maritũ denuo nõ nuberet: reſpõ
dit non ſe inuenire uirũ: q̃ ſe magis uellet⁹ q̃ ſua. Quo
dicto oſtendit diuitias magis in uxoribus eligi ſolere
q̃ pudicitiã: & multos nõ oculis ſ⁊ digitis uxores du/
cere: optima ſane res: quã auaritia cõciliat: Eadẽ cum
lugeret uirũ & matronæ ab ea q̃rerẽt: quẽ diẽ haberet
luctus ultimã Ait: quẽ & uitæ arbitror: quæ ita uirum Z
quærebat abſentẽ: de ſecũdo matrimonio non cogita
bat. Brutus portiã uirginẽ duxit uxorẽ: Martiã Catho
nõ uirginẽ: ſed Martia inter Hortẽſiũ Catonemq; diſ
currit: & ſine Catone uiuere Martia nõ potuit: Portia
ſine bruto non potuit. Magis eñ ſe unicis uiris appli/

cant fœminæ:& nihil aliud nosse:magnũ artioris in
dulgentiæ uinculũ est. Aniã cum ꝓpinquus moneret
ut alteri uiro nuberet: esse eñ ei & ætatẽ integram &
faciẽ bonã: nequaq̃ inqt hoc faciã. Si eñ uirum bonũ
inuenero ut ante habui: nolo timere ne perdã: Si ma
lũ: qd necesse est post bonũ pessimũ sustinere? Portia
minor cũ laudaret apud eã quædã bene morata quæ
scd̃z habebat maritũ respõdit. Fœlix & pudica matro
na nunq̃ ꝑter semel nupsit. Marcella maior rogata a
matre sua gauderet ne se nupsisse: Respõdit ita ualde
ut amplio nolim. Valeria Messallaꝫ soror amisso ser
uio uiro: nulli uolebat nubere: Quæ interrogata cu
hoc faceret: ait sibi semper maritum Seruium uiuere

Capm XXVIII

A Entio in cathalogo fœminaꝝ multo me
amplius plura dixisse: q̃ exemploꝝ patiẽ
cõsuetudo: & a lectore erudito iuste posse
reꝑhẽdi. Sed qd faciã cum mihi mulieres
nostri tpis apli ingerãt auctoritatem? Et necdũ elato
funere prioris uiri memoriter digamiæ ꝑcepta decan
tent? Vt quæ xp̃ianæ pudicitiæ despiciunt fidẽ: discãt
saltẽ ab ethnicis castitatẽ. Fert Aureolus Theophra/
sti liber de nuptiis: in quo quærit an uir sapiens ducat
uxorem. Et cũ definisset si pulchra esset: si bene mora/
ta: si honestis parentibus si ipe sanus ac diues: sic sa/
pientẽ aliq̃ inire matrimoniũ statim intulit: hæc au
tem in nuptiis raro uniuersa cõcordãt. Non est ergo
uxor ducenda sapienti. Primũ eñ ꝑpediri studia phi/
losophiæ: nec posse quẽq̃ libris & uxori pariter inser/
uire. Multa esse quæ matronaꝝ usibus necessaria sunt
ꝑciosæ uestes aurũ gemmæ sumptus ancillæ suppel/
lex uaria læticiæ: & exedra deaurata. Deinde ꝑ noctes
totas garrulæ conquestiones illa ornatior ꝓcedit ĩ pu
blicum: hæc honoratꝫ ab oĩbus: ego in conuentu fœ/
minaꝝ misella despicior. Cur aspiciebas uicinã? Quid
cũ ancillula loq̃baris? de foro ueniens quid attulisti?
Nõ amicũ habere possumus: nõ sodalẽ: alterius amo
rem suũ odiũ suspicatur. Si doctissimus præceptor in
qualibet urbiũ fuerit: nec uxorẽ relinquere: nec cũ sar
cina ire põt pauperẽ alere difficile ẽ diuitem ferre tor/
mẽtũ. Adde qm̃ nulla ẽ uxoris electio sed q̃liscũq; ob
uenerit hñda. Si iracũda si fatua: si deformis: si supba
si fœtida qd̃cũq; uitii est post nuptias discimus. Equs
asinus bos canis & uilissima mãcipia uestes quoq; & le
betes: sedile ligneũ: calix & urceolus fictilis probant
prius: & sic emũtur: Sola uxor non ostendit: ne ante
displiceat q̃ ducatur. Attẽdenda ẽ semp eius facies &
pulchritudo laudanda: ne si alterã aspexeris: se æsti/
met displicere: uocanda dña: celebrãdus natalis eius
surandũ per salutẽ illius: ut sit superstes optandũ: ho B
noranda nutrix eius & gerula seruus paternus & alũ/
nus: & formosus assecla: & procurator calamistratus
& in longã securãq; libidinẽ exactus spado sub q̃bus
nominibꝰ adulteri delitescũt. Quoscũq; illa dilexerit
ingratis amandi. Si totam domũ regẽdã ei cõmiseris
seruiẽdũ est. Si aliquid tuo arbitrio reseruaueris fidez
sibi adhiberi non putabit sed in odium uertetur ac iur
gia & nisi cito cõsulueris ꝑarabit uenena. Anus & au/
rifices & ariolos & institores gemmaꝝ sericarũq; ue/
stium si intromiseris periculũ pudicitiæ est si ꝓhibue/
ris suspitionis iniuria. Verũ qd prodest etiã diligens
custodia cum uxor seruari impudica nõ possit pudica
non debeat? infida eñ custos ẽ castitatis necessitas: &
illa uere pudica dicẽda est cui licuit peccare si uoluit:
puchra cito adamatur fœda facile concupiscit. diffi/
cile custodit qd̃ plures amant. Molestum est posside
re quod nemo habere dignetur. Minore tamen mise/
ria deformis habet q̃ formosa seruat. Nihil tutuz est
in quo totius populi uota suspirent alius forma alius
ingenio alius facetiis alius liberalitate sollicitat ali/
quo modo uel aliquãdo expugnatur quod undiq; in/
cessit. Quod siꝓpter dispensationem domus & lan /
guoris solatia & fugã solitudinis uxores ducunt mul
to melius seruus fidelis dispensat obediens auctori/
tati domini & dispẽsationi eius obtemperans q̃ uxor
quæ in eo se æstimat dominaz. si aduersum uiri faciat
uoluntatẽ. i. quod placet. non qd̃ iubet. Assidere aũt
ægrotanti magis possunt amici & uernulæ beneficiis
obligati. q̃ illa quæ nobis imputet lachrymas suas &
hæreditatis spe uendat illuuiem & sollicitudinem ia/
ctans languentis aĩm desperatione conturbet. Quod
si iꝑa languerit coægrotãdum est & nunq̃ ab eius le
ctulo recedendum. Aut si bona fuerit & suauis uxor
(q̃ tamen rara uisa est) cum parturiẽte gemimus. cum
piclitãte torquemur. Sapiẽs aũt nũq̃ solus esse põt hz
secũ oẽs q̃ sunt qq; unq̃ fuerũt boni & aĩm liberũ quo
cunq; uult transfert. Quod corpore non potest cogi/
tatiõe cõplectit. & si hoĩm inopia fuerit. loqt cũ deo
nunq̃ minus solus erit q̃ cum solus fuerit. Porro li/
beroꝝ cã uxorem ducere. ut uel nomẽ nostrum nõ in
tereat. uel habeamꝰ senectutis ꝓsidia & certis utamur
hæredibus stolidissimũ est. Quid eñ ad nos ptinet re
cedẽtes e mũdo si noĩe nostro alius noĩet? Cũ & filiꝰ
non statim patris uocabulum referat. & innumerabi
les sint q̃ eodem appellent noĩe? Aut quæ senectutis
auxilia sunt nutrire domi. qui aut prior te forte mo/

riatur? Aut peruerſiſſimis moribus ſit? Aut certe cū ad maturam ætatem uenerit: tarde ei uidearis mori? Hæredes autem meliores & certiores amici ſunt & propinqui: quos iudicio eligas: q̄ quos uelis nolis habere cogaris licet certa hæreditas ſit duꝫ uiuis bene abuti ſubſtantia tua q̄ tuo labore queſita in incertos uſus relinquere. Hæc & huiuſmodi Theophraſtus diſſerēs quē non ſuffundat chriſtianorum quorum conuerſatio ē in cœlis? Qui quotidie dicūt. Cupio diſſolui & eſſe cū chriſto Hæredem nimirum deſiderabit hominem: coheredes chriſti: & optabit liberos: ne potūq; ſerie delectabitur: quos forſitan ſit occupaturus Antichriſtus cum legamus Moyſen & Samuelem filiis ſuis alios p̄tuliſſe: nec putaſſe liberos quos uidebant domino diſplicere. Capitulum XXIX

C Icero rogatus ab Hirtio ut poſt repudium Terentiæ. ſororem eius duceret: omnino facere ſupерſedit: dicens non poſſe ſe uxori & philoſophiæ pariter operam dare illa interim coniunx egregia: & quæ de fontibus tullianis hauſerat ſapientiam nupſit Saluſtio inimico eius & tertio Meſſallæ coruino: & quaſi per quoſdam gradus eloquentiæ deuoluta eſt. Socrates Xantippen & Miro neptam Ariſtidis ducis habebat uxores. Quæ cū crebro inter ſe iurgarentur: & ille eas irridere eſſet ſolitus: q̄ propter ſe fœdiſſimum hominem: ſimis naribus: recaluata fronte: pilloſis humeris: & repādis cruribus diſceptarent nouiſſime uerterunt in eum impetum: & male mulctatuꝫ fugientemq; diu pſecutæ ſunt Quodam autē tempore cum infinita conuitia ex ſuperiori loco ingerenti Xantippæ reſtitiſſet: aqua perfuſus immūda nihil amplius reſpondit: q̄ capite deterſo ſciebam inquit futurum: ut iſta tonitrua hymber ſequeretur. L. Syllæ Fœlicis ſi nō habuiſſet uxoreꝫ: Metella coniunx palaꝫ erat impudica. Et quia nouiſſimi mala noſtra diſcimus: id Athenis cantabatur: & Sylla ignorabat ſecretaq; domus ſuæ primum oſtium cōuitio didicit. Cn. Pompeio Mutiam uxorem impudicā quā Pontici ſpadones & Mithridaticæ ambiebant ceteruæ: cum eum putarent cæteri ſcientem pati indicauit in expeditione commilito & uictorem totius orbis triſti nuncio cōſternauit M. cato cenſorius habuit uxorem Actoriam Paulam humili loco natā uiolētā mētis impotem: & qđ nemo poſſet credere Catoni ſuperbam. Hoc ideo dico: ne quis putet ſi pauperē duxerit: ſatis ſe cōcordiæ ꝓuidiſſe. Philippū regē macedonum cōtra quē Demoſthenis philippicæ tonāt introeuntē ex more cubiculū uxor excluſit irata: qui excluſus tacuit: & iniuriā ſuā uerſu tragico cōſolatus eſt: Gorgias D rhetor librum pulcherrimū de concordia græcis tunc inter ſe diſſidentibus recitauit olympiæ. Cui Melāthus inimicus eius: hic nobis inquit de cōcordia præcipit: qui ſe & uxorē & ancillulā tres in una domo cōcordare non potuit. Aemulabat quippe uxor eius ancillulæ pulchritudini & caſtiſſimum uirū quotidianis iurgiis exagitabat. Totæ Euripidis tragœdiæ in mulieres maledicta ſunt: Vnde & Hermon loquitur: Malarum memulierum decepere conſilia. In lepti urbe ſemibarbare: poſita ī ſolitudine moris eſt: ut nurus altera die ſocrum ollā mutuam poſtulet. Cui illa ſtatim negat: ut ſcias illud uerum eſſe Terētii quod conſulto ambigue Terētius extulit. Quid eſt hoc: omnes ſocrus oderunt nurus. The. Legimus quēdā apud romanos nobilem cuꝫ eū amici arguerent quare uxorē formoſam & caſtā & diuiteꝫ repudiaſſet, ptēdiſſe pedē: & dixiſſe eis. Et hic ſotularis quē cernitis uidet uobis nouus & elegās ſed nemo ſit præter me ubi me præmat: Scribit Herodotꝰ q̄ mulier cū ueſte deponat & uerecūdiā. Et noſter comicus fortunatū putat q uxorē nūq̄ duxerit. Quid referā phaſiphæn: Clyſtheneſtrā: & Eriphylā quarum prima deliiis fluens quippe ut regis uxor tauri dicitur expetiſſe concubitus alia occidiſſe uirum ob amorem adulteri: tertia prodidiſſe Amphiarum & ſaluti uiri monile aureum prætuliſſe quicquid tragœdiæ tument & domos urbes regnaq; ſubuertit uxorum pellicūq; cōtentio eſt Armant parentuꝫ in liberos manus nefandæ oppoſuntur æpulæ & propter unius mulierculæ raptū. Europæ atq; Aſiæ decēnalia bella cōfligūt. Quaſdā repudiatas altero nuptiaꝝ die ſtatī nupſiſſe legimꝰ. Vterq; reꝑhēdēdus maritꝰ & cui tā cito diſplicuit & cui tā cito placuit Epicurꝰ uoluptatis aſſertor q̄ q̄ Metrodorꝰ diſcipulus eius Leontiam habuerit uxoreꝫ: raro dicit ſapienti ineunda coniugia quia multa incommoda admixta ſunt nuptiis. Et quomodo diuitiæ & honores & corporum ſanitates: & cætera quæ indifferentia nominamus nec bona nec mala ſunt ſed uelut in meditullio poſita: uſu & euentu uel bona uel mala fiunt: ita & uxores ſitas in bonorum malorumq; confinio: Graue autem eſſe uiro ſapienti uenire in dubium utrū bonam an malam ducturus ſit Ridicule Chryſippus ducendam uxorem ſapienti præcipit: ne louem Gamelium & Genethlium uiolet Iſto eñ modo apud latinos ducenda uxor non erit quia louem nō habent nuptialem. Quod ſi deoꝫ ut putāt noīa uitæ hoīm præiudicant offendet ergo Statorem louem qui libenter, ſederit. Capitulum XXX

ESCripſerũt Ariſtoteles & Plutarchus & noſter Seneca de matrimonio libros ex qb9 & ſupiora nonnulla ſunt: & iſta quæ ſubiicimus. Amor formæ ratiõis obliuio eſt: & inſaniæ pximus fœdũ minimeq; cõueniens aĩo ſoſpitiuitiũ: turbat cõſilia: altos & generoſos ſpũs frangit: a magnis cogitatõib9 ad humilimas detrahit: querulos iracũdos: temerarios dure impioſos: ſeruiliter blãdos oĩbus inutiles ipi nouiſſime amori facit. Nã cum fruẽdi cupiditate inſatiabilis flagrat: plura tpa ſuſpitõibus lachrymis: cõqueſtionibus pdit odium ſui facit: & ipe nouiſſime odiũ eſt. Tota amoris inſectatio apud Platonẽ poſita eſt & oĩa eius incommoda Lyſias explicat q nõ iudicio: ſed furore ducat. & maxime uxorũ pulchritudini grauiſſim9 cuſtos accubet. Refert præterea Seneca cognouiſſe ſe quẽdã ornatũ hoiem: qui exiturus in publicũ foſcia uxoris pect9 colligebat & ne puncto quidẽ horæ pſentia eius carere poterat: potionẽq; nullã ſibi: niſi alternis tactu labris uir & uxor hauriebant alia deinceps nõ minus inepta facientes: in quæ improuida uis ardẽtis affectus erũpebat. Origo quidẽ amoris honeſta erat ſed magnitudo deformis: nihil autẽ intereſt q̃ ex honeſta cauſa quis inſaniat. Vnde & Sextus in ſentẽtiis. Adulter eſt inqt in ſuã uxorẽ amator ardẽtior. In aliena qppe uxore oĩs amor turpis eſt in ſua nimius. Sapiẽs uir iudicio debet amare cõiuge3 nõ affectu. Reget impetus uoluptatis: nec pceps feret in coitũ: nihil eſt fœdius q̃ uxorẽ amare quaſi adultera. Certe qui dicũt ſe cauſa reipublicæ: & generis humani uxoribus iungi: & liberos tollere imitẽtur ſalte3 pecudes: & poſtq̃ uxorũ uenter intumuerit: nõ pdat filios nec amatores uxoribus ſe exhibeant ſed maritos Quorũdã matrimonia adulteriis cohæſerũt: & orem improbã iidẽ illi pudicitiã pceperũt q abſtulerãt Itaq; cito eiuſmodi nuptias ſatietas ſoluit. Cũ primũ lenocinium libidinis abſceſſit: timor quod licebat euiluit. Nã quid ait Seneca: de uiris pauperib9 dicã: Quoꝝ in nomẽ mariti ad eludendas leges quæ cõtra cœlibes latæ ſunt pars magna conducit? Quomodo poteſt regere mores & præcipere caſtitatẽ & mariti auctoritatẽ tenere qui nupſit? Doctiſſimi uiri uox eſt pudicitia3 in primis eſſe retinẽdã q̃ amiſſa oĩs uirtus ruit. In hac mulierbrium uirtutũ principatus eſt. Hæc pauperẽ cõmendat diuitẽ extollit: deformẽ redimit exoruat pulchrã: bene meret de maioribus: quoꝝ ſanguinẽ furtiua ſobole non uitiat bene de liberis q̃bus nec de matre erubeſcendũ: nec de patre dubitandũ eſt. Bene in primis de ſe: quã a cõtumelia externi corporis uindicat. Captiuitatis nulla maior calamitas eſt q̃ ad alienã libidinem trahi: uiros conſulatus illuſtrat: eloquẽtia in nomen æternum effert militaris gloria triũphuſq; nouæ gentis conſecret. Multa ſunt quæ p̃clara ingenia nobilitent. Mulieris uirtus ꝓprie pudicitia eſt. Hæc Lucretiã Bruto æquauit: neſcias an etiam protulerit: qm̃ Brutus nõ poſſe ſeruire a fœmĩa didicit. Hæc æquauit corneliã Gracco. Hæc Portia3 alteri Bruto: notior eſt marito ſuo Tanaquil. illum inter multa regu3 nomina iam abſcõdit antiqtas. Hanc raro inter fœminas uirtus altius ſæculorũ omniũ memoriæ: q̃ ut excidere poſſet infixit imitent̃ ergo nuptæ Theanũ: Cleobulinam: Gorguntem: Timocliam.: Claudias atq; Cornelias: & cũ apoſtolũ malis mulieribus digamiã uiderint ignoſcentẽ: legant anteq; religio noſtra fulgeret in mũdo: unicubas ſemp habuiſſe inter matronas decus: pillas fortunæ muliebri ſacra fieri ſolitũ: nullu3 ſacerdote3 digamũ: nullum flaminẽ bimaritũ. Hierophantas quoq; Athenienſium uſq; hodie cicutæ ſorbitione caſtrari: & poſtq̃ in pontificatum fuerint electi uiros eſſe deſinere.

¶ Beati Hieronymi contra iouinianũ ſæcundus liber incipit CaPi. XXXI Epi. VI

SEcũda ꝓpoſitio eſt: eos q fuerĩt baptizati: a diabolo nõ poſſe tentari. Et ne hoc ſtulte dicere uideret̃ adiecit. Qui cũq; aũt tẽtati fuerĩt: oñdit eos aq̃ tm̃ & non ſpiritu baptizatos quod in Simone mago legimus. Vnde & iohannes dicit. Omnis qui natus eſt ex deo: peccatum non facit quoniam ſemẽ ipſius manet in eo: & non poteſt peccare quia ex deo natus eſt. Et in hoc manifeſti fiũt filii dei & filii diaboli. Et in fine æpl'æ. Oĩs q natus eſt ex deo nõ peccat: ſed generatio dei cõſeruat eũ: & malign9 nõ tãgit eu3. Reuera fortis obiectio & q̃ indiſſolubilis pmaneret niſi ipſius iohãnis teſtimonio ſolueret̃. Statiem̃ ĩtulit. Filioli cuſtodite uos a ſimulacris. Si oĩs q natus eſt ex deo non peccat & a diabolo tẽtari nõ põt quõ p̃cipit ut caueãt ne tẽtẽt̃? Et in eadẽ rurſus æpl'a. Si dixerim9 qa peccatũ nõ habem9: ipi nos ſeducim9 & ueritas ĩ nobis nõ eſt. Si cõfiteamur peccata noſtra fidelis eſt & iuſtus ut remittat nobis pcta& mũdet nos ab oĩ iiqtate Si dixerimus qa nõ peccauim9: mẽdacẽ facim9 eũ & uerbu3 eius nõ eſt ĩ nob: Aeſtimo q iohãnes baptizat9 ad baptizatos ſcripſerit: & q oẽ pctm̃ a diabolo ſit ille pctõre3 ſe cõfiteť. & ſperat remiſſionẽ poſt baptiſma pctõrum: & iouinianus meus dicit. Ne tãgas me qm̃ mundus ſum. Quid ergo cõtrarie ſibi apl's loqtur? Minime

1. Io. 3.

In eodem quippe loco cur hoc dixerit statim edisserit Filioli mei hoc scribo uobis ut non peccetis. Sed & si qs peccauerit aduocatū habemus apud patrez iesum xp̄m iustū & ipe est ꝓpciatio ꝑ pctis nostris nō ꝑ nostris aūt tm̄ sed etiam ꝑ totius mūdi. Et in hoc scimꝰ ꝙ cognouimus cū si mādata eius obseruemus. Qui dicit se nosse eum: & mādata eius nō custodit mēdax est & in eo ueritas nō est. Qui aūt seruat uerbū eius uere i hoc charitas dei pfecta est in hoc scimus qm̄ in ipo sumus. Qui dicit se in ipo manere debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Propterea inqt scribo uobis filioli mei. Ois q natus est ex deo: nō peccat ut nō peccetis & tam diu sciatis uos in gn̄atione dn̄i permanere ꝙ diu nō peccaueritis imoq in generatione dn̄i pse uerāt peccare nō possunt. Quæ em̄ cōm̄unicatio luci & tenebris? xp̄o & belial? Quō dies & nox misceri non queūt: sic iusticia & iniqtas pctm̄ & bona opa xp̄s & antixp̄s. Si susceperimns xp̄m in hospitio nostri pectoris ilico fugamus diabolū: Si peccauerimus & ꝑ peccati ianuā ingressus fuerit diabolus: ꝓtinus xp̄s recedit. Vnde & Dauid post pctm̄. Redde mihi ait lætitiā salutaris tui. s. quā peccādo amiserat. Qui dicit se nosse eū & mādata eius nō custodit mēdax est & i illo ueritas nō est: xp̄s ueritas appellat immo est. Ego sum i quit uia & uita & ueritas. Frustra nobis in eo applaudimus cuius mandata nō facimus. Scienti bonum & nō facienti illud pctm̄ est. Quomō corpꝰ sine spiritu mortuum est sic & fides sine opibus mortua est. Nec grande putemus unum deū nosse: cū & dæmones credant & cōtremiscāt. Qui dicit se in ipo manere: debet sicut ipse ambulauit & ipe ambulare. Eligat aduersariꝰ de duobus qd̄ uult: optionē em̄ damus Manet in xp̄o an nō manet? Si manet ita ergo ambulet ut xp̄s Si autem temerariū est similitudinē uirtutum dn̄i polliceri: nec manet in xp̄o quia non ingredit ut xp̄s ille peccatum non fecit neq; inuētus est dolus in ore eius: qui cum malediceret non maledixit: & tanq̄ agnus corā tōdēte sic non aperuit os suum: ad quē uenit princeps mūdi istius & inuenit in eo nihil qui cū peccatū nō fecisset ꝑ nobis pctm̄ eum fecit deus nos autē iuxta epl̄am
Iaco. 3. Iacobi: multa peccamus omnes & nemo mūdus a peccatis: nec si unius quidā diei fuerit uita eius: Quis em̄ gloriabit castū se habere cor? Aut quis cōfidet mūdū se esse a peccatis? Tenemurq; rei in similitudinē ꝓuari
ps. 50. cationis Adā. Vnde & Dauid. Ecce ait in iniqtatibus cōceptus sum & in delictis cōcepit me mater mea. Et
Iob. 10. beatus iob: Si fuero iustus os meū impia loquet: & si sine crimine prauus inueniar Et si purificatus in niue & lotus mūdis manibus satis me sorde tinxisti: & execratum est me uestitū meū. Verū ne pœnitus despere/mus: arbitrātes nos post pctā baptismi nō posse saluari: statim hoc ipsum tēpat. Et si quis peccauerit: aduocatum habemus apud patrē iesum xp̄m iustū: & ipe ē ꝓpciatio ꝑ pctis nostris: non pro nostris aūt tm̄: sed etiam ꝑ totius mūdi. Hoc ad credētes post baptisma loquit: & aduocatū ꝑ delictis eoꝝ dn̄m pollicet. Nec dicit. Si quid peccaueritis aduocatū habetis apud patrem xp̄m & ipe est ꝓpciatio ꝑ peccatis uestris: ne eos diceres nō plena fide baptisma cōsecutos: sed aduocatum inquit habemus Iesum xp̄m: & ipe est ꝓpciatio ꝑ peccatis nostris & nō solū ꝑ peccatis nostris: sed etiā ꝑ totius mūdi. in toto autem mūdo & apli sunt oēsq; credētes. Ex quibus liquido cōprobat post baptisma posse peccari. Frustra em̄ habemus aduocatū iesum xp̄m: si peccari nō pōt. Capm̄ XXXII

H
lo. 13.
Math. 16
Luc. 22.
Mat. 9.
1. Cor. 6.
1. Cor. 12
2. Cor. 11
2. Cor. 2.
1. Cor. 10

ETrus apostolus ad quē dictū fuerat. Qui lotus est nō necesse habet ut iteruꝫ lauet. Et tu es Petrus & sup hanc petrā ædificabo eccl̄esiam meā: ab ancilla ꝓterritus negat. Et ipse dn̄s. Simon simon: Ecce inquit Sathanas postulauit uos: ut cribraret sicut triticū. Ego autē rogaui ꝑ te: ne difficeret fides tua Et in eodē loco. Vigilate & orate ne intretis in tētationē spūs quidā prōptus est: caro autē infirma. Quod si ante crucē dictuꝫ respōderis: certe post crucē in oratione dn̄ica dicimus Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: & ne nos inducas in tētatōeꝫ sed libera nos a malo. Si non peccamus post baptisma cur nobis poscimꝰ pctā dimitti q̄ in baptismate iā dimissa sūt? Quid oramꝰ ne ītremꝰ i tētatōēꝫ & ut liberemur a malo si diabolꝰ tētare nō pōt iā baptizatos. Aliud aūt ē si ad cathecumios hæc oratio ꝓtinet & nō cōuenit fidelibꝰ & xp̄ianis. Paulus electōis uas castigat corpꝰ suū & i seruitutē redigit ne aliis ꝓdicās ipse reprobus iueniatur. Et datus est mihi inquit stimulus carnis angelus sathanæ qui me colaphizet. Et ad Corinthios. Timeo inquit ne sicut serpens decepit euam in astutia sua ita corrumpantur sensus uestri a simplicitate quæ ē i xp̄o. Et alibi. Cui aūt aliqd donastis naꝫ & ego quod donaui si quid donaui ꝓpter uos in persona christi ut nō circumueniamur a Sathana Nō em̄ eius ignoramus astutias. Et rursum. Tentatio uos nō ap̄hēdat nisi hūana. Fidelis aūt deus q nō dimittet uos tētari sup id qd̄ potestis sꝫ faciet tētatōe etiam ꝓuentum: ut possitis sustinere: & q sibi uidet stare: uideat ne cadat. Et ad galathas. Currebatis bñ: qs uos

impediuit ueritati nō obedire? Et alibi. Voluimus qui dē uenire ad uos: ego quidē Paulus & ſemel & iterum ſed impediuit nos ſathanas. Et ad maritos: Et iterum reuertimini ad idipm ne tētet uos ſathanas ꝓpter incōtinentiā ueſtrā. Et rurſum. Dico aūt ſpū ambulate: & deſideria carnis nō perficietis. Caro em̄ concupiſcit aduerſus ſpm̄: & ſpūs aduerſus carnez: hæc inuicē aduerſant̄ ſibi: ut non quæ uultis illa faciatis. Ex utroq; cōpacti neceſſe eſt: ut utriuſq; cōtra ſe ſubſtantiæ bella
I patiamur. Et ad epheſios. Nō ē nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: ſed aduerſus principa-
Ephe. 6. tus & poteſtates: aduerſus rectores tenebrarum iſtaz aduerſus ſpiritalia neqtiæ in cœleſtib9. Et æſtimat aliquis ſecuros & dormientes nō eſſe debere poſt baptiſmū. Necnō ad hebræos: Impoſſibile eſt em̄ eos qui ſemel ſunt illuminati: & guſtauerunt donum cœleſte
Hebr. 6. & participes facti ſunt ſpūſſancti: guſtauerunteq; nihilominus bonū dei uerbū: uirtuteſq; ſæculi futuri & ꝓlapſi ſunt: renouari itez ad pniam: rurſum crucifigē-tes ſibimetipis filiū dei: & oſtētui habentes. Certe eos qui illuminati ſunt & guſtauerunt donum cœleſte: & participes facti ſunt ſpirituſſancti: guſtauerunteq; bonum dei uerbum: negare non poſſumus baptizatos. Si aūt baptizati peccare non pñt: quō nunc apl'us dicit: & ꝓlapſi ſunt? Verū ne Mōtanus & nouatus hic rideāt: q cōtendūt nō poſſe renouari p pniam eos qui crucifixerūt ſibimet filiū dei: & oſtentui habuerūt. Cō ſequēter hūc errorem ſoluit: & ait. Cōfidimus autē de uobis dilectiſſimi: meliora & uiciniora ſalutis: tametſi ita loqmur. Nō em̄ iniuſtus eſt de9: ut obliuiſcat̄ operis ueſtri: & dilectiōis quā oſtendiſtis in noīe ipſius q miniſtraſtis ſanctis: & nūc miniſtratis. Et reuera grādis eſſet iniuſticia dei: ſi tm̄ pctm̄ puniret: & bona opera non ſuſciperet. Locutus ſum inqt apl's: ut ita uos a peccatis retraherem & deſperatōis metu facerem cautiores. Cæterez cōfido de uobis dilectiſſimi meliora & uiciniora ſalutis. Neq; em̄ iuſticiæ dei eſt: ut obliuiſcatur bonoz operum: & miniſterii qd' ꝓpter nomen ei9 exhibuiſtis: & exhibetis in ſanctos: & tm̄ meminerit peccatoz. Sed & apl's Iacobus ſciēs baptizatos poſſe tentari: & ꝓpria corruere uolūtate: Beat9 ait uir q ſuffert tēptationē: qa cū ꝓbatus fuerit: accipiet coronam
Iaco. 1. uitæ: quā repromiſit deus diligētibus ſe. Ac ne putaremus ſcd'm illud Geneſeos ubi ſcribit̄. Abraam a deo fuiſſe tēptatū: nos quoq; tēptari a deo. Nemo inqt cū
Geñ. 22. tētat̄ dicat: qm̄ a deo tētet̄. Deus em̄ intēptator malorum eſt. Ipe autem neminē tētat. Vnuſq; ſq; uero tentatur a cōcupiſcentia ſua abſtractus & illectus: dehinc concupiſcentia cum cōceperit: parit peccatum: peccatum aūt cum cōſummatum fuerit: generat mortē. Liberi arbitrii nos cōdidit deus: nec ad uirtutes: nec ad uitia neceſſitate trahimur. Alioquin ubi neceſſitas eſt nec damnatio nec corona eſt. Sicut in bonis operib9 perfectior eſt deus (nō eſt em̄ uolentis neq; currentis ſed miſerentis & adiuuātis dei) ut peruenire ualeam9 ad calcē: ſic in malis atq; peccatis ſemina noſtra ſunt incentiua: & perfectio diaboli. Cuz uiderit nos ſuper K
fundamentum xpi ædificare fœnum: ligna ſtipulam tunc ſupponit incendiū. Aedificemus ergo auz argētū lapides ꝑcioſos: & tētare nō audebit: q̄q̄ & in hoc nō ſit certa & ſecura poſſeſſio. Sedet quippe leo in inſidiis: ut in occultis interficiat innocentem. Et uaſa figuli ꝓbat fornax. homines autez iuſtos temptatio tribulationis. Et in alio loco ſcribit̄. Fili accedens ad ſeruitutem dei: ꝑpara te ad temptationem. Rurſum idē idem Iacobus loquitur. Eſtote factores uerbi: & non Iaco. 1.
auditores tm̄. Si qs auditor eſt & nō factor: iſte ſimilis eſt uiro: qui conſiderat uultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Conſiderauit illud: & ſtatim recedens obliuis eſt qualis ſit. Fruſtra monuit ut iungerent opera fidei: ſi poſt baptiſma peccare nō poterant. Qui totam legem inqt ſeruauerit: & peccauerit in uno: factus eſt oīm reus. Quis noſtrum abſq; peccato? Cōcluſit deus omnia ſub delicto ut omnib9 miſereat̄. Petrus quoq; 2. Pet. 2.
nouit inqt dñs pios de temptatione eripere: & de falſis doctoribus. Hi ſunt fontes ſine aqua: & nebulæ turbinibus exagitatæ: quibus caligo tenebrarum reſeruatur. Supbia em̄ uanitatis loquētes pelliciet in deſideriis carnis luxuriæ eos q paululum effugerant: & ad errorem reuerſi ſunt. Nōne tibi uidet̄ pinxiſſe ſermo apl'us nouā imperitiæ factionem? Aperiunt em̄ quaſi fontes ſcientiæ: qui aquam non habent doctrinaruz ꝓmittunt hymbrem: uelut nubes ꝓpheticæ ad quas p ueniat ueritas dei: & turbinibus exagitant̄ dæmonuz atq; uitiorum. Loquunt̄ grādia: & totus eoz ſermo ſupbia eſt. Immūdus eſt aūt apud deū oīs qui exaltat cor ſuū: & q paululū refugerant a pctis: ad ſuū reuertunt̄ errorē: & ſuadēt in luxuria ciborū carniſq; delitias. Quis em̄ nō libēter audiat: māducemus & bibamus. & inæternū regnabimus? Sapientes & prudētes prauos uocant eos uero q dulces ſunt in ſermonibus plus audiunt. Iohannes apoſtolus. immo in Iohāne ſaluator ſcribens angelo Ephēſi eccleſiæ. Scio inquit Apoc. 2.
opera tua. & laborem & patientiam tuam. & qa ſuſtinuiſti ꝓpter nomē meū. & nō deſeciſti. Sed habeo aduerſus te pauca. q charitatem tuam primam reliqſti.

memor eſto vñ ceciderís: & age pniaʒ: & prima opera fac. Sinautē ueniā tibi & mouebo candelabrū tuū de loco ſuo: niſi pœnitentiā egeris. Similiter cæteras eccleſias Smyrnā. Pergamū: Thiatirā: Sardis. Philadelphiā: Laodiciā ad pniam prouocat & niſi reuertāt ad opa priſtina cōminat. Et in Sardis paucos habere ſe dicit qui nō coinquinauerūt ueſtimēta ſua & ambulaturi ſunt cū eo í albis. quia digni ſunt. Qui autē dicit. Memēto unde ceciderís & ecce miſſurus eſt diabolꝰ ex uobis carcerem: ut tētemini: & ſcio ubi habitas: ubi ſedes eſt Sathanæ: & in mente habe q̄liter acceperis: & audieris: & ſerua & pniam age & reliqua: Vtiq; ei dicit q credidit & baptizatꝰ eſt & ſtās quōdā corruit per delictum.

Capi XXXIII

L Auliſper de ueteri teſtamēto exēpla diſtuleram quia ſolēt ubicūq; cōtra eos facit dicere: lex & pphetæ uſq; ad Iohānē. Cæteꝝ quis ignorat ſub alta diſpēſatōe dei oēs retro ſanctos eiuſdē fuiſſe meriti: cuiꝰ nūc chriſtiani ſūt. Quō ante Abraam placuit in cōiugio: ſic nunc uirgines placēt in ppetua caſtitate. Seruiuit ille legi & tempori ſuo: ſeruiamus & nos euāgelio & tēpori noſtro í quos fines ſæculoꝝ decurrerunt. Dauid electus ſcd'm cor dñi: qui oēs eius fecerat uolūtates: & q in quodaʒ
ps.25. pſalmo dixerat. Iudica me dñe qm̄ ego in innocentia mea ingreſſus ſum: & in dño ſperans nō infirmabor. Proba me dñe & tenta me: ure renes meos: & cor meū
ps.50. Poſtea tentatus a diabolo & poſt pctm̄ pœnitēs loqt̄ Miſerere mei deus ſcd'm magnā miſericordiā tuā. Magnum pctm̄ magna deleri uult miſericordia. Salomō amabilis dñi: & qui bis deus fuerat reuelatus: qa amator mulierū fuit a dei amore diſceſſit. Manaſſen impiiſſimū regeʒ poſt captiuitatē babilonycā in priſtinā dignitatem liber dierū reſtitutū refert. & ioſias uir ſanctus in cāpo Magedo ab ægyptio rege confodit̄. ieſus quoq; filius ioſedech ſacerdos magnus q̄ q̄ in typo p̄ ceſſerit ſaluatoris qui noſtra peccata portauit & alienā genā ſibi ex gentibus eccleſiā copulauít: tamen ſcd'm litteram poſt ſacerdotium ſordidatus inducitur & ſtat diabolus a dextris eius: & candida illi ueſtimēta dein ceps reddunt̄. Supfluum eſt de Moyſe & Aaron ſcribere q; ad aquā cōtradictōis offenderint deū & terrā repromiſſionis non intrauerint cuiʒ beatus Iob angelos
Iob.11. quoq; & omnē creaturā peccare poſſe cōmemoret dicens. Quid em̄ nūquid homo corā deo mūdꝰ eſt Aut ab operibus ſuis ſine macula uir? Si cōtra ſeruos ſuos nō credit & aduerſum angelos ſuos prauum quid reperit: quāto magis habitātes in domibꝰ luteis: de quibus & nos ex eodē luto ſumus? Tēptatio eſt uita hoím ſup terrā. Et cecidit lucifer: qui mittebat ad uniuerſas nationes. Et ille qui in paradiſo delitiarum inter duodecim nutritus eſt lapides: uulneratus eſt a monte domini ad inferna deſcēdit. Vnde & ſaluator in euangelio: Videbam inquit Sathanam quaſi fulgur de cœlo Luc.10
cadentē. Si altiſſima illa ſublimitas cecidit: quis cadere nō poſſit? Si in cœlo ruínæ quāto magis in terra. Et tamē cum ciciderit Lucifer: immo poſt caſuʒ coluber antiquus uírtus eius in lumbís eſt & poteſtas eius ſup umbilicum uētris: obumbrant̄ in eo arbores magnæ & dormit iuxta iuncum: & calamuʒ & caricem ipſe eſt rex omnium quæ in aquis ſunt: ubi ſcilicet uoluptas & luxuria: & propago: & irrigatio nuptiarum. Quis em̄ denudabit faciē ueſtitus eius. Et portas uultus eius qs M
aperiet? Saginant̄ in eo natōes & patiūtur phœnicuʒ gētes. Ac ne ſorſitan tacite legentis cogitatio putaret eas tantum phœnicum gentes quas & populos æthiopum ſignificari quibus draco in eſcam datus ſit ſtatiʒ de his q p mare huius ſæculi trāſierūt: & ad portū ſalutis puenire feſtināt dicitur. Et in manibus piſcatoꝝ caput eius ſtat ſicut incus infatigabilis: reputat ferruʒ ut paleas & ſicut lignum patridum æs. Et omne aurū maris ſub eo eſt ſicut lutum ferueſcere facit abyſſum ſicut uas æneum æſtimat mare ſicut deletuʒ & tartarū abyſſi ut captiuum. Omne altum uidet: & arbitratur Iouinianus meus facile ſibi eū poſſe ſuccūbere. Quid loquar de ſanctis uiris & de angelis. qui cuʒ creaturæ dei ſint poſſunt utiq; recipere peccatum? Filium dei tētare auſus eſt: & prima eius & ſecunda ſententia repcuſſus nihilominus caput leuat & tertio uulneratus uſq; ad tempus recedit differens magis temptationem q̄ auferēs: & nos nobis bladimur de baptíſmatæ. Quod ſicut priora peccata dimittit: ſic in futurum ſeruare nō poteſt: niſi baptizati omni cuſtodia ſeruauerint cor ſuum.

Capitulum XXXIIII

Andem peruenimus ad cibos: ubi & tertiæ qōnis nobis opponitur difficultas ad hoc creata eſſe omnia ut uſui mortalium deſeruirent. Et quomodo homo rationale animal quaſi quidam habitator & poſſeſſor mundi deo ſubiacet: & ſuum uenerat̄ auctorem: ita cuncta animātia aut in cibos hominum: aut ín ueſtitum: aut ad ſcindenduʒ terram: aut ad ſubuectionem frugum: & ipſiꝰ hominis eſſe creata: unde & iumenta ab eo q; iuuent appellentur. Quid eſt (ait Dauid) homo q; memor es eius: aut filius hominis quoniā uiſitas eum? Minuiſti
ps.8.

eum paulominus ab angelis glia & honore coronasti eū: & cōstituisti eū sup opera manuū tuaꝝ. Oia subiecisti sub pedibus eius oues & boues uniuersas: insuper & pecora cāpi. Volucres cœli & pisces maris: qui per
N ambulant semitas maris. Esto inquit bos ad arādum ad sedēdū equus: canis ad uenādū: capræ ad lac: oues ad lanitia cōditæ sint. Quis usus porcoꝝ absq; esu carniuꝫ? quis Capræ: Ceruuli: Damulæ: Apri Lepores: & huiusmodi uenatio? Quid anseres siluestres & domestici? quid anates? quid ficedulæ? qd attagē? qd fulica? quid turdus? Cur in domibus gallina discurrit? si non comedunt hæc oia frustra a deo creata sunt. Verū qd opus est argumētis cum manifeste scriptura doceat oē quod mouet sicut olera herbarū data nobis in escam
Titū. I. & aplīs clamitet. Oia mūda mūdis & nihil reiiciēdum quod cū gratiarūactōe pcipitur: & uenturos in nouissimo qui ꝓhibeāt nubere & uesci cibis quos deus creauit ad utēdū. Ipse dns uini potator & uorator a phari-
Mat. II. seis appellat: & publicanoꝝ conuiua & pctōꝝ. Zachæi prādiū non recusans: uadēs ad nuptiaꝝ æpulas: Porro aliud ē si stulta cōtētōe dicitis eū isse ad nuptias ieiunaturū & i posterū more dixisse hoc comedo illud nō comedo: nolo uinū bibere qd ex aqs creaui. In typo sanguis sui nō obtulit aquā sed uinuꝫ. Post resurrectionē piscem & fauū comedit: non Zizania: nuces & sorbitiūculas. Petrus apostolus nō expectās stellam more iudaico: sed hora sexta in solariū prāsurus ascēdit: Paulus in naui panem frangit nō caricas. Timotheo dolenti stomacū uinū suadet bidere nō piratiuꝫ De ciboꝝ si placēt abstinētia q̄si nō & supstitio gētiliū costū matris deū obseruet & isidis.

Cap. XXXV

OSequar ergo uestigia ꝓpositōis expositæ: & antē ad scripturas ueniaꝫ doceāq; ex eis deo grata ieiunia: & acceptabilē cōtinētiā argumētis philosophorū argumēta cōponaꝫ: & ꝓbabo nō Empedoclis & Pythagoræ nos dogma sectari qui μετεμψυχωσιν: id ē trā saminationē oē quod mouet & uiuit edēdū nō putant: & eiusdē crimi nis reos arbitrant: qui abietē quercūq; succiderint cuius parricidæ sunt: & uenefici: sed uenerari cōditorem nostrū qui in usus hoim cuncta generauit: Et quō bos ad arandū equus ad sedēdū: canes ad seruādū: capræ ad lac: oues ad lanitia cōditæ sunt ita sues & ceruos & capreas: & lepores: et cetera: sed illa nō statim ad comedendū creata esse: sed in alios usus hoim. Si em oē quod mouet & uiuit ad uescendū factū est & ꝑparatū gulæ: respondeant mihi cur elephāti: cur leones: ursi: leopardi: lupi: cur uipæ: scorpii: culices: pulicesq; cur uultur: aquila: coruus: accipiter: cur cetæ: delphines: phocæ: minutæq; cocleolæ cōditæ sint? Quis nostrum leonē. quis uiperā: quis uolucrem: quis ciconiaꝫ: quis miluum: quis reptantes in littoribus uermiculos unq̄ comederit? Sicut igit hæc ꝓprios usus habent ita possumus dicere & cæteras bestias: pisces: aues: non ad esum sed ad medicinas creatas. Deniq; carnes uiperæ unde tyriaca cōficitur quātis rebus aptæ sint: norunt medici segmēta eboris i medelas uarias assumunt fel hyeme oculoꝝ restituit claritatē: stercus eius & canuꝫ putrida curat uulnera. Et qd forsitā legenti mirum sit hominis fimus quātis curatōibus proficiat. Galienus εναπλοις: id est in simplicibus docet. Aiunt physici q̄ pellis colubri qua exuitur decocta in oleo mire dolorem auriū mitigat. Quid ita inutile uidet nescientibꝰ ut cimices? Si sanguisuga faucibus hæserit: fumo eius excepto: statim euomitur & difficultas urinæ huius appositione laxatur: Porcorum autem & anserum & gallinarum phasianorumq; adipes quid cōmodi habeant omnes medicorum declarāt libri quos si legeris uidebis tot curationes esse in uulture quot membra sunt. Paui fimus podagræ feruorē mitigat. Gruis ciconiæ fel aquilæ: sanguis accipitris strutio camelus ranæ: cameleontes: hyrundinis stercus & carnes qbus morbis aptæ sint dicerent si mihi propositum esset de medela corporum disputare legat qui uult Aristotelē & Theophrastum prosa: Marcellum: Sydetem. & nostrum Flauium hexametris uersibus disserētes. Pliniū quoq; secūdum: & Diascoridem: & cæteros tam physicos q̄ medicos: qui nullam herbam: nullum lapideꝫ nullum animal tam reptile q̄ uolatile & natatile: nō ad suæ artis utilitatem referunt: Igitur cum mihi dixeris: cur porcus creatus est? statim tibi respondebo puerorum more certantium: cur uiperæ? cur scorpii? Nec deum superfluorum iudicabis artificem quia plurimæ & bestiæ & uolucres sūt quas tuæ fauces recusent. Sed ne contentiosum hoc & pugna magis uideatur esse q̄ uerum: audi iccirco sues & apros & ceruos & reliquas animantes creatas: ut milites & athletæ. nautæ: rhetores: metallorūq; fossores & cæteri duro operi mācipati haberent cibos quibus fortitudo corporum necessaria est: qui portant arma & cibaria: qui pugnis & calcibꝰ sua inuicē mēbra debilitant: q remos trahunt: quoꝝ latera ad clamanduꝫ dicēdūq; sunt ualida q subuertūt mōtes & sub diuo & ībribꝰ dormiūt. Cæteꝝ nostra

religio non πυκτην id est pugilem non athletas :non nautas: nō milites:non fossores:sed sapiētiæ erudit se ctatorē q se dei cultui dedicauit & scit cur creat9 sit:cur uersē in mūdo: quo abire festinet. Vnde & aps loqr
2.Cor.11 Quādo infirmor ingt tūc fortior sum. Et si exterior no ster hō corrumpit:sed interior renouatur de die in diē
2.Cor.4 Et cupio dissolui & esse cum xpo. Et carnis curam ne fe
Phil.i. ceritis in desideriis. Nunquid oib9 præceptum est: ne duas tunicas habeāt: ne cibos in pera:æs in zona:uir/
Rom.13. gam in manu:calciamentū in pedibus:ut uendāt uni uersa quæ possident:dentq; pauperibus:& sequantur P iesum? Sed his utiq; qui uolūt esse pfecti:alioquin a io hanne baptista aliud præcipit militibus: aliud publi/ canis:. Dns autem dicit in euangelio ad eū qui se iacte
Mat.19. uerat legis uniuersa complesse. Si uis pfectus esse:ua/ de:& uende oia quæ habes:& da pauperibus . & ueni sequere me ne graue onus nolenti uiderēt imponere in propria audientis uoluntate dimisit dicens:si uis p fectus esse. Quāobrem & ego tibi dicam. Si uis pfectus esse bonū est uinū non bibere:& carnē non māducare Si uis pfectus esse melius est saginare aiam q̄ corpus. Si autem adhuc paruulus es:& cocorū iurate delectāt nemo eripit faucibus tuis esculentas dapes. Manduca & bibe:& si tibi placet: cum israele lude cōsurgens & canito:manducemus & bibamus: cras em moriemur Māducet & bibat qui post cibos expectat interitū :qui
Epicu. cum Epicuro dicit: post mortem aūt nihil est:& mors
1.Cor.6. ipsa nihil est. Nos Panlo credimus intonāti. Esca uē/ tri:& uenter escis: deus autē & hunc & illam destruet

Capitulum XXXVI

QDaec aūt de scripturis pauca posuimus: ut cōgruere nostra cum philosophis docere mus. Cæterum quis ignoret:unāquāq; gē tem nō cōmuni lege naturæ sed his quoꝝ apud se copia est uesci solitā? Verbi gratia :Arabes & Saraceni & oīs heremi barbaria camelorū lacte & car/ nibus uiuit quia huiuscemodi animal pro tempore & sterilitate regionuꝫ facile apud eos & gignit & nutrit Hi nephas arbitrant: porcoꝝ uesci carnibus Sues em qui glande:castaneis:radicibus filicū & ordeo ali so/ lent:aut raro apud eos aut pœnitus non inueniuntur & si inuenti fuerint alimēta non habent quæ supra di ximus. E regione septentrionales populos:si ad esum asinorum camelorūq; compellas:simile putabūt eoꝝ uesci carnibus ac si lupū comedere cogant uel coruuꝫ in ponto & phrygia uermes albos & obesos qui nigel lo capite sunt:& nascunt in lignoruꝫ carie p magnis redditibus paterfamilias exigit. Et quō apud nos at/ tagen & ficedulla mullus & scarus in delitiis computā tur:ita apud illos ενλοφαγιον comedisse luxuria ē. Rur sum oriētatales & Libiæ populos quia per desertum & calidā heremi uastitatē locustarū nubes reperiunt Mat.3. locustis uesci moris est. Hoc uerum esse iohānes quoq; baptista p̄bat. Compelle phrygē & ponticum:ut locu/ stam comedat:nephas putabit. Coge syruꝫ africum & araben ut uermes ponticos glutiat :ita eos aspiciet ut muscas millepedas & lacertos. Quāq; Syri & crocodi lis terreuis. Afri etiam lacertis uiridibus uesci soleant in ægypto & palestina p̄pter boum raritatē nemo uac cam comedit taurorūq; carnes & boum uituloꝝ assu/ munt in cibos. At in nostra p̄uincia scœlus putāt uitu los deuorare. Vñ & impator Valens nup legē p oriē/ tē dederat:ne q uituloꝝ carnib9 uescerent utilitati agri/ culturæ p̄uidēs:& pessimā iudaizātis uulgi emēdās cō suetudinē p alitibus & lactētib9 uitulos cōsumētis. No mades & troglodytæ & scytæ & hunnorū noua feritas R semicrudis uescunt carnibus. Porro Ichthyopagi gēs errans in littore maris rubri super petras solis calore feruētes assāt pisces:& hoc solo alimēto uictitāt:sarma tæ. Quadi: Vuādali & innumerabiles aliæ gētes equo rū & uulpiū carnibus delectant. Quid loquar de cæ/ teris nationibus cū ipse adolescētulus in Gallia uide/ rim Scotos gēte Britānicā humanis uesci carnibus:& cū p siluas porcoꝝ greges & armētoꝝ pecudūq; repe/ riāt pastoꝝ nates & fœminaꝝ papillas solere abscide re & has solas ciborū delitias arbitrari? Scotoꝝ natio uxores p̄prias nō habet. Et quasi Platonis politiaꝫ le gerit:& Catonis sectē exemplū nulla apud eos con/ iunx p̄pria est:sed ut cuiq; libitum fuerit pecudū more lasciuiūt. Persæ: Medi:indi: & æthiopes : regna non modica:& Romano regno paria cū matribus & auiis cū filiabus & neptibus copulant. Massagetæ & Der/ bices miserrimos putāt qui egrotatōe moriāt : & pa/ rētes. cognatos: p̄pinquos:cū ad se nectā uenerint iu gulatos deuorāt rectius esse dicētes: ut a se potius q̄ a uermibus comedant. Tibareni quos dilexerint senes suspēdūt in patibulis. Hircani uolucribus & canibus semiuiuos p̄iciūt Capsii bestiis mortuos p̄iciūt. Schy tæ eos q̄ a defūctis amati: sunt uiuos infodiūt cū ossi/ bus mortuorum. Bactri carnibus ad hoc ipsum nutri/ tis obiciunt senes. Quod cum Alexandri præfectus Ni canor emendare uoluisset:pene amisit p̄uinciam. Co ge ægyptiū:ut ouiū lacte uescat. Impelle si uales Pelu siotē ut māducet cepe. Singulæ pœne i ægypto ciuita tes singlas bestias & mōstra uenerāt. & qd cūq; uolue

rint:hoc inuiolabile & ſacrum putãt. Vnde & urbes quoq; apud eos ex aĩaliũ uocabulis nuncupant: Leõ to Cyno Lyco Buſyris Thymius qd interptat hircus Et ut ſciremus:quales deos ſemp ægyptus recepiſſet: nuper ab Hadriani amaſio urbs eox Antinous appel lata eſt.Peruides igitur q non ſoluz in eſu:ſed& in ſe pulturis & in connubiis:& in omni cõuerſatione una quæq; gens ſuo ritu & pprietatibus uictitet:& hoc eaz naturæ legem putare qd didicit.Verum fac eſum car nium cunctis nationibus eſſe cõmunem:& paſſim li/ cere quod paſſim gignit.Quid ad nos:quox cõuerſa tio in cœlis eſt? Qui ſuper Pythagorã & Empedoclez & oẽs ſapiẽtiæ ſectatores: nõ ei debem9 cui naſcimur ſed cui renaſcimur: q repugnantem carnem: & ad li/ bidinum incẽtiua rapiẽtem media ſubiugamus. Eſus carniũ:& potus uini:carniſq; ſaturitas ſeminariũ libi Teren.in dinis eſt:Vnde & comicus : Sine cerere inqt & libero An. friget uenus. Cap. XXXVII

SQ Er qnq; ſenſus:quaſi p quaſdã feneſtras: uitiox ad aĩaz introitus eſt.Nõ poteſt an te metropolis & arx mentis capi : niſi per portas eius irruerit hoſtilis exercitus.Ho/ rum pturbationibus aĩa pgrauat:& capit aſpectu au/ ditu odoratu ſapore tactu. Si Cyrẽſib9 qſpiã delecte tur:ſi Athletarũ certamine:ſi mobilitate hiſtrionum: ſi formis mulierũ:ſplendore gemmarx ueſtiuz metal lorũ:& cæteris huiuſcemodi p oculox feneſtras ani/ Hiere.9. mæ capta libertas eſt:& iplet illud ppheticũ:Mors in trauit p feneſtras ueſtras. Rurſum auditus uario orga nox cãtu:& uocũ flexionibus delinit:& carmine poe tarum & Comœdiox mimorũq; urbanitatibus& ſtro phis:& qcqd per aures introiens uirilitatem mẽtis ef fœminat.Odoris aũt ſuauitas & diuerſa Thymiama ta & amomum cyphi oenanthe muſcus : & peregrini muris pellicula:q; diſſolutis & amatoribus cõueniat nemo niſi diſſolutus negat. Porro ciborũ auiditas q auaritiæ mater ſit:& ãnimũ quaſi quibuſdã compedi bus degrauatũ in terra teneat:quis ignorat? Propter breuem gulæ uoluptatem terræ luſtrãtur & maria : & ut mulſum uinũ pcioſuſq; cib9 fauces noſtras trãſeat totius uitæ opera deſudamus. Tactus aũt alienorum corporũ & fœminarx ardentior appetitus:uicinus in/ ſaniæ eſt.Ob hũc ſenſum cupimus iraſcimur geſtim9 inuidemur:æmulamur:ſollicití ſumus: & expleta uo luptate:per quandã plenitudinem rurſus accẽdimur quærimuſq; facere:qd cum fecerimus:iterum pœni/ teamus.Igit cum per has portas quaſi quidã pertur/ bationum cunei ad arcem noſtræ mentis intrauerint ubi erit libertas ubi fortitudo eius? ubi de deo cogita tio maxime cum tactus depingat ſibi etiã pteritas uo/ luptates? Ex recordatione uitiorum cogat aĩam com/ pati:& quodammodo exercere quod non agit.His igi tur rationibus inuitati multi philoſophox reliquerũt frequẽtias urbiũ & hortulos ſuburbanos:ubi ager irri guus & arborum comæ:& ſuſurrus auium:fontis ſpe culum riuus immurmurans:& multæ oculorum au/ riumq; illecebræ ſunt:ne per luxum & abundantiam copiarum animæ fortitudo molleſceret:& eius pudi/ citia conſtupraretur.Inutile quippe eſt crebro uidere per quæ aliquando captus ſis:& eorum te experimen to cõmittere:quibus difficulter careas. Nam & pytha Pithago. gorei huiuſcemodi frequentiam declinãtes in ſolitu/ dine:& deſertis locis habitare conſueuerunt.Platoni Platoni ci quoq; & Stoici in temploruz locis & porticibus uer ſabantur:ut admoniti anguſtioris habitaculi ſanctita te:nihil aliud q; de uirtutibus cogitarent. Sed & ipe Plato cũ eſſet diues:& toros eius Dyogenes luteis pe dihus conculcaret:ut poſſet uacare philoſophiæ:ele/ git Academiam uillam ab urbe pcul non ſolum deſer tam:ſed & peſtilentem:ut cura & aſſiduitate morbo/ rum libidinis impetus frangeretur:diſcipuliq; ſui nul lam aliã ſentirent uoluptatem:niſi earum reruz quas diſcerent.Quoſdã legimus effodiſſe ſibi oculos:ne p eorum uiſum a contemplatione philoſophiæ euoca/ rent. Vnde & Crates ille Thebanus proiecto in ma/ Crates ri non paruo auri pondere:abite inquit peſſum malæ cupiditates:ego uos mergam ne ipe mergar a uobis. Quod ſi qs exiſtimat& abundãtia ciboruz potionũq; ſemper frui:& uacare poſſe ſapientiæ: hoc eſt & uerſa ri in delitiis:& delitiarx uitiis non teneri ſeipz decipit Cum em pcul ab his remoti ſæpe capiamur naturæ il/ lecebris:& cogamur ea cupere quorum copiã non ha bemus:quanto magis ſi circũdati retibus uoluptatuz eſſe nos liberos arbitremur? Senſus noſter illud cogi/ tat:qd uidet audit odorat guſtat attrectat : & ad eius rei trahit appetitum:cuius capitur uoluptate.Quod mens uideat & mẽs audiat & q; nec audire qppiã:nec uidere poſſumus:niſi ſenſus in ea quæ cernimus & au dimus fuerit intentus.Vetus quoq; ſnía ẽ : difficile eſt immo ipoſſibile:delitiis & uoluptatib9 affluentes nõ ea cogitare quæ gerimus fruſtraq; quidã ſimulant ſal ua fide & pudicitia & integritate mentis:ſe abuti uo/ luptatibus:cum contra naturam ſit:copiis uoluptatũ ſine uoluptate perfrui. Et apoſtolus hocipſum cauẽs dixerit.Quæ autem in delitiis uiuens eſt uidua: mor/ 1.thi.5. tua eſt. Capi. XXXVIII

TEnſus corpoꝝ quaſi eq ſunt: ſine rõne currentes: aĩa uero in aurigæ modum retinet frena currentiũ. Et quõ eq abſq; rectore p̃cipites ruunt: ita corpus ſine rõne & imperio animæ in ſuum ferẽ interitum. Alia quoq; comparatio aĩæ & corporis a philoſophis ponit̃: corpꝰ puerũ: aĩam pedagogum eſſe dicẽtibus. Vnde & hiſtoricꝰ animæ imperio: corporis ſeruitio magis utimur: alterum nobis cum diis: alterꝝ cum beluis cõmune eſt. Igitur niſi uitia adoleſcẽtis & pueri prudẽtia pedagogi rexerit: oĩs conatus eius & impetus ad laſciuiã ꝓperant: Sine quattuor ſenſibꝰ uiuere poſſumꝰ: id eſt ſine aſpectu auditu odoratu atq; cõplexu: Abſq; guſtu autẽ & cibis impoſſibile eſt humanũ corpus ſubſiſtere. Adeſſe ergo debet ratio: ut tales ac tantas ſumamus eſcas q̃bus nõ oneretur corpus: nec libertas animæ pregraueť: qa & comedẽdum eſt: & deambulãdũ: & dormiẽdum: & digerendũ: & poſtea inflatis uenis incẽtiua libidinis ſuſtinenda luxurioſa res uinu; & tumultuoſa æbrietas. Omnis aũt q cũ his miſceť nõ erit ſapiens. Nec tales accipiamus cibos quos aut difficulter digerere aut comeſtos magno partos: & perditos labore doleamus. Oleꝝ & pomoꝝ ac leguminum: & facilior apparatus eſt: & arte impendiiſq; cocoꝝ non indiget: & ſine cura ſuſtentat humanum corpus moderateq; ſumptus: qa nec auide deuorať & quod irritamenta gulæ non habet leniori digeſtione cõcoq̃tur. Nemo eñ uno & duobus cibis hiſq; uilibus uſq; ad inflationem uentris onerať: quæ diuerſitate carnium & ſaporis delectatione concipiť cũ uariis nidoribus fumant patinæ: & ad eſum ſui expleta eſurie: q̃ſi captiuos trahunt. Vnde & morbi ex ſaturitate nimia concitantur multiq; impætiẽtiã gulæ uomitu remediant̃: & quod turpiter ingeſſerunt: turpius egerunt. Hipocrates iam
Hipoc. phoriſmis docet: Craſſa & obeſa corpora q̃ creſcendi menſurã impleuerint: niſi cito ablatione ſanguis minuãtur: in paralypſim & peſſima morboꝝ genera erũpere: & iccirco eſſe neceſſariam demptionem: ut rurſum habeãt in quæ poſſint creſcere. Nõ eñ manere in uno ſtatu natura corporu; põt: ſed aut creſcere ſemp aut decreſcere habet: nec poſſe uiuere aĩal: niſi creſcẽ-
Galie. di capax ſit. Vnde & Galienus etiã doctiſſimus Hipocratis interpræs: athletas quoꝝ uita & ars ſagina eſt: dicit in exhortatione medicinæ: nec uiuere poſſe diu. nec ſanos eſſe aĩaſq; eoꝝ ita nimio ſanguine & adipibus q̃ſi luto iuolutas nihil tenue nihil cœleſte. ſed ſp
thi. Dyoge. de carnibus & uictu & uẽtris ingluuie cogitare. Dyogenes tyrãnos & ſubuerſiões urbiũ. bella q; uel hoſtilia uel ciuilia nõ ꝓ ſimplici uictu oleꝝ pomorũq;: ſed ꝓ carnibus & epulaꝝ delitiis aſſerit excitari. Quodq; mirãdum ſit: Epicurus uoluptatis aſſertor: oẽs libros Epicu. ſuos repleuit oleribus & pomis: & uilibus cibis dicit eſſe uiuendũ: qa carnes & exq̃ſitæ epulæ ingenti cura ac miſeria ꝑparenť. Maiorẽq; pœnã habeãt in q̃rẽdo q̃ uoluptatẽ in abutẽdo. Corpora aũt noſtra cibo tñ & potu indigere. ubi aqua & panis ſit & cætera his ſimilia ibi naturæ ſatiſfactũ q̃q̃d ſupra fuerit nõ ad uitæ neceſſitatẽ ſpectare ſed ad uitiũ uoluptatis. Bibere & comedere nõ delitiaꝝ ardorẽ. ſed ſitim famẽq; reſtringere. Qui carnibus ueſcunť. indigere etiam his q̃ nõ ſunt carniũ. Qui aũt ſimplici uictu abutanť eos carnes nõ requirere. Sapiẽtiæ quoq; operã dare nõ poſſumus ſi mẽſæ abundãtiã cogitemus quæ labore nimio & cura diligenti atq; indigẽti indiget. Cito expleť naturæ neceſſitas frigus & fames ſimplici ueſtitu & cibo expelli põt. unde & apl̃us. Habentes inq̃t uictũ & ueſtitũ his cõtẽti ſumus. Delitiæ & epulaꝝ uarietates fomenta auaritiæ ſunt. Grãdis exultatio aĩæ eſt cum paruo cõtẽtus fueris cibo mundũ habere ſub pedibus. & oẽm eius potẽtiã epulas libidines ꝓpter q̃ diuitiæ cõparenť uilibus mutare cibis & craſſiore tunica cõpenſare. Tolle epulaꝝ & libidinis luxuriã nemo q̃ret diuitias quaꝝ uſus aut in uentre aut ſub uentre eſt. Qui egrotat nõ aliter recipit ſanitatẽ niſi tenui cibo & caſtigato uictu q̃ λεπτηδιαιτα id eſt tenuis dieta diciť. Quibus ergo cibis recipiť ſanitas his & ſeruari põt. ne qs putet morbos oleribus concitari. Si aũt milonis illiꝰ Crotoniatæ uires olera nõ miniſtrant q̃ naſcuntur & alunť ex carnibus qd neceſſe eſt uiro ſapienti & philoſopho xp̃i tantã habere fortitudinẽ q̃ athletis & militibus neceſſaria eſt? Quam cum habuerit ad uitia ꝓuoceť. Illi arbitranť carnes ſanitati congruas qui uolũt abuti libidine & in cœnũ demergi uoluptatũ ad coitũ ſemper exæſtuant. Chriſtiano ſanitas abſq; uiribus nimiis neceſſaria ẽ. Nec turbare nos debet ſi rari ſint huius ꝓpoſiti ſectatores quia rari ſunt & amici boni & fideles & pudici & cõtinentes ſempq; uirtus rara eſt. Lege Fabritii cõtinẽtiã Curii pauptatẽ & in tanta urbe uix paucos inuenies quos ſequaris. Noli timere neſi carnes non comederis aucupes & uenatores fruſtra artificia didicerint. Legimus quoſdam morbo arti-
culari & podagræ humoribus laborantes proſcriptione bonorum ad ſimplicem menſam & pauperes cibos redactos conualuiſſe. Caruerant enim ſollicitudine diſpenſandæ domus. & æpularum largitate quæ & corpus frangunt & animam. Irridet

Horatius appetitum ciboruꝫ qui cõſumpti relinquunt pœnitentiam.

Horat. Sperne uoluptates:nocet empta dolore uoluptas:
Et cum in amœniſſimo agro in̄ morſum uoluptuoſorum hominum ſe craſſum pinguemq; deſcriberet:luſit his uerſibus.
Me pinguem & nitidum bene curata cute uiſes:
Cum ridere uoles Epicuri de grege porcum.

Capitulum XXXIX

XEd & ex uiliſſimis cibis uitanda ſatietas eſt Nihil enim ita obruit animũ:ut plenus uẽter:& exæſtuans & huc illucq; ſe uertens & in ructus uel increpitus uentorum effla tione reſpirans. Quale illud ieiunium eſt aut qualis illa refectio poſt ieiuniuꝫ cum pridianis æpulis diſtendimur & guttur noſtrum mediatorium efficit̃ latrinarum? Dumq; uolumus prolixioris inediæ fame carere tantũ uoramus q̃tum uix alterius diei nox digerat ita/q; non tam ieiunium appellandum eſt q̃ crapula ac
Dicear. fetens & moleſta digeſtio. Dicearchus in libris anti/quitatum & deſcriptione græciæ refert ſub Saturno id eſt in aureo ſæculorũ cũ omnia hutnus funderet: nullum comediſſe carnes:ſed uniuerſos uixiſſe frugibus & pomis quæ ſponte terra gignebat. Perſarũ regis Cyri uitam Xenophon octo uoluminibus explicat:polẽta & cardamo & ſale ac pane cibario eos aſſerens uictitare: Lacedæmoniorum mẽſæ frugalitatiſq; :& ſupra
Xeno, ſcriptus Xenophon & Theophraſtus & omnes pene
Chere, ſcriptores Græciæ teſtes ſunt. Cheremon Stoicus uir eloquentiſſimꝰ narrat de uita antiquoꝝ ægypti ſacerdotum q; omnibꝰ mundi negotiis curiſq; poſtpoſitis ſemper in templo fuerint: & rerũ naturas cauſaſq; ac rationes ſyderũ contẽplati ſint nunq̃ mulieribꝰ ſe miſcuerint:nũq̃ cognatos & ꝓpinquos ne liberos quidẽ uiderint:ex eo tpe quo cœpiſſent diuino cultui deſeruire:& carnibus & uino ſe ſemp abſtinuerint ꝓpter tenuitatẽ ſenſus & uertiginẽ capitis quẽ ex paruo cibo patiebant̃ & maximæ ꝓpter appetitus lididinis:qui ex his cibis & ex hac potione naſcunt̃: pane raro ueſcebant̃ ne onerarẽt ſtomachum. Et ſi qñ comedebãt tõſum pariter yſopũ ſumebãt in cibo:ut eſcã grauioreꝫ illius calore decoquerent. Oleum tm̃ in oleribus noluerant uerũ & ipſum ꝓparum ꝓpter nauſeã & aſperitatem guſtus leniendã. Quid loquar inquit de uolatilibus cũ ouum quoq; ꝓ carnibus uitauerit & lacẽ? Quorum alterum carnes liquidas:alterũ ſanguinẽ eſſe dicebant colore mutato. Cubile eis de foliis palmaꝝ q̃s Bayas uocãt cõtextũ erat ſcabellũ acliue & ex una pte obliquũ in terra ꝓ puluillo capiti ſupponebãt :bidui triduiq; inediã ſuſtinẽtes:Humeros corpis q; naſcunt̃ ex ocio & ex mãſione unius loci nimia uictus caſtiga/tione ſiccabãt. Ioſephus i ſecũda iudaicæ captiuitatis Ioſep.
hiſtoria & in octauodecimo antiqtatũ libro:& contra Appionem duobus uoluminibꝰ tria deſcribit dogmata iudæoꝝ. Phariſæos::Saducæos:Eſſæos. Quorũ nouiſſimos miris effert laudibus:q; & ab uxoribꝰ & uino & carnibus ſemp abſtinuerint & quotidianũ ieiuniuꝫ uerterint i naturã Sup quoꝝ uita & Philo uir doctiſſi Philo.
mus ꝓpriũ uolumẽ edidit. Eantes Cirycenus & Aſclepiades cyprius ætate qua Pignaleon in oriente regnabat ſcribũt eſum caniũ non fuiſſe. Eubulus quoq; q; hi Eubul.
ſtoriam Mitræ multis uoluminibus explicuit:narrat apud Perſas tria genera Magoꝝ quorum primos qui ſint doctiſſimi & æloquẽtiſſimi excepta farina & olere nihil aliud in cibo ſumere. Apud Eleuſinã etiam uolu Y
cribus & piſcibus & quibuſdã pomis abſtinere ſolẽne eſt. Bardeſanes uir Babylonius i duo dogmata apud Barde.
Indos gymnoſophiſtas diuidit:quoꝝ alterum appellat Bragmanas:alterum Samaneos:qui tantæ cotinẽtiæ ſint ut uel pomis arborum iuxta gangem fluuium uel publico orizæ & farinæ alantur cibo:& cũ rex ad eos uenerit:adorare illos ſolitus ſit:pacemq; ſuæ prouinciæ in illorũ precibus arbitrari ſitam. Euripedes in Euripi.
creta Ionis prophetas nõ ſoluꝫ carnibus ſed & coctis cibis abſtinuiſſe ferẽt. Xenocrates philoſophus de Tri/ Xeno.
ptolemi legibus apud Athenienſes tria tm̃ præcepta in templo Eleuſinæ reſidere ſcribit honorãdos parentes:uenerãdos deos:carnibus nõ ueſcendũ. Orpheus Orphe.
in carmine ſuo eſum carnium deteſtatur. Pythagoræ:Socratis:Antiſthenis:& reliquorum frugalitatem referrem in confuſionem noſtram:niſi & longum eſſet & proprii operis indigeret officio. Hic certe eſt Anti/ Antiſth.
ſthenes qui cum glorioſe docuiſſet rhetoricã:audiſſet q; Socratẽ:dixiſſe fertur ad diſcipulos ſuos: Abite: & magiſtruꝫ quærite ego em̃ iam reperi. Statimq; ꝓditis q̃ habebat & publice diſtributis nihil ſibi pl9 q̃ꝑ pallio lum reſeruauit. Paupertatiſq; eius & laboris & Xenophon teſtis eſt in ſympoſio:& inumerabiles libri eius quorum alios philoſophico :alios rhetorico genere ſcripſit. Huius Diogenes ille famoſiſſimus ſector fuit Dyoge.
potentior rege Alexandro:& naturæ uictor humanæ Nam cum diſcipulorum Antiſthenes nullum recipe/ret. & pſeuerantẽ Diogenẽ remouere nõ poſſet nouiſſime clauaminat9 ẽ niſi abiet. Cui ille ſubieciſſe dicit̃ caput atq; dixiſſe: Null9 tã dur9 baculꝰ erit q; me a tuo

Satirus. poſſit obſequio ſeparare. Refert Satirus qui illuſtriuꝫ uirorũ ſcribit hiſtorias: ꝙ Diogenes palliolo duplici uſus ſit ꝓpter frigus: peramꝑ cellario habuerit: ſecũqꝫ portarit clauã ob corpuſculi fragilitatem qua iã ſenex membra ſuſtẽtare ſolitus erat. Et ημεροβιος. id eſt diarii uictus uulgo apellatus ſit: In præſentẽ horã poſcẽs a quolibet & accipiens cibum. Habitauit autẽ in portarum ueſtibulis & porticibus ciuitatũ. Cũqꝫ ſe cõtorqueret in dolio uolubilẽ ſe habere domum iocabatur: & ſe cum tpibus ímutantẽ. Frigore eñ os dolii uertebat in meridiẽ: æſtate ad ſeptẽtrionẽ & utcũqꝫ ſol ſe incliuauerat diogenis ſimul prætoriũ uertebaꝫ. Quodam uero tpe habens ad portandũ caueũ ligneũ uidit puerum manu cõcaua bibere & eliſiſſe illud ferꝫ ad terrã dicens. Neſciebã ꝙ natura haberet poculũ. Virtutem eius & cõtinentiã mors quoqꝫ indicat. Nã cum ad agonem olympiacũ qui magna frequẽtia graciæ celebrabaꝫ: iam ſenex pergeret febre in itinere diciꝫ appræhẽſus accubuiſſe in crepidine uiæ uolẽtibuſqꝫ euꝫ amicis aut in iumẽtũ aut ín uehiculũ leuare nõ acquieuit: ſed tranſiẽs ad arboris umbrã locutus eſt: Abite queſo: & ſpectatũ pergite: hæc me nox aut uictorem ꝓbabit aut uictũ. Si febrẽ uicero ad agonẽ ueniã. Si me uicerit: ad inferna deſcendã: Ibiqꝫ per noctẽ eliſo gutture non tãmori ſe ait ꝙ febrẽ morte excludere. Vnius tñ philoſophi exemplũ poſui: ut formoſuli noſtri & troſuli: & uix ſummis pedibus adũbrantes ueſtigia quorũ uerba in pugnis ſunt: & ſyllogiſmi ín calcibus qui pauperta tem apoſtolorum & crucis duriciam aut neſciunt aut cõtemnũt: imitenꝫ ſaltẽ gẽtiliũ parcitatẽ. Capi. XL

Z NAec de argumẽtis philoſophoꝝ exẽpliſqꝫ diſſerui. Nunc ad exordiũ generis humani id eſt ad noſtra trãſiens: docebo primũ Adam & in paradiſo accepiſſe præceptuꝫ ut cætera poma comedens ab una arbore ieiunaret. Beatitudo paradiſi abſqꝫ abſtinẽtia ſibi nõ potuit dedicari. Quãdiu adam ieiunauit in paradiſo fuit: comedit: & eiectus eſt: eiectuſqꝫ ſtatim duxit uxorẽ. Qui ieiunans in paradiſo uirgo fuerat: ſatur in terra matrimonio copulaꝫ: & tamẽ eiectus nõ ꝓtinus accepit licẽtiã carniũ ueſcẽdaꝝ: ſꝫ tñ poma arboꝝ & fruges ſegetũ: & herbarũ olera ei tradunꝫ ín cibũ: ut exul quoqꝫ paradiſi nõ carnibus quæ in paradiſo nõ erãt: ſed ſimilitudine frugũ paradiſi ueſcereꝫ. Poſtea uero uidẽs deus ꝙ diligẽter appoſitũ eſſet ad maliciã cor hominis ab adoleſcẽtia: & ſpũs eius in his ꝑmanere nõ poſſet qui erant caro: opera carnis diluuio cõdẽnauit: & auidiſſimã hominũ gulam ꝓbans dedit eis licentiã comedẽdaꝝ carniũ: ut dũ ſibi intelligũt licere omnia: nõ deſiderarẽt magnopere qdꝫ licebat: nec mandatũ in cauſam uerterẽt præuaricatõis. Quãꝙ & tunc ex parte imperatũ de immũdis animalibꝫ ieiuniũ ſit. Nã cuꝫ alia mũda dicanꝫ alia ímũda: & ín archa Noæ de ímũdis bina de mũdis introducunꝫ imparia: & utiqꝫ ímũdorũ eſus ablatus ſit: ne ſine cauſa dicerenꝫ immunda: ex parte ieiuniũ dedicatũ eſt: docens abſtinentiã oĩm in quorũdam reciſione. Cur perdidit Eſau primogenita ſua? nõne ꝓpter cibum? Impatientiãqꝫ gulæ lachrymis emẽdare nõ potuit. Eiectus de ægypto ppl'us iſrael & in terrã repromiſſionis lacte & melle manãtem introducẽdus: ægyptias carnes & pepones: alliaqꝫ deſiderat. Vtinaꝫ inquit obiſſemus ꝑcuſſi a deo in terra ægypti: quãdo ſup ollas carniũ ſedebamus. Et iterũ. Quis nos ueſcet carnibus? Venerũt in menteꝫ nobis piſces quos in ægypto comedebamus gratis: & cucumeres: & pepones: & porri & cepe: & allia. At nũc anima noſtra arida: nihil niſi manna oculi noſtri conſpiciunt. Angelorũ cibum contemnẽtes carnes ægyptias ſuſpirabãt. Moyſes quadraginta diebus & noctibꝫ ieiunꝫ in monte Syna. etiam tunc ꝓbans: non in pane ſolo uiuere hominem: ſed in omni uerbo dei: cuꝫ dño loquiꝫ. Populus autẽ ſatur idola fabricat: ille uacuo uẽtre legem accipit ſcriptã digito dñi. Iſte manducans & bibens: cõſurgẽſqꝫ ludere. aurum cõflat ín uitulum: & ægyptiũ bouꝫ præfert dñi maieſtati: Tot dierũ labor unius horæ ſaturitate periit. Frangit audacter Moyſes tabulas: ſciebat eñ dei ſermonẽ nõ poſſe audire temulentos. Incraſſatus ẽ & pinguefactus: & dilatatus & ſe calcitrauit dilectus & dereliquit dñm: qui fecerat eum & abſceſſit a deo ſalutari ſuo. Vnde & in eodem deuteronomio præciꝑt. Ne cum mãducaueris & biberis: & domos optimas ædificaueris ouibus & bobus tuis multiplicatis & argẽto & auro extollaꝫ cor tuũ: & obliuiſcaris dñi tui. Deniqꝫ mãducauit ppl'us. & incraſſatum eſt cor eius: ne uideret oculis: & audiret auribus & corde cõtineret: & uultũ ieiunantis Moyſi: & iuxta hebraicã ueritatẽ dei cõfabulatione cornutũ paſtus & pinguior ppl'us ſuſtinere non potuit. Quãobrem dominus noſter atqꝫ ſaluator non ob differentiã uirginitatis & nuptiarũ ut quidam putant: ſed ob ieiunioruꝫ cõſortia Moyſen & Heliam tranſfiguratus in monte ſecum oſtendit in gloria: Quanꝙ Moyſes & Helyas typum propriæ legis ꝓphetarumqꝫ monſtrauerint: ſicut manifeſte ſcriptura euangelii teſtaꝫ: dicebãt eñ exitũ quẽ cõpleturꝫ erat ín Hierl'm paſſionẽ eñ dñi nõ uirginitas & nuptiæ: ſed lex nũciat & ꝓphetæ. Quod ſi cõten

Exo. 16.

Exo. 36.

deute. 32

A

tioſe in Moyſe nuptias in Helya uirginitatē dixerit de mōſtrari: breuiter audiāt Moyſen mortuū & ſepultū Helyā igneo curru raptū: ante imortalē eſſe cœpiſſe: q̄ mortuū. Sed nec ſecūda cōſcriptio tabulaꝝ abſq; ieiunio potuit impetrari. Quod æbrietas p̄diderat: in/edia repperit. Ex quo oſtēdit posſe nos p̄ ieiuniū redire in paradiſum: unde p̄ ſaturitatē fueramus eiecti. In
Exo.17. exodo aduerſus Amelech oratione Moyſi: & totiꝰ populi uſq; ad ueſperā ieiunio dimicatū eſt. Ieſus filiꝰ na-
Ioſ.10. uæ ſtationē impetrauit ſoli & lunæ: & inediam plus q̄ unius diei uictoris exercitus p̄telauit. Saul ſicut in re/-
1.reg.14 gnoꝝ primo libro ſcribit. Maledictus inquit q̄ ederit panē uſq; ad ueſperā: donec ulciſcar me de inimicis meis. Et non guſtauit omnis p̄pl̄us eius: & tota terra prādebat. Tantaq; fuit auctoritas ſtationis ſemel dño deſtinatæ ut Ionathā qui cauſa uictoriæ extiterat: de/-
prēderet ſors: & ignorātiæ crimen declinare non poſſet patriſq; in ſe cōcitaret manū & uix p̄pl̄i precibꝰ
3.reg.19. ſaluaret. Helyas quadraginta dierū ieiunio præpara/-
tus deū uidit in monte Oreb: audiuitq; ab eo: Quid tu hic Helya? Multo familiarior iſta uox q̄ illa in Geneſi
1.reg.7. Adā ubi es? Illa enī paſtū terrebat & perditū hæc ieiu/-
nāti famulo blādiebat. Cōgregatū ſamuel populum in maſphat: indicto ieiunio roborauit & fecit hoſtibꝰ
Eze.37. fortiorē. Aſſiriorū impetū: & potētiā ſennacherib: eze-
Ione.2. chiæ regis lachrymæ ſaccus & humiliatio uictus fregit p̄ſtrauit & uicit. Et ecōtrario ciuitas Niniue imminen-
tem irā dñi: ieiunioꝝ miſeratōe detorſit: quā & Sodo-
ma placaſſet & Gomorra: ſi uoluiſſet agere p̄niam: &
4.reg.16 lachrymas p̄niæ patrocināte cōciliare ieiunio Achab rex īpiiſſimus: ut ſniaꝫ dei ſubterfugeret: & euerſio do-
mus eius differret in poſteros: ieiunio īpetrauit & ſac-
co. Anna uxor Helchanæ inanē cibo uentreꝫ filio me-
1.reg.1. ruit implere. Periclitant in babylone magi omnis cō-
Dañ.1. iector & ariolus & aruſpex cedit. Daniel & tres pueri reuelationē merent ieiunio: & paſti leguminibꝰ pul-
chriores ſūt & prudētiores his q̄ de menſa regis carni-
bus ueſcebant. Deinde ſcriptū ē: q̄ daniel tribꝰ ebdo-
madis ieiunauerit: panē ſuauē nō comederit: caro & uinū nō intrauerit os eius: oleo unctus nō ſit. Et uene-
rit ad eū angelꝰ dicēs. Daniel hō miſerabilis es. Qui deo miſerabilis apparuerat poſt ieiuniū leonibꝰ ī la/-
cu fuerat horribil. Quā pulchra res q̄ placat deū: leo/-
nes mitigat dæmones terret. Mittit ad eū (ꝫ hoc ī he-
braicis uoluminibꝰ nō īuenerimꝰ) Abacuc meſſoꝝ prā-
diū portās. talē ei diſcophoꝝ īedia meruerat ebdoma-
dis Dauid piclitāte filio poſt adulteriū εξομολογεσιν ī
p̄s.101. cinere & ieiunio facit: dicens. Quia cinerē tanq̄ panē manducabā & potū meū cū fletu miſcebā. Et infirma-
ta ſunt in ieiuuio genua mea: & certe iā audierat a na-
thā. Dñs abſtulit a te hoc pctm̄. Sāpſon & Samuel ui- p̄s.102.
num & ſicerā nō bibūt. Erāt em̄ filii repromiſſiōis: & 2.reg.1:.
p̄ abſtinētiā ieiuniūq; cōcepti. Aarō & cæteri ſacerdo/- Leui.10.
tes ingreſſuri templū: oē qd̄ pōt inebriare nō potant: ne morianꝫ. Ex quo intelligimus mori eos: q̄ in eccle-
ſia nō ſobrii miniſtrarint. Quāobrē exprobrat iſraeli potum dabatis Nazareis meis uinum. Ionadab filius
rechab p̄cepit filiis ſuis ut nō biberēt uinū uſq; ī æter/-
num. Quibus cum offerret Hieremias ut biberēt & illi Hiere.35.
bibere noluiſſent loq̄tur dñs p̄pphetam. Quia obedi-
ſtis præcepto ionadab patris ueſtri. nō deficiet uir de ſtirpe ionadab filii rechab ſtans in cōſpectu meo cun-
ctis diebus.

Cap. XLI

IN foribus euāgelii Anna filia Phanuelis B
uniuira inducit: ſempq; ieiunās. Et domi 1.reg.1.
nū uirginē lōga caſtitas lōgaq; ieiunia ſu-
ſcepere. Præcurſor eius & p̄co locuſtis ali Mat.3.
tur & ſilueſtri melle nō carnibus: habitatioq; deſerti & in cunabula monachoꝝ talibus inchoant alimen-
tis. Sed & ipe dñs baptiſma ſuū. xl. dieꝝ ieiunio dedi/- ubi ſupra
cauit. & acriora dæmonia docuit nō niſi oratiōe & ie/-
iuniis poſſe ſuperari. Cornelius cēturio ut ſpm̄ſanctū Actu.10.
acciperet anteq̄ baptiſma: ælemoſynis meruit crebriſ
q; ieiuniis. Paulus apls poſt famē & ſitiꝫ & cæteros la- 2.Cor.11
bores ſuos & pericula latronū naufragii ſolitudinis
crebra ieiunia enumerat. Et diſcipulo Timotheo do/- 1.Thi.5
lenti ſtomachū: & infirmitates plurimas ſuſtinēti ſua-
det uini modicā potionem. Iā noli inquit aquā bibe/-
re. Cui aūt dicit: iā noli aquā bibere: oſtendit eū aquā ante potaſſe. Quod nō cōcederet: niſi crebræ infirmi-
tates & dolor ſtomachi poſtulaſſent. Reprobat q̄ deꝫ apls eos: q̄ phibebāt nuptias: & iubebāt cibis abſtine/-
re quos deus creauit ad utendū cum gratiarūactione: ſed Martioneꝫ deſignat & Tatianū & cæteros hæreti-
cos q̄ abſtinentiam indicant perpetuā: ad deſtruēda & contemnenda & abominānda opera creatoris: nos aūt & creaturā omnem laudamus dei: & maciem ſa/-
ginæ: abſtinentiā luxuriæ: ieiunia p̄ferimus ſaturitati
Vir q̄ppe in laboribus laborat ſibi: & uim facit in inte-
ritū ſuum. Et a diebus iohānis baptiſtæ ieiunatoris &
uirginis regnum cœlorum uim patitur: & uiolenti di-
ripiūt illud. Timemus em̄ ne ab aduentu æterni iudi/-
cis: ſicut in diebus diluuii: & euerſiōis Sodomæ & go-
morræ dep̄hendamur manducantes & bibētes: & nu-
bentes. & nuptui tradentes. Naꝫ & diluuium & iguis C
de cœlo ſaturitateꝫ pariter & nuptias quas deleret in

uenit. Nec mirum ſi omne qđ in macello uēdiť apls emi iubeat & comedi cū idolatris & adhuc in templis idolorū quaſi idolotheta ueſcētibus ꝑ ſumma abſtinē
Ro. 14. tia fuerit cibis tm̄ abſtinere gentiliū. Quod ſi ſic loquitur ad romanos. Is qui māducat: non manducantem non ſpernat: et qui non manducat manducantē non iudicet: nō inter ieiunia & ſaturitatem æqualia merita diſpēſat. ſed cōtra eos loquiť q in xp̄m credentes adhuc iudaizabāt: & eos q exgētibus crediderāt monet ne ſcādalizet illos cibo ſuo q adhuc infirmiores erāt in fide. Deniq; & in cōſequentibus hoc ipſum ſonat. Scio & cōfido in dño ieſu q; nihil commune per ſeipſum eſt. niſi ei q exiſtimat qđ commune eſſe. illi commune eſt. Si em̄ ꝓpter cibum frater tuus cōtriſtatur iā nō ſecūdum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illū pdere, ꝓ quo xp̄s mortuus ē. nō ergo blaſphemeť bonum noſtrum nō eſt em̄ regnum dei eſca & potus. Ac ne quis putaret hoc de ieiuniis dici & nō de ſuperſtitione iudaica ſtatim ediſſerit. Alius credit māducare omnia. Qui aūt infirm9 eſt. olera māducet. Et rurſuꝫ Alius iudicat diem plus q̄ diem alius iudicat omnem diē. unuſq; ſq; in ſuo ſenſu abūdat. Qui ſapit diē ſapit. Et q māducat dño māducat. gratiasagit em̄ deo. Et q nō māducat dño nō māducat & gratias agit deo. Qui em̄ infirmi erāt in fide adhuc & alias carnes mundas alias arbitrabāt̄ imundas. & inter diē & diē eſſe aliquid æſtimabāt. Verbi gratia. Sanctius eſſe ſabbatum & neomenias & ſcenophegiā q̄ reliquos dies iubenť olera māducare. quæ indifferēter comedunť ab oīb9 Qui uero firmioris erāt fidei omnes carnes & omnes dies æquales eſſe credebant. Illud aūt quod ꝓponere aduerſarius auſus eſt dñm uoratorez & potatorē uini a phariſæis appellatū eſſe. & q ad æpulas ierit nuptiarum & cōuiuia nō deſpexerit pctōr̄ exiſtimo q; nobiſcū faciat. Iſte em̄ ē dñs ut arbitratiꝰ uorator q quadraginta dieb9 xp̄ianoꝝ ieiuniū ſanctificať. q beatos appellat eſuriētes & ſitientes q eſcā habere ſe dicit. non quā diſcipuli ſuſpicabāt̄. ſed quæ in ꝑpetuū nō periret. q de die craſtino cogitare ꝓhibet. Qui cū eſuriſſe & ſitiſſe dicať. & iſſe frequēter ad prādia excepto myſterio quod in typū ſuæ paſſionis expreſſit & ꝓbandi corporis ueritatem nec gulæ ſcribiť ſeruiſſe nec uētri.
Luce. 16. Qui diuitem purpuratū ꝓpter æpulas narrat in tartaro. & Lazarū pauperē ob inediā dicit eē ī ſinu Abraæ
Mat. 6. Qui qñ ieiunamus ungi caput & lauari p̄cepit faciem
Luc. 24. ut nō gloriæ hoīm. ſed dño ieiunemus. Qui comedit qdem poſt reſurrectionem partem piſcis aſſi & fauꝫ nō ꝓpter eſuriem & gutturis ſuauitatem. ſed ut ueritatem ſui corporis comprobaret. Nā quotienſcūq; mortuum ſuſcitauit. iuſſit ei dari māducare. ne reſurrectio fantaſma putareť. Et Lazarus poſt reſurrectionē. ob hāc cām ſcribiť cum dño iniſſe cōuiuiū. Nec hoc dici/ D
mus q; negemus piſces & cætera ſi uolūtas fuerit in cibo eſſe ſumenda. ſed quō nuptiis uirginitatem. ita ſaturitati & carnibus ieiunia ſp̄mq; p̄ferimus. Si autem Petrus hora ſexta prāſurus aſcēdit in cœnaculuꝫ. ſortuita eſuries nō facit p̄iudicium ieiunioꝝ. Hoc em̄ modo & dñs qa ad puteum ſamaritanæ hora ſexta feſſus reſedit & bibere uoluit. omnibus incumbit neceſſitas uelint nolint hoc tempore bibēdi. Potuit autem fieri ut uel ſabbatum eſſet uel dies dñicus & poſt biduꝫ triduiq; ieiuniū hora ſexta eſurierit. Nūq̄ em̄ crediderim apl̄m ſi ante unā diem cœnauerat æpuliſq; diſtentus fuerat alterius diei eſuriſſe meridie. Quod ſi cœnauit pridie & ſequēti die eſuriuit ante prādium exiſtimo q; uſq; ad ſatietatē nō comederit. q tā cito potuit eſurire. Porro ſi per Eſaiā loqtur deus. q; nō tale ieiunium elegerit dicens. In diebus ieiuniorum ueſtrorum inue Eſa. 58.
niūtur uolūtates ueſtræ. & ſubiectos percutitis. & ī iudicia & in lites ieiunatis. & ceditis pugnis nō tale ieiunium elegi dicit dñs. Quale elegerit docet. Frange ubi ſupra
eſuriēti panem tuum. & pauperes ſine tecto induc in domum tuā. Si uideris nudum ueſti. & domeſticos ſeminis tui ne deſpicias. Nō igitur ieiunium reprobauit ſed quale uellet oſtendit. Neq; em̄ uentris eſuries accepta eſt deo quā lites & rapinæ & libidines deſtruūt
Si nō uult ieiunium deus quomodo in leuitico præci Leui. 16.
pit ut ſeptimo menſe decima menſis omnis populus ieiunet uſq; ad ueſperā? Et q non afflixerit aīam ſuam moriať. Et exterminet de populo ſuo. Quare ſepulchra cōcupiſcētiæ ubi carnibus deditus populus ruit: uſq; hodie in ſolitudine perſeuerant. Et craſſus populus ortigomoraꝫ ſcribitur ad colerā uſq; ructaſſe? Cur 2. reg. 13.
homo dei: ad cuius ꝓphetiaꝫ manus aruerat regis Hieroboā: qui māducauit contra dictuꝫ dei: ilico percuſſus eſt. Et leo qui aſinam cuſtodiuit intactaꝫ. Prophe ubi ſupra
tæ leuāti ſe de prādio nō pepercit. Qui ieiunus miracula fecerat prāſus ilico ſaturitatis pœnas luit. Sed & iohel clamitat. Sāctificate ieiuniuꝫ prædicate curatio Ioel. 1.
nem: ut mōſtraretur ieiunium ſanctificari cæteris operibus: & ſanctificatum ieiunium curationi ꝓficere peccatorum. Quomodo autem uirginitati ueræ non præiudicat imitatio uirginum diaboli: ita & ueris ieiuniis coſtum iſidis & Cybelæ: & quorūdam ciboruꝫ in æternum abſtinentia: maxime cum apud illos: ieiuniū panis ſagina carnium compeſcet. Et ſicut ſigna quæ ſi

ciebat Moyſes imitabant ſigna ægyptiorum:ſed non erant in ueritate: nã uirga Moyſi uirgas magoꝝ deuorabat ita & omnia quæ p æmulationẽ dei facit diabolus nõ religionis noſtræ ſupſtitio:ſed noſtra arguitur negligẽtia id nolentiũ facere qđ bonũ eſſe:etiaꝫ ſæculi hoíes nõ ignorãt.

Capi. XLII

EOuarta ꝓpoſitio eſt louiniani quæ & extrema.duos eẽ ordines ouiũ ponit & hircoꝝ alteꝝ iuſtoꝝ alteꝝ pctõꝝ alios ſtare a dextris alios a ſiniſtris:& audire iuſtos. Veni/
Mat.16. te benedicti patris mei poſſidete paratũ uobis regnuꝫ
Ioh. 8. a cõſtitutione mũdi.Peccatoribus uero dici. Diſcedite a me maledicti in ignẽ æternũ qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.Arborẽ bonaꝫ non poſſe malos fructus facere: nec malã bonos: Vnde & ſaluator loq
Mat. 15. tur ad iudæos. Vos de patre diabolo eſtis:& concupiſcentias patris ueſtri facere uultis.Decem uirgines ꝓponit ſtultas atq; ſapiẽtes & quinq; quæ oleũ nõ habuerũt remãſiſſe extrinſecus:alias uero quinq; quæ ſibi lumẽ bonorum operũ præparauerãt thalamũ ítraſſe cum ſpõſo.Aſcendit ad diluuiũ & ait.Qui erãt cuꝫ Noe iuſti ſeruati ſunt qui uero peccatores oẽs in commune perierũt.Apud Sodomã& Gomorraꝫ exceptis duobus gradibus bonoꝝ malorũq; nulla diuerſitas íuenitur.Qui eſt iuſtus eripit qui pctõr pari uorat incẽdio una ſalus liberatis unus interitus remanentibus. Ne paululũ quidẽ a iuſticia declinãdũ ídicio eſt uxor Loth. Si autẽ inqt mihi opponis quare iuſtus laboret in pace:aut in perſecutõibus ſi nullus ꝓfectus eſt nec maiora præmia? Scias hoc euꝫ facere nõ ut quid plus mereaꝫ:ſed ne ꝓdat qđ accepit in ægypto quoq; decẽ plagas æq̃lr oẽs ſentiũt pctõres : & liſes tenebræ dño & ſeruo nobili & ignobili regi íminẽt & uulgo. Sãcto uero dei & populo iſrael una erat lux . Sic & in mari rubro iuſti pariter tranſeũt pctõres pariter obruuntur Sexcẽta hoím milia exẽpta imbelli ætate & ſexu í deſerto æqualiter ruũt:& duo qui iuſticia pares erant æq̃liter liberant ꝓ quadraginta annos cũctus iſrael ſimiliter laborat & moriẽ Gomor mãne uniuerſis ætatibꝰ una in cibo mẽſura eſt ueſtitus pariter non deteriẽ capilli ſimul nõ augent barba in cõmune nõ creſcit calciamẽta ex æquo oĩbus durant . Nõ incaluere pedes: cibus in ore cũctoꝝ æqualiter ſapit. Ad unã mãſionẽ pari labore & mercede ꝓgebant.Omnis hebræus æq̃le habet paſca æquales ſcenophegias æq̃le ſabbatum æquales neomenias . Septimo reqetionis anno abſq; perſonaꝝ diſcretõe dimittit:& í iubilæo uniuerſa cũctis debita relaxant atq; ad antiquã poſſeſſionẽ uenditor redit.Parabolã autẽ in euangelio ſeminãtis :in
Mat.21. qua in bona terra cẽteſimus & ſexageſimus & triceſimus fructus exorit .Et ecõtrario in terra mala triplex ſterilitatis uarietas indicat í duos ordines diuidit bonæ terræ & malæ.Et quomodo apl̃is ꝓ derelictis filiis
Mat. 19. & uxoribus :in euangelio alio centies :in alio ſeptiesdñs repromittit & in futuro uitam æternã.nullaq; diſtantia eſt inter centũ & ſeptem:ſic & in hoc numero nõ facere præiudiciũ ubi huius terræ fertilitas p̃dicatur.Præſertim cũ & euangeliſta Marcus retrorſum nu
Mar. 10. meret triginta:ſexaginta & centũ. Dicit dñs Qui mã/
Ioh.6. ducat meã carnem & bibit meũ ſanguinem in me manet & ego in illo.Sicut ergo ſine aliqua differẽtia graduum xp̃s in nobis eſt:ita & nos in xp̃o ſine gradibus ſumus.Omnis qui diligit me ſermonẽ meũ ſeruabit:
Iohã.14. & pater meus diliget eum:& ad euꝫ ueniemus :& mãſionẽ apud eum faciemus.Qui iuſtus eſt diligit qui di F
ligit uenit ad eũ pater & filius:& in eius habitãt hoſpitio. Vbi autẽ huiuſcemodi habitator eſt puto ꝙ nihil deeſſe poſſit hoſpiti.Si autem dicit. Multæ manſiones ſunt apud patrẽ meũ nõ in regno cœloꝝ diuerſas ſignificat mãſiones ſed eccleſiarũ in toto orbe numerũ q̃ cõſtat una ꝓ ſeptẽ. Vado inquit & p̃parabo uobis lo
Ioh.14. cum nõ loca.Si hæc repromiſſio ꝓprie duodeci apl̃orum eſt ergo Paulus excluſus eſt de hoc loco: & electionis uas ſupfluus putabit & indignus.Iohannes & Iacobus qa plus cæteris petierũt nõ impetrauerunt & tamẽ nõ eſt dignitas eoꝝ íminuta qa reliquis apoſtolis æquales fuerũt.Neſcitis quia corpora ueſtra tẽplũ
1. Cor.3. eſt ſpirituſſancti. Templũ inquit eſt& nõ templa:ut ſi militer in omnibus habitatorẽ oſtenderet deuꝫ .Non
Ioh.17. pro his rogo tm̃:ſed pro illis qui crediturí ſunt puerbum eorum in me:ut ſicut tu pater in me:& ego in te unum ſumus:ita omnes unum ſint in nobis.Gloriaꝫ quam dediſti mihi dedi eis:dilexi eos:ſicut me dilexiſti.Et quomodo nos ſumus pater & filius & ſpirituſſanctus unus deus:ſic & unus populus in ipſis ſit hoc eſt quaſi filii chariſſimi diuinæ conſortes naturæ:ſpõſa:ſoror:mater: & quæcunq; alia putaueris uocabula unius eccleſiæ congregatio eſt quæ nunq̃ eſt ſine ſponſo:fratre: filio:unam habet fidem: nec conſtupratur dogmatum uarietate : nec hæreſibus ſcindiſtur : uirgo manet . Quocunq; agnus uadit : ſequitur illum .Sola nouit canticum Chriſti. Si aũt inquit mihi oppoſueris ſtella a ſtella differt í claritate audies differre ſtellã a ſtella:hoc eſt ſpiritales a carnalibus. Oĩa mẽbra æq̃liter diligim9 :nec oculũ ꝓponim9 di/

gito: nec digitū auriculæ: ſed ſingulorū amiſſione mē/
brorū cōmunis dolor eſt. Aequaliter introimꝰ in hoc
ſæculū: & æqualiter de eo egredimur: unus aūt Adaꝫ
terrenus: & alter cœleſtis. Qui in terreno fuerit a ſini
ſtris eſt: & pibit. Qui in cœleſti a dextris eſt & ſaluabi
tur. Qui fatuæ fratri dixerit & racha: reus erit gehēnæ
Et q homicida fuerit & adulter: mittet' ſi'r in gehēnā.
Inpſecutione q incedit' q ſuffocat' q decollat' q fuge
rit q in carcere icluſus obierit: uaria quidē luctæ gene
ra: ſed una corona uictorū eſt. Inter eū fratrē qui ſem/
per cū patre fuerat: & qui poſtea pœnitēs eſt recepꝰ
nulla diuerſitas eſt. Operariis primæ horæ & tertiæ &
ſextæ & nonæ & undecimæ: unus denarius æqualiter
reddit'. Et quo magis admireris: ab his incipit p̄miū:
qui minus in uinea laborarūt. Cap. XLIII

G Ls & huiuſcemodi diuinarū ſcripturarū te/
ſtimoniis: quæ ad puerſitatē ſui dogmatis
callidus diſputator inclinat: quis non tē/
tet' etiā electorū dei? Et q̄ Iohānes apl'us
1.iohā.2. antixp̄os dicit ueniſſe multos: hec uera eſt antixp̄i p̄/
dicatio: quæ inter iohānem & ultimū pœnitentē nul
lā facit eſſe diſtātiā. Simulq̄ miror quō ſerpens lubri
cus & proteus noſter in uariarū ſe mutet portenta for
marū. Qui em̄ in coitu & in ſaturitate epicureus eſt ſu
bito in retributione meritorū Stoicus efficit'. Hieroſo/
lymā citto. Iudæā cypro. Chriſtū zenone cōmutat. Si
nō licet a uirtutibus paululū declinare: & oīa peccata
ſunt paria: eiuſdēq̄ criminis reus eſt: q eſurienti panē
ſurripuerit: & qui hoīem occiderit: tu quoq̄ maximo/
rum ſceleꝝ reus teneris. Porro aliud eſt: ſi dicas te mi
nima quidem habere peccata: & cū omnes apoſtoli &
pphetæ iuxta id quod in ſcd'a ꝓpoſitione diſſerui pec
catores eſſe ſe plāgāt ſolus de iuſticia glorieris. Ante
nudo eras pede: mō non ſolū calciato: ſed & ornato.
Tūc pexa tunica & nigra ſubuccula neſtiebaris ſordi/
datus & pallidus & colloſam opere geſtitās manum
nūc lineis & ſericis ueſtibus & Atrebatū ac Laodiceæ
indumētis ornatus incedis. Rubēt buccæ: nitet cutis:
comæ in occipitium frontēq̄ toruant', ptenſus eſt aq̄li
culus: inſurgūt humeri: turget guttur: & de obeſis fau
cibus uis ſuffocata uerba ꝓmunt': certe in tanta diuer/
ſitate uictus & ueſtitus neceſſe eſt aut hic aut ibi eē pec
catū. Nō q̄ pctm̄ in cibo aut in ueſtibus aſſerā: ſ3 quo
uarietas & cōmutatio in deterius reꝓhenſioni ꝓxima
ſit. Quod aūt reꝓhēdit' a uirtute ꝓcul eſt: uitio manci
pat'. Quod uitioſum arguit': peccato iūgit'. Quod pec
catū eſt: iuxta tuā ſniam in ſiniſtra parte & hircorum
grege deſcribit'. Aut reuerteris igit' ad antiquum ꝓpo
ſitum: ut ouis poſſis eius eſſe ad dexterā. Aut ſi priorē
ſententiā puerſa pœnitētia cōmutaris: uelis nolis q̄q̄
barbā raſeris inter hircos numeraberis. Verū qd pro/
deſt luſcum uocare luſcū: & accuſatoris docere incō/
ſtātiā: cū ꝓpoſitionū ſeries diluēda ſit? Oues & hædos
a dextera et ſiniſtra duos iuſtorū et peccatorū eſſe ordi
nes nō negamus. Arborem bonā fructus malos non
facere: nec malā bonos: nulli dubiū eſt. Decē quoq̄
uirgines ſapientes et ſtultas: in bonas mala ſq̄ diuidi
mus. In diluuio liberatos iuſtos et pctōres aq̄s obru/
tos nō ignoramus. In ſodoma et gomorra ereptū iu/
ſtū: et impios igne cōſumptos oībus p̄ſpicuū eſt. De
cem quoq̄ plagis percuſſam ægyptum: et iſrael fuiſſe
ſoſpitē nouimus. in mari rubro trāſiſſe iuſtos. et pha/
raonē cū ſuo exercitu demerſum etiā in ſcolis cantāt
paruuli, Sexcenta milia in deſerto cecidiſſe q̄a incre/
duli fuerint. et duos tm̄ terrā repromiſſionis intraſſe
ſcripturæ docent: et reliqua quæ uſq̄ ad operarios ui/
neæ in duos bonorū et malorū ordines deſcripſiſti. S3 H
quale eſt ut q inter bonos et malos diuiſio eſt: tu aſſe/
ras inter ip̄os bonos uel ecōtrario malos nullam eſſe
diſtantiā? nihilq̄ referre utrū in pecore aliq̄s aries ſit
an ouicula. Vtrū primā lanā habeat: an ſecūdā? Vtrū
ſcabidum pecus ſit et morbidū: an uegetū atq̄ ſuſſul
tans? Maxime cū Ezechiel oues rationabiles et diuer Eze. 34.
ſitatē inter pecus et pecus ſuæ ꝓphetiæ auctoritate de/
monſtret dicēs. Ecce ego iudico inter pecus et pecus.
et inter arietes et hircos. et inter pecus pingue et maci
lentū. Pro eo q̄ lateribus et humeris impinguebatis
et cornibus ueſtris uētilabatis oīa infirma pecora do/
nec diſpergent'. Et ut ſcirem̄ quæ iſta ſunt pecora ſta
tim intu'it. Vos aūt greges mei oues paſcuæ meæ ho/ 2.reg.16.
mines eſtis. idip̄m ergo erit paulus et ille pœnitēs. q
cū patris uxoribus dormierat. qa in eccleſiā poſt pœ/
nitentiā receptus eſt. Et qa ſimul a dextris eſt. in eadē Mat.13.
cum apoſtolo claritate fulgebit? et quō in uno agello
uſq̄ ad meſſem in cōſummationē mūdi zizania pari/
ter frumēta q̄ ſuccreſcūt? Qua conſequentia piſces bo Mat.13.
ni et mali ſagēna xp̄i et rheti euāgelico cōtinent'. Cur
in typo eccleſiæ in arca Noæ diuerſa aīalia. et ꝓ qua/ Geñ.6.
litate meritorum diuerſæ ſunt māſiones? Cur aſtitit re p̄s.44.
gina a dextris tuis in ueſtitu deaurato circūdata uarie
tate? Cur ioſeph in forma xp̄i uariam habuit tunicam Geñ.37.
Cur apl'us loqtur ad Romanos. Vnicuiq̄ ſicut deus Ro.12.
diuiſit menſuram fidei? Sicut em̄ in uno corpore mul
ta membra habemus. omnia autem membra nō eun
dem actum habent. ita multi unum corpus ſumus in
xp̄o ſinguli autem alter alterius membra. Habentes

autem donationes scd'z gratiã quæ data est nobis differentes: siue pphetiã scd'm mensurã fidei: siue ministerium in ministrãdo: siue q docet in doctrina: q exhortat' in exhortando qui tribuit in simplicitate qui
Ro.14. p̃est in solicitudine: Et reliqua. Et in alio loco alius iudicat diem plus q̃ diem alius iudicat oẽm diem unusquisq; in suo sensu abundat. Et ad Corinthios: Ego
1.Cor.13 plantaui Apollo rigauit sed deus incrementũ dedit. Itaq; neq; qui plantat est aliquid: neq; qui rigat sed q incrementũ dat deus. Qui plantat & qui rigat: unum sunt. Vnusquisq; autẽ ppriam mercedẽ accipiet scd'm suum laborem dei eñ sumus adiutores: dei agricultu
ubi supra ra estis: dei ædificatio estis. Et rursum alibi: Scd'm gratiam quæ data est mihi: ut sapiens architectus fundamentũ posui alius autẽ supædificat. Fundamentũ eñ aliud nemo põt ponere: præterq̃ qd' positũ est quod ẽ
I Christus iesus. Si quis autem supædificat super fundamentũ hoc aurũ argentũ lapides præciosos: ligna fœnum: stipulam: uniuscuiusq; opus apparebit dies eñ domini illud manifestabit quoniam in igne reuelabitur: & singulor̃ opus quale sit ignis probabit. Si cuius op9 manserit qd' superædificauit mercedẽ accipiet. Si cuius opus arserit detrimentum patietur Ipse autẽ saluus erit sictamen quasi per ignem. Sic is cuius opus arsit & periit: & damnũ sustinuit laboris sui perdet qui-dem laboris præmium sed ipse saluabitur non tamẽ absq; probatione ignis. Ergo is cuius opus manserit: quod superædificauit sine ignis probatione saluabit' & inter saluatiõem utiq; erit diuersitas aliqua. Necnõ
1.Cor.4. in alio loco. Sic nos inquit existimet homo quasi ministros Christi & dispensatores ministeriorũ dei. Hic iam queritur inter dispensatores: ut fidelis quis inueniatur? Vis scire quoniam inter dispensatores sit multa distantia? Non dico de malis & bonis: sed de ipsis bonis qui ad dexteram stant. Audi consequenter. Ne
1.Cor.9. scitis quoniã q in sacrificiis operantur: de sacrificiis comedunt qui altario deseruiunt de altario participãtur. Sic & dominus disposuit his qui euangeliũ annũciant de euangelio uiuere. Ego autem non abutar horum aliquo non scripsi autem hæc ut sic fiant in me. Melius est mihi mori q̃ ut gloriam meã quis euacuet Si eñ euangelizauero non est mihi gloria: necessitas quippe mihi incumbit. Vhe eñ mihi est si non euãgelizauero nam si uoluntate hoc ago: mercedem habeo Si autem nolens: dispensatio mihi credita est: Que est ergo merces mea ut euangelizans sine sumptu ponaz euangelium Christi: ut non abutar potestate quæ data est mihi in euangelio: Cum eñ essem liber ex oĩbus omnium me seruum feci: ut plures lucrifacerem. Num quid potes dicere peccare eos: qui uiuunt de euangelio? Et qui de sacrificiis participantur. Vtiq; non. Dominus eñ disposuit ut qui prædicant euangelium de euangelio uiuant. Apostolus autez qui non abutitur hac licentia: sed laborat manibus suis: ne quem grauet: & die & nocte operat': & ministrat his qui secum sunt: utiq; ideo hoc facit: ut plus laborãs: plus aliqd mercedis accipiat. Curramus ad reliqua. Diuisiones 1.Cor.12
autem gratiarum sunt: idem autem spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt: idem autem dominus: Et diuisiones operationum sunt idem autem deus qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autẽ data est operatio spiritus iuxta id quod expẽdit. Et iterum. Sicut cor Ro.12.
pus unum est & membra plurima habet omnia autez membra corporis cum sint multa unum corpus est sic & Christus. Verum ne dicas in uno corpore diuersa membra unum habere meritum statim gradus describit ecclesiæ & ait. Quosdam quidem posuit deus in ec K
clesia. Primum apostolos secundo prophetas tertio doctores. Deniq; uirtutes & gratias curationum opitulationes gubernationes: genera linguarum. Nunquid omnes apostoli? Nunquid omnes pphetæ? Nunquid omnes doctores? Nunquid omnes uirtutes? Nunquid omnes gratiam habentes curationum. Nunquid oẽs linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur? Aemulamini autem dona maiora: & adhuc excellentiorem uiam uobis demonstro. Cunq; de charitate uirtutis latius disputasset: adiecit. Siue prophetiæ euacuabuntur siue linguæ cessabunt: siue scientia destruetur: Ex parte eñ cognoscimus: & ex parte prophetamus 1.Cor.13
Cum autem uenerit quod perfectum est æuacuabitur quod ex parte est: & in continentibus: Nunc autẽ manent fides: spes: & charitas tria hæc. Maior autem horum est charitas. Sectamini charitatem: æmulamini spiritalia magis aũt ut pphetetis. Et iterũ. Volo autez 1.Cor.14
oẽs uos loqui linguis magis aũt pphetare. Nã maior est q pphetat q̃ q loquit' linguis. Et rursum? Gratias ago deo q9 omnium uestrum lingua loquor: ubi diuersa sunt dona & ali9 maior & alius minor est: & omnes spiritales apellant' certe oues sunt & stant a dextris & inter ouẽ & ouẽ est aliqua diuersitas. Loquit' 1.Cor.15
qdẽ de humilitate Paulus ap'lus ego sum nouissimus apostolor̃ q nõ sum dignus uocari ap'lus qa psecut9 sum eccleſiã dei Gratia autẽ dei sum id qd' sum & gratia eius in me uacua nõ fuit sed amplius omnibus illis laboraui: Non ego autem sed gratia dei quæ in me est. Verũ tamen in eo q9 se humiliat: ostendit posse

apostolos alios minores: alios esse maiores. & qui utiq; uas electionis dicitur & cunctis amplius laborauit non est iniustus deus: ut obliuiscat operis eius: & dispar meritum æquali mercede compenset. De hinc
ubi supra legimus. Sicut in Adam omnes moriunt: ita & in xpo omnes uiuificabuntur: unusquisq; autem in suo ordine. Quoniam unusquisq; in suo resurget ordine: utiq; diuersa sunt merita resurgentium. Non omnis caro eadem caro: sed alia hominum: alia pecorum: alia uolucrum: alia autem piscium. Et corpora cœlestia: & corpora terrestia: sed alia quidem cœlestium gloria: alia autem terrestrium. Alia claritas solis. alia claritas lunæ. alia claritas stellarum. Stella em a stella differt in claritate. sic erit & resurrectio mortuorum. Quod tu sanctus doctus interpres sic exposuisti: ut diceres spiritales differre a carnalibus. Ergo & spiritales & carnales in cœlestibus erunt & iam non solu oues: sed etiam hirci tui conscendent regna cœlorum. Stella a stella differt in claritate non oues & hirci: sed oues & oues id est stella & stella. Deniq; alia inquit claritas solis & alia claritas lunæ: ne stellam & stellam totum humanæ multitudinis, assereres genus solem posuit: & lunam quos certe inter hircos non poteris numerare Sic inquit erit & resurrectio mortuorum: ut iusti in claritate solis luceant & qui in sequenti gradu sunt lunæ splendore rutilent: ut alius Lucifer sit: alius Arcturus alius Orion: alius Mazuroth: & cætera stellarum uo-
1.Cor.5. cabula quæ sacratæ in lob uolumine continent Omnes em ait manifestari nos oportet ante tribunal xpi ut recipiat unusquisq; quæ gessit per corpus siue bonu siue malu. Ac ne forsitan dicas ante tribunal Christi nos manifestari: ut boni bona: mali recipiant mala in eadem epistola docet. Qui parce seminat: parce & metet: Et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus & metet. Certe qui plus & qui minus seminat de parte sunt dextra. Et cu unius sementis genus sint tamen mensura & numero differu. Scribit ad Ephesios
Ephe.1. idem Paulus. Vt nota fieret nunc principatibus & potestatibus in cœlis per ecclesia multiplex & uaria sapientia dei. Cernis q; in diuersis agminibus ecclesiæ uaria & multiplex sapientia dei prædicet. Necnon in eadem epistola unicuiq; autem nostrum data est gratia: iuxta mensura gratiæ Christi non q; mesura Christi diuersa sit sed tatu gratiæ eius in funditur quantu ualemus haurire. Capi. XLIIII

LIustra igitur oues & hircos quinq; & quiq; uirgines Aegyptios: & israelitas & cætera huiuscemodi replicas quia non est in p̃ senti retributio sed in futuro. Vnde & dies iudicii non consummatione promittitur quia nunc non est iudicium. Sine causa em appellatur dies extrema iudicii si modo iudicat deus. In præsentiarum nauigamus: luctamur. atq; pugnamus ut in fine perueniam ad portum coronemur: triumphemus. Tu autem peruerse & lubrice præsentis sæculi conuersationem in futuroru exempla proponis cum utiq; hic iniusticia sit ibi iusticia donec intremus in sanctuariu dei: & itelligamus in nouissimis eorum. Non aliter sanctus: aliter peccator moritur in eodem mari nauigantibus eadem tranquillitas & tempestas est non aliter latro aliter mariyr occiditur. Nec alio modo de adulterio & prostibulis alio de castis matrimoniis nascunt liberi. Certe dominus & latrones æquali iudicio crucifixi sunt. Si idē est huius sæculi futuriq; iudicium ergo quia hic pariter crucifixi sunt. & in futuro similiter habebunt. Paulus & qui eum uinxerant: simul nauigant simul iusti- Actu. 28.
nent tempestatem simul naui fluctibus dissipata in litus euadunt. Negare non potes quin inter uinctum & uincentes diuersa sint merita. Et quomodo unu apostoli militumq; naufragiu? Refert postea Paulus apostolus reuelatione & eos qui in naui fuerant dicit sibi a domino esse donatos: Nunquid is cui donant & qui donantur unius meriti sunt? Decem sancti pecca-
tricem possunt eruere ciuitatem Loth cu filiabus ere- Gen. 18.
ptus est de incendio liberati essent & generi si exire uoluissent. Et certe multa differentia est inter Loth & generos eius. Liberatur Segor una urbs de pentapoli. Et quæ eiusdem meriti erat atq; uni sententiæ subiacebat: cui Sodoma & Gomorra. Adama & Seboym sancti præcibus custoditur. Ecce diuersu meritu in Lotb & Segor: & tamen de incendio pariter euadunt. La-
trunculi qui absente Dauid uastauerant. Sicelech & 1.Re.30
uxores eorum & liberos in prædam duxerāt die tertia ceduntur in campo: & quadringenti homines ascensis camelis fugiunt dic aliqua inter eos qui cæsi sunt & qui fugere potuerunt esse distantiam. Legimus in euangelio turrem Siloæ cecidisse super decem & octo uiros & obrutos occidisse. Certe iuxta sententiam saluatoris non soli fuerant peccatores sed in formidine reliquorum puniti sunt ut pestilente flagello stultus sapientior fieret. Si omnium peccatoꝝ unum est supplicium iniuste alius occidit & per mortē alteri alius cōmouet. Opponis mihi Gomor māne unāq; mensuram & uestitum & capillos & barbam & calciamen ex æquo fuisse israelitarum quasi nō & nos Christi corpus æqualiter accipiamus. Vna est in mysteriis sancti-

ficatio domini & ſerui nobilis & ignobilis regis & militis: ꝙꝙ pro accipientium meritis diuerſum fiat quod unum eſt. Qui em̃ indigne mãducauerit & biberit reꝰ erit uiolati corporis & ſanguinis Chriſti. Nunquid qa & iudas de eodem calice bibit de quo & cæteri apoſtoli unius cum reliquis erit meriti? Quid ſi non uis recipere ſacramentum? Certe oẽs æqualiter uiuimus: unũ trahimꝰ aerẽ eodem humore irrigamur iiſdẽ cibis paſcimur. Porro ſi alimenta cocorum arte mutantur in melius: & fit aliquid ſuauius condituris huiuſcemodi cibi non naturæ ſatiſſaciunt ſed uoluptati æque eſurimusæque algemus: ſimul attrahimur frigore: æſtibus
Mat.5. & calore diſſoluimur. Sol quod & luna & oĩs aſtrorꝫ chorus & pluuiæ & mundus æqualiter nobis currunt & iiſdem omnes iuxta euangeliũ imbribus irrigamur boni & mali iuſti & iniuſti. Si præſentia exempla ſunt futurorum ergo & ſol iuſticiæ æqualiter iuſtis & peccatoribus impiis & ſanctis chriſtianis & iudæis atqꝫ gẽ
Mal.5. tilibus orietur cum ſcriptura dicat. Timentibus autẽ dominum orietur ſol iuſticiæ. Si timentibus orietur: ergo cõtemptoribus & pſeudo ꝓphetis occides. Oues quæ ſtant a dextris ad regna cœlorum introducunt
M hirci in tartarum detruduntur. Parabola iſta nõ ouiũ inter ſe merita & econtrario diſcribit hircorũ ſed iter oues & hircos tm̃ diſtantiam facit. Neqꝫ em̃ in oĩbus locis docentur omnia ſed unaqueqꝫ ſimilitudo ad id refertur cuius ſimilitudo eſt. Sicut & decem uirginum non totius generis humani ſed ſollicitorum & pigrorum exempla ſunt quorum alteri domini ſemper præſtolantur aduentum alteri ſomno & inertiæ ſe dãtes futurum iudicium non putant. Vnde & in fine parabolæ dicitur Vigilate quia neſcitis diem neqꝫ horam. Sed in diluuio liberatus eſt Noe: & omnis orbis interiit omnes caro erant & propterea perierunt. Aut nõ eiuſdem meriti dices filios Noæ & Noe ꝓpter quem filii liberati ſunt? Aut maledictum Cham in eodem pones loco in quo & patrem quia de diluuio ſimul liberatus eſt? in paſſione Chriſti omnes declinauerunt: ſimul inutiles facti ſunt: & non fuit qui faceret bonum non fuit uſqꝫ ad unũ. Audebis ne igitur dicere ſic negaſſe Petrum & cæteros apoſtolos qui fugerunt quomodo Caypham & Phariſæos & clamantem populũ crucifige crucifige talem? Et ut de apoſtolis taceã eiuſdem ne ſceleris tibi uidebit reus Annas & Cayphas & Iudas proditor cuius & Pylatus qui nolens compulſus eſt contra dominum ferre ſententiã? Quanto maioris meriti fuit Iudas: tanto maioris criminis eſt & ꝙ to maioris criminis: tanto maioris & pœnæ. potentes em̃ potenter tormenta patientur arbor mala fructus bonos non facit nec bona malos. Si hoc ita eſt reſpõde mihi quomodo Paulus cum eſſet arbor mala perſequens eccleſiam Chriſti: fecit poſtea fructus bonos Et Iudas cum eſſet arbor bona ſigna faciens cum apoſtolis poſtea uerſus in proditorem fecerit fructus malos Tãdiu nec ergo arbor bona malos fructꝰ facit nec mala bonos ꝙdiu uel in bonitate ſua uel in malicia perſeuerant ꝙ omnis Hebræus æqualiter facit paſca & ſeptimo anno liber efficitur: & iubilæo id eſt quinquageſimo uniuerſa poſſeſſio redit ad dominos hoc non de præſenti dicitur: ſed de futuro: quia in ſex diebus huiuſ ſæculi ſeruientes in ſeptimo die uero & æterno ſabbato liberemur. Si tamen noluerimus eſſe liberi duꝫ ad huc ſeruimus in ſæculo. Si autem noluerimus: perforabitur nobis auricula: in teſtimonium inobedientiæ & cum uxore & filiis noſtris quos prætulimus liberati id eſt cum carne & operibus iugiter ſeruiemꝰ. Parabola autẽ ſeminãtis quæ ex utraqꝫ parte ternos fructus facit & iuxta apoſtolũ ſuper fundamẽtum Chriſti alius ædificat aurũ argẽtum lapides præcioſos alius ligna fœnũ ſtipulã cũ & in domo magna diuerſa uaſa ſint perſpicue patet. Et huic uelle cõtradicere aptiſſime imprudẽtiæ eſt. Tamẽ ne exultet in mẽdacio & exemplũ apoſtolorũ in præiudiciũ centenarii & ſexagenarii & trigenarii afferat numeri: ſciat in Mathæo & in Marco apl̃is quia ſua uniuerſa dimiſerãt centuplũ reprommiſſum. In euãgelio autẽ Lucæ multo plura πολυπλεισιονα & penitꝰ i nullo euãgelio ꝓ cẽtũ eẽ ſeptẽ ſeqꝫ aut falſarii: aut imperitiæ reũ teneri nec nocere nobis quia in alio euãgelio a centũ in alio a triginta incipit numerari cũ oĩs ſcriptura maxime uetus minorem ꝑponat numerũ: & ſic ad maiorẽ gradatim cõſcendat. Verbi gratia ut dicat aliquẽ fuiſſe annoꝝ quiqꝫ & ſeptuaginta & centũ nec tamẽ quiqꝫ & ſeptuaginta plura poterũt eſſe ꝙ centũ quæ priora ſunt nominata. Si nõ accipis in bonã partẽ diuerſitatẽ numeri centũ & ſexaginta & triginta nec in malã partẽ accipies. Et idẽ uitiũ erit ſeminis qd̃ ſecus uiaꝫ cecidit: & ſuper petras & ſuper ſpinas. Si & illa tria: & hæc uel in bonã uel in malã partem ſingula ſunt: ſtultũ fuit ꝓ duabus rebus ſex ſpecies numerare. Præſertim cum in Mathæo & in Marco & in Luca narrata parabola ſaluator ſemper intulerit: qui habet aures audiendi audiat. Vbi nihil ẽ quod intrinſecus lateat fruſtra ad intelligentiam myſticam prouocamur.

Capl̃m XLV

Nam aũt pater & filius manſionẽ faciũt apud credẽtes: & ubi xp̃s hoſpes eſt. ibi nihil deeſſe exiſtimas puto q̃ aliter xp̃s habitaue/rit in Corinthiis: aliter in epheſiis. Hoc eſt aliter in his apud quos paulus ap̃ls peccata multa re p̃hẽdit: & aliter in his. qb9 ſacramenta a ſæculis ignorata diſſeruit: aliter in Tito & Timotheo: aliter ĩ pau/lo. Certe inter natos mulierũ nõ ſurrexit maior iohã/ne baptiſta: ubi aũt maior dicit̃. neceſſe eſt ut cæteros habuerit minores. Et q minor eſt ĩ regno cœlorũ: ma/ior eſt illo. Vides ergo q̃ in cœlis ſit maximus & minimus: & inter angelos quoq̃: & inter uiſibiles creatu/ras ſit multiplex & infinita diuerſitas. Quare dicunt
Luc.17. ap̃li: dñe auge nobis fidẽ: ſi oĩm una mẽſura eſt? Et do
Mat.14. minus ad diſcipulũ. Modice fidei: qd dubitaſti? In hie
Hier.31. remia quoq̃ de futuro regno legimus. Ecce dies ue/niũt dicit dñs: ut feriã domũ iſrael & domui iacob fœdus nouum: nõ ſc̃d'm pactum: quod pepigi cum patrí bus ueſtris. Et poſt paululũ: dabo legem meã in uiſceribus eorũ: & in corde eorum ſcribã illa3: & ero eis in deum: & ipſi mihi in populũ: & non docebit uir ultra p̃ximũ ſuũ: & uir fratrem ſuũ: dicẽs. cognoſcite dñm. Oẽs em̃ cognoſcẽt me a maximo uſq̃ ad minimũ: p/ſpicue ex cõtextu ipſius loci: futurũ xp̃i regnum p̃phe ta deſcribit. Et qua cõſequentia ibi erit minim9 & maximus ſi omnes æquales futuri ſunt. Vtiq̃ ea in qua in
Mat.5. euãgelio dicit̃. Qui docuerit & fecerit: hic uocabit̃ maximus in regno cœlorũ. Qui aũt docuerit & nõ fecerit
Luc.14. erit minimus. In cõuiuio ſaluator p̃cepit: ut inferiorẽ p̃occupemus locum: ne cum maior uenerit de ſuperiori turpiter extrudamur. Si cadere nõ poſſumus: ſed tm̃ per pœnitẽtiam ſubleuamur: qd ſibi uult ſcala illa in
Geñ.28. Bethel: per quã angeli deſcendũt atq̃ aſcendunt: qui de cœlis ad terram ueniũt? Certe inter oues & ad dexterã ſtabãt: dum ibi eſſent: angeli de cœlis deſcendũt & iouinianus de eorum poſſeſſione ſecurus eſt. Quis aũt riſum tenere queat in eo: q̃ multas mãſiões apud patrem eccleſias arbitret̃ in toto orbe diffuſas cũ manifeſtiſſime ſcriptura doceat ſc̃d'm euangelium iohãnis: nõ de eccleſiarum numero: ſed de cœlorum manſionibus & æternis tabernaculis. quæ p̃pheta deſiderat dño fuiſſe ſermonem? In domo inq̃t patris mei mãſiones multæ ſunt. Si quo minus dixiſſe3 uobis: qa uado uobis parare locum. & ſi abiero & p̃parauero uobis locũ: iterum ueniã & accipiã uos ad meip̃m. ut ubi ego ſum & uos ſitis. Locus & mãſiones quas p̃parare ſe dicit xp̃us ap̃lis: in domo utiq̃ ſunt patris: id eſt ĩ regno cœlorum: nõ in terra. in qua p̃ſens apoſtolos relinquebat. Simulq̃ ſenſus ſcripturæ intuendus dicerem inquit uobis: quia uado & p̃parabo uobis locum ſi nõ manſiones multæ eſſent apud patrem: hoc eſt ſi nõ unuſquiſq̃ manſionem ſibi nõ ex largitate dei: ſ3 ex propriis operibus p̃pararet. Et ideo non eſt meum parare ſed ueſtrum: quia & iudæ nihil profuit paratus locus: quem ſuo uitio perdidit: iuxta quem ſenſum & illud intelligendum: quod ad filios dicitur Zebedei. Mat. 20.
quorum alter a ſiniſtris alter cupiebat ſedere a dextris Calicem quidem meum bibetis ſedere aute3 a dextris meis ſiue a ſiniſtris nõ eſt meum dare uobis ſed quib9 paratum eſt a patre meo. Non eſt filii dare & quomodo patris eſt præparare? Paratæ inquit ſunt ĩ cœlo diuerſæ & plurimæ mãſiones plurimis diuerſiſq̃ uirtutibus quas non perſonæ accipiunt ſed opera. Fruſtra ergo me petitis quod in uobis ſitu3 eſt quod pater meus illis parauit. qui dignis uirtutibus ad tantam aſcenſuri ſunt dignitatem. Porro quod ait iterum ueniam & Ioh.14.
accipiam uos ad meipſum. ut ubi ego ſum & uos ſitis
proprie ad apoſtolos loquitur. de quibus & in alio lo ioh.17.
co ſcriptum eſt. ut quomodo ego & tu pater unum ſumus ſic & illi ĩ nobis unum ſint. qui crediderũt. qui perfecti ſunt qui poſſunt dicere pars mea dominus. Si autem non ſunt plurimæ manſiones quomodo & in ueteri teſtamento & in nouo alium ordinem pontifex tenet alium ſacerdotes alium leuitæ alium ianitores alium æditui? Et in limine Ezechielis ubi futuræ ec Eze. 47.
cleſiæ & cœleſtis Hieruſalẽ ordo deſcribitur ſacerdotes qui peccauerant regradantur in ædituos & in hoſtiarios. & cum ſint in templo dei hoc eſt a dextris nõ ſunt ĩter arietes ſed ĩter minimas oues. In fluuio quoq̃ illo qui de templo egreditur. & irrigat falſum mare. & uniuerſa uiuificat multæ ſpecies piſcium deſcribuntur. Quare in regno cœlorum archãgeli ſunt angeli throni dominationes poteſtates cherubin & ſeraphin. & omne nomen quod nominatur. non ſolum in præſenti ſæculo. ſed etiam in futuro. Sine cauſa diuerſitas nominum eſt. uhi non eſt diuerſitas meritorum. Archangelus utiq̃ aliorum minorum angelorũ archangelus eſt. & poteſtates & dominationes h3 bẽt alia. ſuper que exerceant poteſtatem & in quæ ſubiecta dominentur. Hoc in cœlis eſt. hoc in myſterio dei ne nos ſolito more irrideas atq̃ ſubſannes ſi imperatorem poſuerimus. & præfectos eius & comites & tribunos & centuriões & manipulos & reliquũ miliũæ ordinem.

Capm XLVI

OLlud aũt qđ ait. Neſcitis qa corpora ue/ſtra tẽplũ eſt ſpũſſancti: ualde friuolũ eſt cũ ſcriptura diuina ſoleat & unũ plurali/ter: & plura ſingulariter appellare: & ta/men ſciat in tẽplo quoq; ip̃o multas eſſe manſiũculas eſſe exterius atriũ: eſſe interius ueſtibula: eſſe ſanctum eſſe ſanctaſanctoꝝ: ſunt & culinæ in tẽplo: ſunt & cellariola ſunt & torcularia: & uaſoꝝ receptacula. Ita & in tẽplo corporis noſtri: diuerſa ſũt merita. Nõ æque deus oẽs inhabitat: nec ad eãdẽ mẽſurã oĩbus ĩfundit̃ de ſpũ Moyſi auferẽ: & ſeptuaginta p̃ſbyteris dar̃. Puto aliã eſſe abũdãtiã fluminis: aliã riuuloꝝ. Heliæ ſpiritus Heliſæo duplex dar̃: unde & duplex gratia fecit ſigna maiora. Ille unius mortuũ iſte mortuꝰ mortuũ ſuſcitauit. ille famẽ imp̃catꝰ eſt populo: iſte obſeſſe ciuitati ſub una die hoſtiles copias p̃buit: licet hoc qđ ait. Neſcitis qa corpa ueſtra tẽplũ eſt ſpũſſancti: de cũcta credẽtiũ dicat eccleſia q pariter cõgregati unũ x̃pi corpus efficiũt. Hic iã querit̃ in corpore: q pedibꝰ x̃pi dignus ſit: q capite: q oculus eius ſit: q manus. Quod & duæ mulieres in euãgelio: pœnitẽs & ſancta ſigni/
P ficãt quaꝝ altera pedes: altera caput tenet. Tãetſi nõ nulli æſtimãt unã eſſe: & quæ primũ cœpit a pedibus eã gradatim ad uerticẽ pueniſſe. Sed & illud qđ obiecit: nõ p his rogo tm̃: ſ3 p illis q credituri ſunt p uerbũ eoꝝ ĩ me: ut ſicut ego pater in te: & tu in me unum ſumus: ita oẽs unũ ſint in nobis: & q oĩs populus x̃pĩanus unũ ſit in deo quaſi filii chariſſimi diuinæ conſortes naturæ: iã ſupra diximus: & nũc plenius inculcandũ eſt: nõ nos ſcđm naturã. ſed ſcđm gratiã unũ eſſe in patre & filio. Neq; em̃ eiuſdem ſubſtãtiæ eſt: quod Manichæi ſolẽt dicere: aĩa humana & deus. Sed dilexiſti inqt eos: ſicut & me dilexiſti. Vides ergo q p in cõſortiũ ſubſtãtiæ eius aſſumimur nõ naturæ eſſe ſed gratiæ: & ideo nos diligit: qa filiũ dilexit pater: & mẽbra
Ioh.1. diligunt̃ ſc3 a corpore. Quotquot em̃ receperũt x̃pm dedit eis poteſtatẽ filiõs dei fieri: q credũt in noĩe eiꝰ q nõ ex ſanguinibus: neq; ex uolũtate carnis: neq; ex uolũtate uiri: ſed ex deo nati ſunt. Verbũ caro factum eſt: ut nos de carne trãſiremus in uerbũ: nec uerbum deſiit eſſe qđ fuerat: nec hõ pdidit eſſe: qđ natus eſt. Gloria aucta eſt: nõ mutata natura. Vis ſcire quõ cuꝫ x̃po unũ corpus efficiamur? Doceat te ip̃e q condidit
Ioh.6. Qui comedit carnẽ meã: & bibit ſanguinẽ meũ: hic in me manet: & ego in illo. Sicut miſit me uiuẽs pater: et ego uiuo p̃pter patrẽ. & q comedit me: uiuit p̃pter me
1.ioh.12 Iſte eſt panis q de cœlo deſcẽdit. Sed & iohãnes euangeliſta: q de pectore x̃pi hauſerat ſapiẽtiam in eadem uerba concordat dicens. In hoc intelligimus q; in eo manemus: & ip̃e in nobis: qm̃ de ſpũ ſuo dedit nobis Si qs cõfeſſus fuerit: qm̃ ieſus eſt filius dei: deus in eo manet: & ip̃e in deo eſt. Si credis in x̃po: quõ & apoſtoli crediderũt: unum cuꝫ eis in x̃po corpus efficieris Si aũt temerarium eſt fidem eorum tibi & opera uendicare: q fidem eandem & opera non habes: eũdẽ locum habere nõ poteris? Porro qđ iactitas ſpõſaꝫ ſororem matrem: & omnia hæc uocabula unius eſſe eccleſiæ: cũctoſq; credẽtes his noĩbus ſignificari. contra te facit. Si em̃ unus ordo eccleſiæ eſt. & non habet plurima membra in uno corpore quid neceſſe eſt ut ſponſa ſoror uocet̃ & mater? niſi aliorum ſpõſa aliorũ ſoror aliorum mater ſit. Stãt quidem omnes ad dexterã ſed alius ſtat ut ſpõſus alius ut frater alius ut filius. Fi Gal. 4
lioli inquit mei quos iterũ parturio donec x̃ps formetur in uobis putaſne eiuſdem eſſe meriti eos qui partu riũtur. & qui parturit. Vnde & ſtulte aſſerere uoluiſti omnia membra æqualiter nos diligere nec oculum p̃ponere digito nec manum auriculæ. ſed in ſingulorũ amiſſione membrorum dolorem eſſe communẽ. Cũ 1.Cor.12
ap̃ls doceat ad Corinthios alia mẽbra eẽ honeſtiora alia uerecũdiora & q̃ uerecũdiora ſũt: maiore hõeſtate circũdari q̃uero p ſe honeſta noſtra non indigere ſollicitudine. Eiuſdem ne ordinis arbitraris & meritos & aluum oculus & meatus per quos ſimus egerit̃ & urina. Lucerna inquit corporis tui eſt oculus tuus Si oculus cæcus fuerit totum corpus in tenebris eſt. Si Mat. 6.
digitum amputes ſi ſummitatem auriculæ eſt quidẽ dolor. ſed nõ tm̃ damnum nec tanta cum dolore deformitas q̃ta ſi oculos eruas trunces nares os diſſeces Sine aliis membris uiuere poſſumus ſiue aliis omnino nõ poſſumus. Sũt peccata leuia ſunt grauia. Aliud eſt decem milia talẽta debere aliud quadrãtem. Et de ocioſo quidem uerbo & adulterio rei tenebimur. ſed nõ eſt idem ſuffundi & torqueri. & erubeſcere & lõgo tempore cruciari. Putas noſtrum eſſe qđ loquimur? Audi apoſtolum iohãnem. Qui ſcit fratrem ſuuꝫ pec 1.ioh.5.
care p̃ctm̃ nõ ad mortem petat. & dabit ei uitam peccãti nõ ad mortem. Qui uero peccauerit ad mortem quis orabit p̃ eo. Cernis q p ſi p̃ peccatis minoribus deprecemur inpetremus ueniam. Si p̃ maioribus difficilis impetratio ſit? et inter peccata et p̃cta magnam eſſe diſtantiaꝫ. Vnde et de populo iſrael quia peccauerat peccatum ad mortem dicitur ad Hieremiaꝫ. Noli ora Hier. 7.
re pro populo hoc nec aſſumas pro eis deprecationẽ et non obſiſtas mihi. quia non exaudiam te. Si autem omnes æqualiter et introimus ſæculum. et eximus

de ſæculo:& hoc ꝓiudiciũ futuroꝝ ẽ: ergo æqualiter & iuſti & pctōres habebimur apud deũ: qa nunc pari modo & generamur & morimur. Quod ſi duos cōtẽ/dis eſſe Adā: alteꝝ terrenũ: alteꝝ cœleſtẽ: & q in terre no fuerint eos eſſe ad ſiniſtrã: q uero in cœleſti: eos eẽ a dextris. Rñde mihi interim: ut de duobus fratribus interrogẽ. Eſau in terreno fuit: an i cœleſti? Nulli du biũ eſt qn in terreno eũ fuiſſe rñdeas. iacob i quo fuit? Dices, ptinus in cœleſt. Et quō in cœleſti fuit: cuꝫ ad huc xps nō ueniſſet in carne: q ſecũdꝫ & cœleſtis adā dicit. Aut igit oēs ante incarnationẽ xpi in ueteri re/putabis Adā: & iuſti quoq; in terreno hoie: & ad ſiniſtrã erũt inter hircos tuos Aut ſi impiũ eſt ibi iſaac po nere: ubi iſmael: ibi iacob: ubi eſau: ibi ſanctos: ubi pctōres: nouiſſimus Adā ex eo tpe numerabitur: quo xps eſt natus ex uirgine. Et argumētũ duoꝝ Adā non ꝓficiet ouibus & hædis tuis: qa in primo Adā & oues & hædos cōuincimus fuiſſe: & in uno atq; eodē hoie: alios a dextris dei ſtetiſſe: alios a ſiniſtris. Ab Adā em̄ uſq; ad Moyſen mors ſup oēs dñata eſt: etiā ſup eos q nō peccauerunt in ſimilitudinem ꝓuaricatōis Adam

Capm XLVII

QUE eo aũt qd niteris approbare cōuitiuꝫ & homicidiũ racha & adulteriũ et ocioſum ſermonẽ & impietatẽ nō ſupplicio repẽſa ri: iã et ſup: a tibi rñſumeſt: & nũc breuiter reſpōdebo. Aut pctōrẽ te negabis ut nō ſis reus gehen næ: aut ſi peccator fueris etiã de leui crimine dui eris ad tartarũ. Os inqt qd mentit: occidit aĩaꝫ. Suſpicor te aliqñ ut hoieꝫ fuiſſe mẽtitũ: oīs em̄ hō mẽdax ut ſit ſolus deꝰ uerax: & iuſtificet in ſermōibꝰ ſuis & uincat cũ iudicauerit. Aut igit hō nō eris: ne mẽdax ſis aut ſi qa hō es mẽdax fueris: cũ parricidiis & adulteris punie ris nulla ẽ em̄ iter pctã diuerſitas & nō tibi habebũt tã tas gratias: quos de hũili i ſublime eleuas: q̃tũ iraſcẽ/tur: quos ꝓpter leue quotidianũq; peccatũ in exterio/res tenebras retruſiſti. Si aũt in ꝓſecutione: q ſuffocat & q decollat: & q fugerit: & q in carcerẽ retruſus obie rit: in uariis luctæ generibus una corona uictoriæ eſt: & hoc ꝓ nobis facit. In martyre em̄ uoluntas: ex qua ip ſa mors naſcit: coronat. Meũ ẽ opponere me gẽtiliũ furori: & dñm non negare. Iã in illoꝝ arbitrio eſt: aut decollare aut urere aut recludere in carcere: aut uaria adhibere genera pœnarũ: qd ſi fugero: & in ſolitudi nem abiero: eadẽ erit corona moriẽtis: qa eadem & cã mortis eſt xps. Ad illud uero qd dicis: inter eum fra/trem qui ſemper cum patre fuerit: & qui poſtea pœ/nitens eſt receptus: nihil penitus diſcrepare. Adiicio ſi uis: & drachm̄ unã: quæ ꝓdita fuerat: & inuẽtã iun ctã eſſe cum reliqs: & ouẽ unã quã nonagintanouem ouibꝰ derelictis bonus paſtor inq̃ſiuit & retulit expleſ ſe numerũ cẽtenariũ. Sed aliud eſt ꝓ pœnitentem eſſe: & lachrymis ueniã deꝓcari: aliud ſemp eſſe cum pa/tre. Vnde p ezechielẽ ad reportãdã ouem & perditum quõdã filiũ loqtur paſtor & pater. Et ſuſcitabo pactũ meum tecuꝫ: & ſcies quia ego dñs: & recordaberis: & cõfunderis: ut nõ ſit tibi ultra aperire os præ cõfuſiõe tua: cũ placatus fuero tibi in oībus quæ feciſti: ut nihil minus iuſto habeãt pœnitẽtes: ſufficit eis ꝓ oī pœna ſola confuſio. Vnde & in alio loco dicit ad eos: & re cordabimini uiarũ ueſtrarũ peſſimarũ et oīm ſcelerum quibus polluti eratis: et diſplicebit uobis in cõſpectu ueſtro in oībus malitiis ueſtris quas feciſtis. et ſcietis quia ego dñs: cũ bene fecero uobis, ꝓpter nomẽ meuꝫ et nõ ſcd'm uias ueſtras malas: neq; ſcd'm ſcelera ue/ſtra peſſima. Arguit quoq; a patre filius: q ſaluti fra/tris inuideat: et cuꝫ angeli letent in cœlo: ille liuore cruciet. Quã q̃ duoꝝ fratrum ſimilitudo frugi et luxu rioſi: nō ad merita totius generis humani: ſed uel ad iudæi ptineãt xpianiq; pſonas uel ad ſanctoꝝ et pœ/nitẽtiũ. Sup q̃ parabola libellũ quondã damaſo ẽpo dũ adhuc uiueret de licaui. Porro ſi opariis primæ ho ræ et tertiæ et ſextæ et nonæ et undecimæ: unus dena/rius reddit: et ab eis incipit ꝓmiũ: qui nouiſſimi in ui nea laborauerũt: et hic non unius tpis et unius ætatis hoies deſcribunt. ſed ab exordio mũdi uſq; ad finem uocationũ ſacramenta ſunt diuerſaꝝ. Prima hora uo cat Abel et ſeth. Tertia enoch et Noæ Sexta Abraã iſaac et iacob Nona Moyſes et ꝓphetæ. Vndecima gẽ tiliũ ppls. Cui primo reddit merces quia in crucifixũ credẽs dñꝫ difficultate fidei magnitudinẽ meruit præ mioꝝ. Multiq; reges et ꝓphetæ quæ ſierũt uidere quæ uidemus et nõ uiderũt. Vnus aũt denarius nõ unũ eſt ꝓmiũ: ſed una uita et una de gehẽna liberatio. Cæteꝝ quõ ad indulgentiã principalẽ diuerſoꝝ criminũ rei dimittunt de carcere et unuſq̃ſq; ꝓ labore uel opibus ſuis. in hoc uel in illo ſtatu uitæ eſt. ita et denariꝰ qua ſi indulgẽtia ueri principis. oēs p baptiſmũ emittit de carcere. Iã noſtri laboris ẽ ꝓ diuerſitate uirtutũ diuer/ſa nobis ꝓmia ꝓparare.

Capi. XLVIII

DVcuſq; per partes ad propoſita reſpondi mus. ſequens ſermo in commune ad om nes reſpondebit dominus ad diſcipulos ſuos. Qui uult inquit inter uos maior eſſe ſic oīꝫ minimus. Si oēs in cœlo æquales futuri ſumus fruſtra nos hic humiliamꝰ ut ibi poſſimꝰ eẽ maiores.

Eze. 16.

R

Mat. 20.

Luc.7. De duobus debitoribus quingẽtoꝝ denariorꝝ & quin
q̃gita:cui plus dimittit plus amat: Vnde & ſaluator
Dico inqt tibi remittunt ei peccata multa qm̃ dilexit
multũ.Cui aũt minus dimittit:minus diligit.Qui mi
nus diligit:& minus ei dimittit:utiq; in minori gradu
Mat.25. erit Paterfamilias ꝓficiſcẽs tradidit ſeruis ſuis ſubſtã/
tiaꝫ alii quinq; talẽta:alii duo alii unũ: unicuiq; ſcd'm
Luc.19. ꝓprias uires. Simile qd & in alio euãgelio ſcribit:q;
homo nobilis ꝓficiſcẽs in regionẽ longinquã ut acci
peret ſibi regnũ & reuerteret:uocauerit decẽ ſeruos &
dederit eis ſingulas mnas de qb9 unus lucrat9 ẽ decẽ
mnas alius quinq;:& ſinguli iuxta uires ſuas & emo/
lumentũ.uel decẽ uel quinq; acceperũt ciuitates.Por/
ro alius q unũ talentũ ſiue unam mnaꝫ acceperat:qd'
accepit infodit ſiue in ſudario colligauit: & dñi reſer/
uauit aduentui.Primo conſiderãdũ q; iuſti nõ ſpe ꝓfe
ctus laborãt ut uult noſter Zenon:ſed ne perdant qd'
acceperãt iſte qui mnã& talentũ infodit ne ꝑderet qd'
acceperat non peccauit magiſq; laudãda eſt cautio re
ſeruãtis:q̃ caſſus labor eoꝝ q ſine laboris ꝓmio deſu/
darũt.Deinde q; hoc ip̃m talentũ qd' auferẽt a timido
uel negligẽte ſeruo non deẽ ei qui minus lucri fecerat
ſed qui plus id eſt q ſup decem poſitus fuerat ciuitates
Si numerus nõ facit ordinẽ quare dixit dedit unicuiq;
ſcd'm ſuas uires.Si eadem lucra ſunt quinq; talentoꝝ
& decem cur ei qui minus lucri fecerat nõ deceꝫ :& ei
qui plus:nõ quinq; tradunt urbes? Quod aũt dñs nõ
his cõtentus ſit quæ habemus:ſed ſemper maiora deſi
deret ip̃e monſtrat dicens.Quare nõ dediſti pecuniaꝫ
meã ad trapezetas:& ego ueniẽs cum uſura exegiſſem
Phil.3. Quod qdem & Paulus ap'ſus ſciens ꝑteritoꝝ obliuiſci
tur:& ad ea quæ in ante ſunt ſe extẽdit id eſt quotidie
ꝓficit nec ſeruat in ſudario delicate gratiam quã acce
pit.Sed auarus negociator renouat de die in diem: &
decreſcere ſe putat niſi ſemp creuerit.Sex urbes fugiti
Leuit.35 uoꝝ deſcribunt in lege hoies iterficere uolẽtes:& ip̃e
urbes ſacerdotales ſũt iterrogare libet fugitiuos iſtos
iter hircos tuos:an iter oues noſtras colloces? Si hirci
eẽnt occiderent ut homicidæ cæteri nec miniſtroꝝ dei
intrarẽt ciuitates.Si oues dixeris :utiq; nõ erunt tales
oues quæ abſq; lupoꝝ metu tota libertate paſcantur.
Et ꝓbabit tibi oues quidẽ eas eẽ:ſed erroneas ad dex
tris eſſe:uerũ nõ ſtare:ſed fugere donec moriat ſacer/
dos magnus & ad inferna deſcẽdens liberet aĩas fugi
tiuoꝝ:Gabaonite occurrunt filiis iſrael :& cæſis aliis
gentibus in lignarios & aquarios reſeruant. Tantiq;
apud deum meriti ſunt:ut ſtirps Saul ob eorum iniu/
rias ſit deleta.Inter quos eos collocabis? Inter hircos:
ſed non ſunt interfecti:& ſentẽtia dñi iudicant oues
Sed dicit ſcriptura diuina q; non ſint eiuſdẽ meriti cu/
ius & iſraelitæ.Vides ergo q; ſtent qdem a dextris:ſed
multo inferiori gradu.Inter Dauid uirum ſanctum &
Saul regem peſſimũ medius Ionathas fuit.Quẽ nec in
ter hædos poſſumus ponere qa ꝓphetæ amore dignꝰ
eſt:nec inter arietes:ne parem eum faciamus.Dauid
maxime cum & ipſe interfectus ſit.Eritigit inter oues
ſed in inferiori ordine.Et quomõ inter Dauid & Iona
thã:ita iter ouẽ & ouẽ cogeris ſuſcipere differẽtias? Ser
uus qui cognouit uolũtatẽ dñi ſui:& nõ ꝓparauit.nec
fecit ſcd'm uoluntatẽ eius uapulabit multis.qui autẽ
nõ cognouit & nõ fecit plagis uapulabit paucis.Om
ni em̃ cui multũ datũ eſt:multum queret ab eo: & cui
cõmendat multum: plus exigit ab illo. Ecce ſeruo &
ſeruo plus minuſue cõmittit:& ꝓ qualitate cõmiſſi at
q; ꝑcti plagaruꝫ quoq; numerus irrogat.Tota iudeæ
terræ tribuũq; deſcriptio futuræ eccleſiæ i cœlis typus
eſt Legam9 leſuꝫ nauæ:legam9 Ezechielis extremas
partes & uidebimus qcquid in altero quaſi p hiſtoriã
in terra diſtribuit in altero in cœlis ſpiritaliter repro/
mitti. Quid ſibi uolũt in deſcriptõe templi ſeptem &
octo gradus? Quid rurſum in pſalterio poſt ælemẽta
cẽteſimio octauidecimi pſalmi qbus myſticũ erudimur
alphabetũ ꝓ quindecim gradus uſq; illuc puenimus:
ut poſſimus canere.Ecce nũc bñdicite dñm :oẽs ſerui Eze.4
dñi.Qui ſtatis in domo dñi:in atriis domꝰ dei noſtri?
Quare duæ & ſemis tribus trãs iordanẽ habitant :ubi
plurima ſunt iumẽta:& nouẽ & ſemis reliquæ:uel ex/
pellũt priſtinos habitatores de ſedibus ſuis :uel cum
ip̃is habitãt? Cur leuitica tribus in terra partẽ nõ acce/
pit.ſed dñs pars eius eſt:& inter ip̃os leuitas & ſacer/
dotes ad ſancta ſanctoꝝ ubi cherubin & ꝓpiciatoriuꝫ
eſt pontifex ſolus ingredit? Quare reliqui ſacerdotes
lineis tm̃ utunt ueſtibus:et nõ habent indumẽtũ auro
hiacyntho:cocco:purpura:byſſoq; cõtextum? Inferio
ris gradꝰ Leuitæ & ſacerdotes & plauſtra & boues ac
cipiũt.Maioris ordinis ip̃i geſtãt arcam dũi humeris
ſuis ſi tollis ordinem tabernaculi:tẽpli eccleſiæ: ſi oẽs
qui a dextris ſunt:corpus unum ut uulgo dicitur ενσωμα
ad militiam prodit: ne quicq̃ epiſcopi fruſtra præ
ſbyteri ſine cauſa diaconi ſunt. Quid perſeuerant uir/
gines? Quid laborãt uiduæ? Cur maritæ ſe continent?
Peccemus omnes: & poſt pœnitentiam idem eri/
mus:quod apoſtoli ſunt. Verum iam cœpimus ter/
ram perſpectare de pelago:& poſt montes gurgitum
& ſpumoſos fluctus & nauesꝫ uel in ſublime erectã uel
in mari præcipitem:paulatim feſſis & languẽtibꝰ por

tus aperitur. Capm XLIX

TOlximus de nuptiis uiduis uirginib9. Viduitati uirginitatē uiduitatē ꝑtulimus matrimonio. Expoſita eſt περικοπη id eſt: concilio apli: de huiuſcemōi qōib9 diſputātis: ſingulis opinionibus reſponſum eſt. Sæcularis quoq; litteratura uenit in mediū: quæ uirgines fuerint: quæ uiduiræ: & ecōtrario quas interdū habeat moleſtias uinculū cōiugale. Trāſiuimus ad ſecūdā partitionē in qua negat eos: q tota fide baptiſma cōſecuti ſūt deinde poſſe peccare. Et docuim9 q excepto deo omnis creatura ſub uitio ſit: nō q uniuerſi peccauerint: ſed q peccare poſſint: & ſimiliū ruina ſtātiū metus ſit. Tertio uenimus ad ieiunia. Et qa aduerſarii duplex ꝓpoſitio fuerat: uel ad philoſophos uel ad diuinarū ſcripturarū ꝓuocantis exēpla nos quoq; ad utrāq; reſpōdimus. Quarta eſt extrema diuiſio oues & hædos dexterā & ſiniſtrā iuſtos & pctōres in duos ordines diſtribuerat uolēs oſtēdere nullā inter iuſtū & iuſtū: pctōrē & pctōrē eſſe diſtātiā. Et ut hoc ꝓbaret: infinita de ſcripturis exempla cōgeſſerat: quaſi ſuo cēſui cōgruentia cuius nos queſtioni & argumentis & exemplis reſpondimus ſcripturarum: ueterēq; zenonis ſniam tā cōmuni ſenſu q diuina lectiōe cōtriuim9. Nūc reſtat ut epycurū noſtrū ſudātē in hortulis ſuis inter adoleſcentulas & mulierculas alloquamur: fauēt tibi craſſi nitidi dealbati. Adde ſi uis iuxta Socraticā irriſionē: omnes ſues & canes: & qa carnem amas uultures quoq; aq/las accipitres & bubones nunq nos Ariſtippi multitudo terrebit. Quoſcūq; formoſos: quoſcunq; calami ſtratos: quos crine compoſito: quos rubentibus buccis uidero: de tuo armento ſunt: immo inter tuos ſues grūniūt. de noſtro grege triſtes pallidi ſordidati: & q ſi peregrini huius ſæculi licet ſermone taceant habitu
ps.119. loquūtur & geſtu. Heu mihi qa peregrinatio mea ꝓlōgata eſt: habitaui cum habitātibus cedar: uidelicet in tenebris huius mūdi: qa lux lucet in tenebris & tenebræ eam nō comꝓhenderūt. Ne glorieris q multos diſcipulos habeas: filius dei docuit in iudæa: &: xii. tm
Esa.73. illum apoſtoli ſequebant ſoli. Torcular inqt calcaui ſolus & de gentibus uir nō eſt mecū. Ille in paſſione ſolus remāſit. & petri quoq; erga eum trepidauit conſtātia phariſæoꝝ autē doctrinæ oīs populus applau
Mat.27. debat dicēs. Crucifige crucifige talem. Non habemus regem niſi Cæſarem. i. uitia ſequimur nō uirtutes. Epicurum nō xpm iouinianū non apm paulum. Quod multi acquieſcūt ſententiæ tuæ: indicium uoluptatis eſt: nō em tā te loquentem ꝓbant: q ſuis fauent uitiis. In circulis platearum quotidie fictus ariolus ſtultorū nates uerberat & obtorto fuſta dentes mordētiū quatit: nec tñ deeſt qui ſemper poſſit induci: & ꝓ magna ſapientia reputas: ſi plures porci poſt te currāt: quos gehennæ ſuccidiæ nutrias poſt ꝓconium tuum: & balneas quæ uiros pariter & fœminas lauant. omnis impatientia quæ ardentē prius libidinem quaſi uerecūdiæ ueſtibus ꝓtegebat nudata eſt & expoſita quæ ante in occulto erāt: nunc in ꝓpatulo ſunt. Oſtēdiſti tales diſcipulos nō feciſti hoc ꝓfecit doctrina tua. ut ne peccatū q dem pœnitentiam habeat. Virgines tuæ quas prudentiſſimo cōſilio qd nemo unq legerat nec audierat de apl'o docuiſti melius eſt nubere q uri occultos adulteros in apertos uertūt maritos. Non ſuaſit hoc apoſtolus non electionis uas. Virgilianū conſilium eſt.

Coniugium uocat. hoc ꝓtexit nomine culpam

Quadringenti ferme anni ſunt. q xpi ꝓdicatio fulget in mundo. Ex quo innumerabiles hæreſes tunicā illius conſciderūt. uniuerſus pene error de Chaldeo & Syro & græco ſermone ꝓceſſerat. Baſilides magiſter luxuriæ & turpiſſimorum cōplexuum poſt tot annos ita in iouinianum quaſi in euphorbum tranſformatus eſt, ut latina quoq; lingua haberet hæreſē ſuā Nulla ne fuit alia in toto orbe ꝓuincia quæ reciperet ꝓconium uoluptatis: in qua coluber tortuoſus irrepe/ret: niſi in qua petri doctrina ſuper ſe petrā fundauerat xps. in qua uexillum crucis & ꝓdicationis auctoritas idolorum templa deſtruxerat: e regiōe luxuria penis uentris & gutturis ſubuertere nitit fortitudinē crucis. Vnde per eſaiam loquitur deus. Populus meus q Esa.9.
uos beatificāt. ſeducunt uos & ſemitas pedum ueſtrorum conturbant. Necnon per Hieremiam. Fugite de Hier.51.
medio babylonis & ſeruate unuſqſq; aiam ſuā. & nolite credere pſeudo prophetis qui dicunt pax pax. & non eſt pax qui ſemper ingeminant templum domini. templū domini. Prophetæ tui uiderunt tibi falſa & inſipientia non aperuerunt iniquitatem tuam. ut te ad pœnitentiam prouocarent qui deuorant plēbē ſuam ut cibum panis deum non inuocauerunt. Hieremias captiuitatem nuncians. lapidatur a populo. Ananias filius Azor frangebat ad præſens ligneas torques. & in futurum ferreas præparabat. Semper pſeudo prophetæ dulcia pollicentur. & ad modicum placent amara eſt ueritas. & q eā ꝓdicāt replent amaritudīe. In azimis em ueritatis & ſinceritatis dñi paſca celebrat & cū amaritudinib9 comedit. egregia ſane uox & quā audiat ſpōſa xpi inter uirgines & uiduas &

cœlibes:unde & ipm nomẽ inclytũ eſt:q; cœlo digni ſunt q coitu careãt. Raro ieiunate crebrio nubite. Nõ em̃ poteſtis iplere opera nuptiaꝝ:niſi mulſum & car/nes & nucleũ ſumpſeritis. Viribus opus eſt ad libidi/nẽ. Cito caro cõſumpta marceſcit. Nolite timere for/nicationẽ. Qui ſemel in xp̃o baptizatus eſt:cadere nõ põt:hꝫ em̃ ad deſpumãdas libidines ſolatia nuptiaꝝ Quod & ſi ceciderit:reintegrabit uos pœnitẽtia: & q in baptiſmate fuiſtis hipocritæ:eritis in pnía ſolidæ fidei:neq; turbemini: putãtes inter iuſtũ & pœnitẽtẽ aliqd intereſſe:humiliorem gradũ dare qdem uenia ſed coronã tollere:una eſt em̃ retributio: q ad dexte/rã ſteterit:introibit in regna cœlorꝝ. His cõſiliis ſubul ci tui paſtoriboꝫ noſtris ditiores ſunt:& hirci plurimas ſecũ capras trahũt. Eq inſaniẽtes ĩ fœminas facti ſũt ſtatim ut mulieres uiderit hinniũt:& impatientiã ſuã prohnephas:ſcripturaꝝ ſolant exemplis: ſed ut ipſæ mulierculæ miſeræ & nõ miſerabiles p̃ceptoris ſui uer ba cãtantes:qd em̃ niſi ſemẽ req̃rit deus:nõ ſoluꝫ pu dicitiam:ſed etiã uerecũdiam perdiderũt:maioriq; p̃ cacitate defendũt libidinem:q̃ exercent. Habes p̃terea in exercitu tuo plures ſuccenturiatos:habes ſcurras & uelites in p̃ſidiis craſſos cõptos nitidos clamatores q te pugnis calcibuſq; defendãt. Tibi cedũt de uia no/biles:tibi oſculãtur diuites caput. Niſi em̃ tu ueniſſes æbrii atq; ructãtes paradiſum intrare nõ poterãt: ma ete uirtute:immo uitiis: habes in caſtris tuis & amazo nas exerta mamma:& nudo brachio & genu:ueniẽteſ cõtra ſe uiros ad pugnã libidinum ꝓuocãtes. Et quia opulẽtus paterfamilias es:in auiariis tuis nõ turtures ſed upupæ nutriuntur:quæ tota fetidæ uoluptatis lu/ſtra circũuolet. Me carpe me diſiice obiice crimina q̃ uolueris argue luxuriæ & delitiaꝝ. Magis me amabis ſi talis fuero:ero em̃ de armẽto tuo. Sed ad te loquar quæ ſcriptã in frõte blaſphemiã xp̃i cõfeſſione deleſti Vrbs potẽs:urbs orbis dña:urbs apoſtoli uoce lauda ta:interprætare uocabulum tuum. Roma aut fortitu dinis nomẽ eſt apud græcos:aut ſublimitas iuxta he/bræos. Serua quod diceris:uirtus te excelſam faciat: nõ uoluptas humilem. Maledictionem quam tibi ſal uator in Apocalypſi comminatus eſt: potes effugere p pœnitẽtiã:habẽs exemplum Niniuitarum. Caue lo uiniani nomẽ qd' de idolo deriuatum eſt. Squalet ca/pitolium:templa iouis & cerimoniæ cõciderunt. Cur uocabulum eius et uitia apud te uigeãt? Adhuc ſub re gibus:et ſub Numma Pompilio facilius maiores tui pythagoræ cõtinentiã:q̃ ſub conſulibus epicuri luxu/riam ſuſceperunt.

¶ Beati hieronymi p̃ſbyteri ad pãmachium de obtre ctatoribus ſuis:q librum ſuũ aduerſum iouinianũ car pebãt:quaſi nimius fuiſſet in laude uirginum & inter p̃tatione nuptiaꝝ:contra quos dicit ſe apologeticon mittere q ſtatim infra ſubiicit. Epi. VII

CHriſtiani iterdũ pudoris eſt:etiã apud ami cos tacere:& humilitatẽ ſuã magis ſilẽtio conſolari:q̃ retractãdo ueteres amicitias ambitionis crimen incurrere. Quãdiu ta/cuiſti tacui:nec unq̃ expoſtulare ſup hac re uolui: ne nõ amicum quærere:ſed portionem uiderer expetere Nũc aũt ꝓuocato officio litteraꝝ primas partes ſemp habere tẽtabo & nõ tã reſcribere q̃ ſcribere. Vt & uere cunde hucuſq; tacuiſſe:& uerecundius loqui cœpiſſe cognoſcar. De opuſculis meis cõtra iouinianuꝫ: q & prudenter & amãter feceris exemplaria ſubtrahendo optime noui. Sed nihil ꝓfuit iſta diligẽtia:cũ aliquan ti ex urbe ueniẽtes mihi eadẽ lectitarent: quæ ſero me excepiſſe referebãt. In hac quoq; ꝓuincia iam libri fue rant diuulgati:& ut ipe legiſti:neſcit uox miſſa reuer/ti. Nõ ſunt tãtæ fœlicitatis:q̃tæ plæriſq; huius tempo ris tractatores:ut nugas meas quando uoluerim emẽ dare poſſim. Statim ut aliquid ſcripſero: aut amato/res mei:aut inuidi diuerſo quidem ſtudio:ſed pari cer tamine in uulgus noſtra diſſeminant: et uel in laude uel in uituperatione nimii ſunt:nõ meritum ſtili: ſed ſuum ſtomachum ſequẽtes. Itaq; qd' ſolum facere po/tui:apologeticum iplius operis tibi miſi:quem Ερπο εφωνησα & te poſcẽte edidi. Quem cum legeris: aut ip ſe pro nobis cæteris ſatisfacies:aut ſi tu quoq; narẽ cõ traxeris:illam apoſtoli περικοπην:id eſt amputationẽ in qua de uirgin tate & nuptiis diſputat:aliter diſſere re compelleris:nec hoc dico q; te ad ſcribẽdum ꝓuo/cem:cuius in ſacris litteris ſtudium mihi p̃fero. Sed ut alios q nos lacerãt hoc facere compellas:norunt lit/teras:uident ſibi ſcioli:poſſunt me nõ reꝑhendere:ſꝫ docere. Si aliqd ſcripſerint magis ex operis eorũ cõ/paratõe. mea iterp̃tatio negliget. Lege quæſo te & di ligẽter apli uerba conſidera:& tunc uidebis me ꝓpter calũniam declinãdam multo plus q̃ ille uoluit in ma ritos fuiſſe clementem. Origenes. Dionyſius pierius. Euſebius cæſarienſis. Didymus. Apollinaris latiſſime hãc æpl'am interp̃tati ſunt:quoꝝ Pierius cum ſenſum apli uẽtilaret atq; diſſereret:& ꝓpoſuiſſet illud expo/nere. Volo aũt oẽs eſſe ſicut meip̃m:adiecit tẽtaleton paulo tãri crifatã nã ceteſi. quod hoc quæſo peccatuꝫ meũ eſt quæ duritia? Vniuerſa quæ ſcripſi:huic ſenten tiæ cõparata leuiſſima ſunt. Reuolue oĩm quos ſupra

1. Cor. 7

memoraui cõmẽtarios: & ecclesiaꝝ bibliothecis frue/re: & magis cõcito gradu ad optata cœptaq; puenies Audio totiꝰ te urbis studia cõcitata. Audio põtificis & ppli uolũtatẽ pari mẽte cõgruere. Minus est tenere sa/cerdotiũ: q̃ mereri libros. xvi. ꝓphetarũ: quos: ĩ latinũ de hebræo sermone uerti. Si legeris: & delectari te hoc opere cõperero: ꝓuocabis nos etiam cætera clausa ar mario nõ tenere. Trãstuli nup Iob in lingã nostram: Cuius exemplar a sancta Narcella cõsobrina tua po/teris mutuari lege eũdẽ græcũ: & latinũ: & ueterẽ edi/tionem nostræ trãslatiõi cõpara: & liq̃do ꝓuidebis q̃tũ distet inter ueritatẽ & mẽdaciũ. Misetã quædã Τωννπρ μνηα Τωνν in ꝓphetas. xii. sancto patri Domnioni Sa/muelẽ quoq; & Malachi. i. quattuor regũ libros. Quæ si legere uolueris, ꝓbabis quãtæ difficultatis sit diui/nam scripturã & maxime ꝓphetas intelligere: & inter prætũ uitio quæ apud suos purissimo cursu oratõis la bunt: apud nos scatere uitiis. Porro eloquẽtiã quã ꝓ xp̃o in Cicerone cõtẽnis in paruulis ne regras. Eccle/siastica interp̃tatio etiã si habet eloquii uenustatẽ dis/simulare eã dz & fugere: ut nõ ociosis philosophorũ scolis pauciscq; discipul': sz uniuerso loq̃t' hoiz generi.

¶ Liber apologeticus beati Hieronymi ad Pamma/chium in defensionẽ librorꝫ cõtra louinianuz in quo docet se nõ dãnasse nuptias: sed illis uirginitatẽ ꝓtu/lisse: & apli capitulum benignius etiam pro nuptiis a se q̃ cæteris interp̃tatũ. Epi. VIII

X QVod ad te hucusq; nõ scripsi: causa fuit si/lentiũ tuũ. Verebar em̃ ne si tacẽti scriberẽ molestũ me magis q̃ officiosum putares. Nũc aũt ꝓuocatus dulcissimis litteris tuis & huiusce modi litteris: quæ me ad philosophiam no stri dogmatis ꝓuocarẽt & cũ discipulũ quõdã & soda lem & amicũ obuiis (ut aiũt) manibus excipio. defen/sorẽq; meorꝫ opusculorꝫ paro ita tñ: si ante te placatũ iudicẽ habuero ĩmo si oratorẽ meũ sup oĩbus que ĩ me arguũtur instruxero. Hoc em̃ & Tulius tuus & ante il/lum in breui & solo uolumine scripsit Anthonius pri/mã causaz esse uictoriæ: & diligẽter cãz ꝓ qua dicturꝰ est discere. Reꝓhendũt me quidã q; in libris quos ad uersum iouinianũ scripsi nimius fuerim: uel in laude uirginũ: uel in suggillatione nuptiarꝫ: & aiũt cõdem/nationẽ quodãmodo esse matrimonii. intantũ pudi/citiam prædicare ut nulla posse uideat' inter uxorẽ & uirginẽ cõparatio derelinqui. Ego si bene ꝓblematis memini: inter iouinianũ: & nos ista cõtẽptio est: q; il/le exæquet uirginitati nuptias nos subiiciamus ille pa rum uel nihil: nos multũ ĩteresse dicamꝰ. Deniq; iccir co te post dñm faciẽte: dãnatus est q; ausus sit ppetuæ uirginitati matrimoniũ cõpare. Aut si idip̃m uirgo pu tatur: & nupta cur piaculũ uocis huius romæ Victori/nus audire nõ potuit? Virgo a uiro nõ uir a uirgine ge/nerat'. Mediũ esse nihil põt: aut mea sẽnia sequẽda est: aut iouiniani. Si reꝓhendor: q; nuptias uirginitati sub iicio laudet' ipe qui cõpat. Si aũt dãnatus est q; æqua/les putabat dãnatio eius mei operis testimoniũ sit. Si sæculi hoies indignant' in minori gradu se esse q̃ uirgi nes miror clericos & monachos & cõtinentes id non laudare qd' faciũt. Castrãt se ab uxoribus suis ut imitẽ tur uirginũ castitatẽ. Et idip̃z uolũt eẽ maritas qd' uir gines autiũgant' itaq; uxoribꝰ suis qbus renũciauerãt aut si se abstinuerint etiã tacẽtes cõfitebunt' meliꝰ es/se qd' nuptiarũ operi p̃tulerũt. An ego rudis ĩ scriptu/ris: & nũc primũ sacra uolumina legẽs lineã & (ut ita dicam) tenue dicẽdi filũ inter uirginitatez & nuptias seruare nõ potui? Videlicet nesciebãt dictuz. Noli esse Eccl. 17.
iustus multum & dum unũ latus ꝓtego in altero uul/neratus sum. Atq; ut manifestius loquar dũ cõtra iouinianuz p̃sso gradu pugno a Manichæo terga mea cõ/fossa sunt. Nõne quæso statĩ in principio opis mei ista præfatus sum? Neq; em̃ nos Martiõis & Manichæi do/gma sectãtes nuptiis detrahimus. Nec Taciani princi pis Encraticaꝝ errore decepti oẽm coitũ spurcuz puta mus q; nõ soluz nuptias: sed & cibos quoq; quos deus creauit ad utẽduz dãnãt & reprobãt: Scimus ĩ domo magna nõ solum uasa aurea & argẽtea eẽ sz & lignea & fictilia: & sup fundamẽtũ xp̃i qd' paulus architectꝰ posuit alius supædificauit auruz argẽtũ lapides p̃cio/sos alius ecõtrario fœnũ: ligna: stipulã. Non ignora/mus honorabiles nuptias & cubile ĩmaculatũ. Legi/mus primã dei sniam. Crescite & multiplicamini: & re Gen. 1.
plete terram sed ita nuptias recepimus ut uirginitatez, quæ de nuptiis nascitur proferamus. Nunquid argen tũ non erit argentum si aurum præciosius est? Aut ar/boris & segetis contumelia est si radici & foliis culmo & aristis poma præferantur & fructus? Vt poma ex ar/ Y
bore frumẽtũ ex stipula ita uirginitas ex nuptiis. Cẽte simus & sexagesimꝰ & tricesimꝰ fructus q̃q̃ de una ter ra & de una semente nascat' tñ multũ differt in nume ro. Triginta referunt' ad nuptias quia & ipa digitorꝫ cõiũctio q̃si molli osculo se cõplexãs & fœderãs ma ritum pingit & coniugẽ. Sexaginta uero ad uiduas eo q; ĩ angustia & tribulatõe sint positæ unde & supiori di gito deprimũt' q̃toq; maior ẽ difficultas ex pte quõdã uoluptatis illecebris abstinẽ tãto maiꝰ & p̃miũ. porro

numer9 cēteſim9 : q̄ſo diligēter lector attēde de ſini/
ſtra trāſferē ad dexterā: & iiſdē quidē digitis ſed nō ea
dē manu q̄bus in læua nuptæ ſignificanē: & uiduæ cir
culū faciens exprimit uirginitatis coronā. Oro te qui
hæc loquiē dānat nuptias? Aurū uirginitatē: argētum
diximus matrimoniū. Cēteſimū & ſexageſimū & trice
ſimum fructum de una terra expoſuimus: & de una
ſemente generari: licet multum differat in numero. Et
quis unq̄ tam iniquus lector erit ut non ex meis dictis
ſed ex ſuo me ſenſu iudicet? Et certe multo cłementio
res erga cōiugia fuimus omnibus pene latinis & græ/
cis tractatoribus: qui cēteſimū numerum ad martyres
referūt ſexageſimū ad uirgines triceſimum ad uiduas
atq; ita fit iuxta illorū ſententiā ut de bona terra: & de
patriſſamilias ſemine excludanē mariti. Verum ne in
principio incautus in reliquis forſitā improuidus fue/
rim nōne poſt partitionē opuſculi cum ad quæſtiones
uenirē ſtatim intuli? Vos quæſo utriuſq; ſexus uirgines
& continētes mariti quoq; & bigami ut conatus meos
orationibus ādiuuetis cūctorū in cōmunē louinianus
hic hoſtis eſt quorū ego orationibus indigeo: & quos
adiutores mei opis præcor: eos poſſuq; Manichæi erro
re dānare. Curram9 ad relíqua. Neq; em̄ æpiſtolæ bre
uitas patiē diutius in ſingulis īmorari. Interprætantes
1.Cor.7. illud apoſtoli teſtimoniū Vxor ꝓprii corporis ſui nō
habet poteſtatē ſ3 uir. Similiter & uir corporis ſui non
habet poteſtatē ſed uxor hoc ſubiūximus. Omnis hæc
quæſtio de his eſt qui in matrimonio ſunt an eis liceat
ubi ſupra uxores dimittere: quod & dn̄s in euāgelio ꝓhibuit. Vn
de & apl̄us: bonū eſt ait homini uxorē uel mulierē nō
tangere: quaſi intactu eius periculū ſit quaſi qui eā teti
gerit nō euadat. Vnde & loſeph quia illū tāgere uole/
Geñ.39. bat ægyptiaca: fugiens de manibus eius palliū abiecit
Sed quia qui ſemel duxit uxorē niſi ex conſenſu ſe non
ualet abſtinere: nec dare repudiū nō peccāti reddat cō
iugi debitū quia ſpōte ſe alligauit ut reddere cogeretur
Qui dn̄i dicit eſſe præceptū ne dimittāē uxores & abſq;
cōſenſu: qd̄ deus cōiūxit homo nō ſeparet: hic pōt dici
nuptias cōdēnare Rurſū in ſequētibus ſed unuſquiſq;
ait habet ꝓpriū donū ex deo. Alius quidē ſic: alius aūt
Z ſic quā ſn̄iam nos cxponētes hæc intulim9. Quid īquā
uelim pſpicuū eſt. Sed qm̄ in eccleſia diuerſa ſunt do/
na cōcedo & nuptias ne uidear dānare naturā. Simł q;
cōſidera: q; aliud donū uirginitatis ſit aliud nuptiarū
Si enī eadē eſſet merces nuptiarum & uirginū nequaq̄
dixiſſet poſt preceptū cōtinētiæ ſed unuſquiſq; ꝓprium
habet donū ex deo alius quidē ſic alius autem ſic. Vbi
ꝓprietas ſingulorū eſt ibi altrinſecus diuerſitas. Cōc e
do & nuptias eſſe donū dei: ſed inter donū & donum
magna diuerſitas eſt. Deniq; & apl̄s de quodam poſt
ceſtū pœnitēte: ecōtrario inqt donate ei & cōſolami
ni: & ſi cui qd donaſtis: & ego. Ac ne putarem9 donū
hoīs cōtēnēdū addidit. Nā & ego qd̄ donaui: ſi qd do
naui ꝓpter uos corā xp̄o diuerſa ſunt dona xp̄i. Vnde
loſeph in typo eius uariā habebat tunicā. Et ī pſalmo Geñ.37
xliiii. legimus. Aſtitit regina a dextris tuis ī ueſtitu de/
aurato circūdata uarietate. Et petrus apl̄s. Sicut cohe/ 1.Pet.3
redes ait multiplicis gratiæ dei qd̄ ſignificāti9 gratiæ
diciē πικοιλης id eſt uariæ. Rogo quæ eſt iſta cōtentio
claudere oculos: nec apertiſſimuz lumen aſpicere? In
eccleſia diximus eſſe dona diuerſa: & aliud donū uir/
ginitatis & aliud nuptiarū. Et poſt paululū. Concedo
& nuptias eſſe donū dei. Sed inter donū & donū ma/
gna diuerſitas eſt: & quod dei donū uoce apertiſſima
ꝓnunciamus dānare dicimur? porro ſi ioſeph in typo
dn̄i accipiē tunica eius uaria atq; diſtincta ī uirginibus
uiduis cōtinētibus ac maritis eſt: & pōt uideri q̄ſi alie/
nus qui de tunica xp̄i ē cum & ip̄am reginā. hoc eſt ec/
cleſiā ſaluatoris in ueſtitu deaurato: eadē uarietate cir
cūdatā dixerimus. Sed & in cōſequētibus de coniugio
diſputātes: eūdem ſenſum ſecuti ſumus: hic locus ad
p̄ſentē cōtrouerſiā nō pertinet. Docet em̄ iuxta ſn̄iam
dn̄i: uxorē excepta cauſa fornicatōis nō repudiādā: &
repudiatā uiuo marito alteri nō nubere aut certe uiro
ſuo debere recōciliari. Et in alio loco. Mulier inquit
alligata eſt quāto tpe uir eius uiuit. Quod ſi dormierit
uir eius: liberata eſt a lege uiri cui uult nubat tantū in a
dn̄o. i. xp̄iano. Qui ſecūdas nuptias: tertiaſq; cōcedit
in dn̄o primas cū ethnico ꝓhibet. Aperiant q̄ſo aures
obtrectatores mei & uideāt me ſecundas & tertias nu
ptias cōceſſiſſe in dn̄o q; ſecūdas & tertias nō donaui:
primū potui dānare matrimoniuz in eo quoq; loco:
ubi interp̄tamur capitulum apoſtoli. Circūciſus ali/
quis uocatus eſt non adducat præputium in præputio
uocatus eſt nō circūcidaē licet qdā prudētiſſimi iterp̄/
tes ſcripturaꝝ hoc de circūciſione: & ſeruitute dictum
eſſe cōtendāt. Nōne aptiſſime fœdera ſeruiamus nu/
ptiarum. Diximus em̄. Si in præputio quis uocatus eſt
non circuncidatur. Habebas inquit uxorem: cum cre/
didiſti. Noli fidē xp̄i cauſam putare deſſidii: qa in pa/
ce nos uocauit deus. Circūciſio nihil eſt: & præputium
nihil eſt: ſed obſeruatio mandatoꝝ dei: Nihil em̄ pro/
deſt abſq; operibus celibatus & nuptiæ: cum etiā fides
quæ proprie xp̄ianoꝝ eſt ſi opera non habuerit mor/
tua eſſe dicatur. Et hac lege uirgines quoq; ueſtæ & lu/
nonis uniuiræ in ſanctarum queant ordine numerari

Et poſt paululũ Seruus uocatus es nõ ſit tibi curæ ſʒ & ſi potes fieri liber magis utere. Etiã ſi habes ínqt uxorẽ & illi alligatus es: & ſoluis debitũ & nõ habes tui corporis ptãtem atq; ut manifeſtius loquar ſeruus uxoris es noli ꝓpter hoc habere triſticiã nec de amiſſa uirginitate ſuſpires. Sʒ etiã ſi potes cauſas aliquas inuenire diſſidii ut libertate pudicitiæ ꝓfruaris noli ſalutẽʒ tuã cum alterius interitu quærere. Habeto pauliſper uxorem nec ꝑcurras morantẽ expecta dũ ſequitur Si egeris patiẽter cõiunx mutabitur in ſororẽ in eo quoq; loco ubi tractanimus cur dixiſſet Paulus. De uirginibꝰ aũt dñi ꝑceptũ nõ habeo cõſiliũ aũt do tanq̃ míaʒ cõſecutus a dño ut ſim fidelis ita uirginitatem ꝓtulimus ut nuptiarũ ordinẽ ſeruaremus. Si uirginitatẽ dñs imperaſſet uidebaꝫ nuptias cõdemnare & hoím auferre ſeminariũ unde & ipſa uirginitas naſcitur. Si præciditſet radicem quõ fruges quæreret? Niſi ante fundamẽ taieciſſet qua ratõe ædificiũ extrueret: & operturũ cũ
b cta deſup culmen imponeret? Si radicẽ nuptias ſi uirginitatẽ diximus fructus ſi fundamẽtũ matrimonium & ædificiũ uel culmẽ ꝓpetuã caſtitatem qs uel tam in uidus uel taʒ cæcus obtrectator mei erit ut in eadẽ domo ædificiũ uel culmẽ uideat: & fundamentũ qd' ædificium & culmẽ portat ignoret. Porro & in alio loco ꝓponẽtes apli teſtimoniũ: in quo ait: alligatꝰ es uxori: noli quærere ſolutionem. Solutus es ab uxore noli quærere uxorẽ. ilico hæc ſubiecimus. Habet unuſq;q; noſtrũ terminos ſuos: redde mihi meũ: & tu tene tuũ. Si alligatꝰ es uxori tuæ: ne illi des repudiũ. Si ſolutꝰ ſum ab uxore nõ quærã uxorẽ. Vt ego nõ ſoluo cõiugia: ſi ſemel ligata ſunt: ita tu nõ liges qd' ſolutũ eſt. Sed & in alio teſtimonio qd de uirginitate & nuptiis ſenſerimus: manifeſtiſſime declaratꝫ. Nõ imponit nobis apls laqueũ: nec cogit eſſe qd' nolumus: ſed ſuadet qd' honeſtũ eſt & decoꝝ: & intẽte facit ſeruire domino. & ſemp eſſe ſollicitos: & expectare paratoʒ dñi uolũtatẽ: ut cũ qd imperauerit: quaſi ſtrenuus & armatus miles ſtatim impleat qd' ꝑceptũ eſt: & hoc faciat ſine ulla diſtẽtione quæ data eſt ſcd'm eccleſiaſtẽ hoíbus huius mũdi: ut diſtẽdanꝫ in ea. In fine quoq; cõparationis nuptiarum & uirginũ diſputationem noſtrã hoc ſermone cõcluſimus. Vbi bonũ & melius eſt ibi boni & melioris nõ unũ eſt ꝑmiũ: & ubi nõ unũ eſt ꝑmiũ. ibi utiq; dona diuerſa. Tãtũ eſt igitꝫ íter nuptiaſ & uirginitatẽ: quãtũ inter nõ peccare & benefacere: ímo ut leuius dicã quãtũ inter bonũ & melius. Porro in cõſequẽtibus cũ dicimꝰ. Finita diſputatõe cõiugiorũ & uirginitatis. ut inter utrũq; tãto moderamine ꝑceptoꝝ: nec ad ſiniſtrã nec ad dexterã diuerteret: ſed uia regia graderetꝫ: & illud impleret. Ne ſis multũ iuſtus. Rurſus monogamiam digamiæ cõparat. Et quõ nuptias ſubdiderat uirginitati: ita digamiam nuptiis ſubiicit. Nõne ꝓſpicue oſtẽdimus: quæ ſit in ſcripturis ſanctis ſiniſtra quæ dextra. & qd ſignificet: ne ſis multũ iuſtus. Quod uidelicet ſiniſtra ſit: ſi iudæoꝝ & gẽtiC lium ſequamur libidinẽ: & ſemp eſtuemus ad coitum Dextra: ſi Manicheoꝝ ſequamur errorẽʒ: & ſimulata pudicitia impudicitiæ rhetibus implicemur. Via autẽ regia ſit: ita appetere uirginitatẽ ne nuptiæ cõdẽnẽtur Præterea qs tã iniquus meoꝝ opuſculoꝝ iudex erit: ut prima matrimonia dãnare me dicat: cũ etiã de ſecundis dixiſſe me legerit? Cõcedit apls ſecũdas nuptias: ſed uolẽtibus. Sed his quæ ſe cõtinere nõ poſſunt: ne luxuriate in xp̃o nubere uelint: habẽtes dãnationẽ ꝓ primã fidẽ irritã fecerint: et hoc concedit quia multæ abierũt retrorſum poſt ſathanã. Cæteꝝ beatiores erũt ſi ſic ꝑmãſerint. Cõtinuoq; ſubiũgit apoſtolicã auctoritatẽ: ſcd'm cõſiliũ meũ. Porro ne auctoritas apli q̃ſi hoís leuior uideretur. addidit. Puto aũt ꝙ & ego ſpm̃ dei habeã. Vbi ad cõtinẽtiã puocat: ibi nõ hoís: ſʒ ſpiritus dei cõſilio uſus eſt. Vbi aũt nubẽdi cõcedit ueniã ſpm̃ dei nõ nominat: ſed prudẽtiæ liberat cõſiliuʒ: ita ſingulis relaxans: ut unuſq;q; ferre põt. Propoſitis ergo teſtimoniis: in qbus apls ſecũdas cõcedit nuptias ſtatim ſubiecimus: quõ uirginibus ob fornicatiõis periculũ cõcedit nuptias: et excuſabile facit qd' ꝑ ſe non appetit: ita ꝓ eadẽ fornicatõe cõcedit uíduis ſecunda matrimonia. Melius eſt em̃ licet alterũ et tertiũ unum uirũ noſſe q̃plurimos. id eſt tolerabilius eſt uni homini ꝓſtitutã eſſe q̃ multis: faceſſat calũnia. De ſecundo hic et de tertio et quarto ſi libet matrimonio diſputauimus nõ de primo. Sed ne qs in eo ꝙ díximus tolerabilius eſt uni hoí ꝓſtitutã eẽ q̃ multis ad primũ matrimoniũ referat cũ oís nobis quæſtio de digamia et trigamia fuerit. Deniq; digamiæ et trigamiæ diſputationem hoc calce ſignauimus. Oía licẽt: ſed nõ oía expediũt. Nõ dãno digamos. immo nec trigamos et ſi dici põt octogamos. Plus aliqd inferã: etiã ſcortatorẽ recipio pœnitẽtẽ. Quicqd æqualiter lʒ æquali lãce pẽſandũ eſt. Erubeſcat calũniator meus dicẽs me prima dãnare matrimonia qñ legit nõ dãno digamos et trigamos et ſi dici põt octogamos. Aliud eſt non dãnare: aliud ꝑdicare. Aliud eſt ueniã cõcedere aliud laudare uirtutẽ. Si aũt durus in eo uideor qa dixi qcqd æq̃li d ter licet æquali lãce pẽſandũ eſt puto nõ me crudelẽ iudicabit et rigidũ. qa alia loca uirginitati et nuptiis

alia trigamis & octogamis:& pœnitẽtibus legerit p/
parata.Christũ in carnẽ uirginem in spiritu monoga
mum q3 unam habet ecclesiã :noster in reliqs sermo
testatus est & crediti sumus nuptias cõdẽnare.Dãna/
re dicor nuptias cuius hic sermo est.Nulliq3 dubiũ est
sacerdotes de Aaron & Eleazar & Phinees generatos
qui cũ & ipsi uxores habuerint rectte nobis opponerẽ
tur si errore Encraticaz contenderemus matrimonia
reprobãda.Tatianũ Encraticaz principe3 qui abiicit
matrimonia reꝑhendimus & ipi nuptias cõdẽnamus
Rursumq3 ubi uirgines & uiduas comparo qd de nu/
ptiis senserim:& quõ tres gradus uirginitatis uiduita/
tisq3 uel cõtinẽtiæ & cõiugii fecerim declarãt ipa quæ
scripta sunt. Nõ nego beatas esse uiduas quæ ita post
baptismũ mãserint nec illarũ detraho merito q̃ cum
uiris in castitate pdurãt. Sed sicut hæ maioris præmii
apud deũ sunt q̃ nuptæ cõiugali officio seruiẽtes ita &
ipæ æquo patiant animo uirginitatẽ sibi præferri.Ad
Gal.2. Gallatas quoq3 testimoniũ apli ꝓponẽtes.Ex opibus
legis nõ iustificabit ois caro huiuscemodi sensum in
tulimus opa legis & nuptiæ sunt. Vnde & maledicũ/
tur in ea quæ nõ habẽt filios quæ si cõcedunt etiaz in
euãgelio aliud est indulgentiam infirmitati tribuere
aliud est uirtutibus p̃mia polliceri.Ecce perspicue nu
ptias dicimus cõcedi in euãgelio:sed tñ easdem in suo
officio pmanẽtes p̃mia castitatis cape nõ posse. Q d'
si indigne accipiũt mariti non mihi irascant: sed scri/
pturis sanctis imo epis & ꝑsbyteris & diaconibus:&
uniuerso choro sacerdotali leuitico q se nouerũt ho/
stias offerre nõ posse si operi seruiãt cõiugali.S3 eo lo
co ubi de Apocalypsi testimoniũ possnmus nõne ma
nifestũ est qd de uirginibus & uiduis & cõiugibus sen
Apoc.14 serimus?Hi sunt qui cantant canticum nouum qd' ne/
mo põt cãtare nisi qui uirgo est:hi sunt primitiæ dei &
agni & sine macula. Si uirgines primitiæ dei sũt:ergo
uiduæ & in matrimonio cõtinẽtes erũt post primitias
hoc est in scd'o & tertio gradu.In scd'o & tertio gradu
uiduas ponimus & maritatas:& hæretico furore dici/
mur dãnare nuptias Multa sunt quæ p omnẽ librum
cauto moderamíe de uirginitate de uiduis de nuptiis
diximus.Sed breuitatis studio unũ adhuc ponã testi/
moniũ cui non reor cõtradicturũ:nisi eum qui aut se
inimicum probare uoluerit aut uecordem nã cum ꝓ/
posuisse3 q̃ dñs isset ad nuptias i chana galileæ post q̃
E dã etiã hæc addidi.Qui ei semel iuit ad nuptias semel
docuit eẽ nubẽdũ& tũc uirginitati posset officere si nu
ptias post uirginitatẽ & uiduitatis castimoniã nõ i g̃/
du tertio ponerem9. Nũc aũt cũ hæreticorũ sit dãna
re cõiugia& dei spnẽ cõditiõe3 q̃cqd de laude dixerit
nuptiaz libẽter audim9.Eccl'ia ei nõ dãnat matrimo
nia: s3 subiicit nec abiicit: s3 dispẽsat sciẽs sicut supra
dixim9 i domo magna nõ solũ eẽ uasa aurea & argẽ
tea:s3& lignea & fictilia & alia eẽ i honorẽ alia i cõtu
meliam.Et quicũq3 se mundauerit eũ futuru3 esse uas
honorabile & necessariũ in oẽ opus bonũ præparatũ
Quicqd inquã de laude dixerint nuptiaz libenter au
dimus. Laudari nuptias libenter audimus & nuptias
condẽnamus?Ecclesia matrimonia nõ dãnat :sed su/
biicit.Velitis nolitis:maritus subiicit' uirginitati: & ui
duitati ecclesia nuptias. Sed nuptias in suo opere ꝓ/
manẽtes subiicit nõ dãnat:nec abiicit:sed dispẽsat.In
potestate uestra est si uelitis scd'm pudicitiæ gradum
scãdere. Quid indignamini si in tertio stantes nolitis
ad supiora ꝓperare? Igit' cum totiẽs & tam crebro le/
ctorẽ admonueri:&p singla pene tractatuũ milia cau
tus uiator incesserim.me ita recipe nuptias:ut eis cõti/
nentes uiduas uirgineq3 præferrẽ: debuerat prudens
& begninus lector etiã ea quæ uident' dura: æstimare
de cæteris: & nõ in uno atq3 eodẽ libro criminari me
diuersas snias ꝓtulisse.Quis en̄ tam hebes & sic in scri
bendo rudis est:ut ídẽ laudet & damnet? ædificata de
struat & destructa ædificet:& cũ aduersarium uicerit
suo nouissime mucrone feriat'. Si rusticani homines
& uel rhetoricæ uel dialecticæ artis ignari detraherẽt
mihi tribuerẽ ueniã imperitiæ nec accusatione3 repre/
henderẽ ubi non uoluntatẽ in culpa cernerẽ sed igno
rantiã.Nũc uero cum diserti hoies:& liberalibus stu/
diis eruditi magis uelint lædere q̃ intelligere:breuiter
a me respõsum habeãt corrigere eos debere pctã non
repræhẽdere.Patet cãp9 stat econtra acies aduersarii
dogma mãifestũ ẽ & ut uirgilianũ aliqd iferã illũ aspi
ce cõtra.Qui uocat Rñdeãt aduersario .Aliter teneãt
modũ i disputãdo aliter uirgã i docẽdo & me in libris
suis qd uel ꝓtermiseri uel addideri doceãt.Reꝑhẽso/
res nõ audio sequor magistros. Delicata doctrina est
pugnãti ict9 dictare de muro.Et cũ ipe unguẽtis deli/
but9 sis cruẽtũ militẽ accusare formidinis.Nec hoc di
cẽs stati iactãtiæ re9 su3 q̃ cæteris dormiẽtib9 sol9 cer
taueri .S3 hoc dico cauti9 eos posse pugnare q me ui/
derit uulneratũ.Nolo tale certamẽ adeas i quo tm̃ te
ꝓtegas& torpẽte dextra sinistra clypeũ circũferas aut
feriẽdũ tibi ẽ aut cadẽdũ.Nõ possũ te æstiare uictore3
nisi aduersariũ uidero trucidatũ. Legim9o eruditissi/
mi uiri i scolis pariter& Aristotelica illa de gorgiæ fõ f
tibus manãtia si' didicimus plura esse uidel3 gña di/
ctãdi.Et iter cætera alid' eẽ gymnasticos scribere alid'

dogmaticos in priori uagam eſſe diſputationē:& ad/
uerſario reſpōdentē:nūc hæc nūc illa ꝓponere. Argu/
mētari ut libet aliud loqui: aliud agere panē ut dicit
oīdere lapidē tenere:In ſequēti aūt apta frons:&(ut
ita dicā)ingenuitas neceſſaria ē. Aliud eſt q̄rere aliud
definire:In altero pugnādū:in altero docēdū eſt. Tu
me ſtantē in p̄lio:& de uita piclitantē ſtudioſus magi
ſter doceas. Noli ex obliquo:& unde nō putaris uul/
nus inferre. directo pcute gladio. Turpe tibi ē hoſtem
dolis ferire nō uiribus quaſi nō & hæc ars ſumma pu/
gnātiū ſit:alibi minari:alibi pcutere. Legite obſecro
uos Demoſthenē legite Tuliū :ac ne forſitā rhetores
uobis diſpliceāt quoꝝ artis ē ueriſimilia magis q̄ uera
dicere:legite Platonē . Theophraſtū Xenophontē:
Ariſtotelē:& reliquos qui de Socratis fonte manātes
diuerſis cucurrere fluminibus :qd in illis aptū qd ſim/
plex eſt? Quæ uerba nō ſenſuū? Qui ſenſus nō uictoriæ
Origenes. Methodius. Euſebius. Apollinaris:multis
uerſuū milib9 ſcribūt aduerſus Celſum & Porphyriū
Cōſiderate quibus argumētis & q̄ lubricis ꝓblemati/
bus diaboli ſpū cōtexta ſubuertāt. Et quia interdū co/
gunt loqui: qd nō ſenſiūt:ſed qd neceſſe eſt dicūt ad
uerſus eos q dicunt eſſe gētiles. Taceo de latinis ſcri/
ptoribus. Tetulliano. Cypriano. Minutio. Victorino
Lactātio. Hilario:ne nō me tam defendiſſe q̄ alios ui
dear accuſaſſe. Paulū ap̄lm ꝓferā quē quotiēſcūq; le/
go uideor mihi nō uerba audire ſed tonitrua . Legite
æp̄las eius & maxime ad Romanos. ad Galathas ad
Epheſios in qbus totus in certamine poſitus eſt & ui/
debitis eū i teſtimoniis quæ ſumit de ueteri teſtamēto
q̄ artifex:q̄ prudēs q̄ diſſimulator ſit eius qd agit. Vi/
dent quædā uerba ſimplicia:& quaſi innocentis hoīs
ac ruſticani:& qui nec facere nec declinare nouerit in
ſidias. Sed quocūq; reſpexeris fulmina ſunt. Hæret in
cauſa capit oē qd tetigerit:tergū uertit ut ſuperet fugā
ſimulat ut occidat. Calūniemur ergo illū atq; dicam9
ei. Teſtimonia qbus cōtra iudæos uel cæteras hæreſes
uſus es aliter in ſuis locis aliter in tuis æp̄lis ſonāt. Vi
demus exempla captiua ſeruierūt tibi ad uictoriā quæ
in ſuis uoluminib9 nō dimicāt. Nōne nobis loqtur cū
ſaluatore aliter foris aliter domi loqmur? Turbæ pa/
rabolas:diſcipuli audiūt ueritatē. Proponit phariſæis
dñs quæſtiones:& nō ediſſerit. Aliud eſt docere diſci/
pulū aliud aduerſariū uincere. Myſteriū inqt meū mi
hi:myſteriū meū mihi:& meis indignamini mihi q̄ lo
uinianū nō docuerim ſed uicerim imo indignant :hi
illū anathematizatū dolēt & cū laudāt qd ſunt: accu
ſant qd eſſe ſe ſimulant. Quaſi uero rogādus fuerit u t
mihi crederet & nō inuitus ac repugnās in ueritatis ui
cla ducēdus. Et hæc dicerē ſi uincēdi ſtudio cōtra re/
gulā ſcripturaꝝ quippiam locutus fuiſſem & ſicut uiri
fortes in cōtrouerſiis ſolēt facere culpā p̄mio redime/
rem. Nūc uero cū interpræs magis ap̄li fuerim q̄ do/
gmatiſtes & cōmētatoris ſim uſus officio quicqd durū
uidet ei magis imputet quē expoſuimus:q̄ nobis q ex
poſuimus niſi forte ille aliter dixit & nos ſimplicitatē
uerboꝝ eius maligna interprætatōe detorſimus. Qui
hoc arguit de ipſis ſcripturis ꝓbet:Diximus ſi bonū eſt g
mulierē nō tangere malū ergo eſt tāgere nihil em̄ bo/
no cōtrariū eſt niſi malū. Si aūt malū eſt & ignoſcitur
ideo cōcedit:ne malo qd deteri9 fiat & cætera uſq; ad
ꝓpoſitionē alterius capituli. Hoc ideo ſubiecim9 quia
ap̄lus dixerat. Bonū eſt homini mulierē nō tangere:
Propter fornicationē autē unuſqſq; uxorē ſuā habeat
& unaquæq; ſuū uirū habeat i quo differūt uerba mea
a ſenſu ap̄li niſi forte in eo q̄ ille ꝓnūciat ego dubito
ille diffinit ego ſciſcitor:ille apte dicit. Bonū eſt homi
ni mulierē nō tāgere:ego quotidie q̄ro. Si bonum eſt
mulierē no tāgere:Si dubitātis eſt nō cōfirmantis ille
dicit. Bonū eſt nō tāgere ego qd bono cōtrarium eſſe
poſſit adiūgo:Statimq; in cōſequēnbus animaduertē
da ap̄li prudētia. Nō dixit. Bonū eſt hoi uxorē nō ha/
bere:ſed bonū eſt inqt mulierē nō tāgere q̄ſi & i tactu
eius piculū ſit quaſi q illā tetigerit non euadat. Vides
igit nō de cōiugibus nos exponere ſed de coitu ſimpli
citer diſputare q̄ ad cōparationē pudicitiæ & uirgini/
tatis:& angelicæ ſimilitudinis bonū eſt hoi mulierē
nō tāgere. Vanitas uanitatū:oia uanitas dicit Eccleſia
ſtes. Si oēs creaturæ bonæ: ut a bono creatore cōditæ Eccl's .1.
quō uniuerſa uanitas? Si terra uanitas: nūqd & cœli:
& angeli:& throni: dñatōes:ptātes:cæteraq; uirtutes
Sed q̄ per ſe bona ſunt. ut a bono creatore cōdita :ad
cōparationē melioꝝ uanitas appellant. Verbi gratia
Lucerna lāpadis cōparatōe ꝓ nihilo eſt:lāpas ſtellæ
cōparatōe nō lucet:ſtellā lunæ confer:& cæca eſt. Lu
nā ſoli iūge:& rutilat. Solē xp̄o cōfer:& tenebræ ſunt
Ego ſum inquit q ſum. Omnē igit creaturā ſi deo cō/ Exo.3.
tuleris nō ſubſiſtit:Ne tradas inqt Heſter hæreditatē Heſter.13
tuā his qui non ſunt idolis ſc; & dæmonibus:& certe
erāt idola & dæmones qbus ne traderent orabat:in
Iob quoq; legimus:a baldach dictū de ipio Auellatur Iob.18.
de tabernaculo ſuo fiducia eius:& calcet ſup eū quaſi
rex interitus habitēt in tabernaculo eius ſocii eius qui
nō eſt. Haud dubiū eſt quin diabolus:qui cum habeat
ſocios non autē haberet niſi eſſet tñ qa deo periit non
eſſe dicit. Ergo ſcd'm hūc cōparatōis ſenſū malū di/ h

ximus mulierē tāgere licet uxoris nulla facta ſit mētio
ga bonū ē nō tāgere. Et ſubiecim9 uirginitatē frumētū
nuptias ordeū fornicationē ſterc9 bubulū nūcupātes
Vtiq; frumētū & ordeū creatura dei eſt. Verūin euāge
Mat.14. lio maior turba ordeaceis panib9 minor frumētaceis
Mat.15. paſcit'. Hoies inqt & iumenta ſaluos facies dñe. Aliis
ps.35. uerbis ad ip̄m locuti ſumus qñ aurū uirginitatē. argē
tu3 nuptias diximus: & centūquadragitaquattuor mi
lia uirginū ſignato; q cū mulieribus nō ſunt coīqna/
ti in quo oſtēdi uolum9 oēs qui uirgines nō pmāſerīt
ad cōparationē puriſſime & angelicæ caſtitatis: & ip/
ſius dñi noſtri ieſu xp̄i eſſe pollutos Quod ſi cui aſpu3
& reprehēſione dignū uide' tantā nos inter uirgini/
tatē & nuptias feciſſe diſtātia q̄ta inter frumentū & or
Amb.li. deū eſt legat ſancti Ambroſii de uiduis librū & inue/
de uirgi. niet illū inter cætera q̄ de uirginitate & nuptiis diſpu/
tauit etiā hoc dixiſſe. Neq; ita cōiugiū p̄tulit apoſtolus
ut ſtudia uirginitatis extingueret ſed a cōtinētiæ perfe
ctione incipiēs ad incōtinētiæ remedia deſcēdit. Et cū
brauiū ſupnæ uocationis fortibus demōſtraſſ3. defice
re tamē in uia neminē paſſus eſt: ita plaudēs prioribꝰ
ut nō deſpiceret & ſequētes. Didicerat em̄ & ip̄e quia
dñs ieſus: aliis panē ordeaceū ne in uia deficerēt: aliis
corpus ſuū ut ad regnū tenderēt demoſtrauit: & in cō
i ſequētibus. Nō ergo copula nuptialis q̄ſi culpa uitāda
ſed q̄ſi neceſſitatis ſarcina declinā da eſt: Lex em̄ aſtri/
git uxorē ut in laboribus & triſticia filios generet con/
uerſio eius ad unū uirū ſit: ut ei ip̄e dñe'. Ergo labori/
bus & doloribus in gñatione filio; adiici' nupta nō
uidua: & dñatui uiri ſubdit' copulata: nō uirgo. Et in
1.Co.7. alio loco Precio inqt empti eſtis: nolite fieri ſerui ho/
minū: Videtis q̄ euidens cōiugalis ſit diffinitio ſeruitu
tis. Et poſt puſillū. Si igit' bonū cōiugiū ſeruitus malū
quid eſt qñ nequeāt ſe inuicē ſanctificare ſed perdere
Vniuerſa q̄ nos de uirginitate ac nuptiis lato ſermōe
diffudim9 ille breui artauit cōpēdio: ī paucis multa cō
p̄hēdēs uirgitas ab eo pſuaſio cōtinētiæ nuptiæ reme
dia īcōtinētiæ p̄dicant'. Ei ſignificāter a maioribꝰ ad
minora deſcēdēs uirgíbꝰ brauiū ſupnæ uocatōiſ oñdit
nuptas ne in uia deficiāt cōſolat'. Alios laudat. alios
nō diſpicit. Cōiugiū ordeo: uirginitatē corpori xp̄i cō
parat. Et puto multo minorē diſtantiā inter frumētu3
eſſe & ordeū: q̄ inter ordeū & corpus xp̄i. Deniq; nu/
ptias dicit & quaſi neceſſitatis ſarcinā declinandā: &
diffinitionē eſſe euidētiſſimæ ſeruitutis. Et multa alia
quæ in tribus libellis de uirginibus latiſſime pſecutus
ē. Ex qbꝰ uniuerſis pſpicuū ē me nihil noui de uirgini
bus nuptiſq; dixiſſe: ſed maio; in oībus ſecutum eſſe

ſententiā tam huius uidelicet q̄ reliquo; qui de eccle
ſiaſticis dogmatibus diſputarūt quo; æmulari exop/
to negligentiā potius q̄ alio; obſcurā diligentiā. Tu
meant contra me mariti: quare dixerim. Oro te quale
illud bonum eſt qd' orare, phibet? qd' corpus xp̄i acci
pere nō pmittit? Quādo impleo mariti officium non
impleo cōtinētis. Iubet ide3 apſus in alio loco ut ſem 1.Theſ.5
per oremus ſi ſemp orandum eſt nunq̄ ergo coniugio
ſeruiendū. Quoniā quotienſcūq; uxori debitū reddo
orare nō poſſum. Hoc quare dixerim pſpicuū eſt quia
interprætabar illud apoſtoli dictum. Nolite fraudare
inuicem niſi forte ex conſenſu ad tempus: ut uacetis
orationi. Paulus apoſtolus dicit: quando coimus cu3
uxoribus nos orare non poſſe. Si per coitum quod mi
nus eſt impeditur. id eſt orare quanto plus quod ma
ius eſt. id eſt corpus chriſti, phibet' accipere Petrus ad
continentiā hortatur ne impediant' orationes noſtræ
Quid hic quæſo pctm̄ meū eſt? Quid commerui Quid
deliqui? Si turbidæ & nebuloſæ aquæ fluunt nō ē alue
culpa ſ3 fontis. An iccirco arguor q, de meo auſus ſu3
adiicere. Quale illud bonū eſt quod corpus xp̄i acci/
pere non permittit. Ad hoc breuiter reſpōdebo. Quid
eſt maius orare an corpus chriſti accipere? Vtiq; acci/
pere corpus xp̄i. Si per coitu3 qd' minus eſt impeditur
multo magis qd' maius eſt. diximus in eode3 uolumi/ K
ne panes, ppoſitōis ex lege nō potuiſſe comedere Da/ 1.Reg.21
uid & ſocios eius: niſi ſe triduo mundos a mulieribus
reſpondiſſent: nō utiq; a meretricibus qd' dānabat' a
lege: ſed ab uxoribus qbus licite iungebant'. Populū Exo.19
quoq; quādo accepturus erat legem in mōte Syna: tri
bus diebus iuſſum eſſe ab uxoribus abſtineri. Scio ro/
mæ hanc eſſe conſuetudinem ut fideles ſemper chri/
ſti corpus accipiant: quod nec repræhendo: nec pro/
bo. Vnuſquiſq; enim in ſuo ſenſu abundat. Sed ipſo
rum conſcientiam conuenio: qui eodem die poſt coi/
tum communicant. & iuxta Perſium noctem flumine
purgant. Quare ad martyres ire non audent? Quare
non ingrediuntur eccleſias? An alius in publico: ali9
in domo chriſtus eſt? Quod in eccleſia non licet: nec
domi licet. Nihil deo clauſum eſt: & tenebræ quoq;
lucent apud deum. Probet ſe unuſquiſq;: & ſic ad cor/
pus chriſti accedat: non q, dilatæ communionis unus
dies: aut biduum ſanctiorem efficiat chriſtianum: ut
quod hodie non merui: cras uel parēdie merear. Sed
q, dū doleo me nō cōmunicaſſe corpori xp̄i abſtinētiā
me pauliſp ab uxoris āplexu ut amori cōiugis amore3
xp̄i p̄ferā durū eſt: & non ferēdum. Quis hoc ſæcula
riū ſuſtinere poteſt? Qui poteſt ſuſtinere: ſuſtineat qui

nō pōt: ipſe uiderit: nobis cura eſt nō quid unuſquiſq; poſſit aut uelit: ſ3 qd ſcipturæ præcipiāt dicere. Illud quoq; in cōmētariolis meis eiuſde3 apl̄i carpit in quibus dixi uerū ne quis putet ex eo qd̄ ſequit: ut uacetis orationi. Et iterum ad idip̄m reuertimini: apl̄m uelle hoc & non ꝓpter maiorē ruinā cōcedere ſtatim infert ne tētet uos ſathanas ꝓpter incōtinētiā ueſtrā. Pulchra nimirū indulgētia & iterū reuertimī ad idip̄m qd̄ erubeſcit ſuo uocare noīe: qd̄ tētationi præfert ſathanæ: qd̄ cauſam habet incōtinētiā Laboramus quaſi obſcurū differere cū expoſuerit ſe ipe qui ſcripſit. Hoc aūt dico iuxta indulgētiā: nō ſcd̄m imperiū. Et muſſitamus ad huc nuptias nō uocare indulgētiā: ſed preceptū quaſi nō eodem modo ſecūda & tertia matrimonia cōcedā tur & reliqua. Quid hic locutus ſum qd̄ apl̄us nō dixerit? Nimirum illud qd̄ erubeſcit ſuo uocare noīe. Ego arbitror qñ dicit ad idip̄m. & rem ipſam tacet nō eum noīare palā coitū ſed uerecūde oſtendere. An qd̄ ſequitur qd̄ tentatiōi præfert ſathanæ qd̄ habet cauſam incontinētiam? Nōne alio uerborū ordine idip̄m eſt ne tentet uos ſathanas ꝓpter incōtinentiā ueſtra3? An qa dixi: & muſſitamus adhuc nuptias non uocare indulgentiam ſed preceptū? Quod ſi durū eſt imputet̄ apl̄o qui ait: Hoc aūt dico ſcd̄m indulgētiam: nō ſcd̄m imperiū. & non mihi qui excepto præpoſtero ordīe: nec ſenſum nec uerba mutaui Tranſeam9 ad reliqua æpiſtolari em̄ breuitate feſtinatorō. Dicit inquit apl̄us nuptis & uiduis: bonū eſt eis ſi ſic ꝑmanſerint ut ego. Si aūt ſe non continent nubant Melius eſt em̄ nubere q̄ uri. Quod capl̄m nos ſic interptætati ſum9 poſt q̄ nuptis conceſſerat uſum coniugii: & oſtenderat ipe quid uellet qd ut concederet: trāſit ad nuptas & uiduas: & ſui ꝓponit exemplū. & fœlices uocat ſi ſic ꝑmāſerint ſi aūt ſe non continēt nubant. Idip̄m dicens qd̄ ſupra ꝓpter fornicationē aūt: & ne tētet uos ſathanas ꝓpter incontinētiā ueſtram. Redditq; cauſam cur dixerit: ſi ſe nō cōtinēt nubant melius eſt em̄ nubere q̄ uri: Ideo
1 melius eſt nubere quia peius eſt uri. Tolle ardorē libidinis & nō dicet quia melius eſt nubere. Melius ſemp ad cōparationē deterioris reſpicit: nō ad ſimplicitatē icōparabilis per ſe boni uelut ſi diceret. Meli9 eſt unū oculū habere q̄ nullū. Et poſt paululū cum apoſtrophā feciſſem ad apl̄m ituli Si per ſe bonæ nuptiæ ſunt noli eas incendio cōparare: ſed dic ſimpliciter bonū eſt nubere. Suſpecta eſt mihi bonitas eius rei quā magnitudo alterius mali malum eſſe inferius cogit. Ego autē nō leuius malū ſed ſimplex p ſe bonū uolo. Vult apl̄us in nuptias et uiduas abſq; coitu ꝓmanere. & ad exemplū ſui ꝓuocat & fœliciores uocat: ſi ſic ꝓmanſerint. Si aūt ſe cōtinere nō ꝓnt: & ardorē libidinis: nō tā cōtinentia uolūt q̄ fornicatiōe reſtingere. meli9 eſt nubere q̄ uri. Ad quod nos intulimus. Ideo meli9 eſt nubere: quía peius eſt uri: nō noſtram ſníam ꝓferētes ſed interp̄tātes illud apl̄i: meli9 eſt nubere q̄ uri. i. melius eſt maritum ducere q̄ fornicari. Si uri uel fornicari bonū eſſe docueris: tunc bono melius p̄ferē. Si autem uri malum eſt: quod malo p̄ferē: nō eſt germanæ & puræ integritatis: nec eius beatitudinis quæ angelis cōparat̄. Si dixero melius eſt uirginē eſſe q̄ nupta3 bono melius p̄tuli. Si aūt alterū gradū fecero: meli9 eſt nubere q̄ fornicari: ibi nō bono melius: ſed malo bonū p̄tuli. Multa diuerſitas eſt inter id melius quod nuptiis: & inter id qd̄ fornicationi anteponit̄. Obſecro te: qd in hac diſſertione peccaui. Propoſitū mihi erat: nō ad meā uolūtatē ſcripturas trahere: ſed id dicere qd̄ ſcripturas uelle intelligebā. Cōmētatoris officiū eſt: nō quod ipe uelit: ſed qd̄ ſentiat ille que3 interp̄tat̄ exponere. Alioqn ſi cōtraria dixerit: nō tā interpræs erit q̄ aduerſarius eius. quem nitit̄ explanare Certe ubicūq; ſcripturas nō iterp̄tor: & libere de meo ſenſu loquor arguat me q̄libet duru3 qd dixiſſe cōtra nuptias. Quod ſi nō repperit: qcqd uel auſterū eſſe uidet̄ uel durū: id nō ſcriptoris auctoritati ſed interp̄tātis officio deputet. Illud uero ferre qs poſſet: qd̄ in me reꝑhēdit̄: quare exponēs capl̄3 apl̄i: in quo de cōiugibus ſcripſit tribulationē carnis habebūt huiuſmodi dixerim: nos ignari rerū putabamus nuptias ſalte3 carnis habere læticiā? Si aūt nubētibus & in carne tribulatio eſt: in qua ſola uidebant̄ habere delitias quid erit reliquum ꝓpter qd̄ nubāt: cū & in ſpū & in aía & in ipa carne tribulatio ſit. Quæ hæc cōdēnatio matrimonii eſt: ſi infantu3 uagitus filioꝝ mortes diuortia dāna domus & cætera hmōi tribulationē diximꝰ nuptiarū. Dū adhuc uiueret ſanctæ memoriæ Damaſus: librū cotra Heluidiū de beatæ mariæ uirgītate ꝑpetua ſcripſimus: ín quo neceſſe fuit nobis ad uirginitatis bti tudinē p̄dicādā: multa de moleſtiis dicere nuptiaru3 Num uir egregius & eruditus ín ſcripturis: & uirgo eccleſiæ uirginis doctor aliqd in illo ſermone reꝑhēdit In libro quoq; ad Euſtochium: multo duriora de nuptiis diximus. & nemo ſuper hac re læſus eſt. Amator qppe caſtitatis: p̄coniū pudicitiæ interna aure captabat. Lege Tertulianū: lege Cypriānū lege Ambroſiū Et cū illis me uel accuſa: uel libera. Inuētæ ſunt plautinæ familiæ & ſciolæ tm̄ ad detrahēdū: q in eo ſe doctos oſtētare uelint: ſi oím dicta lacerēt & in una atq;

eadem cā & me & aduersarium:id est utrūq; reꝑhen/
dāt:& cū e duobus alterꝝ necesse sit uincere ambos ui
ctos esse cōtēdāt. Porro ubi de digamis & trigamis
disserētes diximus melius est licet alterꝝ & tertiū unū
uirū nosse:q̄ plurimos.i.tollerabilius est uni homini
m ꝑstitutā esse:q̄ plurimis. Nōne statim cur hæc dixim9
subiecimus? Siqdē & illa in euāgelio samaritana sex/
tū maritum habere se dicēs:arguit' a dño q̄ nō sit uir
eius. Ego etiā nūc libera uoce ꝓclamo nō dānari ī ec/
clesia digamiā immo nec trigamia3:& ita licere q̄nto
& sexto & ultra quō & secūdo marito nubere:sed quō
nō dānātur istæ nuptiæ:ita nec ꝑdicātur:solatia mise
riæ sunt:nō laudes cōtinētiæ. Vnde & in alio loco di
xi ubi unus maritus excedit' nihil refert secūd9 an ter
tius sit:q̄a desinit esse monogamus. Oīa licēt sed non
oīa expediūt. Nō dānobigamos.immo nec trigamos
& si dici pōt octogamos habeat quælibet octauū ma/
ritū & desinat ꝓstituta. Veniam & ad illū locū. ī quo
arguor quare dixerim dūtaxat iuxta hebraicā ueritatē
in die scd'o nō additū sicut in primo & tertio & reliqs
uidit deus q̄a bonum est statimq; subiecerim nobis in
telligētiā dereling. Nō esse bonū duplicē numerum.
q̄ ab unione diuidat. & ꝑfiguret fœdera nuptiarum.
Vñ & in arca Noæ oīa aīalia q̄cūq; b̄ina īgrediūtur im
mūda sunt. Impar numerus est mūdus. In hoc nescio
qd reꝑhēdat' iterim de secūda die. utrū q̄a scriptū ē. &
scriptū esse nō dixim9. An quia etiā scriptū ē. nos ali/
ter intellexim9. q̄ scripturæ simplicitas patit'. Scriptū
nō esse in secūdo die uidit de9 q̄a bonum est. nō meū
accipiāt testimoniū sed cūctoꝝ hebræoꝝ & alioꝝ in/
terꝑtū. Aq̄læ uidelicet & Symmachi & Theodotiōis.
Si aūt scriptū nō est cum in cæteris dieb9 scriptum sit
aut reddāt aliā ꝓbabiliorē cām. q̄re nō scriptū sit. aut
si nō repperint ingrati suscipiāt qd' a nobis dictū est.
Porro si in arca Noæ oīa aīalia quæ bina ingrediunt'
immūda sunt. & impar numerus mūd9 est. & hoc scri
ptum esse nemo dubitat. quare scriptum sit edisserant
si aūt nō edisserint qd' a me expositū ē. uelint nolīt su
scipiēt. Aut ꝓfer meliores æpulas & me cōuiua utere.
Aut qualiacūq; nostra cœnula contētus esto. scilicet
nūc enumerādum mihi est. q̄ ecclesiasticoꝝ de impa/
ri numero disputarūt. Clæmēs. Hippolyt9. Origenes
Dionysius. Eusebius. Didymus nostrorumq; Tertul/
lianus. Cyprianus. Victorinus. Lactātius. Hilarius.
Quorum Hilarius de septenario.i. de impari numero
disserēs. quæ & quanta dixerit ad Fortunatum liber il
lius testimonio est. An forsitā Pythagoram & Archi/
tan tarētinum & Scipionem in sexto de republica de
impari numero ꝓferam disputantes? Et si hos audire Virg. buc
noluerint obtrectatores mei:grāmaticorū scolas eis co. ægl. 8
faciā cōclamare. Numero deus impare gaudet. Grā/
de piaculum euersæ sunt ecclesiæ:orbis audire nō po
test:si mūdiorē uirginitatē diximꝰ esse q̄ nuptias si pa
rem numerum impari subiecimus:& ueteris testamē/
ti typos euāgelicæ ueritati ꝓfecisse mōstrauimus. Cæte
ra q̄ī libro nostro reꝑhēsa sūt:uel leuiora puto uel ad
eundē sensum ptinētia:unde ad ea respondere nolui
ne & libelli excederē magnitudinē:& tuo uiderer in/
genio diffidere:quē patronum causæ meæ ante habui
q̄ rogarem. Igit' hoc extrema uoce ꝓtestor me nec dā/
nasse nuptias nec dānare rñdisse aduersario: nō meo
rū insidias formidasse. Virginitatē aūt in cœlū ꝓfero:
nō q̄a habeo sed q̄a magis miror:qd' nō habeo. Inge
nua & uerecūda cōfessio ē:quo iꝑe careas:id ī aliis ꝑ/
dicare. Nunqd q̄a graui corpore terræ hæreo: auium
nō miror uolatus? Nec columbam ꝑdico:q̄
Radit iter liquidum:celeres neq; commouet alas
Nullus se decipiat:nemo blādo adulatore se ꝑcipi/
tet. Prima est uirginitas a natiuitate:secunda uirgini/ n
tas a secunda natiuitate:nō est meus sermo. Antiqua
sententia est. Nemo potest duobus dominis seruire: Mar. 6.
carni & spiritui. Caro concupiscit aduersus spiritum:
spiritus autem aduersus carnem: hæc adinuicem sibi
aduersant':ut non quæ uolumus faciamus. Quando
aliquid tibi asperum uidet' in nostro opusculo:nō ad
mea uerba respicias:sed ad scripturam unde mea tra
cta sunt uerba. Christ9 uirgo:mater uirginis nostri uir
go perpetua mater & uirgo. Iesus eī clausis ingressus
est ostiis:& in sepulchro eius:quod nouū3 & in petra
durissima fuerat excisum:nec antea q̄s:nec postea po
situs est. Hort9 cōclusus est fons signatus:de quo fon
te ille fluuius manat iuxta iohel:qui irrigat torrente3 Ioel. 3.
uel funium uel spinarum peccatorum funium quib9
ante alligabantur spinarum quæ suffocabant semen
tem patrisfamilias. Hæc est porta oriētalis (ut ait Eze
chiel) semper clausa & lucida. & operiens in se uel ex Eze. 44.
se proferens sanctasctōꝝ. per quam sol iusticiæ & pō/
tifex noster secundum ordinem Melchisedech ingre/
ditur & egreditur. Respondeant mihi. quomodo ie/
sus ingressus est clausis ostiis. cum palpandas manus
& latus considerandum & ossa carnemq; monstraue
rit. ne ueritas corporis fantasma putaretur. & ego re/
spondebo quomodo sancta Maria sit & mater & uir/
go. Virgo post partum. mater anteq̄ nupta. Igitur ut
dicere cœperamus. Christus uirgo. uirgo Maria.
utriusq; sexus uirginitatis dedicauere pricipata. Apli

uel uirgines uel post nuptias cõtinẽtes. Episcopi. ꝑsbyteri: diaconi: aut uirgines eligunt: aut uidui: aut certe post sacerdotiũ ĩ æternũ pudici. Quid nobismetipꝭ illudimus & irascim ur si sudãtibus nobis semp ad coitum ꝓmia pudicitiæ denegent? Volumus opipere comedere: uxoꝝ adhæreræ cõplexibus in numero uirginũ & uiduaꝝ regnare cum xꝓo. Idem ergo habebit fames præmiũ & ingluuies: sordes & mũditiæ: saccus
Luce 16. & sericum: Lazarus recepit mala in uita sua: & diues ille purpurat9: crass9 & nitidus: fruit9 ẽ carnis bonis dumad uiueret. Sed diuersa post mortẽ tenẽt loca miseriæ delitiis & delitiæ miseriis cõmutant. In nostro arbitrio est: uel Lezarũ sequi uel diuitem.

¶ Incipit argumentũ sqẽtis libelli. Gennadius de uiris illustribus.

HEluidius Auxentii discipul9 Symachi imitator: scripsit religionis quidẽ studio: sed nõ scdm scientiã librum neqꝫ sermõe neqꝫ oratione nitidũ quo opere ita sanctarum scripturaꝝ sensum ad suã peruersitatẽ flectere conat9 est ut eaꝝ testimoniis asserere uoluerit sanctã Mariaꝫ post natiuitatẽ dñi quem uirgo peperit: ioseph spõso suo iunctam & ex eius consortio filios supscepisse qui fratres domini appellati sunt.

¶ Item de eodem Augustinus de hæresibus.

HEluidiani exorti ab Heluidio. Isti uirginitati beatæ Mariæ contradicũt: ut eaꝫ post xꝓm alios etiam filios de uiro suo Ioseph peperisse cõtendant Sed nimirũ istos ꝓtermisso Heluidii noie ãtimaritas Epiphani9 appellauit

¶ Incipit liber beati Hieronymi aduersus Heluidium de ꝑpetua uirginitate beatæ Mariæ. Epi. IX

ADuper rogatus a fratribus: ut aduersus libellũ cuiusdam Heluidii resondere: facere distuli. Nõ q̃ difficile fuerit hominẽ rusticanũ: & uix quoqꝫ primis imbutum litteris super ueri assertione cõuincere: sed ne respõdẽdo dignus fieret: qui uinceret. Huc accedebat qd̃ uerebar ne homo turbulẽtus & solus in uniuerso mũdo simul & laicus & sacerdos: qui ut ait ille loquacitatẽ facundiã existimat: & maledicere oĩbus bonæ cõscientiæ signum arbitrat: accepta materia disputãdi amplius iciperet blasphemare: & quasi de sublimi loco in totũ orbem ferre sniam: neqꝫ quia ueritate non posset laceraret cõuitiis. Verũ quia hæ oẽs tam iuste silẽtii mei causæ ob scandalũ fratrũ qui ad eius rabiem mouebãtur iustiori fine cessarũt iam ad radices infructuosæ arboris euangelii securis est admouẽda: & cum infœcũditate foliorũ tradẽda flãmis: ut discat aliqñ reticere qui nunq̃ didicit loqui. Igit sanctus mihi inuocandus est spũs: ut beatæ Mariæ uirginitatem suo sensu ore meo defendat Inuocãdus est dñs iesus: ut sacri uentris hospitiũ: cuius nouẽ mẽsibus inhabitator fuit ab omni cõcubitus suspitõe tueat ipse quoqꝫ deus pater est ĩ præcandus: ut matrẽ filii sui uirginem ostendat fuisse post partũ quæ fuit mater anteq̃ nupta. Nõ rhetorici campũ desideramus eloquii nõ dialeticoꝝ tẽdiculas nec Aristotelis spineta cõquirimus iꝑa scripturarum uerba ponẽda sũt: ut ipsis quibus aduersuꝫ nos usus est testimoniis reuincatur: ut intelligat se & legere potuisse quæ scripta sunt: & non potuisse quæ pietate roborata sunt cognoscere. Prima ei9 ꝓpositio fuit. Mat Mat. 1.
theus loquitur: Christi autem generatio sic erit. Cum esset desponsata mater iesu Maria ioseth priusq̃ cõuenirent inuenta est habens in utero de spiritusancto ioseph autem uir eius cum esset iustus & nollet eã tradu cere uoluit occulte dimittere eã. Hæc aũt eo cogitante ecce angelus dñi in somnis apparuit ei dicẽs. ioseph fili Dauid ne timeas accipere Mariã cõiugẽ tuã Quod eñ natũ est in ea: de spũsancto est. Ecce inquit habes desponsatã nõ commendatã ut dicis: Et utiqꝫ non ob aliud desponsatã nisi qñqꝫ nupturã. Neqꝫ eñ de non cõuẽturis Euãgelista dixisset. Priusq̃ cõuenirẽt. quia nemo de nõ prãsuro dicit anteq̃ pranderet. Deinde ab angelo uxorẽ appellatam & coniunctam. Audiamus nunc quid scriptura ꝓnunciet. Exurgens inquit Ioseph a somno fecit sicut ꝓciperat ei angelus dñi: & accepit uxorem suam: & nõ cognouit eam: donec perit filium suum. Curramus per singula: & impietatem iisdem quibus ingressa est uestigiis persequentes pugnãtia inter se dixisse uerba doceamus. Desponsatam confitet: & statim uxorẽ uult esse quaꝫ confessus est sponsam. Rursum quã uxorem nominat: dicit nõ ob aliud desponsatã nisi quãdoqꝫ nupturã. Et ne parum hoc arbitremur: habes inquit desponsatam non cõmendatã id est necdum uxorem: necdum maritali uinculo copulatã: in eo uero quod ait neqꝫ eñ de nõ cõuenturis euangelista dixisset. Priusq̃ cõuenirent qa nemo de nõ prãsuro dicit anteq̃ pranderẽt: doleam ne an rideam nescio: imperitiæ arguã an temeritatis accusem? Quasi si quis dixerit: anteq̃ in portu prãderem ad africam nauigaui: nõ possit stare sentẽtia nisi in eo portu prandendũ quandoqꝫ sit. Aut si uelimus dicere. Paulus apostolus anteq̃ ad hispanias pergeret Romæ in uincula cõiectus est. Aut certe illud Heluidius anteq̃ pœnitentiaꝫ ageret morte præuẽtus est

ſtati aut paulo poſt uicula ad hiſpanias ſit eundū aut Heluidio pœnitentia agēda poſt mortē. Cū ſcriptura
ps.6. dicat. In inferno aūt quis confitebit tibi: aut non potius ſit intelligendū q̄ ante p̄poſitio licet ſæpe conſequētia indicet: tñ nōnūq̄ ea tm̄ quæ prius cogitabant oſtendat. Vnde nec neceſſe ſit ut cogitata fiant: cum aliud ideo interuenerit ne ea quæ cogitata ſunt fierēt Igitur cū euāgeliſta dicat. Priuſq̄ cōuenirent: ꝓximus nuptiarū tempus oſtēdit: & in eo iam rem fuiſſe: ut q̄ prius ſponſa fuerat: eſſe uxor inciperet. Quaſi dixerit anteq̄ oſcula amplexuſq; miſcerēt: anteq̄ res agerent nuptiæ inuenta eſt habēs in utero. Inuēta eſt autem a nullo alio niſi a ioſeph: q̄ ſpōſæ uterum tumētē pene iam licentia maritali & curioſis oculis depræhēdit Nō tamē ſequit ut prioribus docuimus exemplis eus
B cum Maria cōueniſſe poſt partū: cuius cōueniendi deſiderii uteri cōceptione ſublatū eſt. Quod aūt in ſomniis dicit ad ioſeph. Ne timeas accipere Mariā uxorē tuā. Et rurſum: Exurgēs aūt ioſeph a ſomno fecit ſicut præcepit ei angelus dñi: & accepit uxorē ſuam nullū mouere debet quaſi ex eo q̄ uxor eſt appellata ſpōſa eſſe deſierit: cū hanc eſſe ſcripturæ diuinæ cōſuetudinem nouerimus: ut ſpōſas appellet uxores. Sicut in ſequētibus Deuteronomii teſtimoniis approbat. Si qs
Deu.22. inquit inuenerit uirginē deſponſatā uiro in campo & uim faciēs dormierit cū ea: moriat: quia humiliauit uxorem ꝓximi ſui. Et in alio loco. Si aūt fuerit adoleſcētula deſpōſata uiro: & inuenerit homo eā in ciuitate: & dormierit cū ea: educetis utrūq; ad portā ciuitatis illi⁹ & lapidabunt lapidib⁹ et moriēt. Adoleſcētula q̄dē q̄a nō ꝓclamauit ī ciuitate. uir aūt q̄a hūilauit uxorē ꝓximi ſui: & eradicabitis malignum ex uobiſmetipſis: necnō & alibi. Et quis eſt ille homo cui deſponſata eſt uxor & nō accipiet eam? Vadat & reuertatur in domū ſuā ne forte moriatur in bello: & forte homo alius accipiet eā. Sicui autē ſcrupulus cōmouetur quare deſpōſata & non potius ſine ſponſo ſiue ut ſcriptura appellat marito uirgo cōceperit? ſciat tripli cem fuiſſe rationē. Primo ut per genealogiam Ioſeph cuius Maria cognata erat origo quoq; Mariæ mōſtraretur. Secūdo ne iuxta legem Moyſi ut adultera lapidaret a populo. Tertio ut ad ægyptū fugiens haberet ſolatiū cuſtodis potius q̄ mariti. Quis em̄ in tpe illo credidiſſet uirgini de ſancto eā ſpiritu cōcepiſſe: uenire ad eā angelum gabrielē: dei detuliſſe mandatū: ac nō magis quaſi adulterā iuxta exemplū Suſannæ ſententiæ oim codemnaſſent? cū hodie toto iam credēte mūdo argumētent iudæi. Eſaia docente de Maria & uirginitate eius. Ecce uirgo in utero cōcipiet & pariet Eſa.1.
filium in hebræo iuuenculā ſcriptū eſſe nō uirginē id eſt ahalma non bethula: aduerſus quos in alio loco competentius diſſeremus. Deniq; excepto ioſeph & eliſabeth & ipa Maria & paucis admodum ſi quos ab his audiſſe poſſumus exiſtimare oēs ieſum filiū exiſtimabāt ioſeph intantū ut etiā euāgeliſtæ opinionē uulgi exprimētes quæ uera hiſtoriæ lex eſt patrē eum dixerint ſaluatoris: ut ibi. Et uenit in ſpū in templū haut Luce.2.
dubiū quin Symeon. Et cū inducerent puerum ieſum parētes eius ut facerent de illo ſcdm cōſuetudinē legis. Et alibi. Et erant pater illius & mater admirātes ſuper his quæ dicebant de eo. Et rurſum. Et ibant parentes eius p annū in hierlm in ſolenni die paſcæ. Ac deinde. Et cōpletis diebus cum reuerterent remanſit puer ieſus in hierlm: & nō cognouerūt parentes eius ipa quoq; Maria ad Gabrielem reſponderat: dicens Quomodo fiet hoc q̄a uirū nō cognoui? Quid de Ioſeph loquit auſculta? Fili q̄d feciſti nobis ſic? ecce pater tuus & ego dolētes querebamus te. Nōne hic pleriq; iudæoꝝ argumētant? nō em̄ ludētiū uox eſt: euangeliſtæ patrem dicūt: patrē Maria confitet. Non quo ut ſuperius indicaui uere pater ioſeph fuerit Saluatoris: ſed quo ad famā Mariæ cōſeruandā pater ſit aboi bus exiſtimatus qui anteq̄ moneretur ab angelo ioſeph fili Dauid ne timueris accipere Mariā cōiugem tuā: qd' em̄ in ea natū eſt de ſpūſancto eſt: cogitabat occulte dimittere eā in tātum ſuum nō eſſe qui conceptus fuerat cōfidebat. Sed iam ſatis docendi magis q̄ reſpōdendi ſtudio diſputatū eſt. Cur ioſeph pater dñi
C cur maria appellata ſit cōiunx: in quo & hoc breuiter cōtinet cur fratres eius quidam eſſe dicantur. Verum quia ſuū locū huic quæſtiūculæ reſeruamus: & ad reliqua feſtinat oratio: nūc illud eſt diſſerēdum quomodo ſcriptura dicat exurgēs aūt ioſeph a ſomno fecit ſicut præcepit ei angelus dñi: & accepit uxorē ſuā & nō cognouit eā donec peperit filium & uocauit nomen eius ieſum: in quo primū aduerſarius ſuperfluo labore deſudat: cōgnoſcēdi uerbum ad coitū magis q̄ ad ſcientiā eſſe referendum quaſi hoc quiſq̄ negauerit & eas ineptias quas redarguit aliquādo prudēs quiſpiā poterit ſuſpicari. Deide uult docere q̄ donec ſiue uſq; aduerbiū certū tēpus ſignificēt quo cōpleto fiat id q̄d uſq; ad illud tēporis q̄d p̄ſcriptū eſt nō fiebat uelut ī p̄ſenti: Et nō cognoſcebat eā donec peperit filiū: Apparet inq̄t cognitā eſſe poſt partū cui⁹ cognitōis filii tm̄ differebat gnatio. Et ad hoc approbādū cōgerit de ſcripturis exépla q̄plurima more andabatæ gladiū

in tenebris uētilās:& līguæ ſonū ad cōfodiēda ſui tm̄ corpis mēbra cōcutiēs.Ad qđ nos breuiter rn̄demus & cognoſcebat & uſq; ſermonē ī ſcripturis ſanctis dupliciter intelligi:& de eo qđē qđ ſcriptū eſt cognoſcebat quoq; ad coitū eſſe referēdū:ipe diſſeruit nullo dubitāte qn ad ſciētiā ſæpe referaſ. Vt ibi. Remāſit puer Luc.2. ieſus in hierlm:& nō cognouerūt parētes eiꝰ.Nūc illud eſt oſtendēdū:ut quō ibi cōſuetudinē ſcripturæ ſecutus eſt:ſic etiā hic donec eiuſdē ſcripturæ auctoritate fungaſ:quæ ſæpe certū tempus ut ipe diſſeruit ī eiꝰ aſſumptiōe ſignificat.ſæpe infinitū.ut eſt illud quod deus ad quoſdā loqſ in pphetis.Ego ſum ego ſum:& donec ſeneſcatis ego ſum.Nunqd poſtq̄ illi ſenuerit Mat.28. deus eſſe deſiſtet?Et Saluator in euāgelio ad apoſtolos.Ecce ego inqt uobiſcū ſum oibꝰ diebus uſq; ad cō ſummationē ſæculi:a diſcipulis dn̄s abſcedet: & tunc qn̄.xii.ſoliis iudicaturi ſunt.xii.tribus iſrael dn̄i cōſortio fraudabunt. Paulus quoq; apl's Corithiis ſcribēs. 1.Cor.15 Primitiæ ait xp̄s.Deinde hi q ſunt xp̄i qui in aduentu eius crediderūt:deinde finis cū tradiderit regnū deo & patri:cū deſtruxerit oē principatū & oē potātē& uirtutē.Op3 em̄ illū regnare donec ponat oēs inimicos ſub pedibus oia em̄ ſub pedibus eius ſubiecit. Eſto de hoie dictum ſit.Nō negamus de eo q paſſus eſt cruce3 q poſtea ſedere iubetur a dextris. Quid ſibi uult hoc qđ ait.Oportet em̄ illū regnare donec ponat oēs inimicos ſub pedibus eius?Nunqd tādiu regnaturus eſt dominus:donec incipiāt eſſe inimici ſub pedibꝰ eius & poſtq̄ illi ſub pedibus fuerint regnare deſiſtet:cum utiq; tūc magis regnare incipiet: cū inimici cœperint eſſe ſub pedibus.Dauid quoq; in quarto graduū pſalmo. Sicut oculi ancillæ in manibus dn̄æ ſuæ:ita oculi ps.231. noſtri ad dn̄m deum noſtru3 donec miſereaſ noſtri. Ergo tādiu pppheta oculos habebit ad dn̄m q̄diu miſericordiā impetret:& poſt impetratā mīam oculos tor ps.118. quebit ad terras.Qui in alio loco dicit.Oculi mei defecerūt in ſalutare tuū:& in uerbū iuſticiæ tuæ.Poterā ſuper hoc innumerabilia exempla cōgerere:& omnē laceſſentis pcacitatē teſtimonioꝝ nube cælare.Veru3 adhuc pauca ſubiiciā.ut his ſimilia ipe ſibi lector iue/ Geñ.35. niat.Loquiſ in Geneſi ſermo diuinus. Et tradiderūt iacob deos alienos:q erant in manibus eorum : & inaures qui erāt in auriculis eorum.Et abſcondit eos iacob ſubtus terebintū:quæ ē in ſichimis& perdidit eos uſq; in hodiernu3 diē.Itē in fine deuteronomii. Et defunctus eſt Moyſes ſeruus dn̄i in terra moab p uerbu3 dn̄i:& ſepelierūt eum in geth pppe domum phogor.& D nemo ſcit ſepulchrum eius uſq; in diem iſtū.Certe hodiernus dies illius temporis exiſtimādus eſt . quo hiſtoria ipa cōtexta eſt.Siue Moyſen dicere uolueris auctorem penthateuci.ſiue Heſdram eiuſdem inſtaura/ tore3 operis nō recuſo.Nūc hoc quæritur.ut id quod dictum eſt uſq; in diem iſtum:ad illam referaſ ætatē qua libri editi ſiue cōſcripti ſunt.Doceat igitur poſt illam diem tot iam annorum uſq; ad nos uoluminibꝰ exactis aut idola quæ ſub terebinto cōdita fuerant reperta.aut Moyſi tumulum inueſtigatum.quia obnixe aſſerit poſt donec & uſq; eſſe incipere qđ tandiu non fuit q̄diu uſq; compleret & donec qn potius animad uertat ſcripturæ ſanctæ idioma.& nobiſcū in quo hæ ſitabat intelligat.Intelligat ea de quibus poſſet ambigi ſi nō fuiſſent ſcripta ſignificari.cætera uero noſtræ intelligētiæ derelinqui.Si em̄ adhuc recenti tempore uiuentibus his q uiderāt Moyſen ſepulchrum eius potuit ignorari multo magis tot ſæculis ptereūtibus.iuxta qđ & illud intelligitur de ioſeph euāgeliſtam id indicaſſe.de quo ſcādalum poterat moueri nō eam cognitam eſſe a uiro ſuo uſq; ad partu3.ut multo magis intelligeremus cognitam nō fuiſſe poſt partu3.a qua tūc ſe abſtinuit cum adhuc de uiſione poterat fluctuare.Ad ſummam illud requiro quare ſe abſtinuerit ioſeph uſq; ad partus die3.Reſpōdebit utiq; quia angelum audierit dicentem.Quod em̄ in ea natum eſt. de ſpū ſancto eſt.Ad quod nos inferimus. & certe audierat ioſeph fili Dauid ne timeas accipere Mariā uxorem tuam,phibitum ei fuerat ne relinqueret.ne adulteram exiſtimaret uxorem.Nunquid & a cōgreſſu cōiugis ſeparatus fuerat cum utiq; ne ſepararetur magis fuiſſet admonitus? Et audebat inquit uir iuſtus dei in utero audiēs filium de uxoris coitu cogitare.Pulchre Qui,ergo ſomnio tm̄ credidit in uxorem non auderet attingere.is poſtq̄ paſtorum uoce cognouerat angelum dn̄i ueniſſe de cœlis & dixiſſe ad eos.nolite timere.Ecce euāgelizo uobis gaudium magnu3 qđ erit oi Luc.2. populo.qa natus eſt uobis hodie ſaluator qui eſt xp̄s dn̄s in ciuitate Dauid.& cum eo laudes militiæ conciniſſe cœleſtis.Gloria in excelſis deo.& ſuper terra3 pax hoibus bonæ uolūtatis. qui Symeonē iuſtū inter amplexꝰ paruuli uiderat p̄dicātē.Nūc dimittis ſeruū tuum dn̄e ſcd'm uerbum tuum in pace.Quia uiderunt oculi mei ſalutare tuum.q Anna3 pphetiſſam magos ſtellam Herodem angelos uiderat qui inq̄ miracula tanta cognouerat.dei templum ſpūſſancti ſedem domini ſui matrem audebat attīgere.Et certe Maria cō/ E ſeruabat omnia uerba hæc conferens in corde ſuo.

Ac ne impudenter neges iſta ignoraſſe Ioſeph . Et ubi ſupra

erant(inqt Lucas)pater illi9 & mater admirãtes ſup his quæ dicebant de eo. Licet tu mira impudẽtia hæc in græcis codicibus falſata cõtendas:quæ nõ ſolũ oẽs pene græciæ tractatores in ſuis uoluminibus relique/runt. Sed nõnulli quoq; e latinis ita ut in græcis habe tur aſſumpſerũt. Nec neceſſe eſt nũc de exemplario; uarietate tractare cu3 oẽs & ueteris & nouæ ſcripturæ inſtrumentũ in latinũ ſermonẽ exinde trãſlatum ſit & multo purior manare credẽda ſit fontis unda q̃ riui. Hæc ais apud me nugæ ſunt:& argumentatões ſuper fluæ & diſputatio magis curioſa q̃ uera. Nunquid nõ potuit ſcriptura dicere:& accepit uxorẽ ſuã: & nõ fuit amplius auſus cõtingere eam:ſicut de Thamar dixit & iuda? Aut defuerũt Matthæo uerba:qbus id quod intelligi uolebat poſſet affari? Nõ cognouit inquit eã donec peperit filiũ. Poſt partu3 ergo cognouit:cuius cognitionẽ ad partum uſq; diſtulerat. Si tam conten/tioſus es:iam nunc tua mente ſuperaberis. Nolo mi/hi aliqd inter partũ & coitũ tempus interſeras: Nolo dicas mulier quæcũq; concepit & peperit maſculum: immũda erit ſeptem diebus ſcd'm dies ſeceſſionis & purgationis ſuæ imũda erit:& octauo die circuncidet carnem præputii eius:& trigintatribus diebus ſedebit in ſanguine puro: & omne ſanctum non tanget: & reliqua: Statim eam inuadat ioſeph:ſtati3 audiat per
Hier.5. Hieremiam: Equi inſanientes in fœminas facti ſunt mihi: unuſquiſq; ad uxorem proximi ſui hinniebat. Alioquin ſtare quomodo poterit non cognouit eam donec peperit filiũ:ſi poſt purgationis tempus expe/ctat:ſi.xl.rurſum diebus tanto tempore dilata libido differt:polluat cruore puerpera:obſtetrices ſuſcipiãt paruulum uagientem maritus laſſam teneat uxorem? Sic incipiãt nuptiæ ne euãgeliſta mẽtitus ſit:Sed abſit ut hoc de matre ſaluatoris & uiro iuſto ſit exiſtimãdũ Nulla ibi obſtetrix:nulla mulierc̃larum ſedulitas in terceſſit:ipſa pannis inuoluit infantẽ:ipſa & mater & obſtetrix fuit:Et collocauit eũ inqt in præſepio qa nõ erat ei locus in diuerſorio. Quæ ſententia & apocry/phoꝝ deliramẽta cõuincit dum Maria ipſa pannis in uoluit infantẽ. & Heluidii explere nõ patit uoluntatẽ in diuerſorio locus non fuit nuptiaꝝ. Verũ quia iam ſatis abundeq; reſpondimus ad id qd ꝓpoſuerat ãte/q̃ cõuenirent:& nõ cognouit eam donec peperit filiũ Ad tertiã ueni3 dũ eſt quæſtionẽ: ut iuxta diſputatõis eius ordinẽ etiã noſtræ reſpõſionis ordo ꝓcedat Vult em̃ aliquos quoq; filios Mariã ꝓcreaſſe:& ex eo quod
Luc.2. ſcriptũ eſt. Aſcẽdit aũt ioſeph in ciuitatẽ Dauid:ut ꝓfi teret cũ Maria uxore ſua prægnãte. Factũ eſt autẽ cu3 ibi eſſent impleti ſunt dies ut pareret:& peperit filiu3 ſuũ primogenitũ nitit approbare primogenitu3 non poſſe dici:niſi eũ q habeat & fratres. Sicut unigenitus ille uocetur qui parentibus ſolus ſit filius. Nos aute3 ita diffinimus: Omnis unigenitus eſt primogenitus: F nõ omnis primogenitus eſt unigenit9. Primogenitũ eſſe nõ tm̃ poſt quem & alii: ſed ãte que3 null9. Om̃e inqt dñs ab Aaron qd aperit uuluam adom̃i carne q̃ offert dño: ab hoie uſq; ad pec9 tibi erũt: Tãtũmodo preciis redimãt primogenita hoi3 & primogenita pe corum imundoꝝ. Definiuit ſermo dei quid ſit primo genitũ:Omne inqt qd aperit uuluam. Alioqui nõ eſt Num.18. primogenit9 niſi is tm̃ quẽ ſequunt fratres:tandiu ſa cerdotibus primogenita nõ debent:q̃diu & alia fue/rit ꝓcreata: ne forte partu poſtea nõ ſequẽte unigeni tus ſit & nõ primogenit9. Redẽptio inqt eius erit ab uno menſe:æſtimatio quinq; ſiclis ſcd'm ſiclum ſctm̃ xx. oboli ſunt. Tantũmõ primogenita uituloꝝ & pri/mogenita ouium & primogenita caprarum non redi mes: quia ſancta ſunt. Cogit me ſermo dei: ut omne maſculinũ qd aperit uuluam ſi de mũdis aialibus ſit deo uoueã:ſi de immũdis redimã dãs p̃ciũ ſacerdoti Poſſu3 rñdere & dicere. Quid me in unius mẽſis ſtrin gis articulo? qd primogenitũ uocas quẽ anteq̃ fratres ſequant ignoro? Expecta donec naſcat ſecũdus. Ni/hil debeo ſacerdoti:niſi & ille fuerit ꝓcreatus:p que3 is q ante natus eſt incipiat eſſe primogenitus. Nonne mihi ipa apices loquent:& me ſtulticiæ redarguẽt eũ eſſe dictũ primogenitũ:q aperiat uulua3:nõ q habeat & fratres? Deniq; interrogo de iohãne quẽ cõſtat eſſe unigenitũ:an & primogenitus fuerit? utrũ ne & ipſe ſcd'm legẽ p toto ei legi fuerit obnoxius? Ambigi non põt. Certe de ſaluatore ſcriptura ſic loquit. Cũ exple/ Luc.2. ti eſſent dies purgatiõis eoꝝ ſcd'm legem Moyſi duxe rũt eũ in hieruſalẽ:ut offerrẽt eũ dño:ſicut ſcriptũ eſt in lege dñi. Quia oẽ maſculinũ adaperiens uuluã ſan ctũ dño uocabit: & ut darẽt hoſtias ſcd'm q̃ dictũ eſt in lege dñi:par turturũ aut duos pullos colũbarũ. Si hæc lex tm̃ ad primogenitos pertinet:primogenitum Mat. aũt ſequentes faciũt:nõ debuit lege primogeniti tene ri:q de ſequentibus ignorabat. Sed qa tenet lege pri mogeniti etiá ille quẽ fratres cæteri nõ ſequunt: col/ligit eum primogenitum uocari:q uuluam aperiat:& ante quem nullus ſit:nõ eum quem frater poſt geni/Mar. tus ſubſequatur. Moyſes ſcribit in Exodo. Factum eſt Exo.12. autem circa mediã noctem: & dominus percuſſit om ne primogenitum in terra ægypti:a primogenito pha raonis qui ſedebat ſuper thronum eius: uſq; ad pri/Luc.

mogenitū captiuæ quæ est ad lacū & oē primogenitū pecoris. Rñde mihi hi q tūc ab exterminatore fuerint interempti primogeniti fuerūt. an & unigeniti. Si primogeniti tm̄ illi uocant' q fratres habēt ergo ab interemptione unigeniti liberati sūt. Si aūt & unigeniti cæsi sunt cōtra sniam factū est ut inter ī primogenitos & unigeniti morerent'. Aut unigenitos liberabis a pœna & ridiculus eris. aut si cōfiteberis interfectos ingratis obtinebimus & unigenitos primogenitos appella

G ri. Extrema apposītio fit (13 idipm primogenito uolue
Mat.3. rit ostēdere) fratres dñi in euāgeliis noiari. ut ibi. Ecce
mater eius & fratres eius stabāt foris querētes loq cu3
Iohā.2. eo. Et alibi. Post hæc descendit capharnau3 ipe & ma
Iohā.7. ter eius & fratres eius. Et ibi. Dixerūt ergo fratres ei9
ad eum. Trāsi hinc. & uade ī iudæā. ut & discipuli tui
uideāt opa tua quæ facis. Nemo em̄ aliqd in occulto
faciens quærit ipe in palā esse. Si hæc facis. manifesta
teipm huic mūdo. iohāne desup inferēte. Neq; em̄ fra
tres eius tūc credebant in eū. Itē Marcus & Matthæus
Mat.17. Et doceat eos in synagoga eo3 in patria sua. ita ut stu
Mar.6. perent & dicerēt. Vnde huic hæc oīs sapiētia & uirtutes. Nōne hic est fabri filius? nōne mater eius dicitur
Maria & fratres eius iacobus & ioseph & symon & iudas & sorores eius oēs apud nos sunt? Lucas quoq; in
Actu.1. actibus ap'lo3 ita refert. Hi oēs erant instantes unanimes in oratione cum mulieribus & Maria matre iesu
& fratribus ipsius. Necnō & Paul9 apostolus in eadē
Gal.2. historiæ ueritatē pari uoce cōcordat. Ascēdi aūt secundū reuelationē & neminē uidi nisi Petrum & iacobu3
1.Cor.9. & fratrem dñi. Et rursum in alio loco. Nunqd nō habemus potestatē māducādi & bibēdi. Nunqd nō habem9 potestatē uxores circūducēdi sicut & cæteri apostoli & fratres dñi & Cephas? Et ne forte aliqs iudæorū testimonium nō admitteret. q etiā noia fratrum illius ediderunt. simili eos asserens in fratribus errore
deceptos quo in patre æstimādo sunt lapsi argute p̄cauit: & ait hæc eadē uocabula ab euāgelistis in alio
loco noiari. & eosdē esse fratres dñi filios Mariæ. Mat
Mat.27. thæus loquit'. Erāt autem ibi & mulieres: haud dubiū quin ante crucem dñi etiam mulieres multæ a lōge expectātes quæ sæcute fuerūt iesum a galylea ministrā
tes illi. Inter quas erāt Maria magdelenæ & Maria iacobi & ioseph mater: & mater filio3 zebedei. Itē Mar
Mat.15. cus. Erāt autē & mulieres a lōge aspicientes: iter quas
Exo.12. erant Maria magdalenæ & maria iacobi minoris: & ioseph mater Salomæ. Ibiq; post modicum: & aliæ multæ: quæ ascēderāt cū eo ī hierusalē. Necnō & Lu
Luc.23. cas. Erant aūt Maria magdalene & iohānes & Maria iacobi & cæteræ cum eis. Hæc iccirco replicauimus: ne calūniet' & clamitet ea quæ p se faciāt a nobis esse sub tracta: & snīam suā nos testimoniis scripturarum sed lubrica disputatione conuulsa3. Ecce inqt iacobus & ioseph filii mariæ quos iudæi fratres appellauerūt. Ecce Maria iacobi minoris & iosephtis mater mīoris autem iacobi: ad distinctionem maioris qui erat filio9 zebedei sicut & in alio loco Marcus ponit. Maria autem magdelenæ & maria iacobi & iosephtis uiderunt ubi ponere't: & transacto sabbato emerūt aromata: & ue
nerūt ad monumentum: & utiq; ait. Quā miseru3 erit H
& impium de maria hoc sentire. & cum aliæ fœminæ
curā sepulturæ iesu habuerint: matrem eius dicamus
absentem: aut alterā esse mariā nescio quam confin
gamus p̄sertim cum euangelium iohannis testet' præ
sentem eā illic fuisse quādo illam de cruce dñs iam ui
duā ut matrem iohāni cōmendabat. Aut nūquid euā Iohā.19
gelistæ fallunt' & fallunt: ut eo3 mariā matrem dicerēt quos iudæi fratres esse dixerūt? O furor cæcus & in
pprium exitū mens uesana. Dicis ad crucem dñi matrem eius fuisse p̄sentem dicis iohāni discipulo obuiduitatem & solitudinē commendatam quasi iuxta te non haberet quattuor filios & innumeras filias quarum cōsortio frueret'. Viduam quoq; nominas quod scriptura non loquit'. Et cum omnia euangelistarum exempla ponas: solius tibi iohannis uerba non cōplacent. Dicis transitorie ad crucem dñi eam fuisse p̄sentem: ne consulto p̄teriisse uidearis: & tñ quæ cum illa mulieres fuerāt sīles. Ignoscerē neseiēti nisi uiderē cōsulto reticētē. Audi itaq; iohānes qd dicat. Stabāt aūt iuxta crucē dñi mater ei9 & soror matris eius Maria Cleophæ & Maria magdalenæ. Nulli dubium est duos fuisse apostolos iacobi uocabulo nuncupatos: iacobum zebedei: & iacobū Alphei. istum nescio quē minorem iacobum: quem Marie filium: nec tamē matris dñi scriptura commemorat apostolum uis esse an non? Si apostolus est. Alphei filius erit: & credidit in iesum. & non erit de illis fratribus de quibus scriptu3 est. Neq; em̄ tūc fratres eius credebant in iesum. Si nō est apostolus. sed tertius nescio quis iacobus. quomodo est frater domini putandus. & quomodo terti9 ac distinctione maioris appellabitur minor. cum maior & minor non inter tres. sed inter duos soleant prebere distantiam & frater domini apostolus sit Paulo dicente. Deinde post triennium ueni hierusalem uide/ Gal.2.
re petrum & mansi apud illum diebus quindecim.
alium apostolorum uidi neminem nisi iacobum fratrem domini. Et in eadē æp'la. Et cognita gratia quæ

data est mihi. Petrus & Iacobus & Iohannes: qui uidebant colũnæ esse. Ne autẽ hunc putes iacobum filiũ Zebedei: lege actus apostolorũ: iam ab Herode fuerat interemptus. Restat cõclusio: ut Maria ista quæ iacobi minoris scribit mater. fuerit uxor Alphei: & soror Mariæ matris dñi: quã mariã Cleophæ Iohannes euãgelista cognominat a patre siue a gentilitate familiæ: aut quacũq; alia causa ei nomẽ imponẽs. Si autẽ inde tibi alia atq; alia uidet q; alibi dicatur. Maria Iacobi minoris mater: & hic Maria cleophæ: disce scripturæ cõsuetudinẽ eunde hominem diuersis nominibus nũcupari. Raguel socer Moysi & Iethro dicit Gedeõ nõ nullis causis imitãdi nominis ante p̃missis subito Heroboal legit. Ozias rex Iuda uicissim Azarias uocatur Mõs thabor thabirium dicit. Rursum Hermon Phœnices cognominat sanior & Amorreus cognominat eũ sanir. Eadẽ cœli plaga trib9 noib9 appellat nageb themã: dariõ. Lege ezechiel Petrus & Symõ dicit & Cephas: Iudas Iacobi zelotes: i alio euãgelio Thade9 dicit: Multaq; alia q̃ ad exemplũ horũ ipse sibi de oĩbus scripturis lector poterit cõgregare. Nunc illud est quod conamur ostẽdere ut fratres dñi appellent filii materteræ eius Mariæ: q̃ antea nõ credẽtes postea crediderũt licet fieri potuerit: ut uno statim credente alii diu increduli fuerint & hãc fuisse matrẽ Iacobi & Iosephtis: id est Mariã Cleophæ uxorẽ alphei: hanc dictã Mariã Iacobi minoris. Quæ si esset mater dñi magis eã ut in oĩbus locis matrẽ illius appellasset: & nõ alioq; dicendo matrẽ alterius uoluisset intelligi. Verũ in hac parte cõtentiosum funẽ nõ traho. Alia fuerit Maria Cleophæ alia Maria Iacobi & Iosephtis dũmodo constet nõ eandẽ Mariam Iacobi & Iosephtis esse q̃ matrẽ dñi. Et unde ais fratres dñi dicti sunt qui nõ erant fratres? Iam nunc doceberis quattuor modis in scripturis diuinis fratres dici natura: gente: affectu: cognatione. Natura Esau Iacob. duodecim patriarchæ: Andreæs & Petrus: Iacobus & Iohãnes. Gẽte qua omnes
Deut.15. iudæi inter se fratres uocantur: ut in Deuteronomio. Si aũt emeris fratrẽ tuum qui est hebræus uel quæ est hebræa seruiet tibi sex annis: & septimo anno dimittes eũ liberũ abs te & in eodẽ cõstituendo cõstitues super te principẽ quẽ elegerit dñs deus tuus: eum qui ex fratribus tuis sit. Nõ eñ poteris cõstituere super te hoĩnem alienigenã quia nõ est frater tuus. Et rursum Neuiso uitulo fratris tui uel oue eius errãtibus per uiã negligas ea. Reuersione reduces ea fratri tuo: & reddes ea fratri tuo. Quod si nõ appropinquat tibi frater tu9 neq; noueris eũ colliges ea itra domũ tuã: & erũt ea tecũ donec q̃rat ea frater tu9 & reddes ei. Et apls Paulus Optabã inq̃t egoip̃e anathema esse a xp̃o p fratribus meis cognatis scd'm carnem qui sunt israelitæ. Porro cognatõe fratres uocant q̃ sunt de una familia: id est patria: quas latini paternitates interprætant: cum ex una radice multa generis turba diffundit: ut in Genesi. Dixit autẽ Abraã ad Loth. Nõ sit rixa inter me & te & inter pastores meos & pastores tuos: qa fratres nos sumus: ibiq; elegit sibi Loth regionẽ iordanis & eleuauit Loth ab oriente & discesserũt unusq̃sq; a fratre suo Et certe Loth nõ est frater Abraæ: sed filius fratris ei9 Aram Thara quippe genuit Abraã & Nachor & Arã & Aram genuit Loth. Et rursum Abraã autẽ erat annoꝝ. lxxv. cum exiret de Aran. Et sumpsit Abraã Sarã uxorem suã: & Loth filium fratris sui. Quod si adhuc dubitas fratrẽ fratris filiũ nũcupari: accipe exẽplũ. Cũ autem audisset abraã qa captiuus ductus est Loth frater suus: numerauit uernaculos suos trecẽtos decem & octo. Et cum cædẽ nocturni impetus descripsisq; adiecit & reduxit omnẽ equitatum sodomorum & Loth fratrem suũ reuocauit. Sufficiebãt hæc ad ea quæ dixi/mus approbãda. Sed ne in aliqua cauilleris: & te qua si lubricus anguis euoluas testimonioꝝ strigendus es uiculisne q̃rul9 sibiles: & dicas te magis argumẽtatõi b9 tortuosis q̃ scripturaꝝ ueritate suparũ. Iacob isaac filius ac Rebeccæ cũ fratris insidias metuẽs mesopotamiam perrexisset: accessit & deuoluit lapidem ab ore putei & adaquauit oues Labã fratris matris suæ Et osculatus est iacob Rachel: & exclamãs uoce sua ploravit: & indicauit Rachel quia frater est patris ei9: & qa filius Rebeccæ est ecce & hic eadẽ lege qua frater sororis filius appellat. Et iterũ. Dixit autem Laban ad Iacob. Quoniã frater meus es: non seruies mihi gratis: Dic mihi quæ sit merces tua. Expletis itaq; uiginti annis cũ ignorante socero uxoribus filiisq; comitatus reuerteretur ad patriã consecutus est eum Labã in mõte galaad. Et cũ idola quæ Rachel occultabat quæsita non inuenisset in sarcinis: respondit Iacob & dixit ad Labã. Quæ culpa mea est & quod delictum meu3 q̃ persecutus es me? & quare scrutatus es omnia uasa mea? Quid iueniſti de omnibus rebus tuis? Pone hic in conspectu fratrum tuorum & fratrum meorum: & redarguent inter nos duos. Respondet qui sint isti fratres Iabob & Laban qui tunc fuerãt in præsenti. Esau certe frater Iacob absens erat & Laban filius Bathuel fratres excepta sorore Rebecca non habuit. Innumerabilia sunt istiusmodi libris inserta diuinis. Sed ne longum faciam: ad extremam diuisionis partem

Ro.9.

Geñ.13.

Geñ.12.

Geñ.31.

reuertar:id est & affectu fratres dicit qui in duo scin/
dit in spiritale & in cõmune. In spiritale:qa oẽs xpia
ps.132. ni fratres uocant:ut ibi. Ecce q̃ bonũ & q̃ iocũdũ ha/
bitare fratres in unũ. Et in alio psalmo saluator. Nar
ps.21. rabo inqt nomẽ tuum fratribus meis. Et alibi. Vade
Ioh.20. dic fratribus meis. Porro in cõmune: qa oẽs hoies in
cõmune ex uno patre nati pari germanitatis cõiungi/
mur. Discite ait his q oderũt uos fratres nostri estis.
1.Cor.5. Et aplus ad Corinthios. Si qs frater nominat forni/
cator aut auarus aut idolis seruiẽs aut maledicus aut
æbriosus aut rapax cum eiusmodi nec cibum sumere:
L & cætera his similia. Interrogo nũc iuxta quẽ modu3
fratres dñi in euãgelio intelligas appellari. iuxta na/
turã. Sed scriptura nõ dicit:nec Mariæ eos uocans fi/
lios & ioseph. Iuxta gentem. Sed absurdu3 est:ut pau
ci ex iudæis uocati sint fratres:cum oẽs q ibi erãt hac
lege iudæi fratres potuerũt appellari. iuxta affectum
humani iuris ac spũs. Vex si sic q magis fratres q̃ apo
stoli quos docebat intrinsecus:quos matres uocabat
& fratres. Aut si oẽs qa hoies fratres stultum fuit nun
Mat.3. ciari quasi ppriũ. Ecce fratres tui quærẽtes te: cũ gene
raliter oẽs homies hoc iure sint fratres. Restat igit ut
iuxta superiorẽ expositionẽ fratres eos intelligas ap/
pellatos cognatiõe:nõ affectu nõ gẽtis priuilegio nõ
natura. Quõ Loth Abraæ:quõ iacob Labã est appel
lat9 frater quõ & filiæ Saphaad accipiũt clex iter fra
tres suos:quõ & abraã ipe Sarã sororẽ suã habuit uxo
Gen.9. rẽ. Etem ait. Vere soror mea ẽ de patre:s3 nõ de ma/
tre. i. fratris ẽ filia nõ sororis. Alioqn q̃le est ut abraã
uir iustus patris sui filiam cõiugẽ sumpserit:cũ in pri/
mis hoibus ppter aurium sanctitatem idip̃m scriptura
nõ nominet mallẽs intelligi q̃ p ferri:& de9 lege post
Leuit.18 ea sanciat & minet. Qui acceperit sororẽ suã de patre
suo uel de matre sua & uiderit turpitudinẽ ei9 & in ipa
uiderit turpitudinẽ illius opprobriũ est:exterminabũ
tur corã filiis generis sui:turpitudinẽ sororis suæ dete
xit pctm suũ accipiẽt. Imperitissime hoim ista nõ lege/
ras:& toto scripturarũ pelago derelicto ad iniuriam
uirginis tuã rabiẽ cõtulisti in exemplũ eius quẽ fabu/
læ ferũt cũ uulgo esset ignotus & nihil boni posset fa
cinoris excogitare quo nobilis fieret. Dianæ incẽdis/
se tẽplũ & nullo pdẽte sacrilegiũ fert ipe i mediũ pces
sisse clamitãs sese incẽdiũ subiecisse. Scisciãtib9 ephe
si pricipibus quã ob cã3 hoc facere uoluiss3 rndisse:ut
qa bene nõ poterã oĩbus male innotescerẽ. Et hoc q/
dẽ græca narrat historia. Tu uero tẽplũ dñici corpo/
ris succendisti:tu cõtaminasti sanctuarium spũssancti
ex quo uis quadrigam fratrum & soror̃ pcessisse con/
geriẽ. Deniq; cũ iudæis uoce sociata dicis. Nonne hic
est fabri filius. Nõne mater eius dicitur Mariæ & fra/ Mat.2.
tres eius Iacobus & iohãnes & Symon & iudas & so/
rores eius oẽs apud nos sunt? Omnes nisi de turba nõ
dicit:quis te oro ante hãc blasphemiã nouerat: quis
dispõdio supputabat? Cõsecutus es qd uolebas:nobi
lis es factus in scelere. Egoipe qui cõtra te scribo:cu3
in eadem urbe tecum cõsistã quare balbutis & erube/
scis? albus ut aiũt aterve sis nescio. Prætermitto uitia
sermonis:quibus omnis liber tuus scatet. Taceo ridi/
culum exordiũ. O tempora o mores. Non quæro ælo
quentiam quã ipe nõ habẽs in fratre Craterio requisi
sti. Nõ inquã flagito linguæ nitorẽ animæ quæro pie/
tatẽ. Apud xpianos aũt soloeciismus est magnus & ui
tiũ:turpe qd uel narrare uel facere. Ad calcẽ uenio:& M
te cornuta interrogatione concludo. Sicq; tecũ aga3
quasi superius nihil egerim:eodemq; modo dictos eẽ
fratres dñi:quo ioseph dictus est pater. Ego inquit & Luc.2.
pater tuus dolentes querebamus te. Mater hæc loqui
tur non iudæi. Et ipe euangelista referens. Et erant pa
ter & mater illius admirantes super his quæ dicebam
tur de eo:& his similia quæ iam enumerauimus:in q/
bus parentes uocabantur. Ac ne forte de exemplario
rum ueritate causeris: quia tibi stultissime persuasisti
græcos codices esse fallatos. Ad iohannis euangeliũ
uenio i quo plenissime scribit. Inuenit Philippus na/
thanael:& ait illi. Quem scripsit Moyses in lege:& p
phetæ. inuenimus iesum filiu3 ioseph a nazareth. Cer
te hoc in tuo codice continetur. Responde mihi quo
modo iesus sit filius ioseph: quem constat de spiritu/
sancto esse procreatu3. Vere ioseph pater fuit. q̃uis sic
ebes dicere non audebis. Amputabatur. Eodem mo/
do æstimentur & fratres: quo æstimatus est & pater.
Sed quoniam iam e cautibus & confragosis locis ena
uigauit oratio, pandenda sunt uela: & in epilogos il
lius irruendum, in quibus sciolus sibi uisus Tertul/
lianum in testimonium uocat: & Victorini pictauio/
nensis episcopi uerba proponit. Et de Tertulliano q
dem nihil amplius dico q̃ ecclesiæ hominem nõ fuis/
se. De Victorino uero id assero: quod & de euangeli/
stis fratres eum dixisse domini non filios Mariæ. Fra/
tres autem eo sensu quem superius exposuimus pro/
pinquitate. non natura. Veru3 nugas terimus:& fon
te ueritatis omisso:opinionum riuulos consectamur.
Nunquid non possum tibi totam uetex scriptox græ/
ciæ cõmouere. Egnatiũ polycarpũ. Hirenæu3. Iustinũ
martyres:multosq; alios aplicos & eloquẽtes uiros q
aduersus Hebionem & Theodotum byzantiũ. Valẽti

num hæc eadem ſentiẽtes plena ſapientiæ uolumina cõſcripſerunt: quæ ſi legiſſes aliquando plus ſaperes Sed melius puto breuiter ad ſingula reſpõdere: q̃ diu tius immorando uolumen extẽdere. In illud nũc im/petum facio: in quo tu uirginitatem & nuptias com/parando: diſertus eſſe uoluiſti. Riſimus in tẽ ꝓuerbiũ camelum uidimus ſaltitantem. Dicis. Nunquid me/liores ſunt uirgines Abraam iſaac & iacob: qui habue re coniugia. Nunquid nõ quotidie dei manibus puu/li fingunt in uẽtrib9: ut merito erubeſcere debeam9 Mariam nupſiſſe poſt partu3? Quod ſi hoc illis turpe uidet: ſupereſt ut non credant etiam deum per geni/talia uirginis natum. Turpius eſt em̃ iuxta eos deum per uirginis pudenda genitum: q̃ uirginẽ ſuo uiro nu pſiſſe poſt partum. Iunge ſi libet & alias naturæ cõtu melias nouem menſibus uterum inſoleſcẽte3 faſtidia partum ſanguinem pãnos. Ipe tibi deſcribat infans tegmine membranarum ſolito cõuolutus. Ingerãtur dura ꝑſepia uagitus paruuli: octauæ diei circunciſio: tempus purgationis: ut ꝓbetur immundus. Non eru/beſcimus non ſilemus. Quanto ſunt humiliora quæ ꝓ me paſſus eſt: tanto plus illi debeo. Et cum omnia replicaueris: cruce nihil cõtumelioſius ꝓferes: quã ꝓ/fitemur & credimus: & in qua de hoſtibus triumpha/mus. Sed ut hæc quæ ſcripta ſunt nõ negamus: ita ea quæ nõ ſunt ſcripta renuimus. Natum deũ eſſe de uir
N gine credimus: quia legimus Mariã nupſiſſe poſt par tum nõ credimus: quia nõ legimus. Nec hoc ideo dici mus: quo nuptias cõdemnemus (ipa quidem uirgini/tas fructus eſt nuptiarum) ſed quod nobis de ſanctis uiris temere æſtimare nihil liceat. Poſſumus em̃ hac æſtimationis poſſibilitate cõtẽdere plures quoq; uxo/res habuiſſe ioſeph: quia plures habuerit Abraam plu res habuerit iacob: & de his eſſe uxoribus fratres dñi: quod plæriq; nõ tam pia q̃ audaci temeritate confin/gunt. Tu dicis Mariam uirgine3 nõ permanſiſſe: ego mihi plus uendico etiam ipm̃ ioſeph uirginem fuiſſe per Mariam: ut ex uirginali cõiugio uirgo filius naſce ret. Si em̃ in uirum ſanctũ fornicatio nõ cadit: & aliã eum uxorem habuiſſe nõ ſcribitur. Mariæ autem qua3 putatus eſt habuiſſe cuſtos potius fuit: q̃ maritus. Re linquit uirginem eum manſiſſe cum Maria: qui pater dñi meruit appellari: & quia dei comparatione uirgi/nitatis & nuptiarum ſum aliqua dicturus: obſecro le/cturos: ne me putent nuptiis detraxiſſe in uirginũ lau de: & aliquam feciſſe diſtantiam inter ſanctos ueteris teſtamenti & noui. id eſt inter eos qui habuere coniu gia: & hos qui a complexu mulie3 penitus receſſerũt. Verum ꝓ cõditione temporum aliæ eos tũc ſubiacuiſ/ſe ſentẽtiæ: & aliæ nos: in quos fines ſæculoru3 decur rerũt. Quãdiu lex illa permanſit Creſcite & multipli/ Geñ.1.
camini & replete terram. Et maledicta ſterilis quæ nõ parit ſemen in iſrael nubebant omnes: & nubebant: & derelictis parentibus fiebant una caro. Quando ue ro uox illa pertonuit. Tempus breuiatum eſt. reliquũ 1. Cor.7.
eſt: ut qui habent uxores ſic ſint quaſi nõ habentes ad hærentes dño unus cum eo efficimur ſpũs. Et quare? quia qui ſine uxore eſt cogitat ea quæ dei ſunt quomo do placeat deo. Qui aute3 cum uxore eſt ſollicitus eſt quæ ſunt huius mundi. quomodo placeat uxori. Et di uiſa eſt mulier. & uirgo quæ eſt nupta cogitat quæ ſũt dei. ut ſit ſancta corpore & ſpũ. Na3 quæ nupta eſt. co gitat quæ ſunt mundi: quõ placeat uiro. Quid obla/tras? quid repugnas? Vas electionis hæc loquit. Diui/ſa eſt dicens mulier & uirgo. Vide quantæ fœlicitatis ſit quæ & nomẽ ſexus amiſerit uirgo iã mulier nõ uo/cat. Quæ nõ eſt nupta cogitat quæ ſunt dñi. ut ſit ſan cta corpore & ſpũ. Virginis diffinitio ſanctam eſſe cor pore & ſpũ quia nihil proſit carnem habere uirgine3 ſi mẽte quis nupſerit. Que uero nupta eſt cogitat quæ O
ſunt mundi quõ placeat uiro. Idem tu putas eſſe die/bus & noctibus uacari oratiõi uacare ieiuniis & ad ad uentum mariti expolire faciem greſſum frãgere ſimu/lare blãditias. Illa hoc agit ut turpior appareat & na/turæ bonum infuſcet iniuria. Hæc ad ſpeculum pingi tur & in contumeliam artificis conatur pulchrior eſſe q̃ nata eſt. Inde infantes garriunt familia perſtrepit li beri ab oſculis & ab ore dependent computant ſum/ptus impendia ꝓparant hinc cocorum accincta ma/nus carnes terit hinc textricum turba commurmurat nunciat interim uir ueniſſe cum ſociis. Illa ad hirun/dinis modum luſtrat uniuerſa penetralia ſi thorus ri/geat ſi pauimenta uerterint ſi ordinata ſint pocula. ſi prandium ꝓparatum. Reſponde quæſo inter iſta ubi ſit dei cogitatio. & hæ fœlices domus. Cæterum ubi tympana ſonant tibia clamitat lyra garrit cymbalum concrepat quis ibi dei timor? Paraſitus in cõtumeliis gloriat ingrediunt expoſitæ libidinum uictimæ & te nuitate ueſtiũ nudæ ipudicis oculis ĩgerunt. His ifœ/lix uxor aut letat aut perit aut ſi triſtat offendit mari tus & hinc iurgia cõcitant hĩc diſcordia ſeminariũ re pudii. Aut ſi aliqua inuenit dom9. in qua iſta nõ fiãt (quæ tñ rara eſt) ipa diſpẽſatio domus liberoꝝ educa tio neceſſitates mariti correctio ſeruuloꝝ quã a dei co gitatiõe nõ auocẽt? Defecerũt (inquit ſcriptura) Saræ Geñ.18.
muliebria poſt qd dicit ad Abraã. Omnia quæcunq; Geñ.21.

dicit tibi Sara audi uocem eius: quæ non est in partus anxietatibus & dolore: q̃ deficientibus menstrui cruoris officiis mulier esse desistit: a dei maledictione sit libera: nec est ad uirum conuersio eius: sed econtrario uir subiicit ei: & dñi uoce p̃cipit. Omnia quæcunq; tibi dicit Sara audi uocem eius: & sic incipiunt uacare orationi: quia q̃diu in coniugio debitum soluit: orandi p̃terit instantia. Non negamus uiduas: non negamus maritas: sanctas mulieres inueniri: sed quæ uxores esse desierint quæ in ipsa necessitate coniugii immantur uirginum castitatem. Hoc est quod apostolus breuiter xp̃o in se loquente testatus est: nupta cogitat quæ sunt mũdi: quõ placeat uiro: nobis super hoc cãpum intelligentiæ derelinquens. Neq; tamen alicui necessitatem imponit aut laqueum: sed id quod honestũ est suadet: uolens omnes esse sicut seip̃m: & q̃q̃ de uirginitate dñi p̃ceptu3 non habeat: quia ultra homines est: & quodammodo impudẽtis erat aduersu3 naturã cogere: alioq; modo dicere. Volo uos esse qd' angeli sunt. Vnde & uirgo maioris est meriti: dum id cõtemnit: quod si fecerit non delinquit: nihilomin9 in cohærentibus infert consilium autẽ do tanq̃ miser icordiam cõsecutus a dño: ut sim fidelis. Existimo ergo hoc bonum esse p̃pter instantẽ necessitatẽ quia bonum est homini sic esse. Quæ est ista necessitas? Vhe p̃gnantibus & nutriẽtibus in illa die. Ideo silua succrescit. ut postea recidat'. Ideo ager seri' ut metat'. Iã plenus est orbis nos nõ capit quotidie bella secant morbi subtrahũt naufragia absorbent. & nihilominus de terminis litigam9. De hoc numero sunt illi qui agnũ sequunt' qui uestimenta sua non coinquinauerũt uirgines em̃ pmanserũt. Obserua quid significet coinquauerũt. Ego nõ audeo exponere. ne Heluidius calũniet'. Quod autem ais quasdam esse uirgines tabernarias ego tibi plus dico esse in his & adulteras. & quod magis mireris clericos eẽ caupones & monachos impudicos. Sed quis non statim intelligat nec tabernariã uirginem nec adulterũ monachũ nec clericũ posse esse cauponẽ. Nunquid uirginitas est culpa? Sed simulator uirginitatis in crimine est. Ego certe ut aliis personis p̃termissis ad uirginẽ uenia3 quæ institorias exercet artes. nescio an corpore quod scio spũ uirgo non pmanet. Rhetoricati sumus & in morẽ declamatorũ paululũ lusimus. Tu nos Heluidi coegisti. qui iã euangelio coruscãte eiusdem uis esse gloriæ uirgines & maritas. Et quia arbitror te ueritate superatũ ad detractionẽ uitæ meæ & ad maledicta conuerti (solent em̃ hoc & mulierculæ facere quæ uictoribus dñis male optant in angulis) illud dico p̃ueniens gloriæ mihi fore tua conuitia cũ eodẽ quo Mariæ detraxisti ore me laceres. & caninam facundiam seruus dñi pariter experiatur & mater.

¶ Argumentum sequentis libelli excerptum ex Gennadio de uiris illustribus.

Vigilantius p̃sbyter natione Gallus hispaniæ barcilonẽsis eccl'ia3 parrochiæ tenuit Scripsit & ip̃e qdem zelo religiõis aliqua sed uictus studio humanæ laudis & p̃sumens supra uires suas hõ lingua politus nõ sensu scripturæ exercitat9 exposuit prauo ingenio scd'a3 Danielis uisionẽ sc̃tõr quoq; reliqas minime uenerãdas uigilias non custodiendas & alia locutus est friuola. q̃ in catalogo hæreticorum necessario exponentur.

¶ Beati Hieronymi presbyteri in Vigilantium hæreticum. Epi. X

Vlta in orbe monstra generata sunt Centauros & sirenas ululas & onocratulos in Esaia legim9. iob Leuiathã & Behemoth mystico sermone describit. Cerberũ & stymphalidas aprũq; erimantium & leonẽ nemæum chimera3 atq; hydram multorum capitum narrant fabulæ poetarũ Cacum describit Virgilius triformẽ geryonem hispaniæ p̃diderunt. Sola Gallia mõstra nõ habuit sed uiris semp fortibus & æloquẽtissimis abũdauit. Exort9 est subito Vigilãtius seu uerius dormitãti9. qui immũdo spũ pugnet cõtra xp̃i spm̃ & martyru3 neget sepulchra ueneranda dãnandas dicat esse uigilias nũq̃ nisi in pasca alleluya cantandũ continentiam hæresim pudicitiã libidinis seminariũ. Et quõ euphorbus ĩ pythagora renat9 esse phibet' sic & in isto iouiniani mẽs praua surrexit. ut & in illo & in hoc diaboli respõdere cogamur insidiis. Cui iure dicet'. Semen pessimum para filios tuos occisioni peccati patris tui. Ille romanæ eccleſiæ auctoritate dãnatus inter phasides aues & carnes suillas nõ tã emisit spm̃ q̃ eructauit. Iste caupo callaguritanus & in puer sum p̃pter nomen uituli mutus. Quintilianus miscet aquam uino & de artificio pristino suæ uenena pfidiæ catholicæ fidæi socia re conat' impugnare uirginitatem odisse pudicitiam. in conuiuio sæcularium cõtra sanctoru3 ieiunia p̃clamare. dum inter phialas philosophat' & ad placẽtas liguriens psalmor modulatione mulcet'. ut tm̃ inter æpulas Dauid & Idithim & Asaph & filior Choræ cãtica audire dignet'. Hæc dolentis magis effudi aio q̃ ridentis. dũ me ohibere nõ possum. & iuriã apostolo

rũ ac martyrum ſurda nequeo aure tranſire. Prohne phas eꝑos ſui ſceleris diciť habere conſortes: ſi tñ eꝑi nominandi ſunt: qui nõ ordinãt diaconos: niſi pri9 uxores duxerint: nulli cœlibi credẽtes pudicitiã. ímo oſtẽdẽtes q̃ ſancte uiuãt: q̃ male de oíbus ſuſpicantur & niſi p̃gnãtes uxores uiderint clericoꝝ infanteſq; de ulnis matrũ uagiẽtes. xp̃i ſacramẽta nõ tribuũt. Quid faciẽt oriẽtis eccleſiæ? qd ægypti & ſedis ap̃licæ: q̃ aut uirgines clericos accipiũt: aut cõtinẽtes aut ſi uxores habuerint mariti eſſe deſiſtũt? Hoc docuit dormitãti9 libidini frena pmittẽs: & naturalẽ carnis ardorẽ q̃ in adoleſcẽtia plærũq; ferueſcit ſuis hortatib9 duplicãs: ímo extinguẽs coitu fœminaꝝ: ut nihil ſit: quo diſte/ mus a porcis: quo differamus a brutis aíantibus: quo Hiere. 5. ab eqs: de qbus ſcriptũ eſt. Equi inſanientes in fœmi nas facti ſunt mihi: unuſq̃ſq; in uxorem p̃ximi ſui hin p̃s. 31. niebat. Hoc eſt qd̃ loquiť p Dauid ſpũſſanctus. Noli te fieri ſicut equus & mulus? qbus non eſt intellectus. Et rurſu3 de dormitãtio & ſociis eius. In chamo & fre no maxillas eoꝝ cõſtringe: q̃ nõ approximãt ad te. S3 iã tempus eſt: ut íp̃ius uerba ponẽtes ad ſingula reſpõ dere nitamur. Fieri eñ põt: ut rurſum malignus inter præs dicat fictã a me materiã: cui rhetorica declama/ tione reſpõdeã: ſicut illã quã ſcripſi ad Galliã: matri & filiæ inter ſe diſcordãtibus. Auctores ſunt huius di ctatiũculæ meæ ſancti p̃ſbyteri riparius & deſiderius: q̃ parrochias ſuas uicinia iſtius ſcribũt eſſe maculatas miſerũtq; libros p̃ fratrẽ ſyſinniũ: quos inter crapulã ſtertẽs euomuit: & aſſerũt repertos eſſe nõnullos q̃ fa uentes uitiis ſuis: illius blaſphemiis acqeſcãt. Eſt qui/ R dem imperitus: & uerbis & ſciẽtia et ſermone incõdi/ tus: nec uera qdem põt defendere. Sed p̃pter hoíes ſæ culi & mulierculas oneratas peccatis: ſemp diſcentes & nunq̃ ad ſcientiam pueniẽtes: una lucubratiũcula illius neniis reſpondebo ne ſanctorum uíroꝝ qui ut hæc facere3 me deꝑcati ſunt: uidear litteras reſpuiſſe. Nimirũ reſpõdet generi ſuo: ut q̃ de latronũ & conue narũ natus eſt ſemine: quos conſul Põpeius edomita hiſpania: & ad triũphu3 redire feſtinãs: de pirenæi iu gis diſpoſuit: & in unũ oppidũ cõgregauit: unde & cõ uenaꝝ urbs nomẽ accepit. Hucuſq; latrocinet contra eccleſiam dei: & de Teutonibus aruis celtiberiſq; de/ ſcendẽs incurſet Galliaꝝ eccleſias: portetq; nequaq̃ uexillũ xp̃i: ſed inſigne diaboli. Fecit hoc idẽ Põpeius etiã in oriẽtis p̃tibus: ut cilicibus & iſauris pyratis la/ tronibuſq; ſupatis: ſui noís inter Ciciliã & iſauriã con deret ciuitatẽ. Sed hæc urbs hodie ſeruat ſcita maioꝝ & nullus in ea ortus eſt dormitãtius. Galliæ uernacu lũ hoſtẽ ſuſtinẽt: & hoíem moti capitis: atq; Hipocra/ tis uinculis alligãdũ ſedẽtem cernũt in eccleſia: & in/ ter cætera uerba blaſphemiæ: iſta quoq; dicẽte3. Quid neceſſe eſt te tãto honore nõ ſolu3 honorare: ſed etiã adorare illud neſcio qd: qd̃ in modico uaſculo tranſ ferendo colis? Et rurſum in eodẽ libro. Quid pulue/ rem lintheamine circũdatũ adorãdo oſcularis? Et in cõſequẽtibus p̃pe ritũ gentiliũ uidemus ſub p̃textu re/ ligionis introductũ in eccleſiis ſole adhuc fulgente: moles cæreoꝝ accendi & ubicũq; puluiſculum neſcio qd in modico uaſculo p̃cioſo lintheamine circũdatũ oſculãtes adorãt. Magnũ honorem p̃bẽt huiuſmodi hoíes beatiſſimis martyribus: quos putãt de uiliſſimis cæreolis illuſtrãdos: quos agnus q̃ eſt in medio thro/ ni cũ oí fulgore maieſtatis ſuæ illuſtrat. Quis eñ o in S ſanũ caput aliqñ martyres adorauit? qs homíem puta Actu. uit deum. nõne paulus & Barnabas cũ a lycaonibus iupiter & Mercurius putarenť: & eis uellẽt hoſtias im molare ſciderũt ueſtimẽta ſua & ſe hoíes eſſe dixerunt nõ q̃ meliores nõ eſſent olim mortuis hoíbus ioue at q̃ Mercurio: ſ3 q̃ ſub gẽtilitatis errore honor eis deo Actu. debitus deferreť. Quod & de petro legim9: q̃ Corne/ lium ſe adorare cupientem manu ſubleuauit & dixit. Sarge. Nã & ego hõ ſum Et audes dicere illud neſcio quid quod in modico uaſculo trãſferẽdo colis. Quid eſt illud neſcio quid ſcire deſidero. Expone manife/ ſtius: ut tota libertare blaſphemes puluiſculũ neſcio in modico uaſculo p̃cioſo lintheamine circũdatum. Dolet martyrũ reliqas p̃cioſo operiri uelamine et nõ uel panis uel cilicio colligari uel p̃iici in ſterq̃linium ut ſolus uigilantius ebrius & dormiẽs: adoreť. Ergo ſacrilegi ſumus qñ apl̃oꝝ baſilicas ingredimur. Sacri legus fuit cõſtãtin9 íperator qui ſanctas reliquias an dreæ Lucæ & Thimothei tranſtulit cõſtantinopoli3 apud quas dæmones rugiũt. & habitatores Vigilan/ tii illorum ſeſentire præſentiam confitentur. Sacrile gus dicendus eſt et nunc Auguſtus Arcadius. qui oſ/ ſa beati Samuelis longo poſt tempore de iudæa tran ſtulit thraciam? Omnes epiſcopi non ſolum ſacrilegi ſed & fatui iudicãdi qui rem uiliſſimam & cineres diſ ſolutos in ſerico & uaſe aureo portauerunt. Stulti om nium eccleſiarum populi. qui occurrerunt ſanctis re/ liquiis. & tanta læticia ſunt iocundati. quaſi præſen/ tem uiuentemq; p̃phetam cernerent atq; ſuſciperent. ut de paleſtina uſq; ad chalcedonẽ iungerenť popu/ lorum examina. & in Chriſti laude una uoce reſona/ rent? Videlicet adorabant Samuelem & non Chri/ ſtum. cuius Samuel et leuita et prophetes fuit. Mor/

tuũ ſuſpicaris:& iccirco blaſphemas. Lege euãgeliũ. Deus Abraã.deus Iſaac.deus iacob nõ eſt deus mortuoꝝ:ſed uiuoꝝ. Si ergo uiuũt:honeſto iuxta te carcere nõ claudunt. Ais em̃ uel in ſinu abraæ:uel in loco refrigerii:uel ſubter arã dei aĩas apoſtoloꝝ & martyꝝ cõſediſſe:nec poſſe de ſuis tumulis& ubi uoluerint adeſſe p̃ſentes. Senatoriæ uidelicet dignitatis ſunt:& nõ inter homicidas teterrimo carcere:ſed in libera honeſtaq; cuſtodia in fortunatorum inſulis & in campis elyſiis recludantur. Tu deo leges pones? Tu apoſtolis uincula iniicies ut uſq; ad diem iudicii teneant cuſtodia:nec ſint cũ dño ſuo? de qbus ſcriptũ eſt. Sequũtur agnum quocũq; uadit. Si agnus ubiq;:ergo & hi q cũ agno ſunt:ubiq; eſſe credẽdi ſunt. Et cũ diabolo & dæmones toto uagent i orbe:& celeritate nimia ubiq; p̃ſentes ſint: martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui ara operient incluſi:& inde exire nõ poterunt? Dicis in libello tuo:q; dũ uiuimus:mutuo p nobis orare poſſumus:poſtq̃ aũt mortui fuerimus:nullius ſit pro alio exaudienda oratio:p̃ſertim cũ martyres ultionẽ ſui ſanguinis obſecrãtes impetrare nõ querũt. Si apli & martyres adhuc in corpore cõſtituti poſſunt orare p cæteris:qñ p ſe adhuc debẽt eſſe ſolliciti:quãto magis poſt coronas:uictorias & triũphos? Vnus homo Moyſes ſexcẽtis milibus armatoꝝ impetrat a deo uenia. & Stephanus imitator dñi ſui: & primus martyr in xp̃o:p̃ pſecutoribus ueniã dep̃cat & poſtq̃ cũ xp̃o eſſe cœperint:minus ualebũt? Paulus apoſtolus ducenta ſeptuagintaſex ſibi dicit in naui aĩas condonatas:& poſtq̃ reſolutus eſſe cœpit cũ xp̃o:tũc ora clauſurus eſt:& p his q in toto orbe ad ſuũ euãgeliuꝫ crediderũt:mutire nõ poterit? Meliorq; erit Vigilantius canis uiuens:q̃ ille leo mortuus? Recte hoc de Eccleſiaſte ponerẽ. ſi Paulũ in ſpũ mortuum cõfiterer. Denicq; ſancti nõ appellant mortui:ſed dormiẽtes. Vnde & Lazarus q reſurrecturus erat dormiſſe phibetur Et apoſtolus uetat Theſſalonicẽſes de dormientibus cõtriſtari. Tu uigilãs dormis & dormiẽs ſcribis & p ponis mihi librũ apocryphũ q ſub noĩe Eſdræ a te & ſimilibus tui legit. ubi ſcriptũ eſt q; poſt mortẽ null p aliis audeat dep̃cari quẽ ego librũ nunq̃ legi. Quid em̃ neceſſe eſt in manus ſumere qd eccleſia nõ recipit Niſi forte balſamum mihi & barbellũ & theſauꝝ manichæi:& ridiculũ nomẽ leuſiboræ p feras & qa ad radices pirenæi habitas uicinuſq; ẽ hiberiæ baſilidis antiqſſimi hæretici & imperitæ ſciẽtiæ incredibilia portẽta p ſequeris & p ponis quod totius orbis auctoritate damnat. Nã in commẽtariolo tuo quaſi p te faciens de Salomone ſumis teſtimonium. qd Salomõ omnino nõ ſcripſit. ut q habes alteꝝ Eſdrã habeas & Salomonem alterum. & ſi tibi placueri legito fictas reuelationes oĩm patriarcharum & pphetarum. & cum illas didiceris inter mulierum textrinas cãtato. immo legendas p ponе in tabernis tuis. ut facilius p has nenias uulgus indoctũ puoces ad bibendũ. Cæreos aũt nõ clara luce accẽdimus. ſicut fruſtra calũniaris. ſ3 ut noctis tenebras hoc ſolatio temperemus. & uigilem9 ad lumen ne cæci tecũ dormiamus in tenebris. Quod ſi alicui p̃pt imperitiã & ſimplicitatẽ ſæculariũ hoiu3 uel certe religioſaꝝ fœminarum. de qbus uere poſſumus dicere cõfiteor zelũ dei habẽt. ſed nõ ſcd'm ſcientiam hoc p honore martyrum faciunt qd inde perdis Cauſabant quõdã & apli q periret unguẽtũ ſed dñi uoce correpti ſunt. Neq; em̃ xp̃s indigebat unguento nec martyres lumine cæreoꝝ. & tamen illa mulier in honore xp̃i hoc fecit. deuotioq; mentis eius recipitur. Et qcũq; accendũt cæreos ſcd'm fidem ſuã habẽt mercedem dicente ap'lo unuſqſq; in ſuo ſenſu abundat. Idolatras appellas huiuſcemodi hoies? Non diffiteor oẽs nos q in xp̃o credimus de idolatriæ errore uenиſſe. Nõ em̃ naſcimur. ſ3 renaſcimur xp̃iani. Et qa quõdam colebamus idola nunc deũ colere debemus neſimili eũ uideamur cũ idolis honore uenerari. Illud fiebat idolis. & iccirco deteſtandum eſt. hoc fit martyribus & iccirco recipiendum eſt. Nã & abſq; martyꝝ reliquiis: p totas orientis eccleſias qñ legendum eſt euangeliũ accendũtur luminaria iã ſole rutilãte nonutiq; ad fugandas tenebras: ſed ad ſignum læticiæ demõſtrandum. Vnde & uirgines illæ euangelicæ ſemper habent ac cẽſas lampades ſuas. Et ad apoſtolos dicit. Sint lumbi ueſtri precincti. et lucernæ ardentes in manibus ueſtris. Et de iohanne baptiſta. Ille erat lucerna ardens et lucẽs. ut ſub typo luminis corporis illa lux oſtendat. de qua in pſalterio legimus. Lucerna pedibus meis uerbum tuum dñe et lumen ſemitis meis. Male facit ergo romanus eps qui ſuper mortuorum hominum petri et pauli ſecundu3 nos oſſa ueneranda. ſecũdum te uile puluiſculum offert dño ſacrificia et tumulos eorum xp̃i arbitrat altaria? Et non ſolum unius urbis. ſed totius orbis errant ep̃i. q cauponem Vigilantium cõtemnentes. ingrediuntur Baſilicas mortuorum in quibus puluis uiliſſimus et fauilla neſcio quæ iacet lintheamĩe colligata. ut polluta omnia polluant. et quaſi ſepulchra phariſaica foris dealbata ſint. cum intus immundo cinere iuxta te imũde omnia oleant atq; ſordeant. Et poſt hæc de bara-

Apoc.14 Mat.26. Ro.10. Ro.14. V Exo.32. Actu.7. Actu.27. Ioh.11. 1.Teſ.4. Mat.25. Luc.12. Ioh.5. ps.118.

thro pectoris tui cœnosam spurcitiã euomens audes dicere. Ergo cineres suos amant animæ mertyrum & circunuolãt eos sempq; præsentes sunt ne forte si aliquis peccator aduenerit absentes audire non possint. O portentũ in terras ultimas deportandum. Rides de reliquiis martyrũ: & cum auctore huius hæreseos Eunomio: ecclesiis christi calũniam struis: nec tali societate terreris ut eadẽ contra nos loquaris: quæ ille contra ecclesiam loquitur. Omnes em̃ sectatores eius basilicas apostolorũ & martyrum non ingrediuntur ut scilicet mortuũ adorent Eunomium: cuius libros maioris auctoritatis arbitrantur q̃ euãgelia: & in ipso credũt esse lumen ueritatis sicut aliæ hæreses paraclytum in Montanum uenisse contendũt: & Manicheus ipsum dicunt este paraclytum. Scribit aduersum hæresim tuam quæ olim erupit aduersum ecclesiam: ne & X in hoc quasi repertor noui sceleris glorieris. Tertulianus uir eruditissimus insigne uolumẽ quod scorpia cũ uocat rectissimo nomine quia arcuato uulnere in ecclesiæ corpus uenena diffudit quæ olim appellabatur caicia hæresis: & multo tempore dormiens uel sepulta: nunc a dormitantio suscitata est miror q; nõ dicas nequaq̃ perpetranda martyria deum em̃ qui sanguinẽ hircorum taurorumq; non quærat multo: magis hominum non requirere. Quod cum dixeris immo & si non dixeris ita habeberis quasi dixeris. Qui em̃ reliquias martyrum asseris calcãdas esse prohibes sanguinem fundi qui nullo honore dignꝰ est. De uigiliis & pernoctationibus in basilycis martyrũ sæpe celebrãdis in altera æpistola quam ferme ante bienniũ sancto ripario presbytero scripseram respondi breuiter. Quod si ideo eas æstimas respuendas: ne sæpe uideamur pasca celebrare & non solennes post annum exercere uigilias ergo & die dominico nõ sunt Christo offerenda sacrificia ne resurrectionis domini crebro pasca celebremus: & incipiamus non unum pasca habere: sed plurima. Error autem & culpa iuuenum uilissimarumq; mulierum qui per noctem sæpe deprehenditur non est religiosis hominibus imputandus quia & in uigiliis pascæ tale quid fieri plærunq; conuincitur: & tamen paucorum culpa non præiudicat religioni: qui & absq; uigiliis possunt errare uel in suis uel in alienis domibus. Apostolorum fidem iudæ proditio non destruxit. Et nostras ergo uigilias malæ aliorum uigiliæ non destruent quin potius pudicitiæ uigilare cogantur qui libidini dormiunt. Quod enim semel feciſſe bonum est non potest malum esse. Sæpe frequenter fiat aut si aliq̃ culpa uitãda est nõ ex eo q; sæpe: sed ex eo quod fit aliquãdo culpabile est nõ uigilemus itaq; diebus pascæ ne expectata diu adulterorũ desideria cõpleant ne occasionẽ peccãdi uxor inueniat ne maritali nõ possit recludi claue. Ardẽtius appetitur quicquid est rarius. Nõ possum uniuersa percurrere quæ sanctorũ presbyterorũ litteræ cõprehendũt de libellis illius aliquid proferam. Argumẽtat contra signa atq; uirtutes quæ in basilicis martyrũ fiunt & dicit eas incredulis prodesse non credẽtibus quasi nũc hoc quæratur quibus fiãt & non qua uirtute fiãt. Esto ergo signa sint infideliũ qui q̃m sermoni & doctrinæ credere noluerũt signis adducãtur ad fidem: & dñs incredulis signa faciebat & tamẽ nõ iccirco dñi suggillanda sunt signa qa illi infideles erant. Sed maiori admirationi erunt qa tantæ fuere potẽtiæ ut etiam mẽtes durissimas edomarẽt & ad fidẽ cogerẽt. Itaq; nolo mihi Y dicas: signa infideliũ sũt: sed respõde quõ in uilissimo puluere & fauilla nescio q̃ tãta sit signorũ uirtutũq; p̃sentia. Sẽtio sentio infœliciſſimæ mortaliũ qd doleas qd timeas. Spũs iste imũdus q hæc te cogit scribere sæpe hoc uilissimo tortꝰ ẽ puluere imo hodieq; torquet & q in te plagas dissimulat: i cæteris cõfitetur. Nisi forte in morẽ gẽtilium impiorũq; Porphyrii & eunomii has p̃stigias dæmonũ esse cõfingas & nõ uere clamare dæmones: sed sua similare tormẽta. Do cõsilium ingredere Basilicas martyrũ & aliquãdo purgaberis in uenies ibi multos socios tuos. & nequaq̃ cæreis martyrum q tibi displicẽt: sed flãmis inuisibilibus cõburens: & tũc fateberis qd' nũc negas: & tuũ nomẽ qui in uigilantio loqueris libere proclamabis te esse aut Mercuriũ propter nũmorũ cupiditatẽ aut nocturnum iuxta Plauti Amphitrionẽ quo dormiẽte in Alemenæ adulterio: duas noctes Iupiter copulauit: ut magnæ fortitudinis Hercules nasceret aut certe liberũ patrẽ prebrietate & cantharo ex humeris dependẽte: & semper rubente facie: & spumãtibus labiis effrenatisq; conuitiis Vnde & in hac puincia cũ subitus terremotus noctis medio oẽs de somno excitasset: tu prudẽtissimus & sapiẽtissimus mortaliũ nudus orabas: & referebas nobis Adã & Euã de paradyso eiectos sic orasse: & illi q/dem aptis oculis erubuerũt: nudos se esse cernẽtes & uerenda texerũt arborũ foliis: tu & tunica & fide nudus: subitoq; timore pterritus: & aliquid habens nocturnarũ crapularũ sanctorũ oculis obscœnam partem corporis ingerebas ut tuã indicares prudẽtiam. Tales habet aduersarios ecclesia. Hi duces contra martyrũ sanginẽ dimicãt: huiuscemodi oratores cõtra apl̃os p tonãt immo tam rabidi canes cõtra xp̃i latrãt discipu

los. Ego cõfiteor timorẽ meum: ne forsitã de suspti/
tione descẽdat. Quãdo iratus fuero: & aliqd mali in
meo animo cogitauero: & me nocturnũ fantasma de
luserit. Basilicas martyrũ intrare nõ audebo: ita tot9
& corpore & animo ptremisco. Rideas forsitã & mu
liercular9 deliramẽta subsannes. Nõ erubesco earu3
fidem: quæ primæ uiderũt dñm resurgẽtẽ: quæ mittũ
tur ad ap̃los: quæ in matre dñi saluatoris sanctis apo
stolis cõmendant. Tu ructato cum sæculi hoib9 ego
ieiunabo cũ fœminis: imo cũ religiosis uiris: q pudici
tiam uultu p̃ferũt: & pallida iugi cõtinẽtia ora portã
Z tes xp̃i ostendũt uerecũdiam. Videris mihi dolere &
aliud: ne si ioleuerit apud Gallos cõtinẽtia & sobrie
tas atq; ieiunium tabernæ tuæ lucra nõ habeant. & ui
gilias diaboli ac temulẽta cõuiuia tota nocte exerce/
re nõ possis. Præterea iisdem ad me relatũ est epistolis:
q cõtra auctoritatem ap̃li pauli: immo petri iohãnis
& iacobi q dextras dederũt paulo & barnabæ cõ/
municationis & p̃ceperũt eis: ut paupe9 memores es
sent: tu phibeas Hierosolymã in usus sanctorum ali/
qua sumptuũ solatia dirigi. Videlicet si ad hoc respõ
dero: statim latrabis meã me cã3 agere: q tãta cũctos
largitate donasti: ut nisi uenisses hierosolymã & tuas
uel patron9 tuo9 pecunias effudisses: omnes picli
taremur fame. Ego hoc loquor qd̃ beatus apostolus
Paulus in cũctis pene æpistolis suis loquit̃: & p̃cipit
in ecclesiis gẽtiũ p unam sabbati: hoc est in die dñico
oẽs cõferre debere: quæ Hierosolymã in sanctorũ so/
latia dirigant̃: & uel p discipulos suos: uel quos ipsi
p̃bauerint: & si dignũ fuerit: ip̃e aut dirigat: aut perfe
rat qd̃ collectũ est. In actibus ap̃lo9 loquẽs ad fœli/
Actu. 24 cẽ p̃sidẽ. Post annos ait plures ælemosynas facturus
in gentẽ meã ueni Hierosolymã: & oblationes & uo/
ta in qbus inuenerũt me purificatũ in templo. Nun/
quid in alia parte terra9 & in iis ecclesiis quas nascẽ
tes fide sua erudiebat: quæ ab aliis acceperat diuidere
nõ poterat? Sed sanctis pauperibus dare cupiebat qui
suas p̃ xp̃o facultate relinquẽtes: ad dñi seruitutẽ tota
mente cõuersi sunt. Lõgũ est nũc: si de cunctis æpisto
lis eius oia testimonia reuoluere uoluero: in quibus
hoc ait: & tota mẽte festinat: ut Hierosolymã & ad san
cta loca credẽtibus pecuniæ dirigant̃ nõ in auariciã:
sed in refrigeriũ: nõ ad diuitias cõgregãdas: s3 ad im
becillitatẽ corpusculi sustẽtãdã: & frigus atq; inediã
declinãdã. Hac in iudæa usq; hodie pseuerãte consue
tudine: nõ solũ apud nos: sed & apud hæbreos: ut qui
in lege dñi meditant̃ die ac nocte: & patre3 nõ habẽt
in terra: nisi solum deum synagogarũ: & totius orbis
foueant̃ ministeriis: ex æquitate dũtaxat: non ut aliis
refrigeriũ: & aliis sit tribulatio: sed ut alio9 abũdan/
tiam: aliorum sustentẽt inopiã. Respõdebis: hoc unũ
quemq; posse in patria sua facere: nec pauperes defu/
turos q ecclesiæ opibus sustẽtãdi sunt. Nec nos nega/
mus cunctis pauperibus etiã iudæis & Samaritanis: si
tanta; sit largitas stipes porrigẽdas. Sed ap̃s faciendã Gal. 6.
quidem docet ad oẽs ælemosynã: sed maxime ad do
mesticos fidei. De qb9 & Saluator in euãgelio loque
bat̃. Facite uobis amicos de mammona iniqtatis qui Luc. 16.
uos recipiant in æterna tabernacula. Nunqd isti pau
peres inter quorum pãnos & ingluuiem corporis fla
grans libido dominat̃: possunt habere æterna taber/
nacula? q nec p̃sentia possident nec futura? Nõ enim Mat. 5.
simp̃r paupes: s3 paupes spũ beati appellãt̃: de qb9
scriptũ est. Beatus qui intelligit sup ægenum & paupe ps. 40.
rẽ i die mala liberabit eũ dñs. In uulgi paupib9 sustẽtã
dis neq̃q̃ itellect9: s3 ælemosyna op9 ẽ. In sctis paupi
bus beatitudo est intelligẽtiæ: ut ei tribuat q erubescit
accipere: & cũ acceperit dolet metẽs carnalia & semi/ &
nãs spiritalia. Quod aũt asseris eos melius facere qui
utantur rebus suis: & paulatim fructus possessionum
suarũ pauperibus diuident: q̃ illos q possessiõibus ue/
nũdatis semel omnia largiant̃ nõ a me eis. sed a dño
respõdebitur. Si uis esse perfectus: uade & uende om Mat. 19.
nia quæ habes & da pauperibus. & ueni sequere me.
Ad eum loquit̃ qui uult esse perfectus qui cum apo/
stolis patrẽ uauiculã & rhete dimittit. Iste quẽ tu lau/
das secũdus & tertius gradus ẽ quẽ & nos recipim9 dũ
modo sciamus prima secundis & tertiis præferenda.
Nec a suo studio monachi deterrendi sũt a te linguis
uipereis & morsu sæuissimo. de quibus argumentaris
& dicis. Si omnes se clauserint & fuerint in solitudine
quis celebrabit ecclesias? quis seculares homines lu/
crifaciet? quis peccantes ad uirtutes poterit cohortari
Hoc em̃ modo si omnes tecum fatui sint. sapiens quis
esse poterit? Et uirginitas non erit approbanda. Si em̃
omnes uirgines fuerint. nuptiæ non erũt interibit hu
manum genus infantes in cunis non uagiẽt & obste/
trices absq; mercedibus mendicabunt. & grauissimo
frigore solutus atq; contractus dormitan3 ius uigila/
bit in lectulo. Rara est uirtus nec a pluribus appetit̃.
atq; utinam hoc omnes essent quod pauci sunt. de q/
bus dicitur. Multi uocati pauci autem electi. & uacui Mat. 20.
essent carceres. Monachus autẽ nõ doctoris sed plan
gentis habet officium. qui uel se uel mundum lugeat
& domini pauidus præstoletur aduentum qui sciens
imbecillitatem suam & uas fragile quod portat. timet

offendere ne impingat corruat atq; frangat. Vnde & mulierum maximeq; adolescentularum uitat aspectū & in tantū castigator sui est: ut etiam quæ tuta sunt p/timescat: cur inquies pergis ad heremū? uidelicet ut te non audiam non uideam ut tuo furore nō mouear ut tua bella non patiar. ne me capiat oculus meretricis: ne forma pulcherrima ad illicitos ducat āplexus. Respondebis: hoc nō est pugnare: sed fugere. Sta in acie: aduersariis armatus obsiste ut postq̄ uiceris coroneris Fateor imbecillitatē meam. Nolo spe pugnare uicto/riæ ne perdā aliquando uictoriā. Si fugero: gladiū di/mittā: si stetero: aut uincendū mihi est aut cadendum Quid autē necesse est certa dimittere: & incerta sectari Aut scuto aut pedib9 mors uitāda est. Tu qui pugnas & superari potes: & uincere. Ego cū fugero nō uincar in eo q; fugio sz ideo fugio ne uincar. Nulla securitas est uicino serpēte dormire potest fieri ut me non mordeat tñ potest fieri ut aliquādo me mordeat. Matres uocemus sorores & filias: & nō erubescimus uitiis nostris nomina pietatis obtēdere: Quid faciat mōachus in cellulis fœminarum? quid sibi uolūt sola & priua/ta colloquia: & arbitros fugiētes oculi? Sanctus amor impatientiā non habet. Quod de libidine diximus re feramus ad auariciam & ad omnia uitia quæ uitantur solitudie. Et iccirco urbiū frequētias declinam9 ne fa/cere cōpellamur: quæ nos nō tam natura cogit facere q̄ uolūtas. Hæc ut dixi sanctoꝝ presbyterorum rogatu unius noctis lucubratōe dictaui festinante admodum fratre Sisinnio: & ꝑpter sanctoꝝ refrigeria ægyptum ire ꝑperante alioquin & ipa materia apertam habuit blasphemiā quæ indignationē magis scribētis q̄ testi monioꝝ multitudinē flagitaret: Quod si dormitātius in mea rursus maledicta uigilauerit: & eodē ore blas/phemo quo apl̄os & martyres lacerat: de me quoq; putauerit detrahēdū nequaq̄ illi breui lucubratiūcula sed tota nocte uigilabo & sociis illius imo discipulis uel magistris q nisi tumētes uteros uiderint fœmina/rum maritos eaꝝ xp̄i ministerio arbitrant indignos.

¶ Beati Hieronymi presbyteri ad Ripariū p̄sbyterum blasphemiam uigilantii de non uenerandis reliquiis detestantis. Epistola XI

9 ACceptis primū litteris tuis nō respondere superbiæ est incaute id facere temeritatis De his enim rebus interrogas: quæ & pro ferre & audire sacrilegiū est. Ais uigilātiū qui κατανυκτασιν hoc uocat nomine. Nam Dormi tantius rectius diceret. Os fetidū rursus aperire: & pu torem spurcissimū contra sanctoꝝ martyrū ꝑferre re/liquias: & nos qui eas suscipim9 appellare cinerarios & idolatras qui mortuoꝝ hominū ossa ueneremur. O infœlicē hominē: & oi lachrymarū fonte plāgendū: qui hæc dicens nō se intelligit esse Samaritanuz & iu/dæum qui corpora mortuoꝝ ꝑ inmundis habent: & etiaz uasa quæ in eadem domo fuerint pollui suspicā tur sequētes occidentē litterā & non uiuificantē spiri/tum. Nos autem nō dico martyꝝ reliquias: sed ne so/lem quidē & lunā non angelos nō archangelos: non cherubin: nō seraphin & omne nomē qd nominatur & in p̄senti sæculo & in futuro colimus & adoramus: ne seruiamus creaturæ potius q̄ creatori q est benedi/ctus in sæcula. Honoramus autē reliquias maryruz ut eum cuius sunt martyres adoremus. Honoramus ser/uos ut honor seruoꝝ redundet ad dñm q ait. Qui uos Mat.1
suscipit: me suscipit. Ergo Petri & Pauli immūdæ sunt reliquiæ? Ergo moysi corpusculū imūdum erit? qd iu/xta hebraicā ueritatem ab ip̄o sepultū est dño? Et quo tiensc̄uq; apostoloꝝ & ꝓphetarum & oim martyrum basilicas ingredimur: totiens idoloꝝ templa uenera/mur? Accensiq; ante tumulos eoꝝ cærei idolatriæ in signia sunt? Plus aliquid dicam quod redundet in au ctoris caput: & insanū cerebrum uel sanet aliquando uel deleat ne tantis sacrilegiis simulachrū animæ sub uertant? Ergo & dñi corpus in sepulchro positū imū dum fuit? Et angeli qui candidis uestibus utebantur mortuo cadaueri atq; polluto præbebant excubias: ut post multa sæcula. Dormitātius somniaret. imo eru/ctaret immūdissimā crapulam. & cum Iuliano p̄secu/tore sanctorum basilicas aut destrueret: aut in templa cōuerteret? Miror sanctū episcopū: in cuius parrochia esse prebyter dicit acqescere furori eius: & non uirga apostolica: uirgaq; ferrea cōfringere uas iutile: & tra dere in interitū carnis: ut spūs saluus fiat. Meminerit ps.49.
illius dicti: Si uidebas furē currebas cū eo: & cuz adul teris portionē tuam ponebas. Et in ælio loco. In ma/tutino interficiebā oēs peccatores terræ: ut dispderē ps.110
de ciuitate dñi oēs operantes iniqtatē. Et iterū Nōne ps.138.
odientes te dñe odio habui? & super inimicos tuos ta/bescebā? p̄fecto odio oderā illos. Si non sunt hono/randæ reliquiæ martyrū quomodo legim9. Precioſa ps.115.
in cōspectu dñi mors sanctoꝝ eius? Si ossa mortuoꝝ 4.ꝑ.13
polluunt contingētes quō Heliseus mortuus mortuū suscitauit: & dedit uitam corpori: qd iuxta Vigilantiū iacebat immūdum? Ergo omnia castra israelitici exer Ioſue.
citus: & populi dei fuere immūda: quia Ioseph & pa/triarcharum corpora portabant in solitudine: & ad sanctam terram immūdos cineres pertulerāt? Ioseph

quoq; qui in typo p̄cessit dñi saluatoris nostri scelera/ tus fuit: qui tāta ambitione Iacob in Hebron ossa por/ tauit: ut imūdum patrem auo & attauo sociaret immū dis: & mortuū mortuis copularet? O p̄cidendā linguā a medicis imo insanū curandū caput, ut qui loqui ne/ scit discat aliquādo reticere. Ego uidi hoc aliquando portentū & testimoniis scripturaꝝ quasi uinculis Hi/ pocratis uolui ligare furiosum. Sed abiit: excessit: eua/ sit, erupit: & iter Hadriæ fluctꝰ: cotiiq; regis alpes: i nos declamando clamauit quicquid em̄ amens loquitur uociferatio & clamor est appellādus. Tacita me forsi tan cogitatōe repræhēdas: cur in absentē inuehar. Fa/ tebor tibi dolorē meum. Sacrilegiū tātū patienter au/ dire nō possum. Legi em̄ Syromastē Phinees: austeri/ tatem Heliæ: zelum Symonis Chananei: Petri sæueri/ tatē Ananiā & Saphyrā trucidātis. Pauliq; cōstantiā qui Helymam magum uiis dñi resistentem. æterna cæ/ citate dānauit. Non est crudelitas pro deo sed pietas.

Deut.28 Vnde & in lege dicit. Si frater tuus & amicus & uxor quæ est in sinu tuo deprauare te uoluerit a ueritate: sit manus tua sup eos & effunde sanguinē eorum: & au/ feres malū de medio israel iterum dicam. Ergo marty rum imūdæ sunt reliquiæ? Et quid passi sunt ap̄li ut im mūdū Stephani corpus tanta funeris ambitione præ/ cederēt: ut facerent ei planctū magnuꝫ: ut eoꝝ luctus in nostrum gaudiū uerteret. Nam qđ dicis eum uigi/ lias execrari: facit & hoc cōtra uocabulū suum ut uelit dormire uigilantius: & nō audiat saluatorem dicētez

Mat.26. sic. Nō potuistis una hora uigilare mecum. uigilate & orate ne intretis in tentationē spiritus ꝓmptus est sed

ps.118. caro infirma Et in alio loco Propheta decātat: Media nocte surgebā ut cōfiterer tibi sup iudicia iusticiæ tuæ.

Act.16. Dominū quoq; in euangelio legimus pernoctasse: & apostolos clausos carcere tota nocte uigilasse ut illis psallētibus terra quateret, custos carceris crederet ma

Col.4. gistratus & ciuitas terrerent. Loquit Paulus: Oratio ni insistite uigilātes in ea. Et in alio loco in uigiliis fre

2.Cor.11 quēter. Dormiat itaq; Vigilātius: & ab exterminatore Aegypti cum Aegyptiis dormiens suffocet. Nos dica/

ps.120. mus cū Dauid: Non dormitabit neq; dormiet qui cu/ stodit israel ut ueniat ad nos sanctus Et hir qui interp̄ tat uigil: Et si quādo ꝓpter peccata nostra dormierit dicamꝰ ad eū: Surge ut quid dormitas dñe? excitemus q̄illū & nauicula fluctuāte clamemꝰ: Magister saluos nos fac perimus. Plura dictare uoluerā si nō epistola ris breuitas pudorē nobis tacēdi imponeret: & si libro rum ipsius ad nos uoluisses mittere cātilenas ut scire possemus ad quæ rescribere deberemus. Nunc autem aerem uerberauimus: & nō tam illius infidelitatē quæ omnibus patet q̄ nostram fidem aperuimus. Cæterū si uolueris lōgiorē nos aduersum eū librū scribere mitte nenias illius & ineptias ut Ioannem baptistam audiat prædicātē lā securis ad radices arborū posita est. Om/ Mat.3. nis enim arbor quæ nō facit fructū bonū excidet: & in ignem mittet

¶ Argumētū sequentis opusculi excerptū ex Isidoro libro octauo æthimologiarum.

Vciferiani a Lucifero Syrimiæ episcopo orti qui cōpus catholicos qui Constantini persecutōe perfidiæ Arrianoꝝ consistētes erant: & postea correcti reddire in catholi cam ecclesiā delegerunt dānantes siue qđ crediderūt siue qđ se credere simulauerūt quos catholica eccle/ sia materno recepit sinu tanq̄ Petrū post fletum nega/ tionis. Hanc illi matris charitatē superbe accipientes eosq; recipere nolētes ab ecclesiæ cōmunione recesse/ runt. Et cū ipō Lucifero suo auctore qui mane orieba tur cadere meruerunt.

¶ Altercatio Luciferiani & Orthodoxi cuiusdaꝫ edi ta a beato Hieronymo presbytero contra Luciferianū inscripta. Epistola XII

DRoxime accidit: ut quidam Luciferi secta tor cuꝫ alio ecclesiæ alūno odiosa loqua citate contendēs caninā facundiam exer cuerit. Asserebat quippe uniuersum mun/ dum esse diaboli. Et ut iam familiare est eis dicere fa/ ctū de ecclesia lupanar. At ille econtrario rationabili ter quidē & oportuno loco & tēpore defendebat non sine causa Christū mortuū fuisse nec absurdorum tm̄ causa dei filium descendisse. Quid plura? dum audiē/ tiam & circuluꝫ lumina iam in plateis accensa solue rent: & inconditā disputationē nox interrūperet con sputa pæne inuicē in facie receserūt. Hoc tamē his qui affuerunt statuētibus q̄ in secretam porticum primo mane conueniretur: quo cū iuxta placitum oēs conue nissent uisuꝫ est utriusq; sermonē a notariis excipi. At q̄ ita cunctis residentibus Helladius Luciferianus di A xit. Hoc primū mihi respōderi uolo: utrū Arriani xp̄ia ni sint an nō? Hiero. Orthodoxus. Ego plus inqt inter rogo utrū ne oēs Hæretici xp̄iani sunt? LV. dixit. Quē hæreticū dixeris xp̄ianū negasti. OR. Oēs ergo hære tici xp̄iani nō sunt. LV. Iam superius audisti. OR. Si xp̄iani nō sunt diaboli sūt. LV. Nemo dubitat. OR. Si aūt diaboli sunt: nihil refert hæretici sint an gētiles LV. Nō refello. OR. Igitur præfixum inter nos habe mus de hæretico sic loquēdū sicut de gentili. LV. Pla

ne fixũ.OR.Quære mõ ut libet:qm̃ inter nos constat nunc hæreticos gentiles esse.LV.Quod interrogatio mea cogere uolebat expressum est hæreticos xp̃ianos nõ esse.Nũc restat cõclusio.Si arriani hæretici sunt:& hæretici oẽs gentiles sunt:& arriani gẽtiles sunt:& ita cõstat nullã societatẽ ecclesiæ esse cum arrianis: id est cũ gẽtilib9.Manifestũ ẽ ergo uestrã eccl'iaꝫ q̃ ab arrianis.i.a gẽtilib9 eꝓos susc̃ipit nõ tã eꝓos recipe q̃ de capitolio sacerdotes: ac ꝓ hoc ãtixp̃i magis synagoga q̃
ps.56. xp̃i ecclesia debeat nũcupari.OR.Ecce ipleta ẽ ꝓphetia.Parauit mihi foueã & ip̃e incidit in eam.LV.Quo nã modo?OR.Si arriani ut dicis gẽtiles sunt:& arrianoꝝ cõnẽticula castra sunt diaboli quõ in castris diaboli baptizatũ recipis?LV.Recipio: sed pœnitẽtem OR.Prorsus qd dicas nõ intelligis:q s̃q̃ ne gẽtilẽ recipit pœnitẽtẽ?LV.Ego simp'r ĩ exordio sermonis oẽs hæreticos gẽtiles esse respõdi.uerũ qa captiosa respõsio fuit primæ qõnis tibi palmã tradẽs ad sc'daꝫ ueniã ĩ q̃ aio laicũ ab arrianis ueniẽtẽ recipi debere pœnitẽtẽ clericũ uero nõ debere.OR.At q in pria qõne quã obtinuisse me dicis etiã secũdam obtinui.LV.Doce quõ obtinueris?OR.Nescis& laicos& clericos unũ habẽ xp̃m:nec aliũ neophytis aliũ eꝓis eẽ deũ?Cur ergo nõ recipiat cl'icos:q recipit laicos pœnitẽtes?LV.Non est eꝓi ip̃m lachrymas fundere ꝓ peccatis:& corpus attrectare dñi.Nõ est eꝓi ad fratruꝫ genua ꝓuolui & de sublimi loco eucharistiam ministrare populo.Aliud est lugere quod fueris aliud neglecto peccato ĩ ecclesia uiuere glorioſum.Tu q hesterno die sacrilegus creaturam dei filiuꝫ p̃dicabas:qui quotidie peior iudæis blasphemiarum lapides in xp̃m iaciebas: cui9 manus sanguinæ plenæ sunt:cui9 stilus lãcea militis fuit:ad unius boræ cõuersionem uirginem ecclesiam adulter ingrederis si peccasse te pœnitet officiũ depone sacerdotis:si te nõ peccasse cõfidis permane quod
B fuisti.OR.Rhetoricaris:& a disputationum spinetis ad campos liberæ declamatiõis excurris.Verum desine quæso a cõmunibus locis:& in gradum rursum ac in lineas regredere:postea si placuerit latiꝰ disseremꝰ LV.Nulla declamatio hic est.Dolor patientiam superat ꝓponeut libet argumentare ut libet nũq̃ ꝓsua/debis idem esse eꝓm qd' laicum pœnitẽtẽ.OR.Quoniam obstinate tenes aliã esse rationem eꝓi:aliam laici ad cõpendiuꝫ tentationis.triduo qd' postulas: nec me pigebit locum te faciente manum tecũ conserere: expone mihi quare laicum ueniẽtem ab Arrianis recipias eꝓm nõ recipias.LV.Recipio laicum quia errasse se confitetur:& dñs mauult pœnitentiaꝫ p̃cõris q̃ mortẽ.OR.Recipio& ego eꝓꝫ qa & errasse se cõfiteꝫ & dñs mauult pniaꝫ p̃cõris q̃ mortẽ.LV.Si errare se cõfiteꝫ:cur eꝓs pseueratꝫ deponat sacerdotiũ:cõcedo ueniã pœnitẽti.OR.Rñdebo tibi & ego sermonibus tuis.Si laicus errasse se confiteꝫ:quõ laicus pseueratꝫ Deponat sacerdotiuꝫ laici.id est baptisma.& ego doueniam pœnitenti. Scriptum est em̃.Regnum quip/ Apoc.1.
pe nos & sacerdotes deo & patri suo fecit.Et iteꝝ.Gẽtem sanctam regale sacerdotium populum acquisitũ 2.Pet.2.
Omne quod lꝫ xp̃iano commune est taꝫ eꝓo q̃ laico Qui pœnitentiam agit:priora condemnat.Si non licet eꝓo pœnitenti ꝑseuerare quod fuerat non licet laico pœnitenti in eo permanere:ꝓpter quod pœnitentiam cõfiteꝫ.LV.Recipimus laicos qm̃ nemo cõuertiꝫ si scierit baptizandum & ita fiet ut nos simus cãperditionis eorum si repudienꝫ.OR.Tu in eo quod recipis laicum unam animam recipiẽdo saluas& ego in recipiendo eꝓm nõ dicam unius ciuitatis populos. sed uniuersam cui præest ꝑuinciam ecclesiæ socio quẽ si repellam multos secum in ruinam trahet.Quãobrẽ quæso nos ut eam rationem quam in paucis recipiendis habere uos existimastis etiam ad totius orbis salutem concedatis.Quod si displicet & tam duri estis.immo tam irrationabiliter inclæmentes ut eum qui dederit baptisma hostem xp̃i eum qui acceperit filiũ putetis nos nobis aduersa non facimus aut eꝓm cum populo recipimus quem facit xp̃ianum aut si eꝓm nõ recipimus scimus etiam nobis populum reiiciendum/
LV.Oro te nomine xp̃i non legisti de eꝓis dictum.
Vos estis sal terræ?Si autem sal infatuatum fuerit . in Mat.5. ubi
quo salietur?sed & ad nihilum est utile . nisi ut proiiC/ciatur foras.& conculcetur ab hominibus . Sed & illud quod populo peccatore sacerdos deum exoret ac pro sacerdote nullus sit alius qui deprecetur . Quæ quidem duo scripturarum capitula in sententiam cõcurrunt unam.Nam ut sal omnem cibum condit.nec est aliquid pro se tam suaue quod absq; eo gustum demulceat.Ita mundi totius & ecclesiæ proprie condimentum episcopus est.qui si infatuatus fuerit .siue per negationem siue per hæresim.siue per libidinem (& ut simul dicã per uniuersa peccata)a quo alio poterit cõdiri cũ ip̃e fuerit cõdimẽtum?Sacerdos qppe ꝓ laico offert oblationẽ suã ponit manũ subiecto redi/tũ sanctis ꝑus inuocat atq; eũ q traditus fuerat satha/næ in interitũ carnis.ut spũs saluus fieret indicta ĩ populũ oratiõe altario recõciliat.nec prius unũ mẽbrũ restituit sanitati q̃ oia sil' mẽbra cõflauerit facile qppe ignoscit filio pater cũ mater ꝓ uiscerib9 suis deꝑcatur

Si ergo hoc quē diximus gradu laicus pœnitens resti/
tuitur ecclesiæ: ibiq; consequit ueniā ubi luctus præ/
cesserat manifestū est sacerdotem de gradu suo motū
in eūdem locum nō posse restitui quia aut pœnitēs sa
cerdotio carebit aut in honore psistens reduci in ec/
clesiam nō poterit per ordinē pœnitētis Tu mihi nūc
infatuato sale ecclesiæ saporē cōtaminas: tu em̄ eum
qui ꝓiectus foras iacere deberet ĩstercore a cūctis hoi/
bus conculcādus super altariū reponis. Et ubi erit il/
Tit.1. lud apostoli præceptū? Oportet ep̄m esse sine crimie
1.Cor.11 quasi dispensatorē dei. Et iterum. Probet aūt se unus
q̄sq; & sic accedat ubi dñica denūciatio est: ne miseri
mus margaritas nostras ante porcos. Quod si de om
nibus generaliter dictū intelligis: q̄tomagis de sacer
dotibus præcauendū est cum etiam de laicis sic habea
Num.16. tur? Separamini inquit dñs per Moysen a tabernacu/
lis istorum hominum durissimorum: & nolite tan/
gi ab omnibus qui sunt eor̄: ne simul pereatis in pcō
Agg.2. eorum. Et rursum in duodecim ꝓphetis. Sacrificia eo
rum tanq̄ panis luctus: oēs qui māducant ea contami
Mat.6. nabunt. Et in euangelio dñs. Lucerna inquit corpo/
ris est oculus tuus. id est ecclesiæ lumen est episcopus
Si autem oculus tuus simplex est: totum corpus tuum
lucidum erit. Sacerdote em̄ fidem ueram prædicante
ex omni corde tenebræ discutiūtur: & causam reddit.
Neq; em̄ lucerna accenditur & ponit sub modio: sed
super cādelabrū: ut luceat omnibus qui ĩ domo sunt.
Lucernam em̄ hoc est deus scientiæ suæ igniculum in
epilcopo succendit ut nō sibi tm̄ luceat: sed omnibus
§. ubi supra prosit. Et in consequenti. Si inquit oculus tuus nequā
fuerit omne corpus tenebrosum est. Si em̄ lumen qd̄
in te est tenebræ sunt: ip̄e tenebræ quantæ erunt? Et re
ete. Nā cum ideo episcopus in ecclesia constituatur ut
populū coerceat ab errore quātus erit error in pplo:
cum errat ille qui docet? Quomodo potest pcā dimit
tere: qui ipse pcōr est? quomodo sanctū sacrilegus sa
cietˢ unde ad me lumē introiet: cū oculus meus cæcus
sit? Prohdolor antip̄i discipulus ecclesiam xp̄i guber
nat. Et unde est illud nō potestis duobus dñis seruire
Mat.6. Sed & illud quæ cōmunicatio luci ad tenebras? q con
Leuit.21 sensus xp̄o ad belial? Legimus in ueteri testamento.
Homo in quo fuerit macula & uitiū: non accedat offer
re dona dño. Et rursum. Sacerdotes q accedūt ad dñ3
deum ut sacrificent: mundi sint ne forte derelinquat
eos dominus. Et in eodem. Et cuz accedūt ministrare
sctā nō adducāt in se delictū ne moriāt. Et multa alia
quæ ꝓsequi infinitū est sed studio breuitatis omitto.
Neq; em̄ numerus testimonioꝝ: sed auctoritas ualet.

Ex quibus ostendit uos per modicū fermentū totā ec/
clesiæ massam corrupisse. Et de eius manu hodie eu/
charistiā accipere quā heri quasi idolum respuebatis:
OR. dixit Multa qdē de sacris uoluminibus memori D
ter copioseq; dixisti: sed cū totū circūieris saltum meis
cassibus cōcluderis. Sit qppe arrianoꝝ ep̄s hostis xp̄i:
sit infatuatū sal: sit lucerna sine igniculo: sit oculus si
ne pupilla nēpe eo puenies ut salire nō possit. qa sal
ip̄e nō habeat nō illuminet cæcus: nō accēdat extict9
Tu aūt cū cōditū cibū ab eo deuores: cur insulsum ar
guis cōditorē? Igniculus eius in ecclesia tua lucet: &
lucernā eius criminaris extinctā. Oculos tibi prebet:
& cæcus est. Quāobrē oro te: ut aut sacrificādi ei dili/
gētiā tribuas cuius baptisma ꝓbas aut reprobes ei9 ba
ptisma quē nō existimas sacerdotē. Neq; em̄ fieri po/
test ut q in baptismate sctūs sit: sit apud altare pecca/
tor. LV. Sz ego recipio laicū pœnitentē p manuū im
positionē & inuocationē spūssancti sciens ab hæreti/
cis spiritūsctm̄ nō posse cōferri. OR. Omnes ꝓpositio
num uestraꝝ calles ad unum cōputum confluunt: &
pauidoꝝ more ceruoꝝ dum uanos pennarū euitatis
uolatus fortissimis rhetibus implicamini. Nā cum in
patre & filio & spūsancto baptizatus homo templum
dñi fiat cū ueteri æde destructa nouum trinitatis delu/
brū ædificet quō dicis sine aduētu spūssti apud arria
nos pcā posse dimitti? Quō antiqs sordib9 aīa purga
tur q̄ sctūz nō habet spm̄ Neq; em̄ aqua lauat aīaz sed
prius ip̄a lauat spū ut ælios lauare spiritaliter possit.
Spūs inqt Moyses dñi ferebat sup aquas. Ex quo ap/ Geñ.1.
paret baptisma nō esse sine spūsctō. Bethsaida lacus
iudeæ nisi p aduētuz angeli debilitata corpaliter mē/
bra sanare nō poterat. Et tu mihi aq̄ simplici quasi de
balneo aīaz lotā ꝓducis. Ip̄e dñs noster iesus xp̄s qui
nō tam mūdatus est q̄ lauacro suo uniuersas aq̄s mū/
dauit stati ut caput extulit de fluēto spiritūsanctū ac/
cepit nō q; unq̄ sine spūsancto fuerit qppe qui de spū/
sctō ĩ carne natus est: sz ut illud nobis mōstraret uerū
esse baptisma quo spūssctūs adueniat. Igit si arrianus
spiritūsanctū nō pōt dare nec baptizare qdē pōt qa ec
clesiæ baptisma sine spūsancto nullū est. Tu uero cū
baptizatū ab eo recipis: & postea iuocas spiritūsanctū
aut baptizare eū debes qa sine spūsctō baptizari non
pōt aut si est baptizatus ĩ spū desine ei iuocare spiritū
quē tūc cū baptizaret accepit. LVCI. Obsecro te nō/ Act.19.
ne legisti ĩ actib9 apostoloꝝ eos q iam a Iohāne bapti
zati fuerāt: cum ad interrogationē apostoli respondis
sent: se nec auditu quidem comperisse quid esset spiri/
tussanctus postea fuisse spiritumsanctum consecutos?

Vnde manifestū est posse aliquē baptizari & tamē nō
E habere spiritū sanctū. OR. Nō tā imperitos diuinoꝝ
uoluminū eos qui audiunt puto ad hanc quæstiūculā
dissoluendā longo ut sermone opus sit Verū prius q̄
qd ī ea sentiā loq̄r ausculta iuxta sensum tuū quanta
scripturaꝝ turbatio oriat. Quid ē hoc qd' Iohānes in
baptismate suo aliis spiritūsanctū dare nō potuit qui
Iohā.1. Christo dedit. Et quis est iohānes? Vox clamātis in de
serto parate uiā dñi: rectas facite semitas dei nostri il/
Luc.1. le qui dicebat: Ecce agnus dei ecce qui tollit pcta mū
bapmi dñi et di. Minus dico ille q̄ ex matris utero clamadat. Et un/
ioannis ꝺra de hoc mihi: ut ueniat mater dñi mei ad me? spiritum
N sctm nō dedit quē Philippus diacon⁹ eunucho dedit
quē Ananias Paulo dedit. Audacter forsitan uidear
Mat.11. iohannē præferre cūctis. Audi dñm loquentē. Nō est
ī natis mulierū aliquis maior iohāne baptista. Nulli
em̄ cōtigit ꝓphetaꝝ & ānūciare xp̄z & digito demō/
strare. Et qd mihi necesse est ī talis uiri laudib⁹ imora
Mal.3. ri cū a deo patre etiā angelus nuncupet? Ecce inquit
mitto angelū meū ante faciem tuā qui p̄parabit uiaz
tuaz. Plane angelū qui post materni uētris hospitiuz
hæremi secreta sectatus paruulus de serpētibus lusit q̄
oculis expectātibus Christum nihil aliud est dignatus
aspicere qui eloquiis domini quæ melle & fauo dulcio
ra sunt dignā deo uocem erudiuit. Et ne questionem
morer: sic decebat crescere præcursorē dñi. Iste ergo ta
lis tantusq̄ spiritūsanctū non dedit: quē Cornelius cē
turio anteq̄ baptizaret accepit. Responde quæso cur
nō dederit: sed ignoras. Audi quid scripturæ doceant
Iohānes baptista non tam peccata dimisit q̄ baptis/
ma pœnitētiæ fuit in peccatoꝝ remissionē. id est in fu
turā remissionē quæ est post ex sanctificatione xp̄i sub
Mat.3. secuta. Scriptū est em̄. Fuit iohānes in deserto bapti/
zans: & prædicās euangeliū pœnitētiæ in remissionē
peccatoꝝ. Et postmodū: & baptizabantur ab eo ī ior/
dane cōfitentes peccata sua ut em̄ ante p̄cursor dñi ip
se sic & baptisma eius præuiū dñici baptizatus fuit qui
de terra est aiebat terrena loquit: & qui de supnis ue/
nit sup omnes est. Et iterū. Ego baptizo uos in aqua
F ille baptizabit uos in spiritusancto. Si aūt iohānes ut
N confessus est nō baptizauit in spū: neq̄ peccata dimi/
sit quia nulli hominū sine spūsancto peccata dimittū
tur aut si cōtentiose argumētaris ideo iohannis baptis
ma dimisisse peccata: qa de cœlis fuit edoce quid am/
plius in xp̄i baptismate consequamur? Quod peccata
dimittit liberat a gehēna: quod a gehēna liberat pfe/
ctum est. Perfectū autē baptisma nō est nisi qd' in cru/
ce & in resurrectione christi est ita tu in peruersum du/

ceris irreligiosus dicente ipso iohanne: illū oportet
crescere me autē minui & cū serui baptismo plusq̄ ha 71
buit tribuis dñicū destruis Cui nihil amplius relinqs
Quorsum ista tendit assertio uidelicet ut nō tibi durū
uideat: & si hi qui a iohāne fuerāt baptizati postea p
impositionē manuuz apostoloꝝ sint spiritūsanctum
cōsecuti cum cōstet eos nec peccatoꝝ quidē sine sub/
secutura fide remissionē consecutos. Tu uero q̄ ab ar
rianis recipis baptizatū ideo tribues baptisma qd' pfe
ctum est. Et quo pacto quasi modicū quod ei defuerit
sanctū aduocas spiritū cum baptisma Christi sine spū
sancto nullum sit? Verum longe excessi cum æqua frō
te aduersarii exercitus concitus sim impetum summo
uere leuiora minus tela direxi. Iohannis autē baptis/
ma in tantū perfectū fuit: ut constet postea Christi ba
ptismate baptizatos q̄ ab eo fuerant baptizati. Ita em̄ Actu.19
historia refert. Factum est autē cuz Apollo esset corin
thi: & cum Paulus pertransiret superiores partes Asiæ
deuenit Ephesum: & cum inuenisset quosdam descen
dentes dixit ad eos. Si spiritumsanctum accepistis cui
credidistis. At illi responderūt. Sed nec si spiritussan
ctus sit audiuimus: Dixit autem ad eos in quo ergo
baptizati estis. Responderunt: in iohannis baptis/
mate. Sed dixit Paulus iohannes quidem baptizauit
baptismo pœnitentiæ plæbem dicens in aduenien/
tem post eum ut crederet hoc est in iesum in remis/
sionem peccatorum. His auditis baptizati sunt in no/
mine domini nostri iesu christi. Et cum imposuis/
set illis manus Paulus continuo cecidit spūssanctus
supereos. Si ergo baptizati sunt uero & legitimo ec/
clesiæ baptismate: & ita postea spiritūsanctū cōsecuti
sunt: & tu apostolorum sequere auctoritatem: & ba/
ptiza eos qui christi non habent baptisma & poteris
inuocare spiritūsanctū. LVCI. dixit Qui dormientes G
siciunt auide fauces fluminibus ingurgitāt. Et quanto
plus hauserunt: tanto plus sitiunt ita mihi & tu uide/
ris aduersus quæstiūculaz quā ꝓposui hinc atq̄ illinc
argumēta quæsisse: & nihilominus eandē quæstionez
uis perseuerare an nescis & iam ecclesiarum hunc esse
morem ut baptizatis postea manus imponat: & ita ī
uocetur spiritussanctus. exigis ubi scriptū sit in actib⁹
apostoloꝝ etiā si scripturæ auctoritas non subesset to
tius orbis in hac parte consensus instar præcepti obti
net. Nam & multa alia quæ per traditionem in eccle
siis obseruātur auctoritatem sibi scriptæ legis usurpa
uerunt uelut in lauacro ter caput mergitare. deinde
egressos lactis & mellis prægustare concordiam ad/
infantiæ significationem die dominico & per omnez

penthecostē. nec de geniculis adorare: & ieiuniū sol/
uere: multaq; alia quæ scripta nō sunt: rationis sibi ob
seruatio uēdicabit. Ex quo animaduertis nos eccleſiæ
cōsuetudinem sequi: licet ante aduocationē spūs con
stet aliquem baptizatum. ORTHO. Non quidem ab
nec ~~uno~~ hanc esse ecclesiarum consuetudinem: ut ad eos
qui longe in maioribus urbibus per pſbyteros & dia/
conos baptizati sunt: eps ad inuocationem sanctiſpi/
ritus manum impositurus excurrat: quale est ut leges
ecclesiæ ad hæresim transferas: & uirginis tuæ integri
tatem p meretricum lupanaria spurcari patiaris. Eps
si imponit manum: eis iponit qui in recta fide bapti/
zati sunt: qui & in patre & filio & spūsancto tres pſo/
nas: unam substātiam crediderūt. Arrianus uero cum
aliud nihil crediderit (claudite quæso aures qui audi/
turi estis: ne tantæ impietatis uocibus polluamini) ni
si in patre solo uero deo & in iesu xpo saluatore crea/
tura: & in spūsancto utriusq; seruo: quō spūsanctum
ab ecclesia recipiet qui necdum remissionem peccato
rum cōsecutus est? Spūs quippe sanctus nō nisi in mū
dam sedem incedit: nec habitator eius templi efficit:
cuius antistes non habet ueram fidem. Quod si obloq
queris: quare in ecclesia baptizatus nisi per manꝰ epi
non accipiat spūsanctum: quem nos asserimus in ue
ro baptismate tribui: disce hanc obseruationem ex ea
auctoritate descendere: quod post ascensum dñi spiri
tus sanctus ad apostolos descēdit. Et multa in locis id
esse tū factum repperimus ad honorem potius sacer/
dotii q̄ ad legis necessitatem. Alioquin si epi tū imp/
catione spūs sanctus defluit: lugendi sunt qui in uillu/
lis aut in castellis aut in remotioribus locis per pſby/
teros & diaconos baptizati ante dormierūt: q̄ ab epis
iuiserent. Ecclesiæ salus in summi sacerdotis dignita
te ac ueneratione cōsistit: cui si nō exors quædā & ab
oiboꝰ eminēs det potestas tot i ecclesiis efficient chris
mata quot sacerdotes. Inde ideo uenit: ut sine chris/
mate & epi iussiōe neq; pſbyter neq; diaconus ius ha/
beat baptizandi. Quod frequenter (si tū necessitas co
git) scimus licere laicis. Vt em̄ accipiat quis: ita & da/
re pōt nisi forte eunuchꝰ a Philippo diacono sine spi
ritusancto baptizatus fuisse credendus est. de quo scri
ptura hoc loquit. Et descēderunt ambo in aquam: &
baptizauit eū Philippus. Et cum abscederent ab aqua
spūssanctus uenit in eunuchum. Si autem illud obii/
ciendum putas: quia cum audissent apostoli qui erāt
hierosolymis. quia recepisset samaria uerbum dei mi/
serūt ad eos Petrum & Iohānē: q cuꝫ uenissent ad eos
orauerunt p eis: ut acciperēt spūsanctum: nōduꝫ em̄
deciderat super ullum illorum. Cur ita factū sit in cō/
sequentibus disce. Ipe em̄ ait. Sed solū baptizati erāt
in noīe dñi iesu. Tunc imponebant illis manus: & ac
cipiebant spūsanctum. Hoc loco si & tu similiter te fa
cere dicis: quia hæretici nō baptizauerunt in spūsan/
cto: scias Philippum ab apostolis non fuisse baptiza/
tum: indiuisam eandem habuisse ecclesiam: eundē do
minum iesum xpm p̄dicasse: diaconum fuisse eorum:
qui postea manus imposuerūt. Tu uero cum apud ar
rianum non ecclesiam dicas esse: sed synagogaꝫ: nec
clericos dei: sed creaturæ & idolorum cultores: quo/
modo in dispari causa eandem asseris rationem te te/
nere? LVCI. Valenter quidem & fixo gradu me tibi in
faciem dimicantem repellis: sed post tergum cæderis
& nuda a spiculis dorsa nō ptegis. Esto quippe apud
Arrianos ne baptisma esse quideꝫ: & ideo spūsanctū
ab eis non posse dari: quia necdum remissionem pec/
catorum acccperūt: totum hoc uictoriæ meæ p̄ficit: &
argumentorum tuorum palæstra mihi palmam uicto
riæ sudat. Arrianus baptisma nō habet: & quomodo
sacerdotium habet? Laicus apud eos non est: & quo/
modo epus esse potest? Mihi recipere mendicum non
licet: tu recipis regeꝫ. Vos hosti castra traditis: & a no
bis p̄fuga reiiciendus est. OR. Si priorum meminisses H
iam scires tibi fuisse responsum: sed dum amorem cō/
tradicendi sequeris a questionum lineis excidisti mo
re quorūdam loquacium potius q̄ facūdorum: qui cū N Disputare alii
disputare nesciūt: tamen litigare non desinunt. Ego a litigare.
em̄ nō tam in p̄senti arrianos uel improbo uel defen/
do: q̄ illam cursus mei metam circūeo: eadem ratione
a nobis epm recipi: qua laicus a nobis recipit. Si errā
ti concedis ueniam: & ego ignosco pœnitenti: si in fi/
de sua baptizatum baptizans nocere nō potuit: & in
fide sua sacerdotem constitutum constituens non in/
quinauit. Subtilis est hæresis & ideo simplices animæ N hæresis subtil
facile decipiuntur. Deceptio tam laici q̄ epi commu/ decipit simplic
nis est. At episcopus errare non potuit: reuera de Pla incautos
tonis & Aristophanis sinu in episcopatum eliguntur
Quotus est qui non apprime in his eruditus sit? Deni
q; ex litteratis quicunq; hodie ordinantur: id habent N
curæ: non quomodo scripturarum medullas ebibant
sed quomodo aures populi declamatorum floſculis
demulceant. Accedit ad hoc q; arriana hæresis magis hæresis arriana
cum sapientia sæculi facit: & argumentationuꝫ riuos sapiēta seculi e
de Aristotelis fontibus mutuatur. Igitur paruulorum argūs arij.
inter se certantium ritu quid dixeris dicam: affirma/
bis: affirmabo negabis negabo. Arrianus baptizat: er
go episcopus est: non baptizet tu refuta laicum: &

ego nō recipio ſacerdotē. Sequar te quocūq; ieris: aut pariter in luto hæſitabimus: aut pariter expediemur.
LV. Sed laico ideo ignoſcendū eſt: qa eccleſiā dei putans ſimplr acceſſit: & iuxta fidē ſuā credēs baptizat9
I eſt. OR. Nouā rem aſſeris ut xp̄ianus q̄ſq̄ factus ſit ab eo q nō fuit xp̄ianus. Accedēs arrianus in qua fide baptizatus eſt? Nempe in ea quā habebāt arriani: aut ſi iā ip̄e bene credebat: & ſciēs ab hæreticis baptizat9 eſt erroris ueniā nō mereť. Verū hoc pœnitus abſurdu3 eſt: ut diſcipulus ad magiſtrū uadēs ante ſit artifex q̄ doceať. At mō ab idolo9 ueneratiōe conuerſus noue rit xp̄3 meli9 q̄ ille q doceat. At dicis ſimplr i patre & filio & ſpūſctō credidit: & ideo baptiſma cōſecut9 eſt Quæ eſt iſta quæſo ſimplicitas: neſcire qd credas: ſimpliciter credidit. Quid credidit? certe aut tria noia audiens tres deos credidit: & idolatra effectus eſt: aut in tribus uocabulis trinomini credēs i Sabellii hæreſim incurrit. Aut edoctus ab arrianis unū eſſe uerū deum patrē filiū & ſpm̄ſctm̄ credidit creaturas: aut extra hoc qd credere potuerit neſcio: niſi forte hō iā edoctus in capitolio homouſion didicerit trinitatē ſciebat patrē filium & ſpm̄ſctm̄: nō natura: ſed perſonis eſſe diuiſos. Sciebat & filii nomē in patre: & patris nomē in filio. Ridicula penitus aſſertio ante de fide diſputare q̄ credere ante myſteriū ſcire q̄ initiat9 ſit. Aliter de deo ſentire baptizātē: & aliter baptizatū. Præterea cum ſolenne ſit in lauacro poſt trinitatis cōfeſſionē interrogare credis in ſanctā eccleſiā? credis in remiſſionē peccatorū? In quā eccleſiā credidiſſe eū dicis? in arriano/rū: ſed nō habent. In noſtrā? ſed extra hāc baptizatus nō potuit in eā credere quā neſciuit. LVCI. Quonia3 ad omnia argumētaris & emiſſa a nobis ſpicula ſcuto orationis eludis unā haſtā iaciā: quæ umbonem teg/minis tui: & uerba crepitātia ui ſua penetret: nec diu/tius patiar fortitudinē arte ſuperari. Laicus etiam ex/tra eccleſiæ fidē baptizatus pœnitēs recipiť. Ep̄us ue/ro aut pœnitētia3 non aget & ſacerdos ē: aut ſi pœnitentiam egerit: eſſe epiſcopus deſinit. Quamobrem recte nos laicum ſuſcipimus pœnitentē & ep̄m ſi in ſacerdotio perſeuerare uult repudiamus. OR. Sagitta quæ cōtento neruo dirigiť difficile uitať. Ante em̄ ad eum ad quē iacta eſt puenit: q̄ obice clypei fruſtretur. Ecōtrario tuæ ꝓpoſitioni quia ſine ferri acumine mittunť: hoſtē nō ualent ꝓforare. Hāc igiť haſtam qua3 totis uiribus miſiſti: de qua nobis minitaris: ut aiunt uno digitulo repellā. Neq; em̄ hoc modo quæriť an eps pœnitens eſſe non poſſit: ſed an hæreticus baptiſma habeat: qui ſi ut conſtat baptiſma nō habet: quomodo poteſt eſſe pœnitēs: anteq̄ chriſtianus? Proba mihi ab Arrianis ueniētē laicum habere baptiſmum: & tunc ei pœnitentiam nō denegabo. Si uero chriſtianus nō eſt ſi nō habuit ſacerdotem qui eū faceret chriſtianum: quomodo aget pœnitētiam homo qui nec/dum credit? LVCI. Oro te ut philoſophoru3 argumē N
tatione depoſita xp̄iana mecum ſimplicitate loqua/ris. Si tamē non dialecticos ſequeris: ſed piſcatores: æquum ne tibi uideť: ut arrianus eps ſit? OR. Tu eu3 ep̄m ꝓbas quia ab eo recipis baptizatum: & in hoc re/præhendēdus es: quare a nobis parietibus ſepararis: cum in fide & in arrianorum nobiſcum receptōe conſentias. LVCI. Iā ſuperius rogaui: ut nō philoſophice: ſed xp̄iane mecū loquaris. OR. Diſcere uis an cō/tendis. LVCI. Vtiq; contendo: quia facti tui a te quæro rationem. OR. Si contendis iam tibi reſpōſum eſt Eadem em̄ ratione ep̄m ab Arrianis recipio: qua tu recipis baptizatum. Si diſcere cupis: in meam aciem trāſgredere. Aduerſarius em̄ uincitur diſcipulus docetur
LV. Non poſſum ante eſſe diſcipulus q̄ magiſtru3 audiam prædicantem. OR. Quoniam tergiuerſaris: & ſic uis a me doceri: ut aduerſarium in tergo habeam: tuo animo te docebo Conſentimus in fide cōſentim9 in hæreticis recipiēdis cōſentiamus etiā in conuentu.
LV. Hoc nō ē docere ſ3 argumētari. OR. Quia tu pa/cem cū ſcuto petis: & nos oliuæ ramū gladio iſerimus
LV. En tollo manus cedo uiciſti. Verū cum arma deponā ſacramēti in quo me iurare cōpellis quæro ratio nē. OR. Gratulor interi tibi & Chriſto deo meo gratias ago: quia animo bono a falſitatis ardore ad totius cibi te ſapoē cōtuliſti nec dicis more quorūdā. Saluū me fac dn̄e quoniā defecit in me ſpiritus quorum uox impia crucē Chriſti euacuat dei filiū ſubiugat diabolo & illā cōploratione quæ a dn̄o de pc̄ōribus ꝓlata eſt nō de uniuerſis hoibus dictam intelligit. Quæ utilitas in ſanguine meo dum deſcendo in corruptione3? Sed abſit ut fruſtra deus mortuus ſit. Alligatus eſt fortis: & uaſa eius direpta ſunt. Allocutio patris ipleta eſt Poſtula a me & dabo tibi gētes hæreditatē tuā & poſſeſſionē tuā terminos terræ. Apparuerūt fontes aquarū: & reuelata ſunt fūdamēta orbis terrarum: In ſole poſuit tabernaculum ſuum nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius. De eo plenus pſalmiſta canit Inimici defecerunt frameæ in finē: & ciuitates eorū deſtruxiſti. Et ubi quæ ſo iſti ſunt nimiū religioſi: imo nimiū ꝓphani qui plures ſynagogas aſſerunt eſſe c̄p̄ eccleſias? quō deſtructæ ſunt diaboli ciuitates & in fine hoc eſt in ſæculorū cō/ſummatiōe idola corruerūt? Si eccleſiam per totum or

ps. 29.

ps. 21.

ps. 16.

multa in his subtilitas. et sahi manifesta veritas. sed capienda.

error Cuaiferia morū.

subtilis instantia.

bē nō habet chriſtus: & in ſardinia tm̄ habet: nimium pauper factus eſt. Et ſi britānias gallias orlitē indorū populos barbaras nationes: & totum ſimul mundū poſſidet ſathanas quomodo ad angulū uniuerſæ terræ crucis trophea collocata ſunt? Nimirum aduerſarius potens cōceſſit xp̄o hiberniam & celtiberos liuidos homines: æthiopumq; puinciā dignatus eſt poſſidere. Quod ſi de illa quæ in euāgelio ſcripta eſt: ſibi ſantentia blandiūtur: putas ne cum uenerit filius hominis inueniet fidem ſuper terram? Sciant illā fidem nominari: quā ip̄e dn̄s aiebat. Fides tua te ſaluam fecit. Et alibi de Centurione. Non inueni tātam fidē in iſr̄l. Et rurſus ad ap̄los. Quid timidi eſtis modicæ fidei Necnō & in alio loco. Si habueritis fidē ſicut granū ſynapis: dicetis huic mōti trāſmigra: & trāſmigrabit. Neq; em̄ cēturio aut illa muliercula q̄ p duodecim annos fluxu ſanguinis tabeſcebat: in trinitatis ſacramēta crediderat: quæ poſt reſurrectionem xp̄i apoſtolis manifeſtata ſunt: ut merito fides horū quæ in myſterio eſt laudaret. Sed ſimplicitas mētis & deuota deo ſuo anima approbata eſt. Dicebat em̄ in corde ſuo. ſi tetigero ueſtimentum eius tm̄: ſalua fiā. Hæc eſt fides: quam raro inuentam deus pnunciauit. Hæc eſt fides quæ etiā apud eos qui bene credūt: difficile perfecta inuenit. Fiat tibi inquit deus ſcd'm fidem tuam: hanc ego fidem audire uolo. Si em̄ ſcd'm fidē meam fiat mihi peribo. Et certe credo in deum patrē credo in deū filium: & credo in deū ſpm̄ ſanctum. Credo in unum deū: & tm̄ ſcd'm meā fidem nolo mihi fieri. Sæpe quippe uenit inimicus homo: & inter dn̄icam meſſem zizania iterſerit. Neq; hoc dico q; maius quicq̄ ſit q̄ ſacramenti fides q̄ puritas animæ: ſed indubitatæ ad deū fides arduæ reperiunt. Verbi gratia (dictum ſit: ut qd' uolumus ſpicuum fiat) ad orationem aſſiſto nō orem ſi nō crederem: ſed ſi uere crederē illud cor quo deus uidet mūdarem manibus tūderē pectus genas lachrymis rigarem: corde molleſcerem corpore ihor reſcerem ore pallerem iacerem ad dn̄i mei pedes eoſq; fletu p̄funderem crine tergerem hærerem certe trū co crucis: nec prius amittere ſ q̄ miam impetrarē. Nūc uero creberrime in oratiōe mea: aut p porticus deābulo: aut de fœnore computo: aut adductus turpi cogitatiōe etiā quæ dictu erubeſcenda ſunt gero. Vbi eſt fides? ſiccine putamꝰ oraſſe ionā ſic tres pueros: ſic Danielē inter leones: ſed certe latronem in cruce? Et hæc ego exempli cā ad intelligētiā ſenſus ptuli. Cæterum cōueniat unuſq;q; cor ſuū & in oī uita inueniet q̄ raꝛ ſit fidelē aīam inuenire: ut nihil ob gloriæ cupiditatē nihil ob rumuſculos hoīs faciāt. Neq; em̄ ſtatiꝫ q̄ ieiunat deo ieiunat: aut extendēs pauperi manū deo fœnerat. Vicina ſunt uitia uirtutibꝰ. Difficile eſt deo tm̄ iudice eſſe conuentū. LVCI. Præueniſti interrogationē meā: hāc em̄ ſcripturā mihi in ultimo reſeruabam. Et fere oēs noſtri: imo iā nō mei: hoc quaſi ariete i diſceptatiōibus utūtur quē cōfractum ac cōminutū uehemēter gaudeo. ſed quæſo te ut mihi oēm cām quare ab arrianis ueniētes eccleſia nō recipiat. non quaſi aduerſario ſed diſcipulo explices. Nā cū tibi uerbo reſpōdere nō poſſim aio tm̄ necdū aſſentio. OR. Sub rege Cōſtātino euſebio & hippatio cognomine unitatis & fidei i fidelitas nō agnoſcebat. Nā illo in tpe nihil tā piū: nihil tā cōueniēs ſeruo dei uidebat q̄ unitatē ſequi & totius mūdi cōionē nō ſcindi. Præſertim cū ſuperficies expoſitiōis nihil ſacrilegū pferret credimus aiebāt in unū deū patrē oīpotētē. hoc etiā nos cōfitemur Credimus in unigenitū dei filiū q̄ ante oīa ſæcula: & ante omne principiū natus eſt ex deo. Natū aūt unigenitū ſolū ex deo patre: deū ex deo: ſimilē genitori ſuo patri ſcd'm ſcripturas cuius natiuitatē nullus nouit niſi q̄ ſolus eū genuit pater. Nunqd hic inſertuꝫ eſt: erat tp̄s qñ nō erat? Vel de nullis extātibus creatura eſt filius dei? Perfecta fides eſt: deū de deo credere: & natū aiebāt unigenitū ſolū: ex ſolo patre quidē natū nō factū natiuitas ſuſpitionē auferebat creaturæ. Aiebāt p̄terea q̄ de cœlo deſcēdit: conceptus eſt de ſpū ſancto: natus ex maria uirgine: crucifixus a pōtio pilato: tertia die reſurrexit: ſedet a dexterā dei patris: uenturus iudicare uiuos & mortuos. Sonabāt uerba pietatis: & inter tāti mella p̄conii: nemo uenenū inſertū putabat De uſiæ uero noīe abiiciēdo: ueriſimilis ratio p̄bebat. Quia in ſcripturis aiebāt nō iueniꝫ: & multos ſimpliciores nobilitate ſua ſcādalizabāt placuit auferri: nō erat curæ ep̄o de uocabulo: cū ſenſus eſſet in tuto. De niq; ip̄o in tpe cū fraudē fuiſſe in expoſitiōe rumor populi nūciaret. Valēs mir ſenſis ep̄s: q ea cōſcripſerat p̄ ſente Tauro p̄torii p̄fecto: q ex iuſſu regis ſynodo adeſſet pfeſſus eſt ſe Arrianū nō eſſe: & penitꝰ ab eoꝛ blaſphemiis abhorrere: res ſecrete geſta opinionem uulgi nō extinxerat. Itaq; alia die i eccleſia: quæ apud ad arianū & ep̄oꝛ ſimul & laicoꝛ turbis cōcurrētibus. Mizonius ep̄s puinciæ byzātinæ cui primæ ab oībus deferebant: ita locutꝰ eſt ea q̄ ſunt iactata p publicū & ad nos uſq; plata aliquē a nobis ſanctitati ueſtræ legere p̄cipimus: ut q̄ ſunt mala & ab auribus & a corde noſtro abhorrere debent omniū una uoce dānent. Reſpōſum eſt ab uniuerſis ep̄is: placet. Itaq; cū claudius

L hiſtoria de fraude in confeſſione arriana, occulta e detecta

eps ꝓuinciæ Piceni ex ꝑcepto omnium blaſphemias quæ ferebant legere cœpiſſet. Valens ſuas eſſe negãs exclamauit: & dixit. Si qs negat xp̃m deum dei filium ante ſæcula ex patre genitum anathema ſit. Si qs negat filium ſimilem patri ſcd̃m ſcripturas: anathema ſit. Ab uniuerſis cõſonatum eſt: anathema ſit. Si qs filium dei nõ dixerit æternum cum patre: anathema ſit ab uniuerſis cõclamatum eſt: anathema ſit. Si quis dixerit creatum filium dei: ut ſunt creatæ creaturæ: anathema ſit: ſimiliter dictum eſt anathema ſit. Si quis dixerit de nõnullis extãtibus filium & nõ de deo patre: anathema ſit. Oẽs clamauerũt anathema ſit. Si quis dixerit erat tp̃s quando non erat filius anathema ſit. In hoc uero cuncti epi & tota ſimul eccleſia & plauſu quodam & tripudio Valentis uocẽ ſuſceperũt. Quod ſi qs a nobis fictum putat ſcrinia publica ſcrutet. Plenæ ſunt certe eccleſiarum arcæ: & recens adhuc memoria eſt. Superſunt hoies: qui illi ſynodo interfuerunt: & q ueritatẽ firmẽt. Ipſi arriani hæc ita ut diximus geſta non denegant. Cum ergo cuncti Valentem ad cœlum laudibus tolerẽt: & ſuam in eum ſuſpitionẽ pœnitẽtia dãnarent. idem Claudius qui ſupra legere cœperat ait. Adhuc ſunt aliqua quæ ſuperfugerunt dñm & fratrem meum Valẽtem: quæ ſi uobis uidet ne quis ſcrupulus remaneat in commune dãnemus Si qs dixerit filium dei eſſe ſiqdẽ ante omnia ſæcula: ſed non ante omnino omne tempus. ut ei aliquid auferat anathema ſit. Dixerũt cũcti anathema ſit. Multaq; alia q̃ ſuſpitioſa uidebãtur ad ꝓnunciationẽ Claudii Valẽs condemnauit. Quæ ſi quis plenius dicere cupit in Ariminen. ſynodi actis reperiet. Vnde & nos iſta p̃libauimus. His itaq; geſtis cõcilium ſoluit. læti hoies ad ꝓuinciã reuertunt. Id em̃ regi & bonis oĩbus curæ fuerat. ut oriens atq; occidẽs canonis ſibi uínculo necterent: ſed diu ſcelera nõ latent. & cicatrix male obducta in corpore dirumpit. Cœperũt poſtea Valẽs & urſarius cæteriq; nequitiæ eorum ſocii. egregii uidelicet xp̃i ſacerdotes palmas ſuas iactitare. dicẽtes ſe filium nõ creaturã negaſſe ſed ſimilẽ cæteris creaturis. Tunc uſiæ nomẽ aboletum eſt tunc nicenæ fidei damnatio cõclamata eſt. ingemuit totus orbis & Arrianus ſe eẽ miratus eſt. Igit alii intra ſuã communionẽ remanere alii ad eos cõfeſſores qui ſub noĩe Athanaſii exulabãt cœperũt litteras mittere nõnulli iſtã ſocietatẽ meliorum diſpoſitione plãxerunt. Pauci uero (ut ſe natũra hoim h3) errorem ꝓ cõſilio defenſauere. Periclitabat nauicula apl̃oꝝ. urgebãt uẽti fluctib9 latera tũdebant nihil iã ſupererat ſpei dñs ſuſcitet imperat tẽ peſtati beſtia morit tranqllitas rediit. Manifeſti9 dicam. Omnes epi qui de ꝓpriis ſedibus fuerant exterminati plindulgentiam noui principis ad eccleſias redeũt. Tunc triumphatorem ſuum Athanaſium ægyptus excepit tunc Hilarium de p̃lio reuertentem galliarum eccleſia complexata eſt. tunc ad reditum Euſebii lugubres ueſtes italia mutauit. Cõcurrebãt epi qui ariminenſibus dolis irretiti ſine cõſcientia hæretici ſe rebãtur conteſtãtes corpus dñi & quicquid in eccleſia ſanctum eſt. nihil mali in ſua fide ſuſpicatos. Putauimus aiebant ſenſum congruere cum uerbis nec in eccleſiis ubi ſimplicitas ubi pura cõfeſſio eſt aliud i corde clauſum eſſe. aliud in labiis ꝓferri timuimus. Decepit nos bona de malis exiſtimatio. Non ſumus arbitrati ſacerdotes xp̃i aduerſus xp̃m pugnare. Multaq; alia quæ breuitatis ſtudio ꝑtereo flentes aſſerebãt parati & ſubſcriptionem priſtinã & oẽs Arrianoꝝ blaſphemias cõdẽnare. Hoc loco interrogo iſtos nimium religioſos qd de cõfeſſoribus agẽdũ putauerint. Depoſitis ingent ueteribus epis nouos ordinaſſe tentatũ eſt. Sed quotus qſq; bene ſibi cõſcius patit ſe deponi? Præſertim cũ oẽs populi ſacerdotes ſuos diligẽtes pene ad lapides & ad interemptionẽ deponẽtiũ eos cõuolauerit mãſiſſent aiũt intra ſuã cõmunionẽ. hoc eſt dicere irrationabili crudelitate orbẽ totũ diabolo cõdẽnaſſent. Cur dãnaſſent eoſ arriani nõ erãt? Cur eccleſiã ſcinderẽt i cõcordia fidei pmanẽtẽ? Curq; idẽ credẽtes bene obſtinatõe ſua facerẽt Arrianos? Nam cũ in ſynodo nicena quæ ꝓpter arrianã pfidiã cõgregata eſt octo epos arrianos ſuſceptos ſciamus. & eps iã in mũdo nullus ſit niſi quos ſynodus illa ordinauit quõ potuerũt aduerſum eos facere. ꝓpter quos exiliũ ſuſtinuerũt. LV. dixit. Ad id tãdẽ ueniſti ut tũc receptí ſint Arriani qnã quæſo? OR. dixit. Euſebi9 ep̃us Nicodemen. Theogonus eps nicenus. Sacra ſtunc p̃ſbyter libyæ. Euſebius cæſareæ paleſtinæ & reliq quos enumerare longum eſt. Ipe quoq; caput hoꝝ & cauſa malorum Arrius p̃ſbyter & Coronius diaconus qui poſtea ſub Theodoſio Anthiocenus eps fuit & achelas lector. hi quippe tres Alexandrinæ eccleſiæ clerici auctores huius hæreſeos extiterunt. LV. dixit. Quiſ piã eos negans fuiſſe ſuſceptos quõ reuincet? OR. dixit. Supſunt adhuc homines qui illi ſynodo interfuerunt. Et ſi hoc parum eſt. quia propter temporis antiquitatem rari admodum ſunt. & in omni loco teſtes adeſſe nõ poſſunt legamus acta & nomina epiſcoporum ſynodi Nicenæ. & hos quos ſupra diximus fuiſſe ſuſceptos ſcripſiſſe omouſion inter cæteros reperie/

de ariminenſi falſa ſynodo

M

v. q ſubtile vanenũ hæreticorũ.

Oſia nomen q ſapienter inuentũ eſt q̃rium ad cludendũ arrianã hæreſim?

in q̃to periculo ſibi viſa eſt eccleſia ex ariminenſi? Reſipiſcentia patrũ ibi ſeductorum.

mus. LVCI. dixit. Si potes ostende post synodum ni/ cenam illos in perfidiam declinasse. ORTHO. dixit Recte ꝓposuisti. Solēt em̄ oculis clausis denegare: q̄ credūt factū esse qd̄ nolūt. Sed quō postea declina/ rūt ꝓpter quos synodus congregata est? Et quoꝝ æpi/ stolæ & libri impietatis ante synodū editi usq; ad præ sentē diē durēt? Igit̄ cum illo tpe trecēti & eo amplius ep̄i paucos hoies: quos sine damno ecclesiæ abiicere poterāt susceperint: miror quosdā nō certe nicenæ fi/ dei sectatores tāta duritia existere ut tres cōfessores de exilio reuertētes nō putēt id ob totius orbis salutē ne/ cessitate facere debuisse: qd̄ tot & tales uiri uoluntate fecerūt. Sicut dicere cœperamus post reditū cōfessoꝝ in Alexādrina postea Synodo cōstitutum est. ut aece/ ptis auctoribus hæreseos: quos error excusare nō po/ terat: pœnitētes ecclesiæ sociarent̄ nō qd̄ ep̄i possent esse qui hæretici fuerāt: sed qd̄ cōstaret eos qui recipe rent̄: hæreticos nō fuisse. Assensus est huic sentētiæ oc cidens: & p tā necessarium cōcilium & sathanæ fauci/ bus mūdus ereptus ē. Ventū est ad asperrimū locum: in quo aduersum uolūtatē & ꝓpositum meū (quo cor de bono erga Luciferū sum) secus quic̄q̄ dicere: q̄ & il lius meritū & mea humanitas possit existimari. Sz qd faciāt ueritas os reserat & inuitū longius ad loquen/ dū pectus impellit. In tali articulo ecclesiæ. in tāta ra bie lupoꝝ segregatis paucis ouibus reliquū gregē de/ seruit. Bonus qdem ip̄e pastor: sed multā p̄dā bestiis relinquens. Prætereo illa quæ quidā ex maledicis q̄si satis firma defendūt: hoc illū nō amore ecclesiæ: sed nominis in posteros trāsmissione fecisse: necnō & si/ multate quā aduersus eusebium ꝓpter Anthiocenam dissensionem susceperat. Nihil istoꝝ de tali uiro cre/ do unum qd̄ etiam in p̄senti cōstat: eloquar uerbis eū a nobis dissentire: nō rebus: sed eos quidem recipiat: q̄ ab arrianis baptisma cōsecuti sūt. LVCI. dixit. Quā lōge alia & nūc intelligo? error magis q̄ spei ꝓficiētia mihi antea asserebant̄. Verum gratias ago xp̄o deo: q̄ in pectus meuz ueritatis lumen infudit. ne adhuc ore sacrilego uirginem eius scortum diaboli declamarez Restat unum qd̄ quæso ut differas qd̄ aduersum Hila rium dicendum sit q̄ nec baptizatos quidem recipiat ab arrianis. ORTHO. dixit. Hilarius condiacon9 de ecclesia recessit solus quæ utputa turba sit mundi: neq; eucharistiam cōficere pōt: ep̄os & p̄sbyteros non ha/ bens neq; baptisma sine eucharistia tradere. Et cū iā homo mortuus sit cum hoie pariter interiit & secta qa post se nullū clericū diaconus pōt ordinare. Ecclesia aūt nō est: quæ nō habeat sacerdotem. Sz omissis pau cis hoibus q̄ ipsi sibi & laici sunt & ep̄i ausculta qd̄ de omni ecclesia sentiēdum sit. LV. dixit. Tribus ut aiūt uerbis rem istam grandem dissoluisti & quidem dum loqueris uideor mihi tecum facere. Si uero obticueris nescio quid rursum scrupuli nascit̄. quare ab hæreti/ cis baptizati suscipiunt̄. OR. dixit. Hoc ē quod & ego dixi. ausculta quid de omni ecclesia sentiendū sit. Iste em̄ (ut ais) scrupulos multos titillat. Et longus fortas se ero enarrando. uerum tanti est lucrum ueritatis. ut non sileam. Arca Noæ ecclesiæ typus fuit. dicente Pe tro apostolo. In arca Noæ pauci. id ē octo animæ sal/ uæ factæ sunt per aquam quod & nos nunc similiter baptisma saluos faciat. Vt in illa omnium aialiuz ge nera ita & in hac uniuersarum & gentium & morum homines sūt. Vt ibi pardus & hædi lupus & agni. ita & hic iusti & peccatores. id est uasa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus commorant. Habuit arca ni/ dos suos habet ecclesia plurimas nationes. Octo ani mæ hominum in arca Noæ secutæ sunt. Et nobis Ec/ clesiastes iubet dare partes septem dare partes octo. id est credere utriq; testamēto. Ideo quidam psalmi ꝓ octaua scribuntur. & per octonos uersus. qui singulis litteris subiecti sunt in centesimo decimooctauo psal mo iustus eruditur. Beatitudines quoq; quas domin9 discipulis in mōte ꝓnuncians ecclesiam demonstra/ uit octo sunt. Et Ezechiel in ædificationem tēpli octo narium numerum assumit. Multaq; in hunc modum per scripturas significata reperies. Emittit̄ itaq; de ar ca coruus & non rediit. Et postea pacem terræ colum ba denunciat. Ita & in baptismate ecclesiæ teterrimo alite expulso. id est diabolo pacem terræ nostræ colū ba spūssancti nunciat a triginta cubitis incipiens. & usq; ad unum cubitum paulatim decrescens arca con struitur. Sifr & ecclesia multis gradibus consistens ad extremū diaconis p̄sbyteris ep̄isq; finit̄ piclitata ē ar/ ca ī diluuio piclitat̄ ecclesia in mūdo. Egressus Noæ uineam plantauit & bibens de ea inebriatus est. Na/ tus quoq; in carne Christus & ecclesiam plantauit. & passus est. Nudatum patrem irrisit maior filius & mi/ nor texit & deum crucifixum illuserunt iudæi & hono rauerunt gentiles. Dies me deficiet. si omnia arcæ sa cramenta cum ecclesia componens edisseram. Qui sint iter nos aquilæ qui columbæ qui leones qui cer/ ui qui uermiculi qui serpentes quod ad præsens nego cium pertinet breuiter expediam. Non soluz in eccle sia morantur oues. nec mundæ tm̄ aues uolitant sed frumentum in agro seritur. & inter nitentia culta. Lappeq; tribuli & steriles dominantur auenæ.

1.Pet.1.

Eccl.11.

Mar.5.

Eze.40.

Geñ.8.

Virgi.ge/ or.1.

Quid faciat agricola? Auellat loliū? Sed tota pariter messis euertitur. Quotidie industria rusticana aues so nitu abigit: imaginibus exterret: hinc flagello crepitat hinc formidines tendit Attamen aut ueloces capreæ aut lasciuus onager incurrit hinc ī effossa horrea mu/ res frumēta cōportant hinc frequēti agmine segetem formica populaf. ita res se habet. Nemo secur9 agrū possidet. Dormiēte patrefamilias inimic9 homo ziza niam supseminauit: ad quā eradicandā cum serui iræ pponerent: dñs phibuit sibi seruans palea3 & frumē ti discretionē. Hæc sunt uasa iræ & miæ: quæ in domo dei ab apostolo p̄dicanf. Veniet ergo dies quādo the sauro ecclesiæ aperto proferet dñs uasa iræ suæ quib9 exeuntibus sancti dicent. Ex nobis exierūt sed nō erāt ex nobis. Si em̄ fuissent ex nobis: mansissent utiq; no/ biscū. Nemo potest xp̄i palmam sibi assumere: nemo ante diem iudicii de hoibus iudicare. Si em̄ iam mun/ data est ecclesia quid dño reseruamus? Est uia quæ ui detur apud hoies recta: nouissima autē eius ueniūt in pfundū inferni. in hoc iudicii errore quæ potest esse certa sententia? Conatus est beatus Cyprianus contri tos lacus fugere: nec bibere de aqua aliena. Et iccirco hæretico3 baptisma reprobans: ad Stephanū tūc ro/ manæ urbis ep̄m qui a beato Petro. xxvi. fuit: sup hac re africanā synodū indixit sed conat9 eius frustra fuit Deniq; ip̄i ep̄i qui rebpatizandos hæreticos cū eo sta/ tuerāt ad antiquā consuetudinē reuoluti nouū emise/ re decretum. Quid faciamus? ita est nobis maiores no stri & illi sui tradidere maiores. Sed q̄d de posteriori/ bus loquar? Apostolis adhuc in sæculo supstitibus ad huc apud iudæā xp̄i sanguine recenti fantasma domi/ ni corpus asserebaf. Gallathas ad obseruationē legis traductus apostolus iterū parturit. Corinthios resur/ rectionē carnis non credētes pluribus argumētis ad uerum iter trahere conatur. Tunc Symon magus & Menander discipulus eius dei se asseruere uirtutes tūc Basilides summū deū Abaxas cum trecentis sexagin/ taquinq; editionibus comēdatus est tunc Nicolaus q unus de septē diaconibus die noctuq; nuptias faciēs obscœnos quoq; auditu erubescēdos coitus somnia/ uit. Taceo de iudaismi hæreticis qui ante aduētū xp̄i legem traditā dissiparūt: q̄d Dositeus Samaritano3 princeps pphetas repudiauit: q̄d Saducei ex illius ra dice nascentes etiam resurrectionē carnis negauerūt q̄d phariſæi a rudæis diuisi ppter quasdā obseruatio/ nes supfluas nomē quoq; abscidio susceperūt q̄d Ho/ rodiani Herodē regē susceperūt p xp̄o. Ad eos uenio hæreticos q euāgelia laniauerūt. Saturninū quēdā & orphitū & Chaldeā & Theoitū & Carpocratē & Che rintū & huius successore3 Hebionem & cæteras pestes quo3 plurimi uiuēte adhuc iohāne apostolo erupe/ runt & tñ nullū eo3 legimus rebaptizatū. Quoniam aūt talis uiri fecimus mentionē de apocalypsi quoq; eius approbem9 hæreticis sine baptismate debere pœ nitentiā cōcedi Angelo ephesi deserta charitas impu Apoc.ii. tatur in angelo pgamenæ ecclesiæ idolothetū eius & nicolaitarū doctrina reprehendif. ite3 apud angelū thiatyro3 hiezabel pphetissa: & simulacbro3 escæ & fornitatōes increpanf. Et tñ oēs hos ad pœnitētiā dñs hortaf sub cōminatione quoq; futuræ pœnæ nisi cō/ uertanf. Nō autē cogeret pœnitere si nō esset pœnitē tibus ueniā cōcessurus. Nunquid dixit rebaptizenf q in nicolaita3 fidē baptizati sunt? uel īponanf eis ma nus qui eo tpe apud pgamenos crediderūt? q̄d disci/ plinā tenebāt Baalim. Quin potius age inqt pœnitē/ tia3: sinantē ego ueniā tibi cito: & pugnabo tecū in rō phea oris mei: Verū si uoluerint hi q ab Hilario insti/ P tuti sunt: & oues sine pastore esse cœperūt de scriptu/ ris ea pferre quæ beatus Cyprianus ad hæreticos ba/ ptizandos in æp̄lis suis reliquit. Sciāt illū nō eo3 q se sequi noluerūt sniam odisse. Si quide3 in cōmunione eo3 pmānsit qui sentētiæ suæ cōtraierāt: sed hortatum potius fuisse ppter Nouatū: & alias tūc hæreses mul/ tas enascentes ne quisq̄ ab eo sine dānatōe erroris sui reciperef. Sermonē deniq; suū quē sup hac re ad Ste/ phanū romanū pōtifice3 habuit: tali fine compleuit Hæc ad cōscientiā tuam frater charissime & p honore cōmuni & p simplici dilectōe ptulimus: credētes etiā tibi religionis tuæ & fidei ueritate placere q̄ & religio sa pariter & uera sunt Cæterū scim9 quosdā q̄d semel imbiberūt nolle deponere nec ppositū suū facile mu tare sed saluo inter collegas pacis & cōcordiæ uincu/ lo quædā ppria quæ apud se semel sunt usurpata reti nere. Qua in re nō uim cuiq̄ facimus: aut lege3 dam9 quādo habeat in ecclesia administratio uolūtatis suæ arbitrium suū liberum & unusquisq; sit præpositus ra tionem acti sui domino redditurus. Ad louinianum quoq; de hæreticis rebaptizandis scribens in fine li/ belli sic locutus est. Hæc tibi breuiter pro nostra me/ diocritate rescripsimus frater charissime: nemini præ scribentes aut præiudicantes quo minus unusquisq; episcoporum quod putat faciat: habens arbitrii sui li/ beram potestatem. Nos quantu3 in nobis est propter hæreticos cum collegis & episcopis nostris contendi/ mus: cum quibus diuinam cōcordiam & dñicā pace3 tenem9 maxime cū ap̄s dicat. Si q̄s aūt putauerit cōtē 1.Cor.11.

Gal. 4.
1.Cor. 35

tiosos esse:nos talem cõsuetudinem nõ habemus:ne ecclesia dei scindat:a nobis patienter & leniter charitas animi collegii honor uinculum fidei :cõcordia sacerdotii est.Præterea aliud quiddam inferimus:ad uersum qd ne mutire qdam audeat Hilario Deucalionis urbis.Si em hæretici baptisma nõ habẽt:& ideo baptizãdi ab ecclesia sunt:quia in ecclesia nõ fuerũt.Ipse quoq; Hilarius nõ est xpianus. In ea quippe ecclesia baptizatus est: quæ semper ab hæreticis baptismũ recepit:anteq; Ariminẽsis synodus fieret: anteq; Lucifer exularet Hilarius romanæ ecclesiæ diacon9 ab hæreticis uenientes in eo q̃ prius acceperant:baptismate susciebat.Nisi forte tm̃ arriani hæretici& ab iis aliũ baptizatum recipere non licet:ab aliis licet . Diaconus eras o Hilari:& Manichæos recipiebas.Diacon9 eras:& Hebiõis baptisma cõprobabas:repente postq; exortus est Arrius totus tibi displicere cœpisti. Segregas te cum tuis seruulis:& nouum balneum aperis. Si te angelus aliquis aut apostolus baptizauit non refringo:qd sequeris.Si uero in sinu meo natus: si uberum meorum lacte nutritus:aduersum me gladium leuas:redde qd dedi.Et esto si potes aliter christian9 Meretrix sum:sed tamẽ mater tua sum.Nõ seruo uniõ thori castitatem:talis eram quãdo conceptus es:cum Arrio adulterium committo feci & antea compar cũ Hebione:cum cherinto Nouato hos amplexaris hos in matris tuæ domũ iam adultos recipis.Nescio qd tenuus adulter offendat:q̃ si negãdum quispiam putauerit hæreticos a maioribus nostris semp fuisse susceptos:legat beati Cypriani æpistolas:in quibus apud Stephanum romanæ urbis eẽm inueteratæ consuetudinis lacerat errorem. Legat & ipsius Hilarii libellos quos aduersum nos de hæreticis rebaptizãdis edidit: & ibi reperiet ipsum Hilariu3 confiteri a iulio Marco Siluestro & cæteris ueteribus eẽpis:similiter in pœnitentia3 oẽs hæreticos susceptos:nec tñ sibi & ueritati mãsuetudinẽ p̃iudicare debere.Synodus quoq; Nicena cuius pauloante fecimus mẽtionem oẽs hæreticos susceptit:exceptis Pauli Samosateni discipulis.Et qd his maius est:eẽpi Nouitianoꝝ si cõuersi fuerint p̃sbyteri gradum seruãt:quæ snia & luciferum impugnat & Hilariũ:dũ idẽ & clericus est & baptizatus . Poterã diẽ istiusmodi eloquio ducere:& omnes ꝓpositionũ riuulos uno ecclesiæ sole siccari . Verum qa tã multũ sermocinati sumus:& plixitas cõcertatiõis audientiũ studia lassauit:breuẽ tibi apertãq; animi mei sniam ꝓferã:in illa esse ecclesiã pmanendũ:quæ ab apostolis fundata:usq; ad diẽ hanc durat.Sicubi audieris eos:q dicunt xp̃i:nõ a dño iesu xp̃o:sed a quoq; alio nuncupari:utputa Martionitas.Valentinianos.Montenses siue Campates scito nõ ecclesiam xp̃i:sed antixp̃i esse synagogam.Ex hoc em̃ ip̃o quod postea instituti sunt eos se esse indicãt:quos futuros apostolus p̃nũciauit. Ne etiam ipsi blãdiant:uel si de scripturaꝝ capitulis uident sibi affirmare qd dicunt cũ & diabol9 de scripturis aliq̃ sit locutus & scripturæ nõ i legẽdo cõsistãt sed in intelligẽdo.Alioqn si litterã sequimur: possumus & nos quoq; nouum nobis dogma componere: ut asseramus in ecclesiam nõ recipiendos qui calciati sint:& duas tunicas habeãt.LVCI.dixit.Nõ te uicisse æstimes uicimus utriq; uterq; nostrum palmam refert tu mei:& ego erroris:utinãq; mihi sic semp disputare contingat.ut ad meliora ꝓficiens deserã.qd malle tenebam.Vnum tñ tibi cõfiteor. quia mores meoꝝ apprime noui.facilius uinci posse q̃ persuaderi.

N. scripturæ Nouũ magis q lectio: cu lectio nihil sine

¶ Beati Hieronymi p̃sbyteri ad Ctesiphontem de libero arbitrio cõtra Pelagianos hæreticos.qui dei gratiæ aduersantes cuncta ad humanam referunt uoluntatem.

Epi. XLII

MOn audacter.ut falso putas.sed amanter studioseq; fecisti.ut nouam mihi ex ueteri mitteres quæstionẽ quæ ante litteras tuas plærosq; in oriente decepit.ut per simulatam humilitatẽ superbiã discerent.& dicerent cũ diabolo.In cœlum ascendam:super sydera cœli ponam thronum meum:& ero similis altissimo. Quæ em̃ potest admissa maior esse temeritas:q̃ dei sibi non dicã similitudinem:sed equalitatem uẽdicare:& breui sententia omnium hæreticorum uenena complecti?quæ de philosophorum & maxime pithagoræ & zenonis principis stoicorum fonte manarunt?Illa enim eorũ quæ græcæ appellant παθη nos perturbationes possumus dicere ægritudinem uidelicet & gaudium: spem & metum:quorum duo præsentia:duo futura sunt. Asserunt exinaniri & extirpari posse de mentibus : & nullam fibram radicemq; uitiorum in homine omnino residere meditatione & assidua exercitatione uirtutum. Aduersum quos & peripatetici qui ex Aristotelis fonte descendunt:fortissime disputant:& academici noui quos Tullius sequitur : & eorum non dicores quæ nullæ sunt:sed umbras & momenta subuertunt.Hoc est enim hominem ex homine tollere: & in corpore cõstitutum esse sine corpore & optare potius q̃ docere dicẽte ap̃lo.Miser ego hõ:qs me liberabit de corpe mortis hui9?Et qa æp̃laris breuitas nc̃ põt om

R

Ro.7.

nia compræhendere:ſtrictim tibi uitãda deſcribam. Vnde & illud uirgilianum eſt.

Enei. 6. Hinc metuunt:cupiuntq; dolent gaudẽtq; neq; auras
Deſpiciunt:clauſi tenebris & carcere cæco.

Quis em̃ põt aut nõ geſtire gaudio:aut mœrore con/trahi:aut ſpe extolli:aut timore terreri.

Quãobrẽ & grauiſſimus poeta flaccus ſcripſit ĩ Satyra

Flaccus ſaty.i. Nam uitiis nemo ſine naſcitur:optimus ille eſt
Qui minimis urgetur.

Pulchre quidem noſtrorum ait:philoſophi patriarche hæreticorum eccleſiæ puritatẽ peruerſa maculaue re doctrina:ut neſciant illud dictum de humana fra/gilitate.Quid gloriaꝝ terra & cinis?Præſertim cu3 de

Ro.7. iiſdem apl's dicat.Video aliam legem in mẽbris meis repugnantem legi mentis meæ:& ducentem me in captiuitatem.Et iterum. Non enim quod uolo hoc ago ſed quod nolo id operor.Si qd' nõ uult operaꝝ : quõ ſtare põt hoc qd' diciꝝ:poſſe hoiem ſine pctõ eſſe ſi uelit?Qua ratione põt eſſe qd' uelit:cũ apl's aſſerat ſe qd' cupiat implere nõ poſſe.Cũq; ab eis quæramus q ſint illi quos abſq; pctõ putent?Noua ſtropha eludere cupiũt ueritatem:ſe nõ eos dicere q ſint uel fuerint : ſed q eſſe poſſint.Egregii doctores dicũt eſſe nõ poſſe:qd'

Eccl'.1: nunq̃ fuiſſe demõſtrat:dicẽte ſcriptura. Omne qd' futurũ eſt:iã factũ eſt in priori tpe.Neq; nũc mihi neceſſe eſt ire p ſingulos ſanctorũ & quaſi in corpore pulcherrimo ne uos quoſdã & maculas demonſtrare:qd' plæriq; noſtrorum ſimpliciter faciũt:cum paucis ſententiolis ſcripturarum poſſint hæreticorum & p eos philoſophorum argumenta conuinci.Quid em̃ dicit

Gal'.3. uas electiõis?Cõcluſit deus omnia ſub peccato ut om

Ro.3. nium miſereaꝝ.Et in alío loco. Omnes em̃ peccaue/runt & indigẽt gloria dei.Eccleſiaſtes quoq; p quem

Eccle. 7. ſe cecinit ipa ſapiẽtia libere,pteſtaꝝ:&dicit.Nõ eſt em̃ homo iuſtus ſuper terra3:q nõ peccet.Et iterũ.Si peccauerit populus tuꝰ:nõ eſt em̃ hõ q nõ peccet: & quis gloriabiꝝ caſtũ ſe habere cor?& nõ eſt mundus a ſorde:nec ſi unius diei fuerit ſup terrã uita eius.Vnde &

p̃s.50. Dauid dicit.Ecce em̃ in iniq̃tatibus cõceptus ſum : & in peccatis cõcepit me mater mea.Et in alio pſalmo.

p̃s.142. Non iuſtificabiꝝ in cõſpectu tuo oís uiuens.Quod teſtimoniũ ſub noĩe ueritatis noua argumentatione deludunt.Aiunt em̃ ad comparationem dei nullu3 eſſe perfectũ:quaſi ſcriptura hoc dixerit. Neq; em̃ ait. Nõ iuſtificabiꝝ ad cõparationem tui oís uiuens:ſed nõ iuſtificabiꝝ in cõſpectu tuo oís uiuens. Quãdo em̃ in cõſpectu tuo hoc intelligi uult: qd' etiã q p hoĩbus ſancti uidenꝝ:dei ſciẽtiæ atq; noticiæ nequaq̃ ſancti ſint . Homo em̃ uidet in facie:deus autem in cordẽ. Si aũt 1.reg.
inſpiciente deo & omnia contemplante:que3 cordis archana nõ fallunt:nullus eſt iuſtus:perſpicue oſtenditur hæreticus non hominem in excelſa ſuſtollere: ſed dei potentiæ derogare multaq; alia:quæ ſi de ſcripturis ſanctis uoluero congregare non dicam æpiſtolæ:ſed uoluminis quoq; excedam modum.Nihil noui aſſerunt q in huiuſcemodi applaudẽte perfidia ſimplices quidem & indoctos decipiunt : ſed eccleſiaſti/cos uiros:qui in lege dei die ac nocte meditantur:decipere non ualent.Pudeat ergo eos principum & ſo S
ciorum ſuorum:qui aiunt poſſe hominem ſine peccato eẽ ſi uelit quod græci dicũt αναμαρτητον:& qa hoc eccleſiarum prurientes aures ferre non poſſunt:ſimulant ſe ſine peccato quidem dicere:ſed αναμαρτητον: & non græcũ ſermonem αναμαρτητον dicere audere: quaſi aliud ſit ſine peccato:aliud αναμαρτητον:& nõ græcum ſermonem.qui apud illos cõpoſitus eſt duobus uerbis ſermo latinus expræſſerit: ſi abſq; peccato dicis ανατπαρτητον dicere diffiteris . Damna eos ergo qui te αναμαρτητον prædicant ſed nõ facis . Noſti em̃ quid intrinſecus diſcipulos tuos doceas:aliud ore cõmemorans:& aliud celans conſcientia:nobiſq; alienis & indoctis loqueris per parabolam:tuis autẽ myſteria confiteris : & hoc iuxta ſcripturam te facere iactas.Quia dictum eſt:turbis ieſus in parabolis loquebatur:& ad diſcipulos in domo dicit. Vobis datũ eſt Mat.
ſcire myſteria regni cœlorum:illis autem non eſt datum.Sed ut dicere cœperam exponam breuiter principium & ſociorum tuorum nomina : ut animaduer/tas qualium conſortio gloriaris.Manichæus electos ſuos quos inter idæas:id eſt formas platonis in cœleſtibus collocat:dicit omnia carere peccato:nec ſe uelit poſſe peccare.Ad tanta enim eos uirtutum culmina tranſcendiſſe ut carnis operibus illudant. Priſcilianus in Hiſpania pars manichæi:de turpitudine cuius te diſcipuli diligunt:uerbum perfectionis & ſcientiæ ſibi temere uendicantes:ſoli cum ſolis claudun/tur mulierculis:& illud eis inter coitum amplexuſq; decantant.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther Virgi.g
Coniugis in gremium lætæ deſcendit:& omnis or.i.
Magnus alit magno commixtus corpore fœtus.

Qui qdẽ partẽ habẽt gnoſicæ hæreſeos de baſilidis impietate ueniẽtẽ. Vnde & uos aſſeritis eos q abſq; legis ſciẽtia ſunt pctã uitare non poſſe.Quid loquar de Priſcilliano:q & ſæculi gladio:& totius orbis auctoritate dãnatus eſt?Euagrius põtic9 Hyporita:q ſcri/

bit ad uirgines? scribit ad monachos scribit ad eā cu/
ius nomē nigredinis testat: & pfidiæ tenebras edidit
librum & snias: περιαπαθειασ quā nos impassibilitatē
uel impturbationē possumus dicere: qñ unq̄ animus
ulla pturbatione cōtagiōe & uitio cōmouet: & ut sim
pliciter dicā uel saxum uel deus est. Huius libros p oriē
tem græcos: & interptāte discipulo eius. Rufino lati
nos plærisq; in occidēte lectitāt: q librū quoq; scripsit
quasi de monachis: multosq; in eo enumerat qui nūq̄
fuerūt & quos fuisse scribit. Origenistas ab epis dāna
tos esse nō dubiū est Amonium uidelicet & Eusebium
& Euthymiū: & ipm euagriū. Origenē quoq; & isido/
rum & multos alios: quos dinumerare tedium est: &
iuxta illud Lucretii.

Lucretius Ac ueluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur prius ora pocula circum
Contingāt: dulci mellis flauoq; liquore.

Ita ille unum iohānem in ipius libri posuit principio:
quem & catholicū & sanctum fuisse nō dubium est: ut
per illius occasionem cæteros quos poluerat hæreti/
cos ecclesiæ introduceret: illā autem temeritatem: im
mo insaniā eius quis digno possit explere sermone: q
librum Sixti pythagorei hominis absq; xpo: atq; ethni
ci immutato noie Sixti martyris: & romanæ ecclesiæ
epi pnotauit: in quo iuxta dogma pythagoricum ho/
minem exæquāt deo: & de eius dicunt esse substantia
Multa de pfectione dicunt: ut q uolumē philosophi
nesciūt sub martyris noie bibāt de aureo calice baby
lonis. Deniq; in ipo uolumine nulla pphetarum: nul
la patriarcharum: nulla apostolorū: nulla xpi fit mē
tio: ut epm & martyrem sine xpi fide fuisse contendat
Vnde & uos plurima cōtra ecclesiam usurpatis testi/
monia. Fecerat hoc & in sancti Pāphili martyris no/
mine ut librum primum sex librorum defensiōis Ori
genis. Eusebii Cæsariēsis (quem fuisse arrianum nemo
qui nesciat) noie Pāphili martyris pnotaret: quo scili
cet egregia illa quattuor Origenis περιαρχων uolumi
na latinis infunderet auribus. Vis adhuc & aliū nos/
se tui erroris pricipē? Doctrina tua Origenis ramuscu/
lus est. In eo em̄ psalmo: ubi scriptum est: ut de cæteris
taceam. insup & usq; ad noctem erudierunt me renes ps.15.
mei: asserit uirū sanctum: de quo uidelicet & tu nu/
mero es: cū ad uirtutū uenerit summitatē: ne in nocte
qdē ea pati quæ hoim sunt: nec cogitatiōe uitioq; aliq̄
titillari: nec erubescas de societate taliū renuens eorū
noia quoq; blasphemiis iūgeris iouiniano respōsum
est tibi respōsum credito nec fieri pōt ut diuersus sit eo
T rum exitus quoq; est una snia. Cū hæc ita se habeāt qd
uolūt miseræ mulierculæ oneratæ pctis. quæ circunfe
rent omni uēto doctrinæ semp discētes & nūq̄ ad scie
tiā ueritatis pueniētes: & cæteri mulierculaq; socii pru
riētes auribus & ignorātes qd audiāt qd loquant qui
uetustissimū cœnū quasi nouā suscipiāt temperaturā
qui iuxta Ezechielem liniūt parietē absq; tēperamēto Eze.13.
& sup ueniēte ueritatis pluuia dissipātur. Symō magus
hæresim cōdidit. Helenæ meretricis adiutus auxilio.
Nicholaus anthiocenus oim̄ imunditiaq; reptor cho
ros duxit fœmineos. Martiō Romā pmisit mulierem
quæ decipiēdos sibi animos ppararet. Appelles Phi/
lomenē suarū comitē habuit doctrinaq;. Mōtanus im
mūdi spūs pdicator multas ecclesias p Prisca & Ma/
ximillā nobiles & opulētas fœminas primū auro cor
rupit. & deinde hæresi polluit. Dimittā uetera. ad uici
niora trāscēdā. Arrius ut orbē caperet sororem princi
pis ante decepit. Donatus p africā ut infœlices quosq;
fetētibus polluerat aquis. Lucillæ opibus adiutus est
In Hispania agapæ Elpidiū mulier cæcū cæca duxit in
foueā. successorē sui priscillianū habuit zoroastri ma
gi studiosissimū. & ex mago epm cui iūcta galla nō gē
te sed noie Germanā huc illucq; currētē alterius & ui
cinæ hæreses reliquit hæredē. Nūc quoq; mysteriū ini
quitatis operat duplex sexus utrūq; supplātat. ut illud
ppheticū cogamur assumere. Clamauit pdix cōgrega
uitq; nō peperit faciēs diuitias suas non cū iudicio. In Hier.17.
dimidio dierū derelinquet eū. & nouissimum eius erit
insipiēs. Illud uero qd ad decipiēdos homines quosq;
postea huic sniæ coaptarūt (nō absq; dei gratia) cū pri
ma legētes frōte decipiat intro inspectū & diligētissi/
me uētilatū decipere nō pōt. Ita em̄ dei gratiā ponūt
ut nō p singula opera eius nitamur. & regamur auxi/
lio. sed ad liberū referūt arbitrium. & ad pcepta legis
ponētes illud Esaiæ. Legem em̄ deus in adiutorium
posuit. ut in eo deo referendæ sint gratiæ q; tales nos
condiderit qui nostro arbitrio possimus & eligere bo
na & uitare mala & nō intelligunt ista. dicentes q; p
os eorum intollerabilem blasphemia diabolus sibi
let. Si em̄ in eo tm̄ dei est gratia q; pprie nos condidit
uolūtatis & libero arbitrio contenti sumus. nec ultra
eius indigemus auxilio ne si indiguerimus liberū frā/
gatur arbitriū ergo nequaq̄ ultra orare debemus. nec
illius clæmentiam pcibus flectere ut accipiamus quo
tidie qd semel acceptū i nostra est potestate. Istiusmo V
di hoies tollunt orationem & per liberū arbitriū non
homines ppriæ uoluntatis. sed dei potentia factos eē
iactant. qui nullius ope indigent. Tollantur & ieiu/
nia omnisq; cōtinētia. Quid em̄ mihi necesse est labo

rare ut accipiã per industriam quod ſemel meæ factũ
eſt poteſtatis? Hoc qđ dico non meum eſt argumẽtum
unius diſcipuloꝝ eius ĩmo iam magiſter & totius do/
ctor exercitus & cõtra apoſtolũ uas perditiõis per ſyl/
logiſmos & non ut ſui iactent ſyllogiſmorum ſpine/
ta decurrens : ſic philoſophatur & diſputat. Si nihil
ego abſq; dei auxilio: & per ſingula opera eius eſt om
ne quod geſſero ergo nõ ego qui labore : ſed dei ĩme
coronabitur auxilium: fruſtraq; dedit arbitrii poteſta/
tem qđ implere non poſſum niſi ipe me ſemper adiu/
uerit. Deſtruit em uoluntas quæ alterius ope indiget.
Sed liberũ dedit arbitrium deus quod aliter liberum
nõ erit niſi fecero qđ uoluero. Ac p hoc ait. Aut utor
ſemel poteſtate quæ mihi data eſt ut liberũ ſeruet ar/
bitrium aut ſi alterius ope indigeo libertas arbitrii in
me deſtruetur. Qui hæc dicit quã non excedit blaſphe
miam? quæ hæreticoruꝝ uenena non ſuperat? Aſſerũt
ſe per arbitrii libertatẽ nequaq; ultra neceſſarium ha/
1.Cor.4. bere deum: & ignorant ſcriptum. Quid habes qđ nõ
accepiſti? ſi autem accepiſti quid gloriaris quaſi nõ ac
ceperis? Magnas agit deo gratias qui p libertatẽ arbi
trii rebellis in deũ eſt. Quã nos libenter amplectimur
ita dũtaxat ut agamus ſemp gratias largitori ſciam9
q; nos nihil eſſe niſi quod donauit in nobis ipe ſerua/
Rom.9. uerit dicente apoſtolo. Non eſt uolentis neq; currẽtis
ſed miſerentis dei uelle & currere meum eſt. Sed ipſuꝝ
meum ſine dei ſemper auxilio non erit meũ. Dicit em
idem apoſtolus. Deus qui operat in nobis uelle & p
Iohã.5. ficere. Et ſaluator in euangelio. Pater meus uſq; mo/
do operatur & ego operor. Semper largitor ſemperq;
donator eſt. Non mihi ſufficit qđ ſemel donauit niſi
ſemp donauerit. Peto ut accipiã: & cum accepero rur
ſus peto auarus ſum ad accipiẽda beneficia dei nec il/
le deficit in dãdo nec ego ſatior in accipiẽdo q̃to plus
bibero tãto plus ſitio. Legi em pſalmiſtæ uoce cãtari.
p̃s.33. Guſtate & uidete: qm̃ ſuauis eſt dñs. Omne qđ habe/
mus bonũ guſtus eſt dñi. Cum me putauero ad calicẽ
Eccl.1. pueniſſe uirtutũ tunc bibã principium. Principiũ em
ſapientiæ timor dñi qui expellit atq; deſtruitur chari/
tate hæc hoibus ſola pfectio: ſi imperfectos eſſe ſe no/
Luc.17. uerint. Et uos inquit cuꝝ oĩa feceritis dicite ſerui inuti
les ſumus qđ debuimus facere fecimus. Si inutilis eſt
Phil.3. qui fecit oĩa quid de illo dicendũ eſt qui explere non
potuit. Vnde & apl̃us: & ex parte accepiſſe & ex parte
cõpræhẽdiſſe ſe dicit & necdũ eſſe pfectũ p̃teritoꝝ ob
liuiſci: & in futurũ ſe extẽdere q ſemp p̃teritoꝝ obliui
ſci: & futura deſiderat: oſtẽdit ſe p̃ſentibus nõ eſſe cõ
X tẽtũ. Quod aũt rurſuꝝ iactitãt liberũ nobis arbitriũ de

ſtrui: audiãt ecõtrario eos arbitrii deſtruere libertatẽ
qui male eo abutunt aduerſum beneficiuꝝ largitoris
Quis deſtruit arbitriũ? ille q ſemp deo agit gratias: &
qđ cũq; in ſuo riuulo fuit ad fontẽ refert an qui dixit.
Recede a me quia mũdus ſum nõ habeo te neceſſariũ
Dediſti em mihi ſemel arbitrii libertatẽ: ut faciã quod
uoluero. Quid rurſum te ingeris: ut nihil poſſim face/
re: niſi tu in me tua dona cõpleueris? fraudulẽter præ
tendis ut dei gratiã ad cõditionẽ hoĩs referas & nõ in
ſingulis operibus auxiliũ dei requiras: ne ſcilicet libe
rum arbitriũ uidearis amittere: & cũ dei cõtemnas ad
miniculũ hoĩum queras auxilia. Audite queſo: audite
ſacrilegiũ. Si inqt uoluero curare digitum mouere ma
nuꝝ: ſedere: ſtare: ambulare: diſcurrere: ſputa iacere:
duobus digitulis nariũ purgamẽta decutere: releuare
aluũ: urinã digerere: ſemp mihi auxiliũ dei neceſſariũ
erit. Audi ingrate: ĩmo ſacrilege apl̃m p̃dicantẽ. Siue 1.Cor.10
mãducatis ſiue bibitis ſiue aliud qđ agitis oĩa in noĩe
dñi agite. Et illud Iacobi. Ecce nũc q dicitis: hodie aut Iaco.4.
cras ꝓficiſcemur in illã ciuitatẽ & faciemus illic annũ
unum: ut negociemur & lucremur q neſcitis de craſti/
no Quæ em eſt uita noſtra? Aura eſt ei ſiue uapor pau
lulũ apparens. Deinde diſputat ꝓ eo quod debeatis
dicere. Si dñs uoluerit & uixerimus ut faciam9 hoc aut
illud. Nũc aũt exultatis in ſupbis ueſtris oĩs iſtiuſmo/
di gloriatio peſſima eſt. Iniuriam tibi fieri putas & de/
ſtrui arbitrii libertatẽ: ſi ad deũ ſemp auctorẽ recurras
ſi ex illius pẽdeas uolũtate. & dicas. Oculi mei ſemp p̃s.24.
ad dñꝝ qm̃ ipe euellet de laq̃o pedes meos. vñ audeas
lingua ꝓferre temeraria unũquẽq; arbitrio ſuo regi Si
ſuo arbitrio regit ubi eſt auxiliuꝝ dei & ſi xp̃o rectore
nõ ĩdiget: quõ ſcribit Hieremias. Nõ eſt in hoĩe uia ei9 Hier.10
& a dño greſſus hoĩs dirigunt? Facilia dicimus eẽ mã
data: & tñ nullũ ꝓferre potes qui uniuerſa cõpleuerit
Reſpõde mihi facilia ſũt an difficilia Si facilia ꝓfer qs
ea impleuerit: & cur Dauid in pſalmo canat. Qui fin p̃s.93.
gis dolorẽ in præcepto? Et iterũ. Propter uerba labio p̃s.16.
rum tuoꝝ ego cuſtodiui uias duras. Et dñs ĩ euãgelio
Intrate p anguſtã portã : & diligite inimicos ueſtros Mat.7.
& orate ꝓ his qui pſequunt uos. Sinaũt difficilia: cur
auſus es dicere: facilia eſſe dei mãdata quæ nullus im
pleuerit: Nõ intelligis tuas inter ſe repugnare ſnĩas. Luc.6.
Aut em facilia ſunt: & infinita eſt multitudo hoĩum
qui ea ĩpleuerint: aut difficilia: & temere dixiſti eſſe fa/
cile qđ difficile eſt. Soletis & hoc dicere poſſibilia eſſe Y
mãdata & recte a deo data aut impoſſibilia: & non in
his eſſe culpã qui accepere mãdata ſed in eo qui dedit
impoſſibilia. Nunquid præcepit mihi deus ut eſſem

quod est:nihil inter me esset& dñm creatorē ut maior
essem angelorū fastigio ut haberē qđ angeli nō habēt
Esa.53. De illo scriptū est quasi ꝓpriū.Qui pctm̄ nō fecit:nec
dolus inuētus est in ore eius.Si hoc est mihi cū xp̄o cō
mune est qđ ille habuit ꝓpriū? alioquī per se tua sīa
destruet̄.Asseris posse hoiem esse sine pctō si uelit: &
post grauissimū somnū ad decipiēdas rudes aīas fru/
stra conaris adiūgere nō absq; dei gratia:Si em̄ semel
homo p se pōt esse sine pctō quid necessaria est dei gra
tia.Sinautē sine illius gratia nihil pōt facere qđ neces
se fuit dicere qđ nō pōt? Pōt inquit esse sine pctō: pōt
esse perfectus si uoluerit.Quis em̄ xp̄ianorū nō uult es
se sine pctō aut quis pfectionē recusat? Sufficit em̄ uel/
le:& statiz sequit̄ posse si uelle p̄cesserit nulluſq; xp̄ia
norū qui nolit esse sine pctō:oēs ergo sine pctō erunt:
quia utiq; oēs cupiūt esse sine pctō & in hoc ingratus
teneberis ut quia nullū aut rarū quenq; sine pctō ꝓfer
re potes oēs sine pctō esse posse fatearis.Possibilia iqt
mādata dedit deus.Et quis hoc negat? Sed quō hæc i/
telligenda sit sentētia:uas electionis aptissime docet.
Heb.4. Atem̄.Quod erat impossibile legis in q̄ infirmabatur
p carnē:deꝰ filiū suū mittēs ī sīlitudinē carnis pecca/
ti & de pctō cōdemnauit pctm̄ in carne. Et iterum:Ex
Ro.3. operibus legis nō iustificabit̄ omnis caro . Quod ne
de lege Moysi tm̄ dictū putes & non de oībus māda/
tis quæ uno legis noīe cōtinent̄: idē apl's scribit dicēs
Ro.7. Cōsentio em̄ legi dei iuxta interiorē hoiem.Video au
tem aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mentis
meæ & captiuantē me in lege pctī quæ est in membris
meis.Miser ego homo qs me liberabit de corpe mor/
tis huius? Gratia dei p iesum xp̄m dñm nostrum . Cur
ubi supra autē hoc dixerit alio sermone demōstrat. Scimus em̄
q; lex spiritalis est ego aūt carnalis sum uenūdatꝰ sub
pctō.Quod em̄ operor nō cognosco.Nō em̄ qđ uolo
illud opor:sz qđ odi illud facio.Sinaūt qđ nolo hoc
facio cōsentio legi qm̄ bona est.Nūc aūt nequaq̄ ope
ror illud sed qđ in me habitat pctm̄.Scio em̄ q; nō ha
bitat in me hoc est in carne mea bonū. Velle em̄ adia
cet mihi:perficere aūt bonū non inuenio:non em̄ qđ
uolo bonū hoc facio:sed qđ nolo maluz hoc ago. Si
autē qđ nolo hoc facio:nequaq̄ ego operor illud sed
quod habitat in me pctm̄.Reclamabis & dices.Mani
cheorū dogma nosce & eorū qui de diuersis naturis ec
clesiæ bella cōcinant asserentiū malā esse naturā quæ
ímutari nullo modo possit.Et hoc nō mihi sed apl'o ī
puta qui nouit aliū esse deu maliud esse hoiem aliam
carnis fragilitatē:aliam spūs fortitudinē.Caro em̄ de
siderat cōtra spm̄ & spūs cōtra carnē & hæc iuicē sibi
aduersant̄:ut nō quæ uolum9 iꝑa faciam9:a me nūq̄
audies malā esse naturā.Sed quō sit carnis fragilitas
differenda:iꝑo q; scripsit docēte discamus . Interroga
eum quare dixerit nō em̄ qđ uolo hoc operor sed qđ
odi malū illud facio . Quæ necessitas illius impediat
uolūtatē quæ tāta uis odio digna iperet facere : ut nō
qđ uult:sed qđ odit & nō uult facere compellat̄? Re
spōdebit tibi o hō tu qs es q; respōdeas deo? Nunquid
dicit figmētū figulo:quare me fecisti sic? An nō habet
potestatē figulus luti de eadē massa:aliud quidez uas
facere in honorē:aliud aūt in cōtumeliā? Obiice deo Mal.1.
fortiorē calūniā:quare adhuc cū in utero essent Esau
& Iacob dixerit.Iacob dilexi.Esau aūt odio habui.Ac
cusa eū iniquitatis cur Achar filius Charim: de Hieri/ Iosue.7.
chōtina p̄da aliqua furatus sit& tāta milia hoīm illi9
uitio trucidata sint.Quāobrē filii Heli peccauerint: & 1.ꝑ.4.
oīs pene ppl's extinctus arcaq; sit capta? Dauid pecca/ 2.reg.24
uit ut enumeraret populū:& cur ī tota israele tāta ho/
minū cæsa sint milia.Et ad extremū (qđ solet nobis Z
obiicere cōtubernalis uester porphyrius)qua rōne cle
mēs & misericors deus ab Adam usq; ad Moysen & a
Moyse usq; ad aduētū xp̄i:passus sit uniuersas gentes
perire ignorātia legis & mādatorū dei.Neq; em̄ britā
nia fertilis,puicia tyrānorū& scythicæ gētes:oēsq; usq;
ad oceanū p̄circūitū barbaræ natōes moysen,pphetas
q; cognouerāt.Quid necesse fuit eū in ultimo uenire
tpe:& nō priusq̄ innumerabilis periret hoīm multitu
do.Quā questionē beatus apl's ad Romanos scribēs
prudētissime uētilat:ignorās hæc & dei cōcedēs scien
tiæ.Dignare & ista nescire quæ quæris . Concede deo
potētiā sui.nequaq̄ te indiget defensore. Ego misera/ Ephe.2.
bilis qui tuas expecto cōtumelias:qui illud semp lego
Gratia salui facti estis & beati quorū remissæ sunt ini/ ps.31.
quitates:& quorū tecta sunt pctā.Vt de mea fragilita/
te loquar:noui me multa uelle:quæ facienda sunt:&
tm̄ implere non posse.Spūs em̄ fortitudo ducit ad ui/
tam:sed carnis fragilitas ducit ad mortem . Et audio
dñm commonentem.Vigilate & orate:ne intretis in Mat.26.
tentationē.Spūs prōptus est caro autem infirma. Fru
stra blasphemias& ignorātiā auriboꝰ ingeris:& nos ais
liberū arbitrium condemnare. Dānetur ille qui dam
nat.Cæterū nos ex eo differimus a brutis animalibꝰ
q; liberi arbitrii conditi sumus sed ipm liberum(ut di
ximus)arbitrium dei nititur auxilio illiusq; per singu/
la ope indiget.Quod uos non uultis.Sed id uultis ut
qui semel habet liberum arbitrium deo adiutore non
egeat. Liberum arbitrium dat liberam uoluntatem:
& nō statim ex libero arbitrio homo facit:sed dñi au/

xilio qui nullius ope indiget. Tu ipe qui pfectã & deo laudabilẽ in oĩbus iusticiã iactitas: & pctõrem te esse cõfiteris respõde mihi uelis an nolis carere pctõ? Si uis quare iuxta sniaʒ tuã nõ imples qđ desideras? Sin/ aũt nõ uis cõtemptorẽ te preceptoꝝ dei eẽ demõstras Si contẽptor es utiq; & pctõr. Si pctõr audi tibi scriptu
ps. 46. rã loquẽtẽ. Pctõri dixit deus quare tu enarras iusticias meas & assumis testamẽtũ meũ per os tuuʒ? Tu uero odisti disciplinã & ꝓiecisti uerba mea retrorsum. Ver/ ba dei dũ nõ uis facere post tergũ tuũ ꝓiicis: Et nouꝰ apl'us orbi terraꝝ faciẽda & nõ facienda decernis. Sʒ nõ est ita ut loqueris aliud in tua mente uersaṫ qñ em̃ te dicis pctõreʒ & posse hoiem sine pctõ esse si uelit: & illud uis intelligi te qdẽ sanctũ esse: & oĩ carere pctõ sʒ p humilitatẽ peccati nomẽ assumere: ut alios potius laudes & tibi detrahas illud quoq; argumentũ uestrũ
A ferre qs possit? Dicitis his uerbis. Aliud est esse aliud es se posse. Esse nõ est in nostra positũ potestate esse autẽ gñaliter posse dici. Quod licet aliud nõ fuerit tñ possit esse q̃ esse uoluerit. Rogo quæ est ista argumẽtatio pos se esse qđ nõ fuerit? Posse fieri qđ nullũ feciſſe testeris Id cuilibet tribuere q an futurus sit ignores? Et dare ne scio cui qđ in patriarchis ꝓphetis & apl'is fuisse neq̃as approbare audi ecclesiasticã simplicitatẽ siue rusticita tem aut imperitiã ut uobis uideṫ loquereqđ credis pu blice p̃dica qđ secreto discipulis loqueris. Qui dicis te habere arbitrii libertatẽ quare nõ libere qđ sentis loq̃ ris? Aliud audiũt cubiculoꝝ tuoꝝ secreta aliud nostro rum populi. Etem̃ uulgus indoctũ nõ põt arcanorum tuoꝝ onera sustẽtare nec capere solidũ cibũ: qđ infan tiæ lacte cõtẽtũ est. Necdũ scripsi & cõminaris mihi re scriptoꝝ tuoꝝ fulmina ut scilicet hoc timore ꝓterritus nõ audeam ora reserare: & non animaduertis iccirco nos scribere ut uos respondere cogamini: & apte ali/ quãdo dicete qđ ꝓ tpe ꝓsonis & locis uel loqmini uel tacetis. Nolo uobis liberũ esse negare qđ semel scrip/ seritis. Ecclesiæ uictoria est uos aperte dicere qđ sen/ titis aut em̃ idem respõsuri estis qđ & nos loquimur: & nequaq̃ eritis aduersarii: sed amici. Aut si contraria nostro dogmati dixeritis in eo uincemus quod oẽs co gnoscent ecclesiæ quid sentiatis. Sentẽtias uestras ꝓ/ didisse supasse est patet prima fronte blasphemia. Nõ necesse habet cõuinci qđ sua statim ꝓfessione blasphe mum est. Minamini nobis respõsionẽ quã uitare nul/ lus potest nisi qui omnino nõ scribit. Vnde nobis qd dicturi sumus ut respõsionẽ paretis? Forsitan uestra di cemus: & iccirco ingenii uestri acuetis stilum. Euno/ miani. Arriani: Macedoniani, nominibus separati im pietate cõcordes nullũ nobis laborẽ faciũt. Loquunt em̃ qđ sentiũt sola hæc hæresis est quæ publice erube/ scit loqui qđ secreto docere nõ metuit. Magistroꝝ silẽ tiũ ꝓfert rabies discipuloꝝ. Quod audierũt in cubicu/ lis in tectis p̃dicãt ut si placuerit auditoribus qđ dixe/ rint deferaṫ ad gloriã magistroꝝ. Si displicuerit cul/ pa sit discipuli nõ magistri. Ideo crescit uestra hæresis & decepistis plurimos: maximeq; eos qui adhærẽt mu lieribus: & sciũt se peccare nõ posse. Quia semp doce/ tis semp negatis: & audire meremini illud ꝓpheticuʒ Gloriã illis in partubus & parturionibus da illis dñe: Ose. 9.
Quid dabis illis? Vuluã sterilẽ & ubera arida. Feruet animus nec possum uerbũ cohibere. Epl'aris angustia non patitur longi operis magnitudinem. Nullius in hoc opusculo nomẽ ꝓprie tangitur. Aduersus magi/ strũ puersi dogmatis locuti sum9. Qui irat9 fuerit atq; scripserit suo quasi mus ꝓdeṫ inditio ampliora in ue ro certamine uulnera susceptur us. Multi anni sunt q; ab adolescẽtia usq; ad hanc ætatẽ diuersa scripsi opu/ scula semq; habui studiũ audiẽtibus loqui qđ publi ce in ecclesia didicerã nec philosopboꝝ argumẽta se/ ctari & apl'oꝝ simplicitati acquiescere sciẽs illud scri/ ptum. Perdã sapientiã sapientiũ & prudẽtiã prudẽtiũ Esa. 29.
reprobabo: & fatuum dei sapientius est hoĩbus. Cum 1. Cor. 1.
hæc se ita habeãt ꝓuoco aduersarios ut oẽs retro char tulas ex integro discutiãt. Et si quid in meo ingenio/ lo nitii repererint ꝓferãt in mediũ. Aut em̃ bona erũt & contradicã eoꝝ calũniæ aut reꝓhensibilia & cõfite bor errorẽ malẽs emendare q̃ pseuerare in prauitate sententiæ: Et tu ergo doctor egregiæ aut defende qđ locutus es: & sentẽtiarũ tuaꝝ acumina astrue eloquio subsequẽti. Ne qñ tibi placuerit neges qđ locutus es: aut si certe errasti q̃si homo libere cõfitere: & discor/ diarũ inter se redde cõcordiã: in mentẽ tibi ueniat tu/ nicam saluatoris nec a militibus fuisse cõscissam. Fra/ trum inter se cernis iurgia: & rides atq; lætaris quod alii in tuo nomine alii in Christi appellent. imitare Ionã: & dicito Si ꝓpter me est illa tẽpestas tollite me: Ioñ. 1.
& mittite in mare ille humilitate deiectus est in ꝓfun/ dum ut in typum domini gloriosus resurgeret. Tu ꝓ Esa. 40.
superbiam ad astra sustolleris ut de te loquatur iesus Videbam sathanam sicut fulgur cadentem de cœlo. Quod autem in scripturis sanctis multi iusti appellen tur: ut Zacharias: & Elizabeth. Iob. Ioſaphat: & iosias: & multi quorum nominibus sacra scriptu/ ra contexta est: q̃q̃ in promisso opere plenius si gra tiam dominus dederit: dicturus sim: tamen in præsen ti æpistola hoc breuiter strinxisse sufficiat: quod iusti

appellentur non q̃ omni uitio careant: sed ex maiori parte uirtutũ cõmendent. Deniq; & Zacharias silẽtio cõdemnat: & Iob suo sermone repræhenditur: & Iosaphat & iosias: qui iusti absq; dubio scripti sunt fecisse narrantur quæ dño displicerẽt. Quorum alter impio auxiliũ tulit: & correptus est a propheta alter cotra p̃/ceptũ dñi ex ore Hieremiæ occurrit Machao regi ægy/pti: & interfectus est: & tamẽ uterq; iustus appellatur De cæteris nõ est huius tẽporis scribere neq; em̃ a me librum sed epistolã flagitasti. Qui dictãdus est ex ocio & omnes oblatratões eor̃ Christi auxilio destruendæ quod nobis sanctarũ scripturarũ testimoniis asserẽdũ est in quibus quotidie credẽtibus loquit deus. Illudq; te per sanctæ & illustris domus cõciliabulu3 p̃cor atq; cõmoneo ne per unũ aut multũ tres homũculos susci piant tantar̃ fæces hæreseon: aut ut parũ dicam infa mia3: ut ubi primũ uirtus & sanctitas laudabat: ibi p̃/sumptõis diabolicæ & sordidissimæ societatis turpitu do uersẽt. Sciantq; qui huiuscemodi hoibus opes sug gerunt hæreticor̃ multitudinẽ congregare: & Christi hostes facere & enutrire aduersarios ei9 frustraq; aliud lingua p̃tendere cũ animus sentire aliud cõprobẽt.

¶ Argumentum dialogi subsequentis cõtra Pelagiũ exerptum ex Gennadio de uiris illustribus.

PElagius hæresiarches anteq̃ ꝓderet hæreticus scripsit studiosis necessaria tres de fi/de trinitatis libros. Et ꝓ actuali conuersa/tione æglogarũ ex diuinis scripturis librũ unum capitulor̃ indiciis in modum Cypriani marty/ris p̃signatum postq̃ hæreticus publicatus est scripsit hæresei suæ fauentia.

¶ Item aliud argumẽtum ex æpistola beati Hierony/mi de duodecim tractatoribus.

PElagius de quo apud fideles sermo est de quo etiã mihi grauis causa disputatõis uer borũ pene in toto orbe annũciata est quẽ omnes ecclesiæ quasi lupũ de silua ammi rent aureũ colorem sup nigrũ uenenũ cõponens: fon tem primi mellis dulcẽ amaritudinis malitiæ commi scuit. Item isidorus octo ætimologiarum. Pelagiani a Pelagio monacho exorti. Hi liberũ arbitrium diuinæ gratiæ anteponũt dicẽtes sufficere solam uoluntate3 adimplenda iussa diuina.

¶ Prologus dialogi beati Heronymi presbyteri re/cte fidei contra Pelagianũ monachũ hæretici dogma tis reptorẽ quẽ sub Attici & Critoboli noib9 uoluit ap pellari.

SCripta iã ad Ctesiphõtẽ æpla i qua ad iterrogata respõdi crebra fratrũ expo stulatio fuit cur ꝓmissu3 op9 ultra dif ferrẽ in qua pollicit9 su3 me ad cũctas eor̃ qui απαθειαν p̃dicãt quæstiũculas respõsurũ. Nulli em̃ est dubiũ quin Stoicor̃ & peripa theticor̃ hoc est ueteris academiæ ista cõtẽtio sit: qd' alii eor̃ asserãt παθη quas nos pturhatiões possumus dicere ægritudinẽ: gaudiũ: spẽ: timorẽ eradicari & ex/tirpari posse de mẽtib9 hoium alii frãgi eas atq; mode rari: & quasi infrenes equos quibusdã lupatis coerce/ri. Quor̃ snias & Tullius in Thusculanis disputatio/nibus explicat & Origenes ecclesiasticæ ueritati i stro/matibus suis miscere conat ut p̃tereã Manichæũ. Pri/scillianũ. Euagriũ. Hyporitã louinianũ: & totius pe ne Syriæ hæreticos quos sermone gẽtili Abim & Pa/anin: id est puersos & massilianos grecæ ενθουσιαστας uocãt quor̃ oim ista snia est posse ad pfectionẽ: & nõ dicã ad similitudinẽ sed æqualitatẽ ei humanã uirtutem & scientiam dei peruenire ita ut asserant ne cogitatione quidẽ & ignorãtia cum ad cõsũmationis culmẽ ascen derint posse peccare. Et q̃q̃ superiori æpla contra erro res eor̃ ꝓ angustia tpis pauca pstrinxerint: hic liber quẽ nũc cudere nitimur. Socraticor̃ consuetudinem cõseruabit ut ex utraq; parte qd dici possit exponat: & magis pspicua ueritas fiat cũ ꝓposuerit unusq;sq; qd' senserit illud aũt Origenis ꝓpriũ est: & impossibile es se humanã a principio usq; ad mortẽ nõ peccare natu ram. Et rursum esse possibile cũ se aliqs ad meliora cõ uerterit ad tantã fortitudinẽ puenire ut ultra non pec cet. aduersu3 eos aũt q me dicũt hoc op9 iflãmatũ iui/diæ faucib9 scribere breuiter respõdebo nunq̃ me hæ/reticis pepcisse & oĩ egisse studio ut hostes eccleſiæ mei quoq; hostes fierẽt. Heluidius scripsit cõtra sanctæ Ma riæ uirginitatẽ ppetuã. Nũquid ut ei respõderẽ ductus inuidia sum quẽ oĩno in carne nõ uidi? Iouinianus cu ius a te hæresis suscitat romanã fidẽ me absente turba uit & tñ elinguis & sic sermõis putidi ut magis mia di gnus fuerit q̃ inuidia: illi quoq; respõdi ut potui. Ruf finus nõ un orbi blasphemias origenis & περιαρκων li bros quãtũ i se suit itulit. ita ut Eusebii quoq; primũ li brũ defensionis sub noie Pamphili martyris ederet & quasi ille parũ dixisset: nouũ ꝓ eo uolumen euomeret Num inuidemus ei quia respõdimus? Et tãta in eo elo quẽtiæ fuere flumina ut me ascribendi atq; dictãdi stu dio deterrerent? Palladius seruilis nequitiæ eandem hæresim instaurare conatus est: & nouam translatõis hæbraicæ mihi calũniã instruere. Num & illius ĩgenii

nobilitati inuidem9? Nūc quoq; miniſteriū iniquitas operat': & garrit unuſq; ſq; quod ſentit. Ego ſolus ſum q cūctor gloria mordear. Et tā miſer ut iis quoq; inuideā: qui nō merent' inuidiā. Vnde ut oībus approbarem me nō odiſſe homines: ſed errores. Nec aliquorū magis ſfamiā quærere q̄ dolere uicē eor: qui falſi nominis ſciētia ſupplantant'. Attici & Critoboli nomia poſui: p quos & noſtra pars & aduerſarior qd ſentiret exprimerē. Quin potius oēs q catholicā ſectant' fidē optamus & cupimus dānare hæreſim hoīes emendari. Aut certe ſi in errore uoluerint p̄manere. nō iſtā noſtrā culpā eſſe qui ſcripſimus: ſed eor q mendaciū p̄tulerūt ueritati. Breuiterq; calūniatoribus reſpondemus: q ſua in nos cōferūt manichæor eſſe ſniæ hoīm dānare naturā: & liberū auferre arbitriū: & adiutoriū dei tollere. Rurſumq; aptiſſimæ inſaniæ hoc hoīe3 dicere eſſe qd' deus eſt. Et ſic ingrediendum uia regia: ut nec ad ſiniſtrā: nec ad dextrā declinem9. Appetitūq; p̄prie uolūtatis dei ſemp credamus auxilio gubernari. Si quis aūt falſo ſe infamari clamitat: & gloriat' noſtra ſentire: tūc ueræ fidei p̄babit aſſenſum cū apte abſq; dolo aduerſa dānauerit. Ne audiat illud p̄pheticū.

Hiere.3. Et in oībus his nō eſt cōuerſa ad me p̄uaricatrix ſoror eius iuda ex toto corde ſuo: ſ3 in mēdacio. Minoriſq; peccati eſt ſequi malum qd' bonum putaueris: q̄ non audere defendere qd' bonum p̄ certo noueris. Qui minas iniuriā paupertatemq; ferre nō poſſumus: quō flāmas Babylonis uinceremus. Quod bellū ſeruauit pax ficta nō auferat. Nolo timore p̄fidiā diſcere: cū ueram fidem meæ xp̄s reliquerit uoluntati.

¶ Initiū dialogi beati Hieronymi p̄ſbyteri cōtra pelagiū ſub nominibus Attici & Critoboli.

Epiſto. XV Atticus

A DIcmihi Critobole. Verū ne eſt quod a te ſcriptum audio: poſſe hoīe3 ſine p̄cō eē: ſi uelit: & facilia dei eſſe p̄cepta? GRITOBOLVS. Verū attice. Sed nō eodē ſenſu ab æmulis accipitur quo a me dictū eſt. Atti. Quid em̄ ambiguitatis in dicto eſt: ut diuerſæ intelligētiæ tribuat' occaſio? Nec quero ut de utroq; pariter reſpondeas. Duo em̄ a te p̄poſita ſunt. Vnū poſſe hoīem ſine p̄cō eſſe ſi uelit. Alterū facilia dei eſſe p̄cepta: licet ergo ſimul dicta ſint: tm̄ p partes ſingulas differātur: ut quor una uidet' fides: nulla ſit i ſentētiar diuerſitate cōtētio. CRI. Ego attice dixi hoīem abſq; p̄cō poſſe eſſe ſi uelit. Non ut qdā maledici calūniant': abſq; dei gratia qd' etiā cogitare ſacrilegiū eſt. Sed ſimp̄r poſſe ſi uelit: ut ſubaudiatur dei gratia. AT. Ergo & malor in te operū auctor eſt dn̄s? CRI. Nequaq̄ ita ut æſtimas. Sed ſi qd in me boni habeo: illo ſuggerēte & adiuuāte completur AT. Nō de natura quæro: ſed de actu. Quis em̄ dubitat deū oīm creatorē? hoc mihi reſpōdeas uelim quod agis bonū tuū eſt an dei? CRI. Meu3 eſt & dei: ut ego operer & ille adiuuet. AT. Quō hæc oīm opinio eſt ut dei auferas gratiam. Et quicquid homines agimus p̄prie tantum aſſeras uoluntatis? CRITO. Miror attice: cur erroris alieni a me cām rōnēq; flagites: & id q̄ras qd' ſcriptū nō eſt: cum p̄ſpicuū ſit qd' ſcripſeri3: dixi hoīem ſine p̄cō eē ſi uelit. Nunq̄d addidi abſq; dei gratia. Atti. Sed ex eo qd' non addidiſti: uideris negare. CRI. Ex eo quod non negaui: dixiſſe eſtimandus ſum. Neq; em̄ quicquid non dicimus: negare arbitrāmur ſumus. Atti. Confiteris ergo hominem ſine peccato eſſe ſi uelit cum dei gratia. CRITO. Non ſolum fateor ſed & libere proclamabo. Atti. Errat ergo qui dei gratiam tollit. CRITO. Errat: quin potius arbitrandus eſt impius cum dei nutu omnia gubernentur: & hoc quod ſumus & habemus appetitum proprie uoluntatis dei conditoris ſit beneficium. Vt em̄ liberum poſſideamus arbitrium: & uel ad bonam uel ad malā partem declinemus propria uoluntate eius eſt gratiæ qui nos ad imaginem & ad ſimilitudinem ſui tales cōdidit. Atti. Nulli o Critobole dubium eſt ex eius cūcta pendere iudicio qui creator eſt omnium? & quicquid habemus illius beneficio deputandum eſſe. Sed quæro hoc ipſum quod dei aſſeris gratiæ ad conditionis ne referas beneficium? An in ſingulis rebus putes eſſe quas gerimus: ut ſimul illius in omnibus utamur auxilio? an ſemel ab eo liberi arbitrii conditi noſtra uoluntate uel uiribus agamus quod uolumus? Noui em̄ plæroſq; ueſtrum ita ad dei cuncta referre gratiā: u nō in partibus ſed in genere hoc eſt nequaq̄ in ſingulis rebus: ſed in conditione arbitrii intelligant poteſtatem. CRITO. Non eſt ita ut autumas: ſed a me utrunq; dicitur. ut & dei gratiæ ſit. q̄ tales conditi ſumus & per ſingula opera illi9 adminiculo fultiamur Atti. Conſtat ergo inter nos in bonis operibus poſt p̄priam uoluntatem nos niti dei adiutorio i malis diaboli. CRI. Conſtat & ſuper hoc nulla contentio eſt. Atti. Male ergo ſentiūt qui per ſingulas res quas agimus. dei auferunt adiutoriū? Et ſi qd' pſalmiſta canit. Niſi dn̄s edificauerit domū: in uanū laborāt q ædificāt eā. Niſi dn̄s cuſtodierit ciuitatē: fruſtra uigilat q cuſtodit eā. ut cætera huiuſcemodi puerſis interp̄tatiōibus immo riſu dignis ad alios ſenſus retorquere nitū

ps.126.

tur.CRI.Quid mihi necesse est contra alios dicere cũ meum responsum habeas? ATTi. Tuum responsum cuiusmodi bene sentire an male? CRi.Et quæ me co/ git necessitas:ut cõtra alios promã sniam.Atti.Dispu tationis ordo& ratio ueritatis an ignoras oẽ qd' dicit' aut esse aut nõ esse:& aut inter bona aut mala debere numerari?Hoc ergo de quo iterrogo aut bene dici aut male ingratis tibi fatenduꝫ est.CRi.Si singulis rebus quas gerim9:dei utẽdũ est adiutorio: ergo & calamũ temperare ad scribendũ & temperatũ punicæ terere: manũq; aptare litteris tacere:loqui:sedere:stare: am/ bulare:currere comedere:ieiunare:flere:ridere :& cæ/ tera huiuscemodi nisi deus iuuerit nõ poterim9. AT. Β luxta meũ sensum nõ posse pspicuum est.CRi.in quo igitur liberũ habemus arbitriũ:& dei in nos gratia cu stodit' sine hoc qdem absq; deo possumus facete.AT. Nõ sic donata est liberi arbitrii gratia ut dei p singula tollat' adminiculum.CRI. Non tollitur dei adiuto/ rium cum creaturæ ex semel dati liberi arbitrii gratia conseruantur. Si enim absq; deo & nisi per singula ille iuuerit nihil possum agere nec p bonis me iuste operibus coronabit nec affliget p malis sed in utroq; suũ uel recipiet uel dãnabit auxiliũ.AT. Dic ergo sim pliciter q dei auferas gratiã.Quicquid em̃ tollis in p/ tibus necesse est ut & in genere neges. CRi .Nõ nego gratiã cum ita me a deo asseram conditũ ut p dei gra tiam meæ datũ sit uoluntati uel facere qd uel nõ face/ re.AT.Dormitat ergo deus in operib9 nostris semel data liberi arbitrii potestate nec orãdus est ut singulis rebus nos iuuet cum uolũtatis nostræ sit & pprii arbi/ trii uel facere si uolum9 uel nõ facere si nolum9.CRi. Quomodo in cæteris creaturis cõditõis ordo seruatur si concessa semel liberi arbitrii potestate nostræ uolũ tatioia derelicta sũt.AT.Ergo ut dixi nõ debeo a deo per singula auxiliũ depcari quod semel in eo datũ est iudicio.CRi.Si in oibus ille cooperatur nõ est meum sed eius qui adiuuat imo qui in me operat' præsertim cum absq; eo facere nihil possum.AT. Oro te nõ legi sti. Nõ em̃ uolentis neq; currentis sed miserẽtis est dei Exquibus intelligimus nostrũ quidẽ esse uelle:& cur rere.Sed ut uoluntas nostra compleatur & cursus ad dei miam pertinere atq; ita fieri ut & in uolũtate no/ stra & in cursu liberũ seruet' arbitriuꝫ: & in cõsumma tione uoluntatis & cursus dei cũcta potentiæ relinq̃n tur.Sed nunc mihi scripturarum testimonia replican da sunt quomodo per singula dei a sanctis flagitetur auxilium:& in singulis operibus suis illo adiutore :& protectore uti desiderent. Lege totum psalterium om nes sanctorum uoces nihil erit nisi ad deum in cũctis operibus depræcatio.Exquo perspicue ostenditur :te aut dei negare gratiam quã tollis in partibus aut si in partibus dederis quod nequaq̃ te uelle manifestum ẽ in nostrã sententiam transire qui sic liberuꝫ hominis seruamus arbitrium ut dei per singula adiutorium nõ negemus.CRi. Captiosa ista est conditio & de diale/ cticorum arte descendẽs.Mihi aũt nullus auferre po/ terit liberi arbitrii potestateꝫ ne si in operibus nostris deus semper extiterit nõ mihi debeatur merces sed ei q in me operatus est.AT.Fruere liberi arbitrii potestate ut contra deum armes linguãtuam & in eo te liberum probes si tibi liceat blasphemare. Verũ super hoc qd' sentias nulli dubium est:& præstigia confessionis tuæ apertissima luce claruerunt . Nunc reuertamur ad id unde differere cœpimus. Dic mihi si tibi uidetur hoc quod cum dei adiutorio pauloante dicebas: posse ho minem non peccare si uelit:in perpetuum ne dicas an ad tempus & breue? CRi. Superflua interrogatio est. Si enim ad tempus:& breue dixero: nihilominus refertur ad perpetuum . Quicquid enim ad breue de/ deris:hoc concedas.& in perpetuuꝫ.AT.Quid dicas non satis intelligo?CRi.ita ne durus es:ut manifesta non sentias?AT.Non me pudet nescire quod nescio Et de quo futura est dubitatio debet inter utrumq; cõ/ uenire quem sensum habeat . CRi . Ego hoc assero q potest uno die se abstinere a peccato :posse & altero: qui duobus posse & tribus: qui tribus posse & triginta atq; hoc ordine posse & trecentis & tribus milibus:eq̃ diucunq; se uoluerit obseruare.AT.Dic ergo simpli/ citer posse hominem in perpetuum sine peccato esse si uult:possumus ne omne quod uolumus?CRi.Nequa q̃.Neq; enim possum quicquid uoluero:sed hoc solũ dico hominem sine peccato posse esse si uelit. ATTi. C Quæso ut mihi respondeas hominem putas me: an beluam.CRi.Si de te ambigo:utrum homo an belua sis ipse me beluam confitebor. AT. Si ergo ut dicis homo sum quomodo cum uelim & satis cupiam non peccare delinquo?CRi.Quia uolũtas imperfecta est. Si enim uere uelles:uere utiq; non peccares. AT.Er/ go tu qui me arguis:non uere cupere sine peccato es: quia uere cupis? CRi. Quasi ego de me dicam: quem paccatorem esse confiteor:& non de paucis & raris:si qui uoluerunt nõ peccare. ATTi.interim ex meo tuo q iudicio.& ego qui interrogo:& tu qui respõdes pec/ catores sumus . CRi. Sed possumus non esse si ueli/ mus.ATTi. Dixi me uelle non peccare te quoq; hoc sentiræ non dubium est quomodo ergo quod uterq;

uolumus uterq; non possumus. CRi. Quia plene non uolumus. AT. Da ergo qui maiorum nostrorum plene uoluerũt & potuerũt. CRi. Hoc quidez non facile est ostendere. Neq; eñ quãdo dico hoiem posse esse sine peccato si uelit: aliquos fuisse cõtendo sed simpliciter posse esse si uelit. Aliud nãq; est esse posse qd' græce dicitur δυναμις aliud est esse qd' ipsi apellant ενεργιαν possum esse medicus: sed interim nõ sum. Possuz esse faber sed necdũ didici: quicqd igitur possum licet neduz sim: tñ ero si uoluero. AT. Aliud sunt artes aliud id qd' super artes est medecina & fabrica. Et artes cæteræ inueniunt' in plurimis sine pcto autẽ esse ppetuo diuinæ soliꝰ ẽ potestatis. Itaq; aut da exẽplũ qui absq; pcto fuerint in perpetuũ. Aut si dare nõ potes cõfitere imbecillitatẽ tuã: & noli imponere i cœlo os tuũ ut p esse & esse posse stultorum illudas auribus. Quis eñ tibi cõcedet: posse hoiem facere qd' nullus unq̃ hoim potuerit? An tu nec dialecticis imbutus qdẽ es. Si eñ potest hõ: nõ posse tollit': Si autẽ nõ potest: posse subuertitur. Aut cõcede mihi aliquẽ potuisse: qd' fieri posse cõtẽdis. Aut si nullus hoc potuit iuitꝰ teneberis nulluum posse qd' possibile iactitas inter Diodoꝝ & Chrisiphũ ualentissimos dialecticos ista cõtentio est. Diodorus id solum posse fieri dicit quod aut si uerus : aut uerum futurũ sit. Et quicqd futurum sit: id fieri necesse est. Quicquid autẽ non sit futurũ id fieri nõ posse. Crysippus uero & quæ nõ sunt futura: posse fieri dicit: ut frangi hoc margaritũ etiam si id nunq̃ futurũ sit. Qui ergo aiunt hominẽ posse esse absq; peccato si uelit nõ poterunt hoc uerũ probare: nisi fururũ docuerint. Cũ autem futura incerta sint oia & maxime ea quæ nunq̃ facta sunt: p̃spicuũ est eos id futurum dicere quod nõ
Eccl. 1. sit futurũ: Ecclesiaste hãc cõfirmãte sniam. Omne qd' futurũ est iam factũ est in priori sæculo. CRi. Oro te ut mihi hoc respondeas: possibilia deus mãdata dede
D rit an impossibilia? AT. Cerno quo tua tẽdat assertio Sed de hoc in posterioribus disserẽdũ est ne dũ miscemus q̃stionibus quæstões obscurã audiẽtibus intelligentiã relinq̃mus. Reseruato ergo hoc qd' fatemur: possibilia deũ dedisse mẽdata ne ipse auctor iniusticiæ sit: si id exigat fieri qd' nõ potest fieri. Nũc illud imple qd' ppposueras posse hoiem sine pcto esse si uelit. Aut emẽdabis eos qui potuerũt: aut si nullus potuit liqdo cõfiteberis hoiem in ppetuũ uitare peccata non posse
CRi. Quoniã urges me ut dẽ qd' dare nõ debeo: illud
Mat. 19 quæso cõsidera qd' dñs dixerit. Facilius esse camelum p foramẽ acus intrare posse q̃ diuitẽ in regno cœloꝝ Et tñ dixit fieri posse qd' nunq̃ factũ est. Neq; eñ camelus p foramẽ acus ingressus est. AT. Miror hoiem prudentẽ ꝓpossuisse testimoniũ qd' cõtra se faciat: In hoc eñ nõ qd' fieri possit dictũ ẽ. Sed impossibile impossibili cõparatũ. Quomodo eñ camelus nõ potest itrare per foramẽ acus: ita & diues nõ ingredietꝰ regna cœlorum: aut si potueris ostendere q̃ diues ingrediatur regna cœloꝝ. Sequetꝰ ut & camelus intret p foramez acus. Nec mihi Abraam & cæteros quos in ueteri testamẽto diuites legimus exemplo ꝓponas qui diuites ingressi sunt regna cœloꝝ. Cuz tñ ipsis diuitiis ad bona utentes opera diuites esse desierint ĩmo cum nõ tibi sz aliis diuites fuerint: & dispẽsatores magis dei q̃ diuites appellãdi sunt. Sed nobis euãgelica pfectio requirenda est: in qua p̃cipit. Si uis pfectus esse uade & uen ubi supra Lu
de oia tua: & da pauperibus: & ueni sequere me. CRi. Dum nescis ꝓprio captus es laqueo. AT. Quo nã modo? CRi. Ex sentẽtia domini asseris posse hominẽ esse perfectũ. Quando eñ dicit. Si uis pfectus esse uende omnia quæ habes & da pauperibus: & ueni seq̃re me ostendit hoiem si uoluerit & fecerit quæ præcepta sunt posse esse perfectũ. AT. Validissimo quidẽ pugno me percussisti ita ut caligo mihi añ oculos obuersari cœperit sed tamẽ hocipsum quod dicit. Si uis pfectus esse ei dicitur: qui nõ potuit ĩmo noluit: & iccirco non potuit: tu autem ostende mihi qui & uoluerit & potuerit quod nunc pollicitus es. CRi. Quæ eñ me cogit necessitas ostendere qui perfecti fuerint cum perspicuũ sit posse esse pfectos ex eo: qd' uni a saluatore sit dictũ & per unum omnibus si uis esse perfectus. AT. Tergiuersaris: & in eodem luto hæsitas aut eñ quod potest fieri aliquãdo factũ est aut si nunq̃ factum est fieri nõ posse concede. CRi. Quid ultra differo? Scripturaruz auctoritate uincendus es: ut cætera prætermittam. Nõ ne his duobus testimoniis tibi imponetur silentium: in quibus Iob & Zacharias Elisabeth q; laudantur? Ni
si fallor eñ in Iob ita scriptum est. Homo quidam erat Iob. 1.
in regione Hus nomine Iob: & erat homo ille uerax & sine crimine: uerus dei cultor: abstinens se ab omni re mala. Et iterum: Quis est qui arguit iustum meum sine peccato: & loquitur uerbis tuis per ignorantiam? In euangelio quoq; secundum Lucam. Fuit in diebus Luc. 1.
Herodis regis iudæ sacerdos quidam nomine Zacharias: de uice abia. & uxor illius de filiabus Aaron. & nomen illius Elizabeth. Erant autem ambo iustificante deum. incedentes in omnibus mandatis. & iustificationibus domini sine querela. Si uerus dei cultor est. & immaculatus. ac sine crimine. & qui ambulabant in cunctis iustificationibus.

deinde iusti sunt in conspectu eius: puto q̃ peccato ca
E reãt: & nulla re indigeãt: quæ ad iusticiã ptinet. Att.
Proposuisti testimonia quæ non de alterius scripturæ
Iob.16. loco: sed de ppriis libris absoluta sũt. Nã & iob post
q̃ pcussus est plaga multa aduersus dei sniã (puocãs
eũ ad iudiciũ) dixisse cõuincit: atq; utinã sic iudicaret
uir cum deo: quõ iudicat filius hois cum collega suo
Iob.31. Et iterũ. Quis mihi tribuat adiutorẽ: ut desideriũ meũ
oipotens audiat: & librũ scribat ipe qui iudicat? Et rur
Iob.10. sum. Si em fuero iustus os meũ impia loquet & si abs
q̃ crimine prauus inueniar: & si purificatus niue & lo
tus manibus satis me sorde tinxisti: execratũ est in me
uestimentũ meũ. Et de zacharia scriptũ est: q̃ angelo
supra Luc.1. natiuitatem filii pollicẽte dixerit. Vnde hoc sciã. Ego
em sum senex & uxor mea pcessit ĩ diebus suis: ob quæ
statim silentio cõdẽnat. Eris tacẽs & loq non poteris
usq; ad diẽ quo fient hæc qa nõ credidisti uerbis meis
quæ cõplebunt in tẽpore suo. Exquo pspicuũ est: iu
stos quidẽ & immaculatos dici. Sed si negligẽtia sub
repserit posse cõcidere: & semp hoiẽ ĩ meditulio po
sitũ: ut & de uirtutũ culmine ad uitia delabat: & de ui
tiis ascendat ad sublimia & nunq̃ eũ eẽ securũ s̃ sem
per metuere in tranqllitate naufragiũ: ac p hoc hemi
Eccl.7. nem sine pctõ esse nõ posse: dicẽte Salomone. Nõ est
hõ iustus sup terrã: qui faciat bonum: & nõ peccet. Et
3.reg.8. eodem in regũ libro. Neq; em est hõ q̃ non peccet. ac
ps.18. beato Dauid. Delicta qs itelligit ab occultis meis mũ
da me dñe: & ab alienis parce seruo tuo. Quia nõ iu
stificabit ĩ cõspectu tuo ois uiuens. Et multa alia q̃
bus scripturæ plenæ sunt. CRI. Quid ergo respõdebis
ad illud exemplum quod ponit euãgelista iohannes
1.ioh.3. Scimus q̃ omnis q̃ natus est ex deo nõ peccat: sed ge
F neratio dei cõseruat eũ & malignus nõ tangit eũ. Sci
mus q̃m ex deo sumus: & mũdus totus in maligno po
situs est. Atti. Par pari referã & paruã euangelistæ æpi
stolã tuã scd̃m sensum tuũ docebo sibi esse contrariã.
Si em ois qui natus est ex deo: pctm̃ nõ facit: q̃m semẽ
eius manet in eo: & nõ potest peccare: quia ex deo na
tus est: qua cõsequẽtia idem in eodem loco loquitur.
Si dixerimus q̃m pctm̃ non habemus ipsi nos seduci
mus & ueritas in nobis non est? ignoras rationẽ: hæ
sitas atq; turbaris. audi eũdẽ euãgelistã. Si cõfiteamur
pctã nostra. fidelis & iustus est: ut dimittat nobis pec
cata nostra: & mundet nos ab omni iniquitate. Tunc
ergo iusti sum9 q̃m nos pctõres fatemur. Et iusticia no
stra nõ ex pprio merito: sed ex dei cõsistit mia: dicente
Pro.18. sancta scriptura. iustus accusator sui est in principio
sermonis. Et in alio loco. Dic tu peccata tua ut iustifi
ceris. Cõclusit em deus oia sub peccato: ut oibus mise
reat. Et hæc hois summa est iusticia quicquid potue Esa.43
rit habere uirtutis non suum putare esse: sed domini q
largitus est. Qui ergo natus est ex deo: non peccat: q̃
diu semen dei manet in eo & non potest peccare: quia
ex deo natus est. Sed quia in agro dñico dormiẽte pa
trefamilias inimicus homo zizania superseminat? Et
frumento bono dum nescimus lolium auenasq; steri
les satur nocturnus interserit. Ideo parabola ista euã
gelici patrissamilias formidanda est: qui purgat areã
& frumento horreis condito paleas uẽtorum flatibus
dispergendas & urendas ignibus derelinquit. Vnde
& in Hieremia scriptum legimus. Quid paleis ad fru Hier.23
mentum dicit dñs? Paleæ autem a frumento in cõsum
matione sæculi separantur. Exquo approbat dum su
mus in corpore isto mortali mixtas esse cum tritico.
Quod si opposueris quare dixerit. Et nõ potest pecca
re quia ex deo natus est? audies & ubi erat p̃mium uo
luntatis? Si em ideo non peccat quia peccare non po
test liberum tollet arbitrium & nequaq̃ nostrum fiet
sed naturæ bonũ quæ peccata nõ capiet. CRI. Dudũ
faciliora proposui ut te ad maiora exercerem quid ad il
lud dicere potes: qd̃ q̃is sis ĩgeniosus nulla ualebis
arte subuertere? Primũ ponã de ueteri testamento: de
inde de nouo: Veteris testamẽti princeps Moyses est.
Noui dñs atq; saluator. Moyses loquit ad ppl'm. Per Deu.18.
fecti estote in conspectu dñi dei uestri. Et saluator ad
apl'os. Estote perfecti sicut pater uester perfect9 ẽ. aut Mar.5.
em possibile est audientibus facere qd̃ Moyses & dñs
p̃ceperunt. aut si impossibile est non est culpa eorum
q obedire non possunt: sed eius qui impossibilia præ
cepit. Atti. Hic locus apud imperitos: & scripturarum
sanctarum meditationem usumq; & scientiam nõ ha
bentes. uidetur opinioni tuæ prima fronte blandiri.
Cæterum discussus facile soluit. Et cũ testimonia scri
ptararũ aliis cõparaueris testimoniis: ne sibi spũssan
ctus p qualitate locorum & temporum uideat eẽ cõ
trarius secundu3 illud quod scriptũ est. Abyssus abys ps. 41.
sum inuocat in uoce cataractarum tuarum. Tunc ueri
tas apparebit. i. xp̃m possibilia præcepisse dicentem.
Estote perfecti sicut pater uester cœlestis perfectus est
& tamen apostolos non fuisse perfectos. CRI. Non
dico quid apostoli fecerint sed quid Christus præce
perit. Neq; em culpa imperantis est: sed eorum qui au
dierunt imperium quod utiq; potuisse fieri ex iusticia
ei9 qui imperabat agnoscit. AT. Pulchre. Nolo ergo
mihi dicas posse hominem sine peccato esse si uelit.
S3 posse hominem id esse quod apostoli non fuerunt

CRI. Tam ſtultum me putas ut audeam hoc loqui?
G AT. Licet nō loquaris: tñ exp̄poſitione tua iſpa conſequentia & rerū ordine innuit'. Hoc loqueris. Si em̄ poteſt eſſe hō ſine p̄cō: qd' ap̄los nō potuiſſe p̄ſpicuū eſt poſſet eſſe ſup ap̄los hō: ut taceā de patriarchis & prophetis quoꝝ in lege nō fuit p̄fecta iuſticia: ſcd'ꝫ illud
Ro.3. ap̄li. Omnes em̄ peccauerūt: & idigēt gloria dei: iuſtificati gratis p̄ dei gratiā: p̄ redemptionē quæ eſt ī xp̄o ieſu: quē p̄poſuit deus p̄piciatorē. CRI. Hæc argumentatio tortuoſa eſt eccleſiaſticā ſimplicitatē inter philoſophoꝝ ſpineta cōcludemus? Quid ariſtoteli & paulo Quid platoni & Petro? Vt ille em̄ princeps philoſophoꝝ: ita hic ap̄loꝝ fuit ſup quē eccl'ia dñi ſtabili mole fundata eſt: quæ nec impetu fluminis nec ulla tēpeſtate cōcutit'. AT. Rhetoricaris: & dum mihi obiicis philoſophiā ad oratorū caſtra trāſcēdis. Verum audi quid idē dicat orator tuus. Deſine cōmunibus locis: domi nobis iſta naſcunt'. CRI. Nulla hic æloquentia eſt: nullus oratoꝝ timor: quoꝝ definitio eſt dicere ad p̄ſuadēdū accōmodate. Sed parū puto ſermone quærimus ueritatē: aut dñm nō īpoſſibilia p̄cepiſſe: ut ſint in culpa q̄ poſſibilia nō fecerūt: aut ſi nō poſſunt fieri nō eos q̄ īpoſſibilia nō faciūt: ſed eū qui impoſſibilia p̄cepit: qd' nephas dictū ſit cōuinci iniuſticiæ. AT. Video te cōtra mores tuos uehæmēter eſſe cōmotū: & p̄pterea argumentari deſinā: ſed parū per te interroga/
Phil.3. bo qd de illo ap̄li loco ſentias quē ſcribit ad philip̄penſes nō quia iā accepi aut iā p̄fectus ſum. Perſequor autem ſi comp̄hendā: in quo & ap̄p̄hēſus ſuꝫ a xp̄o. Fratres ego me necdū arbitror comp̄hēdiſſe unū aūt poſterioꝝ obliuiſcēs ad ea q̄ priora ſunt me extēdēs iuxta p̄poſitum ſequor ad brauiū ſupnæ uocatiōis dei in xp̄o ieſu. Quotquot ergo p̄fecti hoc ſapiamus: & ſi qd aliter ſapitis hoc quoq; deus uobis reuelauit & cætera quæ te ſcire non dubito & nos breuitatis ſtudio p̄teri
H mus. Dicit ſe necdū comp̄hendiſſe & necdū & nequaq̄ eſſe p̄fectum: ſed inſtar ſagittarii ad p̄poſitū & ad ſignū iacula dirigere quē ſignificātius græci σκοπον nomināt: ne ſagitta ad partem declinās alterā imperitū oſtendat ſagittariū. Et aſſerit p̄teritoꝝ ſe ſemp obliuiſci: & ad priora ſemp extēdi p̄ quæ docet p̄terita negligēda & futura cupiēda ut qd' hodie p̄fectū putauit dū ad meliora & priora extēdit' cras imp̄fectū fuiſſe conuincat. Atq; ita p̄ ſingulos gradus. dū nunq̄ in ſtatione. ſed ſemp in curſu eſt imp̄fectum doceat qd' hoies putabamus eſſe p̄fectum ſolāq; p̄fectionem & uerā iuſticiam dei tm̄ uirtutibus coaptādam ſcd'm p̄poſitum inquit. Perſequor ad brauium ſupnæ uocatiōis dei in xp̄o ieſu. O apoſtole Paule ignoſce mihi quaſi homūculo mea uitia cōfitenti. Si audacter interrogemus dicis te necdum accepiſſe. & necdum comp̄hendiſſe. & necdū eſſe p̄fectum & p̄teritorum ſemp obliuiſci & ad priora te extēdi. Si quō poſſis occurrere in reſurrectione mortuorum & cōſequi brauium ſupnæ uocationis & quō ſtatim infers quotquot ergo p̄fecti hoc ſapim9 ſiue ſapiamus diuerſa em̄ ſunt exemplaria & quid ſapimus ſiue ſapiamus nos eſſe p̄fectos? comp̄hendiſſe qd' nō comp̄hendimus accepiſſe quod nō accepimus eſſe p̄fectos qui nōdum p̄fecti ſumus. Quid ergo ſapimus. immo quid ſapere debemus p̄fecti nō ſumus. imperfectos nos eē cōfiteri & necdū comp̄hēdiſſe necdū accepiſſe? Hæc eſt hois uera ſapiētia imp̄fectū eē ſe noſſe. atq; (ut ita loquar) cunctoꝝ in carne iuſtoꝝ imp̄fecta p̄fectio eſt. Vnde & in p̄uerbiis legimus ad intelligendā iuſticiā uerā. Niſi em̄ eēt & falſa iuſticia. nunq̄ dei uera iuſticia diceret'. Et in eodē apoſtoli loco loq/
tur. Et ſi qd aliter ſentitis & hoc uobis deus reuelauit. rem nouam audio q pauloante dixerat nō quia acce/
pi aut quia iā p̄fectus ſum. Et uas electiōis qui p̄ confidentia habitātis in ſe xp̄i audebat loq. An experimen 2.Cor.
tum quæritis eius qui in me loquit' xp̄s? & tñ ſimplici/
ter fatebat' ſe nō eē p̄fectum. Nunc uero quid ſibi pro
prie denegabat mittit iu turbā iungitq; cum cæteris &
ait. quotquot ergo p̄fecti hoc ſapiam9. Sed qua ratione hoc dixerit exponit in ſequentibus. Hoc inquit ſa/
piamus qui uolumus ſcd'm humanæ fragilitatis mo/
dulum eſſe p̄fecti. necdū nos accepiſſe necdū comp̄/
hendiſſe necdū eſſe p̄fectos & quia necdū p̄fecti ſum9
& forſitā aliter ſapiamus q̄ poſcit uera & p̄fecta perfe 2.
ctio ſi qd aliter ſapimus & aliter intelligimus q̄ dei habet ſciētia. Et hoc nobis deus reuelauit: ut præcemur
cum Dauid atq; dicamus. Reuela oculos meos & cō/ ps.118.
ſiderabo mirabilia de lege tua. Ex quo perſpicuuꝫ eſt I
duas in ſcripturis ſanctis eſſe perfectiones. duaſq; iuſticias. & duos timores. Primam perfectioneꝫ & incō
parabilem ueritatem perfectamq; iuſticiam dei uirtutibus coaptandam. Secundam autem quæ competit
noſtræ fragilitati. iuxta illud quod in pſalmis dicitur
Non inſtificabitur in conſpectu tuo omnis uiuēs. ad ps.142.
eam iuſticiam quæ non comparatione. ſed dei ſcientia dicitur eſſe p̄fecta. Iob quoq; & zacharias & eliſabeth iuſti dicti ſunt ſecundum eam iuſticiam quæ poſſit in iniuſticiam aliquando mutari & non ſecundum
illam quæ nunq̄ mutari poteſt qua dicitur. Ego ſum Mal.3.
& nō mutor. Et hoc eſt quod apoſtolus alio loco ſcribit. Etem̄ nō ē glorificādū quod glorificatū ē propter 2.Cor.3.

excellẽtem gloriam q̃ uidelicet legis iusticia ad cõparationẽ euãgelicæ gratiæ nõ uideat̃ esse iusticia. Si em̃ ait qd̃ destruit̃ glorioſum ẽ: multo magis qd̃ pmanet
1.Cor.13 eritig'ria. Et iter̃. Ex pte ſcim9 ex pte ꝓphetam9. Cum aũt uenerit qd̃ pfectũ ẽ: destruent̃ illa q̃ ex pte ſũt. Et uidemus nũc p ſpeculũ in ænygmate tũc aũt facie ad faciẽ. Nũc cognoſco ex pte tunc cognoſcã ſicut & co/
ps.38. gnitus ſum: ut in pſalmis. Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me cõfortata eſt & nõ potero ad eã. Et iterum. Exiſtimabã cognoſcere hoc labor eſt in cõſpectu meo donec introeã in ſanctuariũ & intelligã in nouiſſimis eor̃. Et in eodẽ loco. Vt iumẽtũ factus ſu3 apud te: &
Hier.10: ego ſemꝑ tecũ. Et Hieremias. Stultus factus eſt oĩs hõ
1.Cor.1. a ſcientia. Et idẽ Paulus apl̃s. Fatuũ inqt dei ſapiẽti9 eſt hoĩbus. Et multa alia: quæ ſtudio breuitatis omitto. CRI. Argute mi attice: memoriterq̃ dixiſti. Sed labor tu9 & multiplex teſtimonior̃ replicatio meæ parti ꝓficit. Neq̃ em̃ ego hoĩem deo cõparo: ſed aliis hoĩbus: quor̃ collatiõe q̃ ſtudiũ dederit: põt eſſe pfectus Ac p hoc qñ dicit̃. Hõ põt eſſe ſine pcto̅ ſi uoluerit: iuxta mẽſurã hoĩs: nõ iuxta dei menſurã dicit̃ maieſtatis cuius cõparatiõe nulla creatura põt eſſe ꝓfecta. AT. O Critobile hæc memorãs mecũ facis: & ego em̃ hoc ſentio nullã creaturã ſcd̃3 uerã cõſummatãq̃ iuſticiã poſſe eſſe pfectã. Cæterũ aliũ differre ab alio: & diuerſas eſſe in hoĩbus iuſticias: nulli dubiũ eſt & uel maiorem eſſe aliũ uel minorẽ & tm̃ ſcd̃m ſtatũ & mẽſuram ſuã poſſe iuſtos noĩari q̃ alior̃ cõparatõe nõ iuſti ſunt Verbi gratia. Paulus apl̃s uas electionis q̃ plus oĩbus apl̃is laborauit: utiq̃ iuſtus erat: q̃ ſcribens ad Timo/
2.Thi.4 theũ. Certamẽ bonũ certaui: curſum cõſummaui: fidẽ ſeruaui de cætero repoſita ẽ mihi corona iuſticiæ: quã reddet mihi dñs in illa die iuſtus iudex nõ ſolũ autem mihi. ſed oĩbus q̃ diligũt aduẽtũ eius. Iuſtus erat & Timotheus diſcipulus eius & imitator quem docet quid agere debeat: & quẽ modũ tenere uirtutũ. Putam9 ne
K unã & eandẽ in utroq̃ fuiſſe iuſticiã? & nõ plus habere meritor̃ eũ q̃ plus in oĩbus laborauit? Multæ manſiones ſunt apud patrẽ. quia & merita diuerſa. Stella a ſtella differt in gloria & in uno eccleſiæ corpore mẽbra diuerſa ſunt. Habet ſol fulgorẽ ſuu3. Luna quoq̃ noctis tenebras tẽperat & q̃nq̃ ſydera alia quæ uocãtur errãtia diuerſis & curſibus & luminibus cœlũ pagrãt. Innumerabiles ſunt aliæ ſtellæ quas mica re i firmamẽto cernimus. In ſingulis diuerſa ſũt lumina. & tm̃ in ſua unaquæq̃ pfecta eſt. ita dũtaxat ut cõparatõe maioris pfectõe careat. In corpe quoq̃ cuius membra diuerſa ſũt aliud oculus aliud manus aliud pes agũt.

Vnde & apl̃s dicit. Nõ põt oculus dicere manui nõ es 1.Cor.12.
mihi neceſſaria. Aut iterũ caput pedibus nõ dei dero operã ueſtrã. Nunqd oẽs apl̃i nunqd oẽs ꝓphetæ: nũquid oẽs magiſtri nunqd oẽs cũctas habent uirtutes. nũquid oẽs donatões habẽt ſanitatũ nũquid oẽs linguis loquunt̃ nunqd oẽs interꝑtant̃? æmulamini dona maiora. Oĩa aũt hæc operat̃ unus atq̃ idẽ ſpũs diuidẽs ꝓpria unic uiq̃ ꝓut uult. In quo diligẽter attende q̃ nõ dixerit ſcd̃m qd̃ unũqd̃q̃ mẽbrũ cupit. ſed ſcd̃3 q̃ ipe uult ſpũs. Neq̃ em̃ dicere põt uas figulo ſuo. q̃re ita uel ita me feciſti? Aut nõ habet figulus poteſtatẽ de eodẽ luto aliud uas facere in honorẽ aliud in contumeliã. Vnde cõſequenter adiecit æmulamini dona maiora. in fide & induſtria plus cæteris chariſmatib9 habere mereamur melioreſq̃ ſimus iis q̃ cõparatione noſtri in ſecũdo uel tertio gradu poſiti ſũt. in magna domo uaſa diuerſa ſunt alia aurea alia argẽtea ænea ferrea ligneaq̃. Et tm̃ ſcd̃m modulũ ſuũ. cũ æneũ uas pfectum ſit cõparatiõe argentei uaſis impfectũ dicit̃. Rurſumq̃ argenteũ aurei collatiõe deterius eſt. Atq̃ hoc mõ dũ ſibiinuicem cõparant̃ impfecta & perfecta ſunt oĩa. in agro terræ bonæ ex una ſemẽte tricenarius & ſexagenarius & cẽtenarius fructus exoritur. ipis numeris iudicat̃ impar eſſe qd̃ naſcit̃. Et tm̃ in ſuo genere pfecta ſunt ſingula. Elizabeth & zacharias quo teſtimonio quaſi impenetrabili uteris clypeo nos docere pũt quãto inferiores ſunt beatæ Mariæ matris ſanctitate quæ cõſcientia in ſe habitantis dei libere ꝓclamat. Ecce em̃ ex hoc beatã me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens eſt. & ſanctum nomen eius. Et mia eius a ꝓgenie in ꝓgenies timentibus eũ. Fecit potẽtiã in brachio ſuo. in quo animaduerte q̃ beatã ſe eſſe dicat. non ꝓprio merito atq̃ uirtute. ſed dei in ſe habitantis clæmentia: ipſe quoq̃ iohannes quo maior non fuit inter natos mulierum. parentibus ſuis melior eſt. Non em̃ ſolum hoĩbus ſed Luc.1.
& angelis teſtimonio dñi cõparat̃. Et tm̃ qui cũctis ho Mat.11.
minibus erat maior in terra minimo in regno cœlorum minor fuiſſe perhibet̃. Quid mirum in collatione ſanctorum alios eſſe meliores. & alios inferiores. cum econtrario hoc liquide intelligi poſſit? Ad hieruſalem dicitur. quæ multis peccatorum erat confoſſa uulneribus. Iuſtificata eſt Sodoma exte. non q̃ Sodo Eze.16.
ma per te iuſta ſit. quæ in æternos collapſa cineres audit per Ezechielem. Sodoma reſtituetur in antiquis. ſed q̃ cõparatiõe ſceleratoris Hieruſalem hæc iuſta uideat̃. illa eĩ dei filiũ trucidauit hæc ꝓpter abũdãtiã panis & p luxuriæ magnitudinẽ exceſſit modũ libidinis

Luc.18. Publicanus in euãgelio qui percutiebat pectus: quasi thesaurum cogitationum pessimarum & cõscientia delictorum oculos non audebat tollere: supbiẽtis pha/
Geñ.38. risei collocatiõe fit iustior. Et Thamar sub specie meretricis fallit iudam. Et iꝑius sníia qui deceptus est: meret audire: iustificata est Thamar magis q̃ ego. Ex quibus omnibus approbat: nõ solũ ad cõparationẽ diuinæ maiestatis homines nequaq̃ esse pfectos: sed ne angelos qdẽ & cæterorum hoím: qui uirtutũ culmina cõscẽderũt: cũ & tu qui melior es alterius collocatione quem impfectũ esse mõstraueris rursum ab alio te p̃eũte uincaris: ac p hoc nõ habeas ueram pfectionẽ: quæ si pfecta sit nulla re indiget. CRI. Et quomodo Attice
L ad pfectionẽ diuinus sermo ꝓuocat? AT. Hac ratione qua dixi: ut scd'm uires nostras unusq̃sq; quãtũ ualuerit extendat. Si quo mõ possit puenire: & comp̃hen/
1.Cor.15 dere brauiũ supnæ uocatõis. Deniq; omnipotẽs deus cui docet apostolus: iuxta dispẽsationẽ carnis assumptæ subiiciendũ filium: ut sit deus oía in omnibus perspicue demõstrat sibi cũcta esse subiecta. Vnde & pro
p̃s.61. pheta subiectionẽ sui in fine p̃sumit: dicẽs. Nõne deo soli subiecta erit aía mea? ab iꝑo em̃ est salutare meum Et qa in corpore ecclesiæ caput xp̃s est: quibusdam adhuc repugnãtibus membris: uidet corpus quoq; capiti nõ esse subiectum. Nãq; si patit unũ mẽbrum compatiunt oía: & totũ corpus dolore unius membri cruciat. Quod dico ita manifestius fiet: q̃diu habem9 thesaurũ istũ in uasis fictilibus: & fragili carne circũcidamur: immo mortali & corruptibili Beatos eẽ nos credimus: si in singulis uirtutibus: partibusq; uirtutũ deo subiecti sumus. Cũ aũt mortale hoc idutũ fuerit ímortalitate & corruptiuũ hoc incorruptiõe uestitum & absorpta mors fuerit in xp̃i uictoria: tũc deus erit oía in omnibus. Vt nõ sit tm̃ íSalomone sapiẽtia: in Dauid animi mãsuetudo: in Helia & phinees zelus: in Abraã
Mat.16. fides in Petro cui dictum est. Symõ iohãnis amas me? pfecta dilectio: in electiõis uase studiũ p̃dicãdi. Et in cæteris uel bina uel trina. Sed totus in cũctis sit: & omni uirtutũ choro sanctoꝝ numerus glorietur: & sit deus omnia in omnibus. CRI. Nullus ergo sanctoꝝ: q̃diu in isto corpusculo est cunctas potest habere uirtutes? AT. Nullus: qa nũc ex pte ꝓphetam9: & ex pte cognoscimus. Nec em̃ possunt oía esse in oíbus hoíbus: quia non est immortalis filius hoís. CRI. Et quõ legimus. Qui unã habuerit oẽs uidet habere uirtutes? AT. Participatiõe nõ ꝓprietate. Necesse est em̃ ut singuli excellãtí quibusdã: & tm̃ hoc qd' legisse te dicis: ubi scriptũ sit nescio. CRI. Ignoras hãc philosophorum esse sententiã. AT. Sed nõ apostoloꝝ. Neq; em̃ mihi curæ est quíd Aristoteles: sed quid Paulus doceat. CRI. Obsecro te. Nõne iacobus apls scribit: qui in uno offende/ Iaco.2.
rit esse oím eum reũ? AT. Iꝑe locus se interꝑtat. Non M em̃ dixerat unde cœperat disputatio qui diuitẽ pauperi in honorẽ p̃tulerit reus est adulterii uel homicidii. In hoc em̃ delirãt stoici paria cotẽdẽtes esse pcta. Sed ita quoq; qui dixit nõ mœchaberis dixit. & nõ occides q̃ & si nõ occides mœchaberis aũt fact9 es trãsgressor legis. Leuia cũ leuibus & grauia cũ grauibus cõparãtur. Nec ferula dignũ uitium gladio uindicandũ est: nec gladio dignũ scelus ferula coercendũ. CRI. Esto ut nullus sanctoꝝ oẽs uirtutes habeat hoc certe dabis in eo qd' potest facere si fecerit esse pfectũ. AT. Nõ tenes quid supra dixerim? CRI. Quidnã illud est? AT. Perfectũ esse in eo qd' fecit: & impfectum in eo qd' facere nõ potuit. CRI. Sed sicut pfectus est in eo qd' fecit qa facere uoluit: ita & in eo p quod impfectus est: qa nõ fecit: pfectũ esse potuisse si facere uoluisset. AT. Quis em̃ nõ uult facere qd' pfectum est? Aut quis non cũctis cupiat florere uirtutibus? Si totum reqris ab oíbus tollis rerũ diuersitatẽ & gratiaꝝ distãtiã & creatoris artificis uarietatẽ cuius sacro ꝓpheta sonat carmine. Oía in sapiẽtia fecisti. Indignet' lucifer quare fulgorẽ lunæ nõ habeat. Luna sup suis defectibus & labore causet' cur annuũ solis circulũ singulis mẽsibus expleat Sol quærat' quid offenderit ut lunæ cursu tardior sit. Clamemus & nũc homũculi. quid causæ extiterit. ut hoíes & nõ angeli facti simus. q̃q̃ magister noster ο αρχαιος: id est uetustus. de cuius hæc fonte ꝓcedũ oẽs rõnales creaturas æquo asserit iure cõditas ut instar quadrigarũ & curruũ de carceribus exeũtes. in medio spatio uel corruãt uel p̃teruolẽt & ad optata p ueniãt Elephãti tãtæ molis. & Griphes in sua grauitate causent'. cur quaternis pedibus incedant cũ muscæ culicesq; & cætera huiuscemodi aíantia sub pẽnulis senos pedes habeãt. & aliqui uermiculi sint qui tãtis pedibus scateant. ut innumerabiles simul motus nulla acies comp̃hẽdat. Dicat hæc Martion & oẽs hæretici qui creatoris operibus illudunt. Vestrum decretũ huc usq; pueniet. ut dũ singula calumnient'. manũ inii/ p̃s.103.
ciãt deo cur solus deus sit? cur íuiderit creaturis ut nõ omnes eadẽ polleãt maiestate? Quod licet nõ dicatis (Neq; em̃ tã insani estis ut apte pugnetis deo) tm̃ aliis uerbis loquimini rẽ dei homini copulantes ut sit absq; peccato quod & deus est. Vnde apostolus super diuersis intonans gratiis loquitur. Diuisiones donatio 1.Cor.12
num sunt idem autem spiritus & diuisiões ministerio

rum sunt: sed idem dominus & diuisiones operatio/
num unus autem deus qui operatur omnia in omni/
bus. CRI. Nimius es in una atq; eadem quæstione:
ut persuadere coneris hominem uniuersa simul habe
re non posse: quasi aut inuiderit: aut nō potuerit de9
præstare imagini & similitudini suæ: ut in omnibus re
spondeat suo creatori. AT. Ego ne nimius an tu? qui
soluta proponis & non intelligis aliud esse similitudi
nem aliud æqualitatem. Illud picturam. hoc esse ueri
tatem. Verus equus camporum spatia transuolat: pi/
ctus parieti hæret in curru. Arriani dei filio non cōce/
dunt: quod tu omni homini tribuis. Alii nō audent p
fectum in xp̄o hominem confiteri: ne suscipere in eo
hominis peccata cogantur quasi potentior sit creatio
creatore: & idip̄um tm̄ filius hominis: quod dei filius
Aut igitur propone alia: quibus respondeam: aut de/
sine superbire: & da gloriam deo. CRI. Immemores
responsionis tuæ: & dum argumenta argumentis cō/
nectis: ac per scripturarum latissimos campos: in fre/
nis equi libertate baccharis: super fortissima quæstio
ne: cui pollicitus es te in consequentibus responsurū
omnino tacuisti obliuionem simulans ut necessitatez
responsionis euaderes. Sed ego stultus ad horam tri
bui quod petebas existimans oblaturuz sponte quod
acceperas: & non admonituz reddere quod debebas
AT. Nisi fallor de possibilibus mandatis dilata est re
N sponsio. CRI. Aut possibilia deus mandata dedit: aut
impossibilia. Si possibilia in nostra potestate est ea fa
cere: si uelimus. Si impossibilia nec in hoc rei sumus: si
nō facimus quod implere non possumus. Ac per hoc
siue possibilia dedit deus mandata siue impossibilia:
potest homo sine peccato esse si uelit. AT. Quæso ut
patienter audias: non em̄ de aduersario uictoriam: sz
contra mendacium quærimus ueritatem. Deus possi/
biles dedit humano generi ingenio omnes artes quip/
pe quas plurimi didicerunt: ut taceaz de his quas græ
ci χειρωνακας uocant nos ad ad opera manuum perti/
nere possumus dicere. Verbi gratia. Grammaticam.
Rhetoricam philosophiæ tria genera. Physicam Ethi/
cam Logicam Geometriam atq; Astronomiā. Astro
logiam. Arithmetricam: quæ & ipsæ partes philoso/
phiæ sunt. Medicinam etiam quæ in tria diuiditur
διαιτητικον. id est uictus rationem. φαρμακευτικον id ē
medicamenti rationem. χειρουργικον. id est operis ma
nuarii rationem. Iuris quoq; & legum scientiam: quis
nostrum (q̄uis sit ingeniosus (poterit oia comp̄hen/
dere. Cū æloquentissimus orator de rhetorica & iuris
sciētia disputans dixerit. Pauci unū p̄nt utrūq; nemo.
Vides ergo q̄ deus possibile iusserit. & tm̄ id qđ possi/
bile est p naturā nullū posse cōplere. Dedit itaq; p̄ce/
pta diuersa: uirtutes uarias quas oēs simul habere nō
possumus. Atq; ita fit: ut qđ ī alio aut primū aut totuz
est: in alio ex pte uersetur. Et tm̄ nō sit in crimine q non
habet oia. Nec cōdemnet ex eo qđ nō hz: sed iustifi/
cet ex eo qđ possidet. Definit apls qualis ep̄s esse de/
beat scribēs ad Timotheū. Oportet ep̄m esse irrep̄hen 1. Thi. 3.
sibilē unius uxoris uirū sobriū pudicū ornatū hospita
lē docilē: nō uinolētū nō p̄cussorē sed māsuetū nō li/
tigiosum sine auaricia domū suā bene regētē filios ha
bētē subditos cū oī pudicitia. Et nō neophytū ne infla
tus in iudiciū incidat diaboli. Oportet autē eū etiā te
stimoniū deforis habere ne in opprobriū incidat: &
laqueū diaboli. Tito quoq; scribēs discipulo: quales
ep̄os debeat ordinare: breui sermone demōstrat. Ideo
reliqui te Cretæ: ut quæ reliqua sunt corrigas: & cōsti/
tuas p ciuitates p̄sbyteros: sicut ego p̄cepi tibi. Si quis Ti. 1.
est sine crimine: unius uxoris uir filios habēs fideles:
nec in accusatiōe luxuriæ: aut non subiectos. Opz aūt
ep̄m esse sine crimine sine accusatiōe. Hoc em̄ magis
ανεγκλητον sicut dispēsatorē dei: nō p̄nū nō iracūdum
nō uinolētū nō p̄cussorē nō turpis lucri appetitorē sz
hospitalē benignū pudicū iustū sanctū cōtinētē obti/
nentē doctrinæ fidelē sermonē: ut possit exhortari in
doctrina sana. Et cōtradicētes coarguere: ut diuersa/
rum psonaz uaria p̄cepta nūc sileā circa māda ta ep̄i
me tenebo. Vult certe deus tales esse ep̄os siue p̄sbyte O
ros quales uas electōis docet. Primū qđ dixit. Irrep̄hē
sibilis aut nullus aut rarus. Quis est em̄ qui nō quasi
in pulchro corpore aut neruuz aut uerucā habeat. Si
em̄ ip̄e apls dicit de Petro q̄ non recto pede incesserit
in euangelii ueritate: & intantum reprehensibilis fue
rit: ut & Barnabas adductus sit in eādem simulationē
quis indignabitur id sibi denegari quod priceps apo/
stolorum non habuit? Deinde unius uxoris uirum: so
brium pudicum ornatum hospitalemq; ut reperias il
lud dicere quod sequitur. διδακτικον qui possit doce/
re: non ut interpretatur latina simplicitas: docilem:
cum cæteris uirtutibus difficulter inuenies: uinolen/
tum quoq; & percussorem: & turpis lucri cupidum re
pudiat apostolus. & pro his cupit mansuetum: absq;
iurgio sine auaritia: & ut domum suam optime re/
gat. Quodq; difficillimum est: ut filios habeat sub
iectos cum omni pudicitia. Non enim sufficit pro
priam habere pudicitiam: nisi eam filiorum & co/
mitum ac ministrorum pudore doceretur. dicente
Dauid: Ambulās ī uia imaculata hic mihi ministrabit ps. 100.

Consideremus quoq; σινΓασιν pudicitiæ filios habentē subditos ī omni pudicitia. ut nō solū ope: sʒ sermone quoq; & nutibus se abstineat ab impudicitiis. Ne
1.reg.1. forte illud incidat Heli: q certe increpauit filios suos dicēs. Nolite fili mei nolite: nō bonā famā audio ego de uobis. Corripuit & punitus est: qa nō corripere debuit: sed abiicere. Quid faciet qui gaudet ad uitia: qui emēdare nō audet? q cōsciētiā suā metuit & qđ cūctus populus clamitat: nescire se simulat? Quodq; sequit̄ μυκεοφντον ut etiā a ullo accusetur: ut bonā opinionē ab his qui foris sunt habeat: ut etiā maledictis aduersariorū careat. Et qbus doctrina displicet placeat conuersatio: puto q nō facile sit repire: maxieq; illd ut potēs sit aduersariis resistē & puersos opprimere: & supare doctrinas: ut nō neophytꝰ eps ordiet: qđ uidemꝰ nostris tpibꝰ p sūma eligi iusticia. Nequaq̄ utiq; apl's neophytū refutaret sed baptismūuetera pcā conscindit. Nouas uirtutes non tribuit. Dimittit & arcet: & dimisso si laborauerit p̄mia pollicet. Aut nullꝰ inq̄ aut rarus est q oīa habeat: quæ habere debet ep̄us. Et tñ si unum uel duo de catalogo uirtutū ep̄i cuiq̄ defuerint nō tamen iusti carebit uocabulo: nec ex eo damnabit qđ nō habet: sʒ ex eo coronabit qđ possidet. Omnia em̄ habere: & nullo indigere uirtutis eius ē q pcm̄ nō fecit: nec dolus inuētus est in ore eius: q cū maledicer nō maledixit. q cōfidēter uirtutū cōscientia loque
Ioh.14. ʒ batꝰ. Ecce uenit princeps mūdi huius. & in me inuenit nihil. Qui cū esʒ in forma dei nequaq̄ rapinā arbitratus est æqualē se esse deo. Sed se exinaniuit formā seruī accipiēs & factus est obediens usq; ad mortē & mortem crucis. Propterea donauit ei deus nomē sup omne nomē. ut in noīe iesu flectant genua cœlestia terrestria & inferna. Si ergo in una ep̄i persona pauca p̄cepta aut nequaq̄ aut difficulter īuenies qđ facies de oī hoīe. qui cuncta debet implere mādata? Ex corporalibus considerem⁹ spiritalia. Alius uelox pedibus. sed nō fortis manu. Ille tardus incessu. sed stabilis in prælio. Hic pulchrā bʒ faciē sed raucæ uocis est. alius tenuis ram. sed dulci modulatōe cātat. Illū ingeniosum sed obliuiosum. Hūc memorem. sed tardi uidemus ingenii. In ip̄is cōtrouersiis: in quibus quōdā pueri lusim⁹ non oēs siſruel in p̄emiis uel in narrationibus uel in excessib⁹ uel ī argumētis. aut exemplorū copia & epilogoꝝ dulcedine se agūt. Sed æloquētiæ suæ alia atq; alia in pte dissimiles sunt. De uiris magis ecclesiasticis
P loquor. Multi sup euāgelia bene dixerūt. Sed ī explanatiōe apl'i impares sui sunt. Alii cū instrumēto nouo optime senserūt. in psalmis & ueteri testamento mutisunt. Hoc totū dico q̄ non oīa possumus oēs. Rarusq; aut nullus est diuitū q in oī substātia sua paria uniuersa possideat. Possibilia p̄cepit deus & ego fateor. Sed hæc possibilia cūcta singuli habere nō possumus non imbecillitate naturæ ne calumniam facias. sed animi lassitudine q cunctas simul & semp nō possit habere uirtutes qđ si & in eo arguis creatorem quare te talem cōdiderit q deficias atq; lassascas dicā iterum maior erit rep̄hēsio. si eū uolueris accusare q̄re te deū nō fecerit. Sed si dices. Si nō possum. ergo pcm̄ non habeo habes pcm̄ quare nō feceris. qđ alius potuit facere. Rursumq; ille cuius tu comparatiōe deterior es uel tui in alia uirtute uel alterius erit collatiōe peccator atq; ita fit ut quēcūq; primū putaueris miorē sit eo: qui se in alia pte maior est. CRI. Si nō pōt hō esse sine pcō. quomodo iudæis scribit apl's. Ei qui potēs ē uos Iudæ.1. cōseruare sine pcō. & cōstituere ante cōspectū gloriæ suæ immaculatos quo testimonio comprobat posse hoīem esse sine pcō. & maculā non habere? AT. Nō intelligis quæ p̄posueris. Neq; em̄ hō pōt esse sine peccato qđ tua habet sentētia sed pōt si uoluerit deus hominē seruare sine pcō. & immaculatum sua mia custodire. Hoc & ego dico. q̄ deo cūcta possibilia sunt. Homini aūt nō quicquid uoluerit possibile est & maxime id esse qđ nullā legeris habere creaturam. CRI. Nō dico hoīem esse sine pcō qđ tibi forsitan impossibile uideā sed posse esse si uelit. Aliud est em̄ eē aliud posse. Esse quærit exemplū posse ostēdit imperii uerita tē. AT. Nugaris nec meministi illius puerbii actū negas & in eodeʒ cœno uolutaris īmo laterem lauas p quo nihil aliud audies nisi hoc qđ oībus patet. Rem te uelle firmare quæ nec est nec fuit & forsitan nec futura est. Atq; ut ip̄o uerbo utar & stulticiā assistate. i. in cōsistētis argumentationis ostendam esse posse te aio dicere. quod esse non possit hoc enim quod proposui sti posse hominem sine peccato esse si uelit aut uerum est aut falsum est. Si uerum est. ostende quis fuerit si falsum quicquid falsum est nunq̄ fieri potest. Verum hæc quasi explosa taceātur & in scriniolis uestris mussitent publicam faciem formidantia. Transeamus ad alia in quibus perpetua oratione utendum est. Ita dū Ro. taxat ut habeas potestatem refellendi. & quærendi si quid uolueris. CRI. Audiam patienter non enim dicā libēter & mirabor ingeniū cuius magis stupeo falsitatē. AT. Vtrū falsa sint an uera q̄ dicturus sum cuʒ audieris tūc p̄babis. CRI. Loquere ut uis mihi decretū est si resp̄ōdere nō potuero magis silere q̄ mendacio acquiescere. AT. Quid interest utrum te tacētē an Gal.

loquẽtẽ ſuperem? Et iuxta ꝓthæi fabulã. Vigilãtem ca/
piã an dormiẽtẽ? Cũ dixeris quæ uolueris: audies quæ
Q nequaq̃ uelis. Veritas em̃ laborare poteſt: uici nõ po/
teſt. Libet ſentẽtias tuas parumper diſcutere: ut intel
ligãt ſectatores tui q̃ꝑ diuinũ in te mirent̃ ingenium.
Dicis ſine pct̃o eſſe nõ poſſe: niſi q ſciam legis habue/
rit: ꝓ qđ magnam partem xp̃ianoꝝ excludis a iuſticia
& q ꝓdicatores impeccãtiæ: omnes ꝓprie pct̃ores eſſe
ꝓnũcias. Quotus em̃ quiſq̃ xp̃ianoꝝ habet legis ſciẽ/
tiã: quã in multis doctoribus eccleſiæ aut raro aut dif
ficulter inuenias? Verum tu tãtæ es liberalitatis: ut fa
uorem tibi apud Amazonas tuas concilies. Vt in alio
1.Cor.14 loco ſcripſeris: ſciam legis etiam fœminas habere de/
bere: cũ apoſtolus doceat eſſe tacendum mulieribꝫ in
eccleſia: & ſi quid ignorãt: domi uiros ſuos debere cõ
ſulere. Nec ſufficit tibi dediſſe agmini tuo ſciẽtiã ſcri/
pturaꝝ: niſi earum uoce & cãticis delecteris. lũgis em̃
& ponis in titulo q̃ & fœminæ deo pſallere debeãt.
Quis em̃ ignorat pſallẽdum eſſe fœminis in cubiculis
ſuis: & abſq; uiroꝝ frequẽtia & cõgregatione turbaꝝ
Verũ tu donas qđ licet: ut qđ uerecũde facere debeãt
& abſq; ullo arbitrio magiſtri auctoritate ꝓclament.
xiiii. titu. Addis præterea ſeruum dei nihil amarum de
ore ſuo: ſed ſemp qđ dulce eſt & ſuaue debere ꝓferre.
& quaſi alius ſit ſeruus dei: alius doctor & ſacerdos ec
cleſiæ prioris oblitus ſentẽtiæ. Ponis in alio titulo. xx/
ii. ſacerdotem ſiue doctorem oĩm actuum ſpeculari de
bere: & fiducialiter corripere peccãtes: ne ꝓ iiſdem ra
tionem reddãt: & eoꝝ ſanguis de ſuis manibus requi
rat̃. Nec ſemel dixiſſe cõtentus idip̃m replicas: & in/
culcas. xxxi. ſacerdotem ſiue doctorem nemini adula
ri debere: ſed ardẽter omnes corripere: ne & ſe & eos
q eum audiunt ꝓdat. Tãta ne eſt in uno opere diſſonã
tia: ut qđ prius dixeris neſcias? Si em̃ ſeruus dei nihil
amaꝝ de ſuo debet ore ꝓferre: ſed ſemp quod dulce &
ſuaue eſt. Aut ſacerdos & doctor ſerui dei nõ erũt: qui
fiducialiter debẽt corripere peccantes: & nulli adula
ri: ſed audacter oẽs ĩcrepare. Aut ſi ſacerdos & doctor
nõ ſolum ſerui dei: ſed inter ſeruos eius principalẽ te/
neant locum fruſtra ſeruis dei blãditias & dulcedines
reſeruaſti: cum hoc ꝓprie hæreticorum ſit: & eoꝝ q de
Ro.16. cipere cupiunt audiẽtes: dicente apl̃o. Huiuſmodi em̃
xp̃o dño noſtro nõ ſeruiũt: ſed ſuo uentri. Et ꝑ dulces
ſermones & benedictiões ſeducũt corda innocẽtium:
ſemp inſidioſa callida blãda eſt adulatio. Pulchreq;
adulator apud philoſophos definit̃. Blãdus inimicꝰ
ueritas amara ẽ rugoſæ frõtis: ac triſtis offenditq; cor
Gal.4. rectos. Vñ & apl̃s loquit̃. Inimicus uobis factꝰ ſuꝫ ue
ritatẽ dicẽs uobis. Et comicus. Obſequium amicos ue Teren.
ritas odium parit. Quapropter & paſcha cum amari/ An.
tudinibus comedimus: & uas electionis docet paſcha
celebrãduꝫ: in ueritate & ſinceritate. Veritas in nobis 1. Cor. 5.
ſit & ſinceritas: & amaritudo illico conſequet̃. Illud
uero qđ in alio ponis loco omnes uoluntate ꝓpria re
gi qs xp̃ianoꝝ poteſt audire? Si em̃ nõ unus: nec pau/
ci nec multi: ſed oẽs regunt̃ ꝓpria uolũtate: ubi erit au
xilium dei? Et quomodo illud exponis? A dño greſſus ps. 36.
hoĩs dirigunt̃: & non in hoĩe uia eius. Et nemo poteſt
quicq̃ accipere: niſi datum fuerit ei deſuper. Et in alio
loco. Quid em̃ habes quod nõ accepiſti? quid gloria/ 1.Cor.4.
ris quaſi nõ acceperis? dicente dño ſaluatore. Non de Iohã.4.
ſcendi de cœlo: ut faciam uolũtatem meam: ſed uo/
lũtatem eius q me miſit patris. Et in alio loco. Pater ſi Luc.22.
fieri põt: trãſeat a me calix iſte. Verũtamen nõ quod
ego uolo: ſed ſicut tu uis pater. Et in oratione dñica.
Fiat uolũtas tua ſicut in cœlo & in terra. Qua ſenten/ Mat.6.
tiæ temeritate aufers dei oẽ ꝓſidium? Et quod in alio
loco fruſtra conaris adiungere abſq; dei gratia: quo/
modo ſentire uelis: ex hoc loco intelligitur. dum gra
tiam eius nõ ad ſingula refers opera: ſed ad conditio
nis ac legis & liberi arbitrii poteſtatem. lxxii. Illud ue R
ro dum in ſequenti ponis capitulo. In die iudicii ini/
quis & peccatoribus non parcendum ſed æternis eos
ignibus exurendos ferre quis poteſt? & interdicere te
mĩam dei: & ante diem iudicii de ſententia iudicis iu/
dicare: ut ſi uoluerit iniquis & peccatoribus parcere: te
præſcribente non poſſit. Dicis em̃. Scriptum eſt em̃ in
ciii. pſalmo. Deficiant pct̃ores a terra: & iniqui ita ut
non ſint. Et in Eſaia. Comburentur iniqui & peccato
res ſimul: & qui relinquunt deum conſummabuntur
Et non intelligis comminationem dei interduꝫ ſona
re clementiam. Non em̃ dicit eos æternis ignibus cõ/
cremari. Deniq; Eſaias de quo ponis teſtimoniũ. Cõ/
burent̃ inquit peccatores & iniqui ſimul: & non addi
dit inæternum. Et qui relinquunt deum cõſummabũ
tur. Propriæ hoc de hæreticis loquit̃ qui rectum fidei
tramitem relinquentes conſummabuntur: ſi uoluerit
ad dñm reuerti quem dereliquerunt quæ ſententia &
tibi parata eſt: ſi neglexeris ad meliora conuerti. De/
inde cuius eſt temeritatis: iniquos & pct̃ores impiis iũ
gere: quia nobis ſic definiunt̃: omnis impius iniquus
eſt: & peccator ẽ: nec reciprocat̃: ut poſſimus dicere.
Omnis peccator & iniquus etiam impius eſt. Impie/
tas enim proprie ad eos pertinet qui noticiam dei nõ
habent. uel cognitam tranſgreſſione mutarunt.
Peccatum autem & iniquitas pro qualitate uitio/

rus post peccati & iniquitatis uulnera recipit sanitatē
ps.31 Vnde scriptū est Multa flagella pctōris: & nō interit9 sempiternus. Et p oia flagella atq; cruciatus emēdat' israel. Quē em̄ diligit dns corripit: flagellat aūt omnē filiū quē recipit. Aliud est credere magistri & parētis affectu: aliud cōtra aduersarios crudeli aio desæuire. Quā ob causam & in primo psalmo canit'. Quoniam nō resurgūt impii in iudicio. Iam em̄ in pditionē sunt præiudicati. Neq; pctōres in cōsilio iustorū. Aliud em̄
Iohā.5. est gloriā perdere resurgēdi: aliud perire ppetuo. Venient inquit hora in qua oēs q in sepulchris sunt audiēt uocem eius. & egredient' qui bona fecerunt in resurrectionē uitæ: qui autem mala egerūt in resurrectionem iudicii. Vnde & apostolus eodē sensu qa eode3 & spū
Ro.2. loquit' ad Romanos. Quicūq; em̄ sine lege peccauerunt sine lege pibunt. Et quicūq; in lege peccauerunt per legem iudicabunt'. Sine lege impius est: q impius inæternū peribit: in lege pctōr credens in deum qui per legem iudicabit': & nō peribit. Si peccatores & iniqui æternis ignibus exurunt': nō times sententiā tua3
S qui iniquū: & peccatorē te esse dicis? Et argumentaris non hominem esse sine peccato: sed esse posse. Ergo solus ille saluet' qui nūq̄ fuit nec est: s3 futurus est aut forsitā nec futurus. Et pereant oēs quos retro fuisse legimus. Tuipse qui catoniana nobis inflaris supbia: & Milonis humeris intumescis qua temeritate pctōr magistri nomē assumis? Aut si iustus es: & humilitate simulas peccatorē mirabimur atq; gaudebimus habere te solū possidere cū sociis qd' nec uel possibile patriarchæ: nec pphetæ: nec apl'os quispiam habuit. Si autē Origenes oēs rationabiles creaturas dicit non esse perdēdas: & diabolo tribuit pœnitētiam quid ad nos: qui & diabolū & satellites eius oēsq; impios & p uaricatores dicimus pire ppetuo? Et xp̄ianos si in peccato præuēti fuerint: saluādos esse post pœnas. xxi. lūgis præterea duo capitula inter se discrepantia: quæ si uera sint: os aperire non poteris. Sapientiā & intellectū scripturæ nisi didicerit scire nō posse. xx. Et itē Scientiā legis nō usurpare debere indoctum. Aut em̄ magistrum a quo didiceris, pferre cogeris: aut si magister talis est: qui ab alio nō didicerit: & docuerit te qd' ipse ignorabat: restat ut nō recte facias: qui indoctus usurpas scientiā scripturæ: & magister prius q̄ discipulus esse cœpisti. Nisi forte humilitate solita magistrū tuū iactitas dūm qui docet omnē scientiā: & cum moyse in nube & caligine facie ad faciē audies uerba dei: & inde nobis cornuta fronte, pcedas: nec hoc sufficit sed repente mutaris in stoicū: & de Zenonis nobis tonas supcilio. lxxiii. xp̄ianū illius debere esse patientiæ: ut si quis sua auferre uoluerit gratāter amittat. Nō nenobis satis est patiēter perdere qd' habem9 nisi uiolento atq; raptori agamus gratias? & eum cūctis benedictionibus, psequamur? Docēt euangeliū ei qui nobi Nat.5.
scum uelit iudicio contēdere & per lites ac iurgia auferre tunicā etiam palliū esse sedendū? Nō præcepit ut agamus gratias & læti nostra perdamus. Hoc dico nō q̄ aliquid sceleris in hac sentētia sit sed q̄ ubiq; medio cria, ὑπερβολικως transeas: & magna secteris. Vnde adiungis gloriā uestium & ornamētorū deo esse cōtraria Quæ sunt rogo inimicitiæ cōtra deū: si tunicā habuero mūdiorē: si eps: præsbyter: & diaconus: & reliquus ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorū candida uestē, pcesserint? Cauete clerici: cauete monachi: uiduæ & uirgines: piclitamini nisi sordidas uos atq; pānosas uulgus aspexerit. Taceo de hoibus sæculi q/ Iob.
bus apte bellū indicit'. Et inimicitiæ cōtra deum: si p/ ciosis atq; nitētibus utant' exuuiis. clxiiii. Audiam9 & cætera. Inimicos ut, pximos diligēdos: statimq; op/ Ioh.
præssurus grauissimo lethargo ponis & dicis. clxi. inimico nūq̄ esse credendū quod sibi esse contrariū etiā me silente pspicuum est. Sed dices utrūq; uocib9 scri T
pturæ cōtineri: nō animaduertēs quo sensu in suis locis dicta sunt. Præceptū est mihi ut diligā inimicos: & Luc.9.
orem p persecutoribus. Nūquid iussum est: utita diligam quasi pximos & cōsanguineos & amicos: ut iter æmulū & necessariū nulla distātia sit. Si inimicos diligo quasi pximos: amicis qd amplius exhibebo. Aut si hoc dixeris: illud tacere debueras ne cōtraria sibi i eodem loco dicere uidearis. Inimico nunq̄ esse credēdū
Sed quomodo diligat' inimicus & lex docet: lumētu3 Luc.14
aduersarii si ceciderit subleuādū. Et apostol9. Si esu/ Ro.12
rierit inimicus tuus: ciba illū: si sitierit da illi potū. Hoc em̄ faciens: carbones ignis cōgregabis sup caput eius nō in maledictū & condemnatione3 (ut pleriq; existimāt) sed in correctionem: resurrectionem & plenitudinem: ut superatus beneficiis odii igne: excocto fri/ ps.12
gore charitatis: inimicus esse desistat. cxxiii. Addis p/ terea regnum cœlorum etiam in testamento ueteri re promitti. Ponisq; testimonia de apocryphis: cum per spicuum sit regnum cœlorum primum in euangelio prædicari per Iohannem baptistam & dominum saluatorem & apostolos. Lege euangelia: Iohannes ba Ioh.1 Mat.
ptista clamat i deserto. Pœnitētia agite appropiq̄bit em̄ regnū cœlorū. Et de saluatore scriptū est. Et eo tēpore cœpit prædicare & dicere. Pœnitētiam agite: appropiquabit em̄ regnū cœlorū. Tu aūt nos Manichæ

os uocas: cur legi euāgeliū p̄ferētes in illa umbrā: in hoc ueritatē esse dicamus: & nō intelligis stulticiā tuā imprudētiæ copulatā. Aliud est dānare legem qđ manichæus faciat: aliud legi p̄ferre euāgeliū: quæ apostolica doctrina est. In illa em̄ serui. in hoc p̄sens dñs loquit. ibi p̄mittit hic implet. ibi initia. hic pfectio est. in illa operū fundamēta iaciunt hic fidei & gratiæ culmen imponit. Hoc posuimus ut egregii p̄ceptoris doctrina mōstret. Cēte sim9 titul9 ē posse hoiē sine pctō esse & dei mādata facile custodire si uelit. de quo abū de dictū ē. Cūq; se imitatorē imo expletorē opis beati martyris Cypriani scribētis ad Cyrinū esse fateat nō intelligit se in eodē opere dixisse cōtraria. Ille in. liiii. titulo tertii libri ponit neminē sine sorde & sine pctō posse esse. Statimq; iūgit testimonia: in qb9 scriptū est
Iob.11. apud iob. Quis em̄ mundus a sordibus? ne si uni9 etiā diei sit uita eius in terra. Et in psalmo. l. Ecce in iniq/
tatibus cōceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea. Et i ep̄istola iohānis. Si dixerimus: quia pec/
1.ioh.1. catū nō habemus: nos ip̄os decipimus & ueritas in nobis nō est. Tu ex diuerso asseris posse hoiem sine pctō esse: & ut hoc uerum dixisse uidearis: statim adiungis. Et dei mandata facile custodire si uelit: quæ aut rarus aut nullus impleuit. Si em̄ facilia sunt: debēt a pluribus custodiri. Sinaūt ut cōcedamus tibi: rarus quisq; ea explere pōt: manifestū est esse difficile quod rarum est. Atq; ut hoc augeas & magnitudinem tuæ uirtutis ostendas quod scilicet de bono conscientiæ thesauro eructare conaris. Ponis in titulo. cxxiii. Nec leuiter q/
dem esse peccandu3. Et quid sit hoc leuiter ne forte in opere te aliquis dixisse existimaret adnectis. cxxxi. Malum uero nec cogitandū: neq; illius sententiæ recor/
ps.18. daris. Delicta qs intelligit? ab occultis meis mūda me dñe: & ab alienis parce seruo tuo. Cum ecclesia etiam ea quæ per ignorantiam delinquimus: & sola cogitatione peccamus: delicta esse fateat intantū ut hostias p̄ errore iubeat offerri. & pontifex qui p̄ cuncto populo dep̄catur ante p̄ se offerat uictimas. qui certe nunq̄ p̄ aliis iuberetur offerre nisi iust9 ip̄e esset. Nec rursu3 V p̄ se offerre si peccato careret ignorātiæ scilicet. Nūc mihi latissima scripturarum spacia peragranda sunt. ut doceam errorē & ignorantiam esse peccatū. Obsecro te: nonne legisti. Qui uiderit mulierē ad concupi/
h.ii Mat.5. scendum iam mœchatus est eam in corde suo? Nō ergo solus aspectus & incentiua uitio3 reputat in pctm̄ sed ea quibus attribuimus assensu3 Aut em̄ uitare possumus malā cogitationē: & cōsequēter possumus care re pctō. aut si uitare non possumus. reputat in peccatum quod caueri non potest. Callide quidem argumētaris. sed non intelligis argumentationem tuam contra sacras scripturas facere. Volūt em̄ eloquia scripturarum etiam ignorantiam habere peccatum. Vnde & iob offert hostias pro filiis suis. ne forte per ignoran/ Iob.2.
tiam in cogitatione peccauerint. Et qui ligna cedit: si securi ac ferro fugiente de ligno homo fuerit occisus pergere iubetur ad urbem fugitiuorum: & tamdiu ibi esse: q̄diu sacerdos maxim9 moriat. id est redimatur sanguine saluatoris. Aut in domo baptismatis: aut in pœnitentia quæ imitat baptismatis gratiam per in/
effabilem clementiam saluatoris: qui non uult perire quēq̄: nec delectat mortibus peccatorum: sed ut conuertant & uiuāt. CRi. Rogo quæ est ista iusticia ut in pctō tenear erroris cuius reatum non habet conscientia? Nescio me peccasse: & eius rei quā nescio: pœnas luo. Et quid plus faciā si sponte peccauero? AT. A me sententiæ & dispositiōis dei causis requiris? Respon/
debit stultæ interrogationi tuæ liber sapientiæ. Altio/ Eccle.3.
ra te ne quæsieris: & fortiora te ne scrutatus fueris. Et alibi. Noli esse sapiens multū & noli argumētari plus Sap.1.
q̄ oportet. Et in eodem loco. In sapientia & in simplicitate cordis quærite deum. Ac ne forte huic uolumini contradicas: audi apostolū euangelica clangentē
tuba. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei: Ro.11.
q̄ inscrutabilia sunt iudicia eius: & inuestigabiles uiæ eius. Quis em̄ cognouit sensum dñi? aut quis consiliarius fuit eius? Istæ sunt quæstiones de quibus & in alio loco scribit. Stultas autem & ineruditas quæstiōes deuita: sciens quoniam lites generāt. Et ecclesiastes (de quo certe libro nulla est ambiguitas) Dixi inqt sapiēs Eccl.7.
efficiar: & ip̄a lōge facta est a me: p̄funda p̄funditas: quis eam inuenit? A me quæris quare figulus aliud uas fecerit in honorem aliud in contumeliam: & non uis acquiescere Paulo p̄ suo domino respōderi. O homo Ro.6.
tu qui es qui respondes deo? Audi ergo breuiter testimonia scripturarum: ut stulta immo impia scisciatio in perpetuum conticescat. Loquitur deus in Genesi.
Nō adiiciam ultra maledicere terræ p̄pter opera hominum quia apposita est mens hominis diligēter ad Geñ.8.
mala a pueritia. Abraam & Sara audita repromissione Geñ.17.
filii isaac ridēt in corde suo: & tacita cogitatio nō latet scientiam dei. Arguunt in risu: & ip̄a cogitatio quasi pars infidelitatis reprehendit: attamen non ex eo q̄ risere diffidentiæ condemnant: sed ex eo q̄ post ea crediderunt iusticiæ palmam acceperunt. Loth ne scit in concubitu filiaru3 quid fecerit & inebriatus ab Geñ.19.
eis non habet crimen conscientiæ. Et tamen error in

uitio est. Argue ſanctũ uirũ iacob: quare Rachel formoſa3 dilexerit, p qua & ſeruiuit multo tempore: & in
Liæ primo cõcubitu fuerit cõtriſtatus: & acquieſce tãdem humanæ fragilitati: quæ etiã pulchra corpora di
Geñ. 37. ligit: & deformia deteſtat'. Luget iacob mortem filii ſui ioſeph & multo tẽpore cõſolationẽ nõ recipit filiorũ reſpõdet q3 lugens & gemẽs. Vadã ad infernũ: & ꝑbat ſe hoiem: dũ iuſtus ignorat quid actũ ſit de iuſto fi
Exo. 21. lio ioſeph. In exodo ſcriptũ ẽ. Si percuſſerit aliqs quẽpiã & mortuus fuerit morte moriat'. Sin aũt nõ uolẽs: ſed deus tradidit eũ in manibus eius dabo tibi locum ad quẽ cõfugiat q occiderit. In quo notãdũ eſt q3 deus tradidit hoiem in manꝰ eius: & ille qui occidit p ignorãtiã exilio condẽnat'. In Leuitico lex exponit'. Aia ſi
Leuit. 4. peccauerit in cõſpectu dñi: nõ ſpõte ex omnibus præceptis dñi quæ non oportet fieri feceritq3 unum ex eis ſiue pontifex fuerit: ſiue omnis ſynagoga: & reliquus populus: & poſtea didicerit pctm̃ ſuum: quod peccauit p ignorãtiam: offert munus hircum in capris maſculum immaculatum: & ponet manus ſuas ſuper caput eius interficietq3 illum in loco ubi mactant' holocauſta coram domino: quia ꝑ pctõ eſt. Statimq3 in ſequentibus. Si tetigerit aliquid immundu3 quod non liceat tangere: & fecerit per ignorantiam: & poſtea didicerit ſiue ꝑmiſerit aliquid: & fuerit oblitus pronunciabit pctm̃ ſuum in quo peccaſſe ſe perſpicit: & offeret domino ꝑ his quæ peccauit: agnam ſiue capram ꝑ pctõ: & præcabitur ꝑ eo ſacerdos ſuper pctõ: & dimittetu ei pctm̃. Si nautem non præualuerit manus eius: ut offerat ouem pctis eius quibus peccauit: duos turtures aut duos pullos columbaru3 offeret domino unũ pro pctõ & unum in holocauſto: & portabit ea ad ſacerdotem: & offeret ſacerdos ꝑ pctõ quod peccauit: & dimittetur ei. Cæteraq3 his ſimilia quæ ſtudio breuitatis omitto: ne faſtidium ſtomacho tuo faciam. In conſequentibus quoq3 narrat Moyſes q3 in conſecratione Aaron & filiorum eius obtulerit uitulum pro pctõ: & poſuerit Aaron & filii eius manus ſuper eum ſuper caput uidelicet uituli: qui erat pro pctõ: & mactauerit eũ & tulerit eum de eius ſanguine: & poſuerit ſuper cornua altaris in circũitu digito ſuo: atq3 altare munda-
uerit. Similiter in ariete fecerit: & de ſanguine eius tetigerit auriculam eius dexteram & manum dexteram & ſummitatem pedis dextri. Et poſt multa alia quæ narrare longiſſimum eſt: & enumeratis diebus ſepte3 ita legimus. Factum eſt quoq3 die octauo: & uocauit Moyſen Aaron & filios eius: & omnes ſeniores iſrael & dixit ad Aaron. Tolle uitulum de duobus pro peccatis: & arietem in holocauſto immaculatum: & offeres deo in conſpectu domini & ſenioribus iſrael loquere dicens. Tollite hircum de capris uiuu3 pro peccato: & uitulum immaculatum anniculum in holocauſtum. Dixitq3 Moyſes ad Aaron. Accede ad altare & fac pro pctõ tuo reliqua. Rurſumq3 eleuauit Aarõ manus ſuper populum: & benedixit eis. Deſcenditq3 cum feciſſet pro pctõ & holocauſto & ſalutari. Mulier Leui. 12
generat liberos lege naturali & immunda eſt: ſi maſculum peperit diebus ſexaginta: ſi fœminam diebus octoginta. Accuſa creatorem cur immundum qui cq3 X
nominet quod ipſe condidit. Et non ſolum ipa immunda eſt: ſed & omne quod tetigerit. Cũq3 dies inqt purgationis eius completi fuerint. ſuper filio aut filia offeret agnum anniculum immaculatum & pullum columbarum: & turturem pro pctõ: ad oſtiu3 tabernaculi teſtamenti ſacerdoti: qui offeret in conſpectu domini: & expiabit pro ea ſacerdos. De leproſo quoq3 quod in die purgatiõis eius offeratur pro eo uictima pro pctõ: duoq3 turtures & duo pulli columbarum: unus pro pctõ alius in holocauſtum. Et qui fluxum ſeminis patitur eodem ſacrificii ordine pro pctõ & holocauſto liberatur. Et ad extremum infertur. Timoratos facite filios iſrael ab immunditiis ſuis & non morientur pro pctõ ſuo: ſi contaminauerint tabernaculũ teſtamenti. Ipſi quoq3 Aaron præcipitur: ut nõ in omni tempore ingrediatur in ſancta ſanctorum: ne forte moriatur. Cunq3 ait uoluerit intrare offerat uitulum pro peccato: & arietem in holocauſtum. Duoſq3 hircos accipiat ab uniuerſo ppl'o unũ ex eis offerat ꝑ pctõ ſuo & unũ ꝑ pctõ ppli & arietem in holocauſtũ. Alter hircorum cuncta peccata ſuſcipit populi in typum domini ſaluatoris & offert in ſolitudinem: & ſic placatur deus omni multitudini. Ad extremum dicitur. Si comederit homo de ſanctificatis per ignorantiam imputatur ei iniquitas atq3 delictum & uoti reus erit. Vnde & apoſtolus monet euchariſtiam domini cum cau- 1. Cor. 11
tione ſumendam: ne in condemnationem nobis ſumamus atq3 iudicium. Si damnatur in lege ignorantia: quanto magis in euangelio conſcientia? Tranſeamus ad numeros & ob contentioſorum impudentiã confutãdam ſumma quæq3 carpamus. Nazareus ſancto Crine uenerabilis alterius ſubita morte maculat': & omnes dies conſecrationis eius præterriti irriti fiũt poſteaq3 pro eo offeruntur duo turtures: & duo pulli columbarum. Vnus pro peccato & alter in holocauſtũ. In die quoq3 cõſũmatõis eius offert' agnꝰ cũ holocauſto & agna ꝑ pctõ. Et poſt multa ſcriptũ ẽ ut nũc

ps.101. magnificetur fortitudo dñi sicut locutus est dicẽs. Dñs lõganimis & multæ misericordiæ auferẽs iniquitatẽ & scelera: & mundãs non faciet innocentẽ: ꝑ quo. lxx. interpretati sunt: & emũdãs non mũdauit reũ: ꝙ solus etiam post indulgentiã reus sit ꝓpriæ cõsciẽtiæ. Cũq; ait ignorauerit populus & fecerit unum ex his quæ facere nõ debuit præter cærimoniaꝝ longum ordinem infert & dicitur. Offerre hircuꝫ caprarũ ꝓ peccato: & placabit sacerdos ꝓ omni synagoga filiorũ israel: & ꝓpiciabitur ei dñs quia ignorãtiaest: & ipsi offerẽt oblationẽ suam in sacrificiũ dño ꝓ peccato suo in cõspectu eius qm̃ nescierũt. Ibiq; addit si anima una peccauerit ꝑ ignorantiã offeret caprã anniculã ꝓ pctõ ignorantiæ corã dño & depræcabitur ꝓ eo sacerdos eo ꝙ ignorauerit ꝓ pctõ ignorãtiæ coram dño & rogabit ꝓ eo & ꝓpiciabit ei i kalẽdis singulorꝫ mẽsiũ offert hircus caprarũ ꝓ pctõ dño. In pasca quoq; ꝓ dies octo a die. xv. mẽsis primi usq; ad. xxi. diẽ sacrificiũ ꝓ peccato est. In penthecoste hircus ꝓ pctõ offert. & in Kalendis mẽsis septimi qñ tubarũ clãgor cõcinit eadẽ hirci ꝓ peccato religio cõseruatur: die quoq; decimo eiusdẽ mẽsis septimi: qm̃ ieiuniũ est usq; ad uesperũ offertur hircus caprarũ ꝓ pctõ ꝑter euꝫ hircũ q ante holocaustum ꝓ pctõ ex lege mactat in dieb9 quoq; Scenophegiæ qñ figebant tabernacula in die. xv. eiusdẽ mensis septimi usq; ad diem. xxii. inter uictimas semper ꝓ peccato hircus offerebat: ut illud impleat beati Dauid.

ps.50. Tibi soli peccaui & malũ corã te feci. ut iustificeris in sermonib9 tuis & uincas cũ iudicaris. Sex ciuitates eligunt exilii eorꝫ qui nõ spõte sed ꝓ ignorãtiã uel iactu lapidis uel ipulsiõe man9: uel ioco: uel lasciuia absq; inimicitiis infœlicitate magis q̃ uoluutate peccauerũt & tñ nõ absq; crimine sunt dũ relegant in perpetuuꝫ & añ cõstitutũ diẽ nec supplicatõe nec precio eorꝫ re-

Deut.19. uersio impetrari & redimi possit in Deuteronomio: q liber ꝓteritorꝫ enumeratio est perspicue demõstratur nõ in operibus nostris atq; iusticia: sed dei mia nos cõseruari dicente domino ꝓ Moysen. Ne dicas in corde tuo: cum subuerterit eos dñs deus tuus a facie tua: in iusticia mea introduxit me dñs ut possideã terrã hanc & impietate gentiũ istaruꝫ dñs cõsumet eos a facie tua non in iusticia tua: & directione cordis tui intrabis ut possideas terrã eorũ sed impietate eorꝫ dñs deus tuus consumet eos a facie tua: ut suscitet uerbũ quod locutus est patribus tuis: Abraam: Isaac: Iacob: & scies ꝙ non iusticia tua dñs deus tuus dabit tibi terrã optimã ut possideas eam quia populus duræ ceruicis est. In eo aũt ꝙ dixit. Perfectus eris cũ dño deo tuo quo sensu dixerit ex sequẽtibus approbat. Cũ ingressus inqt fueris terrã quã dñs deus tuus dabit tibi nõ discres facere abominationẽ gentiũ illarum: Nõ inueniet inter qui traducat filiũ uel filiã suaꝫ ꝑ ignem diuinatõibus uel omnibus auguiriſs & maleficis artibus & incantatiõibus nõ seruies ut interroges magos & ariolos & mortuos abominatio em̃ dñi ẽ oĩs qui facit hæc. Et ꝓpter has abominatões dñs deus tuus consumet eas a facie tua: ꝓfectus eris cum dño deo tuo. Deniq; infert quia Y gentes istæ quas tu possidebis ariolos & diuinos audiunt. Tibi autẽ nõ dedit dñs deus tuus. Statimq; subiungit. Prophetã unum ex te de fratribus tuis sicut me suscitabit dñs deus tuus: ipm̃ audies. Exquo ostendit perfectum hic dici: nõ qui cũctas uirtutes habeat: sed qui ꝓfectũ & unum sequat deũ. Narratq; similiter de conditione exulum q per ignorantiã peccauerũt quo & q̃diu cõfugere debeãt atq; subiungit. Quãdo ædifiĉaueris domũ nouã facies loriculã tecto tuo in circũitu ne sanguinis reus sis cum aliquis ceciderit ex ea. Et iterum. Si fuerit in te uir qui nõ sit mũdus a nocturno fluxu egredietur extra castra & nõ ingredietur mediũ castrorꝫ: cunq; aduenier uespera lauabit se aqua & post occubitũ solis ingredietur mediũ eorꝫ: De Iesu filio nauæ duo tm̃ ponã testimonia: ꝓpeccauit Achaz: & totus

Iosue.7. populus offendit. Dixitq; dñs ad iosue. Nõ poterunt stare filii israel in cõspectu inimicorum suorꝫ sed dorsa uertent aduersariis suis quia factum est anathema i eis. Et non addam ut sim uobiscum nisi cõtritũ fuerit anathema de medio uestrũ. Cũq; sacrilegiũ quæreret & sors latentẽ inuenisset reũ interficiũtur cum Achaz filii eius: & filiæ: boues: asini: pecora: & tabernaculũ & quæcũq; habere potuit: igne deleta sunt. Esto ꝙ ipe peccauerit: qd cõmisere filii? qd boues? qd asini? qd pecora? Fac ergo calũniã quare unus peccauerit: & pars populi trucidata sit? Cur & ipe lapidat & oĩa q̃ habere potuerit ultrix flãma cõsumpserit? Dicamus & aliqd

Iosue.9. aliud. Nõ erat inqt ciuitas quã non tradidit dñs filiis israel: absq; Eneo q habitabat i Gabaõ oẽs pugnãdo cœperũt: qa a dño factũ erat ut iduraret cor eorꝫ & pugnarẽt cõtra israel: ut interficerent: & nõ fieret in eis mia: & perirẽt: sicut ꝑcepit dñs Moysi. Si dñi factũ est uolũtate: ut pacẽ nõ reciperẽt nec susciperẽt israh: dicamus iuxta aplm̃. Quid ergo q̃ritur? Voluntati em̃ eius

1.reg.14 qs potest resistere? De Samuel & Manachim. ionathan fauum mellis gustauit in sceptro: & illuminatis oculis piclitat: ꝙ nesciens fecerit: Hoc enim scriptura testatur: ꝙ ignorauerit a patre esse præceptũ ne quisq; gustaret donec uictoria dñi cõpleret: intantũ autem

iratus est dñs: ut sors inueniret occultū: & ipe fateret dicens. Gustaui in summitate sceptri: q est in manu mea parū mellis: & ecce ego morior. Et postea intercessione & pcibus populi liberatus est: dicēs ad Saul. Nūc iona thā morie: q fecit salutē hāc magnā in israel? Absit. Viuit dñs. Si ceciderit de capillis capitis
1.reg.16. eius in terrā: qa cū dño fecit diē hāc: & liberauit dñs ionathā: & nō est mortuꝰ. Samuel irascit Sauli & nō uult ire cū rege. Postea pcibus uincit ut ostendat humani aī in diuersum mutationē. Pergit bethleē singulos filiosq esse putat ipos eē quos dñs reqrebat. Cūq uidisset eliab ait. Ecce ī cōspectu dñi xps eiꝰ. Et ait dñs ad eū. Ne respicias ad uultū eiꝰ & ad staturā corpis illi ꝰqm abiecī eū. Alit eī uidet hō: aliter deꝰ hō eī uidet in facie deꝰ ī corde. Atq ī hūc modū p oīs errat p oīs corrigit ut pateat hūanæ mētis ifirmitas. miphisobeth
2.reg. 4. Saul filius interfecit dolo a recab & Baana filiis rēmō berotite. Cūq nūciassent dauid & caput aduersarii demōstrarēt: occisi sunt. Dauid dicēte. Viri impii occiderūt uirū iustū in domo sua & in lectulo suo. Certe Miphiboseth iustus nō erat: & tñ in eo iustus appellatur
2.reg.6. qd absq; noxa iterfectus est. Oza leuites cū archa dñi trāsferet hierlm: & lasciuiētes boues plaustrū in ptē alterā declinassent: misit manū ut sustētaret inclinataq; Statimq; sequit. iratus est furor dñi in Ozā: & pcussit eū deus ibi p ignorātia: & mortuꝰ est iuxta archaq; dei Cōtristatusq; Dauid q pcusserit dñs Ozā: timuit dñm in illa die & ait. Quō ingredie: ad me archa dñi Dauid iustus & ppheta & unctus in regē quem elegit dñs scd'm cor suū: ut faceret cūctas uolūtates eius: ut uidet ignorātiā dñi furore punitā terret atq; tristat: nec q/rit cām a dño: quare pcussit ignorātē: sed similē snīaq;
2.reg.24 ptremiscit. Præcepit dauid principi exercitus ioab. ut numeret populū statimq; scriptura cōmemorat: & p/cussit cor suū: & dixit ad dñq; peccaui uehemēter quia hoc feci cū iuberet ut fieret utiq; qd diceret ignorabat
3.reg.8. & tñ se ipe repēdit: & p hac culpa. lxx. milia hoiq; angeli gladio trucidant. Salomō cōpletis tēpli cerimoniis utrasq; palmas tēdit ad dñm: & ait. Cū peccauerit tibi populus nō est em hō q non peccet. Abia ppheta Salonites nesciebat ad se uenire uxorē hieroboā. Di/
3.reg.14 xitq; dñs. Ecce uxor hieroboā īgredie: ut qrat uerba a te p filio suo q ægrotat iuxta hoc & iuxtahoc loqris ad eā. Helise sedebat ī mōte uenit ad eū mulier cuiꝰ filiꝰ
4.reg.4. mortuus erat: & amplexa pedes eiꝰ uociferat. Repellēte aūt eā giezi dixit ad eū uir dei: dimitte eā: qm aīa
1.para.13 eius in amaritudine est. Et dñs cælauit a me ut nō annūciaret mihi. In libro dierū legimus fuerunt filii Sobal patris Cariathiarī q ppheta bat ex dimidio. Et iterum. Filii autem Alme bethleem & netophathi corona domus ioab: & qui ppheta bat ex dimidio Sarai & cætera. Similiter utiq; sancti erāt q ppheta bāt: & tamen pfectam nō meruerūt accipere ppheti ā. Nequaq; de futuro scd'm tropologiā: sed imīsentiarū iuxta historiā ppheta tes. Abachuc ppheta cāticū suum hocin Abac.1.
scribit titulo. Oratio abachuc ppheta p ignorantibus Locutus em fuerat audacter ad dñm: & dixerat. Vsq; quo dñe clamabo: & nō audies? Vociferabor ad te ui; patiens & nō saluabis? Quare ostendisti mihi iniqtatem & laborem: uidere pdam & iusticiam? Contra me factum est iudicium: & contradictio potentior: ppter hæc lacerata est lex: & non peruenit usq; ad finē; iudicium: quia impius pualet aduersus iustū ppterea egredit iudicium puersum p quo se ipse rephendens q p ignorātiam sit locutus scribit canticum pœnitentiæ. Si pctm non erat ignorantia: superfluo scribit librum pœnitudinis: & uoluit id lugere quod pctm non habet. In ezechiel extrema parte: ubi per ædificium templi in monte siti eccleſiæ multa post sæcula futuræ sacramenta narrant. Primo die & septimo die mensis primi offerunt uictimæ p peccatis omnium: in quo p errorem aut ignorantiam peccauerunt. Septē; quoq; diebus pascæ hircus semper p peccato mactat. Septimi mensis quintadecima die: idem p peccatis sacrifi/ciorum ordo celebrat. Et post alia plurima: quæ non est istius temporis replicare scriptum est. Erat autem ibi locus ad occidētem dixitq; ad me: iste est locus ubi coquere debent sacerdotes hostiam p peccato & pro ignorantia Hieremias loquitur ad deum. Scio domine q non est hominis uia eius nec uiri est: nt ambulet & dirigat gressus suos. Ideoq; prauum est cor hominis & inscrutabile quis cognoscet illud? In prouerbiis legimus. Est uia quæ uidet recta esse apud homines & Pro.14.
nouissima eius ueniunt in profundum inferni. Ecce et hic manifeste ignorantia condemnat cum aliud putat homo. & sub specie ueritatis ad inferna delabitur Multæ inquit cogitationes in corde hominis sed non Pro.19.
tamen illius uoluntas quæ incerta et fluctuās atq; mutabilis est. sed dei consilium obtinet. Quis inquit gloriabit castum se habere cor? Et quis confidet mundus Pro.21.
esse a pctō? Dulcis est em hoī panis mēdacii. & postea implebit os eius calculo. A dño gressus hois dirigun
tur mortalis autē; quō scire poterit uias suas? Omnis uir uidetur sibi iustus filius malus iustu; se facit & nō laudat exitum suum sed corrigit corda omnium deus filius malus excelsos habet oculos. & palpebris suis

eleuat. Est em̃ iustus qui perit in iusticia sua. Vnde di/
Eccl.7. citur ad eũ. Ne sis iustus multũ: nec quasi p sapientiaz quæras supflua: ne forte obstupescas. Quæcũq; em̃ la/borauerit hõ: ut reqrat nõ inueniet: si dixerit se sapiẽs intelligere repire nõ peterit. Cor enim filiorum hoim repletum est malitia.

¶ SEcundus liber eiusdem dialogi cõtra pelagianos Epistola XVI Critobolus.

A Vlta quidez de scripturis memoriter copioseq; dixisti. Et quasi quibusdaz discussis nubibus: clarũ uisus es ueri/tatis lumẽ aperire sed qd ad rem? His em̃ cunctis testimoniis uideris hoim accusare naturã ac per hoc inuidiam referre ad deum si tales homines cõdidit: ut obliuione & ignorantiæ peccato carere nõ possint. Ex quo pspicuũ est hominẽ posse si uoluerit nõ peccare. Id em̃ fecit qd uitare non potuit. Vbi autẽ auferẽ possibilitas auferẽ & uitiũ. Ne mo em̃ in eo condẽnaẽ: quod facere nõ potuit. AT. Sæpe dixi te nõ intelligere conatus meos nec conside rare quid tu argumẽteris: sed quia quæ deus iusserit ꝓ obliuiõe errore & ignorãtia quasi ꝓ peccato offerũtur sacrificia. Siue hoc male iuxta te: siue bene iuxta me. Deus p̃cepit: meũ est obseruare qd iussit: tuũ dei iussa reprehẽdere. CRI. Quoniã uim facis pspicuæ ueritati & trahis me ad blasphemiã: cõcedã tibi hoc in ueteri
2.Cor.5. lege p̃ceptũ de qua scriptũ est. Vetera transierũt: Ecce facta sunt oia noua. Nunquid & de euangelio poteris hoc approbare ut puniaẽ quispiam ꝓ eo quod nesciat Et ante pœnas luat q̃ reus sit cõsciẽtiæ? AT. Dũ igno/ramus Manicheus nobis cõsurgit repente q legem di catabolitã: & solos noui testamenti legendos libros CRi. Quid ei a me audiuisti: ut hoc autumes? Et lex ei patribus data ꝓ tpe iusta & sancta est & ueniẽte euãge/lii ꝓfectõe uioliora cessarũt. AT. Ergo nequaq̃ obser/uandũ est qd lege p̃cepit? CRi. Quædã obseruãda: q̃ dam ꝓtermittẽda sunt. AT. Quoniã te uideo esse do/ctissimũ: dic mihi quæ de ueteri testamento obseruari debeã: & quæ relinquere? CRi. Mãdata obseruare de bemus: quæ ad uitã & mores ptinẽt corrigendos: de q
Psal.18. bus dictũ est: Mãdatũ dñi lucidum illuminãs oculos. Quæ autẽ ad cærimonias legis & ritus sacrificioz̃ pti/nent relinquẽda sunt. AT. Ignosce mihi cum legis & oim scripturaz̃ sciẽtiam iactites nõ aiaduertis qd uelí dicere. CRi. Hoc itelligo qd loquæris sed non quod taces. AT. Tacere uideor q tãtis exẽplis docere te uo/lui: peccare hoiem p ignorãtiã: & ꝓ pctõ ut in lege ho stias ita & in euãgelio offerẽdã pœnitudinẽ? CRi. Da testimoniũ noui testamẽti ubi error & ignorãtia & im possibilitas mãdati teneaẽ crimẽ. AT. Nõ necesse est multa ꝓferre. unũ ꝓferã cui contradicere non poteris Vas electionis pspicuæ loquiẽ. Consentio em̃ legi dei Ro.7. iuxta interiorẽ hoiem uideo aũt aliã legẽ in membris meis repugnantẽ legi mẽtis meæ: & captiuantẽ me in lege pcti q̃ est in mẽbris meis. Miser ego hõ qs me libe rabit de corpe mortis huius? Gratia dei p Iesum xp̃m dñm nostrũ. CRi. Protulisti testimoniũ qd ꝓ me fa/cit. Liberati ergo de corpe huius mortis p gratiã dñi nostri iesu xp̃i. neq̃q̃ ultra peccare debem9. AT. Libe rati qdẽ sumus baptismo saluatoris sed mihi edissere q̃ re dixerit: uideo aliam legem in membris meis repu/gnãtẽ legi mentis meæ: & captiuitatem me in lege pec cati quæ in membris meis est q̃ est ista lex regnãs i mẽ bris hois & repugnãs legi mẽtis ei9? Rñde simplr? Ta ubi supra ces? Audi eundẽ apostolum prædicantẽ: quod enim B operor nõ cõgnosco: nõ em̃ quod uolo operor: sz qd odi illud facio. Si autem qd uolo hoc facio cõsentio legi qm̃ bona est Nũc aũt nequaq̃ opor illud: sed qd̃í me habitat pctm̃. Scio em̃ q̃ nõ habitat in me hoc ẽ in carne mea bonum uelle em̃ adiacet mihi opari autez bonũ nõ inuenio nõ em̃ qd uolo bonum hoc ago sed quod nolo malũ hoc facio. Si naũt qd nolo hoc ego facio: nequaq̃ ego opor illud sed qd habitatí me pec/catũ. CRi. Miror te hoiem prudentẽ sic itelligere apo stolũ ut eũ ex pson̄a sua & nõ ex aliorũ hoc dicere sen tias. Qui em̃ consciẽtiã in se loquẽtis xp̃i libere ꝓcla 2.Cor.13 mat: an experimẽtuz̃ quæritis eius q̃ í me loq̃ẽ xp̃s? Et 2.Thi. 4 in alio loco Cursum cõsũmaui: fidẽ seruaui: de cætero reposita est mihi corona iusticiæ: iste hoc de se dicere poterat opari bonũ non inuenio: & nõ quod uolo bo num: hoc facio: sed qd nolo malum: hoc ago. Quid illud erat boni quod uolebat facere & nõ poterat. Et quid illud erat mali quod nolebat & tamen uitare nõ poterat. Ergo non ex sui persona hoc dicit sed ex per/sona generis humani q̃ uitiis subiacet ob carnis fragi/litatem. AT. Parum mihi tollis ut totum tribuas. Ego em̃ unũ hoiem licet aplm intelligo subiacere peccato tu totũ humanũ genus asseris qd si uerum est in gñe te nemus & speciez̃ nã & aplꝰ hõ est & si hõ ẽ uel de aliis uel de se quasi homo loquitur. Miser ego homo quis Sap.9 me liberabit de corpore mortis huius. Et quoniaz̃ nõ habitat in me hoc est in carne mea bonum: Corrupti/bile ei corpus aggrauat animã & deprimit terrena ha bitatio sensum multa curantez̃. CRi. Si loquæris qua si ego hoc ex persona generis humani accipiam: & nõ ex persona peccatorum. AT. Et quis tibi hoc conce/

dit ut ex persona peccatoris hoc loquatur apostolus Si em̃ ex persona pc̃ōris hoc accipias: debebat dicere miser ego peccator: & nō miser ego homo: hō quippe naturæ est pc̃ōr uolūtatis nisi forte & illud qd̃ scriptū
Eccl. 1. est. Vanitas uanitatū & oia uanitas. ad pc̃ā referē: &
2. Cor. 3. nō ad oēs homines. Et iterū. Verūtamē & in imagine pambulabit homo ac deinde. Homo uanitati assimilatus est dies eius uelut umbra pertrāseunt. Si hoc Pau/li testimonio nō moueris audi aliud eiusdē: cui cōradi
1. Cor. 4. cere nō potes. Nihil mihi cōscius sum: & cætera. Recolenda dicit testimonia. Mire: nec meip̃m iudico nihil mihi cōscius sum. Qui hoc dicebat nullius utiq; pc̃ī si
ps. 18. bi cōscius erat. Sz quia legerat delicta q̃s intelligit? Et sunt uiæ quæ uidentē uiro iustæ. nouissima aūt earū re/
Pro. 18. spiciūt in ꝓfundum inferni. Et iterū omnis uir uidet̃
Pro. 20. sibi iustus. Deus autē corda hoim dirigit. Iccirco tēpabat sententiā ne forte p ignorantiā deliquisset: maxie cum scriptura testet̃: Est iustus qui perit in iusticia sua.
Eccl. 7. Et alibi: Iuste quod iustū est sectaberis ne opinione ue
Sap. 12. ritatis a iusticia declinem9 recordātis Saulis & Achaz CRi. Ne cōtendere uidear: & in diuersum absq; mēsura funē trahere saltem hoc mihi cōcede: iustos in scri/pturis plurimos appellari. AT. Nō solum plurimos:
C sed innumerabiles. CRi. Si innumerabiles iusti sunt & hoc negari nō possit quid mali locut9 suz posse esse hoiez sine pc̃ō si uelit? hoc est aliis uerbis dicere posse iustū sine pc̃ō esse. in eo q̃ iustus ē. AT. Iustos esse cō/cedo: sine oi aūt pc̃ō: oino nō assentio. Etem̃ absq; uitio qd̃ grecæ dicit̃ κακια hoiem posse esse aio: sine esse nego id em̃ soli deo cōpetit oīsq; creatura pc̃ō subia/
ps. 32. cet: & indiget mia dei dicēte scriptura. Mia dñi plena ē terra. Et ne quasi maculas quasdā in sc̃is uiris uidear pscrutari: in qbus errore sunt lapsi: pauca ꝓferaz quæ nō ad singulos sed ad oēs in cōe ptineāt. In. xxxi psalmo scriptū est. Dixi ꝓnunciabo aduersum me iniqtatē meā dño: & tu dimisisti ipietatē cordis mei. Satimq; sequitur: Pro hac hoc est impietate: siue iniqtate (ur ūq; em̃ intelligi potest) orabit ad te oīs sanctus in tēpore oportuno. Si sanctus est quō orat ꝓ iniqtate? Si iniqtatem habet qua ratione sanctus appellat̃? Iuxta illū ui/
Pro. 24 delicet modū qui & in alio scribit̃. Septies cadit iust9 & resurget. Et iustus accusator sui est ī pricipio sermo
Pro. 18. nis. Et alꝫ. Alienati sunt pc̃ōres a uulua errauerunt ab utero: locuti sunt falsa. Vel statiz ut nati sunt subia cuere pc̃ō in similitudinē ꝓuaricatōis Adæ: q̃ est forma futuri. Vel certe statim: ut de utero uirginali nat9
Exo. 13. est xp̃us de quo scriptū est. Oīs qui aperit uuluaz sc̃tm
D dño uocabit̃. Oēs hæretici errauerūt nō intelligentes misteriū natiuitatis eius magisq; ad specialē natiuitatē saluatoris q̃ ad oiz hoiz referri pōt hoc qd̃ dicit̃ Qui apit uuluā sc̃tus nocabit̃ dño. Sol9 ei xp̃s clausas portas uuluæ uirginalis apuit: quæ tñ clausæ iugit̃ ꝓmāserūt Hæc est porta oriētalis clausa p quā solus pōtifex Eze. 44
ingredit̃ & egredit̃ & nihilominus semp clausa est. Illud quoq; qd̃ in uolumine Iob scriptū est. Nunqd mū Iob. 11.
dus erit homo corā deo aut i opibus suis irreprehēsibilis uir si aduersus famulos suos nō credit? Et cōtra angelos prauū qd repperit quāto magis in his q habitāt domos luteas e qbus & nos de eodē luto sum9? Q̃z d̃
si asserueris hoc dici ex persona Eliphat themanite intellige nō ab eo dici: sed a billo q̃ sub persona angel̃i in uisione: & in reuelatōe loquit̃ ei snīas dei. Sed esto ut loquatur Eliphat quod perspicue angelus loqtur.
Nūqd nō hoc ex persona Iob ꝓprie dicitur? Tentatio Iob. 7.
est uita hois super terrā? Et si ego peccaui qd ego possum facere? Et quare oblitus es: nec fecisti iiqtatis meæ obliuionē & emendationez peccati mei? Quō em̃ pōt esse iustus hō sup terrā apud deū? Et iterū. Si fuero iustus nō audiet me: sed iudicio eius ídigebo. Et rursum qa sum impius cur frustra laboro? Si lotus fuero nitro & mūdus mūdis manibus satis me sorde tixisti. Si peccauero custodies me. Ab iniqtate aūt me nō facies innocētem. Et si impie egero: uhe mihi. Et si fuero iustus nō potero respicare. Plenus em̃ ego sum ignominiæ. Et itez. Quis em̃ erit mūdus a sorde? Nec unus quidez etiā si unius diei fuerit uita eius super terrā: & numerabiles menses illius. Quod si dixeris ꝓnomen q̃s: non ꝓ impossibili: sed interdū ꝓ difficili accipi. Respondebo tibi. Et ubi est illud qd̃ temere ꝓtulisti? Facilia dei esse mādata: & ea facile posse cōpleri dicēte scriptura Vir in dolore laborat sibi: & uim facit pditioni suæ: ut oppressa: & subiugata & moriēte carne uiuat in eo spūs: ridiculāq; illā expositionē Demosthenis uestri nō dixisse iob. Quis erit mūdus a pc̃ō? Sed quis mundus a sorde? Prætereo: qa ꝓbare conat̃: sordes pannorū signi ficari in infantia: non uitia pc̃ōrū. Aut certe si non sic intelligit: dicite uos quid sentiat. Tā etiā inuolutus dictor est: & nimio uerborū squalore coopertus ut suspitionem magis q̃ intelligentiaz lectori p̃beat: ad extremū infert. Ego autem ad hoc qd̃ respōdebo? Manū ponā sup os meū: semel locutus sum: in secundo nō addā. Ecce iob noster imaculatus: & sine querela: & abstinēs se ab oi malo: q̃li fine iusticiæ coronatur: ut mia dei indigeat. Hoc est illud qd̃ in ꝓuerbiis ꝓlegimus. Quis gloriabit̃ castū se habere cor? Aut q̃s cōfi Pro. 21.
dit ꝓ se mūdū esse a pc̃ō. Fac qd̃ & hic: nō ꝓ impossibili

sed p difficili dixerit. Tolle ergo sniam: & rade de li/
1.Ioh.5. bro tuo facilia dei esse mãdata. Quod si illud iohãnis
apli apposueris mãdata eius nõ sunt grauia. Et de euã
Mat.11. gelio. Iugũ meũ suaue est: & onus meũ leue. Facile re/
uinceris: leuia eũ dixisse euãgelii mãdata ad cõpatio/
nẽ supstitiõis iudaicæ: in q̃ uaria cærimoniaꝝ gña quæ
rebant: quæ iuxta litterã & apli dei sententiã nullus
Act.15. potuit explere. Vnde & in actibus aplorꝝ scribit. Nũc
ergo quid tẽtatis imponere iugũ sup ceruicẽ discipulo
rum qd neq; patres nostri neq; nos portare potuimus
sed p gratiã dñi iesu saluari credimus quẽadmodũ &
Iacob.1. illi Iacobus scribit aplus. Si iudicas legẽ non es factor
E legis: sed iudex ille iudicat legẽ q dicit aliquid non iu
ste præceptũ: & ignorantiã nõ habere pctm̃. Et frustra
offerri uictimas p errore qd pcti nõ habet cõscientiaꝫ
7. Neq; em̃ in lege ratio quærit: sed auctoritas. Idẽ in ea/
dem dicit æpistola. Ira uiri iustitiã dei non operatur &
quis nostrũ carere possit ira: de qua scriptũ eũ. Ira per
dit etiã sapiẽtes. Significãterꝫ nõ irã dei: sed iraꝫ uiri
possuit. Ira em̃ dei iusta est. Ira autẽ uiri de perturbata
Ps.4. mente ꝓcedit. Vnde & in psalmo dicit. Irascimini &
Ephe.4. nolite peccare: q uersiculus quẽ sensum habeat aplus
docet. Sol nõ occidat super iracũdiã uestrã: ut peccatũ
Mat.11. ozno sit uel leuiter irasci. iusticia autẽ iram celeri pœ/
nitudine mitigare. Vnde p ocioso uerbo reddituri su/
mus rationẽ in die iudicii. Et in eodem euangelio legi
mus. Qui rasciꝫ fratri suo sine causa: reus erit iudicio
licet in plerisq; codicibus antiquis sine causa addituꝫ
sit: ut scilicet ne cũ causa qdem debeamus irasci? Quis
hoim poterit decere. q̃ ira quæ absq; iusticia est in sem
piternũ uitio careat? Et iteꝝ. Ne glorieris in crastinuꝫ
Nescis em̃ quid aduenies pariat dies. Vnde scriptũ est
Eccli.11. Ne beatũ dixeris quẽpiã ante mortẽ: q̃diu em̃ uiuim9
in certamine sumus: & q̃diu in certamine: nulla ẽ cer
ta uictoria quæ etiã aplo fortissime plianti in futuro sæ
culo reseruat. Dominus atq; Saluator sub persona as
1.thi 4. sumpti hois loquitur. Insipientissimus em̃ oim hoim
sum: & nõ est hois prudẽtia i me. Et in. lxviii. p salmo
Deus tu scis insipiẽtiam meã: sed fatuũ dei sapiẽtius ẽ
Eccls.1. hoib9 i Ecclia ste quoq; scriptũ ẽ. In multitudie sapiẽ/
tiæ multitudo sciẽtiæ: & q addit sciaꝫ addit doloreitel
lectus: q̃ pfectiõe careat. Et ex eo qd nouit: quãta non
nouerit: & odio inqt habui uitã quoniã malũ est opus
quod operor sup terrã oia em̃ uanitas: & præsumptio
spũs nemo scit qd futurũ sit: quia sicuti est quis annũ/
ciabit ei? Sunt iusti ad quos puenit quasi opus impioꝝ
22. Et sunt impii ad quos puenit quasi opus iustorũ: Hoc
iccirco dicit quia certũ iudicium solius dei est: & quos
putamus iustos sæpe pctõres inueniunt: & quos econ
trario peccatores apud dei sciam iusti sunt quãtũcũq;
laborauerit homo: ut inqrat nõ reperiet. Et si dixerit
sapiẽs. nosse se iuenire nõ poterit. Oim em̃ un9 occur/
sus ẽ cordaq; filioꝝ hoim repleta sũt malitia: & icerto
statu: quæ græce βεριφερια dicit: muscæ morituræ: siue
ut in hæbraico habet: mortuæ demoliunt: atq; corrũ/
punt suauitatẽ olei: quis mortaliũ aliquo errore non
capitur? Quẽ hæreticoꝝ & falsorũ bogmatum uenena
nõ maculãt? Tempus inqt est: ut incipiat iudicium de
domo dñi: Si aũt primũ a nobis quis finis eoꝝ qui nõ 1.Pet.4.
credunt euãgelio? Et si iustus uix saluet impius & pec/
cator ubi parebit? Certe iustus est qui in die iudicii uix F
saluatur. Saluaret autẽ facile si nihil haberet macu/
læ ergo iustus est in eo q̃ floret multis uirtutibus & uix
soluat in eo: qd in qbusdã dei indiget mia. Quattuor
sunt pturbationes qbus genus uexat humanũ: duæ p̃
sentes: & duæ futuræ: duæ bonorum: & duæ maloruꝫ
Aegritudo quæ græcæ dicit λυπη: & gaudiũ quod illi
Χαραν uel ηφονην uocant: q̃ q̃ ηδονη uoluptas a plæ/
risq; dicat: alterum mali: alterum boni: excedimusq;
mensurã si gaudeamus super his quæ nõ debemus di
uitiis: potẽtia: honoribusq; inimicorum infœlicitate
uel mortibus aut ecõtrario præsentiuꝫ malorꝝ dolore
cruciamur aduersis: exiliis: paupertate: languore: &
mortibus ꝓpinquoꝝ qd aplus fieri ꝓhibet. Et rursum
si cupiamus ea quæ arbitramur bona: hæreditates ho/
nores: ꝓsperitates oim rerum & corporũ suauitatẽ: &
cætera quoꝝ præsentia gaudio fruimur: & metuimus
illa quæ putamus aduersa: qbus ad perfectũ carere iu
xta Stoicos Zenonem uidelicet & Chrysippũ possibi/
le est cui sententiæ oĩs scripturæ sanctæ cõsentit aucto
ritas. Vnde & Iosephus Machabeorũ scriptor historiæ Iosephus
frangi & regi posse dixit pturbatões animi nõ eradica
ri & quinq; Thusculanarum quæstionũ Ciceronis li/
bri his disputatõibus referti sũt. Pugnat em̃ iuxta apo/ Ro.7:
stolum aduersum nos fragilitas corpis & spiritalia ne
quitiæ in cœlestibus manifesta sunt dicentẽ opa car/
nis & opera spiritus: & hæc sibiinuicem aduersant: ut
nõ quæ uolumus ipsa faciamus. Si nõ quod uolumus
facimus: sed qd nolumus illud operamur quomodo
dicitur posse hoiem sine peccato esse si uelit? Ecce apo/
stolus. Omnesq; credẽtes qd uolunt implere non pos
sunt. Charitas operit multitudinẽ peccatoꝝ non tam 1.Pet.4.
præteritorũ q̃ præsentiũ: ne ultra dei in nos manente
charitate peccemus. Quãobreꝫ de muliere peccatrice
dicitur. Dimittuntur ei peccata multa. Ex quo intelli/ Luce.7.
gimus non nostræ solum esse potestatis facere qd uelí

mus:ſed & clæmẽtiæ. Si noſtrã adiuuet uoluntatem:
deus lux appellaſ & tenebræ in eo ſunt ullæ. Quãdo
dicit nullas tenebras in dei lumine teperiri: oſtendit
Mat. 5. omnia alioꝝ lumina aliqua ſorde maculari. Deniq;
& apoſtoli apellanſ lux mũdi. Sed non eſt ſcriptuꝫ qꝫ
in apoſtolorũ luce nullæ ſint tenębræ. Et de Iohãne
Ioh. 1. ſcribitur. Hic uenit in teſtimoniũ: ut teſtimoniũ phibe
ret de lumine: ut oẽs crederẽt per illum. Non erat ille
lux: ſed ut teſtimoniũ phiberet de lumine. Erat lux ue
ra quæ illuminat oẽm hoiem uenientẽ in hunc mũdũ
1. Ioh. 6. Vnde & de eo ſcriptũ eſt. Qui ſolus habet immortali/
G tatem: & lucẽ habitat ínacceſſibililẽ. Et certe legimus
immortales angelos: immortales tronos & domina/
tiones: cæteraſq; uirtutes. Sed ſolus deus eſt immorta
lis quia non eſt p gratiã ut cætera: ſed p naturã. Quaꝫ
ob cauſan idem apl'us ſcribit deũ ſolum eſſe ſapienteꝫ
Cũ & Salomõ & multi alii ſcti ſapientes uocenſ. Et di
catur iuxta hebraicũ ad principẽ Tyri. Sapientior Da
niele es tu? Quomodo ergo ſol9 lux ſol9 ímortalis: &
ſolus ſapiens appellaſ cũ multi ímortales & luces &
ſapiẽtes ſint? Sic pfectio hoís nõ ex natura: ſed ex gra
tia ueniẽs impfectos eos qui pfecti uidenſ eſſe demon
1. Cor. 1. ſtrat. Quod autẽ ſcriptũ eſt. Et ſanguis ieſu filii eius
mũdat nos ab omni pctõ tam in cõfeſſione baptiſma
tis q̃ in clemẽtia plenitudinis. Sed aliud eſt mũdari a
Iob. 25. deo: aliud per ſe eſſe ſine uitio: iuxta illud iob. Luna
non ſplendet & ſtellæ nõ ſunt mũdæ in cõſpectu ei9
quãtomagis homo putredo. & filius hominis uermis
Omne eñ os obſtruiſ: & noxius eſt mũdus deo qa ex
operibus legis nõ iuſtificabiſ oís caro coram eo nul/
Ro. 3. laq; diſtantia eſt perſonarũ. Omnes eñ peccauerunt
& indigẽt gloria dei: iuſtificati gratis p gratiam ipſius
Sinautẽ ſcribit. Exiſtimamus fide iuſtificari hoíem ſi/
ne operibus legis ſiquidẽ unus eſt deus q iuſtificat cir
cũciſionẽ ex lege & præputiũ ex fide. Manifeſte oſtẽ/
dit: non in hoís merito ſed in dei gratia eſſe iuſticiam
qui ſine legis operibus credẽtiũ ſuſcipit fidẽ. Vnde ſe/
Roñ. 9. quitur Peccatũ noſtri nõ dominabitur. Curſ quia non
eſtis ſub lege: ſed ſub gratia. Nõ eñ uolentis: neq; cur
rentis ſed miſerentis eſt dei. Vnde & gentes quæ nõ ſe
ctabanſ iuſticiã comprehẽderũt iuſticiam. iuſticiã aũt
ex fide iſrael autẽ ſequẽs legem iuſticiæ in legem iuſti/
ciæ nõ puenit quoniã nõ ex fide ſed ex operibus offen
Ro. 10. derunt in lapidem offenſionis. Finis eñ legis xp̃s ad
iuſticiam omni credẽti. Cunctæ ꝑpe æpl'æ apl'i hoc ha/
bent principiũ. Gratia uobis & pax a deo petre & xp̃o
ieſu dño noſtro. Et ſimili fine clauduntur. Ad Corin/
1. Cor. 1: thios quoq; ſcribitur. Vt nõ indigeatis ulla donatione

expectãtes reuelationẽ dñi noſtri ieſu xp̃i qui & cõfir/
mabit uos uſq; in finẽ ſine crimine in die dñi noſtri ie/
ſu xp̃i: licet ergo nulla indigeam9 donatione: tamen
expectamus reuelationẽ dñi noſtri ieſu chriſti: qui tũc
nos in oíbus cõfirmabit: & oſtendet ſine crimine cum
dies dñi noſtri ieſu xp̃i: & mũdi finis aduenerit: ut nõ Gal.
glorietur oís caro in cõſpectu eius. Paulus plantauit 1. Cor.
Apollo rigauit: ſed dominus incrementũ dedit: ergo
neq; qui plãtat: neq; qui rigat eſt aliquid: ſed q incre/
mentũ dat deus ipſius eñ agricultura: ip̃ius ædifica/
tio ſumus. luxta gratiã dei qua ſapiẽs architectus po/
nit fundamẽtum. Nolite inquit uoſmetip̃os decipere ubi ſup
Si quis ſapiens eſt in uobis in ſæculo iſto fatuus fiat ut
ſit ſapiẽs. Sapientia eñ mũdi ſtulticia eſt apud deum
Dominus cognoſcit cogitationes hominum quia ua/
næ ſunt. & iterum in nullo eñ mihi conſcius ſum ſed
nec in hoc iuſtificatus ſum quia qui me iudicat dñs eſt
Dicitur & uobis: qui ſine peccato uos eſſe dicitis quid 1. Cor.
habetis quod non accepiſtis? Si autem accepiſtis quid H 1. Ti.
gloriamini quaſi non acceperitis? Iam ſaturati eſtis iã
diuites facti eſtis: & ut ſciamus nõ ex nobis: ſed ex dei
cuncta pendere iudicio: ueniam inquit citius ad uos:
ſi dominus uoluerit. Qui eñ dicit ueniã ad uos: oſten
dit ſe uelle mõſtrat cupere promittit aduentuꝫ. Sed ut
cautius hoc loquaſ infert ſi domin9 uoluerit. Si quis
eñ putat quid noſſe necdum nouit ſicut noſſe oportet
uas electionis humilitate deiectus ímo cõſcientia fra/ 1. Cor.
gilitatis ſuæ loquitur. Ego ſum minimus apoſtoloꝝ
q non ſuꝫ dignus uocari apoſtolus quoniã perſecut9
ſum eccleſiam dei gratia autem dei ſum id quod ſum Nat. 5
& gratia ipſius in me uacua non fuit ſed omnib9 illis
amplius laboraui non ego autem: ſed gratia dei quæ
mecum eſt. Dicit ſe plus omnibus apoſtolis laboraſſe
ſtatimq; laborem ſuum ad dei refert auxilium. Non
ego inquiens: ſed gratia dei quæ mecum eſt: ſicut & in
alio loco loquitur. Fiduciam autem talem habemus 1. Thi.
per ieſum chriſtum ad deum. Non quia ex nobiſipſis
ſufficientes ſimus reputare aliquid: quaſi ex noſtro ſꝫ
ſufficientia noſtra ex deo eſt: qui & dignos nos fecit ubi ſup
miniſtros noui teſtamenti. Non enim iuſtificatur ho/ Gal.
mo ex operibus legis niſi per fidẽ ieſu xp̃i unde infert
& nos in ieſum xp̃m credimus: ut iuſtificemur ex fide
xp̃i & non ex opibus legis qa ex opib9 legis non iuſti
ficabitur omnis caro. Si eñ ex lege iuſticia ergo xp̃s ſi
ne cauſa grat:s mortuus eſt in lege maledictio eſt.
Scriptum eſt enim. Maledictus omnis: qui non per Deut.
manet ín omnibus: quæ ſcripta ſunt in libro legis: ut
faciat ea. Chriſtus nos redemit de maledictione legis

factus ꝓ nobis maledictio. Si em̃ data esset lex: q̃ poſ/
set uiuificare uere ex lege esset iusticia. S3 cõcludit scri
ptura oía sub pcto̅ ut repromissio p fidē iesu xp̃i daret
credentibus: lex ergo pedagogus noster fuit in xp̃m:
ut ex fide iustificemur. Vñ addit: & uno uersiculo oía
Gal.5. cõprahēdit dicens Euacuati estis in xp̃o qui in lege iu
stificamini a gratia excidistis. Hæc cuncta pcurro: ut
ostendā a nullo legem esse cõpletā & per legē man/
data omnia quæ continentur in lege. Deus est em̃ qui
operatur in nobis: & uelle & pficere: laborat apostol9
iuxta iusticiā quæ in lege est: sine quærimonia cõuersa
tus oía pro xp̃o ducit quisqlias: ut inueniat in xp̃o nõ
habens suā iusticiā quæ ex lege sed quæ ex fide christi
2.thes.3 est a deo. Vnde scribit ad thessalonicen̄. Fidelis autem
est dñs q̃ seruabit uos & custodiet ab omni malo ergo
non liberi arbitrii potestate: sed dei clemētia cõserua/
mur: Ac ne putes argumētationib9 uanis quæ mouēt
audiētibus q̃stiones ueritatē posse fidei subuerti. Ide3
1.Ti.6. apostolus scribit ad Timotheū. O Timothee depositum
custodi deuitās profanas uocū nouitates & cõtra
dictiones falsi nois scientia quā quidam ꝓmittentes
circa fidem errauerunt. Bonitas em̃ & mia saluatoris
nostri non ex operibus iusticiæ quæ fecimus sed scd'm
suam misericordiā saluos nos fecit ut iustificati illius
gratia hæredes simus secundum spem uitæ æternæ.

I Hæc breuiter quasi ex latissimo atq; pulcherrimo apo/
stolicæ doctrinæ prato carpsimus ut duræ frontis im/
pudentia conterat. Transeamus ad euangelia & apo
stolicos igniculos clarissima christi lampade cõplea/
Nat.5. mus. Ois ait qui irascitur fratri suo sine causa reus erit
iudicio: Qui autē dixerit racha: qd' interpretat uanus
Raca & absq; cerebro: reus erit cõcilio: haud dubiū qui san
ctorū & angelici senatus. Qui autē dixerit fatue reus
erit gehennæ ignis. Quis nostru3 potest huic uitio nõ
subiacere? cum etia3 ꝓ ocioso uerbo reddituri sumus
rationē in die iudicii? Si ira & sermonis iniuria atq; in
terdum iocus iudicio cõcilioq; & gehenne ignibus de
legatur quid merebit turpiū rerum appetitio: & auari
ubi supra cia quæ radix est oim malorum? Si inquit offers donū
tuum ad altare: & ibi fueris recordatus qa frater tuus
habet aliquid aduersus te: dimitte ibi donū tuu3 ante
altare: & uade primū reconciliari fratri tuo & tunc ue
niens offeres munus tuum. Meæ est potestatis ut non
habeam aliquid cõtra fratrem meū. Vt aūt ille aduer
sus me habeat aut non habeat in illius uolūtate consi
stit. Quid ergo faciam si recõciliari noluerit? Obsecrē
flectam genua: sed audire cõtemnet. an obtorto collo
nolentem in ius amicitiæ traham? Et quæ est maior
inimicitia q̃ amicitias necessitate sociare. Neq; em̃ di/
xit: roga eū ut tibi concilieť sed recõciliari primū fra/
tri tuo: & sic offeres munus tuū ad altare. Nõ q̃ impos
sibilia deus p̃cepit sed in tm̃ patientiæ culmē ascendit
ut prope impossibilia ꝓ difficultate nimia p̃cepisse ui/
deať ad destruendā sententiam tuam qua scribis fæci
lia esse dei mādata. Scandalizantē manū: oculū & pe
dem iubemur abscindere. Esto p tropologiā dictu3 sit
ꝓ amicissimis: & p cõsanguineis: & fraterno nobis uel
coniugali amore sociatis: facile ne arbitramur ob q̃s/
da3 offensas tantā subito abscindere charitatē. Quod
q̃ dicit. Sit sermo uester: est est: non nõ. Quid aūt am/
plius est: ex malo est forsitan de uestra schola reperia
tur q nunq̃ mētitus sit nec audierit illud ꝓpheticū &
apostolicū: Ego dixi in excessu mentis meæ oís homo ps.115.
mendax. Et nesciat scriptū in alio loco. Os qd' mētit Sap.1.
occidit aiam. Verberāti maxillā alterā iubemur oppo
nere. Tollenti tunicā etiā pallium cõcedendum est.
Angarianti se mille passibus: duobus milibus colla
præbenda sunt. Petenti te da: & uolenti a te accipere
mutuum: ne aduertaris. Si duos numulos habuero & K
alius poposcerit aut dabo ipsi: & mihi mendicandum
erit aut si nõ dedero transgressor legis inueniar. illud
autē quod dicit. Diligite inimicos uastros benefacite
his qui oderūt uos & orate ꝓ persequētibus & calum/
niantibus uos. Forsitā in uestro cœtu inuenitur apud
uos rara auis est. Qui pctā simpliciter confitentur me/
rentur humilitate clæmentiam saluatoris. Quodq;
sequitur. Cauete ne iusticiam hoc est ælemosynam ue
stram faciatis coram hominibus ut uideamini ab eis.
Nescio quis possit implere. Ad largiendū frustū panis
& binos numulos præco conducitur: & extendentes
manum huc illucq; circunspicimus: quæ si nullus ui/
derit: contractior fit. Esto unus de mille inueniatur:
qui ista non faciat. Responde quæso ubi sunt facilia
mandata? Molite inquit solliciti esse de crastino. Cra Mat.6.
stinus em̃ dies sollicit9 erit pro se. Sufficit diei malicia
sua. Vos de crastino non cogitatis: & istar auium præ
sentibus cõtenti estis quoꝝ æplæ biblinæ uolitant trās
flumina æthiopiæ ut inter simias & pauos noua deo/
phir Salomoni dona mittant. Vis audire facilitatē p
ceptoꝝ dei? ausculta qd' dicit. Quā arta uia & angusta Mat.7.
est q̃ ducit ad uitā & pauci sunt q inueniūt eam. Non
dixit q gradiunt p eā hoc ei difficillimū ē s3 q inueniūt.
Pauci enim inueniunt: & multo pauciores ingrediun
tur per eam. Filius inquit hominis nõ habet ubi caput Luc.9.
suum reclinet q dicit in Esaia. Suscipite lassu3: & hæc Esa.28.
est reqes mea. Si nõ habet ubi caput suū reclinet & quo

Esa.66. requieſcit? dicens in alio loco. Sup quē requieſcā niſi ſup humilē: & quietū: & tremētē uerba mea: ubi ē mā/
Mat.9. dator facilitas? Multi hoc qd' ſcriptū eſt. Nō ueni uo care iuſtos: ſed pctōres ad pœnitētiā ſimplr accipiūt iuxta illū ſenſum. Nō indigēt ſani medico: ſed hi qui male habēt. Alii uero interptant' coacti 9. Nō ueni uo care iuſtos nullus em̄ ad pfectum iuſtus eſt ſed ex aliq̄ parte peccator. Sed peccatores qbus mundus refertus
p̄s.11. eſt: dicente Dauid. Saluū me fac dn̄e: qm̄ defecit ſan/ctus: & corrupti ſunt: & abominabiles facti ſunt in ad inuētionibus ſuis. Omnes declinauerūt ſimul inuti/les facti ſūt: nō eſt qui faciat bonū: nō eſt uſq; ad unū
Mat.10. Nolite inqt poſſidere aurū neq; argentū neq; pecuniā in zonis ueſtris nō perā in uia nō panē: neq; duas tu/nicas neq; calciamēta neq; uirgā. Hæc inquies p̄cepta apoſtolica ſunt. Et certe petrus apl'us caligas habuiſſe
Act.12. narrat' dicēte ad eū angelo. Precinge te & calcia te ca ligis tuis: duas aūt tunicas: ut de cæteris taceā puto q; & ego & tu poſſideamus: ſi tñ amplius non habemus hæc dico. Et iterū: iterūq; ac p ſingula ígerā. Vt erube
Mat.10. ſcas ad ſniam ſuā: facilia eſſe dei mādata. Fratrem tra det frater in mortē: & pater filiū cōſurgētq; filii cōtra parētes: & interficiēt eos: & eritis inqt odio cūctis ho minibus ꝓpter nomē meū. Et qa facilia iuſſerat & ſcie bat facile ea poſſe cōpleri ꝓpterea ut rei facilitatē oſtē
ubi ſupra deret copulauit dicēs. Qui pſeuerauerit uſq; in finem hic ſaluus erit. Nō ueni inqt pacē mittere ſup terram: ſed gladiū ueni diuidere hoiez cōtra patrē ſuū & filiā
L contra matrem: & nurum cōtra ſocrum. Et ne omnia pcurrendo lōgiorem ſentētiam faceret uno cūcta ſer mone comp̄hēdit dicēs. Inimici hois domeſtici eius. Cūq; poſuiſſet. Qui amat patrē aut matrē ſup me non eſt me dignus. Et qui amat filiū aut filiā ſuper me: nō eſt me dignus. Crux x̄pi facilis eſt. Nudū poſt x̄pm p/gere ludus eſt: iocus eſt. Et ubi p̄mia quæ difficultate ſuperata quærunt'. Nō colligunt' zizania in p̄ſenti ſæ culo: ne & frumētū pariter eradicet': palea dn̄ica futu ro iudicio reſeruat' quādo iuſti fulgebūt quaſi ſol. Et egredient' angeli & ſeparabūt malos de medio iuſto/
Mat.14. rum. Petrus mergitur & meretur audire. Modice fidei
Mat.15. quare dubitaſti? Si in illo modica fides: í quo magna ſit neſcio. De corde inquit egrediunt' cogitatiōes peſ/ſimæ homicidia adulteria fornicatiōes furta falſa te/ſtimonia blaſphemiæ. Hæc ſunt quæ coinquinant ho mines ꝓcedat qui in corde ſuo hæc nō eſſe teſtetur: & plenā in corpore iſto mortali iuſticiā confitebor. Qui
Mat.16. uult inquit ſaluare aíam ſuam: perdet eam: & qui per diderit animā ſuam ꝓpter me: ſaluam faciet eaz. Hæc ſunt facilia mādata. Iterum dico. Vhe mūdo ab ſcā/dalis: neceſſe ē em̄ ut ueniāt ſcādala. Et ꝓpterea í alio loco ſcriptum eſt. In multis offendimus ſiue erramus omnes: non pauca peccata: ſed multa: nec quorūdaz ſed omnium poſuit. Omnes em̄ quæ ſunt quærunt: & non ea quæ dei ſunt unus bonus deus dicitur: & magi ſtri quaſi hominis bonitas refutatur in lege doctiſſi/mus omnia feciſſe ſe dicit: quamobrez & amatur a do mino. Et tamen plenam iuſticiaz non hz: quia noluit ſubſtantiā ſuā pauperibus erogare. Vñ difficultas diſficultati: immo impoſſibile impoſſibili tunc compara tur: quia nec camelus ingredi poteſt per foramē acus nec diuites peruenire in regna cœlorū. Quis noſtruz non lauat exteriora calicis & parapſidis: & interiora habet nequaq̄ ſordibus inquinata? Quis ſepulchroz extrinſecus dealbatorum poteſt ſimilitudinem decli/nare? Ne & nobis dicat ieſus. Deforis quidem uidemi ni hominibus iuſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate q̄uis & aliis uitiis carere poſſumus. Hy/pocriſeos maculam habere nō poſſe aut paucoruz eſt aut nullorum. Pater (inquit) ſi poſſibile eſt tráſeat ca lix iſte a me. Verūtamen non ſicut ego uolo: ſed ſicut tu uis pater. Filius dei q dixit & facta ſunt: mādauit & creata ſunt omnia. Scd'm hoc q; filius hominis dicit': ſentētiā temperat. Pater ſi poſſibile eſt. Verūtamē nō ſicut ego uolo. ſed ſicut tu. Et Critobolus meus addu/cto ſupcilio loquit'. Poteſt homo ſine pcto eſſe ſi uelit Apoſtoli audiūt. Sic non potuiſtis una hora uigilare mecū. Nō dixit. Noluiſtis: ſed non potuiſtis. Apoſto/li mei una hora uigilare nō poſſunt ſomno: mœrore & carnis fragilitate ſuperati: & tu potes longo tempo re omnia pcta ſuperare? Marcus euāgeliſta ſcribit de domino. et non poterat ibi ne unā qdē facere uirtutē niſi paucis egrotantibus manus íponens ſanauit eos & admirabatur ꝓpter incredulitatem eorum. Dñs di/cit' non potuiſſe in nazareth ne unam quidem facere uirtutem: & infidelitatis alienæ ſtupore retinet' & uos poteſtis omne quod uultis. Deniq; in conſequentib9 ſcribit'. Abiit in finibus Tyri & ſidonis: & ígreſſus do mum neminem uolebat ſcire: & latere nō potuit. vere utiq; cupiebat latere: & qd' cupiebat quare facere non poterat. ut aduētu ſuo omniū cōſcientiam declinaret Quæris cauſas cur latere non potuerit? Cogita aſſum pti hoís ueritatem & omni carebis ſcādalo. Si filiꝰ dei aliquid ín carne & ꝓpter carnem non potuiſſe narrat' nos qui toti carnei ſumus & quotidie ſpūs opibus re/pugnamus: cōtra apoſtoli ſniam quæ uolumus cun/cta faciemus? Petrus apl'us tria uult facere in mōte ta/

Mat.18. Iacob.3 Phil.2. Mat.19 Mat.2 Mat.1 p̄s.14 Mat.1 Luc Mar Luc. Luc. Mat.1

bernacula:unũ dño:alteꝝ Moysi:tertiũ Heliæ nesciẽs quid loquaꝫ timore ꝑterritus:& nos pythagoricæ philosophiæ ructamus superbiã de die & hora cõsummationis ultimæ:& ãgelos cœloꝝ & filiũ ignorare ñdit & uos plenam scientiam pollicemini. Carnis infirmitas deo habitatore gaudebat: & tñ mẽsurã fragilitatis suæ excedere non potuit. ut nõ Ꞑωλοκειο id ẽ. putatiue iuxta ueteres hæreticos sed uere dei filius hoĩs filiꝰ credereꝫ. Apostolos parump relinquẽs cecidit in terram
Mat.26 pronus & orabat dicens: Pater si possibile est Cur q̃so sententiã ambigẽter exprimebat q in alio dixerat quæ apud homines ipossibilia apd̃ deũ possibilia sunt? Sꝫ homo passurus hoĩs loquiꝫ uerbis. Ille dicit Si possibile ẽ una hora ꝑtereat Tu dicis possibile ẽ omni tpe peccata uitare. In qbusdã exẽplaribus & maxime in græcis codicibus: iuxta marcũ in fine eiꝰ euãgelii scribitur Postea cũ accubuissent undecim apparuit eis Iesus: & exprobrauit incredulitatẽ & duriciã eorũ quia his qui uiderant eũ resurgentẽ: nõ crediderunt: & illi satisfaciẽbãt dicentes. Sæculũ istud iniqtatis & incredulitatis substãtia est: quæ nõ sinit p immũdos spũs ueram dei apphẽdi uirutẽ iccirco iã nũc reuela iusticiã tuam Cui si contradicitis illud certe renuere non audebitis.
Iaoh.5. Mũdus in maligno positus est: & q dñm suum sathanas tentare ausus sit: & uictus atq cõfusus recesserit: usq ad tps utiq passiõis. Et successor iouiniani audet loqui eos qui plena fide baptisma cõsecuti sunt: non posse tẽtari: immo aliis uerbis posse hoĩem baptizatũ si uoluerit: nequaq̃ ultra peccare. Zacharias iustus au
Luc.1. dit ab angelo. Quia nõ credidisti uerbis meis eris tacens & nõ poteris loq usq in diem natiuitatis eius. Pa
Mat.9. ter Lunatici de apostolis loquiꝫ. Rogaui discipulos tuos: ut eiicerẽt eũ: id est dæmonẽ & nõ potuerunt. Et ipsi discipuli interrogant saluatorẽ. Quare nõ potuimus eiicere illum. Et audiũt cæteri ꝓpter incredulitatem uestrã. Cur quæso? qa oĩa posse dño seruabaꝫ. intrauit rogitatio in apl̃os quis eoꝝ maior esset? Et emẽ dãtur doctrina saluatoris: dũ minimus maior agno
Luc.9. sciꝫ: & humilitas sublimitate mutaꝫ. Nõ recipiꝫ ab urbe samaritanoꝝ quia facies eius erat eũtis Hierusalem iacobus & iohãnes uere filii tonitrui: & zeli ardore feruẽtes. Phinees & Helias igneꝫ de cœlo ducere cupiũt & corripiunꝫ a dño. Qui utiq nõ corriperentꝫ: si absq errore uoluissent. Ibãt cũ illo populi hoc est cũ domi
Luc.14. no: q cõuersus dixit. Si quis uenit ad me: & nõ odit patrẽ suũ: & matrẽ suã & uxorẽ: & filios & fratres: & sorores insup & aĩam suã non põt meus esse discipulus.
N Et in hoc loco temerariis ꝓclamabo. Põt homo si uelit omnia peccata uitare: facilia sunt mãdata eius: qui merentꝫ audire a domino saluatore. Vos estis qui iu/ Luc.16.
stos uos esse dicitis coram hominibus. deus autẽ nouit corda uestra quia quod apud homines excelsum est: abominabile est coraꝫ deo. Impossibile est inquit Luc.17.
ut scãdala non ueniãt puto q ꝑtm̃ scandalum sit qd̃ per scãdalũ uenit. Nisi fallor eꝝ̃ σκολον & σκανδαλον apud græcos ex offensione & ruina nomen accepit ꝓpterea in multis offendimus omnes. Fac ut non corruerim: certe offendi & nõ in uno: sed in pluribus arbitror q in aliquo offendisse ꝑtm̃ sit. Dixerunt domino apostoli. Auge nobis fidem. Qui respondit eis. Si Mat.17.
habueritis fidem quasi granuꝫ sinapis: quod utiq minimum est omnium seminum: & Critobolus meus fidei nobis montibus intumescit. Dicebat autẽ inquit & parabolam illis q semper oportet orare & nũq̃ deficere. Frustra semper oramus: si in nostro arbitrio est facere quod uolumus. Dixerunt apostoli. Et quis po/ Mat.19.
test saluus esse? Audiunt a domino. Quæ impossibilia sunt apud hoĩes possibilia apud deum sunt. Ergo aliqua quæ apud homines impossibilia sunt: certe ea eẽ possibilia ex eo ostenditur q apud deũ possibilia sunt Sit ergo & apud deum possibile: homini si uelit domare impeccantiam non ipsius merito: sed sua clæmentia: & apud homines nequaq̃ possibile liberi arbitrii potestate quod nutu donantis accipitur. Non sufficit apostolis dudum super dignitate quæsisse quis eorum maior esset: sed in ipso necessitatis & passionis articulo scribitur de eis. Facta est contentio inter illos: quis Mat.9.
illorum maior esset. Optimum reuera tempus instante cruce de dignitate contendere. Simon inquit simõ Ecce sathanas expetiuit uos: ut cribraret sicut triticum Luc.22.
Ego autem rogaui pro te: ut non deficeret fides tua. Et certe iuxta uos in apostoli erat positum potestate. Si uoluisset ut non deficeret fides eius qua utiq deficiente peccatum subingreditur. In quibusdam exemplaribus tam græcis q̃ latinis inuenitur scribente Luca. Apparuit illi angelus de cœlo confortans eum: ubi supra
haud dubiũ qn dñm saluatorẽ. Et factus in agonia ꝓlixius orabat factusq est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrẽtis in terrã. saluator in passione ab angelo cõfortaꝫ: & critobolus meus nõ idiget auxilio habẽs liberi arbitrii ptãtẽ: & tã uehæmẽter orabat: ut guttæ sanguinis exprũperẽt quẽ totũ erat i passiõe futurus. Qui inqt dormitis? surgite & orate: ne itretis i tẽtationẽ. Debuit iuxta uos dicẽ. Quid dormitis? surgite & resistite libeꝝ eꝝ̃ habetis arbitriũ: & semel uob cõcessa a dño ptãte nulliꝰ alteriꝰ indigetis auxilio. si ei hoc feceri

tis nō intrabitis in tētationē. Nō possum ait ego face/
re a memetipo aliquid: sed sicut audio iudico. Arriani
obiiciūt calumniā sed respōdet ecclesia ex psona hois
hæc dici: qui assumptus ē: tu cōtraria loqueris Possum
sine peccato eē si uoluero. Ille nihil potest ex se facere
ut hois indicet ueritatē. Tu potes omnia peccata uita
re ut adhuc in corpore cōstitutus ανπιθεον esse doceas:
Negat fratribus & ꝑpinqs ire se ad xenophegiam. Et
Ioh. 7. postea scriptū est Vt aūt ascēderūt fratres eius tunc &
ipse ascēdit ad solēnitatē nō manifeste ſ3 quasi ī abscō
dito. Iturū se negauit: & fecit qđ prius negauerat. La/
trat Porphyrio incōstātiæ ac mutatōis accusat nesciēs
ubi supra omnia scādala ad carnē eē referēda. Moyses inqt de/
dit uobis legē: & nemo ex uobis facit legē utiqꝫ possibi
lem: neqꝫ em̄ culpa ipetrātis est sed fragilitas audiētis
ut omnis mūdus subditus fiat deo. In euāgelio scd'm
Ioh. 8. Iohannē in multis & græcis & latinis codicibus inue/
niē de adultera muliere: quæ accusata ē apud dn̄m Ac
cusabāt āt & uehemēter urgebāt scribæ & pharisæi iux
ta legē eā lapidare cupiētes. At Iesus inclinans digito
scribebat ī terra: eoꝝ uidelicet q accusabāt: & oīm pec
cata mortaliū scd'm qđ scriptū ē in ꝓpheta. Relinquē
tes autem te super terrā scribanē. Tandē caput eleuās
O dixit eis. Qui sine pcō est uestrum: primus mittat sup
eam lapidem. Hoc diciē sine pcō: græce scriptum est:
αναμαρτητος qui ergo dicit. Aliud esse est sine pcō: &
aliud αναμαρτητον aut græcū sermonē nouo uerbo ex
primat: aut si exp̄ssum est a latinis: ut interp̄tatiōis ue
ritas habet perspicuū est. αναμαρτητον nihil aliud esse
nisi sine pcō & qa accusatores oēs fugiūt (dederat em̄
uerecūdiæ eorum clæmentissimus iudex spacium rece
dendi) rursumqꝫ in terra scribens: terrāqꝫ despiciens:
paulatim discedere: & oculos illius declinare cœpe/
rūr: soluſqꝫ remansit cum muliere: cui lotus est iesus.
Vbi sunt q te accusabāt. Nemo te condemnauit? quæ
ait. Nullus dn̄e. Respondit ei iesus: nec ego te condē/
nabo. Vade & ammodo noli peccare. Præcepit domi
nus ne ulterius peccaret: sicuti & alia similiter in lege
mandauit. Sed utrū ea fecerit nec ne: scriptura nō di/
cit. Omnes inquit qui uenerūt ante me: fures fuerunt
& latrones. Si omnes nullus excipitur. Qui uenerunt
inquit: nō qui missi sunt: de quibus ꝓpheta ait: ipsi ue/
niebāt a se & ego non mittebā eos: quo uerbo solius
xp̄i potentia reseruatur qui ad sua uenerat: & sui eum
Ioh. 17. non receperunt. Dum essem inquit in mundo cuꝫ eis
ergo seruabā eos in noīe tuo: qđ dedi eis & custodiui:
& nullus ex eis periit: nisi unus filius pditiōis. Nō di/
xit. Dedi eis liberi arbitrii potestatē: ut ipsi de suo labo
re saluarēt: sed ego custodiui eos: ego seruaui. Deniqꝫ
infert. Nō peto ut eos auferas de mūdo: sed ut custo/
dias illos a malo. In actibus apostolorum scriptū est:
Inter Paulū & Barnabam ꝓpter iohannē3 qui cogno Actu. 15
minatus est Marcus: ortā dissensionem ita ut separa/
rent̄: & Barnabas Marcū: & Paulus Sylla3 assumerēt
in euāgelii ministerium. Paulus sæuerior ille clemen
tior uterqꝫ in suo sensu abundāt. Et tn̄ dissensio habet
aliquid humanæ fragilitatis. In eodem uolumine le/
gim̄. Trāsierunt phrygiā & gallatiā regionem ꝓhibiti
a spūsancto loq uerbū in Asia: quo maledicto in ipsa
ꝓuincia puto usqꝫ hodie hæreticos qui cōtra spm̄san/
ctum faciūt plurimos repperiri. Cūqꝫ uenissent ait in
Mysiam: tentabāt ire in Bithyniā: sed non dimisit eos
spūs iesu. Nota q ꝓ spūs iesu spūssanctus sit: qui in alio P
loco ꝓpter unitatem substantiæ patris spūs appellat̄
Voluerunt loqui in asia: & ꝓhibent̄ a spūsancto. Tē
tāt ire in bithyniā: & nō eos pmittit spūs iesu. Satis ī/
portune: si eis faciendi uel nō faciendi semel dederat
liberi arbitrii potestatē. Sequit̄. Tēpora inquit igno/
rātiæ respiciens: deus nūc p̄cepit hoibus ubiqꝫ pœnitē Ro.
tiā agere. Significāter p̄terita in lege tempora: tempo
ra ignorātiæ demōstrauit. Rursum ait. Veniā ad uos ps. 3
deo uolēte. Cur interposuit uoluntatē dei. si habebat
sui arbitrii potestatē? Iacobus apostolus. si quis ait ser Iaco. 3
uauerit totā legem offenderit aūt in uno reus est oīm
factus. Quis nostrū in nullo aliquādo peccauit? si aūt
peccauit (qđ negari non p̄ot) & p unū pcm̄ omnium ps. 4
est reus pcōꝝ nō suis uiribus sed dei mīa soluatur. si
quis in uno non peccauit perfectus est uir. si aliquan
do in sermone peccasti ubi est apud te præsumpta p/
fectio? Maxime cum sequat̄. Linguam autem hominū Iac. 3.
nullus potest domare incontinens malum plena ue/
neni mortiferi. Rogo te ut mihi respondeas si lingua
incontinens est malum & plena ueneni mortiferi. &
nullus potest domare linguā mortalium & tanti cri/
minis reus es. Vbi in ꝓpetuuꝫ pcōꝝ fuga. vnde bella ps. 79
& unde rixæ inter uos? Nōne ex noluptatibus quæ mi
litāt in membris uestris? Aut mēbra non habetis hu/
mana aut si homo non potest esse sine membris. Con
fitemini uoluptatem atqꝫ luxuriā in uestris artub9 mi
litare. Dauid qui dixerat confidenter. Proba me dn̄e. ps. 25
& tenta me ure renes meos & cor meum. Quia añ ocu
los meos misericordia tua est & complacui in uerita/
te tua. Et iterum. Ego autem in innocentia mea ingres ubi sup
sus sum. & pes meus stetit in directo: q̄q̄ iudicii uerita
te dei misericordia mitigaret. tamen qa hoc ausus est
dicere relinquit̄ parūper fragilitati suæ & ut uos dici ps. 50

tis arbitrii libertati: & per adulterium lapsus in homi
ps.50. cidiū: postea loquit̃. Miserere meideus scd̃m magnā
miam tuā. Et scd̃m multitudinē miserationū tuaꝝ de
le iniqtates meas. Nec hoc dico quo uirū sanctū accu
sem de quo scriptū est q̄ fecit oēs uolūtates dei. Sed q̄
multis aliis bonis hæc uitia cōpensarit: & saluatus sit
mia dei cui⁹ iudiciū est ī ponderibus: & ad quē Asaph
ps.79. loquit̃. Cibabis nos pane lachrymaꝝ: & potu3 dabis
nob̄ ilachrymis ī mensura. Neq; em̄ iustus est dñs: ut
tm̄ pcā condēnet: & bonoꝝ operū nō meminerit. Vn
ps.29. de & in alio loco idē Dauid canit. Ego dixi in abūdan
tia mea nō mouebor in æternū. Dñe in uoluntate tua
præstitisti decori meo uirtutē Auertisti faciem tuā a me
& factus sum cōturbatus. Dixi em̄ ꝓnunciabo contra
me iniqtatem meā dño: & tu remisisti impietatem cor
dis mei. Iustoq; præcipit̃. Reuela ad dñm uiam tuā &
spera in eū: & ipse faciet. Et educet quasi lumē iustitiā
tuam: & iudicium tuum tanq̄ meridiē. Salus em̄ iusto
rum a dño quia nō est sanatio in carne eoꝝ a facie iræ
Ro.7 eius. Et quotidie iuxta ap̄m qui dixerat. Nō em̄ habi/
tat in carne mea bonū: ingemiscunt dicentes. Renes
ps.37. mei impleti sunt illusionibus: & nō est sanitas in car/
ne mea. Breues em̄ posuit dies nostros: & substantia
co.2. nostra quasi nihil in conspectu eius: uniuersa uanitas
omnis homo uiuēs: uel uiuēs in corpore: uel uiuēs in
uirtutibus: & tñ oīa uanitas. Incerto em̄ statu flactuat:
ps.48. & dum nō timet in sereno patit̃ tempestatē. Cum em̄
esset in honorē nō intellexit: cōparatus est iumētis in/
sipiētibus: & similis factus est illis. Pro nihilo inquit
saluos faciet eos: haud dubiū quin iustus: qui nō pro/
c.5. prio merito: sed dei saluat̃ clemētia: & delicta nostra
a te non sunt abscondita. Hoc ex persona xp̄i dicitur
Si ille qui peccatum nō fecit nec dolus inuētus est in
ore eius ꝓ nobis doluit: & pcā nostra portauit quāto
magis debemus nostra uitia cōfiteri? Renuit inqt con
ps.79. solari anima mea: cōsiderans delicta quæ fecerāt. Re
cordatus sum dei & letatus su3 cogitans me illius cle
mētia conseruā dū. Nocte cum corde meo meditabar:
& scopebā spūm meum. Et dixi nūc cœpi: hæc est mu/
s.25. tatio dexteræ excelsi. Iusti uox est q̄ post meditationē
somnii & conscientiæ cruces ad extremū ait. Nūc cœ
pi pœnitentiā agere: uel scientiæ lumē intrare: & hæc
ipsa de bonis ad meliora mutatio: nō meaꝝ uiriū sed
bi supra dexteræ & potentiæ dei est: in æternum misericordia
ædificabit̃. Nullū em̄ tempus est quo nō ædificet̃ mia
in singulis qbusq; sanctoꝝ: & his q̄ de peccatis trāseūt
ps.90. ad uirtutes. A sagitta uolāte per diem: a negotio pam
Q bulante in tenebris: quis nostrū poterit liberari? Ecce

em̄ peccatores intēderunt arcū ut sagittēt in obscuro
rectos corde nolūt prauos uulnerare: sed rectos cor/
de. Sagitta ꝓ diem uolitat ꝓ hæreticos in sanctarū itel
ligentia scripturaꝝ. Negociū in tenebris & nocte per
ambulabat per philosophos q̄ per obscuritatē sermo
num inuoluere cupiūt ueritatē. Plātati in domo dñi ī
atriis dei nostri florebunt. Plantati in domo dñi iusti
sunt: in ecclesia cōfirmati. Sed hi nō ī præsentiaꝝ sed ī
futuro in atriis dñi florebūt: ubi est certa & secura pos
sessio. Misericors & miserator dñs: lōganimis & mltæ ps.85.
miserationis. Suauis dñs oibus: & mia eius super oīa
opera illius. Tantas audis mias: & in tua audes uirtu
te cōfidere? Cōfiteant̃ tibi dñe omnia opa tua: sed de
cunctis operibus dei & hoies sunt: ergo omnes hoies
sua peccata cōfiteant̃. Legimus in Samuele dictū de 1 para 22
Salomone Ipse ædificabit domū nomini meo: & fir/
mabo regnum eius usq; in sempiternu3. Ego ero ei in
patrē: & ipse erit mihi in filiū Et iterum. Si inique ege/
rit corripiā eū in uirga hoim misericordiā autē meam
nō auferā ab eo. Cum egisset Dauid gratias deo ad ex
tremū intulit: & hæc est lex hois. Domine deus semp
respice ad clementiā tuā: & infirmitatē carnis diuino
auxilio sustētare. Quid mihi inqt & uobis filii Saruiæ 2.R.16.
Maledicat Semei. Dñs p̄cepit ei ut maledicat Dauid:
Et quis respōdebit ei: quare hoc feciſti? Voluntas em̄
dei nō discutiēda: sed cū gratiarūactione patiēda est
Et in alio loco dominus mādauit: ut dissiparet cōsiliū
Achitophel bonū ut adduceret sup Absalon malum: 2.R.15.
cuius certe cōsilium erat quasi cōsiliū dei. Et qua ratio
ne potestas liberi arbitrii maiore potestate subuersa ē
Hieroboā q̄ peccare fecit israel: arguit̃ quare reliq̄rit
præceptum domini. Diciturq; ad eum. Dedi tibi re 3.R.14.
gnum domus Dauid. & non fuisti sicut seruus meus
Dauid: qui custodiuit mandata mea: & ambulabat
post me in toto corde suo: & fecit placitum in conspe
ctu meo: ergo & possibilia sunt dei mandata quæ Da
uid fecisse cognoscimus: & tamen lasceſcere sanctos
ad perpetuitatem iusticiæ. In multis regibus legimus
de stirpe Dauid: q̄ non suo meriro: sed Dauid pa/
tris uirtutibus conseruati sint: qui fecerit placitum in
conspectu dei. Et uenitur ad Aza regem Iuda: de quo
scriptum est. Fecit Aza rectum in conspectu domini
sicut Dauid pater eius. Cumq; in multis laudibus 3.R.15.
eius commemorata esset historia: ad extremum in/
tulit: sed excelsa non abstulit. Attamen quia cor ei⁹
pfectum erat cum deo: oibus diebus uitæ suæ. Ecce &
iustus dicit̃ qppe cuius cor perfectū erat cū deo: & tñ ī
eo errauit q̄ excelsa nō abstulit: quæ Ezechiā & Iosia3

4.reg.18 legimus abstuliſſe Helias in cuius ſpũ & uirtute uenit iohãnes baptiſta ad cuius imp̃cationẽ uenit ignis de cœlo:& iordanis fluẽta diuiſa ſunt:timuit iezabel & fugit.laſſuſq; in ſolitudine ſedit ſub arbore & præſſus 3.reg.19. anguſtia mortem rogauit dicẽs.Sufficit mihi dñe tol/le aĩam meã:neq; eñ melior ſum patribus meis . Hũc iuſtum negare quis poteſt?Et tñ nõ dicã muliere3:ſed homini fœminã formidare de animi pturbatione de ſcẽdit:quæ uitio carere nõ põt dicẽte Dauid. Dñs au/ ps. 55. xiliator meus nõ timebo quid faciat mihi homo . De 3.reg.22. ioſaphat rege iuda ſcriptum eſt. Et fuit dñs cum ioſa/phat qui ambulauit in uiis Dauid patris ſuĩ prioribus ex quo intelligitur primas eum Dauid habuiſſe iuſti/cias:& nouiſſima nõ habere peccata. Nõ ſperauit ait in Baalim:ſed in deo patris ſui:& ambulauit in præce ptis illius:& nõ iuxta peccata iſrael.Cõfirmauitq; do minus regnum in manu eius:& dedit oĩs iuda mune/ra ioſaphat factæ ſunt ei infinitæ pecuniæ atq; diuitiæ & multa gloria.Cũq; ſumpſiſſet cor eius audaciã pro pter uias dñi etiam excelſa & lucos de iuda abſtulit. Hic achab regi impiiſſimo affinitate coniunctus eſt. Cũq; poſt prœlium reuerteret Hieruſalem occurrit ei Hieu filius amã iudæus & ait ad eũ.impio præbes au/xilium:& his qui oderũt dñ3 amicitia iũgeris,Et iccir co iram dñi qdem merebaris:ſed bona opera inuen/ta ſunt in te:eo q; abſtuleris lucos de terra iuda : & p̃/paraueris cor tuũ:ut requireres dñm. Ac ne putemus p̃teritas iuſticias hoc pct̃o & increpatõe ꝓphetica fuiſ ſe deletas:poſtea de Ochozia ſtirpe eius ſcriptum eſt: q; inuenerit eum Hieu latẽtem in Samaria:adductũq; occiderit:& ſepelierunt inquit eum:eo q; eſſet filius io ſaphat qui quæſierat dñm in toto corde ſuo . De eze/chia ſcriptum eſt.Fecit rectum in oculis dñi iuxta om nia quæ fecerat Dauid pater eius.Iſte abſtulit excelſa & cõtriuit ſtatuas & incẽdit lucum cõtriuitq; ſerpentẽ æneum:quem fecerat Moyſes . Et iterum in dño deo iſrael cõfiſus eſt:& poſt ipſum nõ fuit ſimilis ei in cun ctis regibus iuda:& qui fuerũt ante eum.Adhæſit do/mino:& nõ receſſit ab eo: & cuſtodiuit mãdata eius: quæ præcepit dñs Moyſi.et erat dñs cum eo:& in om nibus in qb9 incedebat ſapiẽter agebat.Cũq; rex aſſy/rioꝝ Sẽnacherib cepiſſet uniuerſas urbes iudæ : miſit ad eu3 ezechias in Lachis dicẽs.Peccaui:recede a me quodcũq; iuſſeris dabo.Impoſuitq; rex aſſyrioru3 eze chiæ trecẽta talẽta argẽti & triginta talẽta auri:& de/dit ezechias oẽm pecuniã quæ inuẽta eſt in domo dñi & in theſauris domus regis.In tpe illo cõcidit ualuas tẽpli dñi:& clypeos quos deauraverat:oĩa dedit regi aſſyriorum.Cũq; de eo tãta dicant nõ timuit neceſſi/tate cogẽte:quæ dño cõſecrarat regi offerre aſſyrio: di cit q; ad eum.Ego cuſtodiã ciuitatem hãc ꝓpter me & ꝓpter Dauid ſeruum meũ:nõ ꝓpter te:quia ſuperiora feciſti:qñ cẽtũ octogintaqnq; milia exercitus aſſyrio/rum angelo cedẽte ꝓſtrata ſunt.Illud quoq; diligen/tius attẽdẽdum quod ſcriptura commemorat. ægro/tauit ezechias uſq; ad mortem:uenit ad eum Eſaias fi lius amos dicens.Præcipe domui tuæ:qa morieris tu Qui auertit faciem ſuã ad parietẽ:& orauit ad dñm di cens.Obſecro dñe memento quõ ambulauerim in cõ ſpectu tuo in ueritate & corde pfecto:& bonũ in ocu/lis tuis fecerim.Fleuitq; ezechias fletu magno . Certe iuſtus erat ezechias & corde pfecto iturus erat ad do/minũ plorare nõ debuit quæris rõnẽ fletuũ?Si cogita ueris hoiem nõ miraberis cauſas doloris.Nullus eñ R intrepidus uadat ad iudiciũ dñi.habẽs cõſcientiã pec catoꝝ.Cũq; fleuiſſet factus eſt ſermo dñi ad eſaiam ꝓ/phetã dicẽs.Reuertere & dic ezechiæ duci meo(Dux dei appellat.cui mors fuerat nũciata qa humilitate ꝓſtratus eſt)Hæc inqt dicit dñs Dauid patris tui. Au/diui orationem tuã uidi lachrymã tuã addit ei tp̃us ui tæ & de aſſyrioꝝ manibus liberat . & tñ ſignũ poſtu/lat.ut credat ueꝝ eſſe qd' deus repromiſerat qd' ſaltẽ paruæ fidelitatis iudiciũ eſt.Miſit quoq; rex babylo/nis nũcios & legatos q ei cõgratularent ob reſtituta3 corporis ſanitatem.Qui oſtẽdit eis oẽs theſauros aro matũ auri quoq; & argenti & uaſoꝝ ſuppellectilẽ nõ fuit inqt res quã nõ oſtẽderet eis ezechias in domo & in oĩ poteſtate ſua.Ex quo intelligimus etiam uaſa tẽ pli babyloniis mõſtrata legatis.Vnde & ira dñi cõci/tat & poſtea eſaiæ uaticinatõe cognoſcit:de filiis tuis eunuchi erũt.& oĩa uaſa tẽpli trãſferent babylonem Ob quã culpã etiã in libro dierũ ſcriptum eſt.Cecidit 2.par. ezechias elatiõe cordis ſui.Certe ezechiã iuſtu3 nemo niſi impius denegabit:Dicas peccauit in quibuſdã.& iccirco iuſtus eſſe deſinit.ſed hoc ſcriptura nõ loquit Nõ eñ ex eo q; pua peccauit iuſticiæ nomẽ amiſit.ſed ex eo q; multa bona fecit:iuſti uocabulũ poſſidet.Hoc totũ dico ut ſcripturaꝝ ſanctaꝝ teſtimoniis cõprobet Nõ ex eo pct̃ores eſſe iuſtos q; alii peccauerũt ſ3 ex eo iuſtos ꝑmanere q; multis uirtutibus floreant.De ioſia ſcriptum eſt.Fecit rectum in conſpectu dñi & ambula uit in uia Dauid patris ſui.non receſſit neq; ad dexte/ram neq; ad ſiniſtram & tamen cum eſſet iuſtus tem/pore neceſſitatis & anguſtiæ mittit ad Oldam ꝓphe/tiſſam uxorem Sellum filii Tecuæ filii aaras cuſtodes ueſtium.Et hæc inquit habitabat hieruſalẽ in ſecunda

haud dubiũ quin urbis ptẽ significet:quæ iteriori mu
ro uallabat. Et illa respõdit hæc dicit dñs deus israel
ite & dicite uiro qui misit uos ad me:in quo occulta &
regis & sacerdotũ & oím uiorũ reꝑhẽsio est:q nullus
uiorũ sanctus potuerit repiri:q posset futura ꝑdicere.
Deniq interficit iosias a pharaone rege ægypti eo q
noluerit audire uerba dñi ex ore Hieremiæ ꝓphetæ. Si
2.pal.35 ue ut in Paralipomenõ scriptũ est. Noluit iosias reuer
ti:sed parauit cõtra eum bellũ:nec acquieuit sermoni
bus Nechao ex ore dei. Et iferẽt. Mortuusq est & sepul
tus in mausoleo patrũ suorũ: & uniuersus iuda & hie
rusalẽ luxerũt eum: ꝑcipueq Hieremias cuius oẽs can
tatores atq cãtatrices usq in ꝑsentẽ diem lamentatio
nes sup iosiã replicãt:& quasi lex obtinuit ĩ israel. Ec/
ce scriptũ ferẽt in lamẽtationibus. Puto q sermonibus
dei ꝑ quẽlibet nõ acqeuisse pẽtm̃ sit. De ipo Hieremias
loquit (q̃q̃ hoc plæriq scd'm Anagogen intelligant
Treñ. 4. de dño Saluatore) Spũs faciei nostræ xps dñs captus
est ꝑ peccatis nostris. Cui diximus. Sub umbra tua ui/
uemus in gẽtibus. Moyses cui locutus est dñs facie ad
faciem:& salua facta est aĩa eius ad aquas cõtradictio
nis offendit:nec meruit cũ fratre Aaron terram repro
ps.140. missiõis intrare. De quibus & psalmista canit. Absor/
pti sunt iuncti petræ iudices eorũ audient uerba mea:
S q̃m placuerũt:& est sensus. Iudices populi iudæorum
Moyses & Aarõ deuorati sunt a pẽtõ populi iuxta pe
trã. de qua aquarũ fluenta manarũt & certe cum isti iu
sti fuerint:& obedierint sermonibus dei: q per se sua/
uissimi sunt. Deniq sequit de cadaueribus in solitudi
ne mortuorũ quasi crassitudo terræ dirupti sunt super
terrã. Dispsa sunt ossa nostra secus infernũ. In osee lo
Osee.2. quit deus. Despõsabo te mihi ĩ iusticia & iudicio. Sta/
timq subiũgit. Et mia & miserationibus: & in fide :ut
largitoris præmio recognoscat q ipe sit dominus. In
par.: Osee.11. eodem scriptum est libro. Deus ego sum & nõ homo
in medio tui sanctus. Et nõ ingrediar ciuitatem uitio/
rum scilicet conciliabulũ. Ipe solus hãc non ingredit
ciuitatẽ: quam edificauit Cayn in noie filii sui enoch
quæ omnia sacerdotum quotidie ora concelebrant.
μονοςαναμαρτητος: quod in lingua nostra dicit. Qui
solus es sine peccato:quæ laus iuxta sniam tuã frustra
deo reputat:si est communis cũ cæteris. Non em̃ iux/
ta amos cõuertimus iusticiã in absinthium & fructus
iudicii in amaritudinẽ. Loquunt nautæ atq rectores
Ione.1. in libro ionæ. Rogamus dñe ne perdas nos ꝓpter ho
minem iustum neq inducas sup nos sanguinẽ inno
centem. Sicut em̃ placuit tibi sic factũ est dñe. Nesciũt
causas quid mereat ꝓpheta seruus fugitiuus:& tamen
iustificant deũ:& sanguinẽ innocẽtem fatent: cuius
opera nõ norũt. Et ad extremum sicut placuit tibi dñe
sic factum est. Nõ quærunt iusticiam sniæ dei: sed ueri
tatem iusti iudicis cõfitent. Micheas lachrymabili uo Mich. 7.
ce testat. Periit semen de terra & rectus in hoibus nõ
est:omnes in sanguine insidiant:unusquisq fratrem
suum uenat ad mortẽ. Malũ manuũ suarum dicunt
bonũ. Et iterum. Qui optimus corde inter eos est:qua
si periurus est. Et q rectus quasi spina de sepe. Hoc ho
minum iusticia est:ut iuxta uerba eiusde3 ꝓphetæ:nec
amico:nec cõiugi nec filiis sit credẽdum:quia inimici
hominis domestici eius. quã sniam etiam sermo dñi/
cus comprobauit. Vnde dat cõsilium p eũdem ꝓphe/
tam. Indicabo tibi o hõ q̃d sit bonũ:& q̃d dñs quærat Mich.6
a te utiq facere iudicium & diligere mĩam & sollicitũ
ambulare cum deo tuo. Nũquid dixit habeto æquali/
tatem dei. & nõ hoc q̃d' maximũ est sollicitũ ambula
re cũ deo tuo? ut nũq̃ securus sis ut oi obseruãtia custo
dias cor tuũ ut cõsideres qm̃ in medio laqueorũ am/
bules. & sub murorũ pinnis ingrediaris ut illud quo/
tidie mediteris. Iuxta semitam scandalũ posuerũt mi/
hi. Superbis em̃ resistit deus humilibus aũt dat gratiã ꝑs.139.
Qui cautus & timidus est:põt ad tẽpus uitare pẽtã qui Iaco.4.
securus est de iusticia sua:repugnat deo illiusq auxi/
lio destitutus insidiis hostiũ patet. Cõputrescãt dicit
Abacuc ossa mea:& subter me uermes scateãt:tm̃ ut re Abac. 3.
quiescã ĩ die angustiæ:ut ascẽdã ad populũ fortẽ meũ
Hic tribulatões & angustias afflictionẽq animi deꝑca
tur. ut in futuro uiorũ iã cũ xꝑo regnãtiũ numero so/
ciet. Exquo pspicuũ est:hic pugnã atq certamẽ:& in
futuro esse uictoriã. Iesus filius iosedech q̃d' interꝑtat
iustus dñi. sacerdos magnus ĩdutus describit uestib9 Zach.3.
sordidis q pẽtm̃ nõ fecit & tñ nostra pẽtã portauit. Ad
cuius dextra stabat Sathanas ut aduersaret. Dicit q
ad eũ post pugnã atq uictoriã auferte uestẽ sordidam
ab eo & ecce abstuli a te iniqtatẽ tuã & hæres iouinia/
ni loq. Sine oi oino pẽtõ suo sordida uestimẽta non
habeo ꝓprio regor arbitrio maior apl'o sum. ille facit
q̃d' nõ uult & q̃d' uult non facit ego facio q̃d' uolo &
q̃d' nolo nõ facio ꝑparata sunt mihi regna cœlorũ. ĩ/
mo ipe ea mihi meis uirtutib9 ꝑparaui. In quo adã te
netur obnoxius. Et alii qui reos se putant in similitu/
dinem præuaricationis adam. Ego solus cum mea ca
terua non teneor. Alii clausi cellulis & fœminas nõ
uidentes quia miseri sunt. & uerba mea non audiunt
torquentur desideriis. Ego etiam si mulierum ualor
agminibus. nullam habeo concupiscentiam. De me
e ñ dictum est. Lapides sancti uoluunt super terrã & Zach. 14

ideo non ſentio quia liberi arbitrii poteſtate xp̃i tro/
phæũ circũfero audiamus per eſaiam clamantẽ deũ.
Eſa.15. Populus meus qui beatos uos dicũt:ſeducunt uos &
ſemitã pedũ ueſtrorꝝ ſupplantãt:Quis magis ſupplã/
tat populũ dei qui liberi arbitrii poteſtate ſubnixus de
ſpicit auxiliũ cõditoris:& in ſua uoluntate ſecurus eſt
An qui ad ſingulas ſnias præceptorꝝ dñi iudicium pti
Eſa.5. meſcit? Ad huiuſcemodi hoies loquit̃ deus. Vhe uo/
bis:qui ſapiẽtes eſtis apud uos:& intelligentes ueſtro
Eſa.6. iudicio. Eſaias iuxta hæbraicũ plorat:& dicit: Vhe mi
hi quia tacui quia immũda habens labia:& in medio
populi imũda habentis labia habitãs uidi dominũ ſa
baoth ocul'meis. Ille uirtutũ merito dei fruebat̃ aſpe
ctu & cõſcientia peccatorꝝ labia ſua fatebat̃ imunda.
T Non quod locutus eſſet aliquid qd̃ uoluntati dñi re/
pugnaret:uel qꝛ ſiluiſſet uel timore uel pudore pterri/
tus nec arguiſſet libertate prophetica populũ deliquẽ
tem:nos peccãtes aliquãdo corripimꝰ qui adulamur
diuitibus & pſonas accipimus peccatotũ turpis lucri
gratia:niſi forte tota eis loquamur cõfidentia quorꝫ
opibus indigemus ut talia nõ agamus ut abſtineamꝰ
nos ab omni ſpecie peccatorũ. Certe uerum tacuiſſe
peccatum eſt: q̃ q̃ apud ſeptuaginta nõ ſit ſcriptũ :qa
tacui ſed quia compũctus ſuꝫ conſcientia ſcilicet pcto
ps.31. rꝫ ut illud compleatur propheticũ. Verſatus ſum in
miſeria: dum infigitur mihi ſpina. Ille peccati ſpina
Iſa.24. compungit̃:tu nirtutũ floribꝰ uernas. Erubeſcet inqt
luna & confundet̃ ſol quãdo uiſitauerit dñs ſuper mi
litiã cœli in excelſis : hoc ẽ qd̃ & in alio loco ſcriptuꝫ
Iob.25. eſt Aſtra quoqꝫ non ſunt mũda in cõſpectu eius:& ad
uerſum angelos ſuos puerſum quid repperit luna eru
beſcit & ſol confundit̃:& cœlum operit̃ cilitio & nos
intrepidi atqꝫ lætantes quia omni caremꝰ uitio occur
remus iudicis maieſtati quando tabeſcent mõtes ere/
cti uidelicet in ſuperbiã:& omnis militia cœlorũ uel
aſtra uel angelicæ dignitates:& complicabunt̃ ſicut
libri cœli:& omnis exercitus eorum inſtar foliorũ de
fluet:qm̃ inebriatus eſt inquit in cœlo gladius meus:
& nũc ſup idumæam deſcendet:gladius dei inebriat̃
in cœlis:& tuũ ſoliũ erit in ſanctitate ſecurum? In idu
mæã deſcẽdet:quæ interp̃tat̃ uel ſanguinaria uel ter
rena:ut pphetica auctoritate diſcamus oẽm terrã mũ
Eſa.34. di indigere iudicio. Vnde ſequit̃. Victima dñi in boſ/
ra:quæ interp̃tat̃ caro & interfectio eius multa ĩ terra
1.Cor.15 edom.i.in ſanguine. ſuxta qd̃ ponit apl's. Caro & ſan
Eſa.45. guis regnũ dei nõ poſſidebũt. Vhe qꝛ cõtradicit facto/
ri ſuo:uhe qꝛ dicit patri: ut qd me genuiſti? & matri q̃/
re me peperiſti? Hoc ad eos ptinet qꝛ dicũt :quare talis
cõſtitutus ſum qꝛ nõ poſſim in ppetuũ carere peccato.
Quare tale uas fictũ:ut nõ adamãtinũ pmãerẽ. ſꝫ ad
oẽm tactũ fictile atqꝫ fragile. Oẽs ſicut oues errauimꝰ Eſa.53.
& oĩm noſtrũ dñs pcta portauit. Intuitꝰ ẽ em̃ diligẽter
iſpexit nullũqꝫ reppit qꝛ iudicaret iuſteqꝫ ſuã ĩ oibꝰ face
ret uolũtatẽ. Et iccirco brachiũ eiꝰ ſalutẽ p̃buit & iuſti
cia ſua ſaluauit oĩa:ut oĩs mũdꝰ ſubiiciat̃ deo & illiꝰ
clæmẽtia cõſeruet̃. Fuimꝰ eni imũdi nõ pauci ſed oẽs
Quaſi pãnus mẽſtruatæ reputata ſũt oĩa i lege opa no
ſtra. Ad hieruſalem in ezechiel loquit̃ deus. Perfecta Eze.16.
eras ín decore meo:& eſt ſenſus nõ in tuis operibꝰ nõ
in tua cõſcientia cordiſqꝫ iactãtia ſed in meo decore:
quo te clæmẽtiæ meæ libertate donauerã. Deniqꝫ í cõ
ſequẽtibus loqtur ad eã. qñ ſaluator non ſuo merito:
ſed eius mía. Recordabor pacti mei tecum in diebus ubi ſup
adoleſcẽtiæ tuæ. & ſuſcitabo tibi pactũ ſempiternũ &
recordaberis uiarũ tuarũ. & cõfunderis. Et iterum. ſu/
ſcitabo pactũ meũ tecũ. & ſcies quia ego dñs ut recor/
deris & cõfundaris & nõ ſit tibi ultra apire os ꝓ cõfu/
ſione tua cũ fuero placatꝰ tibi in oĩbus quæ feciſti ait
dñs deus. Ecce apte diuino ſermone mõſtrat̃ quid in Naũ.1.
alio loco dixerit. Et mũdãs te nõ faciet innocentẽ ꝙ
iuſti quoqꝫ & poſt pctm̃ in ſtatũ priſtinuꝫ reſtituti. os
aperire nõ audeant ſed cũ apoſtolo dicãt. Qui nõ ſuꝫ 1.Cor.
dignus uocari apl's. quia perſecutus ſum eccleſiã dei.
Deniqꝫ & in alio loco ꝓ eundem ꝓphetaꝫ ad eos. qui Hier
illius mĩam conſecuti ſunt loquit̃ deus. Et recorda/ Eze.9.
mini uiarum ueſtrarum. & oĩm ſcelerum ueſtrorum q
bus polluti eratis & diſplicebit uobis in conſpectu ue
ſtro in cunctis malitiis quas feciſtis & ſcietis quia ego
dominus cuꝫ benefecero uobis propter nomen meũ
non ſecundum uias ueſtras malas neqꝫ ſecundũ ſce/
lera ueſtra peſſima. Erubeſcamus atqꝫ dicamus quod
loquuntur hi qui iam prætmia conſecuti ſunt. Loqua
mur peccatores ſuper terram. & in fragili mortaliqꝫ
corpore conſtituti quod ſanctos uidemus in cœlis di
cere & iam in corruptione & immortalitate donatos
Et dicitis inquit. Non eſt recta uia domini cum ueſtræ Eze.18.
uiæ prauæ ſint. Phariſeorum eſt hoc ſupercilium. ut Hier.
peccata propriæ uoluntatis referant ad conditoris in
iuriam & illius iuſticiam calumnientur. Sacerdotes tẽ
pli myſtici quod interpretat̃ eccleſia filii Sadoch cuꝫ
ueſtimentis miniſterii non egrediuntur ad populum
ne humana conuerſatione ſanctificati maculentur. 4.reg
Et tu in medio uulgi unuſqꝫ de populo mundum eſſe V
te credis Hieremiam prophetam breuiter percurren/
tes ſenſu magis q̃ ſermone carpamus. Currite inquit Hier.5.
in exitibus hieruſalem̃. & quærite in plateis eius ſicubꝫ

reperire poteritis uirũ: q̃ iuxta iusticiã uiuat & fidẽ: & ero ꝓpicius ꝓpter eũ. Quãuis em̃ dicãt: uiuit dñs fraudulẽter iurãt. & hoc ip̃m in mẽdacio refutat pc̃ō̃ꝝ sacrificia. Vescẽdas tradit offerẽtibus hostias dicens se nõ mãdasse patribꝰ eoꝝ: qñ deduxit eos de terra ægypti: ut offerrẽt huiuscemodi sacrificia. Nõ em̃ uoluntate: sed idolorũ cõparatiõe mãdauit: malens sibi offerri uictimas q̃ dæmonibus. Omnes recesserunt ab eo nullus est qui loquat bona: & agat pnĩaꝫ a pc̃tis suis Sequunt ꝓprias uolũtates quasi equus prõptus ad p̃liũ. Intẽdũt linguã suã quasi arcum. Mentiunt oĩa: & nõ est in eis ueritas. Amicoꝝ quoq; cauẽdas insidias p̃cepit: & nulli credere ꝓximoꝝ. Singulos em̃ ĩsidiari amicis & fratrẽ a fratre decipi. & hoc facere nõ naturæ malo: sed ꝓpria uolũtate: qa docuerũt linguã suã mẽdaciũ: & proni fuerũt ad ĩiusticiã. Si ethiops ante mutauerit pellẽ suã? & pardus uarietatẽ suã & uos poteritis facere bonũ: cũ didiceritis mala. ergo pellis ꝓthiopica & pardoꝝ uarietas disciplinæ est nõ naturæ quæ docet & discit tm̃ auferri non potest uitio mollita maligni nisi p eum cui omnia possibilia sunt. Vnde loq̃tur ad eum qui solus uerus medicus est. Sana me domine & sanabor saluũ me fac dñe & saluus ero. Tu es gloria mea & spes mea. Si em̃ ad cõditionẽ meã in fœlicitatemq; respiciã nihil aliud nisi hoc possum loqui Maledictus homo qui ãnunciauit patri meo dicẽs. Ecce natus ẽ tibi puer: fiat hõ ille similis urbibus q̃s subuertit deus. Quare em̃ in uulua nõ statim perii? Et fuisset mihi sepulchruꝫ mater mea: & uulua eius infernus sempiternus. Quare egressus sum ex utero ut uiderẽ labores & miserias? & cõsumerent dies mei in erumnis Tantum de sua cõditione securus ẽ: & sic confidit in fortitudine ut mortẽ p̃ferat uitæ. Nouerat em̃ uulnus suum & potentiã eius quẽ cælare nihil põt qui loquit̃ per prophetam. Deus appropinquãs ego & nõ ꝓcul. Qui em̃ cœlum replet & terram nullus põt uitare eiꝰ noticiã & cordis occulta cælare. Qui scrutat renes in trospicit & ut sciamus dei esse bonũ omne qd̃ gerimꝰ Ego inquit plãtabo eos: ut nequa q̃ eradicent: & ego dabo eis cogitationẽ & sensum ut ĩtelligãt me. Si cogitatio & sensus dent a deo: & intellectus dñi ex illius qui noscendus est radice pullulat: ubi ẽ liberi arbitrii tm̃ superba iactitatio? Volumꝰ scire cõditionẽ nostrã audiamus historiam: Ioachim rex iuda: cunctiq; socii eius & principes auditis sermonibus Vriæ: uoluerunt occidere eum. Quod cum ille didicisset timore perterritus fugit in ægyptum. Cur mortẽ timebat qui explicabat sententiam domini: & qui a se nunciari domini nouerat uoluntatẽ? Dedignamur per singula auxiliũ dei: & ad illius nutum cuncta gerere negligimus cum legamus sanctos uiros etiã hominum indiguisse præsidio. Periclitatur Hieremias & manifeste dicit̃: q̃ auxilio ei fuerit manus Disan filii Saphan ne traderetur in potestatem uulgi: & obrueretur lapidibus. Abolitis Hier. 26.
legis cæremoniis & duro pondere ueterum præcepto-
rum repromittitur euangelii gratia legemq; dominus
pollicetur: ut omnes eum nouerint a minimo usq; ad
maximum dicens Dimittam peccata eorum: & iniqui X
tatem illorum ultra memor nõ ero. Quam aũt habuerint sancti uiri in lege ueteri iusticiam: sequenti sermone demonstrat. Si filii israel: & filii Iuda iniquitatem facere ppetuam in cõspectu meo: ab adolescentia sua usq; ad diem præsentem: & ciuitas Hierusalem ab initio conditionis suæ usq; ad diem euersiõis suæ: me ad iracundiam prouocauit. attẽde quid dicat: finem iunge pricipio omne mediũ tempus iuitio est. Hieremias Hier. 37.
sanctificatus anteq̃ natus: uirgo ꝓpheta ueteris testamenti ptimescit sedechiam: & flebiliter obsecrat dicens. Nũc ergo domine mi rex audi dep̃cationẽ meã: & p̃ualeat apud te obsecratio mea: ne remittas me in domũ ionathan scribæ: ne ibi pereã. O propheta: cur times impiũ regem? Cur eũ metuis: quem nosti iã iãq; periturũ? carcerẽ reformidas: cui parat paradisus. Respõdebit mihi: hõ sum mortali in carne & corruptibili cõstitutus: dolorẽ sentio horresco q; cruciatus: quos etiã dñs meus ꝓ mea salute sensurus est. Miseret humano generi deus: & nõ uult perire qd̃ fecit. Noli timere iacob dicit dominus. Ego em̃ sum tecum: & in- Hier. 30.
terficiam omnes gentes in quas dispersi te: te uero ip
sum perire non faciam: sed castigabo te cum iusticia:
& ita miserebor tui: ut te innoxiũ non relinquam. Vnde & nos dicimꝰ esse iustos: esse sanctos uiros: & post
peccata placentes deo: non suo tm̃ merito: sed eius
clæmentia: cui omnis creatura subiecta est: & indiget
misericordia eius. Audiant hæretici qui eleuantur per
supbiã: & dicãt. Ecce ip̃i nobis fecimꝰ cornua. Audiãt
illud qd̃ audiuit Moab. Audiuimus supbiã moab sup
bus est ualde. Altitudinem illius & elationẽ & glo- Hier. 18.
riationem: & inflationẽ cordis ego cognoui dicit dominus: quoniam nequa q̃ iuxta inflationem eius. &
fortitudo illius est. Diciturq; ad huiuscemodi homines. Inimici autem eorum (haud dubiuꝫ quin gregis
domini) cõfirmant dicentes non peccauimus cũ peccauerint in pulchritudine iusticiæ & in expectatione
patrum. Deinde uis scire quando omnia peccata fi-
niantur. Audi eundem prophetam: in tempore illo Hier. 50.

dicit dominus. Quæreť iniquitas in iſrael & nõ erit & peccatuʒ in iuda. & non inuenietur. Cur quæſo ſequitur. quia propitius ero illis. Vbi autem propiciatio eſt præceſſerat ante peccatum. Tolle igitur poſſe & concedo omnia donante deo ſubſiſtere. Bonum eſt p̃ſtolari cum ſilentio ſalutare domini bonum eſt ponere in puluere os ſuum dare percutienti ſe maxillam ſaturari opprobriis ſpem habere in domino. Si em̃ abiecit & miſerebitur iuxta multitudinem miſericordiarũ ſuarum. Neqꝫ em̃ humiliauit corde ſuo & abiecit filios hominum. Fruſtra murmurat homo pro peccatis ſuis. Scrutemur uias noſtras. & quæramus & reuertamur ad dominum. Leuemus corda cum manibus ad dominum in cœlum diſcamuſqꝫ ei. Inique egimus. & ad iracundiaʒ prouocauimus. Iccirco tu inexorabilis
Dañ. 4. es. Daniel ꝓpheta loquiť ad Nabuchodonoſor q̃ dominetur excelſus regni hominum & det illud cuicũqꝫ uoluerit & extremum atqꝫ pectum conſtituat ſuper illud. Interroga eum qua cauſa ultimum atqꝫ deſpectũ conſtituat in regem & faciat quod uoluerit & diſcute
p̃s. 112. utrum ipſius uoluntas iuſta ſit de quo ſcriptũ eſt. Qui ſuſcitat de terra humilem & de ſtercore eleuat pauperem ut collocet eum cũ principibus. cum principibus populi ſui. An forſitan iuxta te abſqꝫ iudicio atqꝫ iuſtitia gloriam quærit. auramqꝫ popularem. ut humiles erigat in regnum & potentes humilitate commutet?
Eſa. 40. Audi prophetam dicentem. Omnes habitatores terræ quaſi nihil reputati ſunt apud eum. Fecit em̃ quod cũqꝫ uoluit in cœlo & in terris & nemo eſt qui reſiſtat uolũtati eius. aut poſſit dicere quare hoc feciſti? cuius ſunt omnia opera in ueritate & uiæ illius iuſticia & ſuperbientes poteſt ipe humiliare. Antiochus epiphanes rex crudeliſſimus ſubuertit altare ip̃amqꝫ iuſticiã fecit conculcari quia cõceſſum erat ei a domino. Cauſaſqꝫ reddit propter peccata plurima. ergo non fecit quod ip̃e tm̃ uoluit ſed quod dominus ꝓpter peccata populi conceſſit. Deniqꝫ ſequitur q̃ non ex propria fecerit fortitudine ſed ex eius imperio q̃ præcepit ut fie-
Dañ. 9. ret. Illud autem in aratione ſua loquitur. Peccauim9 inique egimus iniuſte geſſimus? & receſſimus a mandatis tuis: & cætera huiuſcemodi ſoletis dicere: quod & Dauid: & Daniel & omnes ꝓphetæ non pro ſe: qui ſancti erant: ſed ex perſona populi ſunt locuti. Aduerſum quam opinionem ipſe reſpondebit & dicet. Cum adhuc orarem: & cõfiterer peccata mea: & peccata populi mei iſrael. Vides ergo q̃ tam ꝓ peccatis ſuis q̃ ꝓ peccatis populi dominum ſit depræcatus: & effuderit depcatiões ſuas in cõſpectu dñi dei ſui. Vis iterum noſſe: quando pctm̃ & iniquitas finiatur? Quanq̃ diuerſa ſit auctorum interptatio. Audi eũdem ꝓphetam ubi ſupa
Septuaginta ebdomadæ completæ ſunt ſuper populum tuũ: & ſuper ciuitatem tuã ſanctam: ut compleãtur iniquitates: & finem accipiat peccatum ut diſpereat iiquitas & reueletur iuſticia ſempiterna. Quãdiu ergo ille finis adueniat: & corruptiuum hoc atqꝫ mortale incorruptiõe & immortalitate mutet: neceſſe eſt nos ſubiacere peccato: nõ naturæ & conditionis: ut tu calumniaris uitio: ſed fragilitate & commutatiõe uolũtatis humanæ: quæ per momẽta uariatur: quia deꝰ ſolus eſt immutabilis. Quæris ubi abel: ubi enoch: ubi ieſus filius Nauæ: ubi Heliſeus cæteriqꝫ ſanctoruʒ peccauerint. Non eſt neceſſe nodũ in ſcirpo quærere: utinam poſſem & manifeſta reticere peccata: ſi uis a me uerum audire neſcio. Nihil inquit mihi conſcius ſum 1. Cor.
nec tamen in hoc iuſtificatus ſum. Homo uidet in fa- Ro.ʒ
cie: deus in corde. Apud eius conſcientiam atqꝫ cõſpectum nullus iuſtificatur. Vnde & Paulus loquitur cõfidenter. Omnes peccauerunt: & indigent gloria dei: Gal.ʒ.
& concluſit deus omnia ſub peccato: ut omnium miſereať: & cætera quæ ſæpe replicauimus.

¶ Tertius eiuſdem dialogi liber cõtra pelagianos Epiſto. XVII Critobolus

Electatus ſum tuorum multiplicatione ſermonum: de quibus ſcriptũ eſt. In multiloquio non effugies peccatum: ſed quid ad cãʒ? Certe hoc fateberis eos qui xp̃i baptiſma cõſecuti ſunt nõ habere peccatũ. Et ſi abſqꝫ A
peccato ſunt: iuſtos eſſe. Cumqꝫ ſemel iuſti fuerint: ſi egerint ſollicite: poſſe in ſempiternum iuſticiaʒ cuſtodire ac per hoc omne uitare peccatum. AT. Non erubeſcis exploſam atqꝫ damnatam iouiniani ſententiã ſequi? Et ille em̃ his teſtimoniis tuiſqꝫ nititur argumẽtis: immo tu illius inuenta ſectaris. In oriente docere deſiderans quæ olim Romæ: & dudum in Africa condemnata ſunt. Lege ergo quid illi reſponſum ſit: & tibi reſponſum dicito. In dogmatibus em̃ & quæſtionibus diſſerendis non perſona: ſed cauſa quærenda eſt & tamen hoc ſcito: baptiſmum præterita donare peccata non futuram ſeruare iuſticiam. Quæ labore & induſtria: ac diligentia & ſemper ſuper omnia dei clæmentia cuſtodiť: ut noſtrum ſit rogare: illius tribuere quod rogatur noſtruʒ incipere illius perficere noſtrũ offerre quod poſſumus: illius implere quod non poſſumus. Niſi em̃ dñs ædificauerit domum: inuanum la p̃s. 126.

borauerũt qui ædificãt eam. Nisi dñs custodierit ciui/
tatem: inuanũ uigilabit qui custodierit eam. Vnde &
1.Cor.4 apl̃us præcipit: sic currite ut cõpræhẽdatis. Oẽs quidẽ
currũt sed unus accipit coronã. Et in psalmo scriptu3
ps.5. est. Dñe ut scuto bonæ noluntatis tuæ coronasti nos
Nostra em̃ uictoria & corona uictoriæ: illius ꝓtectõe
& clypeo præparat: & hic currimus ut in futuro com
p̃hendamus: uhi accipiet coronã qui in hoc sæculo ui
Iohã.5. ctor extiterit. Ecce sanus factus es iam noli peccare ne
1.Cor.3. quid deterius tibi fiat. Et nescitis quia templũ dei estis
& spũs dei habitat in uobis. Si quis templũ dei uiola/
2.pa.15. uerit disperdet eũ deus. Et in alio loco. Dñs uobiscu3
est q̃diu uos estis cum eo si reliq̃ritis eum & ille relin/
quet uos. In cuius putas delubro atq; sacrario xp̃i pu/
ritas ꝑmanet templiq; serenitas nullo nubilo contri/
statur: eũdem semp uultum habere nõ possum9 quod
de Socrate falso philosopho gloriant: quanto magis
animũ: mltæ facies hominũ: sic & corda diuersa si fie/
ri posset: ut semper aquæ baptismatis mersos tenemus
uolitãtia nos desup peccata nõ tangerẽt: spũs sanctus
tueretur. Sed impugnat inimicus nec uict9 recedit sed
sp̃ in insidiis ẽ ut sagittet i occulto rectos corde: In euã
gelio iuxta hæbræos: qd̃ chaldaico syroq; sermone: si3
hæbraicis litteris scriptũ est quo utunt̃ usq; hodie Na
zareni scd̃m apostolos: siue ut plæriq; autumãt iuxta
Matheũ: quod in Cæsariẽsi habet̃ bibliotheca narrat
historia. Et ecce mater dñi & fratres eius dicebãt ei: Io
hannes baptista baptizat in remissionẽ pctõr̃. Eamus
Mat.18. & baptizemur ab eo. Dixit aute3 eis. Quid peccaui: ut
uadã & baptizer ab eo? Nisi forte hoc ipsum quod dixi
ignorãtia est. Et in eodem uolumine. Si peccauerit in
quit frater tuus i uerbo & satis tibi fecerit septies in die
suscipe eũ. Dixit illi Simõ discipul9 ei9. Septies in die
Respondit dñs & dixit ei. Etiam ego dico tibi: usq; se/
ptuagiessepties. Etem̃ in ꝓphetis quoq; post q̃ uncti
Ignatius sunt spũsancto inuẽtus est sermo pcti. Ignati9 uir apo
stolicus & martyr scribit audacter elegit dñs apl̃os qui
sup omnes homines pctõres erant. De quor̃ celericõ
ps.15. uersione Psalmist. canit. Multiplicatæ sunt infirmita
tes eor̃. postea acceleraverũt quibus testimoniis si nõ
uteris ad auctoritatẽ utere salte3 ad iniqtatẽ quid oẽs
eccleſiastici uiri senserint. Fac aliquẽ baptizatũ uel sta
tim: uel in ipsis diebus morte subtractũ: & concedo ti
bi qd̃ concedere nõ debeo nec cogitasse aliqd nec lo/
cutum in quo errore & ignorãtia laberet̃. Non ideo si
ne pctõ erit quia uidebit̃ non superasse sed fugisse pec
catum. Ac nõ potius qa dei misericordia de pctõr̃ car
cere liberatus migrauit ad dñ3. Hæc & nos dicim9 pos
se deum quicquid uoluerit: & hominem per se & pro/
pria uoluntate quod tu asseris sine pctõ esse non posse
Sinautẽ potest: frustra nũc iungis: & gratiam qua põt
non indiget. Quod si non potest absq; gratia stulte tu
dixisti posseduod nõ potest. Quicquid em̃ er alterius
pendet arbitrio nõ ei9ẽ quẽ posse cõtẽdis: si3 illius sine
quo eum nõ posse perspicuum est. CRi. Rogo: quæ ẽ
ista prauitas imo absq; ratione cõtentio ne hoc quidẽ
mihi das: ut egressus aquas baptismatis sine pctõ sit?
AT. Aut ego sensum meum uerbis explicare non ua/
leo aut me explicante tu ad intelligendum tardior es
CRi. Quo nam modo? AT. Recordare quid & tu di/ B
xeris: & ego quid loquar. Posuisti hominẽ sine pctõ es
se si uelit. Ego impossibile hoc i homine esse respõdeo
non quia statim de baptismate hõ pctõ nõ careat: sed
illud tempus quãdo sine peccato est nequa q̃ possibi/
litati humanæ sed dei gratiæ deputatur. Tolle igitur
posse & ego eẽ concedã. Quomodo em̃ potest qui per
se non potest? Aut quæ illa impeccãtia quæ statim cor
poris huius morte finitur? Aut certe si ultra uitã ꝓtra/
xerit delicti & ignorãtiæ piculo subiacebit. CRi. Dia/
lectica me arte concludis & non xp̃iana loqueris sim
plicitate. Nodos mihi quosdam inter esse & esse posse
concinnens. AT. Ego ne uerborum strophis ludo: cũ
hoc de tua ꝓcesserit officina? Tu em̃ dicis nõ esse homi
nem siue peccato sed esse posse cum econtrario ego ti/
bi tribuam q; negasti esse hominẽ sine pcto ꝑ dei gra/
tiam & tamen per se non posse. CRi. Frustra ergo dã/
tur p̃cepta si ea implere nõ possumus. Atti. Deus possi
bilia mandauit hoc nulli dubium est. Sed quia homi/
nes possibilia non fecerunt. Iccirco omnis mũdus sub
ditus est deo & indiget misericordia eius. Omne enim
quod fieri potest tribus constat temporibus aut præ/
terito: aut præsenti: aut futuro. Hoc quod asseris posse
hominem sine peccato esse si uelit: monstrat factũ es/
se depræterito aut certe nunc fieri de futuro postea ui/
debimus. Quod si nullum potes ostendere qui sine oi
omnino peccato aut fuerit aut sit: restat: ut de futuro
tm̃ disputatio sit: Interim in duobus temporibus præ/
terito aut præsenti uictus teneris. Si aliquis fuerit po/
stea maior patriarchis: prophetis: apostolis: qui pec/
cato careat: tũc futurus de futuro si potueris persuade
to. CRi. Loquere ut uis: argumentare ut libet. Nunq;
mihi libe r̃ arbitriũ extorq̃bis qd̃ semel cõcessit deus
nec ualebis auferre quod mihi tribuit deus posse si uo
luero. AT. Exẽpli gratia. Vno tm̃ utamur testimonio
Inueni Dauid filiũ ieſſe uirum scd̃m cor meum qui fa ps.88.
ciet omnes uoluntates meas. Dauid sanctum esse nõ

dubium est: & tamen qui electus est: ut oēs dei uolūta
tes faceret aliqua fecisse reprehenditur utiq; possibile
erat ei facere qui ad hoc electus est: ut omnes dei uolū
tates faceret nec deus in culpa est qui prædixit euꝫ cū/
ctas suorum præceptorum facere uolūtates: sed ille q
prædicta nō fecit. Neq; em̄ dixit inuenisse se uiruꝫ qui
cunctas in perpetuum suæ iussionis faceret uolūtates
Hoc & nos dicimus posse hoiem non peccare si uelit p
tpe ꝓ loco ꝓ ibecillitate corpea q̄ diu itētus ē anim9 q̄
diu corda nullo uitio læxat' i cithara. Quod si paulu/
lum remiserit quomodo qui aduersus flumē lembum
trahit: si remiserit manus: statim retrolabitur: & fluēti/
bus aquis quo nō uult ducitur. Sic humana conditio
si paululum se remiserit discit fragilitatē suam: & mul
1. Thi. 4. ta se non posse cognoscit. Putasne apostolū Paulum
eo tempore quo scribebat lucernā siue penulam quā
reliqui troadæ apud Eutarpuꝫ ueniens: afferre libros
& maxime mēbranas de cœlestib9 cogitasse misteriis
& non de his quæ in usu communis uitæ uel corporis
necessaria sunt? Da mihi hominē qui non esuriat. non
sitiat: neq; algeat: non doleat: non febricitet: nō tor/
minibus & urinæ difficultatibus torqueatur. Et ego ti
bi concedam: posse hominē & nihil nisi de uirtutibus
cogitare. Cæditur apostolus a ministerio: & cōtra pō/
tificem qui cædere imperauerat sentētiā dirigit percu/
Act. 33. tiet te deus paries dealbate: ubi est illa patientia salua
toris qui quasi agnus ductus ad uictimam nō aperuit
os suum: sed clementer loquitur uerberanti? Si male
Ioha. 18. locutus sum: argue de zelo seu de peccato: Si autē be/
ne quid me cædis? Non apostolo detrahim9: sed glo
riam domini prædicamus qui in carne passus: carnis
iniuriam superat & fragilitatem ut taceam illud quod
commemorat. Alexander ærarius multa mihi mala
2. Thi. 4 ostendit: reddet illi dñs in illa die iustus iudex. CRi.
Cogis me ut loquar quod iamdudū gestio & tamē erū
pentia uerba non promo. AT. Quis em̄ te prohibet:
quod sentis dicere? Aut em̄ quod dicturus es bonū est
& nos bono fraudare non debes: aut maluꝫ & iccirco
non nostri gratia: sed pudore siluisti. CRi. Dicam ali
quādo quod sentio. Omnis disputatio tua illuc dela/
bitur: ut naturam accuses: & culpam referas ad deuꝫ
qui talem hominemꝫ cōdidit. AT. Hoc illud erat quod
nolebas: & uolebas dicere dic quæso: ut oēs tua fruan
tur prudentia. Reprehendis deum quare hominemꝫ fe
cerit hominē: reprehendant & angeli: cur angeli sint
Omnis creatura causetur quare id sit quod cōdita est
& non id quod condi potuit. Scilicet nunc mihi pue/
rilibus declamātiunculis ludendū est: & aculice atq;
formica usq; ad cherubin & seraphin ueniam. Cur nō
singula in meliori statu condita sint: Cunq; ad excel/
sas uenero potestates: causabor & dicam: quare deus
solus tm̄ deus sit: & non omnia deos fecerit. Aut eniꝫ
impossibilitatis iuxta te: aut inuidiæ reus erit. Repræ/
hende eum cur & diabolum in hoc mundo tm̄ esse cō/
cedat: & aufer coronam cuꝫ certamē abstuleris. CRi.
Non sum tam uecors: ut quærar cur diabolus sit: cui9 C
inuidia mors introiuit in orbem terraruꝫ. Sed hoc do
leo: cur uiri ecclesiastici: & qui magistrorum sibi usur/
pant uocabulum: tollant liberum arbitrium quo sub/
lato: Manichæorum secta construitur. AT. Ego ne li/
beꝫ tollo arbitriū q̄ i tota disputatōe mea nihil aliud
egi nisi ut omnipotentiam dei cū libero arbitrio con/
seruarem? CRi. Quomodo seruas liberum arbitrium
qui dicis hominemꝫ nihil posse facere nisi deus semper
adiuuerit? AT. Si in culpa ē q libero arbitrio iūgit dei
adiutoriū: ergo ille laudet' q dei tollit auxiliū. CRI.
Nō tollo dei auxiliū. Quippe p cui9 gratiā possum9 sꝫ
utrūq; suis finibus terminās ut dei sit gratiæ q̄ dedit
liberi arbitrii potestatē & nostræ uoluntatis facere qd
uel non facere: quo & facientibus præmium & non fa
cientibus pœna seruetur. AT. Videris mihi quasi ob/
liuiosus esse: & quasi nihil supradictum sit per easdeꝫ
disputationis lineas reuertí. Hoc em̄ longa discretōe
concluſum est: ut gratiam suam dominus: qua nobis
concessit liberum arbitrium in singulis opibus iuuet:
atq; sustentet. CRi. Quid ergo caronat in nobis atq;
laudat: quod ipse operatus est? AT. Voluntatem no/
stram quæ obtulit omne quod potuit: & laboreꝫ quo
contendit ut faceret: & humilitateꝫ quæ semper respe
xit ad auxilium dei: CRi. Ergo si non fecimus qd' præ
cipit: aut uoluit nos adiuuare deus: aut noluit. Si uo/
luit: & audiuit: & tamen nō fecimus qd' uoluimus nō
nos: sed ille superatus est. Sinautē noluit adiuuare nō
est culpa eius qui uoluit facere: sed illius qui potuit: &
noluit facere. AT. Non intelligis διαβλασφημα τον tuum i
grande blaphemiarū decidisse barathrū: ut ex utraq;
parte: aut inualidus sit deus aut inuidus: & non tm̄ ei
laudis sit: q̄ bonorū auctor sit & adiutor quantū uitu
perationis q̄ mala nō coercuit. Detrahatur ergo illi:
cur diabolum esse permiserit: cur passus sit: & hucusq;
patiatur quotidie aliquid in mundo male fieri. Quæ/
rit hoc Martion: & omnes hereticorum canes: qui ue/
tus laniant testamentum: & huiusce modi syllogismū
texere consueuerunt. Aut sciuit deus hominem in pa/
radisum positū p̄uaricatuꝝ esse mādatū illius: aut ne
sciuit. Si sciuit: non est in culpa is qui præsciētiam dei

uitare nõ potuit: sed ille q talem condidit: ut dei non
posset scientiã deuitare. Si nescisti cui præscientiã tol
lis: aufers & diuinitatẽ. Hoc em̃ genere in culpa erit q
eligit Saul futurũ postea regem impiissimũ: & salua/
tor aut ignorãtiæ aut iusticiæ tenebit reus: cur in euã
Ioh.6. gelio sit locutus. Nõne duodecim ego elegi aplos: &
unus de uobis diabolus est? Interroga eũ cur ludã ele/
gerit ꝓditorem? Cur ei loculos cõmiserit quẽ furem es
D se nõ ignorabat: Vis audire rationẽ. Deus præsentia
iudicat nõ futura. Nec cõdemnat ex præsentia quẽ no
uerit talem fore qui sibi postea displiceat. Sed tãtæ bo
nitatis est: & ineffabilis clemẽtiæ: ut eligat eum: quem
interim & bonum cernit: & scit malũ futurum dans ei
potestatẽ conuersionis & pœnitentiæ iuxta illũ sen/
Ro.2. sum apostoli ignoras quia benignitas dei ad pœnitẽ/
tiam te adducit? Scd'm duriciem autem tuã & cor im/
pœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelatio/
nis iusti iudicii dei qui reddit unicuiq; scd'm opera eius
Neq; em̃ ideo peccauit quia deus hoc futurũ nouerat
sed præsciit deus quasi deus q; ille erat propria uo/
luntate futurus. Accusa ergo deũ mendacii quare di/
Ioñ.3. xerit per lonã. Adhuc tres dies & Niniue subuertetur
Sed respondebit tibi per hieremiã. Ad summã loquar
Hier.18. contra gentem & regnum ut eradicem & destruam & &
dispердã illud. Si pœnitentiã egerit gens illa a malo
suo: quod locutus sum aduersus eam agam & ego pœ
nitentiã super malo qd' cogitaui: ut facerem ei. Et ad
summã loquar de gente & regno ut ædificem & plan/
tem illud si fecerit malũ in conspectu meo ut non au/
diat uocem meã: pœnitentiã agam super bono quod
locutus sum ut facerem ei indignabat' quõdã & Ionas
Ioñ.4. cur deo fuerit iubente mentitus: sed iniusti mœroris
arguitur: malens cum pernicie innumerabilis populi
uerum dicere q̃ cum tanto; salute mẽtiri. Ponit' em̃ ex
emplũ. Tu doles super hedera: siue cucurbita in qua
non laborasti neq; fecisti ut cresceret quæ sub una no
cte nata est & una nocte periit & ego nõ parcam ciui/
tati magnæ in qua sunt plus q̃ centũ uiginti milia ho/
minũ: qui nesciũt quid sit inter dextrã & sinistram suã
Si paruulo; ætate & simpliciã quos certe pctõres fuis
se non poteris approbare tanta fuit hoim multitudo
Philo. quid dicem9 de utriusq; sexus ætate diuersa quæ iuxta
Philonẽ prudentissimũ philosophoꝝ: ab infantia usq;
ad decrepitam senectutẽ septenario ordine deuoluit'
dum sibi sic inuicem ætatum incrementa succedunt ut
quãdo de alia transeamus ad aliã sentire minime ua/
leamus? CRi. Tota argumẽtatio tua huc tẽdit ut græ/
ci dicunt αυτεξουσιον nos liberũ appellamus arbitriũ
uocabulo tribuas reauferas. Tu em̃ auctorem pctõrũ
facis deũ: dũ asseris nihil hoiẽ ꝑ se posse facere: si ad
miniculo dei cui imputet' omne qd' facimus. Nos au
tem siue bonũ siue malũ homo fecerit ꝑ liberi arbitrii
potestatẽ ei dicimus imputari qui fecit qd' uoluit. Et
nõ ei qui semel cõcessit liberum arbitrium. AT. Quã/
uis tergiuersaris laqueis ueritatis innecteris. Hoc enim
modo etiam si ipe nõ adiuuat: tamen iuxta te auctor
erit maloꝝ: quia potuit ꝓhibere & nõ ꝓhibuit. Vetus
em̃ sententia est: homicidã esse eũ: q cũ possit hoiẽ de mor
te liberare nõ liberet. CRi. Iã iã tollo manum cedo ui
cisti. Si tamen uincere est: ueritatem uelle subuertere
nõ rebus sed sermonibus: id est nõ ueritate: sed mẽda
cio. Possum em̃ illud tibi apostoli respõdere. Et si im/
peritus sermone: nõ tñ scientia. Quando em̃ loqueris 2. Cor. 11
coactus argumentationũ strophis tibi uideor assenti
re. Cum autem tacueris: ex animo rursus elabit': ut liq
do appareat disputationem tuam nõ ex fontibus ueri
tatis & xp̃iana simplicitate: sed ex philosophoꝝ minu
tiis & arte descendere. AT. Vis ergo me rursum uti te/
stimoniis scripturarum: & quomodo iactant discipu/
li tui: nullum argumentationi tuæ posse ꝓblemati/
bus respõdere. CRi. Nõ solum uolo: sed & cupio do/
ce me de scripturis sanctis: ubi sublata liberi arbitrii
potestate faciat hõ: qd' per se aut noluit aut nõ potuit
AT. Non ita: ut tu ꝓponis: sed ut ueritas poscit & ra/
tio scripturaꝝ uocibus est utendum. Loquit' iacob in
oratione sua. Si fuerit dñs deus meus mecum: & custo Geñ. 28.
dierit me in uia: per quã ego pergo: & dederit mihi pa
nem ad mãducandũ: & reduxerit me cũ salute in do/
mum patris mei: erit mihi dñs in deũ: & lapis iste quẽ
posui in titulũ: erit mihi domus dei: & oĩa quæcũq; de
deris mihi: decimas offerã tibi. Nunqd dixit: si liberũ
arbitriũ cõseruaueris: & cibũ & uestimẽtũ meo labore
quæsiero & reuertero in domũ patris mei. Oĩa dat do
mini uolũtati ut mereat' accipe qd' ꝑcat'. Reuertẽti de Geñ. 32.
Mesopotamia iacob angeloꝝ occurrit exercitus & uo
cant' castra dei. Postea pugnat cum angelo sub figura
hois: & a dño cõfortat': de supplãtatore iacob rectissi/
me dei nomẽ accepit: neq; em̃ ad fratrẽ crudelissimus
audebat reuerti nisi dñi ꝑsidio roboratus. Scriptũ est
in cõsequẽtibus. Ortus ẽ ei sol: postq̃ trãsiuit phanuel ubi supra
qd' interꝑtat' facies dei. Vñ loqt' & Moyses. Vidi dñm Exo. 33.
facie ad faciẽ & salua facta ẽ aĩa mea nõ ꝓprietate na/
turæ: sed dignatõe miserãtis. Orit' ergo nobis sol iusti
ciæ qñ uultu dei cõfirmat'. Ioseph in ægypto claudit'
carcere. ibiq; infert' q; custos carceris oĩa potestati ei9 Geñ. 39.
fideiq; cõmiserit. Clausaq; reddit': quia dñs erat cum

Geñ.46. eo:& quæcũq; faciebat ꝓsperabant a dño in manib9 eius. Vñ & Eunuchis somnia suggerũt. Pharao uidet somniũ inextricabile:ut p hãc occasionẽ liberaret Ioseph:pater pasceretur & fratres: ægyptus tempore famis saluaret. Sequit. Dixit autẽ deus ad israel in uisione noctis. Ego sum deus patrum tuoꝝ:noli timere descendere i ægyptũ:in gentem eñ magnã faciam te ibi & ego descendã tecũ in ægyptũ:& deducã te inde:& E ponet Ioseph manus sup oculos tuos. Vbi hic est liberi arbitrii potestas & nõ totumq; ire nõ audet ad filiũ & genti se totũ cõmittere dñm nescienti dei patris auxiliũ est. Liberat populus de ægypto in manu forti: & brachio excelso non moysi & Aaron sed eius qui signoꝝ miraculis populũ liberauit:& ad extremũ percussit primogenita ægypti ut qui prius retinebant pertinaciter ardenter exire cõpellerẽt. Salomon loquit:

Eccli.11. Esto cõfidens in dñm in toto corde tuo:in tua autem sapientia ne exalteris in oibus uiis tuis cognosce eum ut rectas faciat uias tuas. Intellige quid loquat. Nec in sapientia nostra nec in ullis uirtutibus cõfitendus sed in solo dño a quo gressus hois diriguñ Deniq; ꝑcipit:ut ostendamus ei uias nostras:& notas esse faciamus quæ nõ labore ꝓprio sed illius adiutorio atq;

ps.5. clæmentia recte fiunt. Vnde scriptũ est. Rectas fac in cõspectu meo uiam tuã:siue ut alia exẽplaria habent Rectã fac in cõspectu tuo uiam meã ut qd tibi rectũ ẽ etiam mihi rectũ uideat. Idem Salomon loquit. De

Pro.3: uolue sup dñm opera tua:& firmabunt cogitationes tuæ. Tũc eñ nostra cogitatio cõfirmat quãdo omne qd agimus quasi super stabilẽ & solidissimã petrã dñi adiutorio deuoluimus eiq; cũcta reputamus. Apostolus Paulus cum dei beneficia celeri sermone narrasset

2.Cor.2. ad extremũ intulit. Et ad hæc quis idoneus? Vnde & i

2.Cor.3. alio loco dicit. Fiduciã aũt talem habemus per xꝑm ad deũ nõ q; sufficiẽtes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis:sed sufficẽtia nostra ex deo est:q & idoneus fecit nos noui testamẽti ministros non littere sꝫ spũ. Littera eñ occidit:spũs autẽ uiuificat. Adhuc audemus per liberũ arbitriũ supbire:& abuti beneficiis dei in cõtumeliã largitoris? cum idem uas electõis ap

2.Cor.4 tissime scribat. Habemus aũt thesaurũ istũ in uasis fictilibus:ut abũdantia fortitudinis sit ex deo & nõ ex uobis. Vnde & in alio loco retũdens hæreticoꝝ impu

1.Cor.1. dentiã loquit. Qui gloriat in dño glorietur. Neq; eñ q seipm cõmẽdat ipe ꝓbatus est:sed quẽ deus cõmãdat

2.Cor.12 Et iteꝝ. Nihil eñ mihi defuit ab iis q sup modum sunt apli lic et nihil sim:Petrus loqt ad dñm signoꝝ ma

Luc.5. gnitudie cõturbatus. Recede a me qa hõ pctõr sum Et

Io.15. dñs ad discipulos Ego sum uitis:& uos rami q manet in me & ego in eo iste affert fructũ multũ quia sine me nihil potestis facere. Sicut rami & flagella uitiꝫ ilico cõtabescũt cum fuerint a matrice præcisa:ita oĩs hoiꝫ fortitudo marcescit & deperit si a dei auxilio deseratur Nemo inquit potest uenire ad me nisi pater qui misit Io.6. me traxerit eum:qñ dicit. Nemo eñ potest uenire ad me:frangit superbientẽ arbitrii libertatẽ q; etiam qui uelit ad xꝑm pergere nisi fiat illud qd sequit. Nisi pater meus cœlestis traxerit eum ne quicq; cupiat & frustra nitat. Simul & hoc animaduertẽdũ q; qui trahit nõ spõte currit. Sed aut retractãs & tardus aut inuitus F adducit qui non potest suis uiribꝰ & labore uenire ad iesum quõ põt oĩa sil pcta uitare? Et uitare i ppetuũ:& dei sibi potẽtiæ nomẽ assumere? Si ei ille αναμαρτητος & ego αναμαρτητος quæ inter me & deum erit distantia? Vnum adhuc ponam testimonium ne tibi & adiutoribus tuis fastidiũ faciã. Assuero quẽ Septuagi

Hester. ta interpretes αναπεφηνεν uocant somnus auferet ab oculis ut cõmentarios inse fideliũ replicãs ministro quoq; inueniat Mardochæũ:cuius inditio de insidiis liberat9 est ut & Hester cõmẽdabilior fieret & cunctus pplus iudæoꝝ iminentẽ uitaret necem. Certe rex potẽtissimus q ab india usq; ad septẽtrionẽ cũctũ possidebat orientem post largissimas æpulas & cibo toto orbe quesitos dormire cupiebat & somno requiescere ac liberum arbitrium implere dormiendi nisi dominus puisor bonoꝝ oĩm impedisset naturæ ordinẽ ut cõtra naturã tyrãni crudelitas uinceret. Longum est si uoluero cuncta sanctarum scripturarũ exempla ꝓferre. Totus sermo sctõꝝ ad deũ oratio est tota oratio & de pcatio extorquæt clæmentiam creatoris: ut qui nostris uiribus & studio saluari non possumus:illius misericodia conseruemur. Vbi autem misericordia & gratia est liberum ex parte cessat arbitrium quod in eo tantum est:ut uelimus atq; cupiamus & placitis tribuamus assensum. Iam in domini potestate est: ut id quod cupimus laboramus. an nitimur illius opere & auxilio implere ualeamus. CRI. Ego simpliciter dixeram: non in singulis operibus nostris:sed in gratia conditionis & legis sentiri auxilium dei: ne liberum frangeretur arbitrium. Cæterum sunt plærig; nostrorum: qui omnia quæ agimus:dicant fieri præsidio dei. ATTI. Qui hoc dicit: uester esse cessabit. Aut ergo & tu ista dicito: ut noster esse incipias: aut si non dicis: alienus eris: cum his qui nostra non dicunt. CRI. Tuus ero: si mea dixeris: immo tu meus: si aduersa non dixeris. Sana corpora confiteris: & animæ quæ fortior est denegas sanitatem. Vt enim morbus & uulnus in cor/

pore ita peccatū in aīa. Qui ergo sanum aliquādo ho/
minē confiteris ex ea pte qua caro est: quare nō sanū
dicas & ex ea qua spūs est? AT. Sequor ꝓpositōē tuā
Vir. hoc / Nunq̄ hodie effugies: ueniam quocūq; uocaris.
co. ag. 3. CRi. Paratus sum ad audiendū. AT. Et ego ad loquē
dum surdis auribus: respōdebo igitur ad propositum.
Ex anima cōpacti corpore utriusq; substātiæ naturam
cōsequmur. Quomodo corpus sanum dicit' si nullo lā
guore uexet' ita anima absq; uitio: si nulla perturbatōe
quatiat' & tamē q̄uis corpus sanū sit integrūq; & uege
tum & cunctoꝝ sensuū integritate robustū: aut crebris
aut raris infirmitatibus cōdolescit: & ut firmissimū sit
interdū pituitæ molestiā patitur: ita anima cogitatio/
num & perturbationū impetus sustinēs: ut supet nau/
fragia nō absq; periculo nauigat: cōsideransq; fragili
tatē suā semper de morte sollicita est: scd'm illud qd'
ps. 88. scriptum est. Quis est homo q uiuet: & nō uidebit mor
tem? quæ cunctis intēta est mortalibus nō naturæ dis/
Ezc. 18. solutione sed morte peccati. iuxta illud ꝓpheticū. Ani
ma q̄ peccauerit ipa morie'. Alioquin hanc cōmunē
mortē qua & bruta soluunt' aīalia. Enoch & Heliā nō
dum uidisse cognoscimus. Da mihi corpus qd' nunq̄
languerit: aut qd' post languorē ppetua sanitate secu
rum sit & dabo tibi aīaꝝ q̄ nunq̄ peccauerit. Nec post
uirtutes deinceps peccatura sit: Presertim cum uicina
sint uitia uirtutibus. Et si paululū declinaueris: aut er/
randū tibi sit: aut in præceps cadēdum. Quantū enim
inter se distant pertinacia & perseuerātia: parsimonia
& frugalitas: liberalitas & profusio: prudētia & calidi
tas: fortitudo & temeritas: cautela & timiditas? quorū
alia ad bona: alia referunt' ad mala: qd' quidem & in
corporibus inueni'. Si felli ꝓuiderts temperādo pitui
ta succrescit, Si humores siccare festines: inardescit sā/
guis: bile uitiat' & luteus color ora ꝓfundit. Certe ut
cuncta medicorum adhibeamus diligentiā: & castiga
tis uiuamus cibis: & morboꝝ fomitib9 careamus crudi
tate occultis q̄busdā & soli deo cognitis causis uel fri/
gore ihorrescim9: uel febre exardescim9: uel tormib9
eiulamus: & ueri medici Saluatoris imploramus auxi
Nat. 18. lium. Dicimusq; cum apostolis. Magister: saluos nos
fac: perimus. CRi. Esto ut nullus potuerit omne uita
re pctm in pueritia: adolescentia: & iuuētute: nunquid
negare potes plurimos iustos & sanctos uiros post ui/
tia omni se ad uirtutes aīo contulisse: & p has caruisse
G peccato? AT. Hoc est qd' tibi in principio dixerā in no
stra eē positū potestate uel peccare uel nō peccare uel
ad bonū uel ad malum extendere manū ut liberū ser/
uetur arbitrium. Sed hoc ꝑ modo & tempore & condi
tione fragilitatis humanæ ppetuitatē autem impeccā
tiæ soli reseruari deo: & ei qui uerbū caro fact9: carnis
detrimēta & peccata nō pertulit. Nec qa ad breue pos
sum: cogis me ut possim iugiter. Possim ieiunare: uigi/
lare: ambulare: legere: psallere: sedere: dormire: nun/
quid in perpetuū? CRi. Et quare in scripturis sanctis
ad pfectam iusticiā ꝓuocamur? ut est illud. Beati mū/ Mat. 5.
do corde: qm̄ ipsi deum uidebūt: & Beati immaculati ps. 118.
in uia: qui ambulāt in lege domini. Et dei loquētis ad
Abraam. Ego sum deus tuus placeto in cōspectu meo Geñ. 17.
& esto sine macula uel querela. Et ponā testamentū
inter me & te & multiplicabo te nimis. Si em̄ nō po/
test fieri qd' scriptura testat': frustra præcepit ut fieret.
AT. Diuersis testimoniis scripturarum eandē quæstio
nem teris in theatrales præstigias qui unum eūdemq;
hominē personarum uarietate mutata in martem Ve/
neremq; ꝓducunt: ut qui prius rigidus & truculentus
incesserat: postea soluat' in molliciē fœminaruꝝ hoc
quod nunc quasi nouū obiicis. Beati mūdo corde: &
Beati immaculati in uia: & Esto sine macula: & cæte/
ra huiuscemodi apostolo respōdente cōuictum est. Ex
parte cognoscimus: & ex parte ꝓphetamus & nūc per 1. Cor. 13
speculum uidemus in ænygmate. Cū autē uenerit qd'
pfectum est id qd' ex parte fuerat destruet' & mūdum
igitur cor quod postea sit uisurum deū & beatitudinē
uitæ imaculatæ: & immaculatū cum Abraam uiuere in
umbra possidem9 & imagine: q̄uis aliquis patriarcha
sit: q̄uis ꝓpheta: q̄uis apostolus dicit' eis a dño Salua/
tore. Si uos cū sitis mali: scitis bona dare filiis uestris: Mat. 7.
q̄tomagis pater uester qui in cœlis est: dabit bona pe/
tentibus se? Deniq; & Abraam cui dictū est. Esto sine q̄ Geñ. 17.
rela sine macula: conscientia fragilitatis suæ cecidit
pronus in terrā. Cūq; locutus esset ei deus. Sarai uxor
tua non uocabitur ultra Sarai: sed Sara erit nomē ei9
& benedicā ei & erit in gentes: & reges gentiū ex ipsa
erunt. Statim infertur. Cecidit Abraam in faciē suā ri/
sitq; & dixit in mente sua. Si cētenario nascet' filius: &
si Sara nonaginta annorū pariet? Dixitq; Abraam ad
deum: Ismael uiuat in cōspectu tuo. Cui respōdit deus
Etiam: Ecce Sara uxor tua pariet tibi filiuꝝ: & uocabis
nomē eius Isaac: & reliqua. Certe audierat a deo. Ego
sum deus tuus: placeto in conspectu meo: & esto sine
macula: quare non credidit quod deus repromisit sed
risit in corde putās se cælare deum? & aperte ridere nō
audens? Deniq; causas incredulitatis exponens dicit
in corde suo. Quomodo potest fieri ut cētenarius de
nonagenaria uxore pariat filium? Viuat inquit Ismael
in conspectu tuo quem semel dedisti: difficilia nō quæ

ro:contentus ſum beneficio qđ accepi quē occulta re
ſpōſione arguēs deus ait. Etiā:& eſt ſenſus: fiet quod
æſtimas nō futurꝫ. Sara uxor tua pariet tibi filiū:& an
teq̄ iſta cōcipiat priuſq̄ ille naſcat puero nomē impo
nā. Ex errore em̄ tuo:quo riſiſti tacitus filius tuꝰ iſaac
riſus nomē accipiet. Sinaūt ab his q ſunt mūdo corde
in hoc ſæculo putas uideri deū:quare Moyſes q priꝰ
Exo.33. dixerat. Vidi deū facie ad faciem:& ſalua facta eſt aīa
mea:poſtea deꝑcat:ut eū uideat cognoſcēter: quē qa
dixerat ſe uidiſſe:audit a dño. Nō potes uidere faciē
meā. Nemo em̄ uidebit faciē meā & uiuet. Vñ & apl'us
1.thi.6. ait inuiſibilē ſolū deū:q & lucē habitet iacceſſibilē:&
quē null9 hoiꝫ uiderit poſſit:neq; uidere appellat. Et
Ioh. 4. iohānes euāgeliſta ſacra uoce teſtat dicēs. Deū nemo
uidit unq̄:unigenitus filius q eſt ī ſinu patris:iꝑnar/
rabit. Qui uidet & narrat:nō quātus eſt ille q uiſus eſt
nec quātū nouit ille qui narrat:ſed quātū pōt morta/
liū ſenſus accipere. Quod aūt putas beatū eſſe:q ſit ī/
maculatus in uia:& ambulat in lege eius:ex ſequenti
ſenſu priorē intellige. Multis teſtimoniis ſupra didici
ſti legē nullū potuiſſe cōplere. Si aūt apl's ad cōpara/
tionem xp̄i gratiæ:quæ prius lucra arbitrabat in lege
reputauit q̄ſi ſtercora:ut xp̄m lucrifaceret: q̄tomagis
nos ſcire debemus ideo xp̄i & euāgelii gratiā ſucceſſiſ
H ſe:qa ī lege nemo iuſtificari potuit? Si ergo in lege nul
lus iuſtificat quō ad pfectionē īmaculatus eſt in uia:q
adhuc ambulat:& ad calcē uenire feſtinat? Certe q in
curſu eſt:& in uia gradit:minor eſt eo q puenit ad fi/
nē. Si ergo īmaculatꝰ eſt ille atq; pfectus q adhuc am
bulat in uia:& gradit in lege:quid plus habebit ille
Eph.5. qui ad terminū uiæ legiſq; puenit? Vñ & apl'us de dño
loquit q̄ in fine mūdi & in cōſummatōe uirtutū:exhi
beat ſibi ſanctā eccleſiam nō habētē maculā:neq; ru/
gā quā uos putatis in iſta carne mortali & corruptibi
1.Cor.4 li eſſe pfectā:& audire meremini cū Corinthiis. Iā pfe
cti eſtis:ſine nobis regnatis atq; utinaꝫ regnaretis:ut
& nos regnaremus uobiſcū cū uera & abſq; oī ſorde p
fectio in cœleſtibus reſeruet q̄n ſpōſus loquit ad ſpō
Cañ.4. ſam. Tota pulchra es amica mea:& macula nō eſt in
Col.1. te. Iuxta qđ & illud intelligit:ut ſitis irreprehenſibi/
les & ſimplices ſicut filii dei īmaculati q̄ non dixerat
eſtis:ſed ſitis in futurū differēs nō in præſenti eſſe cō/
teſtās:ut hic labor ſit atq; contentio ibi laboris uirtu/
1.Ioh.3. tiſq; præmia. Deniq; iohānes ſcribit. Dilectiſſimi filii
dei ſumus & nōdū apparuit quid erimus. Scimus qa
cum apparuerit:ſimiles ei erimus:quādo eum uidebi
mus ſicuti eſt. Quanq̄ ergo filii dei ſimus:tamē ſimili
tudo dei & uera cōtemplatio tunc uobis repromittit

quādo apparuerit in claritate ſua:de hoc ſuperbiæ tu
more:& illa orādi prorumpit audacia: quia ſcribens
ad uiduam quomodo ſancti debeāt orare ꝓnūcians.
Ille em̄ merito ad deū extollit manus:ille præces bo/ 1.Thi.2
na cōſciētia fundit qui poteſt dicere. tu em̄ noſti dñe:
quam ſanctæ quam innocētes quā puræ ſint ab omni
fraude & iniuria & rapina quas ad te expando manꝰ
quam iuſta quam immaculata labia:& ab omni men
dacio libera quibus tibi ut mihi miſereariſ præces fun
do. Chriſtiani eſt hæc:an phariſæi ſuperbiētis oratio
Qui etiam in euāgelio loquebat. Deus gratias ago ti Luce.18
bi:quia nō ſum ſicut cæteri homines raptores iniuſti:
adulteri & ſicut hic publicanus ieiuno bis in ſabbato
decimas do omniū quæ poſſideo. Ille agit gratias deo
q iꝑius mia nō ſit ſicut cæteri homines pcā deteſtans
nō aſſumens iuſticiam. Tu dicis:dñe tu noſti quā ſan
ctæ quam innocētes quam puræ ſint ab omni fraude
iniuria & rapina quas ad te expando manus. ille bis
in ſabbato ſe ieiunare dicit:ut affligat carneꝫ uitiis la
ſciuiētem. Et omnis ſubſtātiæ ſuæ dat decimas. Redē
ptio em̄ animæ uiri ꝓprie diuitiæ. Tu cuꝫ diabolo glo Eſa.47
riaris. Super ſydera aſcendam ponam in cœlo thro/
nū meū:& ero ſimilis altiſſimo. Dauid loquit. Lūbi ps.37
mei impleti ſunt illuſionibus:& cōputruerunt cicatri/
ces meæ a facie inſipiētiæ meæ. Et ne intres in iudiciū ps.142
cum ſeruo tuo:& nō iuſtificabit in cōſpectu tuo oīs ui
uens. Tu ſanctū & innocentē & purū te eſſe iactas: &
mundas ad deun expandis manus nec ſufficit tibi in
cunctis operibus gloriari niſi ab oī ſermonis oriſq; ps.3
pcā mundum eſſe te dicas inferēs quam iuſta quam
immaculata labia:& ab omni mēdacio libera. ille ca
nit. Omnis autem homo mendax. Et hociꝑm confir ps.115
mat apoſtolica auctoritas:ut ſit deus uerax: oīs autem
hō mēdax:& tu ab omni mēdacio immaculata & iuſta
libera poſſides labia. Eſaias plangit. Heu mihi miſero Eſa.6.
qm̄ compunctus ſum quia cum ſim homo et immun/
da labia habeam: in medio quoq; populi immunda
labia habentis ego habito:et poſtea ſeraphin ignituꝫ
carbonem forpice comꝑhenſum defert ad ꝓphetæ la
bia purganda non ut tu loqueris arrogantis. ſed ſua
uitia confitentis. Iuxta illud quod in pſalmo dicitur.
Quid detur tibi aut quid apponatur tibi ad linguam ps.119
doloſam? Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus de
ſolatoriis. Et poſt tantum tumorem orantiſq; iactan/
tiam & confidentiam ſanctitatis quaſi ſtultus ſtultis
perſuadere conaris. ut in extremo dicas quibꝰ tibi mi
hi ut miſereariſ præces fundo. Si ſanctus es:ſi īnocēs: Cañ.8
ſi ab oī ſorde pūrgatus:ſi nec ſermone nec opere pec/

lac.1. tasti dicēte Iacobo. Qui uerbo nō peccat iste iustus est uir & pōt refrenare linguā suā quō mīam depræcaris? ut uidelicet plāgas te & fundas præces qa sanctus & purus es & innocēs īmaculatisq; labiis :& ab oī liber mēdacio dei similis potestati. Si Christus orauit in cru Mat.27. ce. Deus deus meus ut quid dereliquisti me lōge a salute mea uerba delictoꝝ meoꝝ. Et rursuꝫ. Pater in manus tuas cōmēdo spm̄ meum:& pater ignosce eis qđ eī faciunt:nesciunt qp nobis agens gratias dixerat. Confitebor tibi dñe pater cœli & terræ. Sicut docuit apostolos suos:ut quotidie in corporis illius sacrificio Mat.6. credētes audeāt loqui. Pater noster q es in cœlis:sanctificet nomen tuum. Illi nomen dei:quod per se sanctum est:in se sanctificari cupiunt. Tu dicis nosti dñe q̄ sanctæ:& q̄ innocētes? & q̄ puræ manus meæ. Illi inferunt:adueniat regnum tuum:spez regni futuro tempore p̄stolantes:ut regnante xp̄o nequaq̄ regnet peccatum in mortali eoꝝ corpore. Iungūtq; fiat uolūtas tua:sicut in cœlo & in terra:ut imitet angelos humana fragilitas:& uolūtas dñi compleat in terra. Tu dicis:potest homo si uoluerit omni carere peccato. Panem quotidianū:siue super omnes substātias uenturum apostoli deprecant:ut digni sint assumptiōe xp̄i Et uos per nimiam sanctitatem securamq; iusticiā audacter uobis cœlestia dona uēdicatis. Sequit. Dimitte nobis debita nostra:sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: de baptismatis fonte surgētes & regenerati in dīm Saluatorem:impleto illo quod de se scriptum est. Beati quorum remissæ sunt iniqtates:& quo p̄s.31. rum tecta sunt peccata. Stati in prima corporis communione dicūt:& dimitte nobis debita nostra:quæ illis fuerant in xp̄i confessione dimissa. Et tu arrogans & superbus sanctarum puritate manuū & mundicia eloquii gloriaris:q̄uis sit hominis perfecta conuersio & post uitia atq; peccata uirtutuꝫ plena possessio nunquid possunt sic esse sine uitio:quomodo illi qui stati de xp̄i fonte pcedunt? Et tamen iubent dicere. dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Non humilitatis mendacio: ut tu inter p̄taris:sed pauore fragilitatis humanæ suam conscientiam formidātes. Illi dicunt:ne nos inducas in tentationem. Tu cum iouiniano loqueris:eos qui plena fide baptisma cōsecuti sunt tētari ultra & peccare non posse. Ad extremum inferunt. Sed libera nos a malo Qui præcant a dño:quod habent in liberi arbitrii potestate? O homo nunc mundus factus es in lauacro. Can.8. De te dicitur. Quæ est ista q̄ ascendit dealbata sup fratruelem suum:ut lota quidem sit:sed custodire nō ualeat puritatem:nisi a dño deo sustentetur. Quomodo Luc.18. cupis dei misericordia liberari:qui pauloante liberatus es a peccatis:nisi hac ratione qua diximus:ut cum omnia fecerimus:nos inutiles esse fateamur. Oratio ergo tua pharisæi uincit superbiam? & publicani comparatione damnatur: qui de longe stans : oculos ad deuꝫ non audebat tollere:sed percutiebat pectus suū dicens propitius esto mihi peccatori. Vnde profertur domini sententia. Dico uobis: descendit hic iustificatus in domuꝫ suam:plus q̄ ille. Omnis em̄ qui se exaltat humiliabitur:& qui se humiliat exaltabitur. Apostoli humiliantur:ut exaltent. Discipuli tui eleuantur ut corruant. Eidem adulans uiduæ non erubescis dicere pietatem:quæ nusq̄ reperiatur in terra:& ueritatē quæ ubiq; peregrina fit:in illa potissimum commorari:nec recordaris illius sententiæ. Populus meus :qui Esa.3. beatum te dicunt:seducunt te:& semitas pedum tuorum supplantant:laudasq; eaꝫ uocibus:& dicis. O te fœlicem nimium:o beatam si iusticia quæ esse iam nō nisi in cœlo credit:apud te solam inueniatur in terris. Docere est hoc an occidere? Leuare de terra: an p̄cipitare de cœlo:id mulierculæ tribuere quod angeli non audeant usurpare? Si autem pietas ueritas atq; iustitia non inueniunt in terris nisi in una muliere:ubi erunt iusti tui:quosq; absq; peccato in terris esse iactabas? Quæ duo capitula orationis & laudis soles cum tuis iurare discipulis non esse tua:cuꝫ perspicue in eis stili tui splendor eluceat:& tanta sit uenustas eloquii Tulliani ut testudineo incedēs gradu:quæ secreto doces mittisq; uenalia:publice non audeas p̄fiteri. O te fœlicem:cuius præter discipulos nemo conscribit libros:ut quicquid uideris displicere non tuuꝫ sed alienum esse contendas. Et quis ille tanti erit ingenii : ut leporem tui sermonis possit imitari? CRITO. Nō possum ultra differre:omnis uincitur patientia uestroruꝫ iniquitate uerborum. Oro te:quid infantuli peccauerē? nec conscientia eius delicti imputari potest:nō ignorantia:qui iuxta ionam prophetam manum dexteraꝫ Ioñ.3. nesciunt & sinistrā peccare nō possunt:& possunt pire:genua labant:uagitus uerba nō explicat balbutiēs lingua ridet:& æternæ miseriæ cruciatus miseris præparant. ATTI. Ad nimium disertus esse cœpisti (ut non dicam eloquens) postq̄ discipuli tui uersi sunt in magistros. Antonius em̄ orator egregi9: in cuius laudibus Tullius personat:disertos se ait uidisse multos: eloquentem adhuc neminem. Noli ergo mihi oratorum & non tuis floribus ludere:per quos solent imperitorū atq; puerorum aures decipi:sed simpliciter dic

mihi quid ſentias. CRi. Hoc dico: cōcedas mihi ſaltē
K eſſe ſine pc̄tō: qui peccare nō poſſunt. AT. Concedaꝫ
ſi in xp̄o fuerint baptizati: nec me tenebis in aſſenſuꝫ
ſniæ tuæ: qua dixiſti poſſe hoiem ſine pc̄tō eſſe ſi uelit
Iſti em̄ nec poſſunt: nec uolūt: ſed ſine ullo pc̄tō p dei
gratiā ſunt quā in baptiſmo ſuſceperunt. CRi. Cogis
me: ut ad inuidioſum illud ueniam: & dicā tibi. Quid
em̄ peccauerūt: ut ſtati i me populoꝫ lapides cōiicias
& quem uiribus nō potes: uolūtate interficias? AT. Il
le hæreticū interficit: q ſe eſſe hæreticū patit. Cæterū
noſtra correptio uiuificatio eſt: ut hæreſi moriaris ui/
uas catholicæ fidei. CRi. Si nos ſcitis hæreticos cur
Tit.3. nō accuſatis. AT. Qui ap̄s me docet hæreticum poſt
unā & ſecūdā correptionē uitare nō accuſare ſciēs qa
puerſus ſit: & ſuo iudicio dānatus. Alioquin ſtultiſſi/
mū eſt ſup fidē meā ex alterius pendere iudicio. Quid
em̄ ſi te alius catholicū dixerit: ſtatim ne aſſenſum tri
buam? Quicūq; te defenderit: & puerſa credentē bene
ſentire dixerit: nō hoc agit ut te infamia liberet: ſed ut
ſe infamet pfidiæ. Multitudo ſocioꝝ nequaq̄ te catho
licū ſed hæreticū eſſe demōſtrabit. Verū hæc eccleſia/
ſtico calcent pede: ne quaſi paruulis flentibus triſtior
quædā imago mōſtret: hoc nobis p̄ſtet dei timor: ut
oēs alios cōtēnamus timores: pinde aut defende qd̄
credis: aut relinque qd̄ defendere nō potes. Quēcūq;
in defenſionē tui adduxeris nō patronū: ſed ſociū no
minabis. CRi. Dic quæſo: & me omni libera quæſtio
ne quare infantuli baptizant? AT. Vt eis pc̄tā in ba/
ptiſmate dimittant. CRi. Quid em̄ cōmeruere pecca
ti? quiſq̄ ne ſoluit nō ligatus? AT. Me interrogas? Re
ſpōdebit tibi euāgelica tuba doctor gentiū uas aureū
Ro.5. in toto orbe reſplēdēs. Regnauit mors ab Adam uſq;
ad Moyſen: etiā in eos q non peccauerūt in ſimilitudi
nem p̄uaricatōis Adam qui eſt forma futuri q; ſi obie
ceris dici hoc eſſe aliquos qui nō peccauerūt intellige
eos illud nō peccaſſe pc̄tm̄ qd̄ peccauit Adā p̄uaricā/
do in paradyſo p̄ceptū dei. Cæterū omnes hoies aut
antiq; ppagatoris Adā aut ſuo nomine tenent obno/
xii. Qui paruulus eſt parētis in baptiſmo uinculo ſol/
uit. Qui eius eſt ætatis quæ poſſet ſape & alieno et ſuo
xp̄i ſanguine liberat. Ac ne me putes hæretico ſenſu
cypriano hoc intelligere: beatus martyr Cyprianus cuius te in
ſcripturaꝝ teſtimoniis dirigēdis æmulū gloriaris. in
æpiſtola quā ſcribit ad ep̄m Fidū de infantibus bapti
zādis hæc memorat. Porro aūt ſi etiā grauiſſimis deli
ctoribus & in deū ante peccātibꝰ cū poſtea crediderit
remiſſa pc̄tōꝝ dat et a baptiſmo atq; gratia nemo p/
hibet quātomagis phiberi nō debet infans q recēs na
tus nihil peccauit niſi qd̄ ſcd̄m Adā carnaliter natus
contagiū mortis antiquæ prima natiuitate contraxit?
Qui ad remiſſam pc̄tōꝝ cōcipiēdā hociꝰpo facilius ac
cedit q; illi remittunt non ppria ſed aliena. Et iccirco
frater chariſſime hæc fuit in cōcilio noſtro ſnia a ba/
ptiſmo atq; a gratia dei q omnibus miſericors & beni
gnus et piꝰ ē neminē p nos debere phiberi. Quod cū
circa uniuerſos obſeruādū ſit atq; retinēdū magis cir/
ca ifantes iꝑos et recēs natos obſeruādū putat q hoc
iꝑo de ope noſtra ad diuinā mia; plꝰmerent q; i prio
ſtati natiuitatis ſuæ ortu plorātes ac flētes nihil aliud
faciūt q̄ depræcant. Scripſit dudū uir ſanctus et ælo/
quens ep̄s Auguſtinus ad Marcellinū q poſtea ſub in
uidia tyrānidis Heraclianæ ab hæreticis innocēs cæ/
ſus eſt duos libros de infantibus baptizādis cōtra hæ
reſim ueſtra; p quā uultis aſſerere baptizati infantes
nō in remiſſionem pc̄tōꝝ ſed in regnū cœloꝝ. Iuxta
illud qd̄ ſcriptū eſt in euāgelio. Niſi qs renatus fuerit Iohā.3.
ex aqua et ſpūſſancto nō poteſt intrare regnū cœloꝝ
Tertiū quoq; ad eundem Marcellinum contra eos q
dicunt idem qd̄ uos poſſe hoiem ſine pc̄tō eſſe ſi uelit
abſq; dei gratia. Et quartum nup ad Hilarium contra
doctrinā tuā multa puerſa fingentē. Alios quoq; ſpe
cialiter tuo noie cudere dicit q necdum in noſtras ue
nere manꝰ. Vnde ſupſedēdum huic labori cenſeo ne
dicat mibi illud Oratii. In ſiluam ne ligna feras. Aut Ora. Se
em̄ eadem dicemus ex ſupfluo aut ſi noua uoluerimꝰ 1.
dicere ac clariſſimo ingenio occupata ſunt meliora.
Hoc unum dicā ut tādē finiat oratio aut nouum nos
debere ſymbolum tradere. ut poſt patrē & filium et
ſpm̄ſctm̄ baptizetis infantes in regnum cœloꝝ. Aut
ſi unum et in paruulis et in magnis habetis baptiſma
etiā infantes in remiſſionē pc̄tōꝝ baptizandos i ſimi/
litudinē p̄uaricatōis Adam. Quod ſi iniuſta uobis ui/
det alienoꝝ remiſſio pc̄tōꝝ qua nō indiget q peccare
nō potuit et trāſire ad Amaſium ueſtrum q p̄terita ín
cœlis et antiqua delicta ſolui dicit in baptiſmo ut cu
ius in cæteris auctoritate ducimini etiā in hac parte er
rorem ſequamini.

¶ Incipit Tertius tractatus primæ partis de erroribꝰ origenis. Hactenus beati Hieronymi de fide et contra diuerſas hæreſes ſcripta congeſta ſunt. Deinceps de unius Origenis perniciooſis erroribus et plures æpiſto læ ac tractatus ſubiiciunt. Vbi etiā illius accuſatiōes contra ſectatores eius hæreſeos et apologiæ cōtra ca/lumniantes eum eiuſdem hæreſis continentur.

¶ Incipit Argumentum excerptum ex libro beati Au guſtini de hæreſibus.

ORigeniani Origenis adamātii sectatores: q & mortuorum resurrectionem repellūt Christū aūt creaturā & spm̄sctm̄ introducentes: paradysum aūt & cœlos & omnia alia allegorizātes. Hæc quidem de Origene epiphanius. Sed qui eū defendūt unius eiusdemq; esse substātiæ dicūt docuisse patrem & filiū & spm̄sctm̄ neq; resurrectionē repulisse mortuoꝝ: q̄uis & in istis eū conuincere studeāt: q eius plura legerunt. Sed sunt huius Origenis alia dogmata quæ catholica ecclesia omnino nō recipit. In quibus nec ip̄m falso arguit nec pōt ab eius defensoribus falli: maxime de purgatiōe & liberatione: & rursus post longum tp̄s ab eodem malā reuolutionem rationalis uniuersæ creaturæ. Quis em̄ catholicus xp̄ianus uel doctus uel indoctus nō uehmēter exhorreat eā quā dicit purgationem maloꝝ: id est etiā eos qui hanc uitā in flagitiis & facinoribꝰ & sacrilegiis atq; impietatibus maximis quālibet finierūt lp̄m etiā postremo diabolum atq; angelos eius: q̄uis post lōgissima tpa purgatos atq; liberatos regno dei lucisq; restitui. Et rursus post lōgissima tpa omnes q liberati sumus: ad hæc mala denuo delabi: & reuerti: & has uices alternātes beatitudinū & miseriaꝝ rationabilis creaturæ semp fore: semp fuisse? De qua uanissima impietate aduersus philosophos a qbus ista didicit origenes in libris de ciuitate dei diligentissimæ disputaui.

Epi. XVIII

LAnte annos circiter decez: sanctus uir Pāmachius ad me quasdā scedulas misit: quæ origenis περιαρχοp interp̄tata uolumina cōtinerent: immo uitiata. Hoc magnopere postulans: ut græcā ueritatē latina seruaret trāslatio. Et ideo utrāq; partem seu bene seu male dixisset ille: q scripsit absq; interpretis patrocinio romana lingua cognosceret sensu ut uoluit. Misitq; ei libros quos cū legisset exhorruit & recludens scrinio ne plati in uulgus multorū aīos uulnerarēt a quodā fratre qui habebat zelū dei: sz nō scd'm sciam ad legēdū rogatus: ut traderet quasi statī redditurꝰ pter angustiā tpis: fraudem nō potuit suspicari. Qui accepat legēdos adhibitis notariis opus omne descripsit: & multo celerius q̄ pmiserat: codicē reddidit. Eadēq; temeritate & (ut leuius dicā) ineptia qd' male surripuerat: peius aliis credidit. Et qa difficile grādes libros de rebus mysticis disputātes notarū possunt seruare cōpēdia præsertim q furtiz celeriterq; dictant: ita in illis cōfusa sunt oīa: ut & ordine in plærisq; & sensu careāt. Quāobrez petis Auite charissime ut ip̄m ad te exemplar dirigā: quod a me olim translatum: & nulli alii traditum a supradicto fratre peruerse editum est. Accipe igit' quod petisti sed ita ut scias detestanda tibi in eis esse q̄plurima: & iuxta sermonem dñi inter scorpiones & colubros incedendum ut est illud statim in primo uolumine. Christū filium dei nō natum esse sed factum deum patrem per naturam inuisibilem etiam a filio non uideri. Filium qui sit imago inuisibilis patris comparatum patri: non esse ueritatem. Apud nos autem qui dei omnipotentis nō possumus recipere ueritatem: imaginariam ueritatem uideri: ut maiestas ac magnitudo maioris quodammodo circūscripta sentiat' in filio. Deum patrem esse lumen incomp̄hensibile. Christū collatione patris splēdorem esse perparuum qui apud nos p imbecillitate nostra magnus esse uideat'. Duarum statuarum maioris & paruulæ: unius quæ mundum impleat: & magnitudine sua quodammodo inuisibilis sit: & alterius quæ sub oculis cadat ponit exemplum priori patrez posteriori filium comparans. Deum patrem omnipotentē appellat bonum & perfectæ bonitatis. Filium non esse bonum: sed auram quandam & imaginem bonitatis ut non dicatur absolute bonus: sed cum aditamento pastor bonus &c. Tertiū dignitate & honore post patrem et filium asserit spm̄sanctum. De quo cum ignorare se dicat: utrum factus sit an infectus: in posterioribus quid de eo sentiret expressit. Nihil absq; solo deo patre infectum esse confirmans. Filium quoq; minorem a patre: eo q; secūdus abillo sit. Et spm̄sanctū inferiorem a filio: in sanctis quibusq; uersari. Atq; hoc ordine maiorem patris fortitudinem esse q̄ filii & spiritussancti. Et rursum maiorem filii fortitudinem esse q̄ spūssancti: & consequenter ipsius sanctispūs maiorem esse uirtutem cæteris: quæ sancta dicuntur. Cunq; uenisset ad rationales creaturas: & dixisset eas per negligētias ad terrena corpora esse delapsas: etiam hoc addidit. Grandis negligentiæ atq; desidiæ est: intātū unumquenq; defluere atq; euacuari: ut ad uitia ueniēs irrationabilium iumētorum possit crasso corpore colligari. Et in consequentibus. Quibus inquit moti disputationibus: arbitramur sua sponte alios esse in numero sanctorum & ministerio dei: alios ob culpam p priam de sanctimonia corruentes in tantam negligētiam corruisse: ut etiam in contrarias fortitudines. uerterentur. Rursumq; nasci ex fine principium: & ex principio finem: & ita cuncta uariari: ut & qui nūc homo est: possit in alio mūdo dæmō fieri; et qui dæ/ Luc. 10. M

nō est:& negligētius egerit.in crassiora corpora reli/
get:id est ut hō fiat.Sicq; ꝓmiscet oīa:ut de archāge/
lo possit diabolus fieri.Et rursus diabolus in angelu3
reuertat.Qui uero fluctuauerint:& motis pedibus ne
quaq; corruerint:subiicient oīno dispēsandi & regen/
di atq; ad meliora gubernādi principatibus ptātibus
thronis dñatōibus:& forsitan ex his hoim cōstabit ge
nus in uno aliquo ex mūdis a quo iuxta Esaiā cœlum
Esa.65. & terra noua fiēt.Qui uero nō fuerint meriti: ut ꝑ ge/
nus hoim reuertant ad pristinū statum fiēt diaboli &
angeli eius & pessimi dæmones:ac ꝑ uarietate merito
rū i singulis mūdis diuersa officia sortient.Ip̄osq; dæ
mones ac rectores tenebraꝝ in aliquo mūdo:uel mū
dis si uoluerint ad meliora cōuerti fieri hoies:& sic ad
antiquū redire principiū.Ita dūtaxat ut ꝑ supplicia at
q; tormēta q̄ uel multo uel breui tpe sustinuerint: i ho
minū eruditi corpibus rursum ueniāt ad angeloꝝ fa/
stigia. Exquo cōsequēti ratiōe mōstrari oēs rōnabiles
creaturas ex oībus posse fieri:nō semel & subito:s3 fre
quētius:nosq; & angelos futuros:& dæmones si egeri
mus negligētius:& rursum dæmones si uoluerint ca/
pere uirtutes ꝑuenire ad angelicā dignitatē.Corpora
les quoq; substātias penitus dilapsuras.Aut certe i fi/
ne oīm hoc esse futura corpa:qd' nūc est aer & cœlu3
& si qd' aliud corpus sincerius & purius intelligi pōt.
Quod cū ita sit:qd de resurrectiōe sentiat pspicuū est.
N Solē quoq; & lunā & astra cætera eē aīantia:imo quō
nos hoies ob quædā pctā his sumus circūdati corpo/
ribus:quæ crassa sūt & pinguia:sic & cœli luminaria
talia uel talia accepisse corpora:ut uel plus uel minus
luceāt:& dæmones ob maiora delicta aereo corpore
Rom.8. esse uestitos.Omnē creaturā (scd'm apl'm) uanitati eē
subiectā & liberari in reuelationē filioꝝ dei. Ac ne qs
putet nostrum esse quod dicimus:ipsius uerba pona/
mus. In fine atq; cōsummatiōe mūdi:qñ uelut de qui
busdam repagulis atq; carceribus missæ fuerint a dño
aīæ & rōnabiles creaturæ:alias eaꝝ tardius incedere
ob segnitiē:alias pnici euolare cursu ꝓpter industriā.
Cūq; oēs liberū habeāt arbitriū:& spōte sua uel uirtu
tes possint capere uel uitia ille multo in peiori condi
tiōe erūt q̄ nūc sunt.Hæ ad melioꝛē statū ꝑuenient qa
diuersi motus & uariæ uolūtates i utrāq; ptē diuersum
accipiēt statū.i.ut angeli homies uel dæmones:& rur
sum ex his hoies uel angeli fiant. Cunq; omnia uario
sermone tractasset asserens diabolum nō incapacem
esse uirtutis:& tñ necdum uelle capere uirtutem ad ex
tremū sermone latissimo disputauit angelū siue aīam
aut certe dæmonem:quos unius asserit esse naturæ:s3
diuersaꝝ uolūtatū ꝓ magnitudine negligētiæ & stulti
ciæ iumentū posse fieri:& ꝓ dolore pœnaꝝ & ignis ar
dore magis eligere ut brutū aīal sit:& i aqs habitet &
fluctibus ac corpus assumere huius uel illius pecoris:
ut nobis nō solū q̄drupedū:sed & piscīū corpa sint ti
mēda.Et ad extremū ne teneret pythagorici dogma/ Pithago
tis reus:qui asserit πετεμψυκωσιν.id est transaīatione3
Post tā nephādā disputationē qua lectoris animū uul
nerauit.Hæc inqt iuxta nostrā sniam nō sint dogma/
ta: sed q̄sita tm̄ atq; ꝓiecta ne penitus intractata uide
rent.In secūdo aūt libro mūdos asserit innumerabi/
les:nec iuxta Epicurū uno tpe plurimos & sui similes Epicur
sed post alterius mūdi finem alterius esse principium
Et añ hūc nostrū mundū aliū fuisse mūdū:& post hūc
aliū eē futurū:& post illū aliū. Rursūq; cæteros post
cæteros.Et dubitat utrū futurus sit mūd9 alteri mūdo
ita ex omni pte cōsimilis:ut nullo iter se distare uideā
tur articulo.An certe nūq̄ mūdus alteri mūdo ex toto
indiscretus & similis sit futurus. Rursumq; post mo/
dicū.Si omnia inquit(ut ip̄e disputatōis ordo cōpel/
lit)sine corpe uixerint:consumet corporalis uniuersa
natura:& rediget in nihilū:quæ aliq̄n est facta de ni/
hilo.Eritq; tps quo usus eius etiā necessarius sit. Et in
cōsequētibus.Sinaūt ut rōne& scripturaꝝ auctoritate
monstratum est:& corruptiuum hoc induerit incorru
ptionē & mortale hoc induerit imortalitatē: absorbe 1.Cor.
bit mors in uictoriā:& corruptio in incorruptionem:
& forsitan omnis corporea natura tollet e medio:in
qua sola pōt mors operari.Et post paululū.Si hæc nō
sunt contraria fidei forsitā sine corporibus aliquādo
uiuemus. Sinautē qui perfecte subiectus est xp̄o absq;
corpore intelligit.Omnes autem subiiciēdi sunt chri
sto:& nos erimus sine corporibus:quando ei ad per/
fectu3 subiecti fuerimus.Et in eodem loco.Si subiecti
fuerint omnes deo:omnes deposituri sunt corpora:
& tunc corporalium rerum uniuersa natura soluetur
in nihilo.Quæ si sæcundo necessitas postularit: ob la
psum rationabilium creaturaꝝ rursus existet.De9 em̄
in certamen & luctamen animas dereliquit:ut intel/
ligant plenam consummatamq; uictoriam:non ex ꝓ
pria se fortitudine:sed ex dei gratia consecutas.Et ic/
circo arbitror pro uarietate causarum diuersos mun/
dos fieri:& elidi errores eorum qui similes sui mun/
dos esse contendunt. Et iterum. Triplex ergo suspi/
tio nobis de fine suggeritur:e quibus quæ uera & me/
lior sit: lector inquirat. Aut enim sine corpore ui/ O
uemus: cum subiecti Christo subiiciemur deo: &
deus fuerit omnia in omnibus.Aut quomodo christo

subiecta cū ipo xpo subiiciet deo: & in unū fœdus ar
tabunt: ita oīs substātia redigēt in optimā qualitatē
& dissoluet in æternū: qđ purioris simplicioriscp na/
turæ ē. Aut certe sphæra illa quā supra appellauimus
απλανη & quicqd illius circulo cōtinet: dissoluet i ni
hilū. Illa uero qua αντιχθων ipa tenet & cingit uocabi
tur terra bona: necnō & altera sphæra: quæ hanc ipam
terrā circūambit uertigine: & dicit cœlū: in sanctorū
habitaculo cōseruabit. Cū hæc dicat: nōne manifestis
sime gētiū sequt errores? & philosophoꝝ deliramenta
simplicitati igerit xpiañæ? Et i eodē lib. Restat ut iuisi/
bilis sit deo. Si aūt iuisibilis p naturā ē: neq; Saluatori
uisibilis erit & i iferioribo nulla alia aīa: q̄ ad corpo de
scēdit humanū purā & germanā similitudinē ignī in
se prioris expressit: nisi illa de qua Saluator loquitur.
Nemo tollet aīam meā a me: sed ego ponā eā a meip
Ioh. 10. so. Et in alio loco: unde cū infinita cautiōe tractāduꝫ
est: ne forte cū animæ salutē fuerit cōsecutæ: & ad bea
tā uitā puenerint: animæ esse desistāt. Sicut em̄ uenit
dñs atq; Saluator querere: & saluū facere qđ pierat ut
pditū esse desistat. Sic aīa quæ perierat: & ob cuius sa/
lutē uenit dñs: cū salua facta fuerit aīa esse cessabit. Il/
lud quoq; pariter requirendū: utrū sicut pditū aliquā
do nō fuit pditū: & erit tēpus quādo pditū nō erit: sic
& aīa aliqñ nō fuerit aīa: & fore tēpus: qñ nequaq̄ aīa
pseueret. Et post multū de anima tractatū hæc intulit
νους, id est mēs corruēs facta est aīa. Et rursuꝫ. Anima
instructa uirtutibus mēs fiet. Quod & de aīa esau scru
tantes possumus inuenire: ppter antiqua pcā eum in
deteriori uita esse dānatū. Et de cœlestibus requiren/
dum est: q̄ nō eo tpe quo factus est mundus solis aīa:
uel qđcūq; eā appellari opꝫ ceperit. Sed anteq̄ lucens
illud & ardēs corpus intraret. De luna & stellis simili
ter sētiam9: q̄ ex causis p̄cedētibus: licet inuitæ cōpul
sæ sint subiici uanitati ob præmia futurorum: non
suam facere: sed creatoris uoluntatē: a quo in hæc offi
cia distributæ sūt. Ignis quoq; gehēne & tormēta: quæ
scriptura sancta pcōribus cōminat nō ponit i suppli
ciis sed in cōsciētia pcōꝝ: q̄ñ dei uirtute & potētia oīs
memoria delictoꝝ ante oculos nostros ponit. Et ue/
luti ex quibusdā seminibus in aīa derelictis: uniuersa
uitioꝝ seges exorit. Et qcqd feceramus in uita uel tur
pe uel impiū omnis eoꝝ i cōspectu nostro pictura de/
scribit: ac ipteritas uoluptates mēs intuēs cōsciētiæ pu
p nit ardore: & pœnitudinis stimulis cōfodit. Et iterū
Nisi forte corpus hoc pingue atq; terrenū caligo & te
nebræ nominā dæ sūt: p qđ cōsummato hoc mundo
cui necesse fuerit in aliū trāsire mūdū: rursum nascen
di sumet exordia. Hoc dicēs pspicue μετεμψυκωσιν Py
thagoræ platonisq; defendit. Et in fine secundi uolu
minis de pfectiōe nostra disputās intulit: cuiq; intātū
pfecerimus: ut nequaq̄ carnes & corpora: forsitan ne
animæ quidem fuerimus: sed mens & sensus ad perfe
ctum ueniens nulloq; perturbationum nubilo caliga
tus: intuebit rationabiles intelligibilesq; substantias
facie ad faciem. In libro tertio hæc uitia continentur.
Si autem semel recipimus q̄ ex præcedētibus causis
aliud uas in honore aliud in contumelia sit creatum:
cur non recurramus ad animæ archanum & intelliga
mus eam egisse antiquitus ppter quod in altero dile/
cta. in altero odio habita sit: anteq̄ in iacob corpe sup
plantaret: & in esau planta teneret a fratre. Et iterum Gen. 25.
ut aūt aliæ animæ fierēt in honorem: aliæ in cōtume/
liā materiaꝝ causarumq; merita p̄cesserūt. Et in eodē
loco. Iuxta nos autem ex p̄cedentibus meritis uas qđ
in honore fuerit fabricatum si nō dignum uocabulo
suo opus fecerit in alio sæculo fiet uas cōtumeliæ. Et
rursum. Vas aliud quod ex anteriori culpa contume/
liæ nomen acceperat: si in præsenti uita corrigi uolue
rit in noua creatione fiet uas sanctificatuꝫ: & utile do
mino: in omne opus bonum paratum statimq; subiū
git. Ego arbitror posse quosdam homines a paruis ui/
tiis incipientes ad tantam nequitiam peruenire: si ta/
men noluerint ad meliora conuerti & pœnitētia emē
dare peccata ut & cōtrariæ fortitudines fiāt. Et rursuꝫ
Ex inimicis contrariisq; uirtutibus intātū quosdā per
multa tempora uulneribus suis adhibere medicinam
& fluentia prius delicta cōstringere ut ad locum tran
seant optimoꝝ. Sæpius diximus in infinitis ppetuisq;
sæculis in quibus anima subsistit & uiuit sic nōnullas
earum ad peiora corruere ut ultimū malitiæ locum te
neāt & sic quasdā pficere ut de ultimo malitiæ gradu
ad pfectā ueniāt cōsūmatāq; uirtutē qbo dictis conat
ostēdere & hoies. i. aīas posse fieri dæmōes. Et rursuꝫ Q.
Dæmōes i āgelicā redigi dignitatē atq; i eodē uolumi
ne. Sꝫ & hic reqrēdū q̄re hūana aīa nūc ab his nūc ab
aliis uirtutibus ad diuersa moueat? Et putat quorūdā
anteq̄ uenirēt in corpore merita præcessisse ut est illud
iohānis exultātis in utero matris suæ quando ad uocē Luc. 1.
salutationis Mariæ indignam se cōfabulatione eiꝰ eli
sabeth confitetur statiq; subiungit. Et ecōtrario paruu
li licet pene lactentes malis replentur spiritibus & in
diuinos atq; ariolos inspirantur intantū ut etiam dæ
mon Phytonicus quosdam a tenera ætate possideat:
quos derelictos eē apud prouidentiam dei: cum nihil
tale fecerint: ut istiusmodi insaniā sustinerēt: nō ē eius

q̄ nihil uult absq; deo fieri: & omnia illius iusticia gubernari. Rursumq; de mūdo. Nobis aūt inqt placet & ante hūc mūdū: alium fuisse mūdū: & post illū alium futurū. Vis discere q̄ post corruptionē huius mundi:
Esa. 65. alius sit futurus? Audi esaiā loquētē. Erit cœlū nouuz & terra noua: quæ ego facio p̄manere i cōspectu meo Vis nosse q̄ ante fabricā istius mūdi alii mūdi in p̄teri
Eccls. 1. to fuerint? Ausculta ecclesiasten. Quid est qd̄ fuit ip̄z qd̄ erit. Et qd est qd̄ factum est? ip̄m qd̄ futurū est. Et nō est oē nouū sub sole qd̄ loquat̄ & dicat. Ecce hoc nouū est. Iā em̄ fuit in sæculis pristinis: quæ fuerūt ante nos. Quod testimoniū nō solū fuisse: sed & futuros mūdos esse testat̄: nō quo simul & pariter omnes fiāt sed alius post aliū: statimq; subiūgit diuinitus habita culū & uerā requiem: apud superos æstimo intelligi. Inqua creaturæ rationabiles cōmorātes anteq̄ ad inferiora descēderēt: & de inuisibilibus ad uisibilia commigrarēt: ruēteſq; ad terrā: crassis corporibus indigerent: antiqua beatitudie fruebant̄. Vnde cōditor deꝰ fecit eis cōgrua humilibus locis corpora & mūdū istū uisibilē fabricatus est: ministroſq; ad salutem & correptionē eoꝝ qui ceciderūt: misit in mūdū: e quibus alii certa obtinerēt loca: & mūdi necessitatibus obedirēt. Alii iniūcta sibi officia singulis quibusq; temporibus: q̄ nouit artifex deus: sedula mēte tractarent. Et ex his sublimiora mūdi loca sol & luna & stellæ quæ ab apo
Ro. 8. stolo creatura dicunt̄ acceperūt. Quæ creatura uanitati subiecta est: eo q̄ crassis circundata corporibus & aspectui pateat. Et tamen non sponte subiecta est uanitati: sed propter uoluntatem eius qui eam subiecit in spe. Et iterum. Alii uero in singulis locis atq; temporibus: quæ solus artifex nouit: in mundi gubernaculis seruiūt: quos angelos eius esse credimus. Et post paululū. Quem rerum ordinem totius mundi regit ꝓuidētia: dū aliæ uirtutes de sublimioribus corruunt aliæ paulatim labunt̄ in terras. Istæ uolūtarie descendūt. Aliæ p̄cipitant̄ inuite. Hæ spōte suscipiūt ministeria. ut ruētibus manū porrigant. Illæ coguntˉ ingrate & tāto tpe in suscepto officio perseuerāt. Et iterum. ex quo sequit̄: ut ob uarios motus: uarii creent̄ & mundi Et post hunc quem incolimus: alius multa dissimilis mundus fiat. Nullusq; alius diuersis casibus & profectibus: uel uirtutum præmiis: uel uitiorum supplitiis: & in præsenti: & in futuro atq; in omnibus & retro: & in peiora temporibus potest merita dispensare: & ad unum rursum finem cuncta pertrahere: ut solus conditor omniū deus: qui scit causas: propter quas alios dimittat sua perfrui uoluntate: & de maioribus ad ultima paulatim delabi: alios incipiat uisitare: & gradatim quasi manu data ad pristinum retrahere statum: & in sublimibus collocare. Cūq; de fine disputare cœpisset: hæc intulit. Quia ut crebro iam diximus: princi R
pium rursus ex fine generatur: quæritur utrum & tunc futura sint corpora: an sine corporibus aliquando uiuendum sit: cum redacta in nihilum fuerint: & incorporalium uita incorporalis esse credenda sit: qualem & dei nouimus. Nec dubium est? quin si omnia corpora ad mūdum istum sensibilem pertineāt: quæ appellant̄ ab apostolo uisibilia: futura sit uita icorporaliū incorporalis. Et paulopost. Illud quoq; qd̄ ab eodez apostolo dicit̄. Omnis creatura liberabit̄ a seruitute Ro. 8.
corruptionis: in libertatem gloriæ filioꝝ dei: sic intelligimus: ut primā creaturam rationabilium & incorporalium esse dicamus: quæ nō seruiat corruptioni: eo q̄ nō sit uestita corporibus: & ubicūq; corpora fuerint statim corruptio subsequat̄. Postea autem liberabit̄ de seruitute corruptōis: q̄n receperint gloriaz filii dei: & deus fuerit omnia in omnibus. Et in eodem loco. Vt autem incorporeum finem oīm rerum esse credamus illa nos Saluatoris oratio ꝓuocat in qua ait.
Vt quō ego & tu unum sumus: sic & isti in nobis unū Ioh. 17
sint. Etem̄ scire debemus quid sit deus & quid sit futurus in finem Saluator: & quō in sanctis similitudo patris & filii repromissa sit. ut quomodo in se illi unum sunt sic & isti in eis unum sint aut suscipiendū est uniuersitatis deū uestri corpore. & quō nos carnibus. sic illum qualibet materia circundari. ut similitudo uitæ dei in fine sanctis possit æquari aut si hoc indecēs est maxime apud eos qui saltem ex minima parte dei sentire cupiūt maiestatem & ingenitæ atq; omnia excedētis naturæ gloriam suspicari. E duobus alterum suscipe cogimur: ut aut desperemus similitudinez dei si eadem semper sumus corpora habituri aut si beatitudo nobis eiusdem cuz deo uitæ prouittitur eadē qua uiuit deus nobis conditione uiuendum est. Ex quibus omnibus approbat̄ quid de resurrectione sentiat & q̄ omnia corpora interitura cōfirmet ut simus absq; coꝛibus quomodo prius fuimus anteq̄ crassis corporibus uestiremur. Rursumq; de mundorum uarietate disputans & uel ex angelis dæmones uel de dæmonibus angelos siue homines futuros esse contestans & econtrario ex hominibus dæmones & omnia ex omnibus sentētiam suam tali fine confirmat. Nec dubiū est q̄n post quedā interualla temporꝫ rursus materia subsistat & corpora fiāt & mūdi diuersitas constituitur ꝓpter uarias uoluntates rationabiliū creaturaꝝ: quæ

post pfectã beatitudinẽ usq; ad finẽ oĩm rerũ paulatiz ad inferiora delapsa tãtã malitiã receperũt: ut incon trariũ uerterent: dũ nolũt seruare principiũ: & incor ruptã btitudinẽ possidere. Nec hoc ignorandũ q; mul tæ rationabiles creaturæ usq; ad secũdũ tertiũ & quar tũ mũdũ seruẽt principiũ: nec mutationi in se locũ tri buãt. Aliæ uero tã parũ de pristino statu amissuræ sũt ut pene nihil pdidisse uideant: & nõnullæ grandi rui na in ultimũ ꝑcipitãdæ sint barathrũ. Nouitq; dispen sator oĩm deus in cõditiõe mũdoꝝ singulis abuti iux/ ta meritũ & oportunitates & causas: quibus mũdi gu/ bernacula sustentant: & initiant: ut q omnes uicerit nequitia: & penitus se terræ coæquauerit: in alio mun do: q postea fabricãdus est: fiat diabolus principium plasmationis dñi: ut illudat ei ab angelis: qui exordii amisere uirtutẽ. Quibus dictis: quid aliud conat oste/ dere: nisi huius mũdi hoies pctõres: in alio mũdo pos se diabolos & dæmones fieri? Et rursum: nunc dæmo nes in alio mũdo posse uel angelos uel hoies ꝓcreari? Et post disputationem longissimã: qua oẽm creaturã corpoream in spiritalia corpora & tenuia dicit esse mu/ tandã: cũctãq; substãtiã in unum corpus mũdissimũ & omni splẽdore purius cõuertẽdã: & talem qualem nũc humana mẽs nõ põt cogitare: ad extremũ intulit Et erit deus oĩa in oĩbus ut uniuersa natura corpea re digat i eãdẽ subaz q̃ oĩbus melior est: in diuinam sci/ S licet: qua nulla est melior. In quarto quoq; libro: qui operis eius extremus est: hic ab ecclesia xp̃i damnan/ da exterlerit: & forsitan quõ in isto mũdo qui moriun tur separatione carnis & animæ: iuxta operũ differen/ tiã diuersa apud inferos obtinẽt loca: sic qui de cœle stis hierlm (ut ita dicaz) administratione moriunt ad nostri mũdi inferna descẽdũt: ut ꝑ qualitate meritoꝝ diuersa in terris possideãt loca. Et itez. Et quia cõpa/ rauimus de isto mũdo ad inferna pgentes animas: iis animabus quæ de supiori cœlo ad nostra habitacula pueniẽtes quodãmodo mortuæ sunt prudẽti inuesti/ gatiõe rimãdum est: an hociꝑm possimus etiã in nati/ uitate dicere singulaꝝ: ut quõ quæ in ista terra nostra nascunt animæ: uel de inferno rursum meliora cupiẽ tes ad supiora ueniũt: & humanũ corpus assumũt: uel de melioribus locis ad nos usq; descẽdũt. sic & ea lo/ ca quæ supra sunt in firmamẽto aliæ animæ possideãt quæ de nostris sedibus ad meliora ꝓficiant. Aliæ q̃ de cœlestibus ad firmamẽtum usq; delapsæ sint: nec tãtũ facere pctiñ: ut ad loca quæ incolim9 truderẽtur. Qui bus dictis nitit approbare: & firmamentum: id est cœ lum ad cõparationem superioris cœli esse inferos: & hãc terrã quã incolimus collatõe firmamenti inferos appellari. Et rursuz ad cõparationẽ inferoꝝ q sub no bis sunt nos cœlũ dici: ut qd aliis infern9 est: aliis cœ lum sit. Nec hac disputatiõe cõtẽtus dicit in fine oĩm rerũ: quãdo ad cœlestẽ hierlm reuersuri sumus aduer sariarũ fortitudinũ cõtra popul ũ dei bella cõsurgere: ut nõ sit eoꝝ ociosa uirtus: sed exerceantur ad ꝑlia: & habeãt materiã roboris: quã cõsequi nõ possunt: nisi fortes primũ aduersariis restiterint: quos ratiõe & or/ dine & solertia repugnãdi in libro numeroꝝ legim9 esse supatos. Cũ dixisset iuxta iohannis apocalypsim Apoc. 14 euãgeliũ sempiternũ: id est futurũ i cœlis: tãtũ ꝑcede re hoc nostrũ euãgeliũ q̃tum xp̃i prædicatio legis uete ra sacramẽta. Vd extremũ intulit: qd & cogitasse sacri legũ est. Pro salute dæmonũ christũ etiã in aere: & in supnis locis eẽ passurũ. Et licet ille nõ dixerit: tñ q; cõ sequẽs sit intelligit: sicut ꝑ hoibus hõ factus est: ut ho mines liberaret sic & ꝑ salute dæmonũ deũ futurum: q; sunt hi ad quos uẽturus est liberãdos. Quod ne for sitan de nostro sensu putemur asserere ipsius uerba po nẽda sunt. Sicut eñ p umbrã euãgelii umbrã legis im pleuit: sic qa omnis lex exemplũ & umbra est cerimo niarũ cœlestiũ diligẽtius requirẽdũ: utrũ recte intelli gamus le gẽ quoq; cœlestẽ: & cærimonias superni cul tus plenitudinẽ nõ habere: sed indigere euãgelii ueri/ tate: qd in iohãnis apocalypsi euãgeliũ legimus sem ubi supra piternũ ad cõparationẽ uidelicet huius nostri euange lii: quod temporale est: & in trãsitorio mũdo ac sæcu lo prædicatũ. Quod qdẽ etiã si usq; ad passionẽ domi ni Saluatoris inqrere uoluerimus: q̃q̃ audax & teme/ rariũ sit in cœlo eius querere passionez: tñ si specialia neqtiæ in cœlestibus sunt: & nõ erubescimus crucem dñi cõfiteri ꝓpter destructionẽ eoꝝ: quæ sua passiõe de struxit. Cur timeamus etiã in supernis locis in cõsum matione sæculoꝝ aliqd simile suspicari: ut oĩm locoꝝ gentes illius passiõe saluẽtur? Rursumq; blasphemias T de filio sic locutus est. Si eñ patrẽ cognoscit filius: ui/ det in eo q; nouit patrem posse eum cõpræhẽdere. Vt si dicamus artificis animũ artis scire mẽsurã. Nec du/ biũ qn si pater in filio: & cõpræhẽdat ab eo in quo est Si autem compræhẽsionem eam dicimus: ut nõ soluz sensu quis & sapiẽtia cõpræhendat: sed & uirtute & po tentia cuncta teneat qui cognouit: non possumus di/ cere q; compræhendat filius patrem: pater uero om/ nia compræhendat. Inter omnia autez & filius est: er go & filium compræhendit: ut sciremus causas quib9 pater compræhendat filium. & filius patrẽ nõ quæat compræhendere: hæc uerba subnectit. Curiosus le/

ctor ingrat utrũ ita a ſemetiꝑo cognoſcaꝫ pater: quõ
ioh.14. cognoſciꝫ a filio: ſcienſq; illud qd̃ ſcriptũ eſt. Pater q̃
me miſit maior eſt omnibus: uerum eſſe contendit: ut
dicat: & in cognitiõe filio patrẽ eſſe maiorẽ: dũ perſe/
ctius eſt & purius a ſemetipſo cognoſcitur: q̃ a filio
μεΤεωψνκωσιν quoq; & abolitionẽ corpoꝝ: ꝓ hoc rur/
ſum ſentire cõuinciꝫ. Si quis autem potuerit oſtende/
re incorporalẽ: rationabilemq; naturã: cum expolia/
uerit ſe corpore uiuere ꝑ ſemetiꝑam: & in peiori con/
ditione eſſe: quando corporibus ueſtiebaꝫ: in meliori
quando illa deponit: nulli dubiũ eſt corpora nõ prin
cipaliter ſubſiſtere: ſed ꝑ interualla & ob uarios mo/
tus rationabiliũ creaturarũ nũc fieri: ut qui iis indigẽt
ueſtianꝫ. Et rurſum cum illa deprauatiõe lapſuum ſe
ad meliora correxerint: diſſolui in nihilũ: & hac ſem
per ſucceſſione uariariꝫ & ne paruã putaremus impie/
tatem eſſe eoꝝ quæ ꝑmiſerat: in eiuſdem uoluminis fi
ne coniungit omnes rationabiles creaturas: id eſt pa
trem & filiũ & ſpm̃ſanctũ angelos poteſtates dñatio
nes cæteraſq; uirtutes: iꝑm quoq; hoiem ſcd̃m animæ
dignitatem unius eſſe ſubſtantiæ. Intellectualeꝫ inqt
rationabilemq; naturã ſentit deus & unigenitus filiꝰ
eius & ſpũſſanctus ſentiũt angeli & poteſtates cæteræ
q; uirtutes: ſentit interior homo: qui ad imaginem &
ſimilitudinem dei cõditus eſt. Exquo concludiꝫ deũ
& hic quodãmodo unius eſſe ſubſtãtiæ: unuꝫ addidit
uerbũ quodammodo: ut tãti ſacrilegii crimen effuge/
ret: & qui in alio loco filiũ & ſpm̃ſanctum nõ uult de
dei patris eſſe ſubſtantia ne diuinitatẽ in partes ſecare
uideaꝫ: naturã omnipotẽtis dei angelis hominibuſq;
largiꝫ. Cum hæc ita ſe habeãt quæ inſania eſt: paucis
de filio & ſpũſancto cõmutatis: quæ apertã blaſphe/
miã præferebãt cætera ita ut ſcripta ſunt ꝓtuliſſe in me
diũ? & impia uoce laudaſſe? cum utiq; & illa & iſta de
uno impietatis fonte ꝓceſſerint? Aduerſuꝫ omnia ſcri
bere: nec huius eſt tẽporis: & omnes qui aduerſus Ar/
rium & eunomium manichæũq; & diuerſas ſcripſerũt
hæreſes his quoq; impietatibus reſpõdiſſe credẽdi ſũt
Qui ergo hos uoluerit legere libros & calciatis pedi/
bus ad terrã repromiſſionis ꝓgere. nec ubi a ſerpenti/
bus mordeaꝫ: & arcuato ſcorpii uulnere uerberetꝫ: le/
gat prius hũc librũ: & anteq̃ igrediaꝫ uiã: quæ ſibi ca/
uenda ſint nouerit.

¶ Epiſtola beati epiphanii ad iohãnẽ hieroſolymita
nũ ꝑ beatũ hieronymũ e græco trãſlata. ĩ qua ſe excu/
ſat q; in monaſterio beati hieronymi icõſulto eo ꝑſby
terũ ordinauit: oſtẽdẽs ſe iure feciſſe. Deinde illũ com
monet ne Origenis erroribus implicetꝫ: quos ex ordi

ne narrat & detegit. Epiſto. XIX

DOmino dilectiſſimo fratri iohãni epi V
ſcopo epiphanius. Oportebat nos di
lectiſſime clericatus honore nõ abuti
in ſuperbiã: & cuſtodia mãdatoꝝ dei
& obſeruatõe diligẽtiſſima hoc eẽ qd̃
dicimur. Si em̃ ſancta ſcriptura loquiꝫ: cleri eoꝝ non
ꝑderũt eis quæ arrogãtia clericatus conducere nobis
poterit: q nõ ſolum cogitatõe & ſenſu: uerũetiã ſermo
ne peccamus? Audiui quippe q; tumeas contra nos: &
iraſcaris & me nitaris ſcribere in extremos fines terræ
ut loca ꝓuinciaſq; nõ nominẽ: & ubi eſt dei timor: qui
nos debet illo tremore cõcutere: q dictus eſt a dño. Si Mat.5
quis iraſciꝫ fratri ſuo ſine cã: reus erit iudicio. Non q;
magnopere curẽ: ſi ſcribas qd̃ placuerit. Scribebanꝫ
enim & æpiſtolæ biblinæ iuxta eſaiam: & mitteban / Eſa.18
tur ſuper aquas: quæ cito cum ſæculo tranſeũt: nihil
tibi nocuimus: nihil iniuriæ fecimus: nec qcq̃ uiolen/
ter extorſimus. In monaſterio fratrũ & fratrũ pegrino
rũ q; ꝓuinciæ nihil tuæ debuere: & ꝓpter noſtrã parui
tatẽ & litteras quas ad eos crebro direximus: cõmu/
nionis quoq; tuæ cœperũt habere diſcordiã ne uide/
renꝫ quadã duritia & cõſciẽtia noſtra ãtiquæ fidei ab
eccleſia ſeparari: ordinauimus diaconũ: & poſtq̃ mi/
niſtrauit rurſum ꝑſbyterũ ſuper quo debueras gratu/
lari intelligens q; ob dei timorẽ hoc ſumus facere cõ/
pulſi maxime cũ nulla ſit diuerſitas in ſacerdotio dei:
& ubi utilitati eccleſiæ ꝓuideꝫ. Nam & ſi ſingulæ eccle
ſiæ eꝑorum habẽt ſub ſe eccleſias quibus curã uidenꝫ
impẽdere: & nemo ſup alienã menſurã extẽdiꝫ: tñ ꝑ/
poneꝫ oĩbus charitas xꝑi: in qua nulla ſimulatio eſt:
nec cõſiderãdũ qd factũ ſit: ſed quo tpe & quo modo
& in quibus: & quare factum ſit. Cũ em̃ uidiſſem quia
multitudo ſctõrũ fratrũ ĩ monaſterio cõſiſteret & ſan
cti ꝑſbyteri Hieronymus & Vincentius ꝓpter uerecun
diã & humilitatẽ nollent debita nomini ſuo exercere
ſacrificia: & laborarẽ in hac ꝑte miniſterii: quæ xꝑia/
noꝝ ꝑcipua ſalus ẽ: ĩuenire aũt & comꝑhẽdere ſeruũ
dei nõ poſſes: qui te eo q; graue onus ſacerdotii nol/
let ſuſcipe ſæpe fugiebat: ſed nec alius qs eꝑoꝝ facile
eũ repiret. Vñ & ſatis miratus ſum quõ diſpẽſatiõe dei
ad nos uenerit cũ diaconib9 monaſterii & cæteris fra
tribus ut mihi ſatiſfaceret quia neſcio qd aduerſũ eos
habebã triſticiæ. Cũ igiꝫ celebrareꝫ collecta in eccle/
ſia uillæ: quæ eſt iuxta monaſteriũ noſtrũ ignorãtẽ eũ
& nullã penit9 habẽtẽ ſuſpitionẽ ꝑ multos diaconos
apꝑhẽdi iuſſimus: & teneri os eius: ne forte liberari ſe
cupiẽs adiuraret nos ꝑ nomen xꝑi: & primum diaco/

num ordinauimus ꝓponentes ei timorē dei: & cōpellentes ut ministraret ualdeq; obnitebat indignū se eē cōtestans. Vix ergo cōpulimus eum: & psuadere potuimus testimoniis scripturarū & ꝓpositione mādatorum dei. Et cū ministraret in sanctis sacrificiis: rursus cū ingenti difficultate tēto ore eius: ordinauimus ꝑbyterū & iisdē uerbis quibus antea suaseramus impulimus ut sederet in ordine presbyterii. Post hæc scripsimus ad sanctos presbyteros monasterii & cæteros fratres: & increpauimus eos quare nō scripsissent sup eo cum ante annū multos eoꝝ quæri audissem cur nō haberēt qui sibi dñi sacramēta cōficerent & illū oēs suos poscerent testimonio & grandē utilitatē in commune monasterii testarent quare tūc repta oportunitate nō scripsissent nobis neq; snp ordinatōe eius aliquid po-
X postulissent. Hæc ita acta sunt ut locutus sum in charitate xp̄i quā te erga paruitatē nostrā habere credebā: q̄q̄ in monasterio ordinauerim: & nō in parrochia quæ tibi subiecta sit? O uere benedicta eꝑoꝝ Cypri māsuetudo & bonitas: & nostra rusticitas sensu tuo & arbitratu digna mia dei. Nā multi eꝑi cōmunionis nostræ: & presbyteros in nostra ordinauerūt ꝓuincia: quos nos cōprehēdere nō potueramus. Et miserūt ad nos hypodiaconos quos suscepimus cū gratia. Et ipe cohortatus sum beatæ memoriæ Philonem eꝑm & sctm̄ Theoprobū: ut ecclesiis Cypri quæ iuxta se erant ad meæ autē parrochiæ uidebant ecclesiā ptinere eo q̄ grandis esset: & late patens prouincia ordinarent presbyteros & xp̄i ecclesiæ ꝓuiderēt. Nunq̄ aūt ego ordinaui diaconissas: & ad alienas misi ꝓuincias: neq; feci quicq̄ ut ecclesiā scinderē. Quid ergo tibi uisum est: sic grauiter intumescere & iactari cōtra nos ꝓ ope dei q̄ ædificatōez & nō in destructionē fratrū factū est? Sed & illud uehemēter admiratus sum q̄ meis locutus es clericis aserens te ꝑ sanctū presbyterū: & abbatē monachorum Gregoriū mādasse mihi ne quēq̄ ordinarē. Et ego hoc pollicitus sim dicens. Nunquid iuuenis sum aut canones ignoro? Audi igit ueritatē in sermone dei: me hoc nō audisse: nec nosse: nec istius sermonis penitꝰ recordari. Suspicatus aūt sum ne forsitaz inter multa quasi homo oblitus essem. Et ob hanc causam sanctū Gregoriū scisitatus sum: & Zenonē presbyterū qui cū eo est: E quibus abbas Gregorius respondit se hoc penitus ignorare: Zeno aūt dixit quia cū ei presbyter Rufinus nescio que alia trāsitorie loqueret etiā hoc dixerit. Putas ne aliquos ordinaturus est sanctus eꝑus? Et hucusq; sensisse sermonē. Ego aūt Epiphanius: nec audiui quicq̄: nec respōdi. Vnde dilectissime: non te præueniat furor: nec occupet idignatio: nec frustra mouearis: & aliud dolens: te uertas ad alia: ut peccādi occasionē inuenisse uidearis. Quod ꝓpheta deuitās dñz præcat dicens: Non declines cor meū in uerba malitiæ ad excusandas excusationes in pctīs. Illud quoq; audiēs admiratus sum: q̄ quidā qui solēt ultro citroq; portare rumusculos: & iis qui audierūt semp addere: ut tristicias & rixas inter fratres cōcitēt te quoq; turbauerunt & dixerūt q̄ in oratione quādo offerimꝰ sacrificia deo soleamus ꝓ te dicere. Dñe præsta Iohāni. ut recte credat. Noli nos intantū putare rusticos ut hoc tam apte dicere potueritmus. Quāq̄ em̄ hoc in corde meo semp orē tm̄ ut simplr fatear nūq̄ i alienas aures ꝓtuli: ne te uiderer paruipere dilectissime. Quādo aūt cōplemus oratōem scd'm ritū mysterioꝝ & ꝓ oibus & ꝓ te quoq; dicimus: custodi illū qui prædicat ueritatē: uel certe ita. Tu præsta dñe & custodi: ut ille uerbū pdicet ueritatis sicut occasio sermonis se tulerit: & habuerit oratio cōsequētiā. Quapropter obsecro te dilectissime: & aduolutus pedibus tuis præcor: præsta mihi & tibi: ut saluēris: sicuti scriptū est a generatōe puersa: & recede ab hæresi Origenis: & a cūctis hæresibus dilectissime. Video em̄ q̄ ꝓpter hanc causam oīs nostra indignatio cōcitata sit: q̄ dixerim uobis Arrii patrem: & aliaꝝ hæreseon radicem: & parentez laudare nō debetis. Et cum uos rogarē ne ita erraretis & monerem cōtradixistis & tristiciā atq; lachrymas nobis adduxistis. Non solum aūt me nō audistis: sed alios plurimos catholicos qui intererāt. Inde ut intelligo hæc est omnis indignatio & iste furor. Et iccirco cōminaui q̄ mittatis aduersum me æpas: ut huc illucq; sermo uester discurrat: & ꝓpter defensionē hæreseos me odio suscitātes rūpitis charitatē quā in uos habuimus intantū ut feceritis nos etiam pœnitentiaz agere quare uobis cōmunicauerimus. Ita Origenis errores & dogmata defenditis: simpliciter loquor: nos scd'm qd' scriptū est: nec oculo nostro parcimus ut non effodiamus eum si nos scādalizauerit: nec manui: neq; pedi: si nobis scādalū fecerit & uos ergo siue oculi nostri siue manus: siue pedes fueritis: siniſtra sustinebitis. Quis em̄ catholicorū possit æquo animo sustinere: & eorum qui fidē suis bonis operibus exornāt: ut audiāt Origenis doctrinā atq; cōsiliū & credāt ꝑclare illius pdicationi: nō pōt filius uidere patrē: neq; spūssanctus uidere filiū? Hæc in libris περιαρκων scribunt his uerbis legimus: & ita locutus est Origenes. Sicut em̄ incōgruū est dicere: q̄ pōt filius uidere patrē: sic icōsequēs est opinari q̄ spūssanctꝰ possit uidere filiū: illd' quoq;

Ps. 140.

Mat. 5.

quis Origene dicẽte patiat. Quod aiæ angeli fuerint i cœlis? & postq̃ peccauerint in supnis deiectas esse in istũ mũdũ: & quasi in tumulos & sepulchra: sic in corpora ista relegatas pœnas antiquoꝝ luere pctõꝝ? & corpora credentiũ nõ tẽpla christi esse sed carceres dãnatoꝝ? Exinde ueritatẽ historiæ allegoriæ deprauans mẽdacio ifinita uerba multiplicat. & simplices quosq̃ uaria pſuasione supplantãs nũc asserit aias: iuxta græcam æthymologiam ψνχαςαπο τον ψνχριζεσθαι: id est ab angelescendo iccirco uocitatas: quia de cœlestib9 ad inferiora ueniẽtes calorẽ pristinũ amiserint: nunc corpus hoc: ob id iuxta græcos δεμα: id est uinculũ siue iuxta aliã ꝓprietatẽ cadauer dici: quia aiæ de cœlo ruerint: a plæriſq̃ autẽ scd'm uariã græci sermonis supellectilẽ corpus: id est σωμασημα: hoc est memoriaꝫ interpretari: eo q̃ ita aiam in se clausam habeat quomodo sepulchra & tumuli cadauera mortuorum. Et si hoc uerum est ubi est fides nostra? ubi præconiũ resurrectionis? ubi apostolica doctrina quæ in ecclesiis christi hucusq̃ ꝓdurat? ubi illa benedictio ad Adam:
Geñ. 6. & ad semẽ eius: & ad Noe: & ad filios eius. Crescite: & multiplicamini: & replete terrã? Iam eñ nõ erit benedictio: sed maledictio iuxta Origenẽ qui angelos uertit in aias: & de sublimi fastigio dignitatis facit ad inferiora descẽdere: quasi deus generi humano nõ possit aias per benedictionẽ dare nisi angeli peccauerint: & tot in cœlo sunt ruinæ: quot in terra natiuitates. Dimittẽda nobis est doctrina apl'oꝝ & ꝓphetarum & legis & ipsius dñi Saluatoris in euãgelio ꝓtonãtis. Ecõtrario Origenes præcipit: & legẽ dat: ut nõ dicam constringit discipulos suos: ne quis oret in cœlũ ascendere ne peius iterũ peccans q̃ in terris ante peccauerat: p̃cipitet' in mundũ q̃q̃ istiusmodi nugas & deliramẽta soleat ipse scripturarũ interprætatõe ꝓuersa: & aliud
p̃s. 118. significãte q̃ uerum est affirmare: dicens. Priusq̃ a ma-
p̃s. 114. licia humiliarer ego deliqui: & illd': Reuertere anima
p̃s. 141. mea in requiẽ tuã: necnõ & aliud. Educ de carcere ani-
p̃s. 14. mã meã. Et in alio loco. Cõfitebor dño in regione uiuoꝝ: cum alius ꝓculdubio sensus scripturæ diuinæ sit q̃ ille in hæresim suã maligna interprætatõe detorq̃t. Quod faciũt & manichæi & gnostici: & hæbionitæ: & Martionis sectatores: & aliæ hæreses numero .lxxx. q̃ de purissimo scripturarũ fonte assumẽtes testimonia nõ ita interprætant': ut scripta sunt: sed simplicitatem sermonis ecclesiastici id uolũt significare qd' ipsi sen-
Z tiunt: illud quoq; qd' asserere nitit'. Doleam ne an rideaꝫ nesco. Doctor egregius audet docere diabolũ id rursum futurũ esse qd' fuerit: & ad eandẽ redituruꝫ dignitatẽ: & cõsensurũ regna cœloꝝ. Prohnephas qs tam uecors & stolidus hoc recipiat ut sãctus Iohãnes baptista: & Petrus: & Iohãnes apl'us & euãgelista: Esaias quoq; & Hieremias. & reliqui ꝓphetæ cohæredes fiant diaboli in regno cœloꝝ? Prætereo friuolaꝫ eius expositionẽ super tunicis pelliceis quãto conatu quãtisq; egerit argumẽtis ut tunicas pelliceas humana esse corpora credẽmus. Qui inter multa ait. Nunquid coriarius aut corticarius erat deus: ut conficeret pelles aialiũ & cõsueret tunicas pelliceas Adam & Euæ? Nanifestũ est ergo inquit q̃ de corporib9 nostris loq̃t' Et si hoc ita est quomodo legimus ante pelliceas tunicas & ante inobediẽtiaꝫ & de paradyso ruinã Adam loquentẽ non scd'm allegoriaꝫ sed uere. Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea? Aur unde assumGeñ. ptum est illud qd' diuinus sermo testat'. Et iniecit de9 ubi sꝓ saporẽ in adam & dormiuit & sumpsit unaꝫ de costis eius & adimpleuit ꝓ ea carnẽ & ædificauit costã quem tulerat ex eo illi in uxorem? Aut quæ corpora cõtegebat Adam & Eua foliis ficus: postq̃ comederũt de arbore uetita? Quis autẽ patiẽter ferat Origenẽ lubricis argumẽtationibus resurrectionẽ carnis huius negãtẽ sicut declarat manifestissime in uolumíe explanatiõnum primi psalmi & in aliis multis locis? Aut qs audiat in tertio cœlo donantẽ nobis Origenem paradysum: & illũ quẽ scriptura cõmemorat: de terra ad cœlestia transferentẽ: & oẽs arbores quæ scribunt' in Genesi sic allegorice intelligentẽ: scilicet q̃ arbores angelicæ fortitudines sint: cum hoc ueritas nõ recipiat? Neq; eñ dixit scriptura diuina. Deposuit deus Adam Geñ. & Euam in terrã: sed eiecit eos de paradyso: & habitare fecit eos contra paradysum: & non adiecit eos sub paradyso posuit rompheã flãmeaꝫ: & cherubin custodire introitũ ligni uitæ: & non ascensuꝫ: & fluui9 egreditur ex Eden: nõ descendit in Eden. Iste diuiditur in quattuor principia: nomẽ uni Phison: & nomẽ secũdi Geon. Ego uidi aquas Geon. Aquas quas his carneis Hier. oculis aspexi. Ista est Geon quẽ Hieremias demõstrat: dicens. Quid uobis & uiæ ægypti: ut bibatis aquã Geon turbidam. Bibi & de hoc magno flumine Eufrate aquas simpliciter quas manu potes tangere: ore sorbere: non aquas spiritales. Vbi autẽ flumina sunt & aquæ: & uident': & bibunt' ibi consequens est q̃ & ficus & alia ligna sint de quibus dicit deus. Ex onmi ligno Geñ. quod est in paradyso comedes: similia sunt fluminibus & aquis. Si autem aqua quæ cernitur uere aqua est necesse est ut & ficus uera sit: & alia ligna: & Adam uerus stati ꝫ a principio plasmatus in corpe: sicut & Eua

& nō in fantaſmate & poſt ruinā (ut uult Origenes) ꝓpter pctm̄ poſtea corpus accepit Sed dicis Legim9
1.Cor.2. q̄ ſanctus Paulus raptus ſit uſq; ad tertium cœluz: & uſq; ad paradyſum bene dicis quādo ponit tertiū cœlum: & poſtea addit: & in paradyſuz: oſtendit alibi eſſe cœlū & alibi paradiſum. illas uero præſtigias quis non ſtatim abiiciat atq; contemnat dicente Origene: De aquis quæ ſup firmamentū ſunt non eſſe aquas ſz fortitudines angelicæ poteſtatis. Et rurſuz aquas quæ ſuper terram ſunt hoc eſt ſub firmamēto eſſe uirtutes cōtrarias id eſt dæmones. Et quō legim9 ī diluuio aptas cataractas cœli: & aquas inundaſſe diluuiū? Vnde apti ſunt fontes abyſſi: & totus mūdus opertus eſt aqs Sed furor hoīm eſt iunctus ſtultitiæ: qui dereliquærūt
Pro.1. illud quod in ꝓuerbiis dicitur. Audi fili ſermonē patris tui & ne abiicias legem matris tuæ: & cōuerſi ſunt ad errorem: & dicunt ſtulto ut princeps ſui ſit nec contemnūt res fatuas quæ dicunt a fatuo ſicut ſcriptura
Eccls.2. teſtat. Fatuus autē fatua loquit & cor eius uana itelligit. Vnde obſecro te dilectiſſime & quaſi mēbris meis parcēs ꝓpter charitatē quā in te habeo: præcor ſcribēs
ps.138. & orans ut impleas illud quod dicit. Nōne odientes te dñe odiui & ſuper inimicos tuos tabeſcebā? Inimica & digna odio Origenis uerba ſunt & deo repugnātia & ſanctis eius & non iſta ſola quæ dixi: ſed & alia innumerabilia. Neq; em̄ nunc mihi ꝓpoſitū eſt aduerſus oīa Origenis dogmata diſputare. Nihil mihi ſubripuit Origenes nec ī mea generatōe fuit nec ꝓpter aliquas res mūdi & hereditatē odiuz aduerſuz illū pugnaſq; ſuſcepi ſed ut ſimpliciter fatear doleo: & ualde doleo uidēs plurimos fratrum & eorū præcipue qui ꝓfeſſionem habent nō minimā: & in graduz quoq; ſacerdotii maximū peuenerūt eius pſuaſionibus deceptos: & peruerſiſſima doctrina cibos factos eſſe diaboli: In q;
Abac.1. bus cōpletum eſt illud quod dicit. Super omnē munitionē ludit & eſcæ eius electæ: & congragauit ſicut arenam captiuitatē. Te autē frater liberet deus & ſanctuz populū chriſti qui tibi creditus eſt & oēs fratres q tecū ſunt: & maxime Ruffinū præſbyterū ab hæreſi Origenis & ab aliis hæreſibus & pditōe earum. Si em̄ ꝓpter unū uerbū aut duo quæ cōtraria fidei ſunt multæ hæreſes abiectæ ſunt ab eccleſia q̄tomagis hic inter hæreticos habebit qui tātas puerſitates & tā mala dogma-
A ta cōtra fidē adinuenit dei & eccleſiæ hoſtis extitit? Intermulta em̄ mala etiam illud auſus eſt dicere: pdidiſſe imaginē dei Adam cum hoc in nullo penitus loco ſcriptura ſignificet. Si autez ita eſſet nunq̄ omnia q̄ in mundo ſunt ſeruirent ſemini Adam id eſt uniuerſo ge-
neri hoīm: Sicut & Iacobus apls loquit. Oīa domant & ſubiecta ſunt humanæ naturæ Nunq̄ em̄ uniuerſa ſubiecta eſſent hoībus ſi nō haberent hoīes iuxta id qd uniuerſis imparēt imaginē dei. Cōiungens autez atq; cōſocians ſcriptura diuina gratiam benedictiōis: quā Adam donauerat & generatōibus quæ ex eo erant ne qui foſitā maligna interprætatōe auderēt dicere uni datam gratiā dei: & illū ſolum factū eſſe ad imaginez dei qui plaſmat9 eſt ex humo & uxorē eius creaſſet de coſta uiri: eos uero qui cōciperent in utero & non ita naſcerent ut adam: dei nō habere imaginē ſtatim per
Iac.3.
ordinē iungit & dicit. Et uixit Adam .ccxxx. annis: & Geñ.5.
cognouit Euam uxorē ſuā & pepit filiū iuxta ſpeciez & iuxta imaginē ei9 & uocauit nomē ei9 Seth. Rurſumq; in decima generatōe poſt annos duos millenos ducētenos ſexagintaduos: uindicās deus imaginē ſuam: & oſtendēs q̄ gratia quā dediſſet hoībus perſeueraret in
Leuit.17
eis ait. Ne comedetis carnē ī ſanguīe: ego em̄ ulciſcar ſanguinē ueſtrū de manu oīs homīs effundētis illū qa ad imaginē dei feci hominē: necnō poſt alteras decez generationes uſq; ad Abraam: & ab Abraam uſq; ad Dauid alias generatōes. xiiii. quæ. xiiii. generationes ſimul faciūt annos duo milia centū decem & ſeptem. Spūſſanctus in triceſimooctauo pſalmo cuz quæreret de oībus hoībus: q̄ in uanitate ambularēt: & peccatis eſſent obnoxii loquit. Verūtamē in imaginē dei pambulabat oīs hō. Necnō poſt Dauid etiā ſub Salomone filio eius legimus tale quiddā ſuper dei imaginē noīatum. Dicit em̄ in ſapientia quæ titulo eius inſcribitur.
Sap. 2. Creauit deus ícorruptū hoīem: & imaginē ſuæ ꝓprietatis dedit ei. Et rurſum poſt annos millenos cētenos undenos plus minus in nouo legimus teſtamento: q̄ non pdiderunt homines imaginem dei. Iacobus em̄ apſus & frater dñi cuius ſupra meminim9 inſtruit nos
Iac.3. ne Origenis laqueis capiamur habere hominē imaginem & ſimilitudinē dei. Nan cum de lingua hominū latius diſputaſſet: adiecit. Inſtabile malū in ipſa quippe benedicimus deum patrem & ī ipſa maledicim9 homines qui ad ſimilitudinem dei conditi ſunt. Paulus quoq; uas electionis: & qui doctrinā euāgelicam ſua prædicatōe compleuit docet nos q̄ homo ad imaginē & ſimilitudinem dei cōditus ſit dicens. Vir non debet
1.Cor.11. nutrire comam: cum gloria & imago dei ſit: imaginez ſimpliciter appellans ſuo nomine ſimilitudinem aūt gloriæ appellatione ſignificans. Pro tribus igitur teſtimoniis: quæ tibi ſi de ſcriptura ſancta reperirē dicebas poſſe ſufficere. Ecce ſeptem teſtimonia dedimus. Quis ergo ſuſtinebit Origenis ineptias? ut nō grauius

aliquid loquar:& ſimilis efficiar: uel ipſi uel diſcipu/
lis eius q audẽt in ꝑiculo animæ ſuæ aſſerere:quod/
cunq; eis in bucca3 uenerit:& magis iubere deo & nõ
ab eo uel orare uel diſcere ueritatẽ.Quidã em̃ eorum
dicũt q; imago dei:quã prius accepit.Ada3 illo peccã
te perierit.Alii ſuſpicant' q; filius dei corpus habitur9
B eſſet ex Maria:& ipam eſſe imagine3 Alii ſenſum alii
uirtutẽ.Iſti baptiſma hi q; hõ ad imaginẽ dei domine/
tur omnibus hebræoru3 more hæc uel illa ructantes:
quos oportebat tm̃ effugere diſcrimẽ:nec negare quæ
loquit' deus:& credẽtes ſimpliciter ſaluos fieri deoq;
cõcedere donatiõis ſuæ certamẽ & uerã ſciẽtiã in qua
potiſſimũ ꝑ te hoies cõdiderit ad imaginem & ſimili/
tudinem ſuã.Qui hoc relinquẽtes multis ſe quæſtiõi/
bus im plicarũt:& ꝑ has in cœnũ demerſi ſunt ꝑctõr
Nos aũt dilectiſſime credimus his quæ locutus eſt do
minus:& ſcimus q; in cunctis hoibus imago dei ꝑma/
neat:ipſiq; cõcedimus noſſe:in qua ꝑte hõ ad imagi/
nem dei cõditus ſit. Sed neq; illud qd' quidã in æpla
iohãnis legẽtes nõ intelligũt:quẽq; decipiat:ubi loq/
1.ioh.3. tur.Nũc fili dei ſumus:& neſcim9 quales futuri ſum9
Nouimus aũt qa cũ ille reuelatus fuerit:ſimiles ei eri/
mus uidebimus em̃ eũ ſicuti eſt. Hoc em̃ ꝑpter gloriã
quæ ibi reuelãda eſt ſanctis eius dictum eſt: ſicut & in
ꝑs.83. alio loco legimus.A gloria in gloriã cuius gloriæ ia3
in iſto ſæculo ſancti arrabonẽ & portiũculã ſuſcepe/
rũt.Primus eoꝝ Moyſes cuius fulſit facies ualde& ra
diabat ueluti fulgur et ſol. Scd'o helyas igneo curru
raptus in cœlum:et ignis detrimẽta nõ ſentiens.Ste/
phanus lapidabat':& faciem habebat angeli: quæ ab
omnibus cernebat'.Hoc autem qd' in paucis diximus
de omnibus intelligẽdum eſt:ut impleat' illud quod
Mat.5. ſcriptum eſt.Omnis q ſanctificat ſemetip̃m:inter bea
tos numerabit'.Beati em̃ mũdo corde:qm̃ ipſi deũ ui
debũt.Cum hæc ita ſe habeãt dilectiſſime:cuſtodi ani
mam tuã:& deſine circa nos murmurare. Dicit enim
2.Cor.10 ſcriptura diuina.Nolite murmurare adinuicem:ſicut
quidã murmurauerũt:et a ſerpẽtibus perierũt : magis
acquieſce ueritati:& diligẽtes te dilige : & ueritatem.
Deus aũt pacis ꝑſtet nobis iuxta ſuã clæmẽtiam:ut cõ
terat' ſathanas ſub pedibus xp̃ianoꝝ & abiiciat' om/
nis occaſio ꝑuerſa ne ſcindat' in nobis uinculum cha
ritatis et pacis rectæ fidei ꝑdicatio. Præterea quia au/
diui quoſda3 murmurare cõtra me quia quãdo ſimul
ꝑgebamus ad ſanctũ locũ qui uocat' Bethel ut ibi col
lectam tecum ex more eccleſiaſtico facerẽ & ueniſſem
ad uillam quæ dicit' Anablatha uidiſſemq; ibi ꝑteriẽs
lucernam ardẽtem.& interrogaſſem quis locus eſſet
didiciſſemq; eſſe eccleſiam et intraſſem ut orarem in/
ueni ibi uelum pendẽs in foribus eiuſdem eccleſiæ tin
ctum atq; depictum & habens imaginem xp̃i. uel ſan
cti cuiuſdam.Non em̃ ſatis memini cuius imago fue/
rit.Cum ergo hoc uidiſſem in eccleſia xp̃i contra au/
ctoritatem ſcripturarum hominis pẽdere imaginem.
ſcidi illud & magis dedi conſilium cuſtodibus eiuſdẽ
loci.ut pauperem mortuũ eo obuoluerẽt et efferrent
Illiq; cõtra murmurantes dixerũt. Si ſcindere uolue/
rat iuſtũ erat.ut aliud daret uelũ atq; mutaret. Quod
cũ audiſſem me deturũ eſſe pollicitus ſum et ilico eſſe
miſſurum.Paululum aũt moratum fuit in medio dũ
quæro optimũ uelũ ꝑ eo mittere.Arbitrabar em̃ de cy
pro mihi eſſe mittendũ.Nũc aũt miſi qd' potui reperi
re et p̃cor ut iubeas p̃ſbyteros eiuſdem loci ſuſcipere
uelũ a latore qd' a nobis miſſum eſt et deinceps p̃cipe
re in eccleſiæ xp̃i iſtiuſmodi uela quæ cõtra religionẽ
noſtrã ueniũt nõ appẽdi. Decet em̃ honeſtatẽ tuã hic
magis habere ſollicitudinẽ ut ſcrupuloſitate remota
quæ digna eſt eccleſiæ xp̃i et populis q tibi crediti ſũt
intimet'.Palladiũ uero Galatham q quondã nobis
charus fuit,& nũc miſericordia dei indiget caue quia
origenis hæreſim p̃dicat & docet ne forte aliquos de
populo tibi credito ad ꝑuerſitatẽ ſui inducat erroris.

¶ Argumẽtũ excerptũ ex gẽnadio de uiris illuſtrib9

IOhannes hieroſolymoꝝ ep̃us ſcripſit ad
uerſus obtrectatores ſui ſtudii librũ i quo
oſtendit ſe origenis ingeniũ nõ fidẽ ſecu/
tũ.Sed beato Hieronymo magis credẽdũ
qui zelo fidei ſequenti opere illum hæreſis redarguit.

¶ Incipit liber ſancti hieronymi ad pãmachium con
tra iohãnem hieroſolymitanũ ep̃m et Ruffinũ p̃ſby/
terum aſſertorem origenis:in quo iohãne3 ep̃m tanq̃
ſectatorem erroꝝ origenis coarguit cõtra quos diſpu
tat ſe quoq; de ordinatione ſuoꝝ excuſat iohannẽ in/
cuſat q; epiphanio non reſpõderit et ſynodo aſſe no/
luerit. Epi. XX

SI iuxta Paulu3 apoſtolum quod ſen ¶
timus orare non poſſumus ac ꝑpriæ
mentis cogitationem ſermo non ex
plicat q̃tomagis periculoſum eſt de
alterius animo iudicare et ſingulo/
rum dictorum atq; uerborum inueſtigare atq; ꝑferre
rationem? natura hominum ꝑna eſt ad clæmẽtiam et
in alieno pcto ſui quiſq; miſeret'.Si ergo reũ in ſermo

ne reꝑhēderis ſimplicitatē uocabit. Si calliditatē ar/
gueris imperitiā cōfitebit᷑ ut ſuſpitionē uitet malitiæ.
Atq; ita fiet ut tu qui arguis calūniator ille qui repræ/
hendit᷑ nō hæreticus: ſed ruſticus iudicet᷑. Noſti Pam/
machi: noſti me ad hoc opus nō inimicitiis nō gloriæ
cupiditate deſcēdere ſed ꝓuocatū litteris tuis ex ardo/
re fidei nec uelle ſi fieri poſſet oēs id ſapere nec impa/
tientiæ ac temeritatis poſſe reꝑhendi qui poſt triēniū
loquor. Deniq; niſi ad apologiā de qua nūc ſcribere
inſtitui multoꝝ animos diceres ꝓturbatos: & ī utrāq;
partem fluctuare ſententiā decreueram in incœpto ſi
lentio ꝑmanere. Faceſſat itaq; Nouatus errātibus ma/
nus nō porrigens. Montanus cū inſanis fœminis ꝑ/
ſternat᷑ iacentes in baratrum præcipitātes ne leuent᷑.
Quotidie peccamus oēs: & in aliquo labimur: Qui er/
go in nos clemētes ſumus rigorem cōtra alios non te
nemus: quin potius oramus: petimus obſecramus: ut
aut ſimpliciter noſtra fateat᷑: aut aperte defendat alie
na. Nolo uerboꝝ ambiguitates. Nolo mihi dici: quod
& aliter poſſit intelligi. Reuelata faciæ gloriā dñi cō/
templemur. Claudicabat quōdā & iſraeliticus popu/
3.R.18. lus in utroq; pede. Sed Helias qui interꝑtat᷑ fortis dñi
uſq; quo ait claudicatis ī utroq; ueſtigio? ſi eſt dñs de9
meus ambulate poſt eū: Si aūt Baal: ſequimini eū: Et
ꝑs.7. ipſe dñs: ludæi filii alieni mentiti ſunt mihi filii alieni
inueteraueruṅ & claudicauerunt in ſemitis ſuis. Certe
ſi hæreſeos nulla ſuſpitio eſt (ut cupio & credo) cur
nō uerbis meis meū ſenſum loquit᷑? Quā ille ſimplici
tatē uocat ego maliciā iterꝑtor perſuadere mihi uult
q; pure credat: pure ergo & loquat᷑. Et ſiquidem unū
uerbum uel unus ſenſus eſſet ambiguus: ſi duo: ſi tres
ignorātiæ ueniam tribuerem: nec ea quæ aut obſcura
uel dubia ſunt de certis & ꝑſpicuis æſtimarent. Nunc
uero q̄ iſta ſimplicitas ē q̄ſi ſup oua & ariſtas iter thea
trales præſtigias pēdēti gradu increderē ubiq; dubiū
ubiq; ſuſpectū putes eum nō expoſitionē fidei ſed figu
rataꝝ cōtrouerſiā ſcribere. Quod iſte nūc appetit: oliꝝ
in ſcolis didicimus noſtra aduerſum nos dimicat ar/
matura. Etiam ſi bene credit: & circūſpecte & timide
loquit᷑ ſuſpitionē mihi facit nimia diligētia. Qui am/
bulat ſimpliciter: ambulat cōfidenter. Stultū eſt fru/
ſtra infamiam ſuſtinere. Obiicitur ei crimē cuius non
habet cōſcientiā ergo crimen q̄d totū pēdet in uerbo
neget cōfidenter ac libere faciat inuidiam aduerſario
ſuo. Eadem audacia qua ille inſimulat hic defendat.
Cunq; oſa dixerit quæ uoluerit: quæ ꝓpoſuerit: quæ ſu
ſpitiōibus carent ſi ꝑſeuerat cālūnia cōſerta manu in
ius trahat. Nolo ī ſuſpitōe hæreſeos q̄q̄ eē patientē: ne
apud eos qui ignorāt innocētiā eius diſimulatio con
ſcientia iudicet᷑ ſi taceat licet ſupfluum ſit eius ꝑſentiā
quærere & extorquere ſilentiū cuius apud te litteras te
neas. Scimus oēs quid tibi ſcripſerit quid in te argue/
rit: in quo ut tu uis calūniatus ſit. Reſpōde ad ſingula
ꝑ æpiſtolæ huius gradere ueſtigia nec punctū quidem
& apiceꝝ calūniæ tranſeas. Si em̄ egeris negligēter (&
ut ego tibi credo iuranti) caſu aliqua tranſieris: ſtatim
ille clamabit & dicet hic te uictum teneo: hic totius ne
gotii cardo uerſat᷑: non æque inimici audiūt: & amici
Qui inimicus eſt etiam in ſcirpo nodū quærit amicus
praua quoq; recta iudicat ſcribunt ſæculi litteræ amā/
tium cæca eſſe iudicia: quæ tu forſitan ſacris uolumini
bus occupata omnino neglexeris: nunq̄ de amicoꝝ iu
dicio glorieris. Illud uerum eſt teſtimoniū: q̄d ab in/ D
uita uoce ꝓfertur. Alioquin ſi amicus ꝓ te dixerit non
teſtis aut iudex: ſed fautor putabit᷑: hæc & huiuſmodi
loquent᷑ inimici tui: qui tibi forte non credant & mo/
uere cupiant ſtomachū. Cæterum ego quem nunq̄ uo
lens leſiſti: cuius ſemper æpiſtolis tuis nomē cogeris
uentilare: do cōſilium: ut aperte aut fidem eccleſiæ ꝑ
dices: aut loquaris: ut credis. Diſpenſatio etem̄ ac li/
bratio iſta prudens uerborum indoctus decipere pōt
Cautus auditor & lector cito deꝑhēdet inſidias. & cu
niculos quibus ueritas ſubuertit᷑: aperte in luce demō
ſtrabit. Et arriani quas optime noſti: multo tempore
ꝓpter ſcādalum noīs homouſion ſe damnare ſimula
bāt: uenena erroris circūliniebāt melle uerboꝝ. Sed
tādem coluber tortuoſus apparuit: & noxium caput:
q̄d ſpinis totius corpis tegebat: ſpiritali mucrone con
foſſum eſt. Recipit ut ſcis eccleſia pœnitētes: & in ue/
nia ſuperata peccantium: dū deceptis gregibus cōſu/
lit: paſtorum uulneribus ignoſcit. Eadem nūc in uete
ri & noua hæreſi conſuetudo ſeruat᷑: ut aliud ꝓpīi au/
diāt: aliud ꝑdicēt ſacerdotes. Ac primum anteq̄ æpi/
ſtolam tuā: quā ſcripſiſti ad eꝑm Theophilum: inter/
ꝑtatā huic uolumini inſerā: & oſtēdā tibi me intellige
re nimis tātam prudētiā tuā: expoſtulare tecum libet:
Quæ hæc eſt tanta arrogātia: nō reſpōdere de fide in/
terrogātibus? Tātū fratrum multitudinem: & mona/
choruꝝ choros: qui tibi in palæſtina nō communicāt
quaſi hoſtes publicos æſtimare? Dei filius ꝓpter unaꝝ
morbidā ouem: nonagintanouē in montibus dereli/
ctis: alapas crucē flagella ſuſtinuit & ſuis hūeris porta
uit ad cœlos baiulās & patiēs delicatā peccatricē. Tu
btiſſimus papa & faſtigioſus ātiſtes ſol9 diues ſol9 ſa
piēs ſol9 nobilis ac diſert9 cōſeruos tuos: & redēptos
ſanguine domini tui rugata fronte & obliquis oculis

despicis. Hoc est illud quod apl'o præcipiente didicisti
1.Pe.3. Parati semper ad satisfactõem omni poscenti uos ratio
nẽ de ea quæ i uobis est spe. Finge nos occasionẽ quæ
rere & sub prætextu fidei lites serere: scisma conficere
iurgia cõcitate. Tolle uolentibus occasionẽ ut postq̃
de fide satisfeceris: & oẽs nodos qui cõtra te nectunt
absolueris: tunc liquido omnibus pateat nõ dogmatũ
sed ordinationis esse certamẽ nisi forte prudẽti cõsilio
ideo de fide interrogatus caces ne uidearis hæreticus
fuisse cum satisfeceris. Omnia ergo crimina quibus ac
cusant hoies refutare non debent ne postq̃ negaue/
rint criminosi sint. At cõtemnis laicos: diaconos atq;
præsbyteros. Potes em̃ (ut gloriaris & iactitas) in una
hora mille clericos facere. Habes papam Epiphaniu3
qui te aperte multis litteris hæreticu3 uocat: Certe nec
ætate: nec scia: nec uitæ merito: nec toti9 orbis testimo
nio: maior illo es. Si ætatem quæris: iuuenis ad senem
scribis: si scientiã: nõ sic eruditus ad doctũ: licet te fau
tor es tui desertiorẽ Demosthene: acutiore3 Chrysipo
sapiẽtorẽ Platone cõtẽdant. Et tibiipsi forte psuaserit
De uita autem & fide nihil amplius dicã: ne te lædere
uidear: & tempore quo totum orientem excepto papa
Athanasio atq; Paulino arrianoꝝ & eunomianorum
hæresis possideat quãdo in occidentalibus & in iudeæ
exilio cõfessoribus nõ cõmunicabas. ille uel præsbyter
monasterii ab Eutitio audiebat uel postea ep̃s Cypri
a Valente non rangebat. Tantæ em̃ ueneratiõis sem/
per fuit: ut regnãtes hæretici ignominiã suã putarent
si talem uiru3 persequærent. Scribe igitur ad hũc. Re
spõde æpistolæ eius: sentiãt cæteri fidem eloquentia3
prudentia3 tuam non tibi solus disertus esse uidearis
Cur ab alio ꝓuocatus: aliorsum arma cõuertis? Pale/
stinis interrogaris: & respõdes ægypto. Tuis lippien/
tibus ungis oculos nõ dolentum. Si placitura nobis:
alteri loqueris: satis supbe. Si aliud q̃ q̃rim9 satis sup/
flue. Sed dicis æpla mea ꝓbauit me cõtra arriũ contra
photinũ cõtra manichæũ bñ locutũ. Quis em̃ te hoc tẽ
pore arguit arianũ? quis tibi nũc photini Manichæiq;
crimen impingit? olim ista emẽdata sunt atq; confessa
Non eras tam stultus: ne aperte defenderes hæresim
quã sciebas ecclesiæ displicere. Noueras te si hoc feci
sses: statim loco mouendũ: & soli tibi delitias suspira/
bas. Sic sentẽtiã temperasti: ut nec simplicibus displi/
ceres: nec tuos offenderes. Bene scripsisti. sed nihil ad
cãm pertinẽs. Vnde nouerat alexãdrinæ ecclesiæ pon
tifex: in q̃bus argueris? quoꝝ a te cõfessio postularet?
Debueras tibi obiecta ꝓponere: & sic ad singula respõ
E dere. Vetus narrat historia: quidam cum diserte dice/
ret. ferreturq; impetu ac uolubilitate uerborum cãmq;
omnino nõ tangeret prudens auditor & iudex: bene
inquit & bene: sed quo istud tam bene? Imperiti oculo
rum medici ad omnes oculorum dolores uno utunt
collyrio. Qui arguit in pluribus: & in dilutione crimi
num aliqua p̃termittit. quicqd tacuerit cõfitet: an nõ
respõdisti ad æpistolã epiphanii: & ꝓposuisti quæ ipsi
dissolueres? Nimirum hac fiducia respõdisti. Null9 for
titer a semetip̃o cædit. Elige ex duobus qd uis. Optio
tibi dabit: aut respõdisti ad æpistolam epiphanii: aut
nõ. Si respõdisti: cur maxima & plurima de his quæ ti
bi obiecta sunt reliquisti. Si nõ respõdisti: ubi est illa a
pologia tua in qua gloriaris apud simplices? Et quam
ignorantibus causam huc illucq; dissleminas? Octo ti/
bi (ut statim ꝓbabo: de fidei spe xp̃ianæ) quæstionum
capita obiecta sunt. Tria tm̃ tangis & p̃teris. In cæteris
grande silentiũ est. Si ad septem absolutissime respon
disses: hærerem tm̃ in uno crimine: & quod tacueras
hoc tenerem. Nunc uero quasi auribus lupum ap̃hẽ/
deris: nec tenere potes: nec audes dimittere. Ip̃a quo/
q; tria quasi negligens atq; securus: quasi aliud agens
& in quibus aut nulla aut parua sit quæstio: p̃teruolas
atq; perstringis. Et ita opert9 & tectus incedis: ut plus
cõfitearis tacendo: q̃ renuas disputando. Quis non ꝑ
tinus tibi potest dicere. Si lumen quod in te est: tene/ Mat.6
bræ sunt: ip̃æ tenebræ quantæ erunt? Si tres quæstiũcu
læ de quibus uisus es aliquid dicere: suspitione & cul/
pa nõ carẽt: & fraudulẽter ac lubricæ scriptæ coarguũ
tur: quid faciemus de quinq; reliquis: in quibus quia
nulla ambigui sermonis dabat occasio: nec illudere
poteras audientes: maluisti omnino reticere: q̃ aper/
te qd tectum fuerat cõfiteri? Sicut em̃ incongruum est
dicere: q; possit filius uidere patrem: ita inconueniẽs
est opinari: q; spũssanctus possit uidere filium. Scd'm
q; in hoc corpore quasi in carcere sunt animæ religa/
tæ: & anteq̃ homo fieret in paradyso inter rationabi/
les creaturas i cœlestibus cõmoratæ sunt. Vnde post/
ea in cõsolationem suã aia loquit in psalmis. Priusq̃ ps.118
humiliarer ego deliqui. Et reuertere aia mea in requiẽ ps.114
tuam: & educ de carcere animam meam: & cætera his ps.141
similia. Tertiũ qd dicã & diabolum & dæmones actu
ros pœnitẽtiam aliquando: & cum sanctis ultimo tẽ/
pore regnaturos. Quartu3 q; tunicas pelliceas huma
na corpora interp̃tet: quibus post offensionem & eie
ctionem de paradyso Adam & Eua induti sunt: haud
dubium quin ante in paradyso sine carne: sine neruis
& ossibus fuerint. Quintum q; carnis resurrectionem
membrorumq; compagem: & sexum quo uiri diuidi/

mura fœminis aptissime neget: tã in explanatiõe primi psalmi: q̃ in aliis multis tractatibus. Sextum ut sic paradysum allegorizet: ut historiæ auferat ueritatem p arboribus angelos: p fluminibus uirtutes cœlestes intelligens totamq; paradysi cõtinentiam tropologica interp̃tatiõe subuertat. Septimum q̃ aquas quæ super cœlos in scripturis eẽ dicunt: sanctas supernasq; uirtutes quæ super terram & infra terram contrarias & dæmoniacas esse arbitretur. Octauum q̃ extremum obiicit imaginem & similitudinem dei: ad quam homo conditus fuerat dicit ab eo perditam: & in homine post paradysum nõ fuisse. Hæ sunt sagittæ: quibus cõfoderis hæc tela: quib9 in tota æpistola uulneraris excepto eo q̃ tuis genibus aduolutus: sanctamq; caniciem sepositio parumper sacerdotis honore: sustinẽs dep̃cat salutem tuam. Et his uerbis loquit̃ præsta mihi & tibi: ut saluẽris. Sicut scriptuꝫ est. A generatione peruersa: & recede ab hæresi origenis: & a cunctis hæresibus dilectissime. Et infra ꝓpter defensionem hæreseos aduersum me odia suscitantes rumpitis charitatem quã in uobis habui intãtũ ut faceretis nos etiam pœnitere: quare uobis communicauerimus. ita origenis errorem & dogmata defendẽtib9. Dic mihi disputator egregie: de octo capitulis ad q̃ respõderis paulisper: de cæteris tacẽs. Prima illa blasphemia: q̃ nec filium patrem: nec filiuꝫ potest uidere spũssanctus: quibus a te telis confossa? Sanctam inquit: & adorandã trinitatem eiusdem substantiæ: & coæternam: & eiusdem gloriæ & diuinitatis credimus. Anathematizantes eos: qui grande aut paruum aut inæquale aut uisibile in deitate trinitatis q̃cq̃ loquunt̃. Sꝫ sicut incorporalem inuisibilem & æternum dicimus patrem: sic incorporalem inuisibilem & æternum dicimus filiuꝫ & spm̃sanctum. Nisi hoc diceres ecclesiam non tenetes: & tamen nõ quæro: ac si ante nõ dixeris: nõ uẽtilabo. Si uero amaueris eos qui talia p̃dicauerint: qui ista dicẽtes exilia sustinebãt. Quis sit ille: qui Theone p̃sbytero spm̃sanctum dñi in ecclesia p̃dicante clauserit aures: foraspq; cum suis cõcitus fugerit: ne tm̃ audiret piaculum statimq; sera cõuersione fidelem me suspicatus inquit uolo miserabilis p̃textat9 qui designatus cõsul est mortuus homo sacrilegus: & idolorum cultor solebat ludẽs beato papæ Damaso dicere. Facite me Romanæ urbis ep̃m & ero protinus xp̃ianus. Quid mihi longo sermone & lasciniosis periodis Arianum te nõ esse demõstras? Aut nega hoc dixisse eũ: qui arguitur: aut si locutus est talia eum damna qui dixerit. Vis scire quãtus sit ardor bene credẽtium? Aud i apostolum. Et si uel homo ait: uel angelus de cœlo aliter euangelizauerit uobis q̃ annũciam9 anathema sit. Tu mihi ut crimen extenues: & dissimilato nomine criminosi quasi secura sint omnia: & null9 in blasphemiis arguatur ociosam fidem artifici sermone cõtexis. Dic statim: & æpistola tua hoc habeat exordiuꝫ anathema ei qui talia ausus est scribere. Fides tua moram nõ patitur: ut apparuerit scorpius: ilico cõteren/dus est. Dauid inuentus scd'm cor domini. Nõne in/quit odiẽtes te domine oderã: & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos. Ego si patrẽ si matrem si uxorem si filios si germanos aduersum Christum meum audiuissem ista dicentes quasi rabi/dus canis blasphemantia ora laceraſſem: & fuisset in primis manus mea super eos. Qui patri & matri dixe/runt non nouimus uos. hi impleuerunt uoluntatem dñi. Qui diligit patrem aut matrem super Christum: non est eo dignus. Obiicit̃ tibi q̃ magister tuus (queꝫ catholicum uocas quem defendis obnixe dixerit. Filius non uidet patrẽ & filiũ nõ uidet spiritussanctus. Et tu mihi dicis. Inuisibilis pater inuisibilis filio inuisibilis spũssctũs quasi nõ & angeli & cherubin & seraphin secũdum naturam suam oculis nostris inuisibiles sint Certe Dauid etiam de aspectu cœlorum dubitãs. Videbo inquit cœlos opera digitorum tuorum: uidebo non uideo uidebo quando facie reuelata gloriam domini fuero contemplatus nunc autem ex parte uide/mus & ex parte cognoscimus. Queritur an patrem uideat filius. Et tu dicis inuisibilis pater est. Deliberatur an filium uideat spũssanctus & tu respondes inuisibilis est filius. Versatur in causa an seinuiceꝫ trinitas ui deat humanæ aures tantam blasphemiam ferre non sustinẽt & tu dicis inuisibilis trinitas est. In laudes cæteras euagaris peroras. In his quæ nullus inquirit auditorem aliorsum trahis ut quod quærimus non loquaris uerum hæc ex superfluo dicta sint. Donamus tibi ut nõ sis Arrianus immo plus ut nunq̃ fueris. Cõcedimus ut in expositione primi capituli aduersum te nulla suspitio sit & totum simpliciter sis locutus eadẽ simplicitate & nos tecum loquimur. Nam papa Epiphanius accusauit te ut Arrian9 esses. Num Eunomii errores & quosnam habeas hui9 hæresis socios? cum aliud interrogatus respondeas aliud & quasi cuꝫ stultis loquaris dissimulatis criminibus quæ in litteris cõtinentur replicas quid in ecclesia Epiphanio dixeris confessionem fidei postularis & disertissimos tracta/tus tuos nolentibus ingeris. Quæso lector ut memor tribunalis domini & de iudicio tuo te intelligẽs iudi/

Gal. 1.

ps. 138.

Mat. 10.

ps. 8.

G

cãdum:nec mihi nec aduersario faueas: neve perso/
nas loquentium:sed causam cõsideres. Dicamus er/
go quod cœpimus. Scribis em̃ in æpistola tua q̃ ante
q̃ Paulinianus presbyter fieret:nunq̃ te papa Epipha
nius super Origenis errore cõuenit. Primum dubium
est:& de personis disputo:ille obiecisse se dicit tu ne/
gas:ille testes profert. tu nõ uis uidere productos. ille
etiam memorat alium esse conuentum: tu pro utroq;
dissimulas:mittit tibi per clericum æpistolam:respon
sionẽ flagitat taces mutus:nec rescribere audes:& pa/
læstine prouocatus alexandriæ loqueris inter illum
& te:cui accommodanda est fides? non est meum di/
cere:puto q̃ nec ipse audeas aduersum talem ac tantũ
uirum:tibi ueritatem illi mendacium reputare:sed po
test fieri:ut unusquisq; pro se loquatur teipsum cõtra
testem uocabo. Si em̃ nulla de dogmatibus quæstio
uersabatur:si stomachum senis non moueras:si ille ti
bi nihil respõderat:quid necesse erat:ut in uno eccle/
siæ tractatu de cũctis dogmatibus homo nõ satis elo/
quẽs disputares de trinitate:de assumptione domini/
ci corporis de cruce de inferis de angelorum natura:
de animarum statu de resurrectione Saluatoris & no
stra:& forsitan inter cætera oblitus es scribere:ut præ
sentibus populis & tali ac tanto uiro intrepidus dice/
res:& omnia una saliua continuares? ubi sunt ueteres
ecclesiæ tractatores qui uix singulas quæstiones expli
care in multis uoluminibus potuerũt? ubi electionis
uas tuba euãgelii rugitus leonis nostri tonitruus gen
tium flumen eloquentiæ christianæ qui mysterium re
tro generationibus ignoratum & profundum diuitia
rum sapiẽtiæ & sciẽtiæ dei magis miratur: q̃ loquitur:
H ubi Esaias uirginis demõstrator: qui in una quæstiõe
Esa.53. succumbẽs ait. Generationem eius quis enarrabit? Re
pertus est sæculis nostris haud grandis homũculus:q
de cunctis ecclesiæ quæstiõibus uno linguæ rotatu so/
le clarius coruscaret:si nemo a te postulabat:& trãql/
la erant omnia:stulte tanta disputandi uoluisti subire
discrimina:si iam tunc in fidei sanctificatiõe loqueba
ris ergo non est ordinatio presbyteri causa discordiæ:
quem constat multo post tempore constitutum:fefelli
sti absentes:& litteræ tuæ pegrinis auribus claudunt.
Nos hic eramus cuncta nouim9 quando cõtra Orige
nem in ecclesia tua papa Epiphanius loquebat quan
do sub illius nomine in nos iacula torquebantur. Tu
& chorus tuus canino risu naribusq; cõtractis scalpen
tes capita delirũ senẽ loquebamini:nõne ante sepul/
chrum dñi misso archidyacono præcepisti ut alia di/
sputans conticescerẽ? Quis hæc cuiusq̃ presbytero suo
coram plæbe imperauit æpiscopus? Nõne cum una cũ
dei seruo Anastasio pergeretis ad crucem:& ad eũ om
nis ætatis & sexus turba cõflueret offerẽs paruulos:pe
des deosculãs fimbrias euellens cunq; nõ posset pro/
mouere gradũ sed in uno loco uix fluctus inundantis
populi sustineret tu tortus inuidia glorioso senẽ cla
mitabas? nec erubuisti in eius ore dicere:q̃ uolẽs & de
instustria moraret? Recordare quæso illius diei quan
do ad horã septimã inuitatus populus spe sola: quasi
postea auditurus Epiphaniũ esset detinebat quid tũc
cõcionat9 sis. Nẽpe cõtra Anthropomorphitas:q sim
plicitate rustica deum habere mẽbra quæ in diuinis li
bris scripta sunt arbitrant furens & indignans loque
baris oculos & manus & totius corporis trũcum in se
nem dirigebas:uolens illum suspectũ facere stultissi/
me hereseos:postq̃ lapsus ore arido:resupinaq; cerui/
ce ac tremẽtibus labiis cõticuisti:& tandem totius po/
puli uota cõpleta sunt. Quid tibi fecit delirus & fatu9
senex? Surexit:ut se indicaret pauca dicturũ esse:Salu/
tataq; & uoce & manu ecclia cuncta inquit quæ locu/
tus est collegio frater ætate filius meus cõtra Anthro/
pomorphitarũ hæresim bene & fideliter locutus est q̃
mea quoq; dãnatur uoce sed æquũ est:ut liqdo expli/
cemus quomõ hanc hæresim condẽnemus. Quis risus
omniũ quæ acclamatio consecuta est puto q̃ retineas
hoc est illud quod in æpistola tua loquẽtẽ illũ ad po/
pulum quæ uellet:& qualia uellet:uel laudas:uel re/
probas. Quid & hic dubius incedis? Si bona erãt quæ
loquebat cur non aperte prædicas? Si mala cur nõ cõ
stanter reprehendis? At qui columna ueritatis ac fidei
qui de tanto uiro audet dicere loquente illo ad popu
lum quæ uellet:& qualia uellet de seipso q̃ prudenter
& uerecunde:q̃ humiliter referat consideremus. Cum
inquit & nos quadam die ante eum locuti essemus: &
præsens lectio ,puocasset audiente illo: & uniuersa ec
clesia de fide & oĩbus ecclesiasticis dogmatib9 hæc lo
cuti sumus quæ & semper gratia dei indesinẽter in ec/
clesia docemus:& in catheceſibus. Rogo quæ est ista
confidentia qui tantus animi tumor? Gorgian leonti
num cuncti philosophi & oratores lacerant: q̃ ausus
sit publice sella posita polliceri respõsurũ se :de qua
quisq; se interrogare uoluisset nisi me honor sacerdo/
tii:& ueneratio nominis reseruasset:& scirẽ illd apo/
stoli:nesciebam fratres quia pontifex est. Scriptum est
enim. Principem populi tui non maledices qua uoci/ Exo.22
ferationẽ & indignatione uerborum de tua narratiõe
conquerer? Licet ipse nominis tui extenues dignitatẽ
cum patrem pene omniũ æpiscopoꝝ: & antiquæ reli/

quias sanctitatis & ope & sermone despicias. Dicis te quadã die cum ꝑsens lectio prouocasset audiente illo et uniuersa ecclesia. de fide et omnibus ecclesiasticis dogmatibus disputasse. Nõ est morari Demosthenem qui pulcherrimam orationem cõtra eschinẽ dicitur recitasse frustra recipimus tulliũ. Refert enĩ Cornelius nepos se præsente hisdẽ uerbis quibus edita est ꝑ cornelio seditioso tribuno defensionẽ parata. En lisias noster et gracchus. et ut aliquid de neotericis inferam. Qu. Aterius qui ingeniũ in numerato habebat: ut sine monitore tacere non posset: de quo egregie Cæsar augustus Qu. inquit noster inflãmandus est. Quisq̃ ne prudẽtũ & sani capitis: in uno ecclesiæ tractatu de fide & de omnib9 ecclesiasticis dogmatibus: se asserat disputasse? Quæso te ut ostẽdas mihi q̃ sit illa lectio: toto scripturarũ sapore condita: cuius te occasio ꝓuocaret. ut repẽte ad periculũ ingenii descẽderes? Et nisi tibi disertitudinis tuæ fluui9 inundasset poteras argui q̃ nõ poteras ex tempora de cunctis dogmatib9 dicere. Verũ quid hoc est? aliud promittis: & aliud exhibes. Cõsuetudo aũt apud nos istiusmodi ẽ: & his qui baptizãdi sunt: ꝑ quadraginta dies publicæ tradamus sanctã & adorandã trinitatẽ. Si te ꝑsens lectio ꝓuocauit: ut de cũctis dogmatibus una hora diceres: quid necesse fuit quadraginta dierũ replicare dotrinã? Sinaũt ea referebas: quæ ꝑ totam quadragesimã locutus es: quomodo te quada3 die: ut de cunctis dogmatib9 diceres: una lectio ꝓuocauit. S3 & hic ambigue loquit. Potest em̃ fieri ut quæ per quadraginta dies trahere solebat in ecclesia baptizandis: hæc sub unius lectiõis occasione ꝑstrinxerit: eiusdem em̃ ælo quẽtiæ est & pauca multis & multa paucis uerbis posse dicere. Hoc quoq; intelligi dat q̃ postq̃ illũ una lectio ꝓuocauit: inflãmatus ardore dicẽdi: ꝑ quadraginta dies nũq̃ tacuerit. Sed & ociosus senex eius ore dependẽs: dũ res inauditas scire desiderat: pene dormiẽs occiderit: utraq; tolerãda sunt: forsitã & hic simpliciter more suo sit locutus. Ponamus reliqua: in quibus post lacinioſæ disputatiõis labyrinthos: nequaq̃ dubiam: sed apertam ponit sentẽtia3: & miros tractatus suos hoc fine cõcludit. Cum hæc ipo ꝑsente locuti essemus: & ipe post nos cã honoris: quem ei sup omnẽ mensuram exhibuimus ꝓuocatus esset (ut diceret) ꝑdicationem nostram laudauit: atq; miratus est: & catholicam fidem omnibus declarauit. Quantum ei super omnem mensura3 honoris exhibueris declarat supra mẽsuram cõtumelia: quãdo eu3 ꝑ archidyaconum tacere iussisti: & orãtem in populis laudis cupidum per tonabas. Docent ꝑsentia de ꝑteritis. Ille ꝑ totum exin de triẽnium suas iniurias deuorat: priuataq; simulate cõtempta fide tm̃ correctionem postulat. Tu qui sum ptibus abũdas: & totius orbis religio lucrum tuum est grauissimos illos legatos tuos huc illucq; transmittis & dormiẽtem senem ad respõdẽdum suscitas: & reuera cui tm̃ honoris detuleras: iustum erat: ut tua ꝑsertim extemporalia dicta laudaret. Quia uero solẽt interdũ homines laudare quos nõ ꝓbãt: & alienã stulticiam cassis nutrire ꝑconiis non solum tua dicta laudauit: sed laudauit & mirat9 est: & ne miraculũ quoq; paruum esset catholicæ esse fidei omni populo declarauit. Hæc q̃ ꝑ uere dixerit & nos testes sumus qui audiuimus ad quos tuis uocibus uenit ex animis temere se communicasse: dicens. Rogatusq; ab omni monasterio: ut ad te de Bethleem reuerteretur tantorum ꝑces non ferens: sic reuersus est uespere: ut medio noctis aufugeret: ut litteræ ad papam Syritium ꝓbant: quas si legeris ꝓuidebis quomodo tua dicta miratus sit: & catholica declarauerit. Verum nugas terimus: & aniles & superfluas cantilenas longo sermone conuincimus. Trãseamus ad secũdam quæstione3: in qua qua si nihil sibi ꝓpositum sit: securus & ructans dormire se simulat: ut legentes faciat dormitare. Sed de reliquis quæ ad fidem ꝑtinent: sermo nobis erat: id est omniũ uisibilium & inuisibiliũ cœlestiũ fortitudinũ: & terrestriũ creaturarũ: unũ & eundẽ esse cõditorem deu3. id est sanctã trinitatẽ iuxta Dauid dicentem. Verbo dñi cœli firmati sunt: & spũ oris eius omnis uirtus eoru3 qd̃ simpliciter ostendit & hoīs creatio. Ipe est em̃ qui accepto limo de terra plasmauit hoie3: & per gratia3 ꝓpriæ sufflatõis aiam donauit rõnabilem: & liberi arbitrii nõ partem aliquam suæ naturæ iuxta quosdam qui hoc impie ꝑdicant: sed ꝓpriam cõditionem: & de sanctis angelis æque ordiunt̃ scd̃m diuinam scripturam de deo dicẽtem. Qui facit angelos suos spũs: & ministros suos ignem urentem: de quibus debem9 credere q̃ immutabilis naturæ sint: non concedit nobis diuina scriptura: dicens. Angelos quoq; qui non custodierunt suum principatum: sed dereliquerunt domicilium in iudiciũ magni dei uinculis æternis in tenebris custodiuit: quia immutati sunt. & ex ꝓpria dignitate & gloria magis q̃ dei in dæmonum ordinem abisse eos cognouimus. Animas uero hoīm & angelorũ ruinam aut ex cõuersione fieri neq; credidimus aliquãdo neq; docuimus. Absit em̃ & alienũ hoc esse a ꝑdicatione ecclesiastica cõfitemur. Quærimus utrũ aiæ añq̃ hõi paradyso fieret & plasmaret̃ adã de terra

ps. 32.

ps. 103.

K

inter rationabiles fuerint creaturas: utrum proprium ſtatum habuerint: uixerint: moratæ ſint: atq; ſubſtite/rint: & an Origenis doctrina ſit uera qui dicit cunctas rationabiles creaturas incorpales & inuiſibiles: ſi ne/gligẽtiores fuerint paulatim ad inferiora labi & iuxta qualitates locoꝝ ad quæ defluũt: aſſumere ſibi corpa Verbi gratia. Primũ ætherea: deinde aerea. Cunq; ad uicina terræ peruenerint. craſſioribꝰ corporibus circũ dari nouiſſime humanis carnibꝰ illigari iꝑoſq; dæmo nes qui ꝓprio arbitrio cũ principe ſuo diabolo de dei miniſterio receſſerũt ſi paululum reſipiſcere cœperint humana carne ueſtiri: ut hac deinceps pœnitẽtia poſt reſurrectionẽ eodẽ circuloquo in carnem uenerant: re uertant ad uiſionẽ dei liberati etiam aereis æthereiſq; corporibus: & tunc oĩa genua curuent deo cœleſtiuꝫ terreſtriuꝫ & infernoꝝ: & ſic deus oĩa in omnibus. Cũ ergo iſta quærant: cur tu omiſſis ſuper q̃bus pugna eſt de numeri tui ordine & loco certaminis egrediẽs lon/ge alienis diſputationibus immoraris? Credis q̃ cun/ctas uiſibiles & iuiſibiles creaturas unus deus fecerit: hoc & Arrius confitet qui dicit illũ inuiſibiliuꝫ: hunc uiſibilium aſſerit creatorẽ. Recte mihi de huius ſatiſfe ceris quæſtione credẽs q̃ uniuerſitatis trinitas ſit crea/trix iſtud Arriani & Hemerriani negant ſpiritũ ſanctuꝫ non cõditorem ſed cõditum blaſphemãtes. Sed quis te hoc tempore iſimulat Arrianũ? Dicis aĩas hoĩm nõ partem dei eſſe naturæ quaſi Manichæus nũc ab Epi/phanio ſis uocatus. Deteſtaris eos qui aĩas ex angelis aſſerũt fieri: & illoꝝ ruinã noſtram dicunt eſſe ſubſtã/tiaꝫ. Noli diſſimulare qd̃ noſti nec ſimplicitate quod non habes fingere nec Origenes unq̃ dixit ex angelis aĩas fieri cum iꝑos angelos nomẽ eẽ officii doceat nõ naturæ. In libris eñ περιαρχον: & angelos & thronos & dñationes: poteſtates & rectores mũdi & tenebraꝝ & omne nomẽ quod nominat nõ ſolum in præſenti ſeculo: ſed in futuro dicit aĩas eſſe eorum corporum quæ uel deſiderio uel miniſterio ſuſceperint. Solemq; iꝑm & lunam & omniũ aſtrorum chorum eſſe animas rationabiliũ quõdaꝫ & incorporaliũ creaturarũ quæ nunc uanitati ſubiectæ ignitis uidelicet corpibus quæ nos imperiti & rudes luminaria mũdi appellamus li/berabunt a ſeruitute corruptõis in libertatem gloriæ filiorum dei. Vnde omnis creatura cõgemiſcit & par/
Ro.7. turit: & apoſtolus deplorat dicẽs. Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Non eſt iſtius temporis cõtra dogma gentiliũ & ex parte pla/tonicũ ſcribere. Ante annos ferme decem in cõmẽta/riis Eccleſiaſtes: & i explanatõe æpiſtolæ ad Epheſios Arbitror ſenſum aĩæ meæ prudentibus explicatũ hoc nunc rogo qui tanta loqueris qui de cunctis ſermoni/bus ſub uno tractatu ediſſeris ueritatẽ ut reſpõdeas ſci ſcitantibus breuẽ abſolutamq; ſententiã. Quando plaſ L.
mauit dens hominẽ ex limo: & per gratiã ꝓpriæ inſuf flationis ei animam tribuit. Vtrũ illa anima fuerit an/te & ſubſtiterit: & ubicũq; uerſata ſit quæ dei poſtea in ſufflatione donata eſt: & in ſexto die quãdo corpus ex limo formatũ eſt & eſſe & uiuere dei poteſtate ſuſcepe rit. De hoc taces: & quid quæriꝫ ſcire diſſimulans in ſupfluis queſtionibꝰ occuparis. Origenẽ relinquis in tactum & contra Martionem Apollinarẽ. Eunomiũ, Arrium. Manichæũ: cæterorũq; hæreticoruꝫ ineptias debaccharis manum peteris: & pedem porrigis & ta/men dogma quod retines: latenter inſinuas: ſic nos ruſticos placas ut tuis penitus non diſpliceas. Dicis ex angelis dæmones: potius q̃ animas fieri: quaſi nõ & ipſi dæmones iuxta Origenẽ hoc eſt pium aĩæ ſint aerei corporis & hoc eſt impium: ex dæmonibus poſt ea ſi reſipiũt hũanæ aĩæ ſint futuri ãgeloſ ſcribis eẽ mu tabiles & ſub eo qd̃ piũ ẽ illud qd̃ ĩpiũ ẽ introducis ut multis periodis animæ fiant ex dæmonibus nõ ex an gelis ſed apparentibus ex manifeſtius fieri: finge ali/quem tribunitiæ poteſtatis ſuo uitio degradatũ ꝑ ſin/gula militiæ equæſtris officia ad tyronis uocabulum deuolutum non ex tribunitio ſtatim ſit tyro ſed ante primicerius. Deinde ſenator: ducenarius: puer: tyro ſed primicerius factus eſt. Docet Origenes per ſcaleꝫ Iacob paulatim rationabiles creaturas ad ultimũ gra dum: id eſt ad carnem & ſanguinẽ deſcendere: nec fie ri poſſe: ut de centenario numero ſubito quis ad unũ numerum præcipitet: niſi per ſingulos numeros qua ſi per ſcalæ gradus ad ultimum uſq; perueniat: & tot mutare corpora: quod de cœlo ad terraꝫ mutauerint manſiones. Hæ ſunt ſtrophæ ueſtræ atq; præſtigiæ qui bus nos piloſiores & animales homines dicitis: quia non recipiamus ea quæ ſpiritus ſunt. Vos Hieroſoly/mitæ etiam angelos deridetis: pertrahuntur in medio ueſtra myſteria: & de gentilium fabulis dogma conte xtum: chriſtianis auribus publicatur. Hoc quod uos imitamini olim in Platone contempſimus. Contem pſimus autem: quia Chriſti ſtulticia: quia fatuum dei ſapientius eſt hominibus: non pudet chriſtianos & ſacerdotes: quaſi de rebus ludicris agatur uerbis dubiis hærere. Et ambiguas librare ſententias qui/bus loquens magis q̃ audiẽs decipitur: unus ex cho/ro ueſtro cũ a me teneret ut diceret q̃d ſentiret de aĩa fuiſſet ne ante carnẽ an nõ fuiſſet fuiſſe rñdit ſimul cor

pus & aiam sciebā hoiem hæreticū laqueos in sermo/ ne quærere: tādē retexi eū fateri ex quo corpus aiasset: extūc eam dicere aiam nūcupatam: quæ prius uel dæ/ mon: uel angelus sathanæ: uel spūs fornicatiōis: aut in parte cōtraria dñatio potestas administrator spūs: aut nūcius appellata sit. Sic fuit aia anteq̄ Adam i pa radyso formaret: in quolibet statu & ordine: & uixit & erit aliquid. Neq; em̄ possumus incorporalē & æter nam immobilem torpētēq; sentire. Necesse est em̄ ut aliqua cā p̄cesserit: cur quæ prius sine corpe fuit: post ea circūdata sit corpore: sic cōtra naturā esse in corpo re. Ergo resurrectio corporis cōtra naturā erit: sed nō fiet resurrectio contra naturam. Ergo iuxta sniam no strā corpus qd̄ cōtra naturā est: resurgens aiam nō ha bebit. Dicis aiam nō esse de dei substātia pulchre. Dā nas em̄ impiissimū Manichæū quē noiare pollutio ē. Dicis ex angelis aias nō fieri: acqesco pauliſper: licet nouerim quo sensu dixeris: quia ergo didicimus quid
M neges uolumus scire qd credas. Accepto inquis de ter ra limo plasmauit deus hoiem: & p gratiam ꝓpriæ in sufflatiōis aiam donauit rationabilem & liberi arbi/ trii nō partem aliquam suæ naturæ (iuxta quosdam q hoc impie p̄dicāt) sed ꝓpriam uoluntatē. Videte quā/ to circūitu qd̄ nō quærim9 eloquat̄. Scimus q̄ de ter ra deus plasmauit hoiem: nouimus q̄ insufflauit in fa ciem eius: & factus est in aiam uiuentē: nō ignoramus q̄ aia rationalis sit & ꝓprii arbitrii: & scimus q̄ dei il/ la cōditio sit. Nemo dubitat errare manichæum: q̄ di/ cit eum esse de dei substātia. Hoc nūc interrogo. Ani/ ma ista dei conditio: liberi arbitrii rationalis neq; de substātia creatoris quādo facta sit: utrum eo tempore quo de limo factus est homo: & insufflatū est spiracu lum uitæ in faciē eius: an quæ prius fuerit: & inter ra/ tionabiles creaturas & incorporeas erat atq; uiuebat: dei postea insufflatione donata sit. Hic taces: hic sim/ plicem & rusticū te simulas: & sub uerbis scripturæ: ea quæ scriptura nō sentit abscōdis. In eo loco ubi dicis: q̄ nullus quærit: nō illam partē aliquā esse diuinæ na turæ: iuxta quosdā qui hoc impie p̄dicāt: illud magis debueras dicere qd̄ omnes quærimus: non eam quæ prius fuerat: nō eam quam ante cōdiderat quæ inter rationabiles atq; incorporeas & inuisibiles creaturas multo iam tempore uersabant̄ nihil hoꝝ loqueris ꝓ/ ducis nobis Manichæū: & abscōdis origenem: & sicut paruulis cibū poscētibus ludicra quædā offerūt geru/ læ: ut auocent mētes eorū: sic tu nos rusticos auocas: & alia respōdes ut dum alterius psonæ nouitate tene mur qd̄ uolum9 nō quæramus: esto hoc nō loquaris: & simplicitas tua nihil in se habeat qd̄ callide taceas qui ergo de aia semel dicere icœperas & de tāta re an te exordiū cōditionis humanæ repetere: cur dispensa tione pēdēte ad angelos & ad dispēsationē dñici cor poris repente trāscendis? & cā in medio p̄termissa nō soluis dubia nostra: sed in luto hærere nos pateris? Si insufflatio (qd̄ non uis: & quod nūc relinquis ambi/ guum) humanæ animæ cōditio est. Eua in cuius faciē non insufflauit deus. unde aiaꝫ habuit? Taceo de eua quæ in typo eccleſiæ de costa uiri ædificata non debet post tanta sæcula nepotuꝫ calumniā sustinere. Cayn & Abel primi ex primis hominib9 unde habuere ani mas? Omne deinceps humanum genus quibus aiaꝫ censetur exordiis? Vtrum ex radice iuxta bruta anima lia: ut quomodo corpus ex corpore: sic anima genere tur ex anima? an rationabiles creaturæ desiderio cor/ porum paulatim ad terram delapsæ nouissime etiam humanis alligatæ corporibus sint? An certe quod ec/ clesiasticū est scd̄m eloquia saluatoris. Pater usq; mo do operatur: & ego operor & illud Esaiæ. Qui formatEsa. 27.
spm̄ hois in ipso: & in psalmis. Qui fingit per singu/ ps. 32.
los corda eorum quotidie deus fabricet̄ animas? Cu/ ius uelle fecisse est: & conditor esse nō cessat. Scio quæ N
cōtra hæc soleatis dicere: & adulteriora nobis atq; in/ festa ꝓponere quæ lōgior pugna nec huius temporis patiet̄ angustias. Eadem controuersia & uos retoꝛque ri potest: & quodcunq; in conditorem p̄sentis tempo ris uidet̄ indignum: hoc etiam & donante eo non est indignū. Nasci de adulterio nō eius culpa est qui na/ scit̄: sed illius qui generat. Quomodo em̄ in semini/ bus nō peccat terra quæ fouet: nec semen qd̄ in sulcis iacit̄: nec humor & calor quibus temperata frumen/ ta in germē pullulant. Sed uerbi gratia. Fur & latro q fraude exinde eripit semina. Sic in generatiōe homi/ nū recipit terra: id est uulua qd̄ suū est. & receptum cō fouet cōfotū corporat corporatū in mēbra distinguit Et inter illas sacri uentris angustias dei manus semp operat̄. Idēq; est corporis & animæ creator. Noli de/ spicere bonitatē figuli tui qui te plasmauit: & fecit ut uoluit. Ipse est dei uirtus & dei sapiētia qui in utero uir ginis ædificauit sibi domuꝫ. Iepte inter uiros sanctos apli uoce numerat̄ meretricis est filio9. Sed audi: ex re becca & isaac esau genit9 hisbid9 tā mēte q̄ corpe: q̄si bonū triticū in loliū auenasq; degenerat: quia non in seminibus: sed in uoluntate nascentium causa est ui/ tiorum atq; uirtutum. Si offensa est nasci in corpori/ bus humanis: quomodo Isaac. Sampson. Iohan/ nes Baptista de repromissione nascuntur? Intelligis

quid sit uitã suã audacter & libere ꝓfitẽri: pone ẽrrare me apte dico qd' sentio. Et tu ergo aut libere nostra ꝓfitere: aut cõstãter tua loquere: noli statuere te in acie mea: ut rusticitate simulata in tuto abeas: cũ uolueris pugnãtis terga cõfodere. Nõ est istius tpis cõtra origenis dogmata cõscribere: alteri istud si xp̃s uitã dederit operi dedicamus. Nũc quærit' ad eã quibus arguit' respõdere: & simplex sit & apta eiꝰ respõsio. Trãseamus hinc ad famosissimã de resurrectione carnis & corporis quæstionẽ: in qua te rursum lector admonitũ uolo ut timore & iudicio dei me scias loq & te audire debere. Neq; em̃ tãtæ stulticiæ sum: ut si in expositõe illius fides mera est: & pfidiæ nulla suspitio quærã accusandi rationẽ. & dũ uolo aliũ notare culpæ: ipe noter calũniæ. Lege ergo de resurrectõe dñicæ carnis: quæ scripta sũt & cũ legeris & placuerit (scio ei placitura ignorãtibus) suspẽde iudiciũ expecta paulisp atq; usq; ad finẽ rñsiõis nostræ cohibe sentẽtiã: & si tibi postea placuerit: tũc nos calũniæ denotabis: passionẽ quoq; eiꝰ in cruce & morteꝫ ac sepulturã quæ uniuersa seruauit ac resurrectionẽ ueritate & nõ putatiue cõfitemur qui & primogenitus & mortuis primitias massæ corporuꝫ nostroꝝ quasi in sepulchro positas puexit ad cœlum spẽ nobis resurrectõis in resurrectiõe ꝓpri i corpis tri/
1. Cor. 2. buẽs: unde & oẽs sic speramus resurgere. Quæ em̃ iuxta apl'm seminant' in corruptõe: resurgẽt i icorruptiõe quæ seminant' in ignobilitate surgẽt in gloria. Semi/
nat' corpus aiale surget corpus spiritale: de qbus & sal/
Mat. 22. uator docẽs locutꝰ est. Qui em̃ digni fuerint sæculo illo: & resurrectiõe ex mortuis neq; nubẽt neq; nubent' neq; ultra mori poterũt: sed erũt sicut angeli dei: cum sint filii resurrectiõis. Rursum in alia pte æpl'æ: hoc ẽ in fine suoꝝ tractatuũ ait. Auribus illudẽs nascentiuꝫ strepitũ resurrectiõis ac põpã ac uerboꝝ ambiguitate liberauit: sꝫ neq; a secũdo glorioso aduẽtu dñi nostri iesu xp̃i intermisimus q uẽturus est in gloria sua iudicare uiuos & mortuos: ipe em̃ suscitabit oẽs mortuos & ante suũ tribunal faciet esse: & unicuiq; reddet secũ dũ qꝰ egit ꝓ corpus siue bonũ siue malũ. sꝫ ut coronãdus in corpe qꝰ caste egit & iuste aut cõdẽnãdus qꝰ uoluptatibus pariter iniqtatibusq; seruiuit: hoc qd' i euã/
Mat. 13. gelio legimus. In cõsummatõe mũdi. Si fieri põt seduci etiã electos in hoc opat' capl'o cũ turba iperita: aut uulgus indoctũ mortuos & sepultos audit resurrectionẽ mortuoꝝ ueritate & nõ putatiue confiteri ac primitias massæ nostroꝝ corpoꝝ: & deũ corpe ad cœlestia pueniss̃e: auditq; resurrecturos nõ i pegrinis alienisq; corporibus: quæ assumunt' i fantasmate: sed sicut surrexit dñs in corpe: qd' apud nos i sancto sepulchro cõditũ iacuit: ita & nos in ipis corpibus qbus nũc circundamur & sepelimur in die iudicii resurrecturos: & ne hoc parũ quis æstimaret: addidit in extremo capitulo & unicuiq; reddet scd'm qꝰ egit in corpe: siue bonũ sive malũ sꝫ ad coronãdũ in corpe qd' caste egit & iuste aut cõdẽnãdũ quod uoluptatibus & iniquitatibus seruiuit. Hæc audiens indoctum uulgus in tanto mor O
tuorum sepulti corporis resurrectionis sonitu nullam strophã nullas insidias suspicat'. Credit esse qd' dicit' Sãctiores em̃ sunt aures populi q̃ sacerdotis animus. Iterũ atq; iterũ te lector cõmoneo: ut patiẽtiã habeas: et discas qd' ego quoq; ꝓ patiẽtiam didici: & tñ anteq̃ uultũ dictiõis euoluam: & dogma origenis de resurrectiõe breuiter exponam nõ poteris uim scire antidoti nisi uenena spexeris. Illud diligẽter obserua & caute relegens memora qꝰ nouies resurrectionẽ nominans corporis: nec semel quidez carnis inseruit: suspectũq; tibi sit qd' de industria ptermisit. Dicit ergo origenes in pluribus locis & maxime in libro de resurrectione quarto: & in expositionẽ primi psalmi: & in stromatibus: duplicẽ errorez uersari in ecclesia nostroꝝ & hæreticoꝝ nos simplices et philosarcas. id est amatores carniũ dicere qꝰ eadẽ ossa et sanguis et caro idẽ uultus et mẽbra totiusq; corpis particulæ resurgẽt in nouissima die. sꝫ ut pedibus ambulemus operemur manibus uideamus oculis auribꝰ audiamꝰ circũferamusq; uẽtrẽ insatiabilem: et cibos stomachũ cõcoquentem. Cõsequẽs aũt esse q ista credamus dicere nos qꝰ a nobis comedẽdũ sit et bibẽdũ dirigẽda stercora et effundẽdus humor ducẽdæ uxores liberi procreãdi quo em̃ mẽbra genitalia: si nuptiæ nõ erũt quo dẽtes si cibi nõ molẽdi sunt. Quo uẽter et cibi si iuxta apl'm et hic et il 1. Cor.
li destruent' ipo iterum clamãte. Caro & sanguis re/ 1. Cor.
gnum dei nõ possidebũt neq; corruptio incorruptionem: hæc nos innocẽtes et rusticos asserit dicere. Hæreticos uero in quoꝝ pte sunt Martion Appelles. Valẽtinus. Manes: nomẽ isaniæ penitus et carnis et corporis resurrectionem negare: et salutẽ tm̃ tribuere animæ frustraq; dicere: nos ad exẽplũ dñi resurrecturos: 1. Cor.
cum ipe quoq; dñs in fantasmate resurrexerit et nõ solũ resurrectio eius: sed ipa natiuitas Τοδοκειν: id est putatiue magis uisa sit q̃ fuerit. Sibi autem utrãq; displi/
cere sententiam fugere se et nostrorum carnes: et hæreticorum fantasmata: quia utraq; pars in contrariuꝫ nimia sit. Aliis id esse uolentibus quod non erũt aliis resurrectionem corporum omnino denegantibus.
Quattuor inquit ælementa sunt: pbilosophisq; nota

inquit elemēta sunt philosophisq; nota & medicis de quibus omnes res & copora humana cōpacta sunt terra: aqua: aer: & ignis. Terrā in carnibus: aerem in habitu: aquā in humore: ignē in calore intelligi. Cum ergo anima caducū hoc fœdūq; corpusculū dei iussiōe dimiserit: paulatim oīa redire ad materiæ suæ substantias carnes in terrā elabi halitū in aera misceri humorem reuerti ad abyssos calorē ad æthera subuolare. Et quomodo si sextariū lactis & uini mittas i pelagus si ueliscq; rursum separare qđ missum est. Vinū quidē & lac qđ miseras non periere tamē nō posse qđ fusuꝫ est separari sic substantiā carnis & sanguinis nō perire quidē in originalibus materiis non tñ in antiquam speciem redire nec posse ex toto eadē esse quæ fuerint. Cum aūt ista dicant soliditas carniū: sanguinum uis crassitudo neruoꝝ uenarūq; perplexio: & ossium duricies denegat. Alia ratiōe resurrectionē corpoꝝ cōfitemur eorū quæ sepulchris posita sunt dilapsaq; in cinerem. Pauli apostoli: & singuloꝝ singula neq; em̄ fas ē ut in aliis corporibus animæ peccauerint in aliis torqueant nec iusti iudicis alia corpora p̄ christo sanguinem fundere & alia coronare. Quis hæc audiēs resur-
p rectionē carnis eū negare putat. Est inqt singulis hoi bus ratio quædā a deo artifice insita quæ futuras materias in medullæ principiis tenet & quomodo tanta arboris magnitudo truncus: rami: poma: folia nō uidētur in semine sunt tamē in ratione seminis quā græci σπερματικον uocāt & in grano frumēti est intrinsecus uel medulla uel uenula quæ cū in terra fuerit dissoluta trahit ad se uicinas materias: & in stipulā: folia aristaſq; cōsurgit neq; em̄ in grano radices culmus: folia aristæ paleæ dissoluta sunt. Sic & in ratione humanorum corpoꝝ manent quædā surgēdi antiqua principia & quasi σπερματικον: id est seminarium mortuoꝝ sinu terræ cōfouet. Cum autem iudicii dies aduenerit & in uoce archangeli: & in nouissima tuba tremuerit terra mouebunt statim semina & in puncto horæ mortuos germinabūt non tñ easdē carnes nec in his formis restituēt quæ fuerūt. Vis scire uerū esse qđ dicimus? audi
1.Cor.15. ap̄lm. Sed dicit aliquis quō resurgēt mortui? quo autē corpore ueniēt? insipiēs tu quod seminas non corpus qđ futurū est seminas. sed nudū gradū: ut puta tritici: uitis: & arboris. Et quia de grano tritici ac semēte uerboꝝ expteiā diximꝰ nūc de acino uinacii disseramus granū paruū est ita ut uix duobus digitulis teneri possit. Vbi sunt radices: ubi radicū & trunci: & p̄paginuꝫ tortuosa pplexio? Vbi pāpinoꝝ umbracula: & uuarū pulchritudo futura uina pturiēs? Aridū est qđ tenet & pene uix cernit: sed in sicco illo grano potentia dei & occulta ratione semētis spumātia musta sinuant hoc ligno tribuis homini nō tribuis. Quod periturū sic ornat qđ māsurū nō est nec pristinā recipiet uilitatē: & uis rursus ossa sanguinē mēbra ut crescētibus capillis tonsore egeas: nasus pituitas digerat: incrementa unguiū secanda sint inferiores partes uel stercora uel libidines effluāt. Si affers istas ineptias rusticoꝝ & carnis in qua deo placere nō possumus q̄si inimici obliuisceris resurrectionē mortuoꝝ. Seminat i corruptione surget i icorruptōe. Seminat in cōtumelia: surget in gloria. Seminat in infirmitate: surget in uirtute. Seminat corpus animalæ surget corpus spiritale. Nūc oculis uidemus: auribus audimus: manibus agimus pedibus ambulamus. In illo autē corpore spiritali toti uidebimus: toti audiem9: toti operabimur: toti ambulabimus: & trāsfigurabimur: id est metastematice membroꝝ quibus nūc utimur diuersitas denegabit. Aliud nobis spiritale & æthereū p̄mittit: qđ nec tactui subiacet: nec oculis cernit: nec pōdere p̄grauat: & p̄ colorū in quibus futurū est uarietate mutabit. Alioquiꝫ si eadē carnes erunt & corpa quæ fuerūt rursuꝫ mares & fœminæ: rursum nuptiæ: uiris hirsutū supciliū barba p̄lixa: mulieribus genæ lenes: & angusta pectora & cōcipiēdo & parturiēdo fœtus: uenter & femora dilatanda sunt. Resurgēt etiā infantuli: resurgent & senes illi nutriēdi sunt: hi baculis sustentādi. Nec uos o Qui
simplices resurrectio dñi decipiat: q̄ latus & manus mōstrauerit: in littore steterit in itinere cum Cleopha ambulauerit & carnes & ossa habere se dixerit illud corpus aliis pollet priuilegiis: de uiri semine & carnis uoluptate non natum est. Comedit post resurrectōeꝫ suam: & bibit: & uestitus apparuit: tangendū se præbuit: ut dubitātibus apostolis fideꝫ faceret resurrectionis. Sed tñ non dissimulabat naturā aerei corporis & spiritalis. Clausis ingredit ostiis: & in fractione panis ex oculis euanescit. Ergo & nobis post resurrectionē bibendū est & comedendū: & post resurrectionē stercora dirigēda. Et ubi erit illa p̄missio: Oportet morta- 1.Cor.15
le hoc induere imotalitatē? Hæc est oīs causa q̄ exposi tione fidei tuæ ad decipiēdas aures ignorātiū nouies corp9 & nec semel carnes noīas dū hoīes putāt te carnes in corporibus confiteri & idem carnes esse qđ corpus. Si idem est: non diuersum significat. Scio enim te hoc esse dicturum: putaui idem corpus esse quod carnem: simpliciter sum locutus. Quare non carnes potius nominas: ut corpus significes: & indifferenter nunc carnē: nunc corpus: ut & corpus in carne

& caro ī corpe demōstrē? Sꝫ mihi crede: nō ē ſimplex ſilentiū tuū. Alia em̄ carnis: alia corpis definitio ē: ois caro eſt corpꝰ nō oē corpꝰ ē caro. Caro eſt ꝓprie q̄ ſanguine: uenis oſſibus neruiſq; cōſtringit. Corpus q̄q̄ & caro dicat interdū tn̄ æthereū uel aereum nominatur Quod tactui uiſuiq; non ſubiacet: & plærūq; uiſibile ē
1. Cor. 15 atq; tāgibile. Paries corpus eſt: ſed nō caro. Vnde apoſtolus corpora cœleſtia appellat & corpora terreſtria cœleſte corpus ſolis: lunæ: ſtellarum. Terreſtre: ignis aeris aquæ terræ: & reliquoꝝ quæ abſq; anima his ſentiūtur elementis. Vides nos intelligere ſubtilitates ueſtras: & archana: quæ in cubiculis & inter pfectos loquimini. Et quæ populus foris ſtās nec meret audire ꝓfertis in medium. Hoc eſt illud qd̄ reducta ad auricu
ps. 44. lā manu: & cōcrepātibus digitis: ridētes dicitis. Om/
Cañ. 2. nis gloria filiæ regis intrinſecus. Et introduxit me rex in cubiculū ſuum. Patet quare corporis: & nō ſanguinis reſurrectionē dixeris: ſcꝫ ut nos rudes carnē te dicere putaremus in corpore. & hi q ꝓfecti ſūt intelligerent carnē in corpore denegari. Deniq; apl'us in æpl'a
Col. 1. ſua ad Colocēſes. Volens corpus xp̄i carneū & nō ſpiritale aereū tenue demōſtrare ſignificāter locutus eſt dicēs. Et uos cum eſſetis aliqn̄ alienati a xp̄o: & inimici ſenſus eius in operibus malis recōciliauit in corpore carnis ſuæ per mortem. Rurſumq; in eademq; æpiſtola. In quo circunciſi eſtis circūciſione non manufacta in expoliatione corporis carnis: ſi corpus carnem ſolū ſignificat: & nō eſt nomē ambiguū nec ad diuerſas intelligētias trahi pōt: ſatis ſupflue corporeū & carneum dicit: quaſi caro nō itelligat in corpore. In ſymbolo fidei & ſpei noſtræ qd̄ ab apoſtolis traditum eſt qd̄ nō ſcribit in charta & attramēto: ſed ī tabulis cordis carnalibus poſt cōfeſſionem trinitatis & unitatem eccleſiæ: omni xp̄iani dogmatis ſacramentum carnis reſurrectione includit. Et tu intātū in corporis & iterū corporis & tertio corporis: & uſq; nonies corporis uel ſermone uel numero immoraris: nec ſemel noīas carnē qd̄ illi ſemel noīant carnē corpus uero tacent. Sed & illud qd̄ argute ſubnectis & p̄caues prudēterq; diſſimulas ſcito nos intelligere: his em̄ teſtimoniis ueritatē reſurrectōis ꝓbas: qbus origenes negat: & de dubiis incerta cōfirmās certā fidei domū ſubita tēpeſta/
1. Cor. 15 te ſubuertis. Seminat inq; corpus aīale: ſurget corpꝰ ſpiritale: neq; em̄ nubēt: neq; nubēt: ſed erūt ſicut angeli ī cœlis. Quæ alia exēpla aſſumeres ſi reſurrectionē carnis ueritate & nō putatiue ut loqueris cōfitereris. Poſt illa qbꝰ ignorātiū blāditus es auribꝰ q̄ ī ipis corpibus: in qbus mortui ſumus & ſepulti reſurgemꝰ hoc potius adiūge & dic. Quoniā ſpūs carneꝫ & oſſa non habet. ſicut me uidetis habere: & ꝓprie acl Thomā. Infer digitū tuū in manus meas: & manū tuā ī latus meū: & noli eſſe incredulus: ſed fidelis. Sic & nos poſt reſurrectionē eadē habebimus mēbra qbus nunc utimur eaſdem carnes & ſanguinē & oſſa: quoꝝ ī ſcripturis ſanctis opera nōnatura dānant. Deniq; in Geneſi ſcriptum eſt? Non ꝑmanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis qa caro ſunt. Et Paulus apoſtolus de prima doctrina & operibus iudæoꝝ. Nō acquieui ait carni & ſanguini. Et ad ſanctos qui utiq; in carne erāt dicit? Vos autem in carne nō eſtis: ſed in ſpiritu: ſi tn̄ dei ſpiritus habitat in uobis negās em̄ eos in carne quos in carne eſſe cōſtabat: nō carnis ſubſtātia: ſed peccata damnabat. Hæc eſt uera reſurrectiōis cōfeſſio: quæ ſic gloriā carni tribuit: ut auferat ueritatē: qd̄ uero dicit apoſtolus: corruptibile hoc & mortale hocipſum corpus. id eſt carnē: quæ tūc uidebat oſtēdit. Quod autē copulat induere incorruptionē & īmortalitatē. illud indumētū. ī. ueſtimētūnō dicit corpus abolere qd̄ ornat in gloria: ſed qd̄ ante īglorioſum fuit efficere glorioſum: ut mortalitatis & īfirmitatis liuēte ueſte depoſita īmortalitatis auro: & (ut īta dicam) firmitatis atq; uirtutis induamur uolētes nō ſpoliari carne: ſed ſuperuestiri in gloria: & domiciliū noſtꝝ qd̄ de cœlo ē ſup indui deſiderātes ut deuoret mortale a uita. Certe nemo ſupinduit: niſi q ante ueſtitus ē. Sic & dn̄s noſter in mōte trāſfiguratus eſt in gloria: nō ut manus ac pedes cæteraq; mēbra pderet: & ſubito in rotūditate uel ſolis uel ſphære uolueret: ſed eadē mēbra ſolis fulgore rutilātia apl'oꝝ oculos pſtringerēt: unde & ueſtimēta eius mutata ſunt in cādorē nō īn aerē ne forte & ueſtes eius aſſeras ſpiritales et facies inqt fulgebat ſicut ſol. Vbi aūt facies noīat: æſtimo q̄ & cætera mēbra cōſpecta ſunt. Enoch trāſlatꝰ eſt in carne. Helias carneꝰ raptus eſt in cœlū. Necdū mortui & paradyſi iā colo
ni habēt quoq; mēbra cū qbus rapti ſunt: atq; trāſlati qd̄ imitat ieiunio illi poſſidēt cōſortio dei ueſcuntur cœleſti pane & ſaturant oī uerbo dei: eūdē habentes deum: quem & cibum. Audi ſaluatorē dicentē. Et caro mea requieſcet in ſpe. Et in alio loco. Caro eius nō uidit corruptionem. Et rurſuꝫ. Omnis caro uidebit ſalutare dei: & ſemper ingeminans proferat magis hæc Ezechiel qui oſſa iungens oſſibus: & educens ea de ſepulchris ſuis: & ſuper pedes ſtare faciens carnibus neruiſq; conſtringit: & cute deſuper tegit. Tonet iob tormentorum uictor: et teſta radens putridæ carnis ſaniem miſerias ſuas reſurrectionis ſpe & uerita/

Luc. 1
Io. 20.
Gen. 6
Gal. 1
R
ps. 15.
Actu. 2
Luc. 3
Eze. 3
Iob. 2
Mat. 1

te ſoletur. Quis mihi det tnquit ut ſcribẽtur ſermones mei. Quis mihi det ut ut exarent in libro ſtilo ferreo & plũbi lamina uel celte ſculpantur in ſilice? Scio em̃ q̃ redẽptor meꝰ uiuit: & i nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum: & rurſum circũdabor pelle mea: & ĩ carne mea uidebo deũ: quẽ uiſurus ſum egoip̃e: & oculi mei cõſpecturi ſunt: & nõ alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo: qd hac ꝓphetia manifeſtius. Nullꝰ tã apte poſt xp̃m: q̃ iſte añ xp̃m. Vult uerba ſua in ppetuũ durare: ut & nulla poſſint uetuſtate deleri exarari ea ult in plũbi lamía: & ſculpi ĩ ſilice. Sperat reſurrectionẽ: ímo nouit: & uidit q̃ uiuit xp̃s redẽptor eiꝰ & i nouiſſimo de die t̃ra reſurrecturꝰ ſit: necdũ mortuꝰ erat dñs: & athleta eccleſiæ redẽptorẽ ſuum uidebat ab inferis reſurgẽtẽ. Et rurſum circũdabor pelle mea: & in carne mea uidebo deuꝫ. Puto q̃ nõ loquitur quaſi amator carnium: quas putridas fetẽteſq̃ cernebat. ſed ex fiducia reſurgẽdi cõtemnit p̃ſentia ſolatio futurorũ. Rurſum ait circũdabor pelle mea. Et ubi eſt corpus æthereũ? ubi aereum & ſpiritui & auræ ſimilæ? certe ubi pellis & caro: ubi oſſa & nerui & ſanguis & uenæ ibi carnis ſtructura: ibi ꝓprietas. Et in carne inq̃t mea uidebo deũ: qm̃ oĩs caro uidebit ſalutare dei: & ieſum deũ tũc & ego uidebo redẽptorẽ & ſaluatorẽ deũ meũ Videbo aũt in iſta carne: q̃ me nũc cruciat: q̃ nũc præ dolore diſtillat: iccirco deũ in carne conſpiciã: qa oẽs infirmitates meas ſua reſurrectiõe ſanabit. Nõne tibi uidet iã tũc iob cõtra origenẽ ſcribere: & ꝓ carnis ueritate: in qua tormẽta ſuſtinuit alterũ cõtra hæreticos habere certamẽ? Dolet em̃ ſi tãta ſit fruſtra ppeſſus: & alia ſpiritaliter reſurgente: iſta carnaliter cruciata ſit. Vnde inculcat & exaggerat: & omnia lubricæ cõfeſſionis archana manifeſta uoce cõcludit: dicens. Quẽ uiſurus ſum egoip̃e & oculi mei cõſpecturi ſunt: & non alius. Is ſi nõ in ſexu reſurrecturus eſt: ſi nõ hiſdẽ mẽbris: quæ iacuere in ſtercore: ſi nõ eoſdem oculos aperiat ad uidẽdum deum q̃bus tunc uidebat uermiculos Vbi ergo erat iob? tollis ea in quibus ſubſtitit iob: & donas mihi inane uocabulũ reſurgẽtis: quomodo ſi nauim poſt naufragium reſtitutam uelis ac neges ſingula de quibus nauis cõſtruit: ego libere dicã: & tã q̃ torqueatis ora trahatis capillos applaudatis pede: iudæorum lapides inquiratis fideꝫ eccleſiæ apertiſſime cõfitebor reſurrectiõis ueritas catholicæ ſine carne & oſſibus ſine ſanguine & membris intelligi non poteſt ubi caro & oſſa et ſanguis et membra ſunt: ibi neceſſe eſt: ut ſexus diuerſitas ſit. Vbi ſexus diuerſitas eſt ibi iohannes iohãnes. Maria Maria. Noli timere eorum nuptias qui etiã ante mortem in ſexu ſuo ſine ſexus opere uixerunt. Quãdo dicitur. in illa die neq̃ nubẽt neq̃ nubẽtur: de his dicitur qui poſſunt nubere: & tamẽ nõ nubẽt. Nemo em̃ dicit de angelis nõ nubẽt neq̃ nubẽtur. Ego nũq̃ audiui ſpiritalium uirtutum in cœlo nuptias celebrari: ſed ubi ſexus eſt ibi uir & fœmina. Vnde et tu inuitus licet ueritate cogente confeſſus es. Et dixiſti aut coronãdus in corpore q̃ caſte egit & iuſte: aut condemnãdus in corpore q̃ uoluptatibus iniquitatiq̃ ſeruiuit. Tolle corpus & pone carnem et uirum et fœminam nõ negaſti. Quis em̃ uiuit cum gloria pudicitiæ qui nõ habet ſexum per quem committi potuit impudicitia? Quis em̃ lapidem coronauit: quia uirgo permãſerit? Angelorum nobis ſimilitudo ꝓmittitur: et beatitudo illa in qua ſine carne & ſexu ſunt angeli nobis in carne et ſexu noſtro donabit. Mea ruſticitas ſic credit & ſic intelligit ſexum cõfiteri ſine ſexuũ operibus. Omnes reſurgere et ſic eos ãgelis adæquari nec ſtatim ſupflua uidebit membroꝝ reſurrectio: q̃ caritura ſint officio ſuo cũ adhuc ĩ hac uita poſiti nitamur opa nõ implere membrorum. Similitudo autem ad angelos nõ hoiꝫ in angelos demutatio ſꝫ ꝓfectio ímortalitatis et gloriæ eſt. Argumẽta uero illa pueroꝝ & ífantium et ſenum et ciborum et ſtercorum quibus aduerſum eccleſiam uteris nõ ſunt tua quæ de gẽtilium fonte manarũt eadem em̃ opponunt nobis æthnici. Qui xp̃ianum eſſe te dicis gẽtilium arma depone diſcãt illi magis a te reſurrectionem carnis cõfiteri q̃ tu abilis negare aut ſi et tu de numero hoſtium es oſtende te libere aduerſarium ut æthnicorum ſuſcipias uulnera. Dono tibi nutriculas tuas dono decrepitos ſenes ne hyberno frigore cõtrahãtur. Fruſtra etiam tonſores artificia didicerũt ſciẽtes iſraeliticũ populũ p. xl. annos nec unguiũ nec capilloꝝ ícrementa ſenſiſſe. & quod his maius eſt nõ ſunt attrita ueſtimẽta eorũ nec inueterauerũt calciamẽta eorum Enoch et Helyas de quibus dudum diximus tanto tempore in eadem permanẽt ætate qua rapti ſunt. Habẽt dẽtes uẽtrem genitalia et tñ nec cibis nec uxoribus utunt. Quid potẽtiã dei calũniaris? qui poteſt de medulla illa & de ſemĩnario ueſtro interiori nõ carnes tm̃ de carnibus. ſed corpꝰ educere. et aliud ex alio facere & de aqua. i. uilitate carnium p̃cioſa & aerii corporis uina mutare põt atq; eadẽ potẽtia qua de nihilo cuncta fabricatus eſt reddere quæ fuerũt quia multominꝰ eſt reſtituere qd̃ fuerit q̃ creare de nihilo. Miraris ſi de infantibus et ſenibus in perfecti uiri ætatem reſurrectio faciat. cum de limo terræ abſq; ætatum incremẽtis conſum/

Mat. 22. S

matus hō factus sit: costa mutat' in fœminā: & tertio humanæ cōditiōis mō uilia & pudēda: iuxta natiuita/ tis ælemēta mutant' in carnes: ligant' in membris: dis currūt in uenis: in ossa durant'. Vis & quartū gen9 hu
Luce. 1. manæ generatōis audire? Sp̄ūssanctus supueniet in te & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Propterea qd' na/ scetur ex te sanctum uocabit' filius dei. Aliter Adam aliter eua: aliter Abel aliter Iesus xp̄s. Et in omnibus diuersis exordiis: una hominis natura non differt re/ surrectionē carnis oīmq; membro9: si uelim ꝓbare & ad singula testimonia iūgere explanatiōes: multis li/ bris opus erit: sed p̄sens cā hoc non desiderat. Propo sui em̄ nō Origeni in omnibus respōdere: sed fraudu/ lentæ satisfactiōis aperire mysteria. Attamen quia lō/ gus fui in assertiōe cōtraria: & uereor ne dum fraudes pādere studeo: scādalū lectori relinquā aceruatim te stimonia ponā cursimq; perstringam: ut toto cōtra ue nenatam eius argumentationem scripturarum pōde/ re dimicemus qui uestem nō babet nuptialem: nec ser
Eccls. 9. uauit illud mādatu3. Cādida sint uestimēta tua semp manibus pedibusq; cōstringitur: ne recumbat in con/ uiuio sedeat in solio stet ad dexteram dei mittit' in ge/
Mat. 10. hēnā: ubi fletus oculo9 & stridor dētium est. Capilli capitis uestri numerati sunt, Si capilli puto facilius dē
Ioh. 5. tes. Frustra aūt numerati si aliqn̄ perituri. Veniet ho/ ra qua omnes qui in monumētis sunt audient uocem filii dei & ꝓcedēt audiēt auribus ꝓcedēt pedibus. Hoc & Lazarus ante iā fecerat. Procedēt aūt de monumē tis, id est qui in monumētis illati fuerāt uenient mor/ tui & resurgēt de sepulchris suis. In eos em̄ q a deo est medulla ex ossibus i9orum. Tūc implebit' quod dns
Esa. 26. loquit' p̄ꝓphetam. Populus meus intra ī cellaria tua aliquātulū donec ira mea trāseat. Cellaria sepulchra significāt. de q̄bus hoc utiq; ꝓfert' qd' cōditum fuerit. Et exibūt de sepulchris suis ueluti hinnuli de uinculis soluti. Gaudebit cor eo9 & ossa eo9 sicut sol orient'. ueniet oīs caro in cōspectu dn̄i & mādabit piscib9 ma ris & eructabūt ossa quæ comederāt & faciet compa/ gē ad cōpagem & os ad os & qui ī terræ puluere dor/ mierūt resurgēt alii in uitā æterna3, alii in opprobriū & cōfusionem æternam. Tūc uidebūt iusti impiorum pœnas atq; cruciatus qm̄ uermis eorum nō morietur & ignis eorum nō extinguetur & erūt in cōspectu oīs
T carnis. Quotquot igit' habemus hāc spem sicut exhi/ buimus membra nostra famulātia immūditiæ & iniq tati ad iniqtatem ita adhibeamus ea famulantia iusti ciæ ad sanctificationē ut resurgētes ex mortuis in no/ uitate uitæ ambulemus. Quomodo & uita dn̄i ieſu ma nifestatur in nostro mortali corpore & qui suscitauit ieſum xp̄m a mortuis uiuificabit & mortalia corpora nostra ꝓpter inhabitāte3 spiritum eius in nobis. Istud em̄ est ut in nobis qui semper mortificationem in cor pore nostro circūtulimus uita quoq; ieſu manifestet' in corpore nostro mortali. id est in carne mortali se/ cūdū naturā æterna scd'm gratiā. Vidit & Stephanus Actu.
stātē ieſum ad dexteram patris & manus Moysi muta Exo.
ta est in candorem niuis. & deinceps colori pristino restituta in utraq; diuersitate manus fuit. Figulus ille
Hieremiæ cuius per duriciam lapidum uas qd' fecerat Hier.
cōfractum est de eadem massa & de eodē luto reinte/ grauit qd' ceciderat. Sed & ip̄m resurrectiōis uocabu/ lū significat nō aliud ruere aliud resuscitari & q; adii cit' mortuo9 carnem ꝓpheta demōstrat qd' em̄ in ho mine morit' hoc & uiuificat'. Vulneratus ille itineris hierico totus ferit' ad stabulū & delicto9 plagæ im/ mortalitate sanant' apta sunt et sepulchra in dn̄i pas/ siōe. Quīdo sol fugit terra tremuit & multa corpa san ctorum surrexerūt & uisa sunt in sancta ciuitate. Quis
Esa. 6 est inqt Esaias q ascēdit ex Edō fuluida uestimēta ei9 ex bosor sic formosus in stola cādida. Edon aut terre nus interp̄tat' aut cruentus. Bosor aūt caro aut in tri/ bulatiōe. Paucis uerbis totū resurrectiōis mysteriū de mōstrat, i. & ueritatē carnis et augmētū gloriæ & ē sen sus. Quis est iste q ascēdit de terra ascēdit de sanguie.
Gen. Cuius uestimēta iuxta prophetiā iacob. Qui alligauit pullū suū ad uitē et torcular calcauit solus musto ru/ bentia sunt de Bosor. i. de carne siue tribulatōe mūdi ideoq; rubra et fuluida sunt uestimēta eius qa specio/ sus forma fuit præ filiis hoim ꝓpter gloriā triūphātis in stolā cādidā commutata sunt et tūc uere de xp̄i car ne cōpletum est. Quæ est ista quæ ascēdit dealbata ni Cañ.
tēs sup fratruelē suū. Et qd' in eodē libro scribit'. Fra/ Cañ.
truelis meus rubicūdus siue cādidus. Hunc imitant' q uestimēta sua nō coinqnauerūt cū mulieribus uirgi/ nes em̄ ꝓmāserint q se castrauerūt ꝓpter regna cœlo/ rū. Itaq; in albis erunt uestibus. Eo tempore sententia dn̄i opere perfecta mōstrabitur. Omne qd' dedit mihi Ioh. 6.
pater nō perdam ex eo quicq̄ sed resuscitabo illud in nouissimo die. totū uidelicet hoiem quē totū nascēdo susceperat. Tūc ouis quæ perierat & in inferiorib9 ob errabat humeris saluatoris tota portabit'. & quæ pec/ catis languida fuit clæmentia iudicis sustentabitur.
Tunc uidebunt illum qui compunxerunt qui clama/ uerunt. Crucifige crucifige talem. Tribus et tribus cæ dent pectora ipsi et mulieres eorum. Illæ mulieres q/ bus dominus locutus est crucē portatus. Filiæ hieruſa Luce.

lem nolite flere sup me: sed super uos flete & sup filios uestros. Tunc angelorū uaticiniū cōplebitur: qui stu/
Actu.1. pentibus apostolis euntē in cœlum dixerūt. Hic Iesus qui a uobis assumptꝰ est in cœlū sicueniet' quēadmo dū uidistis eū eūtem in cœlum. Quale est autē iccirco dñm dicere post resurrectionē. xl. diebus comedisse cū apostolis ne fantasma putaret' Et hocipsum qd' come/dit in carne & in mēbris: uisus est in fantasmate cōfir/mare: aut uerū est qd' uidebatur aut falsum. Si uerū est ergo uere comedit. Si autē falsum quō res falsas ostendere uoluit: ut resurrectionis ueritatem ꝓbaret? Nemo em̄ falso uerū probat. Ergo inqes & nos post resurrectionē comesturi sumus? Nescio. Nō em̄ scriptum est
Ro.14. & tanmē si credatur nō puto sic comesturus. Legi em̄ nō esse regnum dei cibū & potum repromittens nobis quæ oculus nō uidit nec auris audiuit: nec in cor hois ascēderunt. Moyses & Helias quadraginta diebus ieiunauerūt ac noctibus hoc hominū natura nō patit' sed qd' homi impossibile est deo impossibile nō est. Sicut qui futura p̄dicit non interest utrum post. x. annos an post centū uentura ꝓnunciet quia una est sentēcia futurorū: Sic qui. xl. diebus potest ieiunare & uinere immo nō potest ieiunare sed uiuit uirtute dei: & æterno
V tempore poterit absq; esca & potu uiuere. Quare fauū comedit dñs ut resurrectionē ꝓbaret nō ut tuis fauci/bus mella pmitteret piscem in prunis assum petiit? ut dubitātes cōfirmaret aplos qui ad illū accedere nō audebāt q; putarent se spiritum uidere nō corpꝰ. Archisynagogi filia suscitat'. & cibū appetit. Lazarus quatriduanus mortuus resurgit & prandēs inducit' nō quia apud iferos esuriebat: sed qa difficultas opis scrupulositatē fidei inquirebat. Quomodo ueras manus & uerum ostēdit latus: ita uere comedit cū discipulis: uere ambulauit cū Cleopha: uera līgua locutus est: cū omnibus uero accubitu discubuit in cœna: ueris manibus accepit panem: benedixit ac fregit & porrigebat illis. Quia aūt ab oculis repēte euanuit: uirtꝰ dei est nō umbræ fantasmatis. Alioquin & ante resurrectionē: cū eduxisset eum de nazareth ut præcederet in supercilio mōtis: transiuit per medios. id est lapsus est de manibus eorum. Nunqt iuxta Martionē dicere possumus q; ideo natiuitas eius i fantasmate fuerit q; cōtra naturā qui tenebat' elapsus est: q; magis licet: hoc dño non licet? Apollonius Theaneus scribit: q; cū ante Domitianum steterit in cōsistorio repente nō comparuit: Nolite potentiā dñi magorū præstigiis adæquare: ut uidea/tur fuisse qd' non fuit & putetur comedisse sine dentibus: ambulasse sine pedibus: fregisse panes sine manibus: locutū esse sine lingua: & latus mōstrasse sine costis. Et quomodo inquies nō cognoscebāt eū in itinere: si ipsum habebat corpus qd' habuit? Audi scriptu/ram dicentē. Oculi eorū tenebant' ne eum cognosce/ Mar.16.
rent: Et rursus. Aperti sunt oculi eorū: & cognouerūt eum. Nūquid alius fuit quādo non cognoscebatur: & alius quādo cognitus est? Certe unus atq; idē erat. Cognoscere ergo & nō cognoscere oculorū fuit non eius qui uidebatur licet & ipsius fuerit oculos em̄ tenebat eorū ne se cognoscerēt. Denicq; ut scias errorem qui uersabatur in medio nō corporis dñi sed oculorum fuisse clausorū. Aperti sunt oculi eorū inquit & cognouerūt eum. Vnde & Maria magdalenæ q̄diu non cognoscebat Iesum & uiuū quærebat inter mortuos hortulanū putabat: agnoscit & dñm uocat. Post resurrectionem Iesus stabat in littore: discipuli in naui errant: cæteris non cognoscentibus eū dicit discipulus quē diligebat Iob.21.
Iesus Petro. Dñs est. Prior em̄ uirginitas uirginale corpus agnoscit: idem erat & nō idem omnibus uidebat' Statimq; subiungit': Et nemo audebat interrogare eū tu quis es scientes q; dñs est. nemo audebat quia deū sciebant. Vescebant' cū prandēte quia hoiem & carnē uidebant nō q; aliter deus aliter homo esset: sed unus atq; idē filius dei cognoscebat' ut hō: adorabat' ut dñs Scilicet nunc mihi philosophandum est in certos esse sensus nostros: & maxime uisum. Carneades aliquis ab inferis excitādus: ut ꝓferat remū in aqua fractū uideri porticus longius angustiores rotūdos ꝓcul turrium angulos columbarū colla ad singulas cōuersiones colorem mutātia. Cum Rhode Petrum nūciaret: & apostolis diceret: ob periculi magnitudinē eua sisse nō credūt: fantasmata suspicant'. Porro q; clausis ingressus est ostiis: eiusdem uirtutis fuit: cuius & oculis euanescere. Lynceus (ut fabulæ ferunt) uidebat transparietem dñs ingressus clausis ostiis fantasma fuerit intrare nō potuerit. Aquilæ & uultures trāsmarina cadauera sentiūt. Saluator aplos suos nisi ostiū apuerit nō uidebit. Dic mihi acutissime disputator. Quid ē maius tantā terræ magnitudinē appēdere sup nihilum & sup aquarū incerta librare: an deū transire p clausam portam? An creaturā cedere creatori? Quod magis est tribus: qd' minus est calūniaris. Petrus sup aquas ambulat grandi & solido corpore. Mollis unda non cedit paululū fides dubitat: & statim naturā suā corpus intelligit: ut sciamus sup aq̄s nō corpus ambulasse sed fidem. Oro te q tm̄ cōtra resurrectionē sentiēs argumētaris: ut nihil simplr loq̄ris. Credis uere dñm resurrexisse i eodē quo mortuꝰ quo sepultꝰ ē corpe an nō cre

dis? Si credis cur ista ꝓponis ꝙ quæ resurrectio denegatur? Si nō credis quid ita imperitorū animas & resurrectionē cassō nomine uētilas? Audi nuper de Martionis schola qdā ut inquit ei: q in hac carne: & in his ossibus resurrexit: gaudēs animus statim intulit. Consepulti em̄ sumus: & cōsurreximus cum xp̄o. Per baptismum animæ an carnis resurrectionem dicis? Respondit nō solius animæ: sed carnis quæ cum anima renascitur in lauacro. Et quomodo peribit quæ in xp̄o re-
1.Cor. 15 nata est? Quia scriptum est ait. Caro & sanguis regnū dei nō possidebūt. Attēde obsecro te quid dicat: caro & sanguis regnum dei nō possidebūt. Nunqd non resurgēt? Absit sed nō possidebūt. Quare nō possidebūt Quia sequit neq; corruptio incorruptionem possidebit tādiu: ergo regnū dei nō possidebūt q̄diu caro tm̄
X sanguisq; ꝑmāserint. Cum aūt corruptiuum induerit incorruptionem & mortale induerit immortalitatē: & lutū carnis in testa fuerit excoctū q prius graui pō-dere ꝑmebat in terrā acceptis spūs pēnis & immutatiōis nō abolitiōis noua gloria uolabit ad deū. Et tūc
ubi supra implebit illud qd scriptum est. Absorpta est mors in uictoria. Vbi ē mors cōtētio tua? Vbi est mors aculeus tuus? Præpostero ordine de animarum statu & carnis resurrectiōe respōdimus. Omissisq; principiis æpistolæ tota nobis cōtra egregios tractatus eius fuit disputatio. Maluimus em̄ de dei rebus q̄ de nostris iniuriis dicere. Si peccauerit homo in hominem rogabūt ꝑ eo ad dn̄m. Si aūt in deum peccauerit: quis orabit pro eo Nūc e diuerso sunt omnia: nostros aduersarios īmortali odio psequimur blasphemātibus deum clamentem porrigimus manum scribit ad Theophilum ep̄m apologiā: cuius istud exordium est. Tu quidem ut homo dei: & apostolica ornatus gratia: curam omnium ecclesiarū: maxime eius quæ in hierosolymis est susti-nes: cū ip̄e pluribus sollicitudinibus ecclesiæ dei: quæ sub te est: destringaris laudat faciem ad psonā principum trahit: tu q regulas quæris ecclesiasticas: & Niceni cōcilii canonibus uteris: & alienos clericos & cum suis ep̄is commorātes niteris usurpare. Respōde mihi ad Alexādrinum ep̄m palæstina quid ptinet? Nisi fallor: hoc ibi decernitur: ut palæstinæ metropolis cæsarea sit: & totius oriētis antiochia. Aut igit ad cæsariē-sem ep̄m referre debueras: cui spreta cōmunione tua cōmunicare nō noueras. Aut si ꝑcul expetēdū iudiciū erat ad Antiochiā potius litteræ dirigendæ. Sed noui cur Cæsaream: cur Antiochiam nolueris mittere: scie-bas qd fugeres qd uitares maluisti occupatis auribus molestiā facere: q̄ debitū Metropolitano tuo honorē reddere. Nec hoc dico: q; ꝑter amicitias: quæ suspitionem generāt: qcq̄ in generatōe reꝑhēdā: sed qa apud interrogantes magis & ꝑsentes te purgare debueras. Misisti religiosissimū hoiem isidoꝝ ꝑsbyterum: uirum potētem tā exip̄a incessus & habitus dignitate q̄ diuinæ intelligētiæ curare etiam eos: q animo uehæmenter ægrotāt: si tamē sensuꝫ sui lāguoris habeāt. Homo dei mittit hominem dei nihil interest inter ꝑsbyteruꝫ & ep̄m: eadem dignitas mittētis & missi hoc satis imperite: in portu ut dicit naufragium. Iste isidorus qui in cœlum tuis laudibus tollit: idip̄m infirmat Alexādriæ: qd in hierosolyma: ex quo nō legatus aduenisse uidet: sed socius. Alioq; ꝓferant & litteræ manu eiꝰ scriptæ: quæ quidē ante tres mēses legatiōis ad nos directæ erāt portātes errorem. Vincētio ꝑsbytero reddi tæ sunt: quæ usq; hodie ab eo tenent quibus cohortatur ducem exercitus sui: ut super petram fidei stabili p sistat gradu: nec nostris minis terreat. Pollicet se an teq̄ legationis esset ulla suspitio uēturū hierosolymaꝫ & aduētū suū ilico aduersariosꝝ cuneos ꝓterendos. Et inter cætera his etiam uerbis utit. Quomodo fumus in aere dissoluit: & cæra ad uiciniā ignis: ita dissipabitur qui semp ecclesiasticæ fidei resistēs nūc p homies simplices eandem fidem inquietare conatur. Rogo te lector qui hoc scribit anteq̄ ueniat: quid tibi uidet? An aduersarius uel legatus. Iste est queꝫ nos piissimū uel religiosissimum: & ut uerbū exprimamus e uerbo deicolam possumus dicere. Iste est homo diuinæ ītelligentiæ tam potēs & tāta incessus ac habitus dignitate ut quasi spiritalis Hipocrates languorē animarum nostrarum sua potuerit ꝑsentia mitigare. Si tamē nos uoluerimꝰ suæ medicinæ acquiescere: curet se tali medicamine qui etiam alios curare cōsueuit. Nobis diuina illa intelligentia pro xp̄o stulticia est. Libenter noster rusticitate languemus: ne collyrio uestro impie uidere discamus tuæ uero sanctimoniæ pro optima uoluntate: quasi ad fineꝫ usq; perducta sit. Deprecamur dominum in sanctis locis nocte & die: ut reddat perfectam mercedem & coronam uitæ largiatur. Recte gratias agis: nisi em̄ uenisset isidorus tu in tota palæstina tam fidelem sodalem non inuenisses: nisi ille tibi promissum apportasset auxilium: hæreres apud turbā rusticoꝝ: quæ sapiētiā tuā ītelligere nō posset. Nec ip̄a apologia: de qua nūc sermo est. Isidoro ꝑsente & multū collaborāte dictata est: ip̄e idē ē dictator & bajulus litteraꝝ. Cum ergo huc uenisset: & accessisset ad nos tribus uicibus: & admonuisset tam diuinæ sapiētiæ tuæ q̄ ꝓpriæ intelligentiæ habentia uerba medici-

Deut

nã: nec ꝓfuit alicui nec ꝓfuit ei qcq̃ Ideoq; ad tresuices dicit ad nos acceſſiſſe: ut & iueniẽdo myſticũ numerũ cõ ſeruaret: q Theophili epi mãdatuꝫ nobis loq̃batur litteras ad nos ab eo miſſas noluit reddere. Cũq; dicere mus ſi legatus es redde legationis æpiſtolas: ſi æpiſtolam nõ habes quomodo legatũ te ꝓbabis? Reſpõdit ſe habere quidem litteras ad nos. Adiuratuꝫ tamẽ ab hieroſolymorum epõ ne nobis eas redderet. En legati cõſtãtia: qui ut pacem faceret: & ſuſpitionem in alteram partem fauoris excluderet æquũ ſe utriſq; tribuit. & quia ſine emplaſtro uenerat & medicorum ar mamenta nõ habebat: iccirco eius medicina nõ ꝓfuit Hieronymus inquit & q cum eo ſunt: & ſecreto & coram omnibus frequentiſſime: & ſub iuriſiurãdi teſtificatiõe ſatis ei fecerũt: q; nũq̃ de nobis ambiguitatem aliquã habuerit fidei: dicẽtes. Quomodo quo tempore quãdo communicabamus ei: & tũc ſimiliter eundẽ affectũ habebamus de ratione fidei: Videte qd faciat cõcordia dogmatuꝫ. Iſidorus qui ut hæc ſignificaret: eius ſocius erat: hõ dei & ꝑſbyter theoſebeſtos & uir potẽs & ſacro ac uenerabili inceſſu & diuinæ intelligentiæ & hipocrates xp̃ianorum uocat. Ego miſellus dũ in ſolitudine delitesco: a tãto põtifice repẽte trũcatus ꝑſbyteri nomẽ amiſi: & tñ iſte Hiero. cum pãnoſa turba & ſorditatis gregibus quid iſidoro illi fulmini auſus eſt reſpõdere. Ait ne forte ille non crederet. & opprimeret eos ꝑſentia: & molæ corporis ſui nõ ſemel: ſed frequẽtiſſime iurauerũt ſe eũ: de quo quæſtio erat ſcire orthodoxum: nec unq̃ in ſuſpitiõe habuiſſe hæreDeute. 17 ſeos. O apertum impudẽſq; mẽdaciũ. O teſtimoniũ ꝑ ſe nec Cathoni creditũ. In ore em̃ duoꝝ uel triũ teſtiũ ſtat omne uerbũ: alicui ne dictũ: aut tibi aliqñ mãdatum eſt q; ſine ſatiſfactiõe fidei cõmunionem tuã ſubiremus? Quando per uirum diſertiſſimum & xp̃ianiſſimum Archelaum comitẽ qui ſequeſter pacis erat conditus locus fœderis fuit nõne hoc in primis poſtulatũ eſt: ut futuræ cõcordiæ fides iaceret fundamẽta? Pollicitus eſt eſſe ſe uẽturũ. Inſtabat dies paſchæ: frequens monachorum turba uenerat: expectabaris in loco qd faceres neſciebas: repente mãdaſti egrotare te: neſcio qua algoris ui: illa die te nõ poſſe uenire Ludino nedum epus hoc loquitur? Pone uerum eſſe quod dicis ꝑfrigeſcas. Eccleſiæ cãm negligis? Tot uirorũ & xp̃ianorum & monachoꝝ patiẽtiam tẽtas? Noluimus tibi occaſionem dare: uidebamus em̃ ſtrophã dilationis tuæ: iniuriã patiẽtia uicimus. Quid ſcribit Archelaus Monet altero & tertio die manere: ſi uelles uenire: & ille occupatus (mulierecula em̃ uenire nõ ceſſauit) duꝫ nauſeam euaſiſſet: noſtri penitus oblitus ẽ. Poſt duos ergo mẽſes tãdem expectatus uenit iſidorus qui non ut tu fingis ꝓ te teſtimoniũ: ſed cãm poſtulatæ ſatiſfactiõis audiuit. Cũ em̃ obiiceret nobis quare ei cõmunicaſtis ſi hæreticus erat. Audiuit ab omnibus cõmunicauimus nihil de hæreſi ſuſpicãtes. Poſtq̃ uero a beato papa epiphanio cõuẽtus tam ſermone q̃ litteris reſpõdere cõtempſit: cũctis monachis ab eo deꝫ epiphanio ſcripta uenerũt: ut abſq; ſatiſfactiõe fidei: nullus ei temere cõmunicaret. Præſto ſunt litteræ: nec ſuper hac re dubitari poteſt. Hæc ſunt quæ fratrum turba reſpondit: nõ ut tu argumẽtaris: ex eo te nõ eſſe hæretícum: quia aliquãdo nõ dictus ſis: hac em̃ ratiõe ægrotare nõ debebit: qui ante ægrotationem ſanus fuit. Quando autem cœptum eſt de ordinatiõe Paulianiſt & aliorum qui cum eo ſunt uẽtilari: tũc uidẽtes ſe reꝑ hẽdi: cum propter charitatem atq; cõcordiam cõcederent eis omnia: hoc autem ſolũ expeteret. ut licet ab aliis cõtra regulas ordinati eſſent: tamen ſubiicerent ecclеſiæ dei: ut nõ ſcinderẽt eam: neq; ꝓprium ſibi facerẽt principatum. In hoc omnino acquieſcentes cœperũt ꝓponere de fide & omnibus notum facere: q; ſi nõ arguerẽtur hi qui cum Hieronymo preſbytero erãt nil culparẽt in nobis. Si autem arguerent erroris & culpæ: cum pœnitus nõ quæãt de iſtiuſmodi quæſtionibus diſputare ſatiſfactionẽꝫ errati ꝓprii nõ inueniẽtes ad iſta cõfugerint: nõ quo ſperarẽt nos poſſe conuinci: ſed famam noſtram lædere niterent. Quod ꝓplexa oratio eſt: nemo uitium interpretatoris putet: talis em̃ & græca eſt. Interim ego gaudeo q; qui me de collatum putabam ſubito mihi ꝑſbyterii caput uideo repoſitum dicis uos omnino cõuinci nõ poſſe: & ueni re ad prœlium perhorreſcis. Si cauſa diſcordiæ nõ ex diſſentione fidei eſt: ſed ex Pauliniani ut dicis ordinatiõe deſcẽdit: quæ tãta ſtulticia eſt uolẽtibus occaſionem dare nolle reſpõdere cõfitere fidem: ſed tamen reſpõde quod quereris: ut omnibus luceat nõ de fide ſed de ordinatione eſſe certamen q̃diu em̃ interrogatus de fide tacueris poteſt tibi dicere aduerſarius non eſt ordinationis cauſa ſed fidei. Si ordinationis cauſa eſt: ſtulte facis de fide interrogatus tacere. Si fidei: ſtulte prætendis ordinationem. Porro quod dicis te petiſſe ut ſubiicerent eccleſiæ dei: & nõ ſcinderẽt eam neq; ꝓprium ſibi facerẽt principatuꝫ. de quibus dicas nõ ſatis intelligo ſi de me & de ꝑſbytero innocẽtio ſatis multo dormiſti tempore qui poſt annos tredecim nũc excitatus hæc loqueris ob id em̃ & ego Antiochiã & ille Cõſtantinopolim urbes celeberrimas deſeruia

mus:nō ut te in populis p̄dicantem laudaremus: ſed ut in agris & in ſolitudine dureſcētia pc̄tā deflētes xp̄i in nos miam deflecteremus. Si autem de Pauliniano tibi ſermo eſt:uide eum ep̄o eſſe ſubiectum uerſari Cypri ad uiſitationem noſtram interdum uenire: non ut tuum:ſed ut alienum eius uidelicet a quo ordinat9 eſt q̄ ſi hic etiam eſſe uoluerit:& in exilio noſtro quietus in ſolitudine uiuere:quid tibi debet niſi honorez quē omnibus debemus epiſcopis? Fac a te ordinatum idem ab eo audies: quod a me miſello homine ſanctæ memoriæ ep̄s paulinus audiuit. Nū rogaui te ut ordinarer? Si ſic p̄ſbyterum tribuis:ut monachum nobis nō auferas:tu uideris de iudicio tuo? Sinaūt ſub nomine p̄ſbyteri tollis:& mihi ꝓpter qd' ſæculū dereliqui: ego habeo qd' ſemp habui:nullū diſpēdiū in ordinatiōe paſſus es:& nō inquit ſcinderēt eam: neq; proprium ſibi facerēt principatum. Quis ſcindit eccleſiam? Nos quoq; omnis domus bethleem in eccleſia communicat? An tu qui aut bene credis: & ſuperbe de fide taces:aut male:& uere ſcindis eccleſiam? Nos ſcindim9 eccleſiam:qui ante paucos mēſes circa dies pētheoſtes cum obſcurato ſole omnis mūdus iamiāq; futurū iudicem formidaret quadraginta diuerſæ ætatis & ſexus p̄ſbyteris tuis obtulimus baptizādos? Et certe qn/q; p̄ſbyteri erāt in monaſterio:qui ſuo iure poterāt baptizare:ſed noluerūt quicq̄ cōtra ſtomachum tuum facere:ne & hæc tibi de fide reticendi dare' occaſio. An tu potius ſcindis eccleſiam qui p̄cepiſti bethleem p̄ræſbyteris tuis:ne competētib9 noſtris in paſcha baptiſmum traderēt:quos nos Dioſpolim ad cōfeſſorem & ep̄m miſimus Dionyſium baptizādos. Eccleſiam ſcindere ducimur:qui extra cellulas noſtras locum eccleſiæ nō habemus? An tu ſcindis eccleſiam qui mandas clericis tuis. Vt ſi quis Paulinianū ab epiphanio ep̄o cōſecratum p̄ſbyterum dixerit:eccleſiam prohibeatur intrare:ex quo tempore uſq; in p̄ſentem diem uidemus tm̄ ſpecum dñi:& hæreticis intrātibus ſuſpiram9 ꝓcul poſiti. Nos ne ſumus qui eccleſiam ſcindimus? An ille qui uiuis habitaculum: mortuis ſepulchrum negat qui fratrum exilia poſtulauit. Quis potiſſimum illā ferā totius orbis ceruicibus imminētem cōtra noſtras ceruices ſpecialiter incitauit? Quis oſſa ſanctorū & innoxios cineres ſcindēs hucuſq; uerberari ab hymbribus ſinit? His nos blādimētis paſtor bonus inuitat ad pacē:& ꝓpriū arguit facere principatū:q oīb9 ep̄is rectā dūtaxat fidē tenētibus & cōmunione & charitate ſociamur. An tu ſolus eccleſia es:& q te offenderit: a xp̄o excludit? Si ad ꝓpriū deuenimus principatum: oſtēde nos in parrochia tua habere ep̄m: q̄ tibi nō cōmunicamus fidei eſt reſpōde & ordinatiōis erit. Occaſionē quoq; fingūt aliarum litterarum quas dicūt ſibi ſcripſiſſe epiphaniū q̄ q̄ dabit ille rationez ꝓ omnib9 quæ geſta ſunt ante tribunal xp̄i: ubi maior & minor abſq; ulla p̄ſonarum acceptione iudicabit': & tamen quomodo poſſunt illius niti æpiſtola: quam de ordinatione Pauliniani illicita:& illorum qui cum eo ſūt a nobis coargutus ſcripſit:ſicut & ip̄a æpiſtola eius in exordio ſuo ſignificat? Rogo quæ tanta eſt cæcitas ceneritiis ſicut aiunt tenebris inuoluta. Dicit nos occaſionem fingere: & epiphanii aduerſus ſe litteras non habere:ſtatimq; ſubiungit. Quomodo poſſunt illius niti æpiſtola:quam de ordinatione Panliniani illicita:& eorum qui cum eo ſunt. a nobis coargutus ſcripſit:ſicut & ip̄a æpiſtola eius in exordio ſuo ſignificat nō habemus æpiſtolam. Et quæ eſt illa æpiſtola quæ i exordio ſuo de pauliniano loquit'. Eſt ne aliqd poſt exordiū: cuius tu times facere mētionē. A te eſt coargutus ætatis:qua paulinianus erat: p̄ſbyterū ordinas & legatum mittis ac ſociū tātāq; habes fiduciā: ut ubi paulinianum mentitus es puerum:illuc puerum mittas p̄ſbyterum. Itemq; Theoſobiū Thiriæ eccleſiæ diaconum facis præſbyterum & contra nos armas: illiuſq; in nos abuteris eloquentia: tibi ſoli licet eccleſiæ uiam calcare:tu q̄cquid feceris norma doctrinæ eſt:nō erubeſcis ante tribunal xp̄i iudicandum tecum epiphaniū prouocare. Quæ ſequuntur poſt hoc capitulum hæc ſunt menſæ ſuæ & domus cōtuberniū imputat epiphanio:ſcribitq; eum nunq̄ eſſe ſecum de Origenis dogmatibus locutum:& ſui iuriſiurandi teſtificatione:dicens. Ne ſuſpitionem quidē (ſicut deo teſtis eſt) puerſe in nos fidei ſe habere monſtrauit:nolo reſpōdere & arguere acriter:ne piurii ep̄m conuincere uidear. Præſto ſūt plures æp̄læ epiphanii:una ad ip̄m aliæ ad ep̄os palæſtinos:& nuper ad Romanum pontificem:in quibus dicit ſe eū coram multis de dogmatibus arguentem non meruiſſe reſponſum totūq; noſtræ prauitatis teſtis eſt monaſterium.

¶ Beati Hiero. p̄ſbyteri ad Theophilū papā Alexandrinū Apologia:in qua calūnias iohānis hieroſolymitani reſellit:& origenis ſectatorē oſtēdit. Epi. XXI

A Epiſtola tua hæreditatis dñicæ te indicans poſſeſſorē:qui pgēs ad patrē ap̄lis loquebat'. Pacem meam do uobis pacē meā relinquo uobis. Illius quoq; fœlicitatis cōpotem te eſſe teſtata eſt:in quam beati pacifici nuncupantur. Blandiris ut patet:erudis ut magiſter inſtruis

Iob. 14

ut pōtifex. Veniſti ad nos nō in maieſtate uirgæ:ſz in ſpiritu benignitatis & lenitatis & mā ſuetudinis:ut humilitatem xpi:primo ſtatim ſermone reſonares. Qui mortaliū genus nō fulminās & tonās:ſedī p̄ſepe uagiens & iacēs ſaluauit in cruce. Legimus em̄ in typo
ps.131. illius ante p̄dictū. Memēto dñe Dauid:& omnis mā/
Mat.11. ſuetudinis eius. Et in ip̄o poſtea p̄ſentatum eſt. Diſcite a me:quia mitis ſuz:& humilis corde. Vnde & multa de ſacris uoluminibus ſup pacis laude p̄ſtringens ac p uarios ſcripturaꝝ cāpos more apū uolans quicquid dulce & aptum cōcordiæ fuit artifici eloqo meſ ſuiſti. Ad te currētes igit̄ ad pacem imitati ſumus. Expoſita ad nauigādū uela crebrior exhortatōis tuæ aura cōpleuit:ut nō tā retractātibus & faſtidioſis q̄ ut auidis & plenis faucibus:dulcia pacis fluēta haberemus
Verū quid faciemus in quorum poteſtate uolūtas tm̄ paciſ eſt:nō effectus? Et q̄q̄ uolūtas quoq; apud deum ꝓpoſiti ſui mercedē habeat:tñ impfectū opus etiā uo
Ro.12. lētes mœrore cōtriſtat. Quod ſciēs & apl̄s p̄fectiſſimā uidelicet pacem in utriuſq; partis uolūtate conſiſtere Quātū inqt ex nobis eſt:cū oībus hoīb9 pacē habētes
Hier.6. Et ꝓpheta. Pax pax. Et ubi eſt pax? Nihil em̄ grāde eſt pacem uoce p̄tēdere:& opere deſtruere. Aliud inniti: aliud demōſtrare:uerbis ſonare cōcordiaz:re exigere ſeruitutem. Volumus & nos pacem. Et nō ſolum uolumus:ſed rogamus. Sed pacē xp̄i pacē ueram pacez ſine inimicitiis pacem in qua nō ſit bellum inuolutū pacē quæ nō aduerſarios ſubiicit: ſed amicos iungit.
Quid dñationē pacem uocamus & nō reddimus uni cuiq; rei uocabulū ſuū? ubi odiū eſt:appellent̄ inimicitiæ:ubi charitas:ibi tm̄modo pax uocet̄. Nos nec eccleſiaz ſcindim9:neq; a patrū cōmunione diuidimur Sed ab ipſis (ut ita dicā) cunabulis catholico ſum9 lacte nutriti. Nemo nāq; magis eccleſiaſticus ē q̄ q nūq̄ hæreticus fuit. Sed ignoramus abſq; charitate pacem
Mat.5. ſine pace cōmunionē. Legimus quoq; in euāgelio. Si offers munus tuū ad altare:& ibi recordat9 fueris:qa frater tuus habet aliquid aduerſum te:dimitte ibi munus tuū corā altari:& uade prius recōciliari fratri tuo
B Et tūc ueniēs offer munus tuū. Si munera noſtra abſq; pace offerre nō poſſumus: quāto magis & xp̄i corpus accipere? Qua cōſciētia ad euchariſtiā xp̄i accedā & reſpondebo amen. cum de charitate dubitem porrigentis. Quæſo te:ut patienter me audias: nec uerita/
b.14 tem adulationem putes. Quiſq̄ ne tibi inuitus communicat? Quiſq̄ ne extenta manu uertit faciem: & inter ſacras æpulas iudæ oſculuz porrigit? Ad aduentū igit̄ ut reor tuum nō pauet monachoꝝ turba:ſed gaudet:certatim tibi ꝓcedūt obuiam. Et de heremi latibulis exeūtes:ſua te cupiūt humilitate ſupare. Quis eos compellit exirz. Nōne amor tui? Quis p heremū ſuperatos i unū cogit? Nōne tua dilectio? Amari em̄ parēs debet. Amari parēs & eps debet nō timeri ātiqua ſententia eſt:quē metuit:quis odit quem odit periiſſe cupit. Vnde & in noſtris litteris cū initia paruuloꝝ in timore cōſiſtāt p̄fecta dilectio foras mittit timorez. Nō quæras monachos tibi eſſe ſubiectos ideo magis ſubiectos habeas. Tu offers oſculum:illi colla ſubmittūt Exhibes militē & ducē impetras quaſi unus in pluribus es:ut ſis unus ex pluribus. Cito indignat̄ libertas ſi opprimit̄. Nemo plus impetrat a libero q̄ ꝓ q ſeruire nō cogit. Nouimus canones eccleſiaſticos. Non ignoramus ordines ſingulorum & lectione & quotidianis exemplis uſq; ad hācætatem multa didicimus multa experti ſumus. qui in ſcorpionibus cedit:& lumbis patris habere ſe putat digitos groſſiores cito regnū mā/ſueti Dauid diſſipat. Certe romanus populus ne in rege quidā ſupbiā tulit. Dux ille iſraelitici exercitus qui decē plagis afflixerat ægyptum & ad cuius imperium cœlū & terra & maria ſeruiebāt inter cūctos homies quos tūc terra generauit mā ſuetiſſimus prædicat̄. Et ideo per. xl. annos obtinuit principatum: quia potestatis ſupbiā lenitate & mā ſuetudine temperabat. Lapidabat̄ a populo & ꝓ lapidātibus rogabat:qa poti9 deleri ip̄e uult de libro dei: ne cōmiſſus ſibi grex pereat. Cupiebat illuz imitari paſtorē:quez ſciebat etiā errātes oues ſuis humeris portaturū. Paſtor inqt bo/ Ioh.10.
nus ponit aīam ſuā ꝓ ouibus ſuis. Boni quippe paſtoris diſcipulus optat anathema eē ꝓ fratribus ſuis atq; cognatis qui ſunt iſraelitæ ſcd̄m carnē. Et ſi ille pereire cupit ne pditi pereant:quātomagis honis paſtoribus nimietate ꝓuidēdum eſt:ne ad iracūdiam ꝓuocēt filios ſuos:& nimietate diuitiæ etiam leniſſimos aſperos eſſe cōpellant. Epiſtola cogit me breuius loq. Dolor longius ſcribit in ſuis illis ut ille uult pacificis: ut ego ſentio mordaciſſimis litteris: qd̄ nunq̄ ꝓ a me læſus ſit:nec dictus hæreticus. Quonā igit̄ modo me ip ſe lædit:ægrotātē morbo peſſimo & rebellez eccleſiæ uētilās:ab aliis laceſſitus accurrit aduerſariis parcere lædere nō lædētē? Anteq̄ ordinaret̄ frater me9 nūq̄ dixit fuiſſe inter ſe & ſanctum papam epiphanium de dogmatibus quæſtionem. Et quæ eum ratio compellebat (ſicut ip̄e tamē ſcribit) inde inter populos diſputare unde nemo quærebat. Scit em̄ prudētia tua periculoſas eſſe huiuſmodi quæſtiones. & nihil eſſe tuti9 q̄ ꝓ tacere:niſi forte neceſſe eſt loqui de grandibus. Cer

te quod illud tm̃ ingenium flumenq; eloquentiæ fuit ut in uno eccleſiæ tractatu cũcta comp̃hẽdiſſe ſe dicit de quibus ſingulis nouimus eruditiſſimos uiros infi/nita ueruũ milia cõſcripſiſſe. Sed hoc qd ad nos? Nouerit ille q audiuit: ſciat ip̃e q ſcripſit: meq; ab accuſa/tione ſui ip̃e etiã liberet. Ego nec interfui: nec audiui Vnus e populo ſum: immo ne unus quidẽ quia mul/tis clamãtibus tacui. Cõferamus argumẽtis accuſan/tiſq; p̃ſonas: & cuius uel meritũ uel uita uel doctrina p̃ceſſerit: illi magis accõmodemus fidem. Vides ne q; clauſis ut dicitur oculis ſumma quæq; p̃ſtringã: non tã eloquẽs qd̃ mẽte cõcepi q̃ indicãs qd reticeã. Intel lexi te & p̃baui diſputationẽ tuam: quod enim eccle/ſiaſtice paci conſuleres: quaſi ſyreneos cantus obtura ta aure pertranſis alioqn quia a parua ætate ſacris lit teris eruditus es: noſti quo ſenſu unũ quodq; dictatur quõ in ambiguis ſentẽtiis tuus ſermo liberat9: & alie na nõ dãnet: & noſtra nõ deneget. Sed fides pura & aperta nõ quærit ſtrophas & argumenta uerborum. Quod ſimpliciter credit̃: ſimpl̃r cõfitendũ eſt. Pote/rã qdẽ libere p̃clamare: & iter gladios quoq; igneſq; babylonios dicere: cur aliud reſpondet̃ q̃ quærit̃? cur nõ ſimplex nec apta cõfeſſio? Totum timet totũ tem/perat: totum relinquit ambiguuz: & quaſi ſup ariſtas gradit̃. Verum ſtudio & appellatione pacis: feruente ſtomacho uerba nõ quomodo quærunt̃ reſpõdet: ac libere lædere: leſus ip̃e nõ audet: ergo interim ſileo: nũc & diſpẽſationem meam uel imperitiaz ſimulabo uel metum quid mihi accuſanti facturus eſt: qui ut ip̃e teſtat̃ laudanti detrahit? Tota eius æpiſtola non tam expoſitiõe: q̃ noſtris plena eſt cõtumeliis: nomẽ meũ abſq; ullis officiis quibus nos inuicẽ palpare ſolemus homines frequẽter aſſumit̃: carpit̃ uẽtilat̃ quaſi de li/bro uiuẽtiũ delet9 ſim. Sed illũ meæ litteræ ſugillaue rũt: aut iſtiuſmodi nugas unq̃ quæſieriz: quí adoleſcẽ tia in monaſterii clauſus cellulis magis eſſe uoluerim
C aliquid q̃ uideri. Quoſdã ex nobis ſic cũ honore ap/pellat: ut laceret quaſi & nos nõ poſſimus ea dicere: q̃ nemo tacet: e ſeruo clericum factũ criminat̃: cuz & ip̃e nõnullos eiuſcemodi clericos habeat: & Honeſi/niũ legerit inter pauli renatũ uincula diaconũ cœpiſ ſe eſſe de ſeruo. Sed ſycophantem iactitat: & ne p̃bare cogat̃ audiſſe ſe dicit. O ſi & mihi liceret dicere quæ multi clamitãt & alioz maledictis acquieſcere iam& nos intellſgeret ſcire quæ oẽs ſciũt: & me quoq; audi/re: quæ null9 ignorat. Dicit ei uelut p̃mia p̃ calumnia reſtituta. Quis tam argutum & callens nõ phorreſcat ingenium? Quis tanto poteſt eloquẽtiæ flumini reſpõ dere? Quid eſt plus: ſuſtinere calumniam: an facere? Accuſare quem poſtea diligas: an peccanti ueniaz tri buere? Quid minus ferendum de ſycophanta ædilem fieri: an conſulem? Scit & ip̃e quid taceã: quid loquar quid & ego audierim: quod p̃ xp̃i metu fortaſſe nõ cre dam. Origenem me arguit uertiſſe in latinuz: hoc nõ ſolus ego feci: ſed & cõfeſſor Hilari9 fecit: & tm̃ uterq; noſtrum noxia quæcunq; detruncãs: utilia tranſtulit legat ip̃e ſi nouit. Arbitror em̃ eum aſſidua confabu/latione & quotidiano latinorum cõſortio Romanũ non ignorare ſermonem. Aut ſi certe penitus nõ im/bibit interp̃tent̃ ei qui ſolent: & tũc ſciet & me in hoc ip̃o laudãdum eſſe quod detrahit. Sicut em̃ per inter/p̃tationem & idiomata ſcripturarum origeni ſemper attributa tranſiui: ſic impietatem dogmatum conſtã/tiſſime abſtuli: ſic ueritatem ſeruaui. Nunquid ego in tarba mitto origenem? Nunquid ut cæteros tractato/res ſcio me: aliter habere apoſtolos aliter relictos tra ctatores? Illos ſemper uera dicere iſtos in quibuſdam ut homines errare. Nouum defenſionis genus: ſic ori genis uitia nõ negare: ut cum illo cæteros criminis ui delicet quem aperte defendere non audeas multorũ ſimili errore tuearis. Sex milia origenis tomos nõ po terat quiſq; legere quos ille non ſcripſit: faciliuſq; cre do teſtem huius ſermonis q̃ auctorem eſſe mentitum Fratrem meum cauſam dicit eſſe diſcordiæ hominem qui quieſcit in monaſterii cellula: & clericatuz nõ ho norem interp̃tatur: ſed onus cũq; nos uſq; ad p̃ſentez diem ficta p̃acis oſtenſione lactauerit occidentalium ſacerdotum commouit aures dicens eum adoleſcen/tulum & pene puerum in parrochia ſua Bethleem p̃/ſbyterum cõſtitutum. Si hoc uerum eſt: cuncti palæſti ni ep̃i nõ ignorant. Monaſterium em̃ ſancti papæ epi phanii nomine uetus ad dictũ: in quo frater meus or dinatus eſt p̃ſbyter i eleutropolitano territorio: & nõ in Heliẽſi ſitum eſt: porro ætas eius: & beatitudini tuæ nota eſt: & cũ triginta annorũ ſpatia iam peruenerit: puto eam in hoc nõ eſſe rep̃hendẽdam quæ iuxta my ſterium aſſumpti hominis in xp̃o pfecta eſt. Recorde tur legis antiquæ: & poſt uigintiquinq; annos a leuiti ca tribu eligi in ſacerdotium p̃uidebit. Aut ſi in hoc te ſtimonio ſolo hebraicam ſequit̃ ueritatem nouerit tri ginta annorum fieri ſacerdotem. Ac ne forſitan dicat uetera tranſierunt: & facta ſunt omnia noua: audiat cum Timotheo. Adoleſcentiam tuam nemo contem 1. Thi.
nat. Certe ip̃e quando ep̃s ordinatus eſt: non multuz ab ea in qua nunc frater meus eſt: diſtabat ætate. Vel ſi hoc in ep̃is licet: in p̃ſbyteris nõ licet: ne p antiphra

sim a suo noie discrepare uideant cur ipe aut eius aut
minoris ætatis & qd his amplius est ministrũ alteri9
ecclesiæ ordinauit presbyterũ? Quod si nõ põt pacem
habere cũ fratre nisi cũ subdito: & ordinatõis suæ ep3
renuẽte ostẽdit se nõ tã pacẽ cupere q̃p sub pacis occa/
D sione uindicta3. Nec alterius quietis & pacis ocio esse
cõtentũ dũmodo integrũ habeat qd minat etiã si ipe
eũ ordinasset & sic secreti amator quiescere uellet ne
quicq̃ exerceret q̃p si ecclesiã scinderet nihil ei deberet
ꝓpter bonorẽ cũctis sacerdotibus debitũ. Hucusq; an
fractus eius ímo cathegoria & lasciuiosus contra nos
sermo ꝓtractus est. Cui ego quidẽ æpistola breuiter p̃/
teriẽs respõdi. Vt ex his quæ dixi intelligat quid tacue
rim & nouerit nos hoies esse rõnale animal & prudẽ/
tiã suã posse intelligere. Nec ita obtusi cordis ut ístar
brutoꝝ aíaliũ uerboꝝ tm̃ sonũ & nõ snías audiamus
Nũc quæso te ut ueniã tribuas dolori meo. Et si super
bũ est respõdisse multo sit supbius accusasse q̃p q̃p ita re
spõderim ut silẽtiũ meũ potius indicauerim q̃ sermo/
nẽ. Quid ꝓcul pacẽ querũt & uolũt eã nobis ab aliis í
perari? Siut pacifici & ilico pax sequet. Cur noie san/
ctitatis tuæ cõtra nos ꝓ terrore abutunt? Et cũ æpisto/
la tua pacẽ & mãsuetudinẽ sonet illoꝝ uerba duriciẽ
cõminant? Deniq; q̃p pacificas & ad cõcordiã ptinen
tes p desideriũ q̃sbyterũ litteras nobis miseris hinc ꝓ
bamus q illis qui pacẽ uelle habere se falso iactãt eas
reddere noluerũt. Eligãt itaq; qd uolunt aut boni su
mus aut mali. Si boni dimittãt qescere. Si mali qd ma
lorũ expetũt societatẽ quãtũ ualeat humilitatis exem
plũ didicit q nũc dissimulat q suo cõsilio olim disiun
cta sociauit ꝓbat se nũc ad alterius uolũtatẽ copulata
discerpere. Nup nobis postulauit & impetrauit exiliũ
atq; utinã implere potuisset ut sicut illi uolũtas impu
tat ꝓ opere ita & nos nõ solũ uoluntate sed & effectu
coronã haberemus exilii fundẽdo magis sanguine &
patiẽdo q̃p faciẽdo contumelias. Christi fundata ẽ ec/
clesia psecutionib9 creuit martyriis coronata est. Aut
si isti soli iuxta quos legimus amãt rigorẽ & non no/
uerũt psecutionẽ sustinere sed facere sunt & hic iudæi
sunt uarioꝝ dogmatu3 hæretici & maxime impurissi/
mi Manichæi cur eoꝝ ne uerbo qdẽ quẽpiã audent læ
dere? nos solos expellere cupiũt? Nos soli q eccl̃iæ cõ
municamus ecclesiã scindere dicimur oro te nõne æq̃
est ista postulatio? Vt aut illos nobiscum expellãt aut
nos cum illis teneãt nisi q in eo magis honorãt quos
saltẽ ab hæreticis exilio separãt. Monachus ꝓphdolor
monachis & minat & importat exilium. Et hoc mo/
nachus apostolicam cathedram habere se iactãs non
nouit tyrocinatio ista succumbere: & impendenti gla
dio magis ceruices q̃p manus subiicit. Quis em̃ mona
chorum nõ exul patriæ: non exul est mundi? Quid ne
cesse est auctoritate publica: & rescripti impendiis: &
toto orbe discursibus? tangat saltez digitulo: & ultro
exhibemus. Dñi est terra & plenitudo ei9. Christus lo
co nõ tenet inclusus: ꝓterea quid scribis nos perte: &
p romanam ecclesiam cõmunicare ei a quo iubemur
communione separari? Nõ necesse est ire tam longe:
& hic tam in palæstina eodem modo ei iungimur. Et
ne hoc qd ꝓcul sit in uinculo Bethleem p̃sbyteris ei9
(quantum in nobis est) cõmunione sociamur ex quo
perspicuum est dolore3 ꝓprium causam ecclesiæ non
putandũ nec stomachu3 unius hominis: immo per il
lum aliorum generali ecclesiæ uocabulo nuncupan/
dũ. Quapropter quod in principio æpistolæ dixi etiã E
nunc repeto nos uelle pacem xp̃i optare concordiam
& te rogare: ut illum moneas pacem non extorquere
sed uelle. Sit ꝓteritarum nostrarum contumeliarum
dolore cõtentus. Et ueterata uulnera saltẽ noua obli/
teret charitate: sit talis qualis ante fuit quando nos
suo arbitrio diligebat. Verba ei de alieno stomacho
non fluãt. Faciat quod uult: & nõ qd uelle compelli/
tur. Aut quasi pontifex cũctis æqualiter imperet: aut
quasi imitator apostoli: uniuersorũ saluti ex æquo ser
uiat. Si talem se p̃buerit: ultro p̃bemus manus exten/
dimus brachia amicos & parentes habeat: & sentiat
in xp̃o: sicut omnibus sanctis: ita & sibi nos esse subie/
ctos. Charitas patiens est charitas benigna est chari/ 1. Cor. 13
tas nõ æmulat nõ iflat omnia sustinet omnia credit.
Cunctarum uirtutum mater est charitas: & quasi spar
sum triplex apostolica sentẽtia roborat: dicente fides
spes charitas. Credimus speramus atq; ita per fidem
& spem dilectionis uinculo copulamur. Iccirco em̃ &
nos patrias nostras dimiserimus: ut quieti absq; ullis
simultatibus in agris & in solitudine uiuerem9 ut põ
tifices xp̃i: q tm̃ rectam fidem p̃dicant: nõ dominoru3
metu: sed patrũ honore ueneremur: ut deferam9 ep̃is
ut ep̃is: & nõ sub noie alterius aliis quibus uolumus:
seruire cogamur. Mõ sum9 tã inflati cordis: ut ignore
mus quid debeat sacerdotibus xp̃i: qui em̃ eos recipit
nõ tam eos recipit q̃p illũ cuius ep̃i sũt. Sed cõtẽti sint
honore suo. Patres se sciãt eẽ: nõ dños maxime apud
eos qui spretis ambitionibus sæculi: nihil qeti & ocio
si p̃ferũt. Tribuat aũt orationibus tuis xp̃s deus omni
potens: ut pacis non ficto noie: sed uero & fidei amo/
re sociemur: ne mordentes inuicem consumamur ab
inuicem.

¶ Beati Hieronymi ꝑſbyteri ad Theophilum eꝑm: in qua de litteris gratias agit: & cõtra Origenianos nos hæreticos excitat. Epi. XXII

BEatiſſimo papæ Teophilo Hieronymꝰ ſalutẽ. Meminit beatitudo tua qꝫ eo tempore quo tacebas: nunq̃ ab officiis meis ſermo ceſſauerit. Nec cõſideraui: qd tu ꝑ diſpẽſatione tũc faceres: ſed quid me facere conueniret
F Et nũc ſumptis dignatõis tuæ æpiſtolis fructũ aliqꝫ cœpiſſe me uideo euãgelicæ lectionis. Si em̃ duri iudicis ſnïam crebra mulieris inflexit petitio: quantomagis paterna uiſcera interpellatiõe ſedula molliuntur qꝫ de canonicis & eccleſiaſticis monitis gratias agi-
Heb. 12. mus? Quẽ em̃ diligit dñs corripit & flagellat oẽꝫ filiũ quẽ recipit. Sed tñ ſcito nobis nihil eſſe antiqus: q̃ xꝑi iura ſeruare nec parum trãſferre terminos ſempq; meminiſſe romanam fidẽ apoſtolico ore laudatã: cuius ſe eſſe participẽ alexãdrina eccleſia gloriat̃. Super nepharia hæreſi qꝫ multam patientiam geris: & putas ecclеſiæ uiribus incubãtes tua poſſe corrigi lenitate multis ſanctis diſplicet: ne dum paucoꝝ pœnitentiam ꝑſtolaris nutrias audaciam ꝓditorum: & uis facti robuſtior fiat. Vale in Chriſto.

¶ Teophili eꝑi ad Hieronymuꝫ uictos Origenianos nuncians. Epi. XXIII

DIlectiſſimo & amãtiſſimo fratri Hieronymo Teophilus eꝑs. Sãctus eꝑs Agatho cuꝫ dilectiſſimo diacono athanaſio in eccleſiaſtica directus eſt
G cã: quã cũ didiceris non ambigo qn noſtrum ſtudiũ ꝓbes: & in eccleſiæ uictoria glorieris. Nãq; origenis hæreſim in monaſteriis Nitriæ qdã furioſi hoïes ſerere & fundare cupiẽtes prophetica falce ſuceiſi ſunt. Quia recordati ſumus cõmonẽtis apoſto
2. Thi. 4 li. Argue eos ſeuere feſtina igit̃ tu & partẽ huius p̃mii recepturus deceptos quoſq; emendare ſermonibus. Optamus: ſi fieri põt in diebus noſtris catholicã fidẽ & eccleſiæ regulas cũ ſubiectis nobis populis cuſtodire: & omnes ſopire doctrinas.

¶ Hieronymi ad Teophilũ gratulatoria, ꝑ detectis & uictis hæreticis. Epi. XXIIII

H BEatiſſimo papæ Teophilo Hieronymꝰ. Nuper tuæ beatitudinis ꝓcepi ſcripta emẽdãtia uetus ſilẽtiũ & me ad ſolitũ officiũ ꝓuocãtia Vnde licet ꝑ ſanctos fratres pluſculũ priſcũ & Subulũ tuus ſermo ceſſauerit tñ qa uidimus illos zelo fidei cõcitatos raptim palæſtinæ luſtraſſe regiões: & diſperſas regulos uſq; ad ſuas latebras perſecutos: breuiter ſcribimus qꝫ totus mũdus exultet: & ĩ tuis uictoriis gloriet̃. Erectumq; alexandriæ uexillum: & aduerſus hæreſim trophœa fulgẽtia gaudẽs populoꝝ turba ꝓſpectet. Macte uirtute: macte zelo fidei oſtendiſti qꝫ hucuſq; taciturnitas diſpẽſatio fuit: nõ cõſenſus. Libere em̃ reuerẽtiæ tibi loquor. Dolebamus te nimiũ eſſe patiẽtem: & ignorãtes magiſtri gubernacula: geſtiebamus ĩ interitũ ꝓditoꝝ. Sed ut uideo exaltaſti manũ diu: & ſuſpẽdiſti plagã ut ferires fortiter. Sup ſuſceptione cuiuſdã nõ debes cõtra urbis huius dolere põtificẽ: q nihil tuis litteris præcepiſti: & temerarium fuit de eo qꝫ neſciebat ferre ſnïam: tñ reor illũ necaudire: nec uelle te in aliquo lædere.

¶ Beati Hieronymi ꝑſbyteri reſpõſiua increpationis hæreticoꝝ ſuſcipiẽtis officium: & illius ſnïam Romani põtificis fidei cõgruere cõgratulãtis. Epi. XXV

BEatiſſimo papæ Teophilo Hieronymus. I Duplicẽ mihi gratiã beatitudinis tuæ litteræ ꝑſtiterũt: qꝫ & ſanctos & uenerabiles Agathonem eꝑm: & diaconũ Athanaſiũ habuerit potitorem: & aduerſum ſceleratiſſimam hæreſim zelũ fidei demonſtrarint. Vox beatitudinis tuæ in toto orbe ꝑſonuit: & cũctis xꝑi eccleſiis lætantibꝰ diaboli uenena ſiluere. Nequaq̃ amplius antiquꝰ ſerpens ſibilat: ſed cõtortus & euiſceratus in cauernaruꝫ tenebris deliteſcens: ſolẽ claruꝫ ferre nõ ſuſtinet. Qui quidẽ ſuper hac re: & anteq̃ ſcriberes: ad occidentem æpiſtolas miſeram ex parte hæreticoꝝ ſtrophas meæ linguæ hominibus indicans ex diſpẽſatione dei factũ puto: ut eo in tempore tu quoq; ad Anaſtaſium papã ſcriberes. Et noſtrã dum ignoras ſentẽtiaꝫ roborares Verum a te nunc admoniti: magis ſtudium accõmodabimus: ut hic & ꝑcul ſimplices ab errore reuocemꝰ Nec timeamꝰ ſubire odia quorũdã. Nec em̃ debemus hoïbus placere: ſed deo q̃ꝑ q̃ꝑ ardẽtius abillis defenda tur hæreſis: q̃ꝑ a nobis oppugnet̃. Simul qꝫ obſecro: ut ſiqua ſynodica habes ad me dirigas quo poſſim tanti põtificis auctoritate firmatis liberius & cõfidentius ꝑ xꝑo ora reſerare. Vincentius ꝑſbyter ante biduũ: q̃ꝑ hanc æpiſtolam darem de urbe uenit: & ſuppliciter te ſalutat: crebroq; ſermone concelebrat Romam & totam italiam tuis poſt xꝑm æpiſtolis liberatam. Anniſtere ergo papa amantiſſime atq; beatiſſime: & per omnem occaſionem ad occidentales epiſcopos ſcribe: ut mala germina acuta (ut iꝑe ſignificas) ſuccidere falce non ceſſent.

¶ Teophili eꝑi ad Hieronymum ꝑſbyterum qꝫ fugati ſint Origenis ſectatores: & qꝫ hypocritas eiuſdem

fautores euitet. Epi. XXVI

K Domino dilectissimo & amātissimo fratri Hieronymo p̄sbytero. Teophilus ep̄s Didici q̄ & sanctitas tua nouerit Theodorū monachum: eiusq; studium comprobaui quia cum a nobis Romam nauigaturus exiret: noluit ante p̄ficisci: nisi te & sanctos fratres q tecū sunt ī monasterio: quasi sua uiscera amplexaret̄ & inuiseret quē cum susceperis p̄ ecclesiæ tranqllitate lætare. Vidit eī cuncta Nitriæ monasteria: & referre pōt continētiam & mā suetudinem monachoruȝ. Quomodo extinctis & fugatis Origenis sectatoribus: pax ecclesiæ reddita sit: & disciplina dñi conseruet̄. Atq; utinam apud uos quoq; deponerēt hypocrisiȝ q occulte dicunt̄ subruere ueritatem. De quibus nō bene sentiētes in his regionibus fratres hoc me scribere p̄uocarūt. Quamobrem cauete: & effugite huiuscemodi homines. Et iuxta qd̄ scriptum est. Si qs nō affert ad uos ecclesiasticam fidē huic nec aue dixeritis. Quanq̄ ex superfluo faciaȝ hæc tibi scribere. q errātes potes ab errore reuocare: tamē nihil nocet prudētes eruditos uiros p̄ sollicitudine fidei commoneri. Omnes fratres qui tecum sunt nomine meo salutari uolo.

2.ioh.1.

¶ Epiphanii ep̄i ad Hieronymum p̄sbyterum de p̄fligatione origenianæ hæreseos p Teophilum ep̄m: cuius æpistolam interserit gratulantis. Epi. XXVII

L Domino amantissimo filio: ac fratri Hieronymo. Epiphani9 in dño salutem. Generalis æpistola: quæ ad omnes catholicos scripta est: ad te proprie ptinet: q zelū fidei aduersus cūctas hæreses habēs. Origenis p̄prie: & Apollinaris discipulos aduersaris quoꝝ uenenatas radices: & in altum defixam impietatem omnipotens deus p̄traxit in medium. Vt in Alexandria p̄ditæ: in toto orbe arescerent. Scito em̄ fili charissime Amalech usq; ad stirpeȝ esse deletum: & in mōte Raphadin erectuȝ trophœū crucis. Etem̄ quomodo porrectis in altum Moysi manibus uincebat israel: sic dñs cōfortauit famulum suū Teophilum: ut super altare ecclesiæ Alexādrinæ contra origenē uexillū poneret. Et impleret̄ in eo qd̄ dicit̄. Scribe signum hoc: qa delebo funditus Origenis hæresim a facie terræ cum ip̄o Amalech. Et ne uidear eadem rursus iterare: & p̄lixiorem æpistolam texere: ipsa ad uos scripta direxi: ut scire possitis: q̄ nobis scripserit: & quantum boni ultimæ ætati meæ concesserit dñs: ut qd̄ semper clamabam tanti pontificis testimonio p̄baret̄. iam autem puto & te aliqd operis edidisse & iuxta priorem æpistolam qua te super hac re fuerā cohortatus elimasse librum quem tuæ linguæ homīes legant. Audio em̄ & ad occidentem quorūdam hominum naufragia peruenisse: qui nō cōtenti perditione sua uolunt plures mortis habere participes quasi multitudo peccantium scelus minuat. ut numerositate lignorum maior gehennæ flamma succrescat. Sanctos fratres q tecum sunt in monasterio dño seruientes. & tecum & per te plurimum salutamus.

Exo.17.

¶ Theophilus æpiphanio. Epi. XXVIII

M Domino dilectissimo fratri & coep̄o epiphanio Theophilus in dño xp̄o salutem Dñs qui locutus est ad p̄phetam. Ecce cōstitui te hodie super gentes & regna eradicare & suffodere & disperdere: & rursum ædificare ac plantare singulis temporibus eādem ecclesiæ suæ largit̄ gratiam ut integrum corpus conseruet̄ & in nullo hæreticorum dogmatum uenena p̄ualeant. Quod quidem nunc uidemus expletum. Nam ecclesia xp̄i q̄ non habet maculam neq; rugam aut aliquid istiusmodi egredientes de cauernis suis origenis colubros euāgelico ense truncauit. & secundum Nitriæ monachorum agmen contagione pestifera liberauit. Pauca ergo ex his quæ gesta sūt in generali æpistola quam ad omnes in commune direxi p̄ut patiebatur angustiætē poris comprehendi. Dignatiōis tuæ est quæ in huiuscemodi certaminibus sæpe ante nos pugnauit & positos in prœlio consolari. & congregare totius insulæ ep̄os ac synodicas litteras tam ad nos q̄ ad cōstantinopolitanæ urbis ep̄m. & si quos alios putaueris mittere ut consensu omnium & ip̄e origenes nominatim & hæresis nepharia condemnetur. Didici em̄ q̄ calūniatores ueræ fidei Ammonius eusebi9 & eutinius nouo p̄ hæresi furore bacchantes Cōstantinopolim nauigarint ut & nouos si quos uoluerint decipiāt: & ueteribus suæ impietatis sociis coniungantur. Curæ igitur tuæ sit: ut cunctis episcopis per isauriam atq; pamphiliam & cæterarum prouinciaꝝ quæ in uicino sunt rei ordinem pandas: & nostram (si dignū putas) æpistolam subiicias: ut omnes uno spiritu congregati cū uirtute domini nostri iesu christi tradamus eos sathanæ in interitum impietatis: quæ possidet eos. Et ut celerius nostra Constantinopolim scripta perueniant. mitte industrium uirum & aliquem de clericis sicut & nos de ip̄is Nitriæ monasteriis patres monachoꝝ cū aliis sctis & cōtinētissimis uiris misimus. q possint cūctos in p̄nti docere q̄ gesta sūt & sup oīa q̄sum9 ut im

Hier. 1.

pēsas ad dñm fundas p̄ces: quo possimus etiaꝫ in isto certamine uictoriā cōseq. Nō em̄ parua lætitia & ī alexandria & p̄ totā ægyptum populoꝝ corda p̄suasit. Ex quo pauci hoīes electi sunt. ut purū corpus ecclesiæ p̄ maneret. Saluto fratres q̄ tecū sūt. Te plebs quæ nobiscum est in domino salutat.

¶ Epistola beati Hieronymi p̄sbyteri ad Theophiluꝫ ep̄m. in qua librū illius summis laudibus effert: excuans q̄ celerius nō uerterit in latinum. Epi. XXIX.

BEatissimo papæ theophilo Hieronymus salutē. Ex eo tpe quo beatitudinis tuæ accepi æpistolas: iuncto paschali libro usq; in p̄sentē diem ita & mœrore luctus & sollicitudine ac diuersis sup̄ statu ecclesiæ hincinde rumoribus exagitatus sum: ut uix uolumē tuū potuerim in latinū sermonē uertere. Optime em̄ nosti iuxta ueterē sniam. Non esse tristē eloquētiā: maxime si ad ægritudinem animi accedat corporis ægritudo. Et hāc ip̄am æp̄am febre estuās: & quātū iā diē decūbens lectulo nimia festinatione dictaui breuiter indicās beatitudini tuæ magnū me laborē sustinuisse in trāslatōe eius: ut oēs snias pari uenustate trāsferrē: & græcæ eloquētiæ latinuꝫ aliq̄ ex pte responderet eloquiū. In principio philosopharis: & generaliter agēs duꝫ oēs erudis unū iugulas. In reliqs aūt qd̄ uel difficillimū est: rhetoricæ eloquētiæ iūgis philosophos: & Demosthenē atq; Platonē nobis cōsocias. O quāta dicunt̄ ī luxuriā quātis p̄coniis extollit̄ cōtinētia: & de ītimis sapiētiæ disciplinis diei ac noctis lunæ cursus ac solis rōne mūdi istius natura describit̄: & hāc ip̄am disputatiōnē ad scripturarum refers auctoritatē: ne in paschali libro uidearis de sæcularibus q̄cq̄ fontibus mutuatus. Quid plura? In his laudare te uereor ne assentādi crimē incurram. Optimus liber est: & in philosophis: & agēs susceptā cām absq; iuidia p̄sonaꝝ. Vnde obsecro te ignoscas tardi/
N tati etiā meæ. Ita em̄ sanctæ & uenerabilis Paule cōfectus sum dormitōe: ut absq; trāslatōe huius libri: usq; in p̄sentiaꝝ nihil aliud diuini operis scripserim. Perdidimus em̄ (ut ip̄e nosti) repēte solatiū qd̄ (ut cōsciētiæ nostræ testis est dñs) nō ut p̄prias ducimus necessitates: sed ut sanctoꝝ refrigeria quibus illa sollicite seruiebat. Sācta & uenerabilis te filia tua eustochiū quæ nullā p̄ matris absentia recepit cōsolationē te uniuersa fraternitas suppliciter salutat. Libros quos duduꝫ scripsisse te nūciasti uel legēdos nobis: uel uertendos transmitte. Vale in Christo.

¶ Prefatio Ruffini p̄sbyteri Aq̄legiēsis in libros piar chon origenis: in quo dicit se Hieronymū imitatū qui eiusdē origenis aliqua traduxerat: & p̄fitet̄ quæ a fide discrepāt detractur̄. Nota q̄ hic primum inter Hieronymū & Ruffinū exorta est cōtētio: cū callide in ea p̄ fatiōe Hieronymi mētio habita crederetur: sicut mox subiecta testatur. Epi. XXX

SCio q̄ plurimos fratrū sciētiæ scripturaruꝫ desiderio p̄uocatos popossisse ab aliquā/
O tis eruditis uiris: & græcaꝝ litterarū peritis: ut origenē romanū facerent: & latinis auribus eū donarēt. In qd̄ etiā cū frater & collega uester ab ep̄o Damaso dep̄catus. Homelias duas de cantico canticoꝝ in latinū trāstulisset ex græco: ita in illo opere ornate magnificeq; p̄fatus est: ut cuius legendi origenē: & auidissime pquirēdi desideriū cōmoueret: dicēs illius animæ cōuenire qd̄ dictum est. introduxit me rex in cubiculū suū asserēs eū: qd̄ cum in cæteris libris oēs uincāt ī cāticis cāticoꝝ etiā ip̄e se uicerit. Pol/
licet̄ sane in ip̄a p̄fatōe se & ip̄os in cātico canticoꝝ libros: & alios q̄plurimos origenis romanis auribꝰ largiturū. Sed ille ut uideo in stilo p̄prio placēs: rē maioris gloriæ sequit̄: ut pater uerbi sit potius q̄ interpres. Nos ergo rem ab illo quidē ceptā sequimur & p̄batā sed nō æquis eloquētiæ uiribus: tāti uiri ornare possumus dicta. Vnde uereor ne uitio meo id accidat: ut uirtutē ille alteꝝ post apl̄os ecclesiæ doctorē sciētiæ ac sapiētiæ merito cōprobauit: inopia sermonis nostri longe se inferior uideat̄. Quod ego sæpe cōsiderās reticebā: nec dep̄cātibus me frequēter in hoc opus fratribꝰ annuebā. Sed tua uis fidelissime frater Machari: tāta est cui' obsistere ne īperitia quidē pōt p̄pter qd̄ ne te ultra tā grauē paterer exactorē: etiā cōtra p̄positū meuꝫ cessi: ea tñ lege atq; ordine ut quātū fieri pōt interp̄tādo sequar regulā p̄deceſſoꝝ. Et eius p̄cipue uiri: cuius superius fecimꝰ mētionē: q cū ultra. lxx. libellos Origenis: quos homeliticos appellauit: aliquantos etiaꝫ de tomis in apl̄m scriptis trāstulisset in latinū: in quibus cū aliquāta offendicula iueniant̄ in græco: ita elimauit omnia interp̄tāda atq; purgauit: ut nihil ī illis quod a fide nostra discrepet latinus lector inueniat: hūc etiā nos licet nō eloquētiæ uiribus disciplinæ tamen regulis inquātum possumus sequimur obseruantes scilicet ne ea quæ in libris origenis a seipso discrepantia inueniunt̄ atq; contraria proferamus cuius diuersitatis causam plenius tibi in apologetico quē pāphilus p̄ libris ipsius Origenis scripsit. edidimꝰ breuissimo libello supaddito: ī quo euidētibꝰ ut arbitror p̄/
ba mētis corruptos esse ī q̄plurimis ab hæreticis & ma

liuolis libros eius oſtēdim9:& iſtos p̄cipue quos nūc exigis ut inter p̄ter.id eſt periarchon qđ de principiis uel de principatibus dici poteſt qui ſunt reuera aſs & obſcuriſſimi & difficillimi. De rebus em̄ ibi talib9 diſputat:in quibus philoſophi omni ſua ætate cōſumpta nihil inuenire potuerūt.Hic uero noſter quātū potuit egit ut creatoris fidem & creatarum rerum rationem: quā illi ad impietatem traxerūt: ad pietatē ip̄e cōuerteret.Sicubi ergo nos in libris eius aliquid cōtra id inuenimus:quod ab eo in cæteris locis fideliter de trinitate fuerat definitum:ueluti adulteratum hoc & alienum:aut prætermiſimus:aut ſecundum eam regulaz protulimus:quam ab ipſo frequenter inuenimus affirmatam.Si qua ſane uelut peritis iam & ſcientibus loquens dum breuiter tranſire uult obſcurio protulit ut manifeſtior fieret locus:ea quæ de ip̄a re ī aliis eius libris apertius legeramus adiecimus explanationi ſtudētes:nihil tm̄ noſtruz diximus.Sed licet in aliis locis dicta ſua tm̄ reddidimus.Hoc aūt iccirco in p̄fatiōe cōmonui:ne forte calūniatores iterū ſe criminādi puta/rēt inueniſſe materiā:ſed uiderint ipſi quid peruerſi & cōtētioſi hoies agāt.Nobis interim tantus labor: ſi tm̄ orātibus uobis deus iuuerit iccirco ſuſceptus eſt : non ut calūnioſoz ora(qđ fieri nō pōt licet forte etiā hoc deus faciet)clauderem9.Sz ut p̄ficere ad ſciaz reꝛ uolētibus materiā p̄beremus.Illud ſane omnez q hos libros uel de ſcripturus eſt:uel lecturus in cōſpectu dei patris & filii & ſpūſſancti cōteſtor:atq; cōuenior p̄ futuri regni fidē p̄ reſurrectiōis ex mortuis ſacramentuz p illum q p̄parat eſt diabolo & angelis ſuis æternū ignē ſic nō illū locū æterna hæreditate poſſideat : ubi eſt fletus & ſtridor dētiū:& ubi ignis eoꝛ nō extinguetur & uermis eoꝛ nō morieť . Ne quis addat aliquid huic ſcripturæ ne auferat ne inſerat ne immutet:ſz cōferat cū exēplaribus:unde ſcripſerit & emēdet ad litterā & diſtinguat & nō emēdatū uel diſtinctū codicē nō habeat ne ſenſuū difficultas ſi diſtinctus codex nō ſit maiores obſcuritates legentibus generet.

¶ Pāmachii & Oceani ad beatū Hieronymū p̄ſbyterū cōmonētiū:ut de callida Ruffini interp̄tatione & mentiōe illius ī p̄fatōe habita ſe purget. Epi. XXXI

P Anctus aliquis ex fratribus ſchedulas ad nos cuiuſdam detulit:quæ origenis uoluimen quod periarchon ſcribitur in latinū ſermonem uerſum tenerent. Et quoniam in his multa ſunt quæ tenuitatem noſtri ingenii permouent:quæq; minus catholice dicta exiſtimam9:ſuſpicamur etiam ad excuſationez auctoris multa debris eius eſſe ſubtracta quæ apertam impietatem eiuſdem monſtrare potuiſſent:queſumus præſtantiā tuā: ut hoc ſpecialiter nō taz nobis q̄ uniueſis qui in urbe habitant,p̄fecturū opus digneris impendere:ut ſupra dictum librum origenis ad fidem quemadmodum ab ip̄o auctore editus eſt:tuo ſermōe manifeſtes : & quæ a defenſore eius interpollata ſunt,p̄das.Et quæ etiam in his ſchedulis quas ad ſanctitatem tuam direximus uel contra catholicam regulaz uel imperite edita ſūt redarguas atq; conuincas.Sane ſubtiliter in p̄fatione operis ſui mentionem tacito nomine tuæ ſanctitatis exp̄ſſit:quod a te,p̄miſſum opus ip̄e complerit : illud oblique agens etiam te ſimili ratiōe ſentire.Purga ergo ſuſpitiones hoīm:& conuince criminantem : ne ſi diſſimulaueris conſentire uidearis. Epi. XXXII

¶ Apologia beati Hieronymi ad eoſdem reſponſiua In qua docet ſe Origenis doctrinam nō dogma ſectatum docetq; illum ita legendum:ut exceptis bonis cōtraria fidei reſpuant. Illius quoq; errores detegit : & p̄fationem in libros periarchon carpit illorumq; iter p̄tationem uitioſam damnat.

Chedulæ q̄s miſiſtis honorifica me affecere cōtumelia ſic ingenium p̄di cantes:ut fidei tollerent ueritatem . Et quia eadem in Alexandria & Roma & in toto pene orbe boni homines ſuper meo nomine iactare cōſueuerunt:& tm̄ me diligunt:ut ſine me hæretici eſſe non poſſint:omittam perſonas rebus tm̄ & crimib9 reſpōdebo.Neq; em̄ p̄deſt maledicentibus remaledicere:& aduerſarios talione mordere cui p̄cipiť malum,p̄ malo non reddere:ſed uincere in bono malum ſaturari oppropriis:& alteram uerberanti prebere maxillam. Obiiciunt mihi quare origenem aliquando laudauerim.Ni fallor duo loca ſunt in quibus eum laudaui: p̄fatiuncula ad Damaſum in omeliis cāticis cantico/rum & proœmium in libro hebraicorum nominum. Quid ibi de dogmatib9 eccleſiæ diciť? Quid de patre & filio & ſpūſancto? Quid de carnis reſurrectione? Quid de animæ ſtatu atq; ſubſtantia? Simplex interpretatio atq; doctrina ſimplici uoce laudata eſt:nihil ibi de fide nihil de dogmatibus comprehenſum eſt. Mortalis tm̄ tractať locus:& allegoriæ nubilum ſerena expoſitiōe diſcutiť. Laudaui interp̄tatōem nō dogmatiſtē.ingeniū nō fidē.philoſophū nō apl̄z.Q đ ſi uolūt ſup origenē meū ſcire iudiciū legāt in Eccleſiaſten commentarios replicent in æp̄la ad epheſios tria uolumia:& intelligēt me ſemp ei9 dogmatib9 cō

traisse. Quæ enī stulticia est: sic alicui⁹ laudare doctri
nā. ut sequar & blasphemiā? Et beatus Cyprian⁹ Ter/
tulliano magistro utiq; ut eius scripta ꝓbāt. Cūq; erudi
ti & ardētis delectet ingenio. Mōtanum cuꝫ eo Maxi
millāq; nō sequit. Fortissimos libros cōtra porphiriū
scribit Apollinaris. Ecclesiasticā pulchre eusebius hi/
storiā texuit alter eoꝝ dimidiatā xp̄i introducit æco/
nomiā alter impietatis arrii aptissimus ꝓpugnator est
Esa.5. Vhe inqt Esaias qui dicūt bonū malū & malū bonuꝫ
& qui faciūt amaꝝ dulce & dulce amaꝝ nec bonis ad
uersarioꝝ si honestū quid habuerint detrahēdū ē nec
amicoꝝ laudāda sunt uitia. & unūqd'q; nō psonaruꝫ
sed rerū pōdere iudicandū est. Mordet & Lucilius q̄
incōposito currat pede: & tñ sales eius leposq; laudā/
tur: dū essez iuuenis miro descēdi ferebar ardore: nec
iuxta quorūdā p̄sumptionē: ip̄e me docui. Apollina/
rem Laodicenū audiui Antiochiæ frequēter & colui.
Et cū me in sanctis scripturis erudiret nūq̄ illius con/
tētiosum dogma suscepi. Iā canis spargebar caput: &
magistrū potius q̄ discipulū decebat: prexi tñ Alexan
driaꝫ audiui Didymū in multis ei gratias ago. Quod
nesciui didici qd' sciebā illo docēte nō pdidi. Putabāt
me hoies finē fecisse discēdi. Veni rursum Hieroſoly/
mā & Bethleē quo labore: quo p̄cio barabanū noctur
nū habui p̄ceptorē? Timebat enī iudæos: & mihi alte/
rū exhibebat Nicodemū hoꝝ oim frequēter i opuscu/
lis meis facio mētionē. Certe Apollinaris & Didymi
iter se dogma cōtrariū est. Rapiat me ergo utraq; tur/
ma diuersum altrinsecus: qa magistrū utrūq; cōfiteor
si expedit odisse hoies: & gētes aliquas detestari miro
odio auersor cōcilionē: usq; hodie enī p̄sequunt dn̄m
nostrū iesum xp̄m in synagogis sathanæ. Obiiciat mi
hi q̄spiā: cur hoiem iudæū habuerim p̄ceptorē. Et au/
det quidā p̄ferre litteras meas ad Didymum quasi ad
magistrū. Grāde crimen discipuli: si hoiem eruditū &
senē magistrū dixerim. Et tñ uolo inspicere ip̄aꝫ æpi/
stolā quæ tāto tpe in calūniā reseruata est. Nihil p̄ter
honorē & salutationē cōtinet: inepta sunt hæc & fri/
uola? Arguite poti⁹ ubi hæresim defenderi: ubi prauū
Esa.6. origenis dogma laudaueri i lectiōe Esaiæ in quo duo
seraphin clamātia describunt: illo interp̄tāte filium
& spm̄sanctū nōne ego detestādā expositionē in duo
testamēta mutaui? Habet liber in manibus ante. xxx.
annos editus, tot opuscula mea: & maxime cōmenta
rii iuxta oportunitateꝫ locoꝝ gētilem sectam lacerāt
Quod aūt opponūt cōgregasse me libros scꝫ illius su
per cūctos hoies: utinā oim tractatoꝝ haberē uolumi
na: ut tarditatē ingenii eruditōis diligētia cōpensarē
Cōgregaui libros ei⁹ fateor. Et ideo errores nō sequor R.
quia scio uniuersa quæ scripsit. Credite experto: quasi
xp̄ianus xp̄ianis loquor uenenata sunt illius dogma
ta aliena a scripturis sanctis uim scripturis facientia.
Legi inq̄ legi origenē. Et si in legēdo crimē est: fateor
& nostrū marsupiū Alexādrinæ chartæ euacuauerunt
Si mihi creditis origenista nūq̄ fui. Si nō creditis nūc
esse cessaui: q̄ si nec sic adducimini ad fideꝫ cōpellitis
me ad defensionē mei: cōtra Amasiū uestrum scribere
aut si nō creditis negāti: credatis saltē accusanti. Sꝫ li
bētius mihi errāti credit q̄ correcto. Nec mirū putant
enī me suū eē συμμυστην: & ꝓpter animales & luteos
nolle palā dogmata cōfiteri. Iꝑoꝝ enī decretū est: nō
facile margaritas ante porcos mittēdas: nec dandum
sanctū canibus. Et cū Dauid dicere. Absc̄ōdi in corde ps.118
meo eloquia tua: ut nō peccem tibi. Et in alio loco su
per iusto. Qui loquit iqt ueritatē cū ꝓximo suo: id est ps.14
cum his q domestici fidei sunt. Exquo uolūt intelligi
nos qui necdū initiati sumus debere audire mēdaciū
ne paruuli atq; lactētes solidioris cibi edulio suffoce/
mur. Quod aūt piurioꝝ atq; mēdacii iter se orgiis fœ
derent: sextus stromatū liber (i quo Platonis snīa no
strū dogma cōponit) plenissime docet. Quid igit fa/
ciā? Negē me eiusdē dogmatis esse? Nō credēt ridebūt
& dicēt domi nobis ista dicunt. Faciā (qd' solū cauēt)
ut sacra eoꝝ atq; mysteria in publicū ꝓferā: & oīs pru
dētia eoꝝ qua nos simplices ludūt in ꝓpatulo sit. Et q
negāti uoci nō credūt: credāt saltē arguenti stilo. Hoc
enī uel maxime cauēt: ne qñ cōtra auctorē suū eorum
scripta teneant facile dicūt cū iuramēto quod postea
alio soluāt piurio. A subscriptiōe tergiuersant: quæ/
rūtq; suffragia alius nō possum inqt dānare qd' nemo
dānauit alius nihil super hoc a patribus statutum est
ut dū totius orbis ꝓuocat auctoritas subscribendi ne/
cessitas differat. Quidā Cōstantius: quomodo inquit
damnabimus qd' synodus Nicena non tetigit? Quæ
enī dānauit Arrium damnasset utiq; & origenem: si il
lius dogmata reprobasset: scꝫ uno medicamine om/
nes simul morbos debere curari. Et iccirco spūsancti
neganda maiestas est: quia in illo synodo sup substā
tiam eius silentium fuit. De Arrio tunc non de orige/
gene quæstio fuit. De filio: non de spūsancto confessi
sunt quod negabat tacuerūt de quo nemo quærebat
q̄q̄ latenter Origenem fontem Arrii percusserūt dam
nantes enī eos qui filium dei patris negāt esse substā/
tia: illum pariter Arriumq; damnauerūt. Alioqn hoc
argumēto nec Valētin⁹ nec Martion nec Cathaphry
des, nec manichæus dānari debēt: qa synod⁹ Nicena

eos non noſtis: quos certe ante ſynodum fuiſſe nō dubiū eſt. Quod ſi qñ urgeri cœperint: & aut ſubſcribendum eis fuerit: aut exeundū de eccl'ia miras ſtrophas uideas. Sic uerba tēperant ſic ordinem uertūt: & ambigua quæq; cōcinunt: ut noſtrā & aduerſarioꝝ cōfeſſionē teneant: ut aliter hæreticus aliter catholicus audiat quaſi nō eodem ſpū & Apollo delphicꝰ atq; Loxias oracula cōcinerint Crœſo & Pyrrho diuerſis tpibus ſed pari illudētes ſtropha. Exēpli cauſa pauca ſubiiciā. Credimus inquiunt reſurrectionē futurā corporum. Hoc ſi bene dicat' pura cōfeſſio eſt Sed quia corpora ſūt cœleſtia & terreſtria: & aer iſte & aura tenuis iuxta naturā ſuam corpora noiant' corpus ponūt nō carnem ut orthodoxus corpus audiens carnem putet hæreticus ſpiritum recognoſcat. Hæc eſt eoꝝ prima decipula quæ ſi deprehēſa fuerit inſtruūt alios dolos: & innocentiā ſimulāt: & malitioſos nos uocant: & quaſi ſimpliciter credentes aiunt. Credimus reſurrectionē carnis. Hoc uero cum dixerint: uulgꝰ idoctū putat ſibi ſufficere maxime quia idipm & in ſymbolo credit'. Interroges ultra circuli ſtrepitus cōmouent' fautores clamitant. Audiſti reſurrectionē carnis. Quid queris amplius: Et in puerſum ſtudiis cōmutatis nos ſycophātæ illi ſimplices appellant'. Quod ſi obduraueris frontē & urgere cœperis carnem digitis tenens an ipam dicant reſurrecturā quæ cernit' quæ tangit' quæ incedit: & loquit'. Primo rident deinde annuūt dicentibuſq; nobis utrum capillos & dentes pectus & uentrē manꝰ & pedes cæteroſq; artus ex itegro reſurrectio exhibeat Tunc uero niſu ſe tenere nō poſſunt cachinnoq; ora ſoluentes tonſores nobis neceſſarios & placentas & medicos ac ſutores ingerūt. Vltroq; interrogant: utrū credamus & genitalia utriuſq; ſexus reſurgere noſtras genas hirtas fœminarū lenes fore: & habitudinē corporis p maris ac fœminæ diſtinctōe diuerſam: Quod ſi dederimus ſtatim expetūt uuluā & coitū: & cætera q̄ in uentre ſunt: & ſub uentre ſingula mēbra negant: & corpus qd' cōſtat ex mēbris dicunt nō reſurgere. Non eſt huius tpis cōtra dogma puerſum rhetoricū iactare ſermonē. Nō mihi diues Ciceronis lingua ſufficiet nō ferues Demoſthenis oratio aniæ: ut poſſim iplere ſermonē ſi uelim hæreticoꝝ fraudulētias pdere q uerbotenus reſurrectionē fatentes animo negant. Solēt em̄ mulierculæ eoꝝ māmas tenere uentri applaudere lūbos & fœmora & puras attrectare maxillas: & dicere. Quid nobis pdeſt reſurrectio ſi fraugile corpus reſurget? Tpe futuræ reſurrectionis angeloꝝ habebimꝰ naturam dedignant' uidelicet cū carne & oſſibꝰ reſurgere qbꝰ reſurrexit & Xp̄us. Sed fac me erraſſe i adoleſcētia: & philoſophoꝝ id eſt gentiliū ſtudiis eruditū i principio fidei dogmata ignoraſſe xp̄iana: & hoc putaſſe in apoſtolis qd' in Pythagora & platone & Empedocle legerā: Cur paruuli in Xp̄o atq; lactētes errorē ſequimini? Cur ab eo impietatē diſcitis qui necdū pietatem nouerat? Secūda poſt naufragiū tabula eſt culpā ſimpliciter cōfiteri. Imitati eſtis errātē imitamini & correctum. Errauimus iuuenes emendemur & ſenes lungamus gemitus: & lachrymas copulemus ploremus: & conuertamur ad dn̄m qui fecit nos nō expectemꝰ pœnitentiā diaboli. Vana eſt illa p̄ſumptio: & in gehēnæ trahens pfundū hæc autem credit' uita aut amittit'. Si Origenē nūq̄ ſecutus ſum fruſtra ifamare me cupitis. Si diſcipulus eiꝰ fui? imitamini pœnitētez. Creditis cōfitenti credite & neganti. Si iſta ut ais inquit noueras: quare eū laudaſti in opuſculis tuis? Et hodie laudarez niſi uos eiꝰ laudaretis errores. Nō mihi diſpliceret ignoriū niſi quibuſdā etiam placeret impietas. Et ap'lus p̄cipit omnia legentes: quæ bona ſunt retinētes. Lactātius in libris ſuis & maxime in æpiſtolis ad Demetrianum ſpūſſancti oino negat ſubſtātiā: & errore iudaico dicit eum ad patrē referri uel ad filiū: & ad ſanctificationē utriuſq; p̄ſonæ ſub eiꝰ noiæ demōſtrari. Quis mihi interdicere p̄ot ne legā inſtitutionū eiꝰ libros qbꝰ contra gentes ſcripſit fortiſſime quia ſuperior ſnia deteſtāda eſt? Appollinaris cōtra Porphyriū egregia ſcripſit uolumina pbo laborē uiri licet fatuum in pleriſq; dogma cōtēnā confitemini & uos in quibuſdā errare Origenem: & uim ultra nō faciā. Dicite eum male ſenſiſſe de filio peius de ſpūſancto animarū de cœlo ruinas impie ptuliſſe reſurrectionē carnis uerbo cōfiteri cæteroꝝ aſſertione deſtruere poſt multa ſæcula atq; unā de oībus reſtitutōnē idipm fore Gabrielē qd' diabolū Paulū qd' Caypham: uirgines qd' pſtibulas. Cū reieceritis: & quaſi cenſoria uirgula ſeparaueritis a fide eccleſiæ tuto legā cætera nec uenena iam metuā cum antidotuz p̄bibero nō mihi nocebit ſi dixero. Origenes cum in cæteris libris omnes uicerit in cātico canticoꝝ ip̄e ſe uicit nec formidabo ſniam qa illū doctorē eccleſiarū quōdā adoleſcētulꝰ noiaui niſi forte accuſari debui cuius rogatus opuſcula trāſferebā: & dicere in plogo hic cuiꝰ iterp̄tor libros hæreticꝰ ē. Caue lector ne legas fuge uiperā. Aut ſi legere uolueris ſcito a malis hoibꝰ & hæreticis corrupta eē q̄ trāſtuli: q̄q̄ timere nō debeas. Ego em̄ oia quæ uitiata fuerūt correxi hoc eſt aliis uerbis dicere ego qui interprætor catholicus ſum hic, quem interprætor hæreticus eſt. Deniq; & uos

ſatis ſimpliciter & ingenue: & nō malitioſe: parui ſcili
cet pendentes præcepta rhetorica: & præſtigias orato
rum dum libros eius περιαρχων hæreticos cōfitemini:
& in alios crimen tranſferre uultis iniecistis legētibus
ſcrupulū: ut totā auctoris uitam diſcuterent. Et ex cæte
ris libris eius cōiecturā præſentis facerent quæſtionis
Ego callidus qui emēdaui: ſilens qđ uolui. & diſſimu/
lans crimina: nō feci inuidiā criminoſo. Aiunt & me/
dici grandes morbos nō eſſe curandos ſed dimittēdos
naturæ: ne medela languorē exaſperet. Centū ꝙnqua
ginta anni ꝓpe ſunt: ex quo Origenes mortuus eſt ty/
ri. Quis latinoꝝ auſus ē unq̄ trāſferre libros eiꝰ de re
ſurrectiōe? Periarchon. Stromateas? Quis per infame
V opus ſeipm uoluit infamari? Nec diſertiores ſumus Hi
lario nec fideliores Victorino qui eius tractatus nō ut
interprætes ſed ut auctores ꝓprii operis tranſtulerūt
Nuper ſanctus Ambroſius ſic Hexameron illius cōpi/
lauit: ut magis Hippolyti ſnīas Baſiliiq̄ ſequeret. Ego
ipe cuius æmulatores eſſe uos dicitis: & ad cæteros tal
pæ caprearum in me oculos poſſidetis ſi malo animo
fuiſſem erga Origenē interptatus eſſeꝫ hos ipos quos
ſupradixi libros ut mala eius etiā latinis nota faceremꝫ
ſed nunq̄ feci: & multis rogātibus acquieſcere uolui.
Non em cōſueui eorū inſultare erroribus quoꝝ miror
ingenia. Ipe ſi adhuc uiueret Origenes iraſceret uobis
Geñ. 34. fautoribus ſuis. Et cum Iacob diceret odioſum me feci
ſtis in mundo. Vult aliquis laudare Origenē? Laudet
ut laudo. Magnus uir abiſantia: & uere martyris filiꝰ
alexādriæ eccleſiaſticā ſcholā tenuit. Succedēs erudi/
tiſſimo uiro Clæmēti pſbytero: uoluptātes in tantū fu
git: ut zelo dei ſed tñ nō ſcđm ſciētiā: ut ferro trūcaret
genitalia. Calcauit auaritiaꝫ ſcripturas memoriter te/
nuit. Et in ſtudio explanatiōis earū diebus ſudauit ac
noctibus. Mille & eo amplius tractatus quos in eccle/
ſia locutus eſt edidit innumerabiles præterea cōmen/
tarios quos ipſe appellat tomos. Et quos nunc præte/
reo ne uidear operū eius indicem texere. Quis noſtrū
tanta poteſt legere q̄ta ille cōſcripſit? Quis ardentē in
ſcripturis animū non miret? Quod ſi quis ludas zelo
tes appoſuerit nobis errores eius audet libere:

Hora. in ar. poe. Interdum magnus dormitat Homerus.
Verum operi longo fas eſt obrepere ſomnum.

Et ignoſce non imitemur eius uitia cuius uirtutes non
poſſumꝰ ſeq. Errauerūt i fide alii tā græci q̄ latini quo
ruꝫ non neceſſe ē proferre noīa: ne uideamur eū non
ſui merito ſed aliorum errore defendere. Hoc non eſt
inqes excuſare Origenē ſed accuſare cæteros pulchre
ſi eum erraſſe nō dicerē ſi in fidei prauitate ſaltē apm
Paulum uel angelum de cœlo audiendum crederem
Nunc uero cum ſimpliciter errorem eius fatear ſic le/
gā ut cæteros quia ſic errauit ut cæteri. Sed dicas ſi mul
torum cōmunis eſt error cur ſolū perſequimini? Quia
uos ſolū laudatis ut apm tollite amoris υπερβολην &
nos tollimus odii magnitudinē. Cæterorū uitia de li/
bris ſuis ad hoc tantuꝫ excerpitis: ut huius defendatis
errorem. Origenem ſic fertis in cœlum: ut nihil eum
erraſſe dicatis Quiſquis es aſſertor nouoꝝ dogmatum
quæſo te ut parcas romanis auribus parcas fidei quæ
apoſtoli uoce laudata eſt. Cur poſt quadrigētos ānos
docere nos niteris qđ ante neſciuimꝰ? Cur ꝓfers ī me
dium quod Petrus & Paulus edere noluerūt? Vſq; ad
hunc diem ſine iſta doctrina mūdus chriſtianus fuit.
Illam ſenex tenebo fidem in qua puer natus ſum. Pe/
luſiotas nos appellāt: & luteos animaleſq; & carneos
q̄ non recipiamus ea quæ ſpiritꝰ ſunt: illi ſcilicet Hie/
roſolymitæ quoꝝ mater in cœlo eſt. Non cōtēno car/
nem in qua Chriſtus natus eſt: & reſurrexit non deſpi
cio lutum quod excoctum in teſtā puriſſimam regnat
in cœlo. Et tamen miror cur carni detrahentes uiuāt
carnaliter: & inimicā ſuam foueant: & nutriant deli/
cate niſi forte implere uolunt ſcripturā dicentē. Ama/ Luc.
te inimicos ueſtros: & benefacite his qui perſequunt
uos. Amo carnem caſtam: uirginem ieiunantemꝫ: amo
carnis non opera ſed ſubſtantiam. Amo carnem quæ
iudicandaꝫ ſe eſſe nouit. Amo illam quæ pro Chriſto
in martyrio cædit laniat exuritur. Illud uero qđ aſſe/ X
runt a quibuſdam hæreticis & maliuolis hoibꝰ libros
eius eſſe uiolatos q̄ impiuꝫ ſit hinc ꝓbari poteſt. Quis
prudentior doctior eloquētior Euſebio & Dydimo aſ
ſertoribꝰ Origenis inueniri poteſt? Quorum alter ſex
uoluminibꝰ παραπολογιας id ē defenſiōes ſcribēs ita
eum ut ſe ſenſiſſe cōfirmat. Alter ſic eius errores nitit
excuſare: ut tamen illius eſſe fateatur non ſcriptum ne
gans ſed ſenſum ſcribentis ediſſerens. Aliud eſt ſi quæ
ab hæreticis addita ſunt. Didymꝰ quaſi benedicta de
fendit. Solus inuentus eſt Origenes cuiꝰ ſcripta in to/
to orbe falſarent: & quaſi ad Mithridatis litteras om
nis ueritas uno die de uoluminibus illius raderet. Si
unus uiolatꝰ eſt liber num uniuerſa eius opa quæ di/
uerſis locis & tēporibus edidit ſimul corrūpi potuerūt
Ipſe Origenes in æpiſtola quā ſcribit ad Fabianum ro
manæ urbis æpiſcopū pœnitētiā agit cur talia ſcripſe
rit: & cauſas temeritatis in Ambroſiū refert q̄ ſecreto
edita in publicū ꝓtulerit: & qđā nūc αιτιασασθαι alie/
na eſſe quæ diſplicent. Porro qđ Pāphilū ꝓferūt lau/
datorem eius: gratias illis ago meo noīe q̄ dignū me

putauerũt quez cũ martyre calũniarẽtur. Si em̃ ab inimicis origenis libros eius dicitis eſſe uiolatos: ut infamaret: quare mihi nõ liceat dicere ab amicis eius & ſectatoribus compoſitũ eſſe ſub noíe pamphili uolumẽ qꝫ illũ teſtimonio martyris ab infamia uindicaret. Ecce uos emẽdatis in origenis libris: quod ille non ſcripſi: & miramini: ſi edat aliquis librum quem ille non edidit. Vos in edito opere poteſtis coargui: ille qui nihil aliud edidit facilꝫ patet calumniæ. Date quod libet aliud opus pãphili: nuſqꝫ reperietis hoc unũ eſt Vnde igit̃ ſciam qꝫ pamphili ſit? Videlicet ſtilus & ſaliua docere me poterit. Nunqꝫ credã qꝫ doctus uir primos ingenii ſui fructus quæſtionibus & infamiæ dedicaret: & ip̃m nomẽ apologetici oſtẽdit excuſationẽ Nõ em̃ defendit̃ niſi qd̃ in crimine eſt. Vnum nũc proferaz cui cõtradicere uel ſtulti ſit: uel imprudẽtis. Sextus liber Euſebii ſup origenis defenſionem principiũ uſqꝫ ad mille ferme uerſus libri iſtius qui pamphili dicit̃ cõtinet. De reliquis ſcriptor eiuſdẽ operis, pfert teſtimonia quibus nitit̃ approbare origenem fuiſſe catholicũ. Euſebius & pãphilus tãtam inter ſe habuere cõcordiam: ut unius animæ hoíes putes: & ab uno alter nomẽ acceperit. Quomodo igit̃ inter ſe diſſentire potuerũt: ut Euſebius in toto opere ſuo origenem Arriani probet dogmatis & pamphilus nicenæ ſynodi quæ fuit poſtea defenſorem? Ex quo oſtẽdit̃ uel didymi uel cuiuſlibet alterius eſſe opuſculũ: qꝫ ſexti libri capite detrũcatos cætera mẽbra ſociãt. Si cõcedamus ex ſupfluo: ut pamphili ſit: ſed necdum martyris (añ em̃ ſcripſit qꝫ martyriũ ppetraret) & quõ inqes martyrio dignus fuit? ſcilicet ut in martyrio deleret errorẽ: ut unam culpã ſanguinis ſui effuſione purgaret. Quanti in toto orbe martyres anteqꝫ cæderent̃ uariis ſubiacuere peccatis. Defendam9 ergo peccata: quia q poſt ea martyres prius peccatores fuerũt. Hæc fratres amãtiſſimi ad æpiſtolam ueſtram celeri ſermone dictaui: uincẽs ppoſitum ut cõtra eum ſcriberẽ cuius ingeniũ ante laudauerazꝫ malẽs eſtimatione piclitari q̃ fide. Hoc mihi præſtiterũt amici mei: ut ſi tacuero reus ſi reſpondero inimicus iudicer dura utraqꝫ conditio. Sed e duobus eligam quod leuius eſt. ſimultas reintegrari poteſt: blaſphemia ueniam nõ meretur. Quid autẽ laboris in libris tranſferendis periarchõ ſuſtinuerim ueſtro iudicio derelinquo: dum & mutare quippiam de græco non eſt uertentis: ſed euertẽtis & eadem ad uerbum exprimere: nequaq̃ eius qui ſeruare uelit elo quii uenuſtatem.

¶ Argumentum.

SVpiori tractatu irritat9 ruffin9 p̃ſbyter Aq legienſis cõtra beatum Hieronymum tãq̃ emulum & obtrectatorem retorſit ſtilum duobus uoluminibus: illuz arguens quæ infra ſubdunt̃. Sed cum iã apud urbem ſe origenianæ hæreſis incuſatũ audiret apologiã Anaſtaſio eiuſdem urbis ep̃o ſcribit fidem ſuã exponẽs de interp̃tatione ſe purgãs: & p̃teſtãs de origine animæ nihil uelle diffiníre. Sed parum ea purgatione p̃ficit: ut ſequẽs æpiſtola indicat. Epi. XXXIII

¶ Ruffini p̃ſbyteri aqlegiẽſis p̃ ſe apologia ad Anaſtaſium urbis romanæ ep̃m.

HVdiui quoſdã cũ apud beatitudinẽ tuã cõtrouerſuri ſiue de fide ſiue de aliis neſcio qbus quæſtionibus cõuenirẽt: etiã mei noís feciſſe mẽtionẽ. Et tua qdẽ ſanctitas uelut ab ip̃is incunabulis p eccleſiaſticæ traditõis regulas inſtituta: de abſente ſibiqꝫ bene & in fide & in charitate dei cognito calũniãtibus nõ accõmodauit auditũ. Quoniã a me tñ appetitæ æſtimatõis meæ fama peruenit æquũ putaui: ut qm̃ ip̃e poſt. xxx. fere annos parẽtibus redditus ſum: & durũ ſatis atqꝫ ihumanũ erat ſi tã cito deſererẽ illos quos tã tarde reuiſerã. Siſqꝫ tã lõginq itineris labor fragilem me reddit ad iterãdos labores litteris meis ſatiſſacerẽ beatitudini tuæ: nõ ut de ſancta mẽte tua quæ uelut dei quoddã ſacrarium aliqd iniquũ nõ recipit: maculã ſuſpitiõis abſtergerẽ: ſed & æmulis aduerſum me forte oblatrantibus bacilũ quẽdã cõfeſſiõis meæ quo abigerent̃ offerrẽ. Quãuis igit̃ fides noſtra p̃ſecutõis hæreticoꝝ tpe (cũ í ſancta alexãdrina eccleſia degeremus in carceribus & exiliis quæ p̃ fide inferebant̃) p̃bata ſit: tñ & nũc ſi qs eſt quel tẽtare fidẽ noſtram cupit uel audire uel diſcere: ſciat qd̃ de trinitate ita credimus. Quod unius naturæ unius ſit deitatis: unius eiuſdẽqꝫ uirtutis atqꝫ ſubſtãtiæ: nec inter patrẽ & filiũ & ſpm̃ ſanctũ ſit p̃rſus ulla diuerſitas niſi qꝫ ille pater ẽ: & hic filiꝰ: & ille ſpũſſanctus trinitas in ſubſiſtẽtibus p̃ſonis: unitas in natura atqꝫ ſubſtãtia. Filiũ quoqꝫ dei in nouiſſimis diebus natũ eſſe cõfitemur ex uirgine & ſpũſctõ carnẽ humanæ naturæ atqꝫ aíam ſuſcepiſſe: in qua & paſſus ẽ & ſepultus: & reſurrexit a mortuis: in eadẽ ip̃a reſurgẽs: quæ depoſita fuerat in ſepulchro: cũ qua carne ſimul atqꝫ aía poſt reſurrectionẽ aſcẽdit in cœlos. Vnde & uẽturus expectat̃ ad iudiciũ iudex uiuoꝝ & mortuoꝝ. Sed & carnis noſtræ reſurrectionem fatemur integre & p̃fecte futuraz: huius ipſius carnis noſtræ: in qua nunc

Y papa Zandat.

uiuimus nō ut quidā calūniant alterā ꝑ hac resurre/
cturā dicimus. Sed & hāc ipam nullo oīno eius mem
bro amputato: uel aliqua corporis pte desecta. Sꝫ cui
nihil omnino ex omni natura sua desit: nisi sola cor/
1.Cor. 15 ruptio. Hoc em̄ ꝓmittit sanctus apls q̄ seminet corpꝰ
in corruptiōe. & resurgat in incorruptione & semine
in infirmitate & resurgat in uirtute semine i ignomi/
nia surgat in gloria. Et quia semine corpus animale
resurgat spiritale. Hæc nobis de resurrectione tradita
sunt ab his a quibus sanctū baptisma in aquilegiensi
ecclesia consecuti sumus quæ puto ipa esse. quæ etiam
sedes applica apl'ica sedes tradere soleat & docere. Dicimus quoq;
& iudiciū futurū: in quo iudicio unusquisq; recipiat ꝓ
pria corporis ꝓut gessit: siue bona siue mala quod si
homines recepturi sunt ꝓ operibus suis: q̄tomagis &
diabolus qui omnibus existit cā peccati? De quo sen/
Mat. 25. timus illud qd' scriptum est in euāgelio: qa & ipe dia
bolus & omnes angeli eius cum his qui opera eius fa
ciūt: & criminant fratres cuꝫ ipo pariter æterni ignis
hæreditatem patient. Si quis autem negat diabolum
ignibus æternis mācipādum: nō esse partem hæredita
Z tis dei cum ipo: sed eam in igne accipiat: ut sentiat ue
rum esse quod negauit. Audio & de anima esse quæ/
De anima stiones commotas. De qua re utrū recipi debeat quæ
rimonia: aut abiici uos ꝓbate. Si autē de me quid sen/
tiam querat: fateor me de hac quæstione apud q̄plu/
rimos tractatorum diuersa legisse. Legi em̄ quosdam
dicētes q̄ pariter cum corpore ꝑ humani seminis tra/
ducem: etiam anima infundat: & hi q̄tum poterāt id
sermonibus cōfirmabāt. Quod puto inter latinos ter
tullianū sensisse uel Lactātium: fortassis & alios non
nullos. Alii asserunt q̄ formatis in utero corporibus
deus quotidie faciat animas & infundat. Alii factas iā
olim. id est tūc cum omnia deus creauit ex nihilo nūc
eas iudicio suo dispenset in corpore. Et hoc sentit ori
genes & nōnulli alii græcorum. Ego uero cū hæc sin/
gula legerim (deo teste dico) quia usq; ad p̄sens certi
uel definiti aliquid de hac questiōe nō teneo: sed deo
relinquo scire: qd sit in utero: & si cui ipe reuelare di/
gnabit. Ego tamen hæc singula: & legisse me non ne
go: & adhuc ignorare cōfiteor: ꝓter hoc qd' manifeste
tradit ecclesia deū esse & aiarū & corpoꝝ cōditorem.
Sane qa audio etiā inde disputatū: q̄ quædā Origenis
a fratribus rogatus de græco transtuli in latinū: puto
q̄ omnes intelligāt hoc ꝑ solo liuore culpari. Si enim
aliquid est quod displiceat in auctore quare id ad in/
terp̄tem detorquet? Sicut i græcis habet rogatus sum
ut latinis ostēderem. Græcis sensibus uerba dedi lati/
na tm̄modo: siue ergo in illis sensibus laus inest aliq̄
nō est mea: siue culpa similiter nō ē mea. Quinimmo
etiā illud adieci sicut in p̄faciūcula mea designaui: ut
inquātū possez aliquāta decidere. Illa tm̄ quæ mihi in
suspitionē ueniebāt q̄ nō ab ipo origene ita dicta sed
ab aliis uiderent inserta ꝓpter hoc q̄ de eisdē rebus in
aliis locis eiusdem auctoris catholicæ dictū legeram
Nemo ergo mihi ex hoc (quæso te sancte ac uenerabi
lis pater & beate (cōflet inuidiā: nemo factiōibus uta
tur calūniis qd' in ecclesia dei fieri nō licet. Vbi enim
simplicitas & innocētia tuta erit: si hic nō erit. Orige/
nis em̄ neq; defensor neq; assertor sum: neq; prim⁹ in
terpres. Alii ante me hoc idē opus fecerāt. Feci & ego
postremus rogatus a fratribus si iubetur ne fiat iussio
obseruari debet in posterū: si culpātur q ante iussionē
fecerūt culpa a primis incipiat. Ego em̄ ꝓter hāc fidē
quā supra exposui: & quā ecclesia romana & alexādri
na & aquilegiēsis nostra tenet: quæq; Hierosolymis p̄
dicat aliam nec habui unq̄: nec habeo i isto homine:
nec habeo. Et si quis aliter credit quisquis ille est: ana
thema sit. Reddent aūt in die iudicii rationē hi qui of
fendicula & dissensiones & scandala fratribus ꝓpter
inuidiam solam generant & liuorem.

¶ Beati Anastasii romanæ urbis epi ad iohānem hie
rosolymoꝝ epm̄ consultationi ipsius de Ruffini noīe
respondētia & accusantis q̄ impia origenis dogmata
transtulerit.

Epi. XXXIIII

DRobatæ quidem affectiōis est hoc: ut lau/ & dabiliter de sacerdote sacerdos loquaris
Pro tāto igit' p̄conio: quod i merita mea
effusione contulisti ut amori tuo gratias
ago ita splendorem tuæ sanctitatis & eas quas in do/
mino habes uirtutes: subinde quodammodo paruita
tis nostræ fauorabilis sermo prosequitur: tam eminē/
ter non omnium præstantissime laudum tuarum ful
ges nitore conspicuus: ut par esse meritis sermo non
possit. Porro autem tanto titulorum tuoruꝫ rapior in
citamento ut etiam quod impetrare nequeo audere
non desinam. Iam hoc de laudibus est tuis: quod me
tantū de cœlestis animi istius serenitate laudasti. Tui
em̄ episcopatus ordo perspicuus per diuersum orbem
uelut radians: etiam ad nos splēdoris sui detulit cla/
ritatem. In me quippe totum amicitiæ tribuis ex animi
nihil relinquis. Aut si iure me laudas: tu quoq; simili/
ter relaudandus non es. Obsecro igitur ob utrunq;:
ut memetipsum laudare iam desinas. Duplex enim
causa me hoc poscere constringit. ne consacerdotis

tui sensibus: aut dolorē falsa laus ingerat aut pudorē uera succēdat. Sed ad causā reuertar. Ruffinus de quo me consulere dignatus es: cōsciētiæ tuæ habet arbitrā diuinā maiestatē apud quā se integro deuotiōis officio ipse uiderit qualiter debeat approbare. Origenis autē dicta cuiꝰ in nostrā linguā cōposita deriuauit ante qs fuerit in q̄ ꝓcesserit uerba nostrū ꝓpositū nesciuit: qd̄ uero sit animi mei studiū cū tua pauliſper hoc cōferaꝫ sanctitate. Hoc igit̄ mente cōcepi: quod qui urbis nostræ populis de translata Origenis lectione patefecit: quandā puris mentibus uelut nebulā excitans iniectā fidemq; apostolorū maiorū traditione firmatā: uelut deuiis anfractibꝰ illū noluisse dissoluere. Discere hoc loco libet qd agat in romanā linguā trāslatio Appro/bo si accusat auctorē: & execrādū factū populis ꝓdit: ut iustis tādem odiis teneat̄ quē iamdudū fama cōstri xerat. Si uero interpres tantoꝝ maloꝝ ertoribꝰ cōsen/suꝫ p̄stat: & legenda impia dogmata ꝓdit in populos nihil aliud sui opera laboris extruxit: nisi ut ꝓprie ue/luti mentis arbitrio hāc quæ sola & quæ pria apud ca/tholicos christianos uera fides iam ab apostolis exin/de usq; ad tempus p̄sens teneꝫ inopinatæ titulos asser tiōis euerteret. Absit hæc ab ecclesia romana nequaq̄ catholica disciplia. Nunq̄ ꝓfecto eueniet: ut aliq̄ hoc admittamus ratione: qd̄ iure meritoq; dānamꝰ. Qua propter in toto orbe xp̄i dei nostri diffusa ꝓuidētia ꝓ/bare dignabit̄: accipere nos oīno nō posse: que eccl̄iā maculent: ꝓbatos mores euertant: aures circūstantiū uulnerent iurgia: iras dissensioneſq; disponāt. Quare nosce qualem æpistolā ad fratrē & coep̄m nostrū Ve/neriū diligētiori cura pscriptā paruitas nostra trāsmi/serit sibiq; hāc cōscientiā fecerim: qd̄ nō supflua labo/rum formidine neq; uano timore sollicitet mihi cerre cura nō deerit euangelii fidē circa meos custodire po/pulos parteſq; populi mei p quæq; spatia diuersa terra rum diffusas quantū possim litteris cōuenire ne q̄ pro phanæ interprætationis origo subrepat: quæ deuotas mentes immissa sui caligine labefactare conet̄. Illud quoq; qd̄ euenisse gaudeo: tacere nō potui: beatissimo ruꝫ pricipū manasse resp̄sa quibꝰ unusquiſq; deo ser uiens: ab Origenis lectiōe reuocet̄ dānandūq; senten tia principū quē lectio reū ꝓphana ꝓdiderit. Hacteꝰ sententiæ meæ forma ꝓcesserit. Quod te uero uulgi de Ruffino q̄rela sollicitat. ut quosdā malis suspitiōibꝰ persequaris hāc etiā opinionē cōstringā diuinæ lectio nis exēplo. Sicut scriptū est. Nō ſ cut uidet homo ita & deus. Naꝫ deus uidet in corde homo in facie. Itaq; fra ter charissime omni suspitiōe seposita Ruffinū scito: q; propria mēte Origenis dicta in latinū trāstulit ac ꝓba uit nec dissimilis ab eo est qui alienis uitiis p̄stat assen sum illud tamen scire cupio ita haberi a nostris parti/bus alienū: ut quid agat: ubi sit nescire cupiamus. Ipse deniq; uiderit ubi possit absolui.

¶ Argumentū in libros inuectiuos Ruffini Aqlegiēsis

RVffinus ex apologia ad Pāmachiū: uel (ut uerius arbitror) ex accusatiōe publica gra uiori stimulo agitatꝰ inuehit in beatū Hie ronymū hoc primo libello fidem suaꝫ de carnis resurrectione cōtestans magis Hieronymū in eoipso suis cōmentariis errasse dicens: & suæ interp̄ta tionis causas iustissimas astruens: q; nō gloriæ cupidꝰ sed dei timore eccleſiæ ꝓfutura traduxerit.

¶ Argumentū ex Gēnadio de uiris illustribus.

RVffinus Aquilegiensis eccl̄iæ p̄sbyter non minima pars doctoꝝ eccl̄iæ: & de trāsferē do de græco in latinū elegans ingeniū ha buit: & post aliq̄. Sed & obtrectatori opu/sculoꝝ suorū reſpondit duobus uoluminibus arguēs & cōuincēs dei se intuitu & eccleſiæ utilitate auxilian/te dño ingeniū agitauisse. Illum uero stimulo æmula/tionis incitatum ad obliquū stilum uertisse.

¶ Controuersiarū Ruffini p̄sbyteri Aquilegiensis ad uersus doctorē illustrissimū beatum Hieronymum ad Apronianum liber primus. Epi. XXXV.

DErlegi scripta tua Aproniane charissime quæ ab amico & fratre bono de oriēte ad uirum nobilissimū Pāmachiū missa trāstu listi ad me: recordatus sum sermonis pro pheticí qui ait. Filii hominū dentes eorū arma & sagit tæ: & lingua eoꝝ machera acuta. Verū ad hæc uulne/ra quæ infligunt̄ ex lingua inter hoies medicus pene nullus est. Et ideo cōuerti me ad iesum cœlestē medi/cum qui mihi antidotum potentissimuꝫ dedit de euā/gelii sui pyxide ꝓlatū. qd̄ uim doloris spe futuri apud se iusti examinis solaret̄. Potio ergo ipsa quā tempera uit iesus: hæc erant uerba. Beati inquit estis cum uos p secuti fuerint: & dixerint ad uersum uos omne malum mentiētes. Gaudete & exultate quoniā merces uestra multa est cœlis. Sic enim pscuti sunt & ꝓphetas qui erant ante uos. Et ego quidē quātū in me est hoc me/dicamēto cōtentus de reliquo silere decreuerā dicens apud meip̄m. Si patrēfamilias beelzebub uocauerunt Quātomagis nos: licet indignos domesticos eius? Et si illi dictū est: quia seductor est & seducit turbas: ego cur indigner si audiā me hæreticum dici? Et ꝓ ingenii tarditate: uel potiꝰ cæcitate talpānominari? Et cū dñs

A ps. 56. Mat. 5. Mat. 10. Ioh. 7.

Mat.11. meus immo omniū deus Christus dictus sit hō uorax: & uini potator amicus publicanorū & pctōrum: ego cur indigner si audiā hō carnalis & in delitiis degens Verum qm̄ respondēdi mihi.uel ex parte iusta quædā necessitas uidet imponi:ex eo q dicat multos offendi de iis quæ ab eo scripta sunt nisi quid sit in causa pandatur cōpellor contra uotū meū & ppositū respondere ne forte reticēdo uidear crimē agnoscere:q̄uis xp̄iano cætera crimina silendo depellere exemplo dñi glorioſum sit sed tn̄ hoc in fide si fiat maximū scādalū generat.Quia ergo in initiis huiꝰ inuectiōis suæ ꝓmittit se omissurū psonas:& rebus tm̄ & criminibus respōsurum:utrūq; aūt falsum est nam cui respondeat crimini qd' nullꝰ obtendit?Quomodo aūt omittit psonas cum interp̄tem librorꝫ toto inuectiōis suæ textu indesinēter incuset:& oblaceret?Nos omissa omni hironia & hypocriseos tergiuersatōe quæ deo execrabilis est licet incōptis uerbis:& oratione incōposita respondebimus.Veniā imperitiæ nostræ a legentibus cōcedēdam non imerito præsumētes quia nō alios accusamus sed nosmetip̄os a maledictis purgare cōtendimꝰ.Et ideo studemus:ut non tm̄ in nobis sermo quātū ueritas luceat.Sed priusq̄ incipiā purgare cætera illud euꝫ ante omnia uere dixisse cōfiteor:qd' ait se nō reddere male dictum ꝓ maledicto:hoc satis uerū est nō eim̄ ꝓ maledictis sed ꝓ benedictis & laudibus conuitia & maledicta restituit.Neq; ut ait uerberanti dexerā maxillā offert alterā.Sed palpitāti & leuiganti maxillā.morsuꝫ improuisi dentis infigit.Cū em̄ nos in eo eloquentiaꝫ ac studium laudauerimus(interp̄tādo dūtaxat ex græcis)& fidei eius nusq̄ derogauerimus ille utrūq; in nobis dānat:& ideo ueniaꝫ etiam ipse nobis concedat:si forte aliquid aut asperius aut incūptius dicimus quia imperitū hoiem ad respōdēdū lacessiuit quē sciret nō posse per multā dicendi artem:& eloquentiæ copiā id agere:ut is quē læsum uellet ac uulneratū: nec uulneratus uideat esse:nec læsus hoc ergo eloquētiæ genus ab ip̄o requirat qui ad culpandū seu uituperandū leui rumusculo cōmotus uelut quis censor accurrit.Qui uero obiectas depellere a se maculas cupit necessitate sibi responsionis imposita nō q̄ elegāter & ornate:sed q̄ uere respōdeat cogitabit:& qm̄ inter prīcipia ip̄a ait quasi sine me hæretici esse nō possint primo hoc nobis ostendēdū est q nec cū ip̄o nec sine ip̄o hæretici sumꝰ ut cum de nobis cōstiterit quid sumus tunc demū nec de alioꝫ quidē dictis ad nos retorqueri possit infamia Ego sicut & ip̄e & omnes norunt ante ānos fere. xxx. in monasterio iā positus per gratiā baptismi regenera tus signaculum fidei cōsecutus sum per sanctos uiros Chromatiū iouinū & Eusebiū opinatissimos & ꝓbatissimos in ecclesia dei ep̄os: quoꝝ alter tūc p̄sbyter beatæ memoriæ Valeriani alter archidiaconus alius dyacon̄ simulq; pater mihi & doctor symboli ac fidei fuerit.Illi ergo sic mihi tradiderūt: & sic teneo q pater & filius & spiritussanctus unius deitatis sit: unius substātiæ coæterna inseparabilis:incorporea inuisibilis:incompræhēsibilis trinitas:& sibi soli:ut est ad pfectum nota quia nemo nouit filium nisi parer neq; patrem quis nouit nisi filius.Et spiritussanctus est qui scrutat etiam alta dei:& ideo caret omni uisibilitate corporea Sed ītellectuali illo deitatis oculo sic uidet patrē filius & spiritussanctꝰ sicut pater uidet filiū & spiritūsanctū nec est ꝓrsus ulla ī trinitate diuersitas:nisi q ille pater est:& hic filius:& ille spiritussanctus. Trinitas in psonarum distinctiōe:unitas ī ueritate substātiæ:& q unigenitus filiꝰ dei:ꝑ quē a principio omnia quæ sunt facta sunt siue uisibilia siue īuisibilia in nouissimis diebꝰ carne humana susceptā homo factus est:& passus ē ꝓ salute nostra.Et tertia die suscitata illa ip̄a carne: quæ posita fuerat in sepulchro resurrexit a mortuis. Et cuꝫ ipsa eadem carne glorificata ascendit ad cœlos:unde & expectat uenturus ad iudiciū uiuorū & mortuorum Sed & simili modo nobis quoq; spem resurrectiōis dedit:ut eodem ordine eadem cōsequētia pari eademq; forma qua ip̄e dñs resurrexit.nos quoq; resurrecturos esse credamus nō nubes & aures tenues ut calūniant: sed hæc ipsa in quibus nunc uel uiuimus uel morimur nostra corpora recepturi.Nam quomodo uerum erit & resurrectionem carnis credimus nisi in ea uere & integre carnis huius natura seruetur? Absq; ullis ergo p̄stigiis uere & integræ carnis huius nostræ:in q̄ nūc sumus resurrectionem fatemur. Verum ad maiorem rei fidem addo aliquid amplius:& calūnioſoruꝫ necessitate compulsus singulare & præcipuū ecclesiæ nostræ mysteriū pando.Etem̄ cum oēs ecclesiæ ita sacramentum symboli tradāt:ut postq̄ dixerint pctōrum remissionem addant carnis resurrectionem.Sctā aquilegiē sis ecclesia dei spiritu futuras aduersum nos calūnias prouidente:ubi tradit carnis resurrectionē addit unꝰ pronois syllabam:& pro eo q cæteri dicunt carnis resurrectionem:nos dicimus :huius carnis resurrectionem quo scilicet frontem ut mos est in fine symboli signaculo contingentes : & ore carnis huius uidelicet quam contingimus resurrectionem fatentes:omnem uenenatæ aduersum nos linguæ calūniandi aditū p̄struamus Est ne aliquid hac confessione plenius? Est

aliquid ista expositione pfecti? Sed nihil ut uideo: p fuit nobis tãta hæc cautela ſpiritusſancti. Inueniũt ad huc malæ loquaces linguæ calũniãdi locũ. Mẽbra in quit ſingula noiatim niſi dixeris: & caput cuꝫ capillis ſuis: manus: pedes uentrem: atq; ea quæ ſub uẽtre ſunt niſi exp̃ſius deſignaueris carnis reſurrectionẽ negaſti

C Hæc ſunt nouelli ſapientis inuenta: quæ beatos ap̃los tradentes fidem eccleſiæ latuerunt: nec ulli ſct̃oꝝ niſi huic ſoli per carnis ſpiritũ reuelata ſunt. Et nunc inci/ dẽter quidẽ ꝓponit: ſed audiat & honeſtius & ueriꝰ q̃ proponit. Primitiæ dormientiũ X̃pus eſt qui & primo genitus ex mortuis dicitur: ſicut & ap̃lus de reſurgenti bus dicit. Initiũ Chriſtus eſt. Deinde hi q ſunt x̃pi. Ha/

1. Cor. 15 bentes ergo indubitatas reſurrectõis noſtræ primitias chriſtũ: quid de cæteris dubitamus: cum certum ſit q̃ qualibus mẽbris & qualibus capillis: qua carne & qui bus oſſibus x̃pus reſurrexit & nos omnes reſurgamus Quia & ipe ꝓpterea ſe poſt reſurrectionẽ palpandum diſcipulis p̃buit ne ulla de reſurrectiõe eius cõtactio re maneret. Cum ergo ita euidẽs: & (ut ita dicã) palpabi/ le & manu attrectandum nobis x̃pus dederit ſuæ reſur rectiõis exemplũ: ita aliquis inſanit: ut aliter ſe reſurre cturũ putet: q̃ reſurrexerit ille qui prius reſurrectionis aditũ patefecit. Vnde etiã illud ueritatẽ hui9 cõfeſſiõis affirmat: q̃ natura quidẽ carnis huius eſt ipſa nec ulla alia q̃ reſurget. purgata tñ a uitiis reſurget corruptõne

ubi ſupra depoſita: ut uerũ ſit illud qd̃ dicit ap̃lus. Quia ſemina tur in corruptiõe: ſurget in incorruptione: ſeminat̃ in ignoãtia: ſurget in gloria: ſeminat̃ corp9 aĩale ſurget corp9 ſpirale. Tanq̃ ergo ſpiritale & glorioſuꝫ & in corruptibile corpus ſuis ꝓpriis & nõ aliũde aſſumptis exornabit̃ & illuſtrabit̃ mẽbris: ſcd̃m eam gloriã pro poſitum nobis x̃pi ſeruat exemplum: ſicut ap̃lus dicit.

Phil. 3. Qui tranſformabit corpus humilitatis noſtræ: conſor me corpori claritatis filii ſui. Cum igit̃ p omnia in re/ ſurrectiõis ſpe x̃ps ꝓponat̃ ad formã: & primogenit9 ipe ſit reſurgentiũ: atq; omnis creaturæ ipſe ſit caput.

Col. 1. Sicut ſcriptũ eſt. Qui eſt caput omniũ primogenit9 ex mortuis: ut ſit in omnibus ipſe primitiaruꝫ tenens: qd inaniter uerboruꝫ pugnas: & malaꝝ ſuſpitionũ certa mina cõmouemus? Cum in ea cõfeſſione quã ſupra ex poſui eccleſiaſtica fides conſtet. Et clarum ſit q̃ ad in/ cuſandum nõ moueat aliquẽ diuerſitas fidei: ſed puer ſitas animi. Verum q̃m in hoc loco cum de reſurrectio ne carnis argueret: ut ei mos eſt: miſcuit ſeriis ridicula & ludicra dicens. Mulieres quaſdã de noſtris: mãmil las ſuas tenentes: uel leues contractantes genas: cum plauſu fœmoris & uentris dicere ſolere. Quid nobis prodeſt reſurrectio: ſi corpus iterũ fragile reſurget? Fu turæ angelorꝫ ſiles habebimus & naturã: quas hic mu lierculas incuſet: & ſi laceratione dignæ ſint: ipe uide rit. Aut ſi eum ſe putat q̃ prædicat: nõ eſſe ſuũ talione mordere: uel certe ſi æq̃nimiter fert ſuas mulierculas ueris & non fictis neq; cõmentitiis remorderi: hic inq̃ ipſe uiderit. Nos interim qd̃ ille ꝓmiſerit ſiplemus: nõ reddim9 talionẽ: Sed ut uideo iſti cui diſplicet mulier quæ negat ſe ex reſurrectiõe fragile corpus habituram ſine dubio placet ei fragilitatẽ corporis ꝓmanſurã. Et ubi eſt qd̃ dicit ap̃lus. Seminat̃ i infirmitate: ſurget in 1. Cor. 15 uirtute. Seminat̃ corpus aĩale: ſurget corpus ſpiritale: quã fragilitatẽ uis eſſe in corpore ſpirituali? Et qd̃ reſur get in uirtute: quõ iterũ fragile erit? In uirtute qd̃ fragi le eſt: quõ erit? Nõne melius dicunt mulierculæ q̃ tu: q̃ negant ultra fragilitatẽ corporis dñaturã? Quid illas irrides: quæ ſequunt̃ ap̃lm decentem Quia corruptibi ubi ſupra le hoc iduet icorruptõem: & mortale hoc induet imor talitatẽ? Apoſtoli nõ docuerunt fragile corpus futurũ eſſe: qd̃ reſurget a mortuis: ſed ecõtrario i uirtute & in gloria reſurecturũ dicunt. Tu hoc unde nunc ꝓfers? Niſi forte a iudæis aliquibus noua nũc lege ꝓmulgat̃ eccleſiæ ut etiam iſta diſcamus. Eſt em̃ iudæorum uere de reſurrectiõe talis opinio: q̃ reſurgent quidez: ſed ut carnalibus delitiis & luxuriis: cæteriſq; uoluptatibus corporis perfruant̃. Quæ autem alia eſt fragilitas cor poris: niſi corrupte la mẽbroꝝ irritatio gulæ: & incita menta libidinis? Sed patimini quæſo uos ſi tñ Chriſtũ amatis: in incorruptione abſq; his eſſe corp9 qd̃ reſur git a mortuis. Eas ſit hæc aliquãdo ceſſare. Credamus in reſurrectõe deſinere etiam licitos coitus: ne & illici ti ſubrepant q̃diu horum non ſit obliuio quid tam ſol licite: quid tam curioſe diſcutiẽ & ptractat̃ uẽter: & ea quæ ſub uẽtre ſunt? Et nos carnales & delitioſos eẽ di/ citis: cum uos ut uideo ab his ceſſandũ: nec in reſurre/ ctõne credatis neq; em̃ naturã carnis huius in q̃ nunc uiuimus: reſurgere denegemus neq; rurſum carnis ui/ tia pariter ĩuoluamus. Sed caro quidez reſurget: & nõ alia ꝓ alia ſed hæc ipa: nec naturã perdet: ſed fragilita tem & uitia deponet. Alioquin nec ĩmortale erit quod fragile pmãſerit. Et ideo nos neq; uobiſcum neq; ſine uobis hæretici ſumus Eccleſiæ em̃ fides cuius nos alũ ni ſumus media incedens inter utrũq; diſcrimen: neq; naturæ carnis uel corporis (qd̃ reſurget a mortuis) de negat ueritatẽ: neq; cõtra apoſtoli ſententiã incorru/ ptionem futuri regni dicit a corruptione poſſidenda. Non ergo carnem neq; corpus perditis: ut ais aut am/ putatis mẽbris reſurgere dicimus: ſed totũ & integruꝫ

corp9:corruptiõe tm̃ & ignominia ac fragilitate depo
ſita.atq; omnibus mortalitatis uitiis pariter amputa/
tis ita ut nihil ꝑ ſus ex natura ſua deſit ſpiritali illi cor
pori qđ reſurget a mortuis niſi illa corruptio. Lati9 q̃ꝑ
propoſuerã huic uni titulo de reſurrectiõe reſpõdi ue/
rens ne iterũ per breuitatẽ aliquib9 calũniis paterem9
& ideo nõ ſolum corporis in quo calũniaꝝ:ſed & car/
nis fecimus frequenter mentionẽ & nõ ſolum carnis:
ſed addidimus huius carnis:& nõ ſoluz huius carnis
ſed & naturam huius carnis cõmemorauimus nec cõ/
tenti fuimus hoc.Sed ne mẽborũ quidẽ reſurrectionis
integritatem diximus defuturã.Ita tamẽ ut ſcd̃m apo
ſtoli definitionẽ:corp9 qđ reſurget ex corruptibili in
corruptibile:ex ignobili glorioſuz:ex fragili ĩmortale
ex animali ſpiritale credaꝝ:ita ut demũ ſpiritalis cor/
poris mẽbra abſq; ullis eſſe corruptelæ uel fragilitatis
ſuſpitionibus ſentiamus.Deſignaui fidem meã de tri/
nitate.Deſignaui de incarnatione paſſione ac reſurre
ctione:& de ſcd̃o aduentu in gloria & de iudicio futu
ro dñi Saluatoris noſtri. Deſignaui & de reſurrectiõe
carnis noſtræ:& nihil(ut opinor)ambiguũ dereliqui
D Quid nunc ſupereſt? Nihil arbitror quãtum ad fidem
pertinet:Sed in eo te inquit arguo: qđ Originẽ inter/
pretatus es:qui reſtitutionẽ omniũ dicit futurã:in qua
nõ ſolum omnes pctõres abſoluẽdos: ſed & ipm dia/
bolũ & angelos eius quãdoq; dicit relaxãdos eſſe de
pœnis:ut reſtitutio omniũ cõſequẽter poſſit intelligi.
Et animas ante dicit creatas eſſe q̃ꝑ corp9:eaſq; de cœ
lo deductas:& corporibus inſertas. Ego nunc nihil ꝑ
Origene ago:nec apolegeticũ ꝑ ipſo ſcribo . Siue enĩ
ſtat apud deũ:ſiue lapſus eſt:ipſe uiderit:ſuo dño ſtat
aut cadit.Sed cogor in aliquibus eius facere mẽtionẽ:
quia dũ illũ arguit rhetor noſter:nõ iam oblique: ſed
palã mucrone diſtricto me petit:& totus fertur in me:
& qd dico me petit? Immo uero ut in me deſæuiat:nec
inſtitutori ſuæ parcit:dũ putat ſe ex his quæ interpre/
tatus ſum libellis eius poſſe in me aliquid calũniæ re/
torquere:quia inter cætera quæ culpat in nobis:etiam
inuidioſus hoc addidit:dicens: me hoc opus ad inter
pretãdũ elegiſſe qđ neq; ipſe neq; alius quis ueterum
interpretũ delegiſſet:huius ergo rei cauſam primo cur
hoc opus potiſſimum adorſus ſim:quia hinc maxime
mordeor q̃ꝑ potero pauciſſimis & ueriſſimis abſoluam
licet id apud te fili chariſſime:q rem ut geſta eſt: bene
noſti:ſuperfluũ uidebitur:tamẽ & ignorãtes conuenit
noſcere:ſimul etiã quia & hoc nõ ſolũ ipſe : ſed & oĩs
ſchola eius iactat de nobis qđ cum aliter ꝑmiſerimus
nos in p̃fationibus trãſlaturos:aliter fecerim9 in ope
re:Ideo nõ ſolũ ipis:ſed & aliis reſpondebimus:qbus
uel ꝑprius liuor mentẽ:uel criminatio aliena contur/
bet:uir fide:eruditione:nobilitate:uita clarus Macha
rius cũ opuſcula aduerſus fatũ: uel Matheſin haberet
in manibus:eaq; utili & perneceſſario labore cõpone
ret.In aliquantis uero quia erat pdifficilis materia de
diuinæ ꝑuidentiæ diſſerere diſpẽſationibus hæſitaret
p ſoporẽ ſibi a dño tale aliquid dicebat oſtẽſum:q̃ꝑ na
uis ei quædã demonſtraretꝝ eminus aduẽtare per pela
gus:quæ cũ portũ fuiſſet ingreſſa:nodos ſuæ heſitatio
nis abſolueret.Exurgẽs uero cũ de uiſu ſollicitus cogi
taret nos ſuperueniſſe aiebat in t̃pe quibus cõtinuo &
opuſcula ſua & ambiguitatez indicauit & uiſuz.Quid
porro Origenes quẽ opinatiſſimũ apud græcos audie
rat ſentiret de talib9 pcontaꝝ breuiterq; ſibieius de ſin
gulis quibuſq; ſententias orat exponi. Ergo rẽ primũ
dicebã factũ eſſe difficilẽ.Sanctũ tm̃ Pamphilũ marty/
rem dixi quaſi ex parte tale aliquid opis cõſcripſiſſe in
apologetico ſuo cõtinuo id ſibi poſcit in latinũ uerti:
nullum dicebã me uſum huiuſmodi operis habuiſſe &
ad latinũ ſermonẽ tricẽnali iã pene incuria torpuiſſe
perſtitit tm̃ depræcãs ut qualicũq; ſermone ſibi noticiã
tm̃ eorũ quæ cupiebat oſtẽderẽ.Cũq; id quo potui ſer
mone feciſſem maiori deſiderio accenſus eſt ad illa ip
ſa plenius cognoſcẽda ex quibus pauca illa quæ tran/
ſtulerã uidebanꝝ aſſumpta excuſantẽ me urgere uehe/
mentius cœpit:& ſub dei teſtimonio cõuenire ne ſibi
ad opus bonũ quæ ſe iuuare poſſent auxilia denegarẽ
Cũq; uehemẽter inſiſteret:& deſideriũ eius ſcd̃m deũ
eſſe perſpicerẽ acquieui tandem & interprætatus ſum
quidem.In præfaciũculis tm̃ utriuſq; operis & maxime
in Pamphili libello quẽ primũ trãſtulerã expoſui pri/
mum omnẽ fidem meã:& ꝑteſtatus ſum me quidẽ ita
credere ſicut fides catholica eſt.Si quid autẽ uel lege/
retur uel interprætaretꝝ a me id me ſalua fidei meæ fa/
cere ratione.in iſtis uero periarchon libellis ẽtiã illud
admonui q̃ cuz in ipis libris ĩuenirentꝝ quædã de fide
ita catholica ſcripta ut eccleſia prædicat ruædã autem
his cõtraria cum de una re eadẽq; dicantur q̃ꝑ mihi ui/
ſum ſit ea ſcd̃m illã regulaz ſemper ꝑferenda quã ipe
catholicæ ſententiæ expoſitõe ꝑtulerat & ea quæ a ſe/
metipo inuenirentꝝ eſſe cõtraria uelut inſerta ab aliis
(id enim ipe æpiſtolæ ſuæ quærimonia cõteſtaꝝ)abiice
rem uel certe ut nihil ædificationis in fide habentia p̃
terirẽ.Non autem ſuperfluuz puto uideri inſerere etiã E
ipa loca de præfatiũculis meis ut nihil careat teſte qđ
dicimus. Sane ne in legendo error ſit ex iis quæ huic
ſcripturæ nunc aliunde inſerimus ſiquidem mea ſunt

ſimplices aduerſuus capita hñt notas. Si accuſatoris mei duplices ex præfatiũcula Pamphili poſt aliquanta ita diximus qualiter ergo ſentiat Origenes tenor libelli huius edoceat. De his autem quæ apud eũ cõtraria ſibi iueniunt quid cauſæ ſit in ultimo breui adiecta aſſertione docebimꝰ. Nos aũt ſicut traditũ nobis eſt a ſanctis ꝓphetis ita tenemus ꝙ ſancta trinitas coeterna ſit & unius uirtutis atq; ſubſtãtiæ: & ꝙ filius dei in nouiſſimo tpe hõ factus eſt & pro peccatis noſtris paſſus eſt: & in eaip̃a carne in q̃ paſſus ẽ reſurrexit a mortuis ꝓpter qd & reſurrectiõis ſpem humano generi tribuit. Carnis uero reſurrectionẽ nõ ꝓ aliquas p̃ſtigias (ſicut nõnulli calũniant) dicimus ſed hanc ip̃am carnem in qua nunc uiuimus reſurrecturã credimus non aliam ꝓ alia neq; corpus aliud q̃ huius carnis dicimꝰ. Siue ergo corpus reſurrecturũ dicimus ſcd'm ap̃lm dicimus. Hoc em̃ noſe uſus ẽ ille. Siue carnẽ dicimus ſcd'm traditionẽ ſymboli confitemur. Stulta em̃ adinuẽtio calũniæ eſt corpus humanũ aliud putare eſſe q̃ carnẽ Siue ergo carnẽ ſcd'm cõez fidẽ ſiue corpꝰ ſcd'm ap̃lm dicimus qd reſurget: ita credendũ eſt ſicut ap̃lus defiꝝ niuit. Quia qd reſurget in uirtute reſurget: & in gloria & incorptibile ac ſpiritale corpus ſaluis ergo p̃rogatiuis futuri corporis uel carnis reſurrectõ carnis credenda eſt integre atq; pfecte: ut & natura carnis eadem ſeruet: & incorrupti ac ſpiritalis corporis ſtatus & glo/
1. Cor. 15 ria nõ infringat. Sic ei ſcriptũ ẽ. Quia corruptio incorruptionẽ nõ poſſidebit hæc ſunt quæ in hieroſolymis in eccleſia dei: a ſancto ſacerdote eius loãne prædicãtur. Hæc nos cum ip̃o & didicimus & tenemus. Si quis præter hæc uel credit uel docet uel a nobis aliter credi q̃ expoſuimus putat anathema ſit. Noſtræ ergo fidei documentũ ſi quis habere uult habeat ex his. Si quid autem legimus aut aſſerimus aut interprætamur ſalua huius fidei noſtræ rõne facimus ſcd'm ap̃lm ꝓbantes
1. Thel. 5 i omnia qd bonũ ẽ obtinẽtes ab omni ſpecie mala nos abſtinẽtes. Et ſi qui hãc regulã ſequunt: pax ſup illos: & ſuper iſrael dei. Cum igit hæc ego ante ꝙ calũniatorum aliquis exurgeret de mea fide præfatus ſim ne qs forte diceret ꝙ ab ip̃is admonitus uel coactus hoc modo dicerẽ quæ ante nõ ſenſerã. Cũq; me ſi quid illa interprætandi neceſſitas popoſciſſet integro fidei meæ ſtatu facturũ eſſe ꝓmiſerim quomodo adhuc locus calũniantibus datur? Cum utiq; prima cõfeſſionis meæ uox ab omni ſuſpitiõe cõtrarii dogmatis tutum me faciat ac munitũ. Præterea em̃ ut & ſupius ꝑdixi: dñi ſermone didici qa ex ſuis unuſq; ſq; uerbis & nõ ex alteri9 uel iuſtificabit uel cõdẽnabit: Sz & mea nihilomin9 ꝑfaciũcula quã in ip̃is periarchon libris p̃miſim9 qualiter interprætationis noſtræ fidẽ obſeruandã dixeri/mus ex ip̃is æque ſermonibus cõprobet. Aequũ nãq; ẽ etiam ex ip̃a quæ ad rem nunc ptinent inſeri. Nam cũ honoris gratia mentionẽ feciſſem9 huius uiri qui nũc hæc adducit ad crimen ꝓ eo quod ante nos ipſe prior Origenis q̃plurima fuiſſet interp̃tatus: & eius uel elocutiã in explicãdo uel in interp̃tando diligẽtiã laudaſſemus eumq; nobis ſequẽdum in opere ſimili dicere remus poſt aliquãta etiã hoc adiecimus hũc ergo etiã animo nos licet nõ eloquẽtiæ uiribus diſciplinæ tñ regulis inq̃tuz poſſum9 ſequimur obſeruãtes hoc ne ea quæ in libris Origenis a ſemetip̃o diſcrepãtia inueniũtur atq; contraria ꝓferamus. Memẽto qui legis: ne hic te breuiter dictus ſermo prætereat quẽ dixi quia nõ ꝓferã ea quæ i libris Origenis a ſemetip̃o diſcrepãtia inueniunt atq; cõtraria. Nõ em̃ generaliter ꝓmiſi me nõ prolaturũ quæ eſſent fidei cõtraria ſed quæ libri ip̃i ſibi dicerent cõtraria: uel quæ a ſemetip̃o diſcrepant nõ quæ a me uel ab aliquo alio diſcreparẽt. Non ergo ex hoc ſermone ſurripiẽtes inimici calũnias generent: ut dicant me ꝓmiſiſſe. Quia ſi quid cõtrariũ eſt uel diſcrepat a fide noſtra ꝓferam hoc etiam ſi facere potui: tñ promittere nõ auderẽ. Et ſiquidẽ factũ id in opre meo inuenies amplecti poteris. Si uero in aliquo tibi min9 impletum uidebit: culpare nõ poteris quia ꝓfeſſionis meæ tale uinculũ nõ tenes. Sed cõiungamus etiã cætera cuius aduerſitatis inquã cauſas plenius tibi in apologetico quẽ Pãphilus in libris ip̃ius Origenis ſcripſit edidimus breuiſſimo libello ſuperaddito in quo euidẽtibus (ut arbitror) ꝓbamẽtis corruptos eſſe i q̃plurimis ab hæreticis & maliuolis libros eius oſtẽdim9: & præcipue iſtos quos nunc exigitis: ut interp̃temur id eſt periarchon quod uł de principiis: uel de principatibus dici poteſt: q ſunt reuera & obſcuriſſimi & difficilimi. De rebus em̃ ibi talib9 diſputat i qbus philoſophi omni ſua ætate cõſumpta iuenire nihil potuerunt. Hic uero noſter q̃tum potuit egit: ut creatoris fidem: & creaturarum rationem: quaz illi ad ip̃ietatem traxerant ad pietatem iſte conuerteret. Etiã hic diligentius iſpice & non te p̃tereat ꝙ creatoris quidem fidem diximus creaturarum uero rõnem: ſcientes ꝙ ea quæ de cœlo dicũtur ad fidem pertinent. Ea uero quæ de creaturis diſputantur ad rationem. Sed quod ſeqtur adhuc addam9 Sicubi ergo nos in libris eius aliquid contrarium iuenimus: quod ab ipſo in cæteris locis pie de trinitate fuerat definitum: uelut adulteratum: hoc eſt alienum aut prætermiſimus: aut ſecundum eam regulam pro/

tulim9:quã ab ipo frequẽter iuuenim9 affirmatã. Nũ quit & hic incaute aliqd diximus? Nunqd dixi q̃ scd'm fidei nostræ regulã ꝓtuli? Quod utiq; erat iam penit9 præter modũ rõnem interp̃tantis:& e græco in latinũ uertẽtis excedere. Sed scd'm hãc regulã ꝓtulisse me di/xi:quã ab ipo frequẽter inuenimus affirmatã. Item his illud addamus siqua sane uelut peritis iam & sciẽtib9 loquens. dum breuiter transire uult:obscurius ꝓtulit: nos ut manifestior fieret locus:& ea q̃ de ipsa re ĩ aliis libris aperte legeramus:adiecimus:explanationi stu/dentes. Nihil tñ nostrũ diximus:sed licet in aliis locis dicta sua tñ sibi reddidim9. Puto q̃ etiã apd' iiqssimos iudices sufficere mihi possit sola ista cõfessio qua dixi: nihil nostrũ diximus:sed licet in aliis locis dicta: sua tñ sibi reddidimus. Nunquid me in aliquo obnoxium feci? Nunquid ꝓmisi me meũ aliquid dictur? Vbi est q̃ accusant qd' calũniant' qd' cõfingũt me dixisse? Quia mala tuli:& bona dixi & quæcũq; bona sunt transtuli erubescãt aliqñ:& desinãt falsa ꝓferre:& diabolicũ in se opus fratres criminãdo suscipere. Audiant qa nihil nostrũ dixim9:sed licet ĩ aliis locis dicta sua sibi reddi dim9 Et ne nos absq; dei misericordia huic opi man9 existiment cõmodasse:uideãt nos hæc ipa ante p̃dixis/se quæ faciũt. Post hæc em̃ addidimus etiã ista: hoc au tem iccirco in præfatõe cõmonui:ne forte calũniato/res iter̃ se criminãdi putẽt inuenisse materiã. Quod di xi iterũ:illa causa est:quia & sancti iam ep̃i loãnis æpi stolam de fide ad sanctũ Theophilu3 scriptã crimina ti sunt:qñ corpus humanũ aliud nescio quid fingebãt q̃ carnem iccirco iterũ posui. Sed uideris in q̃ qd puer si & contentiosi hoies agant. Nobis interim tantus la bor:si tñ orantibus uobis deus iuuerit iccirco suscept9 est: nõ ut calũniosis os(qd' fieri nõ põt licet forte hoc deus faceret)clauderemus:sed ut ꝓficere ad scientiam rerum uolentibus materiã præberemus:ut autez scias quia & q̃ falsaturi hæc essent:& ꝓuidemus & prædixi/mus:uide'qd in sequentibus iniunxerimus. Illud sane omnẽ qui hos libros uel descripturus est uel lecturus in cõspectu dñi patris & filii & spiritussancti: cõtestor atq; cõuenio per futuri regni fidem:p resurrectõnis ex mortuis sacramẽtũ sic nõ illũ locũ æterna hæreditate possideat:ubi est fletus & stridor dentium:& ubi ignis eorũ nõ extinguet': nec uermis eor̃ morietur: ne addat aliquis huic scripturæ:ne auferat ne inserat:ne ímutet & tñ post omnia ista tam honorificata:tã terribilia ad iuratõnũ sacramẽta falsare hæc & corrũpere nõ timue runt illi q̃ se dicunt credere resurrectionẽ carnis futurã Qui uel hocip̃m si crederẽt qd' est deus:nunq̃ hæc taz criminosa & nephãda cõmitterẽt. Vbi tñ in his quæ p̃/ G
fati sumus: aut Origenes laudibus usq; ad cœlum :ut criminat':elatus est? Vbi apostolus aut ꝓpheta aut ali quid tale a nobis quale ipe de eo scripserat dictuz est? Aut in quo ꝓrsus alio inueniũt criminãdi locũ? Fidez nostrã p̃misimus quæ puto q̃ in oibus cum cõfessione ecclesiastica cõcordet. Interprætãdi obseruãtiã distin/ximus:cuius reuera nobis in q̃pluribus exemplũ ipe p̃ buerat:qui nunc accusator extitit:qd ꝓpositi interpræ tãdo gesserim designaui iam:si plene id aut min9 ple ne adimplere ualui:a legentibus cõprobet' a qbus uel laudari uel rideri solet nõ tñ ad crimen uocari cũ in al terã linguã ꝓpriæ uel minus ꝓprie aliena uerba uertũ tur. Verũ qm̃ eorũ fecimus mentionẽ:qui qa hæc ipsa quoquo modo sunt tñ nisi falsi sint ea nullatenus cri/minari potuissent:in ip̃m caput man9 falsarias iniece runt cõueniẽs puto huic apologiæ nostræ id iserere ne me studio subtrahere putent hoc quo illi addito:falsa crimia obtendũt. Etem̃ cum in quodã supradicti ope/ris loco quẽ interp̃tati sumus q̃stio haberet' aduersum eos q deuz corporeũ dicãt & humanis eum mẽbris ha bituq; describãt:qd' asserere p̃cipue Valentinianoz & Anthropomorphitaz hæreses solent cui isti accusato res nostri nimis(ut uideo)dextras dederunt: & Orige nes cõtra eos ecclesiasticã fidẽ defẽdens omni genere incorporeũ deũ esse:& iccirco etiã inuisibilẽ confima ret ꝓuocante se ordine quæstionis respõdit cõtra hæ/reticos in hoc loco quædaz q̃ a nobis in isto mõ uersa sunt ĩ latinũ. Ex prio libros periarchon post aliquãta uerũ istæ assertiones minus fortasse auctoritatis habe/re uideant' apud eos:q ex sanctis scripturis de reb9 dĩ uinis instituí uolũt:& inde sibi approbari querũt: q̃to dei natura supeminet corpoz naturã. Vide ergo si hoe aplus etiã nõ ait:cuz de xp̃o loquit':dicens. Qui ẽ ima Col.1.
go inuisibilis dei primogenitus omnis creaturæ. Non em̃ ut quidã putant:natura dei aliquibus uisibilis ẽ:& aliis ĩuisibilis:quia nõ dicit aplus imago uisibilis dei hominibus:aut inuisibilis pctõribus:sed ualde cõstã/ter ꝓnunciat de ipa natura dei:dicens. Imago inuisibi lis dei. Sed & loãnes in euãgelio:dicens. Deuz nemo Ioh.1.
uidit unq̃:manifeste declarat omnibus qui intellige/re possunt quia nulla natura est:cui uisibilis est deus. Non quasi qui uisibilis quidem sit per naturã:& uelut fragilioris creaturæ euadat:atq; excedat aspectũ. Sed qm̃ naturaliter uideri impossibile est. Sed si requiras a me:quid etiam de ipo unigenito sentiã:si ne ipse qui/dem uisibilem dicam naturam dei qui naturaliter in/uisibil' est:non tibi statim uel impiũ uideat' esse:uel ab

surdum: rõnem quippe dabimus cõsequenter. Aliud quidẽ est uidere: aliud noscere: uideri & uidere corporeũ est: noſci & noscere intellectualis naturæ est. Quicquid ergo ꝓpriũ corporũ est: hoc nec de patre nec de filio sentiendũ est: qđ ad naturã uero ptinet deitatis: hoc inter patrẽ & filiũ cõstat. Deniq; etiã ipe in euãgelio nõ dixit: Quia nemo uidit patrẽ nisi filius: neq; filiũ nisi pater: sed ait. Nemo nouit filiũ nisi pater neq; patrẽ quis nouit nisi filius ex quo manifeste indicatur ꝙ qequid inter corporeas naturas uideri & uidere dicit: hoc inter patrẽ & filiũ noscere dicit: & noſci ꝓ uirtutẽ scientiæ: nõ per uisibilitatis fragilitatẽ. Quia ergo de incorporea natura & iuisibili nec uidere ꝓprie dicitur nec uideri: iccirco neq; pater a filio neq; filius a patre uideri dicit in euãgelio: sed nesci. Quod si ꝓponat nobis aliqs: quare dictũ ẽ. Beati mũdo corde quoniã ipi deũ uidebũt. Multo magis ex hoc (ut ego arbitror) assertio nostra affirmabit. Nam qd aliud est deũ corde uidere: nisi scđm qđ supra exposuimus mente eum intelligere atq; cognoscere? Istud est caput qđ isti quæ ad insidiãdũ mihi de oriente transmissi sunt nõ soluꝫ peruersa intelligẽtia: uerũetiã uerboꝝ adulterio conati sunt infamare: qđ ego iccirco ut alia quoq; nõnulla eius quidẽ interꝑtabar scriptoris suspectũ habere non potui: neq; prætermittẽdũ indicaui: q nõ in eo aliquid dicõparatõe patris ac filii dicebat: sed de ipa deitatis natura querebat: si ei aptum ullo genere uisibilitatis uocabulũ uideret: respõdi ut supra diximus iis hæreticis q iccirco deũ uisibilẽ esse asserũt quia & corporeum dicunt ꝓ eo ꝙ uisio ꝓprie corporis est. Vnde & illi Valentiniani: ꝙ supra dixim9 hæretici: corporaliter & uisibiliter generasse patrẽ & generatũ filiũ dicũt. Resugiens ergo (ut opinor) Origenes uisiõis appellationẽ tanꝙ suspectã: aut melius esse in natura deitatis ratus: id est in patrẽ & filiũ uti illo sermone qđ ipe dñs defiuerit: dicens. Nemo nouit filiũ nisi pater neq; patrẽ quis nouit nisi filius. Omnem ergo occasionẽ supradictis hæresibus credidit excludendã: si notionẽ i natura deitatis potius diceret q̃ uisionẽ: dũ uisio occasionẽ aliquã ꝑbere uideat hæreticis. Notio uero unius naturæ iter patrẽ & filiũ seruat indissociabilẽ ueritatẽ: præcipue qa euãgelii talis auctoritas est: simul & cautelæ per hoc plurimũ credidit fore ne forte Anthropomorphitæ quoquo modo audirẽt uisibilẽ deũ. Hæc ratio q̃ nõ fiebat aliqua differẽtia trinitatis. uisa mihi nõ ẽ debere penitus abiici. etiã si aliqua uerba in græco icautius fortasse posita declinauimus: Sit sane adhuc in iudicio legentiũ: utrum & hoc aduersus supradictas hæreses utile aut minus utile uideat. Tñ ponamus ꝙ etiã hi qui norũt de litteris & huiuscemodi sensibus iudicare: quibus cum ꝓtia adest & dei timor: q nihil per cõtentionẽ: neq; ꝓ inanẽ gloriã gerũt quorũ animus ab inuidia & fauore & odio uacat: dicãt nõ multũ ad istructionẽ: uel ad impugnãdas supradictas hæreses caput istud ualere: nũquid nã id nõ licet ꝑterire? Et tanꝙ minus ualidũ ad depellendos aduersarios transcurrere? Pone qa sit ociosum nunqd & criminosum? Quomõ loco criminis ducet ubi inuisibilitatis æqualitas inter patrẽ & filiũ & spiritũsanctũ cõfirmat? Non puto hoc ita cuiq̃ uideri & qd dico cuiq̃? sed ne & istis quidẽ ipis criminatoribus meis aliqđ i meis litteris uisum eẽ: qđ posset offendere. Deniq; em̃ si hoc putassent: ipsa sicut H trãstulerã mea uerba posuissent. Sed nũc ausculta qd faciũt & flagitii eoꝝ require si ullũ ꝑcessit exemplũ. In eo loco ubi scriptũ erat: sed si requiras a me qd etiã de ipo unigenito sentiã: si ne ipe qdem uisibilẽ dicã naturam dei q naturaliter inuisibilis est: nõ tibi statim uel impiũ esse uideat uel absurdũ: rõnem qppe dabimus cõsequẽter. Illi scripserũt: nõ tibi statim absurdum uel impium uideat eẽ qa sicut filius patrẽ nõ uidet: ita nec spũssanctus filiũ uidet: hoc si in foro positus: uel i negociis sæcularibus cõmisisset iste q de monasterio Romã quasi calũniandi peritissimus missus est norũt omnes qd consequeret ex legibus publicis: cuiusmodi criminis reus esset. Nunc uero qa secularẽ uitã iam reliqt & a tergiuersatione illa actuũ publicoꝝ ad monasterium cõuersus est: & ad hæsit magistro nobili: ut ab ipso edoceret iterũ ꝓ modestia furore insanire: ꝓ quiete seditiões mouere: ꝓ pace bellum mouere: ꝓ cõcordia mouere dissidia: ꝓ fidus esse ꝓ fide: ꝓ ueritate falsarius crede mihi ꝙ huius sceleris neqtia etiã uerũ fuisset exẽplar: nisi Iezabel tibi illa occurreret. illa ẽ em̃ quæ hoc crimen aduersus Nabutheũ israelitẽ uineæ causa composuit & mandauit ꝑ sbyteris iniquitatis falsis eum cõ scriptõibus perurgere: quasi qui bñdixisset: id est blasphemasset deum & regem. Sed qs in hoc fœliciter: illa quæ mandat: aut hi q mandato iniqtatis obtempe/rant? Grauia hæc: & (ut opinor) in ecclesia pene huiusmodi facinus inauditũ est. Sed additur adhuc aliquid Requiris quod illud? Vt rei iudices fiant: & insidiatores sñas ferant. Nam errasse scribentẽ: aut lapsum eẽ in sermone: nouum non est: & ut opinor uenia dignũ est: quia & scriptura dicit. In multis em̃ offendim9 om luc. 3. nes qui autem in uerbo non offendit hic ꝓfectus ẽ uir. Erratum putatur in uerbo? Corrigatur: emendetur: si id utilitas postulat: & auferatur. Inseri uero quæ non

ſunt ſcripta litteris alienis:& falſa interſeri ad hoc ſo/
lum:ut uitam fratris infames: temerare aliena ſcripta
ut ſcriptori inferas notam:ut ſubrepas auribus popu/
lorum:ut cõturbes corda ſimpliciu3:ut nihil aliud ex
eo niſi apud hoĩes opinioni maculã cõferas.Videte ſi
alterius eſt opus:niſi illius qui ab initio mẽdax fuit:&
fratres criminãdo diabolus:id eſt criminator nomen
accepit.Nam cum falſam huiuſmodi ſententiã apud
Mediolanũ recitaret & a me quæ legebat falſa eẽ dice
rent interrogatus a quo accepiſſet exemplaria:reſpõ/
dit matronã quãdam ſibi dediſſe:de qua ego quæcũq;
illa eſt nihil dico:ſed ſui eam & dei cõſcientiæ derelin
quo.Mihi tñ ín hoc dei & ueſtri ſufficit teſtimoniũ: id
eſt tuũ & ſancti uiri ip̃ius:cui hoc opus gerebã Macha
rii: q ſchedulas ip̃as meas uel ab initio legiſtis:uel etiã
licet nõdum cõpleta & ad integrũ emẽdata exẽplaria
retinetis:id eſt quia ſicut filius nõ uidet patrem ita nec
ſpũſſanctus filium uidet id eſt qđ ego nõ ſolum unq̃
nõ ſcripſi:ſed ecõtrario qa ille falſauit indico. Si quis
negat q̃ nõ ita uidet filius patrẽ:ſicut pater filiũ:& nõ
ita uidet ſpũſſanctus & filiũ & patrem:ſicut pater filiũ
& ſpũſanctũ anathema ſit. Videt eñ & ueriſſime uidet
Sed ut deus deum:lux lucem:& nõ ut caro carne3 ſed
ut ſpũſſanctus nõ corporeis ſenſibus ſed uirtutibus ue
Gal.5. ritatis.Si qs hæc negat:ſit anathema ín æternũ. Qui au
tem uos cõturbat ſicut dicit apoſtol9 portabit iudiciũ
quicunq; ille eſt.Memini ſane q̃ aliqs eo3 cum argue
retur falſaſſe hæc reſpondit mihi ita in græco habere.
Me autem in latino ímutare uoluiſſe.In quo omitto il
lud exequi:qa nec quidem uerum dicunt:ſed tñ pona
mus quia ſic eſt in græco:& ego in latino hoc nõ ſcri/
pſerã.Promiſerã eñ me in præfatiũculis tale aliquid
facturum qđ ſi facerẽt:ut qđ tibi offendebat ín latino
cõmodius ſcriberẽ:quid abſq; ꝓmiſſo uel qđ abſq; rõ/
ne noſtra facerẽ? Tu certe qui hoc in latinis meis exẽ/
plaribus nõ inueneras:in tuis chartulis hoc unde ſcri
ptum legebas? Ego qui iterp̃tatus ſum: nõ ſcripſi. Tu
qui me accuſas:& meas tales litteras non tenes crimẽ
mihi unde cõponis? Haud idẽ ego accuſari debeo: un/
de tu me falſu3 feciſti:rem planiſſimã dico.Quattuor
libri iſti ſunt quos interprætatus ſum in q̃bus de trini/
tate ſparſim per ſingulas pene paginas diſputat Re/
legant uniuerſa:ſi uſq̃ talis aliqs de trinitate inuent9
fuerit in íterp̃tatõe noſtra ſenſus qualem in iſto capite
calũniant:tũc demũ credat etiã hoc eo ſenſu quo iſti
confingunt eſſe ꝓlatũ Si uero per omne libro3 corp9
nunq̃ ſit illa differẽtia trinitatis:nõne ueſanũ pariter
ſtultũq; cõmentũ eſt dicere q̃ uno ſolo capite hæreſis
cõfirmata eſt ab eo:q eam mille capitibus expugnarit
Sed & rei ip̃i9 cõſequentia prudẽtẽ quẽq; ſatis edocet
q̃ hic ſi hoc í litteris meis íueniſſet:& uere ſcrupulũ ali
quẽ exip̃a lectione cœpiſſet:cũ me ſicut ip̃e noſti. Ro
mæ poſitum haberet p̃ſentẽ cõtinuo utiq; perq̃ſiſſet &
ipſa ad me ſcripta detuliſſet:q̃ppe q uſq; ad illud tp̃us
etiam uidere me & ſalutare:& í oratiõibus cõmunica/
re ſolitus erat contuliſſet ſine dubio mecũ de his q̃bus
uidebat offendi:íquiſiſſetq; quomodo fuiſſet a me pla
tum quomõ haberet in græco certe hoc etiã gloriæ ſi/
bi ſufficere putaſſet:ſi uiſus fuiſſet í dictis noſtris uel ſcri
ptis feciſſe per ſe aliqđ emẽdari: aut ſi furor animi nõ
tam emẽdati errorẽ q̃ ꝓferri in publicũ cõpuliſſet:ſine
dubio nõq̃ elegiſſet abſentẽ lacerare: quẽ potuit gra/
uius cõfutare præſentẽ. Sed iſtum qa falſi cõſciẽtia de
terrebat ad me qdem cuius erant ſcripta:quæ uolebat
criminari nõ detulit ſed per domos per matronas per
monaſteria per ſingulos quoſq; fratrũ circũfert quos
ſolo cõturbare poſſet auditu.Et hoc fecit ſub ip̃o tem/
pore quo cõfeſtim ex urbe decederet ne uel cõpræhen
ſus facti ſui redderet cauſas. Etiam inde ut intelligat
ſcđm præceptũ magiſtri per totam me Italiã crimina/
ri inſtigare turbas cõturbare eccleſias aures quoq; pol
luere ſacerdotũ & í omnibus his modeſtia noſtra tãq̃
cõſcientia abuti.Hec diſcipuli.Ipſe uero orientalis ma
giſter:qui ad Vigilentiũ ſcribens dixerat per me latini
cognoſcunt omnia Origenis bona & ignorant mala
iſtos ip̃os quos nunc ego tranſtulerã reinterprætatus
eſt & ea omnia quæ ad me uel improbabilia p̃termiſſa
ſunt ſeruit quo ſcilicet nunc cõtra ſententiã ſuam Ro/
mani per ipſum Origenis cognoſcant mala & igno/
rent bona hinc etiam non ſolum Origenem ſed & me
metipſum in ſuſpitionẽ hæreſis conatur adducere hic
emittit inceſſabiliter canes ſuos qui me per urbes: per
uicos:per iter tranſeuntẽ calũniantium latratibus in/
ſectent:& fanda omnia & ne fanda aduerſum me ſe/
ctentur. Quid queſo te ſceleris admiſimus ſi fecimus
quod feciſti? Si tñ nefariũ eſt uti exẽplis tuis: de teipſo
quid iudicas? Veruntamen dic mihi o magiſter(iã eñ
ad te conuertenda eſt reſponſio) Ad legentem aut in
terprætantem:ſi qua eſt illa ſcriptoris culpa: recte re/
uocat Abſit inquit nequaq̃ quid me ſubtiliter circũue
nis? Nunquid nõ & ego legi? Nunquid nõ & ego inter
prætatus ſum? Sed lege ea quæ interprætat9 ſum uide
ſi quid in iis dogmaticum inuenies.Certe ſi aliquid ho
rum q̃ nunc ad dãnationem uoco reperies. Poſtremo
ait ſi uis plenius noſſe(quoniam apud me etiam ſuſpi
tio huiuſmodi dogmatum ſemper execrabilis fuerit)

lege cõmẽtarios meos in æpistola Pauli ad Ephesios Et ex his quæ scripsi: nosces qd de eo senserim legens eñ eum uel interp̃tans nosces: & hæc est tua tanti magistri grauitas ut eum quẽ in aliis laudas cõdemnes in aliis? Et quem in præfatiõibus tuis alterũ post apostolos ecclesiarum magistrũ dixisti: nunc hæreticũ dicas? Quis hæreticus ecclesiarũ magister aliquãdo dici potuit? Errauí inquit in hoc. Sed q̃diu præfatiũculã subijcis? Cõmẽtarios lege. Sed illos quos designaui: & cui hoc iustum uidet: ut is q tot libros cõscripsit: in quib9 omnibus pene p̃conia eius usq; ad cœlũ fert: q tot iaꝫ annis & lecti sunt ab omnibus & legunt: ex quibus q̃plurimi ita edocti iam de hoc mũdo decesserũt: & prexerunt ad dñm hanc Origenis sententiã tenentes quã ex libroꝝ istius assertiõe didicerãt: & abierunt speantes iuxta huius testimoniũ inuẽturos se eum scd'm apostolos ecclesiarũ magistrũ & nunc iterum scribit inuenerunt eum cum impiis hæreticis & gentilibus cõdemnatũ. Quomodo se ex cõtentione cõmutet & dicat: qa illuꝫ quem. xxx. fere annis cõtinuis legens & scribens apostolis exæquaui: nunc hæreticũ p̃nuncio. Nunqd aliquos nouos ei9 libros modo legit: quos ante nõ legerat? Sed ex iis eisdem dictis eum & tunc apostolũ: & nunc hæreticum dicit & nullo modo hoc ita fieri potuit. Aut eñ tunc recte dixit & modo liuore quodã cõtentione peruertit & audiendus non est. Aut si tũc male dixit: & modo seip̃m cõdemnat quale ergo in se cæterorũ expectabit iudiciũ is qui scd'm apostoli sententiam semetip̃o dãnat? Et qd inquit abscindit pœnitentia? Non errat & in uerbo maxime: licet qdeꝫ de errore pœnitere. Sed simul aliquis pœnitẽtiã agit simul accusat simul iudicat simulq; cõdẽnat. Quasi uero siq̃ meretrix una se nocte aut duabus a scortãdo cõtineat debet cõtinuo leges de pudicitia scribere: & nõ solum leges cõdere: uerũ & sepulchra obruere omniũ quæ iã defunctæ sunt fœminaꝝ q; eas suspicet sui similem uitam duxisse pœnitentiã agens q; hæretic9 fueris bene facis. Quid hoc ad me: qui nunq̃ hæreticus fui? Pœnitentiã agis p̃ errore recte facis. Si tamen ip̃am pœnitẽtiã legitime geras nõ accusando: sed deprecãdo: non
K cõdemnãdo sed flendo. Naꝫ quæ pœnitẽtiæ ueritas ẽ ubi idulgẽtiæ decretũ ip̃e sibi pœnitẽs dictat? Qui pœnitet p̃ iis quæ male locutus est uulnus suum nõ iterũ male loquẽdo curat: sed silendo. Sic eñ scriptũ ẽ. Peccasti q̃sce. Sed nunc ip̃e te reum statuis: & iterum rea/
Eccle. 21. tu ip̃e te absoluis. Et ex reo ipse te iudiceꝫ facis. Hæc iã non tua qui irrides in nos sed nostra q ita nos irrideri patimur est miseria. Verũtamẽ ueniam9 ad hos duos cõmentarios quos cæteris omnibus opusculis suis cõdemnatis ac renũciatis solos exceperit: & q̃ caste se in his & cõtinenter egerit uideamus. Ex his eñ sc lis & fidem suã p̃bari uult & quod Origeni in oĩbus a duersetur p̃ferant ergo isti q ei soli ex oĩbus scriptis suis placent: id est in æpistola Pauli ad Ephesios libri tres: & in Eccliasten (ut puto) unus. Sed nũc interim q primo occurrit in ep̃la ad Ephesios cõmentario relegat. Etiã ibi cõsociũ & cõcordeꝫ symmysten ut ip̃e ait in iis quæ arguit approbo. Et primo omniũ de q̃bus irridet mulierculas: quæ se dicunt post resurrectioneꝫ nõ habituras fragile corpus quippe quæ angelorũ futuræ sint similes: qd ip̃e sentiat uideam9. In tertio cõmentario ꝫ libro i æp̃la Pauli ad Ephesios sub eo capitulo ubi scriptum est Qui uxorẽ suã diligit semetip̃m diligit nemo eñ unq̃ carnem suã odio habuit & post aliquanta ait. Foueamus igit & uiri uxores: ut animæ nostræ corpora: ut & uxores in uiros: & corpora redigant in animas: & nequaq̃ sit sexuũ ulla diuersitas. Sed quomõ apud angelos nõ est uir neq; mulier: ita & nos qui angelis similes futuri sumus: iam nunc incipiamus eẽ qd' in cœlestibus repromissum est. Hæc & ecclesiis in tuis cõmentariis scripsisse sciens. Quomodo eas ad exemplum fidei tuæ & ea quæ arguis cõfutanda p̃ponis? Et quomodo de tuis uerbis mulieres arguis? Deinde quæ mulier dixit aliquãdo q; uxores conuertant in uiros & corpora rediganꝫ in animas qd' tu scribis. Ergo scd'm te nõ solum resurrectio nõ erit: sed nec corporũ qd' cõfiteri etiaꝫ istos quos tu fecisti hæreticos dicis. Vbi nã ultra corpus querimus si in animã redigitur? Erit ergo iam totum anima: & nusq̃ corpus. Et iterum. Si uxores in uiros commutabuntur: pro eo quod subiunxisti ut nequaq̃ sit sexuum diuersitas: quasi hoc ut ostendere res quia sexus fœmineus interibit ex eo quod redigetur in uirum: solus autem manebit uirilis: nescio quidem si hæc tibi de se dicere fœminaꝫ sexus ip̃e permittat. tamen & si ab illis concedatur: qua consequentia poteris ostendere ibi uirilem sexum esse necessariũ: ubi fœmineus necessarius non p̃bat? Quia naturali quodam uinculo in tantũ sexus alter eget alterius ut si alter nõ sit alterius opus nõ sit. Etenim si luteam formã ex resurrectione homo habere putatur: quam in paradyso habuit ubi scriptum est. Quia masculum & fœmi Geñ. 1.
naꝫ fecit eos: & benedixit eos. Si uero & tuæ mulierculæ q̃s incusas: dicitis neq; uir neq; mulier ẽ: quomodo ergo aut corpora redigentur in animas: aut mulieres conuertentur in uiros? cum uel paradysus utrunq; sexum patiatur: uel similitudo angelorum: ut tu quoq;

fateris: nulluꝫ oino recipiat? Et miror quomõ ab aliis exigas deſexuum diuerſitate ſentẽtiã de qua tu uolens diſſerere: tãtis te inuoluis nodis: ut euoluere te nulla tenus poſſis: quãto rectius faceres: ſi nos quos culpas: imitareris in talibus: & hæc ſoli deo ut ſe ueritas habet noſſe pmitteres: & te potiꝰ ignorare fatereris: q̃ ea ſcriberes: quæ paulo poſt tuipſe dãnares? Velim mihi cõſcientia ſua teſte nunc diceret: nõ dico: ſi in aliquo opuſculo meo: ſed ſi in æpiſtola ſaltẽ mea: quã alicui familiari meo negligẽtius ſcripſiſſem: ꝛ ueniſſet ſcriptũ quia corpora in animas redigentur: & uxores in uiros ſi nõ etiã æreis litteris ſcribi p portas ciuitatũ p̃cepiſſet ſi non in foro: in curia: p roſtris etiã recitari. Quantos ex hoc accuſationũ titulos: quæ uolumia cõſcripſiſſet Quã me totis armis ac telis fœcũdiſſimi ſui pectoris purgeret: dicens: Quia ſi mihi nõ creditis dicẽti (qa fallit cum dicit corpus reſurgere: & carnem negat: uel cũ fateat quidem carnem: mẽbra aũt negat & ſexum) uidete quomodo ipe ſcribit in æpiſtola ſua: qa corpora uertant in animas: & uxores in uiros. Sed nos te qdeꝫ hæc ſcribentẽ: nõ ſolum nõ arguimus hæreticum: ſed & ſatiſfacimus tãq̃ magiſtro. Mulieres tñ illæ quas tã indignis & inhoneſtis cõtumuliis laceraſti exhibebũt ante tribunal xpi: & hæc quæ in his cõmẽtariis doces: & illa quæ oblitus tui rurſuꝫ cum cõtumeliis ſcribis & ibi utraq; recitabunt: ubi ceſſabit iam fauor hominum & redempti laudibus plauſus ſilebunt: & tecum p his uel geſtis uel dictis tuis iudicabunt apud iuſtũ iudiceꝫ
L xp̃m. Verũ pergamus diſcurrere qd etiam de quæſtionibus ſcribat hoc em̃ ad fidem pertinet in qbus de carnis reſurrectõe ſic uariat cætera: ut quæſtiones. Item ex
Eph. 1. cõmentariorũ libro de æpiſtola Pauli ad Epheſios de eo capitulo, ubi dicit apl̃us. Sicut elegit nos i ipſo ante mundi cõſtitutionẽ: ut eſſemus ſancti & imaculati coram ip̃o: ita ait p cõſtitutione mũdi i græco ſcriptũ habet καταβολην τουκοσμου. Non idip̃m autem καταβοη quod cõſtitutio ſonat. Vnde & nos ꝓpter paupertatẽ liguæ & rerũ nouitatẽ: & ſicut qdam ait: & græcorũ & ſermo latior & linguæ fælicior ſit: conabimur non ita uerbũ ex uerbo tranſferre: qd' ip̃oſſibile eſt q̃ uim uerbi quodã explicare circũitu: καταβολη em̃ ꝓprie dicit cũ qd deorſum iacit: & ad inferiorem locũ mittit a ſublimi: uel cũ aliqua res ſumit exordiũ. Vnde & hi q ædiũ futurarũ prima iaciunt fundamẽta καταβεβληκεναι: id eſt initia fundamẽtorũ ieciſſe dicunt. Volẽs itaq; Paulus oſtendere qa deus uniuerſa ſit machinatus ex nihilo nõ creaturã: nõ cõditiõem nõ facturã: καταβολην: id eſt initiũ iacti fundamẽti ad eum retulit: ut nõ iuxta Manichæũ & cæteras hæreſes: quæ factorẽ & materiaꝫ ponunt aliud qd unde creaturæ factæ ſint anteceſſerit creaturas: ſed omnia ex nihilo extiterint. Quod auteꝫ electos nos ut eſſemus ſancti & imaculati coram ipſo hoc eſt deo: ante fabricam mundi teſtatus eſt: ad præſcientiã dei pertinet: cui omnia futura iam facta ſunt: Et ante q̃ fiant: uniuerſa ſuut nota: Sicut & Paulus ip̃e prædeſtinat i utero matris ſuæ. Et Hieremias in uulua ſanctificat: eligit: roborat: & in typo xp̃i ꝓpheta i gẽtibus mittit. Hucuſq; edidit unaꝫ expoſitionẽ. Sed ſub cuius perſona huiuſmodi intelligẽtia accipiẽda ſit nõ exp̃ſit: hoc tm̃ egit q ex cõſequentibus reprobat priora. Ait em̃ in cõſequentibus: alius uero q deũ cognat oſtendere. Vnde manifeſte oſtendit: q per illã priorẽ expoſitionẽ non oſtendat iuſticia dei: qd' utiq; impiũ eſt. Sed per iſtum quẽ dicit alium cuius aſſertionẽ ſine dubio uolens apud omnes indubitatã & catholicã demonſtrare dedit tale teſtimoniũ q hac ſua aſſertione iuſtũ eſſe deũ conet oſtendere: qd' non ex præiudicio ſcientiæ dei ſed ex merito electoꝝ unũquẽq; eligat. Dicit aũt uiſibiles creaturas cœlũ terrã maria: & oĩa quæ intra ea ſunt alias fuiſſe inuiſibiles creaturas: in qbus & animas quæ ob quaſdam cauſas ſoli deo notas dei ectæ ſunt deorſum in uallem iſtã lachrymaꝝ in locũ afflictionis & peregrinatõis noſtræ: in quo ſanctus cõſtitutus erabat ut ad ſedem priſtinã reuerteret dicens. Heu mihi quia incolatus meus ꝓlongatus eſt habitaui cum habitantibus cedar: multuꝫ incola fuit anima mea. Et in alio loco. Miſer ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Et alibi. Melius eſt reuerti & eſſe cum xp̃o. Et alibi. Anteq̃ humiliarer ego deliqui & cætera his ſimilia. Itaq; priuſq̃ animæ inquntꝫ p cipitarentur in mundum. Magiſter dicis iquiunt & nõ dicis qui ſunt iſti q hæc inquntꝫ q animæ eſſent priuſq̃ præcipitarentur i mundum. Nonne recte iquit dixi qa talpa es & nihil uides? Dixi iam ſuperius qa illi hæc dicunt: q deum iuſtum eſſe aſſerunt quem utiq; ſi cor haberes meipſum eſſe intelligeres neq; em̃ ita impius ſuꝫ ut alium me & diuerſum eſſe ab his ſtatuam q deum iuſtum defendunt: qd' omnes utiq; facimus q ſanum ſapimus. Dic ergo magiſter dic quid iſti qui tu es inquntꝫ Itaq; priuſq̃ animæ inquiunt præcipitarentur in mundum: & mundus ex animabus fieret cum habitatricibus ſuis in infimũ deiectus ipſe elegit Paulum deus & ei ſimiles coram ſe qui erant ſancti & immaculati. Nemo autem eligitur niſi de pluribus: & ubi ſunt aliqui uiliores: ibi perpetratur electio. Quomodo autem in babyloniæ captiuitate: quando a Nabuchodono / M

ſor in Chaldeã ductus eſt populus: miſſi ſunt ꝑphetæ Ecechiel. Daniel: tres pueri. Aggeus: & Zacharias: nõ ꝙ ipſi meruerint captiuitatẽ: ſed ut eſſent in ſolatio captiuoꝝ ita & ĩ illa directione mundi eos ꝙ anteq̃ mundus fieret electi erant a deo miſſos eſſe in eruditionẽ & magiſteriũ animaꝝ peccatricũ: ut prædicatiõe eoꝝ reuerterent ad euꝫ locũ unde corruerãt. Et hoc eẽ qd̃ a Moyſe in octogeſimonono pſalmo dicit. Dñe refugiũ factus es nobis ĩ generatiõe & ꝓgenie: anteq̃ mõtes firmarent: & fieret terra & orbis terraꝝ. Quo ſcilicet anteq̃ mundus fieret: & uniuerſa generatio Principiũ ſumeret: ſanctis ſuis deꝰ refugiũ fuerit. Hæc ſunt q̃ in illis quos ſolos ex omnibus opuſculis tuis eligis: & ad cõdemnãdos cæteros relegi iubes cõmentariis ſcribis. Mundũ ais fuiſſe inuiſibilẽ: anteq̃ hic uiſibilis fieret. In quo mundo cum reliquis habitatoribus angeli ſcilicet & animæ erant. Iſtas animas ais ob quaſdam cauſas: ſoli deo cognitas ĩ hoc uiſibili mundo naſci in corporibus: & quæ ante habitauerãt cœlũ apud prius ſæculũ nunc hic habitant terrã ſcilicet nõ extra cauſas aliquas: quas ipſæ inibi uiuendo commiſerint: & ais ꝙ ſancti quiq̃: ut eſt Paulus: & cæteri ſimiles ei per generatiões ſingulas ad eruditionẽ eaꝝ a deo prædeſtinati ſunt ut eas prædicatiõe ſua ad illaꝫ habitationẽ: unde collapſæ fuerãt reuocarẽt. Et hoc copioſiſſimis ſcripturarũ teſtimoniis firmas. Et quæ ſunt alia quæſo dicta pro quibus Origenem in ius uocas? quæ alia ſunt in q̃bus eum dãnari iubes? Alium ne in tuis dãnas? Et ſi ut tu ſuades huiuſcemodi dicta dãnãda ſunt: feres tu primus ſententiã. Et ꝓ dictis talibus ipſe prior teipm condemnabis. Neq̃ eñ tibi iam ultra illũ remãſit effugiũ Nullæ hic ſtrophæ ꝓ quibus cæteros arguis habebuut locum. In ipſa eteñ pœnitentia tua poſt cõuerſionem iam emẽdatus & correctus iſtis libris auctoritatẽ dediſti: uidelicet ut ex iis tua ſnía de iis q̃ dãnãda dicis dogmatibus ꝓbaret. Et ideo q̃ hic ſcripta ſunt tãq̃ ſi mõ hæc pnũcies & definias audiẽda ſunt. Et hic talia definis qualia dicis eẽ dãnanda. Sed nõ ſum inquit ego q definio: alium dico eſſe q hæc ita dicat id eſt ipmiſtum ubi ĩmutas exponentis, perſonam? Vt uideamus ꝙs eſt ille quẽ talia dicis aſtruere. Ais ergo: alius uero eſt qui deum iuſtum conat oſtẽdere: dicis quæ iam ſupra diximus: Sed iſte quẽ dicis alium deum iuſtuꝫ aſſertõe hac ſua ut ais oſtendit & a te alius & diuerſus eſt. De teipo quid ſentis? Tu negas iuſtum eſſe deum. Magiſter duꝫ tu multũ uides & ſatis arguis captis oculis talpas: puto te incurriſſe ἀλλοτ ἀ τον: & ex utraq̃ pte concludi. Aut eñ iuſtum deum negabis: ut alius ſis & cõtrarius illi qui hæc dicit. Aut ſi ut oĩs cõfitet eccleſia: etiam tu deum iuſtum eſſe cõfitearis tu es q hæc dicis: & tu es q primus excipis ſententiam: quaꝫ ĩ alium fers: & tu qui tuometipi9 mucrone cõfoderis. Sufficere opinor hæc apud iuſtiſſimos iudices & futurũ dei iudiciũ præſtolãtes. Non quia cõdemnare debeant eum q feſtucam uidet in oculo fratris ſui: & in ſuo trabeꝫ non uidet. Sed emendare & ad ueram pœnitentiam reuocare. Veruꝫ ne forte latuerit euꝫ locus iſte unus ex his libros quos ad liquidum ſe recenſuiſſe putauerat: & quoꝝ exẽpluꝫ cæteris omnibus cõdẽnatis ad cõfeſſionẽ fidei propoſuerat requiramus quomodo etiaꝫ in cæteris ſentiat. Idem in eodem libro de eo capitulo ubi ſcriptum eſt. Scd̃m placitũ uolũtatis ſuæ in laudẽ gloriæ ſuæ: poſt pauca ita ait. Inuadũt itaq̃ in hoc loco occaſionem: q ante cõſtitutionẽ mũdi animas putant cum angelis & cæteris uirtutũ cœleſtiũ nominibus in cœleſti hieruſalem fuiſſe uerſatas: qd̃ nec ſcd̃m beneplacitũ dei: nec in laudeꝫ gloriæ eius & gratiæ poſſit ĩtelligi: alios nudos barbaros ſeruos debiles alioſq̃ diuites romanos nobiles liberos ſanos in diuerſis horis & diuerſa parte generari niſi cauſæ præceſſerint q̃bus ex meritis hæc animarũ unaquæq̃ ſortita eſt. Et illd̃ qd̃ ad romanos ſcriptũ eſt. Quidã putãt noſſe: & nec norũt. An habet poteſtatẽ figulus luti de eadeꝫ maſſa facere aliud uas in honorẽ: aliud in cõtumeliã? Sed ad eundẽ ſenſum referũt ut quomõ mala uita ſeu bona: laborioſa uel facilis: fruſtra in hoc mũdo agit: niſi credamus dei eſſe iudiciũ ita & diuerſitas in hoc mundo naſcentiũ iuſticiam dei arguat: niſi animaꝝ merita pceſſerit. Sed eñ inquiunt hoc nõ ita accipimus nõ ſcd̃m beneplacituꝫ uolũtatis dei erit nec ĩ laudẽ gloriæ & gratiæ ei9 alios elegiſſe ante cõſtitutionẽ mũdi: ut eſſent ſancti & ĩmaculati: & haberent adoptionẽ ꝓ Ieſum chriſtũ alios ultimæ cõditioni & pœnis ppetuis deſtinaſſe amaſſe Iacob anteq̃ exoriret ex utero: odiſſe Eſau priuſq̃ digna odiis ppetraret: niſi cauſæ præceſſerint quæ iuſticiam dei probẽt. Quid expreſſius hac aſſertione? qd euidẽtiusue l ab Origene uel a quoq̃ eorum quos te arguere dicis de his dogmatibus uel cogitari uel dici potuit Quod ſcilicet diuerſitas & inæqualitas quæ eſt hic in hoc mundo naſcentium ad dei iuſticiam referat. Cauſam dicis dediſſe ipſam ſibi unamquãq̃ animã: ex his ſcilitet motibus animoꝝ quos prius in cœleſti hieruſalem: quæ eſt mater omniũ uiuendo geſſerũt: & hoc inquit non ex mea perſona dictuꝫ eſt: ſed alium diſcere deſcripſi. Dixi quæ dixi: quia inuadunt quidam occaſionẽ. Nec ego nego: ꝙ de alio dicere uidearis. Sꝫ iſte

Ro. 9.

alius quem hæc dicere ais utrũ tibi cõcors & cõſonãs an uero cõtrarius ſit & inimicus: nõ denegaſti. Cũ em̃ alium iſtum contrariũ tibi aliquẽ nominas: ſoles po/nere quædã dicta eius ſed ſtatim ea deſtruere & impu/gnare: ut Martionis & Valentini & Arrii & cæteroꝝ Cum uero alium quidã noías: & dicta eius cuꝝ ualidiſ ſimis aſſertionib9 ſcribis teſtimoniis quoq; ſcripturaꝝ copioſiſſimis munis nõne etiã nos tardiſſimi & quos tu talpas dicis uidemus iſtum cuius dicta ponis: & nõ deſtruis alium te eſſe? Et fieri hæc rhetorica figura cuꝝ ſub aliena perſona ſuã ſententiã ꝓferunt. Fiunt iſta ab oratoribus cum aut offendere aliquos metuunt aut in uidiam declinare cupiunt. Nã ſi tu te ex hoc defenſuꝝ putas qđ in his dictis alium nomines multo erit excu ſabilior ille quem inſimulas. Nã ille nõ ſolum hoc in cõſuetudine habet ut dicat alios ita dicere: & qbuſdã ita uideri ſed multo cautius dicit ille de talibus ſe hoc nõ definire ſed opinari magis. Quod ſi alii melius ui/ſum fuerit: ut his omiſſis illa teneam̃ uide q̃ta ille cau tione uſus eſt: & tñ a te ad dãnationẽ uocam̃. Tu quia tñmodo alium noías effugiſſe te putas. Ex his em̃ euꝝ dãnas in quib9 eum ſequeris & imitaris. Sed ꝓgredia mur legendo cõmentarios ne ímorando per ſingula: N excludamur ab agnitione plurimorũ. Item ex eodem libro de eodem capitulo ubi ſcriptũ eſt: ut ſimus ĩ lau/dem gloriæ ei9 qui ante ſperauimus in xp̃o. Si ſperaui mus tm̃ dixiſſet in xp̃o: & nõ præmiſiſſet ante ſperaui/mus, qđ græce dicit̃ προηλπικαμεν eſſet manifeſtior ſenſus eos qui ſperauerũt in xp̃o ſorte uocatos eſſe ꝑ/deſtinatos ſcđm ꝓpoſituꝝ eius qui uniuerſa operatur iuxta cõſiliũ uolũtatis ſuæ. Nunc uero p̃poſitiõis adie ctio ad illam nos intelligentiã trahit de qua ſuperius diſputauimus exponentes hoc qđ ſcriptuꝝ eſt. Qui be nedixit nos in omni benedictõe ſpiritali in cœleſtib9 in xp̃o. Sicut elegit nos in ipſo ante mũdi cõſtitutionẽ ut eſſemus ſancti & ĩmaculati coram ip̃o qđ ſcilicet ſi/cut iam nos benedixerat in omni benedictõe ſpiritali in cœleſtibus: & elegerat nos ante conſtitutionẽ mũ/di ita etiã nunc ſperaſſe ante dicamur in xp̃o ex tẽpo/re quo electi & prædeſtinati: & bñdicti ſumus in cœle ſtibus hucuſq; interim q̃ em̃ ſequunt̃ maiora ſũt. Nũc ergo gratias ago deo q; me pondere grauiſſimæ ſuſpi/tiõis releuauit. Fortaſſe em̃ uidebar aliquibus de alio iſto cõtentioſius uel calũnioſius agere cum ſcđm rhe/toricã figurã iſtum quẽ dicit alium i p̃m perhiberẽ eſſe Sed ne qua ulli auditorũ nũc prorſus dubitatio rema neret quis eſſet iſte alius de quo ſuperius dixerat decla rauit. Tãq̃ uero bonus magiſter & qui nullas uelit ex dictis ſuis ambiguitates diſcipulis remanere dignatus eſt in hoc loco illum quem ſupra alium dixerat euidẽ tius quis eſſet oſtendere. Ait ergo. Nunc uero p̃poſitio nis adiectio ad illam nos intelligentiaꝝ trahit de qua ſuperius diſputauim9: exponentes illud quod ſcriptũ eſt. Qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus in Chriſto. Et quod ibi experſona alte/rius dictum: ut minus intelligẽtibus putabaꝫ: ne quis error his quos iuſſerat ex iſtis libris quid de Origene ſentiret ſententiã ſuã noſcere remaneret: ad ſuam per ſonam nunc reuocans: nec alium aliquem nominãs: dicit ea quæ ſuperius legimus q; ſcilicet ſicut iam nos benedixerat in omni benedictione ſpiritali in cœleſti bus: & elegerat ante cõſtitutionẽ mũdi ita etiã ſperaſſe dicamur in xp̃o ex eo tẽpore quo electi & prædeſtina/ti: & benedicti ſumus in cœleſtibus. Abſoluit ergo me (ut puto) ipſe ſuo teſtimonio omni ſuſpitõne calũniæ q; alius iſte nõ ſit alius q̃ ille ipe. Sed & maiora adhuc ex cõſequentibus ſicut promiſimus oſtendemus. Poſt hæc enim quod dixerat nos ante ſperaſſe in chriſto: & ex eo iam tempore id eſt ante cõſtitutionẽ mũdi: & an teq̃ in corpibus naſceremur in cœlis eẽ benedictos & electos iterum illum ſuum alium introducit: & dicit. Alius uero hoc dogma nõ ſuſtinẽs qđ añ fuerim9: & ſpauerimus in chriſto q̃ in iſto corpe degeremus illo intelligentiaꝝ tranſfert. Hoc in loco omnẽ ſuũ ſetorẽ quiſq; ille eſt iſte eius alius exhalauit. Dicat enim no/bis hic quem uult alium eſſe qui hoc dogmà nõ ſuffe/rat q; anteq̃ in hoc corpore degeremus: & fuerimus & ſperauerim9 in chriſto (Hoc eſt enim ꝓ quo dãnari iu bet origenẽ) quẽ uult hic alium intellexiſſe: ſeu aliquẽ contrariũ ſibi. Quid dicis magiſter Bicorni illo urge/ris de quo exponere diſcipulis ſoles. Si em̃ hic aliũ iſtũ qui ante fuiſſe aías q̃ in corpore degerẽt nõ recepit te eſſe dixeris ꝓditum eſt qđ in ſuperioribus celabaꝫ. In uenies enim tua cõfeſſione alius ille tu eſſe qui definis omnia dogmata quæ dãnari iubes. Si uero nõ es tu in ſuperioribus alius ne tibi ea quæ improbas aſcribam̃: nec hic tu eris ali9 qui nõ ſuſtineas ante fuiſſe animas q̃ĩ corpore degerem9. Elige utrãlibet excuſatiõis par/tem. Iſtum alium quẽ frequenter inducis: te uis intelli gamus an alterũ aliquem catholicũ eũ uis uideri? An hæreticũ? Dãnãdum an abſoluẽdũ? Si catholicus ẽ iſte alius tuus q; in ſupioribus dicebat ante hunc munduꝝ uiſibilem fuiſſe aías cum angelis & cæteris uirtutibus in ſuperiori hierl'm in cœleſtibus cõſtitutas: & ibi uiuẽ do contraxiſſe cauſas ſibi diuerſitatis uel naſcẽdi i hoc mũdo: uel alias quaſlibet conditiones tolerãdi. Erũt

ergo ista catholica dogmata: & interim impiuz dãna
re qd' catholicũ ẽ. Si uero aliũ istũ hæreticũ dixeris: hæ
reticũ desinabis eũ: qui fuisse animas nõ recepit: & spe
rasse in xp̃o anteq̃ i corpore nascerent'. Qua hinc exit'
magister? Quo erũpit'? Quo rursum euadit'? Quocũq;
te cõuerteris hærebis. Nõ dicã nulli subtrahẽdi te adi
tus dat': sed ne respirãdi quidẽ paululũ fit copia. Sic ti
bi Alexãdri tui aristotelici cõmentarii ꝓfuere? Sic Por/
phyrii εἰσαγωγα. Sic te tot & tãtoz philosophoz græ/
ce & latine: insup & iudaicæ eruditiõis excoluit disci/
plina: ut in istas angustias tam ĩtricabiles deuenires?
Et taz miserabiliter coartareris: ut nec ad alpes posses
O esse defensus? Sed parcamus: iã deferendũ ẽ litteris: &
ut ipe ait opi magno sõnus nõ est ascribendus: q̃q̃ ipse
parcat nemini. Et tam ratione dictoz q̃ flagello liguæ
quos libitũ fuerit uerberet. Et si qs minus adulabit': cõ
tinuo hæreticus & scriptis & missis ꝓ diuersa centũ co/
1.ꝑ.24. dicibus designet': Tñ nos nõ ip̃m: sed patriarchã imi/
temur Dauid: q cõprahẽsum in spelũcam inimicũ suũ
Saul: cum eũ posset iugulare: noluit sed ei pepcit' qd' &
iste sibi a nobis aliquotiens factũ nõ solũ uerbo sed &
re atq; ope: etiã si fateri nõ uult corde tñ & cõsciẽtia re
tinet. Demus ergo ueniã ei q dare ueniã nescit qui sine
ullo humanitatis respectu de dictis alterius iudicat: &
interim educamus eũ de spelũca: usq; quo in illã inci/
dat de qua etiã si oẽs conemur & capiamus: exire non
possit. Dicat ergo qui põt fieri: ut in supioribꝫ illis ubi
istud dogma cõfirmabat' ab eo q iustũ deũ conabatur
ostẽdere: ubi aliũ quẽ dixit uere nec alteriꝫ ꝓsona fue
rit talis: qualez nũc cõdẽnari uult? Hic uero ubi cõtra/
rius est: & nõ recipit quæ in supioribus dicta sunt aliũ
seip̃m dixerit. Potest em̃ fieri: ut cõscius sibi sit: ita sen/
sisse secũ scriberet: licet stilo id nõ potuerit explicare.
Sit ergo uenia: & ponamus in hoc loco istũ aliũ: hunc
esse ip̃m q nõ recipit dogma: qd' dicit animas fuisse an
teq̃ in corpore degeremus: & sperasse in xp̃o: Repeta/
mus ip̃m capitulũ: & quo rursus tendat diligẽtius ꝓse
quamur. Ait itaq;. Aliꝫ uero hoc dogma nõ sustinẽs q
ante fuerimus: & sperauerimus in xp̃o: q̃ i isto corpore
degeremus: illo intelligẽtiã transferri ut dicat in aduẽ
tum dñi saluatoris: quoniã in noie eius omne genu fle
ctat' cœlestiũ & terrestriũ & infernoz: & omnis liguа
confiteat': qa dñs Iesus xp̃s in gloria est dei patris. Cũ
em̃ ei fuerint uniuersa subiecta: alios uoluntate: alios
necessitate subiiciendo: & eos q ante præsentiã maie/
statis eius sperauerint in eũ: futuros esse in gloria lau/
dũ eius & uocari προηλπικοτας eos uero qui repti fue/
rint necessitate credentes eo tpe: quo nec diabolus &
angeli eius poterunt negare regnantẽ esse sperantes.
sed nõ in laudem gloriæ eius: qd' quidẽ & nunc ex par
te uidemus expleri: quia alia sit merces eius qui uolun
tate sequat' deũ: alia qui necessitate. Verũtamen siue ꝓ
occasionẽ: siue per ueritatẽ tm̃ xp̃s annũciet' dũmodo
sciãt & sperãtes q ꝓ diuersitate spei diuersa sint p̃mia
recepturi: omnis in hoc loco admittit' cauillatiõis oc
casio. In superioribus dixisti q hi q ante speraverunt
in xp̃o: illi sunt qui anteq̃ in hoc uisibili mũdo in cor
poribꝫ nascerent' spem i xp̃o habuerũt in cœlestibus
positi. Sed ne istud dogma tuũ uideret' aliam ĩtroduxi
sti expositionẽ: qua dicis eo tempore quo omne genu
flectet' dño Iesu uniuersa creatura cœlestiũ terrestriuz
& infernorũ duobus ei modis erit subiecta. Quidã uo
luntate: quidã necessitate & uolũtate an subiectos san
ctos omnes q per uerba prædicatiõis modo eis credũt
& istos uocari προηλπικοτας id est q ante sperauerũt
in xp̃o. Necessitate autem subiectos qui nũc quidẽ per
p̃dicatõnẽ uerbi nõ crediderũt. Tunc autez iam nega
re no poterũt: sicut diabolus & angeli eius: & q cuz ip
sis necessitate crediderunt quiq; omnes cuz quibus &
diabolus & angeli eius quia postea credent nõ uoca/
buntur ante sperantes ꝓ eo scilicet q illi ante credide
runt in xp̃o: & sperauerunt in eum uoluntate. Isti uero
postmodum & necessitate. Et ideo ais eos diuersa præ
mia recepturos Præmia tamen ponis in his omnibus
qui modo nõ credunt: & diabolo & angelis eius licet
inferiora: & eum de cuius sola pœnaruz aliquãdo ue
nia opinionẽ nõ sententiã alterius arguis tu in regno
Christi ad præmia secũda perducis. Et hoc uis ĩtelligi:
quia sicut nihil interest utrum ueritate an necessitate
Christus annunciet' ita nihil refert necessitate an uolũ
tate credatur. Hæc sunt quæ nobis discere de cõmenta
riis tuis iubes. Istas nõ regulas cõfusionis fidei doces:
ut hoc damnetur in aliis quod domi discit'. Naz utiq;
si tu es nunc alius qui primũ dogma illud nõ sustines
quod animas in cœlestibus fuisse dicit anteq̃ in cor/
poribus nascerent' tu es sine dubio qui diabolũ & an/
gelos eiꝫ atq; omnes incredulos nõ solũ uenia donas
uerũetiã secundis numerandos esse p̃miis polliceris.
Si uero hoc scd'm refugis tu eris primi illiꝫ dogmatis P
pater. Et miror quomodo isti prudentes & eruditi ui/
ri: qui hæc eius legunt scripta: & quibus nunc illa ab
illo scribuntur rideant de me q me talpam nominet:
& non sentiant se magis ipsos ab eo talpas iudicari.
quos putat hæc in suis libris non uidere defossa. Si
enim putaret eos legentes intelligere posse: nunq̃ ad
condẽnanda ea quæ ipe magister docet: istoz librorũ

habere iuſſiſſet exēplū:in quibus ea ipſa plenius & manifeſtius cōtinent quæ cōdēnare nos ſuadet. Oſtendimus interim iſtū ip̄m aſſerere in iſtis electis cōmentariis ſuis ea quæ dānari in alterius libris iubet:id eſt q animæ fuerint in cœleſtibus anteq̄ in hoc mūdo i corporibꝰ naſcerent:& q omnes uel pctōres uel icreduli cū diabolo & angelis eius:eo tpe quo omne genu flectet Ieſu cœleſtiū terreſtriū & infernorū:nō ſolum ueniam accipiēt:uerūetiā ad ſecūda præmia uocabūtur. Sed qm̄ hæc rei nouitas nō dubito q fidē difficile mereat:ut quis credat ea dānare quæ aſtruit:ſcio qd deſideratis. Vt ſi poſſumus talia ex eiſdē libris ꝓferamus exempla:& tam euidentia:ut nullus omnino aliꝰ ſuꝰ nominet:ita faciā. Item ex eodē libro. Quod in ſæculi fine xp̄us & oēs ſancti ſui ſupra dæmones habebunt ſedem. Et ut iidem ip̄i dæmones ſcd'm uolūtatē ſedentis ſupra ſe xp̄i:& ſanctorū eius agant. Ex eo capitulo ubi dicit ap̄lus ut oſtenderet ſæculis ſupueniētibꝰ abūdātes diuitias gratiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in xp̄o Ieſu poſt pauca:qd' nos īqt q quondā lege tenebamur inferni:& ꝓpter uitia atq; peccata ut opibus carnis itaeramus & ſup̄pliciis deſtinati:nūc in xp̄o regnemꝰ:ſedeamuſq; cū eo. Sedeamus aūt nō in humili quocūq; loco ſed ſuper omnē principatū ptātem:& dñationeꝫ & omne nomen qd' noīatū eſt nō ſolum in hoc ſæculo:ſed etiā in futuro. Si em̄ xp̄us reſuſcitatus eſt e mortuis:& ſedet ad derterā dei in cœleſtibus ſup omnem principatuꝫ & ptātem & uirtutē: & nos ſedebimus regnabimuſq; cū Chriſto. Neceſſe eſt: ut ſuper his ſuper quæ ſedet ille:ſedeamus. Sed q diligens lector eſt ſtatim dicet & requiret. Quid ergo maior homo angelis & cunctis in cœlo ptātibus? Quod quia periculum eſt reſpōdere:principatus ptātes:ac uirtutes:& dñatiōes & omne nomen qd' noīat nō ſolū in hoc ſæculo: ſed etiā in futuro:maxime qa omnia ſubiecta ſunt chriſti pedibus:nō ad bonā partē ſed ad cōtrariā refert:ut dicat nos eſſe angelos refugas. Et pricipē mūdi huius & luciferū qui mane oriebat:ſup q̄bus ſancti ſeſſuri ſunt cum xp̄o. Illis quoq; tribuētes beneficiū qui nūc & inferni & male libertate ſua abutentes uagent paſſiꝫ: & per p̄cipitia corruent pctōrū. Cum aūt tales habuerint ſeſſores iuxta ſedentiū uolūtatē incipien t gubernari. Nūquid & hic ambiguitas aliqua derelicta eſt:ut locꝰ hic egeat aſſertore? Vbi euidētiſſime nulla illius alii ſi bi interiecta pſona dicit angelos refugas:& principeꝫ mundi huiꝰ:& luciferū qui mane oriebat in fine xp̄o ſuper ſe ſedente & regnante cum ſanctis ſuis cōſortes ac ſocios:nō ſolū regni eius:ſed & uolūtatis futuros. Scd'm uolūtatem nāq; xp̄i & omniū ſanctorū eius agere:hoc eſt ad ſummam beatitudinē pueniſſe. Neq; em̄ eſt alia pfectio oratiōis qua ſupplicare nos docuit patri:niſi ut fiat uolūtas eius ſicut in cœlo & in terra. Sꝫ quæſo patienter audite. Nō quidē omnia quæ de ip̄is dogmatibus in libris eius cōtinent reuoluentē. Tāta em̄ ſunt:ut plura mihi (ſi exequi ea cupiā) uolumia cōſcribenda ſint:ſed tanta q̄ta ſatiſfacere legētibus poſſint:q nō iſte caſu in hæc incidat:quæ nunc diſcipulis imitanda ꝓponit:ſed ſatiſſima & frequenti aſſertione cōfirmat. Sed uideamꝰ quæ ſunt:quæ nos ex his ꝓbatiſſimis edocet cōmentariis. Item ex eodem libro: qd' Qd' non ſolū in præſenti ſæculo:uerūetiā in futuro aſcenſus ſit hominū & deſcenſus:de eo capitulo in quo ait. Super omnē principatū ptātem:ac uirtutem:& omne nomen qd' noīatur:nō ſolum in hoc ſeculo: uerūetiā in futuro poſt aliq̄ta. Si autem ſunt inquit poteſtates uirtutes & principatus & dñatiōes:neceſſe eſt & ſubiectos habeant:& timētes ſe & ſeruientes ſibi:& eos qui a ſua fortitudine roborent. Quæ diſtributiōes officiorum:non ſolū in præſenti:ſed etiam in futuro ſæculo erunt:Vt per ſingulos ꝓfectus & honores aſcenſiones etiā & deſcenſiones:uel creſcat aliꝰ: uel decreſcat. Et ſub alia atq; alia poteſtate:uirtute:pricipatu: atq; dñatione fiat. Cur magiſter (ut tuis tecum uerbis agā) poſt quadringētos fere annos quietas & ſimplices hæc latinorū mētes doces? Cur nouas uoces quas ab apoſtolis nemo ſuſcepit inſuetis auribus ingeris? Quæſo te ut parcas romanis auribꝰ:parcas fidei:parcas uoce quæ ab apoſtolis laudata eſt. Cur i medio ꝓfers qd' Petrus & Paulꝰ edere noluerūt? Vſq; quo tu hæc ſcriberes:nō uſq; quo ego iterprætarer:ut doces:ſed uſq; quo tu hæc ante. xv. fere annos ſcriberes:ſine his mūdus chriſtianus non fuit? Quid em̄ tu modo doces: q in futuro ſæculo adhuc aſcenſiones & deſcenſiones fiant? Et pficiant aliqui:& aliqui decreſcant? Ergo illud quod dicis in hoc ſæculo uita acquiritur uel amittitur: non eſt uerum:an occultam habet aliquam interprætationeꝫ Non enim pœnitentiam agis pro his quæ in iſtis commentariis continentur. Item quod eccleſia unum corpus: non ſolum & hominibus: ſed & angelis: & omnibus uirtutibus cœleſtibus intelligendum ſit: ex eodem libro de eo capitulo in quo ſcriptum eſt. Et ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam poſt pauca: non ſolum inquit hominum: etiam ſed angelorum cunctarumq; uirtutum: & rationabilium creaturarum eccleſia intelligi poteſt. Item quod animæ: quia in illa priori uita nouerant deum: modo

eum nō quasi ignotū cognoscāt: sed q̄si post obliuio/
nem denuo cognoscant: ex eodē libro ita dicit. Quod
uero in agnitiōe eius id est: γνωσι quidā sic intelligunt
ut inter ἀινοιαν & γνωσιν: hoc est iter notionem & agni
tionē illud iter sit: q̄ notio illud sit qd̄ ante nō sciuim9
& ea postea scire cœpim9. Agnitio uero eo9 q̄ postea
recordamur: & priorē quandā uitā in cœlestib9 suspi
camur. post q̄ in corpora ista deiecti & obliti dei patris
nunc eum per reuelationē cognouimus scd̄m illd̄ qd̄
ꝑ.ꝓ. scriptū est: Reminiscent̄ & cōuertent̄ ad dn̄m omnes
fines terræ: & multa his similia. Quod aūt ait: iterum
quia qdā hæc dicūt puto me satis euidēter ī supioribꝰ
edoscuisse. Quod si qñ ponit qa qdam hæc dicūt nec
tñ ista quæ dicūt̄ destruit iste ip̄e sit quidā uel alius ma
xime cum iā cōcordes his sn̄ias absq; ulla interiectiōe
R p̄sonæ ab eo dictas frequenter ostenderim. Sed qd ad
hucest qd̄ ei displicet in alio? Et astra inqt uel cætera
quæ in cœlo sunt rōnabilia dicit & delicti capacia. Vi
deamus ergo quid ipse de talib9 sentiat in eodē libro
ex eo capitulo: ubi scriptū est. Oportet em̄ eum regna/
re donec ponat inimicos suos sub pedibus suis. Post
aliquāta pōt inquit ita responderi: q̄ absq; pctō null9
sit. Et sydera ipsa non sunt mūda coram deo omnisq;
creatura paueat creatoris aduētu3. Vñ crux saluatoris
nō solū ea quæ in terris sunt sed etiā quæ in cœlis erāt
purgasse perhibet̄. Item q̄ ꝓpter corpus humilitatis &
corpus mortis hoies filii iræ appellent̄: ex eodē libro
de eo capitulo scriptū est. Et eramus natura filii iræ si/
cut cæteri. Post aliquāta nos uero inquit dicamus esse
primū omnes hoies natura filios iræ ꝓpter corpus hu
militatis & corp9 mortis: & q̄ ab adolescētia me9 ho
minū appositā sit ad malitiā. Item q̄ prima sit animæ
factura: & deinceps corporis plasmatio ex eodē libro
sub eodem capitulo post multa: & diligenter inqt ob
serua: quia nō dixit ip̄ius figuratio sumus atq; plasma
tio sed ip̄ius factura. Plasmatio quippe originē de ter/
ra e limo trahit factura uero iuxta similitudinē & ima/
ginē dei sumpsit exordium. Quod in. cxviii. psalmo si
mul positum tanq̄ diuersa significat. Manus tuæ dn̄e
fecerūt me: & psalmauerūt me. Factura primū locum
tenet deinde plasmatio. Quid adhuc aliud est qd̄ cō/
demnari uult? Dicat ut id de eius libris ímo de ei9 cor
de ꝓferamus. Quod em̄ inquit unā naturā & animaꝝ
& angelorū molestū est hoc. Sed uideamus qd ipse de
hoc sentiat in his libris quos nobis ad cōfessionis exē
plum & ad credendum regulā ponit. Item ex eodē li/
bro de eo capitulo ubi scriptū est. Veniēs euāgelizauit
pacem his qui lōge & his qui ꝓpe: qd̄ cu3 de iudæis &
de gētibus primū dictū exposuisset: postmodum addi
dit hæc: & hæc quidē iuxta uulgatā interprætatiōe3 di
cta sunt. Cæteꝝ qui illud apostoli legit: de xp̄o memo
rantes pacem faciens pre sanguinem crucis suæ his q̄
in terra erant: & his quæ in cælis: & cætera quæ in eo/
dem dicunt̄ loco nō putabit nos q iuxta spiritū Israel
uocamur fuisse lōge: & iudæos qui tm̄modo israel nū/
cupant̄ in carne fuisse ꝓpe. Et hāc totā itelligentiam
ad angelos uirtutesq; cælestes: & ad aīas tēperauit hu
manas qd̄ ī suo xp̄us sanguine terrena & cœlestia co/
pulauerit: quæ inter se dissidebāt. Et bon9 pastor mor
bidā ad montes reuectās ouem fecerit esse cum cæteris
dragmāq; quæ perierat dragmis quæ saluæ fuerint co
pulauerit. Vides quantā diuersitatē naturæ facit inter
animas & angelos? quāta est inquit inter oue3 & oues
& iter drogmā & dragmas. S3 pauca addidit dicens.
Quod aūt ait ut duos cōderet in semetip̄o in unū no/
uum hoiem: qd̄ & magis uidet̄ superiori de iudæis &
gentibus semsui cōuenire sic suæ intelligētiæ coapta/
uit: ut dicat hoiem iuxta imaginē & similitudinem dei
factū eandem post recōciliationē formā recepturum:
quā & nunc angeli habent: & ip̄e pdiderit. Nouū aūt
hominem dicit esse: qui quotidie renouat̄: & habitatu
rus est in nouo mūdo sicut oues ab oue: & dragma a
dragmis differūt ita & animas cu3 angelis esse dicit &
eandam forma quā nunc habēt angeli primus homo
habuerit: & perdiderit: hoiem habiturū dicit in futuro
Si natura si specie: si forma nō differat quomodo nul/
lus pudor est erudito hoi suas sententias sub alterius
noie cōdēnare? maxime cū hoc ita nō scd̄m uulgatam
expositionē sed scd̄m apostoli sensum dici debere de/
cernas. Sed uideamus qd ad hæc in eode3 loco addit̄
Post pauca sic inqt. Et instaurationē noui hois tūc ple
ne perfecteq; cōplendā: cū cœlestia terrestriaq; fuerit
copulata: & in uno spū & sensu eadēq; sententia acces
serimus ad patre3. Nescio quid tale & in alia æpistola
Si quis tñ recipit prudētibus quibusq; lectoribus Pau/
lus subindicat: dicens. Hoiēs testimoniu3 fidei acci Eph. 2.
pientes: nō receperūt ꝓmissionē a deo ꝓ nobis aliqd
melius ꝓuidente: ut nō absq; nobis cōsummarēt̄. Pro
pterea uniuersa creatura cōgemiscit nobiscū: q̄ taber/
naculo isto cōgemiscimus: & cōdolet qui a timore dei
in utero cōcepimus: & dolemus: & præstolatur reuela
tionē filioꝝ dei: ut de uanitate seruitutis cui nūc ē sub
iecta libereꝝ: & fiat unus pastor & uns grex: & oratio
dn̄i ꝓpleatur: dicēs. Fiat uolūtas tua: sicut in cœle & Mat. 6.
in terra. Cœlestia & terrestria: id est angelos & hoies
sicut ante una3 formā gesserūt: & unū ouile habuerūt

ita & in futuro dicit esse reparãda. Quia christus uenit utrũq; facere unum gregem: & hoc futuros homines esse dicis: uel q̃ nunc sunt angeli: uel q̃ ante ip̃i hoies id est animæ fuerũt. Et quomodo quæso te iam amice: immo iam nec amice sed scurriliter mulierculas irridebas quæ cõplausu uentris & feminoris negarẽt se post resurrectionẽ in corpore iterũ fragili futuras sed similes angelis uel idip̃m futuras esse qd̃ angelos? Et hæc cuꝫ tãta irrisione dici a mulieribus arguis quæ de tuis illis electis cõmentariis scripta p̃ferunt. Nũquid nõ hoc tibi tale uidet q̃le si quis furti aliũ incusans idip̃m unde alium arguit in suo sinu cõtegat furtũ? Et postea q̃ late porauerit: & magnifice fuerit inuectus in furem postea q̃ testes p̃duxerit iuris quoq; iurãdi dederit sacramẽta post hæc omnia furtum ip̃m pro quo aliũ iaꝫ se cõuicisse putauerat de sinu eius extrahat? Tum deinde arguis alios q̃ interrogati de talibus non p̃mpte nec stãtim respõdeant. Et hic ip̃e de ap̃lo dicis qd̃ nescio quid tale in æpistola sua prudẽtibus quibusq; lectoribus Paulus subindicat. Et nõ quibusq; sed prudẽtibus. Nos miseros quid irrides o noster pœnitens? Si quod ap̃lus nõ manifeste p̃tulit aut nescire aut dubitare nos dicimus. Et tñ non intelligere sed subintellige/
S re: & ideo nõ tã indicamus ea q̃ subindicamus tibi. laꝫ si reuelata sunt illa quæ oculus nõ uidit nec auris audiuit: & in cor hominis nõ ascẽderũt sed tibi uenit qd̃ p fectũ est & destructa tibi sunt ea quæ ex parte sunt cla/ma de his & p̃dica. Et quæ apostolũ subindicasse dicis tu p̃indica qui nõ solũ ea quæ subindicata: uerum & q̃ confirmata ab eo scribis esse nunc dãnas. Hæc em̃ omnia quæ nunc anathematizari iubes dum apostoli dicta exponis astruxeras. Et tanq̃ illi ut sensibus hæc inserta esse docueras. Quid adhuc aliud ẽ qd̃ dãnare cæteros iubet? Quod corpus hoc inquit carcerẽ: & uincula esse animæ dicũt: & ip̃am animã nõ ire asserũt sed redire quasi ad ea loca: ubi iam ante fuerat. Proferamus ergo & de hoc quomõ ip̃e senserit testimonia. Et ipsis istis comẽtario libro secundo: ex eo capitulo: ubi dicit Huius rei gratia ego Paulus uinctus Iesu xp̃i post pauca quia in pluribꝰ inquit locis scriptũ est: uinculũ animæ corpus hoc dici q̃ quasi clausa in carcere teneatur dicamus p̃pterea Paulũ corporeis nexibꝰ coerceri nec reuerti: & esse cũ Christo: ut p̃fecta in gentes p eũ p̃dicatio cõpleat. Item de eadem re ex eisdem cõmẽtariis libro tertio capitulo: ubi dicit. Pro quo legatione fungor in cathena post aliquãta per illũ iterũ suũ aliũ qui ipse est: ita dicit. Alius uero p̃pter corpus humilitatis & cathenã istã qua circũdat: & necdum scimus scd̃m quod oportet nos scire: & p̃ speculũ uidemꝰ ænigmate ista eum dixisse cõtendit. Et tunc uere posse in confidentia euangelii aperire mysteria cum cathenã deposuerit: & de carcere liber exierit. Nisi forte & in uinculis absq; uinculis cõputandus est qui cõuersationẽ habet in cœlis: & de quo dici potest. Vos aũt in carcere non estis nec in carne sed in spiritu si tñ spũs dei habitat in uobis. Item de eadem re excõmentario æpistolæ Pauli ad Philomenẽ sub eo capitulo: ubi ait. Salutat te Ephrasas cõcaptiuus meꝰ post aliquãta nisi forte reconditũ aliquid & sacratũ (ut quidã putant) in uerbo captiuitatis õstẽditur q̃ capti pariter & uincti in ualleꝫ hanc deducti sunt lachrymarũ. Vides quomõ hæc tãq̃ mystica & secreta dicit haberi apud quosdã quoruꝫ tñ & ip̃m unũ esse in multis sæpe docuimus. Sed uti figura per quã scientiæ mysticæ uideat inuidiã declinare: Hæc inquit quomõ se habeãt uideris. Nunquid & omnia restituẽda esse in unum statum atq; in unũ corpus reintegrãdos non solũ hoies sed & dæmones & angelos refugas. Dictũ a me potes referre: uis mihi inquit non fiat sed qd̃ ex alterius p̃sona dixi alteriꝰ sit. Si qd sane exinde dictũ ac nullius interiecta p̃sona scriptuꝫ legeris hoc mihi merito debet ascribi. Et qd oẽs istos effundimus quos superius deludauimus agones? Tm̃ ualet frontis duritia. Sed age fiat acquiescamus etiam in hoc nõ ut res sed ut ipse postulat cõuicat. Ex his cõmentariis libro secũdo de ea requã p̃posui sub eo capitulo: ubi scriptũ est. Solliciti seruare unitatẽ spũs in uinculo pacis unum corpus & unus spũs sicut uocati estis in una spe uocatiõis uestræ p̃ aliquãta. Quærit inquit quomodo una spes uocationes sit cuꝫ apud patrem diuersæ sint mãsiones ad qd̃ unã spem uocatiõis regnũ cœlorũ quasi unã domũ patris esse dicimus. Et in una domo plurimas mãsiões. Alia em̃ gloria solis alia gloria lunæ alia stellarũ. Aut certe illud subtilius indicat qd̃ in fine & in cõsummatiõe rerũ in pristinũ statum restituẽda sint omnia q̃n omnes unũ corpus efficiemur: & in unuꝫ p̃fectũ reformabimur: & oratio p̃ nobis Saluatoris implebit. Pater da: ut quomõ ego & tu unum sumus ita & isti in nobis unum sint. Accepistis & hanc eius de resurrectõe omniũ absq; ulla ambiguitate sniam accipite & aliam: & tũc cõcludã apologiæ nostræ primum uolumen. Innumera sunt em̃ eius dicta de talibus. Item ex eodem libro sub eo capitulo ubi scriptũ est: exquo totum corpus cõpactũ & cõglutinatũ per omnẽ iunctura administratõis scd̃m operationem in mẽsurã uniuscuiusq; mẽbri augmẽtũ corporis facit in ædificationẽ sui i charitate sic cæpit i fine re T

rum cū deū uidere cœperimus facie ad faciem: & ī mē
ſuram puenerimus plenitudinis xp̄i: de cuius plenitu
dine nos omnes accepimus: ita ut xp̄s non ex pte ſit:
ſed totus in nobis & relictis initiis paruulorum creue
Zach. 6. rimus in eū uirū: de quo ꝓpheta dicit: Ecce uir oriens
Ioh. 1. nomē eſt illi: & iohānes baptiſta commemorat. Poſt
me ueniet uir qui ante me factus eſt: qm̄ ante me erat.
Tūc in occurſum unius fidei & unius agnitionis filii
dei: quem nunc pro uarietate mentium non una nec
eadem fide agnitionis cognoſcimus totū corpus qđ
prius diſſipatum fuerat: & in diuerſa laceratum in ſuā
cōpaginē iūcturāq; rediget ita ut una ſubminiſtratio
eadēq; opatio & unius ætatis cōſummata pfectio totū
faciat creſcere corpus æqualiter & oīa mēbra iuxta mē
ſurā ſuā incremētū ætatis accipiāt hæc aūt tota ædifi/
catio p quā eccleſiæ p partes corpus augebit & mutua
in ſe charitate cōplebit totas rōnabiles creaturas ſub
unius rōnabilis animalis intelligamus exēplo. Et qđ
cūq; de huius mēbris dixerim9 & partibus hoc ſciam9
eſſe referēdū ad unāquāq; rōnabilem creaturā. Pute/
mus hoc aīal ita p artus uenas carneſq; laceratum ut
nec oſſi hæreat nec neruus iūgat ad neruum ſepa/
ratim oculi iaceāt ſeorſum nares manus alium locu3
teneāt in aliu3 ꝓiecti ſint pedes & reliqua membra in
hunc modū inter ſe diſperſa & diuiſa. Fingamus ali/
quē uenire tātæ ſcientiæ medicū qui iuxta fabulas eth
nicoꝝ æſculapiū poſſit imitari & nouā figurā nouūq;
hoiem Virbiu3 ſuſcitare hic neceſſe habebit unūqđq;
mēbrū in ſuo loco reſtituere & cōpagem copulare cō
pagi & quodā glutino partibus reſtitutis unū corpus
efficere. Hucuſq; nobis una ſimilitudo ꝓceſſerit. Nunc
in eadē ſimilitudine ad id qđ intelligi uolum9 aliud
trahat exemplū. Paruulus creſcit & occulto æno in p
fectā adoleſcit ætatem ſuū manus habēt argumentu3
ſua pedes ſentiūt incremēta uēter dū neſcimus imple
tur humeri dū fallunt oculi dilatant. Et oīa membra
p partes iuxta mēſurā ſuā ſic creſcūt. ut tm̄ non ſibi ſed
corpori uideant augeri. ita ergo & in reſtitutiōe oīm.
qm̄ corpus totius eccleſiæ diſpſum atq; laceratū uerus
medicus ieſus xp̄s ſanaturus aduenerit unuſqſq; ſcđ3
menſuram fidei & agnitionem filii dei quem ideo a/
gnoſcere dicit qa prius nouerat & poſtea noſſe deſi/
nit ſuū recipiet locū & incipiet id eē quod fuerat ita ta
mē ut nō iuxta aliā hæreſim oēs in una ætate ſint po/
ſiti. id eſt oēs in angelos reformen ſed unūqđq; mē/
brū iuxta mēſurā ſuā & officiū pfectū ſit. Verbi gratia
ut angelus refuga id eſſe incipiet qđ creatus eſt & ho/
mo q de paradyſo fuerat eiectus ad culturā itez para
dyſi reſtituat. iſta aūt uniuerſa ſic fiāt ut inuicez inter
ſe charitate iungant. Et dū cōgaudet mēbru3 mēbro
& inalterius ꝓuectōe letat. Chriſti corpus eccleſia pri
mitiuoꝝ habitet ī cœleſti hieruſm quā in alio loco apo
ſtol9 uocat matrē ſanctoꝝ. Hæc tua dicta legūt oēs la/
tini quæ etiā nūc tu quoq; iubes eos legere ubi dicis q
oēs rōnabiles creaturæ quæ ſub uni9 rationabilis ani
malis exemplo intelligunt ita in unū corpus reparā/
dæ ſint tanq; ſi unius hoīs mēbra diuulſa rurſus in eiſ/
dē corporis ſoliditatem æſculapii arte reparent in q/
bus quidem diuerſa futura definis officia: utpote mē/
brorum: ſed corpus unū hoc eſt unius naturæ: & hoc
oī3 unū corp9 primitiuā eccleſiā uocas: & corpus eſſe
minas xp̄i: cuius corporis ſuum mēbrū ſuo officio re/
ſtituēdū ais eſſe angelum refugā q eſt utiq; diabolus:
& in hoc qđ ab initio creatus eſt reparandum. Simili
ter & hoīem aliud mēbrum & cultum paradyſi tāq; co
lonum originarium reuocādū: & hæc nulla ut fieri ſo
let: cū de rebus talib9 pedetētim cauteq; dicit alteri9
interiecta ꝑſona ꝑſequeris. Vt uel dubitaſſe te aliquis
in rebus tā ſecretis & abſcōditis exiſtimaret: ſicut Ori/
genes iſte cuius te & diſcipulū nō negas & ꝓditorē fa
teris ſemp facere ſuenit in talibus. Sed abrupta & de
finita ſnīa tāq; ſi angelus queret in Daniele: aut xp̄us
in Paulo mortalium auribus futuroꝝ archana enun/
cias ſæculoꝝ. Et ais nulli ueterū electa a xp̄o plebs fi/
delium credas. Si Origenes aliquid de diuinæ diſpen
ſationis ſecretioribus ſuſpicatus eſt: nemo recipiat. Et
ſi Clæmens aut ille apoſtolorū diſcipulus aut illæ ale
xādrinæ eccleſiæ: & ipſius magiſter Origenis tale ali/
quid dixerūt. Etiam ſi Gregorius ille pōticus uir apo/
ſtolicarum uirtutum. Etiam ſi iſte alius Nazāzenus &
Dydimus uidens ꝓpheta ambo magiſtri mei: quibus
ſapiētius in fide nihil habet mūdus. Omnes iſti ut ori
genes errauerūt: ſed accipiant erroris ſui ueniā quia
& ego aliquādo erraui: & nūc pœnitentiam gero: ſed
ueniam accipere debeo. Origenes uero cum eadē quæ
ego dixerit: etiam ſi pœnitētiam egit: ueniā non acci/
piet: immo ꝓ his quæ omnes diximus ſolus ipſe dānet
Ipſe eſt qui oīa mala fecit. Ipſe em̄ puidit. Vnde eſt totū
quicqd nos loqmur quicquid ſcribimus: quicquid di/
cti putat eruditi: & qđ de græcis bonis latina facim9
nō bona. Nemo ergo quenq; horū audiat. Sed hæc ſo
la ſuſcite quæ in meis commētariis inuenītis: & maxi/
me in æpiſtola ad Epheſios in quibus Origenis dicta
uehæmentiſſime cōfutaui. Ego autem ſcrutatus ſum: V
ut credere & tenere debeatis reſurrectionez carnis ita
futuram: ut corpora conuertant in animas & uxores

dirigant in uiros: & qd ante mũdi cõstitutionem ani
mæ in cœlestibus fuerit. Et inde ob quasdã causas so/
li deo cognitas, in uallem hãc deductæ sint lachryma
rum: & quod corpori mortis insertæ sint: & quod in fi
ne sæculorum omnis natura rationabilis in unũ cor/
pus restituatur: sicut ab initio fuit: ita & hõ ad parady
sum reuocet: & angelus refuga supra Petrũ & Paulũ
cui ipsi ad paradysum: utpote homies ille ante id qd
ex initio creatus est reparetur. & fiant omnes simi/
lis ecclesia primitiuoꝝ in cœlestibus: & sint dũ in of/
ficiis quidẽ in singulis quibusq; sunt mẽbra xpi. Vni/
uersitas uero cũctoꝝ pfectum xpi sit corpus. Hæc tenẽ
tes o fideles prudẽtesq; discipuli & istas meas indubi
tatas diffinitões custodiẽtes. Origenẽ tñ p his ipis di/
ctis cõdemnãtes bene agetis: ualete. Vides quia totuꝫ
cum irrisione agis? Et pœnitere te ideo dicis ut fallas
eos quibus scribis? Nam & si uere te pœniteat (ut de/
bet) quid facies ob omnes illas animas quas p tot an
nos hæc tua tam uenenata (ut ipe ais) doctrina dece/
pit? Deinde quis unq̃ p tuã pœnitẽtiam emẽdabit: cũ
iste ipe libellus: in quo & pœnitens & accusator & iu
dex es auditores tuos rursum: ad hæc ipa & legenda
& tenẽda trãsmittat? Ad ultimum etiam si hæc ita nõ
essent: ipe tñ tibi etiam post pniam omnes aditus ue/
niæ pclusisti. Ais em etiam ipm origenem pœnituisse
p his dictis: libello pœnitẽtiæ ad fabianũ tunc urbis
romanæ epm dato: & tñ post pniam post centũ & qn
quaginta annos mortis suæ in ius eũ trahis: & ad dã/
nationem uocas. Quomodo ergoꝝ p his dictis tibi ue/
nia dabit pœnitẽti: si ille q ante teꝝ p his pœnituit ue/
niam nõ meret. Similiter ut scripsisti: scripsit. ut pœ/
nituisti pœnituit. Aut similiterꝝ p pnia debetis absol/
ui aut si negas ueniam pœnitẽti (qd ego nõ opto (tu
perurges nos pariter cõdemnari scd'm quãdam euan
Ioh. 18. gelii parabolam. Oblata est dño a iudæis adultera ut
uiderẽt qd de ea scd'm legeꝫ iudicaret. Ille misericors
& miserator ait dñs. Si quis uestrum pctm̃ non habet
mittat sup eã lapidem: & tũc omnes inqt discesserunt
Et iudæi quidem licet impii & increduli tñ erubuerunt
cõsciẽtias suas: ne cũ ipsi essent pctõres: in pctõres ui/
Luce. 23. derent ulcisci. Et latro ille de cruce dicebat ad alium
latronẽ qui simul pẽdebat in cruce & blasphemabat:
qa nec deum times uel qd in eodem nos sumus iudi/
cio. Nos cuꝫ eadẽ quæ in nobis sunt cõdemnemus in
aliis: nec cũ iudæis erubescimus: nec cum latrone mi/
tescimus. Argumẽtũ scd'm libri eiusdẽ ruffini.

HOc secũdo libro sub apologiæ specie russinꝰ in
beatum Hieronymũ maledicta cõgerit dicens.
Cũ libellis suis eo maxime q de uirginitate scriptꝰ est
oẽm ordinem ecclesiæ lacerare stm̃ Ambrosiũ carpe
re: omnes scriptores ineptiæ aut imperitiæ accusare p
iurium quoq; detestabile cõmittere qui cõtra abiura/
tionem: nõ solum libros sæculares legat: sed illis se ia
ctet & efferat ipio Porphyrio: & Baraba pceptore glo
riet: & in deum blasphemus fuerit: quem socium ha/
bere dixerit Origenem: quẽ improbat decem pfatiun
culis in cœlum extulerit: & apostolis coæquarit: & ue
tus testamẽtum qd apli cõmẽdarunt noua translatio
ne subuerterit.

¶ Incipit secũdus liber cõtrouersiarum Ruffini con/
tra doctorem pclarissimum beatum Hieronymum.

Epistola. XXXVI

SVperiori quidẽ libello dogmaticas X
eius obiectiones: quas aliis impingit
immerito in seipm testem retorsimus
nũc uero iam explicitis: & post tergũ
reiectis his quæ fidei uicinæ sunt cau
sationibus cõfidẽtius ei de cæteris terminationibꝰ re/
spõdebimus. Est em etiã illud accusatiõis eius grauissi
mum caput: qd similiter ut cætera mendacia ueritatis
falce resecãdum est. Ait em cõfœderatos esse quosdã
Origeni ad piurium. Et istud mystice eius traditionis
archanũ abscõditum esse in sexto stromatũ libro: nec
ab ullo alio inter tot sæcula nisi a se solo deprhensum
Verũ ne risum ei moueã: si iusiurãdi sacramento alie/
nũ me esse cõfirmẽ: a cõfœderatõe piurii planiore uia Mat.
ad manifestationem ueritatis incedam. Et ei qd facili
me probare possuꝫ: nec habuisse me unq̃ libros istos:
nec ante legisse a quoq̃ pstitos. Et sicut nõ possum ex/
cusare de eo qd quale sit nescio: ita nec accusari qdeꝫ
possum de eo quod uel si sit: penitus ignoro. Iste tñ q
arguit uel ab illo traditum: uel a discipulis eius dici:
quod scriptum est. Qui loquit ueritatem cum pximo ps. 27.
suo pximus non sit nisi ille q pfectus sit & symmystes
Et iteꝝ qd apls dicit. Quia sapiẽtiã loqmur inter pfe 1. Cor. Mat.
ctos: & qd scriptũ est. Nolite sanctum dare canibꝰ ne Mat. 7.
q̃ mittatis margaritas uestras ante porcos: ut asserant
inquit p hæc ueritatem nõ oibus aperiẽdã. Videamꝰ
qd ipe in istis electis cõmentariis libro secũdo sub eo
capitulo ubi scriptum est. Propter qd deponẽtes mẽ/
dacium loqmini ueritatem unusq̃sq; cum pximo suo:
qm̃ sumus inuicem membra post pauca propter qd in/
quit Paulus ipe pfectus in alia æpistola loquebat: sa
pientiam autem loquimur inter perfectos. Ergo hoc
est quod iubet: ut unusquisq; mystica atq; secreta & ea
quæ ueritate dei sunt plena loquat cum pximo suo:

ut & dies diei eructet uerbum & nox nocti indicet sciē/
tiā. hoc est clara quæq; & lucētia his indicet: q merent
Mat. 6. audire. Vos estis lux mūdi. Porro tenebrosa aut inuo
luta & oīm sacramētoꝝ nocte uelata aliis referat: qui
& ipsi nox tenebræ uel caligo sunt: de quibus dicitur.
ps. 17. Et caligo sub pedibus eius. Moyses ingredi in turbi/
nem & caliginē ubi erat deus. Et de ip̄o deo scriptum
ubi supra est. Posuit tenebras latibulū suū. Loquat itaq; uerita
tē atq; mysteria unusquisq; cū ꝓximo suo: nec det san/
ctū canibus neq; mittat margaritas ante porcos. S3 q̄
cūq; oleū habuerint ueritatis: illas in thalamū sponsi
& penu regis íducāt. Videte q̄so uos & diligētius pspi
cite: si aliū aliquē in oībus his quæ scribit: nisi se & sua
dicta cōdēnet. Si inimici sui lacerare eū & arguere pro
scriptis suis uellēt: quo alio ordine: qbus aliis aduer/
sus eū sentētiis uterent. nisi qbus ip̄e aduersum se tāq̄
aduersum alios uti. Cōdēnatio aduersum eū ſ ꝓferē
da sit æpla sua: sufficit si soluꝝ nomē īmutes textus em̄
criminū nec in aliū oíno quēpiā sicut in ip̄m cōuenit
solū. Quæ cōdēnari iubet: hæc itez obseruari iubet: q̄
agit arguit quæ detestat operat. Beati discipuli eius:
q eū audiunt uel imitant. Verūtn̄ q̄m̄ piurii dogma ꝓ
ponit: nihil ad me si iste uel agat uel scribat: qa apud
nōnullos fratrū hāc etiā nobis ínuere conatꝰ est ma/
culā. Et nūc iterū iterare p litteras: scd'm ab ip̄o datā
regulā: qd egoip̄e de piurio sentiā, pfero: ut de se inte/
rimip̄i iudiciū derelinquā. Eterm̄ cū dn̄s & saluator no
Mat. 5. ster dicat in euāgeliis. Dictū est antiqs: non piurabis.
Reddes em̄ dn̄o iuramēta tua. Ego aūt dico uobis no
lite iurare oíno. Oís q docet ex quacūq; cā piurādū eē
ego dico q̄ alienus sit a fide xp̄i & ab ecclesiæ unitate
catholicæ. Sed uelim nunc postea q̄ de me ut ipse sta/
tuit anathemati satisfeci: elaborare paululū si patien
ter accipitis: & hoc qd' iste p orgia quædā & mysticas
27. cōfœderatōes obseruari piuriū dicit: quos habeat cul
tores & symmystas apire. Certa est em̄ & satis uera illa
Cor. 3. Mat. 7. dei sn̄ia quæ dicit. Quia ex fructibus eoꝝ cognoscetis
at. 7. eos: & nos ergo dicit iste piurii dogma suscepimus: si
ad hoc edocti sumus: & talis in nobis arbor plātata ē
nō pōt fieri: ut nō tales aliq ex nobis sæpius germina/
uerint fructus. Verūetiā mystici dogmatis auctoritate
coalescerēt. Eqdē quātū ad psonā meā ptinet: quē so/
lū ex his oībus quæ scribit lacerare se putat nō mihi ip
si ferā testimoniū: nec dicā qd' etiā sit iurāduꝝ cū forte
necessitas exigit: & si nō cautꝰ sim at certe timidus esse
cupio. Postremo & si obseruare nō possum errasse me
nouerit (hoc ergo nō dicā) tn̄ siue errem in his: siue ca
ueam iste interim cām cōmissi alicuius: qua me in tali
bus arguat nō habebit. Ego aūt qualiter apud istū sa/
cratissima sit huius nō dogmatis sed fœdissimi & uerís
simi uitii obseruātia iterū ex scriptis eius, pbabo. Nihil
em̄ ex liuore & ex inuidia cōfictū aduersum eum, pferā
ut ip̄e cōtra nos facit: sed ip̄m se testē & scripta sua ad
uersum eū pducam. Vt sciat se nō ab inimicis argui: s3
a semetip̄o redargui. Libellū quēdā de cōseruāda uir Y
ginitate. Romæ positus scripsit. Quē libellū oēs paga
ni & oēs inimici dei apostatæ p̄secutores: & qcūq; sūt
q xp̄ianū nomē odio habēt: certatim sibi describebāt:
ꝓ eo q̄ ibi omnē xp̄iano ordinē oēm gradū omnem
ꝓfessionē uniuersamq; fœdissimis exprobratiōib9 in/
famauit ecclesiam. Et ea crimina quæ gētiles falso in
nos cōferre putabant: iste uera eē: imo multo peiora
a nostris geri: q̄ illi criminabant asseruit. Nā primo il
las ip̄as uirgines: de quaꝝ uirtute scribere uidebat in
famat. Et dicit de eis his uerb̄. Aliæ uirili habitu ueste
mutata erubescūt se fœminas esse q̄ natæ sunt. Crinē
amputāt & impudēter erigūt fauces eunuchinas. Sūt
quæ cilitiis uestiunt & cucullis fabrefactis: ut ad ífan
tiā redeāt ımitātur noctuas & bubones. Dicit & mille
alia de his, pbra grauiora s3 ne uiduis qdē parcit. Ait
nāq; de ip̄is: nulla illis nisi uētris cura: & quæ ꝓxima
sunt uētri. Alia quoq; ingerit obscœna q̄plurima. S3
& monachoꝝ oē genus q̄ fœde: q̄ turpiter laceret: lō
gū est: si ipsius uerbis uel scriptis uelim, pbare. De dia/
conis uero & p̄sbyteris quæ decora descripserit pudet
retexere. Initiū tn̄ laceratōis ip̄i9 ponā: ex quo facili9
cōiicere possitis quātū in sequētibus augescat iuectio.
Sunt alii inqt (de mei ordinis hoib9 loquor) qui ideo
p̄sbyteriū & diaconatū ambiūt: ut mulieres licentius
adeāt. Omnis his cura de uestibus si bene oleāt: si pes
laxa pelle nō folleat. Crines calamistri uestigio rotā/
tur: digiti de ānulis radiāt: & ne plantas humilior uia
spargat uix imprimūt summa uestigia. Tales cū uide/
ris: spōsos magis æstimes q̄ clericos. Et postea q̄ spa
tiatim nō tam uitia q̄ crimina sacerdotū uel ministro
rū exprobrās etiā ingressum eoꝝ: & salutatōes ad ma
tronas nō solum decolorauit uerumetiam execrabilē
fecit: quō postea q̄ omne genus xp̄ianorum concidit
& infamauit sibi quoq; nō parcat audite. Redibo em̄
post excessum quendam ad hoc quod, pposeram, p/
pter quod & libelli huius res poposcit fieri mentionē
& ostendam apud istum tam licita haberi periuria: ut
scriptis quoq; suis dep̄hendi ea non erubescat. Igitur
in hoc ip̄o libello. cum moneret sæculares codices le
gi nō debere: & diceret quid faceret cum psalterio Ho
ratius. Cum euāgeliis Maro. Cum apostolis Cicero.

Nõne ſcandalizabit frater: ſi te uiderit in idolio recũ
bentẽ? Et cætera cum dixiſſet eiuſmodi quibus aliena3
eſſe a xp̃o aſſereret librorum ſæcularium lectionem in
ſerit etiam reuelationẽ quanda3 ad ſe diuinitus factã
ſatis honorificis refertam p̃ceptis. Refert em̃ q; poſtea
q̃ ſæculo renũciaſſet: & ad deum fuiſſet conuerſus fa/
uore tm̃ ſæcularium libro; ualde teneretur: nec facile
poſſet tali carere deſiderio: & ꝓ hoc ſubito inqt rapt9
in ſpũ ad tribunal iudicis ptrahor. Vbi tm̃ luminis &
tm̃ erat ex circũſtantium claritate fulgoris: ut ꝓiectus
in terrã ſurſum aſpicere nõ auderẽ. Interrogatus cõdi
tionẽ xp̃ianum me eſſe reſ p̃õdi. Et ille q p̃ſidebat mẽ/
tiris ait. Ciceronianus es non xp̃ianus. Vbi theſaurus
tuus eſt: ibi & cor tuũ. Illico obmutui: & inter uerbera
(iã em̃ cædi me iuſſerat) cõſciẽtiæ magis igne torque/
bar. Clamare tm̃ cœpi & eiulans dicere. Miſerere mei
dñe miſerere mei. Hæc uox iter flagella reſonabat. Tã
dẽ ad p̃ſidẽtis genua ꝓuoluti q aſtiterant p̃cabant ut
ueniã tribueret adoleſcẽtiæ & errori locum pniæ com
modaret. Exacturus deinde cruciatũ ſi gẽtilium litte/
rarum libros aliq̃ legiſſem. Ego q tanto conſtrictus
articulo uellẽ etia3 maiora ꝓmittere deierari cœpi: &
nomẽ eius obteſtans dicere. Dñe ſi unq̃ habuero codi
ces ſæculares ſi legero te negaui. In hæc uerba dimiſ/
ſus reuertor inqt ad ſuperos. Audiſti q̃ nouum: q̃ ho/
norificum iuramẽti ſui expoſuerit genus? Reſidẽte in
tribunalibus ip̃o xp̃o dño aſſiſtẽtibus angelis & inter
cedẽtibus ꝓ ſe inter uerbera & cruciatus iurat ſe ſæcu/
lares libros nec habiturum unq̃ nec lecturum. Rele/
gant nunc quæſo quæ ſcribis: ſi una eius operis pagi/
na eſt: quæ non eum iterum Cyceronianum ꝓnunciet
ubi nõ dicat: ſed Tullius noſter: ſed Flaccus noſter &
Maro. Iam uero Cryſippum & Ariſtidẽ. Empedoclem
& cætera græco; aucto; noia: ut doct9 uideat: & plu
rimæ lectiõis tanq̃ fumos & nebulas lectoribus ſpar/
git. Deniq; inter cætera etiam pythagoræ libros legiſ
ſe ſe iactat: quos ne extare qdẽ eruditi homies aſſerũt.
Sed iſte ne aliqua ex pte iuramẽtu3 ſuũ de auctoribus
gẽtiliũ p̃teriret etiam ea quæ nõ ſunt ſcripta legiſſe ſe
ſcribit. Sed in oĩbus opuſculis ſuis fere multo plura &
ꝓlixiora teſtimonia de his ſuis q̃ de prophetis noſtris
uel apoſtolis ponit. Puellis quoq; & mulierculis ſcri/
bẽs quæ nõ utiq; niſi de noſtris ſcripturis ædificari cu
piũt: & debẽt exempla eis Flacci ſui: & tullii uel Maro
nis intexit. Iã uero in illo libello quẽ de optimo gene
re interprætandi intitulauit: ubi præter tituli annota
tionẽ nihil optimum ſed totum peſſimũ eſt: ibi em̃ a/
ſſeuerat hæreticos illos q̃bus nunc communicat: & in/
currit in illam ſniam apoſtoli noſtri nõ ſui (ille enim
ſuũ aut Flaccum dicit aut Tulliũ) q ait. Qui em̃ nõ di Ro.1
ſcernit ſi mãducat damnatus eſt. In illo ergo libello
ut aſſerat q ꝓ nullo genere uerbum de uerbo interp̃ta/
ri ratio ſinat: quomodo ei iterum rõnabile uiſum eſt:
capita integra dictata ex codice Ciceronis ſeruit. Nõ
ne ip̃e dixerat qd faciat cum pſalterio Hora. Cum euã
geliis Maro. Cũ apoſtolis Cicero? Nõne ſcãdalizabit
frater: ſi te uiderit in idolio recumbẽtẽ? in quo utiq; ip
ſe ſe idolatriæ reum ſtatuit. Si em̃ q uiderit legentem Z
hoc: ſcandalizat: multo amplius q ſcribẽtem. S3 quo
niam q ad idolatria3 deuoluit: nõ plene nec itegre ꝓ
phanus efficit nisi prius negauerit chriſtu3: ipſi Chri
ſto in faciẽ coram ſedẽti in tribunalibus aſſiſtentibus
quoq; clariſſimis miſtris angelo;. Dicit ſi legero: uel
habuero gẽtiliũ libros: te negaui. Et nũc nõ ſolũ legit
& h3 nõ ſolũ ꝓdeſcribit & cõparat: uerũetiã diuinis eos
uerbis & ſermõibus eccleſiaſticæ ædificatõis interſerit
Res quam dico: oĩbus q legunt libellos eius ſatis no
ta eſt: & teſte non idiget. Sed eſt hc mis de tam ſacrile
go piurii baratro ſe cupiẽtis eripere: adhibere ſibi ali/
quod excuſatõis commẽtum et dicere. Non modo le/
go: ſed ea quæ i adoleſcẽtia didici: qa ſum tenacis me/
moriæ: ita ut poſſim plura ſimul de diuerſis capita cõ
tinuare: ipſa nunc ꝓfero. Si qs a me modo exigeret: ut
ꝓbarem ſi hodie anteq̃ ſol oriret: nox fuiſſet in terris
aut ſi uſq; ad ſolis occaſum dies illuſtrauerit mundu3
qd aliud dicere3: niſi magis ab illo: q dubitaret de eo
q ꝓ omnes nouerant cauſas dubitatõis: q̃ a me ꝓbatõis
oportere depoſci? Sed in hoc l3 omnes ſciant eſſe ue/
rum qd dicimus: & omnes intelligant: tm̃ quia de aĩa
hois res agitur: de piurii crimine de negatiõis Chriſti
ſacrilegio: non poteſt facilis haberi cõdemnatio. Nũ
quid illud imitabimur q reos nec interrogatos: nec re
ſpondentes: ſed nec præſentes & non ſolum præſen/
tes: ſed & mortuos non ſolũ mortuos: ſed & eos quos
ſemp ante laudauerat: & nõ ſolũ eos quos laudaue/
rat: ſed & eos quos ſecutus fuerat: & magiſtros habue
rat? Timeat dñi ſnia primo illa quæ dicit. Nolite iudi Luce.
care ut non iudicemini. Et iterum. Qua menſura men
ſi fueritis: eadem & remetiet uobis. Quid ergo licet ex
ſuperfluo: unum tamen ꝓferam teſtem aduerſum eu3
præualidum: & cui præſcribere non poteſt. ipſum ite/
rum ſe & ſua ꝓferã ſcripta. Quãuis ergo omnes libel/
li eius hoc teſtent: & ſuperflua de hoc mea uideat aſ/
ſertio: tamen utendum aliquo ſpeciali teſtimonio eſt
ne minus plenum his q forte ſcripta eius non legerũt
uideatur eſſe quod dicimus. Cum libellos eius quos

aduersus Iouinianū scripsit: reprehēdisse: cuidam Dō nioni beatæ memoriæ seni: q sibi hoc ipm indicauerat iste rescribens excusat: & dicit. Nullo genere potuisse fieri se errasse: hoiem q oim haberet scientiam. Cum er go enumerasset uel syllogismoꝝ genera: uel dicendi ac scribēdi artes quas uidelicet ille q reprehēderet igno raret cōtinuo subiūgit hoc. Stultus inquit ego: qui me putauerim hoc absq; philosophis scire nō posse q me/ liorē stili partē elegerā eā quæ deleret: q quæ scriberet Frustra ergo Alexādri uerti cōmētarios ne quicq̄ me doctus magister περιεισαγωγην Porphyrii introduxit ad logicā: & ut humana cōtēnā: sine cā Gregoriū na/ zāzenū & Didymū in scripturis εισαγογτας habui. Hic est q xp̄o dixit te negaui si uel habuero gētiliū codices uel legero. Si nihil aliud uel de porphyrio silere de/ buerat: q specialis hostis xp̄i est: q religionē xp̄ianam quātū in se fuerit: penitus subuertere conatus est scri/ ptis suis: quē iste nūc introductorē & instructorē ad lo gicā habere gloriat: nec argumentari pōt se ante hæc didicisse. Ante em̄ q̄ cōuerteret: mecū pariter & litte/ ras græcas & linguā penitus ignorabat. Post iuramē/ tū oia hæc post sacramēti dati spōsionem. Sine cā ar/ gumētamur cōtinuo dicit nobis. Erras hō deus nō ir ridet: nec syllogismi apud eū de Alexādri cōmētariis intexunt. Vt uideo frater male tibi auspicatus es q introductor tuus sit porphyrius. Quo te introduxit pfi/ dus? Si ad illū locū ubi ip̄e est: ibi & fletus & stridor dē tium est. Ibi em̄ & apostatæ & inimici dei fortassis & p iuri ibi habitāt. Nō bonū introductorem tibi elegisti. Magis si accipis cōsiliū meū: ad illū nos introductorē pariter cōuertamus q introducit ad patrem. Qui dixit. Ioh. 14. Nemo uenit ad patrē nisi p me. Doleo frater si credis & si nō credis: doleo te suspitiōes alieni piurii: in anti quis & ueterulis chartulis pscrutari: cum in tuo ore iu gis ac sine fine piurii inexplicabile sacrilegiū pseueret A Nōne recte tibi cōueniet illud dici qd̄ aplus dicit. Tu Ro. 2. aūt q iudæus cognominaris: & requiescis in lege: & glo riaris in deo instructus p legem cōfidis teip̄m ducem esse cæcorum: lumen eorum qui in tenebris sunt: eru/ ditorem insipientium magistrum infantium haben/ tem formam sciētiæ ueritatis in lege. Qui ergo doces alium teip̄m nō doces. Qui dicis nō mœchandū mœ charis. Qui p̄dicas nō furandum furaris. Qui abomi/ naris idola: sacrilegium piurii committis. Et quod est ultimū & grauissimū: nomen dei p te & philosophiaꝫ tuā blasphemat inter gētes. Sed trāseamus iam hinc ad alterius obiecti purgationē. Si tñ cōuictuꝫ se piurii & p̄uaricationis simul: purgente etiam conscientia sua fatet. Alioqn si inficias eat: etiā testes q̄plurimos fra/ trum habere possam qui in meis cellulis manentes in monte oliueti q̄plurimos ei Cyceronis dialogos de/ scripserūt quoꝝ & ego quaterniones cū scriberēt: fre/ quēter in manibus tenui & relegi. Et q̄ mercedes mul to largiores q̄p aliis scripturis solēt ab isto eis darent agnoui. Mihi quoq; ipsi aliqñ cum de bethleem hiero solymam uenissem & codicē secū detulissem: in quo erat unus dialogus Cyceronis: & idē ip̄e græcus Platonis q̄ dederit ip̄m codicē: & aliquādiu fuerit apud me nul lo genere negare pōt. Si qd̄ īmoror tādiu in re: quæ lu ce est clarior? Cū ad hæc oia quæ supra diximus: etiaꝫ illud addat ubi cesset omne cōmentuꝫ q̄ in monaste rio positus in bethleem: ante nō multo adhuc tempo re partes grammaticas executus sit. Et Maronem suuꝫ comicosq; ac Lyricos & historicos auctores traditis si bi ad discēdū dei timoreꝫ puerulis exponebat: scilicet ut & p̄ceptor fieret auctorum gētiliū. Quos si legisset tm̄modo xp̄m se negaturuꝫ iurauerat. Sed uideamus qd̄ adhuc aliud culpet gētiliū esse dicit hæc dogmata Ecce qua sentētia se ip̄e cōdēnet. Gētiliū dicit dogma ta: quæ ip̄e cōscribit labit: sed porrigenda manus est: nō est nimie pungēdus. Dū em̄ totus in eloquētia uo/ litat & uituperatōibus atq; inuectionibus fert: imme mor sui fit: & a rōne deuoluit. Noli frater temetip̄m: etiā in nō necessariis temere cōdemnare non cōtinuo inter gentiles deputādus es: uel tu uel Origenes: si (ut ip̄e dixisti) nolētes dei iusticiā defendere & respōdere cōtra eos q uel fato uel casu cūcta moueri dicūt: & uo lētes ostēdere iusticiam esse dei, puidētiam quæ mode rat uniuersa dixistis inæqualitatis causas unāquamq; sibi aīam iā ex anterioris uitæ quā in cœlestib9 habui motibus ac sensibus cōparasse: uel etiam si dixistis bo næ illi & incōmutabili ac simplici naturæ trinitatis cō uenire: ut omnē creaturā suā in fine oiꝫ restituat i hoc qd̄ ex initio creata est: & post longa & spatiis sæculo/ rum exæquata supplicia: quæ deus non tā irascētis q̄p curātis affectu ifer unicuiq;. Quippe q cōmotōis caret uitio & medētis & curētis uice finē statuat aliqñ pœna rū. Hæc ergo q̄uera dixeritis deus uiderit: tñ ipietatis nō multū mihi cōtinere uident ideū nec gētilitatis ali qd̄. Maxime si hac mēte dicitis q̄uis ratiōe dei scilicet iusticiam defendere cupientes. Pro his ergo noli te sa tis cōturbare neq; teip̄m supfluo: aut pœnitētiæ subii/ cias aut cōdēnationi. Sed illud est reuera: unde te de/ fendere: aut excusare non possum q̄ non solum genti liter uerum & super omnem gentilitatem: immo ipie/ tatem a te dictum probatur q̄ in hoc ip̄o libello: cuius

ſuperiꝰ fecimus mentionem deum ſocrum habere di
xiſti. Et qd tam impurum uel ꝓphanum a quoq̄ genti
lium poetarum ſaltē dici potuit? Stultum eſt em̄ ſi req
B ram de te: ubi hoc in ſcripturis ſanctis legeris. Quæro
ſi uel Flaccus tuus aut Maro: ſi Plautus Comicus aut
Terētius certe ſi uel Satyricus qs inter omnia ſpurca
ſua & impudica iſtud nefas in deum ex ſuo ore ꝓtule/
rit. Fefellit te credo illa res & decepit q ꝑ puella ad quē
ſermo fiebat: ſpōſa criſti dicebaꝫ: ut ꝓ ꝓterea etiaꝫ ma
trē carnalē ſocrū dei appellādā putares. Et neſciebas
q hæc nō ſcd'm carnis ordinē dicunꝫ: ſed ſcd'm ſpūs
gratiā. Spōſa em̄ ex eo appellaꝫ q ſermo dei: quaſi ſa
crata quodam cōnubio iūgaꝫ aiæ humanæ. Si aūt ta/
li ꝓcōiūctiōe etiā mater puellæ chriſto p fidē ſacraꝫ: re/
ctius etiā ipſam ſpōſam chriſti q̄ ſocrū dei appellare
potuiſſes. Nā reſtat tibi ut & patrē puellæ ſocerum dei
dicas: ut ſorores etiā eius cognatas puellā nurū dei ꝓ/
nūcies. Sic dū totus Plautinæ & Tullianæ cupis elo/
quētiæ ſectator uideri oblit9 es: quō apl̄s oēꝫ eccleſiā
ideſt parētes cum liberis matrē cum filiabus cū ſorori
bus fratres: omnes ſimul unam noīet uirginē uel ſpō/
2. Cor. 11 ſam dicēs. Statui aūt hoc ipſum oēs uos uni uiro uirgi
nē caſtam exhibere xp̄o. Sed tu dum non paulum ſed
Porphyriū introductorē te habere gloriaris: iꝑm por
phyrium ſequēdo q aduerſum xp̄m & aduerſum deuꝫ
libros ímpios ac ſacrilegos ſcripſit: & ab iꝑo ut ais intro
ductus in iſtud blaſphemiæ baratrū decidiſti. Quod
ſi uere ꝓ maledictis tuis uis agere pn̄iam ſi non irrides
iſta dicēdo: ſi nō mēte philonicus & contētioſus ꝓpter
hoc ſolum etiā te ſamare nō refugis dummodo aliū
decolores: ſi nō arte ſed fide dictorum tuoꝝ pœnitu/
dinem egeris ꝓ hac tam graui turpiq̄ blaſphemia age
pn̄iam hinc em̄ in deum blaſphemaſti. Nam de crea/
turis aliqd dicere & errare: maxime ſi non contume/
liæ uoto: ſed dū iuſticiā dei ut dicis cupit aſſerere: aqs
effluat nō eſt nimis execrabile cōmiſſum. In cœlū tē/
dere os graue eſt. Iniuſticiā uel cōtumeliā in excelſum
loq ꝓnitioſum eſt. Hoc lugeaꝫ qd' difficile curaꝫ. Nā
qs ē q cū morbo regio laboret: & de iꝑo capite & uul/
tu ac uita ꝑiclitēr magnope clamet q non leue pero/
nychium pedis aut ꝓfacilis ungulæ ſuæ offenſa cureꝫ
Illud aūt minimū qdē eſt & reſponſione uix dignum
qd' enumerās doctores ſuos quos ſe de ſynagoga di/
cit eſſe mercatum ſtimulans nos ſubiungit neq̄ em̄ in
quit ipſe me docui ſicut quidaꝫ nos ſine dubio intuēs
in quos omne lacerationis ſuæ pondus inuexit. Et mi
ror hoc eum dicere uoluiſſe: cum maioreꝫ in me & ue
riorem haberet obtrectandi materiam q magis inter
multos & p̄claros magiſtros diu moratꝰ nihil dignū
eorum uel magiſterio uel inſtitutionibus habeam. Cæ
terum iſte q in tota uita ſua non totos .xxx. dies Alexā
driæ ubi erat Didymus commoratus eſt p totos pene
libellos ſuos longe lateq; ſe iactat. Didymi uidentis
eſſe diſcipulum: & καθηγητην id eſt p̄ceptorem in ſcri/
pturis ſanctis habuiſſe Didymū. Et oīs iſta iactātia in
uno menſe quæſita eſt. Ego q ſex annis de cauſa com
moratus ſum: & iterum poſt interualluꝫ aliquot aliis
diebꝰ. ubi Didymꝰ de quo tu ſolo te iactas: & ubi alii
nihilominus illo nō inferiores: quos tu ne facietenꝰ
quidē noſti: Serapion & menites uiri natura & mori/
bus & eruditione germani: ubi Paulꝰ ſenex Petri mar
tyris diſcipulus: & ut ad heremi magiſtros ueniam: q/
bus & attētius & frequentius uacabamus: ubi Macha
rius Anthonii diſcipulus & alter Macharius & iſido/
rus & Pambas omnes amici dei: q nos hæc docebant
quæ ipſi a deo diſcebāt: quātam ego: ſi hoc ita deceret
aut expediret: de his oībus habere iactātiæ materiam
poſſem? Sed erubeſco: hæc etiam retexēs: dum uolo ti/
bi oſtēdere non ut tu dicis: noſtro ingenio magiſtros
ſed qd' plus doleo: magiſtris de fuiſſe magis ingeniuꝫ
noſtrum. Veꝝ quid ſtultus ego ſanctos enumero chri
ſtianos uiros. Non ꝓpter iſtos dicit: quia ipſi nos do/
cuimus: ſed quia Barabaꝫ eius de ſynagoga magiſtrū
non ſuſcepimus: & p εισαγωγην Porphyrii ad logicam
nō ſumus ītroducti. Ignoſce mihi ꝓ hoc qd' malui an/
te imperitus & indoctus uideri: q̄ Barabæ diſcipulꝰ di
ci. Propoſito em̄ xp̄o ſimul & Baraba: ego quaſi impe
ritus xp̄m elegi. Ita tu ut uideo cum illis clamas qui di
cunt nō hūc ſed Barabam. Nam porphyrius tuus: dic
quæſo quid te docuit: qui aduerſum xp̄ianos & aduer
ſum religionē noſtram blaſphemiæ uolumina cōſcri/
pſit? Quid te iſti in qbꝰ tm̄ te iactas: unus ab idolis dæ C
monum & alius de ſynagoga: ut dicis ſathanæ magi/
ſtri docuerūt boni. Nihil uideo niſi hoc qd' & ipſi no/
uerant. Naꝫ porphyrius te docuit de xp̄ianis male lo
qui concidere uirgines cōtinētes diaconos p̄ſbyteros:
& omnē ꝓrſus xp̄ianorum gradum & ordinem libel/
lis editis ſamare. Ille uero de ſynagoga Barabas tuꝰ
ꝓ xp̄o electus: docuit te reſurrectionem carnis non in
uirtute ſed in fragilitate ſperare: litteræ occidētis ami
cum fieri: & inimicum ſpūs uiuificātis. Et alia quædā
ſecretiora: quæ ſi res popoſcerit poſtmodum ꝓferēdū
in tempore. Sed quid in longum ſermo ꝓducit. Cōui
tiis eius & iniuriis non reſpondeamus. Laceratiōibꝰ
eius ad quod opus quotidie ſtillum eius Porphyriꝰ ex
acuit non obuiemus. Ad hoc em̄ ieſus noſter: non Ba

rabas magiſter: ſilere nos docuit. Ad illud ueniamus ut oſtendat q̃ uera ſunt: quæ uel p̃ ſua excuſatiõe uel p̃ noſtra accuſatione cõſcripſit. Ait em̃ eſſe ſolas p̃fatiũculas ſuas in q̃bus laudare uiſus eſt Origenẽ. In eo tñ interp̃tationis opere eum laudauerit: in quo nihil omnino dogmaticum nihil de fide dictum ſit: & q̃ penitus in his quæ eius ip̃e interp̃tatus eſt: nihil tale inferat: quale nunc ad ſynagogæ gratiam nõ ad xp̃ianorum ædificationem reph̃edit: & q̃uis ei ſufficere ad ſilentium agendum debeat qd̃ ea ĩ alienis litteris culpat: quæ p̃ferunt ex ſuis: tamen & in hoc q̃uerum dixerit uideamus. Ex p̃fatione interp̃tationum in Ezechiele. xiiii. omeliis. ſiue oratiũculis origenis ſcribens cuidam Vincentio. Magnum eſt inqt mĩ amice quod poſtulas: ut origenem faciã latinũ: & hominem iuxta Didymi uidẽtis ſnĩam alteꝝ poſt apoſtolos eccleſiaꝝ magiſtrũ etiã romanis auribus donẽ. Et poſt aliquã: ta: & illud inqt breuiter admonens: ut ſcias origenis opuſcula in omnem ſcripturam eſſe triplicia. Primuꝫ eius opuſcula excepta ſunt quæ græcæ σχολια nuncupant. In q̃bus ea quæ ſibi uidebant obſcura: aut quæ habere aliqd difficultatis ſummatiꝫ breuiterq̃ pſtrinxit: ſcd̃m homeliticum genus: de quo & p̃ſens interp̃tatio eſt. Tertium qd̃ ſcripſit ip̃e τομους: nos uoluminа poſſumus nũcupare. in quo opere tota ingenii ſui uela ſpirãtibus uẽtis dedit & recedẽs a terra: in mediũ pelagus aufugit. Scio te cupere ut omne genus tranſferam dictionis p̃miſi cãm cur nõ facere poſſem: hoc tñ ſpondeo: q̃a ſi orante te ieſus reddiderit ſanitatem nõ dicã cũcta (q̃a hoc dixiſſe temerarium eſt) ſed permulta ſim trãſlaturus ea lege quã tibi ſæpe conſtitui: ut ego uocem p̃beam: tu notarium. Itez de canticis cãticorum p̃fatio beatiſſimo papæ Damaſo. Origenes cum in cæteris libris omnes uicerit: in canticocanticorum ip̃e ſe uicit. Nam undecim uoluminibus explicatis: quæ ad uiginti uſq; uerſuum milia puenerunt primum Septuaginta interp̃tes deinde Aquilaꝫ Symmachum. Theodotionem & ad extremum quintam editionem quã in Actio littore inueniſſe ſe ſcribit ita magnifice apteq; diſſeruit: ut mihi uideat in eo completũ eſſe qd̃ dicit. Introduxit me rex in cubiculum ſuũ. Cãt. I. Illo itaq; opere p̃termiſſo q̃a ingẽtis eſt ocii laboris & ſumptuum tãtas res tam digne in latinũ trãſferre ſermonem hos duos tractatus quos in morẽ quotidiani eloquii paruis adhuc latẽtibus cõpoſuit: fideliter magis q̃ ornate interp̃tatus ſum. Guſtũ tibi ſenſuũ eius: nõ cibũ offerens: ut aĩaduertas quãtũ ſint illa æſtimãda quæ magna ſint: cuiꝫ ſic poſſint placere quæ parua ſunt. Itez ex p̃fatiõe commẽtarii in Micheã ſcripta ad Paulã & euſtochiũ poſt aliquãta. Nã q̃ dicũt origenis me uolumina cõpilare & cõtaminare: non dicere ſcripta ueterũ qd̃ illi maledictũ uehæmẽs eſſe exiſtimant eam laudẽ ego duco maximã cũ illos imitari uolo: q̃ cũctis prudẽtibus & uobis placẽt. Itẽ ex p̃fatiõe interp̃tatiõis hebraicoꝝ noĩꝫ poſt aliquãta ita ait. Ac ne forte cõſummato ædificio: quaſi ex pte abeſſet manꝰ noui teſtamẽti uerba & noĩa interp̃tatus ſum: imitari uolẽs ex pte origenẽ quẽ poſt apoſtolum eccleſiaꝝ magiſtrum nemo niſi imperitus negat. Inter cætera eniꝫ ingenii ſui p̃clara monumẽta etiam in hoc laborauit: ut qd̃ philo quaſi iudæus omiſerat: hic ut xp̃ianꝰ impleret. Item de æpiſtola ad Marcellã. Ambroſius quo chartas ſumptus notarios miniſtrãte tam innumerabiles libros uere Adamãtius noſter & noſter Calcen D terus explicuit. In quadm æpiſtola quam ad eundem de athenis ſcripſerat refert nunq̃ ſe cibos niſi origene p̃ſente in lectione ſumpſiſſe: nunq̃ ueniſſe ad ſomnũ niſi unus de fratribus ſacris litteris p̃ſonaret hoc diebus egiſſe uel noctibus ut lectio orationem ſuſciperet & oratio lectionẽ. Beatus Pamphilus martyr cuius uitam Euſebius Cæſariẽſis tribus ferme uoluminibꝰ explicuit: cum Demetrium phalereum & pyſiſtratũ: ĩ ſacra bibliothecæ ſtudio uellet æquare imagineſq; ingeniorum quæ uera ſunt & æterna monumenta toto orbe pquireret tñ omnes maxime origenis libros ĩpẽſiꝰ p̃ſecutus cæſariẽſi eccleſiæ dedicauit quã ex pte corruptã achatius: de hinc Euconius q̃ eiuſdẽ eccleſiæ ſacerdotes fuerunt: in membranis inſtaurare conati ſunt. Hic cum multa reppererit & inuentorum nobis indicem dereliquerit: centeſimi uiceſimi & ſexti pſalmi cõmentarium. & ſe litteræ tractatum ex eo q̃ nõ ſcripſit confeſſus eſt non repertum: nõ quo talis tantuſq; uir (Adamantium dicimꝰ) aliqd p̃terierit: ſed q̃ negligẽtia poſteriorum ad noſtram uſq; memoriam nõ durauit. Sꝫ fortaſſis dicas mihi qd ſupfluis reples paginas Nunqd & ille dicit criminis eẽ noĩari origenem. Aut ingenii eius laudem dari? Sed dicat talis ac tãtus uir magis ſiqua ſunt in q̃bꝰ aut apoſtolicus uir aut eccleſiæ magiſter dicit: ut in ſuperioribus ip̃e profert: uel ſi quid tale eſt quod fidem eius non ingenium ſolũ cõmendare uideat. Hoc quidem faciã tamẽ iccirco hæc etiam p̃tuli: ubi eum talem ac tm̃ uirum dicit: q̃a in ea p̃fatiuncula: ubi eum dicit apoſtolum uel p̃phetã defendi: & uſq; ad cœlum ferri: hunc puto ſermonẽ laudis eius inſcriptum: & ſicubi forte ſcientiam eius laudauimus & tales ſunt omnes meæ in illum laudes: p

qbus in te hoc tm̃ ignis accendit quas de ſuis ſcriptis: nec ꝑputari ſibi dignum ducit. Verum qa nō dignatur æqualem nobiſcum ꝓſonam habere in iudicio & nos qdem etiã ex ſuſpitõibus ſolis cõdẽnat: ipſe uero neq; ex cyrographis ſuis teneri uult: nec putat in cã ſua obſeruari ſcripturæ ſanctæ debere ſniam: quæ iubet abſq; ꝓſonarum acceptiõe iudicari non ut æqtas: ſed ut ipſe uult: ita ſatiſfaciamus ꝙ nobis. Ait em̃ tu interp̃tatus es Origenẽ culpãdus es. Ego etiã ſi eadẽ dixi: ꝙ qb9 ille culpat̃: bene feci & legi: debent & teneri. Tu ſicubi laudaſti ingeniũ eius uel ſciẽtiã reus es: ſed ꝙfert inqt: ubi eũ ita laudaueri: ut fidẽ excuſarẽ: non æque qdem ſed quocũq; traxeris ſequor libellũ quẽdaꝫ ſcribẽs cõprehẽdere quaſi ĩdiculo quodã uoluit quãta apud latinos Varro cõſcripſerit: & quãta apud noſtros origenes in græcis: in quo ait. M. Terẽtiũ Varronẽ miratur antiqtas ꝙ apud latinos tã innumerabiles libros ſcripſit. Græci Calcẽterũ miris efferũt laudibus q tãtos libros cõpoſuerit: quãtos qs ueſtrum alienos ſua manu deſcribere nõ poſſit. Et qa nũc ocioſum eſt apud latinos græcoꝝ uolumĩnũ ĩdicẽ texere: de eo q latine ſcripſit aliqua cõmemorabo: ut ĩtelligamus nos Epimenidis dormire ſomnũ: & ſtudiũ qd̃ illi poſuerũt ĩ eruditiõe ſæculariũ litteraꝝ in cõgregãdis opibus ponere. Scripſit ergo Varo. xlv. libros antiqtatũ: quattuor de uita populi romani. Et cum enumeraſſet ꝑ ſingula opera oĩa: quæ uarro ſcripſit: addit poſt hæc quo rurſum uarronis & Calcẽteri mẽt o facta ſit: queritis uide licet ut ad Adamãtiũ noſtrũq; Calcẽterum ueniamus q tãto in ſanctaꝝ ſcripturaruꝫ labore ſudauit: ut iuſte Adamãtii nomẽ acceperit. Vultis noſcere quãta ingenii ſui reliquerit monumẽta ſequẽs titul9 oſtẽdit? Scripſit in Geneſi libros. xiii. Iſtarum omeliarũ libri duo: in exodo excerpta ĩ leuitico excerpta: & poſt multa. itẽ iqt monobiblia. Periarchõ libri quattuor. De reſurrectiõe dialogos duos. Et cuꝫ oĩa enumeraſſet eius opuſcula ſcd̃m indiculi fidem addit & dicit. Videtis ne & græcos pariter & latinos unius labore ſupatos? Quis em̃ unq̃ tãta legere p̃t: quãta ipſe cõſcripſit Pro hoc ſudore qd accepit p̃mii. Dãnat̃ a demetrio ep̃o exceptis palæſtinæ arabiæ & Phœnicis atq; achaiæ ſacerdotibus. In dãnatõe ei9 cõſentit urbs roma: ipſa cõtra hũc ſenatũ cogit nõ ꝓpter dogmatũ nouitatẽ nõ ꝓpter hæreſim: ut nũc aduerſum eũ rabidi canes ſimulãt: ſꝫ qa gloriã eloquẽtiæ eius & ſcientiæ ferre nõ poterant: &
E illo dicẽte oẽs muti putabant̃. Hoc quare ſcripſerim: & ad pauperis lucernæ igniculum cito: ſed non cauto ſermone dictauerim poteſtis intelligere: ſi epicuros & Ariſtippos cogitetis. Si qs tibi tunc quæſo cum iſta ad pauperis ut ais lucernæ igniculũ cito ſed nõ cauto ſermone dictares aſtitiſſet ꝓpheta & clamaſſet. o ſcriptor cohibe hanc uocem reprime ſtilũ erit em̃ tp̃us & non multo poſt cũ tu ſciſma ab eccleſia facies: & ut ꝙ ipſo ſciſmate colorẽ aliquem excuſatõis ĩuenias iſtos quos nũc mirabiles oĩbus facis libros incipies infamare: & iſtũ quẽ mõ Calcenterũ tuum uocas: & ꝙ merito laboris laudabilis ais Adamãtiũ noĩatũ dicturus es nõ taꝫ libros ad utilitatẽ animæ q̃ uenenata dogmata cõſcripſiſſe hũc quẽ negas a Demetrio in cã fidei eſſe dãnatũ: & hũc quẽ negas ꝙ dogmatũ nouitate incuſatum: tu execrandũ ꝙ dogmatũ nouitate dices: & ea quæ dicis aduerſum eũ nũc canes rabidos ſimulare: hæc tu ipſe ſimulabis. Romanũ quoq; ut nunc ſcribis æpiſtolis tuis cõmonitoriis iuramẽtis ſatellitibus circũuolãtibus etiã tu cõtra eũ coges ſenatum: & talem uicem ꝙ oĩbus laboribꝫ ſuis calcentero tuo reddes. Et ideo caue hæc nunc ſcribere ne cũ illa ſcripſeris. & illa egeris multo uerius tu tuis ſententiis cõdẽneris q̃ ille alienis. Putaſne habuiſſes prophetæ illi hæc tibi dicẽti fidem? & nõ magis illũ inſanum tũc q̃ te in hæc uenturum putaſſes. Sed cõtẽtio hæc eſt quæ nec amicis parcit dũmodo lædat inimicos. Tu quoq; etiã hoc ſupergreſſus tibiipſi nõ parcis dũmodo nõ inimicos confi/cias ſed amicos. Item ex p̃fatõe hebraicaꝝ quæſtionũ poſt multa de origene aũt ſileo cuius nomen ſi parua licet cõponere magnis meo noĩe inuidioſum eſt q cũ in omeliis ſuis quas ad uulgus loqtur cõmunem edi/tionem ſequat̃ in tomis hæbraica ueritate ſuperat9 & ſuorum circũdatus agminibus interdũ línguæ pegri/næ quærat auxilia. Hoc unũ dico q; uellem cũ inuidia noĩs eius habere etiam ſciam ſcripturaꝝ floccipendẽs imagines umbraſq; laruaꝝ quaꝝ naturæ eſſe dicit̃ terrere paruulos & in angulis garrire tenebroſis. Verum ego iam nec imitari debeo nec conqueri ab his quæ in me agit q tantis uiris & talibus nõ pepcit. Nam & ſanctæ memoriæ ſanctũ Ambroſium ep̃m qualibus figuris laceret qualibus obtrectationibus ſecet in hiſipſis: in qbus nihilominus laudet origenẽ. Similiter ex his p̃fatiõibus ſuis edocebo ante paucos dies quorũdam in Matthæum & Lucam commentarios uos legiſſe dixiſtis ex quib9 alter & ſenſib9 hebes eſſet & alter ĩ uerbis luderet in ſententiis dormitaret q̃obrem petiſtis. ut iſtiuſmodi nugis contẽptis ſaltem. xxxix. Adamantii noſtri in lucam homelias ſicut in græco habentur interp̃ter. Moleſtam rem & tormento ſimilem alieno (ut ait Tullius) ſtomacho & non ſuo ſcribere. Quod

tñ iccirco nũc faciam: qa sublimiora nõ poscitis. Siq/dem illud qđ olim Romæ sancta Blesilla efflagita/uerat: ut. xxvi. tomos illius in Matthæu3: & qnq; alios in lucam. &. xxxii. in iohãne nostræ linguæ traderem nec uiriũ meax: nec ocii nec laboris esse pspicitis: sed quãtũ apud me & auctoritas uestra: & uolũtas ualet p̃ termisi paululũ hebraicarũ quæstionũ libros: ut ad arbitriũ uestrũ lucratiui operis hæc qualicũq; sunt: non mea: sed aliena dictarẽ. Præsertim cũ a siniſtra oscinẽ coruũ audiã crociẽtẽ. Et mirum in modũ de cunctarũ auiũ ridere coloribus cum totus ipe tenebrosus sit. Fateor itaq; anteq̃ ille obiiciat in his origenẽ tractatibus quasi puerũ tabulis ludere. Alia sunt uirilia eius & senectutis seria: quæ si licuerit & potuero. Si dñs ut in latinum sermonẽ uertã dederit cũ inchoatũ & p̃termisſum prius opus expleuero: tũc uidere poteritis: immo p uos romana lingua cognoscet q̃tũ boni & ante nescierit & scire nũc cœperit. Ecce quæ de origene & de Ambrosio sentiat. Quod si negare uoluerit hoc quod oẽs sciũt qa de sancto Ambrosio dixerit. Primo ex eo cõuincet: q; apud latinos ipius tm̃ & non alterius. In Lucã cõmentarius fert: deinde scit me habere æpl'am suã: in qua hoc ipm̃ & de aliis: & excusans in illũ suspitionẽ. Verũ qa æpl'a illa etiã secretiora quædã cõtinet quæ interim mõ publicare ante tps ex aliis adhuc similibus approbabimus. Interim origenis libros: ut sup oia admiratõe extollit & dicit. Quod si eos interp̃tet: romana lingua cognoscet quãtũ boni: & ante nescierit: & scire nũc cœperit: id est in Matthæũ inqt. xxv. libros & in Lucam qnq; & i iohãnẽ. xxxii. isti sũt quos magnificat. In qbus eadẽ p̃rsus oia: sed latius & copiosius quæ & in istis piarchon libris p̃ qbus me erguit cõtinent. Quod si iste p̃mittit se istos iterp̃tatux me quare similibus icusat. Sed qm̃ polliciti sumus p̃baturos nos quõ laceret uirũ oi admiratõe dignũ Ambrosium ep̃m q nõ solũ mediolanen̄. ecclesiæ: uerũetiã oĩm ecclesiax colũna quædã: & turris inexpugnabilis fuit: unã adhuc p̃fationẽ ponem9: ex qua uideat uel tãtũ uirũ q̃ fœde & idigne laceret. Vel itex quõ Didymũ usq; ad cœlũ efferat laudibus quẽ rursum usq; ad iferna demergat. Vel quõ de urbe deo fauẽte xp̃ianorum ea dicat: quæ dicebant tũc: cũ gẽtiles in ea populi & p secutores principes morabant. Præfatio de spũsctõ ad paulinianũ dũ in babylone uersarer: & purpuratæ meretricis essem colonus: & iure q̃ritũ uiuerẽ uolui aliqđ garrire de spũsctõ & cœptũ opusculũ eiusdẽ urbis põtifici dedicare: Et ecce olla illa q̃ in Hieremia post baculum cernitur a facie cœpit aq̃lonis ardẽ & pharisæox cõclamauit senatus & nullus scriba uel fict9: sz oẽs quasi idicto sibi p̃lio aduersum me iperitiæ factio cõiurauit. Ilico ergo uelut postliminio hierosolymaz sum reuersus. Et post romuli Casam & nudox lupercal diuersoriũ mariæ & spelũcã saluatoris aspexi. Itaq; mi pauliniane frater qa supradictus põtifex damasus q me ad hoc opus prim9 ipulerat iã dormiuit in dño: tã tuis q̃ uenerabiliũ mihi ancillax xp̃i paulæ & Eustochii nũc adiutus oratõibus cãticũ: qđ cãtare nõ potui in terra aliena: hic a uobis in iudæa puocatus immurmuro angustioré multo locũ existimãs q saluatorem mũdi: q̃ q fratris genuit parricidã. Et ut auctorez titulo fatear malui alieni opis interpres existere: q̃ ut qdã faciũt informis corniculæ more alienis me coloribus adornare. Legi dudũ de spũsctõ quosdã libellos. Et iuxta Comici sniam ex græcis bonis latina uidi nõ bona. Nihil ibi dialecticũ nihil uirile atq; districtũ qđ lectorem uel in gratis in ascensum trahat: sed totũ flaccidũ molle nitidũ atq; formosum & exquisitis hinc inde odoribus pigmentatũ. Didymus uero meus oculos habens spõsæ de cãtico cãticox: & illa lumina q̃ i cãdentes iã segetes sublimari iesus p̃cepit: pcul altius intuet: & antiquũ nobis morẽ reddit: ut uidens uocetur ppheta. Certe qui hũc legerit latinorum cognoscet furta: & cõtemnet riuulos cũ cœperit haurire de fontibus. Imperitus sermone est: sed nõ scientia: apostoli/cũ uirũ ex ipo stilo exprimens tã sensuum noie q̃ simplicitate uerbox. Audistis quõ quem antea coruũ dixerat: & totũ tenebrosum nũc interim corniculam dicat alienis se pennis uel coloribus depingentez: & q̃ turpe laceret: ac nihil uirile habere dicat uirũ qui ad ecclesiarum xp̃i gloriam electus a deo est qui in testimonium locutus est in conspectu persecutorum regũ & non est confusus. Ambrosius sanctus de spũsancto non solum uerbis sed & sanguine suo scripsit (Obtulit em̃ p̃secutoribus sanguinem suum) qđ in se fudit: sz a deo ad alios adhuc reseruabat labores. Qui etiã si secutus est græcos catholicos nostrorum scriptores & aliquid de eorum dictis p̃sumpsit. Cõtinuo nõ hæc debuit esse tua summa cura hic labor hoc studium: ut p hac causa interpretareris librum Didymi de spiritu sancto: ut furta illius cognoscerẽtur qui fortassis etiã necessitatem scribendi passus est: ut insanientib9 tunc hæreticis responderet. Hæc est christiani modestia. Sic monita seruamus apostoli dicentis. Nihil per contentionem neq; per inanem gloriam. Deinde quæro ut iterum eadem repetam tu qui predicas non furandum furaris. Pauloante interpretationem Michee F Phil. 2.

obiectā tibi dicebas quasi origenis dicta furareris. Tu furtū qdē nō negasti: sed ais qd mihi? Illi maledictuz uehæmēs existimāt. At ego hāc laudē duco maximaz cū illū imitari uolo: q cūctis prudētibus & uobis placet. Tua furta laudē tibi p̄stāt maximā: alios furta sua apud te coruos & corniculas faciūt si tu origenē: quē alterū post ap̄los dicis: recte facis imitari qd concidis eū: q secutus est Didymū quē nihilominꝰ & ꝓphetā noīas: & apostolicū uirū designa. Si ergo neq; tanto ac tali uiro Ambrosio pepcisti: & ei quē alterum post ap̄los scribis atq; oībus placere prudētibus atq; mille aliis laudibus nō duobus ut dicis: sed uniuersis scriptis tuis usq; ad cœlū extulisti: rursum hæreticū quez ante ap̄m facis: & Didymū ip̄m hūc quē nūc ꝓphetā uidētē & oculū habētē spōsæ de cātico cāticoꝝ: & apostolicū uirū sensuū noīe designas: iteꝝ eū puersuz doctorē criminaris: & inter hæreticos ut ais cēsoria tua uirgula segregas quā uirgulā a quo acceperis nescio. Nā petrū semel scimꝰ claues a xp̄o accepisse: isto mō cēsorias uirgulas qs spūs eroget tu uideris: si īq̄ istos oēs quos tuo ore laudasti tuo ore rursum cōdemnas qd ego ad istos pulex de me cōquerar: si me nūc lacerēs quem & æp̄lis tuis ante laudaueras: & in cronicis tuis Florētino et Bonoso ꝓ uitæ (ut ais) nobilitate cōiū xeras? Etiā ne illud eius admirabile factū silendum est: ne pudorē incutiamus audientibus q; Marcellini cōsulis neptē: quā Romanæ nobilitatis primā puulo filio Romæ derelicto hierosolymā petiisse & ibi ob īsigne meritū uirtutis teclā noiatā in ip̄is cronicis suis scripserat post id de exēplaribus suis erasit cum actus suos uidisset districtioris disciplinæ fœminæ displicere? Cōpellimur qdē plura adhuc de scriptis eius congregare: ut agnoscat q; uerū sit: & hoc qd scribit q; i duabus tm̄ p̄fatiūculis origenis meminerit & hoc nō fidē sz īgeniū nō dogmatistē sz iterp̄tē laudās. Adhi
G bui iteꝝ decē. Sz ne dilatari nimis sermonē ꝓ oneroſuz sit sufficiāt iterī hæc: i qbꝰ eū & q̄si ap̄m laudat & q̄si ecclesiaꝝ magistrū: & qa nō ꝓ fide nec ꝓ dogmatum nouitate (ut rabidi nūc canes simulāt) aduersus eum mouet ordo romanus. Et qa ip̄m seqtur q oībus prudētibus & ip̄is placet: & oia illa quæ insertæ superius eis p̄fatiūculæ cōtestant. Veruz hæc quoquo mō sint qd cūq; habes tu cū istis uel antiqs uel nouellis scriptoribus siue eos tu ap̄los siue iteruz uenenarios scribas siue ꝓphetas eos tu siue puersos uoces doctores: ad me ista qd spectāt? Tu ꝓ his uarietatibus tuis ꝓ cōtumeliis & laceratōibus bonoꝝ recte pniam egeris. Mihi quare dicas: si secuti sunt errātē sequant & cor/

rectū? Absit a me nūq̄ ego uel te uel aliū errātē secutꝰ sum: sed in uirtute xp̄i: nec te nec aliū quēq̄ nisi ecclesiam catholicā sequar. Tu q scripsisti talia: & secutꝰ es eos quos errare credebas: q tā indigne de deo scripsisse cōuictꝰ es: tu age pniam si tñ putas tibi blasphemiæ crimē ignosci. Nunqd mea aliq̄ ꝓferre poteris scripta silia: in qbus me uel in iuuētute errasse cōuincas? sicut tu nō tā cōfiteris: q̄ cōuinceris. Ego me interp̄tādi disciplina tm̄mō imitatū te dixi uel secutū i nullo alio: i quo etiā tibi oēm iniuriā factā dicis: qa secutꝰ sum qd te uiderā in omeliis scd̄m Lucæ euangeliū feciſſe. Vt Luce.
ubi de filio dei nō recte in græco inueneras p̄terires: i illo loco ubi dicit. Magnificat aīa mea dñm: & exultauit spūs meus in deo salutari meo. Nosti qa de aīa sicubi illa quæ solēt dici non præterieris: sed ea adhuc etiā ex te qbusdā assertiōibus lucidius scripseris: ut in illo loco. Ecce ut facta est uox salutatōis tuæ i auribus ubi sup
meis exultauit infans in utero meo. Vbi dicis qd nō erat hoc principium substantiæ eius & de tuo addidisti atq; naturæ. Hæc & mille alia his similia in interp̄tatiōibus siue in ipsis omeliis siue in hieremia uel i esaia maxime aūt in Ezechiele subtraxisti. De fide autem id est de trinitate cū aliquātis in locis aliter inuenisses quæ tibi uisa sunt p̄teristi. Hoc genus interp̄tādi ute: q; nostrū tenuit. Quod si alius culparet tu utiq; respōdere deberes q primus hoc feceras. Nūc ip̄e idem culpas sine dubio unde ip̄e culperis uerbū de uerbo iterp̄tari antea & stultū esse & malitiosum ꝓnūciasti i hoc secutus sum te. Nunqd de hoc uis ut pœniteat me. qa tu modo mutasti sniam? Et ad uerbū te interp̄tatū dicis? Siqua in fide minus ædificabāt abstulisti ut non omnia nec in omnibus penitus amputares? Deniq; in omeliis Esaiæ. Visio dei filiū & spm̄sanctū retulit. Ita ut trāstulisti abiiciēs ex te quod sensum auctoris ad clæmētiorē traheret itellectū. Ais em̄ qs ista duo seraphin dñs iesus xp̄s & spūssanctus & ex tuo addidisti. nec putes trinitati dissidere naturā si noīm seruant officia. Hæc & ego in q̄plurimis feci talia & aut deseca/ui aut ad saniorē intelligētiā declinaui. Pro his me iubes agere pniam. Nō puto hoc te sentire q; si ꝓ his neq; tibi neq; mihi ꝓ pœnitendum est ꝓ quibus aliis inuitas ad pœnitentiam. Scripta mea nulla extant in quibus error meus aliquis corrigendus est tua extāt multa quæ (ut uideo nunc secūdum sententiam tuam) uniuersa damnanda sunt. Exceperas tibi cōmentarios in æpistola ad Ephesios. In quibus te putaueras aliqd emendatius cōdidisse. Etiam ip̄e uidisti: q̄ similes per omnia esse Origenis sensibus inuēti sunt: imo & plus

aliqd q̄ hoc: qđ damnari expostulas cōtinere. Et nisi ipe iam tibi de his exclusisses pœnitētiæ facultatē: dices. Reuoluite commētarios meos in æpl'am ad ephesios: & inde agnoscetis quō Origenis dogmatib⁹ ad/uersatus sum: fortassis uelles iterū: & de his pœnitere Et in istis cōdēnare temetip̄z: sicut & in cæteris: tm̄ quātū i me est: cōcedo ego tibi & p his pœnitere. Sed & p oīb⁹ nō solū q̄ locut⁹es s̄z & q̄ locut⁹es si agas pniam bñ facies. Certū est em̄ q̄ pœnitēda sunt cuncta q̄ scripseris. Quod si hinc me aliqs culpā dū putat quare oī no aliqd de Origene interp̄tatus sum. Si hoc culpat: ego in hoc ope postremus sum: & necesse est ut culpa a primis incipiat. Et tm̄ nemo commissum punit quod ne admitteret ante nō uetuit: licuit fecimus. Si qđ phibet lex obseruari in posterū solet. Sed dānari dicit qs debere cū auctore suo libros. Sed qd facim⁹ de isto auctore q eadē scribit sicut superius plenissime ostēdi. Si miles excipiet eandēq̄ s̄niam. Ego hoc nec urgeo nec opto: licet ille mecū hostiliter agat: sed ut uideo ip̄e sibi exqrit: hoc temere alios condēnādo conqrit. Verū ut iterū tecū ex tuis uerbis loquar: ip̄e scribis in istis inuectiuis tuis: me interp̄tatōe mea hoc ostēdisse qđ ego
H qđē essem catholicus. Origenes aūt quē interp̄tabar hæreticus. Ais em̄ hoc est dicere: quia ego sum quidē catholicus: iste autem quem interpretor hereticus.

Ais enim hoc legi si ut dicis toto opere meo hoc ostēdi quid adhuc aliud quæritur? Nonne hoc totum agitur: ut & illum hæteticum & me catholicum dicam? Si hoc dixisse me & hoc toto meo ope satis egisse testaris q̄ tibi iā accusatiōis cā supfuit. Quo p̄fecit tua ista oīs inuectio? Si origenē hæreticū ostēdi & me catholicum recte feci: an nō recte? Si recte cur ad culpā & ad accusationē quæ recte gesta sunt: uocas. Si non est rectum Origenē hæreticū dici: cur me i hoc noīe in ius uocas? Quid opus fuit te interp̄tari malitiosius ea: quæ scd'm tuum interp̄tandi morē fuerant trāslata: licet incultiori sermone? Quid certe opus erat auditores tuos illudere: & illis aliud opinantibus te aliud agere? Illi em̄ hoc existimāt: q̄ tu aduersum eos agas: q̄ origenez catholicū defendāt. Tu uero illos arguis & accusas qui eum hæreticum designarūt. Propter hoc forte me iuitabas ad pœnitētiam: nō intellexeram. Verumtamen scito me ne de hoc qdem pœnitudinez gerere quin dicam: non omnia quæ in libris eius inueniunt tanq̄ catholica esse suscipienda: quæ utruz sua sint ut dicis an ab aliis inserta: ut nos putam⁹ deus uiderit. A nobis interim: ubi ad fidei fastigium: & ueritatē uētuz fuerit respuunt. Tu tamē dic qđ exposcis a nobis? Hæreticū uis ut discamus origenē? Hoc fecisse nos culpas. Sed si catholicum p̄ hoc nos accusas. Designa manifestius qđ uelis. Isti sunt omnes sales tui de Alexandri & porphyrii & ipsius Aristotelis acumine congregati. Hæc est oīs illa iactantia: qua te a prima ætate usq; ad senectam: in grammatico⁹ & rhetorum & philosophorū scholis ac disciplinis p̄dicas esse uersatuz: ut p̄cederes origenē p̄nunciaturus hæreticū: & in ip̄a oratiōe: qua in illum ferebas s̄niam accusares eum: quē asserebas: q̄ illum hæreticum designauerit. Vides qa nusq̄ cura ueritatis ac fidei: nusq̄ religionis ac iudicii cōtemplatio: sed sola male loquēdi ac lacerandi fratres: exercitata libido uersat in līgua? sola humana in corde cō/tentio? sola inuidia & liuor in mēte? Intātū: ut cū odiorum cā tibi adesset: cognominatū te a me: licet cū præconio: indignāter acciperes. Ignosce mihi q̄ nescieb̄ αχαταναμαστον & incompellabilem noīari. Miror tm̄ q̄ ea me cōdēnare deposcas: quæ a me notata conquereris. Ad illā sane eius incusationis partem supfluum uideat uel respōdere aliqd ubi pietatis & religiose dicta martyris p̄phili: aut falsa dici uult aut etiā si uera sint spernēda decernit. Cui iā iste honorē deferat. Cui iam iste honorē deferat? Cui parcat? Omnes apud istū græci scriptores antiq̄ eccleiastici errauerūt. Latinis uero quomodo deroget: quō carpat singulos uel ueterū uel nouo⁹ diuersa eius q̄ legit opuscula recognoscit. sed nūc ne martyres qdē apud eū habere possunt aliqd reuerētiæ. Non inqt credo qa martyris sit hoc si uelimus de oībus scripturaruz dicere libellis quæ erit in singulis p̄batio? si dicam non est uerū quia stromatum libri: quos dicis Origenis sunt: unde ipsius esse p̄babuntur. Ex cæterorum inquit similitudine. sed sicut ille qui in scriptura alicuius falsum facere uult ei⁹ manus imitatur: ita & qui sua dicta sub alterius noīe uult asserere stilum sine dubio imitabit eius: cuius & nomē asseruit. Deinde ut oīa quæ iustissime dici possunt: breuitatis cā p̄tereā si intātū uolebas audiri ut martyrem reprēderes dicta ip̄a quæ tibi uidebant reprehensibilia in mediū p̄ferre debueras. Et tunc unusq̄sq̄ legentiuz uidisset quid sibi esset in dictis absurdum: quid consequēs uel quid iniquū qđ certe cōtra apostolicas regulas. sed tm̄ nescio quid interpretaris p̄ quo ut dicis expiando sanguinem suum fuderit martyr. Ipsa illa uerba si legeret: iam non tua: sed sua sentētia: aut errasse martyrem: aut noīe martyris absurdā & impiā conscriptionem ab alio diceret compositā. Nunc uero sciens qa si legant ea quæ reprehēdis nota retorquebitur in eum: qui culpat iniuste ea quidem quæ reprehendis

nō pfers. Tu aūt illa cēsoria uirgula & arrogāti aucto
I ritate decernis. Ille arceaī a bibliothecis: ille recipiaī
Et iterū. Iste iꝑe q hodie receptus ē. craſtino ſi eū aliꝰ
aliqs ꝓter me laudauerit eiiciaī. Et cum illo iꝑe q lau
dabit hic aūt catholicus habeaī etiā ſi in aliquātis ui/
deaī erraſſe. Illi erroris uenia nō deī: etiā ſi ea dicat q̄
ego dixi & ne interꝑteī qs eum neq; legat: ne qs mea
furta cognoſcat. Hic hæreticus qdē: ſed magiſter meꝰ
eſt. Et hic licet iudæus ſit & de ſynagoga ſathanæ cō/
ductus uerba uēdat ad ꝓcium: tñ magiſter meus eſt &
ꝓferaī oībus qa apud iꝑos ſolos ſcripturaꝝ ueritas p
manet. Si tibi iſtud auctoritatis uniuerſa pariter iniun
xiſſet eccleſia: & exigereī a te: ut de ſingulis uel de oī/
bus iudicares nōne graue & piculoſum onus: ne tibi
ꝑponereī excuſare debueras. Nūc uero intm̄ quotidia
na derogādi meditatōe ꝓfecimus: ut iam nec martyri/
bus parcamus. Sed ponamus q̄ nō ſit martyris libel/
lus iſte: ſed cuiuſcūq; unius de eccleſia nunq̄d ſuis uer
bis uſus eſt q̄ſq; ille eſt ſcriptor ut meritis cedendū ui/
deaī auctoris? De ipſis Origenis uoluminibus ponit
exēpla: & quid de ſingulis ſentiat nō ſuis defenſoriis
uerbis: ſed eiuſiꝑius q̄ accuſabaī oſtēdit: & ſicut aduer
ſuꝝ te modo multo meis uerbis uehæmētiora ſunt tua
ſcripta: ita illū nō excuſantis auctoritas: ſed ſua dicta
defendunt. Et ideo ſupflua eſt de auctore quæſtio: ubi
defenſio talis eſt: quæ aſſertore nō egeat. Sed ad illud
iam nequiſſimū incuſatōis eius caput & īuidioſiſſimū
ueniēdū eſt: īmo nō īuidioſum ſꝫ īuidū. Ait em̄ qs pru
dētiū uel quis ſanctoꝝ aggredi uoluit in latinū uerte/
re qd' tu auſus es? Ego iꝑe inquit ſæpe rogatus a mul/
tis nō feci. Et quidem ſancti quare hoc nō fecerint: fa/
cilis excuſatio eſt. Nō em̄ continuo qui ſanctus & pru
dēs eſt latinus etiā linguæ græcæ noticiā ſufficiēter ha
bet. Nec ſanctitati eius detrahiī cui deeſt ꝑegrinæ lin
guæ noticia. Aut iterū non continuo ſi ſciam quis ha/
bet græci ſermonis etiā uolūtatem interꝑtādi habet.
Aut etiā ſi habet nō ſtatim diſcutiēdus eſt ille qui pau
ca interꝑtatꝰ eſt quare nō plura. Aut cur non illa ſed
illa? Libertas eſt em̄ ī huiuſcemodi ope: & ē uel ī arbi/
trio ſcribētis uel ī deſiderio depoſcētis & tñ de ſctō hi/
lario dicit: & de ſctō Victorino quoꝝ alteꝝ īterꝑtis ti/
tulo nihil oīno arbitror trāſtuliſſe de græco alteꝝ iꝑe
dicit Heliodori cuiuſdā preſbyteri uſum ſcientia. ut q̄
fili ſibi hauriret ex fonte græcorū ipſe latino ea ſermo
ne digereret ꝓ eo qd' aut nihil aut græcæ noſſet. Illi er
go cur hæc non fecerint & facilis & manifeſta eſt excu
ſatio de te ſane mirādū eſt quare hoc feceris? Quid em̄
magis audax uel quid amplius temerariū libros iſtos
interꝑtari Origenis: quorum iam pene omnē conti/
nētiam in aliis libris ſcripſeras? Quorum omnia iam
dicta quæ reꝑhēſibilia nūc dicis ſub proprii nominis
ſermone protuleras? An nō diuinarum ſcripturarum
libros quos ad pleniſſimum fidei inſtrumentum ec/
cleſiis xꝑi apoſtoli tradiderūt noua nūc a iudæis mu
tuata interꝑtatione mutares? Quid tibi ex his duabus
cauſis magis uideatur illicitum? Nam Origenis dicta
ſiue placēt ut hominis dicta placēt: ſiue diſplicent: ut
hominis falſa dicta facile contēnuntur. Iſta uero quæ
nunc tu interꝑtaris: & ꝓ eccleſias & monaſteria ꝓ pop/
pida & caſtella tranſmittis quomodo ſuſcipiemus.
Tanq̄ diuina an tanq̄ humana? Et qd facimus q̄ pro/
phetarum uel legiſlatoꝝ hominibus titulaī. Quod
ueriora hæc abs te q̄ illa quæ apoſtoli ꝓbauerūt affir/
maī? Iſtud commiſſum dic quomodo emēdabiī? Im
mo nefas quomodo expiabiī. Si em̄ ī explicāda lege
aliqd' aliter ſenſiſſe damnabile apud te duciī: iꝑam le
gē ꝑuertere in aliud q̄ꝑ apoſtoli tradiderunt quotiens
damnabile iudicādum eſt. Cur nō magis ꝓ huius auſi
temeritate dicamus: qs ex tot & tātis prudētibꝰ & ſan
ctis uiris: q̄ ante te fuerunt ad iſtud opus auſus ſit ma
nuꝝ mittere? Quis ꝑſumpſerit ſacras ſanctiſpūs uoces
& diuina uolumina temerare? Quis ꝓter te diuino mu
neri & apoſtolorum hæreditati manus intulerit? Et q
dē cum ingēs copia fuiſſe ex initio in eccleſiis dei: & ꝑ
cipue Hieroſolymis eorum q̄ ex circūciſione credide/
rāt referaī. In quibus utiq; utriuſq; ꝓfectam fuiſſe ſciē
tiam: & legis peritiam ꝓbabilē adminiſtrati pontifica
tus teſtaī officium. Quis ergo in iſto eruditorum uiro
rum copia auſus eſt inſtrumentum diuinum qd' apo/
ſtoli eccleſiis tradiderunt: & depoſitum ſanctiſpūs cō
pilare? Aut nō eſt compilare cum quædā qdē īmutan
tur: & error diciī corrigi. Nā oīs illa hiſtoria de Suſan
na quæ caſtitatis exēplum ꝓbebat eccleſiis dei: ab iſto
abſciſſa eſt & abiecta: atq; poſthabita. Trium pueroꝝ
hymnus q̄ maxime diebus ſolennibus in eccleſia dei
caniī: ab iſto e loco ſuo penitus eraſus eſt. Et qd ꝓ ſin
gula cōmemoro: de his quoꝝ comꝑhēdere numeruꝝ
nequeo. De quo ut omittā illud dicere: q̄ ſeptuagin/
taduoꝝ uiroꝝ ꝓ cellulas interꝑtātiū unā & cōſonā uo
cē dubitādum nō eſt ſpūſſancti inſpiratōe ꝓbatam: &
maioris id debere eſſe auctoritatis q̄ id qd' ab uno ho
mine ſibi Baraba aſpirāte tranſlatum eſt. Vt ergo hoc K
omittam uide quid dicimus (uerbi cauſa) Petrus Ro/
manæ eccleſiæ per uiginti & quattuor annos præ/
fuit: dubitandum non eſt: quin ſicut cætera: quæ ad
inſtructionem pertinent: etiam libroruꝝ inſtrumenta

ecclesiæ ipe tradiderit: quæ utiq; iam tũc ipo sedẽte & docẽte recitabant. Quid ergo? Decepit petr9 apls xpi ecclesiam: & libros ei falsos: & nihil ueritatis cõtinentes tradidit. Et cũ sciret quod uerũ est: haberi apud iudæos apud xpianos uolebat haberi qd falsum est? Sz fortasse dicit: qa sine litteris erat Petrus. Et sciebat qui dẽ iudæoz libros magis esse ueros q̃ istos q erãt in ecclesia: sed interptari nõ poterat ꝓpter sermonis iperitiã. Et qd? Nihil in isto agebat lingua. p spm̃ sanctum cælitus data. Nõ ergo oĩbus linguis loquebant apostoli. Sed cõcedamus. qa nõ potuerit petrus apls facere: qd hic mõ fecit. Nũ & paulus sine litteris fuit? Hebræus ex hebræis: scdm legem phariseus edoctus sec9 pedes Gamalielis: q etiã & ipe Romæ positus si quid petro defuisset putas nõ potuit adimplere. Quõ ergo isti q̃ ꝑcipiebãt discipulis: ut attẽderẽt lectioni emẽdatas eis & ueras nõ dabãt lectiões. Et q ꝑcipiũt ne attendamus iudaicis fabulis & genealogiis quæ quæstiões magis ꝓstãt q̃ ædificationẽ. Et itez cauere nos iubent & obseruare maxime eos q ex circũcisiõe sunt: quõ nõ ꝓuidebãt p spm̃ qd futuz esset tps: post quadringẽtos fere annos qñ ecclesia cognito eo q ab apls non sibi esset tradita ueritas ístrumẽti legatos mitteret ad istos quos illi tũc circũcisionẽ uocabãt obsecrãs & exorans ut sibi de ueritate quæ apud ipos est aliqd largirentur Per totos istos quadringẽtos annos erasse se: & ignorasse qd uez est fateret? Ad scitã qdẽ se esse ex gẽtibus spõsam christo p apls: sed nõ ab eis ueris monilibus exornatam putasse se lapides esse præcioso. Nunc autẽ deprehẽdisse q nõ sũt ueræ istæ gẽmæ quas sibi apli christi imposuerãt. Erubescere se ad publicũ ꝓcedere: falsis & nõ ueris lapidibus adornatã. Et ideo rogare se ut uel Barabã illũ quem aliqñ ut xpo nuberet spreuerant mittãt ad se: q possit cum uno electo ex suis uiro ornamenta sibi uera: quæ apostoli nõ præsiterant reparare. Quid ergo mirum est: si me minimum & nullius numeri hoiem laceret si Ambrosium secet si Hilarium si Lactãtiũ si Didymũ reprehẽdat. Nec multum de iniuria mea dolere debeo ꝓ eo q opus meum ipso denuo aggressus est: cũ me Septuaginta interpretib9 æquauerit cõtumelia. Sed & illud quõ accipiẽdũ est quãtũ accessisse ad incredulitatẽ ex hoc facto gẽtilib9 existimatis? nõ em̃ latẽt eos quæ apud nos aguntur. Sciẽtes em̃ legẽ nostram mõ emẽdatam esse uel mutatã nõne dicũt apud semetipsos errãt isti nec est apud eos aliqd ueritatis. Ecce cum ipsi uolũt leges suas corrigunt & emendant. Certum est aũt errorẽ precessisse: ubi emendatio subsecuta est nec diuinum uideri posse qd ab hoie mutat. Hoc nobis præstitit imensa sapientia. ut omnes insipientes etiam a gentibus iudicemur Nolo sapientiam quam petrus & paulus non docuit nolo ueritatem quã apostoli non ꝓbauerũt. Tua uerba sunt post quadringentos annos nõ debere simplices latinorũ aures nouæ doctrinæ uoce pulsari. Modo tu dicis. Omnis q putabat Susannã nuptis & innuptis exemplũ pudicitiæ præstitisse errauit. Nõ est uerũ & ois q putabat q̃ puer Daniel spũsancto fuerit repletus: & arguerit adulteros senes errauit: non erat uerũ Et ois ecclesia p orbẽ terrarum siue q in corpore sunt siue eoz q ad dñm ꝓrexerũt: siue illi sancti martyres fuerint: seu & sancti cõfessores quicũq; hymnum triũ puerorz in ecclesia dñi cecinerũt: omnes errauerũt: & falsa cecinerũt. Modo ergo nobis post. cccc. annos legis ueritas empta ꝑcio de synagoga ꝓcedit: postq̃ senuit mundus: & cuncta purgent ad finem scribamus in sepulchris ueterum: ut sciant & ipsi qui & hic aliter legerant: quia ionas non habuit umbram cucurbitæ: sed hederæ. Et iterum cum uoluerit legislator nec hederæ: sed alterius uirgulti. Sz & Origenes inquit asterriscos fecit ex translatione Theodotionis assumens: ut componeret uolumina quæ appellant hexapla: & quid Origenem istum quando tibi placet condemnãdum: quando placet imitãdum ꝓducis. Verisimile est ut eum defensorem adhibeas: & reum. Auctorem facti tui habere potes eum: quez & primus condemnas & ad condemnationem eius æpistolis tuis romanum cogis senatuz. Ante hoc ꝓhibere debueras. Nemo succidit arborem cui inniti parat: nemo in sua causa fidẽ eius explorat cuius ipse reprobat fidem. Siue hoc fecit Origenes siue non quid ad te? Si ad illius exemplũ iudicari uis: relege sententias tuas: & uide quid dixeris. Hoc non est inquis se defendere: sed socios criminis quærere. Noli ergo & tu socios criminis quærere: sed purgationem facti require. Verũtamen uideamus quid tale etiam reus & actor simul Origenes fecerit. Ego illius nec unum locuz ex scripturis diuinis de hebræis inuenio translatũ. A te omnes scripturas uideo esse mutas. Et quomodo factum tuum & illius simile uideri potest? Apostatæ quidem & iudæi interptati sũt ea: quoruz lectione iudæi maxime utunt. Et quia frequenter si disputatio accidisset: uel immutata esse aliquanta: uel deesse uel abundare in nostris scripturis mentiebant: uoluit Origenes nostris ostendere: qualis apud iudæos scripturarum lectio teneret: & in propriis paginis uel colũnellis editões eoz singulas q̃sq; descripsit: & ea q̃ apud illos sunt addita uel decerpta

certis qbusq; signis additis ad uersiculoꝝ capita desi/
gnauit:& in alieno nō suo opere suas tm̄modo notas
fixit:ut sciremus nō quid nobis:sed qd iudæis aduer/
sum nos errātibꝫ aut deeē aut abūdare uideret̄.Quod
tale esset quale si quis accepto breuiculo in quo mili/
tum noīa cōtinent̄ nitat̄ inspicere quāti ex militibꝫ su
perstint quāti in bello ceciderint:& requirēs qui inspi/
cere missus est ꝓpriā notam(uerbi cā)ut dici solet ꝰ ad
uniuscuiusq; defuncti nomē ascribat& ꝓpria rursus no
ta supstitē signet.Nunq̄ uidebit̄ is q notā ad defuncti
nomē apponit:& ꝓpria rursum nota supstitē signat:
q; egerit aliqd ut hic defuncti:nel ille uiuētis cām ac/
ciperet sed q; eos q ab aliis fuerint pempti iste annota
tiōis designauit indiciis.Ita ergo fecit & ille ea quæ p
alios interp̄tes siue pempta fuerāt seu etiā abūdāti9 ꝓ
lata ꝓpriis qbusdā signis.id est asteriſci & obeliſci no
tulis designarit.Cæterū nec uerbū aliquo de suo saltē
unū inseruit neq; nostris exemplaribꝫ fidē fecit in ali/
quo uacillare.sed ea quæ minꝫ uidebant̄ scd'z cursuz
litteræ plena & lucida spiritalis intelligētiæ ostēdit re
ferta mysteriis.Quid igit̄ tibi Origenis factum in hoc
pōt p̄stare solatii?cuius neq; opus simile aliqd' ostēde
re potes:& in quo tm̄ laboras ut littera occidat conse
quentē.dū ille ecōtrario spūs uiuificātis esse conet̄ as
sertor.Tu igit̄ faber(tuū istud factū) nec quenq̄ te in
hoc comitē uel sociū habuisse de ecclesia certū est.nisi
istū solū quē frequēter cōmemoras Barabā. Quis em̄
alius auderet ab apl'is tradita ecclesiæ instrumenta te
merare nisi iudaicus spūs.Illi te o mi frater anteq̄ a iu
dæis capereris charissime illi te in hæc mala p̄cipitāt.
Illi te libellis editis notas ifligere xp̄ianis illi nec mar
tyribus parcere faciūt:& de oī xp̄ianorum ordine fan
da atq; nefanda cōscribere turbare pacē nostrā scāda
la ecclesiæ generare.Illi etiam aduersum teip̄m & scri
pta tua quæ quasi xp̄ianus aliqñ locutus sis cogūt fer
re sniam.Et ideo tibi oēs sordemꝫ dū illi suis pessimis
Gal'.6. artibus nimiū placēt.Nā quomodo tu(si pauli litteris
acquiescerēs dicētis.Si qs frater p̄uentus fuerit in ali/
quo delicto uos q spirituales estis: instruite huiusmodi
in spū mansuetudinis)ita efferbuisti ut in nullo ꝓrsus
M spiritalis istitutiōis ordinē custodires. Pone em̄ aliqd
me egisse cōtumelioſum pone q; te uirum summæ elo
quētiæ & fratrē & collegā mihiq; imitādū in discipli/
na interp̄tādi dixi iniuriā fecerī.tñ post pacē illā sum
mo uix sudore reparatā hæc prima adhuc de meis iiu/
riis ad te quærela puenerat.Sed & illā tuā ponamꝫ in
iuriā q; interp̄tādo Origenē te imitatus aliqua p̄terie/
rim quæ minus mihi ædificatōis in fide habere uide/
bant̄:culpādus ꝓ hoc erā fortassis & emēdādus.Scri/
pta ad te(ut ais)fratrū missa sunt depoſcētiuz:culpas
interp̄tis argui.Quid tu uir spiritalis agis? Quid for/
mæ & exēpli in rebus talibus cæteris p̄bes.Fratris tur
pitudinē nō solū nudatā his q foris sunt nūcias:sz ob
tecta denudas.Pone q; nō te imitatꝫ hoc feci:sz æbrie
tas aliqua subrepens:sicut patriarchæ fecit nudauerit
turpitudinē nostrā.Nunqd maledictionē cōsecutꝫ fo
res:si obuersus incedēs leui palliolo rescripti tui con/
texisses opprobriū nostrū? Et si uelasses æpistolam ui/
gilātis quez stilus nudauerat dormitātis? Sed aliud re
scribere potuerā his q ad me talem æpistolā miserant
Vt nisi ita rescripsissem:aut interp̄tatus essem ad uer/
bum ea quæ tu es interp̄tatus ad sensum:etiā ego ori
genē seq uiderer.Nonduz dico quæ sit illa aut qualis
æpistola:tñ qm̄ uirī nobilis Pāmachii cōtinet nomen
qd fuisset absurdum si ei tale aliqd respōdisses.Frater
nō est temere de alterius opere iudicādū.Nam & tuip
se nosti quid feceris:qñ aduersum iouinianum roma
misi libellos:cum eos qdam aliter intelligerēt:q; ego
me dictasse meminerā.Nōne cū iam a plurimis lege/
rent̄ & offenderētur pene oēs:cum qbus etiā esse teip
se putabas exēplaria iā de foro iā de publico subtraxi
sti.Et hæc nō ad aliū aliquē:sz ad me remisisti cāz pa
riter:qa multipl'r scādalum pati uidebant̄ insinuans
Quō ego apologeticum denuo scripsi:& quæ aliter ī/
telligebant̄ ad intelligētiam rectiorē ꝓut potui reuo/
caui:æquum est ergo.ut qd' nobis fieri uolumus aliis
nos faciamus? Sicut em̄ meos libros mihi remisisti: ut
a me emēdarent̄: ita & ad illū suos remitte: & qd' cul
pabile uidet̄ ꝰinsinua:ut ip̄e se si in aliquo errauit emē
det. Tum p̄terea & nos iam in multis exercuimus in/
genium.Et multa iam nobis opuscula desudata sunt.
Ille hoc primuz ꝓpe opus adiit:& fortasse compulsus
& nihil mirum est si fluctuauit in primis.Nec occasio
derogationis christianis captanda est sed emendatio
nis utilitas inquirenda.Hoc si ad euz rescripsisses:nō
ne maiorem gratiam& ædificationez uel ipsi initia in
timore dei habenti:uel cæteris legentibus præbuisses
Quam nunc istæ tuæ inuectiuæ mœroris: & confusio
nis omnibus deū timentibus præstant:qui & in te fœ
dissimam obtrectandi libidinem:& in me responden
di necessitatez miserabilem uident.Si enim ut dixi de
tuis libris contra iouinianum scriptis in quibus nunc
eadem quæ illum arguebas : ipse inueneris asserere:
nunc uero intantum probaueris:ut sordes nuptiaruz
nec martyrii cruore dilui posse confirmes : & istud
quod est Manichæorum dogmatis : emendationem

tibi habere facile uisum est in his libris: quos iã edide
ras: & describẽdos plurimis p̃bueras qd erat difficul/
tatis i me nõ meũ op9: sed iterp̃tationẽ alieni opis: si
quid forte in eo erratũ: nõ ratio: sed liuor suggesserat
emẽdare. Naxime cũ adhuc essz in schedulis quas nõ
dũ ad plenũ relegerã uel explicuerẽ quas nõ editas i/
uenerũt? Nõne pfacile emẽdari poterant ea: q̃ adhuc
emẽdata nõ fuerãt. Verũ nõ hinc: ubi qd culparet ni/
hil habeat: sed totũ inde mordeat: dum p hoc ꝓdi ti/
muit: unde est oẽ qd ipe dicit: unde doctus unde scri/
pturaz uideat interpres. Sed iccirco cãm qua ad inter/
p̃tãdũ adductus sum exposui: ut sciat me nõ cõtẽtione
(ut ipe agere solet) uel æmulatiõe aliqua ꝓtulisse: sed
necessitate qua superius edocui ad boni & utilis ope/
ris instrumẽtũ. Vt aliquid ex hoc uel odoris uel colo/
ris acciperet: ille q rudis ipe opusculũ condebat anti/
quũ. Aut nõ uidemus uetustas ædes nouellis edificiis
ꝓfuisse? Et interdũ assumit lapis de abditis & abstru/
sis antiquæ domus partibus qui nouæ domus frontẽ
decoret: & exornet ingressum: & interdũ totũ nouel/
læ cõstructiõis ædificiũ unius antiquæ trabis stabilita
N te munit? Agamus ergo nũc aduersuz eos: qui ueteri/
bus recte utunt in nouis: nõ nobis licet dicẽtes trans/
ferre materiã de ueteri domo ad nouã: nisi tignum ti/
gno: & lapidẽ lapidi iunxeritis: nisi porticũ de porti/
cu nisi mẽbrũ de mẽbro. Et hoc fieri poterat: nisi secef
sum de secessu nisi cloacã de cloaca transtuleritis. Ha
bere eñ domũ magnã etiã hoc necesse est. Hoc nanq;
est uerbũ trãsferre de uerbo qd a te ante improbabile
nũc uero laudabile iudicatũ est. Sed tu quidẽ tibi & q̃
nõ licẽt: licere defendis: nobis aũt quæ licita sunt im/
pingis ad crimẽ. Nam cũ tu sacras litteras & uolumi/
na diuina ꝓmutas laudari uis nos etiã si te imitantes
de hois sermonibus aliquid qd minus ædificare cre/
dimus ꝓterimus: in his nobis ueniã nõ das in quibus
exemplũ dedisti. Verum agat hoc iste: ut sibi uel licere
uel expedire putat. Ego interim ut recẽseamus in fine
ea quæ sparsim ꝓ nostra purgatõe respõdimus: cũ de
me dixerit: quasi sine se hæreticus esse nõ possem ostẽ/
di fidẽ meã: & de resurrectiõe carnis ipm magis erra/
re qui corpus qd resurrecturũ est fragile esse scripserit
cõprobaui. Sexus quoq; diuersitatez quõ abraserit: &
corpora in aias & mulieres redigi in uiros dixerit do/
cui. Meæ quoq; interp̃tatõis causas utpote iustissimas
ꝓtuli q nõ uel cõtẽtiõe excitatus uel gloriæ cupid9: sz
dei timore ꝓuocatus antiquæ materiæ trãsuexerim co
pias: nouellæ cõstructõis ædificiis ꝓ futuras & tela uete
ra rubigine iã obducta deterserim nõ ut ciuile bellum
mouerẽ: sed ut hostile depellerẽ ipz etiã caput cui ma
nus falsarias iniecerũt inserui & adulterium blasphe
miæ in filiũ dei & spm̃sctm̃ alienũ a meo noie: sz ipo/
rũ scelere & ab ipis docui esse commissum. In singulis
quoq; de quibus iccirco se origenẽ arguere dicebat: ut
nos pulsare se crederet & ifamare opus trãslatõis no/
stræ: ostẽdi ex ipis cõmẽtariis suis: ex quibus fidẽ suaz
expectare debere dixerat: & ꝓbari q de aiæ statu & de
restitutõe oiz de diabolo atq; refugis angelis eis eadẽ
quæ in illo culpat ipe etiam scripserit. Sed & q aiæ in
corpore hoc iũcte uelut in carcere tenerent ipm dixis
se cõuici. Vnũ quoq; esse corpus totius naturæ rõnabi O
lis. id est angelorz & aiarz in ipis eũ scripsisse cõmẽta/
riis approbaui. Periurii etiã cõfœderatõez apud nul/
lũ ita ut apud ipm ostẽdi: sacratissimã ueritatẽ conser
uari. Adæq; & pfectiorẽ doctrinã nõ esse oib9 publicã
dã i ipis cõmẽtariis ipm docere cõuici. Tũ deinde sæ/
culares libros ꝓ qb9 sedẽti atq; uerberãti ꝓ tribunali/
bus xpo dixerat: si unq̃ legero si habuero gẽtiliũ codi
ces te negaui nũc nõ solũ legere & habere: uerũetiam
oẽm suæ doctrinæ iactãtiã in his eũ gerere demonstra
ui: intãtũ ut etiã p εισαγωνην impiissimi Porphyrii idu
ctũ se esse glorietur ad logicã. Et cũ gẽtiliũ dogmata eẽ
diceret: quõ sentiret uel de aia uel de cæteris creaturis
ipm multo fœdius gẽtilib9 dixisse q de9 socrũ habe/
ret ostẽdi. Sed & cũ se dixisset in duab9 tm̃ p̃fatiũculis
origenis meminisse: ut ingeniosi magis q̃ aplici uiri bre
uitatis cã. x. solas p̃fatiũculas ꝓtuli: in qb9 eũ nõ solũ
ut aplicũ uirũ sed alterz post aplos & q eũ cũ oib9 pru
dẽtib9 seq̃retur asserui. Præterea euidẽter ostendim9 ex
more huic esse. ut bonis oib9 deroget. Et in hoc se pu/
tet aliqd esse si opinatos quoq; uiros & qui aliqd nois
in litteris habuerint reprehendat. Ostẽdi etiã q̃ indigne
ministros & sacerdotes lacerauerit dei. Sed ne mona
chis qdem ac uirginibus ipsis quas laudabat illis con
uentibus pepcerit atq; oẽm christianorũ ordinẽ & gra
dũ libellis fœdis infamauerit. Sãctũ quoq; uirũ Am/
brosiũ cuius adhuc præclaræ uitæ memoria in animis
oim uiget q̃ indigne & turpiter lacerauerit. Didymum
etiã quẽ dudũ inter uidẽtes ꝓphetas & aplos posuerat
nũc quoq; inter eos q diuersa ab ecclesiis doceant col
locarit. Et omnes omnino uel antiquos uel nouellos
scriptores quod nunc imperitiæ nunc ineptiæ notet.
ad ultimum. q nec martyribus parcat. Et hæc omnia
ut superius dixi non extraneis aliquibus sed suis litte/
ris & seipso teste conuici per singula quæq; ex his ip/
sis probatissimis sibi libris testimonia proferẽs: quos
libros etiaz cum de cæteris omnibus dictis uel scriptis

ſuis pœnitere ſe dicat: nõ quo uere pœniteat: ſed quo
anguſtatus i hoc uenerit ut aut pnia ſibi eſſet ſimulan
da. aut non poſſet mordere uel lædere quem uolebat
illos tamen ut dixi libros ſibi excepit ſolos tanq̃ mini
me pœnitendos. Et ideo nolui eius nunc cætera ſcri/
pta cõtingere ut de iſtis pene ſolis conuinceret̃: de q/
bus ip̃e iã ſibi locũ clauſerat pœnitẽdi. Poſt oĩa uero
oſtẽdi q̃ ſacros codices quos apoſtoli eccleſiis tã ſan
ctiſpũs fidele depoſitũ cõmẽdauerant ꝓmutauit. Et q̃
his q audaciã uocet in hoĩ opuſculis uertẽdis ip̃e ma
iore periculo eloqa diuina ſubuerterit. Supeſt iam: ut
unuſq̃ſq; q hoc cognoſcit: tali iudicio fauorẽ ſuũ alte/
ri noſtrũ cõferat quali iudicio a deo cupit ſe iudicari:
ne ſuã lædat aĩam: dũ alteri fauorẽ p̃ſtat iniuſtũ. Co/
gnoſcat aũt p te fili chariſſime: & ſanctus uir ille cui9
æp̃lam amicus meus inuectiõe uel accuſatõe hac ſua ꝓ
tulit in x̃pi adiutorio: nõ ſtudiis: ſed inocẽtiæ fauẽdũ:
nec in cã ueritatis ſtudioſe agẽdũ eſſe magis q̃ religio
Ioh. 7. ſe. Præceptũ eſt em̃ dñi: ut nõ ſcd̃m faciẽ ſed directu3
iudicemus iudiciũ. Quia ſicut in unoquoq; minimorũ
ſuorũ x̃ps eſt: q eſurit & ſitit & nudus eſt: & ip̃e eſt qui
reficit̃ & induit̃: ita in his q iudicant̃ iniuſte: ip̃e eſt q
inique iudicat̃. Et ꝓ his q odio habẽt̃ gratis ip̃e dictu/
rus eſt odiſtis me gratis. Quõ æſtimarit hanc cãm: &
hoc factũ ſuũ in tribunalibus x̃pi iudicãdũ habeat eũ
ſua cõſciẽtia q̃ codices illius cõtra iouinianũ ſcriptos
q iã publicæ legebant̃: ſubtraxerit de manibus legen/
tiũ: & culpãtes ꝓhibuerit atq; culpauerit. Remiſerit ue
ro ad ip̃m auctorẽ libros ſuos: inſinuãs ea q̃ ad re p̃hẽ
ſionẽ uenirẽt: ut uel emẽdaret ul' rẽ quoquomõ poſſ3
curaret. Meosuero nõ codices: ſ3 chedulas impfectas
inemẽdatas: furto cuiuſdã nebulonis & fraude ſubtra
ctas ſibiq; delatas cũ me inibi haberet p̃ſentẽ mihi q/
dẽ nõ offerret neq; cõquereret̃. Sed ne increpare qdẽ:
ut etiã arguere dignaret̃ uel ꝓ amicũ certe aliquẽ: aut
etiã ꝓ inimicũ: ſed ad oriẽtẽ mitteret & diſtringeret li
guã eius hoĩs qui eã temperare nõ nouerat. Quid con
tra religionẽ faceret: ſi me p̃ſentẽ potius cõueniſſet. in
tãtũ ne colloquio eius uidebamur ĩdigni ut ab eo nec
argui mereremur. Et ꝓ nobis x̃ps mortuus eſt: & ꝓ no
ſtra redẽptione ſanguinẽ ſuũ fudit. Pctõres quidem:
ſed de ipſius grege ſumus: & inter eius ouiculas nume
ramur. Verũ quia ꝓpter deũ cõtẽpſit nobilitatẽ ſuam:
& totũ ſe exæquauit humilibus optimũ quidem opus
eius in fide x̃pi: & q̃ exemplo eſſe cæteris debeat con
P fitemur. Iccirco em̃ eum uoluiſſemus humanis ſtudiis
contentionibuſq; raptari: ne in aliquo fidei ſuæ ſenti
ret detrimentum. Certe cũ legerit q̃ ea ip̃a de quibus
cæteros arguit magiſter ille in ipſius electis etia3 poſt
pœnitẽtiam commẽtariis docuerit: q̃ ſuum non ſit q̃
uerum iudiciu3 ſeruet uidebimus putabit̃ em̃ prior er
ror fuiſſe ignorãtiæ ſi eũ emẽdauerit argutio. Nos aũt
q̃uis neceſſitate compulſi reſpõdere uiſi ſumus ei qui
nos amariſſime pulſauerat: attñ & ꝓ hoc ip̃o ueniam
petimus ſi quid forte aſperius ꝓſecuti ſum9: quia de9
conſcientiæ noſtræ teſtis eſt q̃ multo plura reticuim9
q̃ ꝓtulimus. Silere autem cõtra cõſcientiam criminã/
ti minime potuimus cum ipſius pene fidei ſuæ nõnul/
li deberẽt iacturam ducere ſilentium noſtrum. Poſtea
q̃ iſta dictaui: frater aliquis q ex urbe a uobis ad nos
uenerat cum relegenti mihi aſſiſteret: ait p̃termiſſum
eſſe unum adhuc excuſationis locum quem ibi audiſ/
ſet ab obtrectatoribus incuſari. Dicebat autem de eo
quod ſcriptũ eſt in p̃fatiuncula mea: quia dixerim de
iſto qui me nunc perſequit̃ & accuſat quod in his quæ
de origine interp̃tatus eſt: cum nonnulla offendicula
eſſe uideant̃ in græco: ita tamen ea interpretãdo pur/
gauerit: ut nihil in his quod a fide noſtra diſcrepet la
tinus lector inueniat. Aiunt inquit de hoc capitulo ui
des quomodo & collaudauit interp̃tationem eius: &
teſtimonium dedit ip̃e q̃ ſine offendiculo ſint ea quæ
ille interp̃tatus eſt: & ip̃m ſecuturum ſe eſſe promiſit.
Cur ergo & ea quæ ip̃e tranſtulit abſq; offenſione nõ
ſunt: ſicut & illius ſcripta eſſe ip̃e teſtatus eſt? Non mi/
raris q̃ ibi ſemper culpari mereor: ubi iſtum laudaue/
ro: & recte quidem tamen ueniamus ad rem. Dixi eu3
purgaſſe in latina tranſlatione: ſiqua illa offendicu/
la fidei uideant̃ in græco. Et non immerito: ita tamẽ
ut eadem & a me comprobem geſta. Nam ſicut ille in
omeliis de Eſaia duo ſeraphin filium & ſpm̃ ſanctum
eſſe interp̃tatus eſt: & addẽs de ſuo. Nemo æſtimet in
trinitate naturæ eſſe differentiam cum nominum diſ/
cernuntur officia. per hoc ſe curare credit offendicula
potuiſſe. Ita nos ut ademptis uel immutatis quibuſdã
uel additis ſenſum auctoris adducere conati ſum9 ad
intelligentiæ tramitem rectiorem. Qui hoc diuerſum
aut quid contrarium aut quid nõ idẽ fecimus? Sed q3
ego de ſcriptis illius abſq; malitia & calumnia iudica
bam non quod obtrectationi pateret: ſed qui profe/
ctus fuerit interpretantis aſpexi. ille autem qui occa/
ſiones ad calumniam quærit ea repræhendit in meis
ſcriptis quæ ante me prior ip̃e cõſcripſit. Et reuera ego
culpandus ſum ſi ſcd̃m meam quidem ſnia3 quæ ſcri
pſit recta ſunt: ſcd̃m uero ſuum iudicium contemnen
da. Hoc quãtum ad trinitatis fidem pertinet: ubi ut iq;
blaſphemiæ crimen ducitur: q̃ dixi duo ſeraphin fi/

lium esse & spiritũ sanctũ: si scd'm suã sentẽtiã qua aduersum me agit: ipse iudicet. Secũdũ uero suũ iudiciũ qd' in scriptis eius absq; pposito calũniæ iudicaui absoluit: p his quæ de suo ad explanãdũ sensum auctoris adiecit. De ræsurrectiõe aũt carnis puto in translatione nostra eadẽ cõtineri: quæ in ecclesiis prædicant' Cætera uero quæ de creaturaꝝ rõnib9 dicta sunt: q; nihil ad fidẽ deitatis ptineãt: iã supius dixim9 Sed si iste hoc modo ad calũniã uocat: quæ ante offendiculum nõ habebãt nõ ꝓhibeo: si ei placeat reuocare sentẽtiã meã illã qua potuisset absolui: & ꝓferre suã qua debebat alligari. Nõ ergo mea de eo snía culpabilis putanda est: sed sua: quæ reprehẽdit in aliis: qd' in semetipo ꝓbat. Nouũ aũt hoc iudicii genus est: ubi accusatoreꝝ meũ egoipse defendo: & ubi tũ demũ me ille superatũ putat: li semetipm reũ ꝓbarit. Verũtñ ponamus q; epoꝝ synodus sequat' snías tuas: & iubeat oẽs libros: qui hæc talia cõtinent cum auctoribus suis ut aiunt debere dãnari. Dãnabunt' isti libri prius in græcis: & qd' in græcis dãnatur: sine dubio dãnatũ est in latinis. Veniat' ad tuos libros inuenient' eadẽ cõtinere scd'm sententiã tuã necesse est: ut cum suo auctore dãnent'. Et sicut nihil ꝓfuit Origeni: q; a te laudatus est ita nec tibi proderit: q; a me excusatus es. Me em̃ sequi necesse ẽ ecclesiæ catholicæ snían siue aduersus te siue aduersus tuos datam.

BEatus Hieronymus Ruffini maledictis lacessitus duobus libellis ad Pãmachium & Marcellaꝝ se tuet'. Tertia quoq; æpistola respõsiua ad Ruffinũ singula maledicta refellit: cuius ut clarius modestia comprobet' præmittenda est æpistola ad eũ perhumaniter scripta q̃ de suspitione cõiecta in eum ex præfatõne ribri periarchon conqueritur.

¶ Beati Hieronymi ad Ruffinũ præsbyterũ aquilegiẽsem de callida laudatione cõquerẽtis æpistola quæ in aliquibus uoluminibus falso inscribit' ad Pãmachiuꝝ sed ad Ruffinũ magis scripta uidet' sicut beatus Hieronymus primo libro contra eum scripto testatur.

Epi. XXXVII.

QUlu te Romæ moratũ sermo ꝓpri9 ídicauit Nec dubio spiritaliũ parẽtũ ad patriã reuocatũ desiderio: quẽ matris luctus ire ꝓhibebat: ne magis corã doleres q; uix absens ferre poteras q; quereris stomacho suo unũquẽq; seruire & nostro nõ acqescere iudicio cõsciẽtiæ nostræ testis ẽ dñs post recõciliatas amicitias nullũ ítercessisse rácorẽ quo quẽpiã læderem9 qn potius cũ oí cautõe prouidim9 ne saltẽ casus in maliuolẽtiã uerteret'. Sꝫ qd possum9 facere si unusq;q; iuste putat se facere qd' facit: & uidet' sibi remorderi potius q̃ mordere. Vera amicitia qd' sentit dissimulare nõ debet. Præfatiũcula libroꝝ περιαρχον ad me missa est quã ex stilo ítellexi tuã esse. In qua oblique ímo apte ego petor. Qua mẽte si scripta tu uideris qua ítelligat' & stultis patet. Poterã & ego q; sæpissime figuratas cõtrouersias declamaui: aliqd de uetere artificio repetere & tuo te more laudare Sed absit a me ut qd' reꝓhẽdo ín te imiter quin potiꝰ ita snían tẽperaui ut & obiectũ crimẽ effugerẽ: & amicum quãtũ in me ẽ nec læsus lederẽ. Sed obsecro te: ut si deinceps aliquẽ seq uolueris: tuo tm̃ iudicio sis cõtẽtus. Aut em̃ bona sunt q̃ appetim9 aut mala. Si bona: nõ indigẽt alteri9 auxilio. Si mala peccãtiũ multitudo nõ parit errori patrociniũ: Hæc apud te amice potiꝰ expostulare uolui: q̃ lacessit9 publice desæuire: ut aíaduertas me recõciliatas amicitias pure colere: & nõ iuxta Plautiná snían altera manu lapidẽ tenere panẽ offerre altera. Frater me9 Paulinian9 necdũ de patria reuersus ẽ & puto q; eũ Aq legiæ apud sanctũ papã Chromatiũ uideris. Sãctũ quoq; p̃sbyterũ Ruffinũ obquãdam cãm p Romã mediolanũ misimus & orauim9 ut nostro aío & obsequo uos uideret. Cæterisq; amicis eadem significamus: ne mordẽtes íuicẽ: cõsumamini ab inuicẽ. Iam tuæ moderatõis ẽ & tuoꝝ nullã occasionẽ impatiẽtibus dare: ne nõ omnes símiles mei inuenias q possint figuratis laudibus delectari.

IN hoc libello callide se laudatũ a Ruffino in p̃fatõe Hieronym9 docet periarchõ R
ostẽdit cur eosdẽ libros ex integro ipe trãstulerit. Arguit q; Pãphilo martyri libruꝝ defensiõis Origenis inscribat ab Eusebio dictatũ ostẽdit se in æpistola ad Pãmachiũ illũ nõ læsisse: sed hæreses suspitiões repulisse. Cõmẽtarios sane suos: & expositiões & snían de baptismo: quẽ ille dãnabat tuet' & de periurio ꝓ lectione gentilium se purgat.

¶ Ad Pãmachiũ & Marcellã ꝓ se cõtra accusatorẽ & detractorẽ Ruffinũ defensiõis sancti Hieronymi doctoris illustrissimi liber prim9 incipit. Epi. XXXVIII.

GAt uestris & multoꝝ litteris didici obiici mihi in schola: tyránica lingua canum tuoꝝ exinimicis abipo: cur περιαρχον libros in latinum uertẽ. O impudentiã singularẽ accusant medicum q; uenena ꝓderit: ut scilicet φαρμακονθαναζιμων: id est malum uirus uenenumq; lætha-
le suuꝝ non innocentiæ merito sed criminis cõmunione tueantur: quasi culpã numerus peccantiũ minuat.

Et in personis: nō n rebus sit accusatio. Scribunt con/
tra me libri Ingerunt omnibus audiendi: & tñ nō edū
tur ut simpliciū corda percutiāt. & mihi facultatē ꝑ me
auferāt respōdendi: nouū malitiæ genus accusare: qđ
prodi timeas: scribere qđ occultes. Si sunt uera q̄ scri/
psit: cur publicū timuit? Si falsa cur scripsit? Olim pue/
ri legimus intemperātis esse arbitor scribere quicq̄ qđ
occultari uelis Rogo qs est iste dolor? Quid estuāt qđ
insaniūt? Quid præconē reppuli figurarū: q̄ nolui me
subdolo ore laudari: q̄ sub amici noīe inimici insidias
deprehēdi frater & collega in præfatiūcula uocor: &
satis aperta exponunt crimina mea: quid scipserim q̄
bus in cœlū Origenē laudibus leuauerim. Bono ani/
mo feciſſe se dicit. Et qumō nunc eadem inimicus obii
cit quæ tunc amicꝰ laudauerat. Voluerat me ab inter
prætatione quasi præmiū sequi: & auctoritatē operis
sui ex nostris opusculis mutuari Suffecerat semel dixiſ
se qđ scripserā. Quid necesse fuit eadem rursus iterare
& frequenter ingerere. Et quasi nemo mihi laudanti
crederet ipa dicta replicare Nō est tam sollicita de au/
dientiū fide: & simplex & pura laudatio. Quid metuit
ne illa sine testimoniis dictoꝝ meorū in meis laudibꝰ
nō credat. Videtis nos intelligere: prudētiā eius & p̄/
dicationis dyasyrticæ strophis in scholis sæpe lusisse?
Simplicitatē obtendere nō pōt: in quo artifex deꝑhen
dit malitia. Semel aut multū bis erreasse sit casus. Cur
prudēter errat & crebro. Et sic p totū texit errorē ut mi
hi nō liceat negare qđ laudat Prudētis fuerat & amici
post recōciliatē simultatā etiā leues suspitōes fugere ne
Tullius qđ fortuito feciſſet cōsulto facere putaret. Vñ & Tul/
lius in cōmētariis causarū ꝑ. T. Annio. Ego inqt cum
in offi. omnes amicitias tuendas semper putaui summa reli/
giōe & fide: tñ eas maxime quæ essent ex inimicitiis re
uocare in gratiā. Propterea q̄ integris amicitiis officiū
prætermissum imprudētiæ: uel ut grauius interꝑtemur
negligētiæ excusatōe defenditur. Post reditū in gratiā
si quid est cōmissum id nō neglectū sed uiolatū putat
Flaccus nec imprudentiæ sed perfidiæ assignari solet. Flaccus
quoq; æpistola quā scribit ad Floꝝ male ait sarta gra/
tia ne quicq̄ coit & restringit. Quid mihi nunc ꝓdest
q̄ simpliciter errasse se iurat. Ecce abiiciunt mihi lau/
des eius: & crimini dat simpliciſſimi amici nō simplex
nec pura laudatio sed auctoritatē suo operi pstruebat
uolens qđ sequeretur ostēdere. Habuit in ꝓmptu Hilá
rium cōfessorē: qui. xl. ferme milia uersuū Origenis in
Iob: & psalmos transtulit. Habuit Ambrosiū: cuius pe
ne omnes libri huius sermonibꝰ pleni sunt. Et marty/
rem Victorinū: qui simplicitatē suā in eo ꝓbat: dū nul
li molit insidias. De his omnibus tacet: & quasi colū
nis ecclesiæ ꝑtermissis me solū pulicē: & nihil hoiem
per angelos consectat: nisi forte eadem simplicitate:
qua amicū nesciꝰ accusauit. illos ignorasse se iuret. Et
quis ei crederet uiro eruditiſſimo: & q tātā habeat sciē
tiam scriptorū ueterū maxime græcorū Vt dum pegri/
na sectat: pene sua amiserit: ut recētis memoriæ uiros
& latinos nesciat: Ex quo apparet nō tā me abeo lau/ S
datū: q̄ illos nō accusatos ut siue laus illa est ut stul/
tis pſuadere conat siue accusatō ut ego ex ulneris mei
dolore sentio nec in laude haberem æqualiū gloriam
nec in uituperatione solatium. Teneo æpistolas ue/
stras: quibꝰ accusatū me scribitis esse. Et hortamini ut
respondeā criminati ne si tacuerim uidear crimē agno
scere. Ad quas respōdi: fateor & q̄ is læsus sic amicitiæ
iura seruaui: ut me sine accusātis accusatōe defenderē
& qđ unus Romæ amicus obiecerat a multis i toto or
be inimicis discerē iactitatū: ut nō uiderer homini: sed
criminibus respondere. Aliud est si ꝓiure amicitiæ ac/
cusatus tacere debui. Et dum lutatā habeo faciem atq;
(ut ita dicam) hæretico fetore cōsperſam ne simplici q
dem aqua diluerē ne ille mihi feciſſe putaret iniuriam
Hæc uox nec hois est nec ad hoiem aperte amicum per
tinet crimina eiꝰ sub persona laudatoris exponere. Et
illi ne hoc quidem liberū derelinqui ut se catholicum
probet & laudationē hæretici quæ illi obiicit nō de af
sensu hæreseos: sed de ingenti extitisse admiratiōe re/
spondeat. Placuerat ei siue ut ipe uult uideri cōpulsus
erat i latinā linguā uertere qđ nolebat. Quid necesse
fuit me latentē & tātis maris atq; terrarū diuisum spa/
tiis inserere quæstioni: opponere inuidiæ populoꝝ ut
plus mihi laudando noceret q̄ sibi ꝓdesset exemplo.
Nunc quoq; quia renui laudatorē & uerso stilo docui
me non esse: qđ meus aduersarius prædicauit: dicit fu
rere: & tres cōtra me libros uenustate attica texuisse ea
dem accusans quæ ante laudauerat: & obiiciens mihi
in translatōe Origenis nefaria dogmata: de quo in p̄/
fatiūcula laudatiōis suæ dixerat: sequar regulā ꝑdeces
soꝝ: & eius ꝑcipue uiri cuius supiu ꝓfecimus mētionē q̄
cum ultra. lxx. libellos Origenis quos homeliticos ap
pellauit: aliquātos etiā de tomis in apīm scriptis tran
stuliſſet in latinū in quibꝰ cū aliquāta offendicula in/
ueniantur in græco: ita elimauit omnia interprætādo
atq; purgauit ut nihil in illis qđ a fide nostra discrepet
latinus lector inueniat. Hunc ergo etiam nos licet nō
eloquentiæ uiribus disciplinæ tamen regulis q̄ tū pos
sumus sequimur. Certe hæc illius uerba sunt: negare
non potest. Ipsa stili elegātia & sermo cōpositus qđ q̄

his maius est ſimplicitas xp̃iana auctoris ſui characte/
rem ꝓbant. Aliud est ſi & ita Euſebius deprauauit: &
accuſator Origenis meiq; ſtudioſus in uno eodemq;
opere & illũ & me uel erraſſe uel bene ſenſiſſe teſtatus
est. Non pót me nunc inimicus hæreticũ dicere: quẽ a
fide ſua dudum nõ diſcrepare præfatus est: ſimulq; &
hoc ab eo quæro: quid ſibi uelit ſermo moderat9 & du
bius. Nihilq; inq̃t in illis quod a fide noſtra diſcrepet
latinus lector inueniet. Fidem ſuam quã uocat? Eam
ne qui romana pollet eccleſia: an illã quæ í Origenis
uoluminibus cõtinet? Si romanã reſpõderit: ergo ca/
tholici ſumus qui nihil de Origenis errore trãſtulim9
ſinautẽ Origenis: blaſphemia fides illius est dum mi/
hi incõſtãtiæ crimen impingit: ſe hæreticũ ꝓbat. Siue
bene credit laudator meus cõfeſſiõe ſua me aſſumit in
ſocium. Siue male oſtẽdit me ideo ante laudatũ quia
participẽ ſui putabat erroris. Sed aduerſ9 illos libros
qui per angulos garriũt: & furtiua accuſatiõe me mor
dent cum editi fuerint: & de tenebris ad lucem ꝓceſſe
rint: atq; ad nos uel ſtudio fratruꝫ uel temeritate æmu
T lorũ potuerint puenire reſpondere conabor. Neq; eñ
magnopere formidanduꝫ est quos metuit auctor ſuis
pandere: & tantũ cõfœderatis legendos eſſe decreuit
Tunc autem agnoſcã crimina aut diluam: aut in accu
ſatorẽ quæ ſunt obiecta retorquebo. Et oſtẽdã: q̃ huc
uſq; ſilentiũ modeſtiæ fuerit: nõ malæ conſcientiæ. In
terim apud tacitũ lectoris iudiciũ purgatũ me eſſe uo/
lui: & grauiſſimũ ĩter amicos crimẽ refellere: ne prior
læſiſſe uideat: q & uulneratus nequaq̃ cõtra perſecu/
torẽ tela direxi: ſed meo tñ uulneri admoui manum.
Quem obſecro: ut abſq; præiudicio perſonarũ culpaꝫ
in eum referat q̃ laceſſiuit: nec læſiſſe contentus quaſi
aduerſus elinguẽ ſemperq; taciturũ tres elucubrauit li
bros. Et Martiõis de meis opuſcu
lis frabricatus ẽ. Geſtit animus & illius repente doctri
nam: & meã inſperatam uecordiam cognoſcere. For/
taſſe breui tẽpore didicit q̃d docere nos debeat: & q̃d
illum ſcire nullus putabat: ſubito eloquentiæ flumen
Apol. oſtendere. Sic pater ille deũ faciat: ſic magnus Appol
lo ſi cipiet cõferre manũ. Quãuis librauerit accuſatiõis
ſuæ haſtas: & totis aduerſum nos uiribus ĩtorſerit: cre/
dim9 in deũ ſaluatorẽ: q̃ ſcuto circũdabit nos ueritas
ps. 63. eius. Et cum pſalmiſta cantare poterimus. Sagittæ par
uulorũ factæ ſunt plagæ eoꝝ. Et ſi conſtiterint aduer/
ſum me caſta nõ timebit cor meũ. Si ſteterit aduerſum
me prœliũ in hoc ego ſperabo. Sed hoc alias. Nũc ad
id reuertamur q̃d cœperamus. Obiiciũt mihi ſectato/
res eius: cere alia q̃ arma expediũt feſſi rerum: quare pe
riarchon libros Origenis noxios: & eccleſticæ fidei re
pugnãtes in latinũ ſermonem ueterim? Ad quos bre/
uis & ſuccincta reſponſio est. Tuæ me frater Pãmachi
& tuoꝝ litteræ cõpulerũt: dicẽtes illos ab alio fraudu/
lenter eſſe tranſlatos: & interpollata nõnulla: uel ad/
dita uel mutata. Ac ne parum æpiſtolis haberem fideꝫ
miſiſtis exemplaria eiuſdem tranſlatõis cum præfatiũ
cula laudatrice mea. Quæ cum legiſſem: cõtuliſſemq;
cum græco: ilico aĩaduerti quæ Origenes de patre & fi
lio & ſpiritu ſancto dixerat. Et quæ romanæ aures ferre
non poterant: in meliorẽ partẽ ab interp̃te cõmutata.
Cætera aũt dogmata de angeloꝝ ruina de animarum
lapſu: de reſurrectionis p̃ſtigiis: de mũdo uel inter mũ
dis Epicuri: de reſtitutiõe omniũ í æqualẽ ſtatũ: & mul
to his deteriora quæ longum eſſet retexere: uel ita uer
tiſſe ut ín græco inuenerat: uel de commentariolis Di
dymi qui Origenís apertiſſimus ꝓpugnator est: exag/
gerata & firmiora poſuiſſe ut qui in trinitate catholicũ
legerat: in aliis hæreticũ non caueret. Alius forſitan q̃
non eſſet amicus eius diceret: aut totum muta q̃d ma/
lum est: aut totum prode q̃d optimum putas. Si ꝓpter
ſimplices noxia quæq; ab hereticis addita ſimulas. in
peregrinũ nõ uis trãſferre ſermonẽ: cedo quicquid est
noxium. Sinautẽ ueritatis fidem in trãſlatione conſer
uas: cur alia mutas: & alia dimittis ĩacta? Quãq̃ aper/
ta cõfeſſio est in eodem ꝓlogo emendaſſe te praua &
optima reliquiſſe. Exquo nõ ĩterp̃tis libertate: ſed ſcri
ptoris auctoritate retineberis. Si q̃d in his quæ uertiſti
hæreticum comprobet: & manifeſti criminis arguere:
iccirco ueneni calicem circũlinire melle uoluiſſe: ut ſi/
mulata dulcedo uirus peſſimum tegeret. Hæc & multa
his duriora inimicus diceret: & te non interp̃tem mali
operis ſed ut ad ſtipulatorem unius eccleſiæ træheret.
Ego autem memet tantũ defendiſſe cõtentus: in libris V
periarchon ſimpliciter: quod in græco habebat exp̃ſſi
non ut crederet lector his quæ interp̃ta bar: ſed ne cre/
deret illis quæ tu ante tranſtuleras. Duplex in opere
meo utilitas fuit dum & hæreticus auctor proditur: &
non uerus interpres arguitur. Ac ne qs me putaret iis
conſentire quæ uerterã: interprætationis neceſſitate p̃
fatione monui & docui: quibus lector non deberet cre
dere. Prior trãſlatio laudẽ auctoris cõtinet: ſed a uitu/
perationẽ. Illa lectorẽ ꝓuocat ad credendũ iſta ad nõ
credẽduꝫ monet. Ibi & ego mutus laudator aſſumor:
hic in tñ nõ laudo q̃d trãſſero: ut cogar accuſare lau
dãtem. Eadem res: non eadem mente perfecta est: im
mo unum inter diuerſos exitus habuit. Abſtulit q̃ erãt
dicẽs ab hæreticis ad prauata & addidit quæ non erãt

asserēs ab eodem in locis aliis disputata: q̄ nisi ipa loca monstrauerit unde transtulisse se dicit ꝓbare nō poterit. Mihi studii fuit nihil mutare de uero. Ad hoc interptabar ut male interptata cōuincerē. Putatis me interprētē? Proditor fui ꝓdidi hæreticū ut ecclesiā ab hæresi uindicarē. Cur Origenē in quibusdā ante laudauerim præfatus huic operi oñdit liber. Nunc sola interpretationis meæ causa redditur: quæ cū pietatis habet uoluntatē: nō debeo impietatis argui ꝓdēs impiū qđ q̄si pium ecclesiis tradebatur. Septuaginta libros eius (ut meus necessarius criminat) in latinū uerteram. Et multa de tomis. Nūq̄ de opere meo fuit quæstio nūq̄ Roma cōmota est quid necesse erit latinis auribus tradere qđ detestat & Græcia. Quod orbis accusat. Ego per tot annos tam multa cōuertens nō scādalum fui Tu ad primū & solū opus ignotus prius temeritate factus es nobilis. Docet ipa præfatio: & Pāphili martyris librum ꝓ defensione Origenis a te esse translatū. Et hoc agis totis uiribus: ut cuius fidem martyr ꝓbat ecclesia nō refutet. Sex libros: ut ante iam dixi. Eusebius Cæsarienſis epus. Arrianæ quondā signifer factiōis: ꝓ Origene scripsit latissimū & elaboratū opus & multis testimoniis approbauit Origenē iuxta se catholicū: id est iuxta nos Arrianum esse. Hoc tu primū librum uertis sub noīe martyris. Et miramur si me homunculus parui præcii. Origenis laudatorē uelis cum martyri calūniā feceris pauciscq; testimoniis de filio dei & spūsācto cōmutatis: quæ sciebas displicitura Romanis: cætera usq; ad finem integra dimisisti: Hoc idē faciens in apologia: quasi Pāphili: qđ & i Origenis periarchō trāslatione feciſti. Si iste Pāphili liber ē de sex libris quis erit primus Eusebii. In ipso uolumine qđ tu Pāphili simulas sequētium librorū facta mētio est. In scd'o quoq; & reliquis dicit Eusebius: quid in primo libro ante iā dixerit. Et q̄ eadē repetere nō debeat. Si totum opus Pāphili ē cur reliquos libros nō trāsfers. Si alteri9 cur nomen ímutas. Taces ipæ res loquent uidelicet ut crederent martyri: qui Arrianorū principē detestaturi erant Quid tibi animi fuisse dicam amice simplicissime te ne potuisse hæretici hoīs libris martyris nomen impone/re. Et ignoras sub auctoritate testis Christi Origenis facere defensores. Pro eruditione qua polles: & inclyt9 ασνν̄τας tractator in occidēte laudaris: ita ut corrupti uum te oēs tuæ patris noīent: nō reor te ignorasse Eusebii σνν̄τασμα: & Pāphilū martirē nihil oíno ópis condidisse. ipse em̄ Eusebius amator & præco & cōtubernalis Páphili tres libros scripsit elegantissimos: uitam Pāphili cōtinētes. in q̄bus cū cætera miris laudibus ꝓ-

dicaret: humilitatēq; eius ferret in cœlū etiā hoc in tertio libro addidit. Quis studioso; amicus non fuit Páphili? Si quos uidebat ad uictū necessariis índigere: ꝓbebat large quæ poterat. Scripturas quoq; sanctas nō ad legendū tantū: sed & ad habendū tribuebat ꝓmptissime nec solū uiris sed & fœminis q̄s uidisset lectioni deditas. Vnde & multos codices præparabat: ut cum necessitas popoſciſſet uolentibus largiret Et ipe qdem ꝓprii operis nihil omnino scripsit: exceptis epīs q̄s ad amicos forte mittebat intantū se humilitate deiecerat Veterū aūt eractatus scriptorū legebat studiosissime & in eorū meditatiōe uersabat. Defēsor Origenis & laudator Pāphili dicit Pamphilum nihil oíno scripsisse: nec ꝓprii quicq̄ cōdidisse sermonis. Et hoc dicit iā Páphilo martyrio coronato. Nec habeas suffugium: post editos ab Eusebio libros hoc Pāphilū scripsisse. Quid facies. Ex libro quē sub noīe martyris edidisti: uulneratæ sunt cōsciētiæ plurimorū. Nō ualet apud eos sup Origenis dānatiōe epōrū auctoritas quē putāt a martyre ꝑdicatū. Quid faciēt epīæ Theophili epi quid papæ Anastasii in toto orbe hæreticū psequētes: Cum liber tuus sub noīe Pamphili editus pugnet cōtra epīas eorū & epistolarū nomini testimoniū opponat. Quod fecisti in libris periarchon hoc facito & in isto uolumine

Audi cōsiliū amici non te pœniteat artis tuæ uel dicito tuū nō esse uel ab Eusebio p̄sbytero deprauatū. Vñ ꝓbari tibi poterit: q̄ a te trāslatū ē. Mō manus tua tenet: nō tātæ es eloquētiæ: ut nullus te possit imitari. Aut certe si res ad ꝓbationē uenerit: & ípudentiā frōtis oppresserint testimonia plurimorū: palinodian Stheſicori more cantato. Melius est te pœnitere facti tui: q̄ & matyrem in calūnia: & deceptos in errore persistere. Nec erubescas de commutatione sententiæ: non es tantæ auctoritatis & famæ ut errasse te pudeat Imitare me quem plurimum amas sine quo nec uiuere nec mori potes: & mecū clama quā ego laudatus a te in defensione mei locutus sum. Euſebius cæsariēsis epus: cuius supra memini in sexto libro hoc idem obiicit Methodio epo & martyri: qđ tui me is laudibus criminaris. Et dicit. Quomodo ausus ē methodius nunc cōtra Origenē scribere: q hoc & hoc de Origenis locutus est dogmatibus. Non est huius loci pro martyre loqui. Neq; enim omnia in locis oíb9 disserēda sunt nūc tetigisse sufficiat hoc ab Arriano hoīe obiici clarissimo & eloquentissimo martyri quod tu in me & amicus laudas: & offensus accusas. Habes occasionem & de pñti loco si uelis mihi calūniam struere: cur nunc & Eusebio detrahā in quē alio loco añ lauda

X

Y

uiſ Arterum qdē nomē Euſebii: ſed eadē quæ ſup Origenis uocabulo eſt calūnia. Laudaui Euſebium in eccleſiaſtica hiſtoria: in digeſtione tempoꝝ in deſcriptione ſanctæ terræ: & hæc opuſcula in latinū uertēs: meæ linguæ hoſibus dedi. Non ex eo Arrianus ſum: qa Euſebius qui hos libros cōdidit. Arrianus eſt. Si auſus fueris me hæreticum dicere: memēto præfatiūculæ periarchon in qua fidei tuæ me eſſe teſtaris ſimulq; obſecro: ut amicū quondā tuum expoſtulantē patiēter audias. Cōtra alios digladiaris: aut facis calūniā: aut pateris. Quos accuſas: & in qbus accuſaris: ordinis tui ſunt: recte an perperā: uos uideritis. Mihi etiā uera accuſatio cōtra fratrē diſplicet nec repræhēdo alios ſed dico qd ipſe nō facerē. Tantis ſpatiis terrarū ſeparatus qd peccaui in te. Quid cōmerui? An quia origeniſtē me nō eē reſpōdi? Nūquid defenſio mea accuſatio tua eſt? Et tu ſi nō es origeniſtes: uel nō fuiſti: credo iurāti. Si fuiſti: ſuſcipio pœnitētem. Quid doles: ſi id ſuꝝ qd eſſe te dicis. An quia periarchon Origenis libros poſt te trāſferre auſus ſum & interp̄tatio mea ſuggillatio putaſ operis tui? Quid poterā facere? Miſſa mihi eſt laudatio tua id ē accuſatio mea tam fortiter me ꝓlixeq; laudaueras ut ſi tuis laudibus acqeuiſſem: oēs hæreticū me putarēt Vide quid romanæ ad me epl̄æ clauſura teneat. Purga ſuſpitiōes hominū & cōuince criminātē ne ſi diſſimulaueris cōſenſiſſe uidearis. Tali cōſtrictus articulo: interp̄taturus eoſdē libros: auſculta qd ſcripſerim? Hoc mihi præſtiterūt amici mei: nō dixi amicus meus: ne tibi uideter arguere: ut ſi tacuero reus: ſi reſpondero: inimicus iudicer. Dura utraq; cōditio: ſed e duobus eligā qd leuiꝰ eſt. Simultas reintegrari pōt. Blaſphemia uenia nō mereſ. Animaduertis inuito mihi & repugnāti hoc onus impoſitū. Et futurā huiuſcemodi opē ſimultatē: neceſſitatis accuſatōe curatā. Si interp̄tatus eſſes libros periarchon abſq; meo noīe rōne quereris in rep̄henſione tua a me poſtea eſſe tranſlatos. Nunc aūt iniuſte doles: in eo opere a me tibi eſſe rn̄ſum: in quo a te laudādo accuſatus ſum. Quā em̄ tu laudē uocas: oīs accuſationē intelligūt cōſtet apud te q accuſaueris nō indignaberis q rn̄derim. Eſto tu bono animo ſcripſeris & homo innocēs & amicus fidiſſimus de cuius nūq̄ egreſſum eſt ore mendaciū: me neſcius uulneraris. qd ad me qui percuſſus ſum. Non iccirco curari nō debeo quia tu me bono animo uulneraſti. Confoſſus iaceo: ſtridet uulnus in pectore: cādida prius ſanguine membra turpanſ: & tu mihi dicis noli manū adhibere uulneri: ne ego te uidear uulneraſſe? Quanq̄ & ipſa trāſlatio magis Origenē q̄ te arguit. Tu em̄ emendaſſe quæ addita ſunt ab hæreticis: arbitratus es. Ego ꝓdidi qd ab illo ſcriptū græcia uniuerſa cōclamat. Quis rectius arbitratus ſit: nec meū nec tuū iudiciū eſt. Vtriuſq; ſcripta cenſoriā lectoris uirgulā ſentiāt. Tota illa æpl̄a q̄ pro me ſatiſfactio cōtra hæreticos & accuſatores meos dirigiſ. Quid ad te: qui & Orthodoxū & laudatorem meū te eſſe dicis? Si aſpior ſum in hæreticos & illoꝝ in publicū ſtrophas ꝓfero lætare in inuectione mea ne ſi dolueris. hæreticus eſſe uidearis. Quādo ſine noīe cōtra uitia ſcribiſ: qui iraſciſ accuſator ſui eſt. Prudentis hoīs eſt: etiā ſi doleat diſſimulare cōſcientiā: & cordis nubilū frontis ſerenitate diſcutere. Alioquin ſi qd cōtra Origenē & ſectatores eius diciſ: in te dictū putas: Ergo & æpiſtolæ papæ Theophili & Epiphanii & aliorum eꝓoꝝ: quas nuper ipſis iubētibus tranſtuli: te pertūt: te lacerant. Imperatoris quoq; ſcripta quæ de Alexandria: & ægypto Origeniſtas pelli iubent: me ſuggerēte dictata ſunt. Vt Romanæ urbis pōtifex miro eos odio deteſteſ: meū cōſiliū fuit. Vt totus orbis poſt trāſlationē tuā in odio Origenis exarſerit: quē antea ſim̄pliciter lectitabat: meus operatus eſt ſtilus. Si tātū poſſum miror cur me non metuas. Ego ille moderatus in epl̄a publica qui diligenter caui: ne quid i te dictū putares. ſcripſi ad teſtatim breuam æpl̄am expoſtulās ſuper laudibus tuis. Quā quia Romæ nō eras amici mei tibi mittere noluerūt: eo q; te dolerēt cū ſodalibus tuis indigna noīe chriſtiano de mea conuerſione iactitare Cuius exemplū huic uolumini ſubdidi: ut ſcias q̄tū dolorē: q̄ta moderatiōe neceſſitudinis temperaui. Audio præterea te quædā de æpl̄a mea philoſophe carpere: & hominem rugoſæ frōtis abductiq; ſupercilii Plautino in me ſale ludere eo q; Barabā iudæū dixeriꝫ præceptorem meū. Nec mirū ſi Baranina: ubi eſt aliqua uocabulorū ſimilitudo: ſcripſeris Barnabā cum tātaꝫ habeas licentiā nominū ímutandorū: ut de Euſebio Pamphilum: de hæretico martyrem feceris. Cauendus homo & mihi maxime declinandus: ne me repente dum neſcio: de Hieronymo Sardanapalū nomines. Audi ergo ſapientiæ columen: & norma cathonianæ ſeueritatis: Ego nō illum magiſtrū dixi: ſed meū in ſcripturas ſanctas ſtudiū uolui cōprobari ut oſtēderē me ſic legiſſe Origenē: quō & illū audierā. Neq; em̄ hebræas litteras a te diſcere debui: aut iniuria tibi facta eſt: q; pro te Apollinarem Dydimūq; ſectatus ſum. Nūquid in illa æpl̄a Gregoriū uirum eloquētiſſimū nō potui noīare. Quis apud latinos par ſui eſt? Quo ego magiſtro glorior & exulto: ſed eos tm̄ poſui qui in repræhenſione erāt ut ſiſr me Origenē: nō ob fidei ueritatē: ſed ob eru

ditionis meritū legisse testarer. Ipse Origenes & Clæmens & Eusebius: atq; alii q̄plures qñ de scripturis aliqua disputāt & uolunt approbare qđ dicunt: sic solēt scribere. Referebat mihi hebræus & audiui ab hebræo & hebreoꝝ ista snia ē. Certe etiā Origenes patriarchē Huillū qui tpibus eius fuit noiat: & tricesimū tomū in Esaiā: in cuius fine edisserit. Vhe tibi ciuitas Ariel quā expugnauit Dauid illius expositione cōcludit: ut cum aliter prius sensisse se dicat doctū ab illo: id qđ est uerius eē cōfiteť. Octogesimū quoq; nonū psalmū q scribiť. Oratio Moysi hois dei: & reliquos. xi. qui non habent titulos scđm Huilli expositionē: eiusdē moysi putat nec dedignatur hæbræā scripturā iterprætās p sin/
A gula loca: qđ hebræis uideaťinisscere. Lectis nup papæ Theophili epīs in quibus Origenis exponit errores diciť obturasse aures suas: & auctorem tanti mali clara cum oibus uoce clamasse & dixisse usq; ad illud tps se ignorasse q; tam nefaria scripserit nō recuso nec dico q; alius diceret forsitan nō potuisse eū ignorare: qđ interptatus est. Cui⁹ apologiā scriptā ab hæretico sub noie martyris edidit: cuius defensionē etiā ꝓprio uolumine ꝓfessus est: aduersum qđ in sequentibus si dictādi spatiū fuerit disputabo hoc loquor cui cōtradicere nō pōt. Si sibi licet nō itellexisse qđ trāstulit: quare mihi nō liceat ignorasse libros periarchō: quos ante nō legi: & eas tm̄ homelias legisse quas transtuli in quibus nihil eē mali iꝑius testimoniū est. Sin aūt contra snīam suā nunc me in eis arguit: in quib⁹ ante laudauerat: undiq; strictus tenebiť. Aut em̄ iccirco me hæreticū hoiem laudauit: quia ciusdē mecum dogmatis erat aut nunc frustra inimicus accusat: quē prius ut orthodoxū prædicauit. Sed forsitā tūc errores meos q̄si amicus tacuit: & tunc iratus ꝓfert qđ prius cælauerat Quāq̄ nō mereaťfidem incōstantia: & ꝓfessæ inimicitiæ suspitionē habeāt mēdacii. Tñ audacter cōferā gradum uolens scire quid hæreticū scripserim ut aut cum illo agam pœnitentiā & Origenis mala ignorasse meiurem ac nunc primū a papa Theophilo didicisse impietates eius aut certe doceā me qdē bene sensisse: sed illū more suo itelligere. Neq; em̄ fieri pōt: ut in eisdē; ad Ephesios libris: quos ut audio criminaťː & bene & male dixerim: & de eodē ꝓfonte dulce amarūq; ꝓcesserit: ut qui toto ope dānauerim eos: q credūt aīas ex angelis cōditas subito mei oblitus id defenderē qđ ante dānaui. Stulticia; mihi obiicere nō pōt: quē disertissimū & eloquētissimū i suis opusculis ꝑdicauit. Alioqn stulta uerbositas & garruli fabulæ potius homīs q̄ eloquētis putāda ē. Quid i illis libris ꝓprie accusetigno/ro. Fama em̄ ad me criminū eius nō scripta uenerūt & stultū iuxta apl̄m pugnis aerē uerberare. Tñ i incertū rndebo: donec ad certa pueniā meū docebo senex qđ puer didici: multa esse genera dictionū: & ꝓ qualitate materiæ nō solū snías: sed & scriptu rarū uerba uariari. Crysippus & Antipater iter spinęta uersanť. Demosthenes & Eschines cōtra se iuicē fulminānt. Lysias & Isocrates dulciter fluūt. Mira i singulis diuersitas sed oēs in suo sensu pfecti sunt. Lege ad Herēniū Tullii libros: lege rhetoricos eius: aut qa illa sibi dicit inchoata & rudia excidisse de manibus reuolue tria uolumia de Oratore in qbus itroduciteloquē/tissimos illius tpis oratores Crassū & Anthoniū disputātes: & quartū oratorē: quē iā senex scribit ad brutū: tunc itelliges aliter cōponi historiā aliter orōnes: aliter dialogos aliter epl̄as aliter cōmētarios. Ego in cōmētariis ad Ephesios sic Origenē & Didymū & Apollinarē secut⁹ sum q certe cōtraria iter se hnt dogmata ut fidei meæ nō amitterē ueritatē. Cōmentarii qđ opis habeāt alteri⁹ dicta edisserūt q̄ obscure scripta sūt pleno sermōe manifestāt multorū snías replicāt: & dicūt hunc locū qdā sic edisserūt alii sic iterptanť alii sensū suū & intelligentiā his testimoniis & hac nitūtur rōne firmare: ut prudens lector cum diuersas explanatiōes legerit & multoꝝ uel ꝓbanda uel iprobāda didicerit iudicet qđ uerius sit & quasi bonus trapezita adulterinæ monetæ pecuniā reprobet nō diuersæ interptatōis & cōtrarioꝝ inter se sensuū tenebiť reus q in uno ope qđ edisserit expositiones posuerit plurimorū. Puto q; puer legeris Asperi in Virgiliū & Salustiū cōmētarios B Vulcatii in orōnes Cyceronis Victorini i dialogos ei⁹ & Terentii comœdias præceptoris mei. Donati æque in Virgiliū & alioꝝ in alios. Plautū uidelicet Lucretiū Flaccū. Persiū atq; Lucanū. Argue interptes eoꝝ quare nō unā explanationē secuti sūt & i eadē re qđ uel sibi uel aliis uideaťenumerēt Prætermitto græcos quorum tu iactas scientiā & dum peregrina sectaris: pene tui sermonis oblitus es ne ueteri ꝓuerbio sus Mineruā docere uidear: & in siluā ligna portare. Illud miror q; Aristarcus nostri tpis puerilia ista nescieris. Quāq; tu occupatus in sensibus & ad instruendā mihi calūniā cernulus grāmaticoꝝ & oratoꝝ p̄cepta cōtēpseris patuipendens post anfractus reddere asperitatē euitare cōsonantiū hiulcā fegere dictionē ridiculū est debilitati & fracti totius corporis uulnera pauca monstrare. Non eligo quod repræhendam eligat ipse quid quo uitio careat. Ne illud quidē socrati/cum nosse debuerat: scio quod nescio. Nauem agere

ignarus nauita timet: Abrotanū ergo nō audet: nisi q
Horatius didicit dare. Quod medicor̄ est ꝓmittunt medici: tra/
ctant fabrilia fabri. Scribimus indocti doctiq; poema
in Epi. ta passim. Nisi forte se litteras nō didicisse iurabit: qđ
illi & absq; iuramēto perfacile credimus: uel ad aplm
2. Cor. 2. cōfugiet ꝓfitentem: & si imperitus sermone: sed nō tñ
scientia. Ille hebræis litteris eruditus: & ad pedes do/
ctus Gamelielis: quē non erubescit iam apostolicæ di/
gnitatis magistrū dicere græcā facūdiam contēnebat:
uel certe qđ erat humilitatis dissimulabat: ut prædica/
tio eius nō in persuasione uerbor̄: sed in signor̄ uirtu/
te cōsisteret spernens alienas opes: q in suis diues erat
q̄q̄ ad imperitū & q singulas stat9 snías corruētē: nūq̄
pro tribunali Festus diceret. Insanis Paule ínsanis mul/
tæ te litteræ ad insaniā cōuertūt. Vt q latinis mussitas
& testudineo gradu moueris potius q̄ incedis uel græ/
ce debes scribere: ut apud hoes græci sermonis igna/
ros aliena scire uidearis: uel si latina temporaueris an
te audire grāmaticā: ferulæ manū subtrahere: & inter
paruulos αμεγερωη artem loquēdi scribere q̄uis Crœ/
sum quis spiret & diarios: litteræ marsupiū
nō sequunt̄. Sudoris comites sunt & laboris: socii ieiu
niorū nō saturitatis: cōtinētiæ nō luxuriæ. Demosthe
nes plus olei q̄ uini expēdisse dicit̄: & omnes opifices
nocturnis semp uigiliis præueniſſe. Quod ille ī una lit
tera fecit exprimēda: ut a cancro discereť tu ī me crimi
naris: quare homo ab hoie hebræas litteras didicerim
Inde est q; quidā ieruditi prudenter remanēt: dum no
lunt discere qđ ignorant. Nec Horatiū audiūt cōmo/
Hora. in nentē. Cur nescire pudēs praue: q̄ discere malo. Loq/
ar. poe. tur & sapientia quar̄ sub noie Salomonis dicimus. In
maliuolā aīam nunq̄ intrabit sapía: nec habitabit in
Sap. 1. corpore subdito pctīs. Spūs em̄ sanctus eruditionis fu
giet dolū: & recedet a cogitationibus stultis. Aliud est
si uulgi lectōe cōtēti doctor̄ aures despiciūt: & contē/
nunt illud eulogiū quo ꝓcax imperitia denotat̄. Non
Vir. bu. tu in triuiis indocte solebas. Stridēti miserū stipula di/
sperdere carmen: quasi nō curator̄ turba Milesior̄ in
Aegl. 3. scholis figmēta decātent. Et testamētū suis Bessor̄ ca/
chinno mēbra cōcutiat. Atq; inter scurrarū epulas nu
gæ istiusmodi frequētēt̄. Quotidie ī plateis fict9 Ario/
lus stultor̄ nates uerberat: & obtorto scorpione dētes
mordētiū q̄tit. Et miramur si ꝑitor̄ libri lectorē iue/
niāt. Indignant̄ q̄re Origenistas scripserim iter se or/
giis mendacior̄ fœderati. Nomia tu librū: in quo hoc
scriptū legerim: id ē sextū stromatū Origenis: in quo
Platonis snías nostrū dogma cōponēs. Ita loquit̄ Pla
to ī tertio de republica libro Veritas quoq; sectāda ma
gnopere ē. Si em̄ ut pauloante rectissime dicebamus:
deo ídecēs: & inutile mēdaciū ē: hoibus q̄nq; utile. ut
utant̄ eo q̄si cōdimēto atq; medicamine: nulli dubiu;
est quin hmōi licētia medicis dāda sit & ab ꝑudētib9
remouēda. Vera inqt asseris: ergo príncipes urbiū si qui
bus & aliis hoc cōcedit̄: oportet aliq̄n mētiri uel cōtra
hostes uel ꝓ patria & ciuibus. Ab aliis uero q uti mēda
cio nesciūt auferēdū ē mēdaciū. Hæc Origenes. Et uos
igit̄ illi9 ꝓcepti memores. Loqmini ueritatē unusq̄sq;
cum ꝓximo suo. Nō debemus dicere qs est ꝓxim9 me9
Sed cōsiderare quō philosophus caute dixerit: deo ide
cens & inutile esse madaciū hoibus interdū utile. Et q;
ne ꝓ dispēsatōe quidē putādus sit deus aliq̄n mētiri. Si
aūt cōmodū audiētis exegerit: uerbis loquit̄ ambiguis
& pænygmata: quæ uult ꝓfert: ut & ueritatis apud eū
dignitas cōseruet̄: & qđ noxiū esse poterat: si nudū ꝓ/
ferret̄ in uulgus: quodā tectū uelamine ꝓferat̄. Homo C
aūt cui incūbit necessitas mētiēdi diligēter attendat ut
sic utat̄ interdū mēdacio. quō cōdimēto atq; medica/
mine: ut seruet mensurā ei9 ne excedat terminos qb9
usa ē iudith cōtra Holofernē: & uicit eū ꝓ dētisimula
tōe uerbor̄. Imitet̄ q̄ Hester Artaxersis snías diu tacita
gētis ueritate correxit. Et in primis patriarchā Iacob:
quē legimus bñdictiōes patris artifici ípetrasse mēda/
cio. Ex quo ꝑspicuū ē q; nisi ita mētiti fuerimus: ut ma/
gnū nobis ex hoc aliqđ quarat̄ bonū iudicādi sumus
quasi inimici eius qui ait. Ego sum ueritas. Hæc Orige/ Ioh. 14.
nes scripsit negare non possumus scripsit in his libris:
quos ad ꝓfectos & ad discipulos loquebat̄ docetq; ma
gistris mentiēdū discipulos aūt nō debere mētiri. Qui
ergo bene mentit̄ & absq; ulla uerecūdia quicqđ ī buc
cam uenerit confingit in fratres magistrū se optimu;
probat. illud quoq; carpe dicit̄: ꝓ scđm psalmistā in/
terprætās ꝓ eo qđ legimus ī latino. Apphendite disci/ ps. 2.
plinā: & in hebraico uolumine scriptū est:
dixeri; ī cōmētariolis meis: adorate filiū. Et
rursum omne psalteriū in romanū uertēs sonum qua/
si ímemor expositiōis antiquæ posuerim adorate pure
quod utiq; esse cōtrariu; oíbus patet. Et reuera igno/
scendum ē ei: si ignoret linguæ hebraicæ ueritarē q in/
terdum & in latinis hæsitat: nescii ut uerbum de uerbo
interꝑtet̄. id est deosculamini dici/
tur: qđ ego uolēs transferre nō pudicu; sensu; magis
secutus sum ut dicere; adorate. Quia em̄ qui adorant
solent deosculari manum: & capita submittere: q; se
iob beatus elementis & idolis feciſſe negat: dicens. Si Iob. 31.
uidi solem cum surgeret & lunam incedentem clare:
& lætatum est in abscondito cor meum: & osculatus

ſum manuꝫ meã ore meo: q̃ iniquitas maxima ẽ & negatio cõtra deũ altiſſimũ. Et hebræi iuxta linguæ ſuæ proprietatẽ deoſculationem ꝓ ueneratiõe ponunt. Id tranſtuli qđ ipſi intelligunt: quoꝫ uerbũ eſt: bar. Bar autẽ apud illos diuerſa ſignificat. Diciť em̃ & filius ut eſt illud: Bariona filius colũbæ: & Bartholomeꝰ filiꝰ Tholomei & Barchiſeus & barabas. Triticũ quoq; & ſpinaꝫ faciſculus & electus ac purus. Quid igiť pecca ui ſi uerbuꝫ ambiguũ diuerſa interp̃tatione cõuerti? & qui in cõmentariolis: ubi libertas eſt diſſerẽdi: dixerã: adorare filiũ in ipſo corpore: ne uiolentus uiderer interpres: & iudaicæ calũniæ locum darem dixerim adorate pure ſiue electe: qđ Aquila quoq; & Symmachus tranſtulerint. Quid ergo eccleſiæ fidei nocet: ſi doceatur lector: quot modis apđ hebræos explaneť? Origeni licet tertio tractare. ínumerabiles mundos introducere: & rõnabiles creaturas aliis atq; aliis ueſtire corporibus. xp̃mq; dicere ſæpe paſſum: & ſæpius paſſurũ ut qđ ſemel ꝓfuit ſemp ꝓſit aſſumptũ tibi quoq; ipſe tantã aſſumis auctoritatẽ: ut de hæretico martyrẽ de Origenis libris in hæreticorum adulteria mentiaris mihi nõ licebit diſputare de uerbis: & in cõmentarioꝫ ope latinos docere qđ ab hebræis didici. Niſi em̃ ꝓlixum eſſet & redoleret gloriolã iam nũc tibi oſtenderẽ quid utilitatis habeat magiſtroꝫ limia terere: & artẽ ab artificibus diſcere ut uideres quãta ſilua ſit apud hebræos ambiguoꝫ nominũ atq; uerborũ
D Quæ res diuerſæ interprætationi materiã præbuit: dũ unuſquiſq; inter dubia qđ ſibi cõſequentiꝰ uideť hoc trãſfert. Quid ad peregrina te mitto. Reuolue Ariſtotelẽ: & Alexãdrum Ariſtotelis uolumina diſſerentẽ & quãta ambiguoꝫ ſit copia eoꝫ lectione cognoſces ut tandem deſinas amicũ tuũ in eo repræhẽdere qđ ne ꝓ ſomniuꝫ quidẽ aliquãdo didiciſti. Sed quia Paulinianus frater meus in cõmentariis ad Epheſios quædam ab eo reꝓhẽſa narrauit & pauca ex his memoriæ tradidit: mihiq; ipſa demonſtrauit loca: nõ debeo ſubterfugere quæſoq; lectorẽ: ut ſi paululũ in ꝓponẽdis & diluendis criminibꝰ longior fuero neceſſitati det ueniã Non em̃ alteꝫ accuſo: ſed me nitor defendere: & obiectam hæreſeos calũniã refutare. In æpiſtola Pauli ad Epheſeos tria Origenes ſcripſit uolumina. Didymus quoq; & Apollinaris propria opuſcula condiderunt. Quos ego uel tranſferens uel imitãs qđ in ꝓlogo eiuſdem operis ſcripſerim ſubiiciã. Illud quoq; í præfatõe cõmoneo: ut ſciatis Origenem tria uolumina in hanc epiſtolã cõſcripſiſſe: quẽ & nos ex parte ſecuti ſumus. Apolinarẽ & Didymũ quoſdã cõmẽtariolos edidiſſe

Ex quibus licet pauca decerpſimus: & nõnulla q̃ nobis uidebanť adiecimus ſiue ſubtraximus ut ſtudioſus ſtatim í principio lector agnoſcat hoc uel alienũ eſſe uel noſtrũ. Quiqd ergo in explanatione huius æpiſtolæ uitii potuerit demonſtrare: ſi ego illud in græcis uoluminibus unde in latinũ uertiſſe me dixi oſtẽdere nõ potuero: crimen agnoſcã & meũ erit qđ alieuũ nõ fuerit. Tñ ne rurſus uideamur cauillari: & hac excuſatiõis ſtropha gradũ nõ audere cõferre ponã ipſa teſtimonia q̃ uocanť in crimen. in primo ſtatim uolumine teſtimoniũ Pauli in quo loquiť. Sicut elegit in ipſo nos ante cõſtitutionẽ mũdi: ut eſſemus ſancti & ímaculati corã ipſo ſic interp̃tati ſumus ut electionẽ iuxta Origenem eoꝫ diceremus nõ qui prius fuerant ſed ad dei ꝓ ſcientiã referemus. Deniq; diximus: q; ait electos nos: ut eſſemns ſancti & ímaculati corã ipſo hoc eſt deo ante fabricã mundi teſtatus eſt ad præſcientiã dei ꝓtinet cui oía futura iam facta ſunt & anteq̃ fiãt uniuerſa ſũt nota. Sicut & Paulus ipſe prædeſtinaťin utero matris ſuæ: & Hieremias in uulua ſanctificať eligitur & roboratur & í typo xp̃i ꝓpheta gentibus mittiť. Certe in expoſitiõe iſta nullum crimen eſt: & Origene dicente cõtraria nos eccleſiaſticũ ſenſum ſecuti ſumus. Et qa cõmentatorũ eſt officiuꝫ multoꝫ ſnias exponere: & hoc me factuꝫ í præfatiõe ꝓmiſerã: etiã Origenis abſq; inuidia nominis eius explanationẽ poſui dicẽs. Aliꝰ uero qui deum iuſtũ conatur oſtendere: q; nõ ex præiudicio ſcientiæ ſuæ ſed ex merito electoruꝫ unumquemq; eligat: dicit ante uiſibiles creaturas: cœlum terrã maria & omnia quæ in eis ſunt fuiſſe. Alias iuiſibiles creaturas í qbus & animas quæ ob qualdã cauſas ſoli deo notas deictæ ſint deorſum: in uallẽ lachrymarum: in locum afflictiõis & peregrinationis noſtræ: í quo ſanctus conſtitutus orabat: ut ad ſedem priſtinaꝫ reuerteretur dicens. Heu mihi quia incolatus meus ꝓlongatuꝰ eſt habitaui cum habitantibus cedar: multum peregrinata eſt anima mea. Et in alio loco. Miſer ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius. Et melius eſt reuerti & eſſe cũ Chriſto. Et alibi. Anteq̃ humiliarer ego peccaui. & cætera his ſimilia: quæ longum eſt ſcribere. Animaduerte quid dixerim. Alius uero qui deuꝫ iuſtum coneť oſtendere: conaťoſtendere inq̃: nõ oſtẽdit. Si autem in eo ſcãdalum pateris quare latiſſimam Origenis diſputationẽ breui ſermone cõpræhẽderim & lectori ſenſum eius aperuerim atq; ex eo tibi occultus illius uideor eſſe ſectator: quia nihil ab eo dictum prætermiſerim: uide ne hoc iccirco fecerim ut ueſtram calũniam declinarem: ne me diceretis quæ ab eo for/

ps.
ps.118
Ro.7
ps.118

titer sunt dicta tacuisse: & illum in græco robustius di/
E sputare. Posui ergo oía licet breui9 quæ í græco reppe
ri: ut nihil haherent discipuli eius noui qđ latinorum
auribus ingererẽt. Facilius eñ nota q̃ repẽtina cõtẽni
mus. Expositа aũt interp̃tatiõe eius qd in fine capituli
dixerimus ausculta. Nõ eñ ait ap̃ls. Elegit nos a cõsti/
tutione mũdi: ut essem9 sc̃ti & imaculati: s3 elegit nos
ut essemus sc̃ti & imaculati: hoc ẽ qdẽ sc̃ti & imaculati
ante nõ fuimus ut postea eẽmus. Quod & de p̃ctõrib9
ps.142. ad meliora cõuersis dici põt. Et stabit illa sínia. Nõ iu/
stificabi℮ in cõspectu tuo oís uiuens. id est in tota uita
sua in oí quo í mũdo isto uersatus ẽ tpe. Quod quide3
ita intellectu3 & aduersum eum facit q ante q̃ mũdus
fieret animas dicit esse electas ꝓpter sanctitatẽ & nul/
lum uitium p̃ctõr̃. Nõ eñ (ut ante iam diximus) eligũ
tur Paulus & qui ei similes sunt q erant sancti & ima/
culati: sed eligunt℮ & præsciunt℮ ut in sequenti uita per
opera atq; uirtutes sancti & imaculati fiant. Et audet
quisq̃ post huiusmodi sníam nos Origenis hæreseos
accusare? Decem & octo ferme anni sunt: ex quo istos
dictaui libros: eo tpe quo Origenis nomen florebat in
mũdo quo periarchon illius opus latinæ aures igno/
rabant. Et tñ ꝓfessus sum fidem meã & qd mihi displi
ceret ostẽdi. Ex quo etiã si in cæteris aliquid hæreticũ
mõstrare potuisset inimicus: nõ tam dogmatũ peruer
sorũ: quæ hic & in aliis sæpe dãnaui quã ꝓmiscui tene
ret macula erroris. Secundũ locũ quem mihi ab eo re/
prehensum frater ostendit. q ualde friuolus est: & ap
tam sui ꝓfert calũniã: ponã breuiter. In eo testimonio
ubi Paulus loquit℮: sedere eum faciens ad dexterã suã
in cœlestibus: super omnẽ principatũ & ptãtem & uir
tutẽ & dñationẽ: & omne nomen qđ onminat℮: nõ so
lum in hoc sæculo sed etiã in futuro post multiplicem
expositionẽ: cum ad ministro3 dei officia pueniss3 &
de principatibus ac ptãtibus & uirtutibus & dñationi
bus dicerem etiã addidi: Necesse ẽ ut subiectos habeãt
& timentes se: & seruiẽtes sibi & eos qui a sua fortitudi
ne roborent℮: quæ distributiones officio3: nõ solũ í p̃/
sentiarum: sed etiã in futuro sæculo erũt: ut per singu
los ꝓfectus & honores ascensiones & descensiões uel
crescat aliquid uel decrescat: & sub alia atq; alia ptãte
uirtute pricipatu: & dñatione fiat. Et post exemplũ ter
reni regis totãq; palatii descriptionẽ p quã diuersa mi
nisteriorũ dei officia demonstrabã: addidi: & putam9
deũ dñm dñor̃ regemq; regnantiũ simplici tñ mini/
sterio esse cõtentũ. Quomõ archãgelus nõ dicit℮ nisi q
prior est angelor̃ sic pricipatus & ptãtes & dñationes
nó appellant℮: nisi subiectos aliquos habeãt iferiores
gradus. Sinautẽ putat iccirco me Origenẽ sequi: quia
profectus & honores & ascẽsiones & descẽsiones: icre
mẽta & munitões in expositiõe mea posui sciat multũ
itereſse de ãgelis & seraphin & serubĩ dicere dæmones
& hoíes fieri (qđ affirmat Origenes) & ip̃os iter se an/
gelos diuersa officio3 genera esse sortitos qđ ecclesiæ
nõ repugnat. Quomodo inter hoíes ordo dignitatu3 F
ex laboris uarietate diuersus est & cum ep̃s & p̃sbyter:
& omnis ecclesiasticus gradus habeat ordinẽ suu3: &
tñ omnes hoíes sint sic & inter angelos merita esse di/
uersa & tñ in angelica oẽs persistere dignitate. Nec ad
uerte lector de angelis hoíes fieri nec rursu3 hoíes an
gelos reformari. Tertius est repræhẽsionis locus: q̃ di
cente ap̃lo: ut ostenderet in sæculis superuenientibus
abundãtes diuitias gratiæ suæ in bonitate sup nos in
Christo Iesu nos triplicẽ expositionẽ posuimus. In pri
ma quid nobis uideret℮: in secũda qd Origenes oppo/
neret í tertia quid Apollinari simpliciter explanaret
Quorũ si noía nõ posui ignosce uerecũdiæ meæ nõ de
bui eos carpe quos imitabar ex parte: & quo3 í latinã
linguã snías trãsferebã. Sed dixi qui diligẽs ¸lector est
statim reqret & dicet: & rursus in fine: alius uero hoc
qđ ait ut ostenderet in sæculis superueniẽtibus abũdã
tes diuitias gratiæ suæ ad illã intelligentiã transferret
ecce inquies sub diligentis lectoris persona Origenis
snías explicasti fateor errorẽ: nõ debui diligẽtem dice
re sed blasphemũ: qđ si feciss℮m: & aliquo scíss℮m ua/
ticinio te istiusmodi nenias sectaturu3: etiam calũniæ
uerba uitass℮m. Grande crimen si Origenẽ diligẽtem
dixi esse lectorẽ cuius. lxx. libros interp̃tatus sum: quẽ
in cœlum laudibus tuli ꝓ quo cõpulsus sum ante biẽ
nium breui libello tuis cõtra me præconiis respondẽ/
re. Ecclesiarum magistrum a me dictũ esse Origenẽ in
tuis laudibus obiicis: & putas q̃ pertimescere debeam
si diligentẽ lectorẽ me illum diuisse inimicus accuses.
Solemus & negociatores parcissimos & frugi seruos:
& modestos pedagogos & argutissimos fures diligen
tes uocare. Et in euangelio uillicus iniquitatis prudẽ/ Luc.16.
ter quædã feciss℮ dicit℮ & prudentiores sunt filii huius
sæculi filiis lucis in generatiõe sua & serpẽs sapiẽtior
omnibus bestiis q̃s fecit dñs sup terrã Quartus repẽ/
sionis locus exordiũ secũdi libri possidet in quo Pau/
li testimoniũ exposuimus Hui9 rei gratia ego uinctus Eph. 3.
Iesu Christi pro nobis gentibus & quia per se locus ip
se manifestus est eam tm̃ partẽ ponã explanationis q̃
patet calũniæ. Vinctum Christi Iesu Paulũ eẽ ꝓ genti
bus potest & de martyrio intelligi: q̃ Romæ í uincula
cõiectus: hanc æpistolam miserit eo tempore quo ad

Philemonem & ad Colocenſes & Philippenſes ī alo loco ſcriptas eſſe monſtrauimus. Vel certe quia in plu rimis locis lectū ē uinculū animæ corp9:hoc dici quo quaſi clauſa teneať in carcere dicimus ꝓpterea Paulū corporis nexibus coerceri: nec reuerti: & eſſe cum xp̄o ut perfecta in gentes ꝓ eū prædicatio ipleať:licet qdā alium ſenſum in hoc loco introducant q9 Paulus p̄de ſtinatus & ſanctificatus ex utero matris ſuæ ad prædi/ cationē gentiū anteq̄ naſcereť poſtea uincula carnis accepit. Et in hoc loco triplicem:ut ſupra expoſitionē poſui. In prima quid mihi uidereť. in ſecūda quid Ori genes aſſereret:in tertia quid Apollinaris cōtra illius uadēs dogmata ſētiret. Lege græcos cōmētarios uſq; huc:& niſi ea reppereris crimē fatebor. Quod ē in iſto loco peccatū meū? Illud nimiꝝ ꝓ quo ſupra reſpondi quare nō eos aquibus dicta ſunt nominarim. Supfluū erat per ſingula apoſtoli teſtimonia eoꝝ nomina po/ nere quorū me opuſcula tranſlatuꝝ in p̄fatione ſigna uerā. Et tñ uinctam dicit animā donec ad xp̄m redeat: & in reſurrectionis gloriā corruptiuū & mortale cor/ pus incorruptiōe & imortalitate cōmutet:nō abſurdæ Ro.7. intelligentiæ eſt. Vnde & apoſtolus. Miſer ego inquit homo quis me liberabit de corpore mortis huius. Cor G pus mortis appellās:qd' uitiis & morbis & pertubatio nibus ac morti ſubiaceat:donec cum xp̄o reſurgat in gloria & fragile prius lutū excoquať feruore ſpiritu/ ſancti in teſtam ſolidiſſimā:demutās gloriā nō natu/ ram. Quintus locus ualidiſſimus eſt in quo exponen/ tes illud apoſtoli teſtimoniū ex quo totū corpus & cō/ pactū & cōglutinatū per omnē iunctura ſubminiſtra/ tionis ſcd'm ꝓ operationē in mēſurā uniuſcuiuſq; mēbri augmentū corporis facit in edificationē ſui in charita te:latiſſimā Origenis expoſitionē & eoſdē ſenſus per diuerſa uerba uoluentem breui ſermone cōſtrinximus nihil exemplis & aſſertionibus illius auferentes. Cūq; pueniſſemus ad finem:hæc ſubiecimus. Igiť & in reſti/ tutione omniū:quādo corpus totius eccleſiæ nūc diſp ſum atq; laceratū uerus medicus xp̄us Ieſus ſanaturus aduenerit:unuſquiſq; ſcd'm menſurā fidei & agnitōis filii dei:quē ideo agnoſcere diciť:quia prius nouerat: & poſtea eſſe deſiit ſuum recipiet locum: & incipiet id eſſe quod fuerat:ita tamē ut nō iuxta hæreſim aliā om/ nes in una ætate ſint id eſt omnes in angelos reformē tur ſed unūquodq; membrū iuxta menſurā & officium ſuū ꝓfectuꝫ ſit. Verbi gratia ut angelus refuga id eē in cipiat qd' creatus eſt:ut homo qui de paradyſo fuerat eiectus ad culturā iterum paradyſi reſtituať:& reliqua Miror te hoiem prudentiſſimum nō ītellexiſſe artē ex/ poſitionis meæ. Quando enim dico(ita tamen ut non iuxta aliam hæreſim omnes in una ætate ſint poſiti: id eſt omnes in angelos reformētur)oſtendo:& ea de q/ bus diſputo eſſe hæretica:& ab alia hæreſi diſcrepare. Quæ ſunt ergo duæ hæreſes? Vna quæ dicit:omnes ra tionabiles creaturas ī angelos reformari. Altera quæ aſſerit unūquodq; in teſtitutiōe mundi id fore quod cō ditum eſt. Verbi gratia:quia ex angelis demones ſunt rurſum dæmones angelos fieri:& animas hominū ita ut ſunt cōditæ:nō in angelos ſed in id quod a deo ſūt cōditæ reformari:ut & iuſti & pc̄tōres æquales fiāt. De niq; ut ſcias me non meā explicaſſe ſententiam:ſed in ter ſe hæreſes cōparaſſe:quaꝫ utrāq; in græco legeraꝫ diſputationē meā hoc fine cōpleui. Iccirco(ut ſupra di/ ximus(hæc apud nos obſcuriora ſunt qa ἀλληγοσιχως dicuntur in græco:& omnes uiæ: ſi de alia in aliam linguam tranſferanť ad uerbum quibuſdam quaſi ſentibus orationis ſenſus & germina ſuffocātur niſi hic eadem in græco reppereris quicquid dictum ē meū putabo. Sextum qd' & extremuꝫ mihi obiicere di citur(ſi tamen nihil in medio frater oblitus eſt) Cur il lum locum apoſtoli interp̄tās ubi ait. Qui uxorē ſuam Ep diligit ſeipſum diligit. Nemo em̄ unq̄ ſuam carnē odit cum morbo regio laborantes pthiſi & cancere & diſtil lationibus mortem uitæ præferant:& ſua oderint cor pora & ſtatim quid ipſe ſentirem adiunxi:magis itaq; ad tropicā intelligentiā ſermo referať. Quando dico tropice:doceo uerum nō eſſe quod diciť ſed allegoriæ nubilo figuratum. Ponamus tamen illa uerba quæ in Origenis libro tertio continenť. Dicamuſq; illam car nem q̄ uiſura ſit ſalutare dei anima diligat: & nutriat & foueat eaꝫ diſciplinis erudiens:& cœleſti ſaginans pane:& Chriſti ſanguine irrigans: ut refecta & nitida poſſit libero curſu uiro ſequi:& nulla debilitate & pō dere prægrauari. Pulchre etiam in ſimilitudinem Chri ſti nutrientis & fouentis eccleſiaꝫ & dicentis ad Hieru ſalem. Quotiens uolui congregare filios tuos:ut galli Mat. na congregat pullos ſuos ſub alas ſuas: & noluiſti? Gal.3. Animæ quoq; fouent corpora ſua:ut corruptiuuꝫ hoc induat incorruptionem & alarum leuitate ſuſpenſum in aerem facilius ſubleuetur. Foueamus igitur uiri uxo res noſtras:ut animæ noſtræ corpora:ut & uxores ī ui ros & corpora redigantur in animas:& nequaq̄ ſit ſe/ xuum ulla diuerſitas. Sed quomodo apud angelos non eſt uir & mulier: ita & nos qui ſimiles angelis futuri ſumus: iam nunc incipiamus eſſe quod no/ bis in cœleſtibus repromiſſum eſt. Supra ſimpli/ cem expoſitionem quæ nobis in teſtimonio iſto eſſe

H uidebat expressimus dicentes. Quãtũ ad simplicẽ ítel
ligentiã pertinet: & sanctã inter uirum & uxorem cha/
ritatem p̃cepto hoc nunc iubemur ut nutriamus & fo/
ueamus cõiuges ut scilicet eis uictum & uestitũ: & quæ
sunt necessaria p̃beamus. Hæc nostra sententia ẽ. Igit
omne qd sequit dicentes: opponi nobis potest osten
dimus nõ ex nostra: sed ex cõtradicentiũ intelligi de/
bere persona. Quæ cum sit breuis & absoluta respon/
sio & iuxta id qd supra diximus etiã allegoriæ umbris
de eo qd est ad id qd nõ erat deprauata: tamẽ accedã
p̃prius: & sciscitabor q̃d tibi in hac disputatiõe displi/
ceat. Nempe quia dixerim animas ut uiros fouere qua
si uxores corpora sua: ut corruptiuũ hoc induat incor
ruptionẽ. nõ muto naturã corpoꝝ: sed augeo gloriaꝫ
necnõ quod sequit alaꝝ leuitate suspensuꝫ ĩ aerem fa
cilius subleuet q̃ alas assumit id est ímortalitatem ut
leuius ad cœluꝫ uolet: nõ pdit esse qd fuerat. Sed di/
ces: mouẽt me quæ sequunt. Foueam⁹ igit & uiri uxo
res & animæ nostræ corpora: ut & uxores in uiros: &
corpora rediganꝫ in animas: & nequaq̃ sit sexuũ ulla
diuersitas. Sed quomodo apud angelos nõ ẽ uir neq;
mulier: ita & nos qui sĩles angelis futuri sumus iã nũc
incipiam⁹ esse in terris qd nobis in cœlestibus repro
missum est. Recte mouerẽt nisi post priora dixisseꝫ: iã
nunc incipiamus esse qd nobis ĩ cœlestibus repromis
sum est q̃ dico hic esse incipiamus in terris naturã nõ
tollo sexum: sed libidinem & coitũ uiri & uxoris ause
1.Cor. 7. ro dicẽte apostolo. Tempus breue est reliquũ est ut &
qui habent uxores sic sint quasi nõ habeãt. Et dñs iter
rogatus in euãgelio cuius de septem fratribus in resur
Mat.22. rectiõe esse deberet ait. Erratis nescientes scripturas ne
q; uirtutem dei. In resurrectione em̃ neq; nubent neq;
nubent: sed erũt sicut angeli dei ĩ cœlo. Et reuera ubi
inter uirum & mulierem castitas est nec uir incipit esse
ne fœmina sed adhuc in corpore positi mutant in an
gelos in quibus nõ est uir neq; mulier. Quod est ĩ alio
Mat.3. Gal.3. loco abeodẽ apostolo dicit. Quicũq; in xp̃o baptiza/
ti estis. Christum induistis: nõ est iudæus neq; græcus:
nõ seruus neq; liber nõ ẽ masculus neq; fœmina. Oẽs
em̃ unuꝫ uos estis in Christo Iesu. Sed q̃m de cõfrago
sis & asperis locis enatauit oratio: & hæreseos crimen
impactũ tota frontis libertate respuimus ad alias eius
accusationis partes quibus nos mordere nitit trãsea/
I mus. E quibus prima est me hoiem maledicũ omniuꝫ
detractorẽ in prædecessores meos genuinum semp in
figere. Det unum cuius in opusculis meis nomen taxa
uerim: uel quem iuxta artem illius: figurata laude per
strinxerim. Sinautẽ contra inuidos loquor: &. L. La/
nuinũ uel Assiniũ Pollionem de genere Cornelíorũ
stili mei mucro cõuulnerat: si histriculæ & liuidæ men
tis hominem a me submoueo: & ad unam stipitem cũ
cta iacula dirigo: quid uulnera sua patit in multos? q
ex impatientia respondendi ostendit se esse qui petit.
Obiicit mihi mixtum periuriuꝫ sacrilegio: qd in libro
quo ad instituẽdam Christi uirginẽ loquor: ante tribu
nal iudicis dormiens pollicitus sim: nunq̃ me litteris
sæcularibus datuꝝ operã: & nihilominus dãnatæ eru
ditionis interdũ meminerim. Nimirũ iste est Salustia
nus Calphurnius qui nobis per manum oratorẽ non
magnam mouerat quæstionẽ cui libello breui satisfe/
cimus. Nunc qd instat p̃ sacrilegio atq; periurio som/
nii respõdendũ est. Dixi me sæculares litteras deiceps
nõ lecturũ. De futuro sponsio: nõ de præterito facta ẽ
memoriæ abolitio. Et quomodo inquies tenes qd tã/
to tempore nõ relegis? Rursum si aliquid de ueterib⁹
libris respondero & dixero. Adeo in teneris cõsuesce/
re multũ est: dum renuo crimen incurro. Et p̃ me testi
moniũ p̃ferens hocipso arguor: quo defendor scilicꝫ
non lõguo sermone texendũ est qd p̃bant cõscientiæ
singuloꝝ. Quis nestrum nõ meminit ĩfantiæ suæ? Ego
certe ut tibi hominũ seueriss̃imo risum moueã: ut imi/
teris aliquãdo Crassum quem semel in uita dicit risisse
Lucilius memini me pueruñ cursitasse per cellulas ser
uulorũ diem feriatum duxisse lusibus: & ad horribiliũ
personas pauentẽ de auiæ sinu tractum esse captiuum
Et quo magis stupeas nunc cano & recaluo capite sæ/
pe mihi uideor in somnis comatulas & sumpta toga
ante rhetorem controuersiolã declamare. Cunq; exp
rectus fuero: gratulor me dicendi periculo liberatum
Crede mihi multa ad purum recordatur infantia Si
litteras didicisses: oleretesta ingenioli tui quo semel
fuisset imbuta: lanarum conchilia nullæ aquæ diluũr
Etiam asini & bruta animalia q̃is in lõgo itinere no/
uerunt secundo diuerticula. Miraris si ego litteras la/
tinas non sum oblitus: cum tu græcas sine magistro
didiceris? Septem modos conclusionũ dialectica me
elementa docuerũt: quid significet ὁ γιωμα qd nos pro/
nunciatum possumus dicere: quomodo absq; uerbo
& noie nulla sententia fit. Soritarũ gradus pseudome
ni arguitias sophismatũ fraudes iurare possũ me post
q̃ egressus de scola sum: hæc nunq̃ oĩno legisse. Biben
dũ mihi erat igit de lethæo gurgite iuxta fabulas poe
tarũ ne arguar scire qd didici. Et tu q̃ me paruã crimi/
naris scientiã: & uideris tibí litteratus atq; rabi: respõ/
dere cur scribere aliqua ausus sis: & uirum disertiss̃i/
mum Gregoriũ pari eloquii splendore transferre. Vn

de tibi tanta uerboꝝ copia: ſententiatū lumen tranſlationū uarietas: homini qui oratoriaꝫ uix primis libris in adoleſcentia deguſtaſti. Aut ego fallor: aut tu Ciceronē occulte lectitas, Et ideo tam diſertus es: mihiq; lectionis eius crimen intendis: ut ſolos inter eccleſiaſticos tractatores eloquentiæ flumnie glorieris: licet magis philoſophos ſequi uidearis ſpinas Cleantis: & cōtorta Chryſippi: nō ex arte quā neſcis: ſed de ingenii magnitudine. Et quoniā Stoici logicā ſibi uendicāt: & tu cuius ſcientiæ deliramēta cōtemnis: in hac partē epicureus es. Nec quæris quomodo ſꝫ qd loquaris. Quid enim ad te pertinet: ſi alius nō intelligat: quid uelis dicere: quia non ad omnes ſed tuos loqueris. Deniq; & ego ſcripta tua relegens: q̄q̄ interdū nō intelligā quid loquaris: & Heraclytū me legere putem: tamen nō doleo nec me pœnitet tarditatis. Id em̄ in legēdo patior quod tu pateris in ſcribendo: hoc diceres: ſi quippiam
K uigilans ꝓmiſiſſem. Nunc autem nouum impudentiæ genus obiicit mihi ſomnium meū. Vtinā celebritas loci & ſanctoꝝ de toto orbe cōuentus ſineret me diuinas ſcripturas legere. Intantū ſpatia nō habeo externa meditandi. Sed tamen qui ſomnū criminaꝫ: audiat ꝓphetarū uoces ſōniis nō eſſe credendū: quia nec adulteriū ſomnii ducit me ad tartaꝝ: nec corona martyrii ī cœlum leuat. Quotiens uidi me eſſe mortuū: & in ſepulchro poſitum quotiens uolare ſuper terras: & montes ac maria natatu aeris tranſfretare. Cogat ergo me nō uiuere uel pēnas habere p latera qa uagis imaginibus meus ſæpe deluſa eſt. Quāti in ſomnis diuites: apertis oculis repente mendici ſunt. Sitientes flumína bibunt & experrecti ſiccis faucib9 æſtuāt. Tu autē a me æſtuās ſomni exigis ſponſionem. Ego te ueriꝫ ſtrictiuſq; conueniā. Feciſti oía quæ in baptiſmate ꝓmiſiſti. Quicqd monachi uocabulū flagitat noſtrū uterq; cōpleuit? Caue quæſo: ne per trabem tuā feſtucā meā uideas. Inuitus loquor: & retractantē linguā dolor in uerba cōpellit. Non tibi ſufficiunt: quæ de uigilāte cōfingis: niſi & ſomnia crimineris. Tantā habes curioſitatē meorum actuū: ut quid dormiens fecerim: dixerim ue me diſcutias. Prætermitto quæ cōtra me loquens ꝓpoſitum tuū deturbaſti: quæ in depompationem oím xp̄ianorū: & uerbis & opere feceris. Hoc unum denūcio: & repetēs iterum iterūq; monebo. Cornutā beſtiā petis & niſi ca
Gal. 5. uerem illud apoſtoli. Maledici regnuꝫ dei nō poſſidebunt: & mordētes inuicem cōſumpti eſtis ab inuicē: iā nunc ſentires de paruula ſubdolaq; cōcordia magnā tibi in mūdo ortā eſſe diſcordiā. Quid tibi ꝓdeſt apd notos pariter & ignotos ī nos maledicta cōgerere. An quia Origeniſtæ nō ſumus & in cœlo nos paccaſſe neſcimus in terris arguimur pctōres. Et ideo in cōcordiā rediuimus: ut mihi loqui cōtra hæreticos non liceret. Vbi illos deſcripſero: tu te appetitum me putes. Quā/diu non renuebam laudationem tuam: ſequebaris ut magiſtrum fratrem & collegam uocabas & catholicū in omntbus fatebaris. Poſtq̄ uero agnoui laudes tuas & me indignū tanti uiri præconio iudicaui ilico uertis ſtilum & omnia laudata prius uituperas: de eodē ore & dulce ꝓferens & amarū. Sentis ne quid taceā. Quot æſtuanti pectori uerba nō cōmodem. Et cuꝫ pſalmiſta loquar. Pone dñe cuſtodiā ori meo: & oſtium circūſtā ps. 1
tiæ labís meis. Non declines cor meū in uerba malitiæ ps. 9
Et alibi. Cum cōſiſteret aduerſum me peccator obmutui & humiliatus ſum: & ſilui a bonis. Et rurſus. Factꝰ ſum quaſi homo non audiens nec habēs in ore ſuo redargutiones, Sed pro me ultor tibi dñs reſpondebit: q dicit per ꝓphetam. Da mihi uindictā: & ego retribuaꝫ ps. 4
dicit dñs. Et in alio loco. Sedens aduerſus fratrem loquebaris: & aduerſus filiū matris tuæ ponebas ſcandalum. Hæc feciſti & tacui. Exiſtimaſti inique q̄ ero tui ſimilis arguam te: & ſtatuā cōtra faciem tuam: ut in te
L uideas cōdemnata quæ falſo ī alio criminaris. Audio præterea obiici mihi a Chryſogono ſectatore eius cur in baptiſmate dixeriꝫ uniuerſa peccata dimitti: & mortuo bimarito nouum uirum in Chriſto reſurgere: atq; iſtiuſmodi ſacerdotes in eccleſiis eſſe nonnullos. Cui breui ſermone reſpondebo: habēt libellum quem ī crimen uocant: ille reſpondeat: hunc ſua diſputatione ſubuertat & ſcripta ſcriptis arguat. Qui auſteritate frōtis & contractis rugatiſq; naribus cōcaua uerba trutinatur: & ſanctitatē apud uulgus ignobile ſimulatorigore mentitur. Audiat nos iterum ꝓclamātes: uetereꝫ Adam in lauacro totum mori: & nouum cum Chriſto in baptiſmate ſuſcitari. Perire coitum: id eſt terrenum & naſci ſupcœleſtem. Hæc dicimus non quo ipſo ꝓpitio Chriſto hac quæſtione teneamur ſed interrogati a fratribus quid nobis uideretur reſpondimus: nulli p/iudicantes ſequi quod uelit: nec alterius decretum noſtra ſententia ſubuertētes. Neq; em̄ ambimus ad ſacerdotium qui latemus in cellulis. Nec humilitate dāna/ta: epiſcopatum auro redimere feſtinamus: nec electū pontificem a deo: rebelli cupimus mente iugulare: nec fauendo hæreticis: hæreticos nos docemus: pecunias nec habemus: nec habere uoluimus: habentes uictum & ueſtitum his contenti ſumus. Illud de aſcenſore montis dominici iugiter decantantes qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram: & munera

super innocentem non accepit. Qui facit hoc: nõ mo/
uebitur in æternum. Ergo qui non facit iam corruit in
æternum.

¶ Argumentũ in scm librum contra Ruffinum.

HOc libello Hieronym9 Ruffini apologiã ad Anastasiũ romanũ episcopũ scriptã: & librum Origenis defensionis ab eo editũ uel translatũ: arguit dicens non sententia rũ tm̃: sed etiã quæ uerbor̃ uitiis scatere scripsit arguit falsitatis p̃ epistola pœnitentiæ: sub eius nomine scri pta: & calũniã suggillationis Septuaginta interprætũ confutat: ostendens ex insertis præfatiũculis eor̃ stu/ dio nusq̃ detraxisse.

¶ Sancti Hieronymi p̃sbyteri doctoris illustrissimi de fensionis suæ cõtra Ruffinũ ad Pãmachiu3 liber scd's incipit. Epi. XXXIX.

IVsq̃ de criminibus imo p̃ crimini/ bus meis: q̃ in me quondã subdolus laudator ingessit: & discipuli eius cõ stãtius arguũt: nõ ut debui: sed ut po tui: moderato labore respondi. Pro/ positũ quippe mihi est nõ tam alios accusare: q̃ me de
M fendere. Veniam ad apologiã eius qua sancto Anasta sio Romanæ urbis ep̃o satisfacere nitit̃. Et in defensio nem sui mihi rursum calũniam struit tãtũq; me diligit ut raptus turbine: & in p̃funda demersus: meũ potissi mum inuadat pedem ut mecum aut liberet̃ aut pereat Dicit se primũ rñdere rumoribꝰ qbꝰ illiꝰ romæ carpa tur fides hoĩs probatissimi tam i fide q̃ in charitate dei Et nisi post.xxx. annos parentibus redditus: nolet eos deserere quos tam tarde uiderat: ne inhumanus puta/ retur aut durus: & tam longi itineris labore fragilior ad iterãdos labores esset infirmus ip̃m uenire uoluisse Quod qa non fecerit: cõtra latratores suos misisse ba/ culum litterarum: quem ille teneret in dextera & seuiẽ tes contra sed abigeret canes. Si p̃batus est cunctis: & maxime ip̃i cui scribit ep̃o in fide & charitate dei p̃ba/ tissimo: quomodo Romæ mordet̃ & carpitur: & appe titæ æstimationis eius fama crebrescit: Deinde cuiꝰ est humilitatis p̃batum se dicere i fide & charitate dei cũ
Luc.17. apostoli petant. Dñe ad auge nobis fidẽ & audiant. Si habueris fidem ut granum sinapis. Et ad ip̃m dicatur
Mat.14. Petro3. Modice fidei quare dubitasti. Quid loquar de charitate quæ fide & spe maior est: & quã paulus optat potius q̃ præsumit: sine qua & martyrio sanguis effu/ sus corpusq; flãmis traditũ coronã nõ habet præmio/ rum. Harum utrãq; iste sic sibi uendicat: ut tñ contra se habeat latratores: qui nisi inflicti pontificis baculo re/ pellant̃: latrare non cessent. Illud uero ridiculum qd̃ post.xxx. annos ad parentes se reuersum esse iactat ho mo qui nec patrem habet nec matrem: & quos uiuen/ tes iuuenis dereliqt: mortuos senex desiderat: nisi for/ te parentes militari uulgariq; sermone cognatos & af fines noĩat: quos quia non uult deserere: ne inhuma/ nus putaretur aut durus iccirco patria derelicta Aqui/ legiæ habitat. Periclitatur Romæ illa probatissima si/ des eius: & hic supinus & lassulus post.xxx. annos per mollissimum flaminiæ iter uenire non potest. Sicq; p̃/ ten dit longi itineris lassitudinem: quasi.xxx. annis sẽ per cucurrit aut biẽnio Aquilegiæ sedẽs præteriti itine ris labore cõfectus sit. Carpamus reliqua & ip̃a æpisto læ eius uerba p̃damus. Quãuis igit̃ fides nostra: per/ secutionis hæreticor̃ tpe cum in sancta alexãdrina ec/ clesia degeremus in carceribus & exiliis quæ p̃ fide in ferebant̃ p̃bata sit: miror q; nõ adiecerit uinctus Iesu christi: & liberatus sum de ore leonis: & Alexãdriæ ad bestias pugnaui: & cursum consummaui: fidem serua ui: supest mihi corona iusticiæ. Quæ malũ exilia quos iste carceres nominat̃? Pudet me apertissimi mendacii quasi carceres & exilia absq; iudicũ sententiis irrogen tur. Volo tamen ip̃os scire carceres & quarum p̃uintia rum se dicat exilia sustinuisse: & utiq; habet copiam de multis careribus & infinitis exiliis unũ aliquod nomi nandi. Probat nobis cõfessionis suæ acta q̃ hucusq; ne sciuim9 ut i̇ter alios Alexãdrinæ martyres hui9 quoq; gesta recitemus & contra latratores suos possit dicere. De cætero nemo mihi molestus sit ego enim stigmata dñi nostri Iesu christi in corpore meo porto. Tamen & si quis est qui uel tentare fidem nostram cupit uel au/ dire uel discere: sciat q; de trinitate ita credimus: & reli qua. Supra contra canes tuos baculum episcopo por/ rigis: quo pro te munitus incedat. Nunc quasi ambi/ gens dicis. Si quis est qui tantare fidem nastram cupit denuo dubitas: cum multorum latratus ad te usq; per ueniunt. Non discutio parumper elocutiones tuas: q̃s & tu contemnis & despicis tantum sensibus respondebo. Alius a te quæritur: & pro alio satisfacis contra ar rii dogmata: iam alexandriæ in carceribus & exiliis di micaueras non uoce sed sanguine. Nunc super Origenis hæresi tibi calumnia commouetur Nolo cures quæ sana sunt uulnera medicare. Trinitatem dicis uniꝰ es/ se deitatis. Hoc toto credente iam mundo: puto q; & dæmones consiteant̃ filiũ dei natũ de Maria uirgine: & carnẽ atq; animã suscepisse. Si arctius qdem rogaue ro: contentiosum uocabis. Si dicis filium dei huma/ næ naturæ carnẽ atq; animã suscepisse: oro te: ut absq;

ſtomacho reſpondeas anima iſta quam ſuſcepit Ieſus erat ne anteq̃ naſceret ex Maria? An origine uirginali: quæ de ſpirituſancto naſcebat: cum corpore ſimul creata eſt: uel iam in utero corpore figurato ſtatim & miſſa eſt de cœlo. Et tribus unum quid ſentias ſcire de ſidero. Si nõ fuit anteq̃ naſceretur ex Maria: necdum ergo anima ieſu: & agebat aliquid: ac propter merita uirtutũ poſtea facta eſt anima eius. Si cœpit ex traduce humanaꝝ igit aiaꝝ: quas æternas fatẽtur: & brutorũ animãtiũ: quæ cũ corpore diſſoluũtur: una cõditio eſt. Si nautẽ figurato corpore ſtatim creatur & mittit: fatere ſimpliciter: & nos ſcrupulo libera. Nihil horuꝫ loqueris: ſed occupatus i aliis: ſimplicitate abuteris: & præſtigiis põpaq; uerboꝝ hærere non ſinis quæſtioni. Quid iquies? nonne quæſtio erat de reſurrectione carnis & pœnis diaboli? Fatere ergo breuiter pureq; reſpõde. Non quæro qd ſcribis eandem carnem reſurgere: in qua uiuimus: nullo membro amputato: nec aliqua parte corporis deſecta. Hæc enim tua uerba ſunt. Sed quæro quid Origenes negat: utruꝫ in eodem ſexu quo mortua ſunt corpora ſuſcitent. Et Maria Maria. Iohãnes reſurgat Ioãnes: an cõmixto ſexu atq; turbato nec uir nec fœmina ſit: ſed utrunq; uel neutrum. Et an ipa corpora incorrupta & imortalia: & ut argute præmones: iuxta apoſtolum ſpiritalia permaneant in æternum: & non ſolum corpora: ſed carnes & ſanguis infuſus uenis & oſſib9 irrigat9: quæ Thomas tetigit. An certe paulatim reſoluantur in nihilum & ad quattuor unde compacta ſunt elementa: retrahantur. Hoc autẽ dicere debueras: aut negare: & non ea loqui quæ ſubdole Origenes fatetur ut quaſi fatuus & puer impubes nullo membro nec aliqua corporis pate deſecta: ſcilicet hoc timuimus: ne ſine naſo & auribus ſurgeremus & amputatis ſectiſq; genitalibus eunuchorũ i cœleſti
N Hieruſaleꝫ ciuitas conderet. Porro de diabolo ſic ſentiam temperat. Dicimus quoq; & iudicium futuruꝫ in quo iudicio unuſquiſq; recipiat proprii corporis: ꝓ ut geſſit: ſiue bõa ſiue mala. Quod ſi homines receptu ri ſunt pro operibus ſuis: quantomagis & diabolus: q̃ omnibus extitit cauſa peccati. De quo illud ſcim9 qd ſcriptum eſt in euangelio quia & ipe diabolus: & omnes angeli eius: cum his qui opera eius faciunt: id ẽ q̃ criminantur fratribus: cũ ipſo pariter æterni ignis hæreditate potient. Si quis ergo negat diaboluꝫ æternis ignibus mancipari: partem cum ipſo æterni ignis accipiat: ut ſciat qd negauit. Repetamus ſingula. Dicim9 inquit futurum iudicium: in quo iudicio ſuper uerboꝝ uitiis tacere decreueram ſed quia diſcipuli eius miran tur eloquentiã: præceptoris pauca perſtringã: dixerat iudicium futurũ: ſed homo cautus timuit ſolum dicere in quo & poſuit: in quo iudicio ne ſi nõ ſecundo repetiſſet iudiciũ: nos obliti ſuperioꝝ pro iudicio aſinũ putaremus. Illud quoq; quod poſtea infert: qui criminãtus fratres cum ipſo pariter æterni ignis hæreditate potient: eiuſdem eſt uenuſtatis. Quis enim unq̃ audiuit potiri ignibus & frui ſuppliciis. Sed homo græcus uidetur mihi ſeipſum interprætari uoluiſſe: & pro eo qd apud eos dicitur: & apud nos uno uerbo dici poteſt hæreditabunt cõpoſitius & ornatius dixiſſe hæreditate potient. Iſtiuſmodi nugis & acyrologiis omnis eius ſcatet oratio. Sed reuertamur ad ſenſum. Grandi diabolus lancea percutitur (q̃ omnibus extitit cauſa peccãdi) ſi ꝓ operibus ſuis quaſi homo redditurus eſt rationem & cum angelis ſuis æterni ignis hæreditate potietur. Hoc em̃ deerat: ut hominibus tormento ſubditis: ille non potiretur ignib9 æternis: quos tanto tempore deſiderauerat & uideris mihi calũniam in hoc loco facere diabolo & ciminatorem omniũ falſis criminibus accuſare. Dicis em̃ qui omnibus extitit cauſa peccati & dum in illum refers crimina homines culpa liberas tolliſq; arbitrii poteſtatẽ ſalua Ma
tore dicente q̃ de corde noſtro exeunt cogitatiões malæ homicidia: adulteria: fornicationes: furta falſa teſtimonia blaſphemiæ. Et rurſum de iuda in euãgelio legimus. Poſt buccellam intrauit in eum ſatanas: qui Iob
ante buccellã ſpõte peccauerat. Et nec humilitate nec clæmentia ſaluatoris flexus eſt ad pœnitentiaꝫ. Vnde 1. Ti
apoſtolus. Quos tradidi inquit ſathane: ut diſcãt non 1. Co
blaſphemare. Et in alio loco. Tradidi huiuſmodi ſathane in interitũ carnis ut ſpiritus ſalu9 fiat. Tradidit eos ſathane. quaſi tortori ad puniendum: qui anteq̃ traderẽtur uolũtate propria blaſphemabãt. Et Dauid ab occultis inquit meis mũda me dñe & ab alienis par ps. 18
ce ſeruo tuo. Breuiter & ſuæ uoluntatis errorem & uitiorum incentiua ſignificans. In eccleſiaſtico quoq; legimus. Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſup Eccle
cor tuum locuꝫ tuum ne dimiſeris. Ex quo liquido apparet ſi dederimus aſcendenti locum nos peccaſſe qui dederimus & aſcendentem muros hoſtem non præcipitem deturbauerimus. Quod autem impræcaris fratribus: hoc eſt criminatoribus tuis æteruos ignes cum diabolo nõ tam fratres mihi uideris ꝑmere q̃ diabolũ ſubleuare cuꝫ eiſdem quibus homines xp̃iani ignibus puniendus ſit. Ignes autem eternos quos intelligere ſolet Origenes puto q̃ te non fugiant: conſcientiam uidelicet peccatorum & pœnitudinem interna cordis

Esa.66. urentem. De qua & Esaias loquitur. Vermis eorū non morietᵉ: & ignis eorum nō extinguetᵉ. Et ad Babylonē
Ez.47. scriptum est Habes carbones ignis sedebis super eos. Hi erunt tibi in adiutorio. et in psalmo pœnitens audiat. Quid detur tibi aut quid apponatᵉ tibi ad linguā
ps.119. dolosam. Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis ut linguā dolosam sagittæ ꝓceptoꝝ dei (De
ps.31. quibus in alio loco ꝓpheta dicit. Versatus in miseria: dum configiᵉ spina) uulnerent atq; confodiāt & peccatoꝝ in ea solitudinem faciant. Illud quoq; testimonium
Luc.12. O quo dñs loqtur. Ignem ueni mittere super terrā & quem uolo semper ut ardeat sic iterpretatᵉ. Omnes cupio agere pœnitentiam: & excoquere spiritusancto uitia atq; peccata. Ipe em̄ suꝫ de quo scribiᵉ. Deꝰ ignis cōsumēs. Non ergo grande est de diabolo dicere q̄ & hominiꝭ præparatū est. Magis debueras (ut suspitionem salutis diabolicæ declinares) dicere ꝓditio factꝰ es: & nō eris in æternū. Et ex persona dñi loquētis ad
Iob.40. Iob de diabolo. Ecce spes eius frustrabiᵉ eum & uidētibus cunctis præcipitabiᵉ. Mon quasi crudelis suscitabo eū. Quis ei resistere pōt uultui meo? Quis aūt dedit mihi ut reddā ei? Oía quæ sub cœlo sunt mea sunt. Nō parcam ei: & uerbis petentibus: & ad de pærcandū cō positis. Veruꝫ hæc possunt quasi simplicis hominis excusari. Et cum eruditos nō subterfugiat apud idoctos præferre innocentiæ similitudinē qd̄ seqtur de animarum statu excusari omnino nō potest. Dicit em̄ audio & de anima quæstiones esse cōmotas de qua re utrum recipi debeat q̄rimonia aut abiici: uos ꝓbate. Si autem & de me qd sentiam quæriᵉ: fateor me de hac quæstione apud q̄plurimos tractatorum diuersa legisse: legi quosdā dicētes q̄ pariter cum corpore p humani corporis traducem etiam animæ diffundanᵉ & hæc qbus poterant assertionibus cōfirmabant qd̄ puto inter latinos Tertullianū sensisse: uel Lactantiuꝫ fortassis & nōnullos alios? Alii asserūt q̄ formatis i utero corporibus deus quotidie faciat animas & ifundat. Alii factas iam olim id est tunc cum omnia creauit deꝰ ex nihilo: nunc eas iudicio suo nasci dispensetᵉ in corpore. Hoc sentit & Origenes & nōnulli alii græcoꝝ. Ego uero cum hæc singula legerim (deo teste dico) qa usq; ad pseus certi & definiti aliqd de hac quæstōne nō teneo sed deo relinquo scire qd sit in uero: & si cui ipse reuelare dignabiᵉ. Ego tñ hæc singula & legisse mē nō nego & adhuc ignorare cōfiteor præter hoc quod manifeste tradit ecclesia deum esse & animaꝝ & corpoꝝ cōditorē. Anteq̄ de sensibus disputem. Theophrasti uerbamirabor. Audio inqt de anima quæstiōes cōmotas esse: de qua re utrū recipi debeat quærimonia aut abiici uos probate. Si quæstōnes de animæ statu in urbe cō motæ sunt quæ est ista quærimonia uel quærela? Quæ utrum recipi debeat æpiscopoꝝ iudicio derelinqt nisi forte quæstionē & quærimoniā idipm̄ significare putat. Et in capri cōmētariis huiuscemodi figurā repperit Deinde ponit legi quosdā dicentes q̄ pariter cuꝫ corpore per humanæ seminis traduceꝫ etiā animæ diffundanᵉ: & hoc quibus poterant assertiōibus cōfirmabāt Rogo q̄ est ista licentia figurarū: quæ modoꝝ & tēporum perturbatio. Legi dicentes quibus poterant assertionibus confirmabant: & in cōsequentibus alii asserunt: q̄ formatis in utero corporibus deus quotidie faciat nouas animas: & infundat. Alii factas iam olim: id est tunc cum omnia deus creauit ex nihilo nunc eas iudicio suo nasci dispenset in corpore. Tam putide & cōfuse loquiᵉ: ut plus ego in repræhendendo laborē q̄ ille in scribendo. Ad extremū posuit: ego uero cum hæc singula legerim: & adhuc pendente sententia q̄si nouum aliquid ꝓtulisset adiecit. Ego tamen hæc singula & legisse me nō nego: & adhuc ignorare cofiteor O infœlices animæ quæ tantis uitiorū lanceis uulneranᵉ: nō eas puto iuxta Origenis errorē tm̄ laborasse: cum de cælo in terris ruerent: & crassis corporibus uestirenᵉ: ut nunc & uerbis & sententiis hincinde collisas ut prætermittā: q̄ de humani seminis traduce diffundi anima diciᵉ. Scio iter christianorum uerborum nō solere uitia repræhādi: sed ex paucis ostendere uolui cuius temeritatis sit docere qd̄ nescias scribere qd̄ ignores ut similē prudentiā & in sensibus requiramus. Mittit æpistolā: id est robustissimuꝫ baculū: quo romanæ urbis armeᵉ æpiscopus: & in ipa quæstione ꝓ qua canes latrant dicit se nescire: qd̄ quæritur si ignorat ꝓ quo sibi calūnia cōmoueᵉ: quid necesse est apologiam mittere: quæ nō habet defensionē sui. sed ignorātiæ cōfessionem? Hoc est suspitiones hominum nō sapire sed serere. Tres super animarū statu P
ponit sententias: & in fine cōcludens singula inqt me legisse nō nego: & adhuc ignorare cōfiteor. Arcesilaꝫ aut Carneadem putes: q omnia incerte ꝓnūciant: licꝫ & illos superet cautione. Illi em̄ omniuꝫ philosopho rum iuidiā non ferentes: q̄ uitam e uita tollerent: ueri similia reppererūt: ut ignorantiā rerum ꝓbabili assertione temparent: iste se dicit incertū: & e tribus omnino nescire quid uerum sit. Si hoc erat responsurꝰ quæ eū rō ipulit ut tm̄ pōtificē i sciētiæ suæ testē faceret. Nimirū hæc illa ē lassitudo q̄. xxx. ānoꝝ itinere cōfectus Romā uenire non potuit. Quāta & alia nescimꝰ: & tm̄

imperitiæ noſtræ teſtes non quærimus? De patre filio: & ſpũſancto: de natiuitate dñi ſaluatoris ſup q̃ Eſaias
Eſa. 53. clamitat: Generationẽ eius qs anarrabit? Audacter loquit & myſteriũ omnibus retro ſæculis ignoratũ ſciẽtiæ ſuæ uendicat. Et hoc ſolum ignorat: quod ignoratum cunctis ſcandalũ facit. Scit quomodo deus uirgo generarit: & neſcit quomõ ipſe ſit natus. Animarum & corporũ conditorem fatet dñm. Siue animæ ante corpora fuerint: ſiue cum corporũ naſcant exordiis: ſiue tam formatis in utero: figuratiſq; corporibus imitant In oĩbus nouimus auctorẽ dñm Nec de hoc nunc quæſtio eſt: utrũ deus an alius eas fecerit. Sed e trib9 quas poſuit quæ ſit illarũ ſnĩa uera neſciſſe ſe dicit. Vide ne ſtatim tibi obiiciat: iccirco te triũ ignorantiã cõfiteri: ne unum dãnare cogaris: & Tertuliano & Lactantio ideo parcere: ne Origenem cũ illis iugules. Quantus memoria ſuggerit niſi tamen fallor neſcio me legiſſe Lactantiũ ex traduce factam aĩam dicere. Cæterum q legiſſe te ſcribis: dic in quo libro legeris ne ut me dormientẽ ſic illum mortuũ calũniatus eſſe uidearis. Sed in hoc cõtabũdus incedis & cautus. Dicis em̃ Puto inter latinos Tertullianũ ſenſiſſe uel lactantium: fortaſſe & alios nõnullos. Nõ ſolum de animarũ ſtatu dubitas ſed de auctorũ ſentẽtiis putas. Et tñ aliqd intereſt: de animabus autẽ aperte neſcis: & inſcientiam confiteris. De auctoribus ſic noſce te dicis: ut putes potiꝰ q̃ præſumas. In ſolo Origene non ambigis. Dicis quippe: hoc ſentit Origenes. Interrogabam te bene ſentit: an male? Neſcio inqs. Quid me igit miſſis tabellariis & creberrimis nunciis docere conaris: ut ſciam quod neſciam? Et ne forte nõ credam imperitiæ tuæ & arbitrer te callide reticere qd' noſti: iuras deo teſte: q̃ uſq; ad præſens certi & definiti aliquid de hac q̃ſtione nõ teneas: & deo relinquis ſcire qd ſit in uero: & ſicui ipe reuelare dignabit Per tanta ſæcula tibi uidetur nullꝰ fuiſſe cui de hac quæſtione dominus reuelarit? Nõ patriarcha: non propheta: nõ apoſtolus nõ martyr? Ne tibi quidẽ quando in carceribus & exiliis morabaris: huiuſcemodi ſacramenta patuerũt Dominus in euan
Ioh. 17. gelio. Pater inqt reuelaui nomẽ tuũ hominibus. Qui patrem reuelauit: de animarũ ſtatu docuit. Et miraris ſi contra te fratrum ſcandala concitant: cũ id neſcire te iures: quod xp̃i eccleſia ſe noſſe fateatur? Expoſita fide ſua: immo inſcientiæ confeſſione trãſit ad aliud: & excuſare ſe nititur cur libros periarchon in latinũ uerterit. Et hoc ſcribit ad uerbum ſane quia audio etiã in/de eſſe diſputatum: q̃ quædam Origenis rogatus a fratribus de græco in latinũ trãſtuli: puto q̃ omnes intelligant: hoc pro ſolo liduore culpari. Si em̃ aliquid eſt qd' diſpliceat ĩ auctore ẽre id ad interp̃tem detorquet Sicut in græcis habet rogatus ſum: ut latinis oſtende/rem. Græcis ſenſib9 uerba dedi latina tãtummõ. Siue ergo ĩ illis ſenſib9 laus ineſt aliqua nõ eſt mea: ſiue culpa ſimiliter nõ ẽ mea. Audio inqtetiã ide eẽ diſputatũ: Quãprudẽter accuſationẽ ſuam diſputationem uocat q̃ quædã Origenis rogatus a fratribus de græco in latinũ trãſtulit. Quæ ſunt illa quædã. Nomen nõ habẽt Taces? Libelli accuſatorũ loquunt puto ait q̃ oẽs in/telligãt hoc p̃ ſolo liuore culpari Pro quo liuore? Nũ inuident eloquentiæ tuæ? Aut feciſti: qd' nullus homi/num unq̃ facere potuit? Ecce & ego Origenis multa tranſtuli. Et p̃ræter te nemo nec inuidet nec calũniat Si em̃ inquit aliquid eſt qd' diſpliceat in auctore: qua/re id ad interp̃tes detorquet. Sicut in græcis habet rogatus ſum: ut latinis oſtenderẽ græcis ſenſibus uerba dedi latina tm̃modo. Siue ergo ĩ illis ſenſibus laus in eſt aliqua nõ eſt mea ſiue culpa ſimiliter nõ ẽ mea. Et miraris ſi de te hoĩes male ſentiant: cum de te apertis blaſphemiis dicas. Si eſt aliqd qd' diſpliceat in auctore. Oĩbus quæ in illis libris dicta ſunt diſplicent. Et tu ſolus dubitas: & quereris cur ad interp̃tem detorquea tur: qd' in trãſlatõis tuæ præfatiõe laudaſti. Rogat9 ut quõ habebat in græco: in latinũ uerteres. Vtinã feciſſes qd' rogatũ te eſſe ſimulas nulli nunc inuidiæ ſubiaceres ſi tu tranſlationis ſeruaſſes fidem mihi neceſſitas non fuiſſet interp̃tationẽ falſam uera interp̃tatõe ſub uertere. Nouit cõſciẽtia tua quæ addideris: quæ ſubtraxeris quæ in utrãq; partem ut tibi uiſus fuerit ĩmutaris Et poſt hæc audes dicere q̃ & bona & mala nõ tibi ſed auctori debeãt ĩputari Et oppreſſus ĩuidia adhuc uerba moderaris. Et quaſi ſuper ariſtas pẽdenti incedens gradu loqueris. Siue in illis ſenſibus laus eſt ſiue culpa. Defendere nõ audes: & tñ dãnare non uis. Elige e Q duobus qd' uis optio tibi dat: ſi bona eſt iterp̃tatio tua
ps. 49 lauda ſi mala cõdemna uerum excuſat ſe: & ſubnectit aliam ſtrophã. Dicit em̃ quinimo etiam aliud adieci ſicut in præfaciũcula mea deſignaui: ut inq̃ſitum poſſem aliquanta deciderẽ illa tñ quæ mihi ad ſuſpitionẽ ueniebãt: qd' nõ ab ipo Origene ita dicta ſed ab aliis uiderent eſſe inſerta ꝓpter hoc q̃ de eiſdẽ rebus in aliis auctoris eiuſdem locis catholice dictum legerã. Mira eloquẽtia: & attico flore uariata: quinimo etiaꝫ & quæ mihi ad ſuſpitionẽ ueniebãt auſum illum eſſe hæc rogare uerborum portenta trãſmittere. Cõpeditã putas liguã eius & inextricabilibus nodis ligatam uix in humanuꝫ ſonum erũpere. Sed ad cauſam redeam. Quis

tibi dedit hãc licẽtiam:ut multa de interptatõe decide/
res. Rogatus eras:ut græca in latinum uerteres nõ ut
emẽdares:ut alterius dicta,pferres:nõ ut tua cõderes
nõ feciſſe te qđ rogatus es:recidẽdo plurima cõfiteris
Atq; utinã pcidiſſes mala:& nõ i rationẽ malorũ tua
multa poſuiſſes. Eq̃bus unũ,pferã:ut ex hoc recogno
ſcantur & cætera. In primo libro periarchon: ubi Ori
genes lingua ſacrilega blaſphemauit q̃ filius patrem
non uideat:tu etiam cauſas reddis: quaſi ex perſona
eius q̃ ſcripſit: & Didymum interpretaris

In quo ille caſſo labore conat̃ alienũ er
rorẽ defendere:q̃ Origenes bene dixerit qđẽ. Sz nos
ſimplices homines & cicures
nec illius ſapiẽtiam nec tuã q̃ interptatus es intellige
re poſſumus. Præfatio tua quam nominas: & in q̃ me
miris ornas laudibus:te reũ peſſimæ trãſlationis facit
Dicis em̃ q̃ de græco multa decideres:licet taceas qđ
addideris. Quæ decidiſti:mala erãt an bona. Neq; ei
bona ſed mala. Quæ reſeruaſti bona an mala. Vtiq;
bona. Neq; enim mala trãſferre poteras. Ergo mala
amputaſti:& reliqſti bona:nulli dubium eſt. Probat̃
aũt q̃ trãſlata ſunt pene oĩa mala. Quicqd igit̃ malũ
in trãſlatõe mõſtrauero tibi imputabit̃ qđ illud,p bo/
no trãſtuliſti. Aliud eſt:ſi iniquus cẽſor eiuſdẽ crimi/
nis reus alios de ſenatu pellis: alios in curia retines.
Sed dicis:oĩa mutare nõ poterã:ſed ea tm̃ quæ addi/
ta ab hæreticis æſtimabã. Ergo quæ reliqſti: eius ſunt
quẽ interptabaris. Si eius ſunt quẽ interptatus es: re/
ſpõde utrũ bona an mala ſint? Mala trãſferre nõ po
teras. Semel em̃ quæ ab hæreticis addita fuerãt amputa
ſti. Niſi forte hæreticorũ amputare debueris: & Ori
genis errores i latinũ integros uertere. Dic ergo qua/
re Origenis mala in latinũ uerteris ut auctorẽ mali,p
deres:an ut laudares? Si,pdis in p̃fatione cur laudas.
Reſtat:ut quaſi bona,ptuleris. Si hæc oĩa,pbant̃ ma/
la. Igit̃ unius & auctor & interpres rei criminis erunt
ſps.49. & implẽbit̃ illa ſentẽtia. Videbas furẽ:& currebas cũ
eo:& cũ adulteris portionem tuã ponebas. Nõ eſt ne
ceſſe rem planam argumẽtatiõe dubiã facere: qđ ſeq
tur reſpõdeat:unde illi ſit orta ſuſpitio hæc ab hæreti
cis addita. Quia inqt de hiſdẽ rebus in aliis locis eiuſ
dẽ auctoris catholicæ dictum legeram. Videamus qđ
primum eſt:ut ordine uenerit ad ſcd̃m. Probo ego in
ter multa Origenis mala:hæc maxime hæretica. Dei
filium creaturam ſp̃ſanctũ miniſtrũ mundos innu
merabiles æternis ſibi ſæculis ſuccedẽtes:angelos uer
ſos in aĩas hoĩm:aĩam ſaluatoris fuiſſe anteq̃ naſcere
tur ex Maria:& hanc eſſe quæ cum in forma dei eſſet:
nõ rapinam arbitrata inæquale; ſe eſſe deo:ſed ſe exi
naniuit formam ſerui accipiẽs. Reſurrectionẽ noſtro
rum corporũ ſic futurã:ut eadem mẽbra nõ habeant:
quia ceſſantibus membrorum officiis ſupfluo mẽbra
reddant̃. I p̃aq; corpora tenuia & ſpiritalĩa paulatim
euaneſcere:& in aerem tenuẽ atq; in nihilum diſſipa/
ri. In reſtitutiõe oĩm quãdo indulgentia pricipalis ue
nerit:cherubin & ſeraphin thronos princípatus do/
minationes uirtutes poteſtates archãgelos diabolu;
dæmones aias oĩm hoĩm:tam xp̃ianorum q̃ iudæorũ
gẽtilium:unius cõditiõis & mẽſuræ fore. Cũq; ad for/
mam & libram æquitatis peruenerint:& rationabiles
creaturas oĩm corporum ſece depoſita:nouus de mũ
di exilio populi reuertẽtis mõſtrauerit exercitus: tunc
rurſus ex alio principio fieri mundũ alium & alia cor
pora:q̃bus habẽtes de cœlo animæ ueſtiant̃:ut uerẽ/
dum nobis ſit:ne qui nunc uiri ſumus: poſtea naſca/
mur in fœminas:& quæ hodie uirgo:poſtea,pſtibulũ
ſit. Hæc in Origenis libris ego hæretica doceo:tu oſtẽ R
de quo eius opere his contraria legeris. Nolo dicas:q̃
de eiſdẽ rebus in aliis locis eiuſdem auctoris catholi/
cæ dicta legerã:nec me mittas ad ſex milia eius libros
quos legiſſe beatum papam epiphanium criminaris.
Sed ip̃a loca noĩa nec hoc mihi ſufficiat:niſi eadẽ di/
cta ad uerbu;,ptuleris. Nõ eſt fatuus Origenes:& ego
noui:cõtraria ſibi loq nõ põt. Igit̃ ex hac ſuſpitione il
la ſententia naſcit̃:nõ hæreticorum eſſe quæ amputa
ſti:ſed Origenis:cuius ideo mala interptatus es: quia
putaſti bona:& tibi tam bona q̃ mala illius amputan
da:cuius ſcripta in,plogo cõprobaſti. Sequit̃ in eadẽ
apologia Origenis:ego neq; defenſor ſum:nec aſſer/
tor:nec primus interpres. Alii ante me hoc idẽ opus
fecerũt:feci & ego rogatus a fratribus. Si iubet̃ ne fiat
iuſſio obſeruari ſolet in poſterum. Si culpant̃ qui an/
te iuſſionem fecerũt:culpa a primis incipiat. Tande;
euomuit quod uolebat:& oĩs animi tumor in noſtræ
accuſationis erupit inuidiam. Vbi interpt̃ libros p/
iarchõ me ſequi ſe dicit: ubi accuſatur: cur hoc fecerit
meum ponit exemplum:& ſecurus periclitãs ſine me
uiuere non põt. Audiat igit̃ quod neſcire ſe ſimulat.
Nemo tibi obiicit: quare Origenem interpretatus es?
Alioquin Hilarius & Ambroſius hoc crimine tenebũ/
tur. Sed quia iterpretatus hæretica præfatiõis tuæ lau/
de firmaſti: egoip̃e quem in crimẽ uocas:ideo ſeptua
ginta homelias eius trãſtuli:& nõnulla de tomis: ut
& mala in bonorum interptatiõe ſubtraherẽ: & aper
te in libris periarchon ad coarguendam tranſlationẽ
tuam:quid lector uitaret oſtenderem. Vis Origenem

in latinum uertere. Habes multas omelias eius & to/
mos in quibus moralis tractaꝫ locus & scripturarum
panduntꝫ obscura: hæc interp̃tare: hæc rogantibus tri
bue: quid primus labor tuus ĩcipit ab ĩfamia? Cur trã/
laturus hæretica in defensionem eorum p̃mittis qua/
si martyris librum? Et id romanis auribus ingeris: qd̃
translatum totus orbis expauit? Aut certe si ideo inter
p̃taris: ut eum hæreticum arguas nihil de græco mu/
tes. Et hoc ip̃m p̃fatione testare: quod prudentissime
papa Anastasius in æpistola: quam cõtra te scribit ad
ep̃m Iohannez: suo sermone cõplexus est: me liberãs
qui id feci: & te arguens q facere noluisti. Ac ne forsi/
tan hoc quoq; neges subieci exemplu3 eis: ut si nõ uis
audire fratrem monentem audias ep̃m calũniantem
dicis te nõ esse defensorem nec assertorez Origenis iã
nunc tibi p̃feram librum tuu3 de quo infamosa illa p̃
faciũcula p̃clari operis tui his uerbis loqueris. Cui9 di
uerſitatis cãm plenius tibi in apologetico quem pam
philus in libris tuis scripsit edidimus breuissimo libel
lo superaddito: in quo euidentibus (ut arbitror) p̃ba/
mẽtis deprauatos eẽ in q̃plurimis ab hæreticis & ma/
liuolis libros eius ostendimus. Et præcipue istos quos
nunc exigis: ut interp̃ter: id est periarchon. Nõ tibi suf
fecerat eusebii uel certe ut tu uis Pamphili p̃ Origene
defensio: nisi quod ab illis minus dictum putabas: tu
quasi sapientior & doctior adderes. Longum est: si ue
lim totum librum tuum huic operi inserere: & p̃posi/
tis capitulis ad singula respõdere qd in his uitiorum
sermo habeat qd emendatiorum assertio: quid incon
sequens textus ip̃e uerborum. Vnde lasciniosæ disp̃u/
tationis fastidia fugiens: & in arctũ uerba compingẽs
tm̃ uersibus respõdebo. Statim de portu egrediẽs na/
uem impetit. Referẽs em̃ de apologia Pamphili mar
tyris quam nos Eusebii Arrianorum principis p̃baui/
mus: de qua dixerat p̃ut potuimus: uel res poposcit la
tino sermone digessim9 intulit: illud est quod deside
riorum uir Machari te admonitum uolo: ut scias hãc
quidem fidei regulam: quam de libris eius supra expo
suimus esse talem quæ & amplectenda & tenenda sit.
In omnibus em̃ his catholicum inesse sensum euiden
ter p̃baꝫ q̃is Eusebii libro multa subtraxerit: & in bo
nam partem de filio & sp̃ũsancto uisus sit commutare
tamen multa in illo scandala reperiuntꝫ: & apertissi/
me blasphemiæ quæ iste sua negare nõ poterit catho/
licas esse p̃nunciãs. Dicit Eusebius immo ut uis Pam/
S philus in isto uolumine filii & patris ministrum sp̃m/
sanctum non de eadem patris filiiq; substantia: aias
hoim lapsas esse de cœlo: & ĩ hoc quod sumus de an/
gelis commutatis in restitutione omnium æquales: &
angelos & dæmones & homines fore & multa alia tã
impia & nefaria quæ etia3 replicare sit criminis. Quid
faciet assertor criminis & interpres Pamphili. Si ĩ his
quæ emendauit tanta blasphemia est in illis quæ ab
hæreticis falsata contingit quanta sacrilegia contiñ
turꝫ? Cuius opinionis causam hanc suspicaꝫ q; uir neq;
stultus neq; insanus dicere sibi repugnantia non po/
tuerit. Et ne forsitan putaremus diuersis eũ uaria scri
psisse temporibus: & pro ætatibus edidisse contraria
addidit quid facimus q; interdum in eisde3 locis atq;
(ut ita dixerim) in consequenti pene capite sententia
contrarii sensus inueniẽ inserta? Nunqd in eodẽ ope/
re eiusdem libri & interdum (ut diximus) statim in cõ
sequenti capitulo oblitus sui esse potuit. Verbi gratia
ut qui superius dixerat nusq; inueniri in omni scriptu
ra ubi sp̃ũssanctus factus uel creatus esse diceretꝫ con/
tinuo subiiceret inter cæteras creaturas factum esse sp̃i
ritumsanctum. Aut iterum q patrem & filiũ uni9 sub/
stantiæ quod græce ὁμοούσιον dicitꝫ designauit in con/
sequentibus statim capitulis alteri9 esse substantiæ &
creatum poterat dicere eum quem pauloante de ipsa
creatura dei patris p̃nũciauerat natum. Hæc ipsius uer
ba sunt negare non potest. Nolo dicas uerbi cã ut qui
superius dixerat sed ipsum librum nomina ubi prius
dixerat & postea male ubi sp̃m̃sanctũ & filium de dei
patris scribens esse substantia statim in consequenti/
bus asseruerit creaturas nescis ne me Origenis habere
omnia. Legisse q̃plurima. Ad populu3 phaleras ego
te intus & in cute noui. Vir doctissim9 eusebius (do/
ctissimum dixi non catholicum ne more solito mihi
& in hoc calumniam struas) per sex uolumina nihil
aliud agit nisi ut origenem suæ ostẽdat fidei. id est ar/
rianæperfidiæ. Et multa ponit exempla. Et hoc cõstã
ter probat. Tibi ergo in quo somnio Alexandrini car
ceris reuelatum est. ut quæ ille uera p̃fiteꝫ falsata con
fingas. Sed forsitan hic ut arrian9 ab hæreticis addita
in occasionem sui traxit erroris ne sol9 male sensisse
contra ecclesiam putaretꝫ. Quid respondebis de Didy
mo q certe in trinitate catholicus est. Cuius etia3 nos
de sp̃ũsancto librum in latinam linguam uertimus.
Certe hic in his quæ ab hæreticis in Origenis operib9
addita sunt consentire non potuit. & in ipsis Periar/
chon quos tu interp̃tatus es libris breues dictauit cõ/
mentariolos quib9 non negaret ab origene scripta q̃
scripta sunt. Sed nos simplices homines non posse in
telligere quæ dicuntꝫ. & quo sensu in bonam partem
accipi debeant p̃suadere conaꝫ. Hoc dũtaxat de filio

& spūsancto. Cæterum in aliis dogmatibꝰ & eusebiꝰ & Didymus apertissimum Origenis secta cōcedunt & quod omnes ecclesiæ reprobāt: catholicæ dictum esse defendunt. Videamus tamen quibus argumentis probare nitit Origenis ab hæreticis scripta uitiata. Clæmens inquit apostolorum discipulus: qui romanæ ecclesiæ post apostolos episcopus & martyr fuit libros edidit: qui appellant αναγνωρισμος: id est recognitio. In quibus cum ex psona Petri apostoli doctrina quasi uere apostolica in q̄plurimis exponat: in aliquibꝰ ita eunomii dogma inserit. ut nihil aliud q̄ ipe eunomiꝰ disputare credat filium dei creatum de nullis extantibus asseuerans. Et post alia quæ prolixum est scribere. Quid quæso ait de his sentiendum est q̄ apostolicus uir hæretica scripserit? An id potius credendum q̄ pueri si homines sub uirorum sanctorum assertione dogmatum suorum nomine tanq̄ facilius credenda interseruerint ea q̄ illi nec scripsisse credēdi sunt? Clæmentem quoq; alexandrinæ ecclesiæ presbyterum uirum catholicum scribit in libris suis interdu dei filiū dicere creatum: & Dionysium alexandrinæ urbis episcopum uirum eruditissimum contra Sabellium quattuor uoluminibus disputantem in arrianum dogma delabi. Et sub his exemplis illud agit: ut non ecclesiasticos & catholicos uiros male sensisse: sed ab hæreticis eorum scripta corrupta esse testet. Et concludat ad extremum: dicens. De Origene quoq; : in quo simile ter ut in his quos supra diximus quædam diuersitas inuenit: istud nos sufficiat sentire quod de ꝑiudicatis iā catholicis sentit uel intelligit uiris ne simili causæ nō dissimilis nō sufficiat excusatio. Sed quid contendit: ut quicqd in libris omnium reperit: ab aliis corruptū sit? Id si ita est: nihil eorum erit: quorum fert nomini bus. De his deputabit a quibus dicit eē uitiatū. Quāq̄ & illorum nō erit quorum incerta sunt nomina: atq; ita fiet: ut tibi omnia omnium sint: nihil alienum sit. Hic defensionis ꝓturbatione nec Martion nec Manichæus nec Arrius nec eunomiꝰ accusari potuerūt: quicqd nos ab his impie dictū obiecerimus discipuli respōdebūt: nō a magistris suis ita dictum: sed ab inimicis esse uiolatum. Hoc genere & iste ipe tuus liber tuus nō erit: sed forsitan meus. Et meus liber: quo tibi accusatus respondeo: si in illo aliqd reprehenderis non erit meus: sed tuus: a quo reprehēdit. Et dum omnia ad hæreticos refert: quid ecclesiasticis tribues quibus ꝓpriū nihil relinquis? Et quomodo inquies in libris eorum uitiosa nōnulla sunt? Si me causas uitiorum nescire respōdero: nō statim illos hæreticos iudicabo. Fieri em̄ pōt: ut uel simpliciter errauerint: uel alio sensu scripserint: uel a librariis imperitis eorū paulatim scripta corrupta sint. Vel certe anteq̄ in Alexādria quasi dæmonium meridianum Arrius nesciret: innocēter quædā & minus caute locuti sunt: & quæ nō possint puersoꝝ hominum calumniam declinare. Obiiciunt Origeni crimina: & tu nō illum defendis. sed alios accusas: ne crimen renuis: sed criminosorum turbam requiris. Si tibi diceret quos habet Origenes in hæresi socios ratione ista ꝓferres. Nunc a te quæritur: hæc quæ in origenis libris scripta reperiunt: bona sint an mala. Taces: & ꝓ his alia loqueris. Clæmēs hoc ait. Dionysius in isto errore reprehendit. Anastasius epus sic Dionysii defendit errorem. Apostolorū scripta similiter deprauata sunt. Quomodo & nūc ab aliis tibi hæreseos crimen impingit: & tu ꝓ te taces: & ꝓ me cōfiteris. Ego neminem accuso: ꝓ me tm̄ respōdisse cōtētus. Nō sus quod arguis si tu es quod accusaris ipe uideris: nec absolutio mea me: nec reatus te: aut innocentem aut obnoxium criminis approbabūt. Præmissa falsatione ab hæreticis apostolorum: & utriusq; Clæmētis atq; Dionysii uenit ad Origenes: & his uerbis loquit ipius hic cōquerētis: & deplorātis scriptis ac uocibus ꝓbauimꝰ Quid em̄ adhuc ipe in carne uiuens sentiens uidensq; ppessus sit: de librorum suorum uel sermonum corruptionibus: uel adulterinis editiōibus ex ipsius æpistola: quā scribit ad quosdā charos suos Alexandriā eudēter docet: statimq; exemplum subiungit æpistolæ. Et qui falsitatem scripturarum Origenis hæreticis imputat: ipe incipit a falsitate: nō ita interptatus ut habetur in græco. Nec id latinis insinuans quod ipe in suis litteris ꝓfitet: cum illa æpistola tota Demetrium Alexādrinæ urbis pōtificem laceret: & in totius orbis episcopos & clericos inuehat: & frustra ab ecclesiis communicatum esse se dicat: nec uelle in maledictis referre uicem: ne scilicet maledicus uideat esse homo: q in tātū cautus sit ad maledicēdum: ut ne diabolo quidē audeat maledicere. Vnde & Cādido Valētiniani dogmatis sectatori calumniandi occasionem dederit: q diabolum saluandæ dixerit esse naturæ. Hic dissimulato argumento æpistolæ fingit ꝓ Origene q ille nō loqtur. Vnde æpistolæ ipsius partem paululum ex superioribus transtuli: & his iūxi: quæ ab ipo comatice dolosq; trāslata sunt. ut quo cōsilio supiora tacuerit ipe lector agnoscat. Cōtra sacerdotes ergo ecclesiæ generaliter disputans a quibus indignus communione eorum fuerat iudicatus hæc intulit. Quid necesse est de ꝓphetarum sermonibus dicere quibus sæpissime pasto/

ribus & maioribus natu: & ſacerdotib9 ac principib9 populi comminant' & arguunt eos? Quæ abſq; nobis de ſanctis ſcripturis eligere poteſtis: & liquido puide/
Hier. 4. re: q; forſitan hoc tempus ſit: de quo dicit'. Nolite credere amicis nec ſperetis in principibus. Et nunc iplea tur uaticinium. Duces populi mei me neſcierunt: filii ſtulti ſunt: & nō ſunt ſapiētes. Sapiētes ſunt ut faciāt mala bene autem facere neſciūt quorum magis miſereri q̄ eos odiſſe debemus: & orare p illis q̄ p eis maledicere. Ad benedicēdum em̄ & nō ad maledicēdū creati ſumus. Vnde & Michael cum aduerſus diabolū diſputaret de Moyſi corpore: ne tanto quidem malo au
zach. 3. ſus eſt iudicium inferre blaſphemiæ: ſed dixit. Increpet tibi dñs. Cui qd ſimile etiam in zacharia legimus. Increpet tibi dñs diabole: & increpet dñs in te qui elegit Hieruſalem. Itaq; & nos cupimus increpari a dño eos q nolunt cum humilitate a proximis increpari. Dicēte autē Michaele. Increpet tibi dñs diabole: & zacharia ſimiliter: utrum increpet: an nō increpet deus diabolum ipe uiderit. Et ſi increpat: quomodo increpet ipe cognoſcat. Et poſtea multa quæ plixum eſt ſcribere addit. Nos hoc ſentimus q̄ eicient' de regno cœlorum nō ſolum q grandia peccauerunt. Verbi gratia: fornicatores & adulteri & maſculorum concubitores & fures: ſed & qui minora deliquerūt: ex eo quod ſcri
1. Cor. 5. ptum eſt. Neq; ebrioſi: neq; maledici regnum dei poſſidebūt: & tam in bonitate q̄ in ſeueritate dei eſſe mēſurā. Vnde cūcta nitimur agere cōſilio: in uini quoq; potu & in moderatione ſermonis ut nulli audeamus maledicere: ergo cum pter dei timorem caueam9 in quempiam maledicta cōferre recordantes illius dicti non fuit auſus iudicium inferre blaſphemiæ quod dicit' de Michaele contra diabolū. Et in alio loco. Dominationes quidem reprobāt glorias autem blaſphemant: quidam eorum q libenter contentiones reperiunt aſcribunt nobis & noſtræ doctrinæ blaſphemiā ſuper quam ipſi uiderint quomodo illud audiāt neq; ebrioſi neq; maledici regnum dei poſſidebūt: licet patrem malitiæ & pditionis eorum q de regno dei eiiciētur dicant poſſe ſaluari q̄ ne quidem mēte quis capt9 dicere pōt. Cætera qdē ex eadem æpiſtola tranſtulit p hoc q̄ in fine uerborum Origenis iterp̄tati ſumus. Ergo cum pter timorem dei caueamus in quempiā maledicta conferre: & reliqua iſte fraudulenter amputatis ſuperioribus ex quibus inferiora dependent ſic cœpit tranſferre æpiſtolam quaſi hoc ſenſu ſuperius eſſ exordium & ait. Quidam em̄ q libenter habent crimi nari proximos ſuos aſcribunt nobis & doctrinæ noſtræ crimēn blaſphemiæ quod a nobis nuſq̄ audierunt de quo ipſi uiderint uolentes obſeruare mandatu illud quod dicit qa maledici regnum dei nō poſſidebūt dicentes aſſererе me patrem malitiæ & pditionis eorum q de regno dei eiiciunt'. id eſt diabolu eſſe ſaluandū q̄ ne aliqs qdem mente motus & manifeſte inſaniēs dicere pōt. Cōferte Origenis uerba quæ ſupra adduerſum tranſtuli. his quæ ab iſto nō uerſa ſunt. ſed euerſa. & quantam inter ſe nō ſolum uerborum ſed & ſenſuum habeant diſſonantiā pſpicietis. Obſecro ne moleſtia ſit uobis plixior interp̄tatio. Iccirco oia em̄ uertimus ut quo cōſilio ſuperiora tacuerat pbaremus. Habeat' dialogus apud græcos origenis. & Candidi Valentinianæ hæreſeos defenſoris in quo duos andabatas digladiātes ſpectaſſe me fateor. Dicit Candidus filium de patris eſſe ſubſtantia. Errās q̄ eum προβολεν̄ id eſt plationem aſſerit. E regione Origenes iuxta Arium: & Eunomium repugnat eum uel prolatum eſſe uel natum: ne deus pater diuidat' in partes. Sed dicit ſublimē & excellētiſſimam creaturam uoluntate extiſſe patris: ſicut & cæteras creaturas. Rurſus ad ſecūdam ueniūt quæſtionem. Aſſerit Cādidus diabolum peſſimæ eſſe naturæ: & quæ ſaluari nunq̄ poteſt. Contra hoc recte Origenes reſpōdit nō eum perituræ eſſe ſubſtantiæ: ſed uolūtate ppria & corruiſſe & poſſe ſaluari. Hic Cādidus uertit in calumniā: quaſi Origenes dixerit diaboli naturam eſſe ſaluandam quod ille falſo obiectum hic refutat. Et intelligimus in hoc tm̄ dialogo ab Origine argui hæreticam falſitatem & nō in cæteris libris: de qbus nunq̄ quæſtio fuit: alioqn omnia quæ hæretica ſunt nō erunt Origenis: ſed hæreticorum. Omnes autem ppe modum illius Tomi his erroribus pleni ſunt. Nihil Origenis erit: ſed eorū quorum ignoram9 uocabula. Nō em̄ ſufficit græcos & antiquos calumniari: de qbus p uetuſtate temporum & longinqtate regionum habet licētiam qcqd uoluerit mētiendi. Venit ad latinos. & primum ponit Hilariū cōfeſſorem: & poſt ariminēſem ſynodum liber illius falſatus ab hæreticis ſit. Et ob hanc cauſam cum in cōcilio eorum ei quæſtio moueret' pferri librum de domo ſua iuſſit: q neſciēte ſe in ſcriniis ſuis hæreticus tenebat'. Cūq; platus fuiſſet: & ab omnibus hæretic9 iudicatus auctor libri excommunicatus de cōcilii cōuentione diſceſſerit: & tantæ auctoritatis ſe putat: ut familiaris meus narrat dñs: ut nemo ei cōtra confeſſorem iſta ſimulāti: audeat cōtradicere. Reſpōde quæſo. Synodus a qua Hilarius excommunicatus eſt: in qua urbe fuit. Dic epiſcoporum uocabula: pfer ſentētias ſub

scriptionum uel diuersitatē uel cōsonātiā. Doce qui eo anno cōsules fuerint qs imperator hāc synodū iusserit cōgregari. Galliæ ne tm̄ epi fuerit: an & italiæ & Hispaniæ certe: quam ob cām synodus congregata sit Nihil hoz nominas: sed uirum eloquentissimū & cō/tra Arrianos latini sermonis tubam ut Origenem de fenderes excommunicatum a synodo criminaris: sed cōfessoris calumnia utcūq; toleranda est. Transit ad inclitum martyrem Cyprianū: & dicit Tertulliani li/brum cui titulus est de trinitate sub nomine eius Constātinopoli a macedonianæ partis hæreticis lectitari. In quo crimine mētiť. Nā nec Tertulliani liber ē: nec Cypriani dicit: sed nouatiani cuius & scribit titulo & auctoris eloquiū stili proprietas demōstrat. Et supfluum puto aptas ineptias cōfutare cū mihi mea ingerat fabella a synodo uidelz & sub noīe eiusdē amici Damasi romanæ urbis epi ego petar cui ille ecclīasticas æpistolas dictādas tradidit & apollinarioz uersutiæ de/scribātur q athanasii librū ubi dñicus hō scriptus est: ad legēdū acceptū: ita corruperit: ut in litura id qđ rasērūt rursus scriberēt ut sc̄z nō ab illis falsatū. sz a me
Y additū putaret. Quæso te amice charissime: ut ī eccle/siasticis tractatibus ubi de ueritate dogmatū quærit & de salute aiaz nostraz maioz flagitat auctoritas hu iuscemodi deliramēta dimittas & prādioz cœnarū q fabulas p argumēto nō teneas ueritatis, Fieri em̄ pōt: ut etiā si a me uez audisti: alius q huius rei ignarus est dicat a te esse cōpositū: & quasi mimū philistionis uel Lētuli ac marilli strophā elegāti sermone confictam Quo nō pueniat semel effrenata temeritas. Post excō/municationē hilarii post Cypriani hæreseos librū: post Athanasii me dormiēte liturazs simul & inscriptōez erupit aliqñ cōtra papā epiphaniū & dolorē pectoris sui: quo eū in æpistola quā ad iohā nē epm̄ scripserat hæreticū arguit in apologia p Origene digerit: & his sermonibus cōsolat. Quin potius aperiēda est in hoc loco ueritas latēs. Non em̄ possibile intā iniquo iudicio uti quēq; hoīm: ut de cā æqua/li nō æqualiter sentiat. Sed q auctores obtrectatorum eius hi sunt: qui in ecclesia disputare latius solent uel etiam libros scribere: qui totū de Origene uel loquū/tur uel scribunt. Ne ergo plures iporum furta cogno/scant quæ utriq; si ingrati in magistruz non essent ne quaq; criminosa uiderent simpliciores quoq; ab eius lectione deterrerent. Deniq; qdā ex ipis q se uelut euā gelizādi necessitatē p oēs gētes & poēs linguas habere putat de Origene male loquendi sexmilia librorū eius se legisse q̄plurima multitudine audiente confessus est. Qui si utiq; (ut ipe dicere solet) p cognoscēdis eius malis legebat sufficere poterāt decem libri ad cognoscendum aut. xx. certe ut q̄plurimum. xxx. Sex milia aūt libros legere: non iam est errores ac mala uel le cognoscere: sed totā pene uitam disciplinis eius ac studiis dedere. Quō ergo iste merito audiēdus est: cū eos culpat q instructōis suæ cā ppauca ei9 (salua fidei gloria atq; integra pietate) legerūt. Qui sūt isti q ī ecclesia disputare latius solent. Qui libros scribere. Qui totum de Origene loquunť & scribūt. Qui dum sua nolunt furta cognosci: & ingrati sunt in magistrum: iccirco simplices ab illius lectione deterrent. Nomina/tim debes dicere & ipos homines denotare. Ergo beaZ ti epi Anastasius & Theophilus & Venerius & Chro/matius: & omnis taz orientis q̄ occidētis catholicoz synodus q pari snia qa pari & spū illum hæreticū de/nunciāt populis fures librorum illius iudicandi sunt Et quando in ecclesiis p̄dicant non scripturarum mysteria: sed Origenis furta commemorant? Nō tibi suf/ficit passiz cōtra oīs detractio nisi special'r contra beatum & insignem ecclesiæ sacerdotem stili tui lanceam dirigas? Quis est ille qui uel necessitatem euangelizā di p omnes gentes: & p omnes linguas habere se pu/tat. de Origene mala loquendi q sex milia librorum eius se legisse: q̄plurima fratrum multitudine audiente confessus est. In qua multitudine & caterua fratruz tu quoq; medius eras quādo ille in sua æpistola quæ/rit: p Origenis hæresi nefaria a te dogmata esse plata Criminandus ne est. quare græcam syricaz & hebræā & ægypticam linguam ex pte & latinam nouerit. Er/go & apostolus & apl'ici uiri q linguis loquebant in crimine sunt: & me trilinguem bilinguis ipe ridebis. De sex milibus autem libris quos ab eo lectos esse cō/fingis qs credet: aut te uerum dicere aut illum potuis/se mētiri. Si em̄ Origenes sex milia scripsisset libros: potuerat fieri ut uir eruditus: & ab infantia sacris litteris institutus p curiositate & scientia legisset aliena. Quod uero ille nō scripsit: quō iste legere potuit. Nu/mera indicem librorum eius q in tertio uolumine Eusebii: in quo scripsit uitam pamphili continent: & nō dico sex milia: sed tertiam partem non reperies. Habemus æpistolam supradicti pontificis: in qua huic calūniæ tuæ dum adhuc esses in oriente respondit: & apertissimum mendacium ostendit: quod libera ueritatis fronte confutat. Post hæc & tanta audes in apologia tua dicere te non esse defensorem Origenis: atq; assertorem illius p cuius defensione Pāphilus & Eusebius tibi parum dixisse sunt uisi. Aduersum quæ uolumina

(si dñs uitæ huius dederit ſpacium) aſs reſpondere co
nabor. Nūc tm̄ tuis aſſertionibus obuiaſſe ſufficiat. Et
hoc breuiter prudētē inſtruxiſſe lectorē me iſtū libruꝫ
q̄ ſub noīe Pāphili ferebaꝫ: uidiſſe primū ſcriptum in
codice tuo: & qa nō erat mihi curæ qd̄ꝑ hæretico dice
reꝫ: ſic ſemp habuiſſe quaſi diuerſum eſſet opus Pāphi
li & Euſebii. Poſtea uero quæſtione mota ſcriptis eoꝝ
reſpōdiſſe uoluiſſe: & ob hanc cām legiſſe qd̄ꝑ Orige
ne unuſquiſq; ſentiret pſpicueq; deꝑhēdiſſe q̄ primus
liber ſex uoluminuꝫ Euſebii iꝑe eſſet: q̄ unus ſub noīe
Pāphili a te editus eſt: tā græce q̄ꝑ latine imutatis dūta
xat ſenſibus: de filio & ſpūſancto: q̄ aptā blaſphemiā
ꝓferebāt. Vnde etiā ante annos ferme. x. cum Dexter
amicus meus q̄ pfecturam adminiſtrauit ptorii me ro
gaſſet: ut auctorē noſtræ religiōis ei indicē texerem in
ter cæteros tractatores poſui: & hunc librum a Pāphi
lo editum: ita putās eē: ut a te & tuis diſcipulis fuerat
diuulgatum. Sed cū iꝑe dicat Euſebius Pāphilū nihil
ſcripſiſſe exceptis breuibus æpl̄is ad amicos: & primꝰ
liber ſex uoluminū eadē & hiſdē uerbis cōtineat: quæ
ſub noīe Pāphili a te ficta ſunt: pſpicuū eſt te iccirco li
brū hūc diſſeminare uoluiſſe: ut ſub perſona martyris
hæreſes introduceres: cū & de ipſo libro quē Pāphili
ſimulas multa puerteris: & aliter in græco aliter in la
tino ſit fraudē tuā errori meo imputare nō debes. Cre
didi eī eius eſſe librū: quem titulus ꝑferebat ſicut Pe
riarchon: & multa alia Origenis opera plurimorūq;
græciæ tractatoꝝ quæ aut ante nō legi: aut nūc cōpel
lor legere quæſtione hæreſeos ſuſcitata: ut ſciam quæ
uitare debeā: quæ ꝓbare. Vnde & in adoleſcētia ome/
lias tm̄ eius quas loquebatur ad ppl̄m in q̄bus nō tm̄
ſcādala tenebanꝫ: ſimpl̄r rogātibus trāſtuli: nullis ꝑ/
iudicās ex his quæ ꝓbanꝫ: illa ſuſcipe quæ manifeſte
hæretica ſunt. Certe ut cōpēdium lōgi ſermonis faciā
ſicut ego oſtēdo me ab his accepiſſe librū: q̄ de tuo co
dice tranſcripſerunt ſic tu doce a quo exemplar acce/
peris: ut q̄ auctorem libri dare aliū nō poterit: iꝑe fal
ſitatis reus teneaꝫ. Bonus homo de bono cordis the/
ſauro ꝓfert illa quæ bona ſunt. Atq; ex pomoꝝ dulce
A dine generoſi ſeminis arbor agnoſcitur. Scribit frater
Euſebius ſe apud afros eꝑos: qui ꝓpter eccleſiaſticas
cauſas ad comitatum uenerant: æpiſtolam quaſi meo
ſcriptam noīe repperiſſe: in qua agerem pœnitentiaꝫ
& me ab hebræis in adoleſcentia inductum eſſe teſta/
rer: ut hebræa uolumina in latinum uerterem: in qui/
bus nulla ſit ueritas. Quod audiens obſtupui. Et quia
in ore duorum uel trium ſtat omne uerbum: uniq; te/
ſti neq; Cathoni credendum eſt: idiꝑm multorum me
ex urbe fratrum ſcripta docuerunt: ſciſcitātium an ita
ſe haberet: & a quo iꝑa æpiſtola diſſeminata eſſꝫ i uul
gus lachrymabiliter indicantium. Qui hoc auſus eſt
facere: quid aliud non audeat. Bene q̄ malitia nō ha
bet tantas uires quātos conatus. Periret innocentia ſi
ſemp nequitiæ iuncta eſſet ſapientia: & totum quicq̄d
cupit calumnia ꝑualeret. Stilum meum qualecūq; eſt
iꝑas ꝑſtigias & alterius perſonam: quam ſe fraudulē
ter induerat quis eſſꝫ oſtendit. Ergo ille qui æpiſtolā
ſub noīe meo finxerat: q̄ male hebræa uolumina trāſ
tuliſſem obticere diciꝫ me in Septuaginta condemna
tionem ſcripturas interꝑtatum: ut ſiue falſa ſunt ſiue
uera quæ tranſtuli: in crimine maneam: dum autī no
uo opere fateor me erraſſe: aut recēs editio ueteris cō
demnatio ſit. Miror quō in eadem æpl̄a homicidā: &
adulterum & ſacrilegum & parricidam me eſſe nō di
xerit: & q̄cquid pōt tacita mētis cogitatio ītra ſe turpi/
tudinis uoluere. Gratias ei debeo agere q̄ cum tanta
ſilua ſit criminū unuꝫ mihi erroris uel falſitatis crimē
obiecerit. Ego ne cōtra Septuaginta interꝑtes aliquid
ſum locutus: quos ante annos plurimos diligentiſſi/
me emendatos meæ linguæ ſtudioſis dedi: quos quo
tidie in conuentu fratruꝫ ediſſero quos pſalmos iugi
ter canto. Tam ſtultus eram ut qd̄ in pueritia didici:
ſenex obliuiſci uellem. Vniuerſi tractatus mei horum
teſtimoniis teſtati ſunt. Commētarii in. xii. ꝓphetas
& meam & ſeptuaginta editionem ediſſerunt. O labo
res hoīm ſemp incerti: o mortalium ſtudia cōtrarios
interdum fines habētia. Vnde me putabam bene me/
reri de latinis meis: & noſtrorum ad diſcendum aios
cōcitare q̄ etiam græci uerſum de latino poſt tātos in
terpretes non faſtidiūt inde in culpam uocor: & nau
ſeanti ſtomacho cibos infero. Et quid in hoīe tutū ſit
ſi innocentia criminoſa ſit. Dormiente patre familias Ma
inimicus homo zizania ſupſeminauit. Exterminauit ps.7
uineam aper de ſilua & ſingularis fera depaſtus eſt eā
Ego taceo & litteræ non meæ loquuntur contra me.
Ignoro crimen & in toto orbe confiteor. Heu me ma/
ter mea ut quid me genuiſti uirū qui iudicer & diſcer/
nat oī terræ. Omnes præfatiūculæ ueteris inſtrumēti
quarum ex parte exempla ſubieci huic rei teſtes ſūt. Et
ſuperfluum eſt quod in illis dictum eſt aliter q̄ꝑ tibi di
ctum eſt ſcribere. Incipiam igiꝫ a Geneſi cuius ꝓlogꝰ
talis eſt. Deſiderii mei deſideratas accepi æpiſtolas q̄
quodam præſagio futurorum cum Daniele ſortitus ē
nomen obſecrantis ut tranſlatum in linguam latinā
de hebræo ſermone pentateucum noſtrorum auribus
traderem. Periculoſum opus certe & obtrectatorū la

tatibus patens:q me asserunt in septuaginta interp/
tũ suggillationẽ noua p ueteribus cudere:ita ingeniũ
quasi uinũ ꝓbantes:cũ ego sæpissime testatus sim me
p uirili portiõein tabernaculo dei offerre quæ possim
nec opes alioꝝ alterius pauptate fœdari. Quod ut au
derẽ Origenis me studiũ puocauit: q editiõi antiquæ
trãslationẽ Theodotiõis miscuit asteriscos & obeliscos.
id est stella & ueru opus omne distinguẽs:dũ aut illu
cescere facit quæ minus ante fuerãt:aut supflua quæq;
iugulat & cõfodit maximeq; quæ euãgelistaꝝ & apl'o
rũ auctoritas pmulgauit. In qb9 multa de ueteri testa
mento legimus:quæ in nostris codicibus nõ habent
ut est illud. Ex ægypto uocaui filiũ meum:& qm̃ Na/
zareus uocabit:& uidebunt in quem cõpunxerunt:&
flumina de uẽtre eius fluẽt aquæ uiuæ:& quæ nec ocu/
lus uidit:nec auris audiuit:nec in cor homis ascendit:
quæ ꝑparauit deus diligẽtibus se:& multa alia:quæ p
prium σωταγμα:id est tractatũ desiderant. Interroge
mus ergo eos ubi hæc scripta sunt: & cũ dicere nõ po/
tuerint:de libris hebraeis pferam9. Primũ testimoniũ
est in Oseæ. Secundũ in Esaia. Tertium in zacharia.
Quartũ ĩ puerbiis. Quintũ æque in Esaia. Quod mul/
ti ignorãtes apocryphorũ deliramẽta sectant:& hibe
B ras nenias libris auctẽticis ꝑferũt. Causas erroris non
est meũ exponere. Iudæi prudẽti factũ dicũt esse con/
silio:ne Ptolomæus unius dei cultor: apud hebræos
etiã duplicẽ diuinitatẽ deꝑhenderet:quod maxime ic
circo faciebat:qa in Platonis dogma cadere uidebat.
Deniq; ubicũq; sacratũ aliqd scriptura testat de patre
& filio & spũsancto:aut aliter interꝑtati sunt:aut om
nino tacuerũt:ut & regi satisfacerẽt: & archanũ fidei
nõ uulgarẽt. Et nescio qs primus auctor cellulas Ale
xãdriæ mẽdacio suo extruserit:qbus diuisi eadẽ scripti
tarint:cũ Aristeas eiusdẽ Ptolomei ὑπερασπιστὴς id
est satelles & armiger:& nõ multo post tempore Iose
phus nihil tale retulerint:sed in una basilica congre/
gatos cõtuliss scribãt:nõ ꝓphetasse. Aliud est em̃ ua/
tẽ:aliud interꝑtem esse. Ibi spũs uẽtura ꝑdicit:hic eru
ditio & uerborum copia ea quæ intelligit trãsfert nisi
forte putãdus est Tullius cæconomicũ xenophontis
& Platonis Pythagorã:& Demosthenis p Cresiphon
te orationẽ afflatus rhetorico spũ trãstuliss: ut aliter
de hisdẽ libris p Septuaginta interꝑtes:aliter p apl'os
spũsanctus testimonia texuerit:ut qd' illi tacuerũt:hi
scriptũ esse mẽtiti sint. Quid igit' damnamus ueteres.
Minime. Sed post prioꝝ studia ĩ domo dñi qd' pos/
sumus laboramus. Illi interꝑtati sunt ante aduentuꝫ
xpi:& quod nesciebãt dubiis ptulere sententiis. Nos
post passionẽ & resurrectionẽ eius nõ tã ꝓphetiã q̃ hi
storiã scribimus. Aliter em̃ audita:aliter uisa narrant.
Quod melius intelligimus melius & ꝓferimus. Audi
igit' æmule obtrectator ausculta. Nõ damno:nõ rep/
bẽdo Septuaginta:sed cõfidẽter cũ illis apl'os præfe/
ro. Per istoꝝ os mihi xps sonat:quos ante ꝓphetas in
ter spiritalia charismata positos lego:in qbus ultimũ
pene gradum interpretes tenent. Quid liuore torque
ris. Quid imperitorum animos cõtra me cõcitas. Sicu
bi tibi in translatiõe errare uideor:interroga hebræos
diuersaꝝ urbiũ magistros cõsule:quod illi habent de
xpo tui codices nõ habẽt. Aliud ẽ si cõtra se posteaab
apl'is usurpata testimonia ꝓbauerũt & emẽdatiora sũt
exemplaria latina:q̃ græca q̃ hebræa. In libris quoq;
Sãmuel & Malachim quos nos regnoꝝ quattuor no
minamus post cathalogũ diuinæ scripturæ hæc intu/
li:quæ cũ ita se habeant:obsecro te lector ne laborem
meũ reꝑhẽsionẽ æstimes antiquoꝝ. In tabernaculum
dei offert unusq;sq; qd' põt. Alii aurum & argentum &
lapides præciosos:alii byssum & purpurã & coccũ of
ferũt:& hiacynthum. Nobiscum bene ageꝫ si obtule/
rimus pelles & capraꝝ pilos. Et tñ apl'us cõtemptibi/
liora nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota il
la tabernaculi pulchritudo:& p singl'as species eccle
siæ præsentis futuræq; distinctio pellibus tegit' & cili/
ciis:ardoremq; solis & iniuriam hymbrium ea quæ ui
liora sunt ꝓhibent. Vide quãto cõtra Septuaginta in
terꝑtes tumeã supcilio:ut illos aurum & p̃cios lapi
des & purpurã:me pelles & pilos caprarum in taber/
naculo xpi obtulisse ꝓfitear. Ponã & aliud testimoniũ
ne nũc me rerũ necessitate cõpulsuꝫ dicat mutasse sen
tẽtias. In libro tẽpoꝝ. i. Paralipomenõ: q hebraice di
cit' Dabreiani ad sanctum Chromatiuꝫ p̃fatiunculas
usus sum. Si septuaginta interꝑtum pura: & ut ab eis
in græcum uersa est editio ꝓmaneret superflue me mi
Chromati eꝑorum sanctissime atq; doctissime impel/
leres:ut tibi hebræa uolumina latino sermone trans/
ferrem. Quod em̃ semel aures hominuꝫ occupauerat
& nascẽtis eccliæ roborauerat fidem:iustum erat etiã
nostro silentio comprobari. Nunc uero cum ꝓ uarie/
tate regionum diuersa ferant' exemplaria: & germa/
na illa antiquaq; translatio corrupta sit atq; uiolata:
nostri arbitrii putas:aut ex pluribus iudicare quid ue
rum sit:aut nouum opus in uetere opere condere. Il/
ludentibusq; iudæis cornicum (ut dicit')oculos confi
gere. Alexãdria & Aegyptus in Septuaginta suis Esi/
chium laudat auctorẽ. Constantinopolis usq; ad An
thiochiam Luciani martyris exemplaria ꝓbat. Medie

inter has ꝓuinciæ paleſtinos codices legunt: quos ab Origene elaboratos Euſebius & Pãphilꝰ uulgauerũt totuſq; orbis hac inter ſe trifaria uarietate cõpugnat. Et certe Origenes nõ ſolũ exẽpla cõpoſuit. iiii. editiõnũ e regione ſingula uerba deſcribens: ut unus diſſentiẽs ſtatim cæteris inter ſe cõſentiẽtibꝰ arguat. Sꝫ qd maioris audaciæ eſt in editione ſeptuaginta. Theodotiõis editionẽ miſcuit: aſtericis uidelicet deſignãs quæ minus ante fuerãt: & uirgulis quæ ex ſupfluo uidebantur appoſite. Si igit aliis licuit nõ tenere qd ſemel ſuſceperãt: & poſt ſeptuaginta cellulas quæ uulgo ſine auctore iactant ſingulas cellas aperuere: hocq; in eccleſiis legit q; Septuaginta neſcierũt: cur me nõ ſuſcipiãt latini mei: q; inuiolata editõe ueteri: ita nouã cõdidi ut laborẽ meũ hebræis: & qd his maius eſt: apl̃is auctoribus ꝓbẽ. Scripſi nup librũ de optimo genere ĩterp̃tãdi: oſtẽdẽs illa de euangelio. Exægypto uocaui filiũ meũ: & qm̃ Nazareus uocabit. Et uidebũt ĩ quẽz cõpũxerũt: & illud apl̃i. Quæ oculus nõ uidit: nec auris audiuit: nec in cor hoĩs aſcẽderunt: quæ p̃parauit dñs diligẽtibus ſe: cæteraq; his ſimilia: in hebræorum libris inueniri. Certe apl̃s & euãgeliſtæ. Septuaginta interp̃tes nouerãt. Et unde eis hoc diceret: qd in Septuaginta nõ habet. Et xp̃s deus noſter utriuſq; teſtamẽti cõditor in euãgelio ſcd̃m Iohãnẽ. Qui credit in quit in me: ſicut dicit ſcriptura. Flumina de uẽtre eius fluent aquæ uiuæ. Vtiq; ſcriptũ eſt. Quod ſaluator ſcriptũ eſſe teſtat: ubi ſcriptũ eſt Septuaginta nõ habent. Apochrypha neſcit eccleſia. Ad hebræos igit reuertẽdũ: unde & dñs loqtur: & diſcipuli exempla p̃ſumũt. Hæc pace ueterũ loquor: & obtrectatoribꝰ meis tm̃ reſpõdeo q canino dente me rodũt: in publico detrahẽtes legentes in angulis. i. & accuſatores & defenſores cum in aliis ꝓbẽt: qd in me reprobãt: quaſi uirtus & uitiũ nõ in rebus ſit: ſed cũ auctore mutet. Cæteꝝ memini editionẽ Septuaginta trãſlatoꝝ oliꝫ de græco emẽdatã tribuiſſe me noſtris: nec inimicũ debere æſtimari eoꝝ quos in cõuẽtu fratrũ ſemp ediſſero. Et qd nunc dabreinaim. i. uerba dieꝝ interp̃tatus ſum: iccirco feci: ut inextricabiles mores & ſiluã noĩm quæ ſcriptorũ cõfuſa ſũt uitio ſenſuũq; labores aptius & p uerſuũ cola. i. mẽbra dirigerẽ mihimetip̃i & meis iuxta hiſmeniũ canẽs: ſi aures ſurdæ ſũt cæteroꝝ. In Eſdre quoq; uolumine ſimilia p̃fatus ſum: & poſt multa hæc addidi qd illaturus ſum: æq̃ſimũ eſt. Edidi aliqd qd non habet in græco: uel aliter habetur q̃p a me uerſum eſt. Quid interp̃tem laniant. Interrogẽt hebræos: & ipſis auctoribus tranſlationi meæ uel abrogẽt uel derogẽt fidẽ. Porro aliud eſt: ſi clauſis qd dicit oculis mihi uolũt maledicere: & nõ imitant græcoꝝ ſtudiũ: & beniuolẽtiã: q poſt Septuaginta trãſlatores iam xp̃i euãgelio coruſcãte. Iudæos & Hebionitas legis ueteris interp̃tes. Aq̃lam uidelicet. Symmachũ & Theodotionẽz & curioſe legũt p Origenis laborẽ eccleſiis dedicaue rũt: quãto magis latini mei grates eſſe deberẽt: q; exultãtem græciã cernerent aliqd a ſe mutuari. Primũ em̃ magnoꝝ ſumptuũ eſt & ĩfinitæ difficultatis exempla habere oĩa. Deniq; & q habuerint: & hebræi ſermonis ignari ſũt: magis errabũt ignorãtes qs e multis uerꝰ dixerit. Quod etiã ſapiẽtiſſimo cuidam nup apud græcos accidit: ut interdum ſcripturæ ſenſum relinquẽs: uniuſcuiuſlibet interp̃tis ſequeret errorẽ. Nos aũt qui hebreæ linguæ ſaltẽ paruã habemus ſciam: & latinus nobis utcũq; ſermo non deeſt: ut de aliis magis poſſimus iudicare: & ea quæ ipſi intelligimus in noſtra lingua exprimere. Trãſibo ad librũ iob quẽ poſt Septuaginta interp̃tum editionẽ: quã Origenes obelis aſteriſciſq; diſtinxit antẽ annos plurimos latino ſermone datũ: cũ rurſum iuxta ip̃m hebraicũ uerterẽ: ſic locutus ſum. Cogor p ſingulos ſcripturæ diuinæ libros aduerſarioꝝ reſpõdere maledictis q interp̃tationem meã reph̃ſionẽ Septuagĩta interp̃tũ criminant: quaſi non & apud græcos Aq̃la Symmachus & Theodotion uel uerbũ e uerbo: uel ſenſum e ſenſu: uel ex utroq; cõmixtũ & medie tẽperatũ genus trãſlatiõis exp̃ſſerint. & oĩa ueteris teſtamẽti uolumina Origenis obelis aſteriſciſq; diſtinxerit quos uel additos uel de theodotiõe ſumptos trãſlatiõi antiquæ inſeruit ꝓbans defuiſſe qd additũ eſt. Diſcãt igit obtrectatores mei recipere in toto qd in ptib9 ſuſceperũt aut interp̃tationẽ meã cũ aſteriſcis ſuis radere. Neq; eĩ fieri põt: ut quos plura intermiſiſſe p̃ſpexerint nõ eoſdẽ etiã in q̃buſdã erraſſe fateant p̃cipue in iob: cui ſi ea quæ ſub aſteriſcis addita ſunt ſubtraxeris pars maxima detrũcabitur & hoc dũtaxat apud græcos. Cæteruꝫ & apud latinos ante eam tranſlationem quam ſub aſteriſcis & obelis nup edidimus ſeptingenti ferme aut octingẽri uerſus deſunt. ut decurtatus & dilaceratus corroſuſq; liber fœditatemq; ſui publice legentibus præbeat. Et poſt multa quæ ſtudio breuitatis prætereo hoc in fine ſubiunxi. Audiãt quapropter canes mei iccirco me ĩ hoc uolumine laboraſſe non ut interp̃tationem antiquæ reprehenderem. ſed ut ea quæ in illa aut obſcura ſunt aut omiſſa aut certe uitio ſcriptorum deprauata manifeſtiora noſtra interpretatione fierẽt qui & hebraũ ſermonẽ ex parte didicimus. & in latino pene ab ip̃is

Oſee. 11.

Mat. 11.

1. Cor. 2.

Ioh. 6.

C

ncunabulis inter grāmaticos & rhetores & philoso/
phos detriti sumus. Quod si apud græcos post septua
ginta editionem iam xp̄i euangelio coruscāte iudæ9
Aquila & Symachus ac Theodotion iudaizātes hære
tici sunt recepti: q̄ multa mysteria saluatoris subdola
interp̄tatione celarunt & tñ in hexaplis habent apud
ecclesias: & explanant in ecclesiasticis uiris q̄to ma/
gis ego xp̄ianus de parentibus xp̄ianis natus: & uexil
lum crucis in mea fronte portans cuius studium fuit
omissa repetere deprauata corrigere: & sacramenta ec
clesiæ puro & fideli aperire sermone: uel a fastidiosis
uel a malignis lectoribus nō debeo reprobari. Psalte
rium quoq; qd̄ certe emendatissimum iuxta Septuagi
ta interp̄tes nostro labore dudum Roma suscepit rur
sum iuxta hebraicū uertens p̄fatione muniui: & sic in
parte ꝓlogi sum locutus. Quia igit nuper cuꝫ hebræo
disputās quædā ꝑ dño saluatore de psalmis testimōia
ꝓtulisti: uolēsq; ille te illudere p sermōes pene singu/
los asserebat nō ita haberi in hebræo: ut tu de septua/
ginta interp̄tibus opponebas: studiosissime postula/
sti: ut post Aqlā Symachū & Theodotionem nouā
editionē latino sermone trāsferrē. Aiebas em̄ te ma/
gis interp̄tū uarietate turbari: & amore quo laberis:
uel trāslatōe uel iudicio esse cōtētum. Vnde impulsus
a te cui: & quæ nō possuꝫ negare nō debeo: rursuꝫ me
obtrectatoꝝ latratibus tradidi maluiq; te uires potius
q̄ uoluntatem in amicitia quærere. Certe cōfidenter
dicā & multos huius operis testes citabo: me nihil dū
taxat scientē de hebraica ueritate mutasse. Sicubi ergo
editio mea a ueteribus discrepat: interroga quēlibet
hebræoꝝ: & liq̄do puidebis me ab æmulis frustra la/
cerari: qa malūt cōtēnere uidere p̄clara q̄ discere per/
uersissimi hoies. Nā cū nouas semp expetāt uolupta/
tes & gulæ eoꝝ uicina maria nō sufficiant cur in solo
studio scripturaꝝ ueteri sermone cōtēti sunt. Nec hoc
dico q; ꝑdecessores meos mordeā: aut qcq̄ de his arbi
trer detrahēdū quoꝝ trāslationē diligentissime emen
datā olim meæ linguæ hoibus dedi: sed q; aliud sit in
ecclesiis xp̄i credētiū psalmos legere aliud iudæis sin/
D gula uerba calūniātibus rñdere. Salomōis etiā libros
quos olim iuxta septuagīta additis obelis & asteriscis
in latinū uertertā ex hebraico trāsferās: & dedicās san
ctis epis chromatio & heliodoro hoc in præfaciūculæ
meæ fine subieci. Sicui sane septuaginta interp̄tū ma
gis editio placet hꝫ eā a nobis olī emēdatā. Neq; em̄
sic noua cudimus: ut uetera destruamus. Veniā & ad
Esaiā: & ꝑtē ꝓlogi eius sup septuaginta interp̄tatione
subiūgā. Quē cū magis euāgelistā q̄ ꝓphetā dicerem.
eo q; uniuersa xp̄i eccl̄iæ mysteria sic ad liq̄dū p̄secut9
esset: ut nō de futuro uaticinari: sꝫ de p̄teritis historiā
texere crederet: etiā hoc addidi. Vnde cōiicio noluis/
se tūc tpis septuaginta interp̄tes fidei suæ sacramenta
p̄spicue ethnicis ꝓdere: ne sanctū canibus & margari
tas porcis darēt. Qui cū hāc editionē legeritis: ab illis
aīaduertetis abscōdita. Nec ignoro q̄ti laboris sit pro
phetas intelligere nec facile quēpiā posse iudicare de
interp̄tatiōe nisi ītellexerit añq; legerit. Nos quoq; pa
tere morsibus plurimoꝝ q; stimulāte īuidia: qd̄ cōseq
nō ualēt despiciūt. Sciēs ergo & prudēs in flāmā mit/
to manū. Et nihilominus a fastidiosis lectoribus hoc
p̄cor: ut quō græci post septuaginta trāslatores Aqlaꝫ
& Symachū & Theodotionē legūt: uel ob studium
doctrinæ suæ: uel ut septuaginta magis ex collatione
eoꝝ intelligāt: sic & isti saltē unū post priores habere
dignent interp̄tē: legāt prius: & postea despiciant ne
uideant nō ex iudicio: sed ex odii p̄sumptōe ignorata
dānare. De Daniele aūt breuiter rñdebo me nō negas
se eū ꝓphetā quē statim in frōte ꝓlogi ꝓphetā esse con
fessus sum. Sed qd hebræi dicerēt: & qb9 argumentis
suā niterent ꝓbare sniam uoluisse mōstrare: & docuis
se lectorē eccl̄ias xp̄i hūc ꝓphetā iuxta Theodotionē
legere: & nō iuxta septuaginta trāslatores. Quoꝝ si in
isto libro editionē dixi multū distare a ueritate: & re/
cto eccl̄iaꝝ xp̄i iudicio reprobatā nō est meæ culpæ q̄
dixi: sed eoꝝ q̄ legūt. In prōptu sūt quattuor editiōes.
Aqle. Symmachi septuaginta: & Theodotōis. Eccle/
siæ iuxta Vheodotionē legūt Danielē. Ego qd pecca/
ui si eccl̄iaꝝ iudiciū secutus sum. Quod aūt refero q̄d
aduersum susannæ historiā & hymnū triū puerorum
& bel draconis fabulas q̄ in uolumine hebraico non
habētur hebræi soleāt dicere. Quid in me criminant
stultū se sycophātē ꝓbat nō em̄ qd ipe sentirē: sꝫ quid
cōtra nos dicere soleant explicaui. Quoꝝ opinioni si
nō rñdi in ꝓlogo breuitati studēs ne nō p̄fationē: sed
librū uiderer scribere puto q; statī subieceri. Dixi eī de
quo nō est huius tpis disserere: alioqn & ex eo: qd̄ as/
serui porphyriū cōtra hūc ꝓphetā multa dixisse uoca/
ui testes methodiū. Eusebiū & apollinarē q̄ multis uer
sū milib9 illi9 uesaniæ rñderūt me accusare poterit q̄
re nō ī p̄fatiūcl̄a cōtra libros porphyrii scripserī. Qui
istiusmōi nenias cōsectant & scripturæ hebraicæ uerita
tē nō uult recipe audiat libere ꝓclamātē. Nemo enī co
git legere qd̄ nō uult. Ego pœnitētib9 scripsi nō fasti
diosis gratis nō īuidis studiosis nō sciscitantib9. Et tñ
miror quō theodotōnē hæreticū & iudaizātē legit & q̄
liscūq; p̄dōris xp̄iāi trāslatōeꝫ fastidit. Quæso te ami

ee dulciſſime q̃ tã curioſus es: ut etiã ſomnia mea no
ueris: oiaq; quæ p̃ tot annos abſq; metu futuræ ſcripſi
calumniæ: in accuſationẽ uocas: ut reſpõdeas quõ eo
rum quos accuſas p̃fatiões librorũ accuſes: quæ quo/
dã uaticinio futuræ calumniæ reſponderũt: iplẽtes p̃/
uerbium. Prius antidotum q̃ uenenũ. Quid nocet ec
cleſiis noſtra trãſlatio? Magnis (ut ſcio) ſumptibus re/
demiſti Aqlæ & Symacchi & Theodotiõis q̃ntæq; &
ſextæ editõis iudaicos trãſlatores. Origenes tuus & ne
forte queraris figurata te laude pcuſſuꝫ. Origenes no
ſter (noſtrum uoco ob eruditionẽ ingenii: non ob do
gmatũ ueritatẽ) in oĩbus libris ſuis poſt Septuaginta
interp̃tes iudæorum tranſlatões explanat & ediſſerit.
Euſebius quoq; & Dydimus idẽ faciunt. Prætermitto
Apollinarẽ q bono q̃dẽ animo: ſed nõ ſcd'm ſcientiã
de oĩm trãſlatõibus in unum ueſtimẽtũ pãnos aſſue/
re conatus eſt: & cõſequẽtiã ſcripturæ nõ ex regula ue
ritatis: ſed ex ſuo iudicio texere. Apoſtolici uiri ſcriptu
ris utunt' hebraicis: ip̃os ap̃los & euangeliſtas hoc fe
ciſſe p̃ſpicuũ eſt. Dñs atq; ſaluator ubicũq; ueteris ſcri
pturæ meminit de hebraicis uoluminib9 ponit exem
Ioh.6. pla: ut eſt illud. Qui credit in me ſicut ſcriptura dicit:
flumina de uẽtre eius fluẽt aquæ uiuæ. Et in ip̃a cruce.
Mat.27. Heli heli lamaſabathani: qd' iterp̃taſ'. Deus de9 meus
reſpice in me: quare me dereliq̃ſti: & multa his ſimi/
lia. Nec hoc dicimus q̃ ſeptuaginta interp̃tes ſuggil/
lemus: ſed quo ap̃lorum & xp̃i maior ſit auctoritas &
ubicũq; ſeptuaginta ab hebræo nõ diſcordãt. ibi apo
ſtolos eorũ exẽpla ſumpſiſſe ubi uero diſcrepãt: id po
ſuiſſe in græco qd' apud hebræos didicerant. Sicut er
go ego oſtẽdo multa in nouo teſtamẽto poſita de ue
teribus libris: quæ in Septuaginta nõ habent' : & hæc
ſcripta in hebraico doceo: ſic accuſator oſtẽdat aliqd
ſcriptum eſſe in nouo teſtamẽto de Septuaginta inter
pretibus quod in æbraico non habeat' : & finita cõten
tio eſt. Ex quibus oĩbus approbat' & ſeptuaginta inter
p̃tũ editionẽ quæ legẽtium uenuſtate firmata eſt: uti/
lẽ eſſe eccl'iis dum ante gẽtes audiũt xp̃m uẽturuꝫ eſſe
q̃ ueniat: & cæteros interp̃tes cõprobãdos: qa nõ ſua
ſed diuina uolumina trãſtulerũt: & familiarẽ meũ id
a xp̃iano & amico debere ſuſcipe qd' magno ſumptu
ſibi a iudæis deſcribere feſtinauit. Exceſſi æp̃læ modũ
& q cõtra hæreſim iã ſtilum fixerã p̃ me reſpõdere cõ/
pulſus ſum expectãs tria amici uolumina: & ad cõge/
riẽ criminũ eius tota mẽte ſuſpẽſus niſi q̃ leuius eſt p̃
feſſum inimicũ cauere q̃ hoſtem latentem ſub amici
nomine ſuſtinere.

¶ Beati Hieronymi p̃ſbyteri ad Ruffinũ p̃ſbyterum

reſpõſiua: in qua ſingula eius maledicta refellit: & eũ
origenianæ hæreſis ſectatorẽ maledicũq; detractoreꝫ
oſtendit.

Epi. XL

Ectis litteris prudẽtiæ tuæ q̃bus i me
inueheris: & laudatum quondã tuũ
quem uerum collegam loquebaris.
& fratrẽ mũc libris ad reſpondẽdum
p̃ ſe, puocas terreſq; criminib9. Intel
lexi illud Salomonis in te eẽ completum. In ore ſtul/ Pro.26.
ti baculus cõtumeliæ. Et non recipit fatuus uerba pru
dentiæ: niſi ea dixeris q̃ uerſant' in corde eius. Et Eſai
as. Fatuus inquit fatua loq̃tur & cor eius uana intelli Eſa.32.
git. ut compleat iniq̃tates & loquat' contra deum mẽ
dacium. Quid eĩm neceſſe fuit accuſationis uolumina
mittere & maledicta p̃ferre in medium. Sic in ultima
parte æpiſtolæ denunciata morte me deterres ne au/
deã rñdere criminib9: ĩmo laudib9 tuis. Eadẽ q̃ppe &
prædicas & accuſas & de uno fonte dulce amarumq;
p̃cedit. Vnde obſecro te ut uerecundiam & pudorem
quam a me exigis prior exhibeas & qui mendacii al/
terum criminaris deſinas ip̃e mentiri. Ego nulli ſcan
dalum facio nec acculator interim tui ſum. Nõ etem
conſidero quid tu merearis ſed quid me deceat & ſal/
uatoris eloquium p̃timeſco dicentis. Qui ſcandaliza Mat.
uerit unum de puſillis iſtis: qui in me credũt: expedit
ei ut ſuſpendat' mola aſinaria in collo eius: & demer
gat' in profundum maris. Et uhe mundo a ſcandalis
Neceſſe eſt eĩm ut ueniãt ſcandala: ſed uhe homini per
quem ſcandalum uenit. Poteram & ego in te falſa cõ
gerere: & dicere me uel audiſſe: uel uidiſſe quæ nullus
ignorat. ut apud ignorãtes impudentia ueritas: & fu/
ror conſtantia putaretur. Sed abſit ut imitator tui ſim
& quod in te reprehendo: ipſe faciam. Ille loquatur
ſpurcitias: qui poteſt ſpurca cõmittere. Malus homo Mat.
de malo cordis theſauro profert ea quæ mala ſũt. Ex
abundantia cordis os loquitur. Habeto interim lu/
crum: quod amicus quondam tuus nunc accuſat9 tur
pia tua non uult obiicere: & hoc dico: non quo accu/
ſationis tuæ gladios pertimeſcam: ſed quo magis ac/
cuſari uelim: q̃ accuſare: & pati iniuriam q̃ facere:
ſciens præceptum ab apoſtolo. Non uoſmetipſos ul/ Ro.12.
ciſcentes chariſſimi: ſed date locum iræ. Scriptum eſt
enim. Mihi uindicta & ego retribuam dicit dominus. Deut.
Sed ſi eſurierit inimicus tuus: ciba illum. Si ſitierit po
tum da illi. Hoc enim faciens carbones ignis conge/
res ſuper caput eius. Qui eĩm ſeip̃m uindicat ultionem
dñi non meretur: & anteq̃ reſpondeam æpiſtolæ tuæ

expostulare tecum libet uetustissime monachorū bo/ ne presbyter imitator christi fratrē tuū potes occidere quē si tñ oderis homicida es. Hoc a saluatore didici/ sti ut uerberāti maxillā ꝑberes alterā. Sic ipe rñdit per cussori suo. Si male locutus sum: testimoniū phibe de malo. Si bene qd me cædis? Mortē minaris: quā & ser/ pētes inferre possunt. Mors oim est: homicidiū pessi/ moꝝ. Quid em̄ nisi tu me occideris: egoimortalis ero Quin potius habeo gratiā ꝙ facis de necessitate uirtu tē. Nōne & apli saluis iter se amicitiis dissenserūt. Cū Paulus & Barnabas ꝓpter Iohānē cognomēto Marcū stomachati sūt: & sepauit eos nauigatio quos xp̄i euā geliū copulabat. Nōne idē paulus in faciē Cephæ re/ stitit ꝙ nō recto pede incederet in euāgeliū. Et tñ ꝑces sorem suū colūnā ecclesiæ uocat: & exponit ꝑdicatio nē ne in uacuū curreret aut cucurrisset. Nōne i religio ne etiā liberi a parētib9: & cōiuges a maritis salua pie tate dissentiūt? Vos si ita habetis: ut habemus cur nos odistis. Si aliter creditis qd uultis occidere. An q a uo bis dissenserit occidēdus est: testē inuoco iesum cōsciē tiæ meæ: q & has litteras & tuam æpistolam iudicatu/ rus est ad cōmonitionē sancti papæ Chromatii uoluis se reticere: & finē facere simultatiōi: & uincere i bono malū: sed qa minaris interitū nisi tacuero respondere cōpellor: ne uidear tacēdo crimē agnoscere: & lenita tē meā malæ cōsciētiæ signū interꝑteris: hoc est ueruꝫ delematū tuū: nō ex dialectica arte quaꝫ nescis: sed ex carnificū officina & meditatōe platum. Si tacuero cri minosus ero: si rñdero maledicus. Tu me ergo & ꝓhi/ bes & cogis ad respōdēdū. In quo utrūq; moderabor ut & obiecta diluā: & abiiuria temperē. Quis em̄ eum nō timeat: q est paratus occidere? Sequarq; uestigia ꝓ/ positōis tuæ seruans certa in illis eruditissimis libris: quos añ̄ꝙ legerē cōfutaui. Dicis te accusationē meaꝫ ad eos tñ misisse q meis uerbis læsi fuerāt: & non ad plures: qa nō ad ostētationem: sed ad ædificationem xp̄ianis loquendū est. Et unde oro te librorꝫ tuorꝫ ad me fama puenit. Quis eos Romæ? qs in Italia qs dal matiæ disseminauit? Si in scriniis tuis & amicorꝫ tuorꝫ latebāt: ad me quō mea crimina puenerunt. Et audes dicere te nō ad ostētationē: sed ad ædificatiōeꝫ quasi xp̄ianū loq: q de sene senex tāta cōfingis quāta nō di ceret de latrone homicida. De scorto meretrix. Scur/ ra de mimo q parturis mihi mōtes criminū & gladios quos defigas in iugulum meū tāto añ tpe exacuis. Ic/ circo ne cæreales & anabassii tui ꝑ diuersas ꝓuincias cucurrerūt ut laudes meas legerēt. Vt panagyricū tuū ꝑ angulos & plateas: ac mulierculaꝝ textrinas recita rent. Hæc est tua illa sancta uerecūdia: hæc ædificatio xp̄iana sic modestus es sic prudēs ut cateruatim de oc cidēte ueniētes mihi tua maledicta narrauerit: ita me moriter & cōsentanee: ut ego cogerer nō scriptis tuis quæ necdū legerā: sed scriptoꝝ respōdere opiniōibus & uolantia toto orbe iacula falsitatis clypeo ueritatis excipere. Seqtur in æpla tua. Noli multo auro redime re notariū meum: sicut amici tui de meis piarchō sche dulis nōdū emēdatis nōdū ad puruꝫ digestis fecerūt ut facilius falsare possent: qd aut nullus haberet ꝙ: aut admodum pauci. Gratis a me missum suscipe codiceꝫ quē cēsu magno cuperes cōparatū. Nō te pudet p̄mii. Ego auro redimerē notariū tuū. Et qs talis ac tant9ē: ut audeat cū Cræso & Dario pugnare diuitiis. Vt subi tum demaratū: & nō crassum ptimescat. Vsq; adeo ne obdurasti frōtē ut mēdacio ponas spē tuā: & æstimes te ꝓtegi posse mēdacio. Et qcqd finxeris tibi credēduꝫ putes? Quis bethleem de cubiculo fratris Eusebii fura tus est æpla laudatricē tuam. Cuius artificio: & a cu ius ministeriis in sanctæ Fabiolæ hospitio & uiri xp̄ia ni & prudentis Oceani iuentus est codex quē illi nūc̄ꝙ uiderant. An iccirco te æstimes inocentē si qcqd tuuꝫ est: in aliis cōferas. Quicūq; te offenderit quāuis inno xius est: ilico criminosus fiet: habes em̄ ꝓ qd Dianæ ē uicta pudicitia quod giezi magistri p̄tulit sanctitati ꝓ/ pter qd iudas tradidit dñm suuꝫ. Videamus tamē qd meus necessarius de schedulis suis necdū emendatis & nōdum ad purum digestis falsauerit. Et obid faci/ lius ei falsatæ fuerint ꝙ aut nullus eas haberet aut ad modum pauci. Et ante scripsi: & nunc eadem deo me diante ꝓtestor me non ꝓbasse accusationem eius: nec cuiusq; xp̄iani in xp̄ianum. Quid em̄ necesse est ī mul/ torum scandalo ruinaq; ꝓferri: quæ secreto aut corri/ pere ualeas aut emēdare. Sed qa unusquisq; uiuit sto/ macho suo: & amicus non statim dñs est alterius uo/ luntatis: sicut accusationem etiam ueram reꝑhendo: sic falsitatem schedularum in sancto uiro non susci/ pio. Quid em̄ homo latinus de interpretatione græca potuit immutare. Aut qd subtraheret uel adderet ī li/ bris periarchon: ubi sic contexta sunt omnia: & alte/ rum pēdet ex altero: ut quicquid tollere uolueris uel addere: quasi pannus in uestimento statim appareat Quod ergo me mones ipse facito: paululum saltem humani: si non christiani pudoris assume: ne despe/ cta & calcata cōsciētia tua uerbis te purgatum putes q rebus urgeris. Si Eusebi9 auro redemit inemendatas schedulas quas falsaret tu ꝓfer tuas quæ falsatæ non sint: & si ꝓbaueris nihil in eis hæreticū: tunc ille crimi

F

ne tenebitur falsitatis quāuis mutes quāuis corrigas: catholica nō ꝓbabis. Si em̄ error est ī uerbis aut ī paucis sensibus ꝑnt detrūcari mala: & bona ꝓ his reponi Vbi aūt tota disputatio æqualis est. ut uniuersæ ratio/nabiles creaturæ: quæ ꝓpria uolūtate corruerāt: ī unū postea reuertant̄ statū: ut rursum ex eode3 principio aliæ sint ruinæ qd habes emēdare: nisi cūcta mutaue/ris? Quod si facere uolueris: iā nō libros alienos inter ꝑtaberis: sed cōdes tuos. Hoc aūt cuiusmodi argumē/tū sit nō intelligo: qa inq̄t in emēdatæ & nōdū ad pu/rū digestæ erāt schedulæ: iccirco facili9 ab eusebio fal/satæ sunt. Aut ego tardior sum: aut mihi satis fatuum & obtusum uidet̄ si nōdū emēdatæ nec ad pur̄ dige/stæ erāt schedulæ: q̄ error ea r̄ eusebio imputet̄: nō id ꝓputabit̄ eusebio: sed moræ & tarditati tuæ q emēdare cessasti. Et in eo solo erit ille culpabilis: qa scripta tua cito disseminauit in uulgus quæ tu paulatim emēda/re decreueras. Sinaūt ut tu uis eas falsauit eusebi9: qd causaris atq; ꝑtēdis inemēdatas & necdū ad purū di/gestas in publicū ꝓpuisse. Et emēdatæ em̄ & nō emē/datæ similē recipiūt falsitate3. Nullus inqs eos habe/bat libros: aut admodū pauci. In uno sermone q̄ta di/uersitas? Si nullus eos habebat quō apud paucos erāt Si pauci habebāt cur nullū habuisse mentiris? Cū aūt dicas apud paucos fuisse: & teip̄o cōfitēte subuersum sit q̄ nullus habuerit: ubi est illud q̄ quæreris auro re/dēptū notariū tuū. Dic nomē notarii quātū aurū da/tū sit: ubi p quē aut cui datū. Vtiq; ꝓditorē tuū abiecisti ante & tāti facinoris reū a tuo consortio sepasti. Vide ne magis illud uer̄ sit a paucis illis amicis tuis & euse/bio & cæteris data exēplaria: quæ ita inter se cōgruūt: atq; cōsentiūt: ut ne pūcto qdem aliqd ab altero diffe/rāt. Deinde cuius prudētiæ est dare exemplar illis qd̄ nōdū emēdaueras. Scriptæ ad purū nō erāt schedulæ & emēdādos errores tuos iā alii possidebāt. Sentisne nō hærere inter se mēdaciū. Et qd̄ tibi in articulo tpis ꝓfuit: ut ep̄o r̄ snias subterfugeres patere discussu3: & tuis te uerbis redargui. Ex quo appet iuxta incliti ora/toris elogiū te uolūtatē habere mētiēdi artē fingendi nō habere. Sequar ordinem æpl̄æ: & ip̄a ut locutus es
G uerba subnectā. Eloquētiā ut dicis tuā: & in p̄fatione mea laudasse me fateor: & etiā nūc laudarē: nisi tu eā cōtra Tullii tui sniam multa iactātia faceres odiosam Vbi iactaui eloquētiā meā: q etiā a te laudatā nō libē/ter accepi? An hoc dicis qa nō uis subdola p̄dicatione palpari apte accusaberis: ut q laudātē respuis sentias criminātē. Imperitiā aūt tuā nō tā stultus erā ut repre/hēderē: quā nemo pōt fortius accusare: nisi tuip̄e du3 scribis. Sed uolui ostēdere cōdiscipulis tuis q̄ tecū nō didicerūt litteras: qd ꝓ triginta annos in oriēte ꝓfece/ris: q ꝓcacitatē disertitudinē & maledicere oīb9 bonæ cōsciæ signū arbitraris. Nec tibi ut dicis ferulas adhibeo neq; athenogerōta meu3 scutica & plagis litteras docere cōtēdo. Sed qa flumē eloquētiæ tuæ atq; doctrinæ oēs tractatores ferre non possum9: & ingenii acumine pstrīgis oculos nostros intrā ut oēs tuos inuidos putes certatim opprimere te cupimus. Ne si semel in scribēdo obtinueris principa/tū: & in eloquētiæ arce steteris: cunctis nobis q aliud scire uolumus mutire nō liceat. Ego philosophus rhe/tor grāmaticus dialecticus hebræus græcus latinus tri/linguis hoc mō & tu bilinguis eris: q tātā habes græci latiniq; sermonis sciam: ut & Græci te latinū: & Lati/ni te græcū putēt. Et papa epiphanius πεντα γλωττος qa qnq; linguis cōtra te: & Amasium tuum loqtur. Si mulq; admiror qua temeritate cōtra tātarum artium uirum audeas dicere. Tu q tot disciplinarū oculis ui/gilas quō uenia donādus es: si erraueris: & nō ꝓpetuo pudoris silētio cōtegendus. Quod cū legissem: & me putarem alicubi in sermone lapsum (qui em̄ in uerbo nō peccat: iste pfectus ē) & suspicarer eū aliquid meo/rum ꝓlaturum esse uitio r̄ subito intulit ante biduum mihi q̄ ꝑficisceret̄ harum baiulus in manus uenerūt: quæ in me declamasti. Vbi est ergo qd̄ minaris & di/cis quō donādus es uenia si erraueris & nō ꝓpetuo pu/doris silētio cōtegendus? nisi forte præ angustia tem/poris nō potuisti ea in ordinem digerere. Aut aliqu3 de eruditis cōducturus eras qui in opusculis meis gē/mar̄ eloquētiæ tuæ ornamēta ꝓreret. Supra scripsi/sti gratis a me missum codicē suscipe quē cēsu magno cuperes comparatum: & nunc humilitatis præstigiis loquæris: imitari te uolui: sed refestināte eo qui ad te remeabat malui paucis ad te q̄ ad alios ꝓ tuis maledi/ctis latius scribere. Et interim audacter frueris imperi/tia tua. Semel em̄ cō fessus es dicens superflua tibi rep̄/hensio fuit in paucis quæ ꝓfessa nobis habet̄ in omni/bus. Nec reꝑhendam quod comparatum codicem ꝓ empto posueris: cum comparatio æqualium sit em/ptio præcii annumeratio: & festinante eo qui ad te re/meabat: sordidissimæ elocutiōis περιεργολογια tm̄ sen/sibus respondebo: & te nequa q̄ soloecistam ac barba/rū: sed mēdacē subdolū impudicū cōuinca3. Si ad me tm̄ æpistolam scribis: ut me cōmoneas & emēdatum uelis ne cæteris scandalum facias: & aliis furentibus iugulentur alii: cur libros contra me scribis ad alios: & legendos per satellites tuos toto orbe dispar/

gis. Vbi est sillogismus tuus. quo me irretire conaris & loqueris? Quē in hoc magister optime emēdare cupiebas. si illos ad quos scribis nihil deliqrāt? Si me quem arguis: nō ad me scripseras: & ego tuis respōdebo tibi sermonibus quē emēdare cupiebas magister indocte? Eos neq nō peccauerāt? An me ad quē nō scripseras? Brutos putas esse lectores: & oēs non intelligere prudētiā tuā? Immo malitiā: qua & serpēs prudentior fuit cūctis bestiis in paradiso: ut a me secretam admonitionē flagites quē publica accusatōe psequeris: & non te pudet accusationē tuā apologiam uocare. Quereriscq; cur opponā clypeū pugiōi tuo: & tibi quasi religiosus & sanctulus psonā humilitatis ponis & dicis. Si erra uerā: quare scribis aliis: & nō mei pm redarguis hocip sum in te retorquebo. Quicqd em̄ me nō feciſſe causaris quare nō ipe feciſti. Velut si qs pugnis aliquē calcibusq; collidēs: si resistere uoluerit dicat ei. Nōne tibi pceptū est: q te pcusserit in maxillā pbe illi & alteram Quid em̄ bone uir tibi pceptū est ut me uerberes. Oculū mihi effodias: & si paululū me cōmouero euāgelii mihi pcepta cātabis. Vis scire totas argutiaꝝ tuaꝝ strophas & uulpeculaꝝ insidias quæ habitāt in pietinis: de qbus Dzechiel loqtur. Quasi uulpes i deserto pphetæ tui israel. Ausculta qd feceris. Ita me in tua pfatiōe laudasti: ut obiicerent mihi laudes tuæ: & nisi me alienū tāto laudatore dixissem: hæreticus iudicarer postq; reppuli crimina. i. laudes tuas: & absq; iuidia tui nois respōdi criminibus nō criminatori: atq; ut me catholicū a te infamatus, pbarē: iuectus sum in hæreticos iracaeris furis: & luculentissimos libros contra me cudis quos cū legēdos & cātādos oībus tradidisses: certatiꝫ ad me de Italia & urbe Roma atq; dalmatia scripta uenerūt qbus me laudator pristin9 ornasset pconiis. Fateor ilico ad obiecta respōdi: & me nō esse hæreticum H totis uiribus, pbare conat9 suꝫ. Missiq; hos ipos apologiæ meæ libros ad eos quos tu uulneraueras: ut uenena tua noster seq̄ret antidotus. Ob hāc culpaꝫ mittis mihi & priores libros & recētē æpſam plenā iuriarū & criminū. Quid me uis facere bone amice? Taceam. Videbor crimen agnoscere. Loq̄r. Terres me gladiis tuis: & accusationē nō iā ecclesiasticā: sed tribunaliꝫ cōminaris. Quid feci. Quid commerui. In quo te læsi: qa me negaui hæreticū: qa te laudibus duxi idignum: qa hæreticoꝝ fraudulētias & piuria apto sermone descripsi. Quid ad te: q & catholicū & ueracē te eē iactas q libētius me accusas q̄ te defendis. Nōne mea defensio accusatio tua est. Aut aliter, orthodoxus eē nō poteris: nisi me hæreticū cōproberis. Quid tibi, pdest iocietas mea. Aut quæ est ista prudētia. Accusat9 ab aliis accusas aliū. Ab alio appeteris: & illi tergū obuertēs qescētē cōtra te, puocas. Testor mediatorē iesum iuitū: me & repugnātē ad hæc uerba rndere. Et nisi tu, puocares semp taciturū fuisse. Deniq; noli me accusare: & ego cessabo defendere. Quæ em̄ est audientiū ædificatio duos senes inter se, ppter hæreticos digladiari: præsertim cum ambo catholicos. se uideri uelint? Omittamus hæreticoꝝ patrociniū: & nulla erit iter nos cōtētio. Eodē feruore quo origenē ante laudauimus nunc laudatū eū toto orbe dānemus. lūgamus dextras animos copulemus & duos oriētis atq; occidētis

alacri sequamur incessu. Errauimus iuuenes: emendemur senes. Si frater es me gaude correctū. Si amicus sum: de cōuersiōe tua debeo gratulari. Quādiu inter nos iurgium fuerit uidebimur rectam fidē necessitate dicere nō uolūtate. Inimicitiæ nostræ iuicē nobis tollūt testimonium ueræ pniæ. Si unū credimus si idē & uolumus & nolumus ex quo firmas nasci amicitias etiam Catilina testat: si hæreticos pariter odimus & ueterē æq̄ dānamus errorē qd cōtra nos tēdimus cū eadem oppugnemus eadem defendamus. Ignosce mihi q origenis eruditionē & studiū scriptu/ rarū añq̄ eius hæresim plenius nossem in iuuenili æta te laudaui & ego tibi dabo ueniā q apologiā librorū eius cano scripseris capite. Ante biduū q̄ ad nos æpi/ I stolā scriberes libellos meos in manus tuas uenisse testaris. Et iccirco nō habuisse spatiū ex ocio respōdendi: alioqn si meditat9 in nos paratusq; dixisses fulmina iacere nō crimina uidereris. Et qs tibi credet homini ueraciſſimo: ut negociator orientalium mercium q & hinc deportata uendere necesse habebat: & ibi emere quæ huc rursus adueheret biduum tm̄ aq legiæ fuerit: ut raptim & ex tempore contra nos dictare æpistolam congereris. Libri em̄ tui quos limasti p trienniū dissertiores sunt nisi forte non fuit impræsentiarum quæ tuas emendaret nenias. Et iccirco omne iter dictionis tuæ absq; palladis arte salebris & uoraginib9 uitiorum incidit. Tam aptum tpis mendacium est ut nō dicam respōdere sed legere biduo mea scripta nō potueris. Exquo apparet te illam æpſam aut pluribꝰ diebus scripsisse ut stili ipsius elegantia, pbat aut si tu multuaria dictatio est nimium te negligentē q cū extēporalis talis sis, meditatus deterior fueris. Illud autez quod tergiuersaris. & dicis te ea transtulisse de græco quæ ego prius latino sermone transtuleriꝫ non satis intelligo quid uelis dicere nisi forte adhuc commentarios ad Ephesios criminaris. & quasi nihil tibi su/

Ezec. 13.

p hoc reſpõſum ſit: obduras frõtis impudẽtiã nec au/
rib9 obturatis uoces recipis incãtãtis. Nos in cõmẽta
riis & illis & aliis & noſtras & alioꝝ ſentẽtias explica
uimus apte cõfitẽtes quæ ſunt hæretica quæ catholica
Hic eſt eñ cõmẽtariorũ mos & explanãtiuꝫ regula: ut
opiniones in expoſitiõe uarias pſequaſ & qđ uel ſibi
uel aliis uideaſ ediſſerat. Et hoc nõ ſolũ ſanctaꝝ iter/
ptes ſcripturaꝝ: ſed ſæculariũ quoq; litteraꝝ explana
tores faciũt: tã latinæ linguæ q̃ græcæ. Tu í libris piar
chõ idipm obtẽdere nõ potes. Arguet eñ te p̃fatiũcu/
la tua: í qua polliceris detrũcatis malis: & quæ ab hæ
reticis addita fuerãt: optima remãſiſſe: ut qcqd ibi uel
bonũ uel malũ dixeris: iã nõ ei imputeſ quẽ tranſfers
ſꝫ tibi: q; iterp̃tat9es: niſi forte hæreticoꝝ errores emẽ
dare debueras: & origenis mala pferre in mediũ. Sed
de hoc: qa nos remittis ad codicẽ: añ tibi reſpõdimus
q̃ tua ſcripta legerem9. De pãphili libro: nõ rídiculo
ſa ut tu ſcribis ſꝫ ridicula mihi forte res accidit ut poſt
q̃ euſebii aſſerueriꝫ eſſe nõ pãphili: ad extremũ huc di
xerim: etiã me annos plurimos hoc putaſſe q; pãphili
fuerit: & a te exẽplar huius uoluminis mutuatũ. Vide
quãtũ timeã cachinnos tuos: ut etiã nũc eadẽ ingerã.
De tuo codice quaſi pãphili exẽplar accepimus. Cre/
didi xp̃iano & credidi monacho nõ putaui tm̃ ſceleris
a te poſſe cõfingi. Poſtea uero p interp̃tationẽ tuã: q̃/
ſtione cõtra Origenẽ toto orbe cõmotã in quærendis
exẽplaribus diligẽtior fui: & in cæſarienſi bibliotheca
euſebii uolumina repperi απολογιαζοριγινοϛ. Quæ cũ
legiſſem primũ eũ librũ dep̃hẽdi: quẽ tu ſolũ ſub noíe
martyris ediditi de filio & ſpũſancto: in bonã parteꝫ
plæriſq; blaſphemiis cõmutatis. Et hoc uel Didymuꝫ
uel te: uel aliũ feciſſe neſcio quẽ qđ tu aptiſſime ílibris
piarchõ feciſſe cõuinceris maxime cũ idẽ euſebius (ut
iã duob9 libris docui) ſcribat. Pãphilũ nihil pprii ope
ris ediditſe. Dic ergo & tu a quo exẽplar acceperis nec
mihí ad ſubterfugiẽdũ crimẽ mortuos aliquos noíes:
ut cũ auctorẽ oſtẽdere nõ potueris: aliũ pferas q non
poſſit reſpõdere. Sinaũt riuul9 ille in tuis ſcriniis fon
tẽ hꝫ: qđ ſequaſ etiã me tacẽte nõ dubitas. Veꝝ fac ab
alio quolibet amatore origenis libris huius titulũ: &
auctoris uocabulũ cõmutatũ cur hoc in latinã linguã
uertis. Videlicet ut teſtimonio martyris omnes Orige
nis ſcriptis crederẽt: p̃miſſa munitione tãti auctoris &
teſtis: nec tibi ſufficit doctiſſimi uiri apologia: niſi ſcri
bas & ppriũ uolumẽ p defenſiõe eius: qbus p multos
diſſeminatis: tuto iã libros piarchõ uertis e græco: &
hos ipos p̃fatõe cõmẽdas dicẽs: nõnulla in his ab hæ
reticis deprauata: quæ tu de alioꝝ libroꝝ Origenis le
ctiõe correxeris. Me quoq; laudasne tibi amicoꝝ meo
rũ qſpiã cõtradicat. Origenis pphetica phyſica prædi
cas. Eloquẽtiã meã fers í cœlũ: ut in ſinẽ in cœnũ de/
primas fratrẽ & collegã uocas & imitatorẽ te mei ope
ris cõfiteris. Cũq; a me trãſlatas Origenis ſeptuagin/
ta omelias: & nõnullos tomos in apl'm iactes: in qb9
ſic cũcta limauerim: ut nihil in illis qđ a fide catholi/
ca diſcrepet latin9 lector inueniat: nunc eoſdẽ libros
hæreticos criminaris: & uerſo ſtilo quẽ p̃dicaueras qa
cõſortẽ putabas accuſat: qm̃ mõ pfidiæ tuæ cernis ini
micuꝫ. Quis e duobus calũniator eſt martyris. Ego q
illũ dico hæreticũ nõ fuiſſe: nec ſcripſiſſe librum q ab
oĩbus reph̃ediť: an tu q uolumẽ hoís Arriani titulo cõ
mutato ſub noíe martyris edidiſti. Nõ tibi ſufficit ſcã/
dalũ græciæ: niſi illud & in latinoꝝ auribus ingeras:
& inclitũ martyrẽ: tua q̃ tũ in te eſt trãſlatõe deformes
Tu qdẽ alia mẽte feciſti: nõ ut martyrẽ argueres. nõ ut
me accuſares: ſed ut Origenis p nos ſcripta defende/
res. Attñ cito Romanã fidẽ apl'ica uoce laudatã iſtiuſ K
modi p̃ſtigias nõ recipe: etiã ſi angelus aliter annun
ciet q̃ ſemel p̃dicatũ eſt. Pauli auctoritate munitã nõ
poſſe mutari. Ergo frater ſiue a te falſatus eſt liber (ut
multi putãt) ſiue ab altero ut tu forſitã pſuadere cona
beris: & temere credidiſti hæretici hoís σινταγμα eſſe
martyris muta titulũ: & Romanã ſimplicitatẽ tãto pe
riculo libera nõ tibi expedit: ut p te clariſſimus martyr
hæreticus iudiceť. Vt q effudit p xp̃o ſanguinem cõtra
rius fidei xp̃i approbeť. Dic potius inueni librũ puta/
ui illũ martyris: ne timeas pniam. lã te nõ urgebo: nõ
quærã a quo acceperis uel mortuoꝝ aliquẽ nomiato:
uel í platea ab ignoto hoíe te emiſſe dicito. Nõ eñ dã
nationẽ tuã q̃rimus: ſed cõuerſionẽ. Meli9 ẽ ut tu erra
ueris q̃ ut martyr hæreticus fuerit. Interí de pñti cõpe
de: utcũq; erue pedẽ. In futuro iudicio tu uideris qd ad
martyris cõtra te reſpondeas quærimonias. Proponis
etiã tibi qđ nemo obiicit: & diluis qđ nullus accuſat.
Ais eñ q; in meis litteris legeris. Dic qs tibi pmiſit utí
terp̃tãs quædã auferres: quædã mutares quædã adde
res. Statiq; tibi ipe rñdes & cõtra me loq̃ris. En tibi di
co. Quæſo qs pmiſerit utí cõmẽtariis tuis q̃dam de ori
gene q̃dã de apollinare: q̃dã de teipo ſcriberes? Et nõ
de origene totũ: aut ex te aut ex alio. Interim in te duꝫ
aliud agis crimẽ fortiſſimũ pdidiſti: & oblitus es uete/
ris puerbii mẽdaces memores eẽ debere. Dicis eñ me
in cõmẽtariis meis: quædã de origene: quæ de Apolli
nare quædã ex meipo poſuiſſe. Si ergo apollinaris ſũt
& Origenis quæ ſub aliorum noíe poſui: quõ in libris
tuis mihi crimẽ impingis: q; quãdo ſcribo alius hoc di

cit: qđã sic suspicat: alius ille & qđã ego sim. Inter apolinarẽ & Didymũ & explanatiõis stilus & dogmatum magna diuersitas est: cũ in uno capitulo diuersas pono sentẽtias nõ cõtrarios sensus seq credẽdus sum. Sz hæc alias. Nuncquæro a te: qs tibi obiecerit: quare de Origene uel abstuleris quædã: uel addideris uel mutaueris: & te quasi in eculeo appẽsum interrogauerit: bona sunt: an mala quæ trãstulisti. Frustra simulas innocẽtiã: ut interrogatiõe stulta uerã pcontationẽ extenues. Ego nõ accusaui quare Origenẽ p uolũtate trãstuleris. Hoc em̃ & ip̃e feci: & ante me Victorinus Hilarius Ambrosiusq; fecerũt. Sed quare trãslationẽ hæreticã p̃fationis tuæ testimonio roborasti. Cogis me eadem rursus iterare & p meas lineas incedere. Dicis ei in eode; plogo te ea quæ ab hæreticis addita fuerant amputasse & p his reposuisse bona. Si hæreticorũ mala abstulisti ergo quæ dimisisti uel addidisti. aut origenis erũt aut tua quæ utiq; quasi bona posuisti. Sz multa in his mala negare nõ poteris. Quid inqes ad me? Origenii imputa. Ego em̃ ea tm̃ quæ ab hæreticis addita fuerũt cõmutaui. Expone causas quare hæreticorũ mala tuleris. & origenis integra dereliqueris. Nonne p̃spicuũ est mala origenis ex pte sub hæreticorum nũcupatiõe dãnaueris & ex pte susceperis? qa nõ mala sed bona & tuæ esse fidei iudicabas? Hæc sunt de qbus quæsiui utrũ bona essent an mala. Quæ in præfatione laudasti quæ amputatis pessimis quasi optima mãsisse cõfessus es & te in ueræ argumẽtatiõis appẽdi eculeo ut si bona dixeris hæreticus cõprehẽdaris si mala statim audias cur ergo quæ mala sunt in præfatiõe laudasti? Et non illud adiunxi quod tu callide simulas cur quæ
L mala erãt ad latinorũ notitiã trãstulisti? Mala ei ostẽdere iterũ nõ docẽtis est. sed uitãtis ut caueat lector nõ ut seq̃tur errores ut nota cõtẽnat quæ nõnũq̃ ignota miraculo sunt. Et audes post hæc dicere q; ego auctor taliũ scriptor; sim tu aũt interpres in qbus emendare aliqđ potueris plus egeris q̃ interpres in quibus nõ potueris solũ interpres fueris. Ratiõe ista diceres si libri tui periarchon præfaciũculã nõ haberẽt. Q đ & Hilarius in trãsferẽdis eius omeliis fecit ut & bona & mala nõ interp̃ti sed suo imputarent auctori. Si nõ dixisses ãputasse te pessima & optima reliqsse utcũq; de luto euaderes Hoc est qđ destruit strophas ingenioli tui & te hincinde cõstrictũ euadere nõ sinit. Nec intantũ abutere simplicitate lectoris. & sic oẽs q tuã scripturã lecturi sunt brutos putes ut cũ uulnera putrescere sinas sano corpori te ponere emplastra nõ rideant De carnis resurrectiõe qd sentias iã i apologia tua dicim9 nullo mẽbro amputato nec aliqua pte corpis desecta. Hæc est tuæ simplicitatis pura & apta cõfessio quã ab oĩbus italiæ ep̃is asseris esse susceptã. Credere; dicenti nisi me dubitare de te iste liber. nõ pamphili faceret. Et tamen miror quõ; pbauerit italia qđ Roma cõtempsit. Episcopi susceperunt qđ fides aplica cõdẽnauit. Scribis quoq; me litteris indicasse q; papa Theophilus expositionẽ fidei nup ediderit; quæ ad nos nec dum puenit & polliceris q; quicqd ille scripserit tu sequaris Ego me hoc scripsisse non noui nec istiusmodi un̄q; litteras direxisse. Sed tu iccirco ad incerta cõsentis & his quæ q̃lia futura sint nescis ut certa declines. & ad eorum nõ tenearis ascensum. Duas synodicam & paschalem eius æpistolas contra Origene; illiusq; discipulos & alias aduersum Apollinarem & eunde; origenem p hoc ferme biennium interp̃tatus sum & in ædificationem ecclesiæ legẽdas nostræ linguæ hominibus dedi. Aliud operum eius nescio me transtulisse. Et tñ tu q papæ Theophili dicis te in oĩbus sentẽtiam sequi: caue ne hoc magistri & condiscipuli tui audiant: & offendas q̃plurimos: qui me latronẽ: te martyrem uocãt: ne irascat is tibi q cõtra papam Epiphanium ad te æpistolas dirigens: hortabat ut permaneres in; fidei ueritate: ut nõ mutares ullo terrore sententia;. Quæ æpistola holographa tenet ab his: ad quos plata est. Et post hæc more tuo; loqueris: ut de quo supra dixeras: ego tibi etiã furenti satisfaciã. Nunc dicis qđ tibi uidet: habes ne ultra aliquid quo neruos tuæ loquacitatis intẽdas. Et indignaris: si putide te loqui arguam: cum cœmediarum turpitudines & scorto; armatorumq; ludrica ecclesiasticus scriptor assumas. Porro quod interrogas quando papæ Theophili sententiam sequi cœperim: eiq; fidei cõmunione sociat9 sim: & ip̃e tibi respõdes: tunc credo qñ paulum quem ille dãnauerat summo nisu in omnibus studiis defendebas: quãdo eum p imperiale scriptu; recipere sacerdotiũ quod ep̃ali iudicio amiserat: instigabas. Non prius; p me respõdebo: q̃ de aliorum iniuriis loquar. Cuius est humanitatis cuiusue clæmentiæ: insultare aliorum miseriis: & uulnera cunctis aliena mõstrare? Sic ne te docuit ille samarites seminecem ad stabulu; reportare? oleum plagis infundere? mercedem stabulario polliceri. Sic reuectam ouem: reptam dragmam ; pdigũ filium legis esse susceptũ. Esto ego te læserim: & quibusdã ut dicis stimulis ad maledictoru; insaniã ; puocarim qd meruit homo latens: ut nudares cicatricẽ eius: & obductã cute; ĩspato dolore rescideres. Nõ ne etiã si ille dign9 ess; cõtumeliis: tu facere nõ debe/

res? Aut ego fallor: aut illud est uerum qđ plurimi iactitant: te origenistarũ hostes in illo psequi & sub occasiõe unius in utrũq; sæuire. Si papæ Theophili sententiis delectaris: & nefas putas põtificum decreta cõuelli: quid de cæteris dicis: quos ipe damnauit? Quid de papa Anastasio: de quo nulli (ut ais) uerum uidet ut tantæ urbis sacerdos: uel innocẽti tibi iniuriam facere potuerit: uel absenti. Nec hoc dico q̃ de eporum sentẽtiis iudicem: aut eorum cupiam statuta rescindi: sed q̃ unusquisq; suo periculo faciat qđ sibi uidet: & ipe nouerit quõ de suo iudicio iudicãdũ sit. Nobis in monasterio hospitalitas cordi est: omnesq; ad nos uenientes læta humanitatis fronte suscipimus. Veremur em̃ ne Maria cum ioseph locum nõ inueniat in diuersorio: ne nobis iesus dicat excluſus. Hospes erã: & nõ suscepistis me. Solos hæreticos non recipimus: quos uos solos recipitis. Propositu3 qppe nobis est pedes lauare ueniẽtium nõ merita discutere. Recordare frater cõfessionis eius & pectoris qđ flagella secuerunt. Memẽto carceris tenebrarũ exilii metallo3: & nõ indignaberis hospitio trãseũtẽ esse susceptũ. An ideo tibi rebelles uidemur: qa calicẽ aquæ frigidæ in noie discipuli xp̃i sitiẽtibus porrigimus. Vis scire unde illum & nos plus amare. & tu odisse plus debeas: hæretico/rũ factio nup fugata de ægypto Alexãdria: se hierosolymã cõtulit: & huic uoluit copulari: ut quo3 unus esset dolor una fieret & accusatio. Quos ille reppulit: sp̃uit abiecit dicẽs se nõ esse ĩimicũ fidei: nec cõtra ecclesiã bella suscipere qđ prius tẽtauit doloris fuisse nõ pfidiæ: nec alterius appetisse innocẽtiã: sed sua3 ꝓbare uoluisse. Impiũ putas post sentẽtias sacerdotu3 post iperiale rescriptũ: qđ quale sit nouerit ipe qui meruit. Quid tibi uidet de his: q dãnati palatia obsidẽt. Et facto cuneo fidem xp̃i in uno hoie psequunt. Meæ autẽ cõmuniõis: & papæ Theophili: nullũ aliũ testẽ uocabo: nisi ip̃m quẽ a me iesum simulas: cuius æpistolas ad me semp datas etiã eo tpe non ignoras: quo mihi eas reddi ꝓhibebas: & quotidie missis tabellariis ĩimicũ ei9 amicũ nostrũ: & familiarissimũ iactitabas: & ea quæ nũc impudẽter scribis mẽtiebaris: ut illius cõtra nos odia cõcitares: & iniuriæ dolor fieret oppssio. S3uir prudẽs & aplicæ sapiẽtiæ tpe ac rebus ꝓbauit: & nostrũ in se aim & uestras cõtra nos insidias. Si discipuli mei (ut scribis) tibi Romæ insidias cõcitarũt: & inemẽ datas schedulas te dormiẽte furati sunt. Quis papam Theophilũ aduersus pduelles in ægypto suscitauit? Quis regũ scita? Quis orbis in hac parte cõsensum? Et gloriaris te ab adolescẽtia Theophili fuisse auditore3 & discipulũ: cũ & ille anteq̃ eps fieret ꝓ humilitate sibi insita nũq̃ docuerit? Et tu postq̃ hic eps factus est. alexãdriæ nõ fueris. Et audes dicere in suggillationẽ mei magistros meos nec accuso: nec muto. Q đ si uerũ est: suspectã mihi facis cõuersionẽ tuã. Nec em̃ dãno ut criminaris institutores meos. Sed metuo illud Esaiæ. Vhe q dicũt malũ bonũ: & bonũ malum: q ponũt tenebras lucẽ: & lucẽ tenebras q dicunt amarum dulce: & dulce amarum. Tu autem dum inter mulsu3 magistrorum & uenena pariter bibis: a magistro apostolo recessisti: q docet etiam angelum: & se si in fide errauerint nõ sequendos. In uigilãtii nomine qd somnies nescio. Vbi em̃ eum scripsi hæretica apud Alexãdria3 cõmunione maculatum. Da librum, pfer æpistolam nusq̃ omnino reperies & eadẽ licẽtia: immo impudẽtia mentiendi qua putabas omnes tuis sermonibus credituros Addis quando testimoniũ de scripturis in eum tã iniuriose posuisti: ut ego id repetere meo ore nõ audeam. Nõ audes repetere q tacendo amplio criminaris. Et quia nõ habes quod obiicias: simulas uerecũdiam: ut lector te putet mihi parcere: q mẽtiẽs nec tuæ animæ pepcisti. Quod est illud testimonium de scripturis: quod de tuo illo pudentissimo ore non exeat. Aut quid in sanctis libris põt turpe memorari? Si erubescis loqui: scribe saltem: ut nos pcacitatis proprius sermo cõuincat: ut cætera sileam: ex hoc uno capitulo comprobabo ferream te frõtem possidere fallaciæ. Vide quantum timeam criminationem tua3. Si ꝓtuleris qđ minaris: mea erũt uniuersa quæ tua sunt. Ego in uigilantio tibi respõdi. Eadem em̃ accusabat: quæ tu postea & amicus laudas: & inimicus accusas. Scio a quo illius cõtra me rabies cõcitata sit: noui cuniculos tuos. Simplicitatem quam omnes p̃dicãt nõ ignoro q̃ per illius stulticia3 tua in me malicia debachata sit: quam ego si æpistola mea reppuli: ne solus habere uidearis baculum litterarum: nõ debes turpitudinem simulare uerborum quam nusq̃ omnino legisti: sed itelligere & cõfiteri per illius uecordiam tuis calũniis fuisse respõsum. In æpistola sancti papæ anasii lubricus extitisti: & turbatus in quo figas gradum nõ repperis. Modo em̃ dicis a me esse cõpositã: nunc ab eo ad te debuisse trãsmitti: cui missa est. Rursum iusticiam scribẽtis arguis: etiam si scripta sit ab illo: siue nõ scripta ad te nihil ptinere testaris: qui prædecessoris eius habeas testimonium & rogantem Romam ut eam illustrares præsentia tua: oppiduli tui amore cõtempseris. Si a me fictam æpistolam suspicaris: cur eã in Romanæ ecclesiæ cartario non requiris? Vt cum

Mat. 25.

Esa.

dephẽderis ab epõ nõ datã: manifestissime criminis reum teneas: & nequaq̃ aranearũ mihi opponas cassiculos: sed fortissimo me & solidissimo cõstrigas rheti. Si aũt romani epi est: stulte facis ab eo exẽplar epistolæ petere cui missa nõ est: & nõ ab illo q̃ miserit: & de oriẽte expectare testimoniũ: cuius auctorem & testẽ habeas in uicino. Vade potius Romam: & p̃sens apud eum expostula: cur tibi & absenti & innocẽti secerit cõtumeliam. Primũ ut nõ reciperet expositionẽ fidei tuæ: quam oĩs (ut scribis) italia comprobauit: & baculo tuaq̃ uti noluerit litterarum cõtra canes tuos. Deinde ut epistolas cõtra te ad oriẽtẽ mitteret: & cauteriũ tibi hæreseos dũ nescis inureret: diceretq̃ libros Origenis piarchon a te translatos: & simplici Romanæ ecclesiæ plebi traditos: ut fidei ueritatẽ quam ab apostolo didicerãt p te pderent: & qđ tibi maiorẽ faceret inuidiã. ausus sit criminari hosĩpos p̃fatõis tuæ testimonio roboratos. Nõ est leue qđ tibi impingit tantæ urbis põtifex: uel ab alio obiectum temere suscepit Vociferare & clamita p cõpita p plateas non est: non ẽ meꝰ liber: & si meꝰ ẽ: schedulas iemẽdatas. Eusebiꝰ furto abstulit: aliter ego edidi ímo nec edidi. Vni eas dedi aut certe paucis: & tã scelerat9 inimic9 tã negligẽtes amici fuerũt: ut oĩm codices ab eo pariter falsarẽtur. Hoc frater chariſſime facere debueras: & non illi tergũ obuertens in me trãsmarinas maledictoq̃ tuoq̃ sagittas dirigere. Quid em̃ uulneribꝰ tuis pdest: si ego fuero uulneratus. An solatiũ pcussi est: amicũ secũ uidere moriẽtẽ. Syritii in dño moriẽtis pfers æpistolam & uiuẽtis Anasii dicta cõtẽnis. Quid em̃ tibi (ut ais) ofN ficere põt q̃ te ignorãte aut scripsit: aut forte non scripsit. Et si scripsit: sufficit tibi totius orbis testimonium qđ nulli ueraꝫ uideat: ut tantæ urbis sacerdos uel innocenti iniuriam facere potuerit uel absorpti innocentem te uocas. Ad cuius interpretationem Roma cõtremuit. Absentem: q̃ accusatus respõdere non audes Et tm̃ Romanæ urbis iudiciũ fugis: ut magis obsidionẽ barbaricã q̃pacatæ urbis uelis snĩaꝫ sustinere. Esto q̃ ptenti anni ego æpl'am finxerĩ. Recẽtia ad oriẽtem scripta quis misit. In q̃bus papa Anastasius tãtis te ornat floribus: ut cũ ea legeris magis te uelle defendere q̃ nos accusare. Simulq̃ cõsidera illã inimicabilẽ prudẽtiã tuam: & sales atticos: & sancti eloquii uenustatẽ Ab aliis appeteris: alioq̃ criminatione confoderis: & cõtra me furibũdus iactaris: & loqueris. Nunquid & ego non possum enarrare: tu quõ de urbe discesseris. Quid de te in p̃senti iudicatum sit? quid postea scriptũ quid iuraueris: ubi nauem conscenderis. q̃ sancte periurium uitaueris. Poteram pandere: sed plura seruare statui q̃ referre. Hæc sunt tuorum ornamenta uerborum. Et post ista si quid in te asperum dixero: statim mihi inscriptionem & gladios comminaris. Et interim hõ eloquentissimus arte ludis rhetorica: & simulas te pterire quæ dicis: ut q̃ obiecta pbare non poteras quasi ptermissa facias criminosa. Hæc est tua simplicitas: sic amico parcis: & reseruas te ad tribunalia iudicum: ut aceruum criminum mihi dum parcis obieceris. Vis nosse pfectiõis meæ de urbe ordinem. Narrabo breuiter. Mense augusto flantibus etesiis cum sancto Vincentio p̃sbytero & Adolescente fratre & aliis monachis qui nũc Hierosolymæ commorant̃: nauim in romano portu securus ascendi maxima me sanctorum frequentia psequente. Veni rhegium: in scyllæo litto re paululum steti: ubi ueteres didici fabulas: & p̃cipitem fallacis Vlyxis cursum: & syrenarum cãtica: & insatiabilem caribdis uoraginem. Cũq̃ mihi accolæ illius loci multa narrarent: darentq̃ consiliuꝫ: ut non ad prothei columnas: sed ionæ portum nauigarem: illum em̃ fugientium & turbatorum: hũc securi hois eẽ cursum: malui p maleas & cicladas Cyprum pergere. Vbi susceptus a uenerabili epõ Epiphanio: cuius tu testimonio gloriaris: ueni Antiochiam: ubi fruitus sum communione põtificis confessoriſq̃ Paulini: & deductus media hyeme & frigore grauissimo intraui Hierosolymam. Vidi multa miracula: & quæ prius ad me fama ptulerat oculorum iudicio comprobaui. Inde contendi ægyptũ lustraui monasteria Nitriæ: & inter sanctorum choros aspides latere perspexi: ptinus concito gradu Bethleem meam reuersus sum: ubi adoraui p̃sepe & incunabula saluatoris. Vidi quoq̃ famosissimum lacum: nec me inerti tradidi ocio: sed multa didici: quæ ante nesciebã. Quid aũt de me romæ iudicatum sit: & quid postea scriptum nolo taceas p̃sertí cuꝫ habeas testimonium scripturaꝫ: & ego nõ uerbis tuis quæ simulare potes: & impunito iactare mẽdacio: sed scriptis ecclesiasticis arguendus sum. Vide quantum te timeã: si uel paruã schedulam contra me Romani epi: aut alterius ecclesiæ ptuleris: oĩa quæ in te scripta sunt: mea crimina confitebor. Nunqd & ego non possem pfectionẽ tuã discutere. Cuius'etatis fueris. Vnde Quo tempore nauigaris. Vbi uixeris. Quibus interfueris. Sed absit: ut quod in te reprehendo faciam: & in ecclesiastica disputatione anilium iurgiorum deliramẽta compingam. Hoc solum prudentiæ tuæ dixisse sufficiat: ut caueas in alteruꝫ dicere quicquid in te statiꝫ retorqueri potest. In sancti Epiphanii noie mirat̃ tua

tergiuersatio: ut post opusculum post orationem: neges eum contra te potuisse scribere: quō si contendas nō potuisse eū mori q paulo ante uixerat: aut certior sit tui rep̄hēsio q̄p post pacē excōmunicatio. Ex nobis
Tit. 3. inqt exierūt: sed nō fuerunt ex nobis. Si em̄ fuissent ex nobis: mānsissent utiq; nobiscū. Hæreticū post unam & alterā cōmonitionē uitandū ap̄s p̄cipit: q utiq; anteq̄ uitet atq; dānet ecclāstici gregis portio fuit. Simlq; risum tenere nō possum q̄p a quodā prudēte cōmonitus in laudes epiphanii p̄sonas. Hic est ille delirus senex hic est hic q sex milia origenis libros te p̄sente cātauit q̄ oim gentium linguis p̄dicationem sibi cōtra Origenē iniunctam puta: q ideo eū legi p̄hibet: ne alii eius furta cognoscāt: lege scripta tua & æpistolā eius: imo æpistolas e q̄bus unū p̄ferā tuæ fidei testimoniū: ut nō immerito nūc a te laudatus esse uideatur. Te aūt frater liberet deus: & sanctū populū xp̄i: q tibi creditus est. & oēs fratres q tecuꝫ sunt: & maxime Rufinum p̄sbyterū: ab hæresi Origenis & aliis hæresibus: & p̄ditione earū. Si em̄ p̄pter unū uerbuꝫ aut duo quæ cōtraria fidei sunt: multæ hæreses abiectæ sūt ab ecclesia: quāto magis hic inter hæreticos habebit: qui tātas puersitates & tā mala dogmata cōtra fidē adin
O uenit & dei ecclīæ hostis extitit. Hæc est uiri sācti de te testificatio: sic ab eo ornat⁹ sic laudat⁹ ingrederis. Ista est æpistola quā de cubiculo fratris Eusebii nūmis aureis p̄duxisti: ut calūnieris iterp̄tē ut me aptissime teneres criminis reū: q̄re p̄ honorabili charissimū transtulisses. Sed qd ad te? q prudēti cōsilio cuncta moderaris: & sic medius incedis: ut si inueneris q tibi credant nec Anastasius cōtra te: nec epiphanius scripserint: nisi ip̄æ æp̄læ reclamauerint: & fregerint tuæ frontis audaciā statim iudiciū utriusq; cōtēnas: & nō ad te pertineat siue scripserint siue nō scripserint: qa de innocente & absente scribere nō potuerūt. Nec in sanctū uirū hæc mala cōferēda sunt: ut ostēdat ore qdem & oscu/lo pacem dedisse mala aūt & dolum in suo corde seruasse. Sic em̄ argumentaris: & hæc sunt uerba defensionis tuæ. Ipsius esse aduersum te æp̄lam & orbis agnoscit: & auctenticā in manus tuas uenisse cōuincim⁹ & miror quo pudore: immo qua impudētia neges qd uerū esse nō ambigis. Ergo pollutus erit Epiphanius q tibi pacē dedit: & i suo corde dolū seruauit. Cur nō illud uerius sit qd te primū monuerit. Quod uoluerit emēdare: & ad rectū iter reducere? Vt iude oculū non refutaret. Vt p̄ditorē frāgeret patiētia. Et post q̄ se ītellexit cassō sudare labore: nec pardū mutare uarietates nec æthiopē pellē suā qd mēte cōceperat litteris indicasse. Tale qd & cōtra papā Anastasium disputas. Vt qa siritii ep̄i habes æp̄lam iste cōtra te scribere nō potuerit. Vereor ne tibi factā iniuriam suspiceris. Nescio quō hō acutus & prudēs ad has ineptias deuoluaris: ut dū stultos lectores putas: te stultū esse demonstres Post egregiā argumētatiōem ponis in clausula. Absit hoc uiris sanctis de uestra schola solent ista p̄cedere? Vos nobis pacem p̄ficiscentibus dedistis: & a tergo iacula uenenis armata iecistis: & in hac eadem prudentia imo declamatione disertus esse uoluisti. Pacē dedimus nō hæresim suscepimus. Iunxim⁹ dexteras: abeūtes p̄secuti sumus: ut uos essetis catholici: nō ut essetis hæretici. Volo tū scire quæ sunt ista iacula uenenata: quæ post tergū uestrū nos iecisse cōquereris. Vincētiꝰ Paulinianus Eusebius Ruffinus p̄sbyteri: quoꝝ Vincentius multo tpe ante nos Romā uenit Paulinian⁹ & Eusebius post annū uestræ nauigatōis p̄fecti sunt: Ruffinus in cā Claudii post bienniū missus: oēs uel p̄ re familiari: uel p̄ periculo capitis alieni missi sūt. Nū quid nosse potuimus q̄p ingrediāte te Romā uir nobilis somniaret nauim plenaꝫ mercium inflatis intrare uelis. Quod oēs aduersum fatum quæstiones non fatua solueret inter p̄tatio. Quod librū Eusebii p̄ Phāphilo uerteres? q̄p tuū quasi operculū uenenatæ patellæ i/poneres q̄p famosissimū opus piarchō eloquii tui maiestate trāsferres. Nouū calūniæ genus ante accusatores misimus: q̄p tu accusanda cōmitteres. Nō fuit non fuit inq̄ nostri cōsilii: sꝫ dei prudētiæ: ut missi ad aliud cōtra nascētē hæresim dimicarēt & in morē ioseph fāmē futurā fidei ardore subleuarēt. Quo nō erumpat semel effrenata audacia. Alienū crimē sibi obiecit: ut nos finxisse uideamur. Quod absq; noīe dictū est: in se refert & purgās externa p̄tā tm̄ de sua secur⁹ ē īnocētia. Iurat em̄ se æp̄lam non scripsisse ad afros sub noīe meo: in qua cōfitear īductū me a iudæis mēdacia trāstulisse: & mittit libros eadem omnia continētes: quæ nescisse se iurat. Et miror quō prudentia eius cum alterius neqtia cōuenerit: ut qd alius in Africa mentitus est: hic cōcorditer uerum diceret: stiliq; eius elegantiā nescio qs imperitus possit imitari. Tibi soli licet hæreticorū uenena trāsferre: & de calice Babylonis cūctis gētibus p̄pinare. Tu latinas scripturas de græco em̄ dabis: & aliud ecclesiis trades legēdū q̄p qd semel ab ap̄lis suscepērunt. Mihi nō licebit post Septuaginta editionem quā diligētissime emendatam ante annos plurimos meæ linguæ hoībus dedi: ad confutandos iudæos: etiam ip̄a exemplaria uertere: quæ ipsi uerissima cōfitent: ut si quādo aduersum eos xp̄ianis dispu

tatio est: nō habeāt subterfugiendi diuerticula: sz suo met potissimum mucrone feriant. Plenius sup hoc & in multis aliis locis: & in fine secūdi libri: ubi accusationi tuæ respōdi: scripsisse me memini: & popularitatem tuam qua mihi inuidiam apud simplices & imperitos niteris cōcitare: perspicua rōne cōpescui: illucq; lectorem transmittendum puto. Hoc intactum p̄terire nō patiar ne doleas falsatorem schedularum tuarū cōfessoris apud me gloriā possidere cum tu eiusdē criminis reus post alexandrinum exilium & tenebrosas carceres a cūctis Origenis sectatoribus martyr & apostolus nomineris. Sup excusatione imperitiæ tuæ iam
P tibi respondi. Sed quia eadez repetis: & quasi superioris tuæ defensionis oblitus rursum admones. ut sciamus te per septuaginta annos græcis uoluminib9 deuoratis latina nescire: paulisper attende: me nō pauca ī te uerba præhēdere: alioqn oīs tibi scriptura delēda est: sed uoluisse ostēdere discipulis tuis: quos magno studio nihil scire docuisti: ut intelligerēt cuius uerecūdiæ sit: docere qd̄ nescias scribere qd̄ ignores: & eādem magistri sapiētiam etiam ī sensibus quærerēt. Quodq; addis pctā putere nō uerba mēdatiz calumniam detractionem falsum testimonium: & uniuersa
Sap.1. cōuitia. Et os qd̄ mētit occidit aīam. Moneq; ut illefetor nares meas penetret crederez dicēti nisi facta cōtraria deprehēderē quasi fullo & coriarius moneant pigmētariū: ut naribus obturatis tabernas suas p̄tereat. Faciam ergo quod p̄cipis: claudam nares meas: ne ueritatis & benedictionum tuarū suauissimo odore crucient. In laude & detractione mea qa uarius extitisti: miro acumine argumētatus es: sic tibi licere de me & bene & male dicere quō & mihi licuerit Origenem & Dydimū reprehendere quos ante laudauerim. Audi ergo uir sapiētissime & romanæ dialecticæ caput nō eē uitii hoiem unū laudare in aliis: & in aliis accusare: sz eādem rem probare & improbare. Ponā exēplum ut qd̄ nō intelligis prudens tecum lector intelligat. In Tullianō laudamus ingenium: sed dānamus hæresim in Origene: miramur sciam scripturarū: & tñ dogmatum nō recipimus falsitatem. In Dydimo uero & memoriam p̄dicamus: & sup trinitate fidei puritatem: sz in cæteris quæ Origeni male credidit nos ab eo retrahimus. Magistrorum em̄ nō uitia imitāda sunt. sz uirtutes. Grāmaticū qdā afrum habuit romæ uirū eruditissimum: & in eo se æmulum p̄ceptoris putabat si stridorem linguæ eius & uitia tm̄ oris exprimeret. In p̄fatiūcula periarchō fratrez me nominas: & collegā me dicis eloquentissimū fidei meæ p̄dicas ueritatē. His tribus detrahere non poteris cætera carpe ut libet ne uidearis tuo de me testimonio repugnare. Cum fratrez & collegā dicis amicitia dignum fateris. Cū eloquentem p̄dicas: imperitiæ ultra nō argues. Cū catholicuz in oībus p̄fiteris hæreseos nō poteris mihi crimen impingere. Extra hæc tria si qd in me reprēhēderis non tibi uideberis esse cōtrarius. Ex qua supputatōe illa summa nascit: & te errare ea in me reprēhēdētem: quæ prio laudaueras: & me nō esse in uitio si in eisdem hoibus & laudāda p̄dicem: & uituperāda reprēhēdā. Trāsis ad aīaz statuz & plixius fumus meos increpas. Atq; ut tibi liceat ignorare: qd̄ cōsulto te scire dissimulas. Quæris a me primum de cœlestibus quō angeli quomō archāgeli sint: quæ eis uel qualis habitatio: quæue inter ipsos differētia: aut si a nullo oīno. Quæ solis sit ratio unde augmēta lunæ. Vnde defectus: quis uel qualis sit siderū cursus. Miror quomodo oblitus sis illos uersiculos ponere.

Vnde tremor terris: qua ui maria alta tumescāt — Vir. ænei.
Obicibus ruptis. rursusq; in seipsa residant — lib. 1.
Defectus solis uarios lunæq; labores
Vnde hoim genus & pecudū. Vnde imber & ignes
Arcturū pliadasq; hyadas geminosq; triones.
Quid tm̄ oceano properent se tingere soles
Hiberni uel quæ tardis mora noctibus obstet
Deinde cœlestia deserens: & ad terrena descēdens in minoribus philosopharis. Interrogas em̄ me. Dic nobis quæ fontium ratio. Quæ uentoz? Quid grando. Quid pluuiæ? Quid mare salsum. Quid flumina dulcia. Quid nubes aut imbres fulgura aut tonitrua: aut fulmina? Vt postq̄ me hæc nescire respōdero totum tibi liceat de animabus ignorare: & unius rei scientiaz tātarum rerum ignoratiōe cōpenses. Tu q p singulas paginas fumos meos uētilas nō intelligis uidere nos caligines tuas & turbines. Nam ut tibi sciolus esse uidearis: & apud calphurnianos discipulos doctrinæ gloriam teneas: totam mihi phisicam opponis ut frustra Socrates ad ethicam transiens dixerit: quæ supra nos: nihil ad nos? Ergo nisi tibi rationem reddidero: quare formica paruum animal: & punctum (ut ita dicam) corporis sex pedes habeat cum elephantis tanta moles quattuor pedibus incedat. Cur serpentes & colubri uentre labant & pectore. Cur uermiculus quē uulgus millipedam uocat: tanto pedum agmine scateat. De animarum statu scire non potero. Quæris a me qd ip̄e de animabus sentiam: ut cum p̄cessus fuero statim īuadas. Et si dixero illud ecclesiasticū. Quotidie deus operatur animas: & in corpore eas mittit

nascentiuꝫ:ilico magistri tendiculas ꝓferas:& ubi est iusticia dei:ut de adulterio incœstuq; nascētibus animas largiatur. Ergo cooperatorem malorum hominum:& adulteris seminantibus corpora ip̄e fabricatur animas:quasi uitium sementis in tritico sit: quod furto dicitur esse sublatum:& non in eo qui frumenta furatus est. Iccircoq; terra nō debeat gremio suo semina confouere: quia sator immunda ea proiecerit manu. Hinc est & illa tua archana interrogatio:quare moriantur infantes:cum propter peccata corpora acceperint. Extat liber Dydimi ad te:quo suscitanti tibi respondit:non eos multa peccasse:& ideo corporum carceres tātū tetigisse sufficere. Magister meus & tuus eo tempore quo tu ab eo ista quærebas: tres explanationum in Osee propheta libros ad me: me rogāte dictauit. Ex quo apparet quid me:quid te docuerit. Vrges ut respondeam de natura rerum Si esset locus:possem tibi uel Lucretii opiniones iuxta Epicurum:uel Aristotelis iuxta peripateticos: uel Platonis atq; Zenonis secundum Academicos & stoicos dicere. Et ut ad ecclesiam transeam ubi norma est ueritatis:multa & Genesis & prophetarum libri ad Ecclesiastes nobis de huiuscemodi quæstionihus suggerūt Aut si hæc ignoramus quomodo de animarum statu debueras in apologia tua omnium rerum ignorātiā confiteri. Et calumniatoribus quærere cur a te unum impudenter expeterent:cum ipsi tanta nescirēt. O triremem locupletissimam:quæ oriētalibus & ægyptiis mercibus Romanæ urbis ditare uenerat paupertatē. Tu maximus ille es unus qui nobis scribēdo restituis rem. Ergo nisi de oriente uenisses eruditissim9 uir:hæreret adhuc inter Mathematicos & homines christiani quid contra fatum dissererent:ignorarent. Merito a me quæris de astrologia:& cœli ac syderum cursu: qui tantarum mercium plenam nauē detulisti fateor paupertatem non sum ita ut tu in oriente ditatus: te multo tempore pharus docuit:quod Roma nesciret. Instruxit ægyptus quod italia hucusq; nō habuit. Scribis apud ecclesiasticos tractatores tres de animabus esse sententias. Vnam quam sequit̄ Origenes. Alterā quam Tertullianus & Lactantius: licet de Lactātio apertissime mentiaris. Tertiam quam nos simplices & fatui homines qui non intelligimus:quod si ita sit iiustus a nobis arguatur deus? Et post hæc curas te nescire quid sit ueruꝫ. Dic oro te:putas ne extra hæc tria esse aliquid in quo ueritas sit. Et in tribus istis mendacium. An de tribus unum quod uerum sit. Si est aliqd cur disputantium libertatem angusto fine concludis & cum mendacia protuleris de ueritate taces. Sinautem e tribus unum uerum est. & reliqua duo falsa sūt: cur simili ignorantia ignoras falsa cum ueris. An iccirco uerum dissimulas:ut tibi tutum sit cum uolueris falsa defendere. Hi sunt fumi:hæ caligines:quibus ex oculis hominum conaris lumen auferre. Aristippus nostri temporis qui plenam cunctarum mercium nauem Romano inuehis portu:& sella publice posita Hermagoram nobis & Gorgiam exhibes. Leontinum. Dum nauigare festinas unius quæstiūculæ mercimonium in oriente oblitus es. Et iterum clamitas: & Aquilegiæ atq; Alexandriæ te didicisse iactas: ꝙ sit deus & animarum & corporum creator. De hoc scilicet quæstio uentilatur: utrum deus an diabolus animas fecerit:an non. Vtrum animæ ante corpora fuerint quod uult Origenes: & egerint aliquid propter quod sint crassis corporibus illigatæ. An in morē glirium torpentes consopitæq; dormierint. Hæc taces: q̄ omnes flagitant:& ad illa respondes:quæ nullus inquirit. Fumos quoq; meos frequenter irrides eo ꝙ similem me scire. quod nesciam & enumeratione doctorum rude uulgus inducam. Tu uidelicet flamme9 immo fulmineus:qui in loquendo fulminas:& flammas ore conceptas tenere non potes. Atq; ut ille Bartochabas auctor seditiōis iudaicæ stipulam in ore succensam anhelitu uentilabat:ut flammas euomere putaretur:ita & tu nobis alter Solmoneus omnia ꝑ quæ incedis illustras:& nos fumosos arguis:de qbus forte dicatur. Qui tangis montes & fumigant:nec intelligis quid fumus in propheta significet locustarum: & ꝙ pulchritudo oculorum tuorū amaritudinem fumi nostri ferre non potest. De crimine autem periurii quia me remittis ad codicem tuum:& ex magna parte in aliis libris tibi Calphurnioq; respondi:nunc breuiter dixisse sufficiet te exigere a dormiente quod nunq̄ uigilās præstitisti. Magni criminis reus sum si puellis & uirginibus christi dixi sæculares libros non legēdos:& me in somnis commonitum promisisse ne legerem. Tua nauis Romanæ urbis reuelatione promissa aliud pollicetur:& aliud efficit. Mathematicorum uenerat soluere quæstionem:& soluit fidem christianorum. Quæ per ionium & Egæum adriaticum atq; tyrrhenum mare plenis cucurrerat uelis in romano portu naufragium fecit. Nonne te pudet istiusmodi deliramenta conquirere & mihi similia obiiciendi imponere necessitatem. Esto alius de te somnium uiderat gloriosum uerecundiæ tuæ fuerat & prudentiæ dissimulare quod audieris:& non quasi magno testimo/

nio alterius somnio gloriari. Vide quid inter tuum & meum sit somnium: ego me humiliter reprehensuꝫ refero: tu iactanter laudatum esse congeminas. Nec dicere potes. Nihil mea refert quid alius uiderit: cum in luculentissimis libris tuis hac te ad interpretandū dicas ratione commotum: ne uir illustris ad te somniū
R perderet. Hic est omnis conatus. Si me periurum docueris: tu hæreticus nō eris. Venio ad grauissimum crimen: in quo post recōciliatas amicitias me infidelitatis accusat. Fateor inter cūcta maledicta: quæ uel obiicit uel minatur: nihil a me ita reppellēdū est. q̄ fraus dolus infidelitas. Peccare em̄ hominis est. Insidias tēdere diaboli est. Ergo ideo ī Anastasii imolato agno dexteras iunximus: ut tuas Romæ schedulas furarer mur. Vt immissi canes inemendatas charttulas te dormiente corroderent. Et hoc credibile est: ante nos accusatores parasse q̄ tu crimē admitteres. Si scilicet noueramus quid in animo uolueres? quid alio de te somniaturus esset? Vt impleretur in te græcum prouerbiū Et sus doceret Mineruam. Si Eusebium ego ad latrandum miseram: quis Aterbii contra te & cæterorum rabiem concitauit? Nonne ille qui ex me hæreticum ex tuis inimicitiis iudicabat. Cui cum satisfeciſſem damnatione dogmatum Origenis. tu clausus domi nunq̄ eum uidere ausus es: ne aut damnares quod nolebas aut apte resistēs hæreseos īuidiā sustineres. An iccirco testis contra te esse non poterit: quia accusator tui est Anteq̄ sanctus Epiphanius uenisset Hierosolymam: & ore quidem & osculo tibi pacem dare: mala autem in suo corde seruaret: anteq̄ nos eis in suggillationē tui æpistolas dictaremus: ut hæreticum scriberet quē osculis orthodoxum comprobauit. Aterbius contra te latrat Hierosolymis: & nisi cito abisset: sensisset baculum non litterarum: sed dexteræ tuæ quo tu canes abigere consueuisti. Cur inquit falsatas meas schedulas suscepisti? Quare post interpretationem meam ausus es in libris periarchon stilum figere? Aut si erraueram ut homo debuisti me priuatis litteris conuenire: & sic mihi blandiri quomodo & ego tibi nunc in æpistolis meis blādior. Hæc tota mea culpa est: quare subdolis laudibus accusatus purgare me uolui. Et hoc sine inuidia nominis tui: ut quod tu solus accusaueras ad multos referrem non tibi hæresim obiiciens: sed a me repellens. Nunquid sciui q̄ irascereris si cōtra hæreticos scriberem. Dixeras de te Origenis libris hæretica sustuliſſe: fautorem te hæreticorum iam non esse credebam. Et ideo non in te: sed in hæreticos iuectus sum: in quo si uehementior fui: ignosce mihi. Putaui q̄ & tibi placerem. Furto & insidiis ministrorum meorum dicis schedulas tuas in publicum prolatas fuisse quæ latebant in cubiculo tuo: uel apud eum solū erāt qui rem sibi geri iniunxerat: & quomodo supra confiteris: q̄ aut nullus eas habuerit: aut admodum pauci Si in cubiculo tuo latebant: qua ratione apud eū erāt qui sibi rem geri iniūxerat? Si autem unus cui scriptæ fuerant occultandas susceperat: ergo non latebāt tm̄ in cubiculo tuo: nec habuerūt eas pauci: quos habuisse testatus es. Furto sublatas arguis: & rursum emptas magna pecunia: & infinitis mercibus criminaris. In una re: & in parua æpistola quanta uarietas & dissonantia mentiendi. Tibi ꝫ accusare: mihi defendere nō licebit? Quando criminaris amicum non cogitas: Quando respondeo: tunc mihi uis amicitiæ in mentem ueniant. Dic oro te: celandas schedulas scripsere ras: an prodendas. Si ut celares cur scripsisti. Si ut p̄deres cur celabas. Si in eo rep̄hendendus sum: quare accusatores tuos amicos meos non coercuerim. Vis tibi p̄feram litteras eorum in quibus & hipocryseos arguunt q̄ te sciens hæreticū tacuerim. Quod dū pace ꝫ incautus præbeo intestina ecclesiæ bella susceppi. Tu discipulos uocas: qui me tuum condiscipulum suspicantur. Et quia parcior fui in refellēdis laudibus tuis: putans me tuum esse symmistem. Hoc mihi præstitit p̄logus tuus: ut plus me amicus læderes q̄ inimicus. Se mel sibi persuaserunt: recte an perperam ipsi uiderint te esse hæreticum. Si defendere uoluero: hoc solum p̄ficiam: ut me tecum accusent. Deniq̄ mihi obiiciunt laudationem tuaꝫ: & te non putant insidiose scripsisse: sed uere: & quod tu in me semp ante laudabas uehementer insimulant. Quid me uis facere? ut discipulos accusatores pro te habeam: ut contorta in amicū iacula: meo susciꝑ pectore? De libris autem περιαρχον debes mihi & gratias agere. Tu em̄ ut dicis noxia quæq̄ detruncans meliora posuisti. Ego ita ut habebantur expressi. Ex quo & tua apparet fides: & eius quem interpretatus es: hæresis. Scribebatur mihi de urbe a uiris in Christo præcipuis: respondē criminanti ne si tacueris consensisse uidearis. Consona omnes uoce poscebbant: ut Origenis uersutias proderem: ut uenena hæreticorum romanis auribus cauenda monstrarem. Quid hoc ad iniuriam tuam pertinet. Num solus interpretatus es istos libros? & alios huius operis non habes participes. Nūquid & tu de Septuagintа interpretibus es. ut post editionem tuam aliis transferre non liceat. Ecce & ego multos ut dicis libellos de græco in latinum transtuli habes potestatem & tu

rursum eos uertendi ut uolueris: & bona eꝫ & mala
S suo imputantur auctori. Quod & in te fieret: nisi dixis
ses te amputasse hæretica: & optima transtulisse. Hic
est eꝫ nodus tuus: qui solui non potest: aut si errasti
ut homo: priorem damna sententiaꝫ. Sed quid facies
de apologetico tuo: quem pro Origenis scripsisti ope
ribus. Quid de uolumine Eusebii: in quo cum multa
mutaueris: & sub noie martyris hæretici criminis scri
pta transtuleris: tñ plura posuisti: quæ ecclesiasticæ fi
dei non conueniunt? Tu etiam latinos libros in græ/
cum uertis nobis dare nostris externa prohibebis. Si
in alio opere respondissem: in quo me non læseras ui
deri poteram in iniuriam tuam transferre quod uerte
ras: ut te uel imperitum: uel subdolum demonstrareꝫ
Nunc uero nouum quærimoniæ genus: doles tibi in
eo esse responsum. in quo a te accusatus sum. Diceba/
tur ad interpretationem tuam Roma subuersa postu
labant omnes a me huius rei remedium. Nõ quo ego
alicuius momenti essem: sed qui petebant me esse ali/
quid arbitrabantur. Tu amicus eras: qui illa transtu/
leras: quid me uis facere. Obedire deo magis oportet
an hominibus. Domini custodire substantiam: an fur
tum cælare conserui. Aliter te non placabo nisi & ego
tecum accusanda commisero? Si nullam feciſſes mei
nominis mentionem: si me non ornasses egregiis lau
dibus potueram aliquod habere suffragium: & diuer
sa obtendere: ne rursus interpretata transferrem. Tu
me amice tu compulisti: ut aliquot dies in hoc opere
perderem: ut proferrem in medium quod Charybdis
debuit deuorare: & tamen læsus amicitiæ in te iura ser
uaui: & quantum in me fuit: sic me defendi: ut te non
accusarem. Tu nimium suspitiosus & quærulus qui di
cta in hæreticos ad tuam profers cõtumeliam. Quod
si aliter amicus tuus esse non possum nisi & hæretico/
rum amicus fuero: leuius tuas inimicitias q̃ illorum
amicitias sustinebo. Nouum quoq; me putas finxisse
mendacium: ut æpistolam ad te meo nomine compo
nerem: quasi olim scriptam: quo bonus esse ui dear &
modestus: tu nunq̃ omnino susceperis. Hæc res perfa
cile probari potest. Multi Romæ eius exemplaria ha/
bent: ante hoc circiter triennium qui tibi eam mittere
noluerunt: scientes quæ de meo nomine iactitares: &
q̃ indigna proposito Christiano ac nephanda cõfin
geres. Ego scripsi nesciens quasi ad amicum. Illi non
reddiderunt ei: quem inimicum nouerant: parcentes
& meo errori: & tuæ conscientiæ. Et simul argumen/
taris q; si talem tibi æpſam scripseram non debueraꝫ
contra te in alio libello multa mala scribere. Hic est
totus error tuus: & hæc iusta quærimonia: q; quæ nos
in hæreticos dicimus: tu in te dicta con fingis. Et nisi
illis pepercimus te putas esse uiolatum. An ideo pa/
nem tibi non damus: quia hæreticorum cerebro lapi
dem illidimus? Et ut nostram æpistolam non probes
Papæ quoq; Anastasii simili dicis fraude subnixam:
de qua tibi ante respõdi: quam si suspicaris ipsius nõ
esse: habes ubi apud nos arguas falsitatis. Sinautem
eius est: ut huius quoq; anni contra te æpistolæ pro/
bant frustra & falso falsam arguere niteris cum exil/
lius uera æpistola nostram ueram esse doceamus. In
excusando mendacium tuum q̃ elegans esse uoluisti: T
& ne sex milia Origenis libros proferas. Pythagoræ
a me exigis monumenta. Vbi est illa fiducia qua infla
tis buccis creberrime personabas te quæ in aliis libris
Origenis legeras emendasse in libris περιαρκιων & nõ
aliena: sed sua reddidisse suis. De tanta librorum sil/
ua unum fruticem ac furculum proferre non potes.
Hi sunt ueri fumi: hæ nebulæ quas dum in me crimi/
naris in te extinctas dissipataq; in me cognoscis: nec
tractam ceruicem deiicis: sed maiori impudentia q̃ im
peritia dicis me negare quæ in promptu sunt: ut cum
montes aureos pollicitus fueris: ne scorteum quidem
nummum de thesauris tuis proferas: iusta contra me
odia recognosco. & uera in nos debaccharis insania.
Nisi enim ego quod non est audacter exigerem tu ui/
deberis habere quod non habes. Pythagoræ a me li/
bros flagitas. Quis enim tibi dixit illis extare uolumi
na. Nonne in æpistola mea quam criminaris hæc uer
ba sunt. Sed fac me erraſſe in adolescentia. & philo/
sophum. id est gentilium studiis eruditum in princi/
pio fidei ignorasse dogmata Christiana. Et hoc putaſ
se in æpistolis quod in Pythagora & Platone & Em/
pedocle legeram. De dogmatibus eorum non de li/ Virg.
bris locutus sum quæ potui in Cicerone Bruto ac Se/ Lib.
neca discere lege pro Vatinio oratiunculam. & alias
ubi sodalitiorum mentio fit. reuolue dialogos Tullii
Respice omnem oram Italiæ. quæ quondam magna
græcia dicebatur. & Pythagoricorum dogmatum in/
cisa publicis litteris æra cognosces. Cuiq; enim sunt il
la Chrysacia partamenta? nonne Pythagoræ. In qui/
busomnia eius breuiter dogmata continentur & quæ
latissimo opere philosophus commẽtatus est iambli/
chus imitatus ex parte. Moderatum uirum eloquen/
tissimum & Archippum ac Lysidem Pithagoræ audi
tores. Quorum Archippus ac Lysides græciæ. id est
Thebis scholas habuere qui memoriter tenentes præ
cepta doctoris ingenio pro libris utebantur a quibus

illud est εχριστεον παν ταμασι και εκκοπ τεον αο τενειαν μεν τον χωμα τος απαι χενχιαν χε τησ ψυκησ ακο κασιαν χε τησ γας τροσ σταχιν χε τισπωλεως χιχονοιαν χε τησ οικιας και ολως ωαγ τοσ πραγμα τος αμε τριαν. quod in latinum ita possumus uertere. Fugãda sunt omnibus modis & abscidenda languor a corpore: imperitia ab animo luxuria a uentre: a ciuitate seditio a domo discordia. Et in commune a cunctis rebus intemperantia. Pythagorica & illa præcepta sunt. Amicorum omnia esse communia. Et amicum seipsum esse alterum: duorumq; temporum ꝯ maxime habendam curam: mane & uesperi: eorum quæ acturi sumus: & eorum quæ gesserimus. Post deum ueritatem colendam quæ sola homines deo proximos faciat. Illaq; enygmata quæ diligentissime Aristoteles in suis libris prosequitur. Stateram ne transilias: id est ne prætergrediare iusticiam. Ignem gladio ne fodias. Iratum uidelicet & tumidum animum uerbis maledicis ne lacessas. Coronam minime carpendam: id est leges urbium conseruandas. Cur non comedendum: id est mœrorem de animo proiiciendum. Cum profectus fueris inquit ne redeas. id est post mortem uitam istam ne desideres. Per uiam publicam ne ambules. id est ne multorum sequaris errores. Hirũdinem in domo non suscipiendam. id est garrulos & uerbosos homines sub eodem tecto non habendos. Oneratis superponẽdum onus Deponentibus non communicandum: id est ad uirtutem incedentibus augmentanda præcepta: tradentes
V se ocio relinquendos. Et quia Pythagorica dogmata legisse me dixeram: audi quid apud græcos Pythagoras primus inuenerit. Immortales esse animas. Et de aliis corporibus transire in alia. Quod quidem & Virgilius in sexto æneidos uolumine sequens loquitur.

Virg. æn. Lib. 6. Has omnes ubi mille rotam uoluere per annos
Lethæum ad fluuium deus euocat agmine magno.
Scilicet immemores supera ut conuexa reuisant
Rursus: & incipiant in corpora uelle reuerti.

Se primum fuisse Euphorbum: secundo Callidem tertio Hermotinum: quarto Pyrrhum: ad extremum Pythagoram: & post cæteros temporum circulos ea quæ fuerant: rursum fieri: nihilq; in mundo uideri nouum Philosophiam meditationem esse mortis: quotidie de corporis carcere nitentem animæ educere libertatem

id est discentias reminiscentias esse: & multa alia quæ Plato in libris suis: & maxime in Phedrone Timæoq; prosequitur. Nam post Academiam & innumerabiles discipulos: sentiens multum suæ deesse doctrinæ uenit ad magnam Græciam. Ibiq; ab Archyta Tarentino & Timæo locrensi Pythagoræ doctrina eruditus elegantiam & leporem Socratis cum huius miscuit disciplinis quæ omnia nomine commutato Origenes in libros suos περιαρκων transtulisse conuincitur. In quo igitur erraui: si adolescens dixi me ea putasse in apostolis: quæ in Pythagora & Platone & Empedocle legeram? Non ut calumniaris: & fingis in Pythagoræ & Platonis & Empedoclis libris: sed quæ in illis fuisse legeram: & aliorum me scripta eos habuisse docuerunt. Et hoc genus elocutionis frequentissimus est: ut si dicam quæ in socrate legi dogmata putaui uera. Non quo socrates libros ullos scripserit: sed quæ legi apud Platonem: & alios Socraticos illum habuisse. Et rursum. Imitari uolui gesta quæ in Alexandro & Scipione legeram. Non quo ipsi sua gesta descripserint: sed quod apud alios legerim: quæ illos legisse mirabar. Igitur si docere non possem: ipsius Pythagoræ extare monumenta: nec a filio eius ac filia aliisq; discipulis probata conuincerem: me non teneres mendacii: quia non libros: sed dogmata legisse me dixi: & te frustra errare me tuum protegere mendaciũm uoluisse: ut nisi ego unum librum Pythagoræ protulero tu sex milia Origenis libros perdideris. Veniam ad X
epilogos. id est maledicta tua: in quibus me ad pœnitentiam cohortaris: & nisi conuersus fuero. id est nisi te accusante siluero: mihi minaris interitum. Et hoc scandalum redundaturum in caput meum denũcias qui te hominem lenissimum & Mosaycæ mansuetudinis responsione mea ad inscriptionis insaniam prouocauerim. Scire enim te iactas crimina quæ tibi soli amicissimo sim confessus: & hæc in medium prolatu/rum: meisq; me coloribus esse pingendum: & debere meminisse ꝙ iacuerim ad pedes tuos ne gladio oris tui amputares caput meum. Et post multa in quibus furibundus exultas reuocas te? & dicis optare pacem cum denunciatione duntaxat. ut deinceps taceam. id est ut non scribam contra hæreticos nec audeam respondere accusationi tuæ. Si hoc fecero frater ero & collega. & uir eloquentissimus & amicus ac sodalis. & quod his maius est omnia quæ de Origene transtuli catholica iudicabis. Si autem mutiero & me commouero ilico & impurus ero & hæreticus & tua indignus necessitudine. Hæc sũt præconia mea sic me hortaris ad pacem & ne gemitum quidem ac lachrymas dolori liberas esse cõcedis. Possem & ego tuis te colori

bus pingere:& insanire contra insanientem:& dicere quicquid uel scio uel nescio & eadem licentia immo furore & amentia uel falsa:uel uera congerere. Vt & me loqui:& te puderet audire & obiicere tibi:quæ aut accusantem damnarent:aut accusatum:ut ex frontis duritia fidem lectori facerem:ut quod impudēter scriberem:uere rescriberem iudicares:sed procul sit a moribus Christianis: ut dum alii eorum petunt sanguinem suum offerāt:& sine gladio uolūtate homicidæ sint. Tuæ hoc bonitati:tuæq; māsuetudini & simplicitati cōuenit:q de uno peccatoris sterquilinio:& odorem rosarum & fœtorem profers cadauerum:& contra sententiam pphetalem amarū dicis esse quod quasi dulce laudaueras:nec necesse est ut in ecclesiasticis tractatibus rem tribunalem uentilemus. Nihilq; sup hoc amplius audies:nisi illud est triuio cū dixeris qđ uis audies & quod non uis. Aut si tibi uile uidetur uulgare prouerbium:& homo sapientissimus magis philosophorum ac poetarum sententiis delectaris legisse illud Homericum

Esa. 5.

Hoc soluz requiro ab eximia sanctitate & censura tua (cuius tanta est puritas:ut ad sudaria & semicintia tua dæmones rugiant) cuius exemplum in scribendo sequaris? Quis unq̄ catholicorum in disputatione sectarum turpitudinem ei:aduersum quez disputat:obiecerit? Sic te docuerūt magistri tui? Talibus institutus es disciplinis? Vt cui respondere potueris caput auferas? Et linguam quæ tacere non potest:feces? Nec magnopere glorieris: si facias q̄ scorpiones possunt facere & cātharides. Fecerunt hæc & Fuluia in Ciceronem:& Herodias in Iohānem:quia ueritatem non poterant audire:& linguaz ueriloquam discriminali acu confodiebāt. Canes latrant pro dominis suis: & tu non uis me latrare pro Christo? Scripserunt multi contra Martionem Valen
Y tinum Arrium:& Eunomiū:a quo eis obiecta est turpitudo. Nōne toti in cōuincenda hæresi incubuerunt Istæ machinæ hæreticorum:id est magistrorum tuoz sunt:ut conuicti de perfidia ad maledicta se conferāt Sic Eustachius Antiochenus epūs filium: dum nescit inuenit. Sic Athanasius alexandrinæ urbis pontifex tertiam Arsenii amputauit manum. Duas em̄ q mortuus prius fingebat:uiuens postea habere mōstratus est. Talia & condiscipuli tui & magistri nunc de eiusdem ecclesiæ sacerdote cōfingunt:& auro: id est tuis tuorumq; uiribus oppugnant fidei ueritatem. Quid loquar de hæreticis:qui licet foris sint:tamē se nomināt xp̄ianos? Aduersum impiissimos Celsum atq; porphyrium quāti scripsere nostrorum. Quis omissa causa in superflua criminum obiectiōe uersatus est. Quæ non chartæ ecclesiasticæ:sed libelli debent iudicium continere. Aut quid refert:si causa cadas: & crimine superes. Nō necesse est. ut cum periculo tui capitis accuses uno percussore conducto:satis potes facere desiderio. Et scandalum timere te simulas: qui dudum fratrem:nunc accusatum:semper inimicum es paratus occidere. Et tamen miror quomodo homo prudens furore præuentus uelis mihi beneficium tribuere:ut educas de carcere animam meam. Et non patiaris tecum in tenebris huius sæculi commorari. Vis ergo me tacere ne accusem? Depone gladiū: & ego scutum abiiciam. In uno tibi cōsentire nō potero:ut parcam hæreticis:ut me catholicū nō probem. Si ista est causa discordiæ mori possum:tacere non possum. Dē bueram quidē de omni scriptura tuæ infamiæ respōdere:& diuinis uocibus in modum Dauid Citharizā/tis lenire furorem pectoris tui. Si cōtentus ero unio libri paucis testimoniis:& opponam sapientiam stulticiæ:ut si humana cōtemnis saltem diuina non negligas. Audi igit' qd de te:& de omnibus inuidis: ac maledicis & cōtumelioſis loquat' sapiens Salomō. Insipiētes dum iniuriis cupidi sunt:impii facti oderūt sensum. Ne fabriceris in amicum tuuz mala. Et ne inimiceris aduersum hominem sine causa. Impii exaltāt cōtumeliam. Circūcide a te os prauum: & iniqua labia lōge repelle abs te oculos cōtumelioſi linguā iniqui manus effundētes sanguinem iusti:cor fabricās cogitatiōes malas:& pedes festinātes ad malefaciendum Qui nitit' mendacio pascit uentos:& sequit' aues uolātes. Derelinquit em̄ uias uineæ suæ & axes culturæ suæ fecit errare. Perambulat aridum ac desertū:& colligit manibus suis sterilitatem. Os pcacis appropriat contritioni:& q̄ pfert maledicta stultissimus est. Anima benedicta omnis simplex uir. Animosus inhonestus est:per delicta labiorum incidit in laquæum peccator. Itinera stultorum recta in conspectu suo. Stultus eadem die ostendit iram suam. Abhominatio est domino labia mēdacia. Qui custodit os suum seruat animam. Et qui temerarius est labiis:terrebit seipsum Malus cum contumelia agit mala:& insipiens expādit malitiam suam. Quæres apud malos sapientiam: & nō inuenies. Suis itineribus saturabitur temerarius Sapiens timendo declinat malum. Stultus confidēs miscetur ei:longanimus uir multus in prudentia est: pusillanimus ualde imprudēs est. Qui calūniat' pauperem:lacessit factorem eius lingua sapientum bona

ps. 57

nouit:& os stultorū ꝓnūciat malu3. Vir animosus parat rixas:& imūdus est apud deū oīs q exaltat cor suū Manui manus inferēs iniuste:nō erit impunitus. Qui diligit uiā:pcit ori suo. Ante cōtritionē p̄cedit contumelia. Et ante ruinā mala cogitatio. Qui affirmat oculos suos:cogitat puersa & ꝓuocat labiis suis oīa mala Labia stulta ducūt eū in mala. Et os audax mortē inuocat. Malignus uir multa detrimenta patiet̄. Melior est pauper iustus:quā mēdax diues Gloria est uiro qui auertit se a maledictis: qui aute3 stultus est:talibus se obligat. Noli amare detrahere:ne eradiceris. Suauis est homi panis mendacii:postea implebit̄ os eius calculo:q operat̄ thesauros. Lingua mendacis uana sectatur:& ueniet in laqueos mortis. In aure stulti noli quicq̄ dicere:ne forte irrideant sapientes sermones tuos. Claua & gladius & sagitta pniciosa sunt. Sic & uir qui contra amicum suum falsum dicit testimoniū. Sicut aues auolāt & passeres: ita maledictum uanum nō superueniet illi. Noli respōdere imprudēti ad īprudētiā eius:ne similis ei fias. Sed respōde stulto ad stulticiā eius:ne sibi sapiens esse uideat̄. Qui insidiat̄ amicis suis:cum uisus fuerit dicit:qa ludens feci. Graticula carbonibus & ligna igni:& uir maledicus ad tumultum rixæ. Si te rogauerit inimicus tuus parcens uoce magna ne cōsentias ei: septem neqtiæ sunt in anima eius. Grauis est lapis & uix portabilis arena:s3 ira stulti grauior utroq3. Crudelis est indignatio & acuta ira & zelus impatiens est. Impius calūniat̄ pauperes: & qui cōfidit in cordis auaritia stultissimus est. Totā irā suam ꝓfert insipiens sapiēs dispensat in partes. Filiꝰ malus gladios dentes habet & cultros molas:ut consumat infirmos ex terra:& pauperes ex hominibus.

Z His ergo doctus exemplis nolui mordere mordente3 nec uicem talionis implodere maluiq3 insaniam excitare furibūdi:& unius libri antidotum uenenato pectori infodere. Sed uereor ne nihil ꝓficiens: illud Da uiticum cantare compellar:& his me sermonibus cōsolati. Alienati sunt peccatores a uulua: errauerūt ab utero. Locuti sunt falsa furor illis scd̄m similitudinē serpētis sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas:q̄ nō audiat uocē incātātis sapiēter. Deus cōteret dētes eoꝝ:in ore iꝓoꝝ molas leonū cōfringet deus. Ad nihilū deueni etiā tāq̄ aqua decurrēs. Intēdit arcū suum donec infirment̄. Sicut cæra quæ fluit auferent̄ super cecidit ignis:& nō uiderūt solē. Et iterū. Lætabit̄ iustus cū uiderit uindictā īpiorū manus suas lauabit in sanguine pctōris. Et dicet hō si utiq3 est fructus iusto: utiq3 est deus iudicās eos in terra. In extrema æpistola

ps. 57.

scribis manu tua. Opto te pacem diligere:ad qd̄ breuiter respōdebo. Si pacē desideras arma depone. Blādiēti possum acqescere nō timeo comminātē:sit inter nos una fides:& ilico pax sequetur.

¶ Expositio Symboli Ruffini Aqlegiēsis p̄sbyteri ad Laurētium papā. In qua singulos articulos fidei noui ac ueteris testamēti auctoritatibus cōfirmat:& hæreses contrarias destruit: Epi. XLI

Aa

Alhi qdem fidelissime papa Laurenti ad scribēdū animus nō est tā cupidꝰ q̄ nec idoneus sciēti nō esse absq3 periculo multoꝝ iudiciis ingenium tenue & exile cōmittere. Sed qm̄ (ut cū uenia tui dixerim) id temere in æpistola tua per Christi me sacramenta quæ a nobis maxima cum reuerentia suscipiuntur astringis:ut aliquid tibi de fide secundum Symboli traditionem rationemq3 componā3 q̄ uis supra uires nostras sit pondus præcepti. (Non em̄ me latet sententia sapientum quæ probe admodū dicit:quia de deo & uera dicere periculosum est) tamen si expetitionis a te impositæ necessitatem orationibꝰ iuues dicere aliqua obedientiæ magis reuerentia q̄ ingenii præsumptione tentabimus:quæ quidem nō ta3 perfectorum exercitiis digna uideantur q̄ quæ ad parulorum in Christo & incipientium liberentur audi/tum. Equidem comperi nonnullos illustrium tractatorum aliqua de his pie & breuiter edidisse. Photinu3 uero hæreticum scio eatenus scripsisse:non ut rationē dictorum audientibus explanaret: sed ut simpliciter fideliterq3 dicta ad argumentum sui dogmatis traheret cum in his uerbis sanctus spiritus prouiderit nil ambiguum nil obscurum:nil a reliquis dissonans uideri quia in his uere completur prophetia quæ dicit. Verbum enim consumans & breuians iniquitatem:quia uerbum breuiatum facit dominus super terram. Nos ergo simplicitatem suam uel a uerbis apostolicis reddere & signare tentabimus:uel quæ omissa uidentur a prioribus adimplere. Sed ut manifestius fiat argumentum uerbi huius ut diximus breuiati:causam qua hæc traditio ecclesiis data est ab origine repetemus. Tradunt maiores nostri q̄ post ascensionem domini cum per aduentum spiritus sancti supra singulos quosq3 apostolos igneæ linguæ sedissent:ut loquelis diuersis uariisq3 loquerentur: per quod eis nulla gens extranea: nulla linguæ barbaries inaccessa uideretur & inuia præceptum eis a domino datum hoc ad prædicandum dei uerbum ad singulas quēq3 ꝓficisci na-

Ro. 9.

tiones. Discessuri itaq; abinuicem normã sibi prius futuræ p̃dicatõis in commune constituunt: ne forte alii alio adducti diuersum aliquid his qui ad fidem xp̃i inuitabant̃ exponerẽt. Omnes igit̃ in uno positi: & spũ sancto repleti breue istud futuræ sibi ut diximus p̃dicationis indiciũ in unum cõferendo qd̃ sentiebat unusquisq; componũt atq; hanc credẽtibus dãdam esse regulam statuũt. Symbolũ aũt hoc multis & iustissimis
Bb ex causis appellari uoluerũt. Symbolum em̃ græcæ & indiciũ dici põt & collatio hoc est qd̃ plures in unum conferũt. Id em̃ fecerũt apostoli in his sermonibus in unum cõferendo qd̃ unusqsq; sensit. Indicium autem
Tit. 1. uel signũ iccirco dicit̃: qa in illo tempore sicut Paul9 apl̃us dicit & in actibus apl̃oꝝ refert̃ multi ex circũeũtibus iudæis simulabãt se esse apl̃os xp̃i: & lucri alicuius uel uentris gratia ad p̃dicãdũ ꝓficiscebant̃ nominãtes qdem xp̃m sed non integris traditionum lineis nũciãtes. Iccirco istud indicium posuerũt: p qd̃ agnosceret̃ his q xp̃m uere scd̃m apostolicas regulas p̃dicaret. Deniq; & in bellis ciuilibus hoc obseruari ferũt qm̃ & armoꝝ habitus par: & sonus uocis idẽ: & mos unus est. Atq; eadẽ instituta bellãdi ne qua doli surreptio fiat: symbola distícta unusqsq; dux suis militibus tradit: quæ latinæ signa uel indicia nuncupant̃: ut si forte occurrerit qs de quo dubitet̃ symbolum prodat si sit hostis uel soci9. Iccirco deniq; hæc nõ scribi chartulis aut membranis: sed requiri in credentium cordibus tradiderũt: ut certũ esset hæc nemine3 ex lectione quæ interdũ puenire etiam ad infideles solet: sed ex apostolorum traditione didicisse. Discessuri igit̃ ut diximus ad p̃dicandum istud unanimitatis & fidei suæ apl̃i indicium posuere: non sicut filii Adam discessuri ab alterutrum turrem ex latere cocto & bitumine construentes: cuius cacumen usq; ad cœlum pertingeret: sed monumenta fidei quæ starent aduersum faciẽ inimici e lapidibus uiuis & margaritis dominicis ædificãtes: quam neq; uenti impellerent neq; fulmina subruerent: neq; tempestatum ac ꝓcellaru3 turbines promouerent. Merito igit̃ illi abinuicem separandi turrẽ superbiæ ædificantes. linguarum confusione damnati sunt: ne unusqsq; posset aduertere ꝓximi sui loquelam. Isti uero q turrem fidei construebant: omniũ linguarum scientia & agnitiõe donati sunt: ut illud peccati: hoc fidei ꝓbaret̃ indicium. Sed iam nobis etiam de ipsis aliquid contrectandum est margaritis: in quibus primo in loco fons & origo ponit̃: cum dicitur. Credo in deum patrem omnipotentem. Verum prius q̃ incipiam de ipsis sermonum uirtutibus disputare.

illud non impune commouẽdum puto q̃ diuersis ecclesiis aliqua in his uerbis ĩueniunt̃ adiecta. In eccle- Cc
sia tamen urbis Romæ hoc non deprehenditur factũ quod eo propterea esse arbitror: q̃ neq; hæresis ulla illic sumpsit exordium: & mos mihi seruatur antiquus eos qui gratiam baptismi suscepturi sũt publice. id est fidelium populo audiente symbolum reddere & utiq; adiectionem huius saltem sermonis eoru3 qui præcesserunt in fide non admittit auditum. In cæteris autem locis quantum intelligi datur propter nõnullos hæreticos addita quædam uidentur per quæ nouellæ doctrinæ sensus crederetur excludi. Nos tamen illum ordinem sequimur: quem in aquilegiensi ecclesia lauacri gratia suscepimus. Credo igitur primo omnium ponitur: sicut Paulus apostolus ad hebræos scribens dicit. Credere em̃ primo omnium accedẽtem ad deũ He
oportet: quia est: & credentibus remunerator fit: & ꝓpheta dicit. Nisi credetis non intelligetis. Vt ergo intelligentia auditu patefiat teste: primo omniũ te credere ꝓfiteris: quia nec mare quis ingreditur: & liquido ac profundo sese committit elemento: nisi se pri9 credat posse saluari nec agricola semina sulcis obruit & fruges spargit in terrã: nisi crediderit uẽturos hymbres: affuturum quoq; solis teporem: quibus terra cõfota segetes multiplicata fruge ꝓducat: ac uentis spirãtibus nutriat. Nihil deniq; est quod in uita geri possit: si non credulitas ante precesserit. Quid igit̃ miru3 si accedentes ad deum credere nos primo omnium ꝓfitemur: cum sine hoc nec ip̃a exigi possit uita communis. Hoc autem iccirco in principiis præmisimus: quia pagani nobis obiicere solent: q̃ religio nostra qa rationibus deficit in sola persuasione consistat: & ideo ostendimus nec agi nec stare aliquid posse: nisi præcesserit ius credendi. Deniq; matrimonia contrahun- Dd
tur: quia creditur successura posteritas. & pueri discendis artibus traduntur: quia magistrorum in discipulos transfundenda creditur disciplina: & imperii insignia unus suscipit: dũ credit sibi populos & urbes armatum etiam exercitium pariturum. Quod si hæc singula nisi prius crediderit futura nullus ingredit̃: quomodo multo magis ad agnitionem dei credendo ueniatur. Sed uideamus quid iam breuitatis hic sermo symboli proponat. Credo inquit in deum patrem omnipotentem. Orientales ecclesiæ omnes pene: ita tradunt. Credo in unum deum patrem omnipotentem. Et rursum in sequenti sermone ubi nos dicimus. Et in christum iesum unicum filium eius dominũ nostrum illi tradũt. Et in unũ dñm nostrũ iesu3

xpm unicū filiū eius. Vnū scz deū & unū dñm secun/
dū auctoritatē Pauli aplī ꝓfitētes. Sed de hoc in sequē
Epi. 4. tibus locis repetemus. Nūc interim quod ait in deum
patrem oipotentē uideamus. Deus scd'm qd' opinari
pōt humana mens naturæ ipius uel substantiæ quæ ē
sup oia appellatio est. Pater arcani & ineffabilis sacra
menti uocabulum est. Deum cum audis substantiam
intellige sine initio sine fine simplicē sine ulla admix
tiōe iuisibilē icorpeū ieffabilē: iestimabilē i quo nihil
adiunctū nihil erectuz sit sine auctore. Est em̄ ille qui
est oino oim auctor. Patrem cum audis filii intellige
patrē: q filius supradictæ sit imago substantiæ. Sicut
em̄ nemo dicit' dns nisi habeat uel possessionē uel ser
uum cui dominet' & sic nemo magister dicit' nisi disci
pulum habeat ita & pater nullo pacto qs dici pōt ni/
si filiū habēs. Hoc igit' ipo noīe quo deus pater appel
lat' cū patre pariter subsistere etiā filius demōstratur.
Quō aūt deus pater genuerit filiū nolo discutias: nec
Ee te curiosius ingeras ī ꝓfundo archani: ne forte dū in/
accessæ lucis fulgorē ptinacius pscrutaris exiguum ip
sum q mortalibus diuino munere cōcessus est perdas
aspectum. Aut si putas in hoc oī indignatiōis genere
utēdū: prius tibi ꝓpone quæ nostra sunt: quæ si conse
quēter ualueris expedire tūc a terrestrib9 ad cœlestia
& a uisibilib9 ad inuisibilia ꝓperato. Expedi primo si
potes quō mens quæ intra te est generet uerbū: & qd
sit in ea memoriæ spūs: quō hæc cū diuersa sint rebus
& actibus: unum tn̄ sint uel substātia uel natura: & cū
emēte ꝓcedāt nūq̄ tn̄ ab ipa separent'. Et si hæc q̄uis
in nobis & maxime nostra substātia habent' tn̄ tanto
nobis occulta uident' quanto aspectui corporeo inui
sibilia. De aptioribus reqram9. Fons quomodo in se
generat fluuium? quo autem spū rapidum fert' fluētū.
Quid'est q̄ dum unū & inseparabile sit fluuius & fōs:
nec fluuius fons: nec fons fluuius intelligi aut appel/
lari pōt: & tn̄ q uiderit fluuium uiderit & fontem. Ex/
erce te prius in horum explanatione: & discute si po/
tes quæ habent' in manibus: & tūc ad horum similio
ra ueniemus. Nec putes q̄ te statim de terra ascende/
re suadeam sup cœlos: sed prius si te placet ad istud
firmamentum qd' oculis uidet' educam: & ibi si potes
naturam hui9 uisibilis luminis discute quo mō ignis
iste cœlestis generet ex semetipo splēdorē lucis: quo
modo etiā ꝓducat uaporem & cum tria sint in rebus:
unum tamen sunt in substantia. Quod & si hæc singu
la inuestigare potueris scito adhuc diuinæ generatio
nis mysterium tanto esse differentius & eminēti9 quā
to creator creaturis potentior quanto artifex ope suo
ꝓstātior quāto ille q sp est eo q̄ ex nihilo cœpit eē no
bilior. Credendus est ergo de9 esse pater unici filii sui
dñi nostri: nō discutiendus. Neq; em̄ fas est seruo de
natalibus dñi disputare. Contestatus est pater de cœ
lis dicens. Hic est filius meus dilectus in quo mihi be/ Mat. 3.
ne complacui ipm audite. Pater ipm dicit esse filium
suum: & ipm audiri iubet. Filius dicit. Qui uidet me: Ioh. 14.
uidet & patrem meum. Ego & pater unum sumus. Et
ego ab eo exiui & ueni in hunc mūdum. Quis est q̄ in Ioh. 10.
ter has patris & filii uoces medius se discussor interse Ioh. 16.
rat: & diuinitatem diuidat affectum separet substātiā
rumpat spm̄ secet neget esse uerum quod ueritas dicit
Est ergo deus pater uerus tanq̄ ueritatis pater: nō ex/
trinsecus creās sed ex eo qd' ipe est filiū generās id est
quia sapiens sapientiam q̄ iustus iusticiāq̄ sempiter
nus sempiternū q̄ immortalis imortalē q̄ iuisibilis
iuisibilē q̄ lux splendorē q̄ mēs uerbū. Quod aūt di
ximus oriētis eccleias tradere unū uerū deū patrē oī/ Ff
potētē: & unū dñm hoc nō itelligēdū ē unū nūero di
ci: sed uniuersitate. Verbi gratia. Si quis dicat unū ho
minem aut unum equum hic unum ꝓ numero posuit
potest em̄ & alius homo esse & tertius uel equus. Vbi
autem secundus uel tertius non potest iungi: unus si
dicatur nō unitatis sed uniuersitatis est nomen. Vt si
exempli causa dicamus unum solem: hic unus ita di/
citur: ut uel alius uel tertius addi non possit: Vnus est
em̄ sol multo magis ergo de9 cum unus dicitur unus
non numeri sed uniuersitatis uocabulo nuncupatur.
id est qui propterea unus dicitur q̄ alius non sit. Simi
liter & de domino accipiendum est q̄ unus sit domi/
nus iesus xpus ꝑ quem deus pater dominatum om
nium tenet. Vnde & sequēs sermo omnipotentem ꝓ/
nunciat deum omnipotēs autem ab eo dicitur q̄ om/
nium teneat potentatum. Tenet autem omnia pater
per filium sicut & apostolus dicit. Quia p ipsum crea/
ta sunt omnia uisibilia & iuisibilia: siue throni siue do
minationes siue principatus siue potestates. Et iterū Col. 1.
ad hebræos scribens dicit. Quia per ipsum sæcula in/ Hebr. 1.
stituit: & ipsum constituit hæredem uniuersorum.
Quod si per ipsum sæcula instituit pater: & per ipsum
creata sunt omnia: & ipse est hæres omnium per ipm
ergo & potentatum omnium tenet quia sicut lux de
luce & ueritas de ueritate: ita de omnipotente omni/
potens natus est. ut in Apocalypsi Iohānis scriptum Apo. 4.
est. Et requiem non habent die ac nocte dicentes
Sanctus : sanctus sanctus dominus deus sabaoth.
qui erat & qui est & qui uenturus est omnipotens.
Omnipotens ergo dicitur qui uenturus est. & quis

est alius q̃ uenturus est nisi iesus xp̃s filius dei. His ad
Gg dic̃ inuisibilem impassibilem. Sciendũ q̃ duo isti ser/
mones in eccl̃iæ Romanæ symbolo nõ habent̃. Con
stat aũt apud nos additos hæreseos cã Sabellii illius
p̃fecto quæ a nostris patripassia appellat̃: id est quæ
patrem ip̃m uel ex uirgine natum dicit & uisibilem fa
ctũ esse uel passum affirmat in carne. Vt ergo exclude
ret̃ talis impietas de patre uident̃ hæc addidisse ma/
iores: & inuisibilẽ patrẽ atq; impassibilem dixisse: Cõ/
stat em̃ filium nõ patrẽ incarnatũ: et ex carne natum
et ex natiuitate carnis filiũ uisibilẽ et passibilẽ factum
Quantũ aũt spectat ad illã deitatis imortalẽ substan/
tiam quæ una et eadẽq; cũ patre ẽ: ibi neq; pater neq;
filius neq; spũssanctus uisibilis aut passibilis creditur
Scd̃m dignationẽ uero carnis assumptæ filius est pas
Bar. 31 sus i carne. Quod & p̃pheta p̃dixerat ubi ait. Hic deꝰ
noster nõ reputabit̃ alter ad eũ: q̃ inuenit omnẽ uiaꝫ
disciplinæ: & dedit eaꝫ iacob puero suo: & israel dile
cto suo: post hæc in terris uisus est: & inter hoies con/
uersatus est. Sequit̃ post hoc. Et in iesum xp̃m unicuꝫ
filium eius dñm nostrũ. Iesus hebræi uocabuli nomẽ
quod apud nos saluator dicit̃. Xp̃us a crismate: id est
ab unctione appellat̃. Legimus em̃ in libris Moysi q̃
Auses Nauæ filius cũ electus esset dux populi cõmu/
tato noie de Ause iesus cognominatus sit quo scilicet
ostenderet̃ hoc esse nomẽ: qd̃ principibus & ducibus
cõueniret: his dũtaxat q̃ saluteꝫ sequẽtibus se populis
darent. Itaq; & ille iesus appellatus est q̃ eductum de
terra ægypti ppl̃m: & de erroribus heremi liberatum
in terrã repromissionis induxit. Et hic iesus q̃ populũ
de ignorãtiæ tenebris eductum: & de mũdi erroribus
euocatũ introduxit ad regna cœloꝝ. Christus quoq;
uel põtificale uel regiũ nomẽ ẽ. Nã prius & põtifices
unguẽto crismatis cõsecrabant̃ & reges. Sed illi quelu
ti mortales & corruptibiles ungebant̃: hic uero san/
cto spũ punctus xp̃s efficit̃: sicut scriptura de eo dicit.
Quẽ unxit pater spũssancto misso de cœlis. Et Esaias
p̃figurauerat dicens ex p̃sona filii. Spũs dñi sup me p
pter qd̃ unxit me: euangelizare me misit pauperibus.
Hh Quia ergo ostẽdimus quid sit iesus qui populum sal/
uet: & qd̃ sit xp̃s q̃ põtifex factus sit in æternum: nunc
ex cõsequẽtibus de quo dicant̃ ista uideamus. Vnicũ
filium inqt eius dñm nostrũ. Post hoc docet nos quia
iesus iste de quo diximus: & xp̃us de quo exposuimus
unicus filiꝰ dei & noster dñs est: ne forte humana pu
tes ista uocabula terrenũ te aliqd doceãt: ideo subiun
git. Vnicũ hũc esse filiũ dei dñm nostrũ. Vnus em̃ de
uno nascit̃: qa & splẽdor unius est lucis: & unum est
uerbũ cordis: nec in numerũ pluralẽ defluit incorpo
rea generatio: nec in diuisionẽ cadit: ubi q̃ nascit̃ ne/
quaq̃ a generãte separat̃. Vnicus est ut menti sensus:
ut cordi uerbũ: ut forti uirtus: ut sapiẽtia sapiẽti. Nam 1. Cor.
sicut solus sapiens pater ab ap̃lo dicit̃: ita & solus fi/
lius sapiẽtia nominat̃. Vnicus ergo filius est: & cũ sit
gloria sempiternitate uirtute regno potestate hoc qd̃
pater est oĩa tñ hæc nõ sine auctore sicut pater sꝫ ex pa
tre tanq̃ filius habet: cũq; sit ip̃e oĩm caput: ipsius ta/
men caput pater est. Sic em̃ scriptũ est. Quia caput xp̃i 1. Cor.
deus est. Filium sane cũ audis nolo generationẽ car/
nalis natiuitatis assumas: sed memẽto hoc de ĩcorpo/
rea dici substãtia & naturæ simplicis. Si em̃ (ut supra
iam diximus) uel in eo qd̃ cor generat uerbũ: uel mẽs
seusum uel lux ex se parit splẽdorẽ: nihil hoꝝ requiri/
tur: nec ulla in tali generatõe fragilitas cogitat̃ quã/
to purius & sacratius de hoꝝ oĩm creatore cẽsendum Eph.
est? Sed fortasse dicas ista quã memoras insubstãtiua
est gñatio: neq; em̃ lux substãtiuũ facit splendorẽ: aut
cor substantiuum generat uerbũ. Filius aũt dei subst̃ã
tialiter asserit̃ generatus. Ad hoc primo oĩm illud di
cimus cũ etiã in cæteris p̃ferant̃ exempla: non p om/
nia tñ similitudinem seruare possunt rei illius cui præ
bere putant̃ exemplum: sed unius alicuius partis pro
qua uident̃ assumpta: similitudinẽ tenẽt. Verbi gratia
Vt cũ in euãgelio dicit̃. Simile est regnum cœlorum Mat.
fermẽto qd̃ abscondit mulier in farinæ mensuris tri/
bus. Nunqd nã putabimus regnũ cœloꝝ p omnia si/
mile esse fermẽto: ut substãtia illa ita palpabilis sit ac
fragilis: ut & acida fieri possit & corrupta. Sed ad hoc si
solum exẽplum istud uidet̃ assumi: ut ostenderet̃ ex
parua p̃dicatiõe uerbi dei humanas mentes fidei fer/
mẽto posse coalescere. Similiter & cum dicit̃. Simile Mat.
est regnum cœlorũ rheti misso in mare: quod ex om/
ni genere piscium abstrahit. Et in hoc nunquid putã/ Esa. 7.
dum est q̃ naturæ lini: quo rhete operamur: ac nodis
quibus maculæ nectunt̃ regni cœloꝝ substantia per
oĩa conferat̃. Sed ad hoc solũ uidet̃ assumpta cõpara
tio: ut ostẽderet̃ qa sicut rhete de p̃fundo maris pisces Eze. 4
adducit ad littus: ita de p̃fundo sæculi huiꝰ errore hu
manæ aĩæ regni cœloꝝ p̃dicatõe liberant̃. Ex quibus
cõstat exempla nõ in oĩbus his quorum exẽpla sũt eẽ
similia. Alioqn si eadem essent oĩa: iam nõ exempla
dicerent̃: sed ip̃æ potius res de quibus agit̃ uiderent̃.
Deinde etiam illud dicendum est q̃ nulla creatura ta
lis esse potest qualis creator eius: & ideo sicut sine exẽ
plo est diuina substantia: ita & sine exemplo est diui/
nitas. Tum etiã illud addimus. Quia omnis creatura

ex nihilo est. Si ergo in substãtiua scintilla quæ ignis est ex se creaturã quæ ex nihilo facta est gignit: & cõditionẽ in hoc seruat originis suæ cur illius æternæ lucis substãtia: quæ semp fuit quia in substãtiuũ in se nihil habuit in substantiuũ ex se splendorẽ pferre nõ potuit Et ideo recte unicus dicit filius. Vnicus em̃ ei sol9 est qui ita natus ẽ nec cõparationẽ aliquã põt habere qd unicum est: nec similitudinẽ in substãtia cum facturis suis habere potest ille qui factor est omniũ. Hic ẽ ergo Christus Iesus unicus filius dei qui est dñs noster. Vnicus & ad filium referri & ad dñm potest. Vnicus ẽ em̃ uere filius: & unus dñs Iesus christus. Cæteri quippe filii licet filii dicant: adoptionis tñ gratia dicũtur non ueritate naturæ. Et si dicunt alii dñi cõcessa tamẽ non ingenita potestate dicunt. Hic uero solus est unicus filius: & solus unicus dñs: sicut & apostol9 ait. Et unus dñs Iesus christus: per quẽ omnia. Ideo postea q̃ p̃po/situs ordo fidei ineffabile sacramẽtũ filii de natiuitate patris exposuit nũc ad humanæ salutis dignationẽ disputationẽq; descẽdit. E hunc quẽ supra dixit unicum filium dei: & dñm nostrũ nunc dicit. Qui natus est de spiritusancto ex maria uirgine. Hæc ia3 inter homines disputationis natiuitas est illa diuinæ substantiæ. hæc dignationis est: illa naturæ. De spiritusancto ex uirgine nascit: & iam in hoc loco mundior auditus req̃rit & purior sensus. Hunc em̃ quem dudũ de patre natu3 ineffabiliter didicisti: a spiritusancto templũ fabricatum intra secreta uteri uirginalis ẽtellige & sicut in sanctificatiõe sancti spiritus nulla sentiẽda est fragilitas: ita & in partu uirginis nulla intelligẽda est corruptio Nouus em̃ huic sæculo datus est hic partus: nec ẽmerito. Qui em̃ in cœlis unicus filius est: cõsequenter & in terra unicus est: & unice nascit. Nota sunt omnibus & in euangeliis decantata de hoc scripta prophetarum quæ dicunt: q̃p uirgo cõcipiet & pariet filiũ. Sed & partus ipsius mirabilẽ modum Ezechiel ꝓpheta ante formauerat. Mariam figuraliter portam dñi nominãs: p quã scilicet dñs ingressus ẽ mũdũ Dicit ergo hoc modo. Porta autẽ quæ respicit ad orientẽ clausa erit: nõ aperiet & nemo transibit per eam q̃m dñs deus israel transibit per eam: & clausa erit. Quid tam euidens de consecratione uirginis dici poterat. Clausa fuit in ea uirginittias porta per ipsam ẽtrauit dñs deus israel per ipam in hunc mũdũ de utero uirginis ꝓcessit & ẽ æternum porta uirginis clausa seruata uirginitate permãsit. Igitur sanctusspiritus refert dñicæ carnis: & templi eius creator. Incipe iam hinc ẽtelligere etiã spirituſſanctimaiestatẽ. Contestat em̃ & euãgelic9 sermo de ipo

Quod cum loquenti angelo ad uirginẽ & dicenti: qa paries filium: & uocabis nomen eius Iesum. Hic enim saluum faciet populũ a peccatis suis. Illa respondisset Quomodo fiet istud quoniã uirum nõ cognosco dixit angelus ei. Spiritusanctus ueniet super te: & uirtus altissimi obũbrabit tibi: & ideo quod nascet ex te sanctũ uocabit filius dei. Vide ergo cooperãtẽ sibi inuicẽ trinitatẽ. Spiritusanctus uenire dicit super uirginẽ & uirtus altissimi obũbrare ei. Quæ est autem uirtus altissimi nisi ipse Christus qui est dei uirtus & dei sapientia. Cuius autem hæc uirtus est. Altissimi inquit. Adest ergo altissim9 adest & uirtus altissimi obũbrare ei. Quæ est aũt uirtus altissimi nisi ipse Christus qui est dei uirtus & sapientia? Cuius autem hæc uirtus est? Altissimi inquit. Adest ergo altissimus: adest & uirtus altissimi: adest & spiritusanctus. Hæc est trinitas ubiq; latens & ubiq; apparens uocabulis personisq; discreta: inseparabilis uero substantia deitatis: & q̃uis solus filius nascatur ex uirgine adest tamen & altissimus: adest & spiritusanctus ut & conceptus uirginis sanctificet & partus. Verum hæc quia ex scripturis ꝓpheticis asserũtur possunt fortasse iudæos q̃uis sint infideles & incredu li confutare. Sed pagani solent irridere nos cum audiunt prædicari a nobis uirginis partum: ꝓpter quod paucis & eorũ obtrectatiõibus respondendũ est. Omnis partus ex tribus ut opinor constat: si adultæ ætatis sit fœmina: si uirum adeat: si non sit illius uulua uitio sterilitatis occlusa. Ex his tribus in hoc partu quẽ prædicamus unum defuit: Vir scilicet & hãc partem (quia qui nascebat nõ erat terrenus homo sed cœlestis) per spiritum cœlestem dicimus salua uirginis ĩcorruptione completam. Et tamen quid miru3 uidetur: si uirgo conceperit cum orientis auem quem phœnicẽ uocãt: intantum sine coniuge nasci uel renasci cõstet: ut semper una sit & semper sibi ipsa nascendo uel renascendo succedat? Apes certe nescire coniugia: nec fœt9 nixibus edere omnibus palam est. Sed & alia nonnulla deprehendũtur uti huiuscemodi sorte nascendi. Hoc ergo incredibile uidebit diuina uirtute ad toti9 mũdi reintegrationẽ factũ cuius exempla etiã in animaliũ natiuitate cernuntur. Et tamen miranduz est cur hoc gentilibus impossibile uideatur: qui credunt Minerua suam de cerebro Iouis natam. Quid ad credendum difficilius: aut qd magis contra naturã ẽ. Hic fœmina ẽ: hic naturæ ordo seruat: hic cõceptus & partus temporibus suis editur: ibi nunq̃ fœmineus sexus: sed uir sol9 & partus. Qui illa credit: cur ista miretur. Sed & Liberũ dicunt de femore eius natũ. Ecce aliud por

Luce. 1.

Ll

Ouidius

Li. 3.

Ouidius meth. Li. 4. Ouidius metha. Li. 6. Ouidius Li. 7. Ouidius Li. 1.

tenti genus: & tamē crediť. Venerē quoq; quā aphroditem uocant de ſpuma maris ſicut & omnis eius cō/poſitio oſtendit credunt eſſe ꝑgenitā. De ouo natum Caſtorē Pollucemq; cōfirmāt. Ex formica myrmido/nes. Et alia mille ſunt quæ q̄uis cōtra naturā rerū ue/nientia: iꝑis tñ ſunt uiſa credibilia. Deucalionis & Pir/rhæ lapides iactos: & hominū ex his ſegetem natā Et cum hæc tot & talia figmenta crediderint: unū eis im/poſſibile uideť: q; adoleſcens fœmina diuinū germē nō hominis uitio ſed deo ſpirante cōceperit Qui utiq; ſi ad credendū difficiles ſunt: illis tot & tam turpibus

Mm

monſtris fidem nequaq; cōmodare debuerant. Si ue/ro faciles ſunt ad credēdū: multo promptius hæc no/ſtra tam honeſta & tam ſancta recipere: q; illa tam in digna & tam fœda credere debuiſſent. Sed dicunt for taſſis: qua poſſibile quidē fuerat deo: ut uirgo cōcipe/ret: poſſibile etiam fuerat ut pareret. Sed indignuꝫ eis uideri: ut tanta illa maieſtas ꝑ genitalis fœminæ trā/ſiret egreſſus. Vbi q̄uis nulla fuerit ex uiri cōmixtione cōtagio: fuit tñ iꝑius præputii obſcœnæ attrectatiōis iniuria. Pro quo pauliſper eis ſcd'm ſenſum ſuū reſpō deamus. Si quis uideat paruulū in ꝑfundo ſceni neca/ri: & ipſe cum ſit uir magnus & potēs extremus (ut ita dixerim) ingrediať ſcenum: ut paruulum liberet mo/rientē: pollutus ne a te accuſab.ť hic uir q̄ paululū cal cauerit luti: an ut miſericors laudabiť q; uitā cōtulerit morituro? Sed hæc etiā de cōmuni homine dicta ſunt Redeamus nunc ad naturā eius qui natus eſt. Quatū putas natura ſolis illo inferior eſt? quantū creatura ſi/ne dubio creatore. intuere nunc ſi ſolis radius in ſceni alicuius uoragine dimittať nūquidnā aliqd inde pol/lutionis acquirit? Aut obſcenoꝝ illuſtratio ſolis diciť in iniuriā? Ignis quoq; quanto nam eſt inferior his de quibus ſermo eſt & nulla materia uel obſcena uel tur/pis adhibita ei: ignem polluiſſe crediť. Cuꝫ hæc ita eē in rebus materialibus cōſtet: tu in illa ſupereminenti & incorporea natura quæ ſup omnē ignē & ſuper om/ne lumen eſt: pollutiōis aliquid putas ac obſcenitatis incidere? Tunc deinde etiā ad illud aduerte. Nos ho/minem a deo creatū de terræ limo dicimus: qd' ſi ob/ſcenitas deo reputatur opus ſuum requirenti: multo magis ei reputabiť opus iſtud ab initio fabricanti. Et ſupfluum eſt dicere: cur per obſcena tranſierit: cū non poſſis dicere: cur obſcena condiderit. Et ideo obſcena hæc eē nō natura ſed obſeruātia docuit. Cæterum oīa quæ ſunt in corpore ex uno eodemq; luto formata uſi/

Nn

bus tm̄ & officiis naturalib9 diſtīguunť. Sed ne illud quidē abſolutione uacare huius q̄ſtionis omittamus: quod ſubſtātia dei quæ oīno ē incorporea iſeri corpo/ribus uel capi uel ab eis principaliter nō pōt niſi alia ſit media ſubſtātia ſpiritalis q̄ capax diuini ſpūs poſſit eſſe. Verbi gratia ut ſi dicamus: lux omnia quidē mē/bra corporis illuſtrare poteſt: a nullo tamen eoꝝ niſi a ſolo oculo capi poteſt. Solus ē em̄ oculus qui capax eſt lucis. Et filius ergo dei, naſciť ex uirgine: nō princi/paliter ſoli carni ſociatus ſed in anima inter carnem deumq; media generatus. Anima ergo media & in ſe creta rationabilis ſpiritus arce uerbū dei capiēte abſq; ulla quā ſuſpicaris iniuria deus eſt nat9 ex uirgine. Et ideo nihil ibi turpe putandū eſt: ubi ſanctificatio ſpūs inerat. Et anima quæ erat dei capax particeps fiebat etiaꝫ carnis. Nihil ibi dicas impoſſibile: ubi aderat uir/tus altiſſimi. Nihil de humana fragilitate cogites: ubi plenitudo inerat diuinitatis. Crucifixus ſub Pōtio Pi/lato & ſepultus deſcendit ad iferna. Docet apoſtolus Paulus illumiatos eſſe debere oculos cordis noſtri ad intelligendū quæ ſit altitudo diuinitatis latitudo & ꝑfundū. Altitudo ergo & latitudo & ꝑfundum deſcri/ptio crucis eſt: cuius eam partem quæ in terra defixa ē profundum appellauit. Altitudinē uero illam quæ in terram porrecta ſublimis erigiť. Latitudinē quoq; il/lam quæ diſtenta quoq; in dexterā leuāq; manus pro/tenditur. Cum ergo tot ſpecies mortis ſint quibus de hac uita exitus dari homibus ſolet: quia uult nos apo/ſtolus illuminato corde ſcire rōnem: cur ex his omni/bus crucis potius ſpecies ad morteꝫ electa ſit Saluato/ris? Vnde ſciendū eſt q; crux iſta triūphus erat. Trium/phi em̄ eſt & inſigne eſt. Trophæū deuicti hoſtis indi/ciū eſt. Quia ergo aduenies Chriſtus ſicut Apoſtolus dicit tria pariter ſibi regna ſubiecit (Hoc em̄ indicat ubi ait. Quia in noīe ieſu omne genu flectať cœleſtiū ter/reſtriū & iſernoꝝ & hæc oīa ſua morte uincebat) Cōue/niēs myſterio mors q̄ſita ē: utī aere ſublimat9 & aeris ſubiugās poteſtates uictoriā diis ſupnis & cœleſtibus traderet. Expāſas aūt manus tota die ſanctus ꝑpheta dicit eū tenere ad ppl'm qui eſt in terra: ut & īcredulos cōteſtareť: & inuitaret credentes. Ea uero parte q̄ ſub terram demergiť: inferna ſibi regna ſubiiceret. Eteniꝫ (ut breuiter aliqua etiam de ſecretioribus perſtringa/mus) ab initio deus cum feciſſet mundum. præfecit ei & præpoſuit quaſdam uirtutum cœleſtiuꝫ poteſtates quibus regereť & diſpenſareť mortaliū genus. Quod ita factum Moyſes indicat in deuteronomii cantico ubi dicit. Cum diuideret excelſus gentes ſtatuit termi/nos gentium ſecundum numerum angeloꝝ dei. Sed & horum nonnulli ſicut & ipſe qui princeps appella/

tus est mundi datam sibi a deo potestatem: nō his qui
bus acceperāt legibus temperarūt: nec humanū genꝰ
diuinis obedire: sed suis parere præuaricationibus do
cuerūt. Et hinc aduersus nos pc̄tōꝝ cyrographa scri/
Esa.53. pta sunt: quia ut ꝓpheta dicit. Peccatis nostris uenun
dati sumus. Præcium nanq; animæ suæ unusquisq; cō
Co sequit̄: cum cōcupiscentiæ satisfecerit. Per istud ergo
unusquisq; cyrographū ab illis rectoribus pessimis te/
nebat̄: quod Christus detraxit aduenies & hac eos po
testate denudauit. Idq; sub ingenti mysterio Paulꝰ in
Col. dicat cum dicit deo eo. Delens qd̄ aduersus nos erat
cyrographū: & affigens illud cruci suæ: tradidit prin/
cipatus & potestates triūphās: eos in semetip̄os recto
res. Ergo illi quos humano generi p̄fecerat deus: ī ty/
rānidis cōtumaciā uersi: impugnare cōmissos sibi ho
mines aggressi sunt: & peccati prœliis debellare: sicut
Ephe.1. Ezechiel ꝓpheta mysticis designat eloquiis: cuꝫ dicit
In illa die ꝓcedēt angeli festinātes exterminare æthio
piā eritq; inter eos pturbatio in die ægypti: quoniam
rectitudo uenit. Ergo omnipotētia eoꝝ nudata xp̄s di
cit triumphasse: ablatāq; ab eis potestatē hominibus
tradidisse: sicut ad discipulos suos dicit ipse in euāge/
Luc.10. lio. Ecce dedi uobis potestatē calcādi sup serpentes &
scorpiones & omnē uirtutē inimici. Illos itaq; q acce/
pta potestate male abusi sunt: subiectis quondam suis
subiecit crux xp̄i. Nos uero hoc ē humanuꝫ genus edo
cet primo omniū usq; ad mortē resistere aduersus pec
catū: & libenter interītū ꝑ pietate suscipere. Tunc de/
inde obedientiæ nobis in hac eadē cruce ꝓponit exem
plū: sicut in illis q aliquādo rectores nostri fuerāt po/
Phil.2. suit cōtumaciæ pœnas. Audi ergo quomō apostolus
ualt ꝑ crucē xp̄i obedientiā nos docere. Hoc ingt sen/
Phil.2. tite ī uobis quod in xp̄o Iesu: q cū in forma dei eēt nō
rapinā arbitratus est esse se æqualē deo sed semetip̄m
exinaniuit formā serui accipiēs: in similitudinē homi
num factus: & habitu repertus ut homo factus est obe
diens usq; ad mortē: mortem autē crucis. Quia ergo il
ps.65. le magnus magister ē qui fecerit & docuerit: ideo quæ
prius etiā suscepta morte seruāda docuit ipse hæc pri/
mus moriēdo seruauit. Sed fortasse terret̄ aliqs in hu/
iuscemodi doctrina: quod quem paulo ante cum deo
patre diximꝰ sempiternū ac de eius substātia esse ꝓge/
nitū: quēq; regno maiestate: æternitate unum cū deo
patre eē docuimus nunc de eius morte tractamus. Sꝫ
nolo terrearis o fidelis auditor. Paulo post istū quem
audis mortuū rursum ímortalē uidebis. Mors em̄ ab
eo mortem spoliatura suscipit̄. Nam sacramētū illud
Deut.32. susceptæ carnis qd̄ supra exposuimꝰ hāc habet cāꝫ ut
diuina filii dei uirtꝰ uelut hamus quidā habitu huma
næ carnis obiectus. Et sicut apostolus Paulus ante di
xit habitu inuentus ut homo: principē mundi inuita/ Vbi supra
re posset ad agonem: cui ip̄e carnē suā uelut escam tra/
dens hamo diuinitatis intrinsecus teneret̄ inserto. Et
ꝑfusiōe imaculati sanguis (Solus est em̄ q peccati ma
culā nescit) omniū peccata deleret eorū dumtaxat: q̄
sanguine eius postes fidei suæ signassent. Sicut ergo PP
hamum esca cōtectū si piscis rapiat: nō modo escā ab
hamo nō remouet: sed & ipse de ꝓfundo esca futurus
educit̄. Ita & is qui habebat mortis imperiū: rapuit q/
dem in morte corpus Iesu: nō sentiens in eo hamū di/
uinitatis inclusum. Sed ubi deuorauit hæsit ipse conti
nuo: & diruptis inferni claustris uelut de ꝓfundo ex/
tractus trahit: ut esca cæteris fiat. Quod ita futurū sub
hac eadem figura Ezechiel dudum ꝓpheta significa/
uerat: dicens. Et extraham tā in hamo meo & extende Eze.32.
te sup terrā. Campi implebunt̄ de te: & cōstituā super
te omnes uolucres cœli: & saturabo exte oēs bestias ps.73.
terræ. Sed & ꝓpheta Dauid dicit: Dedit eum in escam
populis æthiopū Et Iob de eodē mysterio similiter ꝓ/ Iob.40
testat̄ ait enim ex persona dñi loquentis ad se Aut ad
ducis draconem in hamo: aut ponis capistrū circa na
res eius: Non ergo damno aliquo aut iniuria diuinita
tis xp̄s in carne patitur: sed ut per infirmatatē carnis
operaret̄ salutē: diuina natura in mortem descendit:
nō ut lege mortaliū mortaliū detineret̄ a morte: sed
ut per sese resurrecturas ianuas mortis aperiret: uelut
si quis rex pargat ad cacerem: & ígressus apiat ianuas
resoluat cathenas: uincula seras & claustra cōminuat
& educat uinctos in remissionē & eos qui sedent in te
nebris & in umbra mortis: luci ac uitæ restituat Dicit̄
ergo rex fuisse quidem in carcere: non tamen ea cōdi/
tione qua fuerant cæteri qui tenebātur in carcere: sed
illi quidem ut pœnas soluerent: hic uero ut absolue/
ret pœnas Cautissime autē qui symbolū tradiderunt:
etiam tēpus quo hæc sub Pontio Pilato gesta sunt de/
signarunt ne ex aliqua parte uelut uaga & incerta ge/
storū traditio uacillaret Sciendum sane est q; in eccle
siæ romanæ symbolo nō habet̄ additum Descēdit ad
inferna: sed neq; in oriētis ecclesiis habetur hic sermo
Vis tamen uerbi eadem uidet̄ esse in eo quod sepultꝰ
dicitur Sed quoniā erga scripturas tibi diuinas amor
& studiū subiacet sine dubio dicis mihi oportere hæc
magis euidentibus diuinæ scripturæ testimoniis ap/
probari: Quanto enim maiora sunt quæ credenda
sunt tanto idoneis magis & indubitatis testibus indi/
gent. Vera quippe est & consequens hæc propositio:

Sed nos tanq̃ sciẽtibus legem loquentes: testimoniorum siluam breuitatis causa derelinquimus. Pauca tamen ex multis etiaz si in hoc requirit adhibeam9 sciẽtes studiosis quibusq; scripturis diuinis latissimũ testimonioꝝ pelagus patere. Primo ergo omniũ sciendu3 est: q; ip̃a ratio crucis nõ omnibus una eademq; ẽ: sed aliud gentibus: aliud iudæis: aliud credentibus sapit.

1.Cor.1. Sicut & apostolus dicit. Nos autẽ xp̃m p̃dicamus crucifixũ: Iudæis quidem scandalũ: gentibus autẽ stulticiã: ipis uocatis iudæis & græcis xp̃m dei uirtutẽ & dei

ubi supra sapientiã. Et alibi Verbum eñ crucis pereuntibus stultitia est. His uero qui salui sunt uirtus dei est. Iudæi autem quibus ex lege traditũ fuerat: xp̃m in æternũ mãsuorũ scãdalũ patiebant de carne eius: qa resurrectionem recipere noluerunt. Gentibus autem stulticia uidebat deum mortẽ suscepisse: quia ignorabãt mysterium carnis assumptæ. Fideles uero q& natũ & passu3

Q q in carne susceperant: & a mortuis resurrexisse: merito uirtutẽ dei credebãt esse: quæ uicerat mortem. Primo ergo hoc ipsum qd iudæi quibus ꝓphetæ hæc prædixerãt nõ essent crediturí: sed illi q nunq̃ hæc a ꝓphetis audierant. Audi quomodo per Esaiã ꝓphetico sermone signat. Quibus nõ est inquit annunciatũ de eo

Esa.52. uidebunt: & qui nõ audierũt intelligẽt. Quod autem his qui meditabant legem dei: a pueritia usq; in senectutẽ non credentibus: ad gentes esset omne mysteriũ

Esa.65. transferendũ: idem Esaias hoc modo p̃dicit. Et faciet inquit dñs deus sabaoth oĩbus gentibus: in mõte isto bibent lætitiã bibent uinum: ungent unguento i mõte isto. Tradet hæc omnia gentibus. Hoc eñ cõsilium omnipotens sup omnes gentes. Sed dicerent fortasse nobis illi q se iactant in scientia legis Blasphematis: qui dicitis dñm corruptioni morti & passiõi crucis fuisse subiectũ. Legite ergo qd scriptum habetis in lamẽ

Treñ.4. tatiõibus Hieremiæ ubi dicit. Spiritus uult9 nostri xp̃s dñs cõpræhẽsus est in corruptionibus nostris: in quo diximus. Sub umbra eius uiuimus in gentibus. Audis quomodo ꝓpheta Christũ dñm cõpræhẽsum esse dicit & pro nobis: id est ꝓ peccatis nostris corruptiõi traditum: in cuius umbra (qm̃ ꝓp̃s ille iudæorũ pmãsit in credulus) gentilẽ subiectũ esse dicit quia uiuimus nõ in israel: sed in gentibus. Quod si operosum nõ uidetur: q̃ possumus breuiter singula q̃ in euãgeliis referũtur: qualiter in ꝓphetis p̃dicta sint designem9: ut hi q prima fidei elementa suscipiunt testimonia hæc habeant in corde descripta ne ulla eis unq̃ de his quæ credunt: ambiguitas inímica surripiat. Edocemur p euãgeliũ: q; iudas unus de amicis & cõuiuis xp̃i tradiderit

Mat.26. eum. Audi hoc quomodo p̃nunciet in psalmis: Qui manducat inquit panes meos ampliauit aduersũ me supplantationem. Et alibi. Amici inquit mei & ꝓximi mei aduersum me appropinquauerũt & steterunt. Molliti sunt sermones sup oleum. Et ipsi erant iacula Vis uidere quomodo molliti sunt? Venit inquit Iudas ad Iesum: & dixit ei: Aue rabi: & osculatus est eu3. Per molle igitur osculi blandimentũ execrabile iaculũ ꝓditionis infixit. Inde dũs ad eum dicit: Iuda osculo filium hominis tradis triginta argenteis? Audis supplãtionẽ eius amppliatãesse cupidine ꝓditionis? Audi & de hoc ꝓpheticã uocẽ. Et dixit inquit ad eos: Si bonum est in cõspectu uestro date mercedẽ meã: aut abnuite. Et post hæc. Et accepi inquit triginta argenteos & misi eos in domũ dñi in cõflatorium. Nõne hoc est quod i euãgeliis scribit. Quia Iudas pœnitẽtia ductꝰ reportauit pecuniã: & ꝓiecit in templo: & discessit. Bene autem mercedem suã dicit: uelut imputantis & exprobrantis effectu. etẽ tam multa bona opera apud eos egerat: cæcos eorũ illuminauerat: claudis pedes: paralyticis græssum: mortuis quoq; reddiderat uitam Pro his igitur omnibus bonis mercedẽ eius restituunt mortem triginta argenteorũ æstimatione pensatã referunt. Refertur item in euãgeliis: q; uinctus est: prædixit hoc sermo ꝓpheticus per Esaiam: dicẽs: Vhe animæ eorũ qui cogitauerunt cogitationẽ pessimã aduersum semetipos: dicentes: Alligemus iustũ quia inutilis est nobis: Sed dicit aliqs: Nunquid hæc de dño intelligenda sunt? Nũquid dñs ab hominibus teneri poterat: & ad iudiciũ ꝓtrahi? Et de hoc te idẽ ꝓpheta cõuincet: Dicit enim his uerbis ipse: Dñs in iudicium uenit cum senioribus & principibus populi: iudicat ergo dñs scd'm ꝓphetæ testimoniũ: & nõ solũ iudicatur sed etiam flagellis cædit: & palmis in faciem uerberatur: & cõspuit: & omne ꝓ nobis pfert obprobriũ indignitatis: et quia hæc stupescẽda erant oĩbus cũ prædicarent ab apostolis iccirco etiam ex persona ipsorum ꝓpheta exclamat & dicit: Dñe qs credit auditui nostro incredibile eñ est: ut deus dei filius passus ista dicatur & prædicet: ergo & prædicunt ꝓ ꝓphetas: ne qua crediturís dubitatio nasceret: ipse ergo ex sua psona xp̃s dñs dicit: Dorsum meum dedi ad flagella & maxillas meas ad palmas: & faciẽ nõ auerti a cõfusione sputorum: Scribitur etiam illud inter cæteras eius passiones q; alligantes eum duxerunt ad Pilatum: Præsignauit etiam hoc propheta: ubi dicit: et alligantes adduxerunt eum exenium regi larim: nisi si obiiciat aliquis & dicat. Sed Pilatus non erat rex. Audi ergo quid in cõ-

sequentibus refert euangeliū. Audiens inquit Pilatus eum esse de Galylea: misit eum ad Herodem: qui erat tunc rex in israel. Et bene addit nomen larim quod ē silvester Non enim erat Herodes de domo israel: nec de illa vinea israelitica quā eduxerat dñs de egypto & plantaverat in cornu in loco uberi: sed erat silvester: id est ex silua alienigenarū: & ideo recte silvester ē appellatus quia de israeliticæ uitis nequaq̄ palmitibus pullulasset. Sed ad hoc qd̄ dicit ꝓpheta exenium: cō/ venienter aptauit. Tunc em̄ Herodes & Pilatus (ut euā geliū testat̄) ex inimicis in concordiā revocati sunt: & velut recōciliatiōis suæ exenium: iustū subiinicē mit/ tebant iesum. Quid interest dūmodo ie sus ut saluator dissidentes reconciliet: & pacem reparet: ac etiam cō/ cordiā reddat? Vnde etiam de hoc scriptum est in iob. Dominus recōciliat corda principū terræ. Refert̄ itē q̄ cum Pilatus vellet eū dimittere: ois populus succla mauerit: Crucifige crucifige eū. Prænūciat hoc quoq̄ Hieremias propheta: dicēs ex persona dñi ipsius: Fa/ cta est inquit hæreditas mea mihi sicut leo in silua de/ dit super me uocem suam propterea exosus sum eam: & propterea inquit dereliqui domum meā: Et iterum alibi dicit: Supra quem aperuistis os uestrū: & aduer/ sus quem relaxastis linguas uestras. Cum iudicaretur scribit̄ tacuisse. Multæ de hoc scripturæ testāt̄. in psal/ mista dicitur. Factus sum sicut homo non audiens & non habens in ore suo increpationes. Et iterum: Ego tanq̄ surdus nō audiebam & sicut mutus non aperiēs os suum. Et iterū alius ꝓpheta dicit: Sicut agnus corā tondente se: sic non aperuit os suum in humilitate: iu dicium eius sublatum est. imposita ei scribit̄ corona spinea. Audi de hoc in canticis canticoꝝ: Super iniq/ tatem Hierusalem mirantis de iniuria filii dei patris uo cem: & dicentis: Exite & uidete filiæ Hierusalem coro/ nam qua coronavit eū mater sua. Sed & de spinis ita alius ꝓpheta cōmemorat: Et expectavi ut faceret uuā: fecit autem spinas & non iusticiā sed clamorem. Verū tamen & mysterii secreta cognoscas. Oportebat eum qui peccata mundi venit auferre: etiam terræ maledi/ cta purgare: quæ peccante prothoplasto sententia p̄/ varicationis acceperat dicēte domino: Maledicta ter/ ra in operibus suis: spinas & tribulos ꝓducet tibi. Pro pterea ergo spinis coronat̄ iesus ut prima illa cōdēna tionis sententia solveret̄. Ad crucem ducitur: & in li/ gno totius mundi uita suspendit̄. Vis ergo de hoc pro pheticis testimoniis cōfirmari? Audi Hieremiā dicentē de hoc: Venite & iniiciamus lignū in panē eius: & cō teramꝰ eū de terra viventiū: Et iterū Moyses ut deflēs eos dicit: Et erit uita suspensa ante oculos tuos: & ti/ mebis p diem & noctem: & nō credes uitæ tuæ. Sꝫ trā scurrendum nobis est. iam em̄ ꝓpositæ brevitatis mo dum excedimus: & breviatū sermonē longa dissertiōe distendimus: Pauca tamen addemus: ne penitus qd̄ cœpimus præteriisse videamur. Scribit̄ iesus in latere percussus: aquā simul & sanguinem ꝓfudisse. Hoc qp pe mysticū est. ipse em̄ dixerat: Quia flumina de uētre eius ꝓcedent aquæ viuæ: sed ꝓduxit & sanguinē quez petierunt iudæi venire super se & sup filios suos: Pro/ duxit igitur aquam quæ credentes diluat: produxit & sanguinem: qui cōdēnet incredulos. Potest tamē etiā intelligi illud quod duplicem gratiā baptismi figura/ verit: Vnam quæ datur per aquam baptismi: aliam q̄ per mysterium ꝓfusionis sanguinis perquirit̄: Vtrūq̄ enim baptismum nominat̄: Quod & si hoc quæris cur non ex alio membro sed ex latere potius ꝓduxisse di/ citur aquam & sanguinem? Videtur mihi per costam mulier indicari: Quia ergo fons peccati & mortis de muliere prima quæ fuit primi Adam costa processit: fons redemptionis ac uitæ de secundi Adam costa: producitur: Scriptū est q̄ in passione eius ab hora sexta usq̄ ad horam nonam tenebræ factæ sunt: Accipe & de hoc prophetæ testimonium dicentis: Occidet tibi sol meridiæ. Et iterū Zacharias propheta: In illa inqt die non erit lux: & frigus & pruina in uno die: & dies ille notus dño: & neq̄ dies neq̄ nox: & ad vesperā erit lux. Quid tam evidēs a propheta dici poterat? Vt iam tum hæc non tam futura prædici q̄ narrari p̄terita vi/ deant̄: & frigus & priuinā prædixit. Propterea em̄ Pe trus calefaciebat se ad ignem: quia frigus erat: & pa/ tiebatur frigus non temporis sed fidei. Addit etiam & dies illa nota domino: & neq̄ dies neq̄ nox. Quid ē neq̄ dies neq̄ nox? nonne aperte de insertis diei tene bris: & revocata rursum luce differit. Non fuit illa dies: neq̄ enim incepit ab ortu solis. Neq̄ integra nox fuit: non enim peracto diei cursu spatia sibi debita: vel ab initio suscepit: vel ad ultimum determinata p/ duxit: sed fugata per impioꝝ facinus lux reparatur ad vesperam: Post horam enim nonaꝫ depulsis tenebris sol redditur mundo. Et iterum alius de hoc ipso testi/ moniū dicit: & obscurabitur super terram lux. Docet euangelii prædicatio q̄ etiam milites diviserūt sibi ve stimenta Iesu: & super tunicam eius miserunt sortem. Hoc etiam curæ fuit spiritusancto prophetarū vocib9 protestari cum dicit: Diviserūt sibi vestimenta sua: & super vestem meam miserunt sortem. Sed ne de illa quidem veste quaꝫ dicunt milites illudentes induisse

Deut.28. Mat.27. Tt Am.8. Zah.14 ps.114. ps.21

eum id est de ueste coccinea prophetæ siluerunt. Audi
Esa.63. enim quid dicat Esaias: Quis est hic q uenit de edon
rubor uestimentorũ eius ex bosra? Quare rubicunda
sunt uestimenta tua & indumentũ tuũ tanq̃ in torcu/
lari calcatum: Vnde & ipe respõdit: Torcular calcaui
solus filii syon. Solus est q peccatũ nõ fecit & abstulit
peccata mũdi. Si em̃ potuit p unum hominem mors
introire: quanto magis p unum hominẽ qui deus erat
potuit uita restitui: Referť etiã q; aceto potatus sit: uel
uino myrrhato qd' est amari9 felle. Audi qd de hoc p
ps.68. pheta prædixerat: Et dederunt inquit in escã meã fel:
& in siti mea potauerũt me aceto: Ad quæ respõdens
Deut.32 iam tunc moyses dicebat de populo illo: Ex uineis so
domoꝝ uitis eoꝝ & palmes eoꝝ de gomorris, uua eoꝝ
uua fellis: & botrus amaritudinis ipsius. Et iterũ expro
brans eos dicit: Populus stultus & nõ sapiẽs hæc dño
retribuisti: Sed & in canticis eadem prænũciantur: ubi
Cañ.6. etiam hortus in quo crucifixus est designať. Dicit er/
go: Intraui in hortum meum soror mea: sponsa mea:
& uindemiaui myrrham meam: ubi euidenter uinum
myrrhatu3 quo potatus est declarauit. Et spiritũ post
hæc scribitur reddidisse. Prænũciatum fuerat & hoc p
prophetam dicentem ex persona filii ad patrẽ: In ma/
ps.30. nus tuas cõmendo spiritum meum. Sepultus perhibe
tur & lapis magnus appositus ante hostiũ monumẽti
Accipe etiam de hoc quid propheticus per Hieremia3
sermo prædixerit: Mortificauerunt inquit in lacum ui/
tam meam & posuerunt lapidem super me. Euidẽtissi
ma hæc sepulturæ eius indicia ꝓpheticis uocibus desi
gnata sunt. Accipe tñ & alia. A cõspectu inquit iniqui
tatis ablatus est iustus & in pace est locus eius. Et alibi
Et dabo malignos pro sepultura eius. Et itẽ alius: Re
cubans dormiuit ut leo: & ut catulus leonis: qs susci/
Vy tabit eum: Sed etiam q; in infernum descendit: euidẽ/
ter pronunciatur in psalmis. ubi dicit: Et in puluerem
mortis deduxisti me. Et iterũ: Quæ utilitas in sangui/
ne meo: dum descendero in corruptionem: Et iterum
Descendi in limum profundi & non ẽ substantia. Sed
& Iohãnis dicit: Tu es q uenturus es in infernum sine
1.Pe.3. dubio: an alium expectamus: Vnde & Petrus dicit: qa
Christus mortificatus carne: uiuificatus autem spiritu
qui in ipso habitat: eis q in carcere cõclusi erant descẽ
dit spiritibus ꝓdicare: q increduli fuere in diebus Noe
in quo etiam qd operis in infernũ egerit declarať. Sed
& ipse dominus per prophetam dicit tanq̃ de futuro:
ps.15. Quia non derelinques animam meam in inferno: nec
dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Quod rur
sum prophetice nihilominus ostendit impletum: cũ

dicit: Domine eduxisti animam meã ab inferno salua ps.29
sti me a descendentibus in lacum. Sequitur post hæc.
Tertia die resurrexit a mortuis: Resurrectionis quip/
pe gloria in Christo clarificauit omne quod prius in/
firmum & fragile uidebatur. Sed tibi pauloante non
putabatur esse possibile: usq; ad mortem ueniisse imor ps.3
talem: aspice nunc quia deuicta morte resurrexisse di/
citur: non potest esse mortalis. Sed bonitatem in hoc
intellige creatoris: quia ille eousq; te sequendo descẽ ps.11
dit: usq; quo tu peccando deiectus es. Nec creatorem
omnium deum impossibilitatis accuses: ut tibi putes ps.29
opus eius caduco lapsu potuisse concludi: quo ille sa
lutem operaturus peruenire non posset. Inferna & su
perna nobis dicuntur qui creata corporis circunscri/ ps.84
ptione cõclusi: intra regionis præscriptæ nobis termi
nos continemur. Deo autem qui ubiq; est: & nusq̃ de
est: quid infernum est: aut quid supernum: Verũtamẽ
in assumptione corporis etiam ista cõplentur. Resu/
scitatur caro quæ reposita fuerat in sepulchro: ut ad/
impleretur illud quod dictum est per prophetã: Quia ps. Osee.6
non dabis sanctum tuũ uidere corruptionem. Rediit
ergo uictor a mortuis: inferni spolia secum trahens.
Eduxit enim eos qui tenebanť a morte: sicut & ipse p̃ Io
dixerat: ubi ait: Cum exaltatus fuero: omnia ad meip/ Ioh.
sum traham. Atteststať autem de hoc euãgelium: cum
dicit: Quia monumenta aperta sunt: & multa corpo/ Mat.
ra dormientiũ sanctoꝝ resurrexerunt & apparuerunt
multis: & ingressi sunt in sanctam ciuitatem illam: si/ Esa.31
ne dubio ingressi sunt ciuitatem: de qua apostolus di
cit: Quæ autem sursum est Hierusalem libera est: quæ Gal.
est mater omnium nostrum. Sicut & ad hæbreos iterũ
dicit: Decebat enim eum propter quem omnia: & per Heb.
quem omnia: multos filios in gloriam adducentem:
auctorem: salutem eorum per passiones consumare. Ioh.20.
Igitur cõsumatam passionibus carnem humanã quæ
mortem ceciderat p prothoplasti lapsum: resurrectio/ Ca2.3.
nis uirtute reparatam: in dextera dei sedens in altissi/
mis collocauit: ut & apostolus dicit: Qui simul exci/ Eph.
tauit nos: simulq; sedere fecit in cœlestibus. Hic enim ubi supra
erat figulus: qui ut Hieremias propheta docet: uas de Hie.
manu sua collapsum & confractum: rursum eleuauit Yy
manibus suis: & reformauit: sic placuit in conspectu
eius. Placuit autem ita: ut corpus quod mortale & cor
ruptibile susceperat de sepulchri petra leuatum & im
mortale atq; incorruptibile affectum: iam non in ter/
renis sed ĩ cœlestibus & patris dextera collocaret. Ple
næ sunt his sacramentis scripturæ ueteris testamenti.
Nullus super hoc propheta nullus legislator aut psal

mographus siluit: sed omnis pena sacra de his pagi/ na loquit & ideo supfluum uidetur imorari nos ad cõ greganda testimonia. Pauca tamen & admodũ pauca ponemus: ad ipos fontes diuinoꝝ uoluminũ remittẽ tes eos: q potari abundãtius cupiũt. Dicit ergo statim ps.3. in psalmis Ego dormiui & soporatus sum: & exurrexi quoniã dns suscepit me. Item in alio: Propter miseriã inopum & gemitum pauperum nunc exurgã dicit dns ps.11. Et alibi sicut iam superius diximus: Domine eduxisti de inferno animã meã: saluasti me a descẽdẽtibus in ps.29. lacum. Et in alio loco: Quoniã reuersus uiuificasti me & de abysso terræ iterum reduxisti me. Euidentissime in octuagisimo septimo psalmo de eo dicit: Et factus ps.24. est sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Nõ dixit homo: sed sicut homo qui descẽderat in infernũ sed inter mortuos liber erat: quia a morte teneri non poterat Et ideo i uno natura humanæ fragilitatis: in alio diuinæ maiestatis potestas ostendit. Osee aũt p/ pheta etiaꝫ de tertia die manifestissime ꝓnunciat hoc Osee.6. modo: Sanauit inquit nos post biduũ: in die autẽ ter/ tia resurgemus: & uiuemus in cõspectu eius. Hæc autẽ ex persona eorũ dicit: qui cum ipso die tertia resurgẽ/ tes: de morte reuocãtur ad uitã. Et ipsi sunt qui dicũt. Die tertia resurgemus & uiuemus in conspectu eius. Esaias uero apte dicit: Qui eduxit de terra pastorẽ ma gnũ ouiuꝫ. Sed q & mulieres uisuræ essent resurrectio nem eius: scribis & phariseis & populo non credente Esa.32. etiam hoc predicit Esaias bis uerbis. Mulieres quæ ue nitis ad spectaculo uenite. Non enim est populus ha/ bens intellectũ. Sed etiã de illis mulieribus que post resurrectionẽ perrexisse ad sepulchrũ dicũtur: & quæ/ sisse eum & non inuenisse Sicut de Maria magdalenæ quæ refert uenisse ad monumentũ ante lucem: & nõ Ioh.20. inuento eo flens dixisse ad angelos: Quia tulerũt do minũ: & nescio ubi posuerunt est. Etiã de hoc ita pre/ Ca.3. dicitur in cantis canticorũ: In cubili meo quæsiui quẽ dilexit aia mea: In noctibus quesiui eum: & non inue ni. De illis quoꝫ qui inuenerunt & tenuerunt pedes eius: prædicitur in canticis canticorum. Tenebo eum supra Yy & non dimittam eum: quẽ dilexit anima mea: Hæc in terim pauca de multis. Breuitati enĩ studentes: plura coaceruare nonpossumus: Ascendit ad celos sedet ad dexterã patris: Inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos: Consequenti breuitate in fine sermonis hæc cõtinentur: i qbus quod dicitur quidẽ palam est: Sed cõsequenter quo sensu intelligi debeãt quæ dicuntur ascendisse: & sedere: & uenturũ esse: nisi secũdũ digni tatẽ diuinitatis intelligas: aliquid per hæc humanæ fragilitatis uidebitur indicari. Consũmatis etenĩ his que in terra gerebãtur: & aia de inferni captiuitate re uocata: ascẽdere memorat ad coloꝝs: sicut propheta prædixerat: Ascendens in altum: captiuã duxit capti/ ps.67. uitatẽ: dedit dona hominibus: illa scilicet dona q Pe/ trus in actibus apostoloruꝫ de sanctospiritu dicebat: Exaltatus igitur in dextera dei effudit hoc donum qd uos uidetis & auditis: Donum ergo spiritussancti de/ dit hominibus quia captiuitatẽ quã prius diabolus p peccatum deduxerat in infernũ: xps per mortis suæ re/ surrectionẽ reuocauit ad cœlos: Ascẽdit ergo ad cœ/ los: nõ ubi uerbum deus ante nõ fuerat: quippe q erat semper i cœlis: & manebat i patre: sed ubi uerbum ca ro factum ãte nõ fuerat: Deniq; quia nouus iste ingres sus portarum cœli ædituis & principibus uidebat ui/ dentes naturam carnis secreta cœloꝝ penetrãtem di cut adiuicem: sicut Dauid plen9 spiritusancto denun ciat: dicens: Tollite portas principes uestras & eleua/ ps.23. mini portæ æternales & introibit rex gloriæ: Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens dns potẽs in prœlio Quæ uox utiq; non propter diuinitatis poten tiam sꝫ propter nouitatem carnis ascendentis ad dei dexteram ferebat Dicit & alibi idem Dauid Ascẽdit deus in iubilatione & dominus in uoce tubæ In uoce ps.46. etenim tubæ mos est uictorẽ redire de prœlio De ipo quoq; & illud dicitur Qui ædificat in cœlo ascensio/ Am.9. nem suã. Et item alibi Qui ascẽdit super cherubin uo/ ps.18. lauit super pẽnas uentoꝝ Sedere quoq; ad dexteram patris carnis assumptæ mysteriũ est Neq; enim incor/ Zz porali naturæ conuenienter ista absq; assumptiõe car nis aptantur neq; sedis cœlestis perfectio diuinæ na/ turæ sed humanæ conquiritur Vnde & dicitur de eo Parata est sedes tua deus ex tunc a sæculo tu es Parata ps.92. igitur a sæculo sedes est in qua dominus Iesus sessurus erat in cui9 nomine omne genu flectatur cœlestiũ ter restrium & infernorum & omnis lingua confiteatur ei quia dominus iesus est in gloria dei patris De quo & Dauid ita refert Dixit domin9 dño meo: sede a dex ps.109. tris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pe dum tuoꝝ Que tamen dicta dominus in euangelio differens dicebat ad pharisæos Si ergo Dauid in spiri Mat.22. tu dominũ uocat eum: quomodo filius eius est p qd ostendit se secũdum spirituꝫ dominũ secundũ carnẽ filium esse Dauid Vnde et ipse dominus iterum dicit Verũtñ dico vobis. Ammodo videbitis filium homi/ Mat.26 nis sedentem ad dexteram virtutis dei. Et Petrus apo stolus dicit de Christo: Qui est in dextera dei sedens 1.Pe.2. in cœlis. Sed et ad paulns ad Ephesios scribens Eph.3.

Sed operationem inquit potentiæ uirtutis eius:quam operatus est in xp̃o ſuſcitans eũ a mortuis:& ſedere faciens in dextera ſua. Quod autẽ ueniat iudicaturus uiuos & mortuos:multis qdem diuitiarũ ſcripturarum teſtimoniis edocemur. Sed priuſq̃ ꝓpheticis hæc eloquiis p̃dicta doceam9 illud neceſſario arbitror admonendum quod iſta fidei traditio quotidie nos uult de aduentu iudicis eſſe ſollicitos ut actus noſtros ita p̃paremus:tanq̃ reddituri iminẽti iudici rationẽ. Hoc eñ
ps.111. erat qd' & ꝓpheta dicebat de uiro beato: Quia diſponit ſermones ſuos in iudicio. Quod autẽ dicit' iudicare uiuos & mortuos nõ ideo dicitur q̃ alii uiui alii mortui ad iudiciũ ueniant: ſed q̃ animas ſimul iudicabit & corpora:in quibus uiuos animas mortuos corpora nominauit. Sicut & ipſe dñs loquit' in euãgelio: dicẽs
Mat.10. Nolite timere eos qui poſſunt corpus occidere animæ autẽ nihil poſſunt facere. Sed timete potius eum q̃ poteſt & animam & corpus perdere in gehẽnem. Nunc iam paucis ſi uidet' etiam p ꝓphetas hæc p̃dicta eẽ doceamus Plura autẽ teſtimonia cũ uolueris ipſe tibi de ſcripturaꝝ latitudine congregabis. Dicit ergo Mala/
Mal.3. chias ꝓpheta: Ecce ueniet omnipotens:& qs ſuſtinebit diem aduentus ei9? aut qs ſuſtinebit aſpectum eius quia ipſe egreditur ſicut ignis cõflatorii:& ſicut herba lauãtium:& ſedebit conflans & purgans ſicut argentum & ſicut aurum. Vt autem euidẽtius agnoſcas quis ſit iſte dñs de quo hæc dicunt':audi qd & Daniel pro/
Dañ.7. pheta ꝓnunciet: Videbam inquit in uiſu noctis: & ecce cum nubibus cœli quaſi filius hominis ueniẽs uſq̃ quaſi ad uetuſtum dierũ perueniet:& in cõſpectu eius oblatus liber:& ipſi datus eſt principatus & honor & regnum:& omnes populi tribus linguæ ipſi ſeruient: & poteſtas eius poteſtas æterna quæ non p̃teribit: & regnum ei9 nõ corrumpet'. Ex his ergo edocemur nõ ſolum de aduẽtu & de iudicio:ſed & de poteſtate eius & regno:quia poteſtas æterna ſit:& ſine corruptionis
Luce.1. ſine ſit regnum. Sicut & in euangelio dicit': Et regni eius nõ eſt finis. Vnde ualde alienus a fidei eſt qui regnum xp̃i dicit aliquãdo finiendũ. Scire tamen debemus q̃ ſalutarẽ xp̃i aduentũ hunc conatur inimic9 ad decipiendos fideles callida fraude ſimulare & ꝑ filio hominis qui expectat' uentur9 in maieſtate patris ſui filium perditionis in ꝓdigiis & ſignis mendacibus p̃parare ut pro Xp̃o mũdum hunc introducat antichriſtum de quo & dñs in euãgeliis prædixit iudæis:Quia
Ioh.5. ego ueni in nomine patris mei & non recepiſtis me: alius ueniet in nomine ſuo:& ipſum recipietis. Et iterum dicit: Tunc uidebitis abominationem deſolatio/
Mar.13. nis ſtantem in loco ſancto:ſicut dicit Daniel prophe Dañ.
ta qui legit intelligat. Daniel ergo de aduentu erroris iſtius plenius & latius in ſuis uiſionibus edocet ex quibus ualde operoſum eſt nunc exẽpla ponere: quæ ſatis amplis narrationibus dilatantur: & ideo ſcire de his plenius uolẽte; ad ipſas magis recenſendas remittimus uiſiones. Sed & apoſtol9 dicit de eo:Ne qs uos 2.thes.
ſeducat ullo modo:quoniam niſi diſceſſio uenerit primum:& reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis:qui aduerſat' & extollitur ſuper omne quod dicit' deus aut colitur ita ut in templo dei ſedeat oſtendens ſe tanq̃ ipſe ſit deus. Et paulopoſt:& tunc reuelabitur iniquus quem dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui & euacuabit eum illuminatione aduent9 ſui cuius eſt aduentus ſcd'm opera ſathanæ in omni uirtute ſignis & prodigiis mendacibus. Et itẽ paulopoſt & ideo mittet illis deus operationem erroris:ut credant mendacio ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati. Propterea ergo ꝓpheticis & euangelicis atq̃ apoſtolicis uocibus nobis pronunciatur hic error:ne qui ꝓaduentu Chriſti aduentum credant antichriſti. Sed ſicut
ipſe dicit:Cum dixerit uobis:Ecce Chriſtus hic aut ec/ Mat.
ce illic nolite credere. Venient enim multi pſeudo xp̃i & pſeudo prophetæ:& ſeducent multos. Sed quomodo demõſtrauerit iudiciũ ueri Chriſti uideamus. Sicut Mat.
fulgur inquit de oriente reſplendet uſq̃ in occidẽtem ita erit aduentus filii hominis cum ergo aduenerit dominus Ieſus chriſtus ſedebit:& iudiciũ ſtatuet: ſicut & in euangeliis dicit:Et ſegregabit oues ab hædis:id eſt Mat.
iuſtos ſegregabit ab iniuſtis: ſicut & apoſtolus ſcribit: Quãdo oẽs nos ſtare oportet ante tribunal Chriſti:ut 2.Co.
recipiat unuſquiſq̃ propria corporis prout geſſit ſiue 2.Thi.
bona ſiue mala. Iudicamur autem non ſolum progeſtis:ſed etiam pro cogitatis ſecundum q̃ & ipſe apoſtolus dicit:Inter ſeinuicem cogitationibus accuſanti Ro.
bus:aut etiam defendentibus in die quo iudicabit occulta hominum. Sed & de his iſta ſufficiant. Poſt hæc ponitur in ordine fidei:Et in ſpiritu ſancto. Ea quæ in ſuperioribus paulo latius de Chriſto ſunt tradita ad incarnationis & paſſionis eius myſterium pertinent: quæ dum media intercedunt perſone ipſius coaptata ſanctiſpiritus commemorationem paulo longius reddiderunt. Cæterum ſi ſola diuinitatis ratio habeatur: eo quomodo quo in principio dicitur: Credo in deum patrem omnipotentem:& poſt hæc in ieſum chriſtum filium eius unicum dominum noſtrum ita iungitur Et in ſpiritu ſancto. Illa uero omnia quæ de Chriſto memorantur ad diſpenſationem carnis

ut diximus spectant. Igit' in sanctiſpiritus cōmemora/
tione adimplet' myſteriū trinitatis. Sicut em̄ unus dici
tur pater: & alius nō est pater & unus dicit' unigenit9
filius & alius unigenitus filius nō est: Ita & spirituſſan
ctus unus est: & alius nō potest esse spirituſſanctus. Vt
ergo fiat distinctio psonaꝝ affectiōis uocabula secer/
nunt' quibus ille pater intelligat' ex quo omnia: & qa
ipse non habeat patrē. Iste filius tanq̄ qui ex patre na
tus sit: & hic spirituſſanctus tanq̄ de utroq; ꝓcedens:
& cuncta sanctificās. Vt aūt in una eademq; trinitate
diuinitas doceat': sicut dictū est ī deo patre credi adie/
cta præpositiōe in: ita & in xp̄i filio eius: ita & inspiri/
tuſancto memorat'. Sed ut manifesti9 fiat qd' dixim9
ex cōsequētibus approbabit'. Sequit' nāq; post hūc ser
monē. Sāctā eccleſiā catholicā: remissionē peccatorū
carnis resurrectionē. Nō dixit in sancta eccleſia catho
lica nec in remissione peccatoꝝ: nec in carnis resurre
ctione. Si enim addidisset in præpositionē una cū su/
perioribus eademq; uis fieret. Nunc aūt in illis qdem
uocabulis ubi de diuinitate ordinat' fides: ī deo patre
dicit' & in xp̄o filio eius: & in spirituſancto. In cæteris
uero ubi non de diuinitate sed de creaturis & de myste
riis sermo est in p̄positio nō aditur: ut dicat' ut in san/
cta eccleſia sed sanctā eccleſiā credēdā esse nō ut deū
sed ut eccleſiam deo cōgregatā. Et remissionē peccato
rum credant esse: nō in remissionē peccatoꝝ: & resur/
rectionē carnis credāt: nō in resurrectionē carnis. Hac
itaq; præpositiōis syllaba creator a creaturis secernit':
& diuina separant' ab humanis. Hic igit' spirituſsāct9
est qui in ueteri testamento legem & ꝓphetas in nouo
euangelia & apostolos inspirauit. Vnde apostolus di
2.Tim.3. cit: Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis ē ad do
cendum. Et tñ q̄ sunt noui ac ueteris testamenti uolu/
mina: quæ scd'm maiorū traditionē p ip̄m spiritūsan/
ctum inspirata credunt': & eccleſiis xp̄i tradita: cōpe/
tens uidet' hoc in loco euidenti numero sicut ex patrū
monumentis accepimus designare. Itaq; ueteris testa
mēti omniū primo Moysi quinq; libri sunt traditi Ge
neſis: Exodus. Leuiticus: Numeri: Deuteronomium.
Post hæc Iesus naue iudiciū simul cū Ruth Quattuor
post hæc regnoꝝ libri: quos hebræi duos numerāt Pa
ralypomenon: q dierum dicit' liber: & Esdre duos: q
apud illos singuli cōputant': & Hester: ꝓphetaꝝ uero
Esaias: Hieremias: Ezechiel: & Daniel: p̄terea duode
cim ꝓphetarū liber unus. Iob quoq; & psalmi Dauid
singuli sunt libri. Salomonis uero tres eccleſiis tradi/
ti Prouerbia: Eccleſiastes: Cantica cāticorū. in his cō/
cluserunt numerum librorꝝ ueteris testamenti. Noui
uero q̄ttuor euāgelia: Matthæi: Marci: Luce. iohānis
Actꝰ apostolorꝝ quos describit Lucas. Pauli ap'li epi
stolæ q̄ttuordecim: Petri apostoli duæ: iacobi fratris
domini & apostoli una: iudæ una: iohānis tres. Apo/
calypsis iohānis. Hæc sunt quæ patres intra canonem
cōcluserunt ex quibus fidei nostræ assertiones cōstare
uoluerunt. Sciendū tamen est q̄ & alii libri sunt q nō
canonici sed eccleſiastici a maioribus appellati sunt:
id est Sapientia quæ dicit' Salomonis: & alia sapiētia
quæ dicitur filii Syrach: q liber apud latinos hoc ipso
generali uocabulo eccleſiasticus appellatur: quo uo/
cabulo nō auctor libelli sed scripturæ qualitas cogno
minata est. Eiusdem uero ordinis libellus est Thobiæ
& iudith: & Machabeorū libri. In nouo uero testamē
to libellus qui dicitur pastoris siue hermes: qui appel
latur duæ uiæ uel iudiciū Petri. Quæ omnia legi qdez
in eccleſiis uoluerunt: non tamen proferri ad auctori
tatē ex his fidei confirmandam. Cæteras uero scriptu/
ras apocryphas nominarunt: quas in eccleſiis legi no
luerunt. Hæc nobis a patribus ut dixi tradita sunt quæ
ut dixi opportunū uisum est hoc in loco designare ad
instructionē eorum qui prima sibi eccleſiæ ac fidei ele
menta suscipiunt: ut sciant ex quibus sibi fontibus uer
bi dei hauriēda sint pocula. Tenet deinde ratio fidei
sanctam eccleſiam. Cauſam iam superius diximus cur
non dixerint etiam hic in sanctaz eccleſiam. Hi igitur
qui supra in uno deo credere edocti sunt sub myſterio
trinitatis credere etiam hoc debent unam esse eccleſiā
sanctam: in qua est una fides & unum baptiſma: ī qua
unus deus credit' pater: & unus dominus ieſus xp̄s fi/
lius eius & unus spirituſsanctus. Iſta est ergo sancta ec
cleſia non habens maculam aut rugam. Multi enim
& alii eccleſias cōgregauerunt: ut Martion: & Valenti
nus: & Hebion: & Manichæus: & cæteri omnes hæreti
ci. Sed & illæ eccleſiæ non sunt sine macula uel ruga
perfidiæ. Et ideo dicebat de illis propheta. Odi eccle/ ps.25.
ſiam malignantiū: & cum impiis non sedebo. De hac
autem eccleſia quæ fidem Christi integrā seruat audi
quid dicat spitituſsanctus in canticis canticoruz. Vna
est colūba mea: una est perfecta genetrici suæ. Qui er/ Cañ.2.
go hanc fidem in eccleſia suscipit: non declinet in cō/
cilio uanitatis: & cum iniqua gerentibus nō introeat.
Conliuz nāq; uanitatis est quod agit Martion: qui ne
gat patem Christi deum esse creatorem: qui per filium
suum fecerit mūdū. Conciliū uanitatis est qd' Hebion
docet ita Christo credi debere: ut circunciſio car/
nis & obseruatio sabbati & sacrificiorum solemnitas
cæteraq; omnes obseruantiæ secundum legis litterā

teneant. Concilium uanitatis est quod docet Manichæus: primo q seip̃m paraclytũ nominauit tum deinde qui mũdum a malo factum dicit deum creatorem negat testamentũ uetus repudiat unam bonam aliaz malaz naturã sibi inuicẽ asserit repugnare coæternas animas hominum scd'm pythagoreos in pecudes & animalia & bestias redire per diuersos nascendi circulos astruit: resurrectionẽ canis nostræ negat passionẽ dñi & natiuitatẽ non in ueritate carnis sed in fantasiis fuisse cõfirmat. Cõcilium uanitatis est quod Paulus samosatenus & eius post hæc successor photinus asseruit xp̃m non fuisse ante sæcula natum ex patre: sed ex Maria cœpisse & nõ eũ deum hoiem natum sed ex homine deum factum existimat. Concilium uanitatis est quod Arrius atq; Eunomius docuit qui filium dei nõ ex ipsa patris sustãtia natum: sed ex nihilo creatũ uoluit: Cõciliũ uanitatis est: & quod illi aiunt: qui filiuz dei quidẽ de substantia patris fatent: sanctũ uero spiritũ separãt & secernunt cum utiq; unam eãdemq; uirtutẽ & diuinitatẽ trinitatis ostendat saluator in euan-
Mat. 28. gelio cum dicit. Baptizate omnes gentes i nomine patris & filii & spiritussancti: & est aperte impiũ separari ab homine quod diuinitus iungit. Concilium uanitatis est & hoc quod olim cõgregauit pertinax & praua cõtentio asserens xp̃m carnem quidem humanam suscepisse nõ tamen & animã rõnabilẽ cũ utiq; & carni & sanguini & sensui humano ac menti una eadẽq; salus a xp̃o collata sit. Sed & illud cõciliũ uanitatis ẽ qd' Donatianus per africã traditionẽ ecclesiæ criminando cõtraxit & qd' Nouatus solicitauit lapsis pœnitentiã denegãdo: & secũdas nuptias cũ forte iniri eas necessitas exegerit cõdẽnãdo. Has ergo omnes uelut cõgregationes malignantium fuge. Sed & eos si q illi sunt qui dicunt asserere q; filius dei nõ ita uideat uel nouerit patrem sicut noscit ipse & uidet a patre uel regnũ xp̃i esse finiẽdũ: aut carnis resurrectionẽ nõ integra naturæ suæ substãtia reparandã futurũ dei iustum erga oẽs negare iudiciũ: diabolũ debita absolui dãnatione pœnaz. Ab his inq̃ omnib9 fidelis declinet auditus. Sanctã uero ecclesiã tene quæ deũ patrẽ oípotẽtem & unicum filiũ eius Iesuz xp̃m dñm nostrũ & spm̃ sanctũ cõcordi & cõsona substãtiæ ratione ꝓfitet. Filiũq; dei natũ ex uirgine: passum ꝓ salute humana: ac resurrexisse in ea carne qua nat9 est credit eum deniq; uẽturũ iudicẽ omniũ sperat: in quo & remissio pctõrũ & carnis resurrectio ꝓdicat. Verũ de remissiõe pctõrũ sufficere debere sola credulitas. Quis enim causas aut rõnem req̃rat ubi indulgentia principaliter est cũ ter-

reni regis liberalitas discussioni nõ sit obnoxia ab humana temeritate discutit diuina largitio? Solẽt em̃ cũ irrisione aduersum nos dicere pagani: q; ipsi nos deciamus qui putemus crimina quæ opere cõmissa sunt uerbis posse purgari & aiunt. Nunq̃d potest q; homicidiũ fecit homicida nõ esse? & adulter nõ uideri q; adulterium ꝓpetrauit? Quomõ ergo huiuscemodi criminũ reus sanctus nobis effici subito uidebit? Sed ad hæc ut dixi melius fide q̃ rõne respõdeo. Rex em̃ est omniuz qui ꝓmisit: terræ cœliq; dñs est q; hæc pollicet. Nõ uis ut ei q; ex terra hoiem fecit: credã qd' ex criminoso me faciat inocẽtẽ? Et qui me cum essem cæcus fecit uidere uel cũ essem surdus audire: q; mihi claudo gressuz red didit: inocentiã mihi peritã poterit recuperare. Et tñ ueniamus ad ip̃ius testimoniũ. Occidere hoiem non semp̃ criminosum est: sed malicia legim9 occidere criminosũ est. Nõ ergo factum me in talibus: qa interdũ & recte fit: sed anim9 male consulens dãnat. Si ergo animus i me qui criminosius est effectus: & in quo fuit origo uitii corrigat cur tibi uidear nõ posse inocẽs effici qui prius fuerã criminosus. Si em̃ ut supra ostẽdi cõstat q; nõ in facto sed in uolũtate sit crimen: sicut mala uolũtas auctore malo dæmone pctõ me & morti fecit obnoxiũ. Ita i bonũ uolũtas mutata auctore bono deo inocẽtiæ me reddidit & uitæ. Similis causa & i cæteris crimibus Hoc modo fides nostra nõ inuenit naturalibus rõnibus aduersari: dum remissio pctõrũ non gestis quæ mutari nõ possunt sed animo quẽ de malo in bonũ uerti certũ ẽ deputet. Sed & ulteri9 sermo iste qui resurrectionẽ carnis ꝓnunciat summã totius perfectiõis succincta breuitate cõcludit. Quãuis etiam de hoc nõ solũ a gentilibus sed ab hæreticis fides ipugnetur ecclesiæ. Nã Valẽtinus resurrectionẽ carnis oímodo negat: & manichæi: sicut supra ostẽdimus. Sed isti Esaiam quidẽ ꝓphetã dicẽtẽ. Resurgẽt mortui & susci tabunt q; sunt in sepulchris Audire noluerũt nec Danielem sapientissimũ ꝓtestantem. Quia tunc resurgẽt q; sunt in terræ puluere. Hi qdem in uitã æternã: hi autem in obprobriũ & cõfusionẽ æternã. Tñ uel in euã- §§
geliis quæ recipere uidentur discere deberent a dño & saluatore nostro Saduceos docẽte dictum. Quod aũt Mat.
resurgant mortui. Non legistis quomodo dicit Moysi in rubo deus Abraham: deus Isaac: deus Iacob: de9 au Vbi
tem est non mortuorum: sed uiuentium. In quo etiam quæ sit & quanta resurrectionis gloria in superioribus memorauit ipse Paulus: cum dixit. in resurrectione autem mortuorum: neq; nubent neq; nubentur: sed erunt sicut angeli dei. Resurrectionis ergo

iustorū gloriam angelis cum hominibus cōfert: statiz
eñ ut resurrexerint non iterum in terra cuz pecudib9
sed in cœlo cuz angelis uiuent. Quos tñ ad hoc ratio
uitæ purioris admiserit. Illos scilicet qui iam nūc con
seruatam animæ suæ carnem castis pudicitiæ frenis obe
diētiæ sanctiſpiritus subiugauerint: & omni eam uitio
rum labe tenuatā atq; in spiritalem gloriam sanctifi/
cationis uirtute mutatā angelorū quoq; meruerit ſfer/
re cōsortiis. Sed infideles clamant: & dicūt. Quomo/
do potest caro quæ putrefacta dissoluit aut in pulue/
rem uertit: maris etiam interdum ꝓfundo sorbet: flu/
ctibusq; dispergit colligi rursum & reintegrari ī unuz
corpus & ex anima hominis reparari? Ad quos primā
interim responsionē sermonibus Pauli faciamus: di/
centis eis Insipiēs tu qd seminas nō uiuificat nisi pri9
moriat. Et qd seminas nō corpus quod futuruz est se
minas: sed nudum granum tritici: aut alicuius cætero
rum seminū. Deus aūt dat corpus ꝓut uult. Quod au
tem in seminibus q̄ in terraz iacis per annos singulos
fieri uides: hoc in tua carne quæ lege dei seminat ī ter
ra: futurā esse nō credis. Cur quæso tā angustus & iua
lid9 diuinæ potētiæ æstimator es ut dispersū uniuscu
iusq; carnis puluerem in suam rationem colligi: & re/
parari posse nō credas? An non censeas: cum uideas
q̄etiam mortale ingeniū demersas in ꝓfunduz terræ
metallozū uenas rimatur? & artificis oculus aurum ui
deat in quo imperitus terrā putat? Hæc cur quidem nō
concedimus ei qui fecit hoiem quādo tantuz is qui ab
ipo factus est assequi potest. Et cum auri ꝓpriam uenā
& argenti aliam: æris quoq; longe disparem ferriq; ac
plumbi diuersam intra speciē terræ latere mortale de/
prehendat ingeniū diuina uirtus inuenire posse ac di
scernere nō putabit uniuscuiusq; carnis ꝓpriū sensuz
etiā si uideat dispersus? Sed ad hæc tantemus animas
quæ deficiūt in fide naturalibus rōnibus adiuuare. Si
quis diuersa semina in unū permisceat & hæc indiscre
ta seminet: uel passim spargat in terrā: nōne uniuscu/
iusq; seminis granum quocūq; loci iactū fuerit: cōpe/
tenti tempore sed'm naturæ suæ speciem germen ꝓdu
cet: ut statum suæ formæ suiq; corporis reparet? Ita er/
go uniuscuiusq; carnis substantia q̄uis uarie diuerseq;
dispersa sit: ratio tñ ipa quæ inest unicuiq; carni est im
mortalis: quia imortalis animæ caro, est ex eo tpe quo
seminatis in terrā corporibus primū ueri dei uolūtati
amisit: collectū terræ attractūq; substātiæ suæ sensum
reddit ac reparat ī illā speciē quā mors aliqñ dissolue/
rat. Et ita fit unicuiq; animæ: ut nō ad cōfusum aut ex/
traneū corpoz ad suū qd habuerat reparet. Cōsequē
ter pōt ꝓ agōibus ꝑsentis uitæ cum anima sua caro uel
pudica coronari: uel īpudica puniri. Et ideo satis cau/
te ecclesia nostra fidem symboli docet q̄ in eo qd cæ/
teris tradit carnis resurrectionē uno addito ꝓnoie tra
didit huius carnis resurrectionē. Huiz sine dubio: quā
habet is q ꝓfitet signaculo crucis frōti impositō: quo
sciat unusquisq; fideliū carnem suā si mūdam seruaue
rit a pctō: futurū esse uas honoris utile dño ad oē op9
bonum paratum. Si uero cōtaminatā in peccatis: futu
rum esse uas ire ad iteritū. iam uero de ipsa resurrectio
nis gloria & de ꝓmissiōis magnitudine: si quis pleniz
scire desiderat: in oībus pene diuinis uoluminibus in/
ueniat indicari. Ex quibus nos cōmonitionis tantum
modo gratia pauca ꝑsenti loco memorātes: finē iniū/
cti a te opusculi faciem9. igitur apostolus Paulus q̄ re
surgat mortalis caro aliis multis asserit argumētis: di
cens. Quod si resurrectio mortuorū non est ergo nec 1.Cor. 15
Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit:
inanis est prædicatio nostra: uacua est & fides nostra
Et paulo post. Nunc autem Christus resurrexit a mor/
tuis initium dormientium quoniam quidē per hoiem
mors & per hoiem resurrectio mortuoꝝ. Sicut eniz in
Adam omnes moriunt: ita & in Christo omnes uiuifi
cabunt. Vnusquisq; autē in suo ordine initiū Christus
Deinde hi qui sunt Christi in aduētu eius. Deinde fi/
nis. Et in sequentibus addit & hæc. Ecce mysteriū uo/
bis dico: oms qdem resurgemus: nō omnes aūt imuta
bimur: siue ut in aliis exemplaribus inuenimus. Om/
nes qdē dormiem9 oēs autē imutabimur: in momēto ī
ictu oculi ī nouissima tuba. Canet eñ tuba: & mortui
resurgēt incorrupti: & nō imutabimur. Sz & ad Thessa/
lonicēses nihilomin9 scribēs dicit Nolo aūt uos igno 1.The. 4
rare fratres de dormiētib9 ut cōtristemini sicut cæteræ
q spem nō habēt. Nā si credimus q̄ iesus mortuus ē &
resurrexit: ita & deus eos q dormierūt ꝓ iesuz adducet
cum illo. Hoc eñ uobis dicimus ī uerbo dñi qa nos q
uiuimus q reliq sumus: ī aduētu dñi præueniemus eos
qui dormierūt: qa ipse dñs in iussu & in uoce archāge
li & tuba dei descēdet de cœlo: & mortui qui ī xp̄o sūt
resurgent primi. Deinde nos qui uiuimus qui reliq su
mus simul cum illis rapiemur ī nubibus obuiam Chri
sto in aera: & ita semp cū dño erimus. Verum ne existi
mes hæc Pauli soliꝰ quasi nouella prædicatiōe signa
ri: Audi etiā qd Ezechiel ꝓpheta olim per spm̄sctm̄ ꝑ/
locutus sit. Ecce inqt ego aperiam sepulchra uestra: & Eze. 37.
educā uos de sepulchris uestris. Iob quoq; mysticis re
dūdās eloquiis audi q̄ euidenter resurrectionem mor
tuoꝝ ꝑdicet. Est inqt arbori spes: si eñ abscisa fuerit:

iterum pullulabit & uirgultū eius nūq̄ deficiet. Quod
si senuerit in terra: est radix eius. Si uero in petra emor
tuus fuerit: truncus ab odore aquæ reflorebit: & faciet
fruticē sicut nouella. Vir uero si mortuus fuerit abierit
& mortalis si ceciderit: ultra nō erit? Non tibi uidet in
uerbis his cum quodā pudore arguere hoies & dicere
Ita ne stulrū est hominū genus ut cum uideant excisæ
arboris trūcū rursuz pullulare de terra & lignū emor
tuū iterū uitā recipe: ipsis ne lignis quidē aliquid simi
le de semetipis nec arboribus opinent. Vt autez scias
q̄ ueluti interrogātis modo legendū sit qđ dixit mor/
talis autem cum ceciderit nō resurget: de cōsequētib9
probat. Subiungit nanq̄ statim. Si em̄ mortuus fuerit
hō uiuet. Et paulo post dicit. Expectabo usq̄quo iterū
fiam. Et iterum idem dicit. Qui resuscitaturus est sup
terram pellem meam: qnæ hæc nunc haurit. Hæc qdē
ad probationē dicta sunt ꝓfessionis nostræ: qua cōfi/
temur in symbolo huiuscarnis resurrectōe. Quod em̄
adiūctū est huius: uide q̄cōsonū sit omnibus his q̄ de
diuinis uoluminibus memorauimus. Quid em̄ aliud
indicat in dictis Iob quæ superius exposuim9 qa cum
dicit resuscitabit pellem meā: quæ hæc nunc haurit id
est quæ ista tormēta perpetit: Nōne aperte dicit huius
carnis resurrectionē futurā: huius inq̄ quæ tribulatio/
num & tentationū cruciamenta quæ sunt nunc susti/
1.Cor.15 net. Sed & apostolus cum dicit. Oportet em̄ corrupti
bile hoc induere incorruptionē & mortale hoc indue
re imortalitatez. Nūquid nō corpus suū quodāmodo
cōtingentis & digito palpantis est uox. Hoc ergo qđ
nunc corruptibile corpus est: resurrectionis gratia in/
corruptibile erit: & hoc ꝓ nunc mortale est: imortali/
tatis uirtutib9 induetur. Vt sicut Christus resurgens a
mortuis ultra iam nō moriturus mors ei ultra nō dña
bitur ita & q in Christo resurgent nec corruptionē sen
tient ultra nec mortem: nō natura carnis abiecta sed
cōditiōe eius & qualitate mutata. Erit ergo corpus qđ
resurget a mortuis incorruptibile & imortale nō solū
iustorū: sed etiam pctōꝝ. Iustoꝝ quidem ut semp pos/
sint permanere cum Christo. Peccatoꝝ uero: ut absq̄
interitione sua debitas luant pœnas. Quod autē iusti
semper cū dño Christi permaneant: iam & in superio
ribus edocuimus: ubi ostendimus qa apostolus dicit.
1.thes.4. Deinde nos qui uiuimus: qui reliqui sumus: simul cuz
illis rapiemur in nubibus obuiā Christo in aera: & ita
semper cum dūo erimus. Nec mireris: si caro sanctorū
in tantā gloriā ex resurrectione mutabit: ut i occursū
dei suspēsa nubibus & aere uecta rapiat cū ipe apostо
lus exponens ꝑtū cōferat deus his q diligūt eū dicat.

Qui transmutauit corpus humilitatis nostræ cōforme Rom.8
fieri corpori claritatis suæ. Nihil ergo absurduz est: si
sanctorū corpora dicant nubibus in aera sustolli: cū
ad formam corporis Christi qđ in dextera sedet dicā/
tur reformanda. Sed & hoc sanctus apostolus uel de
se uel de cæteris sui loci uel meriti addidit & dixit quia
consuscitabit nos cuz Christo: simulq̄ faciet sedere in Mat.
cœlestibus. Vnde cum hæc & eoꝝ similia q̄plurima
sancti dei in repromissiōibus habeāt in resurrectione
iustoꝝ: nō erit iam difficile credere etiā illa quæ ꝓphe
tæ prædixerāt: qđ iusti scilicet fulgebunt sicut sol: & si
cut splendor firmamenti in regno dei. Cui em̄ diffici/
le uidebit eos fulgorē solis habituros ac syderū ac fir
mamenti huius splendore decoratos: quibus uel uita
uel cōuersatio angeloꝝ dei parat in cœlis: uel cōfor/
mādi dicunt ad gloriā corporis xp̄i. Ad quā gloriam
saluatoris ore ꝓmissam respiciēs sāctus apostol9 dixit
Quia seminat corpus animale: resurget corpus spiri/ 1.Co.
tale. Si em̄ uerū est: sicut certe uerū est: ꝙ iustos quoq̄
& sanctos angeloꝝ cōsortiis sociabit diuina dignatio
certum est ꝙ & corpora eorū in spiritalis corporis glo
riā uertet. Nec hoc tibi cōtra naturalē corporis rōnem
uideat eē ꝓmissum. Si em̄ credimus scd̄m ea q scripta
sunt: ꝙ accipiēs deus limum terræ: plasmauit hoiez &
hæc fuit natura corporis nostri: ut uoluntate dei terra
uerteret in carnem: cur tibi aut absurdū aut cōtrariuz
uidetur si iisdem rationibus quibus terra proficisci di/
ci in corpus animale: rursum corpus animale in cor/
pus proficisci spiritale credatur. Hæc quidem atq̄ his
similia multa inuenies in scripturis diuinis de resur/
rectiōe iustorū. Dabit aūt etiā pctōribus: ut supra dixi
mus icorruptōis & imortalitatis ex resurrectōe cōditio
ut sicut iustis deus ministrat ad ꝑpetuitatē gloriæ: ita
pctōribus ad ꝓlixitatē cōfusionis ministret & pœnæ.
Sic em̄ ꝓpheticū diffiniuit eloquiū: cuius & pauloan/
te meminim9: ubi dicit. Et multi resurgēt de terræ pul
uere: hi qdē i uitā æternā: hi aūt in cōfusionē & obpro
briū æternum. Si ergo intelleximus qua ueneratione
deus oīpotens pater dicat: quoue sacramēto dñs no/
ster Iesus christus unicus eius filius habeat: & qua per
fectiōe sanctus eius spiritus nominet utq̄ sctā trinitas
unū sit ꝑ substātiā sed affectu psoniſq̄ discreta. Quid
etiā part9 uirginis: qd uerbi i carne natiuitas qd sacra
mentū crucis q̄ utiliras diuini ad iferna descēsus: quo
resurrectiōis gloria: & animaruz de infernis reuocata
captiuitas: quid etiam ascensus eius ad cœlum: & uen
turi iudicis expectatio: sed & sanctæ ecclesiæ aduersus
congregationes uanitatis: qualiter haberi debeat

agnitio: q sacrorꝫ uoluminũ numerus: quæue hæreti/
corũ uitãda cõuẽticula: utqꝫ in pctõrũ remissione diui
næ libertati nequaq̃ ratio naturalis obsistat. Et ut car
nis nostræ resurrectionẽ non solũ diuinæ uocis sed&
ipsi dñi & saluatoris nostri exemplũ & cõsequẽtia na/
turalis rõnis assignet. Si inq̃ hoc scd'm traditõis supra
expositæ regulã cõsequẽter aduertimus deꝑcemur: ut
nobis & oibus q hoc audiũt cõcedat dñs fide quam ꝓ su
scepimus custodita: cursu cõsumato expectare iusticiæ
repositã coronã: & inueniri inter eos q resurgũt in ui/
tã æternã. Liberari uero a cõfusiõe & opprobrio æter
no p xp̃m dñm nostrũ: p quẽ est deo patri omnipotẽ/
ti cuꝫ spũsancto gloria & imperium in sæcula sæculo
rum. Amen.

¶ Expositio fidei beati Hieronymi p̃sbyteri ad Dama
sum papã. In qua hæreses plurimas de trinitate & in/
carnatione uerbi impie sentiẽtes damnat: petens suã
fidem a Damaso comprobari. Epi. XLII

A CRedimus in deũ patrẽ oĩpotẽtẽ cun
ctorũ uisibiliũ & inuisibiliũ cõdito/
rẽ. Credimus & in dñm nostrũ iesuꝫ
xp̃m: p quẽ creata sunt oĩa uerũ deũ
unigenitũ: & uerũ dei filiũ nõ factũ
aut adoptiuũ: sꝫ genitũ & uni9cũ patre substãtiæ: atqꝫ
ita p oĩa æq̃lẽ deo patri: ut nec tpe: nec gradu nec po/
testate possit esse inferior. Tãtũqꝫ cõfitemur esse illum
q est genitus: quãtus est ille q genuit. Non aũt qa di/
cimus genitũ a patre filiũ diuina & ineffabili genera/
tione: aliqd' ei tp̃s ascribimus: sed nec patrẽ aliquãdo
cœpisse: nec filiũ. Nõ em̃ aliter cõfiteri possumus æter
nũ patrẽ: nisi cõfiteamur etiã coæternũ filiũ. Ex filio
em̃ pater dicit': & q semp pater fuit: semp habuit filiũ
Credimus & in sp̃m sanctũ: uerũ deũ ex patre ꝓceden/
tẽ: æqualem p oĩa patri & filio potestate uolũtate æter
nitate substãtia. Nec est ꝓrsus aliqs in trinitate grad9
nihil qd' inferius superiusue dici possit: sed tota diuini
tas sui pfectiõe æqualis est: ut exceptis uocabulis quæ
ꝓprietatẽ p̃sonaꝝ indicãt qcqd de una p̃sona dicitur:
de tribus dignissime possit intelligi. Atqꝫ ut cõfunden
tes Arriũ: unã eãdẽqꝫ dicimus trinitatis esse substãtiaꝫ
& unũ in tribus p̃sonis fatemur deũ: ita impietat Sa/
bellii declinantes tres p̃sonas expressas sub ꝓprietate
distinguimus: nõ ip̃m sibi patrẽ ip̃m sibi filiũ ip̃m sibi
sp̃m sanctũ esse dicẽtes: sed aliaꝫ patris aliã filii aliam
spũssancti esse p̃sonã: nõ em̃ noĩa tm̃modo: sed etiam
noĩm ꝓprietates. id est p̃sonas: uel ut græci exprimũt
hypostases hoc est substãtias cõfitemur. Nec pater fi/
lii aut spũssancti p̃sonã aliq̃n excludit: nec rursus filiꝰ
aut spũssanctus patris nomen p̃sonamqꝫ recipit: sꝫ pa
ter semper pater est: filius semp filius: spũssanctus sem
per spũssanctus. Itaqꝫ substantia unum sunt p̃sonis ac
nominibus distinguunt'. Ip̃m autem dei filiuꝫ q absqꝫ
initio æternitatem cum patre & spũsancto possedit di
cimus in fine sæculorum p̃fectum naturæ nostræ ho/
minem suscepisse ex Maria semp uirgine & uerbũ car/
nem esse factum assumẽdo hoiem nõ pmutando dei/
tatẽ: nec ut quidaꝫ sceleratissime opinant': spm̃sanctũ
dicimus fuisse ꝑ semine: sed potẽtia ac uirtute creato/
ris operatũ. Sic aũt cõfitemur in xp̃o unã filii esse p̃so B
nã ut dicamus duas esse p̃fectas atqꝫ integras substan
tias: id est diuinitatis & humanitatis quæ ex aĩa conti
net' & corpore. Atqꝫ ut cõdẽnemus photinum q solũ
& nudũ in xp̃o hoiem cõfitetur. Ita anathematizem9
Apollinarẽ & eius similes q dicũt dei filiũ minus ali/
quid de humana suscepisse natura: & uel in carne uel
in aĩa uel in sensu assumptũ hoiem his ꝓpter quos as/
sumptus est fuisse dissimilẽ: quẽ absqꝫ sola peccati ma
cula (quæ naturalis nõ est nobis) cõfitemur fuisse con
formẽ. Illoruꝫ quoqꝫ similiter execramur blasphemiã
qui nouo sensu asserere conantur a tempore susceptæ
carnis oĩa quæ erant deitatis in hoiem demigrasse: &
rursum quæ erant humanitatis in deum esse transfu/
sa: ut qd' nulla unq̃ hæresis dicere ausa est: uideat' hac
cõfusione utraqꝫ exinanita substãtia diuinitatis sciliꝫ &
humanitatis & a ꝓprio statu in aliud esse mutata: q tã
deum imperfectum in filio q̃ hoiem confitent': ut nec
deum uerum nec hoiem tenere credant'. Nos aũt dici
mus susceptum a dei filio passibile nostrum: ut diuini
tas impassibilis pmaneret. Passus est em̃ dei filius nõ
putatiue: sed uere oĩa quæ scriptura testat': id ẽ esuriẽ:
sitim: lassitudinẽ: dolorem: mortẽ: & cũcta huiusmo/
di. Scd'm illud passus est qd' pati poterat. id est nõ se/
cũdũ illã substãtiã quæ assumpsit: sed scd'm illã quæ
assumpta est. Ip̃e em̃ dei filius scd'm suã deitatẽ impas/
sibilis est ut pater. incomp̃hensibilis ut pater inuisibi/
lis ut pater: & q̃uis ꝓpria persona filii. id est dei uerbũ
susceptit passibilem hoiem: ita tñ eius habitatione secũ
dũ suã substantiã deitas uerbi nihil passa est: ut tota tri
nitas: quam impassibilem cõfiteri necesse est. Mortuꝰ
est ergo dei filius scd'm scripturas: iuxta illud qd' mo/
ri poterat. Resurrexit tertia die. Ascẽdit in cœlũ sedet C
ad dexterã dei patris manente ea natura carni in qua
natus & passus est: in qua etiam resurrexit. Non enim
exinanita est humanitatis substantia sed glorificata:
in æternumqꝫ cum deitate mãsura. Accepta ergo a pa
tre omnium potestate quæ in cœlo sunt & in terra: uẽ

turus est ad iudicium uiuorum & mortuorum: ut & iustos remuneret: & puniat pctōres. Resurrectionē etiā carnis cōfitemur: & credim9: ut dicamus nos in eadē in qua nūc sumus ueritate mēbrorꝫ eē reparādos qualesq; semel post resurrectionē fuerimus effecti in ppetuuꝫ pmansuros. Vnam esse uitā sanctorꝫ: sed p̄mia ꝑ labore diuersa. Ecōtrario ꝑ modo delictorꝫ pctōrum quoq; esse supplicia. Baptisma unū tenemus: qd' hisdē sacramēti uerbis in infantibus qbus etiā in maioribus asserimus esse celebrādū. Hoiem si post baptismū lapsus fuerit p pniam credimus posse saluari. Nouum & uetus testamēt̄ū recipimus i eo librorū numero quē sanctæ catholicæ ecclesiæ tradit auctoritas. Animas a deo dari credimus: quas ab ipo factas dicimus. Anathematizātes eos: q aīas quasi partē diuinæ dicunt eē substātiæ. Eorꝫ quoq; cōdēnamus errorem: q eas ante peccasse: uel in cœlo cōuersatas fuisse dicūt: q̄ in corD pora mitterent̄. Execramur eorꝫ blasphemiā: q dicūt impossibile aliqd homini a deo p̄ceptū esse & māda ta dei nō a singulis sed ab hoibus in cōmune posse seruari: uel q primas nuptias cū Manichæo: aut secūdas cū cataphrygis dānant. Anathematizamus etiā illos q dei filiū necessitate carnis mentitū esse dicūt: & eum ꝓpter assumptū hominē non omnia facere potuisse quæ uoluit. Iouiniani quoq; dānamus hæresim: q dicit nullā in futuro meritorꝫ esse distātiaꝫ: nosq; eas ibi habituros esse uirtutes quas hic habere neglexerimus. Liberū sic cōfitemur arbitriū: ut dicamus nos semper dei idigere auxilio: & tā illos errare: qui cū Manichæo dicūt hoiem pctm̄ uitare nō posse: q̄ illos q cū iouiniano asserūt hoiem non posse peccare. Vterq; em̄ tollit arbitrii libertatē. Nos uero dicimus hoieꝫ semp & peccare & nō peccare posse: ut sp nos liberi cōfiteamur eē arbitrii. Hæc fides est papa beatissime: quaꝫ in ecclesia catholica didicim9: quāq; semp tenuim9. In qua si minus perite aut parum caute aliqd forte positum ē emē dari cupimus a te: q petri & fidē & sedē tenes. Sinaūt nostra cōfessio apostolat9 tui iudicio cōprobat̄ qcūq; me culpare uoluerit: se imperitū uel maliuolū uel etiā nō catholicū nō me hæreticū cōprobabit. Amen.

¶ Beati Hieronymi p̄sbyteri cōtra Vigilātiū æpistola in qua de traductiōe librorꝫ Origenis se purgat: & accusatorem suum imperitiæ pfidiæ condemnat.

Epi. XLIII

E VStū quidē fuerat nequaq̄ tibi litteris satisfacere: q tuis auribus non credidisti: neq; em̄ schedulæ potes acquiescere q uiuo sermoni nō accomodasti fidē: sed qa xp̄s pfectæ nobis humilitatis exēplar in se tribuit: dans oscu/lum ꝑditori: & latronis pniam in patibulo suscipiens eadē absenti significo: quæ in p̄senti quoq; locut9 suꝫ me ita Origenē legisse uel legere ut apollinarē uel cæteros tractatores quos in qbusdam libris non recepit ecclesia: nō quo oia dicam esse dānāda quæ in illorū uoluminibus cōtinent̄: sed q̄ quædā rep̄hēdēda confitear. Verum qa operis mei est: & studii multos legere: ut ex plurimis diuersos flores carpā: nō tam ꝑbatu/rus oia: quæ bona sunt electurus: assumo multos i manu mea: ut a multis mala cognoscā sc̄d'm illud quod scriptū est oia legētes: quæ bona sunt retinētes. Vnde satis miror te uoluisse Origenis mihi obiicere dogmata cuius in plærisq; errorē usq; ad hāc ætatem penitus ignoras. Ego ne hæretic9? & cur me quæso hæretici nō amāt tu orthodoxus? Qui etiā contra sciam tuā: & linguam alia p̄dicātē: aut inuitus subscripsisti: & p̄uaricatores es: aut uolēs: & hæreticus. Dimisisti ægyptum: & ꝑ prias ꝑuincias reliquisti in qbus sectā tuam libera plærisq; frōte defendūt. Et elegisti me ad insectādū: q omnia cōtra ecclesiā dogmata rep̄hēdo': & publica uoce cōdēno. Origenes hæreticus: qd ad me q illuꝫ in plærisq; hæreticum nō nego? Errauit de resurrectione corporis errauit de aīarū statu: de diaboli pnia. Et qd' his maius est filiū dei & spm̄sanctū in cōmētariis Esaiæ sle raphin esse testatus est. Si erasse nō dicerē euꝫ: & hæc quotidie nō anathematizarem essem erroris illius socius. Neq; em̄ ita debem9 bona eius recipere: ut mala quoq; suscipere cogamur. At idē & scripturas in multis bene interp̄tatus est: & ꝓphetarū obscura disseruit & tā noui q̄ ueteris testemēti reuelauit maxima sacramenta. Si igitur quæ bona sunt transtuli: & mala uel amputaui uel correxi uel tacui arguēdus sum. Cur per me latini bona eius habent & mala ignorant? Si hoc crimē est: arguat̄ cōfessor Hilarius: q psalmoruꝫ inter p̄tationē: & omelias in iob ex libris eius: id est ex græco in latinum trāstulit. Sit in culpa eiusdē confessiōis Vercellēsis Eusebius: q oim̄ psalmorum commentarios hæretici homis uertit in nostrum eloquium: licet hæretica p̄termittens optima quæq; transtulerit. Taceo de Victorino pictabionēsi: & cæteris qui origenē in explanatiōe dūtaxat scripturarum secuti sunt: & expresserunt: ne non tam me defendere q̄ socios crimis uidear quærere. At teipsum ueniam. Cur tractatus eius in Iob descriptos habes? In quibus contra diabolum: & de stellis cœloq; disputans: quædam locutus ē: q̄ eccl'ia nō recipit? Tibi soli lꝫ Τω ̃σοφο Τα ̃ Τοκρανειω ̃: id est sapientissimo & caluariæ de cunctis: & græcis &

latinis tractatoribus ferre ſniam? & quaſi cenſoria uir gula alios eiicere de bibliotheca alios recipere? & cuꝫ tibi placuerit me uel catholicum uel hæreticũ ꝓnũcia re. Nobis nõ licet puerſa reſpuere & damnare quæ ſe/ pe dãnamꝰ. Lege ad epheſios libros: lege cætera opu ſcula mea: & maxime in Eccleſiaſtẽ cõmẽtarios: & liq do puidebis me adoleſcẽtia nunq̃ alicuius auctoritate deterritũ acquieuiſſe hæreticæ prauitati. Nõ paruꝫ eſt ſcire qđ neſcias prudentis hoís eſt noſſe menſurã ſuã nec zelo diaboli incitatũ ĩperitiæ ſuæ cunctũ orbem te ſtẽ facere. Sed gloriari cupis: utí patria tua iactites me nõ potuiſſe reſpondere eloquẽtiæ tuæ & acumen in te Cryſippi formidaſſe xp̃iana uerecũdia teneor: & cellu læ meæ latebras nolo mordaci ſermõe reſerare. Alio quin ꝓferrẽ παϛαν Τηναριϛεριανκαι Τρωπαι αγγεω Τεϲ ωνωυοφερον id eſt oía p̃lia tua & trophœum paruulo rum quoq; humero portatum: & eorum uoce cantatũ Sed hæc aliis aut loquenda aut ridenda dimitto. Ego xp̃ianus cuꝫ xp̃iano loquẽs obſecro te frater: ne plus uelis ſapere q̃ ſapis: ne uel innocentiam uel ſimplici tatem tuam uel certe ea quæ taceo: & te nõ intelligen te cæteri intelligũt: ſtiloꝓferas & ineptiarum tuarum cunctis cachinnum p̃beas. Aliud a parua ætate didici
F ſti: aliis aſſuetus es diſciplinis. Nõ eſt eiuſdem homis & aureos nummos & ſcripturas ꝓbare deguſtare uina & prophetas uel apoſtolos ĩtelligere. Me laceras ſan/ ctum fratrem oceanum in culpam hæreſeos uocas p̃/ ſbyterorum tibi Vincẽtii & Pauliniani & fratris Euſe/ bii iudiciuꝫ diſplicet. Solus es Catho romani generis diſertiſſimus q teſtimonio tuo & prudentiæ uelis cre/ di. Recordare quæſo illius diei: qñ me de reſurrectio/ ne & ueritate corporis prædicante: ex latere ſuſulta/ bas: & applaudebas manu: & orthodoxum clama/ bas poſtq̃ nauigare cœpiſti: & ad intimum cerebrum tuum ſentinæ putredo puenit: tunc nos hæreticos re/ cordatus es. Quid tibi faciam? Credidi ſancti p̃ſbyteri paulini æpiſtolis: & illius ſuper nomine tuo non pu/ tauierrare iudicium. Et licet ſtatim accepta æpiſtola ασωϕρονΤουτ id eſt incõditũ ſermonem tuum intellige rẽ: tũ ruſticitatẽ & ſimplicitatẽ magis in te arbitrabar q̃ uecordiã. Nec reꝑhẽdo ſanctum uirum. Maluit eñ apud me diſſimulare qđ nouerat: q̃ portitorẽ clientu lũ ſuis litteris accuſare. Sed memetiꝑm arguo qui al/ terius potius acqeui q̃ meo iudicio & oculis aliud cer nẽtibus: aliud ſchedulæ credidi q̃ uidebã. Quãobꝛ deſine me laceſſere: & uoluminibus tuis obruere. Par ce ſaltẽ nummis tuis: qbus notarios librarioſq; cõdu cens: eiſdẽ & ſcriꝓtoribus uteris & fautoribꝰ: q te ideo forſitan laudãt: ut lucrum in ſcribẽdo faciãt. Si libet exercere ingenium trade te grammaticis atq; rhetori/ bus diſce dialecticam ſectis inſtruere philoſophorum ut cum oía didiceris: ſaltẽ tũc tacere incipias. Quanq̃ ſtultum faciam magiſtro cunctoꝝ magiſtros querere & ei modum imꝓnere qloq neſcit: & tacere non po teſt. Verum eſt illud apudgræcos, puerbiuꝫ ουϲπροϲ λυραϲ. id eſtaſinus ad lyram. Ego reor & nomen con trarium tibi καΤανΤιφρασιν: id eſt per contrariaꝫ expo ſitionem poſituꝫ. Nam tota mente dormitas: & ꝓfun diſſimo non tam ſomno ſtertis q̃ lethargo. Inter cæ/ teras quippe blaſphemias: quas ore ſacrilego ꝓtuliſti auſus es dice re: montem de quo abſciſus eſt in Danie Deñ.2.
le lapis ſine manibus eſſe diabolum: & lapidem xp̃m Qui qa aſſumpſit corpus Adam: q diabolo ante pui/ tia coheſerat natũ eſſe de uirgine: ut a morte hoc eſt a diabolo hoíem ſepararet. O p̃cidẽdã linguam: ac per partes & fruſtra lacerãdam quiſq̃ ne xp̃ianus deũ pa trem omnipotentem in pſona diaboli interp̃tatur? & tanto piaculo totius orbis aures maculat? Sin interp̃ tationem tuam quiſq̃ non dicam catholicorum': ſed hæreticorum ſiue gentilium unq̃ recepit: pium ſit qđ locutus es. Sinauteꝫ tm̃ nefas nunq̃ audiuit xp̃i eccle ſia: & ꝓtuum primum os ipe ſe montem interp̃tat? eſt q dixerat: æro ſimilis altiſſimo: age pniam & in ſacco uerſare & cinere: & tm̃ ſcelus iugibus abſterge lachry Eſa.14.
mis. Si tandẽ tibi dimittat hæc impietas. Et iuxta erro rem origenis tunc ueniã conſequaris: quãdo conſecu turus eſt & diabolus q nunq̃ plus q̃ ꝓ os tuuꝫ deꝑhẽ dit blaſphemaſſe. Meam iniuriaꝫ patiẽter tuli. Impie tatem cõtra deum ferre non potui. Vnde & uiſus ſum mordacius in extrema æpiſtola ſcribere quã ꝓmiſerã q̃q̃ poſt priorem pniam: qua a me uenia deꝑcatus es iterũ cõmiſiſſe unde agas pniam ſtolidiſſimũ ſit. Tri/ buat tibi xp̃us ut audias & taceas: ut intelligas: & ſic loquaris.

¶ Beati Hieronymi p̃ſbyteri ad Tranqllinuꝫ quomõ origenem legere debeat: in qua docet ꝓpter illius eru ditionem: non omnino eius commẽtarios reſpuẽdos ſed ita legendos: ut bona eligant: uitenturq; contra/ ria.

Aiora ſpũs uincula eſſe q̃ corpoꝝ: ſi G olim ambigebas nunc ꝓbauimus dũ & mihi ſanctitas tua hæret aio & ego tibi xp̃i amore cõiungor. Vere eñ & ſimpliciter candidiſſimo pectori tuo loquor. ipa ſchedula & muti apices litterarum inſpirant in nos tuæ mentis affectũ. Quod

dicis Origenis multos errore deceptos:& ſanctum filium meum oceanum illorum inſaniæ repugnare:& doleo ſimul & gaudeo.dū aut ſupplantati ſunt ſimplices:aut ab erudito uiro errātibus ſubuenit:& quia meæ paruitatis quæris ſniam:utrū ſcd'm fratrē Fauſtinū penitus reſpuēdus ſit:an ſcd'm quoſdā legēdus ex parte ego origenē ꝓpter eruditionē ſic interdū legendū arbitror:quō Tertullianū & nouatū.arnobium & Apollinarē:& nōnullos eccleſiaſticos ſcriptores græcos pariter & latinos:ut bona eoꝝ eligamus:uitemuſ
1.Theſ.5 q; cōtraria:iuxta apl'm dicētē.Omnia ꝓbate:quæ bona ſunt retinete.Cæterū q uel in amorē eius nimium: uel in odiū ſtomachi ſui prauitate ducunt:uident mi
Eſa.5. hi illi maledicto ꝓphetico ſubiacere.Vhe his q dicunt bonū malū:& malū bonū:q faciūt amarum dulce:& dulce amaꝝ.Nec em̄ ꝓpter doctrinā praua ſuſcipiēda ſunt dogmata:nec ꝓpter dogmatū prauitatē:ſi quos cōmētarios in ſcripturas ſanctas utiles edidit: penit9 reſpuēdi ſunt.Quod ſi contētioſum inter ſe amatores eius & obtrectatores finē duxerint:ut nihil mediū appetāt:nec ſeruēt modum:ſed totū aut ꝓbēt aut improbēt libentius piā ruſticitatē q̄ doctā blaſphemiā eligā Sanctus frater tatianus diaconus ipēdio te ſalutat.

¶ Beati Hieronymi p̄ſbyteri ad marcū p̄ſbyterꝝ ſuper poſtulata fide:ubi de ꝓſecutōibus hæreticorum conqueritur. Epi. XLV

H Decreuerā q̄dē utēdū mihi pſalmiſtæ uoce
p̄s.38. dicentis.Cū cōſiſteret aduerſuꝫ me pctōr obmutui:& humiliatus ſum:& ſilui a bo
p̄s.37. nis.Et iterū.Ego uero tāq̄ ſurdus non audiebā:& tāq̄ mutus nō aperiēs os ſuū: & factus ſuꝫ ut hō nō audiēs.Sed qa charitas oīa ſupat:& ꝓpoſitum uincit affectus:nō tā iniuriā faciētibus reddo uicem q̄ tibi reſpōdeo poſtuláti.Apud xp̄ianos em̄:nō q patit (ut ait q̄dā)ſed q facit cōtumeliaꝫ miſer eſt.Et primo q̄dē anteq̄ de fide mea:quā optime noſti tecū loquar aduerſus barbariem iſtius loci: uerſu cogor clamare uulgato.

Virg.æn. Quod gen9 hoc hoiꝫ ſit̄ q̄ue hūc tā barbara morem
Lib.1. Permittit patria? hoſpitio ꝓhibemur harenæ.
Bella cient:primaq; uetant conſiſtere terra &c.

Quæ iccirco de gētili poeta ſumpſimus:ut q xp̄i paceꝫ non ſeruat:pacē ſalteꝫ diſcat ab ethnico.Hæretic9 uocor homouſian p̄dicās trinitatem.Sabellianæ impietatis arguor:tres ſubſiſtētes ueras integras ꝓfectaſq; ꝓſonas indefeſſa uoce ꝓnuncians.Si ab arrianis merito:ſi ab orthodoxis q hmōi arguunt fidem orthodoxi eſſe deſierūt:Aut ſi eis placet hæreticū me cum occidente hæreticum:cū ægypto hoc eſt cum Damaſo petroq; cōdemnēt.Quid unum hoiem exceptis ſociis criminant?Si riuus tenuiter fluit:nō eſt aluei culpa:ſed fontis.Pudet dicere de cauernis cellulaꝝ damnamus orbem in ſacco & cinere uolutati:de eꝑi ſniam ferim9 Quid facit ſub tunica pœnitētis regius anim9? Cathenæ ſordes & comæ non ſunt diadematis ſigna ſed fletus ꝓmittant me quæſo nihil loq. Cur em̄ lacerant q nō merent inuidiā? hæreticus ſum:qd ad te? qeſce iaꝫ dictū eſt.Plane times:ne eloquentiſſimus hō in ſyro ſermone:uel græco eccleſias circūeam:populos ſeducā ſciſma cōficiā.Nihil alicui p̄cipui:nihil ocioſus accipio.Manu quotidie& ꝓprio ſudore q̄rimus cibū ſciētes ab apl'o ſcriptū eſſe.Qui aūt nō opat nō māducet. 1.T
Hæc uenerabilis & ſanctæ pater:cū q̄li gemitu cū quali dolore cōſcripſerim:teſtis eſt ieſus. Tacui nunquid ſemp tacebo? Dicit dñs.Nō mihi cōcedit unus ange/ Eſa
lus hæremi.Quotidie expoſcor fidē quaſi ſine fide renatus ſim.Cōfiteor:ut uolūt. Nō placet. Subſcribo: nō credūt unū tm̄ placet:ut hinc recedā.iam iā cedo abruperūt partem a me aīæ meæ chariſſimos fratres. Ecce diſcedere cupiūt:īmo penitus diſcedūt meli9 eē dicētes:inter feras habitare q̄ cū talibus xp̄ianis. Et egoip̄e niſi me & corporis imbecillitas & hyemis retineret aſperitas iam modo fugerē. Verūtn̄ dum uernū tp̄s adueniat obſecro ut paucis mihi menſibus here/ mi cōcedat hoſpitium.Aut ſi hoc tardum uidetur:abſcedo.Dñi eſt terra & plenitudo eius.Aſcendant ſoli cœlum:ꝓpter illos tm̄ xp̄s mortuus ſit habeant poſſidebant glorient.Mihi aūt abſit gloriari:niſi in cruce dñi noſtri ieſu xp̄i:p quem mihi mundus crucifixus ē & ego mundo.De fide autem quam dignatus es ſcribere ſancto Cyrillo dedi cōſcripta fidem. Qui ſic nō credit alienus a xp̄o eſt. Cæterum ego fidei meæ teſtes habeo aures tuas:& beati fratris Cœnobii quem tecum oēs q hic ſumus plurimum ſalutamus.

¶ Beati Hieronymi ad pammachium & Marcellam de ſtudio Theophili Alexandrini cōtra origenianos congratulando.In qua æpiſtolam ſuam de paſcate& contra ip̄am hæreſiꝫ traductā ſe dicit emittere ut oriē tis fidem cathedra petri cōfirmet. Epi. XLVI

E Vrſum oriētalibus uos locupleto merci/ I
bus:& olexādrinas opes primo Romaꝫ uere trāſmitto.Deus ab auſtro ueniet.Et ſanctus de monte pharā:umbra condē/ ſa:unde & ſponſa letat in Cantico canticorū dicens. In umbra eius concupiui & ſedi:& fructus eius dulcis Cā
in faucibus meis.Vere nunc complet Eſaiæ uaticiniū Eſa

pdicãtis.in die illa erit altare dñi in medio terræ ægy pti.Vbi abundauit pctm supabundauit & gratia. Qui paruulũ Christũ fouerãt adultũ fidei calore defendũt Vt q pillos effugerat hærodis manus effugiat hæreti/cũ blasphemãtẽ.Quẽ Demetrius Alexãdria urbe rep/pulit:toto orbe fugat Theophilus:ad quẽ Lucas scri pserit actus apl̃oꝝ q ex amore dei nomen inuenit. Vbi nũc est coluber tortuosus? Vbi uenenatissima uipera? Prima hominis facies utero cõmissa lupoꝝ.

Oseas in.ca. iij. Vbi hæresis quæ sibilabat i mũdo? Et me & papã theophilũ sui iactabat erroris:latratũq; impudẽtissimorũ canũ ad inducẽdos simplices nostrũ mentiebat ascẽsum.Oppressa est eius auctoritas & eloquẽtia & i mo rẽ demonicoꝝ spiritũ de terra loqtur.Nesciet em̃ eũ q de sursum ueniens ea loquit quæ sursum sunt . Atq; utinã serpentina generatio aut simplr nostra fateatur aut cõstanter defendat sua:ut scire ualeamus q nobis amandi sunt q cauendi.Nũc aũt nouum pœnitentiæ genus oderũt nos quasi hostes quorum fidem publi/ce negare non audent. Rogo quis est iste dolor qnec tempore nec rõne curat.inter micantes gladios iacẽtia corpora riuos sanguinis pfluentes iungunt sæpe hostiles dextræ:& belli rabiem pax repentina cõmutat.Soli sunt huius hæreseos sectatores q cum eccle/siasticis non ualent fœderari:qa qd sermone cogun tur dicere mente cõdemnant.Et si qñ aperta blasphemia publicis auribus fuerit reuelata:& uiderint cõtra se audientium turbam circũfremere:tũc simulata simplicitate dicunt audisse se primum quæ magistrum di cere ante nescierint.Cũq; eorum scripta teneant uoce negant:quod in litteris confitentur. Quid necesse est obsidere propontidem mutare loca diuersas lustra/re regiones: & clarissimum pontificem Christi eiusq; discipulos rabido ore discerpe? si uera loquimini pri/sinum erroris ardorem ardore fidei cõmutate. Quid maledicorum pannos hincinde consuitis & eorũ car pitis uitam quorum fidei resistere non ualetis. Nũ ic/circo non estis uos hæretici si nos qdam assertiõe no stra crediderint pctõres.Et os impietate fetiduꝫ non habebitis si cicatricem potueritis in nostra aure mon strare.Quid iuuat uestram perfidiam uel pdest pellis ethiopica & pardi uarietas si in nostro corpore neuꝰ apparuerit? En papa Theophilus tota origenem ar/guit libertate hæreticum esse.Nec dicta defendũt sed fingunt ab hæreticis immutata multorumq; dicunt li/bros similiter deprauatos:ut illum non sua fide: sed aliorum tueant erroribus. Verum hæc aduersum hæ retícos dicta sint q iniusto contra nos odio sæuientes mente fatent archanũ & uenena pectoris irremedia/bili dolore testant. Vos Christiani senatꝰ lumina ac K cipite:& græcam & latinã etiã hoc anno æpistolã ne rursum hæretici mentiant a nobis plæraq; uel addi/ta uel mutata.in qua me laborasse me fateor ut uerbo rum elegantiam pari interprætationis uenustate ser/uarem.Et intra definitas lineas currens:nec in quoq; excedens loco æloquentiæ eius fluenta non perderẽ: easq; res eodem sermone transferre;.Quod utrũ nec ne cõsecutus sim:uestro iudicio derelinquo.quã scia tis in quattuor partes esse diuisam.In primo credẽtes hortat ad dñicum pascha celebrandum. In secundo & tertio loco Apollinarem & origenẽ ingulat.In q̃r/to:id est extremo hæreticos ad pniam cohortat.si qd aũt hic minus aduersus origenem dictũ est:& in præ/teriti anni æpistola continet:& hæc quã modo uerti/mus breuitati studẽs dicere plura nõ debuit.Porro cõ tra Apollinarem succincta fides & pura pfessio nõ ca ret subtilitate dialectica:quæ aduersariũ suum extor/to de manibus eius pugione confodit.Orate igit do minũ:ut qd in græco placet in latino nõ displiceat & qd totus oriens mirat & prædicat leto sinu roma su/scipiat prædicationem quoq; cathedræ Marci euãge/listæ cathedra petri apli sua prædicatiõe confirmet. Quanq̃ celebri sermone uulgatũ sit:btm̃ quoq; Ana/stasiũ eodem feruore:qa eodem spũ est latitãtes in fo ueis suis hæreticos psecutũ eiusq; litteræ doceãt dam/natũ in occidente qd in oriente dãnatũ est.Cui mul/tos imprecamur annos:ut hæreseos rediuiua plãtaria p illius studium longo tempore arefacta morianꝰ.

¶ Beati Hieronymi presbyteri ad Dõnionem æpisto la iuectiua cõtra garrulũ mõachũ detractorẽ suũq; cõ tra iouinianũ scripta carpebat que; monet ut scriptis agat si audeat detractare nõ maledictis. Epi. XLVI

Litteræ tuæ & amorẽ pariter sonant & L q̃relam.Amorẽ tuũ quo sedulo mo/nens etiã quæ tuta sunt in nobis pti/mescis:querelã eoꝝ q nõ amãt : & q̃ rentes occasionem in pctis : garriũt aduersus fratrem suũ:& cõtra filiũ matris suæ ponũt scãdalũ.scribis eos:immo nescio quẽ de triuio de cõ/pitis de plateis circũforanũ monachũ rumigerulũ ua frũ tm̃ ad detrahẽdũ q p tabẽ oculi sui festucã alterius nitat eruere concionari aduersum me:& libros quos contra iouinianum scripsi canino dente rodere lace/rare conuellere.Hũc dialecticum urbs uestræ & plau tinæ familiæ columen non legisse quidẽ κατηγοριας. id est prædicamẽta Aristotelis nõ περιερμηνειας: id est

de interptatione:nō τοπικα:id est locales sedes argumētorum:nō saltem Ciceronis τοπονσ:id est partitones:sed pimpitoȝ circulos mulierculārūq; συλλογισια id est cōuiuia syllogismos texere:& quasi sophismata nostra callida argumētatōe dissoluere. Stultus ego q me putauerim hæc absq; philosophis scire nō posse:q meliorē stili partē eā legerim quæ deleret q; quæ scriberet. Frustra ergo Alexādri uerti cōmētarios:ne qcq; me doctus magister εισαγωγην introduxit ad logicam:& ut humana cōtēnā sine cā Gregoriū naziazenum& Didymū i scripturis sanctis cathetisias. i. purgatores habui:nihil mihi pfuit hebreoȝ eruditio:& ab adolescētia usq; ad hāc ætatem quotidiana in legē pphetis: euāgeliis:aplisq; meditatio. Inuētus est hō absq; præceptore pfectꝰ πνευματοφοροσενθρονοσ:id est spiritifer cathedralis q eloquētia Tullium argumētis Aristotelem:prudētia platonē eruditōe aristarchum multitudine librorȝ Calcēterȝ. Didymū sciētia scripturarum:oēsq; sui tpis uincat tractatores. Deniq; dicit materiā poscere:& ad carnē & ad deum aliqd referēs i utrāq; partē:hoc est& p iusticia & cōtra iusticiam disputare. Liberatus est mūdus a periculo & hæreditariæ uel cētūuirales causæ de barathro erutæ:q; hic forum negligēs se ad ecclesiam trāstulit. Quis hoc uolēte fuisset inoxius. Quē criminosum non huius seruasset oratio? Cū cœpisset in digitis partiri cām:& syllogismoȝ suorum rhetia tēdere. Nā si applosisset pedem intēdisset oculos rugasset frōtem iactasset manū uerba tornass; tenebras ilico ante oculos effudisset iudicibꝰ. Nec mirū si me & absentē etiā iam diu absq; usu latinæ liguæ semigræculū barbarūq; hō latinissimus & facundissimus supet cū pntē iouinianū iesu bone qualē & quātum uirū:cuius nemo scripta intelligeret q sibi caneret tm:& musis eloquētiæ suæ mole oppsserit. Quæso igit pater charissime ut moneas eum:ne loquat contra ppositum suū:ne castitatē habitu pollicens uerbis destruat:ne uirgo uel cōtinēs (ipe em uiderit qd eē se iactet)maritos uirginibus cōparet:& frustra aduersus hoiem disertissimū tāto tpe digladiatus sit. Audio p; terea eū libēter uirginū & uiduaȝ cellulas circūire:& adducto supcilio de sacris iter eas litteris philosopha ri qd in secreto qd in cubiculo mulierculas docet: ut hoc sciāt esse uirgines qd maridatas:ut florē ætatis nō negligāt:ut cōedāt& bibāt& balneas adeāt mūditias appetāt unguēta nō spernāt. An magis ieiunia & pudicitiā & illuuiē corporis. Vtiq; illa pcipit quæ plena uirtutis sunt:fateat ergo publicæ qd domi loquitur. Aut si & domi eadē docet quæ & publicæ: a puellarū cōsortio separādus est. Miror aūt nō erubescere iuuenem & monachum:ut sibi uidet disertū:cuius de ore ueneres fluūt q tātæ in sermocinādo elegantiæ est:ut comico sale ac lepore cōspersus sit:lustrare nobilium domos hærere salutatōibus matronarum religioneȝ nostrā pagnā facere:& fidē xpi cōtētōe torquere uerboȝ atq; inter hæc fratri suo detrahere. Vtiq; si errare me arbitratus est(in multis em offendimꝰ oēs:& si qs in uerbo nō peccat hic pfectꝰ est uir)debuit uel arguere uel interrogare p litteras:qd uir eruditus& nobilis fecit pāmachius cui ego respōsuȝ dedi ut potui:& æpistola lōgiore disserui quo unūqd q; sensu dixerim. imitatus saltē fuisset tuā uerecūdiā q ea loca:quæ scandalū qbusdā facere uidebātur excerpta de uolumine per ordinem digessisti poscēs ut uel emēdareȝ uel exponerē:& nō tātæ me putasti demētiæ: ut in uno atq; eodē libro &p nuptiis:& cōtra nuptias scriberē parcat sibi: parcat mihi parcat noi xpiano. Monachum se esse nō loquēdo & discursando:sed tacendo & sedēdo noue/
rit. Legat Hieremiā dicētē. Bonum est uiro cum portauerit iugum ab adolescētia sua. Sedebit solus& tacebit:qa tulit sup se iugum. Aut si certe in oēs scriptores censoriā accepit uirgulā& iccirco se eruditū putat. qa iouinianum solus intelligit est qppe puerbiū balbum melius balbi uerba cognoscere oēs cōscriptores pellamus Attalo iudice. Ipe quoq; iouinianus cōuiua litteræ iustissime pclamabit:qd me dānāt epi nō est ratio sed cōspiratio. Nolo mihi ille uel ille rīdeat:quorum me auctoritas opprimere pōt:docere nō pōt. Scribat cōtra me uir:cuius & ego linguā intelligo quē cū uicero:oēs hoies simul uicerim:ego eum bene noui. Exp/
to credite:quātus in clypeū assurgat quo turbine torqueat hastā. Fortis est. & in disputādo nodosus & tenax:& q obliquo& acumiato pugnet capite. Sæpe de
M nocte usq; ad uesperam cōtra nos in plateis clamauit habet lateris & athletaȝ robur:& ualde corpulentus est:uidet mihi occulte mei dogmatis eē sectator. Præterea nunq erubescit:nec cōsiderat qd:sed quātum dicat:& in tātā uenit opinionem eloquentiæ ut soleant dicta eius curatotum esse dictata. Quotiens me iste in circulis stomachari fecit:& adduxit ad coleram? Quotiens conspuit & consputus abscessit? Sed hæc uulgaria sunt & a quolibet de sectatoribus meis pōt fieri:ad libros pauco:ad memoriam in posteros transmittendam loquamur scriptis:ut de nobis tacitus lector iudicet:ut quomodo ego discipulorum gregem duco:sic ex huiꝰ nomine Gnatonici uel phormionici uocētur:nō est grande in Dōnione garrire per angulos &

medicoꝝ tabernas ac de mũdo ferre ſnïam: hic bene/
dixit: ille male. Iſte ſcripturas nouit ille delirat iſte lo
quax ille infantiſſimus eſt. Vt de oïbus iudicet: cuius
hoc iudicio meruit? Cõtra quẽlibet paſſim ĩ triuiis ſtre
pere: & cõgerere maledicta nõ crimina ſcurraꝝ eſt: &
paratoꝝ ſemp ad lites moueat manũ figat ſtilũ com/
moueat ſe: & qcquid põt ſcriptis oſtẽdat: det nobis oc
caſionẽ reſpõdẽdi diſertitudini ſuæ poſſum oſtẽdere
ſi uelim poſſum genuinũ dentẽ læſus infigere. Et nos
didicimus litteras: & nos ſæpe manũ ferulæ ſubtraxi/
mus. De nobis quoq; dici põt. Fœnũ habet in cornu:
lõge fuge. Sed magis uolumus eſſe diſcipuli eiꝰq; ait.
Eſa. 50. Dorſum meũ poſui ad flagella: & faciẽ meã nõ auer/
ti a cõfuſione ſputoꝝ. Qui cũ malediceret nõ maledi
xit: & poſt alapas crucẽ flagella blaſphemias nouiſſi/
Luc. 14. me ꝓ crucifigẽtibus deꝓcatus eſt: dicẽs. Pater ignoſce
eis: qd̃ em̃ faciũt neſciũt: & ego ignoſco errori fratris
intelligo: qa diaboli arte deceptus eſt. Inter muliercu
las ſciolus ſibi & eloquẽs uidebat. Poſtq̃ roma; mea
opuſcula puenerũt: quaſi æmulũ exhorruit: & de me
quoq; captauit gloriã. Vt nullus eſſet in terris: q non
eius eloquẽtiæ diſpliceret: exceptis his quoꝝ potẽtiæ
nõ parcit: ſed cedit. Immo quos nõ honorat: ſed me/
tuit: uoluit ſcilicet hõ peritiſſimus ut ueteranus miles
uno rogatu gladii pcutere utrũq;: & oſtẽdere populis
q; qcqd ipe uellet: hoc ſcriptura ſentiret. Digneꝰ igiꝰ
nobis ſermonẽ ſuũ mittere: & nõ reꝓhẽdẽdo: ſed do/
cẽdo garrulitatẽ noſtrã corrigere. Tũc intelliget aliã
uim ſoni eſſe: aliã triclinii: non æque inter fuſa & cala
thos puellaꝝ: & inter eruditos uiros de diuinæ legis
dogmatibus diſputari. Nũc libere & impudẽter iactat
in uulgus & pſtrepit dãnauit nuptias: & inter uteros
tumẽtes infantiũ uagitus & lectulos maritoꝝ qd apo
ſtolus dixerit tacet: ut me ſolũ in inuidiã uocet. Cum
aũt ad libros uenerit: & pedẽ pedi cõtulerit: & uel pro
poſuerit aliqd de ſcripturis: uel audierit ꝓponentem:
tunc ſudabit tũc hærebit ꝓcul epicuro: lõge Ariſtippo
ſubulci nõ aderunt fœta ſcropha non grunniet.
Et nos tela pater ferrumq; haud debile dextra.
Spargimus: & noſtro ſequit de uulnere ſanguis.
Porro ſi nõ uult ſcribere: & tm̃ maledictis agendũ pu
tat audiat tot interiacẽtibus terris: fluctibus populis:
ſaltẽ & hoc clamoris mei. Nõ dãno nuptias: non dã/
no cõiugiũ. Et ut certius ſnïam meã teneat: uolo om/
nes qui ꝓpter nocturnos forſitan metus ſoli cubitare
non poſſunt uxores ducere.

Argumentum

Hieronymi ad Marcellã cõtra Mõtani hæ/
retici inſaniã: q; ꝓmiſſionẽ ſanctiſpũs in ſe
dicebat eſſe cõpletã: oſtendẽs nõ in eo tm̃
ſed in aliis eius dogma a catholica eccl̃ia
diſcrepare. Quis aũt fuerit ipe Mõtanus: & quo tpe hæ
reſis ſuſcitata ſit: habes qnto hiſtoriæ eccl̃aſticæ libro

¶ Beati hieronymi ad Marcellã de fide noſtra & do
gmate hæretico. Epi. XLIX

TEſtimonia de iohãnis euãgelio cõ/ A
gregata tibi qdã mõtani ſectator in
geſſit: in qbus ſaluator noſter ſe ad
patrẽ iturũ miſſurumq; paraclytu;
pollicet. Quæ in qd̃ ꝓmiſſa ſint tẽ/
pus: & quo cõpleta ſint tpe apl̃oru; acta teſtant: deci
ma die dixi poſt aſcẽſum dñi: hoc eſt quinquageſima
poſt reſurrectionem ſpm̃ ſanctum deſcẽdiſſe: linguaſ/
q; credentium eſſe diuiſas: ita ut unuſquiſq; oĩm gẽtiũ
ſermone loqueret: qñ quidã adhuc parum credentiũ
eos muſto ebrios eſſe aſſerebant. Et petrus ſtans ĩ me/
dio apoſtolorum omniſq; conuentus ait? Viri iudæi: Actu. 2.
& oẽs q habitatis in hierl̃m: hoc uobis notu; ſit: & au
ribus ꝑcipite uerba mea. Nõ em̃ ſicut uos æſtimatis hi
ebrii ſunt: nã eſt hora diei tertia. Sed hoc eſt qd̃ dictũ
eſt ꝓphetã iohel. In nouiſſimis diebus dicit dñs. ef/ Ioel. 2.
fundã de ſpũ meo in omnem carnem: & ꝓphetabunt
filii & filiæ eorum: & iuuenes uiſiones uidebunt & ſe/
niores ſomnia ſomniabũt: & qdem in ſeruos meos &
ancillas effundã de ſpũ meo. Si igiꝰ apoſtolus petrus
ſuper quem fundauit dñs eccleſiam & ꝓmiſſionẽ dñi
illo tpe cõpletã memorauit: quõ poſſumus nobis tps
aliud uẽdicare. Quod ſi uoluerint rñdere: & philippi
deinceps quattuor filias ꝓphetaſſe: & ꝓphetam Aga/
bum reperiri: & in diuiſionibus ſpũs inter apl̃os & do
ctores ꝓphetas quoq; apl̃o ſcribẽte formatos ipſumq;
paulum de futuris hæreſibus multa & de fine ſæculi ꝓ
phetaſſe: ſciãt a nobis nõ tm̃ ꝓphetiã repelli: quæ dñi
paſſione eſt ſignata: q̃ eos nõ recipi: q cũ ſcripturæ ue/
teris & nouæ auctoritate nõ cõgruant. Primũ in fidei
regula diſcrepamus. Nos patrẽ & filiu; & ſpm̃ ſanctũ
in ſua unũquẽq; pſona ponimus: licet ſubſtãtia copu
lemus. Illi Sabellii dogma ſectãtes trinitatẽ in unius
pſonæ anguſtiis cogũt. Nos ſecũdas nuptias nõ tam
appetimus q̃ cõcedimus. Paulo iubente ut uiduæ ado
leſcẽtulæ nubãt. Illi tm̃ ſcelerata iterũ cõiugia: ut qui/
cũq; hoc fecerit adulter habeat. Nos unã quadrageſi 1. Cor. 7.
mã ſcd̃m traditionẽ apl̃oꝝ toto anno nobis cõgruo
ieiunamus illi in anno tres faciũt q̃drageſimas: quaſi
tres paſſi ſint ſaluatores. Nõ quo & p totũ annũ exce

pto penthecoſte ieiunare non liceat: ſed quod aliud ſit neceſſitate aliud uolũtate munus offerri apud nos apoſtolorum locum epiſcopi tenent apud eos epiſco
B pus tertius eſt. Habent enim primos de depuſa phrygiæ patriarchas ſecũdos quos appellãt zenonos: atq; ita in tertiũ: id eſt pene ultimũ locũ epi deuoluunt: q̃ ſi exinde ambitioſior religio fiat: ſi qđ apud nos primũ eſt: apud illos nouiſſimũ ſit. Illi ad oẽ pene delictũ eccleſiæ obſerãt fores: nos quotidie legimus. Ma/
Eze.18. lo pniam pctoris q̃ mortẽ: & nunq̃ q cadit nõ reſur/
Hier.8. get dicit dñs: & cõuertimini ad me filii cõuertentes: &
Hier.31. ego curabo cõtritiões ueſtras. Rigidi aũt ſunt nõ quo & ipſi peiora nõ peccent: ſed qđ hoc inter nos & illos ſit: qđ illi erubeſcãt cõfiteri pctã quaſi iniuſti: nos dũ pniam agimus facilius ueniã pmeremur. Prætermitto ſcelerata myſteria quæ dicunt de lactẽte puero & uicturo martyre cõfarrata malo iniqua non credere: ſit falſum omne qđ ſanguinis eſt. Apta eſt cõuincenda blaſphemia dicẽtiũ deũ primũ uoluiſſe in ueteri teſtamẽto p moyſen & pphetas ſaluare mũdũ. Sed qa nõ potuit explere: corpus ſumpſiſſe de uirgine: & in xpo ſub ſpecie filii pdicãtẽ mortẽ obiſſe p nobis: & qa per duos gradus mũdũ ſaluare nequerit: ad extremum p ſpm̃ ſanctũ in Mõtanũ priſcã & Maximillã iſanas fœminas deſcẽdiſſe: & plenitudinẽ quã paul9 nõ habue
1.Cor.13 rat: dicens. Ex pte cognoſcimus: & ex pte pphetamus: & nũc uidemus p ſpeculũ in ænigmate abſciſum & ſe miuirũ habuiſſe Mõtanũ. Hæc ſunt quæ coargutione nõ indigẽt pfidiã eoꝝ expoſuiſſe ſupaſſe ẽ: neceſſe eſt ut ſingula deliramẽta quæ pferũt breuior æplæ ſermo ſubuertat: cũ & tu ipas ſcripturas apprime tenẽs nõ tã ad eoꝝ mota ſis quæſtiões q̃ qd ſentirẽ a me uolueris ſciſcitari.

Argumentum.

BEati Hiero. ad Oceanum deteſtãtis tanq̃ hæreticos eos: q putãt poſt baptiſmũ prio ra obſtare cõiugia: & pptera bigamiã taliũ ordinatiõi obſtare. Vbi exponit caplm illud aplí. Vnius uxoris uirũ. Deinde laudẽ efficaciã/q; baptiſmi exẽplis effert atq; ſentẽtiis: & poſtremo reliqua quoq; capitula quæ ĩ epo reqrit pſequtur. Aduer/te tñ qđ priori ſentẽtiæ de bigamia refragat Auguſtinus & ambroſius quoꝝ ſentẽtia cõprobat in decretis xxvi. diſtin. cap. Acutius cum ſequentibus.

¶ Beati Hier. ad oceanũ de uniꝰ uxoris uiro. Epi. L

C VNq̃ fili Oceane fore putabã ut indulgẽtia pricipis calũniã ſuſtineret reoꝝ: & de carceribus exeũtes: poſt ſordes ac ueſtigia cathenaꝝ dolerẽt alios relaxatos. In euãgelio audit inuidus ſalutis alienæ. Amice: ſi ego bonus ſum: q̃re oculus tuus nequaꝫ Mat. 20
eſt. Concluſit deus oĩa ſub pcõ: ut oĩbus miſereat: ubi Gal. 3.
abũdauit pctm̃ ſupabundauit & ibi gratia. Cæſa ſunt ægypti primogenita: & ne iumẽtũ qdẽ iſraeliticum in ægypto derelictũ eſt. Et cõſurgit mihi chaina hæreſis. Ro. 5.
Atq; olim emortua uipera cõtritũ caput leuat quæ nõ ex pte te ut ante cõſueuerat: ſed totũ xpi ſubruit ſacramentum. Dicit em̃ eſſe aliqua pctã: quæ xps nõ poſſit Exo. 12
purgare ſanguine ſuo: & tã profundas ſcælerum priſti/noꝝ inhærere corporibꝰ atq; animis cicatrices: ut medicina illius attenuari nõ queãt. Quid aliud agit: niſi ut xpus fruſtra mortuus ſit. Fruſtra aũt mortuus eſt: ſi alios uiuificare nõ põt. Mẽtit iohãnes baptiſta: & digito xpm & uoce demõſtrãs. Ecce agnus dei: ecce qui Ioh. 1.
tollit pctã mũdi: ſi ſunt adhuc in ſæculo: quorum xps pctã nõ tulerit. Aut em̃ oſtẽdẽdi ſunt nõ eſſe de mũdo quos xpi ignoret indulgẽtia. Aut ſi de mũdo ſunt eligendum e duobus alteruꝫ: liberati a pctis. Chriſti potentiã pbãt nõ liberati: quaſi adhuc rei imbecillitatem demõſtrãt. Sed abſit hoc de oĩpotente credere q̃ ĩ aliquo impotẽs ſit: omnia quæ pater facit: & filius facit ſimiliter. infirmitas filii redũdat ad patrẽ. Cũcta ouiculæ mẽbra portata ſunt: totæ aplí æplæ xpi gratiã inſonãt. Et ne parum uideret ſimplex gratiæ nuncupatio. Gratia inqt uobis & pax multiplicet multiplicatio pmittit & a nobis paucitas affirmat: quoꝝ ſũt iſta Oui. li. 6
noſti pblemata. Carterius Hiſpaniæ epus homo & ætate uetus & ſacerdotio unã añq̃ baptizaret alterũ poſt lauacrum priore mortua duxit uxorẽ: & arbitraris eũ contra apoſtoli feciſſe ſententiam q̃ in cathalogo uir tutum epm unius uxoris uirum pceperit ordinandum? Miror autem te unum ptraxiſſe in mediuꝫ cum omnis 1. Ti
mundus his ordinationibus plenus ſit. Non dico de preſbyteris: non de inferiori gradu. Ad epiſcopos ue D
nio quos ſi ſigillatim uoluero nominare: tãtus numerus congregabitur: ut Ariminenſis ſynodi multitudo ſuperet. Sed indecens eſt ſic unum tueri: ut plures accuſare uidearis & quem ratione non poſſis ſocietate peccantium defendas. Suſtinui Romæ a uitro eloquẽtiſſimo cornutum ut dicit ſyllogiſmum ut quocunq; me uerterem ſtrictius retinerer. Vxorem inquit ducere peccatum eſt an non. Ego ſimplex & qui inſidias uitare neſcirem dixi non eſſe peccatum. Rurſum aliud ppoſuit in baptiſmate bona opera dimittunt. an mala Et in hoc idem ſimpliciter reſpondi peccata dimitti. Cum me ſecurum putarem cœperunt mihi hincinde cornua increſere & abſconditæ prius acies dilatari. Si

inquit uxorem ducere nō eſt pctm̄ baptiſmum autem
pctā dimittit: quicqd nō dimittit reſeruat ilico mihi
quaſi a fortiſſimo pugili pcuſſus eſſem: ante oculos ca
ligo obuerſari cœpit. Statimq; racordatus Chryſippi
ſophiſmatis: ſi mētiris: & quæ uerum dicis mentiris: &
in me reuerſus conuerti in aduerſarium ꝓpoſitionis
ſtropham. Quæſo inq̄ te ut reſpondeas. Baptiſmꝰ ho
minem facit nouum an nō. Vix dedit q; nouum face/
ret gradatim intuli ex toto nouum facit: an ex ptē? Re
ſpondit ex toto. Deinceps interrogaui: nihil ergo ue/
teris hois in baptiſmate reſeruat. Mouit caput: cœpi
ꝓtinus texere. Si baptiſmus nouum hominem facit &
ex toto nouum creat nihilq; in eo ueteris hominis re
ſeruat nō pōt nouo imputari: qd in ueteri quōdā fuit
Primum ſpinoſulus noſter obmutuit: poſtea uero Pi/
ſoniano uitio cum loqui neſciret tacere nō potuit. Su
dare tamen frōs pallere genæ tremere labia hærere lī
gua ſaliua ſiccari: & plus timore q̄ ætate contrahi: eru
pit aliquādo. Nōne legiſti ab apoſtolo unius uxoris
uirum aſſumi in ſacerdotium: & rem nō tempora deſi
nini; qa me ſyllogiſmis ꝓuocauerat: & uidebam tende
re hominem ad interrogatiūculas tortuoſas ſua con/
tra illum tela iaciebam. Baptizatos inq̄ apoſtolus ele
git in eꝑatum: an cathecuminos. Reſpōdere nolebat
Ego tum idipſm ingerere: & ſecundo ac tertio ſciſcita/
Ouid. li. 6. ri cœpi. Niobam putares: quæ nimio fletu in lapidez
fa. 12. uerſa eſt: uerto me ad auditores: nihil intereſt o boni
iudices aduerſarium uigilantem an dormientem ligē
niſi q; facilius eſt quieſcenti q̄ rælactanti uincula inne
ctere. Si apoſtolus nō cathecuminos in clerum elegit
ſed fideles. Fidelis autem eſt qui eꝑus ordinat: uitia
cathecumini nō imputabunt fideli. Torquebam iſti/
uſmodi ſpicula & uibrantes haſtas in lethargicum di
rigebam. Oſcitabat tandem: & quaſi p mentis crapu/
lam ructans & nauſeans euomebat. Apoſtolus dixit
Paulus hæc docuit. Proferunt ergo apoſtoli æpiſto/
la una ad Timotheum: altera ad Titum. In pria ſcri/
ptum erat. Si qs eꝑatum deſiderat bonum opus deſi/
derat. Oportet ergo eꝑm irreꝓhenſibilem eſſe: unius
uxoris uirum ſobrium prudentem ornatum hoſpita/
lem doctorē nō uinolentum nō percuſſorem ſed mo/
deſtum nō litigioſum nō auarum domum ſuam bene
regentem filios habentem ſubditos cum omni caſtita
te. Si qs autē domui ſuæ ꝓeſſe neſcit: quomodo eccle/
ſiæ dei diligentiam adhibebit. Nō neophitum: ne i ſu
perbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Oportet
aūt eum & teſtimoniū habere bonū: ab his q foris ſūt
ut nō i opprobriū incidat & laqueū diaboli. Ad Titū
ſtatim in principio hæc mādata ponunt. Huiꝰ rei gra Tit. 1.
tia reliqui te crete: ut ea quæ deerant corrigas: & con/
ſtituas per ciuitates preſbyteros ſicut ego tibi diſpo/
ſui. Si quis eſt ſine crimine unius uxoris uir filios ha/
bens fideles: nō in accuſatione luxuriæ: aut non ſub/
ditos. Oportet ergo epiſcopum eſſe ſine crimine tanq̄
dei diſpenſatorem: non ꝓteruum non iracundum nō
uinolentum nō percuſſorem nō turpis lucri cupidum
ſed hoſpitalem beniuolum prudentem iuſtuz ſanctū
continentem obtinentem eum qui ſecundum doctri/ E
nam eſt fidelem ſermonem ut poſſit exhortari in do/
ctrina ſana & contradicentes reuincere. In utraq; æpi
ſtola ſiue epiſcopi ſiue preſbyteri (q̄q̄ apud ueteres ii/
dem epiſcopi & preſbyteri fuerint: quia illud nomen
dignitatis hoc ætatis) iubent monogami in clerū eli/
gi. Certe de baptizatis apoſtoli ſermonem eſſe nemo
dubitat. Si ergo omnia quæ in ordinatione quærunt
epiſcopi non præiudicant ordinando: licet ea añ ba/
ptiſma non habuerit. Quærit em̄ quid ſit: & nō quid
fuerit quare ſolum nomen uxoris impediat. Quod ſo
lum peccatum non fuit: dicis quia peccatum nō fuit:
iccirco non eſt dimiſſum in baptiſmate rem nouā au/
dio: quia peccatum non fuit in peccatum reputabitur
omnia ſcorta & publicæ colluuionis ſordes impietas
in deum parricidium & inceſtus in parentes atq; in ex
traordinarias uoluptates utriuſq; ſexus mutata natu
raxp̄i i fonte purgant. Vxoris inhærebunt maculæ: &
lupanaria thalamis præferentur. Ego uon tibi impu/
to meretricum exercitꝰ: exoletorum greges effuſionē
ſanguinis: & inſtar ſuis in omni ſceno libidinum uo/
lutabra: & tu mihi olim emortuaz de ſepulchro uxor
culam protrahis quam ideo accepi ne facerem quod
feciſti. Audiāt ethnici meſſes eccleſiæ: de quibus quo/
tidie horrea noſtra complentur. Audiant cathecumi/
ni qui ſunt fidei candidati: ne uxores ducant ante ba/
ptiſma ne honeſta iungant matrimonia: ſed Scotto/
rum & Atticorum ritu. ac de republica. Platonis pro/
miſcuas uxores communes liberos habeāt: immo ca/
ueant qualecunq; uocabulum coniugis: ne poſtq̄ in
Chriſto crediderint: noceat eis: q; aliquando non cō/
cubinas nec meretrices: ſed uxores habuerint. Reco/
lat unuſquiſq; conſcientiam ſuam: & totius uulnera Mat. 7.
plangat ætatis. Cunq; uerum iudicem priorum ſe ex/
hibuerit delictorum: audiat increpantem ieſum. Hy/
pocrita eiice primū trabē de oculo tuo: & tūc uidebis
eiicere feſtucā de oculo fratris tui. Vere Scribarum &
Phariſæoꝝ ſimiles: culicē liquātes & camelū glutiētes
decimamꝰ mētā & anetū & dei iudiciū ꝓtermittimus.

Quid ſimile uxor & ſcortum? Imputatur infœlicitas cõiugis mortuæ: libido meretricia coronat. Illi ſi prior uxor uiueret aliã cõiugẽ nõ haberet tu ut paſſim caninas nuptias iũgeres qd potes excuſare? Forſitan timuiſſe te dicas: niſi matrimoniũ copulaſſes: nõ poſſes aliqñ clericus ordinari. ille in uxore optauit liberos: tu in meretrice ſobolẽ pdidiſti: illum naturæ & bñdi/
Geñ.9. ctioni dñi ſeruientẽ. Creſcite & multiplicami & replete terrã cubiculoꝝ ſecreta texerũt: te ſudãtẽ ad coitum publica facies execrata eſt. Ille qd licebat uerecundo pudore celauit: tu qd nõ licebat impudẽter oĩm ocu/
Heb.13. lis ingeſſiſti. illi ſcriptũ eſt. Honorabiles nuptiæ: & cubile ĩmaculatũ tibi legit. Fornicatores aũt & adultero/ros pdet deus: & q corrũpit tẽplũ dei: corrũpet illum
ubi ſupra deus. Omnia inqt nobis in baptiſmate cõdonata ſũt crimina: nec poſt indulgẽtiã iudicis eſt metuẽda ſeue
1.Cor.6. titas dicẽte apl'o. Et hoc qdẽ fuiſtis: ſed abluti eſtis: ſz ſanctificati eſtis ĩ noĩe dñi ieſu xp̃i: & in ſpũ dei noſtri: oĩa pcta donata ſunt: bene & fideliter cõdonata. Sed quero quõ tuæ ſordes lotæ ſint & meæ munditiæ ſordidatæ. Nõ dico ais tuas ſorditatas: ſed in eodem ſtãtu manſiſſe quo fuerãt. Si eñ ſordes fuiſſent: lotæ utiq; fuiſſent ut meæ. Rogo q̃ eſt iſta tergiuerſatio. Et accumen oĩ piſtillo retũſius? Quia nõ eſt pctũ: pctũ ẽ: qa nõ eſt ſordidũ: ſordidũ eſt nõ dimiſit dñs quia nõ habuit qd dimitteret: & qa nõ dimiſit iccirco manet qd dimiſſum nõ fuit. Quãtã uĩ habeat baptiſma: & aquæ in xp̃o ſanctificatæ gratia paululũ poſt docebo. interim iuxta uulgare puerbiũ malæ arboris nodo malus cuneus requẽdus eſt. Hoc qd dicit unius uxoris uirum põt aliter differi. Ex iudæis erat apl's. Prima xp̃i eccleſia de iſrael reliquiis cõgregabat. Sciebat lege cõceſſum: & exemplũ patriarcharũ ac moyſi familiare populo nouerat in multis uxoribus libros ſpargere. ip̃is quoq; ſacerdotibus huiꝰ licẽtiæ patebat arbitriũ. Præcepit ergo ne eãdẽ licẽtiã eccleſiæ ſibi uẽdicẽt ſacerdotes: ne bina pariter & trina coniugia ſortiãtur: ſed ſingulas uno tpe uxores habeãt: ne cõtentioſum clames eſſe qd diximus. Accipe & aliã explanationẽ: ne tibi ſoli liceat nõ uolũtatẽ legi: ſed legẽ iũgere uoluntati.
¶ Quidã coacte interp̃tãtur uxores p eccleſiis uiros pro ep̃is debere accipi. Et hoc in Nicena quoq; ſynodo a patribus eſſe decretuꝫ: ne de alia ad aliã eccleſiã ep̃us trãſferat: ne uirginali paupculæ ſocietate cõtẽpta: diti/ois adulteræ quærat amplexus: ut quõ culpa & filiorũ uitiũ in logiſmis .id eſt in cogitatoĩbꝰ accipiat: domuſq; diſpẽſatio ad aĩam referat & corpus: ita & uxores põtif cũ dici eccleſias. De qbus in Eſaia ſcriptũ eſt

Mulieres pperãtes de ſpectaculo uenite nõ eſt eñ po/ Eſa.32
pulus habẽs intelligentiã. Et rurſum mulieres diuites ſurgite & audite uocem meã. Et in puerbiis mulierem fortem qs inueniet? Honorabilior eſt p̃cioſis lapidibꝰ Pro.31
quæ talis eſt. Cõfidit in ea cor uiri ſui. Et in eodẽ uolumine. Sapiẽtes mulieres ædificauerũt domũ: inſipiẽs Pro.14
aũt deſtruxit manibus. Nec hoc inquiũt ep̃is uideatur indignum cũ de deo quoq; ſcriptuꝫ ſit. Sicut deſpicit Mal.2
uxor uirũ ſuũ: ſic deſpexit me domus iſrael. Et in apoſtolo. Deſpõdi eñ uos uni uiro: uirginem caſtã exhi/ 2.Cor.11
bere xp̃o. Mulierẽ aũt id eſt γυνεκα iuxta græci ſermonis ambiguitatem: in his oĩbus teſtimoniis uxorẽ potius intelligi. Violenta eſt inges: & ſatis dura etiã hæc interp̃tatio. Redde igit ſcripturæ ſimplicitatẽ ſuã: ne tuis cõtra te legibus dimicemus. Quærã & illud. Si qa G
& ante baptiſmum habuerit cõcubinã & illa mortua baptizatus uxorẽ duxerit utrũ clericus fieri debeat an nõ. Reſpõdebis poſſe fieri qa cõcubinã habuerit non uxorẽ. Cõiugales ergo tabulæ & iura dotalia nõ coitꝰ ab apl'o cõdẽnat. Multos uidemus ob nimiã paupta/tem uxorũ ſarcina declinare & ancillas ſuas habere p uxoribus ſuſceptoſq; ex his liberos colere ut proprios Si forte ditati ab imperatore ſtolã illi meruerint cõfeſtim apl'o colla ſubmittẽt. & inuiti inter uxores eas recipere cogent. Sinaũt principale reſcriptum eadẽ tenuitas impetrare nõ qeuerit cũ romanis legibus ſcita eccleſiæ mutabunt. Vide ne hoc qd dicit unius uxoris uirum unius mulieris poſſit intelligi ut ad coitum magis referant q̃ ad dotales tabulas. Hæc uniuerſa p ſe/rimus nõ quo uere & ſimplici intelligentiæ reſiſtamꝰ ſed ut doceamus te ſcripturas ſanctas ſic intelligere: ut ſcriptæ ſunt: ne euacuare baptiſmum ſaluatoris: & totum patibuli ſacramentum irritum facere. Redda/mus qd pauloante p̃miſimus: & de ſchola rhetorum aquarum laudes & baptiſmum prædicemus. Rudis mundus: nec dum ſole rutilante: nec pallente luna: nec aſtris micantibus incompoſitam & inuiſibilẽ materiem abyſſorum magnitudine: & deformibus tenebris opprimebat. Solus ſpiritus dei in aurigæ moduꝫ ſuper aquas ferebatur: & naſcentem mundum in figura baptiſmi parturiebat. inter cœluꝫ & terram mediũ extruitur fundamentum. Et iuxta hæbraici ſermonis cœlum: id eſt ſamain ex aquis ſortitur uocabulum. & aquæ quæ ſuper cœlos ſunt in laudes dei ſeparantur. Vnde & in Ezechiele propheta. Cryſtallum ſuper Cherubin uidetur extenſum Ezech.1
id eſt compactæ & denſiores aquæ. Primum de aquis q̃ uiuat egreditur: & pennatos fideles de terra

Geñ.8. Exo.14. ps.23. Exo.15. Num.33. Geñ.26. Geñ.21. Geñ.24. Exo.21. Mat.3. Mat.4. Ioh.2. Ioh.4. Ioh.3. Ioh.19. Mat.ul. Actu.10. Eſa.66. Actu.9. Actu.8. Actu.19. ps.28.

ad cœlū leuat. Fabricat hō de limo: & intra manū dei aq̄rū ſacramēta uerſant. Plātat padiſus i edē: & unus fons in quattuor principia diuidit: q poſtea egrediēs de templo: & cōtra ſolis ortum uadēs: amaras aquas mortuaſq; uiuificat peccat mūdus: & ſine aquarū diluuio nō purgat. Statimq; columba ſpūſſancti expulſo alite teterrimo: ita ad Noe quaſi ad xp̄m in iordane deuolat: & ramo refectiōis ac luminis pacem orbi annūciat. Pharao cum exercitu ſuo nolēs pplm dei p̄mittere exire de egypto i typo baptiſmatis ſuffocat. Et in pſalmis de interfectiōe illius ſcribit. Tu cōfirmaſti in uirtute tua mare: tu cōfregiſti capita draconum i aq̄s: tu cōfregiſti capita draconis magni. Vnde & reguli & ſcorpiones arentia quæq; ſectant. Et poſtq̄ ad aquas uenerint: hydropas & lymphaticos faciūt. Marra mutat ſacramēto crucis: & .lxx. palmæ apoſtolorum dulcoratis legis gurgitibus irrigant. Abraam & iſaac puteos fodiūt: & repugnāt allophili: id eſt alienigenæ. Et Berſabeæ ciuitas iuramēti regnūq; ſalomonis nomē ſumit a fontibus. Rebecca iuenit ad puteum. Rachel p̄pter aquas ſupplātatoris oſculo ſalutat. Moyſes filias ſacerdotis madiā apto puteo ab iniuria uindicat. Præcurſor dñi in aq̄s fontiū iuxta Salim qd̄ interpretat pax ſiue p̄fectio xp̄o pplm parat. Ipe ſaluator poſt baptiſma. & ſctificatas ſuo lauacro iordanis aq̄s regnum cœlorū incipit p̄dicare. Primū ſignū ex aquis facit. Samaritana uocat ad puteū ſitiēs inuitatur ad potū. Nicodemo dicit occulte. Niſi q̄s renatus fuerit ex aqua & ſpūſctō: nō intrare eum in regnum cœlorum q̄a ab aquis cœperat: finiuit in aq̄s. Latus xp̄i p̄cutit lācea: & baptiſmi atq; martyrii pariter ſacramēta ſunt dunt. Poſt reſurrectionem mittit apl̄os ad gētes p̄dicare eis ut baptizēt eas in myſterio trinitatis pœnitet ſanctū populū iudæorū: & ſtatim a petro ad baptiſma mittit. Anteq̄ parturiat parit ſyō: & naſcit gēs ſimul. Paulus p̄ſecutor eccleſiæ: & lupus rapax Bēiamin ananiæ ouis ſubmittit caput: nec ante recuperat aſpectum q̄ curet baptiſmo cæcitatem. Eunuchus Cādacis Reginæ æthiopū lectiōe p̄phetica xp̄i baptiſmati p̄parat: mutat cōtra naturā æthiops pellē ſuā: & pardus uarietates ſuas. Qui iohānis acceperāt baptiſma: qa ſpūſanctum neſciebāt iterū baptizātur: ne q̄s putaret ex gēti/bus ac iudæis: aquas ſine ſpūſancto ad ſalutem poſſe ſufficere. Vox dñi ſuper aquas multas: dñs diluuiū inhabitare facit dētes eius ſicut grex detōſaq; quæ aſcenderūt de lauacro: oēs gemellos habētes fœtus: & iſtā cūda nō eſt in eis. Si nō eſt infœcūda nec ſterilis: oēs habēt ubera lacte rorātia quæ cū apl̄o poſſunt dicere.

Filioli mei quos iterū parturio: donec xp̄s formet i uobis: & lac uobis potū dedi nō eſcā. Michæas de baptiſmi gratia uaticinet. ipe auertet & miſerebit noſtri: demergetinigtates noſtras: & p̄iiciet in p̄fundum maris oīa p̄cā noſtra. Quō in lauacro oīa p̄cā mergūtur: ſi una uox ſupernatat? Beati quorū remiſſæ ſunt iniqtates: & quorū tecta ſunt p̄cā. Beatus uir cui nō imputabit dñs p̄cm̄. Arbitror q̄ poſſumus & nos huic aliquid cāticо iūgere. Beatus uir cui nō imputabit dñs uxorē. Audiamus & Ezechielem filium hoīs quō de eius uirtute p̄nūciet q homis fututus eſt filius. Aſſumam uos de gētibus: & aſpergā ſuper uos aquam mūdā & mūdabimini ab oībus immūditiis ueſtris: & dabo uobis cor nouum: & ſpūm nouum ab oībus inq̄t mūdabo uos ſordibus. In oībus nihil p̄termittit. Si ſordes emūdātur quātomagis mūditiæ nō coinq̄nātur. Dabo uobis cor nouum & ſpūm nouum. In xp̄o em̄ ieſu: neq; circūciſio aliq̄d ualet: neq; p̄putiū ſed noua natura. Vnde cātamus cāticum nouum: & uetere hoīe depoſito: nō ambulamus in uetuſtatæ litteræ: ſed in nouitate ſpūs. Hic eſt calculus nouus: cui nouum nomē iſcribit: qd̄ nemo ſcit legere niſi q illud acceperit. Quotquot em̄ baptizati ſumus in xp̄o ieſu: in morte illius baptizati ſumus. Cōſepulti em̄ ſumus p baptiſmum in morte: ut quomodo ſurrexit xp̄us a mortuis p gloriā patris: ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Totiēs nouitatē legimus: & tā maculoſum nomē uxoris nō poteſt ulla nouitate deleri. Cōſepulti ſumus xp̄o in baptiſmate: & reſurreximus per fidem operatiōis dei: q ſuſcitauit eum a mortuis. Cūq; eſſemus mortui in delictis: & in p̄putio carnis noſtræ: cōuiuificauit nos cū illo donans omnia delicta: delens quod aduerſum nos erat cyrographum decreti quod erat contrarium nobis: & ipſum tulit e medio: affigēs illud cruci. Omnia noſtra cum Chriſto mortua ſunt uniuerſa cyrographi ueteris peccata deleta ſunt ſolum nomē uiuit uxoris. Dies mihi deficiet ſi cūcta quæ ad potentiā baptiſmi pertinent: de ſcripturis ſanctis uoluero digerere: & natiuitatis ſecūdæ: immo in xp̄o prima ponere ſacramenta Anteq̄ dictādi finem faciam (Iam em̄ intelligo mēſuram me excedere æpiſtolæ) uolo ſuperiora capitula: in quibus futuri ep̄i uita deſcribit: curſim exponere: ut a poſtolum nō in unius uxoris elogio: ſed in omnibus quæ p̄cipit doctorem gentium ſuſcipiamus. Simul obſecro: ne quis me in ſuggillationē iſtius temporis ſacerdotium ſcripſiſſe quæ ſcripſi exiſtimet: ſed in eccleſiæ utilitatem. Vt enim oratores & philoſophi deſcribentes qualem uelint eſſe perfectum oratorem & phi

Gal. 4
1. Cor. 3
Mich. 4
Pſ. 51.
Eze. 36.
1. Cor. 7.
Apoc. 2.
Ro. 6.
H

loſophū:nō faciūt iniuriā Demoſtheni & Platoni:ſz
res ipas abſq; pſonis definiūt.Sic in deſcriptiōe epi&
in eoꝝ expoſitiōe quæ ſcripta ſunt.quaſi ſpeculum ſa
cerdotii ꝓponit.Iā in poteſtate & in cōſciētia ſingla/
rū eſt quales ſe ibi aſpiciāt:ut uel dolere ad deformi/
tatē:uel gaudere ad pulchritudinē poſſint. Si qs epa/
1.Thi.3. tū deſiderat bonū opus deſiderat.Opus: nō dignita/
tē nō delitias opus p quod humilitate decreſcat:non
intumeſcat faſtidio. Oportet ergo epm irreꝓhēſibilē
Titu.1. eſſe:idipm quoq; ad Titum.Si qs eſt ſine crimine:oēs
uirtutes in uno ſermone cōprehēdit:& pene rē cōtra
naturā exigit.Si em oē pctm etiā in ocioſo uerbo reꝓ/
hēſione dignū eſt:qs eſt ille q abſq; pctō:id eſt ſine re
ꝓhēſione uerſet in mūdo?Sed futurus paſtor eccleſiæ
talis eligit:ad cuius cōparationē recte grex cæteri no
minent.Definiūt rhetores oratorē q ſit uir bon9 dicē
di peritus.Ante uita ſic lingua irreꝓhēſibilis queritur
ut doctus merito ſuſcipiāt:pdit em auctoritatē dicen
di cuius ſermo ope deſtruit.Vnius uxoris uirū:de hoc
ſupra diximus.Nūc aūt admonemus: ut ſi unus uxo/
ris uir etiā ante baptiſmū querit:cætera quoq; quæ ꝓ/
cepta ſunt ante baptiſmū reqramus. Neq; em cōpetit
uniuerſa poſt baptiſmū & unū hoc mādatū intellige
re ante baptiſmū.Sobriū ſiue uigilātez νιφαλιοσ qppe
utrūq; ſignificat prudētē ornatū hoſpitalē doctorem
Sacerdotes q miniſtrāt in tēplo dei,phibent uinuz &
ſicerā bibere:ne in crapula& æbrietate aggrauent cor
Leui.10. da eoꝝ:& ut ſenſus officiū exhibēs deo uigeat ſemp&
tenuis ſit.Quod aūt infert prudētē excludit eos q ſub
noie ſimplicitatis excuſant ſtulticiā ſacerdotum. Niſi
enim cerebrum ſanum fuerit omnia membra in uitio
erunt Ornatum quoq; επιθασισ:id eſt intētio eſt prio
ris uerbi: id eſt irrepræhenſibilis qui uitia non habet
irrepræhenſibilis appellatur:qui uirtutibus pollet or
natus eſt.Poſſumus & aliud intelligere ex hoc uerbo
Tullio de iuxta illud Tullii.Caput eſt artis docere quod facias.
ora. Sunt em qdā ignorātes mēſurā ſuā:& tātæ ſtoliditatis
ac uecordiæ:ut & in motu & in inceſſu & in habitu &
in ſermone cōmuni riſum ſe expectātibus tribuant:&
quaſi intelligētes qd ſit ornatus comūt ſe ueſtibus &
mūditiis corporis & lautioris mēſæ æpulas parāt:cuz
oīs iſtiuſmodi ornatus & cultus ſordib9 fœdidior ſit
Quod aūt doctrina a ſacerdotibus expetat:& ueteris
I ꝓcepta ſunt legis:& ad Titū plenius ſcribit. Innocēs
em & abſq; ſermone cōuerſatio:quātum exēplo pdeſt
tm ſilētio nocet.Nā & latratu canū baculoq; paſtoris
lupoꝝ rabies deterrēda eſt:nō uinolētū nō pcuſſorez
uirtutibus uitia oppoſuit.Didicim9 quales eſſe debea
mus diſcamus quales nō eſſe debeant ſacerdotes.Vi/
nolētia ſcurronū ē& cōmeſſatoꝝ uēterq; mero æſtuās
cito deſpumat in libidines.In uiuo luxuria:in luxuria
uoluptas in uoluptate ipudicitia eſt.Qui luxuriat ui/
uēs mortuus eſt:ergo q inebriat & mortuus & ſepul/
tus eſt?Noe ad unius horæ æbrietatem nudat femora
ſua:quæ p ſexcētū annos ſobrietate contexerat. Loth Gen.19
p temulētiā neſciēs libidini miſcet inceſtū:& quez ſo
doma nō uicerat uina uicerūt.Percuſſorē aūt epz ille
cōdēnat:q dorſuz poſuit ad flagella:& maledict9 nō
remaledixit:ſed modeſtū.Duobus malis unuz oppo
ſuit bonū:ut temulētia & ira modeſtia refrenent non
litigioſum nō auarum nihil em impudētius arrogātia
ruſticoꝝ q garrulitatē auctoritatē putāt: & parati ſem
per ad lites in ſubiectū ſibi gregē tumidis ſermonibus
tonāt.Auariciā in ſacerdote uitādā: & Samuel docet 1.Re.
nihil corā ppło eripuiſſe ſe cuiq; pbās:& apłoꝝ paup/ Iac.2.
tas q refrigeria ſumptuū a fratribus accipiebāt & præ 1.Cor.
ter uictū atq; ueſtitū nihil ſe aliud nec habere: nec uel
le gloriabant. Quā ad Timotheum auaritiā ad Titū
turpis lucri cupiditatē aptiſſime notat Domū ſuā be/
ne regentē:nō ut opes augeat nō ut regias paret æpu/
las:nō ut cælatas patinas ſtruat:& phaſides aues len
tis uaporibus coquat:q ad oſſa pueniāt : & ſupficiem
carnis nō diſſoluāt artifici tēperan ēto.Sed ut qd po
pulo ꝓcepturus eſt:prio a domeſticis exigat:filios ha
bentē ſubditos cum omni caſtitate.Ne ſcz imitent fi/
lios heli:q in ueſtibulo tēpli cū mulierib9 dormiebāt
& religionē pdā putātes qcqd optimū in hoſtiis erat: 1.Reg.2
in ſuas delitias conuertebant.Non Neophituz: ne in
ſuperbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Mirari
ſatis non queo quæ hominum tāta ſit cæcitas de uxo/
ribus ante baptiſmum diſputare:& rem in baptiſma/
te mortuam:immo cum xpo uiuificatam in calumniā
trahere cum tam apertum euidenſq; præceptū nemo
cuſtodiat.Heri cathecuminus hodie pontifex: heri in
amphiteatro hodie in eccleſia ueſpere in circo mane
in altari dudum fautor hiſtrionum nūc uirginum cō/
ſecrator.Num ignorabat apoſtolus tergiuerſationes
noſtras:& argumentorum ineptias neſciebat qui di/
xit unius uxoris uirum ipe mandauit irreprehenſibilē
ſobriū prudentem ornatum hoſpitalem doctorē mo/
deſtum non uinolentum nō pcuſſorem nō auarū nō
neophituz.Ad hæc omnia claudimus oculos ſolas ui
demus uxores.Quod autem ait ne in ſuperbiam ela/
tus incidat in iudicium diaboli.Quis nō exemplo ue/
rum probet?Ignorat momentaneus ſacerdos humili
tatem & manſuetudinem ruſticorum . Ignorat blan/

ditias xpianas: nescit cõtenere: de dignitate transfert ad dignitatẽ nõ ieiunauit nõ fleuit: & nõ mores suos sæpe reprehendit: & assidua meditatione correxit: non substãtiam paupibus erogauit. De cathedra quodam modo ducit ad cathedrã. i. de supbia ad superbiam. Iudiciũ aũt & ruina diaboli: nulli dubiũ qn arrogantia sit. incidũt in eã q in pũcto horæ: nec dũ discipuli iã magistri sunt. Oportet aũt eũ & testimoniũ habere bonũ ab his q foris sunt: quale principiũ talis & clausula. Qui irreprehẽsibilis est: nõ solũ a domesticis: sed
K ab alienis cõsono ore laudat. Alieni & extra ecclesiã sunt iudæi hæretici atq; gẽtiles. Talis ergo sit põtifex xpi ut q religiõi detrahũt: uitæ ei9 detrahẽ nõ audeãt At nũc plæroscq; cernimus: uel fauorẽ populi in auri/garũ modũ p̃cio redimere: uel tãto oĩm hoĩm odio ui uere: ut non extorqueãt pecunia qd minime ipetrant gestibus. Hic fili oceane sollicito timore perqre: hæc magistri ecclesiæ custodire debebãt hos in sacerdoti/bus eligẽdis canones obseruare nõ iuxta ꝓpria odia & priuatas simultates carpẽtẽq; semp auctorẽ suã iui/diã legẽ xpi interꝑtari. Vide quãtũ sit testimoniũ hu/ius qđ arguũt mariti cui p̃ter uiculũ cõiugale: & hoc ante baptismũ nihil aliud ab æmulis obiici põt. Qui p̃cipit nõ mœchãdũ ipe dicit & nõ occides. Si nõ mœchamur sed occidimus trãsgressores legis sumus q to tã legẽ seruauerit & offenderit in uno fit oĩm reus. Ita q cũ opposuerint nobis uxorẽ ante baptismũ nos ab eis oĩa quæ post baptismũ p̃cepta sunt requiramus p̃/terea qđ nõ licet. & obiiciũt quod concessum est.

¶ Hieronymi ad Alipiũ & Augustinũ epos eoq; opera atq; auxilio hæresim celestinã extinctã gratulantis & excusantis quare contra libros Aniani pseudo diaconi rescribere distulisset. Epi. L

L Dominis uere sanctis atq; omni affectione ac iure uenerãdis alipio & augustino epis Hiero. in xpo salutem. Sanctus innocẽtius p̃sbyter q huius sermonis est portitor: anno p̃terito quasi nequaq; in africã reuersurus mea ad dignatões uestram scripta non sumpsit. Tamen deo gratias agimus q; ita euenit: ut nostrum silentium uestris æpistolis uinceretis. Mihiem oĩs occasio gratissima est p quã scribo uestræ reuerentiæ: testem inuocans deum: q; si possit fieri assumptis alis columbæ uestris amplexib9 implicarer. Semp qdẽ p merito uirtutum uestrarũ: sed nunc maxime qa cooperatoribus & auctoribus uobis hæresis cœlestina iugulata est: quæ ita infecit corda multoq;: ut cũ supatos dãnatosq; esse se sentiãt: tñ uenena mentiũ nõ omittãt: & qđ solũ possunt nos oderint p quos putant se libertatem docendi hæreseos p didisse. Quod aũt quæritis utrum rescripserim contra libros aniani pseudo diaconi celedensis q copiosissime pascit: ut alienæ blasphemiæ uerba friuola submi nistret sciatis mei p̃os libros in schedulis missos a sancto fratre nostro eusebio presbytero suscepisse nõ ante multũ tpis & exinde uel ĩgruẽtibus morbis uel dormitione sanctæ & uenerabilis filiæ uestræ eustochii ita doluisse: ut ꝓpemodũ cõtẽnendos putarẽ. In eodem eñ luto hæsitat: & exceptis uerbis tinnulis atq; emendicatis nihil aliud loqtur. Tñ multũ egimus: ut dum æpistolæ meæ respõdere conat apertio9 se proderet & blasphemias suas oĩbus patefaceret. Quicqd eñ ĩ illa miserabili synodo dispolitana dixisse se denegat: in hoc opere cõfitet nec grãde est ineptissimis neniis respõdere. Si aũt dñs uitã retribuerit & notarioꝝ habuerimus copiã paucis lucubratiũculis rñdebimus: nõ ut cõuincamus hæresim emortuã: sed ut imperitiam atq; blasphemiam eius nostris tpibus cõfutemus. Meliusq; hoc faceret sanctitas uestra: ne cõpellamur contra hæreticum nostra laudare. Sancti fili cõmunes albina piniamus & Melania plurimũ uos salutãt. Has litterulas de sancta Betleem sancto presbytero innocẽtio dedi præferendas. Neptis uestra paula miserabiliter præcat: ut memores eius sitis: & multũ uos salutat Incolumes uos & memores mei dñi nostri iesu Christi tueat clæmẽtia dñi uere sancti atq; oĩm affectione uenerabiles patres.

¶ Eiusdẽ ad Augustinum de zelo fidei contra hæreticos gratulatoria & de odio & de persecutione eorũdem. Epi. LI

M Domino sancto ac beatissimo papæ Augustino Hiero. Omni qdem tpe beatitudinẽ tuam eo quo decet honore uenerat9 sum & habitantem in te dilexi dñm saluatorẽ & nunc si fieri põt cumulo aliqd addim9: & plena cõplemus: & absq; tuo noĩs mentione ne unã qdem horam præterire patiamur q contra flantes uentos ardore fidei perstitisti: maluisti quãtũ in te fuit solus liberari de sodomis q̃ cũ pereuntibus cõmorari. Scit quid dicam prudentia tua. Macte uirtute in orbe celebraris catholici te cõditorem antiquæ rursum fidei ueneran tur atq; suscipiũt: & qđ signuꝝ maioris gloriæ est: oẽs hæretici detestantur: & me pari persequuntur odio: ut quos gladiis nequeant uoto interficiant. Incolumem & mei memorem te Christi dñi clæmentia tueat dñe uenerande & beatissime papa.

¶ Ad eundem de eiusdem hæreticorum pfidia: & ut opinor de origenianis loquit: quorum hierosolyma p iohānem ep̄m impium dogma deciderat.

Epi. LII

NVlli urtoq; claudicāt pede: & ne fractis q̄ dē ceruicibus iclinant habētes affectū erroris pristini: cū p̄dicādi eandē nō habeāt libertatē. Sancti fratres q cuz nostra sunt paruitate præcipue sancte ac uenerabilis filiæ tuæ sim pliciter te salutāt. Fratres tuos dn̄m meum Alippiū & dn̄z meū euodiū ut meo noīe salutes p̄cor coronā tuā Capta hierl'm tenet a nabuchodonosor nec Hieremie uult audire cōsilia: qnpotius ægyptū desiderat ut moriat in taphnes: & ibi seruitute pereat sempiterna.

¶ Beati Hieronymi ad Marsellinū & napsychiam de origine animæ catholicoꝝ atq; hæreticoꝝ sententias referentis. Epi. LIII

OOminis uere sanctis atq; omni officiorū charitate uenerādis filiis marcellino & anapsychiæ Hieronymus in xp̄o salutem. Tandē ex Africa uestræ litteras unanimitatis accepi: & nō me pœnitet impudētiæ quatacētibus uobis æpl'as meas frequēter ingessi: ut rescriptū mererer & uos esse sospites nō aliis nūciantibus: sed uestro potissimū sermone cognoscerem. Sup animæ statu memini uestræ quæstiūculæ: imo maxime ecclesiasticæ qōnis. Vtruz lapsa de cœlo sit ut pythagoras philosophꝰ oēsq; platonici & origenes putāt aīa. An a ꝑpria dei substantia ut stoici Manichæus & hispaniæ priscilliani hæreses suspicant. An in thesauro habeant dei olim conditæ ut qdā ecclesiastici stulta psuasione cōfidunt. An quotidie a deo fiāt: & mittant in corpora scd'm illud qd' Ioh. 5. in euangelio scriptum est. Pater meus usq; modo operatur: & ego operor. An certe ex traduce: ut Tertullianus Apollinaris & maxima pars occidentaliū autumant: ut quomodo corpus ex corpore: sic aīa nascat ex aīa: & simili cum brutis aīantibus cōditione subsistēt. Sup quo quid mihi uideat in opusculis cōtra rufinum scripsisse me noui aduersus eū libellum: quem sanctæ memoriæ Anastasio ep̄o romanæ ecclesiæ edidit: in quo lubrica & subdola: imo stulta cōfessiōe: dū auditoꝝ simplicitati illudere nitit suæ fidei imo psidiæ illusit quos libros reor sanctū parentū uestrū habere oceanum: olim em̄ editi sunt multis Ruffini libris aduersus calūnias respōdētes. Certe habes ibi uirum sanctum & eruditum Augustinum ep̄m: qui uiua ut aiunt uoce docere te poterit: & suam: immo p se nostram explicare sniam: & Ezechielis uolumē olim aggredi uolui: & sponsionem creberrimam studiosis lectoribus reddere: sed in ipo dictandi exordio: ita animus meus occidentaliū ꝓuinciarum: & maxime urbis romanæ uastatione cōfusus est: ut iuxta uulgare ꝓuerbium ꝓprium quoq; ignorarē uocabulum diuq; ta cui sciēs rempus esse lachrymaꝝ. Hoc aūt anno cū tres explicassem libros subitus impetus barbaroꝝ de qbus tuus dicit Virgilius. Lateq; uagātes Barchæi: & sancta scriptura de ismahel cōtra faciē oīm fratrū suoꝝ habitabit: sic ægypti limitē palæstīæ phœnicis. Syriæ ꝑcurrit instar torrentis cūcta secū trahens: ut uix man7eorum mia xp̄i potuerimus euadere. Quod si iuxta icly tū oratorē illēt inter arma leges. q̄tomagis studia scripturaꝝ: quæ & librorꝝ multitudine & silētio: ac librariorū sedulitate quodq; ꝓpriū est securitate & ocio dictantiū indigent? Duos itaq; libros misi sanctæ filiæ meæ fabiolæ: quoꝝ exempla si uolueris: ab ipa poteris mutuari. Pro āgustia qppe tpis alios describere nō potui: quos cū legeris & uestibula uideris facilis coniectura erit: qualis ipa sit futura domus. Sed credo in dei mia q nos audiuit in difficillimo principio supradicti operis q ipe ediuuet: & i penultimis ꝓphetæ partibus in qbꝰ Gog & Magog bella narrant: & in extremis in qbus sacratissimi & inexplicabilis templi ædificatio uarietas mensuraq; describit. Sanctus frater noster oceanus: cui uos cupitis cōmendari: tantus & talis est: & sic eruditus in lege dn̄i: ut absq; nostro rogatu instituere uos possit: & nostrā sup cunctis quæstiōibus scripturaꝝ ꝓp modulo communis ingenii explicare sniam. Incolumes uos & plixa ætate florētes. Christus deus noster tueat omnipotens dn̄i uere sancti.

¶ Primæ partis finis

INVENTARIVM SAECVNDAE PARTIS
EPISTOLARVM SANCTI HIERONYMI.

¶ Præcipuarum ſententiarum ac materiarꝝ quæ in ſecunda parte æpiſtolarum ſan. Hiero. continentur cum alphabetica obſeruatiõe breuis & ſuccincta annotatio.

Incipientium a littera A

Arõ ueſtis auro purpura biſſo: hyacinthoq; cõtexta quid ſignificet. p.ii.tract.iii.æpi.xli.A

Abrae cum a dño dictum ſit. Geñ. xv. Sciendo ſcies quia peregrinũ erit ſemen tuum in terra nõ ſua: & in ſeruitute redigent eos: & affligent: & humiliabũt annis quadringentis Moyſes uero aſſerat. Exo. xii. Et factũ eſt poſt annos quadringentos & triginta egreſſi &c. quare xxx. ſuperaddiderit. p.ii.tract.i.æpiſto.ii.Z

Abraam: utrum Melchiſedech dederit decimas prædæ ſuæ: an abeo acceperit decimas ſubſtantiæ illius p.ii.tract.i.æpi.vi.Q. in fine

Abrae filios potens eſt deus de lapidibus ſuſcitare q̃ liter intelligendum ſit. p.ii. Trac.iii.æpi.xli.D

Abraam cum ſcribit: tres uidiſſe: & unũ adoraſſe nõ ſine myſterio & locus: & tempus aſſignantur. p.ii. trac.iii. Homel.ii.æpiſto.46.P

Abraam immolãs filium ſuum arietem cornibus pẽdentem cur reppererit: & quid myſtice ſignificet. p.ii.trac.iii.æpi.liiii.E

Abraam anteq̃ fieret ego ſum: qualiter intelligatur. p.ii.tract.iii.æpi.lv.S

Achaz. xi. annoruꝫ genuiſſe filium qualiter intelligatur: nec inconueniens demonſtrat eſſe. p.ii. tract.i. æpi.ix. per totum

Achacius q & monopthalmon nuncupatur: ob unius oculi obcecatione. q̃ plura ſaluberrime p fide ſcripſit. p.ii.tract.vi.æpi.lxvii.Oo

Acceptio perſonarum ſi non debite ſit: magnũ cõmittit pẽ peccatum. p.ii.tract.ii.æpi.38.S

Aduentus dñi duos eſſe in multis ſcripturarum locis monſtratur. p.ii.tract.ii.æpi.17.Y

Adoleſcẽtula in ſacra ſcriptura quæ eſſe dicatur. p.ii. tract.iii.æpi.xli.B

Adoleſcẽtulæ dilexerunt te nimis: & traxerũt te poſt ſe. In odorem unguentorum tuorum curremus &c. exponit. p.ii.trac.iii.Homel.i.E

Adoleſcentulæ Salomonis quorum ferẽ non eſſe numerus: myſtice quid repſentent. p.ii.tra.iii.Homel. ii.æpi.xlvi.L

Adã inter pphetas numerandum eſſe pbatur. p.ii.tracta.iii.Homel.ii.æpiſto.xlvi.H

Agar cur referat Hiſmaelem quaſi lactantem portaſſe in humeris ſuis cum inueniat quaſi xviii. annorũ fuiſſe. p.ii.tract.i.æpi.iii.I

Agni paſchalis commeſtio & eius hiſtoria moraliza/tur myſticeq; exponitur. p.ii.tract.iii. æpiſt.lii.p to.

Agrippe Caſtoris multa præclara ſcripſit uſq; ad eius martyrium quæ declarantur. p.ii. tracta.6.æpiſto. lxvii.X

Alæ ſex uni: & alæ ſex alteri (ut in Eſaia dicitur ubi de ſeraphin diſputatur) qd repreſentet. p.ii.trac.i.æpiſto.iii.Y

Aligamentũ guttæ: qualiter ſpõſus in Cañ. eſſe dicat. p.ii.tract.iii.Homel.ii.æpiſto.xlvi.P

Alphabetum hebræorum intepretatur: & quid una quæq; littera ſignificet. p.ii.tracta.v.æpiſto.lxi. per totum

Alphabeta quattuor in lamentationibus Hieremiæ: ſinguluꝫ ſingulis compoſitũ eſt metris. Prima duo ſaphico: Tertium Heroico. Quartum ſimile primis &c. p.ii.trac.iii.æpi.lxi.M

Alleluya interptat: & cur tã frequenter in diuinis ſit poſitum canticis. p.ii.tract.iii.æpi.vi.P

Alexãder Capadociæ epiſcopus quo tempore claruerit: eiuſq; geſta deſcribuntur. p.ii. tracta. 6. æpiſto. lxvii.Kk

Ambroſius alexãdrinus aliqua fide utilia ſcripſit. p.ii.tract.6.æpiſto.67.Q q

Ambroſius diaconus quo tempore claruerit: & eiꝰ geſta deſcribunt. p.ii.trac.6.æpi.67.Kk

Amen hebraica dictio interpretatur. par.ii.tra.5.æpiſto.63 P

Amoris uim multi græcorum ſapientes aſſeruerunt & in ſcriptis eorum reliquerunt nil aliud eſſe: niſi quæ animã de terris ad faſtigia cœli celſa perducat nec poſſe ad cœleſtia peruenire niſi amoris deſiderio. Sed qualiter eorum doctrine ad pernitioſum ſenſuꝫ & mundialem peruenerit: uide. p.ii.tract.ii. æpiſtola.46.S

Amore inordinato ſicut fragilitas corporis ducit: ita anima inordinato amore duci poteſt. p.ii.tract.iii. æpiſto.46.Y

Amoris uocabulum ſcriptura ſacra raro utitur: ſꝫ loco eius charitatis (ut diligere) uocabulum ſumit: licet ſepe unum pro altero ponatur. p.ii.tract.iii. æpiſto.46.Z

Amoris dilectionis charitatis. Vocabulis in ſcripta ni

hil interest:nisi q̄ charitatis noīe deus ut plurimum intelligit̄:ut per Iohānem apostolum patet:q̄ dicit: Deus charitas est. p.ii.tract.iii.æpi.46.Z

De amore disputare q̄ difficile sit.p.ii.tract.iii.æpisto.46.S

Sicut amore terrestri & cupidine aliqs agitat̄:ita spe/ciali amore anima sollicitat̄.p.ii.tra.iii.æpi.46.Y

Impossibile esse ut non humana natura semper aliqd amet:Sad non recto ordine amat:& sic amoris affectum q̄ animæ rationali inserit̄ abutit̄ quod latius declarat̄.p.ii.tra.iii.æpi.46.D

Anatolius ep̄us alexandrinus quo tempore floruerit ingeniumq̄ eius declarat̄.p.ii.trac.6.æpi.67.Mm

Angelicā uitā in terra ꝑ nereri plus est q̄ angelū creatum esse.p.ii.tract.iii.æpi.55.M

An uirtus animæ accedere & decedere possit. Vtrum in semine corporali contineat̄. Vtrum in principio dum omnia crearent̄ sit creata. Vtrum indies creentur. Vtrum olim facte ob aliquam causam in corpora mittant̄:& an sit immutabilis:an acquisita semel ultra non defluat. Hæ quæstiones determinātur.p.ii.tract.iii.Homel̄.ii.æpi.46.X

Animæ principale in cerebro esse plato asseruit. p.ii: tract.i.æpi.xi.S

Animæ origo & diuerse opiniones.p.ii.tract.ii.æpisto.xxxix.X

Anima licet sit īmortalis: non tamen eo modo sicut deus.p.ii.trac.ii.æpi.xxxix.Y

Quod non sit pars dei:& q̄ non sit natura incommutabilis:ubi supra:Et utrum sit corporea uel īcorporea:ibidem.Z.Et q̄ sit tota in toto & in qualibet p/te tota ibidē

Animā ex propria sua culpa in peccatum esse lapsam p.ii.tract.ii.æpi.xxxix.A

Anima unde contraxerit reatum illum: q̄ nec unius diei infans a peccato liber sit:ibidem.B

Animas deus indies creare qualiter dicat̄:cum in Genesi scriptum sit:Sexta die omnia opera compleſſe: & die septima ab operibus omnibus requeuisse. Atq̄ qualiter illud euāgelicum intelligat̄ Pater meus usq̄ modo operatur:& ego operor.p.ii.tracta.ii.æpisto.xxxix.quasi per totum

De creatiōe anime sanctus Augustinus ponit opinionem quam si non sit cōtra fidem:petit a sancto Hiero.comprobari:Ibidē.T

Animas secundum eorum merita seu demerita in corpora deputari:sicut nonnulli tenent: reprobatur: ubi supra

Anima quādo dicatur esse deserta & quando non.p ii.tract.iii.æpi.xl.F

Animarum in x̄po credentium grādis esse distātia declarat̄.p.ii.tract.iii.æpi.42.B

Animæ motus omnes deus ad bonum creauit:sed ſepe fit ut res quæ bonæ sunt per naturam dum male eis abutimur nos ad peccata deducāt.p.ii.tract.iii. æpisto.45.C

Anima qualiter cognosci se dicat̄.p.ii.tra.iii.Homel̄. ii.æpi.46.X

Animalia quattuor quæ Iohannes in apocal̄.uiderat qd rep̄sentent:atq̄ motus eorum:qa semper moueri referunt̄.p.ii.tract.i.æpi.xi.F

Annæ & ioachim historia de conceptu Mariæ: puta sancto Matthæo ferē esse scripta.p.ii.tract.ii.æpist. 25.per totum

Antix̄pi aduentus penes qd cognosci possit.p.ii. tra. ii.æpi.17.Y

Antix̄po cur deus p̄mittat facere tantas uirtutes & tot miracula:q̄bus etiam electi moueri possent.p.ii. tracta.ii.æpi.17.A

Anthonius monachus constātini temporibus floruit eiusq̄ æpistolæ & quibus scripserit declarant̄. p.ii. tract.6.æpi.67.Nn

Antiochus ep̄us aduersus auaritiā fortiter scripsit.p. ii.tract.6.æpi.67.Tt

Apostolos nuncupari filios excussorum: Vt Hilarius interp̄tatus est ab aliquibus reprobat̄:tamen pie excusat̄.p.ii.tract.iii.æpi.44.L

Apostolus & propheta in quo differant.p.ii.tracta.i. æpisto.5.M

Apostolis qualiter ab mulieribus mādatū sit ut in Galileā irent dūm uisuri:cum Iohānes & Lucas eū in Hierosolymis ab eis uisum esse phibeāt.p.ii.tract.ii. æpi.16.P.in fine

Apollonius qd ī suis scriptis asseruerit: & cōtra quos illa direxerit admodum pulchre declarat̄.p.ii.trac. 6.æpi.67.Ff

Apollonius senator Romanus:cum occulte x̄piano esset,p̄ditus martyrio coronatus est.p.ii.tract.6.æpisto.67.Ff

Appion tractatus in hexameron edidit sub seuero principe.p.ii.tract.6.æpi.67.Ff

Apollinaris Laodicene ep̄us:q̄ plura scripsit pro fide utilia.p.ii.tract.6.æpi.67.Oo

Apollonius q̄ dicitur magnus siue philosophus in q̄ bus locis:& a q̄bus p̄ceptoribus bonas didicerit artes.p.ii.tract.6.æpi.88.A

Aromatū diuersa esse genera: atq; diuersimode in scripturis accipi declarant. p. ii. tra. 3. æpi. 46. I
Argēti noīe in scriptura eloqa diuina intelligunt. p. ii. tract. iiii. Homel. ii. æpi. 46. I
Arbor oīs hō esse dicit: alius fructuosa alius uero ifructuosa. p. ii. tract. iii. Homel. iii. æpi. 47. I
Arbor meli q in Cañ. dicit Mali: cathecuminos in ecclesia representat. p. ii. tract. iii. Homel. iii. æpi. 17. I
Aristides philosophus: cur in cathalago sanctoꝝ poni meruerit. p. ii. tract. 6. æpi. 67. V
Archelaus Mesopotamiæ epūs contra manichæum disputationis suæ librum composuit: &c. p. ii. tract. 6. æpisto. 67. Ll
Arnobii scripta declarantur: ibidem. Mm
Quæ est ista quæ ascendit dealbata: exponitur. p. ii. trac. iii. æpist. 45. X
Quæ est ista quæ ascendit per desertū: &c. put in Cañ. legit: Perpulchre uirgini Mariæ appropriat: atq; mystice exponit. p. ii. trac. 3. æpi. 55. P
Astērius q̄ plura saluberrima scripsit. p ii. tract. 6. æpisto. 67. Oo
De assumptione uirginis glorioſæ sermo cōtexit: ubi etiā quæstio illa tractat: An cum corpore simul aut sine eo ascēderit. p. ii. tract. 3. æpi. 55. per totum
Antonius punctus tēporis est q diuidi pōt ex quo epicurus mūdū & oīa quæ in eo sunt constare dicebat. p. ii. tract. ii. æpi. 26. A
Athanasius epūs alexādrinæ urbis fugat⁹ ab arrianis nōnulla scripsit. p. ii. tract. 6. æpi. 67. Nn
Atili⁹ sæuerus nōnulla scripsit quæ notatu dīgna esse memorant. p. ii. tract. 6. æpist. 67. Pp
Augustinus non uerē a Hiero. doceri p. ii. tra. ii. æpisto. xxxix. D
Auri uocabula apud hebræos sunt septem. p. ii. trac. iii. æpi. 42. Y
Audi filia & uide & inclina aurem &c. perpulchre exponitur deum patrem ad sponsam filii scilicet eccle siam sermonem dirigens qualiter nos ex patre diabolo in filios suos receperit. par. ii. Trac. iii. æpisto. 42. Y
Qui habet aures audiendi audiat (sicut in euangelio dīs dicit) non corporales aures intelligere debem⁹ sed interiores: Sicut etiam de cæteris membris scilicet oculis pedibus: &c. sentiendū esse declarat. p. ii. tract. 3. Homel. i. æpi. 46. I
Aurum quod regina Saba offerebat Salomoni: & ei⁹ pondus quid representet. p. ii. tract. 3. Homel. ii. æpisto. 46. Z

Auri similitudines qualiter sodales sponsæ ei facere, p mittant: & q sodales quæ similitudines quod aurū declarat. p. ii. tract. iii. Homel. ii. æpi. 46. H
Auri nomīe in sacra scriptura species intelligibilis & incorporeæ naturæ intelligit. p. ii. tract. 3. Homel. ii. æpi. 46. I
Ne auferas me in dimidio dierum meorū: priusq̄ abeam & non subsistam qualiter intelligat. p. ii. trac. iii. æpi. 42. N
Audentius epūs hispanus aduersus nonnullos hæreticos scripsit. p. ii. tract. 6. æpist. 67. Tt
Augustin⁹ a Hiero. laudat eiusq; tanta fore scripta ut nullus unq̄ simul omnia habere potuerit. p. ii. trac. 6. æpisto. 67. Xx
Azima sinceritatis & ueritatis comedere qd sit. p. ii. tract. 3. æpist. 52. V

Incipientium a littera B

Baciarius ex philosophia ad sacras se dedit litteras satis pulchra composuit exē plaria. p. ii. Tract. 6. æpist. 67. V
Bardesanes q̄bus claruerit temporibus: eiusq; ingenium comprobatur. p. ii. tract. 6. æpisto. 67. Cc
Barnabæ apostoli uita & obit⁹ declarant una cū suis scriptis. p. ii. tract. 6. æpist. 67. F
Basilius Cæsareæ Capadociæ episcopus egregios cōposuit libros quæ enumerantur. p. ii. tract. 6. æpist. 67. Pp
Basilius Anqranus episcopus: & medicus contra hæreticos nonnulla scripsit: quæ declarant. p. ii. tract. 6. æpisto. 67. Nn
Beatus qui allidet paruulos Babylonis ad petram exponit. p. ii. trac. 3. Homel. 4. in fine
Benedictio isaac facta filio cui nolebat q̄d figuraliter seu mystice significet. p. ii. trac. i. æpi. ii. O
Berillus licet ex xp̄iano hæreticus mōstraret: attamē ab Origene correctus multa p̄clara fide digna scripsit. p. ii. tract. 6. æpi. 67. Kk
Bethel mons qs sit: & qd per illius ethimologiam significet. p. ii. tract. 3. æpisto. 45. O
Biblia tota immo quilibet liber quid in se contineat: & de quibus tractet. par. ii. tracta. 6. æpisto. 83. per totum
Bombulum musicale instrumentum qualiter formatum fuerit: Moraliſq; eius expositio annectit. p. ii. tract. 5. æpist. 65. T

Botrus cypri quid ꝓprietatis habeat & cur in Canticis ipse præ aliis suis nominetur. p.ii.tracta.iii.æpisto. xlv.E

Breuitas uitæ humanæ ex auctoritatibus scripturæ demonstrat.p.ii.trac.iii.æpi.xl.K

Incipientium a littera C

CAyn fratrem occidens cur a dño non sta/tim interfici permissus sit: ut etiam ipse Cayn putabat:sed audierit:Non sic sed oís qui occiderit Cayn septez uindictas exoluet.p.ii.trac.i.æpi.ii.E

Caligasse oculos isaac fidem periisse de mundo: & regionis lumen ante eum neglectum fuisse demõstrat p.ii.tract.i.æpist.ii.P

Calculus cum forcipe Esaiæ de altari delatus quid significet.p.ii.tract.i.æpist.4.K

Camelum transire facilius per foramen acus posse: q̃ diuitem in regna cœlorum:qualiter intelligendus sit.p.ii.tract.ii.æpisto.16.F.in fine

Cantici canticorum expositio.put Origenes exposuit. p.ii.tract.3.æpisto.45.O

Canticum canticorum sicut sabbata sabbatorũ & cætera festa aliquid excellentiæ habentia celebranda sunt. Vbi perpulchra de illis festiuitatibus declarat p.ii.tract.3.æpisto.45.O

Canticorum canticum:qui canere uoluerit: qualiter & per quem modum ad ea peruenire possit: ut digne canere possit.p.ii.tract.3.æpist.45.O

Canticum cãticorum Salomonis legere q uoluerit q̃d considerare debeat.ibidem

Cantica Salomonis:qualiter & a q̃bus legi debeant. p.ii.tract.3.æpisto.46.S

Cãtica quæ esse dicant:quorum genitiuus excellentiæ superaddit canticorum.p.ii.tract.3.æpisto.16.L

Canticum canticorum in singulari:& nunq̃ in plurali intitulandum est.p.ii.trac.3 æpi.46.Q

Errant q putant Canticum can.ideo dictum q̃ Salomon suis canticis huic titulum excellentiæ addiderit.p.ii.trac.iii.æpi.46.R

Cantici canticorum historialis expositio atq; ordo p/pulchre ponitur. p.ii. tracta.3. Homel.v. æpistola 47.R

Candidus quo tempore claruerit cum suis scriptis declarant.p.ii.trac.6.æpi.67.Ff

Caius disputationem solennem aduersus montani hæretici sequaces habuit.parte.ii.tracta .6. æpisto. 67.Kk

Caput quod cum pedibu uesci p̃cipit quid significet. p.ii.tract.3.æpisto.52.X

Capreæ similem esse spõsum qualiterintelligat.p.ii. tract.iii.Homel.3.æpist.47.Q

Carbo desolatorij qs sit.De quo psal.ait.Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis.p.ii.tra. i.æpisto.iii.F

Carbones congregare super capita inimicorum dum eis elemosynã damus qualiter intelligendum sit.p. ii.tract.ii.æpi.16.D

Charitas quare dicat fortis esse ut mors.p.ii.tract.ii. æpi.38.N

Charitatis diffinitio declarat:& q̃ in nullo sit perfecta in hac uita.p.ii.tract.ii.æpist.38.P.fi.

Charitatis ordo qui sit:& qualiter in aliquibus dicatur,peruersus:in cæteris uero rectus.p.ii.tract.3.æpisto.45.K

Charitatis uocabulo probatur deus pater in filio: & filius in patre esse:& sic unum esse.p.ii.tract.3.æpisto.46.A

Charitatem perfectã q adeptus fuerit qd in eo operetur.p.ii.tract.3.æpist.46.A

Charitatem an qs perfectã habuerit penes qd cognoscat.p.ii.tract.iii.æpi.46.E

Charitatis ordo qdam dicit ordinatus:alius uero inordinatus:unus mensuratus alius immoderatus:& tam in diuinis q̃ in humanis.p.ii.tract.3.Homel.3 æpisto.47.E

Carnes agni paschalis assas tm̃ igni:& non lixas comedere:cur a domino præceptum sit.p.ii. tract.iii. æpisto.52.V

Cassianus aliqua monasteria condidit: ꝓ fide etiam aliqua scripsit.p.ii.tract.6.æpi.67.Vv

Casia qd sit:& qd in scriptura repsentet.p.ii.tract.3. Homel.ii.æpi.46.Q

Cedri natura declarat.p.ii.tract.iii.æpi.45.H

Cenorum natura declarat.p.ii.tract.iii.æpi.42.E

Ceruus & caprea cur tã frequẽter in sacra scriptura nominent.p.ii.tract.iii.æpi.45.O

Ceruus in scriptura qd significet.p.ii.tract.iii.Home. iii.æpi.47.V

Ceruix ecclesiæ & eius monile qd significent: & eorũ moralizatio.p.ii.tract.iii.Homel.ii. æpi.46.G

Cibus qualiter deus oĩbus secundum eorum delectationem fiat.p.ii.tract.iii.Homel.i.æpi.46.G

Cibus dæmonum qs sit.p.ii.tract.ii.æpi.15.M

Cinamomum quod in uete.test.crismate sumebatur:

eius typum tenuerit. p.ii.tract.3.Homel.i. æpisto/la.46.C
Cynicus Creteñ. episcopus perpulchram composuit æpistolam quæ comprobatur. p.ii.tracta.6. æpisto/la.67.Bb
Circuncisio carnalis ad spiritualem comparatur. p.2 tract.i.æpi.7. T
Circuncisionem cur dñs in illa parte secretiori corpo ris: & non potius in digito uel in alio membro fieri uoluerit. p.ii.tract.i.æpi.7.V
Circunciderit cur iesus nauæ populum terram repro/missionis ingrediens. p.2.trac.i æpi.7.M
Cithara quale instrumentum sit: atq; eius moralis de/claratio. p.ii. tracta.5.æpi.65.T
Cyrillus sæpe ab ecclesia pulsus & receptus demum ꝑ pulchra composuit. p.2.tract.6.æpi.67.Pp
Ciprianus afer quando & a quo ad fidem conuersus quæue scripserit annumerant. p.2: tract.6. æpisto/la.67.Ll
Clamare alter ad alterum Seraphin in uisione Esaiæ qualiter dicant. p.ii.tract.i.æpist.3.Z
Clemens alexandrinæ ecclesiæ presbyter multa nota tu digna scripsisse asseritur. p.ii.tract.6.æpi.67.Dd
Clementis (de quo paulus apostolus mentionem fa/cit) uita cum suis scriptis declarantur. p.ii.tracta.6. æpisto.67.P
Cognitionem sui anima dupliciter capere potest. p.2 tract.3.Homel.2.æpi.46.S
Cognosci cœlestia per terrena & uisibilia hæc possunt p.ii.tract.3.Homel.3.æpi.47.Y
Cogitationes cum diabolus in corda hominum mit/tat sanctis angelis a deo mandat: ut nos ptegant p pter arbitrii libertatem. p.ii.tract.3.Homel. 3. æpi/sto.47.I
Colles in quibus sponsus transilire dicit: qui sint. p. i.tract.3.Homel.3.æpist.47.S
Colores quattuor quæ in uestimentis pontificalibus uete.test. contextæ fuerãt quattuor elementa repre/sentant: Byssus nanq; terram purpura aquæ seu ma ri: Hyacinthus aeri coccus igni &c. p.ii. tract.i. æpi/sto.xi.D
Colores leprarum diuersæ diuersas animæ passiones signare describunt: atq; declarantur. p.ii. Tracta.i. æpisto.14.D
Columbinos oculos habere qui dicant. p.ii.tract.3. æpisto.45.G
Comodianus ex gentili xpianus effectus contra paga nos perpulchra reliquit exemplaria. p.ii. tracta.6. æpisto.67.Tt
Concupiscẽtia quæ sit: de qua lex dicit: Ne cõcupisces p.2.tract.2.æpisto.17.N
Concubina in sacra scriptura quæ esse dicat. p.2. tra cta.3.æpisto.41.B
Concupiui in umbra eius & sedi sicut sponsa in canti cis ait: Non absq; mysterio ꝑteriti tẽporis uerbo usa est potius ꝙ præsenti. p.2.tract.3.æpist.45.I
Concubinæ octoginta Salomonis: quid mystice reꝑ/sentent. p.ii.tract.iii.Homel.2.æpi.46.L
Conformem se deus qualiter nobis fecerit ut nos sal/uaret. p.ii.tract.3.æpisto.45.E
Conuertimini filii hominum reuertentes exponitur. p.2.tract.3.æpi.40.F
Cor hominis quando dilatari dicatur. p.2. Tract.iii. æpisto.46.H
Cordis principale diuersis uocabulis nuncupatur se/cundum materiei exigentiam. p.ii.trac.3. Homel.i. æpisto.46.Y
Cornelius Romanæ ecclesiæ episcopus quo tempore floruerit eiusq; scripta annumerant. p.2.tra.6. æpi sto.67.Ll
Crabianus quo tempore claruerit. p.ii. Tract.6.æpi/sto.67.Ff
Crastinum in scriptura sacra futuq; tempus designat p.ii.tract.ii.æpisto.xx.D
Credere se toto corde mentit ille qui ab hominibus si bi honorem referri cupit. p.ii.trac.i.æpi.7.X
Crucis perpulchra commendatio. p.ii.trac.iii. æpist. 49.in fine
Cubiculum regis scꝫ xpi quod esse dicat: in quod spõ sa se esse introductam gaudet. p.ii.tract.iii.Home.i. æpisto.46.K
Cupiditas sicut a poetis fingitur esse causa quodãmo do inordinate amoris: ita & spiritalis amor suam di cit habere cupidinem. p.2.trac.3.æpi.46.Y
Cupido animæ quæ esse dicatur: & quibus telis eam uulneret. Ibidem
Cultellos illos petrinos cuꝫ quibus iudaicus populꝰ circuncidebatur tam acutos fieri dñs cur iusserit. p. 2.trac.i.æpist.7.M
Cupressi seu cypressi natura declarat. p.ii.trac.3. æpi sto.35.H
Curribus pharaonis cur sponsa in Cañ. compare: & quid spiritualiter reꝑsentant. p.ii.trac.iii. Homel.2 æpisto.46.A
Curius Alexãdrinæ ecclesiæ episcopus ob ingenii sui excellẽtiam Origenes iunior uocitatus est: Quæ au/

tem ſcripſerit numerantur.par.2.Tracta.6.æpiſto la.67.Mm

Incipientium a littera D

DAmaſus Romanæ urbis epſ:elegãs i uerſibus componendis ingenium habuit: Quo genere breuia licet attñ pulchra reliqt ſcripta.p.2.tract.6.æpiſt.67.Oo

Dæmonum lamentatio xp̃o ad inferos deſcendente pulchre deſcribit.p.2.tract.3.æpiſto.54.C

Deſerere cum dñs aliquos dicit:nõ nature eius termi nus ponit:ſed eorum merita deſcribunt.p.2:tract. 2.æpiſt.xxi.in fine

Diabolus cur nos ſuis tentationibus& ſuo luctamine tam frequenter ſuperet.p.2.trac.3.æpiſt.46.E

Diapſalma quid ſit & cur in fine pſalmorum ponat. p.2.tract.5.æpiſt.64.Q

Didymus q̃uis ab infantia cæcus:Dialecticam tamẽ atq; Geometriam ad unguem didicit:Scriptaq; fide digna reliqt.p.2.tract.6.æpi.67.Pp

Dies uenient malitiæ:& in quibus dicemus:nõ eſt nobis uoluntas quando obſcurabit ſol:& luna:& ſtelle:&c.exponit.p.2.trac.3.æpi.40.N

Dies dñica unde uocabulum ſortitus ſit.p.2.tract.3. æpiſto.43.I

Diligere proximum quis perfecte dicat.p.ii.tract.ii. æpiſt.38.Q

Diligere uxores qualiter apoſtolus p̃cipiat & de qua dilectione locutus ſit.p.2.Trac.3.æpi.45.C

Diligere pximos & inimicos noſtros qualiter debeamus.p.2.Tract.3.æpiſto.45.L

Diligere deum & diligere bona unũ atq; idem eſſe dicit.p.2.tract.3.æpiſt.46.B.in fine

Quem dilexit aĩa mea cur ſponſa ad ſponſum in cañ. dixerit:& non potius quem ego diligo.p.2.tract.3. Homel.2.æpiſt.46.M

Diligendus qualiter & qua dilectiõe ſit pximus & qs pximior & eo magis diligendus ſit.p.2.Tract.3.homel.3.æpiſto.47.E

Dionyſii Corinthiorum epi eloquentia approbatur una cum ſuis ſcriptis.p.2.tract.6.æpi.67.Bb

Dionyſius Alexandrinæ urbis epiſcopus: atq; Origenis auditor:cum ſuis ſcriptis declarat.p.2.tract.6. æpiſt.67.Ll

Diodori Tarſeñ.epi ſcripta declarant.p.2.tracta.6. æpiſt.67.Pp

Diſcipulis cur dñs phibuerit ne ulli dicerent q̃ ipe eſſet xp̃us cum tñ ab oĩbus cognoſci cupiebat.p.2.tracta.i.æpiſt.7.Y

Diſceſſio niſi prius uenerit: & reuelatus fuerit homo peccati(ut Paulus ait)exponitur.p.2.Tract.2.æpiſto.17.Y

Ad diſcendum nulla ſenectus ſe p̃ferre debet.p.2.tracta.2.æpiſt.39.X

Diuites plebis q dicant illi eſſe:q concupiſcunt decorem filiæ de qua in pſal.dicit:Audi filia & uide &c. p.2.tract.3.æpi.42.Z

Doctores eccleſiaſtici qui tempore Hieronymi fuerũt annumerant:Et in quo unuſquiſq; defecerit declarat.p.2.tract.6.æpi.69.per totum

Et domus plena erat a maieſtate eius ſicut Eſaias i ſua uiſione teſtat.De qua intelligendum ſit domo declarat.p.2.tract.1.æpiſt.3.V

Domeſticus fidei quis dicatur.p.2.Tracta.2.æpiſtola.16.D

Dominus creauit me in initio uiarum ſuarum in opera ſua ante ſæcula fundauit me &c.exponitur. p.2. tract.3.æpiſt.40.E

Domus uini quæ ſit:in quam ſponſa ſe introduci petit.p.2.trac.3.Homel.3.æpi.47.C

Donum maximum ſpirituſſancti eſſe ſermo ſcientiæ monſtrat.p.2.Tract.3 Homel.2.æpi.46.V

Donatus a quo donatiani nomen ſortiti ſunt quo tẽpore floruerit cum ſuis ſcriptis declarant.p.2.trac. 6.æpi.67.Nn

Omnes quidem dormiemus:ſed non omnes immutabimur qualiter intelligendum ſit.p.2.tract.2.æpiſto.26.Y

Dormire aliquando p mori aliquando in pctis iacere accipit.p.2.tract.2.æpiſto.23.E

Dormire in medio duorum fortium quid ſit.p.2.tracta.6.Homel.2.æpiſt.47.H

Incipientium a littera E

ECcleſia ſancta dicitur eẽ regina quæ a dextris ſtat i ueſtitu deaurato circũdata uarietate.p.2.tract.3.æpiſto.42.Y

Eccleſiæ patres qui ſint uel fuerint. de quibus dicit:p patribus tuis naſcent tibi filii.p. 2.trac.3.æpi.42.C

Eccleſia cum dicat ſponſa eſſe Chriſti qualiter & eius

membra esse dicatur.p.2.tracta.3.Homel.2.æpistola.46.E
Ecclesia sponsa facta est Christi non a tempore passionis eius:sed & ante mundi constitutionem.p.2.tracta.3.Homel.2.æpist.46.G
Effrem diaconus adeo clara & utilia composuit opuscula:ut in aliquibus locis publicæ legant.p.ii.tracta.6.æpist.67.Pp
Egesippus quo tempore claruerit eiusq; scripta & conuersatio declaratur.p.ii.tract.6.æpist.67.Y
Engaddum ager terræ iudæ esse dicitur balsami fertilis & non uinea:ut quidam in Cañ.exponunt: Sed cur sponsus botrus de uineis engaddi dicat require p.2.tract.3.Homel.2.æpi.46.Q
Ephod cum pontificale legatur esse uestimentum cur Samuel id portasse in regnorum legatur libro cum tñ leuita fuerit.Item Dauid ante arcam saltãs tali i/dutus fuisse uestimento,perhibetur.p.ii.tract.i.æpisto.xi.B
Quotmodis sumatur ephod in scriptura:& quale uestimentum fuerit.p.ii.tract.i.æpi.12.per totum
Epithalamium quid sit: & unde originem sumpserit.p.ii.tract.3.æpist.45.Q
In epiphania domini sermo græcum exponens uocabulum:cum declaratione psalmi.p.ii.tracta.3.æpisto.l.per totum
Equitas quid sit & unde dicatur.p.ii.tract.3.Homel.i.æpisto.46.O
Equus albus quem Iohannes in Apocal.uidit & eius sessorem cum suo exercitu quid significẽt.p.ii.tract.3.Homel.2.æpi.46.C
Error illorum licet pius attamen coarguendus est: q in suis orationibus dicunt:Qui sedes super cherubi & seraphin:Nam nullibi scriptura dñm super seraphin sedere testatur.p.ii.tract.i.æpist.4.I
Eua diaboli figuram tenet.p.ii.tract.1.æpist.2.P
Haiæ uisio: ubi dñm uiderat sedentem super solium excelsum exponit.p.2.trac.i.æpi.3.R
Elaiam iudæi ob id asserunt interfectum q; dominum se uidisse dixerit:sed mendacio rei ostenduntur.p.ii.tract.i.æpisto.3.E
Elisæi uita & conuersatio declarat.p.ii.tracta.6.æpisto.67.Pp
Ethiops & ethiopia quid in scriptura sacra significẽt: permulta testimonia introducens.p.ii.tract.3.æpisto.45.Y
Eucharistiæ sacramentum sumere uolentes a propriis uxoribus se abstinere tenentur.p.ii.tracta.iii.æpisto la:52.Y
Eusebius Cæsareæ palæstinæ episcopus:q; plura nota tu digna reliquit exemplaria.p.ii.tracta.6.æpisto/la.67.Mm
Eustachius q; plura contra nonnullos hæreticos scripsit quæ annumerant.p.ii.trac.6.æpist.67.Nn
Eusebius emisænus tam sæcularia q̃ diuina scripsit.p.ii.trac.6.æpist.67.Nn
Eusebius uercelleñ.episcopus ob fidei confessionem in exilium missus perpulchra scripsit.p.ii.tracta.6.æpist.67.Oo
Eunomius Arrianæ hæresis defensor contra ecclesiã multa scripsit.p.ii.tract.6.æpi.67.Pp
Euagrius quæ edidit enumerantur.p.ii.tracta.6.æpisto.67.Q q

Incipientium a littera F

Aciem sponsæ:quia sponsus laudat: qd unumquodq; significet speciali ter declarat.p.ii.tra.iii.æpi.45.B
Facies quæ esse dicat.p.ii.tracta.iii.Homel.4.æpist.47.F
Faustinus p̃sbyter contra nonnullos hæreticos fortia scripsit:ostendens qualiter illi scripturam approbatam peruertant.p.ii.trac.6.æpi.67.T
Fœmorum nomine opera nuptiarum significari declarat.p.ii.trac.iii.æpi.41.S
Fœmoralia quæ sacerdotes in ueteri testamento portabant quid significent.p.ii.trac.i.æpi.xi.G
Fenestre quæ sint per quas sponsus in canticis prospicere dicitur.p.ii.tracta.iii.æpisto.45.O & æpisto.47.Homel.iii.R
Fenestras animæ sensus corporei esse dicunt.p.ii.tracta.iii.Homel.iii.æpisto.47.B
Fides unde uocabulum sumpserit.p.ii.Tracta.ii.æpisto.xxxvii.Y
Figuræ passionem xp̃i designantes annumerãtur atq; declarant.p.ii.tract.iii.æpisto.54.E
Filii israel pressi & grauati opere luti & lateris pharaone uiuente cur nõ suspirauerint & gemuerint ad dominũ:sed stati post eius obitum.p.ii.tra.i.æpi.iii.S
Filii pdigi historia perpulchre ad sensum mysticum declaratur.p.ii.tra.i.æpi.15.per totum
Filios in scriptura sacra non solũ de stirpe alicui9 generati intelliguntur.Sed etiã discipuli & serui xp̃i hoc uocabulo nuncupant.p.ii.trac.3.æpi.40.P.in fi.
Filia quæ sit.Cui dñs dicit. Audi filia & uide & incli/

na aurem &c.& q̄ nō possit synagoga esse declarat̄ p.ii.tract.3.æpisto.42.Z
Fimbria deaurata & uarietatibus circūamicta qd rep̄ sentat.ibidem
Filii choræ triste qd nunq̄ cantauerunt. p.2.tract.3. æpisto.43.E
Filii excussorum q esse dicant̄.p.ii.tra.iii.æpi.44.L
Filii matris meæ pugnauerunt aduersum me: sicut in Cañ.dicit̄:qualiter intelligēdū sit:atq; qñ fratrum pugna in eum surrexerint.p.ii.tract.iii.æpist.45.Y
Finem sæculorum in nos deuenisse: Sicut paulus ait: qualiter intelligendum sit:& de quo fine locutus sit p.ii.trac.iii.Homeſ.2.æpi.16.K
Firmianus q & Lactātius nūcupat̄:tā in medicinis q̄ in aliis solennia scripta reliquit eiusq; ad obitum gesta declarant̄.p.ii.tract.6.æpist.67.Mm
Fistula quale instrumentum fuerit:de qua in scriptura sepe mentio fit.p.2.trac.iii.æpi.65.T
Florum noie:ut plurimum in scriptura uirginitas designat̄.p.2.tract.iii.æpist.41.N
Flos mundi uocabulum xp̄i esse dicit̄.p.ii.tracta.iii. æpi.45.H
Flos campi:seip̄m sponsus in Cañ. qualiter esse dicat p.ii.tract.iii.Homeſ.iii.æpist.47.X
Flumina æthiopiæ quæ esse dicant̄:& qui ultra eos eē dicant̄.p.ii.tract.iii.Homeſ.ii.æpi.46.A
Fontes in ecclesia dei catholica tres eē spūssancti mysterium designātes monstrant̄.p.2.tract.iii.æpisto la.43.F
Forceps:cum qua carbo de altari Esaiæ delatus est qd rep̄sentet.p.2.tract.i.æpi.4.I.in fine
Foramen petræ q esse dicat̄ ostendit̄.p.ii.tract.3.Homeſ.4.æpist.47.F
Fortunacianus in aliqbus laudat̄:in aliqbus uitupe/rat̄.p.ii.tract.6.æpi.67.Oo
Fratruelis quis sit de quo in Cā.dicit̄.Fratruelis meꝰ mihi &c.p.2.tract.3.æpi.45.E
Fraternum cur spōsa spōsum nominet atq; illius uocabuli æthimologia declarat̄.p.ii.tract.3.Homeſ.2 æpisto.46.P
Furor & ira dei qualis sit atq; qualiter in deum accidere dicat̄.p.ii.tract.iii.æpi.40.N
Fusca siue nigra & formosa qualiter sponsa esse dicatur.p.ii.trac.iii.Homeſ.2.æpi.16.P

Incipientium a littera F

DEne in scriptura sacra qd significent cum totiens eorum mentio fiat.p.2.tract.3 Homeſ.2.æpi.46.F
Geminus antiochiæ ecclesiæ presbyter: quo tēpore ingenium suum exercitauerit.p.ii.trac. 6.æpist.67.Ll
Gladii noie diuersa in scriptura intelligunt̄.p.2.tracta.iii.æpisto.41.S
Gladium uirginitatis pudicitia esse manifestat̄.p.ii. tract.iii.æpi.41.S
Omnis gloria filiæ regis intrinsecus qualiter intelligat̄.p.2.trac.2.æpist.42.A
Gloria patri & filio & spūisancto cur in fine cuiusli/bet psalmi inserat̄.p.2.tract.6.æpisto.74.per totū
Gratia prior est pace quod in æpistolis pauli ꝓbatur ubi semper gratia p̄ponit̄ & postea pax.p.2.tracta. 2.æpisto.40.D
Gratiæ multitudo oīs in labiis saluatoris esse multis exemplis ꝓbat̄.p.2.trac.iii.æpi.41.R
Grabatum tollere & in domum ire sicut in euangelio dñs ægroto præcipiebat quid sit.p.2.tract.3.æpisto la.45.G
Gregorius hiliuerti eps quæ scripserit declarant̄.p.2 tract.6.æpisto.67.Oo
Gregorius nazianzenus sancti Hieronymi præceptor perpulchra scripsit quæ explanantur.p.2.tracta.6. æpist.67.Pp
Guttæ nomine Christum intelligi carnem sumpsisse non inconueniens est.p.2.tract.iii.Homeſ.iii.æpisto.47.P

Incipientium a littera H

HAbitator terræ seu habitatores in plurali ubicunq; legitur semper peccatores intelligendi sunt. par.ii.tracta.i.æpisto/la.x.O
Hamonii philosophi scripta declarantur.p.ii.tracta: 6.æpisto.67.KK
Hebræi quia doctoribus unicuiq; quid legere seu studere debeat tradūt.Principium Genesis & Ezechielis principia & finem similiter & Salomonis canti/ca nulli nisi iam maturis & ad ætatem perfectā peruenientibus legere permittunt.p.ii.tracta.iii.æpisto la.46.S
Hebraicorum nominum atq; locorum interptatio cū ꝓprietatibus earūdem secundum alphabeti ordinē p.ii.tract.iii.æpisto.58.per totum

Hebraici alphabeti ordo atq; litterarū interptatio po nit'.p.ii.tra.iii.æpi.61.N
Hedos pascere spōsa non sine mysterio iubet': & non oues uel capras.p.ii.tract.iii.æpist.45.A
Heliodori pbyteri scripta declarant'.p.ii.tract.6.æpi sto.67.Rr
Heliodorus Antiochenæ pbyter de uirginitate aliq̄ edidit quæ declarant'.p.ii.tract.6.æpist.67.Vv
Heluidius imitator Symachi quæ scripserit uide.p.ii. tract.6.æpi.67.Vv
Hermas cuius & Paulus mentionem facit quis fuerit eiusq; scripta declarant'.p.ii.tract.6.æpi.67.K
Heraclius quæ composuit declarant'.p.ii.trac.6.æpi sto.67.Ff
Hieronymi genealogia cum suis scriptis declarat'.p. ii.tract.6.æpi.67.O.in fine
Hiero.cur interdum sæcularibus litteris in suis dictis usus sit.p.ii.tract.6.æpist.70.G
Hyems transiit ymber abiit &c.put in Cañ.dicit' qd si gnificet:uel quod tempus significet. p.ii. tracta.iii. Homel'.iii.æpi.47.C.& Homel'.4. C
Hilarium in aliqbus errasse manifestat':pie tñ excusa/ tur.p.ii.tract.iii.æpi.44.M
Hilarius pictauorum urbis Aqtaniæ epus cōtra arria/ nos scripsit:& cætera quæ annumerātur.p.ii. tract. 6.æpi.67Oo
Hynnulo ceruoq; qualiter spōsus compare'. p.ii.tra. iii.Homel'.iii.æpi.47.Q
Hippolitus epus rōnem paschæ scribēs Eusebio de eo dem scribendi occasionem dedit.p.ii.tracta.6. æpi sto.67.Kk
Hirenei epi scripta uita & obitus declarātur.p.ii. tra. 6.æpisto.67.Cc
Holocaustum offerentes in ueteri testa.cur aliqua sa/ cerdoti:alia comburenda cætera in alios usus seruā dā scipiant'.p.ii.tract.æpisto.11.S
Hominis uocabulo deum intelligi multis ꝓbat' exem plis.p.ii.tract.i.æpi.15.K
Inter hoiem & uirum in scriptura sacra quæ sit differē tia.p.ii.trac.iii.æpi.40.A
Hominis exordium medium & interitus declarantur p.ii.tract.iii.æpi.40.per totum
Homines duos scriptura testatur esse creatos primum ad imaginem dei:& secundum ex limo terræ. p.ii. tract.iii.æpi.46.T
Homo exterior sicut cibum habet quo alitur sic & inte rior quo sustentetur cibum habet.p.ii.tracta.iii.æpi sto.46.X

Homines ꝙa arbores esse dicunt' triplicem differentiā uide.p.ii.tract.iii.Homel'.iii.æpi.47.I
Hominem uerum & deum uerum Christum esse pro/ batur rationibus efficacissimis. p.ii. tracta .iii. æpi/ sto.55.S.T
Hora sexta in qua dñs noster crucifixus esse ab euāge. scribit':Horam meridiei fuisse ostendit'.p.ii.tract.iii Homel'.ii.æpi.46.Q
Humanum genus nihil decipit q̄ incertitudo obitus. dum em̄ horam ignorant longum se superuiuere tē pus sperant quod ex scriptura ꝓbatur.p.ii.tracta.iii. æpisto.40.P
Humanitas xpi in oibus operibus deitatem nunq̄ de reliquit:nec aliquod miraculum perpetrauit qn eā ostenderet:& econuerso:quod exemplis manifestis simis ꝓbat'.p.ii.tract.iii.æpi.55.X
Humilitas magistra oim uirtutum esse dicit'.p.ii.tra. iii.æpi.57.A.B

Incipientium a littera I

IAcob typum ecclesiæ siue xpi tenet. p.ii. tract.i.æpi.2.P
Iacob dilexi Esau uero odio habui expo/ nit'.p.ii.tract.2.æpi.16.B
Iacula sicut xps habet quibus electos in Charitate uul nerat:ita dæmones iacula habere manifestant': qui bus eosdem occultis tentationibus sauciāt.p.ii.tra/ cta.3.Homel'.iii.æpisto.17.B
Iacobi apostoli scripta eiusq; uita & conuersatio usq; ad mortem declarātur.p.ii.tract.6.æpist.67.B
Iacobus cognomento sapiens uir illustris q̄ plura scripsit quæ annumerantur.par.ii.Tracta.6.æpisto la.67.R
Ieiunare cum Christi seruus omni tempore teneatur tamen in quadragesima:ex sancte matris ecclesiæ p̄ cepto strictius quodammodo illud perficere debet Vbi de ieiunio plura tractantur.p.ii.tracta.iii. æpi. 51.per totum
Ignatius quo tempore martyrio coronatus sit:cum ui ta & scriptis suis declaratur.par.ii.tracta.6. æpisto. 67.Q
Si sponsa se ignorauerit cur post uestigia gregum ire &ꝓpascere hedos iubeatur.p.ii.tracta. iii. Homel'.ii. æpisto.46.R
Vis dicamus ut ignis descendat ꝓde cœlo & consumat eos:cur apli dixerint.p.ii.trac.ii.æpi.17 C
Immortale & incorruptiuum in quo differant.par.ii.

tract.ii.æpisto.26.C
Immortalitatis noīe nihil aliud nisi uita æterna intel ligiť.p.ii.tract.3.æpisto.46.A
Imperitus & si sermone nō tñ sciētia non paulum ex humilitate:sed de consciētiæ ueritate dixisse demō/ strať.p.ii.tract.ii.æpi.17.R
Imperatiuꝰ modus in scriptura sacra ut plurimū pro optatiuo ponitť.p.ii.tract.iii.æpi. 45.S
Incendium illud ubi sit cuiꝫ deus in scripturis compa/ rať:nam in pluribus locis igni & ardore assimilať p.ii.tract.i.æpisto.iii.Y
Infantes non baptizati cur penam aliquam sustineāt cum nihil peccauerint:nec uideť q̄ ab Adam reatū aliquem contrahere possint:cum deus singulas ani mas ex nouo creet.p.ii.tract.ii.æpi.39.N.O.P.Q
Infernum deus destructurus qualiter dæmones mur/ murauerint:& concilium inierint.p.ii.tract.iii. æpi sto.54.C
Inimicus qualiter diligendus est:& quis noster dicať inimicus.p.ii.tract.iii.Homeť.iii.æpi.47.F
Intelligentia scripturarum triplex est.p.ii.trac.ii.æpi sto.16.M
Interp̄tandi quod genus sit optimum & utilissimum. p.ii.tract.6.æpist.71.per totum
Interp̄tari non semper conuenit de uerbo ad uerbum sed qꝫ sensus potior uideť is sumendus est.p.ii.tra/ cta.6.æpi.71.M
Iohānes cur ad p̄dicandum desertum elegerit:& non potius locum ubi multitudo conflueret hoim . p.ii. tract.i.æpi.7.N
Iohānes cur discipulos ad iesum miserit:ut eum inter rogarent:Tu es q uenturus es an alium expectamꝰ cum tñ ipe prius eum digito demōstraucrit.p.ii.tra/ cta.ii.æpist.17.O
Iohānes apostolus in sua æpistola scribens pueris pa tribus iuuenibus non scd'm corpus.sed secūdū ani mam intelligendum esse declarať.p.ii.tract.iii. æpi sto.46.V
Iohannis apli & euangelistæ conuersatio & ob quā cām euangelium suum scripserit:cum oībus usqꝫ ad fœlicem eius dormitationem declaranť.p.ii. trac. 6.æpist.67.I
Iob de stirpe esau esse.p.ii.tract.i.æpi.6.O
Ionā passionem xp̄i p̄figurasse multis ꝓbatur rationi bus.p.ii.tract.3.æpist.54.F
Ioseph cum susciperet fratres suos in ægypto nō sine mysterio eis in meridie conuiuiū fecit atqꝫ cur eo tē/ pore adorauerint:& nō potius mane seu uespere.p. ii.tract.iii.Homeť.ii.æpi.46.Q
Iosephus historiographꝰ qs fuerit eiusq̄ gesta cū suis scriptis declaranť.p.ii.tract.6.æpi.67.N
Isaac typum dei patris gerit.p.ii.tract.i.æpi.ii.O
Isaac cur errore deceptus : cui noluit benedixerit.p ii.tract.i.æpist.ii.N
Isaac perpulchra scripsit quæ annumeranť.p.ii.tra. 6.æpisto.67.Vv
Iudæi q̄p uarii & discordes sint in iterp̄tatione uisionis Esaiæ:atqꝫ qd unusq̄sqꝫ asserat.p.ii.trac.i.æpi.iii.B
Iudæi ob quod facinus meruerint q̄p ita derelicti sint atqꝫ dispersi.p.ii.tract.i.æpi.x.in fine
Iudæi libros habent & pelles aialium mortuorū: nos autem spm̄ in eis possidemus.p.ii.tract.i.æpi. 43.I
Iudicare apud nosmetip̄os qualiter dicamur sicut ia/ co.ait:Non iudicate apud uosmetip̄os:& facti estis iudices iniquarum cogitationum.p.ii.tracta.ii.æpi sto.38.S
Iude fratris iacobi apostoli scripta & conuersatio de/ claranť.p.ii.tract.6.æpi.67.D
Iudas nonnulla super Danielem composuit.p.ii.tra cta.6.æpisto.67.Ff
Iulius affricanꝰ q̄ scripserit declarāť.p.ii.t.6.E.67.Ll
Iulius romanæ urbis eps q̄ scripserit uide.p.ii.tract.6. æpisto.67.Rr
Iusti tyberiensis uita & obitus declarantur.p.ii.tract 6.æpisto.67.O
Iustinus l3 phūs secularis fuerit :multa tñ p fide scri/ psit:q̄ annumeranť.p.ii.tract.6.æpist.67.Z
Iustus non est in terra q faciat bonū:& non peccet:si cut in libris Regum diciť ex quo uitio pueniat.p.ii tract.ii.æpist.38.P.fi.
In cōspectu tuo nō iustificabiť oīs uiuēs ꝓut i psal.dici tur qualiter intelligendū sit.p.ii.tract.ii.æpi.15.Z
Iuuencus hispanus p̄sbyter qbus floruerit temporibꝰ p.ii.tract.6.æpist.67.Nn

Incipientium a littera L

LAmina aurea quā pōtifex portabat qd re p̄sentet.p.ii.trac.i.æpi.11.F
Lapides duo q i superhumerali ponunť antistitis Smaragdus sc3 & Onichinus qd significent.p.ii.tract.i.æpisto.11.E
Lapides duodecim q annumerantur i ueste sacerdo/ tali Sodiaci circulum represēntāt.p.2.Tract.i.æpi/ sto.11.E
Lapidem esse xp̄m quē reprobauerūt ædificātes ꝓbať

p.ii.tract.iii.æpi.43.I
Latrononus uir eruditus: & in metrico opere ueteri/bus comparādus Treueris cæſus.p.ii.tracta. 6.æpiſto.67.Pp
Lauaſſe Moyſen Aaron & filios eius quid rep̄ſenta/uerit.p.ii.tract.i.æpi.xi.G
Lazarus ubi poſitus eſſet cur dñs quæſierit quaſi locū ſepulturæ ignorarit:q eum obiiſſe p̄dixerat.p.ii.tracta.i.æpiſt.7.A
Lecti in quo ſponſus cum ſponſa recumbit interp̄ta/tio.p.ii.trac.5.æpi.45.G
Lex uetus ex quo uel ꝓpter qd dicat obſcura.p.ii.tracta.i.æpi.7.T
Legis genera quod in ſcripturis eſſe memorent.p.ii. tract.ii.æpi.17.L
Legi ſubeſſe qd ſit:Sicut ap̄s ad Gal. dicit Si ſpū ducimur non adhuc eſtis ſub lege.p.ii.tract.ii.æpiſto. xxxvii.X
Leproſus ſimon ille nō fuit q dñm hoſpitio ſuſcepit ſed prius leproſus fuerat.p.ii.tract.i.æpiſt.8.D
Leprarum genera diuerſa atq; earum expoſitio. p.ii. tract.i.æpi.14.C
Leprā in parietibus domꝰ aut in ſtamie uel in cæteris rebus inaiatis qd ſignificet.p.ii.tract.i.æpiſt.14. F
Leuam ſponſi habere ſub capite ſpōſæ qd ſit:atq; qd leua:qd dextera xp̄i eſſe intelligat.p.ii.tract.iii.æpiſto.45.N
Liber q̄ in Apoc. dicit intus & foris ſcriptus fuiſſe declarat.p.ii.tract.i.æpi.7.B
Liberum arbitrium non ſufficit ad ſaluandum. p.ii. tract.iii.æpi.4.P.in fine
Liberinus ex bono principio in malum delapſus eſt finem.p.ii.tract.6.æpi.67.Pp
Ligna ſiluæ q̄bus ſpōſa ſpōſum in Cañ.comparat declarat.p.ii.trac.iii.Homel.iii.æpi.47.A
Liliorum noīe uirginitatem deſignari multis ꝓbatur exemplis.p.ii.tract.iii.æpiſto.41.N
Lilio cōuallium ſpōſus cur ſeip̄m comparauerit. p.ii tract.iii.Homel.iii.æpiſto.47.X
Litteræ hebraicæ ſc3 quæ in nōnullis pſalmis:i pro/uer.Salo.in lamentationibus Hiere.ponunt qd ꝓ/prietatis habeāt.p.ii.tract.iii.æpiſt.61.M
Loculos cur dñs Iudæ commiſerit cum ſciret eum pecuniæ cupidum.p.ii.tract.iii.Homel.4.æpi.47.I
Log cur dñs Moyſi & Aarō in oſtio tabernaculi ſem per uoluerit.p.ii.trac.i.æpi.3.A
Lucernæ ſeptem quæ in tabernaculo erāt qd ſignifi/cant.p.ii.tract.i.æpiſto.11.Z

Luce euange.genealogia uita cum ſuis ſcriptis declarātur.p.ii.tract.6.æpiſt.67.G
Lucius annæus ob quod meruerit in cathalogo ſanctorum poni:eiuſq; uita perpulchre declaratur.p.ii tract.6.æpiſto.67.M
Lucianus uir adeo diſertus:ut eius exēplaria uſq; nūc luciana appellent:quæ autem illa fuerint latius habet.p.ii.tract.6.æpiſt.67.Mm
Lucifer Caralitanus epiſcopus:aliqua notatu digna ſcripſit.p.ii.tract.6.æpiſto.67.Oo
Lucius partis Arrianæ epiſcopus quo claruerit tempore.p.ii.tract.67.Pp
Lumen uerum xp̄us ob quam cauſam eſſe dicatur.p.ii.tract.iii.Homel.ii.æpi.46.O
Luxuriam peius eſſe cæteris peccatis rōnibus perpulchris demonſtrat.p.ii.tract.ii.æpi.xx.E.fi.

Incipientium a littera M

Macrobius occultus(ut fert) donationoꝝ ep̄s aliq̄ ſcripſit.p.ii.trac.6.æpi.62.Rr
Macharius monachus ægyptius ſignis & uirtutibus claruit.p.ii.tra.6.æpi.67.Ss
Machillus ep̄us de paſcha elegantem confecit libruꝫ p.ii.tract.6.æpiſto.67.Ff
Malchion antiochenæ eccleſiæ p̄ſbyter diſertiſſime ꝓ fide diſputauit:nonnullaq; opuſcula eius annumerantur.p.ii.Tract.6.æpiſto.67.Ll
Mala quæ fuerint qualiterue accipiant: q̄ lazarus in uita ſua recepiſſe dicit cū potius uideant bona dicq; ꝓ ip̄a meruit p̄mia æterna.p.ii.tract.iii.æpi.xl. P
Manuum nomine in ſcriptura ſacra ut plurimum eorum operatio intelligitur:ut multis probatur exemplis.p.ii.tract.i.æpi.4.K
Manſiones.xlii.filiorum iſrael annumerantur: atq; ad ſenſum myſticum interpretantur.p.ii. tracta.i. æpiſto.13.pet totum
Mariā magd.una ſabbati ueſpere dñm reſurgentem cum uiderit qualiter iohānes eum mane iuxta ſepulchrum referat flere.p.ii.trac.ii.æpiſt.16.I
Maria mag.quō audierit a dño:noli me tāgere nōdū em̄ aſcēdi ad patrē.Cum tñ Matthæus referat mulieres ad dñi pedes corruiſſe.p.ii.trac.ii.æpiſto.21. M
Mariā aliā fuiſſe q̄ pedes dñi lauerit aliā q̄ unguētum ſup̄ caput ei9 effuderit nō ſine myſterio ab aliqb9 dictum eſt.p.ii.tract.iii.æpiſt.45.T
Maria magdalena ſponſæ in Cañ. comparatur.p.ii. tac.iii.Homel.ii.æpiſt.46.N

Maria mater dñi qd post eius ascensionem egerit. p. ii. tract. iii. æpist. 55. K
Mariæ priuilegiū quod sit quo omnes sanctos & sanctas pcellere dicit. p. ii. tract. iii. æpist. 55. O
Maria quātis ex amore doloribus cruciabat: post xpi ascensionē declarat. p. ii. tract. iii. æpi. 55. Y
Mariam plus q martyrē fuisse atq; cæteros sanctos pcelliſſe monstratur. Ibidem. Z
Marantha dictio hebraica interptat. p. ii. tract. 5. æpisto. lxiii. P
Marcus euāge. Euāgelium suū ex petri uerbis habuit totaq; eius conuersatio declaratur & uita. p. ii. trac. 6. æpisto. 67. H
Marcellus epus contra Arrianos scripsit: quæ una cū cæteris suis dictis annumerant. p. ii. tract. 6. æpisto. lxvii. Nn
Marcianus Barcilonæ urbis epus diuersa scripsit opuscula. p. ii. tract. 6. æpi. 67. Oo
Mathusalem cum. xiiii. annis post diluuiū uixisse scribat: cur non cum Noe arcam ingressus sit. p. ii. tracta. i. æpi. ii. I
Mater sponsæ & eius filii q esse dicant: de qbus ipe dicit Filii matris meæ dimicauerunt in me. p. ii. tracta. iii. Homel. ii. æpi. xlvi. G
Mattheæ apostoli uita & obitus declarantur. p. ii. tracta. 6. æpisto. 67. C
Maximus quo tempore claruerit: atq; eius scripta declarant. p. ii. tract. 6. æpi. 67. Ff
Maximus taureñ. eps quæ scripsit declarant. p. ii. tracta. 6. æpi. 67. Xx
Melchisedech qs fuerit: & quomodo typum sacerdotii teneat. p. ii. tract. i. æpist. 5. N
Melchisedech ordo qualis fuerit: de quo in psal. dicitur: Tu es sacerdos in æternum scd'm ordinem melchisedech. p. ii. tract. i. æpi. 6. O
Melchisedech filium fuisse Sem: Hebræi tradūt. p. ii. tract. i. æpi. 6. Q
Mellito epus quo tempore claruerit eiusq; scripta annumerant. p. ii. tract. 6. æpi. 67. Aa
Membra sicut corpori ascribunt ita & aīa membra & liniamēta corporalia habere dicit. p. ii. trac. iii. æpisto. 46. V
Mētiri aliqñ utrū sit uiri boni. p. ii. tra. ii. æpi. 27. Q
Mēdaciū officiosum qd sit. p. ii. tra. ii. æpi. 37. Y
Meretrices & adulteræ typū tenere synagogæ & eccle siæ nō incōueniēs est. p. ii. tract. i. æpi. 8. C
Meridies in scriptura qd significet & quare ab spōsa quærat ubi spōsus cubat in meridie: & non potius uespere uel mane. p. ii. tract. iii. æpi. 45. A
Meridies in scriptura multa repsentat: multaq; honorifica in meridie referunt facta. p. ii. trac. iii. Homel. ii. æpisto. 46. P
Locum in quo spōsus in meridie habitet: cur sponsa ab spōso requrat. p. ii. tract. iii. Homel. ii. æpisto. 46. O. P. Q
Methodius & si fœlici martyrio coronatus fuerit insuper etiam q plura fidedigna reliqt exemplaria. p. ii. trac. 6. æpi. 67. Nn
Milicia cœli nō solum astra siue sol & luna appellantur: sed & angeli & sancti. p. ii. tract. ii. æpi. 17. T
Mille annos p una die computari i sacra scriptura ut plurimum solent. p. ii. trac. iii. æpi. xl. H
Milciades cum multa scripserit: etiā quo tempore floruerit annumerat. p. ii. trac. 6. æpi. 67. Ff
Minicii fœlicis scripta ānumerāt. p. ii. T. 6. E. 67. Kk
Myn & men apud hebræos qd significent. p. ii. tract. iii æpi. 48. per totum
Mirrha electa & non simplr mirrha: cur ad crismatis oleū sumi pcipiebat. p. ii. tra. iii. Homel. i. æp. 46. C
Mirrha: Staeten Cassia & aloe: in quibus differant qd q; generis unūqd q; sit. p. ii. trac. iii. æpi. 45. X
Mia non contrariat iudicio: neq; iusticia sine mia esse debet. p. ii. trac. ii. æpi. 38. T
Modestus quo tēpore claruerit: & qd scripserit ppulchre declaratur. p. ii. trac. 6. æpisto. 67. Bb
Moyses dicendo dñe: mitte quem missurus es: & præcor dñe: non sum dignus: quide alium quē mittas Vtrum melius egerit q Esaias: q nondum electus ultro se iturum offerebat dicendo: Ecce ego mitto me &c. p. ii. tract. 6. æpi. iii. G
Mōtes añq firmarētur & figeret terra tu es ut psal. ait Quidā conant pbare aīas singlas fuisse creatas añq adā crearet: Sz eē falsu; pbat. p. ii. tra. iii. æpi. xl. D
Montes super qbus sponsus salire dicitur q sint. p. ii. tract. iii. æpi. 45. N
Montium noīe in scriptura sacra sanctos intelligere declarat. p. ii. tract. iii. Ho. iii. æpi. 47. S
Montes in qbus sponsus salire dicit: qui eē dicantur p. ii. trac. iii. Ho. iii. æpisto. 47. S
Morit qs uix p iusto: Sicut pau. ad ro. refert quo sensu intelligat. p. ii. tract. ii. æpi. 17. H
Mors qualiter p feneſtras nostras ascendere dicatur p. ii. trac. iii. Homel. iii. æpi. 47. C
Nulier relicto uiro adultero sodomita & alio p uiac cepto utrū possit absq; pnia ecclesiæ reconciliari. p. ii. trac. ii. æpi. xx. G

Mulieribus ſacram ſcripturam eſſe exponendam: atq; eas inſtruendas, pbatur. p. ii. tract. iii. æpiſto. 41. M
Mulieres ſæpe uiris ſpretis adeo electæ fuere atq; plurimarum geſta glorioſa narrãtur. Ibidem
Mundum ſex milibus annis eſſe duraturum ex æpiſtola petri aliq conantur, pbare. p. ii. tract. iii. æpi. xl. I
Munus principale ſcientiæ eſt cognoſcere trinitatem ſecundo uero creaturaꝫ. p. ii. tract. iii. Homeł. ii. æpiſto. 46. X
Muſicorum genera diuerſa atq; inſtrumenta: quæ in ue. teſta. habebãtur: & nonnullorum quæ in nouo utimur interpretatio: atq; eorum forma ponitur. p. ii. tract. 5. æpiſto. 65. per totum
Muſanus quo tempore claruerit cum ſuis ſcriptis. p. ii. tract. 6. æpiſto. 67. Bb

Incipientium a littera N

Nardum non ſine myſterio ſpõſus in canticis cañ. Primo in ſingulari. Secũdo uero in plurali poſuit. p. ii. trac. iii. Home. ii. æpiſt. 46. N
Natiuitates duas in xp̃o qualiter eſſe dicãtur. p. ii. tracta. iii. æpiſto. lv. R
Natiuitatis domini ſermo ponit. p. ii. tracta. 4. æpiſto. xlix. per totum
Nemo uos ſuperet uolens in humilitate &c. ut paul. refert: exponitur. p. ii. tract. ii. æpiſto. 17. R
Niceas cum ſuis ſcriptis declaratur. p. ii. tract. 6. æpiſto. 67. Tt
Nigra cum ſpõſa dicatur eſſe qualiter ſimul poſſit dici formoſa: cum nigredo turpitudinis & deformitatis ſignum eſſe ſoleat. p. ii. trac. iii. æpi. 45. X
Nigram cur ſe ſponſa eſſe dicat ob deſpectuꝫ ſolis cũ magis ob reſpectum eius nigreſcere debuiſſet. Nam quãto longius ſol fuerit: tanto minus urit & nigrefacit. p. ii. tract. iii. Homeł. ii. æpiſto. 46. C
Noía decem qbus deus apud hebræos noíatur ponãtur. p. ii. trac. iii. æpiſto. 62. per totum
Nouatianus qbus floruerit temporibus una cum ſcriptis ſuis declarãtur. p. ii. tract. 6. æpiſto. 67. Ll
Nox in q̃ttuor uigilias diuidit atq; qualiter unaquæq; ſubdiuidat ulterius. p. ii. tract. iii. æpiſt. xl. H
Nubium noíe interdum apli: aliqñ pphetæ intelligendi ſunt. p. ii. tract. ii. æpiſt. 26. M
Numeri annorum diuerſitas non curanda in ſcriptura ſancta. p. ii. tract. i. æpiſt. ix. H

Incipientium a littera O

Obdurauerit cur deꝫ pharaonis cor: exemplum perpulchrum de ſole ponens. p. ii. tract. iii. Homeł. ii. æpiſt. 46. F
Occaſione accepta pct̃m per mandatum operatum eſt in me: omnem concupiſcentiam: exponitur. p. ii. trac. ii. æpiſto. 17. I
Qui occiderit Cayn ſeptem uindictas exoluet. Prout in Geñ. 4. habet exponit. p. ii. tract. i. æpiſto. ii. D
Oculus dexter q a ſcandalis eſt obſeruãdus qs ſit. p. ii. tract. ii. æpiſto. 15. K
Quæ ſint illa. q̃ nec oculꝫ uidit nec auris audiuit &c. quæ p̃parauit deus diligentibus ſe. p. ii. tract. ii. æpiſto. xxi. K
Oculi ſpõſæ: in Cañ. cur columbæ comparãtur & nõ potius alteri aui. p. ii. trac. iii. Homeł. ii. æpiſt. 46. S
Occulta oía ex manifeſtis cognitionem quandam habere declarantur. p. ii. trac. iii. Homeł. iii. æpi. 47. Z
O aliis odor mortis in morteꝫ: aliis odor uitæ in uitã & ad hæc qs tam ydoneus: Sicut apoſtolus ait: exponitur. p. ii. tract. ii. æpiſto. xvi. F
Odor uitæ in uitam: & odor mortis in mortem qs ſit de quo pau. aiebat. p. ii. tra. iii. Homeł. i. æpi. 46. H
Odor unguentorum ſponſi: in Cañ. qualiter referat ſuper omnia aromata eſſe. p. ii. tracta. iii. Homeł. i. æpiſto. 46. B. C
Offenderit ſi quis in uno qualiter fiat omnium reus. p. ii. tract. ii. æpiſt. 32. per totum
Olimpius Hiſpanus natione aliqua contra fideꝫ ſcripſiſſe fertur. p. ii. trac. 6. æpiſto. 67. Tt
Omnia in ſcriptura non ad totum referendum eſt: ſꝫ ad maximam partem. p. ii. tract. ii. æpiſto. 15. X
Omnia deus in omnibus fieri qualiter intelligatur. p. ii. tracta. ii. epiſto. xx. G
Optatus afer Miluetanus epiſcopus: quo tempore in uigore fuerit declaratur. p. ii. tract. 6. æpiſt. 67. Pp
Optabam egoip̃e anathema eſſe a chriſto pro fratribus meis. p. ii. trac. ii. æpiſt. 17. P
Orate ne fuga ueſtra fiat ſabbato: aut hyeme exponitur. p. ii. trac. ii. æpiſt. 17. Z
Oratio ſecundum grammaticos & theologos qualiter differant. p. ii. tracta. ii. æpiſto. xl. C
Orõnis dñicæ expoſitio. p. ii. tra. iii. æpi. 55. M
Ordo ſcripturæ ſacræ & p̃ſertiꝫ ue. te. cõſiderãd9ẽ qa magna ratio in eo includit. p. ii. trac. i. æpiſto. xi. H
Ordo diligẽdi atq; charitatis qs ſit quẽ ſpõſa i Cañ. in ſe ordinari petit. par. ii. tra. iii. Homeł. iii. æpi. 47. F
Oreſtes monachi ſcripta commendantur. par. ii. tracta. 6. æpiſt. 67. Rr

Organū muſicale inſtrumentuz qd' in lege ueteri uſi fuerūt qualem habuerit formā & quid reꝑſentaue/rit.p.ii.trac.v.æpiſt.lxv.S

Origenis uita cōuerſatio ſcripta oīaq; eius uſq; ad obitū geſta declarant'.p.ii.tract.vi.æpi.lxvii.li

Oroſius ꝑſbyter aliqua ſcripſit quæ referunt'.p.ii.tracta.vi.æpiſto.lxvii.Xx

Oſanna ſcd'm hebraicam ueritatem interꝑtatur: atq; eius ſignificatio explanat'.p.ii.tract.ii.æpi.xviii.B

Oſculū quo ſpōſus ſcz xꝑs ſponſam ſuam oſculatus eſt quod ſit.p.ii.tract.iii.æpi.xlvi.V

Oſculum ſpōſi quod ſponſæ infigit moraliter interꝑ/tatur.p.ii.tracta.iii.Ho.i.æpi.xlvi.X

Ozia rege mortuo cur ſtatim Eſaias dñz uiderit & nō ante.p.ii.trac.i.æpiſt.iii.S

Incipientium a littera P

PAchonius monachꝰ relatu digna ſcripſit p.ii.trac.vi.æpiſt.lxvii.Rr

Pāphilꝰ ꝑſbyter multa ſalubria ſcripſiſſe narrat' demū martyrio coronatꝰ eiuſq; libris in cæſarea relictis.p.ii.tract.6.æpiſto.67.Ll

Pantheon ſtoicæ ſectæ philoſophus eruditus tam in diuinis q̄ in humanis ſtudiis fuiſſe narrat'.p.ii.tracta.6.æpiſt.67.Cc

Panes duodecim qui in tabernaculo uete.teſta.erant quid ſignificent.p.ii.tract.i.æpiſto.xi.Z

Panis uitæ cur chriſtus dicatur.p.ii.tract.iii.Homel'.ii.æpiſto.46.O

Parabolam filii ꝓdigi ob quam cauſam dñs iudæis ꝓpoſuerit.p.ii.tract.i.æpiſto.15.I

Parabolis in diuerſis eandem rem ſignificari ꝓbatur.p.ii.tract.ii.æpiſto.15.K

Parabola operariorum qui in uineam miſſi fuerūt ex/ponitur.Ibidem.A

Parturire terram & montes naſci: ſicut ſa.in p.di.qualiter intelligat'.p.ii.tract.iii.æpiſt.xl.F

Paruulos apoſtolus ſecundum animaz eos nominat & non ſecundum corpus: quibus lac ꝓ cibo dedit.p.ii.tract.iii.æpiſto.46.V

Paruuli qui ſint quos xꝑs dicit ad ſe uenire & ſemper uidere faciem patris ſui.p.ii.tract.iii.Homel'.ii.æpiſto.46.K

Papias Iohānis auditor perpulchra ſcripſit atq; com/poſuit opuſcula.quæ cum ſua uita declarantur.p.ii tract.6.æpiſt.67.S

Paſtorem cur ſpōſa ſponſum nominet cuz eum prius regem appellauerit: pſal.xxii.ei comparans.p.ii.Tract.iii.Homel'.ii.æpiſt.46.O

Paſtores qui eſſe dicant' poſt quorum ueſtigia ſponſa iubet' incedere: ſi ſeipam ignoret.p.ii.tracta.iii.Homel'.ii.æpiſto.46.Z.A

Paſchæ feſtuz ſermonibus perpulchris extollit'.par.ii.tract.iii.æpiſto.52.&.53.per totum.

Paſchæ dies omnes alios dies p̄cellere & dignior eſſe multis ꝓbat' rōnibus.p.ii.tract.iii.æpiſto.53.pto.

Patriarchæ & ꝓphetæ pene omnes figuram aliquam Saluatoris p̄buerunt.p.ii.tract.i.æpiſto.5.O

Patrem noſtrum anteq̄ adoptaremur fuiſſe diabolū ꝓbat': ideo dñs iudæis dixit. Vos ex patre diabolo eſtis.p.ii.tract.iii.æpiſto.42.Y

Paulus cur in petro reꝑhenderit quod ipemet commiſit.p.ii.tract.ii.æpiſto.xxx.per totum

Paulus apl's utrū falſum dixerit cum in æpl'a ad Gala.Petrum apl'm reꝑhenderit.p.ii.tracta.ii.æpiſto.la.34.Z

Paulus apl's qualiter factus ſit iudæis iudæus: & gentilibus ſicut gentilis.p.ii.tract.ii.æpiſto.37.A

Paulus apl'us q & Saulus dicebat': uita & conuerſatio eiuſq; ad fidē cōuerſio declarant'.p.ii.tracta.6.æpiſto.67.E

Paulinus ingenio clarus & fide doctus primatꝰ amore in hæreſim lapſus perſeuerauit.p.ii.tract.vi.æpiſto.67.Rr

Pct̄m in ſp̄m ſanctū qd' ſit: qd' neq; hic: neq; in futuro dimittit'.p.ii.tract.ii.æpiſt.22.in prin.

Pctā qualiter inter ſe paria eſſe dicant'.p.ii.tracta.ii.æpiſto.38.O

Si dixerimus qa pct̄m nō habemus ipſi nos ſeducimꝰ & ueritas in nobis non eſt, put Iohānes apl'us ait ex quo pueniat uitio.p.ii.tract.ii.æpiſto.38.Q

Pedes agni paſchalis quæ una cū capite comedi iubētur qd ſignificent.p.ii.tract.ii.æpiſto.52.X

Pelles Salomonis qbus ſpōſa ſe comparat deſcribuntur.p.ii.tract.iii.Homel'.ii.æpi.46.B

Pellibus in plurali cur ſpōſa ſe comparet: cum ipa tm̄ una ꝑſona ſit: & non potius uni ex pellibus.p.ii.tracta.iii.Homel'.ii.æpiſto.46.C

Pelagus hæreſearches anteq̄ ꝓderet' aliqua ſcripſit q̄ numerant'.p.ii.tract.6.æpiſto.67.Xx

Penthateucū qd in ſe cōtineat.p.ii.tracta.iii.E.F.G

Pennæ deargentatæ quæ eſſe dicant'.p.ii.trac.iii.Homel'.iiii.æpi.47.H

Penitentem deus nullū ſpernit declarat': atq; rationibus ꝓbatur.p.ii.tracta.iii.æpiſto.57.I

Perfectus esse qualiter quis possit. p.ii.tra.ii.æpi.16.C
Petrus apl'us abraæ cõparat'. p.ii.tract.i.æpi.7.R
Petrarum scissio & resurrectio mortuorum: & cætera quæ in emissione spũs dñi fiebant quid p̃figuraue/rint. p.ii.trac.2.æpist.16.Q
Petræ uelamen: de quo in Cañ. mentio fit quod & q̃/le esse dicat': & qd in scriptura sub petræ nomine intelligat'. p.2.trac.iii.Homel'.4.æpi.47.F
Petri sancti festũ qd' appellat' uincula: Vnde originẽ traxerit. & multa p̃clara de eodem dicunt'. p.ii.tra.3.æpist.57. per totum
Petri apl'i genealogia eiusq; passio & sua scripta declarant'. p.ii.trac.6.æpist.67.A
Petronius Bononien. eps uitas patrũ ab aliqbus asserit' composuisse. p.2.tract.6.æpi.67.Xx
Philosophia in suas perpulchre diuidunt' partes. p.ii.trac.3.æpi.46.G
Philosophia sicut in rebus naturalibus habet' ita ĩ diuinis philosophia est: quæ etiã sicut in ptes diuidit' ita in personas speciales compartit'. p.2.trac.3.æpisto.46.K
Philosophia: sicut in tres diuidit' partes: Moralẽ Rationalẽ & naturalẽ. Ita & scriptura sacra in easdem diuidit' partes. p.ii.trac.3.æpisto.61.L
Philosophoꝝ & ethnicoꝝ dicta multi catholici sumpsere doctores ad eoꝝ elucidãda scripta. p.2.tract.6.æpist.70 per totum
Philanius Cypri Selamine eps scripsit aduersus ꝺom/nes hæreses libros: cum nonnullis aliis quæ referũtur. p.2.tra.6.æpi.67.Pp
Phileas ex nobili ꝑsapia genitus epalẽ cathedram suscepit opibus spretis p̃clara scripsit. p.ii.tract.6.æpisto.67.Mm
Philippus Cretensis eps quibus claruerit temporibus p.ii.tract.6.æpi.67.Bb
Philoiudæus cur inter ecclesiasticos scriptores annumeret': totaq; eius uita & conuersatio declarat'. p.2.trac.6.æpist.67.L
Pytagoras: ubi & a qbus litteraturam didicerit. p.2.tract.6.æpist.83.A
Pietas nihil alid' ẽ nisi dei cultꝰ. p.2.tra.2.æpi.38.N
Pigmenta quædã sunt quorum odore aĩalia non nulla intereunt: cætera uero recreant'. p.ii.tract.3.Homel'.1.æpisto.46.H
Pisces nos esse quos apl'i ex gurgite traxerũt: ipsi uero piscatores demõstrãt'. p.ii.tract.3.æpi.42.G
Poetas philosophos rhetores: & similia legere qualiter debeamus. p.ii.tract.ii.æpist.15.N
Poetarum atq; gentilium dicta scripturæ sacræ ad maiorem eius declarationem interseri cõgrue possunt p.ii.trac.6.æpisto.70.F
Photonius eps aliqua scripsit quæ annumerant'. p.ii trac.6.æpi.67.Oo
Policrates epheseoꝝ eps perpulchra de pascha composuit: cuꝫ cæteris nonnullis quæ annumerant'. p.ii.trac.6.æpi.67.Ff
Policarpi uita & cõuersatio cũ fœlici suo obitu declarant'. p.ii.tract.6.æpi.67.R
Pontifex simul & sponsus xps qualiter esse dicat'. p.ii trac.3.Homel'.i.æpist.46.B
Pondi numerus q moysi datus fuerat in crismatis cõfectiõe qd repsentet. p.ii.tra.3.Homel'.i.æpi.46.C
Pontius diaconus cum Cypriano omnem suam uitã in exilio consumpsit: Solennem relinquens librum p.ii.tract.6.æpisto.67.Ll
Portæ quæ & quales sint quas angeli aperire iubebãt dño ad inferos descendente. p.ii.trac.iii.æpi.43.H
Præceptorum dei magna est utilitas si libero arbitrio agant': ut dei gratia magis honoret'. p.ii. tracta.ii. æpist.38.Q
Nos qui uiuimus qui residui sumus nõ p̃ueniem9 eos q dormierunt sicut apl'us ait: declarat' atq; multorũ opiniones referunt'. p.ii.trac.ii.æpist.xxvi.G
Principium oris eorum sicut in psal. legitur qualiter ad scripturam sacram referat'. p.ii.trac.i.æpist.3.Y
Primogenita a stirpe Noæ usq; ad sacerdotiuꝫ aarõ oẽs sacerdotes fuisse & deo hostias ĩmolasse: Hebræi asserunt atq; illa fuisse primogenita quæ esau suo fratri uendidit iacob. p.ii.trac.i.æpist.6.Q
Primogenita ægyptiorum quæ ab angelo percutiebãtur in exitu filioruꝫ israel dogmata esse philosophorum interp̃tant'. p.ii.trac.i.æpist.13.X
Propheta genus humanum deploraturus qualiter a laudibus dei incipiat: ut quicquid postea dicturꝰ de doloribus quæ hoĩ accidunt: id nõ ad creatoris duritiam: sed sue culpe referat. p.ii.tract.iii.æpi.40.C
Prophetæ cur uidentes appellentur. p.ii.tract.6.æpisto.88.D
Promurale illud de quo in Cañ. mentio fit quid rep̃sentet. p.ii.tract.iii.Homel'.4.æpist.47.G
Prouerbia Salomonis quem ordinem habeant: quid ue in eis doceatur. p.ii.trac.iii.æpi.46.H
Proxime quæ reginæ offerunt' in leticia uiduas continentes intelligere possumus. p.ii.trac.iii.æpi.42.B
Proximus quis dicat' esse secundum naturam & qs secundum operationem. p.ii.trac.iii.æpist.46.B

Proximos nostros diligere qualiter debeamus & qualiter unus præ alio diligendus sit.p.ii. tract.3. Homel.3.æpist.47.E
Prudētius uir in sæcularibus eruditus nonnulla etiaꝫ spiritalia scripsit.p.ii.tracta.6.æpi.67.Ss
Psalmi.89.expositio Dñe refugiū factus es nobis.p. ii.trac.3.æpi.40.per totum
Psalmos.11.Moyses cōposuit.p.ii.trac.3. æpi. 40.B
Pselmoꝝ ordo talis est:ut nō habēs titulū attribuatur illi q eum p̄cesserit.Ibidem
Psalmi sunt.4.qui orationem p titulo habent
Psalmus.98.qualiter dicat Moysi esse cū Samuelem nominet:qui longe post eum fuit.p.ii.tract.3. æpistо.40.C
Psalmos nos omnes esse Dauid:probatur.p.ii.tract. ii.æpi.40.C
Psalmus.44.exponit & moralizat.p.2.tract.3.æpi sto.41.M
Psalmi.42.Sicut desiderat ceruus:expositio.p.2. tracta.3.æpi.43.E
Psalmo in omni aut Christus canit aut pphetat.p.2 tract.3.æpi.43.H
Psalmi.117.expositio.Cōfitemini dño:qm̄ bonus.p. 2.tract 3.æpi.43.H
Psalmus.126.exponitur:scilicet.Nisi dñs edificauerit domum.Ibidem
Psalmi.89.finis exponitur.p.ii.tracta.3.æpi.48.per totum
Psalmus.138.qualiter sancto Petro conuenire:dicat p.ii.tract.3.æpi.57.H
Psalterii discrepātia in interp̄tibus:perpulchre declarat.p.ii.trac.3.æpi.72.X
Psalterii perpulchra distinctio& qui psalmi & quo tē pore legi debeant:& sic p anni circulū omnes psalmi legi p̄nt & debēt.p.ii.trac.6.æpi.77.p to.
Psalterium musicale instrumentum quale fuerit moraliſq declaratio.p.ii.trac.5.æpi.65.V
Publicanorum nomine:non solum gentiles:sed etiā iudæos & alios pc̄ores posse intelligi : declarat.p. ii.tract.i.æpi.15.I.in fine
Pudicitia maritalis in uiris siue in fœminis uirtus est nō tn̄ sine uitio.p.ii.tract.2.æpi.38.M
Puer decem annorum concubans cum muliere lactā te eam imp̄gnauit.p.ii.trac.i.æpi.9.G
Pullus gratiarum spūssanctus intelligi pōt.p.ii.tract. 3.Homel.3.æpi.47.&

Incipientium a littera Q

Quadraginta diebus:cum dñs referat fuisse cum discipulis post ascensionē.Vtrū sine aliquo tpis interuallo cum eis fuerit:An interdum cœlos ascenderit : ac postea descenderit.p.ii.tract.ii.æpi.21.M
Quadragesimæ sermo ad abstinentiam exhortans & israelitici populi exitus exponitur.p.ii.tract.3. æpistio.5.R
Quadratus apl̄oꝝ discipulus opuscula quæda3 ppulchra cōposuit:quæ una cū uita & conuersatione eius declarant.p.ii.trac.6.æpi.67.T
Quarta ꝓgenie filios israel de terra ægypti egressuros dñs Abraæ locutus est:Moyses aūt postea refert eos qnta ꝓgenie egressos eē declaratur atq; soluitur. p. ii.tract.i.æpi.2.I

Incipientium a littera R

Rationale qd̄ pōtifices ue.te.portabāt p pulchre ad moralē & mysticum sensum refert.p.ii.trac.i.æpi.11.H
Rapi quosdā uiuentes obuiā xp̄o in aera qualiter intelligendū sit:cū tn̄ & ip̄e xp̄s & oēs sancti mortui sint.p.ii.tract.ii.æpi.21.L
Rebeccā typum spūsancti tenere declarat:p.ii.trac. i.æpistо.2.P
Rebecca spn̄sanctum rep̄sentare ostendit.p.2.trac. 3.æpistо.55.T
Redimiculæ sponsæ in Can̄.multoꝝ figurā tenēt mysterioꝝ.p.2.tract.3.Homel.2.æpi.46.F
Redemptio aīæ uiri ꝓprie diuitiæ sicut in puer.dicitur qualiter intelligat.p.ii.tract.i.æpi.x.N
Non receperūt eum qm̄ facies eius erat euntis in Hierusalem exponit.p.2.tract.2.æpistо.17.B
Regnare eū op3 donec ponat oēs inimicos suos sub pedibus suis ꝓut apl̄s ait:qualiter intelligendum sit p.ii.tract.2.æpi.xx.F
Regina in scriptura sacra quæ congrue appellet.p.2 tract.3.æpi.41.B
Reginā austri de longinqs finibus terræ uenire ut audiat sapientiam Salo.qd spiritualiter significet.p.2 trac.3.æpist.45.Y
Reginā ammirari sup cibus & uinifusores Salo.qualiter intelligat.p.ii.tract.3.Homel.1.æpi.46.A
Regina austri diu ante ē ad regē Salo.ueniret pphetata fuit.p.2.tract.3.Homel.2.æpi.46.Q
R[illegible]æ sexaginta Salo.qd mystice rep̄sentent.p.ii tract.3.Homel.3.æpi.46.L

Rheticū Augustudineñ.epi scripta: declarant .p.ii. tract.6.æpi.67.Nn
Per rhetia spōsus spōsam in Cañ. pspicere cur dicat. p.2.tract.iii.Hom̄.3.æpi.47.C
Reliqmus oia:& secuti sumus te(sicut petrus dño di/ xit)interp̄tat.p.2.tract.i.æpi.7.S
Rem eádem p locorum qualitate diuersa sortire uo/ cabula in scriptura diuersimodeq; accipienda non quid incōueniēs esse mōstrat.p.2.trac.3.æpi.45.S
Repromissionis terræ latitudo & longitudo.p.2.tra cta.i.æpi.x.P
Resurrexisse dñm cur Mat.referat:uespere una sabba ti:Mar.uero mane.p.2.tract.2.æpi.16.H
De resurrectiōe carnis perpulchra tractat disputatio. p.2.tract.2.æpi.26.per totum
Rhodō Asianus a Tatiano eruditus multa clara scri psisse fert.p.2.tract.6.æpi.67.Dd
Romulus natus est eo tpe quo Esaias pphetauit.p.2. tract.i.æp .iii.R
Rotā in rota,put in Apocal. dicit & rotæ eleuabant qd significet.p.2.tract.1.æpi.xi.F
Rufinus q̄ elegās in trāsferendo e græco in latinū in genium habuerit: & q̄p̄clara scripserit declaratur. p.2.tract.6.æpi.67.Tt

Incipientium a littera S

Sabbatum qualiter mutatum sit in dñica3 & septima in octauum diem.p.2.tract. 3.æpisto.52.per totum
Sabbatius ep̄s hæreticus efficacissimis ra tionibus ostendit xp̄m uerā carnem & humanitatē integrā habuisse suis eos,ppriis telis confodiens.p. 2.tract.6.æpi.67.Vv
Sabaoth: saluator noster dici multis,pbat auctorita/ tibus.p.2.tract.i.æpi.iii.Z
Sacerdotibus ue.te.cur p̄ceptū fuerit ne uinum & sice rā bibant:Et ne simi seu monoculi: uel læso oculo: actrūcis auribus &c.sumant.p.2.tract.i.æpi.11.T
Sagittæ ignitæ cum carbonib9 desolatoriis a dño mit tiq̄ dicant.p.ii.tract.3.æpi.41.T
Sagittæ dei nō solū in malā:sed ut plurimū in bona3 partem accipiunt.Nā & ipe filius sagitta patris esse dicit.p.ii.tract.3.æpi.42.S
Salem esse nomen Hier̄m: sicut iosephus ait: non eē uerum demonstrat:sed oppidum quoddā iuxta sin thopolim.p.2.tract.1.æpi.6.R
Salomonis iudiciū moralizat.p.2.tra.i.æpi.2.C
Salomonem.11.annorum fuisse dum generaret filiū suum roboā qualiter intelligat siue numeret.p.2. tract.1.æpi.9.per totum
Salomonis tres libri partibus philosophiæ comparā tur.p.2.tract.3.æpi.46.F
Salomon cur in puer.nominet suo nomine atq; filio Dauid regnans in israel: in ecclesiaste uero nomi/ net ecclesiastes filius Dauid rex israel in Hierusalē. In Cañ.cañ.Nec nomē nec pater nec regnū nec ciui tas nominet.p.2.Tract.3.æpi.46.O
Salire sponsum super mōtes transilire uero colles qd sit.p.ii.tract.3.æpi.45.N
Samuelis nomen diu ante pphetatum fuisse q̄ natum p.2.tract.2.æpi.40.C
Sambuca qd sit:& moraliter quid significet.p.2.tra. 5.æpi.65.V
Sciētia perfecta quæ dicat & ad quid utilis sit.p.2.tra cta.2.æpi.38.N
Scripturā sanctam qui intelligere scd̄m spm̄ & nō se/ cundum litterā uoluerit qualiter se p̄parare debeat: p.ii.tract.3.æpi.45.R
Scriptura sacra uix sine p̄ceptore disci pōt qualiterue uim ei nōnulli inferāt.p.ii.tract.6.æpi.83.E
Sectionis tp̄us,put in Cañ.dicit quod sit & quid signi ficet.p.ii.trac.3.æpi.65.P
Sedere iudæos nec egredi de loco in quo habitant in eorum sabbatis qualiter intelligendum sit.p.2.tra/ cta.2.æpi.17.V
Senuisse isaac sicut in geñ.legit.Consummationē or bis ostendit.p.2.trac.1.æpi.2.P
Septies de Cayn:de lamech autē septuagiessepties ui/ dicabit:put in geñ.4.habet exponit.p.ii.tract.1. æpi.2.G
Sepulchrum xp̄i qualiter petrus & Iohannes ingressi sint militum turba custodiente.p.ii.tract.2.æpisto/ la.16.O
Septuaginta interp̄tes talem habent consuetudinem in suis translationibus:ut quod apud hebræos in fu turo ponit ipsi quasi iam factum aut p̄teritum refe/ rant.p.ii.tract.iii.æpi.40.P
Seraphin duo quos Esaias se uidisse testat iuxta thro num excelsum:quidam interp̄tati sunt filium esse & spm̄sanctum quos san.Hiero.reprehendit declarās falsum esse.p.2.tract.1.æpi.3.V
Seraphin habere sex alas interpretatur.p.ii.tracta.1. æpisto.3.Y
Sermo de natiuitate domini.p.ii.tract.3.æpisto.49. per totum

Serapion epalē quo tpe sumpserit cathedrā demōstratur:eiusq; scripta referunt.p.2.trac.6.æpist.67.Ff
Serapiō thenauseos q al's scolasticus appellabat:cōtra hæreticos scribens perpulchra reliquit exemplaria.p.2.tracta.6.æpisto.67.Oo
Sensus sicuti qnq; sunt exteriores:ita qnq; dicunt ĩteriores esse.p.2.tract.3.Homel.1.æpisto.46.G
Seuerus cognomēto sulpitius tā genere q̄ littera nobilis cū suis scriptis cōmēdat.p.2.tra.6.æpi.67.Tt
Sexus non aduertēdum est:cum de cœlestibus disputat uirtutibus utputa quo genere ꝓferant:qa spūssāctus interdū masculino:aliquando fœminino non nūq̄ neutro ꝓfert genere scd'm ideomatis exigētia3 p.2.tract.1.æpist.4.I
Sexti uita & conuersatio declarantur.p.ii.tra.6.æpisto.67.Ff
Significatione rei unius sæpe filius & spiritussanctus demonstrantur.p.2.tract.3.Homel.3.æpist.46.T
Similitudinem cœlestium:omnia quæ in terris sunt habere probantur.p.2.trac.3.Homel.3.æpi.47.X
Similitudines & figuræ ue.test.misteria ad nouum declarant.p.2.tract.3.Homel.2.æpisto.46.I
Simphonia cōcordia sonorum dicit:& nō genus aliqd' organi ut qdā putant.p.2.trac.1.æpist.15.S
Sodales sponsi atq; eorum greges qui sint:ĩ quos spōsa in Cañ.incurrere deoperta formidat.p.2.tracta.3.Homel.2.æpisto.46.L.M
Solliciti esse nolite de crastino:sufficit em̄ diei malitia sua:exponitur.p.2.tract.2.æpisto.xx.D
Solis naturalis & spūalis ĩuicem perpulchra comparatio p.ii.tract.iii.Homel.2.æpisto.46.E
Sol aliquem despicere q̄liter dicat:sicut in Cañ.dicit qa despexit me sol.p.ii.T.3.Ho.2.æpi.46.C.D.E
Solis duplex declarat natura:& scd'm ei subiecta materiā operari.p.2.tract.3.Homel.2.æpist.46.F
Somnio comparatur omnis humana conditio.p.ii.tract.3.æpisto.40.K
Species & decor humanus q̄ cito transeat & ideo fœno & stipulæ comparatur.p.ii.tract.3.æpist.40.K
Speciosus forma præ filiis hominum de deo qualiter dici possit cum Esaias scribat: Ecce uidimus eum: & nō erat illi species neq; decor.p.2.T.3.æpi.41.Q
Ecce es speciosa ꝓxima mea:ecce es speciosa cur addatur:ꝓxima ip̄a uero tm̄ dicat:Ecce speciosus non adiungat ꝓximus declarat.p.2.trac.3.æpi.45.G
Speciosam cum spōsus sponsam uocaret cur iterū repetet:Ecce es speciosa.p.ii.tra.3.Homel.3.in prin.
Spm̄sanctū dn̄s scd'm ioh.insufflauerit in discipulos qualiter hoc fecit:Cum scd'm Lucā post ascensionē se missurum repromittat.p.2.tract.2.æpisto.16.S
Spiritum nolite extinguere qualiter intelligatur.p.2 tract.2.æpisto.16.K
Spiritussanctus cur non in turturem sed in columba3 uertatur.p.2.tract.3.æpisto.45.Q
Spiritussanctus in hebræo genere fœminino exprimitur:In latina lingua masculino.neutro uero in græca inuenit.p.ii.tract.iii.æpisto.55.T
Sponsæ noīe multa intelligi & ĩtroduci in interp̄tatiōe Cañ.cañ.pñt.p.2.tract.3.Hom̄.1.æpi.46.T
Stare iustorum ꝓprie est:iacere uero pctōrum qd' multis ꝓbatur exemplis.p.ii.trac.ii.æpi.15.P
Substantia dei quæ sit.p.ii.trac.2.æpisto.15.K
Surgere sponsam cur sponsus iubeat.p.ii.trac.iii.æpisto.45.P

Incipientium a littera T

Tabernacula cur antiqui inhabitauerint.p.2.tract.3.æpisto.46.K
Tatianus quo tpe floruerit: & eius scripta declarant.p.ii.tra.6.æpisto.67.Bb
Temporalia respectu æternorum q̄ nullius comparationis sint.p.ii.trac.iii.æpi.xl.H
Tentauerit diabolus qualiter dñ3:& qualiter nos.p.ii.trac.iii.æpisto.51.S
Tentatōes decē israelitici ppl'i describunt: loca atq; tpa designans.p.ii.trac.iii.æpisto.60.per totum
Theophilus Antiocheñ.ecclesiæ ep̄us ppulchra scripsit uolumina:quo uero tempore floruerit ānumeratur.p.ii.trac.6.æpisto.67.Bb
Theophili Cæsariensis ep̄i scripta contra iudæos declarantur.p.ii.tract.6.æpisto.67.Ff
Theophilus Alexandrinæ ecclesiæ ep̄us contra Origenem aliqua scripsit quæ declarantur.p.ii.tracta.6.æpisto.67.vv
Theodorus qui & Gregorius appellatur:ab Origene conuersus ad fidem p̄clara scripsit.p.ii.tract.6.æpisto.67.Ll
Teraphin quid sit & quibus nominibus appelletur p.ii.trac.i.æpisto.xii.Q
Terra repromissionis quæ sit:dominus quā israeli repromisit:quia non uidetur illa esse quam introgressi sunt filii israel:cum potius fuerit eis reddita q̄ ꝓmissa:patres em̄ eorum eam prius possederunt. Cū & dauid in ea existens dixerit. Credo uidere bo. do. in ter.ui. Item & in euang. Beati mites qm̄ ipsi poster.p.ii.trac.i.æpi.x.per totum

Terrā ſuā q operat' replebit' panibus: put ſalo. in pro uer. dicit. Nō de terra hac quā inhabitam⁹ intelligit' ſed de cœlorum regno. p. ii. tract. 1. æpi. x. N

Terræ nomen regnum cœlorum intelligi multis probat' exemplis. p. ii. trac. 1. æpi. x. per totum

Terrenarum rerum deus non dilectionē: ſed tm̄ uſu⁹ conceſſit. p. ii. trac. iii. æpi. 46. C

Tertulianus p̄ſbyter poſt uictorē & apoloniū latinorū p̄it' eiuſq; ſcripta declarāt'. p. ii. tra. 6. æp. 67. Ff

Ticonius uir in ſæculari litteratura ſolēnis de carnis reſurrectione aliqua diſputauit: quæ latius require. p. ii. tract. 6. æpiſt. 67. Tt

Tigna eccleſiæ qui eſſe dicant': & qui trabes & quare ex cedro tigna eſſe dicant': trabes uero ex cypreſſo. p. ii. tract. iii. Homel'. iii. æpi. 47. X

Tympanum quale fuerit inſtrumentum atq; moralis eius declaratio. p. ii. tract. 5. æpiſto. 65. V

Tintinabula. 72. pontifices uete. te. in ſuis portabāt veſtibus: & totidē mala punica contexta: ſed ob quā cauſam uide. p. ii. tracta. 1. æpi. xi. B

Titus contra manichæos fortes diſputationes habuit p. ii. trac. 6. æpiſt. 67. Oo

Tráſfigurare dñs ſe uolēs cur mōtē aſcēderit: & nō potius ſi planitie māſerit. p. 2. tra. 3. Hom̄. 3. æpi. 47. S

Triphon auditor Origenis quo tpe claruerit: atq; ei⁹ ſcripta declarant'. p. ii. trac. 6. æpi. 67. Kk

Triphilus ep̄s excellētis ingenii. in Cañ. cañ. cōmentaria compoſuit: cum aliis nōnullis de diuerſis materiis. p. 2. tract. 6. æpi. 67. Nn

Trinū & unū eē deū ex illo Eſa. ꝓbari p̄t: ubi dñs ad eū ait: Quem mittā & q̄s ibit nobis. p. ii. tract. 1. æpiſto. 5. M

Tuba nouiſſima clāgente mortui reſurgūt ut ap'ls ait Quare dicatur aut quæ ſint aliæ tubæ: quæ eam p̄cedant. p. ii. tract. 2. æpi. 26. B

Tubarum genera quot ſint atq; earum forma cū moraliexpoſitione declarantur. p. 2. tract. 5. æpi. 65. T

Turbatum dñm fuiſſe in lazari obitu qualiter intelligendum ſit. p. ii. tract. i. æpiſto. 7. B

Turturum par ſiue pulli columbarum cur in ſacrificio ſumere p̄ceptum ſit. p. ii. tract. iii. æpi. 45. Q

Turturis ſimilitudo congruæ eccleſiæ comparat'. p. 2 trac. iii. Homel'. 2. æpiſto. 46. E. in fine

Turturis uox quæ in Cañ. audita eſſe dicit' quæ & qualis ſit. p. ii. tracta. iii. Homel'. 4. æpiſto. 47. C

VAs qd' ligatum fuerit mundum eſſe ſcd'm legem cur d'cebat' qd' uero ſolutum im mūdum. p. ii. tra. iii. Hom̄. 2. æpi. 46. P

Vas electionis cur Paulus apoſtolus nuncupet'. p. ii. tract. 6. æpiſto. 83. C

Vbera tua bona ſunt ſuper uinum: & odor unguentorum ſuper omnia aromata. p. ii. tract. iii. æpi. 45. T

Spōſum in medio uberum ſponſæ commorari qd ſit. p. ii. trac. iii. æpi. xlv. E

Vbera ſponſi cur uino comparent'. p. 2. tract. iii. Homel'. i. æpiſto. 46. Z

Vhe p̄gnantibus & nutrientibus in illa die moraliza/tur. p. ii. tra. ii. æpiſt. 17. Z

Velare aliis duabus faciē dei duab⁹ pedes. duab⁹ uolare ſeraphin qualiter dicant'. p. 2. tract. i. æpi. 3. Y

Verba quæ pau. in tertiū cœlū raptus audiuit q̄ ineffabilia eē dicunt' ſimilitudinarie qualia fuerint demōſtratur. p. ii. tract. iii. Homel'. i. æpiſto. xlvi. L

Verbum eſſe quare Chriſtus dicatur. p. ii. tract. iii. Homel'. ii. æpiſt. 46. O

Veſtes ſacerdotum & eorum ritus moralizatur. p. ii. tract. i. æpiſt. xi. per totum

Veſtimēta ſacerdotalia ue. te. quæ & qualia fuerint: & quibus uocabulis nominent'. p. ii. tract. i. æpi. xi. Z

Veſtimentorum differentia pontificu⁹ ſc⁹ & ſacerdotum. p. ii. trac. i. æpiſt. xi. B

Veſtigia gregum ſponſam ſequi & paſcere hædos qd ſit. p. ii. tract. iii. Homel'. ii. æpi. xlvi. X

Victoris Romanæ urbis ep̄i ſcripta narrant'. p. ii. tracta. 6. æpiſt. 67. Cc

Victorinus pictauien. ep̄s: ex quo nō latinā ut græca⁹ nouerat linguā eius opera magna quidē ſenſib⁹: ſ⁹ minora eloquētiæ ferunt': quæ annumerant'. p. ii. trac. 6. æpi. 67. Ll

Victorinus natione Afer in ſenectute ſua ad fidē conuerſus ſalubria reliqt ſcripta. p. 2. tra. 6. æp. 67. Oo

Vitia quædam ſunt uirtutibus aperta diſcretiōe tamē contraria. p. 2. tract. 2. æpi. 38. K

Vitia quædam ſunt: quæ licet ſint de eodem genere: inter ſe tamen ſunt diuerſa. Ibidem

Vitiū aliq̄n uitio tollit': aliq̄n uero uitiū recedit ut plura ſuccedāt: & ideo plura ſunt uirtutibus. p. ii. tract. ii. æpiſto. 38. M

Videre dñm q̄n dicamur ſup thronū excelſu⁹: & q̄n in ualle: uel loco humili. p. ii. tract. 1. æpi. 38. S

Viduam accipere ſacerdotibus ueteris teſt. cur ꝓhibitum fuerit. p. ii. tract. i. æpi. xi. Y

Vidua abſq; liberis relicta q̄liter uiuere debeat. p. 2.

tract.ii.æpi.16.C
Vigilantius aliqua ſcripſit humana laude ductus: & ideo ſupra ſe p̄ſumēs in errores incidit.p.ii. tract.6 æpiſt.67.Xx
Villicus iniquítatis quis ſit:qui dñi uoce laudatus eſt p.ii.trac.2.æpi.17.D
Villicum iniquitatis non ſolum diſpenſatorem ſeu gubernatorem uillæ:ſed & domus & pecuniæ aliarumq; rerum declarat.p.ii.trac.2.æpi.17.E
Vineam ſuam non cuſtodiſſe ſponſam:in Cañ. qualiter intelligat:ubi perpulchre eccleſiam atq; paulū introducit.p.ii.trac.iii.æpiſto.45.Z
Vineā ſuā ſpōſa nō cuſtodiſſe:& aliaq; cuſtodiā ſumpſiſſe quid ſit.p.ii.tract.3.Homel.ii.æpi.46.H
Vinum quale eſſe dicatur cui ſpōſa in Cañ.ubera ſpō ſi comparat.p.ii.trac.iii.Homel.1.æpi.xlvi.Z
Vinū illud quale ſit qd̄ ieſus cū diſcipulis nouū in domo patris ſui bibiturū ſe aſſeruit.p.ii.trac.3.Home. iii.æpiſto.47.D
Virginitas angelis comparat.p.ii.tract.iii.æpi.55.A
Virgiliana carmina paſſiōe xp̄i & uirgini glorioſæ cō parari nullatenus debent.p.ii.tract.6.æpiſt.83.E
Virtutē qui unā habuerit:utrū omnes habeat aut ubi una deeſt:omnes deſint.p.2.trac.2.æpi.38.I
Virtus ſæpe eſſe putat quod uitium eſt:& econuerſo. p.ii.trac.2.æpiſto.38.K
Virgines quæ ſint quæ reginam ſequunt:& quæ p̄xi/mæ eius dicant.p.ii.trac.3.æpiſto.xlii.B
Viſu quo deus filius patrem uideat narrat cum tñ in uiſibilis ſit.p.ii.trac.3.Hom.3.æpiſto.47.C
Vitis florens quæ uel qualis ſit:de qua in Cañ.ſpōſus loquit.p.ii.tract.3.Homel.4.æpiſto.47.D
Vitellius donatiorum defenſor:quo tempore claruerit.p.ii.trac.6.æpiſto.67.Rr
Vitta hiacynthina quā pōtifices uete.te.portabāt qd reꝑſentet.p.ii.trac.i.æpiſto.xi.F
Vita humana.lxx.ſūt anni & ut plurimū.80.& qcqd ſuperfuerit labor & dolor eſt.p.ii.tract.3.æpi.xl.N
Viuere qūo & qualiter intelligant:qui ſecundū apoſtolū obuiam chriſto in aera rapient:& qui uiui q̄ mortui dicant.p.ii.trac.2.æpiſto.22.I
Vmbra in ſcriptura ſacra multa reꝑſentat:Et ideo nō ſine myſterio natiuitas xp̄i ab umbra exordium ſumpſiſſe narratur.p.ii.tra.iii.æpiſt.45.I
Vnctum eſſe xp̄m a ſpūſancto multis ꝓbat exemplis: & ideo xp̄iani nomen ab unctione ſumpſerunt: ut a xp̄o xp̄iani appellarent.p.ii.tracta.3.æpiſto.xlii.V
Vnguentū qd̄ dñs Moyſi p̄cepit cōficere ex uariis ſpeciebus quid ſignificet.p.ii.tra.3.Hom̄.i.æpi. 46.C
Vnxit te deus deus tuus oleo læticiæ:Primū nomē dei uocatiuo caſu intelligendū eſt:Scd̄m ī noiatiuo: in quo etiam uerſiculo photinus ſupprimit:Arrius uero caput leuat.p.ii.tract.iii.æpi.xli.V
Vocabula diuerſa eadem rei ſcd̄m exigentiam locoꝝ attribuenda ſunt. p.ii.trac.3.æpiſt.45.S
Vocabuloꝝ ꝓprietates ignorātes atq; ad quē ſint plati ſenſum in maximū errorē delapſi ſunt:ita ut poſt reſurrectionem putarent cibos illos carnales eſſe ſumendos.p.ii.trac.iii.æpi.46.X
Voluptatem & concupiſcentiam in iecore conſiſtere medici dicunt.p.2.trac.i.æpiſto.xi.S
Vrſinus monachus aduerſus illos ſcripſit q rebaptizandos hæreticos negant.p.2.trac.6.æpiſt.67.Vv
In uultu dñm qddā habuiſſe ſydereū quo ceteros homines p̄celleret multis ꝓbat exēplis. p.2.tra.3.æpiſto.41.Q
Vulneret deus qbus iaculis electos ſuos & qualiter ip ſe dicat iaculum eſſe.p ii.trac.3.æpiſt.45.L
Vulpes puſille:quæ capi in Cañ. p̄cipiunt qd ſignifi/cent.p.ii.trac.iii.Homel.4.æpi.47.H.& infra
Vulpium partes effici q quæſierunt aīam Dauid: Pro ut ipe in.lxii.pſal.aſſerit cur dicantur:ubi ſupra I
Vulpes quas Sampſon in allophiloꝝ meſſem miſit: quid repreſentent.ybi ſupra.L

Scda pars principalis totius uoluminis æpłaꝝ ſcti Hiero. de ſcripturis ſacris: & eaꝝ expoſitoribꝰ xp̃ianũ hoiem inſtruit: Hæc aũt quẽadmodũ & prima in tractatus: & hii ulterius in æpłas diuidunt̃: Cõtinet igit̃ in ſe tractatus ſextus: Quoꝝ primus de q̃ſtiõnibus ue. te. intitulat̃: in ſe cõtinẽs æpłas. 14. Scdꝰ uero tractatus de qõnibꝰ no. te. tractat habẽs æpłas. 39. Tertius aũt expoſitões quorũdã pſalmoꝝ: & Cãtici cañ. ſcdꝫ Origenẽ e græco traductũ oſtedit: ſeruãs æpłas. 48. Quartus certe ſermones declarat quos ſctũs hier. in aliqbus feſtiuitatibus pnũciauit æpłas. 57. continens Quintus tñ de hebraicis locis noibus & interp̃tationibus tractãs in ſe æpi. 66. retinet. Sextus inſup tractatus de ſcriptoribus Eccleſiaſticis tã græcis q̃ latinis ac optimo genere interp̃tãdi ac ſcribendi tractat æpiſtolas 83. ſeruãs: Sed quid unaquæq; in ſe contineat æpiſtola conſequenter demonſtrabitur.

¶ Breuis tituloꝝ annotatio Cũ modica earũdem declaratiõe: Et qbus ſcribant̃ cũ materiarũ expoſitiõe &c.

¶ Tractatus Primus Secũdæ partis: Qui de quæſtionibus ue. ac no. te. intitulatur &c.

Damaſus Hiero. qnq; qõnes pponit: & ad ſcribẽdũ excitat monetq; ſtudioꝝ fructũ in ſcribẽdo conſiſtere. Sũt aũt æpłaꝝ hi tituli: Quid ſibi uelit qđ in Geñ. ſcriptũ eſt: Oĩs q occiderit Cayn ſeptẽ uindictas exoluet: Si oĩa fecit deus bona ualde: Cur Noe de mũdis & immũdis aíalibus p̃ceperit cũ immũdũ nihil bonũ eſſe poſſit: Quid ſit qđ Petro dictũ eſt qđ deus mũdauit tu ne immũdũ dixeris: Cur deus loqtur ad Abraã q; quarta p̃ genie filiiſrael eſſent de ægypto reuerſuri: Moyſes uero ſcribit qnta eos egreſſos eſſe p̃genie: Cur Abraã fidei ſuæ ſignũ in circunciſione ſuſceperit: Quare iſaac uir iuſtus non illi cui uoluit: ſed cui noluit decept9 erroꝛ benedixit. æpiſto. I Dilecto in Chriſto

Beati Hier. mꝫſiua æpła tres tm̃ ex qnq; qõnibus ppoſitis diſſerẽs & de circũciſiõe ac diſcretõe mũdoꝝ atq; ĩmũdoꝝ aíaliũ ad tertulianũ nouatianũ origenemq; remittens. æpi. ii. Beatiſſimo papæ

Her. ad damaſum papã ubi explanat uiſionẽ Eſaiæ qđ dixit dñm ſedẽtẽ ſup ſoliũ excelſuꝫ eãdẽ nõ ut uetes de deo patre: ſed de filii unigeniti gloria interp̃tãtis. æpi. 3. Et factum

Eiuſdẽ ad eũdẽ damaſum papã de Seraphin & calculo ubi exponit qđ ſequit̃ i eodẽ diuerſos interptes eſa. 6. c. Et miſſum eſt ad me unũ de Seraphĩ: & i manu eius calculꝰ & tetigit os meũ: & reliqua de eodem æpiſto. 4. Sẽptuaginta

Hier. ad euagriũ p̃ſb. de melchiſedech reꝑhẽdẽs eos q putabãt illũ uel angelũ fuiſſe uel ſpm̃ ſcꝫ docẽs illũ ſcdm ueteres interptes hoiem & regẽ fuiſſe q typũ ſacerdotii geſſerit Saluatoris & ſcdm hebræos Sẽ fuiſſe primogenitus Noæ exponens etiã qđ eo ſcribit̃ Geñ. 16. apud apłm ad hebræos. 7. c. æpi. 5. Miſiſti uo.

Beati Hiero. p̃ſby. ad Tarentiam de uera circunciſione. æpiſto. 7. Superiore

Beati Hier. ad Rufinũ p̃ſbyterũ romæ de iudicio ſalomonis in ſectiõe puuli ſcdm tropologiã p duas meretrices eccleſiã & ſynagogã exponẽtis quaꝝ ſynagoga filiũ p cerimonias legis extixerit. Epi. 8. Multũ in.

Beati Hier. p̃ſb. ad Vitalẽ preſ. de ſalomone & achaz ex dinumeratõe tẽporum docẽtis eos adhuc impuberes genuiſſe. Epi. 9. Zenon Nauclerus L

Beati Hier. ad Dardanũ exponẽtis terrã repromiſſionis ſcdm anagogẽ ſenſum ſuperiorẽ ſenſum terrã eẽ uiuẽtiũ: & terræ illius quã iudæi ſcdm occidẽtẽ litterã ĩtelligũt ãguſtias deſcribẽtis. Epi. x Quæris dardane

Beati Hieronymi ad Fabiolam de ueſte ſacerdotali Epi. xi Vſq; hodie

Beati Hieronymi ad Marcellam de interpretatione ephod. Epi. xii Epiſtolare of.

Beati Hieronymi p̃ſb. ad Fabiolam de. lxii. manſionibus filioꝝ iſrael p eremum illas hiſtorice myſticeq; deſcribens. Epi. xiii In ſeptuageſimo

Beati Hieronymi p̃ſb. de diuerſis generibus leprarũ oſtendens illaꝝ ſubtilem deſcriptionem ad pctm̃ magis aíæ q̃ morbum corporis pertinere. Epiſto. xiiii Admirabile

¶ Tractatus ſecũdꝰ ſcdæ partis beati Hierony. ſuper q̃ſtiones noui teſtamenti.

Hier. ad Damaſum papam de filio p̃digo per illum ſcdm litteram pctõrem pœnitentem ſcdm myſticum ſenſum gentilem abdicantis illecebris erroribuſq; ad dei cultũ cõuerſum p maiorẽ aũt filiũ inuidẽtẽ uel iudæos uel reliquos ſanctos interp̃tãtis in qbus licet iuſtis oſtendit eſſe poſſe liuorem. Epi. 15 Beatitu.

Beati hiero. p ẽſb. ad hedibiam æpiſtola explicans xii. quæſtiones. Epiſto. 16 Ignota uultu

Prologus beati Hiero. in librum ad Algaſium de q̃ſtionibus. xi. no. te. Epiſto. 17 Filius me.

Damaſi pap ad hiero. de interp̃tatione. Oſanna ſciſcitantis. Epiſto. 18 Dilectiſ.

Hiero. ad Damaſum reſponſiua Oſanna ſecundum hebraicam ueritatem interpretãtis. Epi. xix Multi.

Hiero. Amādo p̄s. de diuersis quæstionibus: quarū prima est quid significet illud euāgelicū scd'm Mat. Nolite solliciti esse de crastino sufficit em̄ diei malitia sua. æpistō. xx. Breuis æpistola

Beati Hiero. ad Marcellā de gnq; quæstionibus noui testamēti quarum prima est Quæ sunt illa quæ nec oculus uidit: nec auris audiuit: nec in cor homis ascēderunt: quæ p̄parauit deus diligentibus se. æpi. xxi. Magnis nos

Ad Marcellū de blasphemia in spm̄sanctū irremissibili. æpi. 22. Breuis est

Epistola Cromatii & Heliodori ep̄oꝝ ad beatū Hiero. librū de ortu uirginis Mariæ: qui a beato Mat. euāgelista editus dicebat': transferri postulantium. æpi. 23. Dilectissimo

Beati Hiero. ad p̄dictos ep̄os de eadem re responsiua. æpi. 24. Dñis sanctis

Expositio seu translatio historiæ Annæ & Ioachim de conceptu uirginis Mariæ: put a beato Mat. scriptū ferebatur. æpi. 25. Petitis a me

Hiero. ad Minerīū & Alexādrū monachos de resurrectione carnis: ubi exponit illud ap'li ad Corin. Oēs q̄dem resurgemus: sed nō omnes imutabimur secūdū hæreticoꝝ catholicorūq; sentētias: in fine se excusans q̄ tomo ī aliqb9 commētariis origenis utat'. æpi. 26. In ipso

Beati Aug. ad Hier. de interp̄tatōe græcoꝝ scriptoꝝ q̄uocātis: & de supflua post septuaginta iterp̄tes edition̄e ac de expositione æpistolæ ad Gal'. carpentis. æpi. 27. Dño dilec.

Eiusdē ad eūdē de rescriptōe libri uiroꝝ illustriū: & de eodem capitulo ap'li ad Gal'. cuius inserebit' argumentum. æpi. 28. Dño dilec.

Beati Aug. ep̄i ad btm̄ Hier. p̄sb. ad rescribēdū q̄uocātis & ad interp̄tationē scripturaꝝ ex græco scd'm septuaginta iterp̄tes exhortātis. æpi. 29. Dño uenera.

Hier. ad Augu. ad tres priores respōsiua de titulo uiroꝝ illustriū de expositōe æp'læ ad gal'. & de sua ex hebræo scripturaꝝ traductiōe. æpi. xxx. Dño uere

Beati Augu. ad hiero. se purgātis de libro quē assere bat' cōtra eū romā misisse. æpi. 31. Dño charissimo

Beati hier. ad Augu. cōtētionē sup æp'la ad gal'. & re p̄hēsiōeꝫ librorꝝ ip̄ius detractātis ad uanā cōtētioneꝫ & puerilē iactātiā declinādā in qua meminit de Ruffino dicēs libelli cōtra eā exēplar mittere. æp. 32. Domino uere sancto

Eiusdē ad eūdē de æp'la romā in reph̄sionē expositiōis suæ in æp'lam ad Gal'. scīscitātis & cōmonētis: ut iuuenibus cōgrediens se senem & ueteranum nō q̄uocet ad certamen. æpi. 33. Dño

Beati aug. ep̄i ad btm̄ hier p̄sb. de p̄dicta æp'la se ac curate purgātis: & si leserit ueniā dep̄cātis. In qua etiā deplorat inter hiero. & Ruffinuꝫ quōdā amicissimos tantā exortā esse discordiā quos ad pristinā charitatē nitit' reuocare. æpi. 34. Dño uene.

Beati augu. ep̄i ad p̄sidiū rogātis: ut p̄dictaꝫ æp'lam bea hier. cōtra se cōmoto trālmittat rogātis. æpi. 35. Dño beatis.

Hiero. post acceptā satisfactionem mitius sancto augu. ep̄o rescribētis de acriore suæ expositōis in Gal'. se excusantis: & deinceps ad mutuam charitatem exhortantis. æpi. 36. Dño uere

Aug. ad btm̄ hier. æp'la prioꝝ oīm responsiua: ī qua suā sniam tuet' ostendēs nō dispēsatoriā aut simulatā sed dignā & uerā fuisse Petri reph̄ensionem a Paulo. æpi. 37. Dño dilec.

Sancti aug. ep̄i ad btm̄ hiero. p̄sb. expositionē petētis de eo qd' scribit' in canonica iacobi. Si quis totam legē seruauerit offendat aūt in uno factus est oīm reꝰ ubi plurima tractat de cōnexione uirtutū ac uitiorū secundum philosophorum catholicorūq; snias. Epi. 38. Quod

Aug. hipponeñ. ep̄i. ad hier. de origine aīæ: ubi scīscitat' ab illo si illa snia sequēda sit: q̄ nascētibus singulis aīæ de nouo creatæ infundant' quō sit satisfaciēdū q̄renti ubi contraxerit aīa reatū quo trahat' in cōdemnationē nisi per sacramentū baptismi illi gratia xp̄i subuenerit. æpi. 39. Deum nostrum

¶ Tractatus tertius secundæ partis continens æp'lares expositiones quorūdam psalmoꝝ & can.

Beati hier. presb. ad Cyprianum presbyterum psalmum. 89. qui Moysi inscribit' uidelicet psalmus. Dñe refugium factus es nobis exponētis. æpi. xl. Prius te Cypriane

Hiero. ad principiam uirginē expositio psalmi. 44 Eructauit cor meū. In cuius principio se excusat q̄ mulieri scribat fidem fœminarum attollit illustres ue. & no. te. mulieres enumerans. æpi. 41. Scio

Beati hiero. presbyteri expositio psalmi. xli. Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum ad renatos in uigilia paschæ habita. æpi. 42. Omne psalteriuꝫ

Expositio psalmi. cxvii. uidelicet Confitemini dño q̄m bonus per modum contionis habita ad Neophitas in die sancto paschæ ubi etiam acriter inuehit iiu dæos. æpi. 43. In omni psal.

Hiero.ad marcellam de psalmo.126.uidelicet.Nisi dñs ædificauerit domum.Vbi panez doloris:& filios excussorum secundum hebraicam ueritatem interpretatur.æpi.44. Beatus Pam.

Translatio duorum tractatuum uel Homeliarũ origenis in Cãtico cañ.e græco in latinũ:Vbi primo ponit ipsius Origenis præfatio de cantico ipso cantico/rum.æpisto.45. De Cantico cañ.

Commentarium in Cãtica cã.in quattuor libros uel homelias distinctum:quod in quodaz exemplari nomine beati Hiero.repperi ꝑnotatum quod ꝓbare uidetur eius assertio in libro uirorum illustrium:ubi se q̃tuor homelias in Cãtica cañ.scripsisse commemorat. sed & in uetusto & ꝓbato uolumine hoc ip̃m commẽtarium Origenis inscribit:sz minime duabus p̃ceptis ex Origene traductis conuenit:quæ etiã superfluo traductæ uel post repetite fuissent.sagax igitur lector inquirat.æpi.46. Epithalamium

Epistola beati Hiero.ad Ciprianum:in qua primo ponit quid apud hebræos differant uel significãt min & mẽ:& expõit finẽ psalmi.89.æpi.48. Frater cha.

¶Tractatus quartus secundæ partis continens sermones beati Hiero.aliquibus diebus festis accommodatos. Sermo de natiuitate dñica in ip̃ius diei commẽdationẽ:ubi aliqua de crucis tropheo.æpi.49.

Hodie uerus.

Sermo de Epiphania exponens græcum uocabuluz & de saluatoris baptismo ptractãs:cui accommodat & exponit psalmũ.28.Afferte dño.æpi.l. Dies epiphaniorum.

Sermo de quadragesima ad abstinentiam inuitans: ubi etiam de tentatione saluatoris & mystico exitu de ægypto tractatur.æpi.li. Quomodo miles.

Sermo eiusdem in uigilia paschæ de immolatione agni typici:ubi quæ habent in Exo.xii.capitulo de ipso agno tempore ac modo mãducandi mystice interpretatur docens tempore esus agni etiaz a ꝓpriis uxoribus abstinendum.æpi.52. Hodie fratres.

Beati Hiero.presbyteri:sermo de dominico paschæ: illius dei gloriam attollens:& docens septimum in octauum & sabbatum in diem dominicum mutatum æpisto.53. Non queo fra.

Alius sermo beati Hiero.de resurrectione dominica in quo & dæmonum metum & desiderium patrum in descensu xp̃i ad inferos contemplatur:& passionem quoq; ac resurrectionem ipsius uete.test.figuris annũciatam declarat.æpisto.54. Exulta cœlum

Hiero.sermo ad Paulam & Eustochium:ac reliquas uirgines de assumptione glorioſissimæ dei genitricis Mariæ semper uirginis:in quo post præfationez quæstionem ꝓponens an cum corpore sit assumpta & temere definire non audens insolutam relinquit gesta eius post ascensum domini contemplat:plurima dici.ad gloriam eiusdem uirginis Mariæ:multa de misterio incarnationis eloquit:& ad extremum ad ipsiꝰ imitationẽ uirgines exhortat.æpi.55. Cogitis me

Beati Hiero.presby.de assumptione item sermo:qui annunciationis incarnationis ac uirginitatis attollit insignia.æpisto.56. Scientes fratres dilec.

Tractatus beati Hiero. ad Eustochium de uinculis beati Petri:declarans unde solennitas ipsa habuerit initium:& exponit psalmum. cxxxviii. Domine ꝓbasti me:ostendens illum ipsi beato apostolorum principi conuenire.æpisto.57. Sæpissimo rogatu.

¶Tractatus secundæ partis de hebraicis locis & nominibus & interpretatione hebræorum nominum. æpisto.58. Ararath Armenia

Epistola sub nomine Paulæ & Eustochii ad Marcellam hortatoria:ut urbe secedens migret in iudæã:ubi ciuitatem sanctam Hierusalem & Betheleemiticum rus miris effert præconiis misteria in illis recensens:& ab impugnatione defendens. Ad extremum cuncta sancta peregrinatõis loca p iudæã breui epilogo concludens:quæ exstili elegantia Hiero.esse conuincitur æpisto.lix. Mensuram cha.

Tractatus beati Hiero.p̃sby.de decem tentationiboꝰ israelitici populi qbus dñm irritauit in deserto:ubi tẽpora illarũ & loca designat.æpi.lx. Hæc sũt uerba

Epistola beati Hiero.ad Paulam urbicam de alphabeto hebræorum insinuãs uniuscuiusq; litteræ seu elementi interp̃tationem:atq; ad studia scripturarum exhortans.æpisto.lxi. Nudiustertius

Beati Hier.p̃sby.ad marcellã de decẽ noibus quibus apud Hebræos dicitur deus & singula nomina latine exponentis.æpi.lxii. Nonagesimum psal.

Eiusdẽ ad eãdẽ marcellã tria uerba hebraica exploribꝰ exponẽtis:uidelz Alleluia:Amẽ Marãtha ubi rõnẽ reddit q̃re in aliã linguã a septuagĩta iterp̃tibꝰ uel ab apl̃is reducta nõ fuerit.æpi.63. Nup cũ pariter

Eiusdem ad eundem quid significet Diapsalma latine:quod in fine psal.scribitur docens secũdum origenem poni pro semper uel sempiterno. Et de tribus libris quorum alterum apud hebræos in fine librorũ subnectitur.æpisto.64. Quæ acceperis.

Beati Hiero. p̃sby. ad Dardanũ de diuersis generibus musicoꝝ. s. organo tuba fistula Cithara sambuca buccina psalterio tympano & Choro quæ ĩ scripturis memorant: ostendens qualis eorum forma fuerit apud hebræos: & qd mystice spiritaliterq; significent. æpi. 65. Cogor

Beati Hier. p̃sby. ad marcellã æpla: in qua uitiosam expositionẽ rheticii gallici in Cãtica cañ. reprehendit eo maxime q̃ Tharsis urbẽ ꝑ Tharso ophaz ꝑpetro sit interp̃tatus docẽs iuxta hebraicã ueritatẽ ꝑ tharsis lapidẽ ꝑ ophaz speciem auri significari. æpi. 66. Nup

¶ Tractatus sextus secũdæ ptis tractãs de scriptoribꝰ græcis atq; latinis: & de optimo genere scribendi præmittens argumentum cum ꝑlogo.

Liber de uiris illustribus editus a Hiero. cui quæ addidit gẽnadius annectunt. æpi. 67. Simõ petrus.

Beati Hiero. p̃sbyteri ad Desideriũ quẽ ad loca sancta uisenda & mutuũ aspectũ inuitat: & q̃dã de opusculis suis: & maxime de libro uiroꝝ illustriũ eloquit qd' ipsi libro subdidimus. æpi. 68. Lecto sermõe

Beati Hiero. p̃sby. ad Desideriũ de p̃cipuis ecclesiasticis scriptoribus: & eoꝝ cõmẽtariis ubi singuloꝝ effert ingenia insinuãs in quo quisq; defecerit. æpi. 69. Vis nunc acri.

Hiero. ad magnũ oratorẽ urbis Romæ satisfaciẽdis illius quæstioni: cur sæculariũ litteraꝝ uteret exẽplis ubi imitamẽto pauli apli & oim fere apl̃icoꝝ tractatorũ: docet philosophoꝝ ac poetaꝝ p̃sertiz ad cõfirmationẽ nostroꝝ dogmatũ posse deduci. æpi. lxx. Eusebium no.

Hiero. ad pãmachiũ de optimo genere interp̃tandi ubi primũ cõtra ruffinũ & cæteros obtrectatores inuehit q̃ schedulas æpl̃æ epiphanii e græco traductæ pecunia redẽptas falsitatis arguebãt ostẽdẽs nõ solũ gẽtilium: sed sacræ scripturæ apl̃oꝝ simulq; & euangelistarũ: & septuaginta interp̃tũ exemplo nõ uerbum de uerbo: sed sensum e sensu debere transferri. æpi. 71. Paulus apostolus.

Hiero. ad suniã & fretelã insinuãtis in singulis pene psalmis: in quo. lxx. interp̃tũ editio ab hebraica ueritate discordet ac docentis quid in singulis potius sit sequendum. æpi. 72. Dilec.

Beati Damasi pape ad sanctũ Hiero. p̃sbyterũ petẽtis psalterium scd'm editionẽ septuaginta interp̃tum conuerti atq; emẽdari. æpi. 73. Damasus eps

Beati Hiero. p̃sbyteri ad sanctum Damasum papam respõsiua: ubi suggerit de Gloria patri & Alleluia i fine psalmoꝝ apud Romanã eccleſiã cõcinnẽdo. æpi. 74. Beatissimo pa.

Hiero. ad paulã & eustochiũ de psalterio qd' rursus scd'm septuaginta editionẽ correxerat: addita abillis uel ex hebræis obelis astericisq; distinguens. æpi. 75. Psalterium Romæ.

Beati Hiero. ad sophroniũ de noua editiõe psalterii scd'm hebraicã ueritatẽ: ubi oim psalmoꝝ unicũ testatur esse uolumen. æpi. 76. Scio quosdã putare.

Beati Hiero. p̃sbyteri ad Paulã & Eustochiũ de singulis psalmis: q̃ ad singula dñi saluatoris festa pertineãt: & q̃ psalmi & qñ legi debeãt. æpi. 77. Quia me dul.

Hiero. ad marcellã de collatõe editõis Aqlæ cũ hebraeis: ꝑpter qd' opus æpistolare officiũ intermisisse te stat'. æpi. 78. Vt tam paruam.

Hiero. ad paulinum de duabus quæstionibus: quibꝰ p̃peditus interp̃tatõis officio respondere non potuit. æpi. 79. Voce me ꝑuocas.

Ad eũdem paulinũ de opere Didymi de spũsancto quẽ ipe ꝑpter imperitiã cuiusdã q̃ de spũsancto scripserat transtulit in latinũ. æpi. 80. Cum in baby.

Epistola Chromatii & eliodori epoꝝ postulantium ex archinis eusebii Cæsarienſis martyrilogiũ pscribi. æpi. 81. Dño sancto fratri Hiero.

Beati Hiero. respõsiua testãtis eusebiũ Cæsariensem ex annalibus impetratis a Constãtino Augusto gesta martyrũ pscripsisse. Quoꝝ numerus tantus est: ut ultra qnq; mil'a singulis diebꝰ p̃ter diẽ kaleñ. ianuarii possint ascribi. æpi. 82. Chromatio.

Hiero. ad paulinum de oĩbus diuinæ historiæ libris: ubi exẽplis & rõnibus instruit eũ in scripturis sanctis sine p̃ceptore & interprete nõ posse ꝑficere: & p singulos pcurrẽs libros summatim misteria referat scripturarũ se pæuium spondens ac socium studiorum si sæculum dereliquerit. æpi. 83. Frater Ambrosius.

Finis Tabulæ.

